مێرگا
کێرهاتی و راستکاران

دانانا

یەحیایێ کورێ شەرەفێ کورێ حەسەنێ
کورێ حوسەینێ کورێ موحەممەدێ نەوەوی

631م – 676م

وەرگێرانا

ئیسماعیل سگێری

ناڤێ کتێبێ: مێرگا کێرهاتی و راستکاران
دانانا: یەحیایێ کورێ شەرەفێ نەوەوی
وەرگێرانا: ئیسماعیل سگێری
لێژڤرینا ئەزمانی: محمد عیسا هروری
دەرهێنانا هونەری: مستەفا حەجی مەهیدی
هژمارا دانەیان: 3000
چاپخانا: ئەنوار دیجلە ل بەغدا
چاپا: ئێکێ 1428م – 2007ز
بەلاڤکرن: پەرتوکخانا جزیری ل کوردستانا عیراقێ ل دهوکێ

بسم الله الر حمن الرحيم

پێشگۆتن

هەمی پەسن و سوپاسی بۆ خودای و سلاڤ و سەلەوات ل سەر پێشاهی و خۆشتڤی و رۆناهییا چاڤان و مەهدەرچییێ مە بن موحەممەدی ﷺ و هۆگرێت وی و هەرکەسێ باش رێکا وان بگریت هەتا رۆژا دویماهییێ.

پشتی ڤێ:

پشتی خودایێ مەزن هاریکاریا من کری و کارێ راڤەکرنا قورئانێ بۆ من ساناهی کری و ب ئانەهیا وی ئەز شیایم سالا (2001) چاپ بکەم، هەلبەت پشتی دازدە سال من دایینێ، من کرە دلێ خۆ و دویف داخوازیا هندە برایێت ب رویمەت، ئەز کتێبەکا حەدیسێت پێغەمبەرێ خۆشتڤی ﷺ وەرگێرمە ئەزمانێ مە یێ شرین، دا خزمەت خزمەتەکا تەکویز بیت، یا قورئان و حەدیسێ بیت، بەلێ قەرەبالغا کار و باران و مژویلییا من ب چەند شۆلانڤە جهئینا ڤێ ئنیەتێ گیرۆکر، د ڤی دەمیدا هەر من هزرا خۆ دئینا و دبر کا ئەز چ کتێب هەلبژێرم بەلێ ئەز نەگەهشتمە چو بریاران، بەلێ پشتی سالا (2006) هەیڤا تەباخێ ئەز هەوجەی نشتەرگەریەکا دلی بوویم ژ ئەنجامێ جەلتەکا بهێز، ئەز ترسیام ب دویماهی بهێت هێشتا ڤێ ئارمانجێ رۆناهی نەدیتی، ژبەر هندێ من بریار دا پشتی ئەز ڤەگەڕیایمەڤە مال ئەز دەست ب بنیاتێ ڤی پرۆژەی بکەم، و پشتی هزرەکا درێژ و دان و ستاندنەکا باش دگەل چەند سەیدا و خۆشتڤیان هەلبژارتن کەفتە سەر (رياض الصالحين) گولزارا خودێناس و راستکاران، ئێکسەر من دەست پێ کر و دەمێ خۆ من باش دایێ، و نەزێدەیە هەکە بێژم گەلەك جاران من سپێدێ یێ دەست ب کاری کری و من دەست ژێ بەرنەدایە دەمێ نقێژ و خوارنێ نەبیت هەتا دەم ژمێر ژ دازدەی شەڤێ وەرگێڕای، هەیڤا حەفت ژ سالا (2006) من دەست پێ کر و هەیڤا هەشت ژ سالا (2007) من ب دویماهی ئینا هەمی شوکر و حەمد و سوپاسی و پەسن بۆ خودێ بن دگەل شۆل و کار و بارێت من ئەز شیام ڤی کاری ببەمە سەری، و دا وەرگێڕان بنەجهـ و موکم بهێت ئەز زڤڕیمە ژێدەرێت جهێ باوەرێ و یێت رەسن وەکی: (فتح الباری، وشرح مسلم للنووی، وتحفة الاحوذي لمباركفوري، وعون العبود للعظيم ئابادی، وشرح سنن النسائي للسيوطي، وفيض القدير للمناوی، و دليل الفالحين، والنهاية في غريب الحديث لابن اثير، و غريب الحديث لابن قتيبة، وغريب الحديث لابن سلام، و الفائق في غريب الحديث لجار الله الزمخشري، و منهل الواردين شرح رياض الصالحين للدكتور صبحی الصالح) و ژ فەرهەنگان من مفا ژ ڤان دیت (لسان العرب لابن منظور، وكتاب العين للفراهيدی، والقاموس المحيط للفيروز ئابادی، والصحاح للجوهری، وتاج العروس للزبيدي) و دا چەند ئارمانجان ب دەست

خواندەڤانێ هێژاڤە بینم من کار کریە، وەرگێران گەلەك نێزیکی دەقێ بیت، راستە دەق ب دەق نەبوویە و نابیت، بەلێ من ڤیایە گەلەك نێزیکی دەقێ بیت:

جارەکێ دا خواندەڤانێ هێژا رامانا حەدیسێ بزانیت، یا دی دا مفایەکێ زمانی ژی بکەت، فێری زمانی ببیت و بزانیت رامانا ڤێ پەیڤێ ئەڤەیە و یا سێیێ دا ب ڤی ئاوایی خزمەتا زمانێ مە یێ شرین ژی بێتە کرن.

و ئاوایێ من د وەرگێرانێدا ب ڤی رەنگییە: وەکی مە گۆتی ژ بەر چەند ئارمانجەکان من کار کریە گەلەك نێزیکی دەقی بکەم و هیڤیا من ئەوە ئەز تێدا یێ سەرفەراز بم و من هەر تشتێ د گولزارێدا هاتی من بەرامبەری وێ ب کوردی یێ دیارەکری ناڤ و نیشانێت بابەتان و ئەو ئاخفتنا پێشییا حەدیسان دئینیت و دکەتە پێشەکی بەری دەست ب حەدیسان بکەت دیسا راڤەکرنا وان ئایەتان ژی مە دیار کریە ئەوێت وی دەستپێکا بابەتان دئینان و هەکە حەدیس ب پتر ژ ڤەگێرانەکێ هاتبا مە هەمی یا وەرگێرای و من کار کریە چو تشتان ژێ نەهێلم و نەهێتە وەرگێران ژ بلی وان پەیڤێت وی دویماهیکا حەدیسان دیار دکرن ئەو ژی چونکی رامانا وان د وەرگێرانا حەدیسێدا دیار دبوو هەوجە نەبوو بێنە دووبارەکرن، و هەکە حەدیس پتر هەوجەی رۆنکرنێ بیت من ئەو رۆنکرن یا دایێ و من یا کریە د مابەینا دوو کڤاناندا دا نیشان بیت ئەو زێدەیی بۆ رۆنکرنێیە و نە ژ حەدیسێیە. ل دویماهییێ داخوازی و دوعا من ئەوە خودێ ژ من قەبویلکەت و ڤی کاری سپەهی بۆ خۆ وەرگریت و چو پشک و باران بۆ کەسێ نەکەتە تێدا و دویماهیک ئاخفتنا مە الحمد لله رب العالمین.

ئیسماعیل عەلی سگێری
رۆژا ئەینی 19 رەجەبێ 1428 مشەختی
3 تەباخێ 2007 ل بەغدا

کورته ژیان

ناڤێ وی یەحیایێ کورێ شەرەفێ کورێ حەسەنێ کورێ حوسەینێ کورێ موحەممەدێ کورێ جومعەیێ کورێ حیزامێ نەوەوییە، رۆژا دەهی موحەررەمێ سالا شەش سەد و سیھ و ئێکی مشەختی ل گوندێ نەوا ل سەر دەڤەرا حوران ل شامێ یێ هاتە سەر دنیایێ، و ناسناڤێ وی نەوەوی ژ گوندێ وی یێ هاتی نەوا.

بچویکاتییا خۆ ل جهێ لێ بووی یا بۆراندی و بابێ وی پەروەردەکرنەکا دورست و باش یێ راکری، و هەر ژ بچویکاتی دانا بەر خواندنێ پشتی نیشانێت زیرەکی و تێگەهشتنێ هەر زوی لێ ئاشکرا بووین، هێژ یێ بچویک حەژ قورئانێ دکر و پێڤە یێ گرێدای بوو، و قورئان خواندن ب سەر یاریان دئێخست دگەل بچویکان، هەتا سەیدایێ وی زەرکەشی دبێژیت: ژیێ وی دەھ سال بوون، دەمێ من ل نەوا دیتی، من دیت بچویک یێ خورتیێ لێ دکەن دا پشکداریێ د یاریاندا بکەت دگەل وان و ئەو یێ خۆ ڤەدکێشیت و نەڤێت بچیت و دکرە گری ل سەر خورتیکرنا وان و بەردەوام قورئان دخواند، دەمێ من هۆسا دیتی حەژێکرنا وی کەفتە د دلێ مندا، ئەز چۆمە دەف سەیدایێ وی و من گۆتێ تە ئەمانەت یەحیا هیڤیا من ئەوە ببیتە زاناترێ زەمان و چەرخێ خۆ، و خەلک هەمی مفای ژێ وەرگرن، گۆتە من: خۆنە تو خێڤزانکی؟ من گۆتێ: نەخێر، بەلێ دلێ من هۆسا شەهدە ددەت و خودێ ئەڤە ئینا سەر ئەزمانێ من، ئەڤ ئاخفتنە گەهاندنە بابێ وی پتر خەم ژێ خوار و پتر ل سەر رژد بوو کو بەردەوامیێ بدەتە زانینا خۆ. پشتی قورئان باش زەب کری و ختم کری بەری بالغ ببیت دەست ب دەرسێت شەریعەتی کر وەکی حەدیسێ و فقهێ و رەنگێت دی یێت زانینێ، پشتی ل گوندێ خۆ ئاستەکێ باش یێ زانینێ ژ سەیدایێت وێرێ وەرگرتی ڤیا قەستا جهەکێ دی بکەت چونکی تێنکا وی یا زانینێ ب سەیدایێت گوندێ وی نەشکەست، سالا (649) مشەختی بابێ وی ئینا دیمەشقێ و ژیێ وی نازدە سال بوون.

دیمەشق هنگی جهێ زانا و قیبلا وان بوو، و گەلەك مەدرەسە لێ بوون ئەوێت هەمی رەنگێت زانینێ تێدا دهاتنە خواندن، و ل دیمەشقێ گەهشتە چەند زانا و سەیدایێت ب ناڤ و بانگ، و ب هەمی هێز و ب خیرەتەکا بلند خەما زانین و زانین وەرگرتنێ خوار و ب هەمی شیان و ب تێناتی و ب حەژێکرن و ب خیرەتەکا وەستیان سستی نەنیاس بەرێ خۆ دا زانینێ. رۆژێ دوازدە دەرس ل دەف سەیدایێت جودا جودا وەردگرتن، و نەهێلا چو وەختێ وی ژێ بچیت، و نموونە پێ دهاتە گۆتن د رێکخستنا وەختیدا د رێکا زانینێدا هەتا دەمێ ل رێکان دچۆ بێ شۆل نەدبوو و دەرسێت خۆ ئەوێت ژبەرکرین بۆ خۆ دگۆتن، هەتا شەڤێ کێم دنڤست، و هەکە خەوێ نەچار کربا خۆ درێژ نەدکر و پالا خۆ ددا کتێبان دا کویر نەنڤیت و گەلەك دەم ژێ نەچیت. هەتا ئەو دبێژیت دوو سالان من خۆ درێژ نەکریە بنڤم ئەز هەر روینشتی یێ نڤستیم دا گەلەك نەنڤم و گەلەك وەخت ژ من نەچیت.

وەکی بەیشییێ خۆ یەحیاییێ کوریێ زەکەریا ﷺ ما بێ ژن و ژن نەئینا دا هەمی هزر و بیرێت خۆ خۆسەر بدەتە زانینێ و زانین وەرگرتنێ.

ب خودێ ترسی و زوهدێ یێ بەرنیاس بوو، دنیا ب خەملا خۆڤە نەشیا بخاپینیت و سەردا ببەت هند ژ دنیاییێ وەردگرت پێ بژیت، خەما وی بەس ئاخرەت بوو، ژ دانەکێ زێدەتر نەدخوار و گەلکێ هشیار بوو ئەو پاری ژی ژ حەلالی بیت، و تشتێ ژ دایبابێت وی دهات یان ژ گوندێ وی دخوار ئەو چەند سال بوو خۆ ژ فێقی و بەرێ بیستانێت دیمەشقێ ڤەگرتبوو ترسا خاپاندن و شوبهەتان.

سالا (665) مشەختی سەیدایيا خواندنگەها (دار الحديث الاشرفية) بۆ وی هاتە دان، دگەل هندێ ژی قەبویل نەکر تشتەکێ بۆ خواندنگەهێ دهات ژ فەرمانبەران (حاکمان) وەرگریت، ئەو ل سەر سەرێ خواندنگەها بوو دگەل هندێ ژی ب هیڤیا وێڤە بوو یا بێ وی بۆ دهنارت. زانایێ ناڤدار ئەبو عەباسێ کوریێ فەرەحی دبێژیت: سێ ئاستێت زانینێ ل دەف نەوەوی کۆم ببوون، هەر ئێک ژ وان هەکە ل دەف مرۆڤەکێ هەبن خەلک ژ هەمی رەخێت ئەردی دێ قەستکەنێ، ئاستێ ئێکێ: زانین و کارکرن ب وێ زانینێ، ئاستێ دوویێ: زوهدا د دنیاییێدا و هەمی رەنگێت زوهدێدا، و ئاستێ سێیێ: ئەمرکرن ب باشیێ و نەهیکرن ژ خرابیێ.

نەوەوی ژبلی (رياض الصالحين)ێ گەلەك کتێبێت دی یێت هەین و د هەمی بواریێت زانینێدا د فقهی و حەدیسێدا و د شیرەت و تەوحیدێدا و د زانینێت قورئانێدا و د ژیاننامـا و زمانیدا و باراپتر ژ وان یێت هاتینە چاپکرن.

سالا (676) مشەختی پشتی بیست و هەشت سالان مایە ل دیمەشقێ زڤڕیڤە گوندێ خۆ هەروەکی دلێ وی شادەدا دێ چیتە بەر دلۆڤانیا خودێ سەرا گۆڕێت سەیدایيێت خۆ دا بۆ دوعا کرن و کرە گری و سەرا هەڤالێت خۆ یێت ساخ دا و خاترا خۆ ژ وان خواست و شەڤا چارشەمبی بیست و چارێ رەجەبێ ژ وێ سالێ چۆ بەر دلۆڤانیا خودێ و دەمێ دەنگێ مرنا وی گەهشتیە دیمەشقێ ب گریێ ئەو و دەڤەرێت دۆرماندۆر هژیان و هەمی موسلمان ب مرنا وی زێدە ب خەم کەفتن. ﷺ و مە ژ خێرێت وی بێبار نەکەت.

پێناسەکا کورت

ب راستی گولزارا کێرهاتی و راستکاران دهێته هەژمارتن ژ باشترین کتێبێت نەوەوی ﷺ دانایین و باشترین کتێبە د بابەتێ شرینکرن و ئاگەهکرنێدا (د تەرغیب و تەرهیبێدا) یا تەڤگرە و هەمی بابەتێت خێرێ و سەرفەرازیێ دگریت، و چو کتێب وەکی وێ یێت بەلاڤ نینن و پتر ژ هەمیان یا ب ناڤ و دەنگە و ناڤ و دەنگێت وێ یێت چۆین و بەلاڤ بووین هەتا گەهشتینە هەمی ئاسۆیان، و جهەکێ بلند یێ گرتی د دلێت هەمی موسلمانانداە نەخاسمە زانا و گۆتارخوین و زانینخوازاندا, نەوەوی ﷺ خەمەکا مەزن و هەژی یا ژ ڤێ کتێبێ خواری و حەدیسێت وێ هویر یێت هەلبژارتین و ژ وان یێت وەرگرتین یێت هەمی موسلمان ل سەر زانین و عەدالەت و ئاستێ وان نە یێت ژێک جودا و جهێ باوەریێ ژ هەمی موسلمانان وەکی:

بوخاری و موسلمی و ترمزی و نەسائی و ئەبو داودی و ئیبن ماجەی کو ئەڤە دهێنە هەژمارتن ئیمامێت موسلمانان د حەدیسێدا و هەمی شادەیێ بۆ ئاستێ وان یێ بلند د زانینێدا ددەن. و جوان و بەرکەفتی و رێک و پێک کۆمکرینە و زێدە باش ئێخستینە بەرێک.

و پێگری کریە یێت دورست پێڤەتر نەئینیت و هەتا رادەك و رێژەیەکا زێدە باش یێ سەرکەفتییە دویف شادەییا ڤەکۆلەر و توێژاندەهان. کتێبا خۆ پشک کریە سەر چەند کتێبان و هەر کتێبەك پشک کریە سەر چەند بابەتان، کتێب کریە ناڤ و نیشان بۆ حەدیسێت دکەڤنە بن گەلەك بابەتانڤە یێت ژ ئێک، و بابەت یێ کریە ناڤ و نیشان بۆ قەفتەکا حەدیسێت بەحسێ ئێک بابەت دکەن، و هەژمارا کتێبێت تێدا هاتین (19) نازدەنە و هەژمارا بابەتان (372) سێ سەد و حەفتێ و دوو بابەتن و هەژمارا حەدیسان (1896) هزار و هەشت سەد و نۆت و شەش حەدیسن، پێشاییا بارا پتر ژ بابەتان ب ئایەتیێت قورئانا پیرۆز دەست پێ کریە، ب وان ئایەتان ئەویێت دگەل بابەتێ حەدیسێ و پێڤەگرێدایی و دگەل گونجای ئەو ژی چونکی حەدیس د بنیاتێ خۆدا راڤەکەرن بۆ قورئانا پیرۆز.

بەرێخۆدانا سڤک بۆ بابەتێت د ڤێ کتێبێدا هاتین ئارمانجا دانانا ڤێ کتێبێ بۆ مرۆڤی دیار دبیت. دانەری ڤیایە حەدیسێت پێغەمبەری ﷺ یێت ئاشکرا و دورست دانیتە بەردەستێ موسلمانی ئەویێت کارەکێ مەزن و گرنگ هەی:

د موکومکرنا باوریا ب خودێدا، و د باش پەرستنا ویدا، و هێزئێخستنا پەیوەندییا دگەل ویدا، و د چاندنا حەژێکرن و ڤیانا پێغەنبەری ﷺ د دلاندا، و رێگرتنا نامـا وی، و خۆگرتن ب سونەت و راستەرێییا ویڤە، و پاك و پاقژکرنا دەروونان، و دورستکرنا وان، و پاککرنا دلان و چارەسەرییا وان، و پاراستنا ئەندامان و راستکرنا خواریا وان، و سەردەرییا دورست د هەمی کار و باراندا، و ژبلی ڤان ژ مەبەست و ئارمارنجان ئەویێت بەرێ مرۆڤی ددەنە رازیبوونا خودێ د دنیا و ئاخرەتێدا و خۆشییا دنیایێ دگەهینینە مرۆڤی و رۆژا قیامەتێ مرۆڤی رزگار دکەن. و هەر ژبەر

ڤان مەبەست و ئارمانجان من وەرگێڕایە، هیڤییا من ئەوە کا چاوا کتێبێ ب خۆ ئارمانجا خۆ ب جھ ئینایە ھۆسا وەرگێڕان ژی مەخسەد و ئارمانجا خۆ ب جھ بینیت.

1 – کتێبا داخازییێت خودێناسان

1 – باب الإخلاصِ وإحضار النيَّة في جميع الأعمال والأقوال والأحوال البارزة والخفيَّة بابەتێ دلسۆزی و بەرهەڤیا ئنیەتێ د هەمی کریار و گۆتن و کراساندا ییێت ئاشکرا و بەرزە

قال الله تعالى: [وَمَا أُمِرُوا إِلا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ] دگەل ڤێ ژی فەرمانا وان نەهاتییەکرن، ئەگەر ب پەرستنا خودێ نەبیت، ژ دل و دلبێشی و دلسۆژ بن د دینێ خۆدا؛ و رۆییێ خۆ ژ هەر بیر و باوەرەکا لەنگ و لۆر و خوار و ڤیچ وەرگێرن، و بەرێ خۆ بدەنە رێکا خودێ و بەردەوام و ب رەنگێ پێدڤی نڤێژان بکەن و زەکاتێ ژ مالێ خۆ بدەن، ئەها ئەڤەیە دینێ راست و دورست. وقال تعالى [لَنْ يَنَالَ اللَّهَ لُحُومُهَا وَلا دِمَاؤُهَا وَلَكِنْ يَنَالُهُ التَّقْوَى مِنْكُمْ] د بنیرا نە گۆشتێ وان [قوربانان] و نە خوینا وان ناگەهیتە خودێ، بەلێ ژ خودێ ترسیان و گوهدارییا هەوە، دێ گەهیتێ (الحج 37) وقال تعالى: [قُلْ إِنْ تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللَّهُ] بێژە: تشتێ د دلێ خۆدا، هوین چ ڤەشێرن چ دیارکەن، خودێ پێ ئاگەهە [و دزانیت]، دزانیت کا چ د ئەرد و ئەسماناندا هەیە، و ب راستی خودێ هەمی پێ چێدبیت، و ل سەر هەمی تشتی دەستهەلاتدار و خودان شیانە.

(آل عمران 29).

1 – وعَنْ أَميرِ الْمُؤْمِنِينَ أبي حفْصٍ عُمرَ بنِ الْخَطَّابِ بْن نُفَيْل بْنِ عَبْد الْعُزَّى بن رياح بْن عبدِ اللَّهِ بْن قُرْطِ بْنِ رزاح بْنِ عَدِيِّ بْن كَعْبِ بْن لُؤَيِّ بن غالبٍ القُرَشِيِّ العدويِّ. ﷺ، قال: سمعْتُ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ « إنَّما الأَعمالُ بالنِّيَّات، وإنَّمَا لِكُلِّ امرئٍ مَا نَوَى، فمنْ كانَتْ هجْرَتُهُ إِلَى الله ورَسُولِهِ فهجرتُه إلى الله ورسُولِهِ، ومنْ كانَت هجْرَتُه لدُنْيَا يُصيبُها، أَو امرَأَةٍ يَنْكحُها فهْجْرَتُهُ إلى ما هَاجَر إليْهِ » متَّفَقٌ على صحَّتِه.

ژ میرێ خودان باوەران ئەبی حەفس عومەرێ کورێ خەتابی ﷺ، گۆت: من گوه ل پێغەمبەری ﷺ بی دگۆت: ب راستی هەمی کار و کریار ب ئنیەتانە، و ب راستی بۆ هەر مرۆڤەکێ کا چ ئنیەت ئینایە دێ ئەو بیت، ڤێجا یێ بۆ خودێ و پێغەمبەری مشەخت بووی دێ مشەختبوونا وی بۆ خودێ و پێغەمبەری بیت، و هەرکەسێ مشەختبوونا وی بۆ دنیایێ بیت بگەهیتێ یان بۆ ژنەکێ بیت مارەکەت، مشەختبوونا وی دێ بۆ وی تشتی بیت یێ بۆ مشەخت بووی.

2– وَعَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ أُمِّ عَبْدِ اللَّهِ عَائشَةَ رَضيَ الله عنها قالت: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يَغْزُو جَيْشٌ الْكَعْبَةَ فَإِذَا كَانُوا ببيْداءَ مِنَ الأَرْضِ يُخْسَفُ بأَوَّلِهِم وَآخِرِهِمْ ». قَالَتْ: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ، كَيْفَ يُخْسَفُ بَأَوَّلِهِم وَآخِرِهِمْ وَفِيهِمْ أَسْوَاقُهُمْ وَمَنْ لَيْسَ مِنهُمْ؟ قَالَ: «يُخْسَفُ بِأَوَّلِهِم وَآخِرِهِمْ، ثُمَّ يُبْعَثُون عَلَى نِيَّاتِهِمْ » مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ: هذا لَفْظُ الْبُخَارِيِّ.

ژ دەیکا موسلمانان عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: لەشکەرەك دێ غەزوا کەعبێ کەت، ڤێجا دەمێ دگەهنە دەشتەکێ ژ ئەردی، خودێ دێ سەر و بنێت وان خسفێ

لێ کەت.. گۆت: من گۆت چاوا خودێ دێ خسفێ ل سەر و بنێت وان کەت، و خەلکێ سیکێت وان و یێت نە ژ وان یێت دگەل واندا؟؟ ئینا گۆت: خودێ دێ خسفێ ل سەر و بنێت وان کەت، پاشی رۆژا قیامەتێ خودێ دێ هەر ئێکی ل دویف ئنیەتا وی راکەت.

3- وعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ الله عنْهَا قَالَت قالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «لا هِجْرَةَ بَعْدَ الْفَتْحِ، وَلكنْ جيهاد وَنِيَّةٌ، وَإِذَا اسْتُنْفِرتُمْ فانْفِرُوا» مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: پشتی ڤەکرنا مەکەهێ مشەخت بوونی بۆ نەما، بەلێ جیهاد و ئنیەتە، و هکە ژ وە خواست هەمی پێکڤە بۆ جیهادێ رابن پێکڤە رابن.

4- وعَنْ أبي عَبْدِ اللَّهِ جابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الأَنْصَارِيِّ رضِيَ الله عنْهُمَا قَالَ:كُنَّا مَع النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي غَزَاة فَقَالَ: «إِنَّ بِالْمَدِينَةِ لَرِجَالاً مَا سِرْتُمْ مَسِيراً، وَلاَ قَطَعْتُمْ وَادِياً إِلاَّ كانُوا مَعكُم حَبَسَهُمُ الْمَرَضُ» وَفِي روايَةٍ: «إِلاَّ شَرَكُوكُمْ فِي الأَجْرِ» رَواهُ مُسْلِمٌ

ژ ئەبی عەبدوللا جابرێ کورێ عەبدوللایێ ئەنساری ﵁، گۆت: ئەم غەزوەکێ دگەل پێغەمبەری بووین، ئینا گۆت: ب راستی هندە زەلام ل مەدینێ یێت ماین، هوین چو رێکا ناچن و چو نهالا نابرن هەکە ئەو دگەل هەوە نەبن.. د ریوایەتەکا دیدا (هەکە ئەو پشکداری خێرا هەوە نەبن) نەساخییێ نەهێلاینە بهێن.

4- ورواهُ البُخَارِيُّ عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ:رَجَعْنَا مِنْ غَزْوَةِ تَبُوكَ مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: «إِنَّ أَقْوَامَاً خلْفَنَا بالمدِينةِ مَا سَلَكْنَا شِعْباً وَلاَ وَادِياً إِلاَّ وَهُمْ مَعَنَا، حَبَسَهُمْ الْعُذْرُ».

ژ ئەنەسی گۆت: ئەم غەزوا تەبووکێ دگەل پێغەمبەری زڤرین گۆت: هندە کەس ل پاش مە ل مەدینێ یێت ماین، ئەم چو گەلیان و چو نهالان ناگرین، هەکە ئەو دگەل مە نەبن، هەجەتێ (عوزرێ) یێت ئاسێکرین.

5- وَعَنْ أبي يَزِيدَ مَعْنِ بْن يَزِيدَ بْنِ الأَخْنسِ رضي الله عَنْهمْ، وَهُوَ وَأَبُوهُ وَجَدّهُ صَحَابِيُّونَ، قَال: كَانَ أبي يَزِيدُ أَخْرَجَ دَنَانِيرَ يَتصَدَّقُ بِهَا فَوَضَعَهَا عِنْدَ رَجُلٍ فِي الْمَسْجِدِ فَجِئْتُ فَأَخَذْتُهَا فَأَتَيْتُهُ بِهَا. فَقَالَ: وَاللَّهِ مَا إِيَّاكَ أَرَدْتُ، فَخَاصمْتُهُ إِلَى رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: «لَكَ مَا نويْتَ يَا يَزِيدُ، وَلَكَ مَا أَخذْتَ يَا مَعْنُ » رواه البخاريُّ .

ژ ئەبی یەزید مەعەنێ کورێ یەزیدێ کورێ ئەخنەسی، خودێ ژ وان رازبی بیت، بابێ یەزیدی مەعەنێ کورێ یەزیدێ کورێ ئەخنەسی خودێ ژ وان رازی بیت، ئەو و بابێ وی و باپیرێ وی سەحابی بوون، گۆت: بابێ من هندە دینار دەرێخستن بکەتە خێر، ئینا دانانە دەف مرۆڤەکی ل مزگەفتێ، ئەز هاتم من هەلگرتن و ئینان، ئینا گۆت: ب خودێ مەخسەدا من تو نەبووی، ئینا من دەعوە ل دەف پێغەمبەری لێ کر، سلاڤێت خودێ ل سەر بن ئینا گۆت: تە چ ئنیەت ئینایە یا یەزید ئەو بۆ تەیە و تە چ هەلگرتییە یا مەعەن ئەو بۆ تەیە.

6 - وَعَنْ أبي إِسْحَاقَ سعْدِ بْنِ أبي وَقَّاصٍ مَالك بن أُهَيْبِ بْنِ عَبْدِ مَنَافِ بْنِ زُهرةَ بْنِ كِلابِ بْنِ مُرَّةَ بْنِ كعْبِ بنِ لُؤيٍّ الْقُرشِيِّ الزُّهَرِيِّ رضِي اللَّهُ عَنْهُ، أَحدِ الْعَشرة الْمَشْهودِ لَهمْ بِالْجَنَّة، رضِي اللَّهُ عَنْهُم قال: «

جَاءَنِي رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَعُودُنِي عَامَ حَجَّة الْوَداع مِنْ وَجعٍ اشْتدَّ بِي فَقُلْتُ: يا رسُول اللَّهِ إِنِّي قَدْ بلغَ بِي مِن الْوجعِ مَا تَرى، وَأَنَا ذُو مَالٍ وَلاَ يَرِثُنِي إِلاَّ ابْنةٌ لِي، أَفَأَتصَدَّق بِثُلُثَىْ مالِي؟ قَالَ: لا، قُلْتُ: فالشَّطرُ يَارسوُلَ الله ؟ فقالَ: لا، قُلْتُ فالثُّلُثُ يا رسول اللَّه؟ قال: الثُّلثُ والثُّلُثُ كثِيرٌ أَوْ كَبِيرٌ إِنَّكَ إِنْ تَذرَ وَرثتك أغنياءَ خَيْرٌ مِن أَنْ تذرهُمْ عالَةً يَتكَفَّفُونَ النَّاس، وَإِنَّكَ لَنْ تُنفِق نَفَقةً تبْتغِي بِهَا وجْهَ الله إِلاَّ أُجرْتَ عَلَيْهَا حَتَّى ما تَجْعلُ فِي امْرَأَتكَ قَال: فَقلْت: يَا رَسُولَ الله أُخَلَّفَ بَعْدَ أَصْحَابِي؟ قَال: إِنَّك لن تُخَلَّفَ فتعْمَل عَمَلاً تَبْتغِي بِهِ وَجْهَ الله إِلاَّ ازْدِدْتَ بِهِ دَرجةً ورِفعةً ولعَلَّك أَنْ تُخَلَّف حَتَى ينْتفعَ بكَ أَقَوامٌ وَيُضَرَّ بك آخرُونَ. اللَّهُمَّ أَمْضِ لِأَصْحابِي هجْرَتَهُم، وَلاَ تَرُدَّهُمْ عَلَى أَعْقَابِهم، لَكن الْبائسُ سعْدُ بْنُ خوْلَةَ « يرْثى لَهُ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم» أَن مَاتَ بمكَّةَ » متفقٌ عليه.

ژ سەعەدێ کورێ ئەبی وەققاسی کو ئێکە ژ دەهێت مزگینی ب بەحەشتێ وەرگرتی (خودێ ژ وان هەمیان رازی بیت) گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سالا حەجا خواتر خواستنێ سەرا من دا، ژ نەساخییەکێ ل سەر من گران ببوو، ئینا من گۆتێ: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ڤێ ئێشێ وەل من کر یا تو دبینی، و ئەز خودان مالم، و من چو میرات خۆر نینن میراتێ من بگەهیتێ، کچا من نەبیت، ئەز دوو سێکا مالێ خۆ نەکەمە خێر؟ گۆت: نە. ئینا من گۆت: پا نیڤێ ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: نە. من گۆت: پا سێکێ ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: سێک، سێک ژی گەلەکە یان یا مەزنە، ب راستی تو میراتخۆرێت خۆ زەنگین بهێلی چێترە یێت فەقیر بن خواستنێ ژ خەلکی بکەن، و راستی نینە مەزاختنەکێ تو ب مەزێخی مەخسەدا تە رازیبوونا خودێ بیت هەکە خودێ بۆ تە خێرێ نەنڤیسیت، حەتا ئەوا تو دکەیە د دەڤێ ژنا خۆدا ژی، ئینا من گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ئەرێ ئەز دێ مینمە ل ڤێرێ و هەڤالێت من دێ من هێلن؟ (ترسیا ل مەکەهێ بمریت و دگەل پێغەمبەری نەزڤریت و ئەڤە ل سەر وی یا گران بوو) ئینا گۆت: نینە تو ل ڤێرێ بمینی و کارەکی ژ کاران بکەی ئنیەتا تە پێ رازیبوونا خودێ بیت، هەکە خودێ دەرەجەکێ ل تە زێدە و بلند نەکەت و دبیت ژییێ تە درێژ ببیت هەتا هندە ملەت مفا ژ تە بکەن هندەکێت دی زیانێ ژ تە بکەن (و ب راستی هەروەکی پێغەمبەری ﷺ گۆتی سەعەد هند ژییا هەتا ئیراق ل سەر دەستێ وی ڤەبووي و هزارەها مفا ژێ وەرگرتی و ل سەر دەستێ وی موسلمان بووین) یاخودێ هیجرا هەڤالێت من ببە سەری و تمام بکە و وان پشت و پشت نەبەی کو هیجرەتا خۆ ژ دەست ببەن، بەلێ یێ قەلەندەر سەعەدێ کورێ خەولاییە (چونکی ل مەکەهێ مر و نەزڤری مەدینێ جهێ هیجرەتا خۆ).

7- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرة عَبْدِ الرَّحْمن بْنِ صخْرٍ رضي الله عَنْهُ قال: قالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ الله لا يَنْظُرُ إِلى أَجْسامِكُم، وَلا إِلى صُوَرِكُمْ، وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ وَأَعمالِكُمْ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە عەبدولرەحمانێ کورێ سەخری رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن، بەرێ خۆ نەددەتە لەشێت هەوە و نەددەتە وێنەیێت هەوە و مالێ هەوە، بەلێ دێ بەرێ خۆ دەتە دلێت هەوە.

8- وعَنْ أبي مُوسَى عبْدِ اللَّهِ بْنِ قَيْسٍ الأَشعرِيِّ رضِي الله عنه قالَ: سُئِلَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنِ الرَّجُلِ يُقاتِلُ شَجَاعَةً، ويُقاتِلُ حَمِيَّةً ويقاتِلُ رِياءً، أَيُّ ذلِك في سَبِيلِ اللَّهِ؟ فَقَالَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ قاتَلَ لِتَكُون كلِمةُ اللَّهِ هِي الْعُلْيَا فهُوَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ » مُتَّفَقٌ

ژ ئەبی موسی عەبدوللایێ کورێ قەیسێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پسیارا زەلامەکی ژ پێغەمبەری ﷺ هاتە کرن، شەڕی بۆ مێرینییێ دکەت، و شەڕی بۆ عەشیرکییێ دکەت، (ئانکو بۆ عینادا عەشیرکی و تەعەسسوبێ) و شەڕی بۆ رویمەتییێ دکەت، کی ژ ڤان بۆ خودێیە؟ ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ شەڕی بکەت دا دینێ خودێ یێ بلند بیت ئەو بۆ خودێیە.

9- وعن أبي بَكْرَة نُفَيْعِ بْنِ الْحَارِثِ الثَّقفِي رَضِي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِذَا الْتقَى الْمُسْلِمَانِ بسيْفَيْهِمَا فالْقَاتِلُ والمقْتُولُ في النَّارِ» قُلْتُ: يَا رَسُول اللَّهِ، هَذَا الْقَاتِلُ فمَا بَالُ الْمقْتُولِ ؟ قَال: «إِنَّهُ كَانَ حَرِيصاً عَلَى قَتْلِ صَاحِبِهِ» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی بەکرەتە نوفەیعێ کورێ حارسێ سەقەفی ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە دوو موسلمان ب شیرێت خۆ کەفتنە بەرێک، کوشتی و کوژەك هەردوو د جەهنەمێدانە، من گۆت: مە زانی ئەڤە کوژەکە و ما کوشتی چییە؟ گۆت: چونکی ئەو یێ هشیار و رژد بوو ل سەر کوشتنا هەڤالێ خۆ.

10- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «صَلاَةُ الرَّجُلِ في جماعةٍ تزيدُ عَلَى صَلاَتِهِ في سُوقِهِ وَبَيْتِهِ بضْعاً وعِشْرينَ دَرَجَةً، وذلِكَ أَنَّ أَحَدَهُمْ إذا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ أَتَى الْمَسْجِد لا يُرِيدُ إلاَّ الصَّلاَةَ، لا يَنْهَزُهُ إلاَّ الصَّلاَةُ، لَمْ يَخطُ خُطوَةً إلاَّ رُفِعَ لَهُ بِها دَرجةٌ، وَحُطَّ عَنْهُ بِهَا خَطيئَةٌ حتَّى يَدْخلَ الْمَسْجِدَ، فَإِذَا دخل الْمَسْجِدَ كانَ في الصَّلاَةِ مَا كَانَتِ الصَّلاةُ هِيَ التي تحبِسُهُ، وَالْمَلائِكَةُ يُصَلُّونَ عَلَى أَحَدكُمْ ما دام في مَجْلِسهِ الَّذي صَلَّى فِيهِ، يقُولُونَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ تُبْ عَلَيْهِ، مالَمْ يُؤْذِ فِيهِ، مَا لَمْ يُحْدِثْ فِيهِ » متفقٌ عليه،وهَذَا لَفْظُ مُسْلمٍ. وَقَوْلُهُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يَنْهَزُهُ » هُوَ بِفتحِ الْياءِ وَالْهاءِ وَبالزَّاي: أَي يُخْرِجُهُ ويُنْهِضُهُ.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نڤێژا مرۆڤی ب جەماعەت بیست و تشتەك دەرەجا ژ نڤێژا وی یا سیکا وی و مالا وی زێدەتر و ب خێرترە، ئەو ژی هەکە دەستنڤێژا خۆ شویشت و باش شویشت، و پاشی بێتە مزگەفتێ، ژ نڤێژێ پێڤەتر چیێ دی نەڤێت و چو یێ دی ئەو نەدەرئێخستی و راکرییە نڤێژ نەبیت، نینە ئەو پێنگاڤەکێ پاڤێت هەکە پێ دەرەجەکێ بلند نەبیت و گونەهەك پێ ژێ نەوەریت هەتا دچیتە د مزگەفتێڤە، و هەکە چۆ د مزگەفتێڤە، ئەو یێ د نڤێژێدا هندی نڤێژ وی بهێلیت، و ملیاکەت دوعا بۆ ئێکی ژ هەوە دکەن هندی ئەو د جهێ خۆدا بیت یێ نڤێژ تێدا کری دبێژن: یا خودێ رحمێ پێ ببە، و گونەهێت وی ژێ ببە، و تەوبەیێ بدە سەر، هندی ئەو ئەزیەتا کەسێ نەکەت یان دەست نڤێژا خۆ نەشکێنیت.

11- وَعَنْ أبي الْعَبَّاسِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عبَّاسِ بْنِ عَبْدِ الْمُطَّلب رَضِي الله عنهما، عَنْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ، فِيما يَرْوِى عَنْ رَبِّهِ، تَبَارَكَ وَتَعَالَى قَالَ: «إِنَّ الله كتَبَ الْحسناتِ والسَّيِّئاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذلك: فمَنْ همَّ بِحَسَنةٍ فَلمْ يعْمَلْهَا كتبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى عِنْدَهُ حسنةً كامِلةً وَإِنْ همَّ بهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عَشْر

حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِمَائِةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كثيرةٍ، وَإِنْ هَمَّ بِسيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللَّهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كامِلَةً، وَإِنْ هَمَّ بِها فعَمِلهَا كَتَبَهَا اللَّهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً» متفقٌ عليه.

ژبابێ عەباسی عەبدوالاهێ کورێ عەباسێ کورێ عەبدولموتتەلبی، ژپێغەمبری ﷺ ژ خودایێ خو یێ مەزن ڤەدگێریت:ب ڕاستی خودایێ مەزن خێر و گونەه یێت داین (یان ئەمرێ ملیاکەتان یێ کری بنڤیسن یان بو ملیاکەتەتان یێت ئاشکراکرین کا خێرو گونەهان چاوا بنڤیسن)ڤێجا هەرکەسێ بکەته دلێ خۆخێرەکێ بکەت و نه کەت، خودێ خیێرەکا تمام بو وی ل دەف خۆ دێ نڤیسیت، وهەکه کره دلێ خۆ و کر ژی، خودێ دێ بو دەه خێران نڤیسیت، هەتا حەفت سەد قاتان و حەتا گەلەك قـــاتـــان، وهەکه کره دلێ خۆ گونەهەکێ بکەت و نەکەت، خودێ خیێرەکا تمام بو وی ل دەف خۆ دێ نڤیسیت، وهەکه کره دلێ خۆ و کر ژی، خودێ دێ گونەهەکێ تنێ دێ بو نڤیسیت 0

12- وعن أبي عَبْد الرَّحْمَن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عُمَرَ بْنِ الْخطَّابِ، رضي الله عنهما قال: سَمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: «انْطَلَقَ ثَلاَثَةُ نفر مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ حَتَّى آوَاهُمُ الْمبِيتُ إِلَى غَارٍ فَدَخَلُوهُ، فانْحَدَرَتْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجبلِ فَسَدَّتْ عَلَيْهِمْ الْغَارَ، فَقَالُوا: إِنَّهُ لا يُنْجِيكُمْ مِنْ الصَّخْرَةِ إِلاَّ أَنْ تَدْعُوا الله تعالى بصالح أَعْمَالكُمْ.

قال رجلٌ مِنهُمْ: اللَّهُمَّ كَانَ لِي أَبَوانِ شَيْخَانِ كَبِيرانِ، وكُنْتُ لاَ أَغبِقُ قبْلهَما أَهْلاً وَلا مالاً فنأَى بي طَلَبُ الشَّجرِ يَوْماً فَلمْ أُرِحْ عَلَيْهِمَا حَتَّى نَامَا فَحلبْت لَهُمَا غبُوقَهمَا فَوَجَدْتُهُمَا نَائِمِيْنِ، فَكَرِهْت أَنْ أُوقظَهمَا وَأَنْ أَغْبِقَ قَبْلَهُمَا أَهْلاً أَوْ مَالاً، فَلَبِثْتُ وَالْقَدَحُ عَلَى يَدِى أَنْتَظِرُ اسْتِيقَاظَهُما حَتَّى بَرَقَ الْفَجْرُ وَالصِّبْيَةُ يَتَضاغَوْنَ عِنْدَ قَدَمى فَاسْتَيْقظَا فَشَربَا غَبُوقَهُمَا. اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ مِنْ هَذِهِ الصَّخْرَة، فانْفَرَجَتْ شَيْئاً لا يَسْتَطيعُونَ الْخُرُوجَ مِنْهُ.

قال الآخر: اللَّهُمَّ إِنَّهُ كَانتْ لِيَ ابْنَةُ عمٍّ كانتْ أَحَبَّ النَّاسِ إِلَيَّ » وفي رواية: « كُنْتُ أُحِبُّهَا كَأَشد مَا يُحبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءِ، فَأَرَدْتُهَا عَلَى نَفْسهَا فَامْتَنَعَتْ مِنِّي حَتَّى أَلَمَّتْ بِهَا سَنَةٌ مِنَ السِّنِينَ فَجَاءَتْنِي فَأَعْطَيْتُهِا عِشْرِينَ وَمِائَةَ دِينَارٍ عَلَى أَنْ تُخَلِّيَ بَيْنِي وَبَيْنَ نَفْسِهَا ففَعَلَت، حَتَّى إِذَا قَدَرْتُ عَلَيْهَا » وفي رواية: « فَلَمَّا قَعَدْتُ بَيْنَ رِجْليْهَا، قَالتْ: اتَّقِ الله ولا تَفُضَّ الْخاتَمَ إِلاَّ بِحَقِّهِ، فانْصَرَفْتُ عَنْهَا وَهِيَ أَحَبُّ النَّاسِ إِلَيَّ وَتَرَكْتُ الذَّهَبَ الَّذي أَعْطَيْتُهَا، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعْلتُ ذَلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فانفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ غَيْرَ أَنَّهُمْ لا يَسْتَطِيعُونَ الْخُرُوجَ مِنْهَا.

وقَالَ الثَّالِثُ: اللَّهُمَّ إِنِّي اسْتَأْجَرْتُ أُجراءَ وَأَعْطَيْتُهمْ أَجْرَهُمْ غَيْرَ رَجُلٍ وَاحِدٍ تَرَكَ الَّذي لَه وذهب فثمَّرت أجره حتى كثرت منه الأموال فجائني بعد حين فقال يا عبد الله أَدِّ إِلَيَّ أَجْرِي، فَقُلْتُ: كُلُّ مَا تَرَى منْ أَجْرِكَ: مِنَ الإِبِلِ وَالْبَقرِ وَالْغَنَم وَالرَّقِيق فقال: يا عَبْدَ اللَّهِ لا تَسْتهْزِئْ بِي، فَقُلْتُ: لاَ أَسْتَهْزِئُ بك، فَأَخَذَهُ كُلَّهُ فاسْتاقَهُ فَلَمْ يَتْرُكْ مِنْه شَيْئاً، اللَّهُمَّ إِنْ كُنْتُ فَعَلْتُ ذَلِكَ ابْتغَاءَ وَجْهِكَ فافْرُجْ عَنَّا مَا نَحْنُ فِيهِ، فَانْفَرَجَتِ الصَّخْرَةُ فخرَجُوا يَمْشُونَ » متفقٌ عليه.

ژئەبی عەبدولرەحمانی عەبدوللاهێ کورێ عومەرێ کورێ خەتتابی خودێ ژهەردوویان رازی بیت گوت: من گول پێغەمبەری بو ﷺ گۆت : سێ کەس بە ری هەوە دەرکەفتن، وخەوێ ئەو برنە شکەفتەکێ، ب ژورکەفتن کەڤرەك ژچیا ڤەرەسیا ودەرێ شکەفتێ ل وان گرت، ئینا

گوتن: ب ڕاستی چ هەوە ژ ڤی کەڤری رزگارناکەت، ئەونەبیت هوین دوعا ب باش کارێت خۆ بکەن، ئینا زەلامەکێ ژوان گوت: یا خودێ من دوو دایبابێت دان عومر هەبوون، ومن شیر بەری وان نەددا کەسێ ژ مالاً خۆ، روژەکێ ئەز ب دوبف دارانڤە دویر چوم، ونە زڤریمە دەف وان، هە تا ئەو نڤستین، من شیری وان بو دوت، بە لێ من دیت یێت نڤستین، من نە ڤیا ئەز وان هشیار بکەم، ومن نەڤیا بەری وان نە بدەمە مالا خۆ نە بچویکێت خۆ، وئەز هوسا مام، و پەرداغ ل سەر دەستێ من ل هیڤیا هشیار بوونا وان، هەتا سپێدە دەرکەڤتی، و قیژیییێت بچویکانە ل بەرپێت من، هشیاربوون و شیرێ خۆ ڤەخوارن، یا خودێ هەکە من ئەڤە بو رازیبوونا رویێ تە کربیت، تو مە ژ ئەڤا ئەم تێدا ژڤی کەڤری دەربێخە، تشتەك ژکەڤری ڤەبو بەلێ نەشیان دەرکەڤن، یێ دی گۆت: یاخودێ من دوتمامەك هەبو ژ هەمی مروڤان ل بەردلێ من خوشتڤیتر بو (دریوایەتەکادیدا،من حەزژێ دکر کا چاوا زەلاًم ب هەمی هێزێ حەز ژنان دکەن) من دڤیا خۆ ل بەر دەستێت منڤە بەردەت، خۆ ڤەدگرت و نە دهێلا، حەتا سالەك ژسالێت گران ب سردا هاتی، هاتە دەف من، من سەد و بیست دینار دانێ، ب مەرجەکێ خۆ ب دەست منڤە بەردەت، رێک دا حەتا ئەز شیایمێ (دروایەتەکا دیدا، حەتا ئەز دناڤبەرا پێت وێدا روینشتیم)ئینا گوت: ژخودێ بترسە و گوستیرکێ نە شکێنە (ئانکو من ژ کچینی یێ نە ئێخە) ب حەقێ وێ نەبیت، من هێلا و ئەز رابوم، و ئەو ژ هەمی مروڤان خوشتڤیتر بو، وزێرێ من دایێ ژی من پێ هێلا، یا خودێ هەکە من ئەڤە بو رازیبوونا رویێ تە کربیت، تو مە ژ ئەڤا ئەم تێدا ژڤی کەڤری دەربێخە، تشتەك ژکەڤری ڤەبو بەلێ هەر نەشیان دەرکەڤن، یێ سێ یێ گۆت: یا خودێ من پالە ب کرێ دگرتن، پارێت وان من ددانێ زەلامەك تێنەبیت، کریێ یا خۆ هێلا و چو، من کراوی داشولی، هەتا مالێ وی پێ بوویە گەلەك، پشتی دەمەکێ هاتە دەف من و گۆت : ئەی عبدێ خودێ پالەتیامن بدە من، ئینا من گوتێ هندی تو دبینی ژحێشتر وچێل و پەزی و عەبدەیان پالەتیا تەنە! ئینا گوت: ترانا بوخۆ ب من نەکە! من گۆتێ: ئەز ترانا بو خۆ ب تە ناکەم، ئینا هەمی دانە بەروکا خۆ و هاژوتن وبرن و تشتەك نە هێلا، یا خودێ هەکە من ئەڤە بو رازیبوونا رویێ تە کربیت تو مە ژ ئەڤا ئەم تێدا دەربێخە، کەڤر ژێک ڤەبوو و دەرکەڤتن و چوون.

2 – باب التوبة

بابەتێ تەوبەیێ

قال العلماء : التوبة واجبة من كل ذنب . فإن كانت المعصية بين العبد وبين الله تعالى لا تتعلق بحق آدمي فلها ثلاثة شروط : أحدها أن يقلع عن المعصية ، والثاني أن يندم على فعلها ، والثالث أن يعزم أن لا يعود إليها أبدا ، فإن فقد أحد الثلاثة لم تصح توبته . وإن كانت المعصية تتعلق بآدمي فشروطها أربعة : هذه الثلاثة وأن يبرأ من حق صاحبها . فأن كانت مالا أو نحوه رده إليه ، وإن كان حد قذف ونحوه مكنه منه أو طلب عفوه ، وإن كانت غيبة استحله منها . ويجب أن يتوب من جميع الذنوب ، فإن تاب من بعضها صحت توبته عند أهل الحق من ذلك الذنب وبقى عليه الباقي . وقد تظاهرت دلائل الكتاب والسنة وإجماع الأمة على وجوب التوبة . قال الله تعالى (وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (النور:31) * . وقال تعالى (وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ) [هود–90] . وقال تعالى (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحاً) [التحريم–8]

زانا دبێژن: تەوبە دڤێت ژ هەمی گونهان بێتە کرن، وهەکە گونەهە دناڤبەرا مروڤی و خودێ دابیت، ومافێ چ مروڤان پێڤە نەبیت سێ مە رج بو یێت هەیین: ئێک ژوان گونەهێ بهێلیت، و یا دوویێ: پەشیمان ببیت ژکرنا گونەهێ، و یاسێ یێ: یێ رژدبیت نە زڤریتە وێ گونەهێڤە هەتا هەتا، هەکە ئێک ژڤان مەرجان نەما وب جهنەئینا تەوبەیا وی نەیا دورستە، وهەکە گونەهە یا ب مروڤەکێڤە یا گرێدای بیت مەرجێت وێ چوارن: ئەڤ هەرسێکە وخۆ ژحەقێ خودانێ وێ بەری کەت هەکە ئەو ماف و وەکی مالی بیت بو بزڤرینیت وهە کە ب شرەفێ گونەهبار کربیت و وەکی وێ دێ رێکێ دەتێ حەقێ خۆ ژ وی وەرگریت یان گەردەنا خۆ پێ بدەتە ئازاکرن و هەکە نەکامی و غەیبەتا وی کر بیت دێ داخوازا لێبورینێ ژێ خوازیت و دڤێت تەوبەیێ ژ هەمی گونەهان بکەت، وهکە تەوبە ژهندە گونەهان تنێ کر تەوبەیاوی ل دەف خودانێت حقیێ یا دورستە و گونەهێت دی یێت ماینە ل سەر، و بەلگەیێت قورئانێ و حەدیسێ و ئیجماعا موسلمانان ل سەر واجبی و پێتڤیا تەوبەیێ پشتگرێت ئێکن. خودایێ مەزن دبێژیت: هوین هەمی گەلی خودان باوەران تۆبە بکەن، دا سەرفەراز ببن.و خودایێ مەزن دبێژیت: هوین هەمی داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبۆرینێ ژ خودایێ خۆ بخوازن، پاشی ل خودێ بزڤرن و تۆبە بکەن و خودایێ مەزن دبێژیت: هوین هەمی گەلی خودان باوەران بەرێ خۆ بدەنە خودێ، و تۆبەیەکا ژ دل و راست و دورست تۆبە بکەن

13– وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ ﷺ قال: سمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « واللَّه إِنِّي لأَسْتَغْفِرُ الله، وَأَتُوبُ إِلَيْه، في اليَوْمِ، أَكثر مِنْ سَبْعِين مرَّةً » رواه البخاري.

ژئەبی هورەیرەی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەری بو ﷺ گوت: ئەزب خودێ کەمە ئەز روژێ ژ حەفتێ جارا پتر داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبۆرینێ ژ خودایێ خۆ دخوازم و ل خودێ دزڤرم و تۆبەدکەم.

14 – وعن الأَغَرِّ بْن يَسار المزنِيّ ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا أَيُّها النَّاس تُوبُوا إِلى اللَّهِ واسْتغْفرُوهُ فإِني أَتوبُ في اليَوْمِ مائة مَرَّة » رواه مسلم.

ژ ئەغەررێ کورێ یەسارێ موزەنی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: گەلی مرۆڤان ل خودێ بزڤرن و تەوبە بکەن و داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبۆرینێ ژێ بخوازن ب راستی ئەز رۆژێ پتر ژ سەد جاران تەوبە دکەم.

15 – وعنْ أبي حَمْزَةَ أَنَس بن مَالِكٍ الأَنْصَارِيِّ خَادِمِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: للَّهُ أَفْرحُ بتوبة عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ سقطَ عَلَى بعِيرِهِ وقد أَضلَّهُ في أَرضٍ فَلاةٍ متفقٌ عليه.

وفي رواية لمسْلمٍ: « للَّهُ أَشدُّ فرحاً بِتوبة عَبْدِهِ حِين يتُوبُ إِلْيهِ مِنْ أَحَدِكُمْ كان عَلَى راحِلَتِهِ بِأَرْضٍ فلاةٍ، فانْفلتتْ مِنْهُ وعلَيْها طعامُهُ وشرَابُهُ فأَيِسَ مِنْهَا، فأَتَى شَجَرةً فاضْطَجَعَ في ظِلِّهَا، وقد أَيِسَ مِنْ رَاحِلتِهِ، فَبَيْنما هوَ كَذَلِكَ إِذْ هُوَ بِها قَائِمة عِنْدَهُ، فَأَخذ بِخطامِهَا ثُمَّ قَالَ مِنْ شِدَّةِ الفَرحِ: اللَّهُمَّ أَنت عبْدِي وأَنا ربُّكَ، أَخْطَأَ مِنْ شِدَّةِ الفرح ».

ژ بابێ حەمزە ئەنەسێ کورێ مالکێ ئەنساری، خزمەتکارێ: پێغەمبەری ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ پتر ژ ئێک ژ هەوە کەیفا وی ب تەوبەیا عەبدێ وی دهێت، ل سەر حێشترا خۆ کەتبیت و ئەردەکێ چۆل و بەردای بەرزەکربیت، (د ریوایەتەکا دیدا دبێژیت): خودێ پتر ژ ئێک ژ هەوە کەیفا وی ب تەوبەیا عەبدێ وی دهێت، دەمێ ل وی دزڤریت و تەوبە دکەت، و ئەو ل سەر پشتا دەوارێ خۆ بیت ل ئەردەکێ چۆلستان و ژ دەستا دەرکڤیت و خوارنا وی و ئاڤا وی ل سەر بن، و ژێ بێهیڤی ببیت، ڤێجا بێتە بن دارەکێ خۆ ل بن سیبەرا وێ درێژ بکەت، و ب دورستی ژ دەوارێ خۆ بێ هیڤی ببیت، و ئو یێ د ڤی حالیدا، هۆ ببینیت ل دەف وی یا راوەستیایە، هەڤسارێ وێ بگریت و د کەیفا زێدەدا بێژیت: یاخودێ تو عەبدێ منی و ئەز خودایێ تەمە، خەلەت ببیت هندی هند کەیفا وی یا هاتی.

16– وعن أبي مُوسى عَبْدِ اللَّهِ بنِ قَيْسٍ الأَشْعَرِيِّ، رضِي الله عنه، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إن الله تعالى يبْسُطُ يدهُ بِاللَّيْلِ ليتُوب مُسيءُ النَّهَارِ وَيبْسُطُ يَدهُ بالنَّهَارِ لِيَتُوبَ مُسِيءُ اللَّيْلِ حتَّى تَطْلُعَ الشَّمْسُ مِن مغْرِبِها » رواه مسلم.

و ژ ئەبی موسا عەبدوللایێ کورێ قەیسێ ئەشعەری ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن دەستێ خۆ ب شەڤ ڤەدکەت، دا گونەهکارێ رۆژێ (بۆ خۆ تێدا) تەوبە بکەت، و ب رۆژ دەستێ خۆ ڤەدکەت، دا گونەهکارێ شەڤێ (بۆ خۆ تێدا) تەوبە بکەت. ئانکو یێ ب شەڤ تەوبە بکەت یان ب رۆژ تەوبە بکەت خودێ دێ تەوبەیا وی قەبویل کەت.

17 – وعَنْ أبي هُرَيْرةَ ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تاب قَبْلَ أَنْ تطلُعَ الشَّمْسُ مِنْ مغْرِبِهَا تَابَ الله عليْه » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ بەری رۆژ ژ رۆژهەلاتێ بهەلێت تەوبە بکەت، خودێ تەوبەیا وی قەبویل کر.

18 – وعَنْ أبي عَبْدِ الرَّحْمن عَبْدِ اللَّهِ بن عُمرَ بن الخطَّاب رضي الله عنهما عن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِنَّ الله عزَّ وجَلَّ يقْبَلُ تَوبة العبْدِ مَالَم يُغرْغِرِ» رواه الترمذي وقال: حديث حسنٌ.

ژ ئەبی عەبدولرەحمانی عەبدوللایێ کورێ عومەرێ کورێ خەتتابی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ هەر ب هێز و مەزن، تەوبەیا بەندەی قەبویل دکت هندی نەکەڤیتە د سەکەراتێدا.

19- وعَنْ زِرِّ بْنِ حُبَيْشٍ قَال: أَتَيْتُ صفْوانَ بْنِ عسَّالٍ رضِي الله عنْهُ أَسْأَلُهُ عن الْمَسْحِ عَلَى الْخُفَّيْنِ فقال: مَا جَاءَ بِكَ يَا زِرُّ ؟ فقُلْتُ: ابْتغَاءُ الْعِلْمِ، فقَال: إِنَّ الْملائِكَةَ تَضَعُ أَجْنِحتِها لِطَالِبِ الْعِلْمِ رِضاء بمَا يَطلُبُ، فَقلْتُ: إِنَّه قدْ حَكَّ فِي صدْرِي الْمسْحُ عَلَى الْخُفَّيْنِ بَعْدَ الْغَائِطِ والْبوْلِ، وكُنْتَ امْرَءاً مِنْ أَصْحاب النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَجئْت أَسْأَلُكَ: هَلْ سِمْعْتَهُ يذْكرُ فِي ذَلِكَ شيْئاً ؟ قال: نعَمْ كانَ يأْمُرنا إذا كُنا سفراً أَوْ مُسافِرِين أَن لا ننْزعَ خفافَنا ثلاثة أَيَّامٍ ولَيَالِيهنَّ إِلاَّ مِنْ جنَابةٍ، لكِنْ مِنْ غائطٍ وبْولٍ ونْومٍ. فقُلْتُ: هَل سِمعتهُ يذكُر فِي الْهوى شيْئاً ؟ قال: نعمْ كُنَّا مَع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي سفرٍ، فبيْنا نحنُ عِنْدهُ إِذ نادَاهُ أَعْرابي بصوْتٍ له جهوريٍّ: يا مُحَمَّدُ، فأَجَابهُ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نحْوا مِنْ صَوْتِه: «هاؤُمْ» فقُلْتُ لهُ: وَيْحَكَ اغْضُضْ مِنْ صَوْتِكَ فإِنَّك عِنْد النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وقدْ نُهِيت عَنْ هذا، فقال: والله لا أَغضُضُ: قَالَ الأَعْرابِيُّ: الْمَرْءُ يُحِبُّ الْقوم ولَمَّا يلْحق بِهِمْ؟ قال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الْمرْءُ مع منْ أَحَبَّ يَوْمَ الْقِيامةِ » فما زَالَ يُحدِّثُنا حتَّى ذكر باباً من الْمَغْرب مَسيرةُ عرْضِه أَوْ يسِير الرَّاكِبُ فِي عرْضِهِ أَرْبَعِينَ أَوْ سَبْعِينَ عَاماً. قَالَ سُفْيانُ أَحدُ الرُّوَاةِ. قِبل الشَّامِ خلقَهُ اللَّهُ تعالى يوْم خلق السموات والأَرْضَ مفْتوحاً لِلتوبة لا يُغلقُ حتَّى تَطلُعَ الشَّمْسُ مِنْهُ » رواه التِّرْمذي وغيره وقال: حديث حسن صحيح.

زوررێ کورێ حوبەیشی گۆت: ئەز هاتمە دەف سەفوانێ کورێ عەسسالی، ﷺ، پسیارا مەسحا خوففان لێ بکەم، ئینا گۆت: چ تو ئینای یا زورر؟ من گۆت: داخوازییا زانینێ. ئینا گۆت: ب راستی ملیاکەت پەرێت خۆ بۆ زانینخوازی ددانن ژ رازیبوونا تشێ دخوازیت، ئینا من گۆت ب راستی مەسحا سەر خوففان شکەکا د دلێ مندا چێکری پشتی دەستنڤێژا ستویر و زراڤ، و ئەز ئێک بووم ژ هەڤالێت پێغەمبەری ڤێجا ئەز هاتم پسیارا تە بکەم تە تشتەك ل سەر ڤێ ژ پێغەمبەری گولێ بوویە گۆتی؟ گۆت بەلێ ئەمرێ مە دکر هەکە ئەم ییێت رێڤینگ بین (مسافر بین) ئەم سێ رۆژان ب شەڤێت وانڤە خوففێت خۆ نەئێخین، بۆ جەنابەتێ نەبیت، نە بۆ دەستنڤێژا ستویر و زراڤ و نڤستنێ، من گۆت: تە گولێ بوویە تشتەك ل سەر حەژێکرنێ گۆتی؟ گۆت: بەلێ ئەم سەفەرەکێ دگەل پێغەمبەری بووین، و ئەم ل دەف وی ییێت رویننشتی بووین، مە هند دیت کۆچەرەکێ عەرەب یێ دەنگ بۆر گازیکرێ، یا موحەممەد، پێغەمبەری ﷺ وەکی دەنگێ وي جابا وی دا: هاوو، ئینا من گۆتێ دەنگێ خۆ نزم کە تو یێ ل دەف پێغەمبەری ﷺ و نەهییا تە ژ ڤێ یا هاتیە کرن، ئینا گۆت: ب خودێ ئەز دەنگێ خۆ نزم ناکەم، ئەعرابی گۆت: چ هەیە مرۆڤ حەز ژ ئێکێ بکەت و هێژ نەگەهشتبیتێ؟ پێغەمبەری ﷺ گۆت: مرۆڤ رۆژا قیامەتێ یێ دگەل وی یێ حەژێ دکەت، و بەردەوام بۆ مە ئاخفت هەتا بەحسێ دەرگەهەکی ل رۆژهەلاتێ کر، سویار حەفتێ سالان ل فرەهیا وێ دبریت و دچیت خودێ رۆژا ئەرد و ئەسمان داناین ڤەکری بۆ تەوبەیێ یێ چێکری، وناهێتە گرتن هەتا رۆژ لێ دهەلێت.

20- وعنْ أبي سعِيدٍ سَعْد بْنِ مالك بْنِ سِنانٍ الْخُدْرِيِّ ﷺ أَن نَبِيَّ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « كان فِيمنْ كَانَ قَبْلكُمْ رَجُلٌ قتل تِسْعةً وتِسْعين نفْساً، فسأَل عن أَعلَم أَهْلِ الأَرْضِ فدُلَّ على راهِبٍ، فَأَتَاهُ فقال: إِنَّهُ قَتَل تِسعةً وتسعِينَ نَفْساً، فَهلْ لَهُ مِنْ تقوبة ؟ فقال: لا فقتلَهُ فكمَّلَ بِهِ مِائةً ثمَّ سأَلَ عن أعلم أهلِ الأرضِ، فدُلَّ على رجلٍ عالِمٍ فقال: إنهَ قَتل مائةَ نفسٍ فهلْ لَهُ مِنْ تقوبة ؟ فقالَ: نَعَمْ ومنْ يحُولُ بيْنَهُ وبيْنَ التقوبة ؟ انْطَلِقْ إِلَى أَرْضِ كذا وكذا، فإِنَّ بها أُنَاساً يعْبُدُونَ الله تعالى فاعْبُدِ الله مَعْهُمْ، ولا تَرْجعْ إِلى أَرْضِكَ فإِنَّهَا أَرْضُ سُوءٍ، فانطَلَق حتَّى إذا نَصَف الطَّرِيقُ أَتَاهُ الْموْتُ فاختَصمتْ فيهِ مَلائكَةُ الرَّحْمَةِ وملاَئكةُ الْعَذابِ. فقالتْ ملائكةُ الرَّحْمَةَ: جاءَ تائِباً مُقْبلا بِقلْبِهِ إِلى اللَّهِ تعالى، وقالَتْ ملائكَةُ الْعذابِ: إِنَّهُ لمْ يَعْمَلْ خيْراً قطُّ، فأَتَاهُمْ مَلكٌ في صُورَةِ آدمي فجعلوهُ بيْنهُمْ أَي حكماً فقال قيسوا ما بَيْن الأَرْضَين فإِلَى أَيَّتهما كَان أَدْنى فهْو لَهُ، فقاسُوا فوَجَدُوه أَدْنى إِلَى الأَرْضِ التي أَرَادَ فَقبَضْتهُ مَلائكَةُ الرَّحمةِ » متفقٌ عليه.

وفي روايةٍ في الصحيح: « فكَان إِلَى الْقرْيَةِ الصَّالحَةِ أَقْربَ بِشِبْرٍ، فجُعِل مِنْ أَهْلِها » وفي رِواية في الصحيح: « فأَوْحَى اللَّهُ تعالَى إِلَى هَذِهِ أَن تَبَاعَدِى، وإِلى هَذِهِ أَن تَقرَّبِي وقَال: قِيسُوا مَا بيْنهمَا، فَوَجدُوه إِلَى هَذِهِ أَقَرَبَ بِشِبْرٍ فَغُفِرَ لَهُ ». وفي روايةٍ: « فنأَى بِصَدْرِهِ نَحْوهَا ».

ژ ئەبی سەعیدی سەعەدێ کورێ مالکی، کورێ سینانێ خودری، ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلامەك د ناڤ ییێت بەری وەدا هەبوو، نۆت و نەهە مرۆڤ کوشتبوون، پسیارا زاناترێ ل سەر رویێ ئەردی کر، بەرێ وی دا عیبادەتکەرەکی، هاتە دەف، گۆت: وی نۆت و نەهە مرۆڤ ییێت کوشتین، کا تەوبە بۆ وی هەیە؟ گۆتێ: نە، ئینا ئەو ژی کوشت، و سەد پێ تمامکرن، پاشی پسیارا زاناترێ خەلکێ ئەردی کر، بەرێ وی دا زەلامەکێ زانا، گۆت: وی نۆت و نەهە مرۆڤ ییێت کوشتین، کا تەوبە بۆ وی هەیە؟ گۆت: بەلێ کی هەیە بکەڤیتە د ناڤبەرا وی و تەوبێدا؟ بەلێ هەرە ئەردەکێ هۆسا و هۆسا، هندە مرۆڤ ییێت ل وێ رێ هەین عەبدینییا خودێ دکەن، تو ژی دگەل وان عەبدینییا خودێ بکە، و نەزڤرەڤە ئەردێ خۆ، ئەردێ تە ئەردەکێ خرابە (ئانکو خلکێ وێ یێ خرابە)، چۆ هەتا گەهشتییە نیڤا رێکێ، مرن ب سەردا هات، ملیاکەتێت رەحمێ و ملیکەتێت ئیزا و عەزابێ، ب سەر وی هەڤرك چۆن، ملیاکتێت رەحمێ گۆتن: تەوبەدار یێ هاتی، و ژ دل بەرێ خۆ یێ دایە خودێ، و ملیاکەتێت ئیزایێ گۆتن: ئەوی د بنیرا خێرەك نەکرییە، ملیاکەتەك ل سەر خولکێ مرۆڤەکێ هاتە دەف وان، وان د ناڤبەرا خۆدا کرە حەکەم، گۆت، د ناڤبەرا هەردوو ئەردادا بپیڤن، کا پتر نێزیکی کیژکێیە، ئەو بۆ وییە، پیڤان دیتن پتر نێزیکی وی ئەردییە یێ ڤیایی و بەرێ خۆ داییێ، ئینا ملیاکەتێت رەحمێ هەلگرت و بر، (د ریوایەتەکا دیدا) بهۆستەکێ پتر نێزیکی گوندێ باش بوو، ئینا ژ خەلکێ وێ هاتە دانان، (د ریوایەتەکا دیدا) خودایێ مەزن ئەمرێ ڤێ کر دویر ببە و یێ ڤێ کر نێزیک ببە، و گۆتە وان: دێ د ناڤبەرا هەردوو ئەردادا بپیڤن، پیڤان دیتن ب بهۆستەکێ پتر نێزیکی ڤییە، ئینا خودێ گونەهێت وی ژێ برن (د ریوایەتەکا دیدا) بەرێ سینگێ خۆ دابوو وی گوندی ئانکو گوندێ باش.

21- وعَنْ عبْدِ اللَّهِ بنِ كَعْبِ بنِ مَالكٍ، وكانَ قائِدَ كعْبٍ رضِيَ الله عنه مِنْ بَنِيهِ حِينَ عَمِيَ، قال: سَمِعْتُ كعْبَ بن مَالكٍ رضِي الله عنه يُحَدِّثُ بِحدِيثِهِ حِين تخَلَّف عَنْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في غزوةِ

تبُوكَ. قَال كعْبٌ: لمْ أَتخلَّفْ عَنْ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في غَزْوَةٍ غَزَاها إلاَّ في غزْوَةِ تَبُوكَ، غَيْر أَنِّي قدْ تخلَّفْتُ في غَزْوةِ بَدْرٍ، ولَمْ يُعَاتَبْ أَحد تَخلَّف عنْهُ، إنَّما خَرَجَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم والمسْلِمُونَ يُرِيُدونَ عِيرَ قُرَيْش حتَّى جَمعَ الله تعالَى بيْنهُم وبيْن عَدُوِّهِمْ عَلَى غيْرِ ميعادٍ. وَلَقَدْ شهدْتُ مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ليْلَةَ العَقبَةِ حِينَ تَوَاثَقْنَا عَلَى الإِسْلامِ، ومَا أُحِبُّ أَنَّ لِي بِهَا مَشهَدَ بَدْرٍ، وإن كَانتْ بدْرٌ أَذْكَرَ في النَّاسِ مِنهَا وكان من خبري حِينَ تخلَّفْتُ عَنْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في غَزْوَةِ تبُوك أَنِّي لَمْ أَكُنْ قَطُّ أَقْوَى ولا أَيْسَرَ مِنِّي حِينَ تَخلَّفْتُ عَنْهُ في تِلْكَ الْغَزْوَة، واللَّهِ ما جَمعْتُ قبْلها رَاحِلتيْنِ قطُّ حتَّى جَمَعْتُهُما في تلك الْغَزوَةِ، ولَمْ يكُن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُرِيدُ غَزْوةً إلاَّ ورَّى بغَيْرِهَا حتَّى كَانَتْ تِلكَ الْغَزْوةُ، فغزَاها رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في حَرٍّ شَديدٍ، وَاسْتَقْبَلَ سَفراً بَعِيداً وَمَفَازاً. وَاسْتَقْبَلَ عَدداً كَثيراً، فجَلَّى للْمُسْلمِينَ أَمْرَهُمْ ليَتَأَهَّبوا أُهْبَةَ غَزْوِهِمْ فَأَخْبَرَهُمْ بوَجْهِهِمُ الَّذي يُرِيدُ، وَالْمُسْلِمُون مَع رسول الله كثِيرٌ وَلاَ يَجْمَعُهُمْ كِتَابٌ حَافِظٌ « يُرِيدُ بذلكَ الدِّيَوان » قال كَعْبٌ: فقلَّ رَجُلٌ يُرِيدُ أَنْ يَتَغَيَّبَ إلاَّ ظَنَّ أَنَّ ذلكَ سَيَخْفى بِهِ مَالَمْ يَنْزِلْ فيهِ وَحْيٌ مِن اللَّهِ، وغَزَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تلكَ الغزوةَ حين طَابت الثِّمَارُ والظِّلالُ، فَأَنا إِلَيْهَا أَصْعرُ، فتجهَّز رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَالْمُسْلِمُون معهُ، وطفِقْت أَغدو لِكيْ أَتَجَهَّزَ معهُ فأَرْجعُ ولَمْ أَقْض شيئاً، وأَقُولُ في نَفْسى: أَنا قَادِرٌ علَى ذلك إذا أَرَدْتُ، فلمْ يَزلْ يتمادى بي حتَّى اسْتمَرَّ بالنَّاسِ الْجِدُّ، فأَصْبَحَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم غَادياً والْمُسْلِمُونَ معَهُ، وَلَمْ أَقْضِ مِنْ جهازي شيْئاً، ثُمَّ غَدَوْتُ فَرَجَعْتُ وَلَمْ أَقْض شَيْئاً، فَلَمْ يزَلْ يَتَمادَى بِي حَتَّى أَسْرعُوا وتَفَارَط الْغَزْوُ، فَهَمَمْتُ أَنْ أَرْتَحِل فأَدْرَكَهُمْ، فَيَالَيْتَنِي فَعلْتُ، ثُمَّ لَمْ يُقَدَّرْ ذلك لي، فَطفقتُ إذَا خَرَجْتُ في النَّاسِ بَعْد خُرُوجِ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُحْزُنُنِي أَنِّي لا أَرَى لِي أُسْوَةً، إلاَّ رَجُلاً مَغْمُوصاً عَلَيْه في النِّفاقِ، أَوْ رَجُلاً مِمَّنْ عَذَرَ اللَّهُ تعالَى مِن الضُّعَفَاءِ، ولَمْ يَذكُرني رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حتَّى بَلَغ تَبُوكَ، فقالَ وَهُوَ جَالِسٌ في القوْمِ بتَبُوك: ما فَعَلَ كعْبُ بْنُ مَالكٍ ؟ فقالَ رَجُلٌ مِن بَنِي سلمِة: يا رسول الله حَبَسَهُ بُرْدَاهُ، وَالنَّظرُ في عِطْفيْه. فَقال لَهُ مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رضيَ اللَّهُ عنه. بِئس ما قُلْتَ، وَاللَّهِ يا رسول الله مَا عَلِمْنَا عليْهِ إلاَّ خَيْراً، فَسكَت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فبَيْنَا هُوَ علَى ذلك رَأَى رَجُلاً مُبْيِضاً يَزُولُ به السَّرَابُ، فقالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: كُنْ أَبَا خَيْثمَةَ، فَإِذا هوَ أَبُو خَيْثَمَةَ الأَنْصَاريُّ وَهُوَ الَّذي تَصَدَّقَ بصاع التَّمْر حين لمزَهُ المنافقون قَالَ كَعْبٌ: فَلَّما بَلَغني أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَدْ توَجَّهَ قَافلا منْ تَبُوكَ حَضَرَنِي بَثِّي، فطفقتُ أَتذكَّرُ الكذِبَ وَأَقُولُ: بِمَ أَخْرُجُ من سَخطه غَداً وَأَسْتَعينُ عَلَى ذلكَ بِكُلِّ ذِي رَأْيٍ مِنْ أَهْلي، فَلَمَّا قِيلَ: إنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قدْ أَظِلَّ قادماً زاحَ عَنِّي الْبَاطِلُ حَتَّى عَرَفتُ أَنِّي لم أَنج مِنْهُ بِشَيءٍ أَبَداً فَأَجْمَعْتُ صِدْقَهُ، وأَصْبَحَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَادماً، وكَان إذا قدمَ مِنْ سَفَرٍ بَدَأَ بالْمَسْجد فرَكعَ فيه رَكْعَتَيْنِ ثُمَّ جَلس للنَّاس، فلمَّا فعل ذَلك جَاءَهُ الْمُخلَّفُونَ يعْتذرُون إلَيْه وَيَحْلفُون لَهُ، وكانوا بضعاً وثَمَانين رَجُلا فقبل منْهُمْ عَلانيَتهُمْ وَاسْتغفَر لهُمْ وَوَكلَ سَرَائرَهُمْ إلى الله تعَالى. حتَّى جئتُ، فلمَّا سَلَمْتُ تبسَّم الْمُغْضب ثمَّ قَالَ: تَعَالَ، فجئتُ أَمْشي حَتى جَلَسْتُ بيْن يَدَيْهِ، فقالَ لِي: مَا خَلَّفَكَ ؟ أَلَمْ تكُنْ قد ابْتَعْتَ ظَهْرَك، قَالَ قُلْتُ: يَا رَسُولَ الله إنِّي واللَّه لَوْ جلسْتُ عنْد غيْرِكَ منْ أَهْلِ الدُّنْيَا لَرَأَيْتُ أَني سَأَخْرُج منْ سَخَطه بعُذْرٍ، لقدْ أُعْطيتُ جَدَلا، وَلَكنِّي وَاللَّه لقدْ عَلمْتُ لَئن حَدَّثْتُكَ الْيَوْمَ حديث كَذبٍ ترْضى به عنِّي لَيُوشكَنَّ اللَّهُ يُسْخطك عليَّ، وإنْ حَدَّثْتُكَ حَديث صدْقٍ تجدُ علَيَّ فيه إنِّي لأَرْجُو فِيه عُقْبَى الله عَزَّ وَجلَّ، واللَّه ما كان لِي من عُذْرٍ، واللَّهِ مَا كُنْتُ قَطُّ أَقْوَى وَلا أَيْسر مِنِّي حِينَ تَخلفْتُ عَنك قَالَ: فقالَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَمَّا هذَا فقَدْ صَدَقَ، فَقُمْ حَتَّى يَقْضيَ اللَّهُ

فيكَ » وسَارَ رِجَالٌ مِنْ بَنِي سَلمة فاتَّبعُوني، فقالُوا لِي: واللهِ مَا عَلِمْنَاكَ أَذنْبتَ ذَنْباً قبْل هذَا، لقَدْ عَجزتَ في أن لا تَكُون اعتذَرْت إِلَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بمَا اعْتَذَرَ إِلَيهِ الْمُخَلَّفُون فقَدْ كَانَ كافِيَكَ ذنْبكَ اسْتِغفارُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَك. قَالَ: فوالله ما زَالُوا يُؤَنِّبُونني حتَّى أَرَدْت أَنْ أَرْجِعَ إِلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فأَكْذِب نفسْي، ثُمَّ قُلتُ لهُم: هَلْ لَقِيَ هَذا معِي مِنْ أَحدٍ ؟ قَالُوا: نَعَمْ لقِيَهُ معك رَجُلان قَالا مِثْلَ مَا قُلْتَ، وقيل لَهمَا مِثْلُ مَا قِيلَ لكَ، قَال قُلْتُ: مَن هُمَا ؟ قالُوا: مُرارةُ بْنُ الرَّبِيع الْعَمْرِيُّ، وهِلال ابْن أُميَّةَ الْوَاقِفِيُّ ؟ قَالَ: فَذكَروا لِي رَجُلَيْنِ صَالِحَيْن قدْ شَهِدا بدْراً فِيهِمَا أُسْوَةٌ. قَالَ: فَمَضيْت حِينَ ذَكَروهُمَا لِي.

وَنَهَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عن كَلامِنَا أَيُّهَا الثلاثَةُ مِن بَين من تَخَلَّف عَنهُ، قالَ: فاجْتَنبَنا النَّاس أَوْ قَالَ: تَغَيَّرُوا لَنَا حَتَّى تَنَكَّرت لِي في نفسي الأَرْضُ، فَمَا هيَ بالأَرْضِ التي أَعْرِفُ، فَلَبثْنَا عَلَى ذَلكَ خَمْسِينَ لَيْلَةً. فأَمَّا صَاحبايَ فَاستَكَانَا وَقَعَدَا في بُيُوتهمَا يَبْكيَانِ وأَمَّا أَنَا فَكُنتُ أَشَبَّ الْقَوْمِ وَأَجْلَدَهُمْ، فَكُنتُ أَخْرُج فَأَشهَدُ الصَّلاة مَعَ الْمُسْلِمِينَ، وَأَطُوفُ في الأَسْوَاقِ وَلا يُكَلِّمُني أَحدٌ، وآتِي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فأُسَلِّمُ عَلَيْهِ، وَهُو في مجْلِسِهِ بعدَ الصَّلاةِ، فَأَقُولُ في نفسِي: هَل حَرَّكَ شفتَيهِ بردِّ السَّلامِ أَم لاَ ؟ ثُمَّ أُصلِّي قريباً مِنهُ وأُسَارِقُهُ النَّظَرَ، فَإِذَا أَقبَلتُ على صلاتِي نَظر إِلَيَّ، وإِذَا الْتَفَتُّ نَحْوَهُ أَعْرَضَ عَنِّي، حَتى إِذا طَال ذلكَ عَلَيَّ مِن جَفْوَةِ الْمُسْلمينَ مشَيْت حَتَّى تَسوَّرْت جدارَ حَائط أبي قَتَادَةَ وَهُوَا ابْن عَمِّي وأَحبُّ النَّاسَ إِلَيَّ، فَسلَّمْتُ عَلَيْهِ فَواللهِ مَا رَدَّ عَلَيَّ السَّلامَ، فَقُلْت لَه: يا أَبَا قتادَة أَنْشُدكَ باللَّه هَلْ تَعْلَمُني أُحبُّ الله وَرَسُولَه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ فَسَكَتَ، فَعُدت فَنَاشَدتُه فَسكَتَ، فَعُدْت فَنَاشَدْته فَقَالَ: الله ورَسُولُهُ أَعْلَمُ. فَفَاضَتْ عَيْنَايَ، وَتَوَلَّيْتُ حَتَّى تَسَوَّرتُ الْجدَارَ

فبَيْنَا أَنَا أَمْشي في سُوقِ المدينةِ إِذَا نَبَطيٌّ منْ نبطِ أَهْلِ الشَّام مِمَّنْ قَدِمَ بالطَّعَامِ يبيعُهُ بالمدينةِ يَقُولُ: مَنْ يَدُلُّ عَلَى كعْبِ بْنِ مَالكٍ ؟ فَطَفقَ النَّاسُ يشيرون له إِلَى حَتَّى جَاءَني فَدَفَعَ إِلى كتَاباً منْ مَلِكِ غَسَّانَ، وكُنْتُ كَاتِباً. فَقَرَأْتُهُ فَإِذَا فيهِ: أَمَّا بَعْدُ فَإِنَّهُ قَدْ بلَغَنَا أَن صاحِبَكَ قدْ جَفاكَ، ولمْ يجْعلْك اللَّهُ بدَارِ هَوَانٍ وَلا مَضْيعَةٍ، فَالْحقْ بِنا نُوَاسِك، فَقلْت حِين قرأْتُهَا: وَهَذِهِ أَيْضاً من الْبَلاءِ فَتَيَمَّمْتُ بِهَا التَّنُّور فَسَجرْتُهَا.

حَتَّى إِذَا مَضَتْ أَرْبَعُون مِن الْخَمْسِينَ وَاسْتَلْبَثِ الْوَحْيُ إِذَا رسولِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَأْتِينِي، فَقَالَ: إِنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَأْمُرُكَ أَنْ تَعْتزِلَ امْرَأَتكَ، فقُلْتُ: أُطَلِّقُهَا، أَمْ مَاذا أَفعْلُ ؟ قَالَ: لا بَلْ اعتزِلْهَا فلا تقربَنَّهَا، وَأَرْسلَ إِلى صَاحِبيَّ بِمِثْلِ ذلِكَ. فَقُلْتُ لامْرَأَتِي: الْحقِي بِأَهْلكِ فَكُونِي عِنْدَهُمْ حَتَّى يَقْضِيَ اللَّهُ في هذَا الأَمر، فَجَاءَت امْرَأَةُ هِلالِ بْنِ أُمَيَّةَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالتْ لَهُ: يا رسول الله إِنَّ هِلالَ بْنَ أُميَّةَ شَيْخٌ ضَائعٌ ليْسَ لَهُ خادِمٌ، فهلْ تَكْرهُ أَنْ أَخْدُمهُ ؟ قال: لا، وَلَكِنْ لا يَقْربَنَّك. فَقَالَتْ: إِنَّهُ وَاللَّه مَا بِهِ مِنْ حَركَةٍ إِلَى شَيءٍ، وَوَاللَّه ما زَالَ يَبْكِي مُنْذُ كَانَ مِنْ أَمْرِهِ مَا كَانَ إِلَى يَوْمِهِ هَذَا. فَقَال لِي بعْضُ أَهْلِي: لَو اسْتأْذنْت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في امْرَأَتِك، فقَدْ أَذن لامْرأَةِ هِلالِ بْنِ أُمَيَّةَ أَنْ تَخْدُمَهُ؟ فقُلْتُ: لا أَسْتَأْذِنُ فِيهَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ومَا يُدْرِيني مَاذا يَقُولُ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا اسْتَأْذَنْتُهُ فِيهَا وَأَنَا رَجُلٌ شَابٌّ فلَبِثْتُ بِذلك عشْر ليالٍ، فَكَمُلَ لَنا خمْسُونَ لَيْلَةً مِنْ حينَ نُهي عَنْ كَلامنا.

ثُمَّ صَلَّيْتُ صَلاَةَ الْفَجْرِ صباحَ خمْسينَ لَيْلَةً عَلَى ظهْرِ بَيْتٍ مِنْ بُيُوتِنَا، فَبينَا أَنَا جَالسٌ عَلَى الْحال التي ذَكَر اللَّهُ تعالَى مِنَّا، قَدْ ضَاقَتْ عَلَيَّ نَفْسِي وَضَاقَتْ عَليَّ الأَرضُ بمَا رَحُبَتْ، سَمعْتُ صَوْتَ صَارِخٍ أوفي عَلَى سَلْعٍ يَقُولُ بأَعْلَى صَوْتِهِ: يَا كَعْبُ بْنَ مَالِكٍ أَبْشِرْ، فخرَرْتُ سَاجِداً، وَعَرَفْتُ أَنَّهُ قَدْ جَاءَ فَرَجٌ فَآذَنَ

رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم النَّاس بِتوبة الله عَزَّ وَجَلَّ عَلَيْنَا حِين صَلَّى صَلاة الْفجْرِ فذهَبَ النَّاسُ يُبَشِّرُوننا، فذهَبَ قِبَلَ صَاحِبَيَّ مُبَشِّرُونَ، وركض رَجُلٌ إِلَيَّ فرَساً وَسَعَى ساعٍ مِنْ أَسْلَمَ قِبَلِي وَأَوْفَى عَلَى الْجَبلِ، وَكَان الصَّوْتُ أَسْرَعَ مِنَ الْفَرَسِ، فلمَّا جَاءَنِي الَّذي سمِعْتُ صوْتَهُ يُبَشِّرُنِي نَزَعْتُ لَهُ ثَوْبَيَّ فَكَسَوْتُهُمَا إِيَّاهُ ببشارَته واللَّه ما أَمْلِكُ غَيْرَهُمَا يوْمَئذٍ، وَاسْتَعَرْتُ ثَوْبَيْنِ فَلَبسْتُهُمَا وانْطَلَقتُ أَتَأَمَّمُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَلَقَّانِي النَّاسُ فَوْجاً فَوْجاً يُهَنِّئُونني بِالتوبة وَيَقُولُون لِي: لِتَهْنِكَ تَوبة الله عَلَيْكَ، حتَّى دَخَلْتُ الْمَسْجِدَ فَإِذَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جَالِسٌ حَوْلَهُ النَّاسُ، فَقَامَ طَلْحَةُ بْنُ عُبَيْد الله ﷺ يُهَرْوِل حَتَّى صَافَحَنِي وهَنَّأَنِي، واللَّه مَا قَامَ رَجُلٌ مِنَ الْمُهاجِرِينَ غَيْرُهُ، فَكَان كَعْبٌ لا يَنْساهَا لِطَلحَة. قَالَ كَعْبٌ: فَلَمَّا سَلَّمْتُ عَلَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: وَهوَ يَبْرُقُ وَجْهُهُ مِنَ السُّرُور أَبْشِرْ بِخَيْرِ يَوْمٍ مَرَّ عَلَيْكَ، مُذْ ولَدَتْكَ أُمُّكَ، فقُلْتُ: أمِنْ عِنْدِكَ يَا رَسُول اللَّهِ أَم مِنْ عِنْد الله ؟ قَالَ: لاَ بَلْ مِنْ عِنْد الله عَز وجَلَّ، وكانَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا سُرَّ اسْتَنارَ وَجْهُهُ حتَّى كَأَنَّ وجْهَهُ قِطْعَةُ قَمر، وكُنَّا نعْرِفُ ذلِكَ مِنْهُ، فلَمَّا جلَسْتُ بَيْنَ يدَيْهِ قُلتُ: يَا رسول اللَّهِ إِنَّ مِنْ تَوْبَتِي أَنْ أَنْخَلِعَ مِن مَالي صدَقَةً إِلَى اللَّهِ وإِلَى رَسُولِهِ.

فَقَالَ رَسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَمْسِكْ عَلَيْكَ بَعْضَ مَالِكَ فَهُوَ خَيْر لَكَ، فَقُلْتُ إِنِّي أُمْسِكُ سَهْمِي الَّذي بِخَيْبَر. وَقُلْتُ: يَا رَسُولَ الله إن الله تَعَالَى إِنَّما أَنْجَانِي بالصدق، وَإِنْ مِنْ تَوْبَتِي أَن لا أُحدِّثَ إِلاَّ صِدْقاً ما بَقِيتُ، فوا لله ما علِمْتُ أحداً مِنَ المسلمِين أَبْلاهُ اللَّهُ تَعَالَى فِي صدْق الْحَديث مُنذُ ذَكَرْتُ ذَلكَ لِرسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَحْسَنَ مِمَّا أَبْلاَنِي اللَّهُ تَعَالَى، وَاللَّهِ مَا تَعمّدْت كِذْبَةً مُنْذُ قُلْت ذَلِكَ لرَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِلَى يَوْمِي هَذَا، وَإِنِّي لأَرْجُو أَنْ يَحْفظني اللَّهُ تَعَالى فِيمَا بَقِي، قَالَ: فَأَنْزَلَ اللَّهُ تَعَالَى: (لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ والأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرةِ) حَتَّى بَلَغَ: (إِنَّه بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَعَلَى الثَّلاَثةِ الَّذينَ خُلِّفُوا حَتَّى إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ) حتى بلغ: (اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادقين) [التوبة: 117، 119].

قَالَ كَعْبٌ: واللَّهِ مَا أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ مِنْ نِعْمَةٍ قَطُّ بَعْدَ إِذْ هَدانِي اللَّهُ لِلإِسْلام أَعْظَمَ فِي نَفسِي مِنْ صِدْقي رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَن لاَّ أَكُونَ كَذَبْتُهُ، فأهلكَ كَمَا هَلَكَ الَّذِينَ كَذَبُوا إِن الله تَعَالَى قَالَ لِلَّذِينَ كَذَبُوا حِينَ أَنزَلَ الْوَحْيَ شَرَّ مَا قَالَ لأحدٍ، فَقَالَ اللَّهُ تَعَالَى: (سيَحلِفون بِاللَّه لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُم إِلَيْهِم لتُعْرِضوا عَنْهُمْ فأَعْرِضوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْس ومَأْواهُمْ جَهَنَّمُ جَزاءً بِمَا كَانُوا يكْسبُون. يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ ترْضَوْا عَنْهُمْ فَإِن الله لاَ يَرْضَى عَنِ الْقَوْم الفاسقينَ) [التوبة 95، 96].

قال كَعْبٌ: كنَّا خُلِّفْنَا أَيُّهَا الثَّلاَثَةُ عَنْ أَمْر أُولئِكَ الَّذِينَ قَبِلَ مِنْهُمْ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِينَ حَلَفوا لَهُ، فبايعَهُمْ وَاسْتَغْفَرَ لَهُمْ، وأَرْجَأَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَمْرَنا حَتَّى قَضَى اللَّهُ تَعَالَى فِيهِ بِذَلكَ، قَالَ اللَّه تَعَالَى: (وَعَلَى الثَّلاَثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُوا) .

وليْسَ الَّذي ذَكَرَ مِمَّا خُلِّفنا تَخَلُّفُنا عَن الغزو، وَإِنَّمَا هُوَ تَخْلِيفهُ إِيَّانَا وإرجاؤُهُ أَمْرَنَا عَمَّنْ حَلَفَ لَهُ واعْتذَرَ إِلَيْهِ فَقَبِلَ مِنْهُ. مُتَّفَقٌ عليه.

وفِي رواية « أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَرَجَ فِي غَزْوةِ تَبُوك يَوْمَ الخميسِ، وَكَان يُحِبُّ أَنْ يَخْرُجَ يَوْمَ الخميس ».

وفِي رِوَايةٍ: « وَكَانَ لاَ يَقدُمُ مِنْ سَفَرٍ إِلاَّ نَهَاراً فِي الضُّحَى. فَإِذَا قَدِم بَدَأَ بالمسجدِ فصلَّى فِيهِ رَكْعتيْنِ ثُمَّ جَلَس فِيهِ ».

و ژ عەبدوللایێ کورێ کەعبی کورێ مالکی، و ئێک ژ کورێت کەعبی دەستێ وی دگریت دەمێ کورەبووی، ﷺ گۆت: من گول کەعبێ کورێ مالکی بوو بەحسێ خۆ دکر، دەمێ غەزوا تەبووکێ ژ پێغەمبەری ﷺ ڤەمای، کەعبی گۆت: ئەز چ غەزوا دگەل پێغەمبەری نەڤەمابووم قەت، غەزوا تەبووکێ نەبیت، و غەزوا بەدرێ ژی بەلێ وێ گازندە ژ کەسێ ژ ئەڤێت ژێ ڤەماین نەهاتەکرن، چونکی ب راستی پێغەمبەر ﷺ و موسلمان دەرکەتبوون کاروانەکێ قورەیشییان دڤییان، هەتا خودێ ئەو و دژمنێ وان، بێی ژڤان و مەوعد، گەهاندینە ئێک. و ئەز شەڤا عەقەبێ دگەل پێغەمبەری یێ حازربووم دەمێ ئەم ل سەر ئیسلامێ بووینە ئێک و پێک هاتین (شەڤا عەقەبێ ئەو شەڤە یا خەلکێ مەدینێ سۆز و پەیمان تێدا داینە پێغەمبەری ﷺ کو بەرەڤانییێ ب خۆ و ب مالێ خۆ و ب عەیالێ خۆ لێ بکەن، و دگەل پێکهاتین ئەو و هەڤالێت وی مشەختببنە مەدینێ و ئەو ببیتە بنگەهێ دەولەتا ئسلامێ)، و من ئەو ژ حازربوونا بەدرێ پێ خۆشتر بوو، هەرچەندە خەلک پتر بەحسێ بەدرێ دکەن. خەبەر و بەحسێ من ئەڤەبوو: دەمێ ئەز غزوا تەبووکێ ژ پێغەمبەری ڤەمایم، ئەز چو جار هندێ ب هێز و حال خۆشتر نەبووم، دەمی ئەز وێ غەزوێ ژ پێغەمبەری ڤەمایم ئەز ب خودێ کەم چو جار بەری هنگی من دوو دەوار نەبوون، بەلێ وێ غەزوێ دوو دەوار من کڕی بوون، و پێغەمبەری ﷺ قەستا چو غزوا نەدکر هەکە ل بەر مە بەرزە نەکربا ب ئێکا دی، ژ بلی ڤێ غەزوێ. د گەرمەکا زێدەدا پێغەمبەر ﷺ چو ڤێ غەزوێ، و سەفەرەك و وەغەرەکا دویر و دەشت و چۆل ل پێشیا وی بوون، و دژمنەکێ گەلەك ل پێشییا وی بوون، ژبەر هندێ پێغەمبەری بۆ موسلمانان ئاشکراکر کا دێ کیڤە چن، دا کارێ خۆ بۆ غەزوێ بکەن و وەرگرن، و موسلمانێت دگەل پێغەمبەری گەلەك بوون، و ناڤێت وان د چو تۆمارادا (سجل) نەبوون، کەعبی گۆت: کێم زەلام نەبن ژ ئەڤێت ڤیایین ڤەمینن و نەچن، هزرکرن ئەڤە دێ وان ڤەشێریت و بەرزەکەت، هەکە وەحی د دەرهەقێ واندا نەئێتە خوارێ و دەمێ فێقی گەهشتی و سیبەر خۆش بووی ژ نوی پێغەمبەر ﷺ بۆ ڤێ غەزوێ دەرکەفت، و دلێ من ب فێقی و سیبەرێڤە پتر یێ گرێدای بوو، پێغەمبەر ﷺ و موسلمانان ژی دگەل کارێ خۆ کرن، و ئەز هەمی سپێدەییان دا دەرکەڤم و بێژم ئەڤرۆ دێ کارێ خۆ کەم، و دا زڤرم و من چو نەدکر، و ئەز هۆسا مام هەتا هەمی غەزاکەران لەزکرین دەست پێ کرین و چۆیین، من کرە دلێ خۆ ئەژی بچم و ڤێرا بگەهم، و خۆزی ئەز چۆبام، پاشی بۆ من نەهاتبوو نڤیسین بچم، و من دست پێ کر ئەز دەرکەفتمە ناڤ خەلکی پشتی پێغەمبەر ﷺ دەرکەفتی تشتێ ئەز ب خەم ئێخستم، ئەز کەسێ نابینم من چاڤ لێ کربیت، زلامەك نەبیت ب مونافقییێ یێ بەرنیاس و گونەهبار بیت، یان ژی زەلامەك نەبیت هەجەت و عوزرا خۆ ل دەف خودێ هەبیت، ژ بێ چارەیان، و بیرا پێغمبەری ﷺ نەهاتە من، هەتا گەهشتینە تەبووکێ، و ئەو د ناڤ سەحاباندا یێ رویشتی بوو ئینا گۆت: کا کەعبێ کورێ مالکی چ کر؟ زەلامەك ژ بەنی سەلەمە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئاڤا وی یا تەزی و بەرێخۆدانا جلکان ل سەر ملێت خۆ نەهێلان بهێت (ئانکو ما ب کانیا خۆ یا تەزی و

جلکێت خۆڤه ل سەر ملێت خۆ و نەهات) ئینا مەعازێ کورێ جەبەلی گۆتێ: پیسه ئاخفتن بـوو ته گۆتی! ب خودێ کەم یا پێغەمبەرێ خودێ، ژ خێرێ پێڤەتر مه ژ کەعبی نەزانییه، پێـغەمبەر ﷺ بێ دەنگ بوو، و د دەمەکیـدا ئـەو یـێ هۆسا بـوو دیـت زەلامـەێ جلـک سـپی نـاڤ تـەیس تەیسۆکێ یـێ دلڤلڤیـت، ئینـا پێـغەمبەر ﷺ گـۆت: ئـەبوو خەیسـەمەبە، دەرکـەفت ئـەو ئـەبو خەیسەمێ ئەنساری، و ئەو ئەو بوو یێ ساعەکا (منەکا) قەسپان کرییه خێر، و مونافقان لـۆمه لـێ کرین و تان داناینێ. کـەعبی گـۆت: وەختـێ گەهشـتییه مـن پێـغەمبەر ﷺ بـەرێ خـۆ دایـێ ل تەبووکێ زڤری، خەم ل سەر من گران بوو، و من دەست پێ کر هزرا خۆ د درەوانـدا کـر، و کـا ئـەز دێ سوبەهی چ بێژم دا ژ کەربا وی خلاس ببم؟ و هەر ئێـکێ ژ خـەلـکێ مـالا مـه یـێ مـن زانـی خودان رەئیه من هاریکاری ژێ خواست، و وەختێ گۆتییه من ها ئەڤه پێغەمبەر ﷺ نێزیک بـوو زڤری، هەمی باتلی و پویچی ل دەف من چۆ و نەما، و مـن زانـی ئـەز ب چـو تشـتان ل دەف وی رزگار نابم، ئینا من دلـێ خۆ ل سەر راستییێ موکوم کر، و راستییێ بێـژم، و سپێـدێ پێـغەمبەر هات، و هەر جارا ل وەغەرەکێ ڤەگەریابا، دەست ب مزگەفتێ دکر، و دوو رکعەت دکرن، و پاشـی بۆ خەلـکی دروینشته خوارێ، ڤێجا وەختێ وەکری، ئەڤێت ڤەماین هاتنه دەف، و هەجەت گرتن، و داخوازا لێبۆرینێ ژێ کرن، و سویند خوارن، و ئەو هەشتێ و تشتەك بـوون. ئاشـکراییا وان ژ وان قەبویل کر و داخوازا گونەه ژێبرنێ بـۆ وان کـر، و عەهـد ژ وان وەرگـرتن، و نهێـنی و سرێـت وان هێلانه ب هیڤیا خودێڤه، هەتا ئەز هاتیم، وەختێ من سلاڤ کرییێ، گرنژی گرنـژینا کـەربگرتییان، پاشی گۆت: "وەرە " ئەز هاتم هەتا ئەز مابەینا دەستێت وی روینشـتیم، ئینـا گۆتـه مـن:" چ تـو ڤەهێلای؟ ماته دەوارێ خۆ نەکری بوو"؟ گۆت: من گۆت: یا پێـغەمبەرێ خـودێ ئـەز ب خـودێ کەمه هەکه ئەز ل دەف ئێکێ دی ژ خەلـکێ دنیایێ رونشتبام، دا زانم کا ئەز دێ ب چ هەجەت ژ کەربا وی دەرکەڤم، ب راستی ئەز یێ رەوانبێژ و هەجەت هێزم ، بەلـێ ب خودێ کەمـه بـێ شـک ئەز دزانم، هەکه ئەڤژۆکه ئەز ئاخفتنەکا درەو بۆ ته بێژم، تو پێ ژ من رازی ببی، نێـزیک خـودێ دێ ته ژ من نەرازیکەت، و هەکه ئاخفتنا راستییێ بۆ ته بێژم، دێ تو ژ من عێـجز و کـەربگرتی چی، بەلـێ هیڤییا من ئەوە دەف خودێ بۆ من خێر بیت، ئەز ب خودێ کەمه من چـو هەجـەت و عوزر نەبوون، ئەز ب خودێ کەمه قەت چو جار ئەز ژ وی وەختێ ژ ته ڤەمایم ب هێـزتر و دەسـت فرەهتر نەبووم. گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: "ئەڤی راست گۆت، هلۆ رابه هەتا خودێ حوکمی د راستا تەدا دکەت". و هندە زەلامێت بەنی سەلـەمه عێجزبوون، دویـف مـن را هـاتن و گـۆتن: تـو نەشیای وێ هەجەتێ ل دەف پێغەمبەری بگری ئەوا ئەڤێت ڤـەماین بـۆ خـۆ گـرتین، (مـا چ بـوو) دوعا پێغەمبەری ب گونەه ژێبرنێ بەسی ته بوو، ئەز ب خودێ کەمه، هند لـۆما من کرن، هـەتا نێزیک بووی بزڤرمەڤه دەف پێغەمبەری و ئاخفتنا خۆ درەو بدانم. پاشی من گۆت: ئەڤا ب سەرێ من هاتی ب سەرێ ئێکێ دی ژی هاتییه؟ گۆتن: بەلـێ یا ب سـەرێ دوو زەلامـان هـاتی، یـا تـه گۆتی، وان ژی ئەو یا گۆتی، و یا گۆتییه ته ئەو یا گۆتییه وان ژی. من گۆت: ئەو کینـه؟ گـۆتن:

مـورارێ کـورێ رەبیعـەیێ عومەرییـە، و هلالـێ کـورێ ئومـەیێ واقفییـە. گـۆت: بەحسـێ دوو زەلامێت باش و خودێ ترس کرن و بەدرێ حازر ببوون و جهێ چاڤلێکرنێ بوون بۆ مـن. گـۆت: و ئەز چۆم دەمێ بەحسێ وان بۆ من کرین. و ژ ئەڤێت ڤەماین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ، دگەل مە هەرسێکا ب تنێ نەهی کر بێتە ئاخفتن، گۆت: مە خۆ ژ خەلکی دویر ئێخست، یـان ژی گـۆت: خەلـک ل مە هاتنە گوهۆرین هەتا ئەرد بۆ من نە نیاس بوو، ئەڤە نە ئەو ئەردە یـێ ئـەز دنیاسـم. پێنجی شەڤان ئەم هۆسا ماین. ئەڤە و هەڤالێت من تەسلیم بوون و روینشتنە د مالێت خۆڤە، و دکرنە گری. بەلێ ئەز ژ وا جەحێلتر و ب هێزتر بووم، ئەز دەردکەفتم و نڤێژ من دگەل موسلمانان دکر، و ل سویکان دهاتم و دچۆم، و کەس دگەل من نەدئاخفت، و ئەز پشتی نڤێـژێ دهاتمـە دەف پێغەمبەر ﷺ ل دیوانا وی، و من سلاڤ دکرێ. من د دلـێ خـۆدا دگـۆت: ئـەرێ لێڤێـت خـۆ ب وەرگرتنا سلاڤا من لڤلڤاندن ئان نە؟ پاشی دا نێزیکی وی نڤێـژێ کـەم، و ب دزیڤـە و بنڤـە بنڤـە بەرێ خۆ دەمێ، و وەختێ من بەرێ خۆ ددا نڤێژا خۆ، بەرێ خۆ ددا من، و هەکە مـن بـەرێ خـۆ دابایێ، بەرێ خۆ ل من وەردگێرا، هەتا رەقیاتییا موسلمانان ل سەر من درێژ بووی، ئەز چۆم هەتا ئەز ل دیوارێ بیستانێ ئەبی قوتادە سەرکەفتیم، و ئەو کورێ مامێ من بوو، و ژ هـەمی مرۆڤـان خۆشتڤیتر بوو بۆ من. من سلاڤ کرێ، ئەز ب خودێ کەم سلاڤا من نەڤەگێرا، ئینا من گۆتێ: یـا ئەبوو قەتادە ئەز ب خودێ داخوازێ ژ تەدکەم، ما تو نزانی ئەز حەز ژ خـودێ و پێـغەمبەرێ وی دکەم؟ بێ دەنگ بوو، ئەز زڤریم من داخواز لـێ کرەڤە، بێ دەنگ بوو، ئەز زڤریم من داخـواز لـێ کرەڤە، بێ دەنگ بوو، ئینا گۆت: خودێ و پێغمبەر چێتر دزانن. چاڤێت من تژی رۆندك بـوون، و من پشتا خۆ دایێ و ئەز چۆم، هەتا ئەز ل دیواری سەرکەفتیم، د دەمەکیدا ئەز ل سـویکێ دچـۆم، نیبتییەك ژ نیبتی یێت خەلـکێ شـامێ، ژ ئەوێـت زاد و خـوارن دگـەل خـۆ ئینـاین دا ل مـەدینێ بفرۆشن، دبێژیت: کی دێ کەعبێ کورێ مالکی نیشا من دەت؟ خەلـکی دەست هاڤێتێ ئیشارەت کرنە من، هەتا هاتییە دەف من نامەیک ژ مەلـکێ غەساسنا داف من، و ئەز خواندەواربووم، من خواند، ئەڤە یا تێدا: ب راست مە یێ زانی هەڤالـێ تە دگەل تە یێ رەق بووی، و پشتا خۆ یا دایە تە، و خودێ تو نەئێخستییە جهێ شکاندن و حەق بەرزەبوونێ (ئانکو خودێ تو هـەژی شـکاندن و حەق بەرزە بوونێ نەدایە) بگەهەمە، دێ تە پشکدارکەین د تشتێ خۆدا. پشتی مـن خوانـدی مـن گۆت: و ئەڤە ژی ژ بەلایێ یە، من قەستا تەنویرێ کـر و مـن سـۆت. هـەتا چـل شـەڤ ژ پێـنجییا چۆین، و وەحی (د دەرحەقێ مەدا) گیرۆبوو، د وی وەختیدا قاسدێ پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ هاتـە دەف من و گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ تە دکت تو خۆ ژ ژنا خۆ جوداکەی. من گـۆت: بەردەم یان چ بکەم؟ گۆت: نە بەلـێ خۆ ژێ دویر بێخە، و هشـیاربی نێـزیک نـەبی. و بـۆ هـەردوو هەڤالێت من عەینی تشتی فرێ کر. من گۆتە ژنا خۆ هەرە مالا بابێ خۆ، و ل دەف وان بـە هـەتا خودێ حوکمی د ڤی کاریدا دکـەت. ژنـا هـیلالـێ کـورێ ئومەیـە هاتـە دەف پێـغەمبەری ﷺ و گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی هیلالـێ کورێ ئومەیە پیرەمێـرەکێ بـێ خودانـە، و کـەس

نینه خزمەتا وی بکەت، ما تو یێ پێ نەخۆشی ئەز خزمەتا وی بکەم؟ گۆت: "نە بەلێ دڤێت نێزیکی تە نەبیت" گۆت ب خودێ وی بزاڤەك بۆ تشتەکێ پێ چێنابیت. ئەز ب خودێ کەم هەتا ڤێ گاڤێ یێ دکەتە گری، ژ رۆژا ئەڤ کارە بۆ چێ بووی هەتا ئەڤرۆ. هندەك خەلکێ مالا من گۆتە من: هەکە تە ژی دەستویری بۆ ژنا خۆ ژ پێغەمبەری ﷺ خواستبا، دەستویری دا ژنا هیلالێ کورێ ئومەیە، دا خزمەتا وی بکەت؟ من گۆت: ئەز دەستویریێ ژ پێغەمبەری ﷺ ناخوازم، ما ئەز چ دزانم کا پێغەمبەر ﷺ دێ چ بێژیت، هەکە ئەز دەستویریێ ژێ بخوازم، و ئەز زەلامەکێ جەحێلم؟ ئەز دەھ شەڤان هۆسا مام، پێنجی شەڤ ل سەر مە تمام بوون، ژ وی وەختێ نەهی کری دگەل بێتە ئاخفتن. پاشی من نڤێژا سپێدێ یا شەڤا پێنجییێ ل سەر بانێ مالەکێ ژ مالێت مە کر، د وەختەکیدا ئەز یێ ل سەر وی حالێ خودێ ژ مە ڤیایی، و ب راستی بێنا من یا چک بووی و ئەرد ب بەرفرەهییا خۆڤە یا ل من تەنگ بوویی. من دەنگێ گازیکەرەکی گولێ بوو، ب سەر چیایێ سلەع سەرکەفت ب هەمی دەنگێ خۆ یێ بلند یێ دبێژیت: یا کەعبێ کورێ مالکی مزگینی بۆ تە بیت، ئێکسەر ئەز چۆمە سوجدێ، و من زانی فەرەج و خلاسبوون هات. پێغەمبەری ﷺ وەختێ نڤێژا سپێدی کری موسلمان ب تەوبا خودێ مەزن دایە سەرمە ئاگەهدارکرن. خەلک هاتن مزگینییێ بدەنە مە، مزگینڤان بەرەف هەڤالێت منڤە چۆن، و زەلامکی هەسپەك راکرە غار و ب راستا منڤە هات، ئێکێ ژ عێلا ئەسلم کرە غار و سەرکەفتە چیای، و دەنگ ژ هەسپی لەزتر بوو، و دەمێ ئەوێ من گول دەنگێ وی بووی مزگینی دایە من، هاتیە دەف من، هەردوو کراسێت خۆ من مزگینی بۆ ئێخستن، ئەز ب خودێ کەمە وێ رۆژێ ژ بلی وان من نەبوون، و من دوو کراس قەرکرن و کرنە بەر خۆ، و ئەز دەرکەفتم من بەرێ خۆ دا پێغەمبەری ﷺ، کۆم کۆم خەلک دگەهنە من تەوبا من ل من پیرۆز دکەن، و دبێژن: تەوبا خودێ دایە سەر تە، تە پیرۆز بیت، هەتا ئەز چۆیمە د مزگەفتێڤە، پێغەمبەر ﷺ یێ روینشتی بوو، و خەلک دۆرماندۆرێت وی بوون، تەلحێ کورێ عوبەیدولا رابوو و ب غار پێش منڤە هات، و هاتە دەستێ من، و ل من پیرۆزکر، ئەز ب خودێ کەمە کەسێ دی ژ بلی وی ژ مشەختییا نە رابوو، و کەعبی ئەڤە بۆ تەلحەی ژ بیرنەدکر. کەعبی گۆت: وەختێ من سلاڤ کرییە پێغەمبەری ﷺ گۆت: و سەر و چاڤێت وی دکەیفاندا یێت برسقن "مزگینی ب خێرترین رۆژ ل تە بیت ژ رۆژا دەیکا تە تو بووی هەتا ئەڤرۆ" من گۆت: ژ دەف تە یە یان ژ دەف خودێیە؟ گۆت: "نە ژ دەف منە بەلکی ژ دەف خودێیە"و هەکە پێغەمبەر ﷺ کەیفخۆش ببا سەر و چاڤێت وی گەش دبوون هەروەکی سەر و چاڤێت وی پارچەکا هەیڤێنە، و مە ئەڤە ژێ دزانی. وەختێ ئەز مابەینا دەستێت وی راوەستیایم من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ژ تەوبا من ئەز ژ مالێ خۆ هەمییێ دەرکەڤم، خێر بۆ خودێ و پێغەمبەرێ وی. پێغەمبەری ﷺ گۆت:" هندە مالێ خۆ بۆ خۆ بگرە بۆ تە چێترە" من گۆت: پشکا خۆ یا خەیبەرێ ئەز دگرم، و من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی خوێ ئەز ب راستییێ خلاس کرم، و ژ تەوبا من ئەڤەیە هندی ئەز مایمە ژ راستییێ پێڤە نەئاخڤم، ئە ز ب خودێ کەمە، من

نەزانییە خودێ کەرەم و نیعمەت ل سەر راستییێ دگەل ئێک ژ موسلمانان کربیت، ژ رۆژا من ئەو گۆتییە پێغەمبەری ﷺ وەکی دگەل من کری، ئەز ب خودێ کەمە ئەڤە من ئەو گۆتن گۆتییە پێغەمبەری ﷺ هەتا ئەڤرۆ ژ قەستا، درەوەك ژی نەکرییە، و هیڤییا من ژ خودێ ئەوە ئەڤا مای من بپارێزیت، گۆت: خودایێ مەزن ئایەتا (117- 118 - 119) ژ سۆرەتا تەوبە ئینانە خوارێ (ب راستی خودێ تەوبە دا سەر پێغەمبەری [گونەهێت وی ژێبرن ژ بەر دەستویردانا وی بۆ دورۆییان، کو رۆژا تەبووکێ ڤەمینن] و مشەختییان و هاریکاران [خەلکێ مەدینەیێ]، ئەوێت وەختێ تەنگاڤییێ خۆ داینە دگەل پێغەمبەری، پشتی نێزیک بوویی دلێت دەستەکەکێ بۆ هندێ بچن، ڤەمینن [و ژ بەر گرانی و زەحمەتێ خۆ نەدەنە دگەل پێغەمبەری]، پاشی خودێ تەوبە دانا سەر وان و گونەهێت وان ژێبرن. ب راستی ئەو بۆ وان زێدە ب رەحم و دلۆڤانە. [هەروەسا] تەوبە دا سەر وان هەرسێکێت [ل مەدینەیێ مایین و ژ تەبووکێ] ڤەمایین، [هاتنە جزاکرن ب ڤەبڕینا پەیوەندییان، و ب تێکەلی نەکرنا وان و ژ ڤەمانا خۆ وەسا پەشێمان بووبوون]، هەتا ئەرد ب بەرفرەهییا خۆڤە ل وان تەنگ بوویی و بێنا وان چک بوویی و وان زانی، چو پەنا و پارێزەر ژ ئیزایا خودێ نینن ژ بلی ئەو بزڤرنە خودێ [ب تەوبەکرنێ و ب داخوازا گونەه ژێبرنێ]، پاشی خودێ تەوبە دا سەر وان، دا خۆ ل سەر تەوبەیا خۆ راگرن و دا ژ تەوبەداران بن، ب راستی خودێ زێدە تەوبەوەرگر و دلۆڤانە. گەلی خودان باوەران پارێزگارییا خودێ بکەن و دگەل راستگۆیان بن. کەعبی گۆت: ئەز ب خودێ کەمە خودێ چ نیعمەت دگەل من نەکرینە ئەڤە بەرێ من دایە ئیسلامێ ل دەف مەزنتر بیت ژ راستگۆییا من دگەل پێغەمبەری ﷺ و من درەو دگەل نەکری، دا هیلاك چم هەروەکی ئەڤێت درەو کرین هیلاك چۆیین. خودایێ مەزن وەختێ وەحی ئینایە خوارێ نەخۆشترین ئاخفتنا گۆتییە ئێکی گۆتە وان ئەوێت درەو کرین، خودێ د ئایەتا (95-96)یێدا ژ سۆرەتا تەوبەدا گۆت: گاڤا هوین زڤرینە دەڤ وان، دێ بۆ هەوە ب خودێ سویند خۆن، دا هوین ل وان ببۆرن و لێ نەگرن، ڤێجا هوین روییێ خۆ ژ وان وەرگێرن، ب راستی ئەو د پیسن و جهێ وان دۆژەهە، جزایێ کریارێت وان کرین. بۆ هەوە سویند دخۆن، دا هوین ژ وان رازی ببن، و ئەگەر هوین ژ وان رازی ژی ببن. ب راستی خودێ ژ ملەتێ ژ رێ دەرکەفتی رازی نابیت.کەعبی گۆت: ئەم ئەڤ هەرسێیە ئەوێت حوکمێ مە هاتییە گیرۆکرن ژ حوکمێ وان ئەوێت پێغمبەری ﷺ ژ وان قەبویل کری وەختێ بۆ سویند خوارین عەهد ژێ وەرگرتین و داخوازا گونەه ژێبرنێ بۆ خواستی و حوکمێ مە گیرۆکر هەتا خودێ حوکم تێدا کری خودایێ مەزن گۆت: (وَعَلَى الثَّلاَثَةِ الَّذِينَ خُلِّفُواْ) و ل سەر هەرسێت حوکمێ وان هاتییە پاش ئێخستن و نەبەحسێ ڤەمانا مەیە ژ غەزوێ بەلێ بەحسێ پاشئێخستنا حوکمێ مەیە ژ وان ئەوێت بۆ سویند خوارین و هەجەت گرتین و ژ وان قەبویل کری، د ریوایەتەکا دیدا گۆت: پێغەمبەر ﷺ رۆژا پێنج شەمبی دەرکەفتە غەزوا تەبووکێ، و حەزدکر رۆژا پێنج شەمبی دەرکەڤیت. و د ریوایەتەکا دیدا: پێغەمبەر ﷺ چ

سەفەرا نەدزڤری ب رۆژێ نەبا و تێشتەگەهێ، و هەکە هاتبا، دەست ب مزگەفتێ دکر، دوو رکعەت تێدا دکرن، پاشی تێڤە دروینشتە خوارێ..

22 – وَعَنْ أبي نُجَيْد بِضَم النُّونِ وَفَتْح الْجِيمِ عِمْرانَ بْنِ الحُصيْنِ الخُزاعيِّ رَضِي اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ امْرأَةً مِنْ جُهينةَ أَتَت رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهِيَ حُبْلَى مِنَ الزِّنَا، فقَالَتْ: يَا رسول الله أَصَبْتُ حَدّاً فأَقِمْهُ عَلَيَّ، فَدَعَا نَبِيُّ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَلِيَّهَا فَقَالَ: أَحْسِنْ إِلَيْهَا، فَإِذَا وَضَعَتْ فَأْتِنِي فَفَعَلَ فَأَمَرَ بِهَا نَبِيُّ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَشُدَّتْ عَلَيْهَا ثِيَابُها، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فرُجِمتْ، ثُمَّ صلَّى عَلَيْهَا. فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: تُصَلِّي عَلَيْهَا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَقَدْ زَنَتْ، قَالَ: لَقَدْ تَابَتْ تقوبة لَوْ قُسِمَتْ بَيْن سبْعِينَ مِنْ أَهْلِ المدِينَةِ لوسعتهُمْ وَهَلْ وَجَدْتَ أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنفْسهَا للَّهِ عَزَّ وجَل؟،» رواه مسلم.

ژ ئەبی نوجەیدی عەمرانێ کورێ حوسەینێ خوزاعی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت: ژنەك ژ جوهەنییان هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ ب زینایێ یا ب حال بوو، ئینا گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ من حەددەکێ کری حەددی ب دانە سەر من (ئانکو من زینا یا کری و یا دایە سەر تخویبێ خودێ ڤێجا من پاقژکە و چ حوکم و حەد و سزا ل سر من دچیت دانە سەر من) پێغەمبەری ﷺ جابا سەرکارێ وێ ڤرێکر و گۆتێ: "چاڤێ خۆ بدێ و هەکە حەملێ خۆ دانا وەرە دەف من و بێژە من"، و وەکر، پێغەمبەری ﷺ ئەمرێ وێ کر، جلکێت وێ ل وێ هاتنە شداندن، پا شی ئەمرێ خۆ د راستا وێدا دا، هاتە بەر باران کرن پاشی پێغەمبەری ﷺ نڤێژ ل سەر کر. ئینا عومەری گۆتێ: ئەی پێغەمبەرێ خودێ تو نڤێژێ ل سەر دکەی و وێ زینا یاکری؟ گۆت: "ب راستی وێ تەوبەکا کری هەکە ل سەر حەفتێ کەسێت خەلکێ مەدینێ بەلاڤ کربا، دا تێرا وان کەت، ما چ ژ وێ قەدرترە روحا خۆ دا خودێ.

23 – وَعَنِ ابْنِ عَبَّاس وأنس بن مالك رَضِي الله عنْهُم أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لَوْ أَنَّ لابْنِ آدَمَ وَادِياً مِنْ ذَهَبِ أَحَبَّ أَنْ يَكُونَ لَهُ وادِيانِ، وَلَنْ يَمْلأَ فَاهُ إِلاَّ التُّرَابُ، وَيَتُوب اللَّهُ عَلَى مَنْ تَابَ » مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە کورێ ئادەمی (ئانکو مرۆڤی) نهالەکا زێری هەبیت، حەز دکت ببنە دوو، و چو دەڤێ وی تژی ناکەت، ئاخ نەبیت، و خودێ تەوبێ ددەتە سەر وی یێ ل وی بزڤریت، و تەوبەبکەتە وی.

24 – وَعَنْ أبي هريرة رَضِي اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « يَضْحكُ اللَّهُ سبْحَانُه وتَعَالَى إِلَى رَجُلَيْنِ يقْتُلُ أحدُهُمَا الآخَرَ يدْخُلاَنِ الجَنَّة، يُقَاتِلُ هَذَا في سبيلِ اللَّهِ فيُقْتل، ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ عَلَى الْقَاتِلِ فَيسْلِمُ فيستشهدُ » مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

و ژ ئەبی هوریرە، رضی الله عنه، پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ ب دوو زەلامان دکەتە کەنی (ئانکو خودێ ژ دوو مرۆڤان یێ رازییە) ئێک یێ دی دکوژیت، و هەردوو دچنە بەحەشتێ، ئەڤە بۆ خودێ دێ شەڕی کەت دێ هێتە کوشتن، پاشی خودێ دێ تەوبێ دەت سەر کوژەکی دێ موسلمان بیت و دێ شەهید بیت.

3- باب الصبر

بابەتێ سەبری و بێن فرەهییێ

قال الله تعالى (آل عمران 200): * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَصَابِرُوا وَرَابِطُوا) **گەلی ئەوێت هەوە باوەری ئینایی بێنا خۆ فرەه بکەن و خۆ رابگرن، و دل و دەروونێ خۆ ب خودێ گرێ بدەن، و پارێزگارییا خودێ بکەن،** وقال تعالى (البقرة 155): * (وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الأَمْوَالِ وَالأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ) **[گەلی خودان باوەران] ب راستی ئەم دێ هەوە ب هندەك ترسێ و برسێ، و کێمکرنا مال و مالدارییێ و جان و بەر و بەرهەمان، جەرپبینین و [تو هەی موحەممەد] مزگینییێ بدە بێنفرەه و سەبرکێشان.*.** وقال تعالى (الزمر 10): * (إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُمْ بِغَيْرِ حِسَابٍ) **ب راستی ب تنێ خۆراگر و سەبرکێشان [ئەوێت سەبرا خۆ، ل سەر مشەختبوونێ و ئەو ئەزیەتا د رێکا خودێدا دگەهیتە وان، دکێشن] خەلاتێ وان بێ حسێب دێ ئێتەدان.*** . وقال تعالى (الشورى 43): * (وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ) **و یێ سەبرێ [ل سەر زولمێ] بکێشیت، و [ل زۆرداری خۆ] ببۆریت، ئەڤە [سەبرکێشان و لێبۆرین] ژ وان کارانە یێت کو دڤێت مرۆڤ ل سەر یێ هشیار و ڕژد بیت.*** . وقال تعالى (البقرة 153): * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) **گەلی خودان باوەران، هوین پشتا خۆ ب بێنفرەهییێ و نڤێژان گرێ بدەن، [هاریکارییان بۆ خۆ بخوازن]، و ب راستی خودێ دگەل بێنفرەه و سەبرکێشانە.** *. وقال تعالى (محمد 31): * (وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّى نَعْلَمَ الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ) **و ب سویند ئەم دێ هەوە جەربینین، دا ئەم جیهادکەر و سەبرکێشان بۆ خەلکی ئاشکەرا بکەین، و دا ئەم سالۆخێت هەوە ئاشکەرا بکەین [دا بۆ خەلکی دیار ببیت، کێ گوهدارییا خودێ کرییە و کێ نەکرییە].** * . والآيات في الأمر بالصبر وبيان فضله كثيرة معروفة .

25 – وعن أبي مَالِكٍ الْحَارِثِ بْنِ عَاصِمٍ الأَشْعَرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الطُّهُورُ شَطْرُ الإِيمَان، وَالْحَمْدُ لله تَمْلأُ الْميزانَ وسُبْحَانَ الله والحَمْدُ لله تَمْلآنِ أَوْ تَمْلأُ مَا بَيْنَ السَّموَات وَالأَرْضِ وَالصَّلاَةِ نورٌ، والصَّدَقَةُ بُرْهَانٌ، وَالصَّبْرُ ضِيَاءٌ، والْقُرْآنُ حُجَّةٌ لَكَ أَوْ عَلَيْكَ. كُلُّ النَّاس يَغْدُو، فَبَائِعٌ نَفْسَهُ فمُعْتِقُها، أَوْ مُوبِقُهَا» رواه مسلم.

ژ ئەبی مالکی حارسێ کورێ عاسمێ ئەشعەری، رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دستنڤێژ نیڤا نڤێژێیە و خێرا (الحمد لله) ترازییێ تژی دکەت، و خێرا (سبحان الله والحمد لله)، مابەینا ئەردو ئەسمانان تژی دکەت، و نڤێژ رۆناهییە، (ئانکو رۆناهییە، بۆ خۆ رۆناهییێ ژێ وەردگریت، و رێکا وی رۆن دکەت، و بەرێ وی ددەتە باشییێ، و بەرێ وی ژ خرابییێ وەردگێریت، یان خێرا وێ رۆژا قیامەتێ بۆ خودانێ خۆ رۆناهییە، یان رۆناهییە سەر و چاڤێت خودانێ خۆ ل دنیا و ئاخرەتێ رۆن دکەت، یان ژی رۆناهییا دلییە بۆ خودانێ خۆ دلێ وی بۆ خودێ و رێکا خودێ رۆن دکەت) و سەدەقە هەجەت و نیشانە (ئانکو سەدەقە بۆ خودانێ خۆ بەلگە و نیشانە کا مالێ خۆ چ لێ کرییە، یان بەلگە و نیشانە بۆ خودانێ خۆ ل سەر راستییا ئیمانا وی، یان رۆژا

قیامـەتێ خـودانێ سـەدەقێ دێ هێـتە نیشـانکرن دا هـەمی بـزانن ئەڤـە سەدەقەچـییە) و سـەبر و بێنفرەهی رۆناهییە (رۆناهییێ ددەتە خودانێ خۆ، بریـار و هەلـویسـتێ پێـدڤی وەرگریـت د هـەمی کاروبارێت خۆدا) و قورئان یان نیشان و بەلـگەیە بۆ تەیە یان دژی تەیە، هەمی مرۆڤ کار دکەن خۆ دفرۆشن (یان خۆ دفرۆشنە خودێ ب گوهدارییێ یان خۆ دفرۆشنە شەیتانی ب گونەهان) ڤێجا یـان خۆ دێ رزگارکەت یان دێ خۆ بەتە هیلاکێ.

26- وَعَنْ أبِي سَعيدٍ بْن مَالِك بْن سِنَانٍ الخُدْرِيّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا أَنَّ نَاساً مِنَ الأنصَارِ سَأَلُوا رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فأَعْطاهُم، ثُمَّ سَأَلُوهُ فَأَعْطَاهُمْ، حَتَّى نَفِد مَا عِنْدَهُ، فَقَالَ لَهُمْ حِينَ أَنْفَقَ كُلَّ شَيْءٍ بِيَدِهِ: « مَا يَكُنْ مِنْ خَيْرٍ فَلَنْ أَدَّخِرَهُ عَنْكُمْ، وَمَنْ يسْتعْفِفْ يُعِفَّهُ الله وَمَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِهِ اللَّهُ، وَمَنْ يَتَصَبَّرْ يُصَبِّرْهُ اللَّهُ. وَمَا أُعْطِيَ أَحَدٌ عَطَاءً خَيْراً وَأَوْسَعَ مِنَ الصَّبْرِ » مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.

ژ ئەبی سەعید، سەعدێ کورێ مالـکێ کورێ سینانێ خودری ﷺ، هندەك مرۆڤێت خەلـکێ مەدینێ، ژ ئەنساران مال ژ پێغەمبەری ﷺ خواست، دا وان، پاشـی ژێ خواسـتەڤە، دا وان، هەتا نەمای، و دەمێ هەمی تشتێ د دەستێ خـۆدا مەزخانـدی گۆتـە وان "چ خێـر د دەسـتێ مندا بیت ئەز ل هەوە ناڤەگرم و ڤەشێرم، و هەرکەسێ قەناعەت و دلپاکییێ بخوازیت، خودێ دێ دلپاك و ب قەناعەت ئێخیت، و هەرکەسێ زەنگینییێ ل خۆ ئاشکراکەت خـودێ دێ (دلـێ وی) زەنگین کەت، و هەرکەسێ سەبرخواز بیت خودێ دێ سەبری دەتێ، و خودێ چو دان نەداینە کەسێ ب قەدرتر و بەرەکتر بۆ هەمێ خێران ژ سەبری.

27 - وَعَنْ أبِي يَحْيَى صُهَيْبِ بْنِ سِنَانٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «عَجَباً لأمْرِ الْمُؤْمِنِ إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لأِحَدٍ إِلاَّ للْمُؤْمِن: إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَّاءُ شَكَرَ فَكَانَ خَيْراً لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَّاءُ صَبَرَ فَكَانَ خيْراً لَهُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی یەحیا، سوهەیبێ کورێ سینانی، ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئـەز یـێ سەیر و عەجێب گرتیمە ژ کارێ باوەریداری هەکە کەیف گەهشتێ و شوکر کـر، بـۆ خێـرە و هەکـە نەخۆشی گەهشتێ و سەبر کێشا، بۆ خێرە.

28 - وعنْ أَنسٍ رضِيَ الله عنْهُ قَالَ: لما ثَقُلَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جَعَلَ يتغشَّاهُ الكَرْبُ فقَالتْ فاطِمَةُ رَضِيَ الله عنْهَا: واكَرْبَ أَبَتَاهُ، فَقَالَ: « لَيْسَ عَلَى أبيك كَرْبٌ بعْدَ اليَوْمِ » فلمَّا مَاتَ قالَتْ: يَا أَبَتَاهُ أَجَابَ ربّاً دعَاهُ، يا أَبَتَاهُ جنَّةُ الفِرْدَوْسِ مأوَاهُ، يَا أَبَتَاهُ إِلَى جبْرِيلَ نْنعَاهُ، فلَمَّا دُفنَ قالتْ فاطِمَةُ رَضِيَ الله عَنهَا: أطَابتْ أنفسُكُمْ أَنْ تَحْثُوا عَلَى رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم التُّرابَ ؟ رَوَاهُ البُخاريُّ.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: وەختێ نەساخی ل سەر پێغەمبەری ﷺ گران بووی نەخۆشـییێ دگرت، ئینا فاتمایێ ﷺ گۆت: وەی نەخۆشییا بابێ من! ئینا گۆت: پشتی ئەڤرۆ نەخۆشی ل سەر بابێ تە نابیت (چونکی دێ چیتە دەف خودایێ خۆ) ڤێجا وەختێ مری، گـۆت: یـا بـابێ مـن گازیا خودێ ب جھ ئینا یا بابێ منێ بەحەشتا فیردەوسێ جهێ وی یا بابێ من خەبەرێ مرنـا تـە ئەم ددەینە جبریلی، و وەختێ ڤەشارتی فاتمایێ ﷺ گۆت: چاوا دلـێ وە گـرت هـوین ئـاخێ رادەنە سەر پێغەمبەری ﷺ؟!

29- وعنْ أبي زيْد أُسامَة بن زيد حَارثَةَ مؤْلَى رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وحبَّهِ وابْنِ حبِّهِ رضيَ الله عنهُمَا، قالَ: أَرْسلَتْ بنْتُ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إنَّ ابْنِي قَدِ احتُضِرَ فاشْهدْنَا، فأَرسَلَ يقْرِئُ السَّلامَ ويَقُول: « إن لله مَا أَخَذَ، ولهُ مَا أَعْطَى، وكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بأجَلٍ مُسمًّى، فلتصْبِر ولتحْتسبْ » فأرسَلَتْ إِلَيْهِ تُقْسمُ عَلَيْهِ ليأْتينَّها. فَقَامَ وَمَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبادَةَ، وَمُعَاذُ ابْنُ جَبَلٍ، وَأُبَيُّ بْنَ كَعْبٍ، وَزَيْدُ بْنِ ثابِتٍ، وَرِجَالٌ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ، فَرُفِعَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الصبيُّ، فأقعَدَهُ في حِجْرِهِ ونَفْسُهُ تَقَعْقعُ، فَفَاضتْ عَيْناهُ، فقالَ سعْدٌ: يَا رسُولَ الله مَا هَذَا ؟ فقالَ: « هَذِهِ رَحْمةٌ جعلَهَا اللَّهُ تعَلَى في قُلُوبِ عِبَادِهِ » وفي روايةٍ: « في قُلُوبِ مِنْ شَاءَ مِنْ عِبَادِهِ وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرُّحَمَاءَ » مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ.وَمَعْنَى « تَقَعْقَعُ »: تَتحَرَّكُ وتَضْطَربُ.

ژ ئەبی زەید، ئوسامەیێ کورێ زەیدێ کورێ حاریسەی، ئازاکریێ پێغەمبەری ﷺ، خۆشتڤییێ پێغەمبەری و کورێ خۆشتڤییێ پێغەمبەری، خودێ ژ هەردووکان رازی بیت، گۆت: کچا پێغەمبەری ﷺ فرێکر، کورێ من یێ د سەکەراتێدا وەرە دەف مە. ئێک فرێکر، سلاڤان لێ بکەت و بێژیتێ: "هەر چییێ خودێ دبەت یێ وییە، و هەر چییێ خودێ ددەت یێ وییە، و هەمی تشتان ل دەف وی رۆژەك و دویماهیکەکا هەی، سەبری بکێشە، و خێرێ بۆ خۆ بدانە" فرێکرەڤە دویفرا و ب خودێ دا سویندێ هەر بهێت، ئینا رابوو و سەعدێ کورێ عوبادەی، و مەعازێ کورێ جەبەلی، و ئوبەیێ کورێ کەعبی، و زەیدێ کورێ سابتی، و هندە زەلامێت دی، خودێ ژ وان رازی بیت، دگەل بوون، بچویک بلند کرە دەف پێغەمبەری ﷺ ئینا کرە د کۆشا خۆدا، و روحا وی یا دهێت و دچیت، ئینا چاڤێت وی تژی رۆندك بوون، سەعدی گۆتێ: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ئەڤە چییە؟ گۆت: "ئەڤە رەحمەتە خودێ دکەتە د دلێت بەندەیێت خۆدا (د ریوایەتەکا دیدا) د دلێ ویدا یێ بڤێت ژ بەندە یێت خۆ، و خودێ بەس دێ رەحمێ ب وان عەبدێت خۆ بەت یێت ب رەحم.

30 - وَعَنْ صُهَيْبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « كَانَ مَلِكٌ فِيمَنْ كَانَ قبْلَكُمْ، وَكَانَ لَهُ سَاحِرٌ، فَلَمَّا كَبِرَ قَالَ لِلْمَلِك: إِنِّي قَدْ كَبِرْتُ فَابعَثْ إِلَيَّ غُلاَماً أُعَلِّمْهُ السِّحْرَ، فَبَعَثَ إِلَيْهِ غُلاَماً يعَلِّمُهُ، وَكَانَ فِي طَرِيقِهِ إِذَا سَلَكَ رَاهِبٌ، فَقَعَدَ إِلَيْهِ وَسَمِعَ كَلاَمهُ فأَعْجَبهُ، وَكَانَ إِذَا أَتَى السَّاحِرَ مَرَّ بالرَّاهِب وَقَعَدَ إِلَيْه، فَإِذَا أَتَى السَّاحِرَ ضَرَبَهُ، فَشَكَا ذَلِكَ إِلَى الرَّاهِبِ فقال: إِذَا خَشِيتَ السَّاحِر فَقُلْ: حبَسَنِي أَهْلي، وَإِذَا خَشِيتَ أَهْلَكَ فَقُلْ: حَبَسَنِي السَّاحرُ.

فَبَيْنَمَا هُو عَلَى ذَلِكَ إِذْ أَتَى عَلَى دابَّةٍ عظِيمَة قدْ حَبَسَت النَّاس فقال: اليوْمَ أعْلَمُ السَّاحِرُ أفْضَل أم الرَّاهبُ أفْضلَ ؟ فأخَذَ حجَراً فقالَ: اللهُمَّ إنْ كان أمْرُ الرَّاهب أحَبَّ إلَيْكَ مِنْ أَمْرِ السَّاحِرِ فاقتُلْ هَذِهِ الدَّابَّة حتَّى يمْضِيَ النَّاسُ، فرَماها فقتَلَها ومَضى النَّاسُ، فأتَى الرَّاهب فأخبَرَهُ. فقال لهُ الرَّاهبُ: أيْ بُنيَّ أَنْتَ اليوْمَ أفْضلُ مِنّي، قدْ بلَغَ مِنْ أمْرِكَ مَا أَرَى، وإِنَّكَ ستُبْتَلَى، فإنِ ابْتُليتَ فَلاَ تدُلَّ عليَّ، وكانَ الغُلامُ يبْرئُ الأَكْمهَ والأبرصَ، ويدَاوي النَّاس مِنْ سائِرِ الأدوَاءِ. فَسَمعَ جليسٌ للملِكِ كانَ قدْ عمِيَ، فأتَاهُ بهدايا كثيرَةٍ فقال: ما ههُنَا لك أجْمَعُ إنْ أنْتَ شفَيْتني، فقال إنِّي لا أشفِي أحَداً، إنَّمَا يشْفِي الله تعَالى، فإنْ آمنْتَ بِاللَّهِ تعَالَى دعوْتُ الله فشَفاكَ، فآمَنَ بالله تعَالى فشفَاهُ اللَّهُ تَعَالَى، فأتَى الملِكَ فجَلَس إليْهِ كما كانَ يجْلِسُ فقالَ لَهُ الملِكُ: منْ ردَّ علَيْك بصَرك؟ قال: ربِّي. قَالَ: ولكَ ربٌّ غيْرِي ؟، قَالَ: رَبِّي وربُّكَ الله، فأَخَذَهُ فلَمْ يزلْ يُعذِّبُهُ حتَّى دلَّ عَلَى

الغُلاَمِ فجئ بِالغُلاَمِ، فقال لهُ الملكُ: أيْ بُنَيَّ قدْ بَلَغَ منْ سِحْرِك مَا تبْرئُ الأكمَهَ والأبرَصَ وتَفْعلُ وَتفْعَلُ فقالَ: إنِّي لا أشْفي أَحَداً، إنَّما يشْفي الله تَعَالَى، فأخَذَهُ فَلَمْ يزَلْ يعذِّبُهُ حتَّى دلَّ عَلَى الرَّاهبِ، فجِئ بالرَّاهِبِ فقيل لَهُ: ارجَعْ عنْ دِينكَ، فأبَى، فدَعا بالمنْشَار فوُضِع المنْشَارُ في مفْرِقِ رأْسِهِ، فشقَّهُ حتَّى وقَعَ شقَّاهُ، ثُمَّ جِئ بجَليسِ الملِكِ فقِلَ لَهُ: ارجِعْ عنْ دينِكَ فأبَى، فوُضِعَ المنْشَارُ في مفْرِقِ رَأسِهِ، فشقَّهُ به حتَّى وقَع شقَّاهُ، ثُمَّ جئ بالغُلاَمِ فقِيل لَهُ: ارجِعْ عنْ دينِكَ، فأبَى، فدَفعَهُ إلَى نَفَرٍ منْ أصْحابِهِ فقال: اذهبُوا بِهِ إلَى جبَلِ كَذَا وكذَا فاصعدُوا بِهِ الجبلَ، فإذَا بلغتُمْ ذروتهُ فإنْ رجعَ عنْ دينِهِ وإلاَّ فاطرَحوهُ فذهبُوا به فصعدُوا بِهِ الجَبَل فقال: اللَّهُمَّ اكفنِيهِمْ بمَا شئْت، فرجَف بِهِمُ الجَبَلُ فسَقطُوا، وجَاءَ يمْشي إلَى الملِكِ، فقالَ لَهُ الملكُ: ما فَعَلَ أَصحَابكَ ؟ فقالَ: كفانيهِمُ الله تعالَى، فدفعَهُ إلَى نَفَرَ منْ أصْحَابِهِ فقال: اذهبُوا بِهِ فاحملُوه في قُرقُور وَتوسَّطُوا بِهِ البحْرَ، فإنْ رَجَعَ عنْ دينِهِ وإلاَّ فَاقْذفُوهُ، فذَهبُوا بِهِ فقال: اللَّهُمَّ اكفنِيهِمْ بمَا شِئْت، فانكَفَأَتْ بِهِمُ السَّفينةُ فغرِقوا، وجَاءَ يمْشِي إلَى الملِك. فقالَ لَهُ الملِكُ: ما فَعَلَ أَصحَابكَ ؟ فقال: كفانِيهمُ الله تعالَى. فقالَ للمَلِكِ إنَّك لسْتَ بقَاتِلِي حتَّى تفْعلَ ما آمُركَ بِهِ. قال: ما هُوَ ؟ قال: تجْمَعُ النَّاس في صَعيدٍ واحدٍ، وتصلُبُني عَلَى جذْعٍ، ثُمَّ خُذ سهْماً مِنْ كنَانتِي، ثُمَّ ضعِ السَّهْمِ في كَبدِ القَوْسِ ثُمَّ قُل: بسْمِ اللَّهِ ربِّ الغُلاَمِ ثُمَّ ارمِنِي، فإنَّكَ إذَا فَعَلْتَ ذَلِكَ قَتَلْتنِي. فجَمَع النَّاس في صَعيدٍ واحِدٍ، وصلَبَهُ عَلَى جذْعٍ، ثُمَّ أَخَذَ سهْماً منْ كنَانَتِهِ، ثُمَّ وضَعَ السَّهمَ في كبِدِ القَوْسِ، ثُمَّ قَالَ: بِسْمِ اللَّهِ رَبِّ الغُلامِ، ثُمَّ رمَاهُ فَوقَعَ السَّهمُ في صُدْغِهِ، فَوضَعَ يدَهُ في صُدْغِهِ فمَاتَ. فقَالَ النَّاسُ: آمَنَّا بِرَبِّ الغُلاَمِ، فَأُتِيَ الملكُ فَقِيلُ لَهُ: أَرَأَيْت ما كُنْت تحْذَر قَدْ وَاللَّه نَزَلَ بِك حَذرُكَ. قدْ آمنَ النَّاسُ. فأَمَرَ بِالأخدُودِ بأفْوَاهِ السِّكك فخُدَّتَ وَأضْرِمَ فِيها النيرانُ وقالَ: مَنْ لَمْ يرْجَعْ عنْ دينِهِ فأقْحمُوهُ فِيهَا أَوْ قيلَ لَهُ: اقْتَحمْ، ففعَلُوا حتَّى جَاءتِ امرَأَةٌ ومعَهَا صَبِيٌّ لهَا، فَتقَاعَسَت أنْ تَقعَ فِيهَا، فقال لَهَا الغُلاَمُ: يا أمَّاهْ اصبِرِي فَإِنَّكَ عَلَي الحَقِّ » رَوَاهُ مُسْلَمٌ.

« ذرْوةُ الجَبلِ »: أعْلاهُ، وَهي بكَسْر الذَّال المعْجمَة وضمها و « القُرْقورُ » بضَمِّ القَافَيْن: نوْعٌ منْ السُّفُن و « الصَّعِيدُ » هُنا: الأرضُ البارزَةُ و «الأخْدُودُ»: الشُّقوقُ في الأرْضِ كالنَّهْرِ الصَّغيرِ و « أُضرِمَ » أوقدَ « وانكفَأَت» أي: انقلبَتْ و « تقاعسَت » توقَّفتْ وجبُنتْ.

ژ سوهەیبی، ﷺ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: شاهەکی ژ ییێت بەری هەوە سێربەندەك هەبوو، وەختێ پیر بووی، گۆتە شاهی: ئەز پیر بووم، لاوەکی بۆ من فرێکە، دا سێربەندییێ نیشا بدەم: لاوەك فرێکرە دەف فێرکەت، عیبادەتکەرەکێ خودێ ترس، د رێکا ویدا بوو، دەمێ دچۆ دەف سێربەندی دروینشتە خوارێ ل دەف وی، و گوهێ خۆ ددا ئاخفتنا وی، یێ پێ رازی بوو، هەر جارا هاتبا نک سێربەندی د دەف عیبادەتکەریرا دهات، و دروینشتە خوارێ ل دەف، ڤێجا وەختێ دهاتە دەف سێربەندی دقوتا، گازندە ب ڤێ گەهاندە عیبادەتکەری، گۆتێ: هەکە تو ژ سێربەندی ترسیای بێژە: مالا من ئەز گیرۆکرم، و هەکە تو ژ مالا خۆ ترسیای بێژە: سێربەندی ئەز گیرۆکرم، و ئەو ل سەر ڤێ چەندێ بوو، ب سەر دەهبەکێ مەزن هەل بوو، رێکا خەلکی گرتبوو، ئینا گۆت: ئەڤرۆ دێ زانم کا سێربەند چێترە، یان عیبادەتکەر، بەرەك هەلگرت، و گۆت: یاخودێ هەکە کارێ عیبادەتکەری خۆشتڤیتر بیت ل دەف تە، ژ کارێ سێربەندی، ڤی دەهبەی بکوژە، دا خەلک بچن و رێکا وان ڤەبیت. بەر هاڤێتێ و کوشت، و خەلک چۆنە سەر رێکا خۆ. و هاتە دەف عیبادەتکەری و گۆتێ، ئینا عیبادەتکەری، گۆتێ: ئەی کورێ من، ئەڤرۆ تو ژ من چێتری، کارێ

ته یێ گەهشتی، وەکی ئەز دبینم تو دێ هێیە جەربانـدن و ئیمتحانەکرن، و هەکە تو هاتییە ئیمتحانەکرن، من نیشا کەسێ نەدەی. و لاوی کورێ زکماکی بەلەکەیی ساخ دکرن، و خەلک ژ هەمی دەردان دەرمان دکرن، دیوانچییەکێ شاهی کۆرە ببوو، ب گەلەك دیارییانڤە هاتە دەف و گۆتێ: کا چ ل ڤێرێیە هەمی بۆ تە، هەکە تە ئەز چێکرم، گۆت: ئەز کەسێ چێناکەم، یێ چێدکەت، بەس خودێیە، هەکە تو باوەرییێ ب خودێ بینی، ئەز دێ بۆ تە دوعا ژ خودێ کەم، دێ تە سلامەت کەت، ئینا باوەری ب خودێ ئینا، خودێ ژی، چێکر، هاتە دەف شاهی، ل دەف روینشتە خوارێ وەکی هەرجار، شاهی گۆتێ: کێ چاڤێ تە بۆ تە زڤراند؟ گۆت خودایێ من. گۆت: ما تە خودایەکێ دی هەیە ژ بلی من؟ گۆت: خودایێ من و خودایێ تە خودێیە. گرت و هەر ئیزادا، هەتا، لاو نیشا دای. لاو ئینا، شاهی گۆتێ: وەی کورێ من سێربەندییا تە هند گەهشتییە تو کورێ زکماکی و بەلەکەیی ساخ کەی و تو ڤێ بکەی و ڤێ بکەی!! ئینا گۆت: ئەز کەسێ چێناکەم، خودێیە چێدکەت، گرت و هەر ئیزادا، هەتا عیبادەتکەر نیشا دای. عیباەتکەر ئینا و گۆتێ: ژ دینێ خۆ ڤەبە و بزڤرە، رازی نەبوو، مشار خواست و دانا سەر نیڤەکا سەرێ وی و کەرکر هەتا هەردوو کەرێت وی کەفتین. پاشی دیوانچییێ مەلکی ئینا و گۆتێ: ژ دینێ خۆ ڤەبە و بزڤرە، رازی نەبوو، مشار خواست و دانا سەر نیڤەکا سەرێ وی و کەرکر هەتا هەردوو کەرێت وی کەفتین. پاشی لاو ئینا و گۆتێ: ژ دینێ خۆ ڤەبە و بزڤرە، رازی نەبوو، دا ف هندە هەڤالێت وی و گۆتێ: ببەنە فلان چیایێ هۆسا و هۆسا هەتا هوین دگەهنە سەرێ چیای هەکە ژ دینێ خۆ نەزڤری تێدا باڤێژن. برن و ب چیای سەرئێخستن ئینا گۆت: یا خودێ بەلا وان ب تشتێ تە دڤێت ژ من ڤەکە. چیا ب وان هژیا، تێدا کەفتن، و ئەو هات، هاتە دەف شاهی. شاهی گۆتێ: هەڤالێت تە چ کرن؟ گۆت: خودێ بەلا وان ژ من ڤەکەر. دا ف هندە هەڤالێت وی و گۆتێ: ببەن بکەنە د گەمیەکێدا، و ببەنە نیڤا دەریایی، هەکە ژ دینێ خۆ نەزڤری، باڤێژنە تێدا. برن ئینا گۆت: یا خودێ بەلا وان ب تشتێ تە دڤێت ژ من ڤەکە. گەمی ب وان قولپی، و ئەو هات، هاتە دەف شاهی. شاهی گۆتێ: هەڤالێت تە چ کرن؟ گۆت: خودێ بەلا وان ژ من ڤەکەر. ئینا گۆتە شاهی: تو نەشێی من بکوژی، هەتا تو وێ نەکەی یا ئەز فەرمانا تە پێ دکەم. گۆت: و ئەو چییە؟ گۆت: خەلکی ل ئەردەکێ بلند کۆم کەی و من ب قورمەکێڤە هەلاویسە، و پاشی تیرەکێ ژ کاڤلانکێ دەربێخە، پاشی تیرێ بێخە د نیڤا کڤانیدا، پاشی بێژە: ب ناڤێ خودایێ لاوی، پاشی باڤێژە، هەکە تە ئەڤە کر، تە ئەز کوشتم. خەلک ل ئەردەکێ ب تنێ یێ بلند کۆمکر، و ب قورمەکێڤە هەلاویست، پاشی تیرەك ژ کاڤلانکێ وی دەرێخست، و کرە د نیڤا کڤانیدا، پاشی گۆت: ب ناڤێ خودایێ لاوی، پاشی تیر هاڤێت، مابەینا گوهێ وی و چاڤێ وی کەفت و مر. خەلکی گۆت: مە باوەری ب خودایێ لاوی ئینا. هاتنە دەف شاهی و گۆتنێ: تە دیت یا تو ژێ دترسیای، ب خودێ کەمە ئەو ب سەرێ تە هات یا تە ترس پێ دکر. فەرمان دا خەندەکا ل سەرێت رێکا بکۆلن، هاتنە کۆلان، ئاگر تێدا هاتنە هەلکرن. و گۆت: هەرکسێ ژ دینێ خۆ نەزڤری، باڤێژنە د ئاگریدا یان

بێژنێ بده ناف ئاگری. وەکرن هەتا ژنکەك هات و بچویکەکێ وێ دگەل بوو، راوەستیا ترسیا، بچویکی گۆتێ: دەیکا من، تو یا ل سەر حەقییێ سەبری بکێشە.

31 – وَعَنْ أَنَسٍ رَضِي اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: مَرَّ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِامْرَأَةٍ تَبْكِي عِنْدَ قَبْرٍ فَقَال: «اتَّقِي الله وَاصْبِرِي » فَقَالَتْ: إِلَيْكَ عَنِّي، فَإِنِّكَ لَمْ تُصَبْ بِمُصِيبتِي، وَلَمْ تعْرِفْهُ، فَقِيلَ لَها: إِنَّه النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَتتْ بَابَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فلَمْ تَجِد عِنْدَهُ بَوَّابِينَ، فَقالتْ: لَمْ أَعْرِفْكَ، فقالَ: « إِنَّما الصَّبْرُ عِنْدَ الصَّدْمَةِ الأولَى » متفقٌ عليه. وفي رواية لمسْلمٍ: « تَبْكِي عَلَى صَبِيٍّ لَهَا ».

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەر ﷺ د بەر ژنکەکێرا بۆری ل نک گۆرەکێ دکرە گری، گۆت: "ژ خودێ بترسە و بێهنا خۆ فرەهکە" ئینا گۆت: ژ من دویرکەڤە بەلا ب سەرێ من هاتی ب سەرێ تە نەهاتییە. و نەدنیاسی، ئێکی گۆتێ: ئەو پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ. هاتە بەردەرگەهێ پێغەمبەری ﷺ چ دەرگەهڤان ل دەف نەدیتن، گۆت: من تو نەنیاسی! (هەروەکی داخوازا لێبۆرینێ دخوازیت) گۆت: "سەبرێ دورست و ب خێر بەس ئەوە یێ دەستپێک و د گەرمەگەرما نەخۆشییێدا. (د ریوایەتەکا دیدا) ل سەر بچویکەکێ خۆ دکرە گری.

32– وَعَنْ أَبِي هَرَيرَةَ رَضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « يَقولُ اللَّهُ تَعَالَى: مَا لِعَبْدِي المؤْمِنِ عِنْدِي جَزَاءٌ إِذَا قَبضْتُ صَفِيَّهُ مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا ثُمَّ احْتَسَبهُ إِلاَّ الجَنَّة » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: "خودایێ مەزن دبێژیت: چو خەلات بۆ بەندەیێ من یێ خودان باوەری ل دەف من نینن، هەکە من جانێ خۆشتڤییێ وی ژ خەلکێ دنیایێ (ئانکو بچویکێ وی) کێشا، و پاشی سەبرا خۆ بکێشیت، و ب قەدەرا خودێ یێ رازی بیت ژ بلی بەحەشتێ.

33– وعَنْ عائشَةَ رضي اللَّهُ عنها أَنهَا سَأَلَتْ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَن الطَّاعونِ، فَأَخبَرَهَا أَنَهُ كَانَ عَذَاباً يَبْعَثُهُ الله تعالى عَلَى منْ يَشَاءُ، فَجَعَلَهُ اللَّهُ تعالَى رحْمةً لِلْمُؤْمِنِينَ، فَلَيْسَ مِنْ عَبْدٍ يَقَعُ فِي الطَّاعُون فَيَمْكُثُ فِي بلَدِهِ صَابِراً مُحْتَسِباً يَعْلَمُ أَنَّهُ لاَ يُصِيبُهُ إِلاَّ مَا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ إِلاَّ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ الشَّهِيدِ » رواه البخاري.

ژ عائیشایێ ﷺ، ئەوێ پسیارا تاعونێ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کر؟ گۆتێ ئەو ئیزا بوو، خودایێ مەزن، ب سەر واندا دهنارت یێ ڤیابا، بەلێ خودێ بۆ خودان باوەران یا کرییە دلۆڤانی و رەحمەت، نینە بەندەیەك بکەڤیتە د تاعونێدا، و ل باژێرێ خۆ بمینیت سەبرێ خۆ بکێشیت و ب قەدەرا خودێ یێ رازی بیت، و بزانیت چو ناگەهیتێ ئەو نەبیت یا خودێ بۆ نڤیسی هەکە خودێ خێرا شەهیدی نەدەتێ.

34– وعَنْ أَنسٍ رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « إِنَّ الله عَزَّ وجَلَّ قَالَ: إِذَا ابْتَلَيْتُ عَبدِي بحبيبتَيْهِ فَصبَرَ عَوَّضْتُهُ مِنْهُمَا الْجَنَّةَ » يُرِيدُ عينيْه، رواه البخاريُّ.

و ژ ئەنەسی ﷺ دبێژیت من گول پێغەمبەری ﷺ بوو دگۆت: خودایێ مەزن گۆت: هەکە من بەندەیێ خۆ ب برنا هەردوو چاڤێت وی جەرباند و ئیمتیحانەکر، و سەبر کێشا، ئەز دێ بەحەشتێ شوینا وان دەمێ.

35 – وعنْ عطاءِ بْن أَبي رَباحٍ قالَ: قالَ لِي ابْنُ عبَّاسٍ رضي اللَّهُ عنهُمَا ألا أريكَ امْرَأَةً مِن أَهْلِ الجَنَّة ؟ فَقُلت: بلَى، قَالَ: هذِهِ المرأَةُ السوْداءُ أَتَتِ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَتْ: إِنِّي أُصْرَعُ، وإِنِّي أَتكَشَّفُ، فَادْعُ اللَّه تعالى لِي قَالَ: « إن شئْتِ صَبَرْتِ ولكِ الجَنَّةُ، وإِنْ شِئْتِ دعَوْتُ اللَّه تَعالَى أَنْ يُعافِيَكِ » فقَالتْ: أَصْبرُ، فَقالت: إِنِّي أَتكَشَّفُ، فَادْعُ اللَّه أَنْ لا أَتكشَّفَ، فَدَعَا لَهَا. متَّفقٌ عليْهِ.

ژ عەتائێ کورێ ئەبی رەباحی گۆت: ئبن عەباسی ﵁ گۆتە من: ئەز ژنەکا ژ خەلکێ بەحەشتێ نیشا تە نەدەم؟ من گۆت: بەلێ. گۆت: ئەڤ ژنا رەش، هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: تەپ دهێتە من، و جلکێ من ژ سەر من دچیت، دوعا بۆ من بکە. گۆت: " هەکە تە بڤێت سەبری بکێشە و بەحەشت بۆ تە، و هەکە تە بڤێت دێ دوعا ژ خودێ کەم تە سلامەت کەت" گۆت: دێ سەبری کێشم، پاشی گۆت: جلکێت من ژ سەر من دچن دوعا بکە بێ ستارە نەبم، دوعا بۆ کرن.

36– وعنْ أَبي عبْدِ الرَّحْمنِ عبْدِ اللَّه بنِ مسْعُودٍ رضيَ اللَّه عنه قَال: كَأَنِّي أَنْظُرُ إلى رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يحْكِي نَبيّاً من الأَنْبِياءِ، صلواتُ اللَّهِ وسَلاَمُهُ عَلَيْهم، ضَرَبَهُ قَوْمُهُ فَأَدْمَوْهُ وهُو يمْسحُ الدَّم عنْ وجْهِهِ، يقُولُ: « اللَّهمَّ اغْفِرْ لِقَوْمي فإِنَّهُمْ لا يعْلمُونَ » متفقٌ عَلَيْه.

ژ ئەبی عەبدولرەحمان، عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﵁ گۆت: هەروەکی ئەز بەرێ خۆ ددەمە پێغەمبەری ﷺ و ئەو بەحسێ پێغەمبەرەکی ژ پێغەمبەران دکەت سلاڤێت خودێ ل سەر وان هەمیان بن ملەتێ وی یێ لێ دای و یێ خوینەلۆك کری و ئەو خوینێ ژ سەر و چاڤێت خۆ ڤەدمالیت و دبێژیت: " یا خودێ گونەهێت ملەتێ من ژێببە ئەو یێت نەزانن "(مەخسەد پێ گونەها ڤێ کریارێ نەهەمی گونەهان و حەقێ خۆ یێ کەسایەتی ب وان هێلا).

37 – وَعنْ أَبي سَعيدٍ وأَبي هُرَيْرة رضي اللَّه عَنْهُمَا عن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «مَا يُصِيبُ الْمُسْلِمَ مِنْ نَصَبٍ وَلاَ وَصَبٍ وَلاَ هَمٍّ وَلاَ حَزَن وَلاَ أَذًى وَلاَ غمٍّ، حتَّى الشَّوْكَةُ يُشَاكُها إِلاَّ كفَّر اللَّه بهَا مِنْ خطَايَاه » متفقٌ عليه.و « الْوَصَب »: الْمرضُ.

ژ ئەبی سەعید و ئەبی هورەیرە خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: چو وەستیان و چو نەساخی و چو خەم و چو دلتەنگی و چو ئەزیەت ناگەهنە موسلمانی هەتا ستری ڤێ بکەڤیت هەکە خودێ گونەهێت وی پێ ژێ نەبەت. (هەم و حوزن و غەم ـ زانا دبێژن هەمی ب رامانا خەم دهێن، بەلێ هەر ئێک ژ تشتەکێیە، هەم ئەو خەمە یا ژ ترسا، چێبوونا تشتەکێ بگەهیتە مرۆڤی، و حوزن ئەو خەمە یا ژ بەرزەبوونا تشتەکێ عەزیز بگەهیتە مرۆڤی، و غەم ئەو خەمە یا ژ نەخۆشییەکا چێبووی بگەهیتە مرۆڤی).

38 – وعن ابْن مسْعُود رضي اللَّه عنه قَالَ: دَخلْتُ عَلى النَبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُو يُوعَكُ فَقُلْتُ يا رسُولَ اللَّه إِنَّكَ تُوعكُ وَعْكاً شَدِيداً قال: « أَجَلْ إِنِّي أُوعَكُ كَمَا يُوعَكُ رَجُلانِ مِنْكُم» قُلْتُ: ذلك أَنَّ لَكَ أَجْرَيْن ؟ قال: « أَجَلْ ذَلك كَذَلك مَا مِنْ مُسْلِمٍ يُصِيبُهُ أَذًى، شوْكَةٌ فَمَا فوْقَهَا إِلاَّ كفَّر اللَّه بهَا سيئاته، وَحطَّتْ عنْهُ ذُنُوبُهُ كَمَا تَحُطُّ الشَّجرةُ وَرقَهَا » متفقٌ عليه وَ « الْوَعْكُ »: مَغْثُ الحمَّى، وقيل: الْحُمى.

ژ ئبن مەسعودی ﵁، گۆت: ئەز چۆم دەف پێغەمبەری ﷺ ب تایێ دئێشا گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ تایا ل تە تایەکا گران. گۆت: "بەلێ ئەز ب تایێ دئێشم ئێشاندنا تایا دوو

زەلامان ژ هەوە". من گۆت: چونکی ئەڤە بۆ تە ب دوو خێرانە. گۆت: "بەلێ ئەو ژ بەر هندێیە، موسلمان نینە ئەزیەتەك بگەهیتێ ستری بیت و وێڤەتر هەکە خودێ گونەهێت وی پێ ژێ نەبەت، و گونەهێت وی ژ وی نەوەرینیت هەروەکی دار بەلگێت خۆ دوەرینیت".

39 – وعنْ أَبي هُرَيرة رضيَ اللَّهُ عنه قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ يُرِدِ اللَّهُ بِهِ خَيْراً يُصِبْ مِنْهُ »: رواه البخاري.وضَبطُوا « يُصِب »: بفَتْحِ الصَّادِ وكَسْرِهَا.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ خودێ خێر و باشی بۆ بڤێت دێ ب ئاتاف و موسیبەتان جەربەکەت.

40 – وعَنْ أَنَسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يتَمنينَّ أَحدُكُمُ الْمَوْتَ لِضُرٍّ أَصَابَهُ، فَإِنْ كَانَ لا بُدَّ فاعلاً فليقُل: اللَّهُمَّ أَحْيني ما كَانَت الْحياةُ خَيراً لِي وتوفَّني إِذَا كَانَتِ الْوفاةُ خَيْراً لِي » متفق عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە خۆزییا مرنێ نەکەت، و هەکە هەر دێ کەت بلا بێژیت: یاخودێ من ساخ بهێلە، هندی ژیان بۆ من ب خێرتر بیت، و من بمرینە هەکە مرن بۆ من ب خێرتر بیت.

41 – وعنْ أبي عبدِ اللَّهِ خَبَّابِ بْنِ الأَرتِّ رضيَ اللَّهُ عنه قال: شَكَوْنَا إِلَى رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُو مُتَوسِّدٌ بُردةً لَهُ في ظلِّ الْكَعْبةِ، فَقُلْنَا: أَلا تَسْتَنْصرُ لَنَا أَلا تَدْعُو لَنَا ؟ فَقَالَ: قَد كَانَ مَنْ قَبْلكُمْ يؤْخَذُ الرَّجُلُ فيُحْفَرُ لَهُ في الأَرْضِ في جْعلُ فِيهَا، ثمَّ يُؤْتِى بالْمِنْشارِ فَيُوضَعُ علَى رَأْسِهِ فيُجعلُ نصْفَيْن، ويُمْشطُ بِأَمْشاطِ الْحديدِ مَا دُونَ لَحْمِهِ وَعظْمِهِ، ما يَصُدُّهُ ذلكَ عَنْ دِينِهِ، واللَّه ليتِمنَّ اللَّهُ هَذا الأَمْر حتَّى يسِير الرَّاكِبُ مِنْ صنْعاءَ إِلَى حَضْرمْوتَ لا يخافُ إِلاَّ الله والذِّئْبَ عَلَى غنَمِهِ، ولكِنَّكُمْ تَسْتَعْجِلُونَ » رواه البخاري.وفي رواية: « وهُوَ مُتَوسِّدٌ بُرْدةً وقَدْ لقِينَا مِنَ الْمُشْرِكِين شِدَّةً ».

و ژ ئەبی عەبدولـلایێ خەبابێ کورێ ئەرەتتی، ﵁، گۆت: مە گازندا خۆ برە دەف پێغەمبەری ﷺ و وی پالا خۆ دابوو عەبایێ خۆ ل بەر سیبەرا کەعبێ مە گۆت: ما تو داخوازا سەرکەفتنێ بۆ مە ناکەی، ما تو دوعا بۆ مە ناکەی؟ گۆت ب راستی دا زەلامی ژ یێت بەری هەوە ئینن و دا ئەردی بۆ کۆلن و کەنە تێدا و مشاری ئینن داننە سەر سەرێ وی و کەنە دووکەر، و دا گۆشت و هەستییێت وی ب شەیێت ئاسنی شەکەن، ئەڤێ ئەو ژ دینێ وی نە ددا پاش، ئەز ب خودێ کەمە خودێ، دێ ڤی دینی تمام کەت هەتا سویار ل سەنعائێ بێتە حەزرەمەوتێ ژ بلی خودێ و ژ گورگی ل سەر پەزێ خۆ ژ تشتەکێ دی نەترسیت.

42 – وعن ابن مَسعُودٍ رضي اللَّه عنه قال: لما كَانَ يَوْمُ حُنَيْنٍ آثر رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَاساً في الْقِسْمَةِ: فأَعْطَى الأَقْرعَ بْنَ حابِسٍ مائةً مِنَ الإِبِلِ وأَعْطَى عُيَيْنَةَ بْنَ حِصْنٍ مِثْلَ ذلِكَ، وأَعطى نَاساً منْ أشرافِ الْعربِ وآثَرهُمْ يوْمئِذٍ في الْقِسْمَةِ. فَقَالَ رجُلٌ: واللَّهِ إنَّ هَذِهِ قِسْمةٌ ما عُدِلَ فِيها، وما أُريد فِيهَا وَجهُ اللَّه، فَقُلْتُ: واللَّه لأُخْبِرَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فأتيتُهُ فَأخبرته بِما قال، فتغَيَّر وَجْهُهُ حتَّى كَانَ كَالصِّرْفِ. ثُمَّ قال: « فَمنْ يَعْدِلُ إِذَا لَمْ يعدِلِ اللَّهُ ورسُولُهُ ؟ ثم قال: يرحَمُ اللَّهُ موسى قَدْ أُوْذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصبرَ » فَقُلْتُ: لا جرمَ لا أَرْفعُ إِلَيه بعْدها حدِيثاً. متفقٌ عليه.

وقَوْلُهُ « كَالصِرْفَ » هُو بِكسْرِ الصادِ الْمُهْملةِ: وَهُوَ صِبْغٌ أَحْمَرُ.

ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: وەختێ بوویە رۆژا حونەینێ پێغەمبەری ﷺ هندە مرۆڤ ب لێکڤەکرنێ ب سەر هندەکێت دی دانان: سەد حێشتر دانە ئەقرەعێ کورێ حابسی، و هندی وان دانە عویەینێ کورێ حوسەینی، و دانە هندە مرۆڤان ژ روی سپیێت عەرەبان، و وێ رۆژێ ئەو ب لێکڤەکرنێ پێش ئێخستن. زەلامەکی گۆت: ب خودێ کەمە ئەڤە لێکڤەکرنەکە عەدالەت تێدا نەهاتییە کرن، و رازی بوونا خودێ تێدا نەهاتییە خواستن. من گۆت: پا ب خودێ کەمە ئەز دێ پێغەمبەری ﷺ پێ حەسینم! ئەز هاتمە دەف من گۆتێ کا چ گۆتییە، سەر و چاڤێت وی گوهۆرین هەتا وەکی سوبغ و بۆیاغا سۆر لێ هاتی، پاشی گۆت: "پا کی دێ عەدالەتێ کەت هەکە خودێ و پێغەمبەرێ وی عەدالەتێ نەکەن، پاشی گۆت: خودێ رەحمێ و دلۆڤانییێ ب برایێ من موسایی ببەت، پتر ژ ڤێ هاتە ئێشاندن، بێنا خۆ فرەکر و سەبر کێشا" من گۆت ب راست ئەز چو ئاخفتنان ژ نوکە وێڤە ناگەهینمێ.

43 – وعن أنس رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذَا أَرَادَ اللَّهُ بعبْدِهِ خَيْراً عجَّلَ لَهُ الْعُقُوبةَ في الدُّنْيَا، وإِذَا أَرَادَ اللَّه بِعبدِهِ الشَّرَّ أمسَكَ عنْهُ بذَنْبِهِ حتَّى يُوافِيَ بِهِ يَومَ الْقِيامةِ».

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە خودێ خێر بۆ بەندەیەکێ ڤیا، دێ د نیاییێدا بۆ لەزێ ل سزادانێ کەت، و هەکە خرابی بۆ بەندەیەکێ ڤیا، دێ سزاکرنا وی ب گونەها وی گیرۆکەت، هەتا رۆژا قیامەتێ حسێبا وی پێ دکەت.

43 – وقَالَ النبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ عِظَمَ الْجزاءِ مَعَ عِظَمِ الْبلاءِ، وإِنَّ اللَّه تعالى إِذَا أَحَبَّ قَوماً ابتلاهُمْ، فَمنْ رضِيَ فلَهُ الرضَا، ومَنْ سَخِطَ فَلَهُ السُّخْطُ » رواه الترمذي وقَالَ: حديثٌ حسنٌ.

و پێغەمبەری ﷺ گۆت: مەزناتییا خێرێ دویڤ مەزناتییا بەلا و ئیمتیحانێیە، و هەکە خودێ ملەتەك ڤیا، دێ ب نەخۆشییان ئیمتیحانەکەت و جەربینیت، ڤێجا هەرکەسێ ب قەدەرا خودێ رازی بوو، رازیبوونا خودێ بۆ وییە، و هەرکەسێ پێ نەخۆش و نەرازی بوو، نە رازیبوونا خودێ بۆ وییە.

44 – وعنْ أَنَسٍ رضي اللَّه عنه قال: كَانَ ابْنٌ لأبي طلْحةَ رضي اللَّه عنه يَشْتَكي، فخرج أبُو طَلْحة، فَقُبِضَ الصَّبِيُّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحةَ قال: ما فَعَلَ ابني ؟ قَالَت أُمُّ سُلَيْم وَهِيَ أُمُّ الصَّبِيّ: هو أَسْكَنُ مَا كَانَ، فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ الْعَشَاءَ فَتَعَشَّى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فرغَ قَالَتْ: وارُوا الصَّبِيَّ، فَلَمَّا أَصْبحَ أَبُو طَلْحَة أَتَى رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَخْبرهُ، فَقَالَ: « أَعرَّسْتُمُ اللَّيْلَةَ ؟ قَالَ: نَعَمْ، قال: « اللَّهمَّ بارِكْ لَهُما » فَولَدتْ غُلاماً فقَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْمِلْهُ حتَّى تَأْتِيَ بِهِ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وبَعثَ مَعهُ بِتمْرَات، فقال: «أَمعهُ شْيءٌ ؟ » قال: نعمْ، تَمراتٌ فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَمضَغَهَا، ثُمَّ أَخذَهَا مِنْ فِيهِ فَجَعَلَهَا في في الصَّبِيّ ثُمَّ حَنَّكَه وسمَّاهُ عبدَ اللَّهِ متفقٌ عليه.

وفي روايةٍ لِلْبُخَاريّ: قال ابْنُ عُيَيْنَة: فَقَالَ رجُلٌ منَ الأَنْصارِ: فَرَأَيْتُ تَسعة أَوْلادٍ كلُّهُمْ قدْ قَرؤُوا الْقُرْآنَ، يعْنِي مِنْ أَوْلادِ عَبْدِ اللَّه الْمولُود.

وفي روايةٍ لمسلِم: ماتَ ابْنٌ لأَبِي طَلْحَةَ مِنْ أُمِّ سُلَيْمٍ، فَقَالَتْ لأَهْلِهَا: لا تُحَدِّثُوا أَبَا طَلْحَةَ بابنِهِ حتَّى أَكُونَ أَنَا أُحَدِّثُهُ، فَجَاءَ فَقَرَّبَتْ إِلَيْهِ عَشَاءً فَأَكَلَ وشَرِبَ، ثُمَّ تَصنَّعتْ لهُ أَحْسنَ ما كانتْ تَصَنَّعُ قَبْلَ ذلكَ، فَوقَعَ بِهَا، فَلَمَّا أَنْ رأَتْ أَنَّهُ قَدْ شَبِعَ وأَصَابَ مِنْها قَالتْ: يا أَبَا طلْحةَ، أَرَايْتَ لَوْ أَنَّ قَوْماً أَعارُوا عارِيتهُمْ أَهْل بيْتٍ فَطَلَبوا عاريَتَهُم، أَلَهُمْ أَنْ يَمْنَعُوهَا؟ قَالَ: لا، فَقَالَتْ: فاحتسِبْ ابْنَكَ. قَالَ: فغَضِبَ، ثُمَّ قَالَ: تركتِني حتَّى إِذَا تَلطَّخْتُ ثُمَّ أَخْبرتِني بِابْني، فَانْطَلَقَ حتَّى أَتَى رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فأخْبَرَهُ بما كَانَ، فَقَالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بَارِكَ اللَّه لكُما في لَيْلَتِكُما ».

قال: فحملَتْ، قال: وَكَانَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في سفَرٍ وهِي مَعَهُ وَكَانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا أَتَى الْمَدِينَةِ مِنْ سَفَرٍ لاَ يَطْرُقُها طُرُوقاً فَدنَوْا مِنَ الْمَدِينَةِ، فَضَرَبَهَا الْمَخاضُ، فَاحْتَبَس عَلَيْهَا أَبُو طلْحَةَ، وانْطَلَقَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. قَالَ: يقُولُ أَبُو طَلْحةَ إِنَّكَ لتعلمُ يَا ربِّ أَنَّهُ يعْجبُني أَنْ أَخْرُجَ معَ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا خَرَجَ، وأَدْخُلَ مَعهُ إِذَا دَخَلَ، وقَدِ احْتَبَسْتُ بِما تَرى. تقولُ أُمُّ سُلَيْمٍ: يا أَبَا طلْحةَ مَا أَجِد الَّذي كنْتُ أَجِدُ، انْطَلِقْ، فانْطَلَقْنَا، وضَربَهَا المِخاضُ حينَ قَدِمَا فَولَدتْ غُلاماً. فقالَتْ لِي أُمِّي: يا أَنَسُ لا يُرْضِعُهُ أَحدٌ تَغْدُوَ بِهِ عَلَى رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فلمَّا أَصْبحَ احتملْتُهُ فانطَلَقْتُ بِهِ إِلَى رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. وذَكَرَ تمامَ الْحَدِيثِ.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: کوریٚ ئەبی تەلحە ﷺ، یەیٚ نەساخ بوو، ئەبو تەلحە دەرکەفت و کوریٚ وی مر، وەختیٚ ئەبو تەلحە زڤریەڤە گۆت:کوریٚ من چ کر؟ ئومو سولەیمی دەیکا بچویکی گۆتیٚ: ژ بەری نوکە تەناترە، شیڤ بۆ ئینا و شیڤ خوار، پاشی چۆ نڤینا وی، پشتی خلاس بووی، گۆتیٚ: بچویکی ڤەشیٚرن. وختیٚ ل ئەبو تەلحەی بوویە سپیٚدە، هاتە دەف پیٚغەمبەری ﷺ و بۆ گۆت، پیٚغەمبەری ﷺ گۆتیٚ: هوین چۆینە نڤینا ئیٚک؟ گۆت: بەلیٚ. گۆت: "یاخودیٚ بەرەکەتیٚ بۆ بیٚخیٚ" بچویکەك بوو، ئینا ئەبو تەلحەی گۆتە من هەلگرە هەتا دبەیە دەف پیٚغەمبەری ﷺ، و هندە کەتیٚت قەسپیٚ دگەل فریٚکرن. گۆت: "تشتەك دگەل هەیە"؟ گۆت: بەلیٚ هندە کەتیٚت قەسپانە. پیٚغەمبەری ﷺ ئەو قەسپ هەلگرتن و جوین پاشی، ژ دەڤیٚ خۆ ئینانە دەریٚ و کرنە د دەڤیٚ بچویکیدا، پاشی د پانییا دەڤیٚ وی یا سلال هوسین (ئانکو ب وان قەسپان میٚشکۆیی کر) و پاشی ب عەبدوللا ناڤکر. و د ریوایەتا بوخاریدا، ئیبن عویەینە گۆت: زەلامەکیٚ ژ خەلکیٚ مەدینیٚ گۆت: من نەهـ کور دیتن هەمیان قورئان خواندبوو (مەخسەد پیٚ کوریٚت وی عەبدوللایی). و د ریوایەتەکیٚدا یا موسلمی: کورەکیٚ ئەبی تەلحەی ژ ئوم سولەیمی مر، ئینا گۆتە خەلکیٚ مالا خۆ: بەحسیٚ کوریٚ ئەبو تەلحەی بۆ نەکەن، هەتا ئەز دگەل دئاخڤم. هات شیڤ بۆ نیٚزیک کر، خوار و ڤەخوار، پاشی کاریٚ خۆ بۆ کر و خۆ بۆ بەرچاڤ و شرین کر چیٚتر ژ بەری هنگی، چۆ نڤینا وی، ڤیٚجا وەختیٚ دیتی تیٚر بوو و هاتە نڤینا وی، گۆت: یا ئەبا تەلحە بیٚژە من هەکە هندەکان تشتەکیٚ خۆ دابیتە فمالەکیٚ و تشتیٚ خۆ بخوازن ما بۆ وان هەیە نەهیٚلن؟ گۆت: نەء. ئینا گۆت: پا ب چۆنا کوریٚ خۆ رازی بە و بۆ خۆ ل دەف خودیٚ حسیٚب بکە. گۆت: کەربیٚت وی ڤەبوون، پاشی گۆت: تە ئەز هیٚلام هەتا ئەز هاتیمە نڤینا تە و پیس بوویم، پاشی تو بۆ کوریٚ من دبیٚژییە من! دەرکەفت هەتا هاتییە دەف پیٚغەمبەری ﷺ گۆتیٚ کا چ چیٚ بوویە:

پێغەمبەری ﷺ گۆتێ: "خودێ بەرەکەتێ بێخیتە د شەڤا هەوەدا" گۆت: ب حال کەفت. و گۆت: پێغەمبەر ﷺ ل وەغەرەکێ بوو و ئەو ژی دگەل بوو، و پێغەمبەر ﷺ هەکە ل وەغەرەکێ ل سەفەرەکێ هاتبا ب شەڤ نەدهات د مەدینێڤە، نێزیکی مەدینێ بوون نەهبیران برن و کەفتە بەربچویکبوونێ، ئینا ئەبو تەلحە ما دگەل، و پێغەمبەر ﷺ چۆ. گۆت: ئەبو تەلحەی گۆت: یا خودێ تو دزانی من پێ خۆشە ئەز دگەل پێغەمبەرێ تە دەرکەڤم هەکە دەرکەفت، و دگەل وی ب ژۆرکەڤم هەکە ب ژۆر کەفت، و ئەز ب وی تشتێڤە هاتمە ڤەگرتن یێ تو دبینی، ئوم سولەیم دبێژیت: یا ئەبا تەلحە ئەڤا من ددیت ئەز ڤێ گاڤێ نابینم، هەرە، ئەم چۆین، نەهبیران برن و کەفتە بەربچویکبوونێ، دەمێ هاتینە مەدینێ و بچویکەك بوو، دەیکا من گۆتە من: یا ئەنەس کەس چو نەدەتێ هەتا تو سپێدێ دبەیە دەف پێغەمبەری ﷺ، وەختێ بوویە سپێدە من هەلگرت و من برە دەف پێغەمبەری ﷺ و حەدیس تمامکر.

45- وعنْ أَبِي هُريرةَ رضي اللَّه عنه أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيْسَ الشديدُ بالصُّرَعةِ إِنَّمَا الشديدُ الَّذي يَمْلِكُ نَفسَهُ عِنْد الْغَضَبِ » متفقٌ عليه.« والصُّرَعَةُ » بِضمِّ الصَّادِ وفتْحِ الرَّاءِ، وأصْلُهُ عنْد الْعربِ منْ يصرَعُ النَّاسَ كثيراً.

و ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: یێ ب هێز نەئەوە یێ گەلەك خەلکی بێخیت، بەلێ یێ ب هێز ئەوە یێ وەختێ کەربێ ب شێتە خۆ.

46 - وعنْ سُلَيْمانَ بْنِ صُرَدٍ رضي اللَّه عنهُ قال: كُنْتُ جالِساً مع النَّبِي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ورجُلان يستَبَّانِ وأَحدُهُمَا قَدِ احْمَرَّ وَجْهُهُ. وانْتفَخَتْ أودَاجهُ. فقال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنِّي لأعلَمُ كَلِمةً لَوْ قَالهَا لَذَهَبَ عنْهُ ما يجِدُ، لوْ قَالَ: أَعْوذُ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ذَهَبَ عنْهُ ما يجدُ. فقَالُوا لَهُ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «تعوَّذْ بِاللهِ مِن الشَّيَطان الرَّجِيمِ ». متفقٌ عليه.

و ژ سولەیمانێ کورێ سردی، ﷺ، گۆت: ئەز ل دەف پێغەمبەری ﷺ یێ روینشتی بووم، و دوو زەلامان خەبەر دگۆتنە ئێک و دوو، و ئێک ژ وان هەردووکان سەر و چاڤێت وی سۆر ببوون و رهێت رویێ وی پف ببوون، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: "ئەز پەیڤەکێ دزانم هەکە گۆتبا ئەڤا بۆ چێ بووی دا چیت، هەکە بێژیت: ئەز خۆ ب خودێ دپارێزم ژ شەیتانێ ژ رەحما خودێ دویر ئێخستی، ئەڤا دبینیت دا چیت"، گۆتنێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ب خودێ بپارێزە ژ شەیتانێ ژ رەحما خودێ دویر ئێخستی.

47- وعنْ مُعاذ بْنِ أَنَسٍ رضي اللَّه عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ كظَمَ غيظاً، وهُو قَادِرٌ عَلَى أَنْ يُنْفِذَهُ، دَعَاهُ اللَّهُ سُبْحانَهُ وتَعالَى عَلَى رُؤُوسِ الْخلائقِ يَوْمَ الْقِيامَةِ حَتَّى يُخَيِّرَهُ مِنَ الْحُورِ الْعِينِ مَا شَاءَ » رواه أَبُو داوُدَ، والتِّرْمِذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ مەعازێ کورێ ئەنەسی، ﷺ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ کەربا خۆ داعویریت، و ئەو بشێت کەربا خۆ دارێژیت، خودایێ مەزن و ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ رۆژا قیامەتێ دێ وی ل سەر سەرێ هەمی خەلکی گازی کەت، هەتا وی ب کەیفا ویڤە بهێلیت کا چەند حۆری و پەری بڤێن.

48 – وعنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضيَ اللَّهُ عنهُ أَنَّ رَجُلاً قَالَ للنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَوْصِنِي، قَالَ: « لا تَغضَبْ » فَرَدَّدَ مِراراً قَالَ، « لا تَغْضَبْ » رواه البخاريُّ.

و ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، زەلامەکی گۆتە پێغەمبەری ﷺ من شیرەت بکە و ئەمری ل من بکە. گۆت: کەربێت خۆ نەڤەکە چەند جاران ڤەگێرا، گۆت: کەربێت خۆ نەڤەکە.

49 – وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عنه قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا يَزَال الْبَلاءُ بِالْمُؤْمِنِ وَالْمؤمِنَةِ فِي نَفْسِهِ وَولَدِهِ ومَالِهِ حَتَّى يَلْقَى اللَّه تعالى وَمَا عَلَيْهِ خَطِيئَةٌ» رواه التِّرْمِذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ صحِيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەلا و نەخۆشی بەردەوام دێ گەهنە زەلامێ خودان باوەر و ژنا خودان باوەر، د وان و عەیال و مالێ واندا، هەتا دگەهنە خودایێ خۆ گونەهەك ل سەر نەمایی.

50– وَعَنْ ابْنِ عَبَاسٍ رضي الله عنهما قال: قَدِمَ عُيَيْنَة بْنُ حِصْنٍ فَنَزلَ عَلَى ابْنِ أَخِيهِ الْحُر بْنِ قَيْسٍ، وَكَانَ مِن النَّفَرِ الَّذِين يُدْنِيهِمْ عُمرُ رضِيَ اللَّهُ عنهُ، وَكَانَ الْقُرَّاءُ أَصْحابَ مَجْلِسِ عُمَرَ رضي اللَّهُ عنه وَمُشاوَرَتِهِ كُهولاً كَانُوا أَوْ شُبَّاناً، فَقَالَ عُيَيْنَةُ لابْنِ أَخِيهِ: يَا ابْنَ أَخِي لَكَ وَجْهٌ عِنْدَ هَذَا الأَمِيرِ فَاسْتَأْذِنْ لِي عَلَيْهِ، فاستَأذنَ فَأَذِنَ لَهُ عُمرُ. فَلَمَّا دخَلَ قَالَ: هِيْ يا ابْنَ الْخَطَّاب، فَوَاللَّه مَا تُعْطِينَا الْجَزْلَ وَلا تَحْكُمُ فِينَا بالْعَدْل، فَغَضِبَ عُمَرُ رضيَ اللَّه عنه حتَّى هَمَّ أَنْ يُوقِعَ بِهِ فَقَالَ لَهُ الْحُرُّ: يا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ إِنَّ اللَّه تعَالى قَال لِنبِيِّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الجاهلينَ) [سورة الأعراف: 198] وإِنَّ هَذَا مِنَ الجاهلينَ، وَاللَّه ما جاوَزَها عُمَرُ حِينَ تلاها، وَكَانَ وَقَّافاً عِنْد كِتَابِ اللَّهِ تعالى رواه البخارى.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عویەینێ کورێ حوسەینی هات، بوو میهڤانێ برازایێ خۆ حورری کورێ قەیسی، و ئەو ژ وان کەسان بوو ییت عومەری، ﷺ، نێزیکی خۆ دکرن، قورئان زان چ پیر چ جەحێل، خودانێت دیوانخانە و مشێورەتا عومەری بوون ﷺ: عویەینەی گۆتە برازایێ خۆ: برازا، تە رویێ خۆ ل دەف ڤی میری یێ هەی، هەکە تە دەستویری بۆ من ژێ خواستبا. دەستویری بۆ خواست دەستویری دایێ. وەختێ چۆیە دەف، گۆتێ: هێ یا کورێ خەتتابی، تو گەلەکێ نادەیە مە، و تو ب عەدالت حوکمی د مەدا ناکەی، کەربێت عومەری ﷺ ڤەبوون، هەتا کرە دلێ خۆ بقوتیت، ئینا حورری گۆتێ: یا ئەمیرە لموئمنین خودایێ مەزن دبێژیتە پێغەمبەرێ خۆ ﷺ (لێنەگرتنێ و کار و ئالییێ ساناهی بگرە، و فەرمانێ ب کار و کریارێت قەنج بکە، و رویییێ خۆ ژ نەفامان وەرگێرە). و ئەڤە ژ نەفامانە. ب خودێ کەمە دەمێ ئەڤ ئایەتە خواندی عومەری نەدا سەر، و یێ تەسلیم و زێدە راوەستیای بوو د راستا قورئانێدا.

51 –وعَن ابْنِ مسْعُودٍ رضي اللَّه عنه أنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّهَا سَتكُونُ بَعْدِى أَثَرَةٌ وَأُمُورٌ تُنْكِرونَها، قَالُوا: يا رسُولَ اللَّهِ فَما تَأمُرنا ؟ قالَ: تُؤَدُّونَ الْحَقَّ الَّذي عَلَيْكُمْ وتَسْألونَ اللَّه الذي لكُمْ » متفقٌ عليه. « والأَثَرَةُ »: الانفرادُ بالشيْءِ عمَّنْ لَهُ فيهِ حقٌّ.

و ژ ئیبن مەسعودی، رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پشتی من بەرۆك بەرۆكانێ و كار و بارێت هوین ژێ نەرازی، دێ هەبن. گۆتن: تو چ ئەمری ل مە دكەی؟ گۆت: حەقیێ ل سەر خۆ ئەدا بكەن، و یێ خۆ ژ خودێ بخوازن.

52 – وَعن أبي يَحْيَى أُسَيْدِ بْنِ حُضَيْرٍ رضي اللَّهُ عنهُ أَنَّ رَجُلاً مِنَ الأَنْصَارِ قال: يا رسولَ اللَّهِ أَلا تَسْتَعْمِلُني كَمَا اسْتَعْملتَ فُلاناً وفلاناً فَقَالَ: « إِنَّكُمْ سَتَلْقَوْنَ بَعْدي أَثَرَةً فاصْبِرُوا حَتَّى تلقَوْنِي علَى الْحَوْضِ » متفقٌ عليه.

« وأُسَيْدٌ » بِضَمِّ الْهَمْزةِ. « وحُضَيْرٌ » بِحاءٍ مُهْمَلَةٍ مضمُومَةٍ وضادٍ مُعْجَمَةٍ مفْتُوحةٍ، واللَّهُ أَعْلَمُ

و ژ ئەبی یەحیا ئوسەیدێ كورێ حوزەیری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: زەلامەكێ خەلكێ مەدینێ گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ: تو من ژی ب كار نائینی هەروەكی تە بێژان ب كار ئینایی؟ گۆت: هوین دێ پشتی من بەرۆك بەرۆكانێ ب تنێ بینن، ڤێجا بێنا خۆ فرەكەن و سەبرێ خۆ بكێشن، هەتا هوین ل سەر ئاڤا كەوسەرێ د گەهنە من.

53 – وَعنْ أبي إِبْراهيمَ عَبْدِ اللَّه بْنِ أبي أَوْفي رضي اللَّهُ عنهمَا أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بعْضِ أَيَّامِهِ التي لَقِيَ فِيهَا الْعَدُوَّ، انْتَظرَ حَتَّى إِذَا مَالَتِ الشَّمْسُ قَامَ فِيهمْ فَقَالَ: « يَا أَيُّهَا النَّاسُ لا تَتَمنَّوا لِقَاءَ الْعدُوِّ، وَاسْأَلُوا اللَّه العَافِيَةَ، فَإِذَا لقيتُموهم فاصْبِرُوا، وَاعْلَمُوا أَنَّ الْجَنَّة تَحْتَ ظِلاَلِ السُّيُوفِ » ثُمَّ قَالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الْكِتَابِ وَمُجْرِيَ السَّحَابِ، وَهَازِمَ الأَحْزابِ، اهْزِمْهُمْ وَانْصُرْنا عَلَيْهِمْ ». متفقٌ عليه وبالله التَّوْفيقُ.

و ژ ئەبی ئیبراهیم عەبدوللایێ كورێ ئەبی ئەوفای، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د هندە رۆژێت خۆدا ئەوێت تێدا كەفتیبە بەر سینگێ دژمنی، خۆ گرت هەتا رۆژ نیڤا ئەسمانی خواركەفتی، بەرامبەر وان رابوو و گۆت: گەلی خەلكی خوزیبا ڤێككەتنا دژمنی نەكەن، و هەكە هوین ڤێك كەفتن، سەبری بكێشن، و بزانن بەحەشت یا ل بن سیبەرا شیران " پاشی پێغەمبەری ﷺ گۆت: " یا خودایێ قورئان ئینایە خوارێ و عەوران دئینیت و دبەت و تێكشكاندەرێ قولپان وان بشكێنە و مە ب سەر وان بێخە.

4 – باب الصدق

بابەتێ راستگۆییێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ) (التوبة:119) * . **گەلی خودان باوەران پارێزگارییا خودێ بکەن و دگەل راستگۆیان بن.** وقال تعالى: * (وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ) (الأحزاب: من الآية35) * . **و زەلامێت راستگۆ و ژنێت راستگۆ** وقال تعالى: * (فَلَوْ صَدَقُوا اللَّهَ لَكَانَ خَيْراً لَهُمْ) (مُحَمَّد: من الآية21) * **ئەگەر، وان ئنیەتا خۆ دگەل خودێ راست کربانە و راستی گۆتبانە بۆ وان چێتر بوو.**

. وأما الأحاديث: **ئەڤە و فەرمودەییێت پێغەمبەری:**

54- فَالأَوَّلُ: عَن ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الجَنَّةِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ ليصْدُقُ حَتَّى يُكتَبَ عِنْدَ اللهِ صِدِّيقاً، وإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إِلَى الفجُورِ وَإِنَّ الفجُورَ يَهْدِي إِلَى النَّارِ، وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَكْذِبُ حَتَّى يُكتَبَ عِنْدَ اللهِ كَذَّاباً » متفقٌ عليه.

یا ئێکێ: ژ ئیبن مەسعودی، ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی راستگۆیی بەرێ مرۆڤی ددەتە باشییێ (کار و کریارێت باش و خودێ پێ خۆش) و باشی بەرێ مرۆڤی ددەتە بەحەشتێ، و مرۆڤ هەر دێ راستییێ بێژیت، هەتا ل دەف خودێ راستگۆ دئێتە نڤیسین و نیاسین، و درەو بەرێ مرۆڤی ددەتە گونەهێ، (خوارکەفتنێ ژ رێکا راست)، و گونەھ بەرێ مرۆڤی ددەتە جەهنەمێ، و مرۆڤ هەر دێ درەوێ کەت، هەتا ل دەف خودێ درەوین دئێتە نڤیسین و نیاسین.

55 – الثاني عن أبي مُحَمَّد الحسن بن علي بن أبي طالب رضي الله عنهما قال حفظت من رسول الله صلى الل- الثَّاني: عَنْ أبي مُحَمَّدٍ الْحَسنِ بْنِ عَلِيِّ بْنِ أبي طَالِبٍ، رَضيَ اللَّهُ عَنْهما، قَالَ حفِظْتُ مِنْ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « دَعْ ما يَرِيبُكَ إِلَى مَا لا يَرِيبُكَ، فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمأنينَةٌ، وَالْكَذِبَ رِيبةٌ » رواه التِرْمذي وقال: حديثٌ صحيحٌ.

یا دوویێ: ژ ئەبی موحەممەد، حەسەنێ کورێ عەلییێ کورێ ئەبی تالبی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژبەرکر "تشتێ تو د دورستی و حلالییا ویدا یێ ب شک و گۆمان بهێلە، وەرە تشتێ تو د دورستی و حلالییا ویدا نەیێ ب شک، و ب راستی راستگۆیی دل تەناییە (جهێ دل رحەتی و تەناهییێیە) و درەو دودلییە (جهێ دل نەرەحەتییێیە).

56 – الثَّالثُ: عنْ أبي سُفْيانَ صَخْرِ بْنِ حَربٍ . رضيَ اللَّه عنه. في حديثِه الطَّويلِ في قِصَّةِ هِرقْلُ، قَالَ هِرقْلُ: فَماذَا يَأْمُرُكُمْ يعْني النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ أَبُو سُفْيَانَ: قُلْتُ: يقول « اعْبُدُوا اللَّهَ وَحْدَهُ لا تُشرِكُوا بِهِ شَيْئاً، واتْرُكُوا ما يَقُولُ آباؤُكُمْ، ويَأْمُرنَا بالصَّلاةِ والصِّدقِ، والْعفَافِ، والصِّلَةِ ». متفقٌ عليه.

یا سێیێ: ژ ئەبی سوفیان، سەخرێ کورێ حەربی، ﷺ، د ئاخفتنا خۆ یا درێژدا د چێرۆکا هیرەقلیدا (مەلکێ رۆمێ) گۆت: هیرەقلی گۆت: چ ئەمرێ وە دکەت، (ئانکو پێغەمبەری ﷺ) ئەبو سوفیانی گۆت: من گۆت دبێژیت"عەبدینی و پەرستنا خودێ ب تنێ

بکەن، و چو تشتان بۆ نەکەنە شریک و هەڤال، و یا باب و باپیرێت هەوە دبێژن، بهێلن، و ئەمرێ مە ب کرنا نڤێژان و راستگۆیی و دەهمەن پاقژییێ و مرۆڤانییێ دکەت.

57 – الرَّابِعُ: عَنْ أبي ثَابِتٍ، وقِيلَ: أبي سعيدٍ، وقِيلَ: أبي الْوليدِ، سَهْلِ بْنِ حُنيْفٍ، وَهُوَ بدرِيٌّ، رضي الله عنه، أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ سَأَلَ اللَّهَ، تعالَى الشِّهَادَة بِصِدْقٍ بَلَّغهُ اللَّهُ مَنَازِلَ الشُّهدَاء، وإِنْ مَاتَ عَلَى فِراشِهِ » رواه مسلم.

یا چارێ: ژ ئەبی سابت، و هندەك دبێژن ئەبی سەعید، و هندەك دبێژن، ئەبی لوەلید سەهلێ کورێ حەنیفی، و ئەو بەدری بوو (ئانکو پشکداری د شەڕێ بەدرێدا کربوو) ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ دل و ژ راستی داخوازا شەهیدبوونێ ژ خودێ بکەت، خودێ دێ وی گەهینیتە خێرا شەهیدان خۆ هەکە ئەو ل سەر جهێت خۆ ژی بمریت.

58 – الخامِسُ: عَنْ أبي هُرَيْرة رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « غزا نَبِيٌّ مِنَ الأَنْبياءِ صلواتُ اللَّه وسلامُهُ علَيهِمْ فَقَالَ لقوْمِهِ: لا يتْبعْني رَجُلٌ ملَكَ بُضْعَ امْرَأَةٍ. وَهُوَ يُرِيدُ أَن يَبْنِيَ بِهَا وَلَمَّا يَبْنِ بِها، ولا أَحدٌ بنَى بيُوتاً لَمْ يرفَع سُقوفَهَا، ولا أَحَدٌ اشْتَرى غَنَماً أَوْ خَلَفَاتٍ وهُو يَنْتَظرُ أوْلادَهَا. فَغزَا فَدنَا مِنَ الْقَرْيةِ صلاةَ الْعصْرِ أَوْ قَريباً مِنْ ذلكَ، فَقَال للشَّمس: إِنَّكِ مَأمُورةٌ وأَنا مأمُورٌ، اللهمَّ احْبسْهَا علَينا، فَحُبستْ حَتَّى فَتَحَ اللَّهُ عليْهِ، فَجَمَعَ الْغَنَائِم، فَجاءَتْ يَعْنِي النَّارَ لتَأْكُلهَا فَلَمْ تطْعمْهَا، فقال: إِنَّ فِيكُمْ غُلُولاً، فليبايعني منْ كُلِّ قبِيلَةٍ رجُلٌ، فلزِقتْ يدُ رَجُلٍ بِيدِهِ فَقَالَ: فِيكُم الْغُلولُ، فليبايعني قبيلَتُك، فلزقَتْ يدُ رجُلَيْنِ أو ثلاثَةٍ بِيَدِهِ فقَالَ: فِيكُمُ الْغُلُولُ، فَجاءوا برَأْسٍ مِثْلِ رَأْس بَقَرَةٍ مِنْ الذَّهبِ، فوضَعها فَجَاءَت النَّارُ فَأَكَلَتها، فلمْ تَحل الْغَنَائِمُ لأحدٍ قَبلَنَا، ثُمَّ أَحَلَّ اللَّهُ لَنا الغَنَائِمَ لما رأَى ضَعفَنَا وعجزنَا فأحلَّها لنَا » متفقٌ عليه.

« الخلفاتُ » بفتح الخاءِ المعجمة وكسرِ اللامِ: جمْعُ خَلِفَةٍ، وهِي النَّاقَةُ الحاملُ.

یا پێنجێ: ژ ئەبی هورەیرە، رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: "پێغەمبەرەکی ژ پێغەمبەران، سلاڤێت خودێ ل سەر وان بن، گۆتە ملەتێ خۆ نابیت: کەسک دگەل مە بهێت ژنەك مارەکربیت و هێژ نەڤەگوهازتبیت، و ها دێ ڤەگوهێزیت، نە کەسک خانی ئاڤاکربن، و هێژ بان نەکربن، ونە کەسک پەز یان حێشترێت ئاڤز کڕی بن، و ل هیڤیا تێژکێت وان بیت. و چۆ غەزوێ، نڤێژا ئێڤاری یان نێزیکی نڤێژا ئێڤاری، نێزیکی گوندی بوو، گۆتە رۆژێ: تو یا بن ئەمری و ئەز ژی یێ بن ئەمرم، یا خودێ ل سەر مە بهێلە، هاتە هێلان هەتا خودێ گوند ل سەر دەستی ڤەکری، دەستکەفتی و غەنیمە کۆمکرن و ئاگر هات دا بخوت و بسۆژیت، ئاگر نەبەربوویێ، ئینا گۆت: خیانەتا د ناڤ هەوەدا هەی، و دزی یا هاتییە کرن، بلا هەر عەشیرەتەکێ زەلامەك (پێش عەشیرا خۆڤە) سۆز و پەیمانان بدەتە من (خیانەت ل دەف وان چێ نەبوویە)، دەستێ زەلامەکی، ما ب دەستێ ویڤە، گۆت: خیانەت یا د ناڤ هەوەدا، بلا عەشیرەتا تە سۆز و پەیمانان بدەتە من (خیانەت ل دەف وان چێ نەبوویە)، دەستێ دوو زەلامان، یان سێیان، مانە ب دەستێ ویڤە، ئینا گۆت: هەوە خیانەتا کری، سەرەکێ وەکی سەرێ چێلەکێ ژ زێری ئینا و دانا و ئاگر هات و سۆت. دەستکەفتی و غەنیمە، بەری مە بۆ کەسێ حەلال نەبوویە، پاشی خودێ دەستکەفتی و غەنیمە، بۆ مە حەلال کرن، وەختێ زەعیفی و بێچارییا مە دیتی، بۆ مە حەلال کرن.

59 – السادِسُ: عن أبي خالدٍ حكيمِ بنِ حزَامٍ. رضِيَ اللَّهُ عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الْبيّعَان بالخِيارِ ما لم يَتفرَّقا، فإن صدقَا وبيَّنا بوُرِك لهُما في بَيعْهِما، وإن كَتَما وكذَبَا مُحِقَتْ بركةُ بيْعِهِما » متفقٌ عليه.

یا شەشێ: ژ ئەبی خالد حەکیمێ کورێ حەزامی، ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: فرۆشکار و بکر (د کرین و فرۆتنا خۆدا لێڤە ببن یان نە) یێت ب کەیفا خۆنە هندی ژێکڤە نەبن، ڤێجا هەکە راستی (د کرین و فرۆتنا خۆدا) گۆتن و (کێماسی و تشتێ هەردوو هەوجە) ئاشکرا کرن، ئەڤە بەرەکەت کەفتە د کرین و فرۆتنا واندا، و هەکە (د کرین و فرۆتنا خۆدا) کێماسی ڤەشارتن و درەو کرن، بەرەکەتا کرین و فرۆتنا وان چۆ.

5 – باب المراقبة

بابەتێ چاڤدێری و زێرەڤانییێ

قال الله تعالى: * (الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ) (الشعراء: 218،219) * ئـەوێ **تە دبینیت، دەمێ تو ب تنێ رادبییە نقێژێ. و تە دبینیت، وەختێ تـو دگـەل نقێـژکەران رادبـی و دروینی.** وقال تعالى: * (وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ) (الحديد: من الآية4) * **هەر جهەکێ هوین لـێ بن یێ دگـەل هـەوە.** وقال تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ لا يَخْفَى عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الأَرْضِ وَلا فِي السَّمَاءِ) (آل عمران:5) * **ب راستی چو تشت ل بەر خودێ بەرزە نـابن، نـە ل ئـەردی و نـە ل ئـەسمانی.** وقال تعالى: * (إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ) (الفجر:14) * **خودایێ تە ل بەر وان یێ راوەستیایە، و هەمی کار و کریارێـت وان ل بـەر د ئاشـکەرانە [و هـەر ئێـکی جـزایێ وی دێ دەتـێ].** وقال تعالى: * (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ) (غافر:19) * **خـودێ خیانـەتا چـاڤان [بەرێـخۆدانا ب دزی و نهێـنیڤە] و د دلانـدا ڤەشارتی، ژێ ب ئاگەهە.**

. والآيات في الباب كثيرة معلومة . وأما الأحاديث

و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە بەلـێ حەدیس

60- وأَمَّا الأحاديثُ، فالأَوَّلُ: عَنْ عُمرَ بنِ الخطابِ، رضيَ اللَّهُ عنه، قال: «بَيْنما نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْد رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ذَات يَوْمٍ إِذْ طَلع عَلَيْنَا رجُلٌ شَديدُ بياضِ الثِّيابِ، شديدُ سوادِ الشَّعْر، لا يُرى عليْهِ أَثَر السَّفَرِ، ولا يَعْرِفُهُ منَّا أَحدٌ، حتَّى جَلَسَ إِلَى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَسْنَدَ رُكْبَتَيْهِ إِلَى رُكبَتَيْهِ، وَوَضع كفَّيْه عَلَى فخِذيهِ وقال: يا محمَّدُ أَخبِرْنِي عن الإسلام فقالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: الإِسلامُ أَنْ تَشْهَدَ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ وَتُقِيمَ الصَّلاَةَ، وَتُؤتِيَ الزَّكاةَ، وتصُومَ رَمضَانَ، وتحُجَّ الْبيْتَ إِنِ استَطَعتَ إِلَيْهِ سَبيلاً.

قال: صدَقتَ. فَعجِبْنا لَهُ يسْأَلُهُ ويصدِّقُهُ، قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عن الإِيمانِ. قَالَ: أَنْ تُؤْمِن بِاللَّهِ وملائِكَتِهِ، وكُتُبِهِ ورُسُلِهِ، والْيومِ الآخِرِ، وتُؤمِنَ بالْقَدَرِ خَيْرِهِ وشَرِّهِ. قال: صدقْتَ قال: فأَخْبِرْنِي عن الإِحْسانِ. قال: أَنْ تَعْبُدَ اللَّه كَأَنَّكَ تَراهُ. فإِنْ لَمْ تَكُنْ تَراهُ فإِنَّهُ يَراكَ قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عن السَّاعةِ. قَالَ: مَا المسْؤُولُ عَنْهَا بأَعْلَمَ مِن السَّائِلِ. قَالَ: فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَاراتِهَا. قَالَ أَنْ تلدَ الأَمَةُ ربَّتَها، وَأَنْ تَرى الحُفَاةَ الْعُراةَ الْعالَةَ رِعاءَ الشَّاءِ يتَطاولُون فِي الْبُنيانِ ثُمَّ انْطلَقَ، فلبثْتُ مليًّا، ثُمَّ قَالَ: يا عُمرُ، أَتَدرِي منِ السَّائِلُ قلتُ: اللَّهُ ورسُولُهُ أَعْلمُ قَالَ: فَإِنَّهُ جِبْرِيلُ أَتَاكُمْ يُعلِّمُكم دِينكُمْ » رواه مسلمٌ.

ومعْنَى: « تلِدُ الأَمةُ ربَّتَهَا» أَيْ: سيِّدتَهَا، ومعناهُ أَنْ تكْثُرَ السَّرارِي حتَّى تَلد الأمةُ السرِّيةُ بِنتاً لِسيدهَا، وبْنتُ السَّيِّدِ فِي معنَى السَّيِّدِ، وقِيل غيرُ ذَلِكَ و « الْعالَةُ »: الْفُقراءُ. وقولُهُ « مَلِيًّا » أَيْ زمناً طويلاً، وكانَ ذلك ثَلاثاً.

یا ئێکێ: ژ عومەرێ کورێ خەتتابی، رضی الله عنه، گـۆت: د دەمەکێـدا ئـەم رۆژەکـێ ل دەف پێغەمبەری ﷺ رویـنشتی بووین، زەلامەك ب رەخ مەڤە دەرکەفت، زێدە یێ جلـک سـپی بـوو، و زێدە یێ سەر رەش بوو، نیشانێت سەفەرێ ل سەر نەدهاتنە دیتن، و کەسێ ژ مە نەدنیاسی، هـات هەتا رویـنشتە دەف پێغەمبەری ﷺ چۆکێت خۆ ئێخستنە چۆکێت وی و دەستێت خۆ دانانـە سـەر

چۆکێت خۆ، و گۆت: یا موحەممەد، بێژە من ئیسلام چییە؟ پێغەمبەری ﷺ گۆت: موسلمانەتی ئەڤەیە تو شەهدەیێ بدەی کو ب راستی چو خودا و پەرستی راست و دورست نینن خودێ نەبیت و ب راستی موحەممەد پێغەمبەر و قاسدێ خودێیە، و تو بەردەوام و رەنگێ پێدڤی نڤێژان بکەی، و زەکاتێ بدەی، و رەمەزانێ ب رۆژی بی، و بچییە حەجێ هەکە تە پێ چێ ببیت، گۆت: تو راست دبێژی، ئەم ژێ حێبەتی بووین، پسیارێ ژێ دکەت و راست ددانیت! گۆت: بێژە من کا ئیمان و باوەری چییە؟ گۆت: (باوەری ئەڤەیە) تو باوەرییێ ب خودێ و ملیاکەتێت وی و کتێبێت وی و پێغەمبەرێت وی و رۆژا قیامەتێ بینی، و تو باوەرییێ ب قەدەرێ بینی یا (بۆ تە) باش و (بۆ تە) خراب. (ئانکو یا ب دلێ تە و یا نە ب دلێ تە) گۆت: تو راست دبێژی. گۆت: بێژە من کاربنەجهی چییە؟ گۆت: کاربنەجهی ئەڤەیە تو خودێ بپەرێسی هەروەکی تو دبینی، و هەکە تو نەبینی ئەو تە دبینیت، گۆت: بێژە من کا رۆژا قیامەتێ کەنگییە؟ پێغەمبەری ﷺ گۆت: یێ پسیار ژێ دهێتە کرن ژ وی پتر ژێ نوزانیت یێ پسیارا وێ دکەت، (ئانکو یابەرزەیە کەس نوزانیت قیامەت کەنگییە ژ خودێ پێڤەتر) گۆت: بۆ من بێژە کا نیشانێت وێ چنە؟ گۆت: (نیشانێت وێ ئەڤەنە): جاریێ سەروەر و خودانێ خۆ ببیت، و تو پێخواسێت رویسێت فەقیر و هەژار، شڤانێت پەزی ببینی، ئێک ئاڤاهی ژ یێ دی بلندتر چێکەت، (ئانکو ئاڤاهییان ل سەر ئێک و دوو بلندکەن). پاشی چۆ، ئەز دەمەکێ درێژ مام، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆتە من: یا عومەر تە زانی ئەو کی بوو، من گۆت: خودێ و پێغەمبەر چێتر دزانن. گۆت: ئەو جبریل بوو هاتە دەف هەوە دا دینێ هەوە نیشا هەوە بدەت. (ئانکو پسیار بۆ هەوە دکرن دا هوین بزانن).

61- الثَّانِي: عن أبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بْنِ جُنَادَةَ، وأبِي عبْدِ الرَّحْمنِ مُعاذِ بْنِ جبل رضيَ اللَّه عنهما، عنْ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: « اتَّقِ اللَّهَ حَيْثُمَا كُنْتَ وأَتْبِعِ السَّيِّئَةَ الْحسنةَ تَمْحُهَا، وخَالِقِ النَّاسَ بخُلُقٍ حَسَنٍ » رواهُ التِّرْمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

یا دوویێ: ژ ئەبی زەڕی جوندبێ کورێ جونادە و ئەبی عەبدولرەحمان مەعازێ کورێ جەبەلی خودێ ژ هەردووکان رازی بیت ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ژ خودێ بترسە هەر جهێ تو لێ بی، و باشییێ و خێرێ پشتی گونەهێ بکە دێ گونەهێ ژێ بەت، و ب رەوشت و ئەخلاقێ جوان تێکەلییێ دگەل خەلکی بکە.

62- الثَّالثُ: عن ابنِ عبَّاسٍ، رضيَ اللَّه عنهمَا، قال: « كُنْتُ خَلْفَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يوْماً فَقال: « يَا غُلامُ إِنِّي أُعلِّمكَ كَلِمَاتٍ: « احْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظْكَ احْفَظِ اللَّهَ تَجِدْهُ تُجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّه، وَإِذَا اسْتَعَنْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، واعلَمْ: أَنَّ الأُمَّةَ لَو اجتَمعتْ عَلَى أَنْ ينْفعُوكَ بِشيْءٍ، لَمْ يَنْفعُوكَ إِلاَّ بِشَيْءٍ قَد كَتَبَهُ اللَّهُ لَكَ، وإِنِ اجْتَمَعُوا عَلَى أَنْ يَضُرُّوك بِشَيْءٍ، لَمْ يَضُرُّوكَ إِلاَّ بَشَيْءٍ قد كَتَبَهُ اللَّه عليْكَ، رُفِعَتِ الأَقْلامُ، وجَفَّتِ الصُّحُفُ».رواهُ التِّرمذيُّ وقَالَ: حديثٌ حسنٌ صَحيحٌ.

یا سێیێ: ژ ئبن عەبباسی، خودێ ژ هەردووکان رازی بیت، گۆت: ئەز رۆژەکێ پشت پێغەمبەری بووم ﷺ گۆتە من: هەی لاوۆ ئەز دێ هندە پەیڤان نیشا تە دەم: تخویب و فەرمانێت خودێ بپارێزە، خودێ دێ تە (د دنیا و ئاخرەتێدا) پارێزیت، فەرمان و تخویبێت خودێ بپارێزە

دێ خودێ بەرامبەر خۆ بینی (ئانکو دێ پارێزییا وی بینی هەرجهێ تو لێبی و زوی دێ ل تانا تە هێت) و هەکە تە ڤیا تشتەکێ بخوازی ژ خودێ ب تنێ بخوازە، و هەکە تە ڤیا هاریکارییێ (بۆ هەمی کار و بارێت خۆ ییێت دنیا و ئاخرەتێ) هاریکارییێ ژ خودێ ب تنێ بخوازە، و بزانە هەکە مرۆڤ هەمی کۆم ببن دا مفای ل تە بکەن نەشێن چو مفای بگەهینن تە، ئەو نەبیت یا خودێ بۆ تە نڤیسی، و هەکە هەمی کۆم ببن دا زیانەکێ بگەهینن تە، زیانا تە ناکەن ب وێ نەبیت یا خودێ بۆ تە نڤیسی، قەلەم هاتنە هەلگرتن و پەر هشک بین (ئانکو قەدەرا خودێ ب ڤی رەنگییە و گوهۆرین بۆ قەدەرا خودێ نینە و تشتێ د دەپێ پاراستیدا هاتییە نڤیسین دێ ئەو بیت و ژێ ناچیت).

62 – وفي رواية غيرِ التِّرْمِذيّ: « احفظَ اللهَ تَجِدْهُ أَمَامَكَ، تَعَرَّفْ إِلَى اللهِ فِي الرَّخَاءِ يعرِفْكَ فِي الشِّدةِ، واعْلَمْ أَنّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصيبَك، وَمَا أَصَابَكَ لمْ يَكُن لِيُخْطِئَكَ واعْلَمْ أنّ النَّصْرَ مَعَ الصَّبْرِ، وأَنَّ الْفَرَجَ مَعَ الْكَرْب، وأَنَّ مَعَ الْعُسرِ يُسْراً ».

و د ریوایەتا نە یا ترمزیدا: دەف عەبدێ کورێ حەمیدی و ئەحمەدێ کورێ حەنبەلی، فەرمان و تخویبێت خودێ بپارێزە دێ خودێ بەرامبەر خۆ بینی (ئانکو هەرجهێ تو لێبی دێ پارێزییا وی بینی و زوی دێ ل تانا تە هێت) وەل خۆ بکە خودێ د بەرفرەهییێدا تە ب تاعەت و پەرستنان و دوعایان بنیاسیت ئەو د بەرتەنگاڤییێدا دێ هاریکارییا تە کەت و هەوجەییا تە قەتینیت، و بزانە یا نەگەهشتییە تە نەئەو بوو بگەهیتە تە، و یا گەهشییە تە نەئەو بوو نەگەهیتە تە، و بزانە سەرکەفتنا دگەل بێنفرەهییێ، ب راستی هەر دلئێشی و خەمەکێ رابوونەك و دویماهیکەکا هەی، و ب راستی هەر تەنگاڤییەکێ بەرفرەهییەك ل دویڤە.

63– الرَّابعُ: عنْ أَنَس رضي اللهُ عنه قالَ: « إِنَّكُمْ لَتَعْملُونَ أَعْمَالاً هِيَ أَدقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعَرِ، كُنَّا نَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ رسولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنَ الْمُوبِقاتِ » رواه البخاري. وقال: « الْمُوبِقَاتُ » الْمُهْلِكَاتُ.

یا چارێ: ژ ئەنەسی، ﷺ، گۆت: هوین هندە کریاران دکەن، د چاڤێت وەدا ژ موی زراڤترن، مە ئەو کریار ل سەر وەختێ پێغەمبەری ﷺ ژ گونەهێت مەزن و ییێت مرۆڤی دبەنە هیلاکێ دهەژمارتن.

64 – الْخَامِس: عَنْ أبي هريْرَةَ، رضي الله عنه، عن النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللهِ تَعَالَى، أنْ يَأْتِيَ الْمَرْءُ مَا حَرَّمَ اللهُ عَلَيْهِ » متفقٌ عليه. و « الْغَيْرَةُ » بفتح الغين: وَأَصلهَا الأَنَفَةُ

یا پێنجێ: ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی دەعیاتی خودێ دگریت و پێ نەخۆش دبیت، و دەعیاتی و پێنەخۆشیا وی، مرۆڤ وی تشتی بکەت یێ خودێ ل سەر حەرام و نەدورست کری.

65– السَّادِسُ: عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّهُ سمِع النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إِنَّ ثَلاَثَةً مِنْ بَنِي إِسْرائيلَ: أَبْرَصَ، وأَقْرَعَ، وأَعْمَى، أَرَادَ اللهُ أَنْ يَبْتَلِيَهُمْ فَبَعث إِلَيْهِمْ مَلَكاً، فأَتَى الأَبْرَصَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحبُّ إِلَيْكَ ؟ قَالَ: لَوْنٌ حسنٌ، وَجِلْدٌ حَسَنٌ، ويُذْهَبُ عنِّي الَّذي قَدْ قَذَرِنِي النَّاسُ، فَمَسَحهُ فذَهَب عنهُ

قذرهُ وَأُعْطِيَ لَوْناً حَسناً. قَالَ: فَأَيُّ الْمالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ ؟ قال: الإِبلُ أَوْ قَالَ الْبَقَرُشَكَّ الرَّاوِي فأُعْطِيَ نَاقَةً عُشرَاءَ، فَقَالَ: بارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيها.

فأَتَى الأَقْرَعَ فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحب إِلَيْكَ ؟ قال: شَعْرٌ حسنٌ، ويذْهبُ عنِّي هَذَا الَّذي قَذِرَنِي النَّاسُ، فَمسحهُ عنْهُ. أُعْطِيَ شَعراً حسناً.قال فَأَيُّ الْمَالِ.أَحبُّ إِلَيْكَ ؟ قال: الْبَقرُ، فأُعِطيَ بقرةً حامِلاً، وقَالَ: بَارَكَ اللَّهُ لَكَ فِيهَا.

فَأَتَى الأَعْمَى فَقَالَ: أَيُّ شَيْءٍ أَحَبُّ إِلَيْكَ ؟ قال: أَنْ يرُدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصَري فَأُبْصِرَ النَّاسَ فَمَسَحَهُ فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيْهِ بصَرَهُ. قال: فَأَيُّ الْمَالِ أَحَبُّ إِلَيْكَ ؟ قال: الْغنمُ فَأُعْطِيَ شَاةً والِداً فَأَنْتجَ هذَانِ وَولَّدَ هَذا، فكَانَ لِهَذَا وَادٍ مِنَ الإِبلِ، ولِهَذَا وَادٍ مِنَ الْبَقرِ، وَلِهَذَا وَادٍ مِنَ الْغَنَم.

ثُمَّ إِنَّهُ أَتَى الأَبرص في صورَتِهِ وَهَيْئتِهِ، فَقَالَ: رَجُلٌ مِسْكينٌ قدِ انقَطعتْ بِيَ الْحِبَالُ في سَفَرِي، فَلا بَلاغَ لِيَ الْيَوْمَ إِلاَّ باللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بِالَّذي أَعْطَاكَ اللَّوْنَ الْحَسَنَ، والْجِلْدَ الْحَسَنَ، والْمَالَ، بَعيراً أَتبلَّغُ بِهِ في سفَرِي، فقالَ: الحقُوقُ كَثِيرةٌ. فقال: كَأَنِّي أَعْرِفُكَ أَلَمْ تَكُنْ أَبْرصَ يَقْذُرُكَ النَّاسُ، فَقيراً، فَأَعْطَاكَ اللَّهُ، فقالَ: إِنَّما وَرِثْتُ هَذا المالَ كَابراً عَنْ كابِرٍ، فقالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِباً فَصَيَّرَكَ اللَّهُ إِلى مَا كُنْتَ.

وأَتَى الأَقْرَعَ في صورتهِ وهيئَتِهِ، فَقَالَ لَهُ مِثْلَ ما قَالَ لهذَا، وَرَدَّ عَلَيْه مِثْلَ مَاردَّ هَذَّا، فَقَالَ: إِنْ كُنْتَ كَاذِباً فَصَيّرَكَ اللهُ إِلِيَ مَاكُنْتَ.

وأَتَى الأَعْمَى في صُورتِهِ وهَيْئَتِهِ، فقالَ: رَجُلٌ مِسْكينٌ وابْنُ سَبِيلٍ انْقَطَعَتْ بِيَ الْحِبَالُ في سَفَرِي، فَلا بَلاغَ لِيَ اليَوْمَ إِلاَّ بِاللَّهِ ثُمَّ بِكَ، أَسْأَلُكَ بالَّذي رَدَّ عَلَيْكَ بصرَكَ شَاةً أَتَبَلَّغُ بِهَا في سَفَرِي ؟ فقالَ: قَدْ كُنْتُ أَعْمَى فَرَدَّ اللَّهُ إِلَيَّ بَصري، فَخُذْ مَا شِئْتَ وَدعْ مَا شِئْتَ فَوَاللَّهِ ما أَجْهَدُكَ الْيَوْمَ بِشْيءٍ أَخَذْتَهُ للَّهِ عزَّ وجلَّ. فقالَ: أَمْسِكْ مالَكَ فَإِنَّمَا ابْتُلِيتُمْ فَقَدْ رضيَ اللَّهُ عنك، وَسَخطَ عَلَى صَاحِبَيْكَ » متفقٌ عليه.

« وَالنَّاقةُ الْعُشَرَاءُ » بِضم العينِ وبالمدِّ: هِيَ الحامِلُ. قولُهُ: « أَنْتجَ » وفي روايةٍ: «فَنَتَجَ » معْنَاهُ: تَوَلَّى نِتَاجَهَا، والنَّاتجُ للنَّاقةِ كالْقَابِلَةِ لِلْمَرْأَةِ. وقولُهُ: « ولَّدَ هَذا » هُوَ بِتشْدِيدِ اللام: أَيْ: تَولَّى وِلادَتَهَا، وهُوَ بمَعْنَى نَتَجَ في النَّاقَةِ. فالمولِّدُ، والناتجُ، والقَابِلَةُ بمَعْنى، لَكِنْ هَذا للْحَيَوانِ وذاكَ لِغَيْرِهِ. وقولُهُ: « انْقَطَعَتْ بِي الحِبالُ » هُوَ بالحاءِ المهملة والباءِ الموحدة: أَي الأَسْبَاب. وقولُه: « لا أَجهَدُكَ » معناهُ: لا أَشَقُّ عليْك في رَدِّ شَيْءٍ تَأْخُذُهُ أَوْ تَطْلُبُهُ مِنْ مَالِي. وفي رواية البخاري: « لا أَحْمَدُكَ » بالحاءِ المهملة والميمِ، ومعناهُ: لا أَحْمَدُكَ بِتَرْك شَيْءٍ تَحتاجُ إِلَيْهِ، كما قالُوا: لَيْسَ عَلَى طُولِ الحياةِ نَدَمٌ أَيْ عَلَى فَوَاتِ طُولِهَا.

یا شەشێ: ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، گوتێ بوو پێغەمبەری ﷺ دگوت: سێ ژ ئیسرائیلیان، لەش بەلەکەك و کەچەلەك و کۆرەك، خودێ ڤیا وان بجەربینیت، ملیاکەتەك هنارتە دەف وان، هاتە دەف یێ لەش بەلەك گوتێ: چ تشت ژ هەمیان خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: رەنگەکێ باش، و پیستەکێ باش، و ئەڤا ل دەف من ئەوا خەلک پێ تێک دچن بچیت، ئینا ڤەمالی، و پیساتییا وی یا ئاشکرا ژێ چۆ، و رەنگەکێ باش و پیستەکێ باش گرت. و گوتێ: چ مال شرین و خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: حێشتر، یان گۆت چێل، (ڤەگێر یێ ب شک کەفتی) حێشترەکا ئاڤز و سەر زانێ دایێ، و گوتێ: خودێ بۆ تە بەرەکەتێ بێخیتێ. و هاتە دەف یێ کەچەل و گوتێ: چ تشت ژ هەمیان خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: پرچەکێ باش، و ئەڤا ل دەف من ئەوا خەلک پێ تێک دچن بچیت، ئینا ڤەمالی، و ژێ چۆ، و پرچەکێ باش گرت. و گوتێ: چ مال

شرین و خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: چێل، ئینا چێلەکا ئاڤز دایێ و گۆتێ خودێ بۆ تە بەرەکەتێ بێخیتێ. و هاتە دەف یێ کۆرە و گۆتێ: چ تشت ژ هەمیان خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: خودێ چاڤێت من بۆ من بزڤرینیت و ئەز خەلکی ببینم، ئینا ڤەمالی و خودێ چاڤێت وی بۆ زڤراندن، و گۆتێ: چ مال شرین و خۆشتڤیترە ل دەف تە؟ گۆت: پەز. ئینا بزنەکا ب کار دایێ. زێدەیی دا ڤان هەردوکان و ئەڤە دا زان. ئەڤی نهالەکا حێشتران هەبوو، و ئەڤی نهالەکا چێلان هەبوو، و ئەڤی نهالەکا پەزی. پاشی ملیاکەت هاتە دەف لەش بەلەکی ل سەر خولک و سەروبەرێ وی، و گۆتێ: زەلامەکێ قەلەندەرم و رێک ل ڤێ وەغەرا من یێت ل من هاتینە گرتن و ئەڤرۆ گەهشتنا من نینە ب خودێ نەبیت پاشی تە، ئەز داخوازا حێشترەکێ ب وی ژ تە دکەم یێ رەنگێ باش و پیستێ باش دایە تە، دا پێ بگەهمە وەغەرا خۆ، گۆت: ماف گەلەکن. ئینا گۆتێ: هەروەکی ئەز تە دنیاسم، تو ئەو نینی یێ لەش بەلەك خەلک ب تە تێک دچۆ، و یێ هەژار بووی و خودێ دایە تە؟ گۆت: نەخێر ئەڤ مالە ژ باب و باپیران یێ گەهشتییە من. ملیاکەتی گۆت: هەکە تو یێ درەوین بی خودێ تە وەکی بەرێ بزڤرینیت، و هاتە دەف یێ کەچەل ل سەر خولک و سەروبەرێ وی، و کا چ گۆتە یێ دی هەر ئەو گۆتە ویژی و ویژی بەرسڤا وی دا وەکی ڤی بەرسڤا وی دای. ملیاکەتی گۆت: هەکە تو یێ درەوین بی خودێ تە وەکی بەرێ بزڤرینیت، هاتە دەف یێ کورە ل سەر خولک و سەروبەرێ وی، و گۆتێ: زەلامەکێ قەلەندەرم و رێک ل ڤێ وەغەرا من یێت ل من هاتینە گرتن و ئەڤرۆ گەهشتنا من نینە ب خودێ نەبیت پاشی تە، ئەز داخوازا گیسکەکێ ب وی ژ تە دکەم یێ چاڤێت تە بۆ تە زڤراندین، دا پێ بگەهمە وەغەرا خۆ، گۆت: ئەز یێ کۆرەبووم، خودێ چاڤێت من، بۆ من زڤراندن، ڤێجا تە چ دڤێت بۆ خۆ راکە و تە چ دڤێت بهێلە، ئەز ب خودێ کەمە ئەز دلێ تە ناهێلم و ل سەر تە گران ناکەم تشتەکێ تو بۆ خودێ راکەی و ئەز ژ تە ڤەگرم، ملیاکەتی گۆتێ مالێ خۆ بگرە، هوین هاتنە ئیمتحانەکرن، خودێ ژ تە رازی بوو، و ژ هەردوو هەڤالێت تە رازی نەبوو.

66- السَّابِعُ: عَنْ أبي يَعْلَى شَدَّادِ بْن أَوْسٍ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الكَيِّس مَنْ دَانَ نَفْسَهُ، وَعَمِلَ لِما بَعْدَ الْموْتِ، وَالْعَاجِزُ مَنْ أَتْبَعَ نَفْسَه هَواهَا، وتَمَنَّى عَلَى اللهِ الأماني » رواه التِّرْمذيُّ وقالَ حديثٌ حَسَنٌ قال التِّرْمذيُّ وَغَيْرُهُ مِنَ الْعُلَمَاءِ: مَعْنَى « دَانَ نَفْسَه »: حَاسَبَهَا.

یا حەفتێ: ژ ئەبی یەعلا شەدادێ کورێ ئەوسی ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: یێ ب ژیر و ب ئاقل ئەوە یێ موحاسەبا خۆ بکەت و بۆ پشتی مرنێ کار بکەت، و یێ نەچار ئەوە یێ دویف دلخوازیا خۆ بکەڤیت، و ب گونەه و بێ تەوبە و گوهداری بەحەشتێ ژ خودێ بخوازیت.

67 - الثَّامِنُ: عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عنهُ قال: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مِنْ حُسْنِ إِسْلامِ الْمَرْءِ تَرْكُهُ مَالاَ يَعْنِيهِ » حديثٌ حسنٌ رواهُ التِّرْمذيُّ وغيرُهُ.

یا هەشتێ: ژ ئەبی هورەیرە، ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ژ باشیا موسلمانبوونا مرۆڤییە تشتێ مایێ وی تێ نەچیت بهێلیت.

68- التَّاسعُ: عَنْ عُمَرَ رضي اللَّهُ عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يُسْأَلُ الرَّجُلُ فيمَ ضَربَ امْرَأَتَهُ » رواه أبو داود وغيرُه.

یا نەهێ: ژ عومەری، ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: پسیارا زەلامی ناهێتە کرن کا سەرا چ ژنا خۆ قوتا.

6 – باب التقوى

بابەتێ پارێزکاری و خودێ ترسییێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ) (آل عمران: من الآية102) * . **گەلی مرۆڤێت هەوە باوەری ئینایین، ب دورستایی پارێزکارییا خودێ بکەن.** وقال تعالى: * (فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ) (التغابن: من الآية16) * . **هندی هوین بشێن ژ خودێ بترسن پارێزکارییا وی بکەن** وهذه الآية مبينة للمراد من الأولى . **و ئەڤ ئایەتە مەخسەدا یا ئێکێ ئاشکرا دکەت.** وقال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيداً) (الأحزاب:70) * **گەلی خودان باوەران ژ خودێ بترسن [د هەمی کار و بارێت خۆدا]، و ئاخفتنا راست بێژن [دیسا د هەمی کار و بارێت خۆدا].** والآيات في الأمر بالتقوى كثيرة معروفة . **و ئایەتێت ئەمری ب خودێ ترسییێ و پارێزکارییێ دکەن گەلەکن و د ئاشکرانە** وقال تعالى: * (وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجاً) (الطلاق: من الآية2) * . **و هەرکەسێ ژ خودێ بترسیت [و بریار و ئەحکامێت وی بپارێزیت]، خودێ دێ رێکەکێ بۆ ڤەکەت. و رزقێ وی دێ ب رەنگەکێ وەسا دەت نە د هزرا ویدا.** وقال تعالى: * (إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَاناً وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ) (لأنفال: من الآية29) * . **گەلی خودان باوەران ئەگەر هوین پارێزکارییا خودێ بکەن، دێ ڤاڤێرێ دەتە هەوە [کو هوین راستی و پویچییێ ژێک ڤاڤێرن و ژێک جودا بکەن]، و گونەهێت هەوە دێ پویچ کەت و دێ ل هەوە بۆریت، و نێ خودێیە خودانێ کەرەما مەزن.** والآيات في الباب كثيرة معلومة . **و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و ییێت ئاشکرانە.** واما الاحاديث:

69– وأَمَّا الأَحَاديثُ فَالأَوَّلُ: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عنه قال: قِيلَ: يا رسولَ اللَّهِ مَن أَكْرَمُ النَّاسِ ؟ قال: « أَتْقَاهُمْ » فقَالُوا: لَيْسَ عَنْ هَذا نَسْأَلُكَ، قَالَ: « فيُوسُفُ نَبِيُّ اللَّهِ ابن نَبِيِّ اللَّهِ ابن نَبِيِّ اللَّهِ ابنِ خَلِيلِ اللَّهِ ». قَالُوا: لَيْسَ عن هَذَا نَسْأَلُكَ، قال: فعَنْ مَعَادِنِ الْعَرَب تسْأَلُونِي ؟ خِيَارُهُمْ في الْجاهِلِيَّةِ خِيَارُهُمْ في الإِسلامِ إِذَا فَقُهُوا » متفقٌ عليه.

و « فَقُهُوا » بِضَمِّ الْقَافِ عَلَى الْمَشْهورِ، وحُكِي كسْرُهَا. أَي: عَلِمُوا أَحْكَامَ الشَّرْعِ.

یا ئێکێ: ژ ئەبی هوریرە ﷺ، گۆت پسیار ژ پێغەمبەری ﷺ هاتە کرن، کی ل دەف خودێ ب قەدرترە؟ گۆت: یێ پتر ژێ بترسیت، گۆتن: ئەم پسیارا ڤێ ژ تە ناکەین. گۆت: پا یوسف پێغەمبەرێ خودێ کورێ پێغەمبەرێ خودێ کورێ پێغەمبەرێ خودێ کورێ خۆشتڤییێ خودێ گۆتن: ئەم پسیارا ڤێ ژ تە ناکەین. گۆت: هوین پسیارا ئەسلێت عەرەبان ژ من دکەن؟ باش و بژارەییێت وان د جاهلیەتێدا باش و بژارەنە د ئیسلامەتییێدا هەکە د ئیسلامێدا شارەزا ببن و فەرمانێت ئیسلامێ بزانن.

70 – الثَّانِي: عَنْ أَبِي سَعيدٍ الْخُدْرِيِّ رضي اللَّه عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الدُّنْيا حُلْوَةٌ خضِرَةٌ، وإِنَّ اللَّهَ مُسْتَخْلِفُكُمْ فِيهَا. فينْظُر كَيْفَ تَعْمَلُونَ. فَاتَّقوا الدُّنْيَا واتَّقُوا النِّسَاءِ. فَإِنَّ أَوَّلَ فِتْنةِ بَنِي إِسْرَائيلَ كَانَتْ في النسَاء » رواه مسلم.

یا دوویێک ژ ئەبی سەعیدێ خودری، ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: دنیا یا شرین و تەرە، و خودێ دێ هەوە تێدا کەتە پاشهاتییێت بەری ییێت هەوە، دا بەرێ خۆ بدەتێ کا هوین دێ چ کار کەن، (خێران یان گونەهان) ڤێجا خۆ بپارێزن و هشیاربن، دنیا هەوە سەردا نەبەت و ژن هەوە سەردا نەبەن ب راستی ئیمتحانا ئێکێ یا ئیسرائیلیان د ژناندا بوو.

71- الثالثُ: عَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتُّقى وَالْعفافَ والْغِنَى » رواه مسلم.

یاسێیێ: ژ ئبن مەسعودی، ﷺ، پێغەمبەری ﷺ دگۆت: یاخودێ ئەز داخوازا راستەرێیی و تەقوا و پارێزکاری و دەهمەن پاقژی و بێمنەتی و زەنگینییێ ژ تە دکەم.

72- الرَّابعُ: عَنْ أبي طَرِيفٍ عدِيِّ بْنِ حاتِمٍ الطائِيِّ رضي الله عنه قال: سمعت رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « مَنْ حَلَفَ عَلَى يمِينٍ ثُمَّ رَأَى أتقى للهِ مِنْها فَلْيَأْتِ التَّقْوَى » رواه مسلم.

یا چارێ: ژ ئەبی تەریف عەدییێ کورێ حاتەمێ تائی، ﷺ، گۆت: من گولێ بوو پێغەمبەری ﷺ دگۆت: هەرکەسێ سویندەکێ بخۆت و پاشی ژ وێ خێرتر و رازیبوونا خودێ پتر تێدا ببینیت بلا وێ بکەت یا رازیبوونا خودێ پتر تێدا.

73 - الْخَامِسُ: عنْ أبي أُمَامَةَ صُدَيَّ بْنِ عَجْلانَ الْباهِلِيِّ رضي اللهُ عنه قال: سَمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَخْطُبُ في حَجَّةِ الْوداعِ فَقَالَ: « اتَّقُوا اللهَ، وصَلُّوا خَمْسكُمْ، وصُومُوا شَهْرَكمْ، وأَدُّوا زَكَاةَ أَمْوَالِكُمْ، وَأَطِيعُوا أُمَرَاءَكُمْ، تَدْخُلُوا جَنَّةَ رَبِّكُمْ » رواه التِّرْمذيُّ، في آخر كتابِ الصلاةِ وقال: حديثٌ حسنٌ صحيح.

یا پێنجێ: ژ ئەبی ئومامە سودەییێ کورێ عەجلانێ باهلی ﷺ، گۆت: من گولێ بوو پێغەمبەری ﷺ گۆتارا حەجا خاترخواستنێ دخواند وگۆت: پارێزکارییا خودێ بکەن و ژێ بترسن، و پێنج نڤێژێت خۆ بکەن، و هەیڤا خۆ ب رۆژی بن، و زەکاتا مالێ خۆ بدەن، و گوهدارییا رێبەرێت خۆ بکەن، دێ چنە د بەحەشتا خودایێ خۆڤە.

7- باب اليقين والتوكل

بابەتێ باوەریا بێگۆمان و خۆ هێلانا ب هیڤیا خودێڤە

قال الله تعالى: * (وَلَمَّا رَأى الْمُؤْمِنُونَ الأحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلاّ إِيمَاناً وَتَسْلِيماً) (الأحزاب:22) * و وەختێ موسلمانان (خودان باوەران) کۆمێت هەڤالبەند دیتین [قورەیشی و قولپا وان] گۆتن: ئەڤە ئەو پەیمانە ئەوا خودێ و پێغەمبەرێ خۆ داییە مە، و خودێ و پێغەمبەرێ خۆ راست دبێژن و وان کۆمێت هەڤالبەند ژ باوەری و راوەستیانا ل بەر ئەمرێ خودێ پێڤەتر ل خودان باوەران زێدەنەکر. وقال تعالى: * (الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَاناً وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ. فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ لَمْ يَمْسَسْهُمْ سُوءٌ وَاتَّبَعُوا رِضْوَانَ اللَّهِ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ) (آل عمران: 173، 174) * . ئەوێت خەلکی [مەخسەد پێ مرۆڤەك بوو، ئەبوو سوفیان هنارت کو بێژتە وان] گۆتینێ: خەلکی [نەیارێت هەوە] لەشکەرێ بۆ هەوە [بۆ بنبرکرنا هەوە] کۆمکری، ژ خۆ بترسن و هشیار بن، [شوینا بترسن] باوەرییا وان پتر لێ هات و [ژ بەر هندێ] گۆتن: خودێ بەسی مەیە و پشتەڤان هەما هەر خودێیە. ڤێجا [ژ بەر پشتگەرمییا وان ب خودێ، بێ شەڕ] و ب خێر و کەرەمێت خودێ ڤەگەریان و چو نەخۆشی نەگەهشتنە وان, و ب دویڤ قایلبوون و رازیبوونا خودێ کەفتن [دەمێ ب برینێت خۆڤە ب دویڤ لەشکەرێ قورەیشییان کەفتین]، و خودێ خودان کەرەمەکێ مەزنە. وقال تعالى: * (وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لا يَمُوتُ) (الفرقان: من الآية58) * . و پشتا خۆ ب خودایێ هەر ساخ، ئەوێ مرن بۆ نەیی، گەرەم بکە وقال تعالى: * (وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ) (ابراهيم: من الآية11) و بلا خودان باوەر پشتا خۆ ب خودێ گەرم بکەن. وقال تعالى: * (فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ) (آل عمران: من الآية159) * . و ئەگەر تە [پشتی مشێورەتێ] خۆ ئێک دل کر و بریارا خۆ دا [و رەئیا خۆ ڤەبری]، پشتا خۆ ب خودێ راست بکە، و ب راستی خودێ حەژ وان دکەت یێت پشتا خۆ ب خودێ راست دکەن. والآيات في الأمر بالتوكل كثيرة معلومة . و ئایەتێت فەرمانێ ب پشتگرێدانا ب خودێڤە دکەن گەلەکن و د ئاشکرانە وقال تعالى: * (وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ) (الطلاق: من الآية3) *: أي كافيه . و هەرکەسێ پشتا خۆ ب خودێ گرێ بدەت خودێ بەسی وییە وقال تعالى: * (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَاناً وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ) (لأنفال:2) * . ب راستی خودان باوەر بەس ئەون، ئەوێت ئەگەر ناڤێ خودێ هاتە ئینان، دلێت وان ژ ترساندا خۆ دقوتن؛ و ئەگەر قورئان ل سەر وان هاتە خواندن، باوەرییا وان پتر لێ دئێت، و پشتا خۆ ب خودێ موکوم و گەرم دکەن. والآيات في فضل التوكل كثيرة معروفة . و ئایەت ل سەر قەدر و بهایێ ب پشتگرێدانا ب خودێڤە گەلەکن و د ئاشکرانە. وأما الأحاديث:

74 - فَالأوَّلَ: عَن ابْن عَبَّاسٍ رضي اللَّهُ عنهما قال: قال رسولُ اللَّه صلى اللَّه عليه وآله وسلم: « عُرِضَت عليَّ الأمَمُ، فَرَأيْت النَّبِيَّ وَمعَه الرُّهيْطُ والنَّبِيَّ ومَعهُ الرَّجُل وَالرَّجُلانِ، وَالنَّبِيَّ وليْسَ مَعهُ أحدٌ إذ رُفِعَ لِي سوادٌ عظيمٌ فظننتُ أَنَّهُمْ أُمَّتِي، فَقِيلَ لِي: هذا موسى وقومه ولكن انظر إلى الأفق فإذا سواد عظيم فقيل لى انظر إلى الأفق الآخر فإذا سواد عظيم فقيل لي: هَذه أُمَّتُكَ، ومعَهُمْ سبْعُونَ أَلْفاً يَدْخُلُونَ الْجَنَّة بِغَيْرِ حِسَابٍ

ولا عَذَابٍ » ثُمَّ نَهَض فَدَخَلَ منْزِلَهُ، فَخَاض النَّاسُ في أُولَئِكَ الَّذينَ يدْخُلُون الْجَنَّةَ بِغَيْرِ حسابٍ وَلا عذابٍ، فَقَالَ بعْضهُمْ: فَلَعَلَّهُمْ الَّذينَ صَحِبُوا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وقَال بعْضهُم: فَلعَلَّهُمْ الَّذينَ وُلِدُوا في الإسْلامِ، فَلَمْ يُشْرِكُوا بالله شيئاً وذَكَروا أشْياء فَخرجَ عَلَيْهِمْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: « مَا الَّذي تَخُوضونَ فِيهِ ؟ » فَأَخْبَرُوهُ فَقَالَ: « هُمْ الَّذِينَ لا يرقُونَ، وَلا يَسْتَرْقُونَ، وَلاَ يَتَطيَّرُون، وَعَلَى رِبِّهِمْ يتَوكَّلُونَ » فقَامَ عُكَّاشةُ بنُ مُحْصِن فَقَالَ: ادْعُ الله أنْ يجْعَلَني مِنْهُمْ، فَقَالَ: « أنْت مِنْهُمْ » ثُمَّ قَام رَجُلٌ آخَرُ فَقَالَ: ادْعُ الله أنْ يَجْعَلَنِي مِنْهُمْ فقال: «سَبَقَكَ بِهَا عُكَّاشَةُ » متفقٌ عليه. « الرُّهَيْطُ بِضمِّ الرَّاء: تَصغيرِ رَهْط، وهُم دُونَ عشرةِ أنْفُس. « والأُفُقُ »: النَّاحِيةُ والْجانِب. « وعُكاشَةُ » بِضَمِّ الْعيْن وتَشْديد الْكافِ وَبِتَخْفيفها، والتَّشْديدُ أفْصحُ.

یا ئێکێ: ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ملەت نیشا من هاتنە دان (ملەت پێشچاڤی من کرن)، من دیت پێغەمبەری ژ دەهان کێمتر دگەل، و پێغەمبەری زەلامەك دوو دگەل، و پێغەمبەری کەس دگەل نە، د وی دەمیدا رەشاتییەکا مەزن بەرەف منڤە بلند بوو، من هزرکر ئەڤە ئومەتا منە، گۆتە من: ئەڤە مووسا و ملەتێ ویيە، بەلێ بەرێ خۆ بدە ڤی لای، من بەرێ خۆ دایێ رەشاتییەکا مەزنە، گۆتە من: بەرێ خۆ بدە لایێ دی، دیسا رەشاتییەکا مەزن بوو، گۆتە من ئەڤە ئومەتا تەیە، و حەفتێ هزار مرۆڤ یێ دگەل وان بێ حسێب و بێ ئیزا دێ چنە بەحەشتێ. پاشی رابوو چۆ د خانییێ خۆڤە. و خەلکی دەست هاڤێتێ سوحبەتا وان کرن، یێت بێ حسێب و بێ ئیزا دێ چنە بەحەشتێ. هندەکان گۆتن: ئەون ئەوێت هەڤالینییا پێغەمبەری ﷺ کرین، و هندەکان گۆتن: ئەو ئەون یێت د موسلمانەتییێدا بووین و چو شریک، بۆ خودێ نەچێکرین، و هندە تشتێت دی گۆتن، ئینا پێغەمبەر ﷺ دەرکەفت گۆتە وان: هوین بەحسێ چ دکەن؟ بۆ گۆتن، ئینا گۆت:"ئەو ئەون یێت پێڤە خواندنا خەلەت و نەزانان ب کەسێڤە نەخوینن، و داخوازا پێڤەخواندنا خەلەت و نەزانان ژ کەسێ نەکەن و بێوەغەرییا خۆ ژ تشتا نەراکەن، و پشتا خۆ ب خودایێ خۆڤە گەرم دکەن" عوکاشەیێ کورێ موحسەنی رابی و گۆت: دوعا ژ خودێ بکە ئەز ژ وان بم، گۆت: " تو ژ وانی" پاشی زەلامەکێ دی رابوو و گۆت: دوعا ژ خودێ بکە ئەز ژ وان بم، گۆت: " عوکاشەی بەری تە راکر.

75 – الثَّانِي: عَنْ ابْن عبَّاس رضي الله عنهما أيْضاً أَنَّ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يقُولُ: «اللَّهُم لَكَ أسْلَمْتُ وبِكَ آمنْتُ، وعليكَ توَكَّلْتُ، وإلَيكَ أنَبْتُ، وبِكَ خاصَمْتُ. اللَّهمَّ أعُوذُ بِعِزَّتِكَ، لا إلَه إلاَّ أنْتَ أنْ تُضِلَّنِي أنْت الْحيُّ الَّذي لا تَمُوتُ، وَالْجِنُّ وَالإِنْسُ يمُوتُونَ» متفقٌ عليه.وَهَذا لَفْظُ مُسْلِمٍ وَاخْتَصرهُ الْبُخَارِيُ.

یا دوویێ: ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ دگۆت: یاخودێ من خۆ سپارتە تە (خۆ ئێخستە بن فەرمانێت تە) و باوەری ب دورستی ب تە ئینا، و من پشتا خۆ ب تە گەرم کر، و ئەز ب گوهداری و پەرستنێ زڤریمە تە، و ب تە هەڤرکیا نەیار و نەحەزێت دینی دکەم، یاخودێ ئەز خۆ ب هێز و قووەتا تە دپارێزم چو خودا و پەرستی نینن تو نەبی تو من رێ بەرزە بکەی، تو هەر یێ ساخی، یێ نەمری، و ئەجنە و مرۆڤ دمرن.

76 – الثَّالِثُ: عن ابْنِ عَبَّاس رضي الله عنهما أيضاً قال: «حسْبُنَا اللَّهُ ونِعْمَ الْوَكِيلُ قَالَهَا إبْراهِيمُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حينَ أُلْقِي في النَّارِ، وَقالهَا مُحَمَّدٌ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حينَ قَالُوا: «إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيماناً وقَالُوا: حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ » رواه البخارى.وفي رواية له عن ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما قال: « كَانَ آخِرَ قَوْل إبْراهِيمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِينَ أُلْقِي في النَّارِ « حسْبِي اللَّهُ وَنِعمَ الْوَكِيلُ ».

يا سێيێ: ئەوێت ژ ئيبن عەبباسى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: خودێ بەسى مەيە و پشتەڤان هەما هەر خودێيە. ئيبراهيمى ﷺ ئەڤە گۆت، دەمێ هاڤێتييە د ئاگريدا، و موحەممەدى ﷺ گۆت، دەمێ گۆتين: خەلكى [نەيارێت هەوە] لەشكەرێ بۆ هەوە [بۆ بنبڕكرنا هەوە] كۆمكرى، ژ خۆ بترسن و هشيار بن، [شوينا بترسن] باوەرييا وان پتر لێ هات و [ژ بەر هندێ] گۆتن: خودێ بەسى مەيە و پشتەڤان هەما هەر خودێيە. و د ريوايەتەكا ديدا ژ ئيبن عەبباسى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: دويماهيك ئاخفتنا ئيبراهيمى ﷺ دەمێ هاڤێتييە د ناڤ ئاگريدا ئەڤە بوو: خودێ بەسى منە و پشتەڤان هەما هەر خودێيە.

77 – الرَّابعُ: عَن أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَدْخُلُ الْجَنَّةَ أَقْوَامٌ أَفْئِدتُهُمْ مِثْلُ أفئدة الطَّيْرِ » رواه مسلم. قيل معْنَاهُ مُتوَكِّلُون، وقِيلَ قُلُوبُهُمْ رقِيقةٌ.

يا چارێ: ژ ئەبى هوريره ﷺ، گۆت: پێغەمبەرى ﷺ گۆت: هندە كەس دێ چنە بەحەشتێ دلێت وان وەكى ييێت بالەفرانە هندى هند د نازك و ب ترسن و ب هيڤييا خودێڤەنە و پشت راستێت وينە.

78 – الْخَامِسُ: عنْ جَابِرٍ رضي اللَّهُ عنه أَنَّهُ غَزَا مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قِبَلَ نَجْدٍ فَلَمَّا قَفَل رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَفَل مَعهُمْ، فأدْرَكتْهُمُ الْقائِلَةُ في وادٍ كَثِيرِ الْعضَاهِ، فَنَزَلَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وتَفَرَّقَ النَّاسُ يسْتظلُّونَ بالشجر، ونَزَلَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تَحْتَ سمُرَةٍ، فَعَلَّقَ بِهَا سيْفَه، ونِمْنَا نوْمةً، فإذا رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يدْعونَا، وإِذَا عِنْدَهُ أعْرابِيٌّ فقَالَ: « إنَّ هَذَا اخْتَرَطَ عَلَيَّ سيْفي وأَنَا نَائِمٌ، فاسْتيقَظتُ وَهُو في يدِهِ صَلْتاً، قالَ: مَنْ يَمْنَعُكَ مِنّي ؟ قُلْتُ: الله ثَلاثاً » وَلَمْ يُعاقِبْهُ وَجَلَسَ. متفقٌ عليه. وفي رواية: قَالَ جابِرٌ: كُنَّا مع رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بذاتِ الرِّقاعِ، فإذَا أتينا على شَجرةٍ ظليلة تَرَكْنَاهَا لرسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَجاء رجُلٌ من الْمُشْرِكِين، وسيف رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُعَلَّقٌ بالشَّجرةِ، فاخْترطهُ فقال: تَخَافُنِي ؟ قَالَ: « لا » قَالَ: فمَنْ يَمْنَعُكَ مِنّي ؟ قال: «الله».

وفي رواية أبي بكرٍ الإسماعيلي في صحيحِهِ: قال منْ يمْنعُكَ مِنّي ؟ قَالَ: « اللَّهُ » قال: فسقَطَ السَّيْفُ مِنْ يدِهِ، فأخذ رسَول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم السَّيْفَ فَقال: « منْ يمنعُكَ مِنّي ؟ » فَقال: كُن خَيْرَ آخِذٍ، فَقَالَ: « تَشهدُ أنْ لا إلَه إلا اللَّهُ، وأنِّي رسولُ الله ؟ » قال: لا، ولكِنِّي أعاهِدُك أن لا أقَاتِلَكَ، ولا أكُونَ مع قوم يقاتلونك، فَخلَّى سبِيلهُ، فَأتى أصحابَه فقَالَ: جِئتكُمْ مِنْ عِندِ خيرِ النَّاسِ. قَولُهُ: « قَفَل » أيْ: رجع. و « الْعِضَاهُ » الشَّجر الذي لَه شَوْك. و «السَّمُرةُ » بِفَتْحِ السينِ وضمِّ الْميمِ: الشَّجَرةُ مِن الطَّلْحِ، وهِي الْعِظَام منْ شَجرِ الْعِضاهِ. و « اخْترطَ السَّيْف » أي: سلَّهُ وهُو في يدِهِ. « صلتاً » أيْ: مسْلُولاً، وهُو بِفْتح الصادِ وضمِّها.

یا پێنجێ: ژ جابری، ﵁، وی خەزایەك دگەل پێغەمبەری ﷺ بۆ نەجدێ کر، وەختێ پێغەمبەر ﷺ زڤری دگەل وان زڤری، شەڕگەها نیڤرۆ ل نهالەکا دارێت پر ستری ل وان بوو، پێغەمبەر ﷺ روینشتە خوارێ، و خەلک بەلاڤ بوون سیبەرا داران خواست، و پێغەمبەر ﷺ روینشتە خوارێ بن دارەکا تێر بەلگ، و شیرێ خۆ پێڤە هەلاویست، و ئەم کەفتینە خەوێ، مە هند دیت پێغەمبەری ﷺ یێ گازی مە دکەت و ئەعرابییەك (کۆچەرە عەرەبەك)،یێ ل دەف، گۆت: ئەڤی شیرێ من بۆ من رویس کر و ئەز یێ نڤستی بووم، ئەز هشیار بووم و شیر یێ رویسە، و گۆت: کی دێ تە ژ من دەتە پاش؟ من گۆت: خودێ سێ جاران. و سزا نەدا و روینشتە خوارێ. و د ریوایەتەکێدا جابرێ کورێ عەبدوللایێ ئەنساری گۆت: ئەم خەزا زاتولریقاعێ دگەل پێغەمبەری بووین ﷺ، هەکە ئەم هاتباینە بن دارەکا ب سیبەر مە بۆ پێغەمبەری ﷺ دهێلا، مرۆڤەك ژ هەڤپشک چێکەرا هات و شیرێ پێغەمبەری ﷺ ب دارێڤە یێ هەلاویستی بوو، رویس کر، و گۆت: تو ژ من دترسی؟ گۆت: نەء. گۆت: کی دێ تە ژ من دەتە پاش؟ گۆت: خودێ. و د ریوایەتا ئەبی بەکرێ ئسماعیلیدا گۆت: کی دێ تە ژ من دەتە پاش؟ گۆت: خودێ، ئینا شیر ژ دەستێ وی کەفت، و پێغەمبەری ﷺ شیر هەلگرت و گۆت: کی دێ تە ژ من دەتە پاش؟ گۆت: باشترین ئێخسیرکەربە. گۆت: دێ شادەیێ دەی کو چو خودێ و پەرستی ژ بلی خودێ نینن و ئەز پێغەمبەرێ خودێ مە؟ گۆت: نەء، بەلێ ئەز سۆز و پەیمانێ ددەمە تە ئەز شەڕێ تە نەکەم، و ئەز دگەل کەسێ نەبم شەڕێ تە بکەن، رێکا وی بەردا، هاتە دەف هەڤالێت خۆ گۆتێ: ئەز یێ هاتیمە دەف هەوە ژ دەڤ چێترینێ مرۆڤان.

79 – السادِسُ: عنْ عمرَ رضي اللَّهُ عنه قال: سمِعْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « لَوْ أنَّكم تتوكَّلونَ على اللَّهِ حقَّ تَوَكُّلِهِ لرزَقكُم كَما يرزُقُ الطَّيْرَ، تَغْدُو خِماصاً وتروحُ بِطَاناً» رواه الترمذي، وقال: حديثٌ حسنٌ. معْناهُ تَذْهَبُ أوَّلَ النَّهَارِ خِماصاً: أي ضَامِرةَ الْبُطونِ مِنَ الْجُوعِ، وترْجِعُ آخِرَ النَّهَارِ بِطَاناً: أيْ مُمْتَلِئةَ الْبُطُونِ.

یا شەشێ: ژ عومەری ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەری ﷺ بوو، دگۆت: هەکە هوین دورستاهی خۆ ب هیڤییا خودێڤە بهێلن و پشتا خۆ ب وی راست و گەرم بکەن، دا رزقێ هەوە دەت، هەروەکی رزقێ بالەفرێ ددەت، سپێدێ زك ڤالا دەردکەڤیت، و ئێڤاری زك تژی دزڤریت.

80– السَّابِعُ: عن أبي عِمَارةَ الْبراءِ بْنِ عازِبٍ رضي اللَّه عنهما قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا فُلان إذَا أَويْتَ إلَى فِرَاشِكَ فَقُل: اللَّهمَّ أسْلَمْتُ نفْسي إلَيْكَ، ووجَّهْتُ وجْهِي إلَيْكَ، وفَوَّضْتُ أمري إلَيْكَ، وألْجأْتُ ظهْرِي إلَيْكَ. رغْبَة ورهْبةً إلَيْكَ، لا ملجَأَ ولا منْجى مِنْكَ إلاَّ إلَيْكَ، آمَنْتُ بِكِتَابِكَ الَّذي أنْزَلْتَ، وبنبيِّك الَّذي أرْسلتَ، فَإِنَّكَ إنْ مِتَّ مِنْ لَيْلَتِكَ مِتَّ عَلَى الْفِطْرَةِ، وإنْ أصْبحْتَ أصَبْتَ خيْراً » متفقٌ عليه. وفي رواية في الصَّحيحين عن الْبرَاء قال: قال لي رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذَا أتَيْتَ مضجعَكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ للصَّلاَةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلَى شِقِّكَ الأيْمَنِ وقُلْ: وذَكَر نحْوَه ثُمَّ قَالَ وَاجْعَلْهُنَّ آخرَ ما تَقُولُ ».

یاحەفتێ: ژ ئەبی عومارەی، بەررائێ کورێ عازبی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: یا بێڤان هەکە تو چۆیە سەر نڤینێت خۆ بێژە: یاخودێ من خۆ سپارتە تە و من خۆ تەسلیمی فەرمانا تە کر، و من بەرێ دلێ خۆ و ئارەستەیا خۆ دا تە (یان مەخسەدا من ب پەرستنا من توی)، و من کار و بارێت خۆ ب هیڤییا تەڤە هێلان، و من پشتا خۆ ب تە گەرم کر و راست کر، د هیڤیێت دلۆڤانییا تەدا و ترسێت ئیزایا تەدا، ب راستی زڤرین و رەڤین ژ تە نینە هەر بۆ دەف تە نەبیت، من باوەری ب وێ کتێبا تە ئینایە خوارێ و ب پێغەمبەرێ تە هنارتی ئینا. هەکە تو د شەڤا خۆدا مری، تو ل سەر موسلمانەتییێ مری، و هەکە ل تە بوو سپێدە سپێدە ل سەر خێرێ ل تەبوو. و د ریوایەتا سەحیحەینادا ژ بەررائی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە من هەکە تو چۆیە سەر نڤینێت خۆ دەستنڤێژێ بگرە، دەستنڤێژا خۆ بۆ نڤێژێ، پاشی خۆ ل سەر لایێ خۆ یێ راستێ درێژکە و بێژە. و وەکی وێ گۆت. پاشی گۆت: بلا ئەڤە دویماهیک ئاخفتن بیت تو بێژی.

81 – الثَّامِنُ: عنْ أبي بَكْرٍ الصِّدِّيق رضي الله عنه عبدِ الله بنِ عثمانَ بنِ عامِرِ بنِ عُمَرَ ابن كعب بن سعد بْنِ تَيْمِ بْن مُرَّةَ بْنِ كَعْبِ بْن لُؤيِّ بْنِ غَالِب الْقُرَشِيِّ التَّيْمِيِّ رضي الله عنه وهُو وأبُوهُ وَأُمَّهُ صحابَةٌ، رضي الله عنهم قال: نظرتُ إلى أقْدَامِ المشْرِكِينَ ونَحنُ فِي الْغَارِ وهُمْ علَى رؤوسنا فقلتُ: يا رسولَ اللَّهِ لَوْ أَنَّ أحَدَهمْ نَظرَ تَحتَ قَدميْهِ لأبصرَنا فقال: « مَا ظَنُّك يا أبا بكرٍ باثْنَيْنِ اللَّهُ ثالثِهُما » متفقٌ عليه.

یا هەشتێ: ژ ئەبی بەکر ئەلسەددیق عەبدوللایێ کورێ عوسمانی کورێ عامری کورێ عەمرو کورێ کەعبی کورێ سەعدی کورێ تەیمی کورێ مورە کورێ کەعبی کورێ لوئەی کورێ غالبێ قورەیشییێ تەیمی ﷺ، ئەو و بابێ وی و دەیکا وی ئەسحابی بوون خودێ ژ وان رازی بیت، گۆت: من بەرێ خۆ دا پێت هەڤپشک چێکەران و ئەم د شکەفتێڤە و ئەو هنداڤ سەرێت مە بوون، ئینا من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ هەکە ئێک ژ وان بەرێ خۆ بدەتە بن پێت خۆ دێ مە بینیت. گۆت: تو چ هزر دکەی یا ئەبی بەکر بۆ دوویان سێ یێ وان خودێ بیت.

82 –التَّاسِعُ: عَنْ أُمِّ المؤمِنِينَ أُمِّ سلَمَةَ، واسمُهَا هِنْدُ بنْتُ أبي أُمَيَّةَ حُذَيْفةَ المخزومية رضي اللَّهُ عنها أن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذَا خَرجَ مِنْ بيْتِهِ قالَ: « بسم اللَّهِ، توَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، اللَّهُمَّ إِنِّي أعوذُ بِكَ أنْ أَضِلَّ أو أُضَلَّ، أَوْ أَزِلَّ أوْ أُزَلَّ، أوْ أظلِمَ أوْ أُظلَم، أوْ أَجْهَلَ أو يُجهَلَ عَلَيَّ » حديثٌ صحيحٌ رواه أبو داود والتِّرمذيُّ وَغيْرُهُمَا بِأسانِيدَ صحيحةٍ. قالَ التِّرْمذي: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ، وهذا لَفظُ أبي داودَ.

یا نەهێ: ژ دەیکا موسلمانان، ئوم سەلەمە، و ناڤێ وێ هند کچا ئەبی ئومەیە حوزەیفێ مەخزومی ﷺ، پێغەمبەر ﷺ وەختێ ژ مالا خۆ دەردکەفت دگۆت: ب ناڤێ خودێ، من پشتا خۆ ب خودێ راست کر، یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ئێکێ بەرزە بکەم یان بێمە بەرزەکرن، یان ئێکێ سەردا ببەم یان بێمە سەردابرن، یان ستەمێ ل ئێکێ بکەم، یان ستەم ل من بێتە کرن، یان ئێکێ بشکێنم یان بێمە شکاندن.

83 – الْعَاشِرُ: عنْ أنسٍ رضيَ اللَّهُ عنه قال: قال: رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ قَالَ يعني إذا خَرَج مِنْ بيْتِهِ: بِسْم اللَّهِ توَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ، ولا حوْلَ ولا قُوةَ إلاَّ بِاللَّهِ، يقالُ لهُ هُديتَ وَكُفِيت ووُقِيتَ،

وتنحَّى عنه الشَّيْطَانُ » رواه أبو داودَ والترمذيُّ، والنِّسائِيُّ وغيرُهم: وقال الترمذيُّ: حديثٌ حسنٌ، زاد أبو داود: « فيقول: يعْنِي الشَّيْطَانَ لِشَيْطانٍ آخر: كَيْفَ لك بِرجُلٍ قَدْ هُدِيَ وَكُفي وَوُقِي»؟.

يا دەهێ: ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ گۆت (هەلبەت دەمێ ژ مالا خۆ دەردکەڤیت) ب ناڤێ خودێ، من پشتا خۆ ب خودێ راست کر، چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن. دێ بێتێ: تو هاتییە راستەرێکرن و بەسی تە هاتە دان، و تو هاتییە پاراستن، و شەیتان دێ خۆ ژێ دەتە پاش. ئەبو داوودی زێدە کرییە: شەیتانەك دێ بێژیتە شەیتانەکێ دی: تو چ دبێژی بۆ زلامەکێ هاتییە راستەرێکرن، و بەسی وی هاتە دان، و هاتییە پاراستن.

84 – وَعنْ أنَسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: كَان أخوانِ عَلَى عهْدِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وكَانَ أَحدُهُما يأْتِي النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، والآخَرُ يحْتَرِفُ، فَشَكَا الْمُحْتَرِفُ أخَاهُ للنبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « لَعلَّكَ تُرْزَقُ بِهِ » رواه التِّرْمذيُّ بإسناد صحيح على شرط مسلمٍ.« يحْترِفُ »: يكْتَسِب ويَتَسبَّبُ.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: دوو برا ل سەر دەمێ پێغەمبەری ﷺ هەبوون، ئێک ژ وان دهاتە دەف پێغەمبەری ﷺ و یێ دی شۆل دکر، یێ شۆل دکر گازندە ل دەف پێغەمبەری ﷺ ل برایێ خۆ کر، گۆت: دبیت ژبەر وی خودێ رزقێ تە ددەت.

8 – باب الاستقامة

بابەتێ خۆراگرتنێ

قال الله تعالى: * (فَاسْتَقِمْ كَمَا أُمِرْتَ) (هود: من الآية 112) * . **ڤێجا رێکا خودێ بگره و خۆ سەرراست بکه** وقال تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلائِكَةُ أَلاَّ تَخَافُوا وَلا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ، نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي لأخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ، نُزُلاً مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ) (فصلت: 30، 31،32) * . **ب راستی ئەوێت گۆتین: خودانێ مه خودێیه، پاشی ل سەر ڤێ ماین و خۆ راگرتین، ملیاکەت [وەختێ مرنێ] دئێنه دەڤ وان [و دبێژنه وان:] نەترسن [ژ تشتێ هوین دێ بەر پێ چن]، و ب خەم نەکەڤن [ژ تشتێ هەوه د دنیاییێدا ب پاش خۆڤه هێلایی]، و مزگینییا وێ بەحەشتێ ل هەوه بیت ئەوا پەیمان بۆ هەوه پێ هاتی دان. ئەم د ژیانا دنیایێ و ئاخرەتێدا هاریکار و سەمیانێت هەوەینه، و تشتێ هەوه بڤێت یێ بۆ هەوه تێدا هەی، یێ هەی و چ بخوازن ژی بۆ هەوه یێ تێدا هەی. ئەڤه قەدرگرتنەکه ژ دەڤ خودایێ گونەهه ژێبەر و دلۆڤان.** وقال تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا فَلا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ، أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ خَالِدِينَ فِيهَا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ) (الاحقاف: 13، 14)* **ب راستی ئەوێت گۆتین خودانێ مه خودێیه، پاشی ل سەر ئێکینییا خودێ و ئیسلامێ ماین، ڤێجا [رۆژا قیامەتێ] نه ترس بۆ وان هەیه، و نه ب خەم دکەڤن. ئەڤه بەحەشتینه هەر و هەر دێ د بەحەشتێدا مینن، ئەڤه خەلاته بۆ وان ژ بەر کارێ وان دکر.**

85 – وَعَنْ أبي عمرو، وقيل أبي عمْرة سُفْيانَ بنِ عبد الله رضي الله عنه قال: قُلْتُ: يا رسول اللهِ قُلْ لِي في الإِسلامِ قَولاً لا أَسْأَلُ عنْه أَحداً غيْرَكَ. قال: « قُلْ: آمَنْت باللهِ: ثُمَّ اسْتَقِمْ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەمرو، و دبێژن: ئەبی عومره سوفیانێ کورێ عەبدوللایی ﷺ، گۆت، من گۆت: یاپێغەمبەرێ خودێ، بۆ من ئاخفتنەکێ د ئیسلامێدا بێژە ئەز پسیارا کەسێ دی ژبلی تە نەکەم. گۆت: بێژە: من باوەری ب دورستی ب ئێکینییا خودێ ئینا پاشی ل سەر ڤێ خۆ رابگره و بمینه.

86 – وعنْ أبي هُرَيْرة رضي الله عنه: قال قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قَارِبُوا وسدِّدُوا، واعْلَمُوا أَنَّه لَنْ ينْجُو أحدٌ منْكُمْ بعملهِ » قَالوا: ولا أنْت يَا رسُولَ اللهِ؟ قال: « ولا أَنَا إلا أنْ يَتَغَمَّدني الله برَحْمةٍ منْه وَفضْلٍ » رواه مسلم.و « الْمُقارَبةُ »: الْقَصْدُ الَّذي لا غلُوَّ فيه ولا تقْصيرَ. و « السَّدادُ »: الاسْتقَامةُ وَالإِصابةُ، و « يتَغَمَّدني » يُلْبسُني ويَسْتُرني.قالَ الْعُلَمَاءُ: معنَى الاستقَامَةِ: لُزومُ طَاعِة اللهِ تَعالى، قالُوا: وَهِي مِنْ جوامِعِ الْكلِم، وهِيَ نظام الأمُورِ، وبالله التَّوفيق.

و ژ ئەبی هورەیره ﷺ، گۆت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د کار و بارێت خۆدا ناڤنجی و دورستی خواز بن بێ کێمکرن و بێ زێدەکرن و خۆ راگرن و بمینن، و بزانن کەس ژ هەوه ب کار و کریارێت خۆ رزگار نابیت. گۆتن: خۆ تو ژی ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: خۆ ئەژی ژبلی هندێ خودێ ژ کەرەما خۆ دلۆڤانییا خۆ د من وەرکەت.

9 – باب التفكر في عظيم مخلوقات الله تعالى وفناء الدنيا وأهوال الآخرة وسائر أمورهما وتقصير النفس وتهذيبها وحملها على الاستقامة

بابەتێ هزرکرنێ د مەزناتییا چێکرییێت خودێدا، و د نەمانا دنیاییێدا، و د نەخۆشییێت قیامەتێدا،

و د هەمی کار و بارێت دیدا ییێت دنیا و ئاخرەتێ، و د کێماسییا نەفسێدا ود پاقژکرنا وێدا و د راکرنا وێدا ل سەر خۆراگرتنێ و مانا ل سەر خێرێ.

قال الله تعالى: * (قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَى وَفُرَادَى ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا)(سبأ: من الآية46) * . [هەی موحەممەد] بێژە [وان]: ئەز بەس ئێک شیرەت ل هەوە دکەم، ئەو ژی ئەڤەیە: هوین ئێک ئێکە و دوو دوویە بۆ خودێ رابن [ئانکوو بۆ دیارکرنا راستییێ ب تنێ]، پاشی هزرا خۆ [د موحەممەدی و پەیاما ویدا] بکەن. وقال تعالى: * (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ، الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَذَا بَاطِلاً سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ) (آل عمران: 190، 191) * . ب راستی چێکرنا ئەرد و ئەسمانان، و هاتن و چۆنا شەڤ و رۆژان نیشانن [ل سەر هەین و دەستهەلاتدارییا خودێ] بۆ کەسێت ژیر و ئاقلدار. [کەسێت ژیر و ئاقلدار] ئەوێت راوەستیایی [ل سەر پییان] و روینشتی و ل سەر تەنشتێ (کێلەکێ) درێژکری، خودێ دئینننە بیرا خۆ و زکرێ خودێ دکەن و هزرا خۆ د چێکرنا ئەرد و ئەسمانانداد دکەن، [و دبێژن]: خودێ وۆ [ئەڤ جیهانە] تە ژ قەستا چێ نەکرییە. پاکی [ژ هەمی کێماسییان] هەر بۆ تەیە، [و ئەم تە ژ کێماسییان و تە ژ چێکرنا ژ قەستا و پویچ پاقژ دکەین]. وقال تعالى: * (أَفَلا يَنْظُرُونَ إِلَى الأَبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ، وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ رُفِعَت، وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ، وَإِلَى الأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ، فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ) (الغاشية: 17،18،19،21) . ما نارێننە حێشترێ، کا چاوا هاتییە چێکرن؟! و ما نارێننە ئەسمانی، کا چاوا بێ ستوین هاتییە بلندکرن؟! و ما نارێننە چیایان، کا چاوا د ئەردیدا هاتینە چکلاندن؟! و ما نارێننە ئەردی، کا چاوا هاتییە راستکرن؟! بینە بیرا وان، بەس شیرەت و بیرئینان ل سەر تەیە. وقال تعالى: (أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الأَرْضِ فَيَنْظُرُوا) (مُحَمَّد: من الآية10) . ئەرێ ما ئەو د ئەردیدا نەگەریایینە، دا ببینن کا دویماهیکا ئەوێت بەری وان چۆیین یا چاوا بوو؟ والآيات في الباب كثيرة .

و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن ومن الأحاديث و حەدیس، حەدیسا بەرێ یا شێست و شەشێ الحديث السابق (رقم 66): " الكيس من دان نفسه " . یێ ب ژیر و ب ئاقل ئەوە یێ حسێبا خۆ بکەت و بۆ پشتی مرنێ کار بکەت، و یێ نەچار ئەوە یێ ب دویف دلخوازیا خۆ بکەڤیت، و ب گونەه و بێ تەوبە و گوهداری بەحەشتێ ژ خودێ بخوازیت.

10- باب المبادرة إلى الخيرات وحث من توجه لخير على الإقبال عليه بالجد من غير تردد

بابەتێ لەزکرنێ ل باشییان، و گەرمکرنا وی یێ بەرێ خۆ دابیتە خێرێ و باشییێ ل سەر یێ رژد بیت و یێ دوو دل نەبیت

قال الله تعالى: * (فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ) (البقرة: من الآية148) * . **دەست ب خێران بکەن و بکەنە بەرەبەزینک،** وقال تعالى: * (وَسَارِعُوا إِلَى مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ) (آل عمران:133) * . **[گەلی خودان باوەران] لەز ل ژێبرنا گونەهان ژ بەرێ خودایێ خۆڤە و ل بەحەشتا فرەهییا وێ فرەهییا ئەرد و ئەسمانان بکەن، ئەو بەحەشتا بۆ پارێزکاران هاتییە بەرهەڤکرن.** وأما الأحاديث:

87 - فالأوَّل: عَنْ أبي هريرة رضي الله عنه أن رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بادِروا بالأعْمالِ الصَّالِحةِ، فستكونُ فِتَنٌ كقطَعِ اللَّيلِ الْمُظْلِمِ يُصبحُ الرجُلُ مُؤمناً ويُمْسِي كافراً، ويُمسِي مُؤْمناً ويُصبحُ كافراً، يبيع دينه بعَرَضٍ من الدُّنْيا» رواه

یا ئێکێ: و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەری ﷺ گۆت: لەزێ ل کار و کریارێت باش بکەن، دێ بەلا و نەخۆشی چێ بن دێ بێژی پارچێت شەڤێت تارینە، دێ سپێدە ل زەلامی بیت خودان باوەر، و ئێڤار دێ لێ بیت گاور، و ئێڤار دێ لێ بیت خودان باوەر، و سپێدە دێ لێ بیت گاور. (ئانکو زەلام دێ سپێدێ رابیت خودان باوەرە، ئێڤاری دێ گاور بیت، و ئێڤاری خودان باوەرە، سپێدێ دێ گاور بیت)

88- الثَّاني: عنْ أبي سِرْوَعَةَ بكسرِ السين المهملةِ وفتحها عُقبةَ بنِ الْحارِثِ رضي الله عنه قال: صليت وراءَ النَبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بالمدِينةِ الْعصْرَ، فسلَّم ثُمَّ قَامَ مُسْرعاً فَتَخَطَّى رِقَابَ النَّاسِ إلى بعض حُجَرِ نسائِهِ، فَفَزِعَ النَّاس من سرعَتِهِ، فخرج عَليهمْ، فرأى أنَّهُمْ قدْ عَجِبوا منْ سُرْعتِهِ، قالَ: «ذكرت شيئاً من تبْرٍ عندَنا، فكرِهْتُ أن يحبسَنِي، فأمرْتُ بقسْمتِه» رواه البخاري. وفي رواية له: كنْتُ خلَّفْتُ في الْبيتِ تِبراً من الصَّدقةِ، فكرِهْتُ أنْ أُبَيِّتَه». «التِّبْر» قطع ذهبٍ أوْ فضَّةٍ.

یا دوویێ: ژ ئەبی سیروەعە، عوقبەیێ کورێ حارسی، ﵁،گۆت: من نڤێژا ئێڤاری ل مەدینەیێ ل پشت پێغەمبەری ﷺ کر، سلاڤا ملان ڤەدا، و زوی رابوو و د سەر ستۆیێ هندە مرۆڤانرا بۆری، بەر ب ژۆرێت هندەك ژنێت خۆڤە چۆ، زڤریڤە دەف وان، دیت ئەو یێ ژ لەزا وی حێبەتی بووین، ئینا گۆت: بیرا من هاتە تشتەکێ ژ پارچەکا زێری دەف مە بوو، من نەڤیا هزرا من مژویل کەت، من فەرمان دا بەلاڤکەن، و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: من پارچەکا زێری هێلابوو ل مال من نەڤیا شەڤێ بمینیتە دەف من.

89- الثَّالث: عن جابر رضي اللَّهُ عنه قال: قال رجلٌ للنبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يومَ أُحُدٍ: أرأيتَ إنْ قُتلتُ فأينَ أَنَا ؟ قال: «في الْجَنَّةِ » فألْقى تَمراتٍ كنَّ في يَدِهِ، ثُمَّ قاتل حتَّى قُتلَ. متفقٌ عليه.

یا سیٚییٚ: ژ جابری، ﷺ، گۆت: زەلامەکێ ڕۆژا ئوحودێ گۆتە پێغەمبەری ﷺ بێژە من هەکە ئەز هاتمە کوشتن، ئەز دێ ل کیرێ بم؟ گۆت: دێ د بەحەشتێدا بی. هندە قەسپ د دەستاندا بوون هاڤێتن، پاشی شەڕ کر هەتا هاتییە کوشتن.

90- الرابع: عن أبي هُريرةَ رضي اللَّهُ عنه قال: جاءَ رجلٌ إلى النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: يا رسولَ اللَّهِ، أيُّ الصَّدقةِ أعْظمُ أجْراً ؟ قال: «أنْ تَصَدَّقَ وأنْت صحيحٌ شَحيحٌ تَخْشى الْفقرَ، وتأْمُلُ الْغنى، ولا تُمْهِلْ حتَّى إذا بلَغتِ الْحُلْقُومَ. قُلت: لفُلانٍ كذا ولفلانٍ كَذَا، وقَدْ كان لفُلان » متفقٌ عليه.« الْحُلْقُوم »: مجرى النَّفسِ. و « الْمريءُ »: مجرى الطَّعامِ والشَّرابِ.

یا چارێ: ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ، کیژ سەدەقە خێرا وێ مەزنترە؟ گۆت: تو سەدەقێ بدەی و تو یێ ساخلەم بی و دلێ تە ل سەر بیت و تو ژ هەژارییێ بترسی، و تە هیڤی هەبیت زەنگین ببی، و تو گیرۆ نەکەی هەتا روح دهێتە سەرێ گەریا تە ژ نوی بێژی: بۆ بێڤانی هندە و بۆ بێڤانی هندە و ئەو ب خۆ یێ بێڤانی یە (ئانکو یێ میراتخوریییە بو هەیە زێدەی سێکێ قەبویل نەکەت).

91 – الخامس: عن أنس رضي اللَّه عنه، أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَخذَ سيْفاً يوم أُحدٍ فقَالَ: « مَنْ يأْخُذُ منِّي هَذا ؟ فبسطُوا أَيدِيهُم، كُلُّ إنْسانٍ منهمْ يقُول: أَنا أَنا. قَالَ: «فمنْ يأْخُذُهُ بحقِه ؟ فَأَحْجمِ الْقومُ، فقال أَبُو دجانة رضي اللَّه عنه: أَنا آخُذه بحقِّهِ، فأَخَذهُ ففَلق بِهِ هَام الْمُشْرِكينَ». رواه مسلم.اسم أبي دجانة: سماكُ بْنُ خرسة. قولُهُ: «أَحجم الْقوم»: أي توقَّفُوا. و «فَلق بِهِ»: أَي شَق «هام الْمشرِكين»: أَيْ رؤوسهُمْ.

یا پێنجێ: ژ ئەنەسی ﷺ، پێغەمبەری ﷺ ڕۆژا ئوحودێ شیرەك هەلگرت و گۆت: کی دێ ڤی ژ من وەرگریت؟ دەستێت خۆ درێژکرن، هەر مرۆڤەکێ دگۆت: ئەز ئەز. ئینا گۆت: کی دێ ب حەقێ وی هەلگریت (ئانکو کی دێ حەقێ وی دەتێ)؟ خەلک راوەستیان، ئەبو دوجانەی ﷺ، گۆت: ئەز دێ ب حەقێ وی هەلگرم، هەلگرت و سەرێت هەڤپشک چێکەران پێ کرن دوو فلق.

92 – السَّادس: عن الزُّبيْرِ بنِ عديٍّ قال: أَتَيْنَا أَنس بن مالكٍ رضي اللَّه عنه فشَكوْنا إليهِ ما نلْقى من الْحَجَّاجِ. فقال: «اصْبِروا فإنه لا يأْتي زمانٌ إلاَّ والَّذي بعْده شَرٌ منه حتَّى تلقَوا ربَّكُمْ » سمعتُه منْ نبيِّكُمْ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه البخاري.

یا شەشێ: ژ زوبەیرێ کورێ عەدی، گۆت: ئەم هاتینە دەف ئەنەسێ کورێ مالکی، ﷺ، مە گازندا خۆ گەهاندێ ژ وێ یا مە ژ حەجاجی ددیت، گۆت: بێهنا خۆ فرەهکەن، ب راستی چو وەخت ناهێن هەکە یێ پشتی وی خرابتر نەبیت، هۆسا هەتا هوین دگەهنە خودایێ خۆ. من ئەڤە یا ژ پێغەمبەرێ هەوە ﷺ گولێ بووی.

93 – السَّابع: عن أبي هريرة رضي اللَّه عنه أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بادروا بالأَعْمال سبعاً، هل تَنتَظرونَ إلاَّ فقراً مُنسياً، أَوْ غنيٌ مُطْغياً، أَوْ مرضاً مُفسداً، أَو هرماً مُفْنداً أَو موتاً مُجهزاً أَوِ الدَّجَّال فشرُّ غَائب يُنتَظر، أَوِ السَّاعة فالسَّاعةُ أَدْهى وأَمر،» رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسن.

یا حەفتێ: ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەری ﷺ گۆت: لەزێ ل حەفت کار و کریاران بکەن، هوین خۆ ل هیڤییا هەژارییەکا ژبیرکەر دگرن، یان زەنگینییەکا سەردابەر، یان نەساخییەکا خرابکەر یان پیراتییەکا هش و سەودابەر یان مرنەکا ئێکجار، یان دەجالی ئەو خرابترین نەهاتییە خۆ لێ بێتە گرتن، یان ژی قیامەتێ و قیامەت ژ هەمیان گرانتر و تەحلترە.

94 – الثامن: عنه أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال يوم خيْبر: «لأعطِينَّ هذِهِ الراية رجُلا يُحبُّ اللَّه ورسُوله، يفتَح اللَّه عَلَى يديهِ» قال عمر رضي اللَّهُ عنه: ما أَحببْت الإِمارة إلاَّ يومئذٍ فتساورْتُ لهَا رجَاءَ أَنْ أُدْعى لهَا، فدعا رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عليَ بن أبي طالب، رضي اللَّه عنه، فأَعْطَاه إِيَّاها، وقالَ: «امش ولا تلْتَفتْ حتَّى يَفتح اللَّه عليكَ» فَسار عليٌّ شيئاً، ثُمَّ وقف ولم يلْتفتْ، فصرخ: يا رسول اللَّه، على ماذَا أُقاتل النَّاس؟ قال: «قاتلْهُمْ حتَّى يشْهدوا أَنْ لا إله إلاَّ اللَّه، وأَنَّ مُحَمَّداً رسول اللَّه، فَإِذا فعلوا ذلك فقدْ منعوا منْك دماءَهُمْ وأَموالهُمْ إلاَّ بحَقِّها، وحِسابُهُمْ على اللَّهِ» رواه مسلم «فَتَساورْت» هو بالسِّين المهملة: أَيْ وثبت مُتطلِّعاً.

یا هەشتێ: هەر ژ وی، پێغەمبەری ﷺ رۆژا خەیبەرێ گۆت: بێگۆمان سوبەهی ئەز دێ ئالای دەمەف زەلامکی، حەز خودێ و پێغەمبەرێ وی دکەت، خودێ دێ ل سەر دەستێت وی ڤەکەت، عومەری ﵁، گۆت: من حەز میراتییێ نەکرییە وێ رۆژێ نەبیت، من خۆ بۆ دیار و ئاشکرا کر، هیڤییا هندێ داخوازا من بۆ بێتە کرن، پێغەمبەری ﷺ جابا عەلییێ کورێ ئەبی تالبی، ﵁، فرێکر و داف وی، و گۆتێ: هەرە و نەزڤرە هەتا خودێ ل سەر دەستێت تە ڤەدکەت، عەلی پیچەکێ چۆ و راوستیا و نەزڤری، کرە قێژی: یا پێغەمبەرێ خودێ، ل سەر چ شەڕێ خەلکی بکەم؟ گۆت: شەڕێ وان بکە هەتا شادە بدەن چو پەرستی نینن خودێ نەبیت، و موحوممەد پێغەمبەرێ خودێیە، هەکە ئەڤە کر خوینا خۆ و مالێ خۆ ژ تە پاراستن، ب حەقێ موسلمانەتییێ نەبیت و حسێبا وان یا ل دەف خودێ.

11- بابُ المجاهدة

بابەتێ جیهادکرنێ دگەل نەفسێ

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ) (العنكبوت:69) * **و ئەوێت ژ دل جیهاد [دگەل نەفسا خۆ، و شەیتانی و نەیارێت دینی] ژ بۆ مە کری، ئەم دێ بەرێ وان دەینە رێکێت خۆ بێت خێرێ، ئەو رێکێت وان دگەهیننە رازیبوونا مە، و ب راستی خودێ [ب پشتەڤانی و سەرکەفتن و هاریکاریا خۆ] یێ دگەل قەنجیکاران..** وقال تعالى: * (وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ) (الحجر:99) * **و هەتا دمری [ئانکوو هندی یێ ساخی] خودایێ خۆ بپەرێسە.** . وقال تعالى: * (وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلاً) (المزمل:8) * **ب شەڤ و رۆژ ناڤێ خودایێ خۆ بینە، و خۆ بۆ پەرستنا وی ڤالا بکە.** أي انقطع إليه . وقال تعالى: * (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ) (الزلزلة:7) **و هەرکەسێ تەمەت گرانییا پرتا ژ هەمییان بچویکتر خرابییێ بکەت، دێ جزایێ وێ خرابییێ بینیت.** وقال تعالى: * (وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْراً) (المزمل: من الآية20) * **هەر خێرەکا هوین بۆ خۆ بکەن هوین دێ ل دەڤ خودایێ خۆ چێتر و ب خێرتر بینن، ژ خودێ بخوازن ل گونەهێت هەوە ببۆریت، بێگۆمان هەر خودێیە گونەهە ژێبەر و دلۆڤان..** وقال تعالى: * (وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (البقرة: من الآية273) * **هەر تشتەکێ باشێ هوین بدەن و بمەزێخن و بکەن، خودێ ژێ ب ئاگەهە.** . والآيات في الباب كثيرة معلومة . **و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە.** واما الاحاديث. **بەلێ حەدیس:**

95- فالأَول: عن أبي هريرة رضي الله عنه. قال قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ الله تعالى قال: منْ عادى لي وليًّاً. فقدْ آذنتهُ بالْحَرْب. وما تقرَّبَ إِلَيَ عبْدِي بِشْيءٍ أَحبَّ إِلَيَ مِمَّا افْتَرَضْت عليْهِ: وما يَزالُ عبدي يتقرَّبُ إلى بالنَّوافِل حَتَّى أُحِبَّه، فَإِذا أَحبَبْتُه كُنْتُ سمعهُ الَّذي يسْمعُ به، وبَصره الذي يُبصِرُ بِهِ، ويدَهُ التي يَبْطِش بِهَا، ورِجلَهُ التي يمْشِي بهَا، وَإِنْ سأَلني أَعْطيْتَه، ولَئِنِ اسْتَعَاذَنِي لأُعِيذَّنه» رواه البخاري.«آذنتُهُ» أَعلَمْتُه بِأَنِّي محارب لَهُ «استعاذني» رُوى بالنون وبالباءِ.

یا ئێکێ: ژ ئەبی هورەیرە رەضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن دبێژیت: هەرکەسێ دژمنییا وەلییەکێ من بکەت، ب راستی من ئەو ب شەڕکرنێ ئاگەهدارکر. و بەندەیێ من ب چو تشتان خۆشتڤیتر خۆ نێزیکی من ناکەت ژ وی تشێ من ل سەر وی فەرزکری، و بەردەوام بەندەیێ من ب سونەتان دێ نێزیکی من بیت، حەتا ئەز حەژێ بکەم، هەکە من حەژێ کر، من چاڤێ وی پاراست یێ پێ گولێ دبیت، و چاڤێ وی یێ پێ دبینیت، و دەستێ وی یێ پێ ب هێز دگریت، و پێ وی یێ پێ دچیت، و هەکە داخوازێ ژ من بکەت من دایێ، و هەکە خۆ ب من بپارێزیت بێ شک دێ پارێزم.

96- الثاني: عن أَنس رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فيمَا يرْوِيهِ عنْ ربهِ عزَّ وجَلَّ قال: «إِذَا تقرب الْعبْدُ إِليَّ شِبْراً تَقرَّبْتُ إِلَيْهِ ذِراعاً، وإِذَا تقرَّب إِلَيَّ ذراعاً تقرَّبْتُ منه باعاً، وإِذا أَتانِي يَمْشِي أَتيْتُهُ هرْوَلَة» رواه البخاري.

یا دوویێ: ژ ئەنەسی ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ ژ وێ یا ژ خودایێ خۆ یێ ب هێز و مەزن ڤەدگوهێزیت، گۆت: هەکە بەندەیی بهۆستەکێ ب گوهدارییێ خۆ نێزیکی من کر، ئەز دێ گەزەکێ ب دلۆڤانییێ خۆ نێزیک کەم، هەکە گەزەکێ ب گوهدارییێ خۆ نێزیکی من کر، ئەز دێ قایمەکێ ب دلۆڤانییێ خۆ نێزیک کەم، و هەکە خۆ ل سەر گوهدارییا خۆ راگرت، خێرا من ب لەز دێ بۆ هێت و ئێتە نڤیسین.(ئانکو ئەو چەند خو نێزیکی من بکەت ئەز دێ پتر خێرا دەمێ هەتا خێرێ بو ژ ئێکێ دکەمە دەھ و دەھا بو دکەمە حەفت سەد وپتر)

97- الثالث: عن ابن عباس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «نِعْمتانِ مغبونٌ فيهما كثير من الناس: الصحة والفراغ» رواه مسلم.

یا سییێ: و ژ ئیبن عەبباسی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دوو نیعمت ییێت هەین گەلەك خەلک تێدا ییێت خوسارەتن، سلامەتی و بێ شۆلی.

98- الرابع: عن عائشة رضي الله عنها أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَان يقُومُ مِنَ اللَّيْلِ حتَّى تتَفطَرَ قَدمَاهُ، فَقُلْتُ لَهُ، لِمْ تصنعُ هذا يا رسولَ اللَّهِ، وقدْ غفَرَ اللَّه لَكَ مَا تقدَّمَ مِنْ ذَنبِكَ وما تأخَّرَ؟ قال: «أَفَلاَ أُحِبُّ أَنْ أَكُونَ عبْداً شكُوراً؟» متفقٌ عليه. هذا لفظ البخاري، ونحوه في الصحيحين من رواية المغيرة بن شُعْبَةَ.

یا چارێ: ژ عائیشایێ ﵂، پێغەمبەر ﷺ، هند ژ شەڤێ رادبوو هەتا پێت وی پەق پەق دبوون، من گۆتێ: بۆ تو ڤێ دکەی یا پێغەمبەرێ خودێ، و خودێ گونەهێت تە ییێت پێش و پاش ییێت ژێ برین؟ گۆت: ڤێجا ما ئەز بەندەیەکێ زێدە شوکردار نەبم.

99- الخامس: عن عائشة رضي الله عنها أنها قالت: «كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذَا دَخَلَ الْعشْرُ أحيا اللَّيْلَ، وأيقظ أهْلهُ، وجدَّ وشَدَّ المِئْزَرَ» متفقٌ عليه. والمراد: الْعشْرُ الأواخِرُ من شهر رمضان: «وَالمِئْزَر»: الإزارُ وهُو كِنايَةٌ عن اعْتِزَال النِّساءِ، وقِيلَ: المرادُ تشْمِيرهُ للعِبادَةِ. يُقالُ: شَدَدْتُ لِهذا الأمرِ مِئْزَرِي، أيْ: تشمرتُ وَتَفَرَّغتُ لَهُ.

یا پێنجێ: ژ عائیشایێ، ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ د دەهکێت دویماهییێدا ژ رەمەزانێ، شەڤ هەمی ب عیبادەتی ساخ دکر، و مالا خۆ هشیار دکر، و خۆ ژ نڤینا مالا خۆ ددا پاش و کارێ خۆ بۆ عیبادەتی دکر.

100- السادس: عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «المؤمِن الْقَوِيُّ خيرٌ وَأَحبُّ إلى اللَّهِ مِنَ المؤْمِنِ الضَّعِيفِ وفي كُلٍّ خيْرٌ. احْرِصْ عَلَى مَا ينْفَعُكَ، واسْتَعِنْ بِاللَّهِ وَلاَ تَعْجَزْ. وإنْ أصابَكَ شيءٌ فلاَ تقلْ: لَوْ أَنِّي فَعلْتُ كانَ كَذَا وَكذَا، وَلَكِنْ قُلْ: قدَّرَ اللَّهُ، ومَا شَاءَ فَعَلَ، فَإِنَّ لَوْ تَفْتَحُ عَمَلَ الشَّيْطَان». رواه مسلم.

یا شەشێ: ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودان باوەرێ ب هێز چێتر و خۆشتڤیترە ل دەف خودێ ژ خودان باوەرێ لاواز، و خێر یا د هەردوکاندا هەی، (چونکی هەردوو خودام باوەرن) و یێ هشیاربە ل سەر پەرستنێ، و هاریکارییێ ژ خودێ بخوازە و بێ خیرەتی تە نەگریت ژ پەرستنێ و داخوازا هاریکرنێ ژ خودێ، و هەکە تشتەك گەهشتە تە،

نەبێژە: هەکە من ئەڤە و ئەڤە کربایە، بەلێ بێژە: خودێ یێ نڤیسی، و هەر تشتێ بڤێت دێ کەت، ب راستی هەکە دەرگەهێ وەسوەسا شەیتانی ڤەدکەت (ئانکو ب قەدەرێ نەرازێ کەت).

101- السابع: عنه أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «حُجِبتِ النَّارُ بِالشَّهَواتِ، وحُجِبتْ الْجَنَّةُ بَالمكَارِهِ» متفقٌ عليه. وفي رواية لمسلم: «حُفَّت» بَدلَ «حُجِبتْ» وهو بمعناهُ: أيْ: بينهُ وبيْنَهَا هَذا الحجابُ، فإذا فعلَهُ دخَلها.

یا حەفتێ: هەر ژ وی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جەهنەم ب دلخوازییان یا هاتییە پەرجانکرن، و بەحەشت ب نەخۆشییان یا هاتییە پەرجانکرن. (هەرکەسێ ل وی پەرجانی بدەت دێ چیتە تێدا).

102- الثامن: عن أبي عبد اللَّه حُذَيْفةَ بن اليمانِ، رضي اللَّهُ عنهما، قال: صَلَّيْتُ مع النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذَاتَ لَيْلَةٍ، فَافْتَتَحَ الْبقرة، فقُلْت يرْكَعُ عِندَ المائة، ثُمَّ مضى، فَقُلْت يُصلِّي بِهَا فِي رَكْعةٍ، فَمَضَى.فَقُلْت يَرْكَع بهَا، ثمَّ افْتتَح النِّسَاءَ، فَقَرأَهَا، ثمَّ افْتتح آلَ عِمْرانَ فَقَرَأَهَا، يَقْرأُ مُتَرَسِّلاً إذَا مرَّ بِآيَةٍ فِيها تَسْبِيحٌ سَبَّحَ، وإذَا مَرَّ بِسْؤالٍ سَأل، وإذَا مَرَّ بِتَعَوذٍ تَعَوَّذَ، ثم رَكع فَجعل يقُول: «سُبحانَ رَبِّيَ الْعظِيمِ» فَكَانَ رُكُوعُه نَحْوا مِنْ قِيامِهِ ثُمَّ قَالَ: «سمِع اللَّهُ لِمن حمِدَه، ربَّنا لك الْحمدُ» ثُم قَام قِياماً طوِيلاً قَرِيباً مِمَّا رَكَع، ثُمَّ سَجَدَ فَقالَ: «سبحان رَبِّيَ الأعلَى» فَكَانَ سُجُوده قَرِيباً مِنْ قِيامِهِ». رواه مسلم.

یا هەشتێ: ژ ئەبی عەبدوللا حوزەیفێ کورێ یەمانی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من شەڤەکێ نڤێژ دگەل پێغەمبەری ﷺ کر، دەست ب سۆرەتا بەقەرە کر، من گۆت: ل ئایەتا سەدێ دێ چیتە رکوعێ، پاشی بەردەوام بوو، من گۆت: دێ رکعەتەکێ نڤێژێ پێ کەت، هەر بەردوام بوو، من گۆت: دێ ب دویماهی ئینیت و چیتە رکوعێ، پاشی دەست هاڤێتە سۆرەتا نیساء خواند، پاشی دەست هاڤێتە سۆرەتا ئالیعومران خواند، و ب دلێ خۆ دخواند، و هەکە ل سەر ئایەتەکا پاك و پاقژکرنا خودێرا بۆریبا، تەسبیحا وی دکر و ژ کێماسییان پاك و پاقژ دکر، و هەکە ل سەر ئایەتەکا دوعاکرنێرا بۆریبا دوعا دکر، و هەکە ل سەر ئایەتەکا خۆپاراستنێرا بۆریبا، داخوازا خۆپاراستنێ ژ خودێ دکر، پاشی چۆ رکوعێ و دگۆت: پاکی و پاقژی بۆ خودایێ من یێ مەزن بن، و رکوعا وی هندی رابوونا وی بوو، پاشی گۆت: خودێ بەرسڤا وی دا یێ شوکرا وی کر، خودایێ مە شوکر هەمی بۆ تەیە، پاشی رابوو رابوونەکا درێژ نێزیکی یا رکوعێ، پاشی چۆ سوجدێ، و گۆت: پاکی و پاقژی بۆ خودایێ من یێ بلندتر بن، و سوجدا وی نێزیکی رابوونا وی بوو.

103- التاسع: عن ابن مسعودٍ رَضِيَ اللَّهُ عنه قال: صلَّيْت مع النَبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَيلَةً، فَأَطَالَ الْقِيامَ حتَّى همْتُ أَنْ أجْلِسَ وَأدعَهُ. متفقٌ عليه.

یا نەهێ: ژ ئیبن مەسعودی، رضی الله عنه، گۆت: من نڤێژ شەڤەکێ پشت پێغەمبەری ﷺ کر، هند درێژ کر هەتا من کرە دلێ خۆ، روینمە خوارێ و وی بهێلم.

104- العاشر: عن أنس رضي اللَّه عنه عن رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «يتْبعُ الميْتَ ثلاثَةٌ: أهلُهُ ومالُه وعمَلُه، فيرْجِع اثنانِ ويبْقَى واحِدٌ: يرجعُ أهلُهُ ومالُهُ، ويبقَى عملُهُ» متفقٌ عليه.

یا دەهێ: ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ تشت دویف مریرا دچن، مرۆڤێت وی و مالێ وی و کار و کریارێت وی، دوو دزڤرن و ئێک دمینیت، مرۆڤێت وی و مالێ وی دێ زڤرن و کار و کریارێت وی دێ مینن.

105- الحادي عشر: عن ابن مسعودٍ رضيَ اللَّهُ عنه قال: قال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الجنة أقَربُ إلى أَحدِكُم مِنْ شِراكِ نَعْلِهِ والنَّارُ مِثْلُ ذلِكَ» رواه البخاري.

یا یازدێ: ژ ئیبن مەسعودی، ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەحەشت بۆ ئێک ژ هەوە ژ قەیتانا پێلاڤا وی نێزیکترە، و جەهنەم ژی هەروسا.

106- الثاني عشر: عن أبي فِراس رَبِيعةَ بنِ كَعْبٍ الأسْلَمِيِّ خادِمِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ومِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ رضي اللَّهُ عنه قال: كُنْتُ أبيتُ مع رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فآتِيهِ بِوَضوئِهِ، وحاجتِهِ فقال: «سلْنِي» فقُلْت: أسْأَلُكَ مُرافَقَتَكَ في الجنَّةِ. فقالَ: «أوَ غَيْرَ ذلِك؟» قُلْت: أَسْأَلُكَ مُرافَقَتَكَ في الجنَّةِ. فقالَ: «أوَ غَيْرَ ذلِك ؟» قُلْت: هو ذَاك. قال: «فأَعِنِّي على نَفْسِكَ بِكَثْرةِ السجُودِ» رواه مسلم.

یا دازدێ: ژ ئەبی فیراس ربیعەیێ کورێ کەعبێ ئەسلەمی خزمەتکارێ پێغەمبەری ﷺ ئێک بوو ژ خەلکێ سوففێ (ئانکو ژ وان فەقیر و ژاران بوو ییێت د مزگەفتا پێغەمبەریڤە ﷺ هیڤییا خێران) ﵁، گۆت: ئەز ب شەڤ دمامە دەف پێغەمبەری ﷺ من ئامانێ دەستنڤێژشویشتنا وی و دەستئاڤا وی بۆ دئینا، ئینا گۆتە من: ژ من بخوازە، من گۆت: ئەز داخوازا هەڤالینییا تە دکەم د بەحەشتێدا، گۆت: ژ بلی ڤێ؟ من گۆت: ئەز داخوازا هەڤالینییا تە دکەم د بەحەشتێدا، گۆت: ژ بلی ڤێ؟ من گۆت: هەر ئەوە. ئینا گۆت: پا هاریکارییا من ل سەر خۆ بک ب گەلەك سوجدەیان.

107- الثالث عشر: عن أبي عبد اللَّه ويُقَالُ: أبُو عبْدِ الرَّحمنِ ثَوْبانَ مولى رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: سمِعْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: عليكَ بِكَثْرةِ السُّجُودِ، فإِنَّك لَنْ تَسْجُد للَّهِ سجْدةً إلاَّ رفَعكَ اللَّهُ بِهَا درجةً، وحطَّ عنْكَ بِهَا خَطِيئَةً» رواه مسلم.

یا سێزدێ: ژ ئەبی عەبدولا و دبێژن: ئەبو عەبدولرەحمان سەوبان ئازاکرییێ پێغەمبەری ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: گەلەك سوجدەیان ببە (یان سوجدەییێت خۆ د نڤێژاندا درێژ بکە) ب راستی تو چو سوجدەیان بۆ خودێ نابەی هەکە خودێ تە پێ دەرەجەکێ بلند نەکەت و گونەهەکێ پێ ژ تە نەوەرینیت.

108- الرابع عشر: عن أبي صَفْوانَ عبدِ اللَّه بن بُسْرٍ الأسلَمِيِّ، رضي اللَّه عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «خَيْرُ النَّاسِ مَن طالَ عمُرُه وَحَسُنَ عملُه» رواه الترمذي، وقال حديثٌ حسنٌ.«بُسْر»: بضم الباءِ وبالسين المهملة.

یا چاردێ: ژ ئەبی سەفوان عەبدوللایێ کورێ بوسرێ ئەسلەمی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: چێترینێ مرۆڤان یێ ژییێ وی درێژ بووی، و کار و کریارێت وی باش و بنەجھ و دورست هاتین.

109- الخامس عشر: عن أنسٍ رضي الله عنه، قال: غَاب عمِّي أَنَسُ بنُ النَّضْرِ رضي اللَّهُ عنه، عن قِتالِ بدرٍ، فقال: يا رسولَ الله غِبْت عن أوَّلِ قِتالٍ قَاتلْتَ المشركِينَ، لَئِن اللَّهُ أشْهَدَنِي قتالَ المشركين لَيُرِيَنَّ اللَّهُ ما أصنعُ، فلما كانَ يومُ أُحدٍ انْكشَفَ المسْلِمُون فقال: اللَّهُمَّ أعْتَذِرُ إليْكَ مِمَّا صنَع هَؤُلاءِ يَعْني أصْحَابَه وأبرأُ إلَيْكَ مِمَّا صنعَ هَؤُلاَءِ يعني المشْرِكِينَ ثُمَّ تَقَدَّمَ فَاسْتَقْبَلَهُ سعْدُ بْنُ مُعاذٍ، فَقَالَ: يا سعْدُ بْنَ معُاذٍ الْجَنَّةُ ورَبِّ الكعْبةِ، إِنِي أجِدُ رِيحَهَا مِنْ دُونِ أُحُدٍ. قال سعْدٌ: فَمَا اسْتَطعْتُ يا رسول الله ماصنَعَ، قَالَ أنسٌ: فَوجدْنَا بِهِ بِضْعاً وثمانِينَ ضَرْبةً بِالسَّيفِ، أوْ طَعْنَةً بِرُمْحٍ، أو رمْيةً بِسهْمٍ، ووجدْناهُ قَد قُتِلَ وَمثَّلَ بِهِ المشرِكُونَ فَما عرفَهُ أَحدٌ إلاَّ أُخْتُهُ بِبنَانِهِ. قال أنسٌ: كُنَّا نَرى أوْ نَظُنُّ أنَّ هَذِهِ الآيَة نزلَتْ فيهِ وَفِي أشْباهِهِ: (مِنَ المؤْمِنِينَ رِجالٌ صدقُوا ما عَاهَدُوا اللَّه علَيهِ) [الأحزاب: 23] إلى آخرها. متفقٌ عليه.قوله: «لَيُرِيَنَّ اللَّهُ» رُوى بضم الياءِ وكسر الراءِ، أي لَيُظْهِرنَّ اللَّهُ ذَلِكَ لِلنَّاسِ، ورُوِى بفتحهما، ومعناه ظاهر، والله أعلم.

يا پازدێ: ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: مامێ من ئەنەسێ کورێ نەزری ﷺ، شەڕێ بەدرێ نەهاتبوو، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز شەڕێ ئێکێ یێ تە دگەل هەڤشک چێکەران کری نەهاتبووم، و هەکە خودێ شەڕێ هەڤشک چێکەران ب رزقێ من کر، دێ خودێ بینیت کا ئەز دێ چ کەم، ڤێجا دەمێ بوویە رۆژا ئوحودێ، موسلمان پاشڤەچۆن و شکەستن، گۆت: یاخودێ ئەز داخوازا لێبۆرینێ ژ تە دکەم ژ ڤێ یا ڤان کری مەخسەد پێ هەڤالێت وینە، و ئەز یێ بەریمە ژ ڤێ یا ڤان کری مەخسەد پێ هەڤشک چێکەرن، پاشی پێشڤە چۆ، سەعدێ کورێ مەعازی کەفتە بەرسینگێ وی، گۆت: یا سەعدێ کورێ مەعازی ئەڤە بەحەشتە ئەز ب خودایێ کەعبێ کەمە، ب راستی بێهنا بەحەشتێ ل ئوحودێ یا دهێتە من. سەعدی گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز نەشیام وێ بکەم یا وی کری، ئەنەسی گۆت: مە هەشتێ و تشتەك برین لێ دیتن ب دربێت شیری، یان ب لێدانا رومێ یان ب هاڤێتنا تیرێ، و مە دیت یێ هاتییە کوشتن و هەڤشک چێکەران تەرمێ وی زێدە کرێت کربو، (ئانکو ئەندامێت لەشێ وی گوهۆری بوون و ژێڤە کربوون) کەسەکێ نەنیاسی خویشکا وی نەبیت ب سەرێ تلێت وی نیاسی. ئەنەسی گۆت: مە ددیت یان مە هزر دکر ئەڤ ئایەتە د راستا ویدا و یێت وەکی ویدا یا هاتییە خوارێ (مِنَ المؤْمِنِينَ رِجالٌ صدقُوا ما عَاهَدُوا اللَّه علَيهِ) د ناڤ خودان باوەراندا هندەك زەلام یێت هەین ئەو پەیمانا وان دگەل خودێ دایی، ب جھ ئینا.

110- السادس عشر: عن أبي مسعود عُقْبَةَ بن عمروٍ الأنصاريِّ البدريِّ رضي اللَّهُ عنه قال: لما نَزَلَتْ آيةُ الصَّدقَةِ كُنَّا نُحَامِلُ عَلَى ظُهُورِنا. فَجَاءَ رَجُلٌ فَتَصَدَّقَ بِشَيْءٍ كَثِيرٍ فَقَالُوا: مُراءٍ، وجاءَ رَجُلٌ آخَرُ فَتَصَدَّقَ بِصَاعٍ فقالُوا: إنَّ الله لَغَنِيٌّ عَنْ صاعِ هَذَا، فَنَزَلَتْ (الَّذِينَ يَلْمِزُونَ المطَّوِّعِينَ مِنَ المؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إلاَّ جُهْدَهُمْ) [التوبة 79] الآية. متفقٌ عليه. «ونُحَامِلُ» بضم النون، وبالحاءِ المهملة: أَيْ يَحْمِلُ أَحَدُنَا على ظَهْرِهِ بِالأَجْرَةِ، وَيَتَصَدَّقُ بها.

یا شازدێ: ژ ئەبی مەسعود عوقبێ کورێ عەمرویێ ئەنساری یێ بەدری (ئانکو یێ پشکداری د شەڕێ بەدرێدا کری) ﷺ، گۆت: وەختێ ئایەتا سەدەقێ هاتییە خوارێ مە حەمالی دکر دا سەدەقان بدەین، زەلامەك هات تشتەکێ مەزن کرە سەدەقە، گۆتن: رویمەتکەرە، و

زەلامەکێ دی منەك کرە سەدەقە، گۆتن خودێ منەت ب منا ئەڤی نینە، ئەڤە هاتە خوارێ (الَّذِينَ يَلْمِزُونَ المطَّوِّعِينَ مِنَ المؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لاَ يَجِدُونَ إلاَّ جُهْدَهُمْ) ئەو [دورویییێت] چەکییان دەدەنە خودان باوەران، ژ دل و گیان [گەلەك] سەدەقەیان دەدن [دبێژن: ئەڤە بۆ رویمەتییێیە نە ژ بۆ رازیبوونا خودێیە]، و [ژ خودان باوەران] ئەوێت چو نەبینن بدەن ژ بلی پێچێبوونا خۆ، [دووڕوی] ترانەیان بۆ خۆ پێ دکەن [و دبێژن: خودێ چو پاکی ب ڤێ کێمێ نینە]، خودێ ئەو جزادان ل سەر ترانەییێت وان، و ئیزایەکا ب ژان و دژوار بۆ وان هەیە.

111- السابَع عشر: عن سعيدِ بنِ عبدِ العزيزِ، عن رَبيعةَ بنِ يزيدَ، عن أَبِي إدريس الخَوْلاَنِيّ، عن أَبِي ذَرٍّ جُنْدُبِ بنِ جُنَادَةَ، رضي اللَّهُ عنه، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فيما يَرْوِى عَنِ اللَّهِ تبارك وتعالى أنه قال: «يا عِبَادِي إِنِّي حَرَّمْتُ الظُّلْمَ عَلَى نَفْسِي وَجَعَلْتُهُ بَيْنَكُمْ مُحَرَّماً فَلاَ تَظالموا، يَا عِبَادِي كُلُّكُم ضَالٌّ إلاَّ مَنْ هَدَيْتُهُ، فَاسْتَهْدُونِي أهْدكُمْ، يَا عِبَادي كُلُّكُمْ جائعٌ إلاَّ منْ أطعمتُه، فاسْتطْعمونِي أطعمْكم، يا عبادي كلكم عَارٍ إلاَّ مِنْ كَسَوْتُهُ فَاسْتَكْسُونِي أكْسُكُمْ، يَا عِبَادِي إنَّكُمْ تُخْطِئُونَ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَأَنَا أغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً، فَاسْتَغْفِرُونِي أغْفِرْ لَكُمْ، يَا عِبَادِي إِنَّكُمْ لَنْ تَبْلُغُوا ضُرِّي فَتَضُرُّونِي، وَلَنْ تَبْلُغُوا نَفْعِي فَتَنْفَعُونِي، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وآخِرَكُمْ، وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ كَانُوا عَلَى أتقَى قلبِ رجلٍ واحدٍ منكم ما زادَ ذلكَ فِي مُلكي شيئاً، يا عِبَادِي لو أَنَّ أوَّلكم وآخرَكُم وإنسَكُم وجنكُمْ كَانوا عَلَى أفْجَرِ قَلْبِ رَجُلٍ وَاحِدٍ مِنْكُمْ مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِنْ مُلْكِي شَيْئاً، يَا عِبَادِي لَوْ أَنَّ أَوَّلَكُمْ وَآخِرَكُمْ وَإِنْسَكُمْ وَجِنَّكُمْ، قَامُوا فِي صَعيدٍ واحدٍ، فَسألُونِي فَأعْطَيْتُ كُلَّ إنْسانٍ مَسْأَلَتَهُ، مَا نَقَصَ ذَلِكَ مِمَّا عِنْدِي إلاَّ كَمَا يَنْقُصُ المِخْيَطُ إِذَا أُدْخِلَ البَحْرَ، يَا عِبَادِي إنَّما هِيَ أعْمَالُكُمْ أُحْصِيهَا لَكُمْ، ثُمَّ أوَفِّيكُمْ إيَّاهَا، فَمَنْ وَجَدَ خَيْراً فَلْيَحْمِدِ اللَّه، وَمَنْ وَجَدَ غَيْرَ ذَلِكَ فَلاَ يَلُومَنَّ إلاَّ نَفْسَهُ». قَالَ سعيدٌ: كان أبو إدريس إذا حدَّثَ بهذا الحديث جَثَا عَلَى رُكبتيه. رواه مسلم. وروينا عن الإمام أحمد بن حنبل رحمه الله قال: ليس لأهل الشام حديث أشرف من هذا الحديث.

يا هەڤدێ: ژ سەعیدێ کورێ عەبدولعەزیزی، ژ ربیعەیێ کورێ یەزیدی ژ ئەبی ئدریسێ خولانی ژ ئەبی زەری، جوندوبێ کورێ جونادەی، □، ژ پێغەمبەری □ ژ وێ با ژ خودایێ خۆ، یێ ب هێز و مەزن ڤەدگوهێزیت، گۆت: گەلی بەندەییێت من، من زۆرداری و ستەم ل سەر خۆ یا حەرام کری، و من د ناڤبەرا وەدا ژی یا حەرام کری، ڤێجا ستەمێ ل ئێک و دوو نەکەن، گەلی بەندەییێت من هوین هەمی د بەرزەنە، ئەو نەبیت یێ من راستەرێکری، راستەرێکرنێ ژ من بخوازن دێ هەوە راستەرێکەم، گەلی بەندەییێت من هوین هەمی ییێت برسینە، ئەو نەبیت یێ من خوارن دایێ، خوارنێ ژ من بخوازن، دێ خوارنێ دەمە هەوە، گەلی بەندەییێت من هوین هەمی ییێت رویسن، ئەو نەبیت یێ من جلک کرینە بەر، جلکان ژ من بخوازن، دێ جلکان کەمە بەر هەوە، گەلی بەندەییێت من هوین ب شەڤ و رۆژ گونەهان دکەن، و ئەز هەمی گونەهان ژێ دبەم، داخوازا گونەهە ژێ برنێ ژ من بکەن، دێ گونەهێت هەوە ژێ بەم، گەلی بەندەییێت من هوین ناگەهنە زیانا من هەتا زیانا من بکەن، و هوین ناگەهنە مفایێ من هەتا مفای بگەهیننە من، گەلی بەندەییێت من هەکە یێ ئێکێ و یێ دویماهیکێ ژ هەوە، و مرۆڤ و ئەجنێت هەوە هەمی بێنە سەر دلێ زەلامێ ژ هەمییا خودێ ترستر ژ هەوە، ئەڤە چو ژ ملکێ من زێدە ناکەت، گەلی بەندەییێت من

هەکە یێ ئێکێ و یێ دویماهیکێ ژ هەوە، و مرۆڤ و ئەجنێت هەوە هەمی بێنە سەر دلێ زەلامێ ژ هەمییا خرابتر ژ هەوە، ئەڤە چو ژ ملکێ من کێم ناکەت، گەلی بەندەییێت من هەکە یێ ئێکێ و یێ دویماهیکێ ژ هەوە، و مرۆڤ و ئەجنێت هەوە هەمی ل دەشتەکێ ب تنێ راوەستن و داخوازێ ژ من بکەن، و ئەز هەر مرۆڤەکی داخوازا وی بدەمێ، ئەڤە چو ژ وێ یا ل دەف من کێم ناکەت، تەمەت وێ نەبیت یا دەرزیک کێم دکەت، هەکە بکەنە د دەریاییێدا، گەلی بەندەییێت من جزایێ هەوە بەس دویف کار و کریارێت هەوەیە، ئەز بۆ هەوە دپارێزم، پاشی ئەز دێ جزایێ ب دورستی دەمە هەوە، ڤێجا هەرکەسێ خێر دیت بلا شوکرا خودێ بکەت، و هەرکەسێ تشتەکێ دی دیت بلا لەومەییا خۆ پێڤەتر نەکەت، (ئانکو بلا گازندا ل خۆ پێڤەتر نەکەت). سەعیدی گۆت: هەر گاڤا ئدریسی ئەڤ حەدیسە گۆتبا، دکەفتە سەر چۆکێت خۆ. و مە ژ ئیمام ئەحمەدێ کورێ حەنبەلی ڤەگێرایە خودێ رەحمێ پێ ببەت گۆت: خەلکێ شامێ چو حەدیس ژ ڤێ حەدیسێ ب قەدرتر نینن.

12- بابُ الحثِّ على الازدياد من الخير في أواخِر العُمر

بابەتێ گەرمکرن و پالدانێ ل سەر زێدەکرنا خێرێ ل دویماهیکا ژی

قال الله تعالى: * (أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ) (فاطر: من الآية37) * **ما مه هند دەرفەت و ژی [د دنیاییێدا] نەدا هەوە، کو یێ بڤێت تێدا ل خۆ بزڤریت،** قال ابن عباس والمحققون: معناه: أولم نعمركم ستين سنة، ويؤيده الحديث الذي سنذكره إن شاء الله تعالى . **ئیبن عەباس دبێژیت و زانایێت ڤەکۆلەر: رامان ئەوە: ما مە ژییێ هەوە نەگەهاندە شێست سالان. و ئەڤ حەدیسێت ئەز دێ بێژم ئزنەها خودێ پشتەڤانییا ڤێ دکەن.** وقيل معناه: ثماني عشرة سنة . وقيل: أربعين سنة . قاله الحسن والكلبي ومسروق، ونقل عن ابن عباس أيضا، و **هاتییە گۆتن، رامانا وێ: هەژدە سال، و دبێژن: چل سال، حەسەن و کەلبی و مەسروق ڤێ دبێژن، و هەر ئەڤە ژ ئیبن عەباسی ژی هاتییە ڤەگوهازتن** ونقلوا أن أهل المدينة كانوا إذا بلغ أحدهم أربعين سنة تفرغ للعبادة . وقيل هو: البلوغ . و **خەلکێ مەدینەیێ، هەکە ئێک ژ وا گەهشتبا چل سالییێ خۆ بۆ پەرستنێ ڤالا دکر، و دبێژن: مەخسەد بالغ بوونە.** وقوله تعالى: * (وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ) * **و پێغەمبەر ژی بۆ هەوە هاتبوون** قال ابن عباس والجمهور: هو النبي ﷺ . وقيل: الشيب . قاله عكرمة وابن عيينة وغيرهما، والله أعلم . **ئیبن عەباس و پتریا زانایان دبێژن: مەخسەد پێغەمبەرە ﷺ. و دبێژن: موی یێت سپینە. ئەڤە گۆتنا عیکریمە و ئیبن عویەینەیە و هندەکێت دی، و خودێ چێتر دزانیت.**

112- وأمَّا الأحاديث فالأوَّل: عن أَبِي هريرة رضي الله عنه، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «أعْذَرَ اللَّهُ إلى امْرِىءٍ أخَّرَ أجلَه حتى بلَغَ سِتِّينَ سنةً » رواه البخارى.

قال العلماءُ معناه: لَمْ يتْرُكْ لَه عُذْراً إذ أمْهَلَهُ هذِهِ المدَّةَ. يُقال: أعْذَرَ الرَّجُلُ إذا بلغَ الغاية في الْعُذْرِ.

یا ئێکێ: ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ هەجەت بۆ وی مرۆڤی نەهێلان یێ مرنا وی ڤەهێلای هەتا ژییێ وی گەهشتییە شێست سالییێ.

113- الثاني: عن ابن عباس، رضي الله عنهما، قال: كان عمر رضي الله عنه يُدْخِلُنى مَع أشْياخ بْدرٍ، فَكأنَّ بعْضَهُمْ وجدَ فِي نفسه فقال: لِمَ يَدْخُلُ هَذِا معنا ولنَا أبْنَاء مِثْلُه،؟ فقال عمرُ: إِنَّهُ من حيْثُ علِمْتُمْ، فدَعَانى ذاتَ يَوْمٍ فَأدْخلَنى معهُمْ، فما رأَيْتُ أنَّه دعانى يوْمئِذٍ إلاَّ لِيُرِيهُمْ قال: ما تقولون في قول الله تعالى: (إذا جاءَ نَصْرُ اللَّهِ والْفَتْحُ) [الفتح: 1] فقال بَعضُهُمْ: أمِرْنَا نَحْمَدُ اللَّهَ ونَسْتَغْفِره إذَا نَصرنَا وفَتَحَ علَيْنَا. وسكَتَ بعضهُمْ فلم يقُلْ شيئاً فقال لى: أكَذلك تقول يا ابنَ عباس ؟ فقلت: لا. قال فما تقول ؟ قلت: هُو أجلُ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أعْلمَه له قال: (إذا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ والْفتحُ) وذلك علامة أجلِك (فَسَبِّحْ بِحمْدِ رَبِّكَ واسْتغْفِرْهُ إِنَّه كانَ تَوَّاباً) [الفتح: 3] فقال عمر رضي الله عنه: ما أعْلَم منها إلاَّ ما تَقُول. رواه البخارى.

یا دوویێ: ژ ئیبن عەباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عومەری ﷺ، ئەز دگەل روی سپییێت بەدرێ دکرمە دژۆرڤە، هندەکان چۆ دلێ وان گۆتن: بۆ ئەڤی دگەل دکەت دژۆرڤە و مە ژی کوریێت وەکی وی یێت هەین؟ عومەری گۆت: ب راستی ئەو یێ وەسایە وەکی هوین دزانن (نیشانکرنە بۆ زانینا وی یان مرۆڤانییا وی دگەل پێغەمبەری ﷺ) رۆژەکێ گازی من

کر و ئەز ئێخستمە دگەل وان، من نەدیت وی، وێ رۆژێ گازی من کر بۆ هندێ نەبیت، دا نیشا وان بدەت کا ئەز یێ چاوامە، گۆت: هوین چ د گۆتنا خودێدا دبێژن (إذا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ والْفتحُ) هندەکان گۆت: ئەمرێ مە یێ هاتییە کرن ئەم شوکرا خودێ بکەین و داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژێ بکەین، هەکە ئەم سەر ئێخستین. و هندەك بێ دەنگ بوون و چو نەگۆت. ئینا گۆتە من: تو ژی وە دبێژی یا ئیبن عەباس؟ من گۆت، نە، گۆت: پا تو چ دبێژی؟ من گۆت: ئەو دویماهیکا پێغەمبەرییە ﷺ نیشا دا گۆتێ: (إذا جاءَ نَصْرُ اللَّهِ والْفَتْحُ) ئەگەر سەرکەفتنا خودێ و ڤەکرنا مەکەهێ بۆ تە هات، ئەڤە نیشانا دویماهیکا تەیە (فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ واسْتَغْفِرْهُ إِنَّه كانَ تَوَّاباً) هنگی خودێ ژ هەمی کێماسییان بشۆ، و شوکرا خۆ بۆ دیارکە، و داخوازا لێبۆرینێ ژێ بکە، چونکی بێگۆمان ئەوە یێ هەر تەوبە وەرگر.

114- الثالث: عن عائشةَ رضي اللَّه عنها قالت: ما صَلَّى رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صلاةً بعْد أَنْ نزَلَتْ عليْهِ (إِذَا جَاءَ نصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) إلاَّ يقول فيها: « سُبْحانك ربَّنَا وبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لى » متفقٌ عليه.

یا سێیێ: ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پشتی ئەڤ ئایەتە (إِذَا جَاءَ نصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) (ئەگەر سەرکەفتنا خودێ و ڤەکرنا مەکەهێ بۆ تە هات) نڤێژ نەکرییە هەکە تێدا نە گۆتبا « سُبْحانك ربَّنَا وبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لى » ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە.

وفي رواية الصحيحين عنها: كان رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُكْثِر أنْ يَقُول فِي رُكُوعِه وسُجُودِهِ: « سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ ربَّنَا وَبِحَمْدِكَ، اللَّهمَّ اغْفِرْ لي » يتأوَّل الْقُرْآن.

معنى: « يتأوَّل الْقُرْآنَ » أيْ: يعْمل مَا أُمِرَ بِهِ فِي الْقُرآنِ فِي قولِهِ تعالى: (فَسبِّحْ بِحَمْدِ ربِّكَ واستَغْفِرْهُ).

و د ریوایەتا سەحیحەیناندا هەر ژ وێ هاتییە: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زێدە د رکوع و سجودێت خۆدا دگۆت: « سُبْحانك ربَّنَا وبِحَمْدِكَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لى » ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە، کار ب قورئانێ دکر ئانکو قورئان ب جھ دئینا.

وفي رواية لمسلم: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُكْثِرُ أنْ يَقولَ قبْلَ أَنْ يَمُوتَ: «سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ وبِحَمدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ ». قالت عائشةُ: قلت: يا رسولَ اللَّه ما هذِهِ الكلِمَاتُ الَّتي أرَاكَ أحْدثْتَها تَقولها ؟ قال: « جُعِلَتْ لِي علامةٌ في أمَّتي إذا رَأيتُها قُلتُها (إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) إلى آخر السورة».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەری بمریت زێدە دگۆت: «سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ وبِحَمدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ » . ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، ئەز داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ تە دکەم و تەوبە دکەمە تە. عائیشایێ. گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەڤە چ پەیڤن ئەز دبینم نوی تو دبێژی: گۆت: بۆ من یێ کرییە

نیشان د ئوممەتا منـدا هەکـە مـن ئـەو نیشـان دیـت بێـژم (إِذَا جَاءَ نصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) **(ئەگـەر سەرکەفتنا خودێ و ڤەکرنا مەکەهێ بۆ تە هات) هەتا دویماهیکا سۆرەتێ.**

وفي رواية له: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُكْثِرُ مِنْ قَوْلِ: « سُبْحانَ اللَّهِ وبِحَمْدِهِ. أَسْتَغْفِرُ اللَّه وَأَتُوبُ إِلَيْه ». قالت: قلت: يا رسولَ اللَّه، أَرَاكَ تُكْثِرُ مِنْ قَوْل: سُبْحَانَ اللَّهِ وبحمْدِهِ، أَسْتغْفِر اللَّه وأَتُوبُ إِلَيْهِ ؟ فقال: « أَخْبرني رِبِّي أَنِّي سَأَرَى علاَمَةً فِي أُمَّتي فَإِذَا رأَيْتُها أَكْثَرْتُ مِن قَوْلِ: سُبْحانَ اللَّهِ وبِحَمْدِهِ، أَسْتَغْفِرُ اللَّه وَأَتُوبُ إِلَيْهِ: فَقَدْ رَأَيْتُها: (إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) فَتْحُ مَكَّةَ، (ورأَيْتَ النَّاس يدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا، فَسبحْ بحمْدِ رِبِّكَ واسْتَغفِرْهُ إِنَّهُ كانَ توَّاباً).

و د ریوایەتەکا دیدا هـەر یـا وی: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ زێـدە دگـۆت: «سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ وبِحْمدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ ». **ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقـژ دکـەم خـودایێ مـە و ب هاریکارییا تە، ئەز داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ تەدکەم و تەوبـە دکەمـە تـە. گـۆت: مـن گـۆت: یـا پێغەمبەرێ خودێ تو زێـدە دبێـژی:** «سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ وبِحْمدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ » . **ئـەز تـە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، ئەز داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ تە دکەم و تەوبە دکەمە تە. گۆت: خودایێ من یێ گۆتییە مـن ئـەز نیشـانەکێ د ئوممـەتا خـۆدا ببینم، هەکە من ئەو نیشان دیت ئەز زێـدە بێـژم** «سُبْحانَكَ اللَّهُمَّ وبِحْمدِكَ، أَسْتَغْفِرُكَ وأَتُوبُ إِلَيْكَ ». **ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، ئەز داخوازا گونـەه ژێبرنێ ژ تەدکەم و تەوبە دکەمـە تـە. و مـن ئـەو نیشـان دیـت** (إِذَا جَاءَ نصْرُ اللهِ والْفَتْحُ) **(ئەگـەر سەرکەفتنا خودێ و ڤەکرنا مەکەهێ بـۆ تـە هـات)** (ورأَيْتَ النَّاس يدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا، فَسبحْ بحمْدِ رِبِّكَ واسْتَغفِرْهُ إِنَّهُ كانَ توَّاباً). **هنگی خودێ ژ هەمی کێماسییان بشۆ، و شوکرا خۆ بۆ دیارکە، و داخوازا لێبۆرینێ ژێ بکە، چونکی بێگۆمان ئەوە یێ هەر تەوبە وەرگر.**

115- الرابع: عن أنسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: إنَّ اللَّه عزَّ وجلَّ تَابعَ الوحْيَ على رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَبْلَ وَفَاتِهِ، حتَّى تُوُفِّيَ أَكْثَرَ مَا كَانَ الْوَحْيُ. متفقٌ عليه.

یا چارێ: ژ ئەنەسی رضی الله عنه، گۆت: خودایێ مەزن بەردەوام وەحی بۆ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ بەری مرنا وی هنارت هەتا سالا تێدا مری پتر هەمی سالان وەحی بۆ تێدا هنارت.

116- الخامس: عن جابر رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يُبْعثُ كُلُّ عبْدٍ على ما مَاتَ عليْهِ » رواه مسلم.

یا پێنجێ: ژ جابری، رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر بەندەیەك کـا ل سەر چ مرییە دێ رۆژا قیامەتێ ل سەر هندێ رابیت.

13- باب في بَيان كثرةِ طرق الخير

بابەتێ دیارکرنا گەلەك ریێكێت خێرێ

قال الله تعالى: * (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (البقرة: من الآية215) * . و هەر خێرەكا هوين بكەن ب راستی خودێ پێ ئاگەهە. وقال تعالى: * (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ) (البقرة: من الآية197)) * هەر خێر و قەنجييەكا هوين بكەن خودێ پێ ئاگەهە. وقال تعالى: * (فَمَنْ يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْراً يَرَهُ) (الزلزلة:7) * هەركەسێ تەمەت گرانييا پرتا ژ هەمييان بچويكتر قەنجييێ بكەت، دێ خەلاتێ وێ قەنجييێ بينيت. وقال تعالى: * (مَنْ عَمِلَ صَالِحاً فَلِنَفْسِهِ) (الجاثية: من الآية15) * هەركەسێ كارێ باش بكەت بۆ خۆ دكەت. والآيات في الباب كثيرة و ئايەت د ڤی بابەتیدا گەلەكن. وأما الأحاديث فكثيرة جدا وهي غير منحصرة فنذكر طرفا منها: و حەديس زێدە گەلەكن ناهێنە كژمكرن دێ پشكەكێ ژ وان ئينين:

117- الأوَّل: عن أَبِي ذرٍّ جُنْدَبِ بنِ جُنَادَةَ رضي الله عنه قال: قلت يا رسولَ الله، أيُّ الأعْمالِ أفْضَلُ ؟ قال: « الإيمانُ بِاللهِ، وَالجيهاد فِي سَبِيلِهِ ». قُلْتُ: أيُّ الرِّقَابِ أفْضَلُ ؟ قال: « أنْفَسُهَا عِنْد أهْلِهَا، وأكثَرُهَا ثَمَناً ». قُلْتُ: فَإِنْ لَمْ أفْعلْ ؟ قال: « تُعينُ صَانِعاً أوْ تَصْنَعُ لأخْرَقَ » قُلْتُ: يا رسول الله أرَأيتَ إنْ ضَعُفْتُ عَنْ بَعْضِ الْعملِ ؟ قال: « تَكُفُّ شَرَّكَ عَن النَّاسِ فَإِنَّها صدقةٌ مِنْكَ على نَفسِكَ ». متفقٌ عليه.« الصانِعُ » بالصَّاد المهملة هذا هو المشهور، ورُوِى « ضَائعاً » بالمعجمة: أيْ ذَا ضياع مِنْ فقْرٍ أوْ عِيالٍ، ونَحو ذلكَ « والأخْرَقُ »: الَّذي لا يُتقنُ ما يُحاوِلُ فِعْلهُ.

يا ئێكێ: ژ ئەبی زەری جوندەبێ كورێ جونادەی، ﷺ، گۆت: من گۆت يا پێغەمبەرێ خودێ كيژ كار و كريار ب قەدرتر و چێترن؟ گۆت: باوەرييا ب خودێ، و جيهادا د رێكا ويدا، من گۆت: كيژ كۆلە (عەبد) بۆ ئازاكرنێ چێترە؟ گۆت: يێ ب قەدرتر ل دەف خودانێ خۆ و بها گرانتر، من گۆت: پا هەكە من نەكرن؟ گۆت: هاريكاريا خودان سنعەتەكێ بكە يان سنعەتەكێ نيشا نەزانەكێ بدە. من گۆت: يا پێغەمبەرێ خودێ تو چ دبێژی هەكە ئەز نەشيام هندە ڤان كاران بكەم؟ گۆت: خرابييا خۆ ژ خەلكی بەسكە ئەڤە سەدەقەيە ژ تە بۆ تە.

118- الثاني: عن أَبِي ذرٍّ رضي الله عنه أيضاً أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: يُصْبِحُ على كلِّ سُلاَمَى مِنْ أَحَدِكُمْ صدقَةٌ، فَكُلُّ تَسبِيْحةٍ صَدقةٌ، وكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صدقَةٌ، وكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقةٌ، وكلُّ تَكْبِيرةٍ صَدَقَةٌ، وأمْرٌ بالمعْرُوفِ صدقَةٌ، ونَهْيٌ عَنِ المنْكَرِ صدقَةٌ. ويُجْزِئُ مِنْ ذَلكَ رَكعَتَانِ يرْكَعُهُما مِنَ الضُّحى » رواه مسلم. « السُّلاَمَى » بضم السين المهملة وتخفيف اللام وفتح الميم: المفْصِلُ.

يا دووييێ: هەر ژ ئەبی زەری ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: سپێدە دبيت و ل سەر هەمی گەهێت ئێک ژ هەوە سەدەقەكا ل سەر، هەر تەسبيحەك (سبحان الله) سەدەقەكە، و هەر تەحميدەك (الحمد لله) سەدەقەكە، و هەر تەهليلەك (لا اله الا الله) سەدەقەكە، و هەر تەكبيرەك (الله اكبر) سەدەقەكە، و فەرمان ب باشييێ سەدەقەيە، و دانەپاش ژ خرابييێ سەدەقەيە، و دوو ركعەتان ل تێشتەگەهێ بكەت جهێ ڤێ هەمييێ دگريت.

119- الثَّالثُ عنْهُ قال: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عُرِضَتْ عَلَيَّ أعْمالُ أُمَّتي حسَنُهَا وسيِّئُهَا فوجَدْتُ في مَحاسِنِ أعْمالِهَا الأذَى يُماطُ عن الطَّرِيقِ، وَوجَدْتُ في مَساوَىءِ أعْمالِها النُّخَاعَةُ تَكُونُ فِي المسْجِدِ لاَ تُدْفَنُ » رواه مسلم.

يا سێيێ: هەر ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: کار و کریارێت ئوممەتا من ییێت خراب و باش نیشا من هاتنەدان، من راکرنا ئەزیەتێ ژ رێکێ د ناڤ کار و کریارێت باشدا دیت، و من تف و بەلغەم یا نەڤەشارتی ل مزگەفتێ د ناڤ کار و کریارێت خرابدا دیت.

120- الرابع عنه: أنَّ ناساً قالوا: يا رسُولَ اللَّهِ، ذَهَب أهْلُ الدُّثُور بالأجُورِ، يُصَلُّونَ كَمَا نُصَلِّي، وَيَصُومُونَ كَمَا نَصُومُ، وَيَتَصَدَّقُونَ بَفُضُولِ أمْوَالِهِمْ قال: «أوَ لَيْس قَدْ جَعَلَ لَكُمْ مَا تَصَدَّقُونَ بِهِ: إنَّ بِكُلِّ تَسْبِيحَةٍ صَدَقَةً، وَكُلِّ تَكبِيرةٍ صدقة، وكلِّ تَحْمِيدةٍ صدقةً، وكلِّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةً، وأمرٌ بالمعْرُوفِ صدقةٌ، ونَهْيٌ عنِ المنْكر صدقةٌ وفي بُضْعِ أحدِكُمْ صدقةٌ » قالوا: يا رسولَ اللَّهِ أيأتي أحدُنَا شَهْوَتَه، ويكُونُ لَه فيها أجْر ؟، قال: «أرأيْتُمْ لو وضَعهَا في حرامٍ أَكَانَ عليهِ وِزْرٌ ؟ فكذلكَ إذا وضَعهَا في الحلاَلِ كانَ لَهُ أجْرٌ» رواه مسلم.« الدُّثُورُ »: بالثاءِ المثلثة: الأموالُ، واحِدُها: دَثْرٌ.

یا چارێ: هەر ژ وی: هندە مرۆڤان گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، هەمی خێر گەهشتە خودانێت مالی (ئانکو زەنگینان)، نڤێژان دکەن هەروەکی ئەم نڤێژان دکەین، و رۆژییان دگرن هەروەکی ئەم رۆژییان دگرین، ومالێ خۆ یێ زێدە دکەنە سەدەقە. گۆت: ما چو نەداییە هەوە هوین بکەنە سەدەقە: ب راستی هەر تەسبیحەك (سبحان الله) سەدەقەیە، و هەر تەکبیرەك (الله اکبر) سەدەقەیە، و هەر تەحمیدەك (الحمد لله) سەدەقەیە، و هەر تەهلیلەك (لا اله الا الله) سەدەقەیە، و فەرمان ب باشییێ سەدەقەیە، و دانەپاش ژ خرابییێ سەدەقەیە، و سەدەقەیا د ئەندامێ (جهێ ناموسا) ئێک ژ هەوەدا، گۆتن یا پێغەمبەرێ خودێ، ئێک ژ مە بچیتە نڤینا ژنا خۆ، ئەڤە دێ بۆ خێر بیت؟ گۆت: بێژنە من هەکە بکەتە د حەرامیدا دێ گونەه ل سەر بیت ئان نە؟ هەر هۆسا هەکە بکەتە د حەلالیدا دێ خێر بۆ هێتە نڤیسین.

121- الخامس: عنه قال: قال لي النبيُّ صلى اللَّه عليه وآله وسلم: «لاَ تَحقِرنَّ مِن المعْرُوفِ شَيْئاً ولَوْ أنْ تلْقَى أخَاكَ بِوجهٍ طلِيقٍ » رواه مسلم.

یا پێنجێ: هەر ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە من: چو ژ خێرێ بچویک و کێم نەدانە خۆ هەکە تو ب رویەکێ ڤەکری بەرێ خۆ بدەیە برایێ خۆ.

122- السادس: عن أَبِي هريرة رضي اللَّه عنه قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كُلُّ سُلاَمَى مِنَ النَّاسِ علَيْهِ صدَقةٌ كُلَّ يَوْمٍ تَطْلُعُ فيه الشَّمْسُ: تعدِلُ بيْن الاثْنَيْنِ صدَقَةٌ، وتُعِينُ الرَّجُلَ في دابَّتِهِ، فَتحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أوْ ترْفَعُ لَهُ علَيْهَا متَاعَهُ صدقةٌ، والكلمةُ الطَّيِّبةُ صدَقةٌ، وبِكُلِّ خَطْوَةٍ تمْشِيها إلى الصَّلاَةِ صدقَةٌ، وَتُميطُ الأذَى عَن الطرِيق صَدَقةٌ » متفق عليه.

یا شەشێ: ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر رۆژەکا رۆژ تێدا ل سەر خەلکی دەرکەڤیت سەدەقەکا ل سەر هەر گەهەکا وان هەی: دادوەرییێ د ناڤبەرا دوویاندا بکەی سەدەقەیە، و تو هاریکارییا زەلامی د دەوارێ ویدا بکەی، باری هاری وی راکەی

یان باری هاری وی بدانی سەدەقەیە، و ئاخفتنا خۆش و خێرێ سەدەقەیە، و هەر پێنگاڤەکا تـو بـۆ نڤێژێ باڤێی سەدەقەیە، و ئەزیەتێ ژ رێکێ راکەی سەدەقەیە.

ورواه مسلم أيضاً من رواية عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّهُ خُلِقَ كُلُّ إنْسانٍ مِنْ بني آدم علَى سِتِّينَ وثلاثمائَةِ مَفْصِلٍ، فَمنْ كَبَّر اللَّه، وحمِدَ اللَّه، وَهَلَّلَ اللَّه، وسبَّحَ اللَّه واستَغْفَر اللَّه، وعَزلَ حَجراً عنْ طَرِيقِ النَّاسِ أوْ شَوْكَةً أوْ عظْماً عن طَرِيقِ النَّاسِ، أوْ أمر بمعرُوفٍ أوْ نهى عنْ مُنْكَرٍ، عَددَ السِّتِّينَ والثَّلاَثمائة، فَإنَّهُ يُمْسي يَوْمئِذٍ وَقَد زَحزحَ نفْسَهُ عنِ النَّارِ ».

و دیسا موسلمی ریوایەت کرییە، ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودێ هەر مرۆڤەك ژ دوینـدەها ئـادەمی یـێ ژ سـێ سـەد و شێسـت گـەهان چێـکری، هەرکەسێ خودێ مەزن بـدانیت (بێـژیت: الله اکبر) و شـوکرا خـودێ بکـەت (بێـژیت: الحمد لله) و خودێ تنێ پەرستیییێ هەژی بدانیت (بێژیت: لا اله الا الله) و خودێ ژ کێم و کاسـیان پـاك و پاقـژ بکەت (بێژیت: سبحان الله) و داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ خودێ بکەت (بێژیت: استغفر الله) و بەرەکێ ژ رێکا خەلکی بدەتە رەخەکێ یان ستریەکێ یان هەستییەکێ، یان فەرمانێ ب باشییێ بکەت، یان نەهییێ ژ خرابییێ بکەت، هژمارا سێسەد و شێستان، ئێڤار ل وی بـوو، و وی خـۆ ژ ئـاگری دویـر ئێخست.

123- السابع: عنه عن النَبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « منْ غدَا إلى المسْجِدِ أو رَاحَ، أعدَّ اللَّهُ لَهُ في الجنَّةِ نُزُلاً كُلَّمَا غَدا أوْ رَاحَ » متفقٌ عليه.« النُّزُل »: القُوتُ والرِّزْقُ ومَا يُهَيَّأُ للضَّيفِ.

یا حەفتێ: ژ وی: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ بچیتە مزگەفتێ یان بزڤریت، خـودێ بۆ مێڤانداری بەرهەڤکرییە، هەر گاڤا بچیت یان بزڤریت.

124- الثامن: عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا نِسَاء المسْلِماتِ لاَ تَحْقِرنَّ جارَةٌ لِجارتِهَا ولَوْ فِرْسِنَ شاةٍ » متفقٌ عليه.قال الجوهري: الفِرْسِنُ مِنَ الْبعِيرِ: كالحافِرِ مِنَ الدَّابَّةِ، قال: وربَّمَا اسْتُعِير في الشَّاةِ

یا هەشتێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: یا ژنێت موسلمان، کەس ژ هەوە سەدەقا جیرانا خۆ کێم نەدانیت هەکە خۆ سما گیسکی بیت.

125- التاسع: عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الإيمَانُ بِضْعٌ وَسبْعُونَ، أوْ بِضْعٌ وَسِتُّونَ شَعْبَةً: فَأفْضلُهَا قوْلُ لاَ إلَهَ إلاَّ اللَّهُ، وَأدْنَاهَا إمَاطَةُ الأذَى عنِ الطَّرِيقِ، وَالحيَاءُ شُعْبةٌ مِنَ الإيمانِ » متفقٌ عليه.« البضْعُ » من ثلاثة إلى تسعةٍ، بكسر الباءِ وقد تفْتَحُ. « والشُّعْبةُ »: القطْعة.

یا نەهێ: ژ وی، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: باوەری حەفتێ و تشتەك، یان شێست و تشتەك پشکە، یا ژهەمییان چێتر گۆتنا: چو پەرستیییێت دورستی و هـەژی نیـنن خـودێ نـەبیت، و یـا ژ هەمیان کێمتر، راکرنا ئەزیەتێیە ژ رێکێ، و شەرم پشکەکە ژ باوەرییێ.

126- العاشر: عنه أن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بَيْنمَا رَجُلٌ يَمْشِي بطَرِيقٍ اشْتَدَّ علَيْهِ الْعَطشُ، فَوجد بِئراً فَنزَلَ فيها فَشَربَ، ثُمَّ خرج فإذا كلْبٌ يلهثُ يَأْكُلُ الثَّرى مِنَ الْعطَشِ، فقال الرَّجُلُ: لَقَدْ بلَغَ هَذَا الْكَلْبُ مِنَ العطشِ مِثْلَ الَّذِي كَانَ قَدْ بَلَغَ مِنِّي، فَنَزَلَ الْبِئْرَ فَملأَ خُفَّه مَاءً ثُمَّ أَمْسَكَه بِفيهِ، حتَّى رقِيَ

فَسَقَى الْكَلْبَ، فَشَكَرَ اللَّهُ لَه فَغَفَرَ لَه. قَالُوا: يا رسولَ اللَّه إِنَّ لَنَا فِي الْبَهَائِمِ أَجْراً ؟ فَقَالَ: « فِي كُلِّ كَبِدٍ رَطْبَةٍ أَجْرٌ » متفقٌ عليه.

يا دەهێ: ژ وی، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: وەختەکێ زەلامەك ل ڕێکەکێ دچۆ زێدە تێنی بوو، بیرەك دیت چۆ تێدا و ئاڤ ڤەخوار، پاشی دەرکەفت، هۆ دیت سەیەك یێ حلکەحلکێ دکەت و یێ ئاخێ ژ تێنادا دخۆت، وی زەلامی گۆت: ئەڤ سەیە ژ تێنادا یێ گەهشتییە وێ یا ئەز ژ تێنادا گەهشتیمێ، ئینا چۆ د بیرێدا و تژی پێلاڤا خۆ ئاڤ کر پاشی ب دەڤێ خۆ گرت هەتا سەرکەفتی و سە ئاڤدا، ئینا خودێ ژێ رازی بوو و کارێ وی قەبویل کر، ڤێجا گونەهێت وی ژێ برن. گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، بۆ مە خێر د جانەوەراندا ژی هەیە؟ گۆت: خێر د هەر خودان روحەکا هەبیتدا یا هەی.

وفي رواية للبخاري: « فَشَكَر اللَّه لهُ فَغَفَرَ لَه، فَأَدْخَلَه الْجَنَّةَ ».

و د ریوایەتەکا بوخاریدا: ئینا خودێ ژێ رازی بوو و کارێ وی قەبویل کر، و برە بەحەشتێ.

وفي رواية لَهُما: « بَيْنَما كَلْبٌ يُطيف بِرَكِيَّةٍ قَدْ كَادَ يقْتُلُه الْعطَشُ إِذْ رأَتْه بغِيٌّ مِنْ بَغَايا بَنِي إِسْرَائيلَ، فَنَزَعَتْ مُوقَهَا فاسْتَقت لَهُ بِهِ، فَسَقَتْهُ فَغُفِر لَهَا بِهِ».« الْمُوقُ »: الْخُفُّ. « وَيُطِيفُ »: يَدُورُ حَوْلَ « رَكِيَّةٍ » وَهِيَ الْبِئْرُ.

و د ریوایەتەکا دیدا دەف بوخاری و موسلمی: وەختەکێ سەیەك دۆر بیرەکێ دزڤری، نێزیکە تێناتی بکوژیت، د ڤی وەختیدا دەهمانپیسەکێ ژ دەهمانپیسێت ئیسرائیلییان هۆسا دیت، ئینا پێلاڤا خۆ ئێخست و سە پێ ئاڤدا خودێ گونەهێت وێ پێ ژێ برن.

127- الْحادي عشَرَ: عنْهُ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَقَد رأَيْتُ رَجُلاً يَتَقَلَّبُ فِي الْجَنَّةِ فِي شَجرةٍ قطَعها مِنْ ظَهْرِ الطَّرِيقِ كَانَتْ تُؤْذِي الْمُسلِمِينَ ». رواه مسلم.

یا یازدێ: ژ وی، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: من زەلامەك دیت ژ بەر دارەکێ خۆ د بەحەشتێدا دقولپاند، ل سەر ڕێکێ ئەزیەتا موسلمانان دکر بری.

وفي رواية: « مرَّ رجُلٌ بِغُصْنِ شَجرةٍ عَلَى ظَهْرِ طرِيقٍ فَقَالَ: واللَّهِ لأُنَحِّيَنَّ هذا عنِ الْمسلِمِينَ لا يُؤْذِيهُمْ، فأُدْخِلَ الْجَنَّةَ ».

و د ریوایەتەکا دیدا: زەلامک ل بەر تایێ دارەکێرا بۆری ل سەر ڕێکێ، گۆت: ئەز ب خودێ کەم، دێ ڤی تای ژ ڕێکا موسلمانان دەمە پاش دا ئەزیەتا کەسێ نەکەت، پێ چۆ بەحەشتێ.

وفي رواية لهما: « بيْنَما رجُلٌ يمْشِي بِطريقٍ وجد غُصْن شَوْكٍ علَى الطَّرِيقِ، فأَخَّرُه فشَكَر اللَّهُ لَهُ، فغَفر لَهُ ».

و د ریوایەتەکا دیدا دەف بوخاری و موسلمی: وەختەکی زەلامەك ل ڕێکەکێ دچۆ، تایێ ستریەکی دیت ژ ڕێکێ داپاش، ئینا خودێ ژێ رازی بوو، و کارێ وی قەبویل کر، ڤێجا گونەهێت وی ژێ برن.

128- الثَّاني عشَر: عنْه قالَ: قَال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ توضَّأَ فأحَسَنَ الْوُضُوءَ، ثُمَّ أتَى الْجُمعةَ، فَاستمع وأنْصتَ، غُفِر لَهُ ما بيْنَهُ وبيْنَ الْجُمعةِ وزِيادةُ ثَلاثَةِ أيَّامٍ، ومَنْ مسَّ الْحصا فَقد لَغَا » رواه مسلم.

یا دازدێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەستنڤێژا خۆ بشۆت، دورست بشۆت، و بێتە خوتبێ، و گوهێ خۆ بدەتێ و خۆ بێ دەنگ بکەت، گونەهێت وی مابەینا وی و ئەینییێ هاتنە ژێبرن، و سێ رۆژێت دی ژی ل سەر زێدە، و هەرکەسێ دەستێ خۆ بکەتە حەسحاسان (ئانکو یاریان پێ بکەت، یان دەمێ دچیتە سوجدێ دەستێ خۆ بدەتێ بۆ خۆ دەشت کەت، ئەڤە چونکی هنگی مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ نە یا رائێخستی بوو) ئەو ئاخفت، یان کفتە د باتلیدا، یان خوسارەت بوو، یان تشتەکێ نەهەژی کر.

129- الثَّالثَ عَشر: عنْه أن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذَا تَوضَّأَ الْعبْدُ الْمُسْلِم، أو الْمُؤْمِنُ فغَسلَ وجْهَهُ خرج مِنْ وَجْهِهِ كُلُّ خطِيئةٍ نظر إلَيْهَا بعينهِ مَعَ الْماءِ، أوْ مَعَ آخِر قَطْرِ الْماءِ، فَإِذَا غَسَل يديهِ خَرج مِنْ يديْهِ كُلُّ خَطِيْئَةٍ كانَ بطشتْهَا يداهُ مع الْمَاءِ أَو مع آخِرِ قَطْرِ الْماءِ، فَإِذَا غسلَ رِجليْهِ خَرجَتْ كُلُّ خَطِيْئَةٍ مشَتْها رِجْلاهُ مع الْماءِ أَوْ مع آخِرِ قَطْرِ الْمَاءِ حَتَّى يخْرُج نقِياً من الذُّنُوبِ» رواه مسلم.

یا سێزدێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە بەندەیێ موسلمان، یان یێ خودان باوەر دەستنڤێژا خۆ شویشت و سەر و چاڤێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب چاڤێ خۆ بەرێ خۆ دایییێ دگەل ئاڤێ ژ سەر و چاڤێت وی دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهییێ یا ئاڤێ، و هەکە دەستێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب دەستێت خۆ کرین، دگەل ئاڤێ ژ دەستێت وی دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهییێ یا ئاڤێ، و هەکە پێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب پێت خۆ چۆیییێ، دگەل ئاڤێ دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهییێ یا ئاڤێ، هەتا ژ گونەهان پاقژ دەردکەڤیت.

130- الرَّابعَ عشرَ: عنه عن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الصَّلواتُ الْخَمْسُ، والْجُمُعَةُ إِلَى الْجُمُعةِ، ورمضانُ إِلَى رمضانَ مُكفِّرَاتٌ لِمَا بينَهُنَّ إِذَا اجْتنِبَت الْكَبائِرُ » رواه مسلم

یا چاردێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: پێنج نڤێژ، و خوتبە هەتا خوتبێ، و رەمەزان هەتا رەمەزانێ، گونەهە ژێبەرن بۆ د ناڤبەرا خۆدا هەکە ژ گونەهێت مەزن بێتە دویرئێخستن.

131- الْخَامسَ عشر: عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ألا أدلُّكَم على ما يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الْخَطايا، ويرْفَعُ بِهِ الدَّرجاتِ ؟ » قالوا: بلى يا رسُولَ اللَّهِ، قال: « إسباغ الْوُضوءِ على الْمَكَارِهِ وكَثْرةُ الْخُطَا إِلَى الْمسَاجِدِ، وانْتِظَارُ الصَّلاةِ بعْدِ الصَّلاةِ، فَذلِكُمُ الرِّبَاطُ » رواه مسلم.

یا پازدێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز نیشا هەوە نەدەم تشتێ خودێ گونەهان پێ ژێ دبەت، و دەرەجەیان پێ بلند دکەت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: دەستنڤێژ شویشتنا دورست د نەخۆشیاندا و زێدە پێنگاڤ هاڤێتن بۆ مزگەفتان و خۆ گرتن هیڤییا نڤێژێ پشتی کرنا نڤێژێ، ئەڤەیە هەژی مرۆڤ خۆ بۆ ڤالا و ئاسێ بکەت.

132- السَّادسَ عشرَ: عن أَبِي موسى الأشعري رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ صلَّى الْبَرْدَيْنِ دَخَلَ الْجَنَّةَ » متفقٌ عليه.« البَرْدَانِ »: الصُّبْحُ والْعَصْرُ.

يا شازدێ: ژ ئەبی مووسایێ ئەشعەری، ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەركەسێ نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری بكەت، چۆ بەحەشتێ.

133- السَّابِعَ عشَر: عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذَا مرِضَ الْعَبْدُ أَوْ سافَر كُتِب لَهُ ما كانَ يعْملُ مُقِيماً صحِيحاً » رواه البخاري.

يا هەڤدێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەكە بەندە نەساخ بوو، يان وەغەركر، ئەو كارێ دەمێ ل مال و يێ ب سلامەت دكر بۆ هاتە نڤيسين.

134- الثَّامنَ عشَرَ: عنْ جابرٍ رضي اللَّه عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كُلُّ معرُوفٍ صدقَةٌ » رواه البخاري، ورواه مسلم مِن رواية حذَيفَةَ رضي اللَّه عنه.

يا هەژدێ: ژ جابری، ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەمی باشی و قەنجی سەدەقەيە.

135- التَّاسع عشر: عنْهُ قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْ مُسْلِمٍ يَغْرِسُ غَرْساً إلاَّ كانَ ما أُكِلَ مِنْهُ لهُ صدقةً، وما سُرِقَ مِنْه لَه صدقَةً، ولا يرْزؤه أَحَدٌ إلاَّ كانَ له صدقةً» رواه مسلم.

يا نازدێ: ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: نينە موسلمانەك تشتەكێ بچينيت، هەكە هەر تشت ژێ بێتە خوارن بۆ سەدەقە نەئێتە نڤيسين، و چ لێ هاتە دزين بۆ سەدەقەيە، و كەس چو ژێ كێم ناكەت و بۆ سەدەقە نەبيت.

وفي رواية له: « فَلا يغْرِس الْمُسْلِم غرساً، فَيَأْكُلَ مِنْهُ إِنسانٌ ولا دابةٌ ولا طَيرٌ إلاَّ كانَ له صدقَةً إِلَى يَوْمِ الْقِيَامة ».

و د ريوايەتەكا ديدا يا وی: موسلمان چو تشتان ناچينيت، مرۆڤەك ژێ بخۆت، و نە چو گيانەوەر نە چو بالەفر هەكە بۆ نەبيتە سەدەقە هەتا رۆژا قيامەتێ.

وفي رواية له: « لا يغْرِس مُسلِم غرْساً، ولا يزْرعُ زرْعاً، فيأْكُل مِنْه إِنْسانٌ وَلا دابَّةٌ ولا شَيْءٌ إلاَّ كَانَتْ لَه صدقةً، ورويَاه جميعاً مِنْ رواية أَنَسٍ رضي اللَّه عنه. قولُهُ: « يرْزَؤُهُ » أي: يَنْقُصهُ.

و د ريوايەتەكا ديدا يا وی: موسلمان چو تشتان ناچينيت، و چو شينكاتی شين ناكەت مرۆڤەك ژێ بخۆت، و نە چو گيانەوەر نە چو تشت، هەكە بۆ نەبيتە سەدەقە.

136- العْشْرُونَ: عنْهُ قالَ: أَراد بنُو سَلِمَة أَن ينْتَقِلوا قُرْبَ المسْجِدِ فبلَغَ ذلك رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَ لَهُمْ: « إِنَّه قَدْ بَلَغَنِي أَنَّكُمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَنْتَقِلُوا قُربَ الْمَسْجِدِ ؟ » فَقَالُوا: نَعَمْ يا رسولَ اللَّهِ قَدْ أَرَدْنَا ذلكَ، فَقالَ: « بَنِي سَلِمةَ ديارَكُمْ، تكْتبْ آثَارُكُمْ، دِيارَكُم، تُكْتَبْ آثارُكُمْ » رواه مسلم.

يا بيستێ: ژ وی، گۆت: بەنی سەلەمە دڤيان خۆ ڤەگوهێزنە نێزيكی مزگەفتێ، ئەڤە گەهشتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە وان: يێ گەهشتييە من هەوە دڤێت خۆ نێزيكی مزگەفتێ بكەن؟ گۆتن: بەلێ يا پێغەمبەرێ خودێ راستە مە دڤيا، گۆت: گەلی بەنی سەلەمە ل جهێ خۆ بن، شوين پێت هەوە دئێنە نڤيسين، شوين پێت هەوە دئێنە نڤيسين.

وفي روايةٍ: « إِنَّ بِكُلِّ خَطْوةٍ درجةً » رواه مسلم. ورواه البخاري أيضاً بمعناهُ مِنْ روايةِ أَنَسٍ رضي الله عنه.

و د ريوايەتەكا ديدا: ب هەر پێنگاڤەكێ دەرەجەكە.

و « بنُو سَلِمَةَ » بكسر اللام: قبيلة معروفة من الأَنصار رضي الله عنهم، و «آثَارُهُمْ» خُطاهُمْ.

137- الْحادي والْعِشْرُونَ: عنْ أَبِي الْمُنْذِرِ أُبيِّ بنِ كَعبٍ رضي الله عنه قال: كَان رجُلٌ لا أَعْلمُ رجُلا أَبْعَدَ مِنَ الْمَسْجِدِ مِنْهُ، وكَانَ لا تُخْطِئُهُ صلاةٌ فَقِيل لَه، أَوْ فقُلْتُ لهُ: لَوْ اشْتَرَيْتَ حِماراً تَرْكَبُهُ في الظَّلْماءِ، وفي الرَّمْضَاءِ فَقَالَ: ما يسُرُّني أَن منْزِلِي إِلَى جنْب الْمسْجِدِ، إِنِّي أُرِيدُ أَنْ يُكْتَب لِي مَمْشَايَ إِلَى الْمَسْجد، ورُجُوعِي إِذَا رجعْتُ إِلَى أَهْلِي، فقالَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قَدْ جمع اللهُ لكَ ذلِكَ كُلَّهُ » رواه مسلم.

يا بيست و ئێكێ: ژ ئەبى مونزرى، ئوبەيێ كورێ كەعبى ﷺ، گۆت: زەلامەك هەبوو ئەز پێناحەسم ئێک ژ وى ژ مزگەفتێ دويرتر بوو، و چو نڤێژ ژێ نەدچۆن، ئێكێ گۆتێ، يان من گۆتێ هەكە تە كەرەك كريبا، ل تاريستان و شەڕگەها گەرمێ لێ سويارباى، گۆت: من پێخۆش نينە مالا من ب رەخ مزگەفتێڤە بيت، من دڤێت هاتنا من بۆ مزگەفتێ و زڤرينا من بۆ مالا من، بۆ من بێتە نڤيسين، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راست خودێ ئەڤە هەمى بۆ تە كۆمكرن.

وفي روايةٍ: « إِنَّ لَكَ مَا احْتسَبْت ». « الرمْضَاءُ » الأَرْضُ الَّتِي أَصَابَهَا الْحرُّ الشَّديدُ.

و د ريوايەتەكا ديدا: تە چ بۆ خۆ حسێبكرييە ئەو بۆ تەيە.

138- الثَّاني والْعشْرُونَ: عنْ أَبِي محمدٍ عبدِ اللهِ بنِ عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَرْبعُونَ خَصْلةً أَعلاها منِيحةُ الْعَنْزِ، ما مِنْ عامَلٍ يعملَ بِخَصْلَةٍ مِنْها رجاءَ ثَوَابِهَا وتَصْدِيقَ موْعُودِهَا إِلاَّ أَدْخلَهُ اللهُ بِهَا الْجنَّةَ » رواه البخارى. « الْمنِيحةُ »: أَنْ يُعْطِيَهُ إِيَّاهَا ليأْكُل لبنَهَا ثُمَّ يَردَّهَا إِلَيْهِ.

يا بيست و دوويێ: ژ ئەبى موحەممەد، عەبدوللايێ كورێ عەمرويێ كورێ عاسى، ﷺ گۆت: پێغەمبەرى ﷺ گۆت: چل خێرن، يا مەزنتر، دانا بزنا ب شيرە (بدەيە ف ئێكێ مفايى بۆ خۆ ژێ ببينيت هندى يا ب شير بيت، پاشى بۆتە بزڤرينيت) نينە كاركەرەك كارى ب ئێک ژ ڤان خێران بكەت هيڤيا خێرا وان، و ب باوەرى ب وێ ژڤانا خودێ و پێغەمبەرى ل سەر داى، هەكە خودێ وى پێ نەبەتە بەحەشتێ.

139- الثَّالثُ والْعشْرونَ: عَنْ عدِيِّ بنِ حاتِمٍ رضي الله عنه قال: سمِعْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « اتَّقُوا النار وَلوْ بِشقِّ تَمْرةٍ » متفقٌ عليه.

يا بيست و سێيێ: ژ عەدييێ كورێ حاتەمى، ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرى بوو ﷺ گۆت: خۆ ژ ئاگرى (جەهنەمێ) بپارێزن، خۆ هەكە ب كەرەكێ قەسپێ بيت.

في رواية لهما عنه قال:قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:« مَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ سيُكَلِّمُه ربُّه لَيْس بَيْنَهُ وبَينَهُ تَرْجُمَان، فَيَنْظُرَ أَيْمنَ مِنْهُ فَلا يَرى إِلاَّ مَا قَدَّم، ويَنْظُر أشأَمَ مِنْهُ فلا يَرَى إلاَّ ما قَدَّمَ، وَيَنْظُر بَيْنَ يدَيْهِ فَلا يَرى إلاَّ النَّارَ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ، فاتَّقُوا النَّارَ ولوْ بِشِقِّ تَمْرةٍ، فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَبِكَلِمَة طيِّبَةٍ ».

و د ریوایەتەکا دیدا ل دەف بوخاری و موسلمی: ژ وی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە نینە هەکە خودایێ وی دگەل نەئاخڤیت، و وەرگێر (ترجومان) د ناڤبەرا وی و ویدا نەیی، دێ بەرێ خۆ دەتە لایێ خۆ یێ راستێ چو نابینیت ئەو نەبیت یا کری، و دێ بەرێ خۆ دەتە لایێ خۆ یێ چەپێ چو نابینیت ئەو نەبیت یا کری، و دێ بەرێ خۆ دەتە بەر سینگێ خۆ ئاگری پێڤەتر د راست رویێ خۆدا نابینیت، ڤێجا خۆ ژ ئاگری (جەهنەمێ) بپارێزن، خۆ هەکە ب کەرەکێ قەسپێ بیت، یێ نەدیت بلا ب ئاخفتنەکا خۆش و خێرێ بیت.

140- الرَّابِع والْعشرونَ: عنْ أَنَسٍ رضي الله قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه لَيَرْضَى عَنِ الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الأَكْلَةَ فيحْمدَهُ عليْهَا، أَوْ يشْربَ الشَّرْبَةَ فيحْمدَهُ عليْهَا » رواه مسلم.

« وَالأَكْلَة » بفتح الهمزة: وهي الْغَدوة أَوِ الْعشوة.

یا بیست و چارێ: ژ ئەنەسی، رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ ژ بەندەیی رازی دبیت ل سەر خوارنەکێ بخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت، یان ڤەخوارنەکێ ڤەخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت.

141- الْخَامِسُ والْعشْرُونَ: عن أَبِي رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ صدقةٌ » قال: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يَجِدْ ؟ قالَ: « يعْمَل بِيَدِيهِ فَيَنْفَعُ نَفْسَه وَيَتَصدَّقُ »: قَال: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يسْتطِعْ ؟ قال: يُعِينُ ذَا الْحَاجَةِ الْمَلْهوفَ » قالَ: أَرَأَيْت إِنْ لَمْ يسْتَطِعْ قالَ: « يَأْمُرُ بِالمعْرُوفِ أَوِ الْخَيْرِ » قالَ: أَرَأَيْتَ إِنْ لَمْ يفْعلْ ؟ قالْ: «يُمْسِكُ عَنِ الشَّرِّ فَإِنَّهَا صدَقةٌ » متفقٌ عليه

یا بیست و پێنجێ: ژ ئوبەی، رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: سەدەقە یا ل سەر هەر موسلمانەکێ هەبیت. گۆت: بێژە من هەکە نەبیت؟ گۆت: بلا ب دەستێت خۆ شۆل کەت، مفای ل خۆ بکەت و سەدەقێ ژی بدەت. گۆت: بێژە من هەکە نەشیا؟ گۆت: بلا هاریکارییا هەوجەیێ هەوارخواز بکەت. گۆت: بێژە من هەکە نەکر؟ گۆت: بلا خۆ ژ خرابییێ ڤەگریت ئەو ژی سەدەقەیە.

14- باب في الاقتصاد في العبادة

بابەتێ ناڤنجیاتیێ د پەرستنێدا

قال الله تعالى: * (طه،مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لِتَشْقَى) (طه: 1،2) * هـەی موحەممـەد مـە قورئان ل سەر تە نەئینایییە خوارێ، دا تو بوەستی و زەحمەتێ ببەی [ژ بەر زێدە خەمخوارنا تە ل سەر گاوری و نەباوەری ئینانا وان، و راوەستیانا تە یا زێدە درێژ ل سەر نڤێژێ]. وقال تعالى (البقرة 185): * (يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ) (البقرة: من الآية185) * خـودێ دڤێـت ل سـەر هەوە ساناهی بکەت، نەڤێت ل سەر هەوە گران بکەت [ب زەحمەت بێخیت].

142- عن عائشةَ رضي اللَّهُ عنها أَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دخَلَ عليْها وعِنْدها امْرأَةٌ قال: مَنْ هَذِهِ ؟ قالت: هَذِهِ فُلانَة تَذْكُرُ مِنْ صَلاتِهَا قالَ: « مَهُ عليكُمْ بِما تُطِيقُون فَوَاللَّه لا يَمَلُّ اللَّهُ حتَّى تَمُلُّوا وكَانَ أَحَبُّ الدِّينِ إِلَيْهِ ما داوَمَ صَاحِبُهُ علَيْهِ » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ، ﷺ گۆت: پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف و ژنەك ل دەف بوو گۆت: ئەڤە کییە؟ من گۆت: ئەڤە بێڤانە، بەحسێ نڤێژا خۆ دکەت، گۆت: نە، هندێ بکەن هوین بشێن، ئەز ب خودێ کەمە خودێ بێزار نابیت هەتا هوین بێزار نەبن (ئانکو خەلاتێ کاری ژ هەوە نابریت هەتا هوین بێزار نەبن) و خۆشتڤیترین کارێ دینی بۆ وی ئەو بوو یێ خودانێ وی ل سەر بەردەوام.

« ومهْ » كَلِمة نَهْي وزَجْرٍ. ومَعْنى « لا يمَلُّ اللَّهُ » أي: لا يَقْطَعُ ثَوابَهُ عنْكُمْ وَجَزَاءَ أَعْمَالِكُمْ، ويُعَامِلُكُمْ مُعاملَةَ الْمالِّ حَتَّى تَمُلُّوا فَتَتْرُكُوا، فَيَنْبَغِي لكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا ما تُطِيقُونَ الدَّوَامَ علَيْهِ لَيَدُومَ ثَوَابُهُ لَكُمْ وفَضْلُه عَلَيْكُمْ.

143- وعن أَنسٍ رضي الله عنه قال: جاءَ ثَلاثةُ رهْطٍ إِلَى بُيُوتِ أَزْواجِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يسْأَلُونَ عنْ عِبَادَةِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَلَمَّا أُخبِروا كأَنَّهُمْ تَقَالُّوها وقالُوا: أَين نَحْنُ مِنْ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَدْ غُفِر لَهُ ما تَقَدَّم مِنْ ذَنْبِهِ وما تَأَخَّرَ. قالَ أَحَدُهُمْ: أَمَّا أَنَا فأُصلِّي الليل أَبداً، وقال الآخَرُ: وَأَنا أَصُومُ الدَّهْرَ أبداً ولا أُفْطِرُ، وقالَ الآخرُ: وأَنا اعْتَزِلُ النِّساءَ فلا أَتزوَّجُ أَبداً، فَجاءَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِلَيْهِمْ فقال: « أَنْتُمُ الَّذِينَ قُلْتُمْ كذا وكذَا ؟، أَما واللَّهِ إِنِّي لأَخْشَاكُمْ للَّهِ وَأَتْقَاكُم له لكِنِي أَصُومُ وَأُفْطِرُ، وَأُصلِّي وَأَرْقُد، وَأَتَزَوّجُ النِّسَاءَ، فمنْ رغِب عن سُنَّتِي فَلَيسَ مِنِّي» متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: سێ زەلام هاتنە مالێت کاڤانییێت پێغەمبەری ﷺ پسیارا پەرستن و عیبادەتێ پێغەمبەری ﷺ کرن، ڤێجا وەختێ بۆ هاتییە گۆتن، هەروەکی وان کێم دانا، ئینا گۆتن: ئەم ل کیرێ و پێغەمبەر ﷺ ل کیرێ، گونەهێت وی پێش و پاش ییت هاتینە ژێبرن. ئێک ژ وان گۆت: هندیکە ئەزم ئەز دێ شەڤان هەر و هەر ساخ کەم و نڤێژان کەم. و یێ دی گۆت: ئەز هەر و هەر دێ یێ ب رۆژی بم و رۆژییان ناخۆم. و یێ دی گۆت: ئەز دێ خۆ ژ ژنان دەمە پاش و د بنیرا ژنێ نائینم. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات گۆت: هوینن ئەوێت هەوە ئەڤە و ئەڤە گۆتین؟ ئەز ب خودێ کەمە ئەز ژ هەوە خودێ ترستر و پارێزکارترم، بەلێ ئەز رۆژییێ دگرم و دخۆم، و ب شەڤ نڤێژێ دکەم و دنڤم، و ژنان دئینم، و هەرکەسێ رێکا من بهێلیت نە ژ منە.

144- وعن ابن مسعودٍ رضي الله عنه أن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « هَلَكَ الْمُتَنَطِّعُونَ » قالهَا ثلاثاً، رواه مسلم.« الْمُتَنطِّعُونَ »: الْمُتعمِّقونَ الْمُشَدِّدُون فِي غَيْرِ مؤضَعِ التَّشْدِيدِ.

و ژ ئیبن مەسعودی، ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: زەحمەت حەز و توندی خواز هیلاك چۆن، سێ جاران گۆت.

145- عن أَبِي هريرة رضي الله عنه النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: إِنَّ الدِّينَ يُسْرٌ، ولنْ يشادَّ الدِّينُ إلاَّ غَلَبه فسدِّدُوا وقَارِبُوا وَأَبْشِرُوا، واسْتعِينُوا بِالْغدْوةِ والرَّوْحةِ وشَيْءٍ مِن الدُّلْجَةِ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: دین یێ ب ساناهییە و کەس نینە توند و تیژییێ د دینیدا بکەت و خۆ ب سەر دینی بێخیت، و هەکە دین ب سەر وێ نەکەڤیت دورستیخواز بن بێ کێمکرن و بێ زێدەکرن و خۆ راگرن و بمینن و د کار و بارێت خۆدا ناڤنجیخواز بن و هەکە هوین نەشیان کاری ب رەنگێ پێدڤی بکەن دویر نەکەڤن و نێزیکی کاری بن، و بلا دلێ هەوە ب خێرا کاری خۆش بیت، و دا بگەهنە خێرێ، هاریکارییێ ژ دەرکەفتنا سپێدێ و ئێڤاری و پشکەکێ ژ دویماهییا شەڤێ بخوازن (ئانکو دا بگەهنە خێرێ بەردەوامییێ بدەنە کار و کریارێت خۆ).

وفي رواية له « سدِّدُوا وقَارِبُوا واغْدوا ورُوحُوا، وشَيْء مِنَ الدُّلْجَةِ، الْقَصْد الْقصْد تَبْلُغُوا ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: دورستیخواز بن بێ کێمکرن و بێ زێدەکرن و خۆ راگرن و بمینن و د کار و بارێت خۆدا ناڤنجیخواز بن و هەکە هوین نەشیان کاری ب رەنگێ پێدڤی بکەن دویر نەکڤن و نێزیکی کاری بن، هاریکارییێ ژ دەرکەفتنا سپێدێ و ئێڤاری و پشکەکێ ژ دویماهییا شەڤێ بخوازن (ئانکو دا بگەهنە خێرێ بەردەوامییێ بدەنە کار و کریاریت خۆ) (د کار و بار و عیبادەتێ خۆدا) د ناڤنجی بن د ناڤنجی بن دێ گەهن.

قوله: « الدِّينُ » هُو مرْفُوعٌ عَلَى ما لَمْ يُسَمَّ فَاعِلُهُ. وروِي مَنْصُوباً، وروِيَ: « لَنْ يُشَادَّ الدِّينَ أَحَدٌ ».. وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِلاَّ غَلَبَهُ »: أَيْ: غَلَبَه الدِّينُ وَعَجزَ ذلكَ الْمُشَادُّ عنْ مُقَاومَةِ الدِّينِ لِكَثْرةِ طُرُقِهِ. « والْغَدْوةُ » سيْرُ أَوَّلِ النَّهَارِ. «وَالرَّوْحةُ »: آخِرُ النَّهَارِ «والدُّلْجَةُ »: آخِرُ اللَّيْلِ. وَهَذا استَعارةٌ، وتَمْثِيلٌ، ومعْناهُ: اسْتَعِينُوا عَلَى طَاعةِ اللَّهِ عز وجلَّ بالأَعْمالِ فِي وقْتِ نشاطِكُمْ، وفَراغِ قُلُوبِكُمْ بحيثُ تَسْتلذُّونَ الْعِبادَةَ ولا تسأَمُونَ مقْصُودكُمْ، كَما أَنَّ الْمُسافِرَ الْحاذِقَ يَسيرُ فِي هَذهِ الأَوْقَاتِ وَيستَرِيحُ هُو ودابَّتُهُ فِي غَيْرِهَا، فيصِلُ الْمقْصُود بِغَيْرِ تَعبٍ، واللَّهُ أَعلم.

146- وعن أَنسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: دَخَلَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الْمسْجِدَ فَإِذَا حبْلٌ مَمْدُودٌ بَيْنَ السَّارِيَتَيْنِ فقالَ: « ما هَذَا الْحَبْلُ ؟ قالُوا، هَذا حبْلٌ لِزَيْنَبَ فَإِذَا فَترَتْ تَعَلَقَتْ بِهِ. فقال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « حُلّوهُ، لِيُصَلِّ أَحدُكُمْ نَشَاطَهُ، فَإِذا فَترَ فَلْيرْقُدْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت، پێغەمبەر ﷺ هاتە د مزگەفتێڤە، و وەریسەك مابەینا دوو دنگانڤە یێ گرێدای بوو گۆت: ئەڤە چ وەریسە؟ گۆتن: ئەڤە وەریسێ زەینەبێیە، هەکە وەستیا خۆ پێڤە دگریت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: ڤەکەن، بلا ئێک ژ هەوە هند نڤێژێ بکەت هندی ئەو ل سەر چالاکی و هێزا خۆ، هەکە وەستیا بلا بنڤیت.

147- وعن عائشة رضي الله عنها أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِذَا نَعَسَ أَحدُكُمْ وَهُوَ يُصَلِّي، فَلْيَرْقُدْ حَتَّى يَذْهَبَ عَنْهُ النَّوْمُ، فإن أَحدَكم إِذَا صلَّى وهُو نَاعَسٌ لا يَدْرِي لعلَّهُ يذهَبُ يسْتَغْفِرُ فيَسُبُّ نَفْسَهُ ». متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نقرۆسک چۆ و ئەو یێ نڤێژێ دکەت، بلا خۆ درێژ کەت هەتا خەوا وی دچیت، هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژی بکەت و ئەو یێ نقرۆسک چۆی نوزانیت دبیت بچیت داخوازا گونەه ژێبرنێ بکەت خەبەرا بێژتە خۆ.

148- وعن أَبِي عبد الله جابر بن سَمُرَةَ رضي اللَّهُ عنهما قال: كُنْتُ أُصَلِّي مَعَ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الصَّلَوَاتِ، فَكَانَتْ صلاتُهُ قَصداً وخُطْبَتُه قَصْداً » رواه مسلم. قولُهُ: قَصْداً: أَيْ بَيْنَ الطُّولِ وَالْقِصَرِ.

و ژ ئەبی عەبدوللای جابرێ کورێ سەمورەی، ﵁، گۆت: من نڤێژ دگەل پێغەمبەری ﷺ دکرن، نڤێژا وی ناڤنجی بوو و خوتبا وی ناڤنجی بوو.

149- وعن أَبِي جُحَيْفَةَ وَهبِ بْنِ عبد الله رضي اللَّهُ عنه قال: آخَى النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَيْن سَلْمَانَ وأَبِي الدَّرْدَاءِ، فَزَارَ سلْمَانُ أَبَا الدَّرْدَاءِ، فَرَأَى أُمَّ الدَّرْدَاء مُتَبَذِّلَةً فقالَ: ما شَأْنُكِ؟ قالَتْ: أَخُوكَ أَبُو الدَّرداءِ ليْسَ له حَاجةٌ فِي الدُّنْيَا. فَجَاءَ أَبُو الدرْدَاءِ فَصَنَعَ لَه طَعَاماً، فقالَ لَهُ: كُلْ فَإِنِّي صَائِمٌ، قالَ: ما أَنا بآكلٍ حَتَّى تأْكلَ، فَأَكَلَ، فَلَمَا كانَ اللَّيْلُ ذَهَبَ أَبُو الدَّرْداءِ يقُوم فقال لَه: نَمْ فَنَام، ثُمَّ ذَهَبَ يَقُوم فقالَ لَه: نَمْ، فَلَمَّا كان من آخرِ اللَّيْلِ قالَ سلْمانُ: قُم الآنَ، فَصَلَّيَا جَمِيعاً، فقالَ له سَلْمَانُ: إِنَّ لرَبِّكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وَإِنَّ لنَفْسِكَ عَلَيْكَ حقًّا، ولأهلِك عَلَيْكَ حَقًّا، فَأَعْطِ كُلَّ ذِي حَقٍّ حَقَّه، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَذَكر ذلكَ لَه، فقالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « صَدَقَ سلْمَانُ » رواه البخاري.

ژ ئەبی جوحەیفە وەهبێ کورێ عەبدوللای، ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەلمان و ئەبی دەرداء کربوونە برایێت ئێک، سەلمانی سەردانا ئەبی دەردائی کر، دەیکا دەردائی دیت یا بێ سەروبەرە، گۆتێ تە خێرە؟ گۆت: برایێ تە ئەبو دەرداء نەهەوجەی دنیاییە، ئەبو دەرداء هاتەڤە، زادەك بۆ چێکر، گۆتێ: بخۆ ئەز یێ ب رۆژیمە، گۆت: ئەز ناخۆم هەتا تو دگەل من نەخۆی، خوار، وەختێ بوویە شەڤ، ئەبو دەرداء کارێ خۆ کر رابیت، گۆتێ: بنڤە نڤست، پاشی کارێ خۆ کر رابیت، گۆتێ: بنڤە، و وەختێ بوویە دویماهییا شەڤێ، سەلمانی گۆتێ: ڤێگاڤێ رابە، هەمیان پێکڤە نڤێژ کر، سەلمانی گۆتێ: ب راستی خودایێ تە حەق یێ ل سەر تە، و نەفسا تە حەق یێ ل سەر تە و مالا تە حەق یێ ل سەر تە، هەر خودان حەقەکێ حەقێ وی بدێ، ئینا هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ ئەو سوحبەت بۆ کر، پێغەمبەری ﷺ گۆت: سەلمان راست دبێژیت.

150- وعن أَبِي مُحَمَّد عبدِ اللَّهِ بن عمرو بنِ العاص رضي الله عنهما قال: أُخْبِرَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنِّي أَقُول: وَاللَّهِ لأَصومَنَّ النَّهَارَ، ولأَقُومنَّ اللَّيْلَ ما عشْتُ، فَقَالَ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَنْتَ الَّذِي تَقُول ذلك ؟ فَقُلْت له: قَدْ قُلتُه بأَبِي أَنْتَ وأُمِّي يا رسولَ الله. قَالَ: « فَإِنكَ لا تَسْتَطِيعُ ذلِكَ، فَصُمْ وأَفْطِرْ، ونَمْ وَقُمْ، وَصُمْ مِنَ الشَّهْرِ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ فَإِنَّ الحَسنَةَ بعَشْرِ أَمْثَالهَا، وذلكَ مثْلُ صِيامِ الدَّهْرِ قُلْت: فَإِنِّي أُطيق أَفْضَلَ منْ ذلكَ قالَ: فَصمْ يَوْماً وَأَفْطرْ يَوْمَيْنِ، قُلْت: فَإِنِّي أُطيق أَفْضَلَ مِنْ ذلكَ، قَالَ: « فَصُم يَوْماً

وَأَفْطرْ يوْماً، فَذلكَ صِيَام دَاوود ﷺ، وَهُو أَعْدَل الصِّيَامِ ». وَفِي رواية: « هوَ أَفْضَلُ الصِّيامِ » فَقُلْتُ فَإِنِّي أُطِيقُ أَفْضَلَ مِنْ ذلكَ، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا أَفْضَلَ منْ ذلك» وَلأَنْ أَكُونَ قَبِلْتُ الثَّلاثَةَ الأَيَّامِ الَّتِي قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَحَبُّ إِلَيَّ منْ أَهْلِي وَمَالِي.

ژ ئـەبی موحەممـەدی عەبـدوللایێ کـورێ عـەمرێ کـورێ عاسـی، ﷺ، گـۆت: بـۆ پێغەمبەری ﷺ هاتبوو گۆتن من یێ گۆتی: ب خـودێ کـەم ئـەز دێ رۆژ یـێ ب رۆژی بم، و ب شەڤ دێ رابم، هندی ئەز یێ ساخبم، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تویی ڤێ دبێژی؟ من گـۆتێ: دەیک و بابێت من گۆری تە بن، ب راستی من یا گۆتی یا پێغەمبەرێ خودێ. گـۆت: ب راسـتی تو ڤێ نەشێی، رۆژییێ بگرە و بخۆ، و بنڤە و رابە، و ژ هەیڤێ سێ رۆژان برۆژیبە، هندیکـە خێـرە ب دەھ خێرانە، و ئەڤە وەکی رۆژیگرتنا هەمی عەمرییە، من گۆت: ئەز چێتر دشێم بکەم، گـۆت: رۆژیەکێ بگرە و دوویان بخۆ، من گۆت: ئەز چێتر دشێـم بکـەم، گـۆت: رۆژیـەکێ بگـرە و ئێـکێ بخۆ، ئەڤە رۆژییا داوودییە ﷺ و ئەو دادپەروەرترین رۆژییە (چونکی خودانێ وێ د رۆژا خواریـدا دشێت مافێ خۆ و یێ مالاخۆ و یێ مێڤانێت خۆ بدەتێ) و د ریوایەتەکا دیدا: ئەو چێترین رۆژییە، من گۆت: ئەز چێتر دشێـم بکـەم، گـۆت: چـو ژ ڤـێ چێـتر نینـە، و هەکـە مـن سـێ رۆژ ئەوێـت پێغەمبەری ﷺ گۆتین قەبویل کربان بۆ من ژ مالـێ من و ژ مالا من خۆشتڤیتر بوون.

وفِي روايةٍ: « أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّكَ تَصومُ النَّهَارَ وتَقُومُ اللَّيْلَ ؟ » قلت: بلَى يَا رسول اللَّهِ. قال: « فَلا تَفْعل: صُمْ وأَفْطرْ، ونَمْ وقُمْ فَإِنَّ لجَسَدكَ عليْكَ حقًّا، وإِنَّ لعيْنَيْكَ عَلَيْكَ حَقًّا وَإِنَّ لزَوْجِكَ عليْكَ حقًّا، وَإِنَّ لزَوْرِكَ عَلَيْكَ حَقًّا، وإِنَّ بحَسْبكَ أَنْ تَصْومَ فِي كُلِّ شَهْرٍ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ، فَإِنَّ لَكَ بِكُلِّ حَسَنةٍ عشْرَ أَمْثَالِهَا، فَإِذن ذلك صِيَامُ الدَّهْرِ» فشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَيَّ، قُلْتُ: يا رسول اللَّه إِنِّي أَجِدُ قُوَّةً، قال: « صُمْ صِيَامَ نَبِيِّ اللَّهِ داوُدَ وَلا تَزِدْ عَلَيْهِ» قلت:وما كَان صِيَامُ داودَ؟ قال:« نِصْفُ الدهْرِ » فَكَان عَبْدُ اللَّهِ يقول بعْد مَا كَبِر: ياليْتَنِي قَبِلْتُ رُخْصةَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

و د ریوایەتەکا دیدا: بۆ من نەهاتییە گۆتن تو ب رۆژێ ب رۆژی دبی و ب شەڤێ رادبـی؟ من گۆت: بەلـێ یا پێغەمبەرێ خودێ. گـۆت: وەنەکـە، ب رۆژی بـە و بخـۆ، و بنڤـە و رابـە، ب راستی لـەشێ تە حەق یێ ل سەر تە، و چاڤێ تە حەق یێ ل سەر تە، و ژنا تە حەق یێ ل سەر تە، و یێت سەرا تە ددەن حەق یێ ل سەر تە، و بەسی تەیە هەر هەیڤەکێ تو سێ رۆژان ب رۆژی بـی، ب راستی هەر خێرەك بۆ تە دێ ب دەهان بیت، ئەڤە رۆژیگرتنا هەمی عەمرییە. من گرانی خواست، و ل سەر من هاتە گرانکرن، من گۆت: یا پێـغەمبەرێ خـودێ ئـەز یـێ ب هێـزم، گـۆت: رۆژییـا پێغەمبەرێ خودێ داوودی بگرە و ل سەر زێدە نەکە من گۆت: و رۆژیا داوودی یا چاوا بوو؟ گۆت: رۆژییەك دگـرت و ئێـک دخـوار. عەبـدوللا پشـتی مـەزن بـووی دگـۆت: خـۆزی مـن دەسـتویریا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەرگرتبا.

وفِي رواية: « أَلَمْ أُخْبَرْ أَنَّك تصُومُ الدَّهْرِ، وَتَقْرَأُ الْقُرْآنَ كُلَّ لَيْلَة ؟ » فَقُلْتُ: بَلَى يا رسولَ اللَّهِ، ولَمْ أُرِدْ بذلِكَ إِلاَّ الْخَيْرَ، قَالَ: « فَصُمْ صَوْمَ نَبِيِّ اللَّهِ داودَ، فَإِنَّه كَانَ أَعْبَدَ النَّاسِ، واقْرأْ الْقُرْآنَ فِي كُلِّ شَهْرٍ » قُلْت: يَا نَبِيِّ اللَّهِ إِنِّي أُطِيق أَفْضل مِنْ ذلِكَ ؟ قَالَ: « فَاقْرَأه فِي كُلِّ عِشرِينَ » قُلْت: يَا نبِيِّ اللَّهِ إِنِّي أُطِيق أَفْضَل مِنْ

ذَلِكَ ؟ قَالَ: «فَاقْرَأْهُ فِي كُلِّ عَشْر » قُلْت: يَا نَبِيَّ اللَّهِ إِنِّي أُطِيق أَفْضلَ مِنْ ذلِكَ ؟ قَالَ: « فَاقْرَأْه فِي كُلِّ سَبْعٍ وَلاَ تَزِدْ عَلَى ذَلِكَ » فَشَدَّدْتُ فَشُدِّدَ عَلَيَّ، وقَالَ لِي النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّكَ لاَ تَدْرِي لَعَلَّكَ يَطُولُ بِكَ عُمُرٌ قالَ: فَصِرْت إِلَى الَّذِي قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَلَمَّا كَبِرْتُ وَدِدْتُ أَنِّي قَبِلْت رخْصَةَ نَبِيِّ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

و د ریوایەتەکا دیدا: بۆ من نەهاتییە گۆتن تو ب رۆژێ ب رۆژی دبی و تو قورئانێ هەمییێ هەمی شەڤان دخوینی؟ من گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ و من ژ خێرێ پێڤەتر ژ ڤێ نەڤێت. گۆت: رۆژییا پێغەمبەرێ خودێ داوودی بگرە، ب راست ئەو ژ هەمی مرۆڤان عیبادەتکەرتر بوو، و د هەیڤەکێدا قورئانێ بخوینە. من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز چێتر دشێم بکەم؟ گۆت: د بیست رۆژاندا بخوینە. من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز چێتر دشێم بکەم؟ گۆت: د دەھ رۆژاندا بخوینە. من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز چێتر دشێم بکەم؟ گۆت: د حەفت رۆژاندا بخوینە و ل سەر زێدە نەکە، من گرانی خواست، و ل سەر من هاتە گرانکرن و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: تو نوزانی بەلکی ژییێ تە درێژ بیت، گۆت: ئەز گەهشتمە وێ یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتییە من ڤێجا وەختێ ئەز مەزن بوویم من خۆزی خواست من دەستویرییا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەرگرتبا.

وفي رواية: « وَإِنَّ لوَلَدِكَ علَيْكَ حَقًّا » **و د ریوایەتەکا دیدا: عەیالێ تە حەق یێ ل سەر تە.**

وفي روايةٍ: لا صَامَ من صَامَ الأَبَدَ » ثَلاثاً. **و د ریوایەتەکا دیدا: رۆژیا وی نەیا دورستە یێ هەر و هەر ب رۆژی بیت** وفي روايةٍ: « أَحَبُّ الصِّيَامِ إِلَى اللَّه تَعَالَى صِيَامُ دَاوُدَ، وَأَحَبُّ الصَّلاةِ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى صَلاةُ دَاوُدَ: كَانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيلِ، وَيَقُومُ ثُلُثَهُ، وَيَنَامُ سُدُسَهُ، وَكَانَ يَصُومُ يوْماً ويُفْطِرُ يَوْماً، وَلا يَفِرُّ إِذَا لاقَى ».

و د ریوایەتەکا دیدا: خۆشتڤیترین رۆژی بۆ خودێ رۆژییا داوودییە، و خۆشتڤیترین نڤێژ بۆ خودێ نڤێژا داوودییە: نیڤا شەڤێ دنڤست، و سێکا شەڤێ رادبوو، و شەشێکا وێ دنڤست، و رۆژەك دگرت رۆژەك دخوار، هەکە کەتبا بەرسینگێ دژمنی نەدرەڤی.

وفي رواية قَالَ: أَنْكَحَنِي أَبِي امْرَأَةً ذَاتَ حسَبٍ، وكَانَ يَتَعَاهَدُ كَنَّتَهُ أي: امْرَأَة ولَدِهِ فَيسْأَلُهَا عَنْ بَعْلِهَا، فَتَقُولُ لَهُ: نِعْمَ الرَّجُلُ مِنْ رجُل لَمْ يَطَأْ لنَا فِرَاشاً ولَمْ يُفَتِّشْ لنَا كَنَفاً مُنْذُ أَتَيْنَاهُ فَلَمَّا طالَ ذَلِكَ عليه ذَكَرَ ذلِكَ لِلنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فقَالَ: « الْقَني به » فلَقيتُهُ بَعْدَ ذلكَ فَقَالَ: « كيفَ تَصُومُ ؟ » قُلْتُ كُلَّ يَوْم، قَالَ: « وَكَيْفَ تَخْتِم ؟ » قلتُ: كُلَّ لَيلة، وذَكَر نَحْوَ مَا سَبَق وكَان يقْرَأُ عَلَى بعْض أَهْلِه السُّبُعَ الَّذِي يقْرؤهُ، يعْرضُهُ مِن النَّهَارِ لِيكُون أَخفَّ علَيهِ بِاللَّيْل، وَإِذَا أَراد أَنْ يَتَقَوَّى أَفْطَر أَيَّاماً وَأَحصَى وصَام مِثْلَهُنَّ كَراهِيةَ أَن يتْرُك شيئاً فارقَ علَيهِ النَّبِي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

و د ریوایەتەکا دیدا: بابێ من کچەکا مالبات بۆ من ئینا بوو، و هەرجار پسیارا حالێ بویکا خۆ دکر، پسیارا زەلامێ وێ ژێ دکر، دگۆت: خۆش زەلامە ژ زەلامان، ئەڤە ئەز هاتیمە دەف، نەهاتییە سەر نڤینا مە و نێزیکی مە نەبوویە، و وەختێ ئەڤ حالە دگەل درێژ بووی، بۆ پێغەمبەری ﷺ گۆت. گۆت: من ب گەهینێ. پشتی هنگی من دیت گۆت: تو چاوا رۆژیان دگری؟ من گۆت: هەمی رۆژان، گۆت: و تو چاوا خەتما قورئانێ دکەی؟ من گۆت هەر شەڤ. و

نێزیکی یا بەری نوکە گۆت، دەمێ پیر بووی حەفتێکا ب شەڤ دخواند رۆژێ دخواند، دا ب شەڤ ل سەر سڤک ببیت. و هەکە ڤیابا ب هێز بکەڤیت، چەند رۆژەکان دا خۆت، و دا هەژمێریت و هندی وان گریتەڤە، نەڤیا تشتەکێ بهێلیت پێغەمبەر ﷺ ل سەر هێلایی.

كُلُّ هذِه الرِّوَايات صحيحةٌ مُعْظَمُهَا فِي الصَّحيحيْنَ وقليلٌ منْهَا في أَحَدِهِما.

151- وعن أَبِي رِبْعِيٍّ حنْظَلةَ بنِ الرَّبيع الأُسيدِيِّ الْكَاتِب أَحدِ كُتَّابِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: لَقيَنِي أَبُو بَكْر رضي اللَّه عنه فقال: كَيْفَ أَنْتَ يا حنْظَلَةُ ؟ قُلْتُ: نَافَقَ حنْظَلَةُ، قَالَ: سُبْحانَ اللَّه ما تقُولُ ؟،: قُلْتُ: نَكُونُ عِنْد رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُذَكِّرُنَا بالْجَنَّةِ والنَّارِ كأَنَّا رأْيَ عين، فَإِذَا خَرجنَا مِنْ عِنْدِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عافَسنَا الأَزْوَاجَ وَالأَوْلادَ وَالضَّيْعاتِ نَسينَا كَثِيراً قال أَبُو بكْر رضي اللَّه عنه: فَواللَّهِ إِنَّا لنَلْقَى مِثْلَ هَذَا فانْطلقْتُ أَنَا وَأَبُو بَكْر حتى دخَلْنَا عَلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فقُلْتُ نافَقَ حنْظَلَةُ يا رسول اللَّه، فقالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ومَا ذَاكَ؟» قُلْتُ: يا رسولَ اللَّه نُكونُ عِنْدكَ تُذَكِّرُنَا بالنَّارِ والْجَنَةِ كَأَنَّا رأْيَ العَيْنِ فَإِذَا خَرَجْنَا مِنْ عِنْدِكَ عَافَسنَا الأَزوَاج والأَوْلاَدَ والضَّيْعاتِ نَسِينَا كَثِيراً. فقال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيدِهِ أن لَوْ تَدُومُونَ عَلَى مَا تَكُونُونَ عِنْدِي وَفِي الذِّكْر لصَافَحتْكُمُ الملائِكَةُ عَلَى فُرُشِكُم وفِي طُرُقِكُم، وَلَكِنْ يا حنْظَلَةُ ساعةً وساعةً » ثَلاثَ مرَّاتٍ، رواه مسلم.

و ژ ئەبی ربعی، حەنزەلێ کورێ رەبیعێ ئوسەیدێ کاتب، ئێک ژ نڤیسەرێت پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ گۆت: ئەبو بەکر رضی الله عنه گەهشتە من گۆت: تو یێ چاوانی یا حەنزەلە؟ من گۆت: حەنزەلە یێ بوویە دووروی، گۆت: پاك و پاقژی بۆ خودێ بن ئەڤە تو چ دبێژی؟ من گۆت: وەختێ ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بیرا مە ل بەحەشتێ و جەهنەمێ دئینیت، هەروەکی ئەم ب چاڤێت خۆ دبینین، و هەکە ئەم ژ دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەرکەفتین ئەم ژنێت خۆ و عەیالێت خۆ و ژیارا خۆ چارەسەر دکەین ئەم گەلەك ژبیر دکەین،: ئەبو بەکری رضی الله عنه گۆت: ئەز ب خودێ کەمە ئەز ژی یێ وەسامە، ئەز و ئەبو بەکر چۆین، هەتا ئەم چۆینە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من گۆت: حەنزەلە یێ بوویە دووروی یا پێغەمبەرێ خودێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەو چاوایە؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، وەختێ ئەم ل دەف تە تو بیرا مە ل بەحەشتێ و جەهنەمێ دئینی، هەروەکی ئەم ب چاڤێت خۆ دبینین، و هەکە ئەم ژ دەف تە دەرکەفتین ئەم ژنێت خۆ و عەیالێت خۆ و ژیارا خۆ چارەسەر دکەین ئەم گەلەك ژبیر دکەین پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ روحا من د دەستیدا هەکە هوین ل سەر وێ بن یا هوین ل دەف من ل سەر و ژ زکری بێت بەردوام بانە، دا ملیاکەت ل سەر جهێت هەوە و د رێکێت هەوەدا هێنە دەستێت هەوە، بەلێ یا حەنزەلە سەعەتەك ب سەعەتەکێ (ئانکو سەعەتەکێ هۆسا و سەعەتەکێ هۆسا) سێ جاران گۆت.

152- وعن ابن عباس رضي اللَّه عنهما قال: بيْنما النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَخْطُبُ إِذَا هُوَ بِرجُلٍ قَائِمٍ، فسأَلَ عَنْهُ فَقَالُوا: أَبُو إِسْرائيلَ نَذَر أَنْ يَقُومَ فِي الشَّمْس وَلا يقْعُدَ، ولا يستَظِلَّ ولا يتَكَلَّمَ، ويصومَ، فَقالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مُرُوهُ فَلْيَتَكَلَّمْ ولْيَستَظِلَّ ولْيُتِمَّ صوْمَهُ » رواه البخاري.

و ژ ئیبن عه ببباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێـغەمبەری ﷺ خوتبـه دخواند زەلامەك دیت یێ شپیاڤە، پسیارا وی کر، گۆتن: ئەو ئەبو ئیسرائیلـه، یێ نەزرکری ل بەر رۆژێ راوەستیت، و نەروینیتە خوارێ، و نەچیتە بن سیبەرێ، و نەئاخڤیت و یێ ب رۆژی بیت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەمرێ وی بکەن بلا باخڤیت، و بچیتە بەر سیبەرێ و رۆژیا خۆ ببەتە سەری.

15- باب المحافظة على الأعمال

بابەتێ پاراستنا کریاران

قال الله تعالى (الحديد 16): * (أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ) * . **ئەرێ ما وەخت نەهاتییە دلێ خودان باوەران ب بیرئینانا خودێ و قورئانێ بترسیت، و ئەو وەکی وان نەبن ئەوێت بەری نوکە [ئانکوو بەری هاتنەخوارا قورئانێ] کتێب بۆ هاتین، و پشتی سال و زەمان ب سەر وانڤە چۆیین، دلێت وان رەق بوون** قال تعالى (الحديد 27): * (ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَى آثَارِهِمْ بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَآتَيْنَاهُ الأَنْجِيلَ وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ إِلاَّ ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا) * . **پاشی مە پێغەمبەرێت خۆ د دویڤ وانرا هنارتن، و پشتی وان مە عیسایێ کورێ مەریەمێ هنارت [و مە کرە پێغەمبەرێ ئیسرائیلییان یێ دویماهییێ]، و مە ئنجیل دایێ و مە نەرمی و دلۆڤانی ئێخستە د دلێت واندا، ئەوێت باوەری پێ ئینایین و ب دویڤ کەفتین، و رەبەناتییا ئەو ل سەر دچن [و دەستێت خۆ ژ دنیایێ دشۆن] مە بۆ وان نەنڤیسی بوو، ئەوان ژ نک خۆ ب ئنیەتا رازیبوونا خودێ چێ کربوو، دگەل هندێ ژی وەك پێدڤی ب جھ نەئینان** قال تعالى (النحل 92): * (وَلا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثاً) * . **ڤێجا هوین ژی وەکی وێ [ژنکێ] نەبن ئەوا هریبا خۆ پشتی موکوم رێسایی کریبەڤە هری [ئانکوو سۆز و پەیمانان نەدەن و موکوم کەن پاشی بشکێنن، وەکی وێ ژنکێ ئەوا ریسێ خۆ کریبەڤە هری]** قال تعالى: * (وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ) (الحجر:99) * **و هەتا دمری [ئانکوو هندی یێ ساخی] خودایێ خۆ بپەرێسە.** وأما الأحاديث فمنها حديث عائشة: وكان أحب الدين إليه ما داوم صاحبه عليه . وقد سبق في الباب قبله (حديث رقم 142) .**و حەدیس گەلەکن ژ وان حەدیسا عائیشایێ: ژ عائیشایێ، رضي الله عنها گۆت: پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف و ژنەك ل دەف بوو گۆت: ئەڤە کییە؟ من گۆت: ئەڤە بێڤانە، بەحسێ نقێژا خۆ دکەت، گۆت: نە، هندێ بکەن هوین بشێن، ئەز ب خودێ کەمە خودێ بێزار نابیت هەتا هوین بێزار نەبن (ئانکو خەلاتێ کاری ژ هەوە نابریت هەتا هوین بێزار نەبن) و خۆشتڤی ترین کارێ دینی بۆ وی ئەو بوو یێ خودانێ وی ل سەر بەردەوام.**

153- وعن عمرَ بن الخطاب رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ نَامَ عَنْ حِزْبِهِ مِنَ اللَّيْل، أَو عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ فَقَرأَه ما بينَ صلاةِ الْفَجرِ وَصلاةِ الظهرِ، كُتب لَهُ كأَنما قرأَهُ مِن اللَّيْلِ »

رواه مسلم.**ژعومەرێ کورێ خەتتابی (رضي الله عنه) گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ پشکا خۆ ژقورئانێ ب شەڤ بنڤیت و نەخوینیت یان ژتشتەکێ ژێ ودناڤبەرا نڤێژا سپێدێ ونڤێژا نیڤرودا بخونیت بو هاتە نڤیسین هەروەکی وی ب شەڤ خاندی**

154- وعن عبدِ اللَّه بنِ عمرو بنِ العاص رضي اللَّه عنهما قال: قال لي رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا عبْدَ اللَّه لا تَكُنْ مِثلْ فُلانٍ، كَانَ يقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيامَ اللَّيْل » متفقٌ عليه

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆته من یا عەبدوللا وەکی بێڤان کەسی نەبە، شەڤێ (هەمییێ یان باراپتر ژێ) رادبوو پاشی رابوونا شەڤێ هێلا.

155- وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: كان رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذَا فَاتَتْهُ الصَّلاةُ مِنْ اللَّيْلِ مِنْ وجعٍ أَوْ غيْرِهِ، صلَّى مِنَ النَّهَارِ ثنْتَى عشْرَةَ ركعةً » رواه مسلم.

ژ عائیشایێ (رضی الله عنها) گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ب شەڤ ژ نەساخییێ یان ژ تشتەکێ دی نڤێژا شەڤێ ژێ چۆبا، ب رۆژێ دازدە رکعەت دکرن.

16- باب الأمر بالمحافظة على السُّنَّة وآدابِها

بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزییا سوننەتێ و رەوشتێت وێ

قال الله تعالى: * (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) (الحشر: من الآية7)) * . و چ ئەمرێ پێغەمبەری ل هەوە کر بکەن، و نەهییا هەوە ژ چ کر خۆ ژێ بدەنە پاش. قال تعالى: * (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى، إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى) (النجم: 3،4) و ئەو [مەخسەد پێ پێغەمبەرە] ژ دەف خۆ و ژ دلخوازییا خۆ نائاخڤیت. و نائاخڤیت ئەگەر ژ وەحییێ نەبیت [ئانکوو قورئان ژ وەحییێ پێڤەتر نینە]. خودانێ هێزا مەزن، ئەڤ وەحییە یا بۆ ئینایی و نیشادایی. قال تعالى: * (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ) (آل عمران: من الآية31) * . [هەی موحەممەد] بێژە: [وان] ئەگەر هوین [ب دورستی] حەژ خودێ دکەن، ل دویڤ مەن وەرن [رێکا من بگرن] خودێ دێ حەژ هەوە کەت، و گونەهێت هەوە دێ ژێ بەت قال تعالى: * ◌َ(قَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الآخِرَ) (الأحزاب: من الآية21) * . ب سویند پێغەمبەرێ خودێ بۆ هەوە باشترین نموونە بوو چاڤ لێ بێتە کرن [د باوەرموکومییێدا و د خۆراگرتن و سەبرکێشانێدا، وەختێ تەنگاڤی و نەخۆشییان] بۆ وی یێ ژ خودێ و رۆژا قیامەتێ بترسیت و گەلەك زکرێ خودێ بکەت [و خودێ هەر ل بیرێ بیت]. قال تعالى: * (فَلا وَرَبِّكَ لا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيماً) (النساء:65) * . ب خودایێ تە سویند دخۆم ئەو نابنە خودان باوەر [باوەرییێ نائینن] هەتا هەر تشتەکێ ئەو هەڤرکییێ ل سەر دکەن، تە نەکەنە حەکەم ل سەر، پاشی بەرانبەر بریارا تە چو دلتەنگییێ د دلێ خۆدا نەبینن، پاشی ب دورستی خۆ هلپەسێرنە تە [ئانکوو ب دورستی گوهدارییا تە بکەن و فەرمان و بریارێت تە ب جھ بینن]. قال تعالى: * (فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ) (النساء: من الآية59) * هەکە هوین ژێکڤەبوون و ب هەڤرك چۆن ل سەر تشتەکێ هوین ل خودێ و پێغەمبەری بزڤرن ئەگەر هەوە باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت.

. قال العلماء: معناه: إلى الكتاب والسنة زانا دبێژن: ئانکو بزڤرنە قورئانێ و حەدیسا پێغەمبەری. قال تعالى: * (مَنْ يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ) (النساء: من الآية80) * . هەرکەسێ گوهدارییا پێغەمبەری بکەت، ب راستی ئەوی گوهدارییا خودێ کرییە. قال تعالى: * (وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ * صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الأَرْضِ أَلا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الأُمُورُ) (الشورى: 52،53) * . و ب راستی تو [هەی موحەممەد] خەلکی بۆ رێکا راست [و دینێ دورست] راستەرێ دکەی. رێکا خودایێ هندی د ئەرد و ئەسماناندا هەی یێ وی، و بزانن کار و بار هەمی ب بال خودێڤە دزڤرن. قال تعالى: * (فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)(النور: من الآية63) * . بلا ئەوێت ب گۆتنا پێغەمبەری نەکەن هشیار بن، و ژ خۆ بترسن ئاتافەك [چ کوشتن و هەر تشتەکێ دی د دنیاییێدا] ب سەرێ وان بێت، یان ژی ئیزایەکا ب ژان

و دژوار [ل ئاخرەتێ] وان هنگێڤیت و بگریت. قال تعالى: * (وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَى فِي بُيُوتِكُنَّ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ) (الأحزاب: من الآية34) * . و بیننه بیرا خۆ [ئانکوو بخوینن و تێ بگەهن و کار پێ بکەن] ئەو ئایەتێت خودێ [ئانکوو قورئانێ]، و ئەو ئاخفتنێت پێغەمبەری ئەوێت د مالێت هەوەدا دئێنە خواندن و دگۆتن والآيات في الباب كثيرة . و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن وأما الأحاديث: و حەدیس ئەڤەنە:

156- فالأَوَّلُ: عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عن النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «دَعُونِي ما تَرَكتُكُمْ: إِنَّما أَهْلَكَ من كَانَ قبْلكُم كَثْرةُ سُؤَالِهِمْ، وَاخْتِلافُهُمْ عَلَى أَنْبيائِهِمْ، فَإِذا نَهَيْتُكُمْ عنْ شَيْءٍ فاجْتَنِبُوهُ، وَإِذا أَمَرْتُكُمْ بأَمْرٍ فَأْتُوا مِنْهُ ما اسْتَطَعْتُمْ » متفقٌ عليه.

یا ئێکێ: ژ ئەبی هورەیرە ﵁ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من بهێلن هندی ئەز چو ئەمر و نەهیان ل هەوە نەکەم، ب راستی یێت بەری هەوە گەلەك پسیارکرنا وان [وەکی پسیارا وان بۆ دیتنا خودێ و دویفچۆنا وان بۆ ڤەکوشتنا چێلێ] و ژێکجودابوونا وان دگەل پێغەمبەرێت وان ئەو برنە هیلاکێ، ڤێجا هەکە من نەهیا هەوە ژ تشتەکێ کر و هوین ژێ دانە پاش خۆ ژێ دویر بێخن و خۆ ژێ بدەنە پاش، و هەکە من ئەمرێ هەوە ب تشتەکێ کر هندی هوین ژێ دشێن بکەن.

157- الثَّاني: عَنْ أَبِي نَجِيحٍ الْعِرْباضِ بْنِ سَارِيَة رضي الله عنه قال: وَعَظَنَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَوْعِظَةً بليغةً وَجِلَتْ مِنْهَا الْقُلُوبُ وَذَرَفَتْ مِنْهَا الْعُيُون، فقُلْنَا: يا رَسولَ الله كَأَنَهَا مَوْعِظَةُ مُوَدِّعٍ فَأَوْصِنَا. قال: « أُوصِيكُمْ بِتَقْوى الله، وَالسَّمْعِ وَالطَّاعَةِ وإِنْ تَأَمَّر عَلَيْكُمْ عَبْدٌ حبشيٌ، وَأَنَّهُ مَنْ يَعِشْ مِنْكُمْ فَسَيرى اخْتِلافاً كَثِيرا. فَعَلَيْكُمْ بسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ، عضُّوا عَلَيْهَا بالنَّواجِذِ، وإِيَّاكُمْ ومُحْدثَاتِ الأُمُورِ فَإِنَّ كُلَّ بِدْعَةٍ ضلالَةٌ » رواه أبو داود، والترمذِي وقال حديث حسن صحيح.« النَّواجِذُ » بالذال المعجمة: الأَنْيَابُ، وقيلَ: الأَضْرَاسُ.

یا دوویێ: ژ ئەبی نەجیح عیربازێ کورێ ساریيە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: شیرەت و وەعزەکێ کارتێکەر ل مە کر دل بۆ ترسیان و رۆندك بۆ هاتنە خوارێ، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ هەروەکی ئەڤە وەعز و شیرەتێ خاتر خوازەکێیە، ڤێجا ئەمری ل مە بکە. گۆت: ئەز ئەمری ب تەقوا و ترسا خودێ دکەم و ب گوهدان و گوهدارییێ خۆ هەکە بەندەیەکێ حەبەشی ل سەر هەو میر بێتە دانان، و ب راستی هەکە ئێک ژ هەوە بژیت دێ گەلەك ژێکجودابوونێ بینیت، هنگی رێکا من و رێکا خەلیفێت راستەرێکەر و راستەرێکری بگرن، ب ددانێت بەرێ دەڤی بگرن، و هشیاری کاروبارێت نوی بن (هەلبەت د شەرعیدا) ب راستی هەر بیدعەکا هەبیت [بیدعە ئەو تشتە یێ نوی د شەریعەتیدا و چو بنیات و بەلگەیێ شەرعی بۆ نەبیت] یاپویچە.

158- الثَّالِثُ: عَنْ أَبِي هريرة رضي الله عنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: كُلُّ أُمَّتِي يدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلاَّ مَنْ أَبِي ». قِيلَ وَمَنْ يَأْبى يا رسول الله ؟ قالَ: « منْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الجَنَّةَ، ومنْ عصَانِي فَقَدْ أَبِي » رواه البخاري.

یا سیٚییٚ: ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەمی ئوممەتا من دێ چنە بەحەشتێ ئەو نەبیت یێ نەڤێت، هاتە گۆتن ما کێ نەڤێت یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: یێ گوهدارییا من کر ئەو چۆ بەحەشتێ، و یێ نە گوهداری یا من کر وی نەڤیا.

159- الرَّابعُ: عن أَبِي مسلمٍ، وقيلَ: أَبِي إِيَاسٍ سلَمةَ بْنِ عَمْرو بن الأَكْوَعِ رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلاً أَكَلَ عِنْدَ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِشِمَالِهِ فقالَ: « كُلْ بِيمِينكَ » قَالَ: لا أَسْتَطِيعُ. قالَ: « لا استطعَت » ما منعَهُ إِلاَّ الْكِبْرُ فَمَا رَفعَها إِلَى فِيهِ، رواه مسلم.

یا چارێ: ژ ئەبی موسلمی و دبێژن: ئەبی ئییاسی سەلەمەیێ کورێ عەمرێ کورێ ئەکوەعی ﵁، گۆت: زەلامەکێ ب دەستێ چەپێ ل دەف، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوار، گۆت: ب دەستێ راستێ بخۆ. گۆت: ئەز نەشێم. گۆت: نەشیان تەبگریت. مەزناتییێ پێڤەتر ئەو نەدا پاش، پشتی هنگی دەستێ خۆ بلند نەکرەڤە دەڤێ خۆ.

160- الْخامِسُ: عنْ أَبِي عبدِ الله النُّعْمَانِ بْنِ بَشيرٍ رضي الله عنهما، قال: سَمِعْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « لَتُسَوُّنَّ صُفُوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ الله بَيْنَ وُجُوهِكمْ » متفقٌ عليهوفي روايةٍ لِمْسلمٍ: كان رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُسَوِّي صُفُوفَنَا حَتَّى كأَنَّمَا يُسَوي بِهَا الْقِداحَ حَتَّى إِذَا رأَى أَنَّا قَدْ عَقَلْنَا عَنْهُ ثُمَّ خَرَجَ يَوماً، فقامَ حتَّى كَادَ أَنْ يكبِّرَ، فَرأَى رجُلا بادِياً صدْرُهُ فقالَ: « عِبادَ الله لَتُسوُّنَّ صُفوفَكُمْ أَوْ لَيُخَالِفَنَّ الله بيْن وُجُوهِكُمْ ».

یا پێنجێ: ژ ئەبی عەبدوللا نەعمانێ کورێ بەشیر ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ گۆت: ب سویند هوین دێ رێزێت خۆ راست کەن یان ب سویند خودێ دێ دلێت هەوە ژبەرێک بەت. و د ریوایەتا موسلمیدا هاتییە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەردەوام رێزێت مە راست دکرن هەتا دا تو بێژی تیران پێ راست دکەت، هەتا دیتی ئەم تێگەهشتین، پاشی رۆژەکێ پێشکەفت، رابوو هەتا نێزیک بووی دەست ب نڤێژێ بکەت زەلامەك دیت سینگێ وی دیار ببوو، ئینا گۆت: بەندەییێت خودێ ب سویند هوین دێ رێزێت خۆ راست کەن یان ب سویند خودێ دێ دلێت هەوە ژبەرێک بەت.

161- السَّادِسُ: عن أَبِي موسى رضي الله عنه قال: احْتَرق بيْتٌ بالْمدِينَةِ عَلَى أَهلِهِ مِنَ اللَّيْل فَلَمَّا حُدِّث رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِشَأْنِهِمْ قال: « إِنَّ هَذِهِ النَّار عَدُوٌّ لكُمْ، فَإِذَا نِمْتُمْ فَأَطْفِئُوهَا عَنْكُمْ » متَّفقٌ عليه.

یا شەشێ: ژ ئەبی موسا ﵁، گۆت: مالەك ل مەدینەییێ ب شەڤ ل سەر خودانێ خۆ سۆت، وەختێ سوحبەتا وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتییە گۆتن، گۆت: ئەڤ ئاگرە دژمنێ هەوەیە، ڤێجا هەکە هوین نڤستن، ل خۆ بتەمرینن.

162- السَّابِعُ: عَنْهُ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ مَثَل مَا بعَثني الله بِهِ منَ الْهُدَى والْعِلْمِ كَمَثَلَ غَيْثٍ أَصَاب أَرْضاً فكَانَتْ طَائِفَةٌ طَيبَةٌ، قبِلَتِ الْمَاءَ فأَنْبَتتِ الْكلأَ والْعُشْبَ الْكَثِيرَ، وَكَانَ مِنْهَا أَجَادِبُ أَمسكَتِ الماءَ، فَنَفَعَ الله بها النَّاس فَشَرِبُوا مِنْهَا وسَقَوْا وَزَرَعوا. وأَصَابَ طَائِفَةً أُخْرَى، إِنَّمَا هِيَ قِيعانٌ لا تُمْسِكُ ماءً وَلا تُنْبِتُ كَلأً فَذَلِكَ مَثَلُ مَنْ فَقُهَ فِي دِينَ الله، وَنَفَعَه ما بعَثَنِي الله به، فَعَلِمَ وعَلَّمَ، وَمثلُ مَنْ لَمْ

يَرْفَعْ بِذلِكَ رَأْساً وِلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللهِ الذي أُرْسِلْتُ بِهِ » متفقٌ عليه. « فقُهَ » بِضم الْقَافِ عَلَى الْمَشْهُورِ، وقيلَ: بكَسْرِهَا، أَيْ: صارَ فَقِيهاً.

يا حەفتێ: ژ وی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەل و نموونەیا هنارتنا من ژ راستەرێیی و زانینێ وەکی بارانەکێیە ئەردەکێ بگریت، هندەك ژێ خۆش ئەرد بیت ئاڤێ ڤەخۆت، و گیا و چەرەکێ زێدە شینکەت، و هندەك ژێ هشکە ئەرد بیت ئاڤێ ڤەگریت، خودێ پێ مفای بگەهینیتە خەلکی، ژێ ڤەخۆن و پێ ئاڤدەن و پێ بچینن، و هندە ئەردێ دی ژی بگریت، حلیسە و دەشتە ئەرد بیت، نە ئاڤێ ڤەگریت و نە چەرەی شینکەت، ئەڤە مەتەلا وییە یێ د دینێ خودێدا شارەزا بووی و ئەوا خودێ ئەز پێ هنارتیم مفا گەهاندبیتێ، ڤێجا فێربیت و فێربکەت، و مەتەلا وی یێ بەرێ خۆ ژێ وەرگێریت و راستەرێیی یا خودێ ئەوا ئەز پێ هاتیمە هنارتن نەوەرگریت.

163- الثَّامِنُ: عن جابرٍ رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «مثَلِي ومثَلُكُمْ كَمَثَل رجُلٍ أَوْقَدَ نَاراً فَجَعَلَ الْجَنَادِبُ وَالْفَراشُ يَقَعْنَ فيهَا وهُوَ يذُبُّهُنَّ عَنهَا وأَنَا آخذٌ بحُجَزِكُمْ عَنِ النارِ، وأَنْتُمْ تَفَلَّتُونَ منْ يَدِي » رواه مسلمٌ.

« الْجَنَادبُ »: نَحْوُ الجَراد والْفرَاشِ، هَذَا هُوَ المعْرُوفُ الَّذِي يَقعُ فِي النَّار. «والْحُجَزُ»: جَمْعُ حُجْزَةٍ، وهِي معْقِدُ الإِزَار والسَّراويلِ.

یا هەشتێ: ژ جابری رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەلا من و مەتەلا هەوە وەکی مەتەلا زەلامەکێیە ئاگرەکی هەلکەت، ڤێجا سیسرك و بەلاتینک بکەڤنە تێدا و ئەو وان ژێ بدەتە پاش، و ئەز قونبانا هەوە ژ ئاگری دگرم و هوین ژ دەستێت من دەردکەڤن.

164- التَّاسعُ: عَنْهُ أَنْ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَمَر بِلَعْقِ الأَصابِعِ وَالصحْفةِ وقال: « إِنَّكُم لا تَدْرُونَ فِي أَيِّهَا الْبَرَكَةَ » رواه مسلم.

وفِي رواية لَهُ: « إِذَا وَقَعتْ لُقْمةُ أَحدِكُمْ. فَلْيَأْخُذْهَا فَلْيُمِطْ مَا كَانَ بِهَا مِنْ أَذًى، وَلْيَأْكُلْهَا، وَلا يَدَعْهَا لَلشَّيْطانِ، وَلا يَمْسَحْ يَدَهُ بِالْمَندِيلِ حَتَّى يَلْعَقَ أَصَابِعهُ، فَإِنَّهُ لا يدْرِي فِي أَيِّ طَعَامِهِ الْبَرَكَةَ ».

وفِي رواية له: « إِنَّ الشَّيْطَانَ يَحْضُرُ أَحَدكُمْ عِنْدَ كُلِّ شَيءٍ مِنْ شَأْنِهِ حَتَّى يَحْضُرَهُ عِنْدَ طَعَامِهِ، فَإِذَا سَقَطَتْ مِنْ أَحَدِكُمْ اللُّقْمَةُ فَلْيُمِطْ مَا كَان بِهَا منْ أَذًى، فَلْيأْكُلْها، وَلا يَدَعْهَا لِلشَّيْطَانِ.

یا نەهێ: ژ وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمان ب ئالیستنا تلان و سێنیکێ کر، و گۆت: هوین نوزانن کا بەرەکەت د کیژکێ دایە. و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: هەکە پاریێ ئێک ژ هەوە کەفت، بلا راکەت، و بلا ئەو پیساتیا پێڤە پاقژکەت و راکەت، و بلا بخۆت، و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت، و بلا دەستێ خۆ ب کەفیکێ پاقژ نەکەت هەتا تلێت خۆ نەئالیسیت، ب راستی ئەو نوزانیت کا بەرەکەت د کیژ خوارنێدایە. و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: ب راستی شەیتان دگەل ئێک ژ هەوە د هەر کار و بارەکێ هەبیتدا بەرهەڤ دبیت، هەتا ل سەر خوارنا وی دگەل بەرهەڤ دبیت، ڤێجا هەکە پاری ژ ئێک ژ هەوە کەفت بلا ژ پیساتییێ پاقژکەت، و بخۆت و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت.

165- الْعَاشِرُ: عن ابن عباس، رضيَ الله عنهما، قال: قَامَ فينَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمَوْعِظَةٍ فقال: « أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ محشورونَ إِلَى الله تَعَالَى حُفَاةً عُرَاةً غُرْلاً (كَمَا بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُعِيدُهُ وَعْداً علَيْنَا إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ) [الأنبياء: 104] أَلا وَإِنَّ أَوَّلَ الْخَلائِقِ يُكْسى يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِبراهيم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أَلا وإِنَّهُ سَيُجَاء بِرِجَالٍ مِنْ أُمَّتِي، فَيُؤْخَذُ بِهِمْ ذَاتَ الشِّمال فأَقُولُ: يارَبِّ أَصْحَابِي، فيُقَالُ: إِنَّكَ لا تَدْرِي مَا أَحْدَثُوا بَعْدَكَ، فَأَقُول كَما قَالَ الْعَبْدُ الصَّالِحُ: (وكُنْتُ عَلَيْهِمْ شَهيداً ما دُمْتُ فِيهِمْ) إِلَى قولِهِ: (العَزِيز الحَكيمُ) [المائدة: 117، 118] فَيُقَالُ لِي: إِنَّهُمْ لَمْ يَزَالُوا مرْتَدِّينَ عَلَى أَعقَابِهِمْ مُنذُ فارَقْتَهُمْ » متفقٌ عليه.« غُرْلاً » أَيْ: غَيْرَ مَخْتُونِينَ.

یا دەهێ: ژ ئیبن عەباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رابوو شیرەت و وەعزەك ل مەكر و گۆت: گەلی مرۆڤان ب راستی هوین پێخاس و رویس و نەسونەتكری دێ ل دەف خودێ كۆم بن، كا جارا ئێكێ مە ئەو چاوا چێكربوون، وەسا ئەم دێ وان زڤرینینەڤە [ئانكوو كا مە چاوا ئەو ژ زكێت دەیكێت وان، پێخواس و رویس و نەسونەتكری دان، رۆژا قیامەتێ ژی وەسا ئەم دێ وان زڤرینینەڤە]، و ئەڤە پەیمانەكە ل سەر مە [دڤێت ب جھ بێت]، و ئەم دێ هەر ب جھ ئینین. بزانن یێ ئێكێ ژ چێكریان رۆژا قیامەتێ ب جلك دكەڤیت ئیبراهیمە ﷺ، بزانن ب راست دێ هندە زەلامان ژ ئومەتا من ئینن، دێ بۆ لایێ چەپێ ئانكو بۆ ئاگری بەن، ئەز دێ بێژم: یا خودێ ئەو هەڤالێ منە، دێ بۆ من هێتە گۆتن: ب راستی تو نوزانی كا وان پشتی تە چ كرییە، ئەز دێ وەكێ بەندەیێ خۆش مرۆڤ گۆتی دێ بێژم: ژ بلی تشتێ تە فەرمانا من پێ كری، چو یێ دی من نەگۆتییە وان؛ خودێ، خودایێ من و خۆ بپەرێسن، و ئەز شاهد بووم ل سەر وان هندی ئەز د ناڤ واندا، بەلێ وەختێ تە ئەز ژ ناڤ وان راكریم، تو زێرەڤان بوویی ل سەر وان، و تو ب خۆ ژی هەمی تشتان دبینی و ل سەر شاهدی. ئەگەر تو وان ئیزا بدەیی ئەو بەندەییێت تەنە، و ئەگەر تو ل وان نەگری ب راستی تو یێ دەستهەلاتدار و كاربنەجهی. دێ بۆ من هێتە گۆتن: ب راستی ئەڤە تە ئەو هێلاین بەردەوام ییێت سەرداچۆیبوون.

166- الْحَادِي عَشَرَ: عَنْ أَبِي سعيدٍ عبدِ اللَّهِ بنِ مُغَفَّلٍ، رضي الله عنه، قال: نَهَى رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، عَن الخَذْفِ وقالَ: « إِنَّهُ لا يقْتُلُ الصَّيْدَ، ولا يَنْكَأُ الْعَدُوَّ، وَإِنَّهُ يَفْقَأُ الْعَيْنَ، ويَكْسِرُ السِّنَّ » متفقٌ عليه.وفي رواية: أَنَّ قريباً لابْنِ مُغَفَّلٍ خَذَفَ، فَنَهَاهُ وقال: إِنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عن الخَذْفِ وقَالَ: « إِنَّهَا لا تَصِيدُ صَيْداً » ثُمَّ عادَ فقالَ: أُحَدِّثُكَ أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، نَهَى عَنْهُ، ثُمَّ عُدْتَ تَخْذِفُ،؟ لا أُكَلِّمُكَ أَبداً.

یا یازدێ: ژ ئەبی سەعید عەبدوللایێ كورێ موغەفەلی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی ژ بەرتیڤانكێ كر، و گۆت: ب راستی ئەو نەنێچیرێ دكەت، و نە دژمنی دئێشینیت، بەلێ چاڤی دپەقینیت و ددانی دشكێنیت. و د ریوایەتەكا دیدا: مرۆڤەكێ عەبدوللایێ كورێ موغەفەلی بەرتیڤانكەك هاڤێت ژێ داپاش و گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ بەرتیڤانكێ كری و گۆت: ب راستی ئەو چو نێچیران ناكەت، پاشی لێ زڤریڤە، ئینا

گۆتیٚ: ئەز دبێژمە تە پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ نەهیا ژیٚ کری، پاشی تو زڤری بەرتیڤانکا دهاڤێژی؟ ئەز هەتا هەتا دگەل تە نائاخڤم.

167- وعنْ عابسِ بن ربيعةَ قال: رَأَيْتُ عُمَرَ بنَ الخطاب، رضي الله عنه، يُقَبِّلُ الْحَجَرَ يَعْنِي الأَسْوَدَ ويَقُولُ: إِنِي أَعْلَمُ أَنَّكَ حَجَرٌ مَا تَنْفَعُ ولا تَضُرُّ، ولَوْلا أَنِّي رأَيْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يُقَبِّلُكَ ما قَبَّلْتُكَ.. متفقٌ عليه.

یا دازدیٚ: ژ عابسیٚ کوریٚ ربیعه گۆت: من عەمەریٚ کوریٚ خەتتابی رضی الله عنه دیت بەر ماچی دکر ئانکو بەریٚ رەش و دگۆت: ئەز دزانم تو بەری، نە مفای دگەهینی و نە زیانیٚ دگەهینی، و هەکە من نەدیتبا پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ تو ماچی دکری من تو ماچی نەدکری.

17- باب في وجوب الانقياد لحكم الله تعالىوما يقوله من دُعي إلى ذلك، وأُمِرَ بمعروف أو نُهِيَ عن منكر

بابەتێ پێدڤیا گەهدانا فەرمانا خودایێ مەزن و کا دێ چ بێژیت یێ داخوازا وی بۆ هاتەکرن

و ئەمرێ وی بۆ خێرەکێ هاتە کرنیان نەهیا وی ژ خرابیەکێ هاتەکرن

قال الله تعالى: * (فَلا وَرَبِّكَ لا يُؤْمِنُونَ حَتَّى يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لا يَجِدُوا فِي أَنْفُسِهِمْ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيماً) (النساء:65) * . ب خودایێ تە سویند دخۆم ئەو نابنە خودان باوەر [باوەرییێ نائینن] هەتا هەر تشتەکێ ئەو هەڤرکییێ ل سەر دکەن، تە نەکەنە حەکەم ل سەر، پاشی بەرانبەر بریارا تە چو دلتەنگییێ د دلێ خۆدا نەبینن، پاشی ب دورستی خۆ هلپەسێرنە تە [ئانکوو ب دورستی گوهدارییا تە بکەن و فەرمان و بریارێت تە ب جھ بینن]. وقال تعالى: * (إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (النور:51) * . وەختێ خودان باوەر بۆ حوکمێ خودێ و پێغەمبەری دئێنە داخوازکرن، دا [پێغەمبەر] حوکمی د ناڤبەرا واندا بکەت، ئاخفتنا وان بەس ئەڤەیە، دبێژن: مە گوێ بوو، و مە ب جھ ئینانا، و ئەڤەنە یێت سەرفەراز. وفيه من الأحاديث حديث أبي هريرة المذكور في أول الباب قبله (انظر الحديث رقم 156) وغيره من الأحاديث فيه . و ژ حەدیسێت د ڤی بابەتیدا حەدیسا ئەبی هورەیرە ئەڤا ل دەستپێکا بابەتێ بەرێدا هاتی، بنێرە حەدیسا ژمارە (156).

168- عن أَبِي هريرة رضي الله عنه، قال: لَمَّا نَزَلَتْ عَلَى رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (للَّهِ ما في السَّمواتِ وَمَا فِي الأرض وإن تبدوا مافِي أَنْفُسِكُمْ أَوْ تُخْفوهُ يُحاسبْكُمْ بِهِ اللَّه) الآية [البقرة 283] اشْتَدَّ ذلكَ عَلَى أَصْحابِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فأَتوْا رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ بَرَكُوا عَلَى الرُّكَب فَقالُوا: أَيْ رسولَ اللَّه كُلِّفْنَا مِنَ الأَعمالِ مَا نُطِيقُ: الصَّلاَةَ وَالْجِيهاد وَالصِّيام وَالصَّدقةَ، وَقَدَ أُنْزلتْ عليْكَ هَذِهِ الآيَةُ وَلا نُطِيقُهَا. قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَتُريدُونَ أَنْ تَقُولوا كَمَا قَالَ أَهْلُ الْكِتابَين مِنْ قَبْلكُمْ: سَمِعْنَا وَعصينا ؟ بَلْ قُولوا: سمِعْنا وَأَطَعْنَا غُفْرانَك رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمصِيرُ » فَلَمَّا اقْتَرَأَهَا الْقَومُ، وَذَلقتْ بِهَا أَلْسِنتهُمْ، أَنزَلَ اللَّه تَعَالَى في إِثْرِهَا: (آمنَ الرَّسُولُ بِما أُنْزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤمِنونَ كُلٌّ آمنَ بِاللَّه وَملائِكَتِهِ وكُتبِه وَرُسُلِهِ لا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلهِ وَقالوا سمِعْنَا وَأَطعْنا غُفْرَانكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصيرُ) فَلَمَّا فعَلُوا ذلك نَسَخَهَا اللَّه تَعَالَى، فَأَنْزَلَ اللَّه عَزَّ وَجَلَّ: (لا يُكَلِّفُ اللَّه نَفْساً إِلاَّ وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبتْ، رَبَّنَا لا تُؤاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَو أَخطَأْنَا) قَالَ: نَعَمْ (رَبَّنَا وَلا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْراً كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا) قَالَ: نعَمْ (رَبَّنَا ولا تُحَمِّلْنَا مَالا طَاقَةَ لَنَا بِهِ) قَالَ: نَعَمْ (واعْفُ عَنَّا واغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْت مَوْلانَا فانْصُرنَا عَلَى الْقَومِ الْكَافِرِينَ) قَالَ: نعَمْ. رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: دەمێ ئەڤ ئایەتە (هندی د ئەرد و ئەسمانانداا یێ خودێیە، ڤێجا تشتێ د دلێ خۆدا چ هوین دیار بکەن چ هوین ڤەشێرن، خودێ دێ هەر حسسێبا وی دگەل هەوە کەت). ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتیە خوارێ، ل سەر هۆگرێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گران بوو، ئینا هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پاشی کەفتنە سەر چۆکێت خۆ و گۆتن: یا

پێغەمبەرێ خودێ، هند کار و کریار ل مە هاتنە کرن ئەم بشێین و دەرحەق بێینە دەرێ: نڤێژ و جیهاد و رۆژی و سەدەقە، و ئەڤ ئایەتە بۆ تە یا هاتیە خوارێ، و ئەم نەشێینێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ هەوە دڤێت هوین وێ بێژن یا خودان هەردوو کتێبێت بەری هەوە گۆتین: مە [ئاخفتنا تە] بهیست بەلێ ئەم پێ [ب گۆتنا تە] ناکەین؟ بەلێ بێژن: مە بهیست و مە گوهداری کر، خودێ وۆ ل مە ببۆرە، جهێ مە هەر تویی [دویماهیکا مە ئەوە یا ل دەڤ تە. ڤێجا دەمێ خواندین و ئەزمانێ وان پێ تیژ بووی، خودایێ مەزن دویفرا ئەڤە ئینا خوارێ، (پێغەمبەری باوەری ئینایییە ب تشتێ بۆ [وی] ژ دەڤ خودێ هاتی، و خودان باوەران ژی، هەمییان باوەری ب خودێ و ملیاکەتێت وی و کتێبێت وی و پێغەمبەرێت وی ئینایییە [و دبێژن] ئەم فەرقێ (جودایییێ) نائێخینە ناڤبەرا چو پێغەمبەرێت وی، و هەمییان تێکدا (پێغەمبەری و خودان باوەران) گۆت: [خودێ وۆ] مە بهیست و مە گوهداری کر، خودێ وۆ ل مە ببۆرە، جهێ مە هەر تویی [دویماهیکا مە ئەوە یا ل دەڤ تە]). ڤێجا دەمێ وەکرین خودێ حوکمێ وێ ئایەتێ راکر و ئەڤە ئینا خوارێ (خودێ هەرکەسەکی ژ بارێ وی زێدەتر لێ ناکەت، ڤێجا چ یا بکەت [چ قەنج چ خراب] بۆ خۆ دکەت و ل خۆ دکەت، خودێ وۆ ل مە نەگرە ئەگەر تشتەك مە ژبیرکر یان ئەم خەلەت بووین) گۆت: بەلێ (خودێ وۆ بارەکێ هند گران ل مە نەکە وەکی وی یێ تە ل یێت بەری مە کری [کو جوهی بوون]) گۆت: بەلێ (خودێ وۆ وی باری ل مە نەکە یێ ئەم نەشێین ڕاکەین و هەلگرین) گۆت: بەلێ (و ل مە ببۆرە، و گونەهێت مە ژێ ببە، و دلۆڤانییێ ب مە ببە، تو پشتەڤانێ مەیی، و مە ب سەر کۆما گاوران بێخە) گۆت: بەلێ.

18- باب النَّهي عن البِدَع ومُحدثات الأمور

بابەتێ نەهیێ و دانەپاشێ ژ بیدعا و کار و بارێت نوی د شەرعیدا دهێنەکرن

قال الله تعالى: * (فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلاَّ الضَّلالُ) (يونس: من الآية32) * . ما تشتەك پشتی هەقییێ هەیە ژ گۆمرایی و بەرزەبوونێ پێڤەتر [ئانکوو پشتی هەقییێ، بەرزەبوونە]وقال تعالى: * (مَا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِنْ شَيْءٍ) (الأنعام: من الآية38) * . و مە چو [ژ هەوجەیییێت هەوە] د کتێبێدا [مەخسەد پێ دەپێ پاراستییە] نەهێلاییە و ژبیر نەکرییە. وقال تعالى: * (فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ) (النساء: من الآية59) * ئەگەر هوین ژێکڤەبوون و ب هەڤرك چۆن ل سەر تشتەکێ هوین ل خودێ و پێغەمبەری بزڤرن ئانکو قورئانێ و حەدیسا پێغەمبەری ﷺ: أي الكتاب والسنة . وقال تعالى: * (وَأَنَّ هَذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيماً فَاتَّبِعُوهُ وَلا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَنْ سَبِيلِهِ) (الأنعام: من الآية153) * . و ب راستی ئەڤەیە رێکا من، کو رێکەکا راست و دورستە، ڤێجا بگرن و ل دویڤ هەرن، و چو رێکێت دی نەگرن، دێ هەوە ژ رێکا خودێ دەرئێخن و هەوە ژێکڤەکەن وقال تعالى (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ) (آل عمران: من الآية31) * . [هەی موحەممەد] بێژە: [وان] ئەگەر هوین [ب دورستی] حەژ خودێ دکەن، ل دویڤ من وەرن [رێکا من بگرن] خودێ دێ حەژ هەوە کەت، و دێ گونەهێت هەوە ژێ بەت، [و ب راستی] خودێ گونەهە ژێبەر و دلۆڤانە. والآيات في الباب كثيرة معلومة . و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە وأما الأحاديث فكثيرة جدا وهي مشهورة فنقتصر على طرف منها: و حەدیس زێدە گەلەکن و دیارن

169- عن عائشةَ،رضي الله عنها، قالت قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:« مَنْ أَحْدثَ في أَمْرِنَا هَذَا مَا لَيْسَ مِنْهُ فهُو رَدٌّ »متفقٌ عليه. وفي رواية لمسلمٍ: « مَنْ عَمِلَ عمَلاً لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُو ردٌّ ».

ژ عائیشایێ ﵂ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ تشتەکێ نوی د ڤی دینێ مەدا بکەت و نە ژێ بیت ئەو یا پویچە ئانکو نەیا قەبویلە. و د ریوایەتا موسلمیدا هاتییە: هەرکەسێ کارەکێ بکەت نە دگەل دینێ مەدا بیت، ئەو یا پویچە ئانکو نەیا قەبویلە.

170- وعن جابرٍ، رضي الله عنه، قال: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، إِذَا خَطَب احْمرَّتْ عيْنَاهُ، وعَلا صوْتُهُ، وَاشْتَدَّ غَضَبهُ، حتَّى كَأَنَّهُ مُنْذِرُ جَيْشٍ يَقُولُ: «صَبَّحَكُمْ ومَسَّاكُمْ » وَيقُولُ: « بُعِثْتُ أَنَا والسَّاعةُ كَهَاتيْن » وَيَقْرنُ بين أُصْبُعَيْهِ، السبَابَةِ، وَالْوُسْطَى، وَيَقُولُ: « أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّ خَيرَ الْحَديثَ كِتَابُ اللَّه، وخَيْرَ الْهَدْى هدْيُ مُحمّد صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَشَرَّ الأُمُورِ مُحْدثَاتُهَا وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ » ثُمَّ يقُولُ: « أَنَا أَوْلَى بُكُلِّ مُؤْمِن مِنْ نَفْسِهِ. مَنْ تَرَك مَالا فَلأَهْلِهِ، وَمَنْ تَرَكَ دَيْناً أَوْ ضَيَاعاً، فَإِليَّ وعَلَيَّ » رواه مسلم.

ژ جابری ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ خوتبە دخواند چاڤێت وی سۆر دبوون، و دەنگێ وی بلند دبوو، و کەربا وی زێدە دبوو دا بێژی مە ب هاتنا لەشکەرەکێ دترسینیت و دبێژیت: سپێدێ ب سەروەدا گرت و ئێڤاری ب سەروەدا گرت و دگۆت: ئەز و قیامەت وەکی ڤان هەردوکاینە، و هەردوو تلێت خۆ یا نیڤێ و یا شەهدێ دگەهاندنە ئێک (ئیشارەت بۆ نێزیکیا رۆژا قیامەتێ پشتی ئەو ﷺ هاتییە هنارتن) و دگۆت: ئەڤە و پاشی، ب

راستی چێترین ئاخفتن ئاخفتنا خودێیه، و باشترین رێک رێکا موحوممەدییه ﷺ و خرابترین کار و بار ئەون ئەوێت نوی د دینیدا دئێنەکرن، و ب راستی هەر بیدعەکا هەبیت [بیدعه ئەو تشته یێ نوی د شەریعەتیدا و چو بنیات و بەلگەیێ شەرعی بۆ نەبیت] یا پویچه، پاشی دگۆت: ئەز ژ هەمی موسلمانان نێزیکترم بۆ وی، هەرکەسێ مالەك و سەمیانەك پاش خۆ هێلابیت بۆ مالا وییه، و یێ دەین و قەرەك یان زارۆکێت بێ کەس و هەوجه پاش خۆ هێلابن ئەز سەرکار و هاریکارێ وانم.

وعَنِ الْعِرْبَاض بن سَارِيَةَ، رضي الله عنه، حَدِيثُهُ السَّابِقُ(انظر الحديث رقم 157) فِي بابِ الْمُحَافَظةِ عَلَى السُّنَّةِ. و ژ عیربازێ کورێ ساریيه رضي الله عنه، حەدیسا وی یا بەری نوکه د بابەتێ پارێزکرنێ ل سەر سونەتا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بنێرە حەدیسا ژمارە (157)

19- باب في مَنْ سَنَّ سُنَّةً حسنةً أو سيئةً

بابەتێ هەركەسێ رێكەكا باش بگریت یان یا خراب

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَاماً) (الفرقان:74) * . و ئەوێت دبێژن: خودێ وۆ، تو وان هەڤسەر و وێ دویندەهێ بدە مە، ئەوا چاڤ پێ رۆن و خۆش ببن [و دل پێ ڤەهەسن]، و تو مە بۆ پارێزكاران، بكە پێشی و جهێ چاڤلێكرنێ د باشییێدا. وقال تعالى: * (وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا) (الانبياء: من الآية73) * . و مە ئەو كرنە پێشی، ب فەرمانا مە راستەرێكرنێ دكەن.

171- عَنْ أَبِي عَمرٍو جَرير بنِ عبدِ الله، رضي الله عنه، قال: كُنَّا في صَدْر النَّهارِ عِنْد رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَجاءهُ قوْمٌ عُرَاةٌ مُجْتابي النِّمار أَو الْعَباءِ. مُتَقلِّدي السُّيوفِ عامَّتُهمْ، بل كلهم مِنْ مُضرَ، فَتمعَّر وجهُ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، لِما رَأَى بِهِمْ مِنْ الْفَاقة، فدخلَ ثُمَّ خرج، فَأَمر بلالاً فَأَذَّن وأَقَامَ، فَصلَّى ثُمَّ خَطبَ، فَقالَ: (يَا أَيُّهَا الناسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الذي خلقكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدةٍ) إِلَى آخِرِ الآية: (إِنَّ الله كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً)، وَالآيةُ الأُخْرَى الَّتِي في آخر الْحشْرِ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمنُوا اتَّقُوا الله ولْتنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمتْ لِغَدٍ) تَصدَّقَ رَجُلٌ مِنْ دِينَارِهِ مِنْ دِرْهَمِهِ مِنْ ثَوْبِهِ مِنْ صَاع بُرِّهِ مِنْ صَاعِ تَمرِهِ حَتَّى قَالَ: وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرةٍ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ الأَنْصَارِ بِصُرَّةٍ كادتْ كَفُّهُ تَعجزُ عَنْهَا، بَلْ قَدْ عَجزتْ، ثُمَّ تَتابَعَ النَّاسُ حَتَّى رَأَيْتُ كَوْمَيْنِ مِنْ طَعامٍ وَثيابٍ، حتَّى رَأَيْتُ وجْهَ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يَتهلَّلُ كَأَنَّهُ مذْهَبَةٌ، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ سَنَّ في الإِسْلام سُنةً حَسنةً فَلَهُ أَجْرُهَا، وأَجْرُ منْ عَملَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ ينْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيءٌ، ومَنْ سَنَّ في الإِسْلامِ سُنَّةً سيِّئةً كَانَ عَليه وِزْرها وَوِزرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بعْده مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزارهِمْ شَيْءٌ » رواه مسلم.

ژ ئەبی عەمری، جەریرێ كورێ عەبدوللایی ﵁، گۆت: دانێ ئێكێ ژ رۆژێ ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ خەلكەكێ رویس و پارچەكا پەرۆكێ خیچ بەلەك یێ هریێ یان عەبایەك سەر ستۆیێ خۆدا بربوونە خوارێ، شیرێت وان د بەردابوون، بارا پتر، بەلكی هەمی ژ موزریان بوون، سەر و چاڤێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوهۆرین و تێك چۆن، پشتی ئەو هەژاری ب وانڤە دیتی، چۆ د ژۆرڤە پاشی دەركەفت ئەمرێ بیلالی كر بانگ دا و قامەت گرت، و نڤێژ كر پاشی خوتبە خواند، و گۆت: (خەلكینۆ پارێزكارییا خودایێ خۆ بكەن [باوەرییێ پێ بینن و بپەرێسن] ئەوێ هوین ژ ئێك گیانی ب تنێ ئافراندین [و ئەوی خودایی ژ وی گیانی] هەڤسەرا وی ژێ چێكر [ئافراند] و ژ ڤان هەردووكان گەلەك ژن و مێر دان و بەلاڤ كرن، و هوین پارێزكارییا خودێ بكەن، ئەوێ هوین ب ناڤێ وی تشتان ژ ئێكدوو دخوازن، و هشیاری مرۆڤانییێ بن [نەقەتینن] ب راستی خودێ ل سەر هەوە زێرەڤانە) هەتا گەهشتییە دویماهیكا ئایەتێ، و ئایەتا دی یا دویماهیكا سۆرەتا حەشرێ (گەلی خودان باوەران ژ خودێ بترسن، و هەر ئێك بلا بەرێ خۆ بدەتێ كا چ كار و كریار بۆ سوبەهی كرینە، و چ ل پێشییا خۆ هنارتییە، و ژ خودێ بترسن، ب راستی هەر تشتەكێ هوین دكەن خودێ ژێ ب ئاگەهە) زەلامی ژ دینارێ خۆ ژ دەرهەمێ خۆ ژ جلكێت خۆ ژ منا گەنمێ خۆ ژ منا قەسپێت خۆ، حەتا گۆت: خۆ ب كەرێ

قەسپەکێ ژی، سەدەقە دا، زەلامەکێ ژ خەلکێ مەدینێ هات بوخچکەك ئینا نێزیک بوو دەستێ وی نەراگریت، بەلکی دورست نەراگرت، پاشی خەلکی دا دویفئێک، هەتا من دوو کۆمێت خوارنێ و جلکان دیتین، و هەتا من سەر و چاڤێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتین گەش بووین دا بێژی زێرن، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ د موسلمانەتیێدا کارەکێ باش بکەت، خێرا وی کاری بۆ وییە، و خێرا هەرکەسەکێ پشتی وی کار ب وی کاری بکەت، بێی کو تشتەك ژ خێرێت وان کێم ببیت، و هەرکەسێ د موسلمانەتیێدا کارەکێ خراب بکەت، گونەها وی کاری بۆ وییە، و گونەها هەرکەسەکێ پشتی وی کار ب وی کاری بکەت، بێی کو تشتەك ژ گونەهێت وان کێم ببیت.

قَوْلُهُ: « مُجْتَابِي النَّمارِ » هُو بالجِيمِ وبعد الأَلِفِ باء مُوَحَّدَةٌ. والنِّمَارُ: جمْعُ نَمِرَة، وَهِيَ: كِسَاءٌ مِنْ صُوفٍ مُخَطَّط. وَمَعْنَى « مُجْتابيها » أَي: لابِسِيهَا قدْ خَرَقُوهَا في رؤوسهم. « والجُوْبُ »: الْقَطْعُ، وَمِنْهُ قَوْلُهُ تَعَالَى: (وثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بالْوَادِ) أَيْ: نَحَتُوهُ وَقَطَعُوهُ. وَقَوْلهُ « تَمَعَّرَ » هو بالعين المهملة، أَيْ: تَغَيرَ. وَقَوْلهُ: « رَأَيْتُ كَوْمَتَيْنِ » بفتح الكاف وضمِّها، أَيْ: صَبْرَتَيْنِ. وَقَوْلُهُ: « كَأَنَّه مَذْهَبَةٌ» هو بالذال المعجمةِ، وفتح الهاءِ والباءِ الموحدة، قَالَهُ الْقَاضي عِيَاضٌ وغَيْرُهُ. وصَحَّفَه بَعْضُهُمْ فَقَالَ: « مُدْهَنَةٌ » بِدَال مهملةٍ وضم الهاءِ وبالنون، وَكَذَا ضَبَطَهُ الْحُمَيْدِيُّ، والصَّحيحُ الْمَشْهُورُ هُوَ الأَوَّلُ. وَالْمُرَادُ بِهِ عَلَى الْوَجْهَيْنِ: الصَّفَاءُ وَالاسْتِنَارُة.

ب172- وعن ابن مسعودٍ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ليس مِنْ نفْسٍ تُقْتَلُ ظُلماً إِلاَّ كَانَ عَلَى ابنِ آدمَ الأَوَّلِ كِفْلٌ مِنْ دمِهَا لأَنَّهُ كَان أَوَّل مَنْ سَنَّ الْقَتْلَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە خودان روحەك ژ زولم و بێ بەختی بێتە کوشتن هەکە بارا کورێ ئادەمی یێ ئێکێ (قابیلی دەمێ هابیل کوشتی) د خوینا ویدا نەبیت، ئەو یێ ئێکێ بوو کوشتن کری و دەرێخستی.

20- باب في الدلالة على خير والدعاء إلى هدى أو ضلالة

بابەتێ نیشادانا خێرێ و گازیکرن بۆ راستەرێیێ یان تارییێ

قال تعالى: * (وَادْعُ إِلَى رَبِّكَ)(الحج: من الآية67)) * . و بۆ رێکا خودایێ خۆ گازی خەلکی بکـه وقال تعالى: * (ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ] (النحل: من الآية125) * . و ب حیکمەت [ئانکوو ب ئاخفتنا بنەجھ و موکوم و ب دەلیل و نیشان و ب نەرمی و ب ئاوایەکێ کارلێکەر] و شیرەتا قەنج [کو پێ بزانن تە ب وان شیرەتان خێرا وان دڤێت، و تە چو مەرەمێت دی نینن یان ژی ب قورئانێ ئەوا کو ئەو ب خۆ حیکمەت و شیرەتکارەکا قەنج]، بانگهلدێرە بۆ رێکا خودایێ خۆ [کو ئیسلامە] وقال تعالى: * (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى] (المائدة: من الآية2) * . و ل سەر باشی و پارێزکاریا خودێ هاریکارێت ئێک بن. وقال تعالى: * (وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ] (آل عمران: من الآية104) * . بلا هوین هەمی ببنە ملەتەك، داخوازا قەنجییێ بکەن و فەرمانا چاکییێ بکەن، و خەلکی ژ خرابییێ بدەنە پاش، و هەر ئەڤەنە د سەرفەراز.

173- وعن أَبِي مسعودٍ عُقبَةَ بْن عمْرٍو الأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ دَلَّ عَلَى خَيْرٍ فَلَهُ مثلُ أَجْرِ فَاعِلِهِ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی، عوقبەیێ کورێ عەمرێ ئەنساری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ باشیەکێ نیشا ئێکی بدەت، هندی خێرا یێ کری بۆ وییە.

174- وعن أَبِي هريرة رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَنْ دَعَا إِلَى هُدًى كَانَ لَهُ مِنَ الأَجْرِ مِثْلُ أُجُورِ منْ تَبِعَهُ لا ينْقُصُ ذلِكَ مِنْ أُجُورِهِم شَيْئاً، ومَنْ دَعَا إِلَى ضَلاَلَةٍ كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الإِثْمِ مِثْلُ آثَامِ مَنْ تَبِعَهُ لا ينقُصُ ذلكَ مِنْ آثَامِهِمْ شَيْئاً » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ داخوازییا راستەرێکرنەکێ بکەت، ژ خێرێ هند بۆ وییە وەکی یا وان ییێت دویف وی هاتین و گوهێ خۆ داینێ، و ئەڤ چەندە تشتەکێ ژ خێرێت وان کێم ناکەت ژی، و هەرکەسێ داخوازییا خرابیەکێ بکەت (ڤێجا چ ئەو خرابی وی دەرئێخستبیت یان بەری وی هاتبیتە کرن) ژ گونەهێ هند بۆ وییە وەکی یا وان ییێت دویف وی هاتین و گوهێ خۆ داینێ و ئەڤ چەندە تشتەکێ ژ خێرێت وان کێم ناکەت ژی.

175- وعن أَبِي العباسِ سهل بنِ سعدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال يَوْمَ خَيْبَرَ: « لأُعْطِيَنَّ الرَّايَةَ غَداً رَجُلاً يَفْتَحُ اللهُ عَلَى يَدَيْهِ، يُحبُّ اللهَ ورسُولَهُ، وَيُحِبُّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ » فَبَاتَ النَّاسُ يَدُوكونَ لَيْلَتَهُمْ أَيُّهُمْ يُعْطَاهَا. فَلَمَّا أصبحَ النَّاسُ غَدَوْا عَلَى رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: كُلُّهُمْ يَرجُو أَنْ يُعْطَاهَا، فقال: « أَيْنَ عليُّ بنُ أَبِي طالب ؟ » فَقيلَ: يا رسولَ الله هُو يَشْتَكي عَيْنَيْه قال: « فَأَرْسِلُوا إِلَيْهِ » فَأُتِي بِهِ، فَبَصقَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي عيْنيْهِ، وَدعا لَهُ، فَبَرَأَ حَتَّى كَأَنْ لَمْ يَكُنْ بِهِ وَجعٌ، فأَعْطَاهُ الرَّايَةَ. فقال عليٌّ رضي الله عنه: يا رسول الله أُقاتِلُهمْ حَتَّى يَكُونُوا مِثْلَنَا ؟ فَقَالَ: « انْفُذْ عَلَى رِسلِكَ حَتَّى تَنْزِلَ بِسَاحتِهِمْ، ثُمَّ ادْعُهُمْ إِلَى الإِسْلامِ، وَأَخْبِرْهُمْ بِمَا يجِبُ مِنْ حقِّ الله تَعَالَى فِيهِ، فَوالله لأَنْ يَهْدِيَ الله بِكَ

رَجُلاً وَاحِداً خَيْرٌ لَكَ مِنْ حُمْرِ النَّعَمَ» متفقٌ عليه.قوله: « يَدُوكُونَ »: أَيْ يَخُوضُونَ ويتحدَّثون، قوْلُهُ: « رِسْلِكَ » بكسر الراءِ وبفَتحِهَا لُغَتَانِ، وَالْكَسْرُ أَفْصَحُ.

ژ ئەبی عەباسی سەهلێ کورێ سەعدی یێ ساعدی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژا خەیبەرێ گۆت: بێ شک سوبەهی ئەز دێ ئالای دەمە ف زەلامەکێ، خودێ دێ ب سەر دەستێ وی ڤەکەت، حەز ژ خودێ و پێغەمبەران دکەت و خودێ و پێغەمبەر ژی حەز ژێ دکەن، خەلکی شەڤا خۆ ب تێک هاتن و چون برنە سەری، کا دێ دەتەف کێ ژ وان، ڤێجا دەمێ ل خەلکی بوویە سپێدە هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەر ئێکێ هیڤییا وی ئەوە بدەتەف وی، گۆت: کا عەلییێ کورێ ئەبی تالبی؟ گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو گازندێ ژ چاڤێت خۆ دکەت، (ئانکو چاڤێت وی کولن) گۆت: فرێکەنە دویفرا، ئینا دەف، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تفکرە هەردوو چاڤێت وی، چێبوون هەر وەکی چو جار چو لێ نەهاتین، و ئالا دا ڤێ، عەلی ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز شەڕێ وان بکەم هەتا وەکی مەلێ دهێن (ئانکو موسلمان دبن)؟ گۆت: هێدی هێدی هەرە هەتا تو دگەهییە وان، پاشی وان گازیکە ئیسلامێ، و بێژە وان کا چ حەقێ خودێ تێدایە، ئەز ب خودێ کەمە هەکە خودێ ئێکێ ل سەر دەستێ تە راستە رێکەت بۆ تە ژ حێشترێت سۆر چێترە.

176- وعن أَنسٍ رضي الله عنه أَنْ فَتًى مِنْ أَسْلَمَ قال: يا رسُولَ الله إِنِّي أُرِيد الْغَزْوَ ولَيْس مَعِي مَا أَتجهَّزُ بِهِ ؟ قَالَ: « ائْتِ فُلاناً فإِنه قَدْ كانَ تَجَهَّزَ فَمَرِضَ » فَأَتَاهُ فقال: إِنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُقْرِئُكَ السَّلامَ وَيَقُولُ: أَعْطِنِي الذي تجَهَّزْتَ بِهِ، فقال: يا فُلانَةُ أَعْطِيهِ الذي تَجَهَّزْتُ بِهِ، ولا تَحْبِسِي مِنْهُ شَيْئاً، فَوالله لا تَحْبِسِينَ مِنْهُ شَيْئاً فَيُبَارَكَ لَكِ فِيهِ. رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ، جەحێلەکێ ژ عەشیرا ئەسلەمییان گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من دڤێت خەزایێ بکەم بەلێ چو دگەل من نینە ئەز پێ کارێ خۆ بکەم؟ گۆت: هەرە دەف بێڤانی وی کارێ خۆ کربوو و یێ نەساخ بووی، هاتە دەف گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سلاڤان ل تە دکەت و دبێژیت: تشتێ تە کارێ خۆ پێ کری بدە من، گۆت: بێڤانێ تشتێ من کارێ خۆ پێ کری بدێ، و چو تشتان لێ نەڤەشێرە ئەز ب خودێکەمە تو چو تشتان لێ ناڤەشێری خودێ بەرەکەتێ بێخیتێ.

21- باب التعاون على البرّ والتقوى

بابەتێ هاریکاریکرنێ ل سەر باشی و خودێ ترسییێ

قال الله تعالى: * (وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى] (المائدة: من الآية2)* . . و ل سەر باشی و پارێزکارییا خودێ هاریکارێت ئێک بن. وقال تعالى: * (وَالْعَصْرِ، إِنَّ الأنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ، إلا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ] (العصر:2،1،3) *سویند ب دەمی. ب راستی مرۆڤ هەمی د خوسارەتن (بەر خوسارەتن). ئەو نەبن ئەوێت باوەری ئینایین، و کار و کریارێت قەنج کرین، و هەڤدوو ل سەر هەقییێ شیرەت کرین، و هەڤدوو ب بێنفرەهییێ شیرەت کرین. قال الإمام الشافعي رحمه الله كلاما معناه: إن الناس أو أكثرهم في غفلة عن تدبر هذه السورة. ئیمامێ شافعی خودێ رەحمێ پێ ببەت ئاخفتنەك گۆت، رامانا وێ: ب راست خەلک هەمی یان پتریا وان، ژ هزرکرنا ڤێ سۆرەتێ د بێ ئاگەهن.

177- عن أَبِي عبدِ الرحمن زيدِ بن خالدٍ الْجُهَنِيِّ رضيَ الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَنْ جهَّزَ غَازِياً في سَبِيلِ اللَّه فَقَدْ غَزَا وَمَنْ خَلَفَ غَازِياً في أَهْلِهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی عەبدلرەحمانێ کورێ زەیدێ کورێ خالدێ جوهەنی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ کارێ خەزاکەرەکێ بکەت، ب راستی وی خەزا کر (ئانکو خێرا دورست یا خەزاکەری بۆ هاتە نڤیسین) و هەرکەسێ ب باشی پاش خەزاکەرەکێ د مالا ویدا بمینیت (چاڤێ خۆ شوینا وی بدەتە عەیال و مالا وی) ب راستی وی خەزا کر (ئانکو خێرا دورست یا خەزاکەری بۆ هاتە نڤیسین).

178- وعن أَبِي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضي الله عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بَعَثَ بَعْثاً إِلى بَني لِحيانَ مِنْ هُذَيْلٍ فقالَ: « لِيَنْبعِثْ مِنْ كُلِّ رَجُلَيْنِ أَحَدُهُمَا وَالأَجْرُ بَيْنَهُمَا » رواه مسلم.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هندەك هنارتنە بەنی لەحیان ذ هوزەیلیان، گۆت: بلا هەر ژ دوو زەلامان ئێک دەرکەڤیت و بچیت (ئانکو ژ عەشیرێ بلا نیڤ دەرکەڤیت و نیڤا دی چاڤێت خۆ بدەنە مالێت وان) و خێر بۆ هەردووکانە.

179- وعن ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَقِيَ رَكْباً بالرَّوْحَاءِ فقال: «مَنِ الْقَوْمُ ؟ » قالُوا: المسْلِمُونَ، فَقَالُوا: مَنْ أَنْتَ ؟ قال: «رسولُ اللَّه» فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا فَقَالَتْ: أَلِهَذَا حَجٌّ ؟ قال: « نَعمْ وَلَكِ أَجْرٌ » رواه مسلم.

ژ ئیبن عەباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کاروانەك ل رەوحائێ دیت، گۆت: هوین کینە؟ گۆتن: ئەم موسلمانین، و گۆتن: تو کی؟ گۆت: ئەز پێغەمبەرێ خودێمە، ژنکەکێ بچویکەك بەرڤە بلندکر و گۆت: خێرا حەجێ دێ بۆ هەبیت؟ گۆت: بەلێ و بۆ تە خێرە.

180- وَعَنْ أَبِي موسى الأَشْعَرِيِّ رضيَ اللَّهُ عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّهُ قال: « الخَازِنُ المسْلِمُ الأَمِينُ الذي يُنَفِّذُ ما أُمِرَ بِهِ، فَيُعْطِيهِ كَامِلاً مَوفَّراً، طَيِّبَةً بِهِ نَفْسُهُ فَيَدْفَعُهُ إِلى الذي أُمِرَ لَهُ بِهِ أَحَدُ

المتَصَدِّقَيْنِ » متفقٌ عليه.وفي رواية: « الذي يُعْطِي مَا أُمِرَ بِهِ » وضَبطُوا « المتَصدِّقَيْنِ » بفتح القاف مع كسر النون على التَّثْنِيَةِ، وعَكْسُهُ عَلَى الجمْعِ وكلاهُمَا صَحِيحٌ.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خازنێ موسلمانێ ئەمین یێ فەرمانا لێ هاتییە کرن ب جهـ دئینیت، و ب دورستی و تمام و ژ دلەکێ رازی بدەت، و بدەتە وی یێ ئەمرێ وی پێ هاتییە کرن، ئەو ئێک ژ سەدەقەچییانە.

22- باب النصيحة

بابەتێ شیرەتێ

قال الله تعالى: * (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) (الحجرات: من الآية10) * . هنـدی خـودان بـاوەرن برایێت ئێکن وقال تعالى إخبارا عن نوح ﷺ و خودایێ مەزن ل سەر ئەزمانێ نوحی ﷺ دبێژیت:★ (وَأَنْصَحُ لَكُمْ) (لأعراف: من الآية62) *و ئەز هەوە شیرەت دکەم وعن هود ﷺ و ژ هودی ﷺ دبێژیت: * (وَأَنَا لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ) (لأعراف: من الآية68) * . و ئـەز بـۆ هـەوە شـیرەتکارەکێ دلسـۆزم وأما الأحاديث:

181- فَالأَوَّلُ: عن أَبِي رُقَيَّةَ تَميمِ بنِ أَوْس الدَّارِيِّ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الدِّينُ النَّصِيحَةُ » قُلْنَا: لِمَنْ ؟ قَالَ « للَّه وَلِكِتَابِهِ ولِرسُولِهِ وَلأَئمَّةِ المسْلِمِينَ وَعَامَّتِهِمْ » رواه مُسْلم.

یا ئێکێ: ژ ئەبی روقەیەی تەمیمێ کورێ ئەوسێ داری ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دین شیرەتە، مە گۆت: بۆ کێ ؟ گۆت: بۆ خودێ [ب دورستی باوەرییێ پێ بینن کو یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و لایقی هەمی باشناڤ و سالۆخەتێت بلندە و دڤێت پەرستن بـۆ وی ب تـنێ بیت] و قورئانا وی [کو یا ژ دەف خودێ هاتی و رێز و رویمەتیا هەژی بدەنێ ژ خواندن و ژبەرکرن و کارپێکرنێ] و پێغەمبەرێ وی [باوەریا دورست پێ هەبیت کو دویماهیک پێغەمبەرە و پێگریا ئەمر و نەهیێت وی ب دورستی بێتە کرن و حەژێـکرن و گوهـداریا هـەژی بـۆ هـەبیت] و میرێـت موسلمانان [گوهداریا وان ل سەر خێرێ بێتە کرن و هاریکاریـا وان بـۆ باشـی بێـتەکرن و جیهـاد دگەل وان بێتە کرن] و تەڤایا وان [بـەرێ وان بـۆ خێـرێ و باشـییێ بێـتە لێـدان، و بـەرێ وان ژ خرابییێ بێتە وەرگێران].

182- الثَّاني: عَنْ جرير بْنِ عبدِ اللَّه رضي اللَّه عنه قال: بَايَعْتُ رَسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى: إِقَامِ الصَّلاَةِ، وإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وَالنُّصْحِ لِكلِّ مُسْلِمٍ. متفقٌ عليه.

یا دوویێ: ژ جـەریرێ کـورێ عەبـدولـلایی ﷺ، گـۆت: مـن پـەیمان دا پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ کرنێ و دانا زەکاتێ و شیرەتێ بۆ هەمی موسلمانان.

183- الثَّالثُ: عَنْ أَنَس رضي اللَّه عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ » متفقٌ عليه.

یا سێییێ: ژ ئەنەسی ﷺ، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: کـەس ژ هـەوە ب دورستی باوەرییێ نائینیت هەتا وی خێر بۆ برایێ خۆ نەڤێت کا چاوا بۆ خۆ دڤێت.

23- باب الأمر بالمعروف والنهي عَن المنكر

بابەتێ ئەمركرن ب باشییێ و نەهیكرن ژ گونەهێ و ژ خراببییێ

قال الله تعالى: * (وَلْتَكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (آل عمران:104) * . **بلا هوين هەمى ببنە ملەتەك، داخوازا قەنجييێ بكەن و فەرمانا چاكييێ بكەن، و خەلكى ژ خراببييێ بدەنە پاش، و هەر ئەڤەنە د سەرفەراز.** وقال تعالى: * (كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ) (آل عمران: من الآية110) * . **هوين [گەلى موسلمانان] باشترين ملەتن بۆ خەلكى هاتين، چونكى هوين فەرمانێ ب كرنا قەنجييێ دكەن و رێكێ ل خراببييێ دگرن، و هوين باوەرييێ ژى ب خودێ دئينن** وقال تعالى: * (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) (لأعراف:199) * . **لێنەگرتنێ و كار و ئالييێ ساناهى بگرە، و فەرمانێ ب كار و كرياريێت قەنج بكە، و رويييێ خۆ ژ نەفامان وەرگێرە.** وقال تعالى: * (وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ) (التقوبة: من الآية71) * . **زەلام و ژنێت خودان باوەران هاريكار و پشتەڤانێت ئێكن، فەرمانێ ب قەنجى و باشييێ دكەن و رێكێ ل خراببييێ دگرن** وقال تعالى: * (لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرائيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ، كَانُوا لا يَتَنَاهَوْنَ عَنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ) (المائدة: 78، 79) * . **لەعنەت ل وان ئسرائيلييان هاتە كرن، ئەوێت گاور بووين، ل سەر ئەزمانێ داودى و عيسايێ كورێ مەريەمێ، ژ بەر نەگوهدارييا وان، و زێدەگاڤى ژى دكرن.** وقال تعالى: * (وَقُلِ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكُمْ فَمَنْ شَاءَ فَلْيُؤْمِنْ وَمَنْ شَاءَ فَلْيَكْفُرْ) (الكهف: من الآية29) * . **و بێژە: هەق [هەر] ئەوە ئەوێ ژ دەڤ خودايێ هەوە هاتى [كو ئيسلام و قورئانە]** وقال تعالى: * (فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ) (الحجر: من الآية94) * . **ڤێجا ئەوا فەرمانا تە پێ دئێتەكرن ئاشكەرا بكە،** وقال تعالى: * (أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ) (لأعراف: من الآية165) * . **مە ئەوێت بەرگەريان دكرن كو خرابى نەئێتە كرن رزگار كرن، و مە ئەوێت ستەم دكرن [ييێت د ئەزموونا خۆدا كەفتين و ييێت خۆ ل سەر خراببييێ بێ دەنگ كرين] ب ئيزايەكا ب ژان و دژوار هنگافتن، ژ رێ دەركەفتنا وان.**

والآيات في الباب كثيرة معلومة . **و ئايەت د ڤى بابەتيدا گەلەكن و ئاشكرانە** وأما الأحاديث:

184- فالأَوَّلُ: عن أَبي سعيدٍ الخُدْريّ رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « مَنْ رَأَى مِنْكُم مُنْكراً فَلْيغيِّرْهُ بِيَدهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطعْ فبِلِسَانِهِ، فَإِنْ لَمْ يَسْتَطِعْ فَبقَلبهِ وَذَلَكَ أَضْعَفُ الإِيمانِ » رواه مسلم.

يا ئێكێ: ژ ئەبى سەعيدێ خودرى، رضي الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەركەسێ ژ هەوە گونەه و خراببيەك ديت بلا ب دەستێ خۆ بگوهۆريت، هەكە نەشيا بلا ب ئەزمانێ خۆ بيت، هەكە نەشيا بلا ب دلێ خۆ بيت و ئەڤە لاوازترين باوەريە.

185- الثَّاني: عن ابنِ مسْعُودٍ رضي الله عنه أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَا مِنَ نَبِيٍّ بعَثَهُ الله في أُمَّةٍ قَبْلي إِلاَّ كان لَه مِن أُمَّتِهِ حواريُّون وأَصْحَابٌ يَأْخذون بِسُنَّتِهِ ويقْتدُون بأَمْرِه، ثُمَّ إِنَّها تَخْلُفُ مِنْ

بعْدِهِمْ خُلُوفٌ يقُولُون مَالاَ يفْعلُونَ، ويفْعَلُون مَالاَ يُؤْمَرون، فَمَنْ جاهدهُم بِيَدهِ فَهُو مُؤْمِنٌ، وَمَنْ جاهدهم بقَلْبِهِ فَهُو مُؤْمِنٌ، ومَنْ جَاهَدهُمْ بِلِسانِهِ فَهُو مُؤْمِنٌ، وليس وراءَ ذلِك مِن الإِيمانِ حبَّةُ خرْدلٍ » رواه مسلم.

ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە پێغەمبەرەك بەری من د ملەتەكێدا هاتبیتە هنارتن، هەكە هاریكار و پشتەڤان و هەڤال نەبن رێكا وی دگرن و دویف ئەمرێ وی دچن، پاشی دەستەكەكا خراب پاش وانڤە هاتن، وێ دبێژن یا نەكەن، و وێ دكەن یا ئەمرێ وان پێ نەهاتیە كرن، هەركەسێ جیهادێ ب دەستێ خۆ دگەل وان بكەت ئەو خودان ئیمانە و هەركەسێ جیهادێ ب ئەزمانێ خۆ دگەل وان بكەت ئەو خودان ئیمانە و هەركەسێ جیهادێ ب دلێ خۆ دگەل وان بكەت ئەو خودان ئیمانە و پشتی ڤێ دنكەك ژێ ژ ئیمان و باوەریێ نینە.

186- الثالثُ: عن أَبي الوليدِ عُبَادَةَ بنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه قال: « بايعنا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على السَّمعِ والطَّاعَةِ فِي العُسْرِ وَاليُسْرِ والمَنْشَطِ والمكْرَه، وَعلى أَثَرَةٍ عَلَيْنَا، وعَلَى أَنْ لاَ نُنَازِعَ الأَمْرَ أَهْلَهُ إِلاَّ أَنْ تَرَوْا كُفْراً بَوَاحاً عِنْدكُمْ مِنَ الله تعالَى فيه بُرهانٌ، وعلى أن نقول بالحقِّ أينَما كُنَّا لا نخافُ فِي الله لَوْمةَ لائمٍ » متفقٌ عليه

یا سێیێ: ژ ئەبی لوەلید عوبادێ كورێ سامتی ﵁، گۆت: مە پەیمان دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر گوهدان و گوهداریێ د بەرتەنگی و بەرفرەهیێدا و د خۆشی و نەخۆشیێدا و ل سەر ب سەر خۆ ئێخستنێ [د تشێ هەڤپشكدا] و ل سەر هندێ ئەم هەڤركیا ئەهلێ حوكمی نەكەین، ژبلی هندێ ئەم كوفرییەكا ئاشكەرا ل دەف وان ببینین مە بەلگە و نیشان ل دەف خودێ ل سەر هەبیت، و ل سەر هندێ ئەم راستییێ بێژین هەر جهێ ئەم لێ بین، و بۆ خودێ ئەم ژ لەوما چو لۆمەكەران نەترسین.

« المَنْشَط والمكْره » بِفَتْحِ مِيميهما: أَيْ: فِي السَّهْلِ والصَّعْبِ. « والأَثَرةُ: الاخْتِصاصُ بالمِشْتَرَك، وقَدْ سبقَ بيَانُها. « بوَاحاً » بفَتْح الْبَاءِ الموَحَّدة بعْدَهَا وَاوثُمَّ أَلِفٌ ثُمَّ حاء مُهْمَلَةٌ أَيْ ظَاهِراً لاَ يَحْتَمِلُ تَأْوِيلاً.

187- الرَّابع: عن النعْمانِ بنِ بَشيرٍ رضي الله عنهما عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَثَلُ القَائِمِ فِي حُدودِ الله، والْوَاقِعِ فيها كَمَثَلِ قَومٍ اسْتَهَمُوا على سفينةٍ فصارَ بعضُهم أعلاهَا وبعضُهم أسفلَها وكانَ الذينَ في أسفلها إِذَا اسْتَقَوْا مِنَ الماءِ مَرُّوا عَلَى مَنْ فَوْقَهُمْ فَقَالُوا: لَوْ أَنَّا خَرَقْنَا في نَصَيبِنا خَرْقاً وَلَمْ نُؤْذِ مَنْ فَوْقَنَا، فَإِنْ تَرَكُوهُمْ وَمَا أَرادُوا هَلكُوا جَمِيعاً، وإِنْ أَخَذُوا عَلَى أَيْدِيهِم نَجوْا ونجوْا جَمِيعاً ». رواهُ البخاري.القَائمُ فِي حُدودِ الله تعَالى » مَعْنَاهُ: المنْكِرُ لها، القَائمُ فِي دفعِهَا وإِزالَتِهَا والمرادُ بِالحُدودِ: مَا نهى الله عَنْهُ: «اسْتَهَمُوا »: اقْتَرَعُوا.

یا چارێ: ژ نەعمانێ كورێ بەشیری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەلا وی یێ بەر تخوبیێت خودێڤە راوەستایی و یێ كەفتیە تێدا، وەكی مەتەلا ملەتەكێیە پشكێ د گەمیەكێدا ب كێشن، هندەك بچنە سەری و هندەك بچنە بنی، و ئەوێت بنی هەكە هاتبانە ئاڤا ڤەخوارنێ ل بەر ییێت سەردارا دبۆرین، گۆتن: هەكە ئەم كونەكێ ل بارا خۆ ڤەكەین و ییێت سەر خۆدا ئەزیەت نەدەین، هەكە وان هێلا یا وان ڤیای بكەن، ئەڤە هەمی هیلاك چۆن، و هەكە دەستێت وان گرتن رزگار بوون، و هەمی رزگار بوون.

188- الخامِسُ: عَنْ أُمِّ المؤْمِنِينَ أُمِّ سَلَمَة هِنْدٍ بنتِ أَبِي أُمَيَّةَ حُذيْفَةَ رضي الله عنها، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنه قال: « إِنَّهُ يُسْتَعْملُ عَلَيْكُمْ أُمَراءُ فَتَعْرِفُونَ وتُنكِرُونَ فَمِنْ كَرِه فقَدْ بَرِىءَ وَمَنْ أَنْكَرَ فَقَدْ سَلِمَ، وَلَكِنْ منْ رَضِيَ وَتَابَعَ » قالوا: يا رَسُولَ الله أَلاَ نُقَاتِلُهُمْ ؟ قَالَ: «لاَ، مَا أَقَامُوا فِيكُمْ الصَّلاَةَ » رواه مسلم.

يا پێنجێ: ژ دەیکا موسلمانان ئومو سەلەمە هندا کچا ئەبی ئومەییە حوزەیفە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هندە کەسان دێ ل سەر هەوە کەنە میر دێ کارێت باش کەن و کارێت خراب کەن، هەرکەسێ کارێت وان یێت خراب نەڤیان و ب دلێ وان نەبوو (هەلبەت پشتی یێ نەچار بیت وێ خرابیێ ب دەستێ خۆ یان ب ئەزمانێ خۆ بگوهۆریت) ئەو بەری بوو، و یێ نەرازیبوونا خۆ دیارکر ئەو ژ گونەهێ سلامەت بوو، بەلێ یێ رازی بیت و دویف وان بچیت، گۆتن: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ما ئەم شەڕێ وان نەکەین؟ گۆت: نەء، هندی نڤێژان بەری هەوە بکەن.

مَعْنَاهُ: مَنْ كَرِهَ بِقَلْبِهِ ولَمْ يَسْتطِعْ إنْكَاراً بِيَدٍ وَلا لِسَانٍ فَقَدْ بَرِئَ مِنَ الإِثمِ وَأَدَّى وَظِيفَتَهُ، ومَنْ أَنْكَرَ بَحَسَبِ طَاقَتِهِ فَقَدْ سَلِمَ مِنْ هَذِهِ المعصيةِ، وَمَنْ رَضِيَ بِفِعْلِهِمْ وتابعهم، فَهُوَ العَاصي.

189- السَّادسُ: عن أُمِّ الْمُؤْمِنين أُمِّ الْحَكَم زَيْنبَ بِنْتِ جحْشٍ رضي الله عنها أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَلَ عَلَيْهَا فَزِعاً يقُولُ: « لا إِلهَ إِلاَّ الله، ويْلٌ لِلْعربِ مِنْ شَرٍّ قَدِ اقْترب، فُتحَ الْيَوْمَ مِن ردْمِ يَأْجُوجَ وَمأْجوجَ مِثْلُ هذِهِ » وَحَلَّقَ بأُصْبُعه الإِبْهَامِ والَّتِي تَلِيهَا. فَقُلْتُ: يَا رسول الله أَنَهْلِكُ وفِينَا الصَّالحُونَ ؟ قال: « نَعَمْ إِذَا كَثُرَ الْخَبَثُ » متفقٌ عليه.

یا شەشێ: ژ دەیکا موسلمانان ئومو لحەکەم زەینەبا کچا جەحشی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف و دگۆت: لا اله الا الله، چو پەرستی یێت راست و دورست و هەژی پەرستن و عیبادەتی نینن خودێ نەبیت، ئیزا و نەخۆشی ژ خرابیەکا نێزیک بووی بۆ عەرەبان، ئەڤرۆ هندی ڤێ یێ ژ سەد و سکرێ یەئجوج و مەئجوجی ڤەبووی، و تلا خۆ یا بەرانی و یا دویفرا کرنە خەلەك. من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەرێ ما ئەم دێ چینە هیلاکێ و چاك یێت د ناڤ مەدا؟! گۆت: بەلێ هەکە گونەه و خرابی و بێخێری زێدەبوون.

190- السَّابعُ: عنْ أَبِي سَعيد الْخُدْرِيِّ رضي الله عنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِيَّاكُم وَالْجُلُوسَ فِي الطرُقاتِ » فقَالُوا: يَا رسَولَ الله مَالَنَا مِنْ مَجالِسنَا بُدٌّ، نَتحدَّثُ فِيهَا، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: فَإِذَا أَبَيْتُمْ إِلاَّ الْمَجْلِس فَأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ» قالوا: ومَا حَقُّ الطَّرِيقِ يا رسولَ الله ؟ قال: « غَضُّ الْبَصَر، وَكَفُّ الأَذَى، ورَدُّ السَّلامِ، وَالأَمْرُ بالْمعْروفِ، والنَّهْيُ عنِ الْمُنْكَرَ » متفقٌ عليه.

یا حەفتێ: ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هشیاربن ل سەرێ ڕێکان نەروینە خوارێ، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، ئەم نەشێین ژ بەر روینشتنێت خۆ ڕێکان بهێلین ئەم تێدا دگەل ئێک و دوو دئاخڤین، گۆت: هەکە هوین نەهێلن هەر دێ روینە خوارێ، پا حەقێ ڕێکێ بدەنێ، گۆتن: حەقێ ڕێکێ چییە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: چاڤ (ژ بەرێخۆدانا حەرام) گرتنە، و ئەزیەت نەگەهاندنە، و سلاڤ وەرگرتنە، و فەرمان ب باشییێیە، و نەهی ژ خرابییێیە.

191- الثَّامنُ: عن ابن عباس رضي الله عنهما أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رأى خَاتماً مِنْ ذَهَبٍ في يَد رَجُلٍ، فَنَزعَهُ فطَرحَهُ وقَال: « يَعْمَدُ أَحَدُكُمْ إِلَى جَمْرَةٍ مِنْ نَارٍ فَيجْعلهَا في يَدِهِ، » فَقِيل لِلرَّجُل بَعْدَ مَا ذَهَبَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: خُذْ خَاتمَكَ، انتَفعْ بِهِ. قَالَ: لا والله لا آخُذُهُ أَبَداً وقَدْ طَرحهُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه مسلم.

يا هەشتێ: ژ ئیبن عەباسی ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گوستیرکەکا زێری ل دەستێ زەلامەکێ دیت، کێشا و هاڤێت و گۆت: ئێک ژ هەوە ئەو ب خۆ دێ قەستا پەلەکێ ژ ئاگری کەت و دێ کەتە دەستێ خۆ، گۆتنە وی زەلامی پشت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆی، گوستیرکا خۆ راکە و بۆ خۆ فایدە ژێ بکە، گۆت: نە ب خودێ قەت ئەز ناراکەم، پشتی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاڤێتی.

192- التَّاسِعُ: عَنْ أَبِي سعيدٍ الْحسنِ البصْرِي أَنَّ عَائِذَ بن عمْرٍو رضي الله عنه دخَلَ عَلَى عُبَيْدِ اللَّهِ بن زيَادٍ فَقَالَ: أَيْ بنيَّ، إِنِّي سمِعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقولُ: « إِنَّ شَرَّ الرِّعاءِ الْحُطَمَةُ » فَإِيَّاكَ أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ. فَقَالَ لَهُ: اجْلِسْ فَإِنَّمَا أَنت مِنْ نُخَالَةِ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: وهَلْ كَانَتْ لَهُمْ نُخَالَةٌ إِنَّمَا كَانَتِ النُّخالَةُ بَعْدَهُمْ وَفِي غَيرِهِمْ، رواه مسلم

یا نەهێ: ژ ئەبی سەعید حەسەنێ بەسری، عائزێ کورێ عەمری ﵁ چۆ دەف عوبەیدوللایێ کورێ زیادی گۆت: ئەی کورێ من، ب راستی من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خرابترین شڤان یێ زڤر و توند و تیژە، هشیاربی تو ژ وان نەبی، گۆتێ: کا رویەنە خوارێ هات و چۆ تو ژ پیشکی (ئەوێ ب سەر موخلکێ دکەڤیت) هەڤالێت موحەممەدی ﷺ، گۆت: ما وان پیشک هەبوو! بەلێ ب راستی پیشک پشتی وان هەبوو و د غەیری واندا.

193- الْعاشرُ: عَنْ حذيفةَ رضي الله عنه أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « والَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَتَأْمُرُنَّ بالْمعرُوفِ، ولَتَنْهَوُنَّ عَنِ الْمنْكَرِ، أَوْ لَيُوشِكَنَّ الله أَنْ يَبْعثَ عَلَيْكمْ عِقَاباً مِنْهُ، ثُمَّ تَدْعُونَهُ فَلاَ يُسْتَجابُ لَكُمْ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

یا دەهێ: ژ حوزەیفە ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ روحا من د دەستیدا یان هوین دێ ئەمری ب باشییێ کەن و نەهیێ ژ خراباییێ کەن یان نێزیکە خودێ دێ سزایەکێ ژ دەف خۆ ب سەر وەدا هنێریت، پاشی هوین دوعا ژێ ژێ بکەن ژ هەوە نەوەرگریت.

194- الْحَادي عشَرَ: عنْ أَبِي سَعيد الْخُدريِّ رضي الله عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «أَفْضَلُ الْجيهاد كَلِمَةُ عَدْلٍ عندَ سلْطَانٍ جائِرٍ » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

یا یازدێ: ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترین جیهاد: ئاخفتنا عادل و راستە ل دەف حاکمرانەکێ زالم و زۆردار.

195- الثَّاني عَشَر: عنْ أَبِي عبدِ الله طارِقِ بنِ شِهابٍ الْبُجَلِيِّ الأَحْمَسِيِّ رضي الله عنه أَنَّ رجلاً سأَلَ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وقَدْ وَضعَ رِجْلَهُ في الغَرْزِ: أَيُّ الْجيهاد أَفْضَلُ؟ قَالَ: «كَلِمَةُ حقٍّ عِنْدَ سُلْطَانٍ جائِرٍ » رَوَاهُ النسائيُّ بإسنادٍ صحيحٍ.« الْغَرْز » بِعَيْنٍ مُعْجَمةٍ مَفْتُوحةٍ ثُمَّ راءٍ ساكنة ثم زَاي، وَهُوَ رِكَابُ كَورِ الْجَمَلِ إِذَا كَانَ مِنْ جِلْدٍ أَوْ خَشَبٍ، وَقِيلَ: لاَ يَخْتَصُّ بِجِلدٍ وَخَشَبٍ.

یا دازدێ: ژ ئەبی عەبدوللایی تارقێ کورێ شیهابێ بوجەلی یێ ئەحمەسی ﷺ، زەلاکی پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کر و پێ خۆ کربوو د رکبێرا، گۆت: کیژ جیهاد ژ هەمیان باشترە؟ گۆت: باشترین جیهاد: ئاخفتنا راست و دورستە ل دەف حاکمرانەکێ زالم و زۆردار.

196- الثَّالِثَ عشَرَ: عن ابن مَسْعُودٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ أَوَّلَ مَا دخَلَ النَّقْصُ عَلَى بَنِي إِسْرائيلَ أَنَّه كَانَ الرَّجُلُ يَلْقَى الرَّجُلَ فَيَقُولُ: يَا هَذَا اتَّق الله وَدعْ مَا تَصْنَعُ فَإِنَّهُ لا يَحِلُّ لك، ثُم يَلْقَاهُ مِن الْغَدِ وَهُو عَلَى حالِهِ، فلا يَمْنَعُه ذلِك أَنْ يكُونَ أَكِيلَهُ وشَرِيبَهُ وَقعِيدَهُ، فَلَمَّا فَعَلُوا ذَلِكَ ضَرَبَ الله قُلُوبَ بَعْضِهِمْ بِبَعْضٍ » ثُمَّ قال: (لُعِنَ الَّذِينَ كَفَروا مِنْ بنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ داوُدَ وعِيسَى ابنِ مَرْيَم ذلِك بما عَصَوْا وكَانوا يعْتَدُونَ، كَانُوا لا يَتَنَاهَوْنَ عنْ مُنْكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ ما كانُوا يَفْعلُون صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تَرى كثِيراً مِنْهُمُ يَتَوَلَّوْنَ الَّذينَ كَفَرُوا لَبِئْسَ مَا قَدَّمتْ لَهُمْ أَنْفُسُهُمْ)

إلى قوله: (فَاسِقُونَ) [المائدة: 78، 81 } ثُمَّ قَالَ: « كَلاَّ، وَالله لَتَأْمُرُنَّ بالْمعْرُوفِ، وَلَتَنْهوُنَّ عَنِ الْمُنْكَرِ، ولَتَأْخُذُنَّ عَلَى يَدِ الظَّالِمِ، ولَتَأْطِرُنَّهُ عَلَى الْحَقِّ أَطْراً، ولَتقْصُرُنَّهُ عَلَى الْحَقِّ قَصْراً، أَوْ لَيَضْرِبَنَّ الله بقُلُوبِ بَعْضِكُمْ عَلَى بَعْضٍ، ثُمَّ لَيَلْعَنكُمْ كَمَا لَعَنَهُمْ » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

یا دازدێ: ژ ئیبن مەسعودی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کێماسیا ئێکێ کەتییە د دینێ ئیسرائیلییاندا، ئەڤەبوو: زەلام داگەهیتە زەلامی دابێژتێ: یا بێڤان کەس تەقوا خودێ بکە و ژ خودێ بترسە، و یا تو دکەی بهێلە، ئەڤە بۆ تە نەیا دورستە، پاشی رۆژا پاشتر دا گەهیتێ و ئەو هەر یێ وەسا و د وی کراسیدا، بەلێ ئەڤێ ئەو نەددا پاش ئەو دگەل نەخۆت و ڤەخۆت و دگەل نەروینیت، ڤێجا دەمێ ئەڤە کرین خودێ دلێت وان د خرابیێدا وەکی ئێک لێکرن، پاشی گۆت: لەعنەت ل وان ئیسرائیلییان هاتە کرن، ئەوێت گاوربوویین، ل سەر ئەزمانێ داودی و عیسایێ کورێ مەریەمێ، ژ بەر نەگوهدارییا وان، و زێدەگاڤی ژی دکرن. وان [جوهییان] ئێکدوو ژ چو خرابیێت دکرن، نەددانە پاش. چ پیسە کار بوو وان دکر. [هەی موحەممەد] تو گەلەك ژ وان دێ بینی [ژ کەربێت موسلماناندا] دۆستینی و پشتەڤانییا ئەوێت گاوربوویین [ژ موشرکان] دکەن. ب راستی ئەڤە پیسە شۆلە وان داییە بەری خۆ، کەرب و غەزەبا خودێ ل سەر وان بیت، و ئەو دێ هەر د دۆژەهێدا مینن. ئەگەر وان باوەری ب خودێ و پێغەمبەری و وان ئایەتێت بۆ پێغەمبەری هاتین ئینابایە، وان دۆستینی و پشتەڤانییا وان [موشرکان] نەدکر، بەلێ باراپتر ژ وان ژ پێ دەرکەفتینە. هەتا گەهشتییە (رێ دەرکەفتینە) پاشی گۆت: نەخێر، ئەز ب خودێ کەم بێ شک یان هوین دێ ئەمری ب باشیێ کەن نەهیێ ژ خرابیێ کەن، و بێ شک دێ دەستێ زالمی گرن و ب خورتی دێ وان ئیننە سەر حەقیێ و ل سەر حەقیێ ب تنێ دێ راوەستینن یان ژی خودێ دێ دلێت هەوە د خرابیێدا وەکی ئێک لێکەت، پاشی دێ هەوە دویری دلۆڤانیا خۆ ئێخیت هەروەکی ئەو دویری دلۆڤانیا خۆ ئێخستین.

197- الرَّابعَ عَشَر: عن أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيق، رضي الله عنه. قال: يا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّكُمْ تقرءونَ هَذِهِ الآيةَ: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا علَيْكُمْ أَنْفُسَكُمْ لا يَضُرُّكُمْ منْ ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ) [المائدة: 105] وإِنِي سَمِعت

رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إِنَّ النَّاسَ إِذَا رَأَوْا الظَّالِمَ فَلَمْ يَأْخُذُوا عَلَى يَدَيْهِ أَوْشَكَ أَنْ يَعُمَّهُمُ اللَّه بِعِقَابٍ مِنْهُ » رواه أبو داود، والترمذي والنسائي بأسانيد صحيحة.

یا چاردێ: ژ ئەبی بەکرێ سەدیق ﵁ گۆت: گەلی خەلکی هوین ڤێ ئایەتێ دخوینن: گەلی خودان باوەران، هەوە ئاگەهـ ژ خـۆ هـەبیت، ئەگـەر هـوین د راستەرێـکری بـن، یێـت سەرداچۆیی و بەرزە، زیانێ ناگەهیننە هەوە، و من یێ گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ دگـۆت: هەکە خەلکی زۆردار دیت و دەستێت وی نەگرتن نێزیکە خودێ ئیزایەکێ ژ دەف خۆ بدەتە بەر وان هەمیان.

24- باب تغليظ عقوبة من أمر بمعروف أو نهى عن منكر وخالف قولُه فِعله

بابەتێ مەزنیا سزایا وی یێ ئەمری ب باشیێ بکەت و نەهیێ ژ خرابیێ بکەت و کریارێت وی نەوەکی ئاخفتنا وی بن

قال الله تعالى: * (أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلا تَعْقِلُونَ) (البقرة:44) * . هوين چاوا فەرمانا خەلکی ب خێرێ [باشییێ] دکەن، و هوين خۆ ب خۆ [خۆ] ژبير دکەن، و هوين خۆ ب خۆ کتێبێت بەردەستێ خۆ [کو ئنجيل و تەوراتن] دخوينن، ما هوين ئاقلەکی بۆ خۆ ناگرن. وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لا تَفْعَلُونَ) (الصف:2،3) * . گەلی خودان باوەران بۆچی هوين دبێژن و ناکەن؟ ئاخفتنا هوين دبێژن و نەکەن، کەربێ ل دەف خودێ پتر لێ دکەت. وقال تعالى إخبارا عن شعيب ﷺ: * و خودێ ل سەر ئەزمانێ شوعەيبی سلاڤێت خودێ ل سەربن دبێژيت: (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ) (هود: من الآية88) * و من ب خۆ د بنيرا نەڤێت ئەز هەوە ژ تشتەکی بدەمە پاش، و ئەز ب خۆ بکەم.

198- وعن أَبي زيدٍ أُسامة بْنِ حَارثَةَ، رضي الله عنهما، قال: سَمِعْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « يُؤْتَى بالرَّجُلِ يَوْمَ الْقِيامةِ فَيُلْقَى فِي النَّار، فَتَنْدلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ، فيَدُورُ بِهَا كَمَا يَدُورُ الحِمَارُ فِي الرَّحا، فَيجْتَمِعُ إِلَيْهِ أَهْلُ النَّار فَيَقُولُونَ: يَا فُلانُ مَالَكَ ؟ أَلَمْ تَكُن تَأْمُرُ بالمعْرُوفِ وَتَنْهَى عَنِ المنْكَرِ ؟ فَيَقُولُ: بَلَى، كُنْتُ آمُرُ بالمعْرُوفِ وَلاَ آتِيه، وَأَنْهَى عَنِ المنْكَرِ وَآتِيهِ » متفق عليه. قولُهُ: « تَنْدلِقُ » هُوَ بالدَّالِ المهملة، وَمَعْنَاهُ تَخْرُجُ. و « الأَقْتابُ »: الأَمْعَاءُ، واحِدُهَا قِتْبٌ.

و ژ ئەبی زەيد ئوسامەيێ کورێ حاريسەی خودێ ژ هەردوويان رازی بيت گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: زەلامی رۆژا قيامەتێ دێ ئينن، و دێ هاڤێژنە د ئاگريدا، رێڤيکێت زکێ وی دێ دەرکەڤن، و دێ ل دۆر رێڤيکێت خۆ زڤريت، هەروەکی کەر ل دۆر ئاشی دزڤريت، خەلکێ جەهنەمێ دێ ل دەف کۆم بن و دێ بێژنێ: تە خێرە بێڤان کەس؟ ما تە ئەمر ب باشیێ نەدکر و نەهی ژ خرابیێ نەدکر؟ دێ بێژيت: بەلێ من ئەمر ب باشیێ دکر و من نەدکر و من نەهی ژ خرابیێ دکر و من دکر.

25- باب الأمر بأداء الأمانة

بابەتێ ئەمرکرنێ ب ئەداکرن و ب جهئینانا ئەمانەتی

قال الله تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا) (النساء: من الآية58) * . **ب راستی خودێ فەرمانا هەوە دکەت هوین ئەمانەتی بدەنە خودانێت وان.** وقال تعالى: * (إِنَّا عَرَضْنَا الأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الأِنْسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُوماً جَهُولاً) (الأحزاب:72) * . **[گەلی مرۆڤان] ب راستی مە ئەمانەت [ئەڤ دینە و فەرمانێت تێدا] دانا بەر ئەرد و ئەسمان و چیایان [ب کەیفا خۆ بۆ خۆ هەلبژێرن، ئەگەر بڤێن راکەن و ئەگەر نەڤێن نەء.] نەڤیان راکەن و ژێ ترسیان، و مرۆڤی هەلگرت، ب راستی ئەو [بۆ خۆ] یێ ستەمکار بوو و یێ نەزان بوو [دویماهیکا خۆ نەدزانی].**

199- عن أَبي هريرة، رضي الله عنه، أن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « آيَةُ المَنَافِقِ ثَلاثٌ: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وإِذَا آؤْتُمِنَ خَانَ » متفقٌ عليه. وفي رواية: « وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وزعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ ».

و ژ ئەبی هورەیرە خودێ ژێ رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نیشانا دووروی سێنە: هەکە ئاخفت درەوکر، و هەکە ژڤان دا ب جھ نەئینا، و هەکە باوەری پێ هاتە ئینان خیانەتکر، و د ریوایەتەکا دیدا: خۆ هەکە رۆژیان بگریت و نڤێژان بکەت و خۆ موسلمان بدانیت.

200- وعن حُذَيْفَة بنِ الْيمانِ، رضي الله عنه، قال: حدثنا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حَديثَين قَدْ رَأَيْتُ أَحدهُمَا، وَأَنَا أَنْتظرُ الآخَرَ: حدَّثَنا أَنَّ الأَمَانَة نَزلتْ في جَذْرِ قُلُوبِ الرِّجَالِ، ثُمَّ نَزَلَ الْقُرآنُ فَعلموا مِنَ الْقُرْآن، وَعلِمُوا مِنَ السُّنَّةِ، ثُمَّ حَدَّثنا عَنْ رَفْعِ الأَمانَةِ فَقال: «يَنَامُ الرَّجل النَّوْمةَ فَتُقبضُ الأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ، فَيظلُّ أَثَرُهَا مِثْلَ الْوَكْتِ، ثُمَّ ينامُ النَّوْمَةَ فَتُقبضُ الأَمَانَةُ مِنْ قَلْبِهِ، فَيظَلُّ أَثَرُهَا مِثْل أثرِ الْمجْلِ، كجَمْرٍ دَحْرجْتَهُ عَلَى رِجْلكَ، فَنفطَ فتَراه مُنْتبراً وَلَيْسَ فِيهِ شَيءٌ » ثُمَّ أَخذَ حَصَاةً فَدَحْرجَهَا عَلَى رِجْلِهِ، فَيُصْبحُ النَّاسُ يَتبايَعونَ، فَلا يَكادُ أَحَدٌ يُؤدِّي الأَمَانَةَ حَتَّى يُقَالَ: إِنَّ فِي بَنِي فَلانٍ رَجُلاً أَميناً، حَتَّى يُقَالَ لِلَّرجلِ: مَا أَجْلدهُ مَا أَظْرَفهُ، مَا أَعْقلَهُ، وَمَا فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ حَبَّةٍ مِنْ خَرْدَلِ مِنْ إِيمانٍ. وَلَقَدْ أَتَى عَلَيَّ زَمَانٌ وَمَا أُبَالِي أَيُّكُمْ بايعْتُ، لَئِنْ كَانَ مُسْلماً ليردُنَّهُ عَليَّ دِينُه، ولَئِنْ كَانَ نَصْرانياً أَوْ يَهُوديًّا لَيُرُدنَّهُ عَلَيَّ سَاعِيه، وأَمَّا الْيَوْمَ فَما كُنْتُ أُبايِعُ مِنْكمْ إِلاَّ فُلاناً وَفلاناً » متفقٌ عليه.

و ژ حوزەیفەیێ کورێ یەمانی رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو ئاخفتن بۆ مە کرن، ئێک ژ وان من یێ دیتی و ئەز خۆ ل هیڤیا یا دوویێ دگرم، گۆتە مە: دین و فەرمانێت تێدا کەفتنە بنێ دلێت مرۆڤاندا، پاشی قورئان هاتە خوارێ، ب قورئانێ (کار و بار و فەرمانێت دینی ژ حەلال و حەرامان و ژ واجب و سونەتان و... هتد ژ کار و بارێت دینی) زانین و ب حەدیسێ زانین، پاشی بۆ مە بەحسێ بلندکرنا ئەمانەتی (دینی) کر، و گۆت: مرۆڤ نڤستنەکێ دێ نڤیت، و ئەمانەت (دینێ د دلیدا) دێ د دلێ ویدا کێم بیت، جهێ وی دێ وەکێ دەعکاندنێ لێهێت، پاشی نڤستنەکێ دێ نڤیت، و ئەمانەت و دینێ د دلێ ویدا دێ کێم بیت، جهێ وی دێ وەکێ جهێ بەرێ دەستێ ژ زێدە شۆلی ستویر بووی لێهێت. وەکی پەلەکێ تو ل سەر پێخۆرا گرێل کەی

پەقیچکەکێ چێکەت، و تو ببینی یا پفە و تشتەك تێدا نینە. پاشی بەرەشیشکەك هەلگرت و د سەر پێ خۆرا گرێل کر. سپێدە دێ ل خەلکی بیت و دێ کرین و فرۆتنێ کەن، نێزیکە کەسێ ئەمانەت و دین نەبیت، هەتا دێ هێتە گۆتن: د بێڤان عێلێدا زەلامەکێ ب دین یێ هەی، حەتا خەلک دێ بۆ وی زەلامی بێژن: چەند یێ ب هێزە چەند یێ تێگەهشتییە چەند یێ ب ئاقلە، (هۆسا د پێ موعجەبن) و ئەو ب خۆ دنکەکا خەندەلکێ ژی ژ ئیمانێ د دلێ ویدا نینە، و وەختەك ب سەر مندا هاتبو دەف من هند فەرنە بو ئەز کرین و فرۆتنێ دگەل کێ بکەم، (مەخسەد پێ زەمانێ ئێکێیە یێ نێزیکی پێغەمبەری ﷺ چونکی دین و ئەمانەت د ناڤدا هەبوون) هەکە موسلمان بیت دینێ وی دێ ل من زڤرینیت، (دینێ وی ناهێلیت خیانەتێ ل من بکەت) و هەکە فەلە بیت یان جوی سەرکار و بەرپرس ژ وی دێ ل من زڤرینیت (ئانکو ناهێلیت غەدرێ ل من بکەت) بەلێ ئەڤرۆ ئەز کرین و فرۆتنێ دگەل کەسێ ناکەم (من باوەری ب کەسێ نینە) فلان و فلان نەبیت.

201- وعن حُذَيْفَةَ، وَأَبِي هريرة، رضي الله عنهما، قالا: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يَجْمعُ الله، تَبارَكَ وَتَعَالَى، النَّاسَ فَيَقُومُ الْمُؤمِنُونَ حَتَّى تَزْلفَ لَهُمُ الْجَنَّةُ، فَيَأْتُونَ آدَمَ صلواتُ الله عَلَيْهِ، فَيَقُولُون: يَا أَبَانَا اسْتَفْتِحْ لَنَا الْجَنَّةَ، فَيَقُولُ: وهَلْ أَخرجكُمْ مِنْ الْجَنَّةِ إلاَّ خَطِيئَةُ أَبِيكُمْ، لَسْتُ بصاحبِ ذَلِكَ، اذْهَبُوا إِلَى ابْنِي إبْراهِيمَ خَلِيل الله، قَالَ: فَيأتُونَ إبْرَاهِيمَ، فيقُولُ إبْرَاهِيمُ: لَسْتُ بصَاحِبِ ذَلِك إِنَّما كُنْتُ خَلِيلاً مِنْ وَرَاءَ وراءَ، اعْمَدُوا إِلَى مُوسَى الذي كَلَّمهُ الله تَكْلِيماً، فَيَأْتُونَ مُوسَى، فيقُولُ: لسْتُ بِصَاحِب ذلكَ، اذْهَبُوا إِلَى عِيسى كَلِمَةِ الله ورُوحِهِ فَيقُولُ عيسَى: لَسْتُ بِصَاحِبِ ذلكَ. فَيَأْتُونَ مُحَمَّداً صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَيَقُومُ فَيُؤْذَنُ لَهُ، وَتُرْسَلُ الأَمانَةُ والرَّحِمُ فَيَقُومَان جنْبَتَي الصراطِ يَميناً وشِمالاً، فيَمُرُّ أَوَّلُكُمْ كَالْبَرْقِ » قُلْتُ: بأَبِي وَأُمِّي، أَيُّ شَيءٍ كَمَرِّ الْبَرْقِ ؟ قال: « أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ يمُرُّ ويَرْجعُ في طَرْفَةِ عَيْنٍ ؟ ثُمَّ كَمَرِّ الريح ثُمَّ كَمرِّ الطَّيْرِ ؟ وَأَشَدُّ الرِّجالِ تَجْرِي بهِمْ أَعْمَالُهُمْ، ونَبِيُّكُمْ قَائِمٌ عَلَى الصرّاطِ يَقُولُ: رَبِّ سَلِّمْ، حَتَّى تَعْجِزَ أَعْمَالُ الْعَبَادِ، حَتَّى يَجِيءَ الرَّجُلُ لا يَسْتَطِيعُ السَّيْرَ إلاَّ زَحْفاً، وفِي حافَتَي الصرّاطِ كَلاليبُ مُعَلَّقَةٌ مَأْمُورَةٌ بأَخْذِ مَنْ أُمِرَتْ بِهِ، فَمَخْدُوشٌ نَاجٍ وَمُكَرْدَسٌ في النَّارِ » وَالَّذِي نَفْسُ أَبِي هُرَيْرَةَ بِيَدِهِ إِنَّ قَعْرَ جَهنَّم لَسبْعُونَ خَريفاً. رواه مسلم.قوله: « ورَاءَ وَرَاءَ » هُو بالْفَتْحِ فِيهمَا. وَقيل: بِالضَّمّ بِلا تَنْوينٍ، وَمَعْنَاهُ: لسْتُ بتلْكَ الدَّرَجَةِ الرَّفيعَةِ، وهِي كَلِمةٌ تُذْكَرُ عَلَى سبِيل التَّواضُعِ. وَقَدْ بسِطْتُ مَعْنَاهَا في شَرْحِ صحيح مسلمٍ، والله أعلم.

و ژ حوزەیفە و ئەبی هورەیرە خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ تەعالا دێ مرۆڤان کۆم کەت، خودان باوەر دێ رابن هەتا بەحەشت نێزیکی وان دبیت، دێ هێنە دەف ئادەمی ﷺ، دێ بێژنێ: بۆ مە داخوازا ڤەکرنا بەحەشتێ بکە، دێ بێژیت: ما چ هوین ژ بەحەشتێ دەرێخستن، خەلەتیا بابێ هەوە نەبیت، ئەز نەخودانێ هندێمە، هەرنە دەف کورێ من ئیبراهیمی خۆشتڤیێ خودێ، گۆت: دێ هێنە دەف ئیبراهیمی، ئیبراهیم دێ بێژیت: ئەز نەخودانێ هندێمە، ئەز بەس پشت پەردێ خۆشتڤی بووم (ئاخفتنەکا خۆشکاندن و تەوازعێیە، ئانکو ئەز ئێکسەر دگەل خودێ نەئاخفتیمە وەکی موسای، خۆشتڤیاتییا من ب خێرا جبریلییە) قەستا موسای بکەن ئەوێ خودێ بێ پەردە یێ دگەل ئاخفتی، دێ هێنە دەف موسای، دێ بێژیت:

ئەز نەخودانێ هندێمە، هەرنە دف عیسایی پەیڤا خودێیە، و جانەکە ژ خودێ. عیسا دێ بێژیت: ئەز نەخودانێ هندێمە، دێ هێنە دەف موحەممەدی ﷺ، دێ رابیت و دەستویری دێ بۆ هێتە دان، و ئەمانەت و مرۆڤانی دهێنە هنارتن و دێ هەردوو رەخێت پرا سیراتێ گرن رەخێ راستێ و یێ چەپێ (و دێ داخوازا بۆرینا وان ژ خودێ کەن ئەوێت ئەو پاراستین) یێ ئێکێ ژ هەوە وەکی بریسیێ دێ بۆریت، من گۆت: دەیک و بابێت من قوربانی تە بن، چ تشت وەکی بۆرینا بریسیێیە؟ گۆت: ما هەوە نەدیتیە کا چاوا د چاڤهەلاندن و دانانەکێدا دهێت و دچیت؟ پاشی یێ دی وەکی بۆرینا بایە پاشی وەکی بۆرینا بالەفری، و زەلامێ ژ هەمیان ب هێزتر کار و کریارێت وی، وی دبەن، و پێغەمبەرێ هەوە، ل سەر پرا سیراتێ یێ راوەستیایە و دبێژیت: یا خودێ سلامەتیێ بدە، حەتا کار و کریارێت بەندەیان لەواز و نەچار دبن، حەتا زەلام دێ هێت نەشێت بچیت سەر زکی نەبیت، و ل سەر هەردوو رەخێت پرا سیراتێ چەنگال یێت هەین، یێت ئەمرکرینە وی بگرن یێ ئەمر پێ هاتیە کرن، ڤێجا جەلخاندی یێ رزگارکری یێ هەی، و یێ هەی دەست و پێ کۆمکری د جەهنەمێدا.

202- وعن أَبِي خُبَيْب عبد اللَّهِ بنِ الزُّبَيْرِ، رضي الله عنهما قال: لَمَّا وَقَفَ الزبَيْرُ يَوْمَ الْجَمَلِ دَعاني فَقُمْتُ إِلَى جَنْبِهِ، فَقَالَ: يَا بُنَيَّ إِنَّهُ لا يُقْتَلُ الْيَوْمَ إِلاَّ ظَالِمٌ أَوْ مَظْلُومٌ، وإِنِّي لاأُرَنِي إِلاَّ سَأُقْتَلُ الْيَومَ مَظْلُوماً، وَإِنَّ مِنْ أَكْبَرِ هَمِّي لَدَيْنِي أَفَتَرَى دَيْنَنَا يُبْقى مِنْ مالنا شَيْئاً ؟ ثُمَّ قَالَ: بعْ مَالَنَا واقْضِ دَيْنِي، وَأَوْصَى بالثُّلُثِ، وَثُلُثِهُ لبنيه، يَعْنِي لبَنِي عَبْدِ اللَّه بن الزبير ثُلُثُ الثُّلُث. قَالَ: فَإِن فَضلِ مِنْ مالِنَا بعْدَ قَضَاءِ الدَّيْنِ شَيءٌ فثُلُثُهُ لِبَنِيك، قَالَ هِشَامٌ: وكان وَلَدُ عَبْدِ اللَّهِ قَدْ ورأى بَعْضَ بَنِي الزبَيْرِ خُبيبٍ وَعَبَّادٍ، وَلَهُ يَوْمَئذٍ تَسْعَةُ بَنينَ وتِسعُ بَنَاتٍ. قَالَ عَبْدُ اللَّه: فَجَعَل يُوصِينِي بدينِهِ وَيَقُول: يَا بُنَيَّ إِنْ عَجزْتَ عنْ شَيءٍ مِنْهُ فَاسْتَعِنْ عَلَيْهِ بمولايَ. قَالَ: فَوَاللَّهِ مَا دَرِيْتُ ما أرادَ حَتَّى قُلْتُ يَا أَبَتِ مَنْ مَوْلاَكَ ؟ قَالَ: اللَّه. قال: فَواللَّهِ مَا وَقَعْتُ فِي كُرْبَةٍ مِنْ دَيْنِهِ إِلاَّ قُلْتُ: يَا مَوْلَى الزبَيْرِ اقض عَنْهُ دَيْنَهُ، فَيَقْضِيَهُ. قَالَ: فَقُتِلَ الزُّبَيْرُ وَلَمْ يَدَعْ دِينَاراً وَلاَ دِرْهَماً إِلاَّ أَرَضِينَ، مِنْهَا الْغَابَةُ وَإِحْدَى عَشَرَةَ داراً بالْمَدِينَةِ. وداريْن بالْبَصْرَةِ، وَدَاراً بالْكُوفَة وَدَاراً بِمِصْرَ. قال: وَإِنَّمَا كَانَ دَيْنُهُ الذي كَانَ عَلَيْهِ أَنَّ الرَّجُلَ يَأْتِيهِ بِالمالِ، فَيَسْتَودِعُهُ إِيَّاهُ، فَيَقُولُ الزُّبيْرُ: لا وَلَكنْ هُوَ سَلَفٌ إِنِّي أَخْشَى عَلَيْهِ الضَّيْعةَ. وَمَا ولِي إِمَارَةً قَطُّ وَلا جِبَايةً ولا خَراجاً ولا شَيْئاً إِلاَّ أَنْ يَكُونَ فِي غَزْوٍ مَعَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أَوْ مَعَ أَبِي بَكْر وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ رضي اللَّه عنهم، قَالَ عَبْدُ اللَّه: فَحَسَبْتُ مَا كَانَ عَلَيْهِ مِنَ الدَّيْنِ فَوَجَدْتُهُ أَلْفَيْ أَلْفٍ وَمائَتَيْ أَلْفٍ، فَلَقِيَ حَكِيمُ بْنُ حِزَامٍ عَبدَ اللَّهِ بْن الزُّبَيْرِ فَقَالَ: يَا ابْنَ أَخِي كَمْ عَلَى أَخِي مِنَ الدَّيْنِ ؟ فَكَتَمْتُهُ وَقُلْتُ: مِائَةُ أَلْفٍ. فَقَالَ: حَكيمٌ: وَاللَّه مَا أَرى أَمْوَالَكُمْ تَسعُ هَذِهِ، فَقَالَ عَبْدُ اللَّهِ: أَرَأَيْتُكَ إِنْ كَانَتْ أَلْفَي أَلْفٍ ؟ وَمِائَتَيْ أَلْفٍ ؟ قَالَ: مَا أَرَاكُمْ تُطِيقُونَ هَذَا، فَإِنْ عَجَزْتُمْ عَنْ شَيْء مِنْهُ فَاسْتَعِينُوا بِي. قَالَ: وكَانَ الزُّبَيْرُ قدِ اشْتَرَى الْغَابَةَ بِسَبْعِينَ ومِائَة أَلْف، فَبَاعَهَا عَبْدُ اللَّهِ بِأَلْف ألفٍ وسِتِّمِائَةِ أَلْفَ، ثُمَّ قَامَ فَقَالَ: مَنْ كَانَ لَهُ عَلَى الزُّبَيْرِ شَيْء فَلْيُوافِنَا بِالْغَابَةِ، فأَتَاهُ عبْدُ اللَّهِ بْنُ جَعفر، وكَانَ لَهُ عَلَى الزُّبَيْرِ أَرْبعُمِائةِ أَلْفٍ، فَقَالَ لعَبْدِ اللَّه: إِنْ شِئْتُمْ تَرَكْتُهَا لَكُمْ ؟ قَالَ عَبْدُ اللَّه: لا، قال فَإِنْ شِئْتُمْ جعَلْتُمُوهَا فِيمَا تُؤخِّرُونَ إِنْ أَخَّرْتُمْ، فقال عَبْدُ اللَّه: لا، قال: فَاقْطَعُوا لِي قِطْعَةً، قال عبْدُ اللَّه: لَكَ مِنْ هاهُنا إِلَى هاهُنَا. فَبَاعَ عَبْدُ اللَّهِ مِنْهَا فَقَضَى عَنْهُ دَيْنَه، وَوَفَّاهُ وَبَقِيَ مِنْهَا أَرْبَعةُ أَسْهُمٍ وَنِصْفٌ، فَقَدم عَلَى مُعَاوِيَةَ وَعَنْدَهُ عَمْرُو بْنُ عُثْمَانَ، وَالْمُنْذِرُ بْنُ الزُّبيْرِ، وَابْن زَمْعَةَ. فقال لَهُ مُعَاوِيَةُ: كَمْ قَوَّمَتِ الْغَابَةُ ؟

قال: كُلُّ سَهْمٍ بِمائَةِ أَلْفٍ قال: كَمْ بَقِي مِنْهَا ؟ قال: أَرْبَعَةُ أَسْهُمٍ ونِصْفٌ، فقال الْمُنْذرُ بْنُ الزَّبَيْرِ: قَدْ أَخَذْتُ مِنْهَا سَهْماً بِمائَةِ أَلْفٍ، وقال عَمْرُو بنُ عُثْمان: قَدْ أَخَذْتُ مِنْهَا سَهْماً بِمائَةِ أَلْفٍ. وقال ابْن زمْعَةَ: قَدْ أَخَذْتُ مِنها سَهْماً بِمائَةِ أَلْفٍ، فَقَالَ مُعَاوِيةُ: كَمْ بَقِيَ مِنْهَا؟ قال: سَهْمٌ ونصْفُ سَهْمٍ، قَالَ: قَدْ أَخَذْتُهُ بِخَمسينَ ومائَةِ ألف. قَالَ: وبَاعَ عَبْدُ اللهِ بْنُ جَعْفَرٍ نصِيبَهُ مِنْ مُعَاوِيَةَ بسِتِّمِائَةِ أَلْفٍ. فَلَمَّا فَرغَ ابنُ الزُّبَيْرِ مِنْ قَضاءِ دينِهِ قَالَ بَنُو الزُّبَيْرِ: اقْسِمْ بَيْنَنَا مِيراثَنَا. قَالَ: وَاللهِ لا أَقْسِمُ بيْنَكُمْ حَتَّى أُنَادِيَ بالموسم أَرْبَع سِنِين: أَلا مَنْ كان لَهُ عَلَى الزُّبَيْرِ دَيْنٌ فَلْيَأْتِنَا فَلْنَقْضِهِ. فَجَعَلَ كُلُّ سَنَةٍ يُنَادِي فِي الْمَوسمِ، فَلَمَّا مَضى أَرْبَعُ سِنِينَ قَسم بَيْنَهُمْ ودَفَعَ الثُّلث وكَان للزُّبَيْرِ أَرْبَعُ نِسْوةٍ، فَأَصاب كُلَّ امْرَأَةٍ أَلْفُ أَلْفٍ ومِائَتَا أَلْفٍ، فَجَمِيعُ مَالِهِ خَمْسُونَ أَلْف أَلْفٍ ومِائَتَا أَلْف. رواه البخاري.

و ژ ئەبی خوبەیب عەبدوللایێ کورێ زوبەیری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: دمێ زوبەیر شەڕێ جەمەلێ راوەستیای گازی من کر، ئەز بەر رەخێ وی راوەستیام، گۆت: کورێ من ب راستی ئەڤرۆ کەس ناهێتە کوشتن یان یێ ستەمکارە یان یێ ستەملێکریە، و ئەز نابینم ئەز بێمە کوشتن ستەملێکری نەبیت، و ب راستی خەما من یا مەزن دەینێ منە، ئەرێ تو دبینی، دەینێ مە تشتەکێ ژ مالێ مە دێ هێلیت؟ پاشی گۆت: مە چ هەیە بفرۆشە، و دەینێ من بدە، و وەسیەت ب سێکێ کر، و سێکا وی مالی بۆ کورێت وی، ئانکو سێکا وێ سێکێ بۆ عەیالێ عەبدوللایێ کورێ زوبەیری، گۆت: هەکە تشتەك ژ مالێ مە پشتی دانا دەینی ما، سێکا وی بۆ عەیالێ تە، هیشامی گۆت: کورێت عەبدوللایی وەکی کورێت زوبەیری، خوبەیبی و عەبادی دانان، وی وێ رۆژێ نەھ کور و نەھ کچ هەبوون، عەبدوللای گۆت: هەر وەسیەت ب دەینێ خۆ کر، و دگۆت: هەکە مالێ من تێرا تشتەکێ دەینی نەکر هاریکاریێ ژ خودانێ من بخوازە، گۆت: ب خودێ من نەزانی کا وی چ دڤیا هەتا من گۆتیێ: باب خودانێ تە کیە؟ گۆت: خودێیە، گۆت: ب خودێ ئەز نەکەفتیمە چو تەنگاڤیێت دەینیدا هەکە من نەگۆتبا، یا خودانێ زوبەیری دەینێ وی پێشڤە بدە و دەینێ وی نەدابیت، گۆت: زوبەیر هاتە کوشتن و نە دینارەك نە دەرهەمەك پاشخۆڤە هێلا، هندە ئەرد نەبیت، ژ وان دارستانەك بوو و یازدە خانی ل مەدینێ و دوو خانی ل بەسرە و خانیەك ل کوفە و خانیەك ل مسرێ. گۆت: دەینێ ل سەر ئەڤەبوو، زەلام دا هێت مالێ خۆ دانیتە دەف وی ئەمانەت، زوبەیر دابێژیت: نەء ئەو دەینە دەف من ئەز دترسم بەرزەببیت. و قەت چو شۆل نەدابوونێ نە میرگەهی، و نە زەکاتئین و نە باجەوەرگر نە چو شۆل، ژبلی دەمێ ل خەزایێ دگەل پێغەمبەری ﷺ یان دگەل ئەبی بەکری و عومەری و عوسمانی خودێ ژ وان رازی بیت، عەبدوللایی گۆت: من دەینێ ل سەر حسێب کر من دیت، هزار هزار (ئانکو ملیۆن) و دوو سەد هزارن، حەکیمێ کورێ حەزامی عەبدوللایێ کورێ زوبەیری دیت گۆتێ: کورێ من چەند دەین ل سەر برایێ منن؟ من لێ ڤەشارت و من گۆت: سەد هزار، حەکیمی گۆت: ب خودێ ئەز نابینم مالێ هەوە دێ تێرا ڤی دەینی کەت، عەبدوللایی گۆت: پا تو چ دبێژی هەکە ملیۆن و دوو سەد هزار بن؟ گۆت: ئەز نابینم ئەڤە د تاقەتا هەوەدا بیت، هەکە هوین تشتەکێ نەشیان بێژنە من. گۆت: زوبەیری دارستان ب سەد و حەفتێ هزارا کری بوو، عەبدوللایی

ب ملیۆن و شەش سەد هزاران فرۆت، پاشی رابوو و گۆت: هەرکەسێ دەینەك ل سەر زوبەیری هەیە بلا بگەهیتە مە ل ناڤ دارستانێ، عەبدوللایێ کورێ جەعفەری هاتە دەف، و وی چارسەد هزار ل سەر زوبەیری هەبوون، گۆتە عەبدوللایی هەکە تە بڤێت دێ بۆ هەوە هێلم؟ عەبدوللایی گۆت: نەء، گۆت: هەکە تە بڤێت بهێلە دویماهیکێ، عەبدوللایی گۆت: نەء، گۆت: پا پارچەکێ بۆ من ژێڤەکە، عەبدوللایی گۆت: ل ڤێرێ هەتا ڤێرێ بۆ تە. عەبدوللایی هندەك ژێ فرۆت دەینێ خۆ ژێ دا، و چار پشک و نیڤ ژێ مان، هاتە دەف موعاویە و عەمرێ کورێ عوسمانی و مونزرێ کورێ زوبەیری و ئیبنو زەمعە ل دەڤ بوون. موعاویەی گۆتێ: تە دارستان ب چەندێ حسێب کر؟ گۆت: هەر پشکەك ب سەد هزاران، گۆت: چەند ژێ مایە؟ گۆت: چار پشک و نیڤ، مونزرێ کورێ زوبەیری گۆت: من پشکەك ژێ ب سەد هزاران هەلگرت، عەمرێ کورێ عوسمانی گۆت: من پشکەك ژێ ب سەد هزاران هەلگرت، وئیبنو زەمعەی گۆت: من پشکەك ژێ ب سەد هزاران هەلگرت، موعاویە گۆت: چەند ژێ ما؟ گۆت: پشک و نیڤ، گۆت: من ب سەد و پێنجییان هەلگرت. گۆت: عەبدوللایێ کورێ جەعفەری بارا خۆ ب شەش سەدان فرۆتە معاوییەی. ڤێجا دەمێ کورێ زوبەیری ژ دانا دەینان خلاس بووی، عەیالێت زوبەیری گۆتێ: میراتێ مە د ناڤبەرا مەدا بەلاڤکە گۆت: ب خودێ ئەز د ناڤبەینا وەدا بەلاڤ ناکەم هەتا ئەز چار حەجان گازی نەکەم، هۆ کێ دەینەك ل سەر زوبەیری هەیە بلا بێتە دەف مە دا دەینێ وی بدەینێ، دەستهاڤێتێ هەر سال ل حەجێ گازی دکر، ڤێجا دەمێ چار سال بۆرین، د ناڤبەرا واندا بەلاڤ کر، و سێک دا وان، و زوبەیری چار ژن هەبوون، هەر ژنەکێ ملیۆن و دوو سەد هزار گەهشتنێ، و هەمی مالێ وی پێنجی ملیۆن و دوو سەد هزار بوون.

26- باب تحريم الظلم والأمر بردِّ المظالم

بابەتێ حەرامکرنا ستەمێ و فەرمانکرن ب زڤراندنا ستەمکاریان

قال الله تعالى: * (مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلا شَفِيعٍ يُطَاعُ) (غافر: من الآية18) * . وێ روژێ ستەمکاران چو کەسێت خۆ ییێت نێزیک و چو مەهدەرچی نینن، مەهدەرا وان بێـتە وەرگـرتن. وقال تعالى: * (وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ) (الحج: من الآية71) * . و ستەمکاران چـو هاریکـار و پشـتەڤان نینن.

وأما الأحاديث فمنها حديث أبي ذر المتقدم في آخر باب المجاهدة . و حەدیسا ژ وان حەدیسا ئەبی زەری ئەڤا بۆری، ل دویماهیکا بابەتێ جیهادکرنێ دگەل نەفسێ بنێرە حەدیسا ژمارە (111)

203- وعن جابر رضي الله عنه أن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « اتَّقُوا الظُّلْمَ فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، واتَّقُوا الشُّحَّ فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، حملَهُمْ على أَنْ سفَكَوا دِماءَهُمْ واسْتَحلُّوا مَحارِمَهُمْ » رواه مسلم.

ژ جابری ﵁ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ژ ستەمکاریێ بپارێزن، ب راستی ستەم و زۆرداری روژا قیامەتێ تاریستانن، و خۆ ژ قەلساتیێ بپارێزن، ب راستی قەلساتیێ ییێت بەری هەوە هیلاك برن، قەلساتیێ وەل وان کر، ئەو خوینا ئێک و دوو برێژن و شەرەفا ئێـک و دوو یان مالـێ ئێک و دوو بۆ خۆ دورستکرن.

204- وعن أَبِي هريرة رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَتُؤَدُّنَّ الْحُقُوقَ إِلَى أَهْلِهَا يَوْمَ الْقيامَةِ حَتَّى يُقَادَ للشَّاةِ الْجَلْحَاء مِنَ الشَّاةِ الْقَرْنَاء » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین روژا قیامـەتێ دێ مافـان دەنە خودانێت وان، هەتا تۆل ژ گیسکا ب شاخ بۆ گیسکا کۆچ دێ هێنە ڤەکرن.

205- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: كُنَّا نَتحدَّثُ عَنْ حَجَّةِ الْوَدَاعِ، وَالنَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَيْنَ أَظْهُرِنَا، وَلاَ نَدْرِي مَا حَجَّةُ الْوداع، حَتَّى حمِدَ الله رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ ذَكَر الْمسِيحَ الدَّجَالَ فَأَطْنَبَ فِي ذِكْرِهِ، وَقَالَ: « ما بَعَثَ اللهُ مِنْ نَبِيٍّ إلاَّ أَنْذَرَهُ أُمَّتهُ: أَنْذَرَهُ نوحٌ وَالنَّبِيُّون مِنْ بَعْدِهِ، وَإِنَّهُ إنْ يَخْرُجْ فِيكُمْ فما خفِيَ عَلَيْكُمْ مِنْ شَأْنِهِ فَلَيْسَ يَخْفِي عَلَيْكُمْ، إِنَّ رَبَّكُمْ لَيس بأَعْوَرَ، وَإِنَّهُ أَعورُ عَيْنِ الْيُمْنَى، كَأَنَّ عيْنَهُ عِنبَةٌ طَافِيَةٌ. ألا إن الله حرَّم علَيْكُمْ دِمَاءَكُمْ وَأَمْوالكُمْ، كَحُرْمَةِ يوْمكُمْ هذا، فِي بلدِكُمْ هذا، فِي شَهْرِكُم هذا ألاَ هل بلَّغْتُ ؟ » قَالُوا: نَعَمْ، قال: « اللَّهُمَّ اشْهَدْ ثَلاثاً ويْلَكُمْ أَوْ: ويحكُمْ، انظُرُوا: لا ترْجِعُوا بَعْدِي كُفَّاراً يضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ » رواه البخاري، وروى مسلم بعضه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ئەم ل سەر حەجا خاترخواستنێ دئاخفتین، و پێغەمبەر ﷺ د ناڤ مەدا بوو، و مە نەدزانی کا حـەجا خاترخواسـتنێ چـییە، هـەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەمدا خودێ کری و پەسن و مەدحێت وی کرین، پاشی بەحسـێ دەجـالی کر، و ب درێژی بەحسێ وی کر، و گۆت: خودێ چو پێغەمبەر نەهنارتینە هەکـە ملـەتێ خـۆ ژێ نەدابتە ئاگەهکرن، نوحی و پێغەمبەرێت پشتی وی هاتین پێ ئاگەهکرن یـا کـری، و هەکـە د نـاڤ هەوەدا دەرکەفت چو تشتێ ژێ بەرزە، ژ هەوە بەرزەنابیت، ب راستی خودایێ هـەوە نـەیێ ویـرە، و

ئەو یێ ویرە ژ چاڤێ راستێڤە، و چاڤێ وی یێ راستێ یێ دەرکەفتییە وەکی تلیلکا تری، بزانن ب راستی خودێ خوینا هەوە و مالێ هەوە ل سەر هەوە یێ حەرامکری وەکی حورمەتا رۆژا هەوە ئەڤرۆ د ڤی باژێرێ هەوەدا، د ڤێ هەیڤا هەوەدا (ئانکو بەرهنگاریا هەوە بۆ مال و خوینا ئێک و دوو د هەمی رۆژێت سالێدا وەکی بەرهنگاربوونا ڤێ رۆژێیە کو عەرەفەیە د ڤی باژێریدا کو مەکەهە د ڤێ هەیڤێدا کو هەیڤا حوجێیە و ژ هەیڤێت ب رێز و رویمەتە) ئەرێ من گەهاند، گۆتن: بەلێ، گۆت: یاخودێ شاهدبە، وەی بۆ هەوە بەرێ خۆ بدەنێ پشتی من نەزڤرنەڤە کارێ گاورێ، هندەك ژ هەوە ئێک و دوو بکوژن.

206- وعن عائشة ﵂ أن رسول الله ﷺ قال: ((مَنْ ظَلَمَ قِيدَ شِبْرٍ مِنَ الأَرْضِ طُوِّقَهُ مِنْ سَبْعِ أَرَضِينَ)) متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ تەمەت بهۆستەکێ ستەمێ د ئەردیدا بکەت (ئانکو بهۆستەکا ئەردی ژ نەحەقی زەبکەت) خودێ دێ حەفت تەخێت ئەردی ئێخیتە ستۆیێ وی (ئانکو یان دێ هێتە فەرمانکرن هندی وی ئەردی هەتا حەفت تەخان بهەلگریت، یان خودێ دێ ستۆیێ وی دریژکەت و وەکی تۆکێ حەفت تەخێت ئەردی ئێخیتە ستۆیێ وی، یان ژی گونەهێ دێ ئێخیتە ستۆیێ وی و دێ ب ستۆیێ ویڤە مینیت هەروەکی تۆك ب ستۆیڤە دمینیت).

207- وعن أَبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه لَيُمْلِي لِلظَّالِمِ فَإِذَا أَخَذَهُ لَمْ يُفْلِتْهُ، ثُمَّ قَرَأَ: (وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِي ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ) .

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ دویف ستەمکاریرا بەردەت و گیرۆ دکەت (ئانکو ئێکسەر و دەملدەست تۆلێ ژێ ڤەناکەت) و هەکە ئیزادا، ئیزای ل سەر ناراکەت و ژ ئیزای رزگار نابیت. پاشی خواند، و هۆسا ئیزادانا خودایێ تە، خەلکێ وان گوندان دگریت وەختێ ئەو ستەمکار، ب راستی ئیزادانا خودایێ تە زێدە ب ژان و گرانە.

208- وعن مُعاذٍ رضي الله عنه قال: بعَثَني رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: «إِنَّكَ تَأْتِي قوْماً مِنْ أَهْلِ الْكِتَاب، فادْعُهُمْ إِلَى شَهَادة أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه، وأَنِّي رسول الله فإِنْ هُمْ أَطاعُوا لِذَلِكَ، فَأَعْلِمهُمْ أَنَّ اللَّه قَدِ افْترضَ علَيْهم خَمْسَ صَلَواتٍ في كُلِّ يومٍ وَلَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلكَ، فَأَعلِمْهُمْ أَنَّ اللَّه قَدِ افْتَرَضَ عَلَيهِمْ صدَقَةً تُؤْخذُ مِنْ أَغنيائِهِمْ فَتُرَدُّ عَلَى فُقَرائهم، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرائِمَ أَمْوالِهِم. واتَّقِ دعْوةَ الْمَظْلُومِ فَإِنَّهُ لَيْس بينها وبيْنَ اللَّه حِجَابٌ » متفقٌ عليه.

و ژ مەعازی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز هنارتم و گۆت: تو دێ چییە دەف هندە مرۆڤان ژ خودانێت کتێبان، داخوازا وان بۆ شەهدەیێ بکە، کو چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، و ئەز پێغەمبەرێ خودێمە، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، پێنج نڤێژ د هەمی شەڤ و رۆژاندا ل سەر وان یێت فەرزکرین، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، زەکات ل سەر وان یا فەرزکری، ژ زەنگینێ وان

دێ هێتە وەرگرتن و ل سەر هەژارێ وان دێ هێتە زڤراندن، هەکە وان بۆ ڤێ گـوهێ خـۆ دانـە تـە، هشیاری مالێ وان یێ ب قەدر و بهاگران بە (ئانکو دەمێ زەکاتێ ژ وان وەردگری خۆ ژ مـالێ ب قەدر و بهاگران بپارێزە) و خۆ ژ دوعایا ستەملێکری بپارێزە، ب راستی چـو پـەردە مابـەینا وێ و خودێ نینن.

209- وعن أَبِي حُمَيْد عبْدِ الرَّحْمن بنِ سعدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه قال: اسْتعْملَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلاً مِن الأَزْدِ يُقَالُ لَهُ: ابْنُ اللُّتْبِيَّةِ عَلَى الصَّدقَةِ، فَلَمَّا قَدِمَ قال: هَذَا لَكُمْ، وَهَذَا أُهدِيَ إِلَيَّ فَقَامَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على الْمِنبرِ، فَحمِدَ اللهَ وأَثْنَى عَلَيْهِ، ثُمَّ قال: « أَمَّا بعْدُ فَإِنِّي أَسْتعْمِلُ الرَّجُلَ مِنْكُمْ على الْعمَلِ مِمَّا ولاَّنِي اللهُ، فَيَأْتِي فَيَقُولُ: هَذَا لَكُمْ، وَهَذَا هَدِيَّةٌ أُهْدِيَت إِلَيَّ، أَفَلا جلس في بيتِ أَبيهِ أَوْ أُمِّهِ حتَّى تأْتِيَهُ إِنْ كَانَ صادقاً، واللهِ لا يأْخُذُ أَحدٌ مِنْكُمْ شَيْئاً بِغَيْرِ حقِّهِ إلاَّ لَقِيَ اللهَ تَعالَى، يَحْمِلُهُ يَوْمَ الْقِيامَةِ، فَلا أَعْرِفَنَّ أَحداً مِنْكُمْ لَقِيَ اللهَ يَحْمِلُ بعِيراً لَهُ رغَاءٌ، أَوْ بَقرة لَهَا خُوارٌ، أَوْ شاةً تيْعَرُ ثُمَّ رفَعَ يَديْهِ حتَّى رُؤِيَ بَياضُ إِبْطيْهِ فقال: « اللَّهُمَّ هَلْ بَلَّغْتُ » ثلاثاً، متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی حومەید عەبدولرەحمانێ کورێ سەعدێ ساعدی ﷺ، گـۆت: پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ زەلامەك ژ عێلا ئەزد بۆ زەکاتێ ب کارئینا، دگۆتنێ: ئیبنو لوتەیبە، دەمـێ هـاتی، گۆت: ئەڤە یێ هەوەیە، و ئەڤە بۆ من یێ هاتیە دیاریکرن، ئینا پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ل سـەر مینبەرێ رابوو حەمدا خودێ کر، و پەسن و مەدحێت وی کرن، پاشی گۆت: ئەڤـە و پشـتی ڤـێ، ئەز زەلامی ژ هەوە ب کار دئینم ل سەر وی تشێ خودێ دایـە مـن، دهێـت و دبێـژیت: ئەڤـە یـێ هەوەیە، و ئەڤە دیارییە بۆ من یێ هاتیە دیاریکرن، کا بلا مالا بابێ خۆ یان دەیکـا خـۆ بروینیتـە خوارێ هەتا دیاری بۆ بهێن هەکە یێ راست بیت، ئەز ب خودێ کەم، کەس نینە ژ هەوە تشـتەکێ ژ نەحەقی ب هەلـگریت، هەکە نەگەهیتە خودێ، رۆژا قیامەتێ یێ هەلـگرتی، ب راستی ئـەز دێ ئێک ژ هەوە نیاسم حێشترەك یا هەلـگرتی عۆر عۆرا وێـیە، یـان چێـلەکا هـەلـگرتی و بـۆر بـۆرا وێیە، یان گیسک یێ هەلـگرتی و مەع مەعا وێیە. پاشـی دەستێـت خـۆ بلنـدکرن هـەتا سـپیاتیا بنکەفشێت وی هاتینە دیتن، و گۆت: یاخودێ ئەرێ من گەهاند سێ جاران.

210- وعن أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ كَانتْ عِنْدَه مَظْلَمَةٌ لأَخِيهِ، مِنْ عِرْضِهِ أَوْ مِنْ شَيْءٍ، فَلْيَتَحَلَّلْه منْه الْيوْمَ قَبْلَ أَنْ لا يكُونَ دِينَارٌ ولا دِرْهَمٌ، إنْ كَانَ لَهُ عَملٌ صَالحٌ أُخِذَ مِنْهُ بِقدْرِ مظْلمتِهِ، وإنْ لَمْ يَكُنْ لَهُ حسَنَاتٌ أُخِذَ مِنْ سيِّئَاتِ صاحِبِهِ فَحُمِلَ عَلَيْهِ » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ستەمکاریەك یا برایێ وی ل دەف هەبیت، ژ ناموسیا وی یان ژ هەر تشتەکێ بیت، بلا ئەڤرۆ خۆ ژێ خلاس کـەت، بەری دینار و دەرهەم نەبن، هەکـە کـارەکێ بـاش هـەبیت، تەمـەت سـتەمکاریا وی دێ ژێ هێـتە ستاندن، و هەکە باشی و خێر نەبن، گونەهێت هەڤالـێ وی دێ هێنە هەلـگرتن، و دێ هاڤێژنە سەر وی.

211- وعن عبد الله بن عَمْرو بن الْعاص رضي الله عنهما عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الْمُسْلِمُ مَنْ سَلِمَ الْمُسْلِمُونَ مِنْ لِسانِهِ ويَدِهِ، والْمُهَاجِرُ مَنْ هَجَرَ ما نَهَى اللهُ عَنْهُ » متفق عليه.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ عەمرێ کوڕێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: موسلمان ئەوە یێ موسلمان ژ ئەزمان و دەستێ وی ب سلامەت بن، و مشەخت ئەوە یێ ژ تشتێ خودێ نەهی ژێ کری مشەخت ببیت.

212- وعنه رضي الله عنه قال: كَانَ عَلَى ثَقَل النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ كِرْكِرَةُ، فَمَاتَ فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « هُوَ فِي النَّارِ » فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ فوَجَدُوا عَبَاءَة قَدْ غَلَّهَا. رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: زەلامەکی تشتێت پێغەمبەری ﷺ هەلدگرتن، دگۆتنێ، کیرکیرە، مر ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەو یێ د ئاگریدا، چۆن بەرێ خۆ دانێ دیتن ب عەبایەکێ خیانەتا کری بەری بەلاڤکرنا دەسکەفتیان.

213- وعن أَبِي بَكْرَةَ نُفَيْعِ بنِ الحارثِ رضيَ الله عنهُ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الزَّمَانَ قَدِ اسْتَدَارَ كَهَيْئَتِهِ يَوْمَ خَلَقَ الله السَّمواتِ والأَرْضَ: السَّنةُ اثْنَا عَشَر شَهْراً، مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُم: ثَلاثٌ مُتَوَالِيَاتٌ: ذُو الْقَعْدة وَذو الْحِجَّةِ، والْمُحرَّمُ، وَرجُب الذي بَيْنَ جُمادَي وَشَعْبَانَ، أَيُّ شَهْرٍ هَذَا ؟ » قلْنَا: الله ورسُولُهُ أَعْلَم، فَسكَتَ حَتَّى ظنَنَّا أَنَّهُ سَيُسمِّيهِ بِغَيْرِ اسْمِهِ، قال: أَلَيْس ذَا الْحِجَّةِ ؟ قُلْنَا: بلَى: قال: « فأَيُّ بلَدٍ هَذَا ؟ » قُلْنَا: الله وَرسُولُهُ أَعلمُ، فَسَكَتَ حتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ سيُسمِّيهِ بغَيْر اسْمِهِ. قال: « أَلَيْسَ الْبلْدةَ الحرمَ ؟ » قُلْنا: بلَى. قال: « فَأَيُّ يَومٍ هذَا ؟ » قُلْنَا: الله ورسُولُهُ أَعْلمُ، فَسكَتَ حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّه سيُسمِّيهِ بِغيْر اسمِهِ. قال: « أَلَيْسَ يَوْمَ النَّحْر ؟ » قُلْنَا: بَلَى. قال: « فإِنَّ دِماءَكُمْ وَأَمْوَالَكُمْ وأَعْراضَكُمْ عَلَيْكُمْ حرَامٌ، كَحُرْمَةِ يَوْمِكُمْ هَذَا فِي بَلَدِكُمْ هَذا فِي شَهْرِكم هَذَا، وَسَتَلْقَوْن ربَّكُم فَيَسْأَلُكُمْ عَنْ أَعْمَالِكُمْ، أَلا فَلا تَرْجِعُوا بَعْدِي كُفَّاراً يضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَابَ بَعْضٍ، أَلاَ لِيُبلِّغِ الشَّاهِدُ الْغَائِبَ، فلَعلَّ بعْض من يبْلغُه أَنْ يَكُونَ أَوْعَى لَه مِن بَعْضِ مَنْ سَمِعه » ثُمَّ قال: « أَلا هَلْ بَلَّغْتُ، أَلا هَلْ بلَّغْتُ ؟ » قُلْنا: نَعَمْ، قال: « اللَّهُمْ اشْهدْ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی بەکرەتە نوفەیعێ کوڕێ حارسی رضی الله عنه، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی زەمان ژ رۆژا خودێ ئەرد و ئەسمان چێکرین هەتا ئەڤرۆ وەکی خۆ دزڤریت، سال دازدە هەیڤن، چار ژ وان ب رێز و رویمەتن، سێ د دویڤ ئێکن: زولقەعدە و زولحیججە و موحەرەم، و رەجەب ئەوا مابەینا جومادیێ و شەعبانێ، ئەڤە چ هەیڤە؟ مە گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن، و بێ دەنگ بوو هەتا مە هزرکر، دێ ب ناڤەکێ نە یێ وێ ناڤکەت، گۆت: مانە زولحیجەیە؟ مە گۆت: بەلێ، گۆت: ئەڤە چ باژێرە؟ مە گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن، و بێ دەنگ بوو هەتا مە هزرکر، دێ ب ناڤەکێ نە یێ وێ ناڤکەت، گۆت: مانە بەلەدولحەرامە؟ (ئانکو مەکەهە) مە گۆت: بەلێ، گۆت: ئەڤە چ رۆژە؟ مە گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن، و بێ دەنگ بوو هەتا مە هزرکر، دێ ب ناڤەکێ نە یێ وێ ناڤکەت، گۆت: مانە رۆژا قوربانییە؟ مە گۆت: بەلێ، گۆت: ب راستی خودێ خوینا هەوە و مالێ هەوە و نامویسا هەوە ل سەر هەوە یێت حەرامکرین وەکی حرومەتا رۆژا هەوە ئەڤرۆ د ڤی باژێرێ هەوەدا، د ڤێ هەیڤا هەوەدا (ئانکو بەرهنگاریا هەوە بۆ مال و خوین و نامویسا ئێک و دوو د هەمی رۆژێت سالێدا وەکی بەرهنگاربوونا ڤێ رۆژێیە کو عەرەفەیە د ڤی باژێریدا کو مەکەهە د ڤێ هەیڤێدا کو هەیڤا حەجێیە و ژ هەیڤێت ب رێز و

رویمەتە) هوین دێ گەهنە خودایێ خۆ و دێ پسیارا هەوە ژ کار و کریارێت هەوە کەت، هشیار بن پشتی من نەزڤرنەڤە کارێ گاورییێ، هندەك ژ هەوە ئێک و دوو بکوژن. هۆ بلا یێ حازر بگەهینیتە یێ غایب و نەحازر، دبیت هندەك ژ وان ییێت دگەهیتێ ژ هندەکێت گولێ بووی تێگەهشتیتربن. پاشی گۆت: ئەرێ من گەهاند، ئەرێ من گەهاند، مە گۆت: بەلێ، گۆت: یاخودێ شاهدبە.

214- وعن أَبي أُمَامةَ إِيَاسِ بنِ ثعْلَبَةَ الْحَارِثِيّ رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِيءٍ مُسْلِمٍ بيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ الله لَه النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ » فقال رجُلٌ: وإِنْ كَانَ شَيْئاً يسِيراً يا رسولَ الله ؟ فقال: « وإِنْ قَضِيباً مِنْ أَرَاكٍ » رواه مسلم.

ژ ئەبی ئومامەتە ئیبیاسێ کورێ سەعلەبە ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ حەقێ مرۆڤەکێ ب سویندخوارنا خۆ ژێ ڤەکەت، ب راستی خودێ جەهنەم بۆ وی پێدڤی کریە، و بەحەشت ل سەر حەرام کریە، زەلامەکێ گۆت: خۆ هەکە تشتەکێ کێم ژی بیت یا پێغەمبەرێ خودێ؟! گۆت: خۆ هەکە دارکەکێ سیواکێ بیت.

215- وعن عَدِي بن عُمَيْرَةَ رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رسولَ الله يَقُول: « مَن اسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَل، فَكَتَمَنَا مِخْيَطاً فَمَا فَوْقَهُ، كَانَ غُلُولا يَأْتِي بِهِ يوْم الْقِيامَةِ » فقَام إِلَيهِ رجُلٌ أَسْودُ مِنَ الأَنْصَارِ، كأَنِّي أَنْظرُ إِلَيْهِ، فقال: يا رسول الله اقْبل عني عملَكَ قال: « ومالكَ ؟ » قال: سَمِعْتُك تقُول كَذَا وَكَذَا، قال: « وَأَنَا أَقُولُهُ الآن: من اسْتعْملْنَاهُ عَلَى عملٍ فلْيجِيء بقَلِيلِهِ وَكَثِيرِه، فمَا أُوتِي مِنْهُ أَخَذَ ومَا نُهِيَ عَنْهُ انْتَهَى » رواه مسلم.

ژ عەدییێ کورێ عومەیرە ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بوو گۆت: هەرکەسێ ژ هەوە ئەم ل سەر کارەکێ ب کار بینین، و دەرزیکەکێ و سەرداتر ژ مە ڤەشێریت، ئەو خیانەتە، رۆژا قیامەتێ دێ ئینیت، زەلامەك رەش ژ ئەنساران خەلکێ مەدینێ بەرڤە رابوو هەروەکی ئەز یێ بەرێ خۆ ددەمێ، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، من ژ کارێ خۆ بێخە، گۆت: تە ژبەر چیە؟ گۆت: من گولێبوو تە ئەڤە و ئەڤە دگۆت، گۆت: و ئەز ڤێ گاڤێ ژی وەدبێژم: هەرکەسێ مە ل سەر کارەکێ ب کار ئینا، چ کێم چ گەلەك بلا بینیت، یێ دایێ هەلگرت و یێ ژێ هاتە پاش ئێخستن، خۆ دا پاش.

216- وعن عمر بن الخطاب رضي اللهُ عنه قال: لما كان يوْمُ خيْبرَ أَقْبل نَفرٌ مِنْ أَصْحابِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالُوا: فُلانٌ شَهِيدٌ، وفُلانٌ شهِيدٌ، حتَّى مَرُّوا علَى رَجُلٍ فقالوا: فلانٌ شهِيد. فقال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كلاَّ إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّها أَوْ عبَاءَةٍ » رواه مسلم.

ژ عومەری ﷺ، گۆت: وەختێ بوویە شەڕێ خەیبەرێ هندە مرۆڤ ژ هەڤالێت پێغەمبەری ﷺ هاتن، گۆتن: بێڤان شەهیدە، و بێڤان شەهیدە، هەتا بەر زەلامەکێرا بۆرین گۆتن: بێڤان شەهیدە، ئینا پێغەمبەری گۆت: نەخێر ب راستی من دیت ئەو یێ د ئاگریدا، ب عەبایەکێ خیانەتا کری بەری بەلاڤکرنا دەسکەفتیان.

217- وعن أَبي قَتَادَةَ الْحارثِ بنِ ربعي رضي اللَّه عنه عن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّهُ قَام فِيهِمْ، فذَكَرَ لَهُمْ أَنَّ الْجِيهاد فِي سبِيلِ اللَّه، وَالإِيمانَ بِاللَّه أَفْضلُ الأَعْمالِ، فَقَامَ رَجلٌ فقال: يا رسول اللَّه أَرَأَيْت إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيلِ اللَّه، تُكَفِّرُ عنِي خَطَايَايَ؟ فقال لَهُ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « نعَمْ إِنْ قُتِلْتَ فِي سَبِيلِ اللَّه وأَنْتَ صَابر مُحْتَسِبٌ، مُقْبِلٌ غيْرَ مُدْبِرٍ » ثُمَّ قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كيْف قُلْتَ ؟ » قال: أَرَأَيْتَ إِنْ قُتِلْتُ فِي سَبِيل اللَّه، أَتُكَفرُ عني خَطَايايَ ؟ فقال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «نَعمْ وأَنْت صابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقبِلٌ غَيْرَ مُدْبِرٍ، إِلاَّ الدَّيْن فَإِنَّ جِبْرِيلَ قال لِي ذلِكَ » رواه مسلم.

ژ ئەبی قەتادەی حارسێ کوڕێ ربعی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەو رۆژەکێ د ناڤ واندا رابوو و گۆتە وان جیهادا د رێکا خودێدا و باوەرئینان ب خودێ باشترین کارن، زەلامەك رابوو و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، بێژە من هەکە ئەز د رێکا خودێدا هاتمە کوشتن، گونەهێت من دێ هێنە ژێبرن؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلێ هەکە تو د رێکا خودێدا بێیە کوشتن و تو یێ سەبرکێش و دلسۆز بی (ئانکو ئنیەتا تە بۆ خودێ بیت) و تو یێ پێشڤەچۆیبی و نە یێ رەڤیبی، پاشی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تە چ گۆت؟ گۆت: من گۆت بێژە من هەکە ئەز د رێکا خودێدا هاتمە کوشتن، گونەهێت من دێ هێنە ژێبرن؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلێ هەکە تو یێ سەبرکێش و دلسۆز بی (ئانکو ئنیەتا تە بۆ خودێ بیت) و پێشڤەچۆیبی و نە پاشڤەچۆیبی، دەین نەبیت، ب راستی جبریلی ئەڤە گۆتە من.

218- وعن أَبي هريرة رضي اللَّه عنه، أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «أَتَدْرُون من الْمُفْلِسُ ؟» قالُوا: الْمُفْلسُ فِينَا مَنْ لا دِرْهَمَ لَهُ وَلا مَتَاعَ. فقال: « إِنَّ الْمُفْلِسَ مِنْ أُمَّتِي مَنْ يَأْتِي يَوْمَ الْقيامةِ بِصَلاةٍ وَصِيَامٍ وزَكَاةٍ، ويأْتِي وقَدْ شَتَمَ هذا، وقذَف هذَا وَأَكَلَ مالَ هَذَا، وسفَكَ دَم هذَا، وَضَرَبَ هذا، فيُعْطَى هذَا مِنْ حسَنَاتِهِ، وهَذا مِن حسَنَاتِهِ، فَإِنْ فَنِيَتْ حسناته قَبْلَ أَنْ يقْضِيَ مَا عَلَيْهِ، أُخِذَ مِنْ خَطَايَاهُمْ فَطُرِحَتْ علَيْه، ثُمَّ طُرِح فِي النَّارِ» رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین دزانن مفلس و رەپەرویت کیە؟ گۆتن: مفلس و رەپەرویت د ناڤ مەدا ئەوە یێ نە دەرهەمەك هەی و نە متا، گۆت: ب راستی مفلس و رەپەرویت ژ ئومەمەتا من ئەوە یێ رۆژا قیامەتێ ب نڤێژێ و رۆژیێ و زەکاتێ دهێت، و دهێت و خەبەر یێت گۆتینە ڤی، و بێبەختی ب نامویسیێ ل سەر ڤی ئاخفتی، و مالێ ڤی یێ خواری، و خوینا ڤی یا رێژتی و ئەڤە یێ قوتای، ڤێجا دێ ژ خێرێت وی دەنە ڤی، و ژ خێرێت وی دەنە ڤی، و هەکە خێرێت وی نەمان بەری ئەو ئەوا ل سەر خۆ بدەت، ژ گونەهێت وان دێ هێنە هەلگرتن و هاڤێژنە سەر، پاشی دێ هاڤێژنە د ئاگریدا.

219- وعن أُمِّ سَلَمةَ رضي اللَّه عنها، أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّمَا أَنَا بشَرٌ، وَإِنَّكُمْ تَخْتَصِمُونَ إِلَيَّ، وَلَعَلَّ بَعْضَكُمْ أَنْ يَكُونَ أَلْحَنَ بحُجَّتِهِ مِنْ بَعْض، فأَقْضِي لَهُ بِنحْو ما أَسْمَعُ فَمَنْ قَضَيْتُ لَهُ بحَقِّ أَخِيهِ فَإِنَّمَا أَقْطَعُ لَهُ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ » متفق عليه. «أَلْحَنَ » أَيْ: أَعْلَم.

و ژ ئوم سەلەمێ ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی (دویماهیکێ) ئەز مرۆڤم (ئانکو راستە ئەز پێغەمبەرم بەلێ ئەز مرۆڤم، و مرۆڤ غەیبێ نوزانن ئەو نەبیت خودێ بۆ ئێکێ

گۆتبیت، و ئەز د قەزاوەتێدا ئیعتمادێ ددەمە سەر گولێبوونێ نە ل سەر چێدی) و ب راستی هوین هەڤرکیا خۆ دئیننە دەف من، و دبیت هندەك ژ هەوە ب بەلگە و نیشانا خۆ ب ئەزمانتر و زاناتر بن ژ هندەکێت دێ، و ئەز بۆ وی دویف یا من گولێبووی حوکمی دکەم، و هەرکەسێ من ژ حەقێ برایێ وی بۆ ئێخست، ب راستی هنگی ئەز پارچەکا ئاگری بۆ دبرم.

220- وعن ابنِ عمرَ رضي الله عنهما قال قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَنْ يَزَالَ الْمُؤمِنُ فِي فُسْحَةٍ مِنْ دِينِهِ مَالَمْ يُصِبْ دَماً حَراماً » رواه البخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەردەوام مرۆڤێ خودان باوەر دێ مینیت د بەرفرەهییێدا د دینێ خۆدا (ئانکو هیڤی و ئومێدێت رەحما خودێ ییێت هەین و گونەهێت وی بۆ ژێ ببەت) هندی ئەو خوینەکا حەرام نەرێژیت و کەسێ نەکوژیت.

221- وعن خَوْلَةَ بِنْتِ عامِرٍ الأَنْصَارِيَّةِ، وَهِيَ امْرَأَةُ حَمْزَةَ رضي اللَّهُ عنه وعنها، قالت: سَمِعْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إِنَّ رِجَالاً يَتَخَوَّضُونَ فِي مالِ اللَّهِ بِغَيْرِ حَقٍّ فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامةِ » رواه البخاري.

ژ خەولا کچا عامرێ ئەنساری، و ئەو ژنا حەمزەی بوو، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی هندە زەلامێت هەین دەستکاریێ ژ نەحەقی د مالێ خودێدا دکەن (دا بۆ خۆ بهەلگرن) جەهنەم بۆ وانە رۆژا قیامەتێ.

27- باب تعظيم حُرمات المسلمين وبيان حقوقهم والشفقة عليهم ورحمتهم

بابەتێ مەزنکرنا کار و بارێت موسلمانان و دیارکرنا مافێت وان و دلپێڤەبوون و دلۆڤانی برن ب وان

قال الله تعالى: * (وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ) (الحج: من الآية30) * . و **هەرکەسێ ئەو تشتێ خودێ ئەمر پێ کری بکەت، و ئەوێ حەرامکری نەدەنە سەر و مەزن بدانیت، و رێزێ لێ بگریت، نێ ئەڤە ل دەڤ خودایێ وی بۆ چێترە** وقال تعالى: * (وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ) (الحج:32) * **و هەرکەسێ ئەمرێت خودێ [رێ و نیشانێت دینی] مەزن بدانیت، وەکی ئەمر پێ هاتی، ب جه بکەت، ب راستی ئەڤە [ئانکوو مەزن وەرگرتنا ئەمرێت خودێ یان قوربانی] نیشانا ژ خودێ ترسیانا دلانە.** وقال تعالى: * (وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ) (الحجر: من الآية88) * . **و خۆ بۆ خودان باوەران بشکێنە [خۆ بۆ وان ب ساناهی بێخە].** وقال تعالى: * (مَنْ قَتَلَ نَفْساً بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِي الأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعاً وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعاً) (المائدة: من الآية32) * . **ژ بەر ڤێ [کوشتنا کورپێت ئادەمی بۆ ئێکدوو] مە ل سەر ئیسرائیلییان نڤیسییە، ب راستی هەرکەسێ مرۆڤەکی بێ بەرانبەر یان ژی ژ بۆ خرابییێ د ئەردیدا بکوژیت، هەروەکی وی هەمی مرۆڤ کوشتین.**

222- وعن أَبي موسى رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الْمُؤْمنُ لِلْمُؤْمِن كَالْبُنْيَانِ يَشدُّ بعْضُهُ بَعْضاً » وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِه. متفق عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودان باوەر بۆ خودان باوەری وەکی ئاڤاهینە، ئێکدوو دگرن.

223- وعنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَن مَرَّ فِي شَيْءٍ مِنْ مَسَاجِدِنَا، أَوْ أَسْوَاقِنَا، ومَعَه نَبْلٌ فَلْيُمْسِكْ، أَوْ لِيَقْبِضْ عَلَى نِصالِهَا بِكفِّهِ أَنْ يُصِيب أَحَداً مِنَ الْمُسْلِمِينَ مِنْهَا بِشَيْءٍ » متفق عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ د تشتەکێرا ژ مزگەفتێت مەرا یان د سویکێت مەرا بۆری و تیر دگەل بن، بلا بگریت یان بلا دەستێ خۆ بدانیتە سەر سەرێت وان، دا چو تشت ژێ ژ کەسێ ژ موسلمانان نەگریت.

224- وعن النُّعْمَانِ بنِ بشِيرٍ رضي اللَّه عنهما قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَثَلُ الْمُؤْمِنِينَ فِي تَوَادِّهِمْ وتَرَاحُمِهِمْ وتَعاطُفِهِمْ، مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَداعَى لهُ سائِرُ الْجسدِ بالسهَرِ والْحُمَّى » متفقٌ عليه.

ژ نەعمانێ کورێ بەشیری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەلا خودان باوەران د حەژێکرنا خۆدا و د دلۆڤانیا خۆدا و دلپێڤەبوون و دلنەرمیا خۆدا، وەکی مەتەلا ئێک لەشە، هەکە ئەندامەك ژێ ئێشیا، هەمی لەش ب شەڤبێری و تایێ خۆ ددەتە دگەل.

225- وعن أَبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قال: قَبَّل النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الْحسنَ ابن عَليٍّ رضي الله عنهما، وَعِنْدَهُ الأَقْرعُ بْنُ حَابِسٍ، فقال الأَقْرَعُ: إِنَّ لِي عَشرةً مِنَ الْوَلَدِ ما قَبَّلتُ مِنْهُمْ أَحداً فنَظَر إِلَيْهِ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: «مَن لا يَرْحمْ لا يُرْحَمْ» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەسەنێ کورێ عەلی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ماچیکر و ئەقرەعێ کورێ حابسی ل دەڤ بوو، ئەقرەعی گۆت: من دەه بچویک ییێت هەین هێژ من ئێک ماچی نەکریە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ خۆ دایێ و گۆت: یێ دلۆڤانییێ نەبەت، دلۆڤانی پێ ناهێتە برن.

226- وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: قدِم ناسٌ مِن الأَعْرابِ عَلَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقالوا: أَتُقبّلونَ صِبيْانَكُمْ ؟ فقال: « نَعَمْ » قالوا: لَكِنَّا والله ما نُقَبِّلُ، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَوَ أَمْلِكُ إِنْ كَانَ الله نَزعَ مِنْ قُلُوبِكُمْ الرَّحمَةَ» متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: هندە مرۆڤ ژ کۆچەرێت عەرەبان هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆتن: ئەرێ هوین بچویکێت خۆ ماچیدکەن؟ گۆت: بەلێ، گۆتن: بەلێ ئەم ماچیناکەین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز نەشێم دلۆڤانییێ بکەمە د دلێت هەوەدا، هەکە خودێ دلۆڤانی ژ دلێت هەوە کێشابیت.

227- وعن جرير بن عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ لا يرْحَم النَّاس لا يرْحمْهُ الله » متفقٌ عليه.

ژ جەریرێ کورێ عەبدوللایی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ دلۆڤانییێ ب مرۆڤان نەبەت، خودێ دلۆڤانییێ پێ نابەت.

228- وعن أَبي هُريرةَ رضي الله عنه، أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِذا صلى أَحدُكُمْ للنَّاسِ فلْيُخَفِّفْ، فَإِنَّ فِيهِمْ الضَّعِيفَ وَالسقيمَ والْكَبِيرَ. وإِذَا صَلَّى أَحَدُكُمْ لِنَفْسِهِ فَلْيطَوِّل ما شَاءَ » متفقٌ عليه.وفي روايةٍ: « وذَا الْحاجَةِ ».

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژ ب خەلکی کر بلا سڤککەت، ب راستی ییێت لەواز و نەساخ و مەزن ییێت د ناڤدا، و هەکە ئێک ژ هەوە بۆ خۆ نڤێژ کر چەند ڤیا بلا درێژکەت.

229- وعن عائشة رضي الله عنها قَالَتْ: إِنْ كَان رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَيدعُ الْعَمَلَ، وهُوَ يحِبُّ أَنَ يَعْملَ بِهِ، خَشْيةَ أَنْ يَعْمَلَ بِهِ النَّاسُ فيُفْرَضَ عَلَيْهِمْ » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ جار هەبوو دا کاری هێلیت و وی حەز دکر کاری پێ بکەت، ترسا هندێ خەلک کار پێ بکەت، ڤێجا ل سەر وان فەرز ببیت.

230- وعنْهَا رضي الله عنها قالَتْ: نَهَاهُمْ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَن الْوِصال رَحْمةً لهُمْ، فقالوا: إِنَّكَ تُواصلُ ؟ قال: « إِنِّي لَسْتُ كَهَيئَتِكُمْ إِنِّي أَبِيتُ يُطْعِمُني رَبِّي ويَسْقِيني » متفقٌ عليه مَعناهُ: يجعَلُ فِيَّ قُوَّةَ مَنْ أَكَلَ وَشَرَبَ.

ژ وێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا وان ژ رۆژیا پێکڤە گرێدایی کر (ئانکو رۆژێێ بگەهینیتە رۆژێێ) ژ دلپێڤەبوون، گۆتن: تو دگەهینیە ئێک؟ گۆت: ب راستی ئەز نەوەکی هەوەمە، خودێ من خوارنێ و ڤەخوارنێ ددەتە من.

231- وعن أَبِي قَتادَةَ الْحارِثِ بنِ رِبْعي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنِّي لأَقُومُ إِلَى الصَّلاةِ، وَأُرِيدُ أَنْ أُطَوِّل فِيها، فَأَسْمعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزَ فِي صلاتِي كَرَاهِيَةَ أَنْ أَشُقَّ عَلَى أُمِّهِ » رواه البخاري.

ژ ئەبی قەتادەتە حارسێ کورێ ربعی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز رادبمە نڤێژێ و ئەز حەز دکەم درێژکەم، و ئەز گریا بچویکی گولێ دبم، ژبەر هندێ ئەز نڤێژا خۆ کورت دکەم، من نەڤێت ئەز ل سەر دەیکا وی گرانکەم.

232- وعن جُنْدِبِ بن عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:«منْ صَلَّى صَلاةَ الصُّبحِ فَهُوَ فِي ذِمةِ الله فَلا يطْلُبنَّكُمْ اللهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ، فَإِنَّهُ منْ يَطْلُبْهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيْءٍ يُدرِكْه، ثُمَّ يكُبُّهُ عَلَى وجْهِهِ فِي نَارِ جَهَنَّم » رواه مسلم.

ژ جوندبێ کورێ عەبدوللایی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ نڤێژا سپێدێ ب جەماعەت بکەت، ئەو یێ د ئێمناهیا خودێدا و د بن چاڤدێریا ویڤە، هشیاربن نەهێلن و سستیێ تێدا نەکەن، و خودێ حسێبا وە نەکەت ل سەر شکاندنا وێ پەیمانێ یا هوین پێ هەژی ئێمناهی و چاڤدێریا وی بووین، ب راستی یێ خودێ وی بخوازیت (حسێبا وی بکەت) دێ گەهیتێ، پاشی ب سەر و سەر دێ هاڤێژتە د جەهنەمێدا.

233- وعن ابن عمر رضي الله عنهما أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « المسْلِمُ أَخوُ المسْلِمِ، لا يظْلِمُه، ولا يُسْلِمهُ، منْ كَانَ فِي حَاجَةِ أَخِيهِ كَانَ اللهُ فِي حاجتِهِ، ومَنْ فَرَّج عنْ مُسْلِمٍ كُرْبةً فَرَّجَ اللهُ عنْهُ بِهَا كُرْبَةً مِنْ كُرَبِ يوْمَ الْقِيامَةِ، ومَنْ ستر مُسْلِماً سَتَرَهُ اللهُ يَوْم الْقِيَامَةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسلمان برایێ موسلمانییە، نە ستەمێ لێ دکەت، و نە دەستان ژێ بەرددەت، هەرکەسێ د هەوجەیا برایێ خۆدا بیت، (ئانکو هەوجەییێت وی بقەتینیت) خودێ دێ هاریکاریا وی کەت د هەوجەییێت ویدا، و هەرکەسێ بەرتەنگییەکێ ل سەر موسلمانەکێ راکەت، خودێ دێ بەرتەنگییەکێ ژ بەرتەنگییێت قیامەتێ ل سەر راکەت، و هەرکەسێ موسلمانەکێ پەردە و ستارەکەت، خودێ دێ وی رۆژا قیامەتێ ستارەکەت.

234- وعن أَبِي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «المسْلِمُ أَخوُ الْمُسْلِم لا يخُونُه ولا يكْذِبُهُ ولا يخْذُلُهُ، كُلُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حرامٌ عِرْضُهُ ومالُه ودمُهُ التَّقْوَى هَاهُنا، بِحسْبِ امْرِىءٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِرَ أَخاهُ المسلم» رواه الترمذيُّ وقال: حديث حسن.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسلمان برایێ موسلمانییە، نە خیانەتێ لێ دکەت، نە درەوێ لێ دکەت، و نە دهێلیتە ب تنێ بێ هاریکاری، هەمی تشتێ موسلمانی ل سەر موسلمانی حەرامە، ناموسا وی و مالێ وی و خوینا وی، تەقوا

و خودێ ترسی، ئها یا ل ڤێرێ (و ئیشارەت کرە دلێ خۆ) بەسی مرۆڤییە خرابی ئەو برایێ خۆ یێ موسلمان کێم بدانیت.

235- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَحاسدُوا ولا تناجشُوا ولا تَباغَضُوا ولا تَدابرُوا ولا يبِعْ بعْضُكُمْ عَلَى بيْعِ بعْضٍ، وكُونُوا عِبادَ اللَّه إِخْواناً. المسْلِمُ أَخوُ الْمُسْلِم لا يَظلِمُه ولا يَحْقِرُهُ ولا يَخْذُلُهُ. التَّقْوَى هَاهُنا ويُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلاَثَ مرَّاتٍ بِحسْبِ امْرِيءٍ مِنَ الشَّرِّ أَنْ يَحْقِر أَخاهُ المسلم. كُلَّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ حرامٌ دمُهُ ومالُهُ وعِرْضُهُ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەسویدیێ ب ئێکدوو نەبەن، و ب سەر ئێکدوو زێدە نەکن ب ئنیەتا تێئێخستنێ و خوسارەتیا هەڤالێ خۆ، و کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، و ژ ئێکدوو سل نەبن و پشتا خۆ نەدەنە ئێکدوو، و کرین و فرۆتنێ ل سەر کرین و فرۆتنا ئێکدوو نەکەن، و بەندەیێت خودێ بن و برایێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکاریا براینیێ دگەل ئێکدوو بکەن) موسلمان برایێ موسلمانییە، نە ستەمێ لێ دکەت، نە کێم دکەت، و نە دهێلیتە ب تنێ بێ هاریکاری، تەقوا و خودێ ترسی، ئها یا ل ڤێرێ و ئیشارەت کرە سینگێ خۆ سێ جاران، بەسی مرۆڤییە خرابی ئەو برایێ خۆ یێ موسلمان کێم بدانیت. هەمی تشتێ موسلمانی ل سەر موسلمانی حەرامە، خوینا وی و مالێ وی و نامویسا وی.

« النَّجَش » أَنْ يزِيدَ فِي ثَمنِ سلْعةٍ يُنَادِي عَلَيْهَا فِي السُّوقِ ونحْوِهِ، ولا رَغْبةَ لَه فِي شِرائِهَا بَلْ يقْصِد أَنْ يَغُرَّ غَيْرُهُ، وهَذا حرامٌ. « والتَّدابُرُ »: أَنْ يُعرِض عنِ الإِنْسانِ ويهْجُرَهُ ويجعلَهُ كَالشَّيءِ الذي وراءَ الظهْر والدُّبُرِ.

236- وعن أَنسٍ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يُؤْمِنُ أَحدُكُمْ حتَّى يُحِبَّ لأَخِيهِ مَا يُحِبُّ لِنَفْسِهِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە ب دورستی باوەریێ نائینیت هەتا وی خێر بۆ برایێ خۆ نەڤێت کا چاوا بۆ خۆ دڤێت.

237- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « انْصُرْ أَخَاكَ ظَالِماً أَوْ مَظْلُوماً» فقَالَ رَجُلٌ: يَا رسول الله أَنْصرهُ إِذَا كَانَ مَظلُوماً أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ ظَالِماً كَيْفَ أَنْصُرُهُ ؟ قال: « تَحْجُزُهُ أَوْ تَمْنعُهُ مِنَ الظُّلْمِ فَإِنَّ ذلِك نَصْرُهْ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هاریکاریا برایێ خۆ بکە و سەربێخە یێ ستەمکار بیت یان یێ ستەملێکری بیت، زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز دێ هاریکاریا وی کەم هەکە یێ ستەملێکري بیت بێژە من هەکە یێ ستەمکاربیت، چاوا دێ هاریکاریا وی کەم؟! گۆت: دێ ڤەگری یان دەیە پاش ژ ستەمێ ئەڤە هاریکرنە بۆ وی.

238- وعن أَبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رسول الَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « حقُّ الْمُسْلِمِ عَلَى الْمُسْلِمِ خمسٌ: رَدُّ السَّلامِ، وَعِيَادَةُ الْمرِيضَ، واتِّبَاعُ الْجَنَائِزِ، وإِجابة الدَّعوةِ، وتَشمِيت العْاطِسِ » متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەقێ موسلمانی ل سەر موسلمانی پێنجن: سلاڤ زڤراندنە، و سەردانا نەساخیە، و دویفچۆنا جەنازایە، و بەرسڤدانا

داخوازنامایه، و بێژیته بێنیشک ڤەدای (یرحمك الله) خودێ رەحمێ ب تـە ببـەت، پشـتی دبێـژیت (الحمد لله).

وفي رواية لمسلمٍ: « حق الْمُسْلمِ سِتٌّ: إذا لقِيتَهُ فسلِّم عليْهِ، وإِذَا دَعـاكَ فَأَجبْهُ، وَإِذَا اسْتَنْصَـحَكَ فَانْصحْ لهُ، وإذا عطَس فحمِد اللَّه فَشَمِّتْهُ. وَإِذَا مرِضَ فَعُدْهُ، وَإِذَا ماتَ فاتْبعهُ». و د ریوایـەتا موسـلمیدا هاتیه: حەقێ موسلمانی ل سەر موسلمانی شەشن: هەکە تو گەهشتیێ سلاڤکە سەر، و هەکە تـو داخوازکری بۆ خوارنێ جابا وی بدە، و هەکە داخوازا شیرەت و نەسیحەتێ ژ تە کر وی نەسیحەت و شیرەت بکە، و هەکە بێنشی و گۆت: (الحمد لله) بێژێ: (یرحمك الله) خودێ رەحمێ ب تە ببەت، و هەکە نەساخ بوو سەرا وی بدە، و هەکە مر دگەل جەنازێ وی هەرە.

239- وعن أَبي عُمارة الْبراءِ بنِ عازبٍ رضي اللَّه عنهما قال: أَمرنا رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِسبْعٍ: أَمرنَا بِعِيادة الْمرِيضِ، وَاتِّبَاعِ الْجنازةِ، وتَشْمِيتِ الْعاطِس، وَإِبْرارِ الْمُقْسِمِ، ونَصْرِ المظْلُومِ، وَإِجابَةِ الدَّاعِي، وإِفْشاءِ السَّلامِ. وَنَهانَا عَنْ خواتِيمَ أَوْ تَخَتُّمٍ بالذَّهبِ، وَعنْ شُرْبٍ بالفَضَّةِ، وعَنِ المياثِرِ الحُمْرِ، وَعَنِ الْقَسِّيِّ، وَعَنْ لُبْسِ الحَرِيرِ وَالإِسْتَبْرَقِ وَالدِّيبَاجِ. متفق عليه.

و ژ ئـەبی عومـارەی، بـەرائێ کـورێ عـازبی خـودێ ژ هـەردووبان رازی بیـت، گـۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە ب حەفت تشتان کر: ئەمرێ مە ب سەرەدانا نەسـاخی کـر، و ب دویفچۆنا جەنازەی، و ب دوعاکرنا رەحمێ بۆ بێنشکڤەدای، و ب جهئینـا سـویندێ (هەلبـەت هەکە گونەه تێدا نەبیت) و ب هاریکرنا ستەملێکری، و ب جابدانا داخوازکـەری، و ب بـەلاڤکرنا سلاڤێ، و نەهیا مە یێ کـری ژ گوستیرکێـت یـان گوسـتیرکرنا زێـری، و ژ ڤـەخوارنێ ب ئامـانێ زیڤی، و ژ شەلـتێت سۆر ییت ئارمویشی ئەوێت ددانـنە سەر پشتا دەواران، و ژ جلکێت ریسـای ژ ئارمویش و کتانی، و ژ بەرکرنا جلکێت ئارمویشی و ئارمویشێ سـتویر و دیبـاجی (دیبـاج هـەر ئارمویشە بەلێ یێ رەنگینە و ب زێری یـێ نەخشـاندیە وەکـی کراسـێ کـەعبێ) وفي روايةٍ: وإِنْشَادِ الضَّالةِ فِي السَّبْعِ الأُولِ. و د ریوایەتەکێدا: و ئەمرێ مە ب دانەنیاسینا جانەوەرێ بەرزەبووی یێ کری و ئەڤـە ژ حەفتێـت ئێکێـیە. « المياثِرِ » بيَاء مُثَنَّاةٍ قبْلَ الأَلِفِ، وَثَاء مثلثة بعْدَهَا، وَهِيَ جمْعُ مَيْثَرةٍ، وَهِي شَيْءٌ يتَّخَذُ مِنْ حريرٍ وَيُحْشَى قُطْناً أَوْ غَيْرَهُ ويُجْعلُ فِي السُّرُجِ وكُورِ الْبعِيرِ يجْلِسُ عَلَيْهِ الرَّاكِبُ «والقَسيُّ» بفتحِ القاف وكسر السينِ المهملة المشدَّدةِ: وَهِيَ ثِيَابٌ تُنْسَجُ مِنْ حَرِيرٍ وكَتَّانٍ مُخْتَلِطَيْنِ. « وإِنْشَادُ الضَّالَّةِ »: تَعرِيفُهَا.

28- باب ستر عورات المسلمين والنهي عن إشاعتها لغير ضرورة

بابەتێ ستارەکرنا شەرمینگەهێت موسلمانان و نەهیکرن ژ بەلاڤکرنا وان هەکە بێدڤیاتی بۆ نەبیت

قال الله تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ) (النور: من الآية19) * . ب راستی ئەوێت حەز دکەن [و پێ خۆش]، کریارێت زێدە کرێت و خراب [وەکی زنایێ] د ناڤ واندا بەلاڤ ببن، ئەوێت باوەری ئینایین ئیزایەکا دژوار و ب ژان بۆ وان د دنیایێ و ئاخرەتێدا یا هەی.

240- وعن أَبِي هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يسْتُرُ عَبْدٌ عبْداً فِي الدُّنْيَا إِلاَّ سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقيامَةِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو بەندە چو بەندەیان د دنیایێدا ستارە ناکەن، هەکە خودێ وی رۆژا قیامەتێ ستارە نەکەت.

241- وعنه قال: سمِعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « كُلُّ أُمَّتِي مُعَافًى إِلاَّ المجاهرينَ، وإِنَّ مِن المجاهرةِ أَن يعمَلَ الرَّجُلُ بالليلِ عمَلاً، ثُمَّ يُصْبحَ وَقَدْ سَتَرَهُ اللهُ عَلَيْهِ فَيقُولُ: يَا فلانُ عَمِلْتُ الْبَارِحَةَ كذَا وَكَذَا، وَقَدْ بَاتَ يَسْترهُ ربُّهُ، ويُصْبحُ يَكْشفُ سِتْرَ اللهِ » متفق عليه.

ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ د گۆت: هەمی ئوممەتا من ییێت ب سلامەتن یان ییێت ئازاکرینە، گونەه ئاشکراکەر نەبن، و ژ ئاشکراکرنێیە زەلام ب شەڤ کارەکێ، گونەهەکێ بکەت، پاشی سپێدە لێ ببیت، و خودێ یێ ستارەکری و ڤەشارتی، دێ بێژیت: یا بێڤان دوهی من ئەڤە و ئەڤە یێ کری، و شەڤێ یێ مای خودێ یێ ستارەکری، و سپێدە لێ دبیت، ستارێ خودێ ئاشکرا دکەت.

242- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِذَا زَنَتِ الأَمةُ فَتبينَ زِناهَا فَليجلدْها الحدَّ، ولا يُثَرِّبْ عَلَيْهَا، ثمَّ إِنْ زَنَتِ الثَّانية فَلْيجلدْها الحدَّ ولا يُثرِّبْ عَلَيْهَا، ثُمَّ إِنْ زَنتِ الثَّالثةَ فَلْيبعَها ولوْ بِحَبْلٍ مِنْ شعرٍ » متفق عليه. «التَّثْرِيبُ»: التَّوْبيخُ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە جاریێ زنا کر و زنا وێ ئاشکرا بوو، بلا جەلدەبدەت وەکو حەد (پێنجی جەلدان) و بلا گەف و لەوما لێ نەکەت، پاشی هەکە بۆ جارا دوویێ زنا کر، بلا حەددی دانیتە سەر، و بلا گەف و لەوما لێ نەکەت، پاشی هەکە بۆ جارا سییێ زنا کر، بلا بفرۆشیت خۆ هەکە ب وەریسەکێ موی بیت.

تێبینی: دبیت ئێک بێژیت ما جاریە هەنە بۆچی ئەڤ حەدیسە هاتیە؟؟!! مەخسەد ژێ دویماهیکا حەدیسێیە، دڤێت مرۆڤ ب لەز مرۆڤێ ل سەر گونەهێ بهێلیت و ژێ برەڤیت خۆ هەکە چاوا بیت هەکە مرۆڤ تشتەکێ ژ دنیایا خۆ خوسارەت بیت ژی بلا، بەس ئاخرەتا خۆ ب تێکەلیا دگەل وی خوسارەت نەبیت.

243- وعنه قال: أُتِيَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِرجلٍ قَدْ شرِب خَمْراً قال: « اضْرِبُوهُ» قال أَبُو هُرَيْرَةَ: فمِنَّا الضَّارِبُ بِيدهِ والضَارِبُ بِنَعْله، والضَّارِبُ بِثوبِهِ. فَلَمَّا انْصَرَفَ قَال بعْضُ الْقَومِ: أَخْزاكَ اللَّه، قال: لا تقُولُوا هَكَذا لا تُعِينُوا عليه الشَّيْطان » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: زەلامەك ئینا دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ عەرەق و مەی ڤەخواربوو، گۆت: لێبدەن، ئەبو هورەیرە گۆت: ژ مە هەبوو ب دەستێ خۆ لێدای، و ژ مە هەبوو ب شمکا خۆ لێدای و ژ مە هەبوو ب کراسێ خۆ لێدای. بەلێ دەمێ چۆی هندەکان گۆت: خودێ رەزیلکەت، گۆت: ڤێ نەبێژن، و هاریکاریا شەیتانی ل سەر نەکەن.

29- باب قضاء حوائج المسلمين

بابەتێ قەتاندنا هەوجەیێت موسلمانان

قال الله تعالى: * (وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (الحج: من الآية77) * . و باشییێ بکەن، دا هوین سەرفەراز ببن.

244- وعن ابن عمرَ رضي اللَّهُ عنهما أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «المسلمُ أَخوُ المسلم لا يَظلِمُه ولا يُسْلِمُهُ. ومَنْ كَانَ فِي حاجةِ أَخِيهِ كانَ اللَّهُ فِي حاجتِهِ، ومنْ فَرَّجَ عنْ مُسلمٍ كُرْبةً فَرَّجَ اللَّهُ عنه بها كُرْبةً من كُرَبِ يومَ القيامةِ، ومن سَتَرَ مُسْلماً سَتَرَهُ اللَّهُ يَومَ الْقِيامَةِ » متفق عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسلمان برایێ موسلمانییە، نە ستەمێ لێ دکەت، و نە دەستان ژێ بەرددەت، هەرکەسێ د هەوجەیا برایێ خۆدا بیت، (ئانکو هەوجەیێت وی بقەتینیت) خودێ دێ هاریکاریا وی کەت د هەوجەیێت ویدا، و هەرکەسێ بەرتەنگیەکێ ل سەر موسلمانەکێ راکەت، خودێ دێ بەرتەنگیەکێ ژ بەرتەنگیێت قیامەتێ ل سەر راکەت، و هەرکەسێ موسلمانەکێ پەردە و ستارەکەت، خودێ دێ وی رۆژا قیامەتێ ستارەکەت.

245- وعن أَبي هريرة رضي اللَّه عنهُ، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « من نَفَّس عن مؤمن كُرْبة منْ كُرب الدُّنْيا، نفَّس اللَّه عنْه كُرْبة منْ كُرَب يومِ الْقِيامَةِ، ومنْ يسَّرَ على مُعْسرٍ يسَّرَ اللَّه عليْه في الدُّنْيَا والآخِرةِ، ومنْ سَتَرَ مُسْلِماً سَترهُ اللَّه فِي الدنْيا والآخرة، واللَّه فِي عوْنِ العبْد ما كانَ العبْدُ في عوْن أَخيهِ، ومنْ سلك طَريقاً يلْتَمسُ فيهِ عِلْماً سهَّل اللَّه لهُ به طريقاً إلى الجنَّة. وما اجْتَمَعَ قوْمٌ فِي بيْتٍ منْ بُيُوتِ اللَّه تعالَى، يتْلُون كِتَابَ اللَّه، ويَتَدارسُونهُ بيْنَهُمْ إلاَّ نَزَلَتْ عليهم السَّكِينةُ، وغَشِيَتْهُمُ الرَّحْمةُ، وحفَّتْهُمُ الملائكَةُ، وذكَرهُمُ اللَّه فيمَنْ عنده. ومنْ بَطَّأَ به عَملُهُ لمْ يُسرعْ به نَسَبُهُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ تەنگاڤیەکێ ل سەر موسلمانەکێ راکەت، خودێ دێ تەنگاڤیەکێ ژ تەنگاڤیێت قیامەتێ ل سەر راکەت، و هەرکەسێ ل سەر دەستکورتەکێ ساناهی کەت، خودێ دنیا و ئاخرەتێ دێ ل سەر ساناهی کەت، و هەرکەسێ موسلمانەکێ پەردە و ستارەکەت، خودێ دێ وی د دنیا و ئاخرەتێدا ستارەکەت. و بەردەوام خودێ یێ د هاریکاریا بەندەیدا هندی بەندە د هاریکاریا برایێ خۆدا بیت (ئانکو هەوجەیێت وی بقەتینیت) و هەرکەسێ رێکەکێ بگریت، داخوازا زانینەکێ تێدا بکەت، خودێ دێ بۆ رێکەکێ پێ ساناهی کەت بۆ بەحەشتێ. نینە هندە کەس د مالەکێدا ژ مالێت خودێدا کۆم ببن، کتێبا خودێ کو قورئانە بخوینن، و د ناڤبەینا ئێکدوودا بخوینن (ئانکو ئێک بخوینیت و راوەستیت، یێ دی هەر وێ بخوینیت) هەکە خودێ دلرەحەتیێ ب سەر واندا نەئینیتە خوارێ و دلۆڤانیێ ب سەر واندا نەبەردەت (ئانکو دلۆڤانی وان هەمیان نەگریت) و ملیاکەتێت (خەلەکێت زکری دگەرن) دۆرماندۆری وان نەگرن و خودێ دێ بەحسێ وان ل نک ئەوێت دەف خۆ کەت، و هەرکەسێ کار و کریارێت وی ئەو گران و گیرۆکر، نەسب و بنەمالا وی بلەز نائێخن (ئانکو یێ کار

و كريار و خێرێت وى يێت كێم بن و وى نەگەهيننـە دەرەجێـت چـاك و باشـان، بـلا خـۆ ب هيڤيـا بنەمال و مالـباتێڤە نەهێلـيت ئەو وى پێش نائێخن).

30- باب الشفاعة

بابەتێ مەهدەریێ

قال الله تعالى: * (مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا) (النساء: من الآية85) * .

هەركەسێ بەرەڤانییەكا خێرێ بكەت [مەهدەرا قەنجییێ بكەت] وی بارەك ژ وێ مەهدەرێ هەیە.

246- وعن أَبي موسى الأَشعري رضي الله عنه قال: كان النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا أَتَاهُ طالِبُ حاجةٍ أَقْبَلَ عَلَى جُلسائِهِ فقال: « اشْفَعُوا تُؤجَرُوا ويَقْضِي الله عَلَى لِسان نَبِيِّهِ ما أَحبَّ » متفق عليه. وفي رواية: « مَا شَاءَ ».

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەكە خودان هەوجەیەك هاتبا دەف بەرێ خۆ ددا روینشتێت دەڤ خۆ (كەسێت ل دیوانا وی د روینشتی) و دگۆت: بەرەڤانیێ و مەهدەریا خێرێ بكەن، دێ خودان خێر بن، و كا خودێ چ ڤیا ببیت سەر ئەزمانێ پێغەمبەرێ خۆ دئینیت. (ئانكو هوین مەهدەریێ بكەن یان نەكەن دێ هەر ئەو بیت، یا خودێ نڤیسی، بەلێ هەكە هەوە مەهدەریا خێرێ كر دێ خودان خێر بن، چ ئەو شۆل ببیت یان نەبیت).

247- وعن ابن عباس رضي الله عنهما في قِصَّة بريرَةَ وزَوْجِها. قال: قال لَهَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَوْ راجَعْتِهِ ؟ » قَالتَ: يا رَسُولَ الله تأْمُرُنِي ؟ قال: « إِنَّما أَشْفعُ » قَالَتْ: لا حاجة لِي فِيهِ. رواه البخاري.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، د چێرۆكا بەریرەیێ و زەلامێ وێدا، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: هەكە تو زڤریبایێ؟ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تو ئەمری ل من دكەی؟ گۆت: ب راستی ئەز بەس یێ مەهدەری و بەرەڤانیا خێرێ دكەم، گۆت: من هەوجەیی پێ نینە.

31- باب الإصلاح بين الناس

بابەتێ ئاشتكرنێ د ناڤبەرا مرۆڤاندا

قال الله تعالى: * (لا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِنْ نَجْوَاهُمْ إِلاَّ مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلاحٍ بَيْنَ النَّاسِ) (النساء: من الآية114) * . **چو خێر د گەلەك ئاخفتن و پستە پستا واندا نینە، ئەو تێ نەبیت یێ فەرمانا خێرێ یان قەنجییێ یان ئاشتكرن و پێكئینانا د ناڤبەرا هەڤركاندا بكەت** وقال تعالى: * (وَالصُّلْحُ خَيْرٌ) (النساء: من الآية128) * . **و پێكهاتن و ئاشتبوون چێترە** وقال تعالى: * (فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ) (لأنفال: من الآية1) * . **پارێزكارییا خودێ بكەن [ل سەر دەستكەفتییان ژێكڤە نەبن، و ل بەر فەرمانا خودێ راوەستن]، و ناڤبەرا خۆ دورست بكەن** وقال تعالى: *(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ) (الحجرات: من الآية10) * . **هندی خودان باوەرن برایێت ئێكن، ڤێجا ناڤبەرا برایێت خۆ خۆش بكەن و پێك بینن، و تەقوا خودێ بكەن، دا دلۆڤانی ب هەوە بێتە برن.**

248- وعن أَبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كُلُّ سُلامى مِنَ النَّاسِ عَلَيْهِ صَدَقَةٌ كُلَّ يوْمٍ تَطْلُعُ فِيهِ الشَّمْسُ: تَعْدِلُ بيْن الاثْنَيْنِ صَدقَةٌ، وَتُعِينُ الرَّجُلَ فِي دَابَّتِهِ فَتحْمِلُهُ عَلَيْهَا، أَوْ تَرْفَعُ لَهُ عَلَيْهَا مَتَاعهُ صَدقَةٌ، وَالْكَلِمَةُ الطَّيبةُ صدقَةٌ، وبكُلِّ خَطْوَةٍ تَمْشِيهَا إِلَى الصَّلاةِ صَدقَةٌ، وَتُمِيطُ الأَذَى عَنِ الطَّرِيقِ صَدَقَةٌ » متفق عليه. « ومعنى تَعْدِلُ بَيْنَهُمَا » تُصْلحُ بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر رۆژەكا رۆژ تێدا ل سەر خەلكی دەركەڤیت سەدەقەكا ل سەر هەر گەهەكا وان هەی: دادوەرییێ د ناڤبەرا دوویاندا بكەی سەدەقەیە، و تو هاریكارییا زەلامی د دەوارێ ویدا بكەی، باری هاری وی راكەی یان باری هاری وی دانی سەدەقەیە، و ئاخفتنا خۆش و خێرێ سەدەقەیە، و هەر پێنگاڤەكا تو بۆ نڤێژی باڤێی سەدەقەیە، و ئەزیەتێ ژ رێكێ راكەی سەدەقەیە.

249- وعن أُمّ كُلْثُومٍ بنتِ عُقْبَةَ بن أَبي مُعَيْطٍ رضي الله عنها قالت: سمِعْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لَيْسَ الْكَذَّابُ الذي يُصْلحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْمي خَيْراً، أَوْ يَقُولُ خَيْراً » متفق عليه.

و ژ ئوم كولسوومێ، كچا عوقبەیێ كورێ ئەبی موعەیتی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: درەوین نەئەوە یێ ئاشتییێ د ناڤبەرا خەلكیدا بكەت، خێرێ ڤەگوهێزیت، یان خێرێ بێژیت.

وفي رواية مسلمٍ زيادة، قالت: وَلَمْ أَسْمَعْهُ يُرَخِّصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُولُهُ النَّاسُ إِلاَّ فِي ثَلاثٍ، تَعْنِي: الحَرْبَ، وَالإِصْلاَحَ بَيْنَ النَّاسِ، وَحَدِيثَ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ، وَحَديثَ المرْأَةِ زَوْجَهَ.

و د ریوایەتا موسلمیدا زێدەیا هەی، گۆت: و من گولێ نەبوویە رێك و دەستویری ژ تشتەكێ دابیت ژ ڤێ ئەڤا خەلك دبێژن ژ درەوان، د سێ تشتاندا نەبیت، مەخسدا وێ: درەو د شەڕیدا، و د پێكئینانا خەلكیدا، و د ئاخفتنا زەلامیدا بۆ ژنا خۆ و د ئاخفتنا ژنێدا بۆ زەلامێ خۆ. (هەلبەت د حەژێكرن و ڤیانێدا، ژبلی ڤێ نابیت ژن و مێر درەوان ل ئێك و دوو بكەن و ب درەوان حیلە و حەوالان ل ئێكدوو بكەن ب ئیجماعا موسلمانان).

250- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: سمِع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صَوْتَ خُصُومٍ بالْبَابِ عَالِيةٍ أَصْواتُهُمَا، وَإِذَا أَحَدُهُمَا يَسْتَوْضِعُ الآخَرَ وَيَسْتَرْفِقُهُ فِي شيءٍ، وَهُوَ يَقُولُ: واللهِ لا أَفعَلُ، فَخَرَجَ عَلَيْهِمَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « أَيْنَ الْمُتَأَلِّي عَلَى الله لا يَفْعَلُ المعْرُوفَ ؟ » فقال: أَنَا يَا رسولَ اللهِ، فَلهُ أَيُّ ذلِكَ أَحَبَّ. متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گول دەنگێ ڤێکراچۆنەکێ ل بەر دەرگەهی گولێ بوو و دەنگێ وان یێ بلند بوو، و ئێکێ ژ وان ژ یێدی دخوازت هندەك ژ دەینی پێ بهێلیت و رەحمێ پێ ببەت، و یێ دی دگۆت: ب خودێ ئەز وەناکەم، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەرکەفت و گۆت: کا ئەوێ سویند خواری خێرێ نەکەت؟ گۆت: ئەزم یا پێغەمبەرێ خودێ، وی چ دڤێت بلا ئەوبیت.

معنى « يَسْتَوْضِعُهُ »: يَسْأَلُهُ أَنْ يَضَعَ عَنْهُ بَعْضَ دينِهِ. « وَيَسْتَرفِقُهُ »: يَسْأَلُهُ الرِّفْقَ «والْمُتأَلِي »: الحَالِفُ.

251- وعن أَبي العباس سهلِ بنِ سعدٍ السَّاعِدِيِّ رضي اللهُ عنه، أَن رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بلَغهُ أَنَّ بَني عَمْرِو بن عوْفٍ كان بيْنهُمْ شَرٌّ، فَخَرَجَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصْلِحُ بَيْنَهمْ فِي أُنَاسٍ مَعَه، فَحُبِسَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَحَانَتِ الصَّلاَةُ، فَجَاءَ بِلالٌ إِلَى أَبي بَكْرٍ رضي الله عنهما فقال: يَا أَبَا بَكْرٍ إِنَّ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَدْ حُبِسَ، وَحَانَتِ الصَّلاةُ، فَهَلْ لكَ أَنْ تَؤُمَّ النَّاس؟ قال: نَعَمْ إِنْ شِئْتَ، فَأَقَامَ بِلالٌ الصَّلاةَ، وَتقدَّمَ أَبُو بَكْرٍ فَكَبَّرَ وكَبَّرَ النَّاسُ، وَجَاءَ رسول الله يَمْشِي في الصُّفوفِ حتَّى قامَ في الصَّفِّ، فَأَخَذَ النَّاسُ فِي التَّصْفِيقِ، وكَانَ أَبُو بَكْر رضي الله عنه لا يَلْتَفِتُ فِي صلاتِهِ، فَلَمَّا أَكْثَرَ النَّاسُ التَّصْفِيقَ الْتَفَتَ، فَإِذَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَشَار إِلَيْهِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَرَفَعَ أَبُو بَكْر رضي الله عنه يدَهُ فَحمِد الله، وَرَجَعَ القهقرى وَراءَهُ حَتَّى قَامَ فِي الصَّفِّ، فَتَقدَّمَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَصَلَّى للنَّاسِ، فَلَمَّا فرغَ أَقْبلَ عَلَى النَّاسِ فقال: « أَيُّهَا النَّاسُ مالَكُمْ حِين نَابَكُمْ شَيْءٌ فِي الصَّلاَةِ أَخذْتمْ فِي التَّصْفِيقِ ؟، إِنَّما التَّصْفِيقُ لِلنِّسَاءِ. منْ نَابَهُ شيءٌ فِي صلاتِهِ فَلْيَقلْ: سُبْحَانَ اللهِ ؟ فَإِنَّهُ لا يَسْمعُهُ أَحدٌ حِينَ يَقُولُ: سُبْحانَ اللهِ، إلاَّ الْتَفَتَ. يَا أَبَا بَكْرٍ: ما منعَك أَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ حِينَ أَشرْتُ إِلَيْكَ ؟ » فقال أَبُو بكْر: مَا كَانَ ينبَغِي لابْنِ أَبي قُحافَةَ أَنْ يُصلِّيَ بِالنَّاسِ بَيْنَ يَدَيْ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی عەبباسی سەهلێ کورێ سەعدێ ساعدی ﵁ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، گەهشتێ بەنی عەمرویێ کورێ عەوفی نەخۆشیەك د ناڤبەرا واندا یا چێبووی، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگەل هندە مرۆڤان دەرکەفت دا وان پێک بینیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گیرۆبی و وەختێ نڤێژێ هات، بیلال هاتە دەف ئەبو بەکری ﵁، گۆت: ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهات و گیرۆ بوو و وەختێ نڤێژێ هات، دێ نڤێژێ بەراهیکا خەلکی کەی؟ گۆت: بەلێ هەکە تە بڤێت، بیلالی قامەت ئینا و ئەبو بەکر پێشکەفت، تەکبیر کر و خەلکی تەکبیر کر (دەست ب نڤێژێ کر و خەلکێ ژی دەست ب نڤێژێ کرن) و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات و د رێزاندا چۆ هەتا د رێزێدا راوەستیای، خەلکی دەست ب دەستقوتانێ کر، و ئەبو بەکر ﵁ د نڤێژا خۆدا

نەدزڤری، وەختێ خەلکی زێدە دەستقوتاین، زڤری پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئیشارەت کرێ ل جهێ خۆبە، ئینا ئەبو بەکری دەستێت خۆ بلندکرن و سوپاسی و حەمدا خودێ کر، و پشت و پشت زڤری هەتا د رێزێدا راوەستیای، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پێشکەفت و نڤێژ بەراهیکا خەلکی کر، ڤێجا دەمێ خلاس بووی بەرێ خۆ دا خەلکی و گۆت: گەلی خەلکی هەوە خێرە دەمێ تشتەك بۆ هەوە د نڤێژێدا چێبوو هەوە دەست ب دەستقوتانێ کر؟ دەستقوتان یا ژنان ب تنێیە، هەرکەسێ تشتەك بۆ د نڤێژا ویدا چێبوو بلا بێژیت: (**سبحان الله**) نینە ئێکێ گولێ بیت بێژیت: **سبحان الله**، و نەزڤریت. یا ئەبابەکر: چ تو نەهێلای تو نڤێژێ بەری خەلکی بکەی دەمێ من ئیشارەت دایە تە؟ ئەبو بەکری گۆت: بۆ کورێ ئەبی قوحافە نابیت ئەو بەرامبەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژێ بەراهیکا خەلکی بکەت. معنی « حُبِس »: أَمْسكُوهُ لِيُضيِّقُوه.

32- باب فضل ضعفة المسلمين والفقراء والخاملين

بابەتێ قەدرێ بێچارە و هەژار و خاڤێت موسلمانان

قال الله تعالى: * (وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ) (الكهف: من الآية28) * . [هەی موحەممەد] تو سەبرێ خۆ ل سەر وان بكێشە، و وان نەهێلە ئەوێت سپێدە و ئێڤاران گازی خودایێ خۆ دكەن [و خودایێ خۆ دپەرێسن، و ب پەرستن و گازییا خۆ]، قایلبوون و رازیبوونا خودایێ خۆ دڤێن، و بەرێ خۆ ژ وان وەرنەگێرە [چەند د هەژار و دەست تەنگ بن بۆ هندە كەنكەنە و گرەگران].

252- عن حَارِثَة بْنِ وهْب رضي الله عنه قال: سمعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « أَلا أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ الجَنَّةِ ؟ كُلُّ ضَعيفٍ مُتَضَعِّفٍ لَوْ أَقْسَم عَلَى الله لأبرَّه، أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ؟ كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ ». متفقٌ عليه.

ژ حاریسەیێ كورێ وەهبی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ئەرێ ئەز بۆ هەوە نەبێژم خەلكێ بەحەشتێ كینە؟ هەمی ئێخسیر و ئێخسیركرینە (ئانكو ژ خۆشكاندناخۆ یێ ئێخسیرە و خەلك ب چاڤەكێ كیم بەرێ خۆ ددەتێ و ئێخسیر دكەت) هەكە سویندێ ب سەر خودێ بخۆت (ئانكو بێژیت ب خودێ خودێ دێ هۆ كەتەهە) خودێ دێ سویندا وی ب جھ ئینیت (تشتێ سویند بۆ خواری خودێ دێ دەتێ) ئەرێ ئەز بۆ هەوە نەبێژم خەلكێ جەهنەمێ كینە؟ هەمی زڤر و هشك و زێدە مال كۆمكەر و زێدە مال گر و خۆ مەزنكەرن.

« الْعُتُلُّ »: الْغَلِيظُ الجافِي. « والجوَّاظُ » بفتح الجيم وتشدِيدِ الواو وبِالظاءِ المعجمة وَهُو الجمُوعُ المنُوعُ، وَقِيلَ: الضَّخْمُ المخْتَالُ فِي مِشْيَتِهِ، وقيلَ: الْقَصِيرُ الْبَطِينُ.

253- وعن أَبِي العباسِ سهلِ بنِ سعدٍ الساعِدِيِّ رضي الله عنه قال: مرَّ رجُلٌ على النَبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ لرجُلٍ عِنْدهُ جالسٍ: « ما رَأْيُكَ فِي هَذَا ؟ » فقال: رَجُلٌ مِنْ أَشْرافِ النَّاسِ هذا وَاللَّهِ حَرِيٌّ إِنْ خَطَب أَنْ يُنْكَحَ وَإِنْ شَفَع أَنْ يُشَفَّعَ. فَسَكَتَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ مَرَّ رَجُلٌ آخرُ، فقال له رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا رأْيُكَ فِي هَذَا ؟ » فقال: يا رسولَ الله هذا رَجُلٌ مِنْ فُقَرَاءِ الْمُسْلِمِينَ، هذَا حريٌّ إِنْ خطَب أَنْ لا يُنْكَحَ، وَإِنْ شَفَع أَنْ لا يُشَفَّعَ، وَإِنْ قَالَ أَنْ لا يُسْمع لِقَوْلِهِ. فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « هَذَا خَيْرٌ منْ مِلءِ الأَرْضِ مِثْلَ هذَا» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی عەبباسی سەهلێ كورێ سەعدێ ساعدی ﷺ گۆت: زەلامەك د بەر پێغەمبەرێ خودێرا ﷺ چۆ گۆتە زەلامەكێ ل دویف وی روینشتی: تو چ دبێژی بۆ ڤی؟ گۆت: ئەڤە ژ ماقویل و روی سپیێت خەلكییە، ب خودێ ئەڤە ژ وانە هەكە ژنەك خواست لێ مارە بكەن و هەكە بەرەڤانیەك كر ژێ یێتە وەرگرتن، پێغەمبەرێ خودێ بێ دەنگ بوو، پاشی زەلامەكێ دی بۆری، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: تو بۆ ڤی چ دبێژی؟ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەڤە زەلامەكە ژ فەقیرێت موسلمانان، ئەڤە ژ وانە هەكە ژنەكێ بخوازیت نەدەنێ و هەكە

بەرەڤانیەکێ بکەت ژێ نەئێتە وەرگرتن، و هەکە باخڤیت گوهداریا وی نەئێتەکرن، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤە ژ تژی ئەردێ یێت وەکی ڤی چێترە.

قوله: « حَرِيٌّ » هو بفتحِ الحاءِ وكسر الراءِ وتشديد الياءِ: أَيْ حقِيقٌ. وقوله: «شَفَعَ» بفتح الفاءِ.

254- وعن أَبي سعيدٍ الخدري رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «احْتجَّتِ الجنَّةُ والنَّارُ فقالت النَّارُ: ڤيَّ الجبَّارُونَ والمتَكَبِّرُونَ، وقَالتِ الجنَّةُ: ڤيَّ ضُعفَاءُ النَّاسِ ومسَاكِينُهُم فَقَضَى اللَّهُ بَيْنَهُما: إِنَّك الجنَّةُ رحْمتِي أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ، وَإِنَّكِ النَّارُ عَذابِي أُعذِّب بِكِ مَنْ أَشَاءُ، ولِكِلَيكُمَا عَلَيَّ مِلؤُها » رواه مسلم.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضی الله عنه، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەحەشتێ و جەهنەمێ جرە کرن، جەهنەمێ گۆت: حەق دژمن و خەلککێش بن دەستێ خۆڤە، و خۆمەزنکەر یێت د مندا، بەحەشتێ گۆت: بێچارێت خەلکی و قەلەندەرێت وان یێت د مندا، خودێ حوکم د ناڤبەرا واندا کر: تو بەحەشت دلۆڤانیا منی، یێ من بڤێت ب تە دێ دلۆڤانیێ پێ بەم، و تو جەهنەم ئیزایا منی، یێ من بڤێت ب تە دێ ئیزا دەم.

255- وعن أَبي هريرة رضي الله عنه عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّهُ لَيأتِي الرَّجُلُ السَّمِينُ الْعَظِيمُ يَوْمَ الْقِيامةِ لا يزِنُ عِنْد الله جنَاحَ بعُوضَةٍ » متفقٌ عَلَيه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی زەلامێ قەلەوێ مەزن (یێ گونەهکار) رۆژا قیامەتێ دێ هێت دەف خودێ تەمەت پەرێ پێشیەکێ نینە.

256- وعنه أَنَّ امْرأَةً سوْداءَ كَانَتَ تَقُمُّ المسْجِد، أَوْ شَابّاً، فَفقَدَهَا، أو فقده رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَسَأَلَ عَنْهَا أَوْ عنْهُ، فقالوا: مات. قال: « أَفَلا كُنْتُمْ آذَنْتُمُونِي » فَكَأَنَّهُمْ صغَّرُوا أَمْرَهَا، أَوْ أَمْرهُ، فقال: دُلُّونِي عَلَى قَبْرِهِ » فدلُّوهُ فَصلَّى عَلَيه، ثُمَّ قال: « إِنَّ هَذِهِ الْقُبُور مملُوءَةٌ ظُلْمةً عَلَى أَهْلِهَا، وإِنَّ الله تعالى يُنَوِّرهَا لَهُمْ بصَلاتِي عَلَيْهِمْ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: ژنکەکا رەش یان جەحێلەکێ مزگەفت دمالشت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەدیت پسیارا وێ یان یا وی کر، گۆتن: یا، یان یێ مری، گۆت: بلا هەوە ئەز پێ ئاگەهدار کربام، هەروەکی وان ئەو بچویک دانا، گۆت: گۆڕێ وێ یان یێ وی نیشا من بدەن، نیشا دان، نڤێژ سەر کر پاشی گۆت: ئەڤ گۆڕە یێت تژی زولمات بوون ل سەر خودانێت خۆ، ب راستی خودێ ب نڤێژا من ل سەر وان دێ بۆ وان رۆن کەت.

قوله: « تَقُمُّ هو بفتحِ التَّاءِ وَضَمِّ الْقَافِ: أَيْ تَكنُسُ. « وَالْقُمَامةُ »: الْكُنَاسَةُ. «وَآذَنْتُمونِي » بِمدِّ الهَمْزَةِ: أَيْ: أَعْلَمتُمُونِي.

257- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « رُبَّ أَشْعثَ أغبرَ مدْفُوعٍ بالأَبْوَابِ لَوْ أَقْسمَ عَلَى اللهِ لأَبرَّهُ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دبیت یێ سەر قژەڤژ تۆزکەیی بەردەرگەهان پالدایی ئانکو دەرێخستی (ژبەر بێسەروبەریا وی) هەکە سویندێ ب سەر خودێ بخۆت (ئانکو

بێژیت ب خودێ خودێ دێ هۆکەتەهە) خودێ دێ سویندا وی ب جه ئینیت (تشتێ سویند بۆ خواری خودێ دێ دەتێ).

258- وعن أُسامَة رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قُمْتُ عَلَى بابِ الْجَنَّةِ، فَإِذَا عامَّةُ مَنْ دخَلَهَا الْمَسَاكِينُ، وأَصْحابُ الجَدِّ مَحْبُوسُونَ غيْر أَنَّ أَصْحاب النَّارِ قَدْ أُمِر بِهِمْ إِلَى النَّارِ. وقُمْتُ عَلَى بابِ النَّارِ فَإِذَا عامَّةُ منْ دَخَلَهَا النِّسَاءُ » متفقٌ عليه.

ژ ئوسامەی ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەز د دەرگەهێ بەحەشتێدا راوەستیام هەمی یێت چۆینە تێڤە ئێخسیر و قەلەندەرن (ئەڤە نیشانە هەژار دێ بەریکا زەنگینان چنە بەحەشتێ) و خودانێت بەختی و زەنگینیێ یێت ڤەگرتینە (و حسێبا وان هێژ خلاس نەبوویە وەکی هەژاران دا بچنە بەحەشتێ) بەلێ زەنگینێت خەلکێ جەهنەمێ ئەمرێ وان بۆ جەهنەمێ یێ هاتیەکرن. و ئەز د دەرگەهێ جەهنەمێدا راوەستیام، هەمی یێت چۆینە تێڤە ژن بوون.

« وَالجَدُّ » بفتح الجيم: الحظُّ والْغِنِي. وقوله: « مَحْبُوسُونَ » أَيْ: لَمْ يُؤْذَنْ لهُمْ بَعْدُ فِي دُخُول الجَنَّةِ.

259- وعن أَبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَمْ يَتَكَلَّمْ فِي المهْدِ إلاَّ ثَلاثَةٌ: عِيسى ابْنُ مرْيَمَ، وصَاحِب جُرَيْجٍ، وكَانَ جُرَيْجٌ رَجُلاً عَابِداً، فَاتَّخَذَ صَوْمَعةً فكانَ فِيهَا، فَأَتَتْهُ أُمُّهُ وَهَو يُصلي فَقَالَتْ: يا جُرَيْجُ، فقال: يَارَبِّ أُمِّي وَصَلاتِي فَأَقْبلَ عَلَى صلاتِهِ فَانْصرفَتْ فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ أَتَتْهُ وهُو يُصَلِّي، فقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ، فقال: أَيْ رَبِّ أُمِّي وَصَلاتِي. فَأَقْبَلَ عَلَى صَلاتِهِ، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَد أَتَتْهُ وَهُو يُصَلِّي فَقَالَتْ: يَا جُرَيْجُ فقال: أَيْ رَبِّ أُمِّي وَصَلاتِي، فَأَقْبَلَ عَلَى صَلاتِهِ، فَقَالَتْ: اللَّهُمَّ لا تُمِتْه حَتَّى ينْظُرَ إِلَى وُجُوه المومِسَاتِ. فَتَذَاكَرَ بَنُو إِسْرائِيلَ جُرَيْجاً وَعِبَادَتهُ، وَكَانَتِ امْرَأَةٌ بغِيٌّ يُتَمَثَّلُ بِحُسْنِهَا، فَقَالَتْ: إِنْ شِئْتُمْ لأَفْتِنَنَّهُ، فتعرَّضَتْ لَهُ، فَلَمْ يلْتفِتْ إِلَيْهَا، فَأَتتْ رَاعِياً كَانَ يَأْوي إِلَى صوْمعَتِهِ، فَأَمْكنَتْهُ مِنْ نفسها فَوقَع علَيْهَا. فَحملَتْ، فَلَمَّا وَلدتْ قَالَتْ: هُوَ جُرَيْجٌ، فَأَتَوْهُ فاسْتنزلُوه وهدَمُوا صوْمعَتَهُ، وَجَعَلُوا يَضْرِبُونهُ، فقال: ما شَأْنُكُمْ ؟ قالوا: زَنَيْتَ بِهذِهِ الْبغِيِّ فَولَدتْ مِنْك. قال: أَيْنَ الصَّبِيُّ ؟ فَجاءَوا بِهِ فقال: دَعُونِي حَتَّى أُصَلِّي فَصلىَّ، فَلَمَّا انْصَرَفَ أَتَى الصَّبِيَّ فَطَعنَ فِي بطْنِهِ وقالَ: يا غُلامُ مَنْ أَبُوكَ ؟ قال: فُلانٌ الرَّاعِي، فَأَقْبلُوا علَى جُرَيْجٍ يُقَبِّلُونَهُ وَيَتَمَسَّحُونَ بِهِ وقَالُوا: نَبْنِي لَكَ صوْمَعَتَكَ مِنْ ذَهَبٍ قال: لا، أَعيدُوهَا مِنْ طِينٍ كَمَا كَانَتْ، فَفَعَلُوا. وَبيْنَا صَبِيٌّ يرْضعُ مِنْ أُمِّهِ، فَمَرَّ رَجُلٌ رَاكِبٌ عَلَى دابَّةٍ فَارِهَةٍ وَشَارةٍ حَسَنَةٍ فَقالت أُمُّهُ: اللَّهُمَّ اجْعَل ابْنِي مثْلَ هَذَا، فَتَرَكَ الثَّدْيَ وَأَقْبَلَ إِلَيْهِ فَنَظَرَ إِلَيْهِ فقال: اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْنِي مِثْلهُ، ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَى ثَدْيِهِ فَجَعْلَ يَرْتَضِعُ» فَكَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُوَ يحْكِي ارْتِضَاعَهُ بِأُصْبُعِه السَّبَّابةِ فِي فِيهِ، فَجعلَ يَمُصُّهَا، قال: « وَمَرُّوا بِجَارِيَةٍ وَهُمْ يَضْرِبُونَهَا، وَيَقُولُونَ: زَنَيْتِ سَرَقْتِ، وَهِي تَقُولُ: حَسْبِيَ اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ. فقالت أُمُّهُ: اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْ ابْنِي مِثْلَهَا، فَتَرَكَ الرِّضَاعَ وَنَظَرَ إِلَيْهَا فقال: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِثْلَهَا، فَهُنالِكَ تَرَاجَعَا الحَدِيثِ فقالَت: مَرَّ رَجُلٌ حَسنُ الهيْئَةِ فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْ ابْنِي مِثْلَهُ فَقُلْتَ: اللَّهُمَّ لا تَجْعَلنِي مِثْلَهُ، وَمَرُّوا بِهَذِهِ الأَمَةِ وَهُم يَضْرِبُونَهُا وَيَقُولُونَ: زَنَيْتِ سَرَقْتِ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ لا تَجْعَلْ ابْنِي مِثْلَهَا فَقُلْتَ: اللَّهُمَّ اجعَلْنِي مِثْلَهَا ؟، قَالَ: إِنَّ ذلِكَ الرَّجُلَ كَانَ جَبَّاراً فَقُلت: اللَّهُمَّ لا تجْعَلْنِي مِثْلَهُ، وإِنَّ هَذِهِ يَقُولُونَ لها زَنَيْتِ، وَلَمْ تَزْنِ، وَسَرقْت، وَلَمْ تَسْرِقْ، فَقُلْتُ: اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِثْلَهَا » متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس د لانکێدا نەئاخفتیە سێ نەبن: عیسایێ کورێ مەریەمایێ و هەڤالێ جورەیجی، و جورەیج مرۆڤەکێ عیبادەتکەر بوو،

سەومەعەك بۆ عیبادەتی بۆ خۆ گرتبوو، دەیکا وی هاتە دەف، و وی نڤێژ دکر گازیکرێ: یا جورەیج، گۆت: یا خودێ دەیکا منە و نڤێژا منە و ما ب نڤێژا خۆڤە، و دەیکا وی چۆ، و دەمێ بوویە رۆژا پاشتر دەیکا وی هاتە دەف و وی نڤێژ دکر گۆت: یا جورەیج، گۆت: یا خودێ دەیکا منە و نڤێژا منە و ما ب نڤێژا خۆڤە، و دەیکا وی چۆ، و دەمێ بوویە رۆژا پاشتر دەیکا وی هاتە دەف و وی نڤێژ دکر گۆت: یا جورەیج، گۆت: یا خودێ دەیکا منە و نڤێژا منە و ما ب نڤێژا خۆڤە، دەیکا وی گۆت: یا خودێ وی نەمرینە هەتا بەرێ خۆ بدەتە سەروچاڤێت دەهمەن پیسان، ئیسرائیلیان بەحسێ جورەیجی و عیبادەتێ وی کرن، و ژنکەکا دەهمەن پیس هەبوو مەتەل و نموونە ب جوانیا وێ دهاتە گۆتن، گۆت: هەکە هەوە بڤێت دێ سەردابەم، خۆ نیشادا، بەلێ پویتە پێ نەکر و بەرێ خۆ نەدایێ، هاتە دەف شڤانەکێ ب شەڤ دهاتە دەف جورەیجی و خۆ ب دەستڤە بەردا، ئەو ژی چۆ دەف، ب حال کەفت، وەختێ بچویک بووی گۆت: ئەڤە یێ جورەیجییە، هاتنێ و ئینانە خوارێ، و سەومەعا وی هەرفاند، و دەستهاڤێتنێ قوتان، گۆت: هەوە خێرە؟ گۆتن: تە زنا دگەل ڤێ دەهمەن پیسێ یا کری، بچویکەك یێ بووی ژ تە، گۆت: کا بچویک؟ بچویک ئینان، گۆت: من بهێلن حەتا ئەز نڤێژێ بکەم، نڤێژ کر، وەختێ خلاس کری هاتە دەف بچویکی و دەستێ خۆ ل زکێ ویدا و گۆت: بچویکۆ بابێ تە کیە؟ گۆت: بێڤانێ شڤانە، ئینا بەرێ خۆ دانە جورەیجی ماچیکرن و خۆ تێراحسین، و گۆتن: سەومەعا تە دێ ب زێری بۆتە ئاڤاکەین، گۆت: نەء، ب تەقنێ وەکی بەرێ کا یا چاوابی بزڤرینن، وەکرن. وەختەکێ بچویکەکێ شیرێ دەیکا خۆ دخوار، زەلامەکێ سەر و سیما جوان و ماقویل و ل دەوارەکێ خورت و لاو سویار بۆری، دەیکا وی گۆت: یا خودێ کورێ من وەکی ڤی لێ بکە، بچویکی چچک بەردا و زڤری بەرێ خۆ دایێ و گۆت: یا خودێ من وەکی وی لێنەکە، و زڤری چچکیڤە و شیر خوار، هەروەکی ئەز یێ بەرێ خۆ ددەمە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ئەو یێ بەحسی شیرخوارنا وی ب تلا خۆ یا شەهدێ دکەت و دکەتە د دەڤێ خۆدا و دمێژیت. گۆت: بەر جاریەکێرا بۆرین، هندەکان دقوتا و دگۆتن: تە زنا یا کری و تە دزی یا کری، و وێ گۆت: خودێ بەسی منە و ئەو باشترین پشتەڤان و پارێزکارە. دەیکا وی گۆت: یا خودێ کورێ من وەکی ڤێ لێ نەکەی، شیرخوارن هێلا و بەرێ خۆ دایێ و گۆت: یا خودێ تو من وەکی ڤێ لێ بکەی (ئانکو من ژی بێ گونەهکە وەکی ئەڤە یا بێ گونەھ) ڤێرێ دگەل ئێکدوو ئاخفتن: دەیکێ گۆت: زەلامەکێ سەر و بەر جوان بۆری من گۆت: یا خودێ کورێ من وەکی ڤی لێ بکە، تە گۆت: یا خودێ من وەکی وی لێ نەکە، و ئەم بەر ڤێ جاریێرا بۆرین و هندەکان دقوتا و دگۆتنێ: تە زنا یا کری تە دزی یا کری، من گۆت: یا خودێ کورێ من وەکی ڤێ لێ نەکە، تە گۆت: یا خودێ من وەکی ڤێ لێ بکە؟ گۆت ب راستی ئەڤ زەلامە یێ حەق دژمن و زۆردار بوو، من گۆت: یا خودێ من وەکی وی لێ نەکە، و ئەڤێ دبێژنێ تە زنا یا کری و زنا نەکریە، و تە دزی یا کری و دزی نەکریە، من گۆت: یا خودێ من وەکی ڤێ لێ بکە.

« والمومِسَاتُ »: بضَمِّ الميم الأُولَى، وإِسكان الواو وكسر الميم الثانيةِ وبالسين المهملَةِ وهُنَّ الزَّوانِي. والمومِسةُ: الزانية. وقوله: « دابَّةً فَارِهَة » بِالْفَاءِ: أَي حاذِقَةٌ نَفِيسةٌ. «الشَّارَةُ » بِالشِّينِ المعْجمةِ وتَخْفيفِ الرَّاءِ: وَهِي الجمالُ الظَّاهِرُ فِي الهيْئَةِ والملْبسِ. ومعْنى وصل « تراجعا الحدِيث » أَيْ: حدَّثَتِ الصَّبِي وحدَّثَهَا، والله أعلم.

33- باب ملاطفة اليتيم والبنات وسائر الضَّعَفة والمساكين والمنكسرين والإِحسان إليهم والشفقة عليهم والتواضع معهم وخفض الجناح لهم

بابەتێ دلۆڤانی برن ب سێوی و کچان و هەمی بێچارەیان و قەلەندەران و شکەستیان و قەنجیکرن دگەل وان و دلپێڤەبوون ب وان و خۆشکاندن بۆ وان

قال الله تعالى: * (وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ) (الحجر: من الآية88) * . و خۆ بۆ خودان باوەران بشکێنە [خۆ بۆ وان ب ساناهی بێخە]. وقال تعالى (الكهف 281): * (وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا) (الكهف: من الآية28) * . [هەی موحەممەد] تو سەبرێ خۆ ل سەر وان بکێشە، و وان نەهێلە ئەوێت سپێدە و ئێڤاران گازی خودایێ خۆ دکەن [و خودایێ خۆ دپەرێسن، و ب پەرستن و گازییا خۆ]، قایلبوون و رازیبوونا خودایێ خۆ دڤێن، و بەرێ خۆ ژ وان وەرنەگێرە [چەند د هەژار و دەست تەنگ بن بۆ هندە کەنکەنە و گرەگران]، وقال تعالى: * (فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلا تَقْهَرْ، وَأَمَّا السَّائِلَ فَلا تَنْهَرْ) (الضحى: 109) * . هندیکە سێوییە رسوا نەکە و نەئێشینە. و خواستەکی پاشڤە نەبە. وقال تعالى: * (أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ، فَذَلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ، وَلا يَحُضُّ عَلَى طَعَامِ الْمِسْكِينِ) (الماعون: 1،2،3) * بێژە من تە دیت ئەو مرۆڤێ باوەرییێ ب رۆژا جزادانێ (کو قیامەتە) نەئینیت. ئەها ئەوە یێ پشتا خۆ ددەتە سێوی. و کەسێ د بەر ناندان و تێرکرنا بەلنگازیرا ناکەت.

260- عن سعد بن أَبِي وَقَّاص رضي الله عنه قال: كُنَّا مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سِتَّةَ نفَر، فقال المشْرِكُونَ للنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: اطْرُدْ هُؤُلاءِ لا يَجْتَرِئُون علينا، وكُنْتُ أَنا وابْنُ مسْعُودٍ ورجُل مِنْ هُذَيْلٍ وبِلال ورجلانِ لَستُ أُسَمِّيهِما، فَوقَعَ فِي نَفْسِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ما شاءَ الله أَن يقعَ فحدث نفْسهُ، فأَنْزَلَ اللهُ تعالى: (ولا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُون رَبَّهُمْ بالْغَداةِ والعَشِيِّ يُرِيدُونَ وجْهَهُ) [الأنعام: 52] رواه مسلم.

ژ سەعدێ کورێ وەققاسی ﷺ، گۆت: ئەم شەش مرۆڤ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ، شریک چێکەران گۆتە پێغەمبەری ﷺ ئەڤان ژ دەف خۆ دەربێخە دا جەسارەتێ ل سەر مە نەکەن، و ئەز و ئیبن مەسعود و زەلامەکێ هوزەیلی و بیلال و دوو زەلامێت دی ئەز ناڤێت وان نائینم ل دەف بووین، پاشی یا خودێ دڤیای چۆ دلێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ خۆ گۆت. ئینا خودایێ مەزن ئەڤە ئینا خوارێ [هەی موحەممەد] تو سەبرێ خۆ ل سەر وان بکێشە، و وان نەهێلە ئەوێت سپێدە و ئێڤاران گازی خودایێ خۆ دکەن [و خودایێ خۆ دپەرێسن، و ب پەرستن و گازییا خۆ]، قایلبوون و رازیبوونا خودایێ خۆ دڤێن.

261- وعن أَبِي هُبيْرَةَ عائِذِ بن عمْرو المزَنِيّ وَهُوَ مِنْ أَهْلِ بيْعةِ الرِّضوانِ رضي الله عنه، أَنَّ أَبا سُفْيَانَ أَتَى عَلَى سلْمَانَ وصُهَيْب وبلالٍ فِي نفَرٍ فقالوا: ما أَخَذَتْ سُيُوفُ اللهِ مِنْ عدُوِّ اللهِ مَأْخَذَهَا، فقال أَبُو بَكْرٍ رضي الله عنه: أَتَقُولُونَ هَذَا لِشَيْخِ قُرَيْشٍ وَسيِّدِهِمْ؟ فَأَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَخْبرهُ فقال: يا أَبا بَكْرٍ لَعلَّكَ أَغْضَبتَهُم ؟ لَئِنْ كُنْتَ أَغْضَبْتَهُمْ لَقَدْ أَغْضَبتَ رَبَّكَ ؟ فأَتَاهُمْ فقال: يا إِخْوتَاهُ آغْضَبْتُكُمْ ؟ قالوا: لا، يغْفِرُ اللهُ لَكَ يا أُخَيَّ. رواه مسلم.

ژ ئەبی هوبەیرە عائیزێ کورێ عەمرویێ موزەنی و ئەو ژ خەلکێ سۆز و پەیمانا ریزوانێ بوو ﷺ، گۆت: ئەبو سوفیان دگەل چەند مرۆڤەکان بەر سەلمان و سوهەیب و بیلالیرا بۆرین گۆتن: شیرێت خودێ حەقێ خۆ ژ دژمنێ خودێ (مەخسەدا وان ئەبو سوفیانە بەری موسلمان ببیت) نەوەرگرت: ئەبو بەکری ﷺ، گۆت: هوین ڤێ دبێژنە روی سپییێ قورەیشیان و سەرۆکێ وان؟ هات دەف پێغەمبەری ﷺ گۆتێ: گۆت: یا ئەبا بەکر ترسم تە کەربێت وان ڤەکرین؟ هەکە تە کەربێت وان ڤەکرین ب راستی ئەڤە تە خودێ نەرازیکر؟ هاتە دەف وان و گۆت: براییێت من ما من کەربێت هەوە ڤەکرن؟ گۆتن: نەخێر، خودێ گونەهێت تە ژێ ببەت یا برا.

قولُهُ « مَأْخَذَهَا » أَيْ: لَمْ تَسْتَوفِ حقَّهَا مِنْهُ. وقولُهُ: « يا أُخيَّ » رُوِي بفتحِ الهمزةِ وكسر الخاءِ وتخفيفِ الياءِ، ورُوِي بضم الهمزة وفتحِ الخاءِ وتشديد الياءِ.

262- وعن سهلِ بن سعدٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَنَا وكافلُ الْيَتِيمِ فِي الجنَّةِ هَكَذَا » وأَشَار بِالسَّبَّابَةِ وَالْوُسْطَى، وفَرَّجَ بَيْنَهُمَا ». رواه البخاري.

ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز و خودانکەرێ سێوی (یێ ب کار و بارێت وی رادبیت) د بەحەشتێدا د هۆساینە، و نیشانکرە تلا خۆ یا شەهدێ و یا نیڤەکێ و ژێکڤەکرن.

و « كَافِلُ الْيَتِيم »: الْقَائِمُ بِأُمُورِهِ.

263- وعن أَبِي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «كَافِل الْيَتيمِ لَهُ أَوْ لِغَيرِهِ. أَنَا وهُوَ كهَاتَيْنِ فِي الجَنَّةِ » وَأَشَارَ الرَّاوي وهُو مَالِكُ بْنُ أَنَسٍ بِالسَّبَّابةِ والْوُسْطى. رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودانکەرێ سێوی یێ وی بیت یان یێ ئێکێ دی ئەز و ئەو د بەحەشتێدا وەکی ڤان هەردووکاینە، و ڤەگێری، مالکێ کورێ ئەنەسی ئیشارەت کرە تلا شەهدێ و یا نیڤەکێ.

وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الْيَتِيمُ لَه أَوْ لِغَيرِهِ » معناهُ: قَرِيبهُ، أَوْ الأَجنَبِيُّ مِنْهُ، فَالْقَرِيبُ مِثلُ أَنْ تَكْفُلَه أُمُّه أَوْ جدُّهُ أَو أخُوهُ أَوْ غَيْرُهُمْ مِنْ قَرَابتِهِ، واللَّه أَعْلَم.

264- وعنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْسَ المِسْكِينُ الذي تَرُدُّهُ التَّمْرةُ وَالتَّمْرتَانِ، ولا اللُّقْمةُ واللُّقْمتانِ إِنَّمَا المِسْكِينُ الذي يتَعَفَّفُ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلنگازێ راست و دورست نە ئەوە یێ دگەریت و قەسپەك و دوو قەسپ یان پاریەك دوو پاری وی بزڤرینن، بەلێ ب راستی بەلنگازێ راست و دورست و هەژی خێرێ و سەدەقێ ئەوە یێ دگەل هەژاریا خۆ ژی خازۆکیێ نەکەت.

وفي رواية في « الصحيحين »: « لَيْسَ المِسْكِينُ الذي يطُوفُ علَى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللُّقْمةُ واللُّقْمتَان، وَالتَّمْرةُ وَالتَّمْرتَانِ، ولَكِنَّ المِسْكِينَ الذي لا يَجِدُ غِنًى يُغنِيه، وَلا يُفْطَنُ بِهِ فيُتصدَّقَ عَلَيهِ، وَلا يَقُومُ فَيسْأَلَ النَّاسَ ».

و د ریوایەتا بوخاری و موسلمیدا هاتیە: بەلنگازێ راست و دورست نە ئەوە یێ دگەریت و قەسپەك و دوو قەسپ یان پاریەك دوو پاری وی بزڤرینن، بەلێ ب راستی بەلنگازێ راست و

دورست و هەژی خێریێ و سەدەقێ ئەوە یێ زەنگینەکێ نەبینیت وی بێ منەت بکەت، و کەس پێ نەحەسیت ژی سەدەقێ بدەتێ، و ئەو ژی نا رابیت ژ خەلکی بخوازیت.

265- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « السَّاعِي علَى الأَرْمَلَةِ وَالمِسْكِينِ كَالمجاهِدِ في سبيلِ الله » وأَحْسُبُهُ قال: « وَكَالْقائِمِ الَّذي لا يَفْتُرُ، وَكَالصَّائِمِ لا يُفْطِرِ»متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ پەرگار و بەرگەریا بێژنێ و بەلنگازی دکەت وەکی جیهادکەرێ د رێکا خودێدایە. و ئەز دبێژم گۆت: و وەکی شەڤ ساخکەرێ یێ نەهێلیت، و رۆژیگرێ رۆژیێ نەخۆت.

266- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « شَرُّ الطَّعَام طَعَامُ الْوليمةِ، يُمْنَعُها مَنْ يأْتِيهَا، ويُدْعَى إِلَيْهَا مَنْ يَأْبَاهَا، ومَنْ لَمْ يُجِبِ الدَّعْوةَ فَقَدْ عَصَى اللهَ ورَسُولَهُ» رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بێخێرترین خوارن، خوارنا مەعزوماتا دەواتێیە یێت دهێنێ ناهێلن بێنێ و یێت نەهێنێ دهێنە خواستن، و یێ نەهێتە داخوازیێ (مەخسەد پێ یا دەواتێ و بێ عوزر) وی نەگوهداریا خودێ و پێغەمبەرێ وی کر.

وفي رواية في الصحيحين عن أبي هريرةَ من قوله: « بِئْسَ الطَّعَامُ طَعَامُ الْوَلِيمَةِ يُدْعَى إِلَيْهَا الأَغْنِيَاءُ وَيُتْرَكُ الْفُقَرَاءُ ».

و د ریوایەتا بوخاری و موسلمیدا هاتیە ژ ئەبی هورەیرە: چونە خوارنە خوارنا مەعزوماتێ زەنگین بۆ دهێنە گازیکرن و هەژار دهێنە هێلان.

267- وعن أَنس رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا جَاءَ يَومَ القِيامَةِ أَنَا وَهُو كَهَاتَيْنِ » وَضَمَّ أَصَابِعَهُ. رواه مسلم.

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ دوو کچان خودان کەت هەتا بالغ بن، رۆژا قیامەتێ دێ هێت ئەز و ئەو وەکی ڤان هەردووکاینە. مەخسەد پێ تلا وی یا شەهدێ و یا نیڤێیە. « جَارِيَتَيْنِ » أَيْ: بِنْتَيْنِ.

268- وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: دَخَلَتَ عليَّ امْرَأَةٌ ومعهَا ابْنَتَانِ لَهَا تَسْأَلُ فَلَم تَجِدْ عِنْدِى شَيْئاً غَيْرَ تَمْرةٍ واحِدةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَّاهَا فَقَسَمتْهَا بَيْنَ ابنَتَيْهَا وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا ثُمَّ قامتْ فَخَرَجتْ، فَدخلَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلَيْنَا، فَأَخْبرتُهُ فقال: « مَنِ ابْتُلِيَ مِنْ هَذِهِ البَنَاتِ بِشَيْءٍ فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهُ سِتْراً من النَّارِ » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: ژنکەك هاتە دەف من و دوو کچێت وی دگەل بوون، خازۆکی دکر، چو ل دەف من نەدیت ژبلی قەسپەکێ ب تنێ، من ئەو قەسپ دایێ، وێ لێکڤەکر د مابەینا هەردوو کچێت خۆدا، و وێ چو ژێ نەخوار و دەرکەفت، پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف مە، من بۆ گۆت: ئینا وی گۆت: هەرکەسێ ب تشتەکێ ژ ڤان کچان هاتە جەربانـدن و ئیمتحانەکرن و ئەو باشیێ بگەهینیتە وان، دێ بۆ بنە پەردە ژ ئاگرێ جەهنەمێ.

269- وعن عائشةَ رضي اللهُ عنها قالت: جَاءَتنى مِسْكِينَةٌ تَحْمِل ابْنَتَيْن لها، فَأَطعمتهَا ثَلاثَ تَمْرَاتٍ، فَأَعطتْ كُلَّ وَاحدَةٍ مِنْهُمَا تَمْرَةً وَرفعتْ إِلى فيها تَمْرةً لتَأْكُلهَا، فاستطعمتها ابْنَتَاهَا، فَشَقَّت التَّمْرَةَ التى

كَانَتْ تُرِيدُ أَنْ تَأْكُلهَا بيْنهُمَا، فأَعْجبنى شَأْنُهَا، فَذَكَرْتُ الَّذي صنعَتْ لرسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « إن اللَّه قَدْ أَوْجَبَ لَهَا بِهَا الجَنَّةَ، أَو أَعْتقَها بِهَا مَن النَّارِ » رواه مسلم.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: ژنکەکا بەلـنگاز هاتە دەف من دوو کچێت خۆ هەلـگرتبوون، من سێ قەسپ دانێ، هەر کچەکا خۆ قەسپەك دایێ و قەسپەك بلـندکرە دەڤێ خۆ دا بخۆت، ئینا هەردوو کچێت وێ ئەو ژی ژێ خواست، ئینا ئەو قەسپا دڤیا بخۆت کرە دوو کەر و هـەر کچـەکێ کەرەك دایێ، ئەز ب کارێ وێ خۆش بووم، من بۆ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت کـا وێ چ کـر ئینا گۆت: خودێ بۆ ب ڤی کاری بەحەشت مسۆگەر کر یان ژی خودێ ب ڤی کاری ئەو ژ ئـاگرێ جەهنەمێ ئازاکر.

270- وعن أبي شُرَيْحٍ خُوَيْلِدِ بْنِ عَمْرٍو الخُزاعِيِّ رضي اللَّهُ عنه قال: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اللَّهُمَّ إِنّي أُحَرِّجُ حَقَّ الضَّعيفينِ الْيَتِيمِ والمرْأَةِ » حديث حسن صحيح رواه النسائى بإسناد جيدٍ.

و ژ ئەبی شورەیحی خوەیلدێ کورێ عەمرویێ خوزاعی ﷺ گـۆت: پێـغەمبەری ﷺ گۆت: یا خودێ ئەز گونەھ ددانم یان حەرام دکەم، حەقێ هەردوو بێ هێز و بێ چارەیان بێتە خوارن سێوی و ژنێ.

ومعنى « أُحَرِّجُ »: أُلحقُ الحَرَجَ، وَهُوَ الإِثْمُ بِمَنْ ضَيَّعَ حَقَّهُما، وَأُحَذِّرُ منْ ذلكَ تَحْذيراً بَلِيغاً، وَأَزْجُرُ عَنْهُ زَجْراً أَكيداً.

271- وعن مُصْعبِ بنِ سعدِ بنِ أبي وقَّاصٍ رضي اللَّه عنهما: رأَى سعْدٌ أَنَّ لَهُ فَضْلاً علَى مَنْ دُونهُ، فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « هَل تُنْصرُونَ وتُرزقُونَ إِلاَّ بِضُعفائِكُم» رواه البخاري هَكَذا مُرسلاً، فَإِن مصعَب ابن سعد تَابِعِيٌّ، ورواه الحافِظُ أَبو بكر الْبَرْقَانِي في صحيحِهِ مُتَّصلاً عن أَبيه رضي اللَّه عنه.

و ژ موسعەبێ کورێ سەعدێ کورێ وەققاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت: سەعدی دیت وی قەدرەك ل سەر ییێت بن خۆدا یێ هەی، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ما هـوین ب سـەر دکەڤن و ب رزق دکەڤن ب بێ چارە و بەلـنگازێت خۆ نەبن.

272- وعن أبي الدَّرْداءِ عُوَيْمِرٍ رضي اللَّه عنه قال: سمِعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: «ابْغوني في الضُّعَفَاءَ، فَإِنَّمَا تُنْصرُونَ، وتُرْزقون بضُعفائِكُمْ » رواه أَبو داود بإسناد جيد.

ژ ئەبی دەرداء عووەیمری ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ گـۆت: بـۆ من بخوازن و نێزیکی من بن ب نێزیکبوونا خۆ ژ بێ چارە و هەژاران ب راستی هوین ب بێ چارە و هەژارێت خۆ ب سەر دکەڤن و ب رزق دکەڤن (ب بەرەکەتا دوعاییێت وان).

34- باب الوصية بالنساء

بابەتێ وەسیەتا خێرێ ب ژنان

قال الله تعالى: * (وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ) (النساء: من الآية19) * . و ب باشـــی و قـــەنجی دگەلدا بن و سەرەدەرییێ دگەل بکەن وقال تعالى: * (وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً) (النساء:129) * . چـوجا هوین نەشێن د ناڤبەرا ژناندا دادوەرییێ بکەن [مەخسەد عەدالەتا راست و دورست و تـەکووز]، خۆ هوین د مجد ژی بن. ڤێجا [ئەوا دلێ هـەوە ل سـەر نـەمایی] ب ئێـکجاری بـەرێ خـۆ ژێ وەرنەگێرن، ڤێجا هوین وێ وەکی یا هەلاویستی بهێلن [نە یا ب زەلامە، و نە یا بێ زەلامە]، و ئەگەر هوین خەلەتیییێت خۆ چێکەن [و فەرق و جودایییێ نەکەن] و پارێزکارییا خودێ بکەن [ژ هەمی کار و کریارێت خودێ ژێ نەرازی، وەکی: ستەم و فەرق و جودایییـا د ناڤبـەرا ژنانـدا] ب راستی خودێ گونەهـ ژێبەر و دلۆڤانە.

273- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «اسْتَوْصُوا بِالنِّساءِ خيْراً، فإِنَّ المرْأَةَ خُلِقَتْ مِنْ ضِلَعٍ، وَإِنَّ أَعْوجَ ما في الضِّلعِ أَعْلاهُ، فَإِنْ ذَهبتَ تُقِيمُهُ كَسرْتَهُ، وإِنْ تركتَهُ، لمْ يزلْ أَعوجَ، فاستوْصُوا بِالنِّسَاءِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خێر و شیرەتان و باشـیێ ژ خۆ بۆ ژنان بخوازن (ئانکو نەفسا خۆ ل سەر هنـدێ راکـەن باشـیێ و خێـرێ بگەهیننـە ژنـێ) ب راستی ژن یا ژ پەراسیێ چێبووی و دەرکفتی (ئەڤە ئیشارەتە بۆ چێبوونا حەوایێ ژ پەراسیا ئادەمی ﷺ و ب راستی جهێ خوارتر ژ پەراسی سەرێ وییە، (ئەڤە مەتەلە کا چاوا جهێ ژ هەمیا خوارتر ژ پەراسی سەرێ وییە هۆسا جهێ ژ هەمیان پتر دبیـت ئەزیـەت ژ ژنـێ بێـت سـەرێ وێـیە ئـانکو ئەزمانێ وێیە) هەکە تو چۆی راستکەی دێ شکێنی، (چونکی پەراسی د بنەتارێ خۆدا یا خوارە و راست نابیت، هۆسا هەکە تە ڤیا خواریا ئەزمانێ ژنێ راستکەی دێ گەهیتە بەردانێ) و هەکە تـو بهێلی دێ هەر مینیت خوار ڤێجا خێرێ و شیرەتان و باشیێ ژ خۆ بۆ ژنان بخوازن (ئانکو نەفسا خۆ ل سەر هندێ راکەن باشیێ و خێرێ بگەهیننە ژنێ).

وفي رواية في الصحيحين: « المرْأَةُ كالضلعِ إِنْ أَقَمْتَها كسرْتَهَا، وإِنِ استَمتعْت بِهَا، اسْتَمتعْت وفِيها عَوجٌ ».

و د ریوایەتەکا بوخاری و موسلمیدا ژن وەکی پەراسییێیە (ئانکو پەراسی یـا خـوارە هۆسـا خواریاتی یا د ژنێدا ژی یا هەی و کا چاوا پەراسی راست نابیت چونکی شۆلێ خـۆ ناکـەت هۆسـا ژن ژی دێ وەکی خۆ مینیت) و هەکە تە راستکر ئەڤە تە شکاند، و هەکە تـە دڤێـت خۆشـیێ پـێ ببەی، دێ خۆشیێ پێ بەی و خواریاتی تێدا.

وفي رواية لمسلمٍ: « إِنَّ المرْأَةَ خُلِقتْ مِن ضِلَعٍ، لَنْ تَسْتقِيمَ لكَ علَى طريقةٍ، فَإِنْ استمتعْت بِهَا، اسْتَمتَعْتَ بِهَا وفِيها عَوجٌ، وإِنْ ذَهَبْتَ تُقيمُها كسرتَهَا، وَكَسْرُهَا طلاقُها».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: ب راستی ژن یا ژ پەراسیێ چێبووی و دەرکفتی ب چو رێکا بۆ تە راست نابیت (چونکی پەراسی نەپەراسیە هەکە راست بوو دڤێت وەکی خۆ بمینیت، ژن ژی دڤێت وەکی چێبووی هەڤکاریێ دگەل بکەی) و هەکە تو چۆی راست کەی دێ شکێنی، و شکاندنا وێ بەردانا وێیە.

قولُهُ: « عوجٌ » هو بفتح العين والواو.

274- وعن عبد الله بن زَمْعَةَ رضي اللَّهُ عنه، أَنه سمعَ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يخْطُبُ، وذكَر النَّاقَةَ والَّذِى عقَرهَا، فقال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذِ انْبعث أَشْقَاهَا » انْبعثَ لَها رَجُلٌ عزِيزٌ، عارِمٌ منِيعٌ في رهْطِهِ » ثُمَّ ذكَرَ النِّساءَ، فَوعظَ فِيهنَّ، فَقالَ: « يعْمِدُ أَحَدكُمْ فيجْلِدُ امْرأَتَهُ جلْد الْعَبْدِ فلَعلَّهُ يُضاجعُهَا مِنْ آخِر يومِهِ » ثُمَّ وَعَظهُمْ في ضحكهِمْ مِن الضَّرْطَةِ وقال: «لِمَ يضحكُ أَحَدكُمْ مِمَّا يفعلُ ؟ » متفق عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ زەمعەی ﷺ، وی گول پێغەمبەری بوو ﷺ، خودبە دخواند، و بەحسێ حێشترا سالح پێغەمبەری کر ﷺ، و یێ ڤەکوشتی، گۆت: دەمێ یێ ژ هەمییان پیستر [و خرابتر]، ب لەز رابوویە سەر خۆ، زەلامەکێ ب هێز و خرابکار و خودان هێز و بەرەڤانی بوو د عەشیرەتا خۆدا. پاشی بەحسێ ژنان کر، شیرەت د راستا واندا کر، و گۆت: ئێک ژ هەوە دێ قەستا ژنا خۆ کەت و دێ قوتیت قوتانا کۆلەی ئانکو عەبدی، و دگەل ڤێ ژی دبیت دویماهیکا رۆژا خۆ بچیتە نڤینا وێ، پاشی شیرەت ل وان کر، ژ کەنیێ وان ژ تڕێ و گۆت: بۆچی ئێک ژ هەوە ژ وی تشتێ ئەو دکەت، دکەتە کەنی؟!.

« وَالْعارِمُ » بالعين المهملة والراءِ: هُو الشِّرِّيرُ المفْسِد، وقولُه: « انبعثَ »، أَيْ: قَامَ بسرعة.

275- وعن أبي هريرة رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَفْرَكْ مُؤْمِنٌ مُؤْمِنَةً إِنْ كَرِه مِنها خُلقاً رضِيَ مِنْها آخَرَ » أَوْ قَالَ: « غيْرَهُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بلا چو خودان باوەر نەڤیانێ ژ ژنا خۆ یا خودان باوەر نەراکەت هەکە ژ رەوشتەکێ وێ یێ نەرازی بیت، ژ ئێکێ دی یێ رازییە.

وقولُهُ: « يفْرَكْ » هو بفتحِ الياءِ وإِسكانِ الفاءِ معناه: يُبغضُ، يقَالُ: فرَكَتِ المرْأَةُ زَوْجَهَا، وفرِكَهَا زَوْجُها، بكسر الراءِ، يفرَكُها بفتحهَا: أَيْ: أَبغضهَا، واللَّه أعلم.

276- وعن عَمْرو بنِ الأَحْوَصِ الجُشميِّ رضي اللَّه عنه أَنَّهُ سمِعَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في حَجَّةِ الْوَداع يقُولُ بعد أَنْ حَمِدَ اللَّه تعالى، وَأَثنَى علَيْهِ وذكَّر ووعظَ، ثُمَّ قال: « أَلا واسْتَوْصوا بِالنِّساءِ خَيْراً، فَإِنَّمَا هُنَّ عَوانٍ عَنْدَكُمْ لَيْس تمْلكُونَ مِنْهُنَّ شَيْئاً غيْرَ ذلِكَ إِلاَّ أَنْ يأْتِينَ بِفَاحشةٍ مُبيِّنةٍ، فإِنْ فَعلْنَ فَاهْجُروهُنَّ في المضَاجعِ، واضْربُوهنَّ ضَرْباً غيْر مُبرِّحٍ، فإِنْ أَطعنَكُمْ فَلا تبْغُوا عَلَيْهِنَّ سبيلا، أَلا إِنَّ لَكُمْ عَلَى نِسائِكُمْ حَقًّا، ولِنِسائِكُمْ عَلَيْكُمْ حقًّا، فَحَقُّكُمْ عَلَيْهنَّ أَن لا يُوطِئْنَ فُرُشكمْ منْ تَكْرهونَ، وَلا يأْذَنَّ في بُيُوتكمْ لِمن تكْرهونَ، أَلا وحقُّهُنَّ عَلَيْكُمْ أَن تُحْسنُوا إِلَيْهنَّ في كِسْوتِهِنَّ وَطعامهنَّ».

رواه الترمذى وقال: حديث حسن صحيحٌ.

و ژ عەمرویێ کورێ ئەحوەسێ جوشەمی ﷺ، وی ل حەجا خاترخواستنێ گول پێغەمبەری بوو ﷺ پشتی حەمد و شوکرا خودێ کری و پەسن و مەدحێت وی کری پاشی گۆت:

هشیار بن هەوە ئەمانەت ژن و و ئەمر و وەسیەتا من د راستا ژناندا وەرگرن و خێر و شیرەتان و باشیێ ژ خۆ بۆ ژنان بخوازن (ئانکو نەفسا خۆ ل سەر هندێ راکەن باشییێ و خێرێ بگەهیننە ژنێ) ب راستی ئەو ئێخسیرن دەف هەوە، و هەوە ژ بلی ڤێ کو خێرخواز و باشیخواز بن بۆ ژنا چێ دی (ژ قوتان و پشتدانێ) ل سەر وان نینە، ژ بلی کو ئەو خەلەتیەکا ئاشکرا بکەن هەکە وەکرن، [خۆ ل سەر زەلامێ خۆ مەزن کرن و مافێت وان نەدەنێ] هنگی خۆ ژ نڤینا وان بدەنە پاش [ئانکوو ل سەر نڤینا وێ بی بەلێ پشتا خۆ بدەیێ و پویتە پێ نەکەی، و هەکە ب ڤێ چەندێ ژی نەهاتە رێ] ڤێجا لێ بدەن لێدانەکا بێ ئێش، ڤێجا ئەگەر گوهێ خۆ دانە هەوە، هوین چو هێجەتان هلنەئێخن [کو هوین خورتی و ستەمێ لێ بکەن]، بزانن هەوە حەق یێ ل سەر ژنێت خۆ هەی و ژنێت هەوە ژی حەق یێ ل سەر هەوە هەی، و حەقێ هەوە ل سەر وان یێ هەوە نەڤێت نەهێتە سەر نڤینێت هەوە، و دەستویریا کەسێ نەدەن یێ هەوە نەڤێت بێنە د مالێت هەوەڤە، و بزانن حەقێ وان ل سەر هەوە هوین باشیێ دگەل وان بکەن د جلک و خوارنا واندا.

قوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « عوانٍ » أَيْ: أَسِيرَاتٌ، جمْعُ عانِيةٍ، بِالْعَيْنِ المهْمَلَةِ، وهى الأَسِيرَةُ، والْعانِي: الأَسِيرُ. شَبَّهَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المرْأَةَ في دُخُولهَا تحْتَ حُكْم الزَّوْجِ بالأَسيرِ «والضرْبُ المبرّحُ »: هُوَ الشَّاقُّ الشديدُ، وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فَلا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلاً » أَيْ: لا تَطلُبوا طرِيقاً تَحْتجُّونَ بِهِ عَلَيْهِنَّ وَتُؤذونَهنَّ بِهِ، واللَّه أعلم.

277- وعن مُعَاوِيَةَ بنِ حَيْدةَ رضي اللَّه عنه قال: قلتُ: يا رسول اللَّه ما حَقُّ زَوْجَةِ أَحَدنَا عَلَيْهِ ؟ قال: « أَن تُطْعمَها إِذَا طَعِمْتَ، وتَكْسُوهَا إِذَا اكْتَسيْتَ ولا تَضْربِ الْوَجهَ، وَلا تُقَبِّحْ، ولا تَهْجُرْ إِلاَّ فِي الْبَيْتِ » حديثٌ حسنٌ رواه أَبو داود

و ژ موعاویەیێ کورێ حەیدە ﷺ، گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ حەقێ ژنا ئێک ژ مە ل سەر چیە؟ گۆت: ئەوە تو خوارنێ بدەیێ وەختێ تو دخۆی و جلکی بکەیە بەر وەختێ جلکی دکەیە بەر خۆ، و ل سەر و چاڤێت وێ نەدەی، و خەبەر و ئاخفتنا پێ نەخۆش نەبێژیێ (وەکی بێژیێ خودێ تە ژ دلۆڤانیا خۆ دویر بێخیت، یان خودێ تە کەشەفرێت کەت) و خۆ ژ نڤینا وێ نەدەیە پاش د مالێدا نەبیت.

وقال: معنى « لا تُقَبِّحْ» أَى: لا تقُلْ قَبَّحَكِ اللَّه.

278- وعن أَبي هريرة رضي اللَّه عنه، قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَكْمَلُ المؤْمنين إِيمَاناً أَحْسنُهُمْ خُلُقاً، وَخِيارُكُمْ خيارُكم لِنِسَائِهِم » رواه التِّرمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ژ خودان باوەران باوەری تەکویز تمامتر ئەوە یێ سنج و رەوشتێ وی باشتر، و باشترینێت هەوە ئەون یێت بۆ ژنێت خۆ د باشتر بن.

279- وعن إِياس بنِ عبدِ اللَّه بنِ أَبي ذُباب رضي اللَّه عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لاَ تَضْربُوا إِمَاءَ اللَّهِ » فَجاءَ عُمَرُ رضي اللَّه عنه إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَ: ذَئِرْنَ النِّساءُ عَلَى أَزْواجهنَّ، فَرَخَّصَ في ضَرْبِهِنَّ فَأَطاف بِآلِ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نِساءٌ كَثِيرٌ يَشْكونَ

أَزْواجهُنَّ، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَقَدْ أَطَافَ بآلِ بَيْت مُحَمَّدٍ نِساءٌ كَثيرٍ يشْكُونَ أَزْوَاجَهُنَّ لَيْسَ أُولئك بخيارِكُمْ » رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح.

ژ ئیاسێ کورێ عەبدوللایێ کورێ ئەبی زوبابی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژنان نەقوتن، عومەر ﷺ هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژنک ل سەر زەلامێت خۆ ب جسارەت کەفتن، ئینا دەستویری ب قوتانا وان دا، گەلەك ژنان دۆرماندۆرێت بنەمالا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گرتن و گازندە ل زەلامێت خۆ کرن، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گەلەك ژنا دۆرماندۆرێت بنەمالا موحەممەدی گرتن و گازندە ل زەلامێت خۆ کرن ئەوێت ژنێت خۆ دقوتن ئەو نە ژ باشێت وانن.

280- وعن عبدِ اللَّه بنِ عمرو بن العاص رضي اللَّه عنهما أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الدُّنْيَا مَتَاعٌ، وَخَيْرُ مَتاعهَا المرْأَةُ الصَّالحةُ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دنیا خۆشیەکا بەروەختە و باشترین خۆشیا دنیایێ ژنا باشە.

35- باب حق الزوج على المرأة

بابەتێ مافێ زەلامی ل سەر ژنێ

قال الله تعالى: * (الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ وَبِمَا أَنْفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ فَالصَّالِحَاتُ قَانِتَاتٌ حَافِظَاتٌ لِلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ اللَّهُ) (النساء: من الآية34) * . **زەلام سەرکار و سەرپەرشتێت کار و بارێت ژنانە [ئانکوو دڤێت ئەو ل بەر خزمەتا وان بن و ب کار و بارێت وان رابن] ژ بەر کو خودێ هندەك ب سەر هندەکان ئێخستینە، و ژ بەر کو [زەلام] مالێ خۆ [د بەر واندا] دمەزێخن، ڤێجا ژنێت چاك [کار راست] گوهدارێت خودێ و زەلامێت خۆنە [و ب ئەرکێ خۆ رادبن د راستا خودێدا، و پاشی د راستا زەلامێت خۆدا] بۆ مال و نامویسا [زەلامێت خۆ] د پشت ویرا، ب هاریکارییا خودێ پارێزەرن.** وأما الأحاديث فمنها حديث عمرو بن الأحوص السابق في الباب قبله. **و حەدیس گەلەکن ژ وان حەدیسا عەمرێ کورێ ئەحوەسی بنێرە حەدیسا ژمارە 276 د بابەتێ بەری نوکەدا.**

281- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذَا دعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فلَمْ تَأْتِهِ فَبَات غَضْبانَ عَلَيْهَا لَعَنتهَا الملائكَةُ حَتَّى تُصْبحَ» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زەلامی داخوازا ژنا خۆ بۆ نڤینا خۆ کر و نەهاتە دەف، و ب شەڤ ژێ کەرب گرتی بوو، ملیاکەت لەعنەتان لێ دکەن هەتا سپێدە لێ دبیت.

وفي رواية لهما: « إِذَا بَاتَتْ المرْأَةُ هَاجِرَةً فِرَاشَ زَوْجهَا لَعنتْهَا الملائِكَةُ حَتَّى تُصْبِحَ ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا بوخاری و موسلمی: هەکە ژنێ ب شەڤ خۆ ژ نڤینا زەلامێ خۆ دا پاش ملیاکەت لەعنەتان لێ دکەن هەتا سپێدە لێ دبیت.

وفي روايةٍ قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «والَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ مَا مِن رَجُلٍ يَدْعُو امْرَأَتَهُ إِلَى فِرَاشِهِ فَتَأْبَى عَلَيْهِ إِلاَّ كَانَ الَّذي في السَّماءِ سَاخِطاً عَلَيْهَا حَتَّى يَرْضَى عَنْها ».

و د ریوایەتەکێدا: گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ روحا من د دەستیدا، نینە زەلامەك داخوازا ژنا خۆ بۆ نڤینا خۆ بکەت، و ئەو نەهێلیت و خۆ بدەستڤە بەرنەدەت، هەکە خودێ یێ ژێ نەخۆش و نەرازی نەبیت هەتا ئەو ژێ رازی دبیت.

282- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أيضاً أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «لا يَحِلُّ لامْرَأَةٍ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شَاهِدٌ إلا بِإِذْنِهِ، وَلا تَأْذَنْ في بَيْتِهِ إِلاَّ بِإِذنِهِ » متفقٌ عليه، وهذا لفظ البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە بۆ چو ژنان رۆژیا سونەت بگریت و زەلامێ وێ یێ بەرهەڤ و حازر بیت ب دەستویرا وی نەبیت، و نەدورستە دەستویریا کەسێ بۆ مالا وی بدەت، ب دەستویریا وی نەبیت.

283- وعن ابن عمرَ رضي اللهُ عنهما عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كُلُّكُمْ راعٍ، وكُلُّكُمْ مسئولٌ عنْ رعِيَّتِهِ، والأَمِيرُ رَاعٍ، والرَّجُلُ راعٍ علَى أَهْلِ بَيْتِهِ، والمرْأَةُ راعِيةٌ على بيْتِ زَوْجِها وولَدِهِ، فَكُلُّكُمْ راعٍ، وكُلُّكُمْ مسئولٌ عنْ رعِيَّتِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێریا خۆ، میر و سەرۆك چاڤدێر و پارێزەرە، و زەلام ل سەر خەلکێ مالا خۆ چاڤدێر و پارێزەرە، ژن د مالا زەلامێ خۆ و بچوکێت ویدا چاڤدێر و پارێزەرە، ڤێجا هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێرییا خۆ.

284- وعن أبي عليٍّ طَلْق بن عليٍّ رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِذَا دعا الرَّجُلُ زَوْجتَهُ لِحَاجتِهِ فَلْتَأْتِهِ وإِنْ كَانَتْ عَلَى التَّنُّور». رواه الترمذي والنسائي، وقال الترمذي: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی عەلی تەلقێ کورێ عەلی ﷺ، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زەلامی داخوازا ژنا خۆ بۆ هەوجەییا خۆ کر بلا بێتە دەف هەکە خۆ ل سەر تەنویرێ بیت.

285- وعن أبي هريرة رضي اللَّهُ عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَوْ كُنْتُ آمِراً أَحَداً أَنْ يسْجُدَ لأَحدٍ لأَمَرْتُ المرْأَة أَنْ تَسْجُدَ لِزَوْجِهَا ». رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە من فەرمانا ئێکی کربا بۆ ئێکێ چۆبا سوجدەییێ دا فەرمانا ژنێ کەم بۆ زەلامێ خۆ چۆبا سوجدەییێ.

286- وعن أُمِّ سلمةَ رضي اللَّهُ عنها قالت: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيُّما امرأَةٍ ماتَتْ وزوْجُهَا عنها راضٍ دخَلَتِ الجَنَّةَ » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ ئوم سەلەمە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر ژنەکا مر و زەلامێ وێ ژێ رازی چۆ بەحەشتێ.

287- وعن معاذِ بنِ جبلٍ رضي اللَّهُ عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا تُؤْذِي امْرَأَةٌ زَوْجَهَا في الدُّنْيا إلاَّ قالَتْ زَوْجَتُهُ مِنَ الحُورِ الْعِينِ لا تُؤْذِيه قَاتلَكِ الله، فَإِنَّمَا هُو عِنْدَكِ دخِيلٌ يُوشِكُ أَنْ يُفارِقَكِ إِلَينا » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ مەعازێ کورێ جەبەلی ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: نینە ژنەك زەلامێ خۆ د دنیاییدا بێشینیت، هەکە ژنا وی ژ پەرییێت چاڤگر و چاڤ رەش نەبێژیت: خودێ تو کوشتییێ نەئێشینە، ب راستی ئەو بەس مێڤانە ل دەف تە نێزیکە دێ تە هێلیت بۆ دەفمە هێت.

288- وعن أُسامَةَ بنِ زيد رضي الله عنهما عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما تركْتُ بعْدِي فِتْنَةً هِي أَضَرُّ عَلَى الرِّجالِ: مِنَ النِّسَاءِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئوسامەییێ کورێ زەیدی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: من چو جەرباندن ب زیانتر پشتی خۆ ل سەر زەلامان نەهێلایە: ژ ژنان.

36- باب النفقة على العيال

بابەتێ مەزخاندنێ ل سەر خەلکێ خۆ

قال الله تعالى: * (وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ) (البقرة: من الآية233) * . و **بابێ بچویکی ل دویڤ شیانا خۆ، خوارن و ڤەخوارن و جلکێت ژنێ [دەیکا بچویکی] ل سەرن،** وقال تعالى: * (لِيُنْفِقْ ذُو سَعَةٍ مِنْ سَعَتِهِ وَمَنْ قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنْفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْساً إِلاَّ مَا آتَاهَا) (الطلاق: من الآية7) * . **یێ زەنگین بلا ل دویڤ زەنگینییا خۆ بمەزێخیت، و یێ دەست تەنگ بلا ئەو ژی ژ وی رزقێ خودێ داییێ بمەزێخیت، و خودێ ژ وی پێڤەتر ژ مرۆڤی ناخوازیت یێ داییە مرۆڤی، و پشتی تەنگاڤییێ خودێ دێ بەرفرەهییێ دەت.** وقال تعالى: * (وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ) (سبأ: من الآية39) * . **و هەر تشتەکێ هوین د خێرێدا بمەزێخن [بکەنە خێر]، ئەو خەلاتەکی ل شوینێ ددانیت [چ ل دنیایێ و چ ل ئاخرەتێ].**

989- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «دِينَارٌ أَنْفَقْتَهُ في سبيلِ اللَّه، وَدِينَارٌ أَنْفَقتَهُ في رقَبَةٍ، ودِينَارٌ تصدَّقْتَ بِهِ عَلَى مِسْكِينٍ، وَدِينَارٌ أَنْفقْتَهُ علَى أَهْلِكَ، أَعْظمُهَا أَجْراً الَّذي أَنْفَقْتَهُ علَى أَهْلِكَ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دینارەك تە د ریکا خودێدا مەزخاندبیت و دینارەك تە د ئازاکرنا کۆلەیەکێدا مەزخاندبیت و دینارەك تە کربیتە سەدەقە بۆ بەلنگازەکێ، و دینارەك تە ل سەر مالا خۆ مەزخاندبیت، یا ژ هەمیان خێرا وی مەزنتر ئەوە یێ تە ل سەر مالا خۆ مەزخاندی.

290- وعن أبي عبدِ اللَّهِ وَيُقَالُ له: أبي عبدِ الرَّحمن ثَوْبانَ بْن بُجْدُدَ مَوْلَى رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيالِهِ، وَدِينَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى دابَّتِهِ في سبيلِ اللَّه، ودِينَارٌ يُنْفِقُهُ علَى أَصْحابه في سبِيلِ اللَّهِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەبدوللای و دبێژنێ: ئەبی عەبدولرەحمان سەوبانێ کورێ بوجدودی ئازاکریێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خێرترین دینارێ مرۆڤ دمەزێخیت، ئەو دینارێ ل سەر بچویکێت خۆ دمەزێخیت، و ئەو دینارێ ل سەر دەوارێ خۆ یێ د رێکا خودێدا دمەزێخیت، و دینارێ ل سەر هەڤالێت خۆ ییێت خەزایێ دمەزێخیت.

291- وعن أُمّ سلَمَةَ رضي اللَّهُ عنها قَالَتْ: قلتُ يا رسولَ اللَّهِ، هَلْ لي أَجْرٌ في بني أبي سلَمةَ أَنْ أُنْفِقَ علَيْهِمْ، وَلَسْتُ بتَارِكَتِهِمْ هَكَذَا وهَكَذَا، إِنَّما هُمْ بنِيَّ ؟ فقال: « نَعَمْ لَكِ أَجْرُ ما أَنْفَقْتِ علَيهِم » متفقٌ عليه.

و ژ ئوم سەلەمە ﷺ گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ ئەرێ خێر بۆ من د بچویکێت سەلەمەدا هەیە ئەز ل سەر وان دمەزێخم و ئەز وان ناهێلم هێڤە و هێڤە بچن (چ خێر تێدا هەبیت یان نە، من بڤێت و نەڤێت ئەز هەر دێ دەمێ) چونکی ب راست ئەو بچویکێت منن، گۆت: بەلێ یا تە ل بەر وان مەزخاندی بۆ تە خێرە.

292- وعن سعد بن أبي وقَّاص رضي الله عنه في حدِيثِهِ الطَّويلِ الذِي قَدَّمْناهُ في أَوَّل الْكِتَابِ في بَابِ النِّيَّةِ أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال له: « وَإِنَّكَ لَنْ تُنْفِقَ نَفَقَةً تَبْتَغِي بِهَا وَجهَ الله إلاَّ أُجِرْتَ بها حَتَّى ما تَجْعلُ في في امرأَتِكَ » متفقٌ عليه.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ د حەدیسا خۆ یا درێژدا ئەوا مە دەسپێکا ڤێ کتێبێ د بابەتێ ئنیەتێدا ئینایی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ب راستی نینە مەزاختنەکێ تو بمەزێخی مەخسەدا تە رازیبوونا خودێ بیت هەکە خودێ بۆ تە خێر نەنڤیسیت، حەتا ئەوا تو دکەیە د دەڤێ ژنا خۆدا ژی.

293- وعن أبي مَسْعُودٍ الْبَدرِيِّ رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِذَا أَنْفَقَ الرَّجُلُ على أَهْلِهِ نفقَةً يحتَسبُها فَهِي لَهُ صدقَةٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە زەلام ب ئنیەتا خێرێ مەزاختنەکێ د بەر مالا خۆرا بمەزێخیت، ئەو بۆ سەدەقەیە.

294- وعن عبدِ اللَّهِ بنِ عمرو بنِ العاص رضي الله عنهما قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كَفي بِالمرْءِ إِثْماً أَنْ يُضَيِّعَ مَنْ يقُوتُ » حديثٌ صحيحٌ رواه أَبو داود وغيره.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەسی مرۆڤییە گونەهە ئەوێ خودانکرنا وی ل سەر بەرزە بکەت.

ورواه مسلم في صحيحه بمعنَاهُ قال: « كَفي بِالمرْءِ إِثْماً أَنْ يَحْبِسَ عَمَّنْ يملِكُ قُوتَهُ ».

و موسلمی د سەحیحا خۆدا ب رامانا وێ ڤەگێرایە گۆت: بەسی مرۆڤییە گونەهە قویتێ یێ ل بەر دەستێ خۆ ڤەگریت و نەدەتێ.

295- وعن أبي هريرةَ رضي اللَّهُ عنه أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا مِنْ يوْمٍ يُصْبِحُ الْعِبَادُ فِيهِ إلاَّ ملَكَانِ يَنْزلانِ، فَيقولُ أَحدُهُما: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُنْفِقاً خَلفاً، ويَقولُ الآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعْطِ مُمْسِكاً تَلَفاً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە رۆژەکێ سپێدە ل بەندەیان ببیت، هەکە دوو ملیاکەت نەهێنە خوارێ، ئێک ژ وان نەبێژیت یا خودێ مەزێخی و یێ ددەت شوینێ بدێ و یێ دی نەبێژیت: یا خودێ یێ گرتی و نەدەت نەمانێ بدێ.

296- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الْيَدُ الْعُلْيا خَيْرٌ مِنَ الْيدِ السُّفْلَى وابْدَأْ بمن تَعُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ مَا كَانَ عَنْ ظَهْرِ غِنَى، ومَنْ يَسْتَعِففْ، يُعِفَّهُ اللَّهُ، ومَنْ يَسْتَغْنِ يُغْنِه اللَّهُ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەستێ بلند و ددەت ژ دەستێ نزم و دخوازیت و وەردگریت چێترە ودەست ب یێ نێزیکی خۆ یێ تو ژ خودانکرنا وی بەرپرس بکە، و باشترین سەدەقە ئەوە یا مرۆڤ ل کراسێ بێمنەتیێ ددەت (ئانکو خێرترین سەدەقە ئەوە یا مرۆڤ ژ مالێ خۆ دەردئێخیت، پشتی تێرا خۆ و مالا خۆ دهێلیت) و هەرکەسێ قەناعەت و دلپاکییێ بخوازیت، خودێ دێ دلپاك و قەناعەت ئێخیت، و هەرکەسێ زەنگینییێ ل خۆ ئاشکرا کەت خودێ دێ (دلێ وی) زەنگین کەت.

37- باب الإنفاق مما يحبُّ ومن الجيّد

بابەتێ مەزاختنا ژ یێ بڤێت و ژ یێ باش

قال الله تعالى: * (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) (آل عمران: من الآية92) * . **ب راستی، هوین ناگەهنە راستییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن.** وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنْفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الأَرْضِ وَلا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنْفِقُونَ) (البقرة: من الآية267) * . **گەلی خودان باوەران ژ حەلال باشێ هەوە ب دەست خۆڤە ئینایی و پەیداکری، و ژ وی یێ مە بۆ هەوە ژ ئەردی دەرئێخستی بمەزێخن [د رێکا خودێدا بدەن] و یێ بێخێر ژێ نەکەنە خێر.**

297- عن أنس رضي الله عنه قال: كَانَ أَبُو طَلْحَةَ رضي الله عنه أَكْثَرَ الأَنْصَارِ بِالمدِينَةِ مَالاً مِنْ نَخْلٍ، وَكَانَ أَحَبُّ أَمْوالِهِ إِلَيْهِ بَيْرَحاءَ، وَكانَتْ مُسْتَقْبِلَةَ المسْجِدِ وكانَ رسولُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يدْخُلُهَا وَيشْرَبُ مِنْ ماءٍ فِيهَا طَيِّبٍ قَالَ أَنَسٌ: فلَمَّا نزَلَتْ هَذِهِ الآيةُ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) قام أَبُو طَلْحَةَ إِلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسولَ الله إِنَّ الله تَعَالَى أَنْزَلَ عَلَيْكَ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) وَإِنَّ أَحَبَّ مَالي إِلَيَّ بَيْرَحَاءَ، وإِنَّهَا صَدقَةٌ للهِ تَعَالَى أَرْجُو بِرَّهَا وذُخْرهَا عِنْد الله تعالى، فَضَعْها يا رسول الله حيْثُ أَرَاكَ اللهُ، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بَخٍ، ذلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، ذلِكَ مَالٌ رَابِحٌ، وَقَدْ سمِعْتُ مَا قُلْتَ، وَإِنِّي أَرَى أَنْ تَجْعَلَهَا في الأَقْرَبِينَ » فقال أَبُو طَلْحَةَ: أَفْعَلُ يا رسولَ الله، فَقَسَّمَهَا أَبُو طَلْحَةَ في أَقَارِبِهِ، وَبَنِي عَمِّهِ. متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: ئەبو تەلحە ﷺ ژ ئەنساران پتر هەمیان دار قەسپ ل مەدینێ هەبوون، و مالێ وی یێ ژ هەمیان خۆشڤیتر بۆ وی بیستانێ بەیروحاء بوو، و دکەفتە قیبلا مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دچۆ دناڤدا و ژ ئاڤا وێ ڤەدخوار و یا ئاڤ شرین بوو، ئەنەسی گۆت: دەمێ ئەڤ ئایەتە هاتیە خوارێ: ب راستی، هوین ناگەهنە راستییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن. ئەبو تەلحە رابوو دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، خودایێ مەزن ل سەر تە ئینایە خوارێ: ب راستی، هوین ناگەهنە راستییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن. و مالێ من یێ پتر ئەز حەژێ دکەم بەیرەحائە و ئەز بۆ خودێ دکەمە سەدەقە هیڤیا خێرا وێ و شوینا وێ ل دەف خودێ دکەم، بێخە د وی جهیدا یێ خودێ نیشا تە دای، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئوو ئەڤە مالەکێ ب فایدەیە ئەڤە مالەکێ ب فایدەیە، (ئانکو خێرا ڤی مالی چەندا مەزنە) من گولێ بوو کا تە چ گۆت: و ئەز دبینم تو بدەیە مرۆڤێت خۆ، ئەبو تەلحە گۆت: دێ وەکەم یا پێغەمبەرێ خودێ.

وقولُهُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مالٌ رَابحٌ » رُوي في الصحيحين « رَابحٌ » و « رَايحٌ» بالباءِ الموحدةِ وبالياءِ المثناةِ، أَيْ رَايحٌ عَلَيْكَ نَفْعُهُ، و « بَيْرَحَاءُ » حَدِيقَةُ نَخْلٍ، وروي بكسرِ الباءِ وَفتحِها.

38- بيان وجوب أمره وأولاده المميزين وسائر من في رعيته بطاعة الله تعالى ونهيهم عن المخالفة، وتأديبهم، ومنعهم من ارتكاب مَنْهِيٍّ عنه

بابەتێ دیاریکرنا پێدڤیا فەرمانکرنا بچویکێت خۆ یێت بسپۆر و هەمی یێت ژێر چاڤدێریا وی ب گوهداریا خودێ و نەهیکرنا وان ژ نەگوهداریێ و رەوشتئێخستنا وان و نەهێلانا وان ژ کرنا تشتەکێ نەهی ژێ هاتیە کرن

قال الله تعالى: * (وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِالصَّلاةِ وَاصْطَبِرْ عَلَيْهَا) (طه: من الآية132) * . و ئەمرێ مالا خۆ [ملەتێ خۆ] ب نڤێژێ بکە، و تو ژی ل سەر یێ بەردەوام بە وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَاراً) (التحريم: من الآية6) * . گەلی خودان باوەران خۆ و مالێت خۆ ژ ئاگری بپارێزن.

298- وعن أبي هريرةَ رضي الله عنه قال: أَخذ الحسنُ بنُ عليٍّ رضي الله عنْهُما تَمْرَةً مِنْ تَمرِ الصَّدقَةِ فَجعلهَا في فِيهِ فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كُخْ كُخْ، إِرْمِ بِهَا، أَما علِمْتَ أَنَّا لا نأْكُلُ الصَّدقةَ،؟ » متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: حەسەنێ کورێ عەلی خودێ ژ هەدوویان رازی بیت قەسپەك ژ قەسپێت زەکاتێ راکر و کرە دەڤێ خۆ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کخ کخ، باڤێژە، ما تە نەزانیە ئەم زەکاتێ ناخوین.

وفي روايةٍ: « إنا لا تَحِلُّ لنَا الصَّدقةُ » و د ریوایەتەکا دیدا: ب راستی زەکات بۆ مە نەدورستە وقوله: « كِخْ كِخْ » يُقالُ بِاسْكَانِ الخَاءِ، ويُقَالُ بكَسرِهَا مع التَّنْوِينِ وهيَ كلمةُ زَجْر للصَّبِيِّ عن المسْتَقذَرَاتِ، وكَانَ الحسنُ رضي الله عنه صبِياً.

299- وعن أبي حفْصٍ عُمَر بن أبي سلَمةَ عبدِ الله بنِ عبدِ الأَسد: ربيبِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: كُنْتُ غُلاماً في حجْرِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ في الصَّحْفَةِ، فقال لي رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا غُلامُ سمِّ اللَّهَ تعالى، وَكُلْ بِيمِينِكَ، وكُل ممَّا يليكَ » فَما زَالَتْ تِلْكَ طِعْمتي بعْدُ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی حەفسی عومەرێ کورێ ئەبی سەلەمە عبدوللایێ کورێ عەبدلئەسەدی نەڤسیێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز جەحێلۆك بووم و ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووم ﷺ، دەستێ من ل دۆر سێنیکێ دزڤری، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا جەحێلۆك ناڤێ خودایێ مەزن بینە، و ب دەستێ خۆ یێ راستێ بخۆ، و ژ بەرۆکا خۆ بخۆ. ژ هنگی وەر خوارنا من یا وەسایە.

« وتَطِيش »: تَدُورُ في نَواحِي الصَّفحَةِ.

300- وعن ابن عمَر رضي الله عنهما قال: سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « كُلُّكُمْ راعٍ، وكُلُّكُمْ مسئولٌ عنْ رعِيَّتِهِ، والأِمَامُ رَاعٍ، ومسئولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، والرَّجُلُ رَاعٍ في أَهْلِهِ ومسئولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، والمَرْأَةُ راعِيةٌ في بيْتِ زَوْجِهَا ومسئولة عنْ رعِيَّتِهَا، والخَادِمُ رَاعٍ في مالِ سيِّدِهِ ومسئولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ، فكُلُّكُمْ راعٍ ومسئولٌ عنْ رعِيتِهِ» متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێریا خۆ، میر و سەرۆك چاڤدێر و پارێزەرە، و زەلام ل سەر خەلکێ مالا خۆ چاڤدێر و پارێزەرە، ژن د مالا زەلامێ خۆ و بچویکێت ویدا چاڤدێر و پارێزەرە، ڤێجا هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێریا خۆ.

301- وعن عمرو بن شُعْيب، عن أَبيه، عن جَدِّهِ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مُرُوا أَوْلادكُمْ بِالصَّلاةِ وهُمْ أَبْنَاءُ سبع سِنِينَ، واضْرِبُوهمْ علَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ، وفرِّقُوا بيْنَهُمْ في المضَاجعِ » حديثٌ حسن رواه أبو داود بإسنادٍ حسنٍ.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ، ژ باپیرێ خۆ، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: فەرمان و ئەمرێ بچویکێت خۆ ب کرنا نڤێژان بکەن، و ئەو حەفت سالی، و سەرا نەکرنا نڤێژان بقوتن و ئەو دەھ سالی و جهێت وان ژێک جوداکەن.

302- وعن أبي ثُرَيَّةَ سَبْرَةَ بنِ مَعْبدٍ الجهَنِيِّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَلِّمُوا الصَّبِيَّ الصَّلاةَ لِسَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُ علَيْهَا ابْنَ عشْرِ سِنِينَ » حديث حسنٌ رواه أَبو داود، والترمِذي وقال حديث حسن.

و ژ ئەبی سورەییەیێ سەبرەتێ کورێ مەعبەدێ جوهەنی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەفت سالیێ نڤێژێ نیشا بچویکی بدەن، و دەھ سالیێ ل سەر نەکرنا نڤێژێ بقوتن. و بێژەیا ئەبی داوودی: ئەمرێ بچویکی ب نڤێژی بکە هەکە گەهشتە حەفت سالان.

ولَفْظُ أبي داوُد: « مرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلاَةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ ».

39- باب حق الجار والوصية به

بابەتێ مافێ جیرانی و فەرمان پێ کرن

قال الله تعالى: * (وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) (النساء: من الآية36) * . **و هوين خودێ بپەرێسن و چو هۆگر و هەڤبەران بۆ چێ نەکەن، و دگەل دەیبابان د چاك بن [دیسا] دگەل کەس و کار و سێوی و بەلنگاز و جیرانێت دبنە مرۆڤێت هەوە، و جیرانێت چو مرۆڤانی دگەل هەوە نەیی و رێڤینگ و بەندەیێت هەوە.**

303- وعن ابنِ عمرَ وعائشةَ رضي الله عنهما قَالا: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا زَالَ جِبْرِيلُ يُوصِينِي بِالجارِ حتَّى ظَنَنتُ أَنَّهُ سيُوَرِّثُهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری و عائیشایێ، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر جبریلی فەرمان و ئەمر ب جیرانی دکر هەتا من هزر کر دێ میراتگرییا وی کەت.

304- وعن أبي ذرٍّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا أَبَا ذرّ إِذا طَبَخْتَ مَرَقَةً، فَأَكْثِرْ مَاءَها، وَتَعَاهَدْ جِيرَانَكَ » رواه مسلم.

ژ ئەبی زەرِی رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا ئەبا زەرِ هەکە تە ئاڤک لێنا ئاڤا وێ زێدەکە، و جیرانێ خۆ پشکدارکە.

وفي رواية له عن أبي ذرّ قال: إن خليلي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَوْصَانِي: « إِذا طبخْتَ مَرَقاً فَأَكْثِرْ مَاءَهُ ثُمَّ انْظُرْ أَهْلَ بَيْتٍ مِنْ جِيرانِكَ، فَأَصِبْهُمْ مِنْهَا بِمَعْرُوفٍ ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی ژ ئەبی زەرِی رضی الله عنه گۆت: هەڤالێ من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ من کر: هەکە تە ئاڤک لێنا ئاڤا وێ زێدەکە، پاشی بەرێ خۆ بدە خەلکێ مالەکێ ژ جیرانێت خۆ، و قایدە ژێ بگەهینێ.

305- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « واللَّهِ لا يُؤْمِنُ، واللَّهِ لا يُؤْمِنُ، » قِيلَ: منْ يا رسولَ اللَّهِ ؟ قال: « الَّذي: لا يأْمنُ جارُهُ بَوَائِقَهُ،» متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب خودێ کەم باوەریا راست و دورست نەئینایە، ئەز ب خودێ کەم باوەریا راست و دورست نەئینایە، گۆتن: کێ یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: یێ جیرانێ وی ژ خرابی و خرابکاریا وی ئێمن نەبیت.

وفي رواية لمسلمٍ: « لا يَدْخُلُ الجنَّة مَنْ لا يأْمنُ جارُهُ بوَائِقهُ »..

و د ریوایەتا موسلمیدا: ناچیتە بەحەشتێ یێ جیرانێ وی ژ خرابی و خرابکاریا وی ئێمن نەبیت.

« الْبَوائِقُ » الْغَوَائِل وَالشُّرُورُ

306- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا نِسَاءَ المسلِمَاتِ لا تَحْقِرَنَّ جارَةٌ لجارتِهَا وَلَوْ فِرْسَنَ شَاةٍ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: یا ژنێت موسلمان، کەس ژ هەوە سەدەقا جیرانا خۆ کێم نەدانیت هەکە خۆ سما گیسکی بیت.

307- وعنه أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: لا يَمْنَعْ جارٌ جارَهُ أَنْ يغْرِزَ خَشَبَةً في جِدارِهِ » ثُمَّ يَقُولُ أَبو هريرة: مَالي أَرَاكُمْ عنْهَا معْرِضِينَ، واللَّهِ لأَرمينَّ بها بيْنَ أَكْتَافِكُمْ. متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بـلا جـیران جیرانـی ندەتـە پـاش دارکـەکێ ل دیوارێ وی بقوتیت. پاشی ئەبو هورەیرە دگۆت: هەوە خێرە هوین پشتا خۆ ددەنە ڤێ سونەتێ ئـەز ب خودێ کەمە دا هاڤێژمە د مابەینا هەوەدا (ئانکو ئەمرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز بۆ هەوە دبێژم و دهاڤێژمە د مابەینا هەوەدا، دا هەوە چو هەجەت نەمینن).

رُوى « خَشَبهُ » بالإِضَافَةِ والجمْعِ، ورُوِي « خَشبَةً » بالتَّنْوِينَ عَلَى الإِفْرَادِ . وقوله: مالي أَرَاكُمْ عنْهَا مُعْرِضِينَ: يعني عنْ هذِهِ السُّنَّةِ.

308- وعنه أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ باللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ، فَلا يُؤْذِ جَارَهُ، وَمَنْ كَان يُؤْمِنُ بِاللَّهِ والْيَوْمِ الآخرِ، فَلْيكرِمْ ضَيْفهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمنُ بِاللَّهِ وَالْيومِ الآخِرِ، فَلْيَقُلْ خَيْراً أَوْ لِيَسْكُتْ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هـەبیت بلا ئەزیەتا جیرانێ خۆ نەکەت، و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا قەدرێ مێڤانێ خۆ بگریت، و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا ئاخفتنا خێرێ بێژیت یـان خـۆ بـێ دەنگ کەت.

309- وعن أبي شُرَيْح الخُزاعيِّ رضي الله عنه أَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَنْ كَانَ يُؤمِنُ بِاللَّهِ والْيوْمِ الآخِرِ، فَلْيُحسِنْ إِلى جارِهِ، ومنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ واليومِ الآخِرِ فَلْيُكْرِمْ ضَيْفهُ، ومنْ كانَ يؤمنُ باللَّهِ واليومِ الآخرِ فَلْيَقُلْ خَيْراً أَوْ لِيسْكُتْ » رواه مسلم بهذا اللفظ، وروى البخاري بعضه.

و ژ ئەبی شورەیحێ خوزاعی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا باشیێ دگەل جیرانێ خۆ بکەت، و یێ بـاوەری ب خـودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا قەدرێ مێڤانێ خۆ بگریت، و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا ئاخفتنا خێرێ بێژیت یان خۆ بێدەنگ کەت.

310- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: قلت: يا رسول اللَّه إِنَّ لي جَارَيْنِ، فَإِلى أَيِّهما أُهْدِي؟ قال: « إلى أَقْرَبِهِما مِنْك باباً » رواه البخاري.

ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ من دوو جیرانێت هەین، ئەز دیاریێ بدەمە کێ؟ گۆت: بدە یێ دەرگەهێ وی بۆ تە نێزیکتر.

311- وعن عبدِ اللَّه بن عمر رضي اللَّه عنهما قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « خَيْرُ الأَصحاب عِنْدَ اللَّهِ تعالى خَيْرُهُمْ لصاحِبِهِ، وخَيْرُ الجيران عِنْدَ اللَّه تعالى خيْرُهُمْ لجارِهِ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عومەری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەڤالێ دەف خودێ چێتر ئەوە یێ بۆ هەڤالێ خۆ چێتر و جیرانێ دەف خودێ چێتر ئەوە یێ بۆ جیرانێ خۆ چێتر.

40- باب بر الوالدين وصلة الأرحام

بابەتێ باشییا دگەل دایبابان و باشیکرنا مرۆڤینییێ

قال الله تعالى: * (وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) (النساء: من الآية36) * . و هوين خودێ بپەرێسن و چو هۆگر و هەڤبەران بۆ چێ نەکەن، و دگەل دەیبابان د چاك بن [ديسا] دگەل کەس و کار و سێوی و بەلنگاز و جیرانێت دبنە مرۆڤێت هەوە، و جیرانێت چو مرۆڤانی دگەل هەوە نەیی و رێڤینگ و بەندەیێت هەوە، وقال تعالى (وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالأَرْحَامَ) (النساء: من الآية1) * . و هوین پارێزکاریا خودێ بکەن، ئەوێ هوین ب ناڤێ وی تشتان ژ ئێکدوو دخوازن، و هشیاری مرۆڤانییێ بن [نەقەتینن]. وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ) (الرعد: من الآية21) * [و ئاقلدار] ئەون ئەوێت یا خودێ فەرمان پێ دایی، دگەهیننە ئێک [وەکی مرۆڤاتییێ و چاڤدێرییا ئێتیم و هەژاران]، و ژ خودایێ خۆ دترسن و پارێزکاریا وی دکەن، و سەهمێ ژ حسێبا رۆژەکا رەش دکەن.. وقال تعالى: * (وَوَصَّيْنَا الأَنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْناً) (العنكبوت: من الآية8) * . و مە ئەمرێ مرۆڤان یێ کری، قەنجی و باشییێ دگەل دەیبابێت خۆ بکەن وقال تعالى: * (وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاهُمَا فَلا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيماً، وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراً) (الاسراء:23،24) * . و خودایێ تە فەرمانا دایی هوین پەرستنا وی ب تنێ بکەن، و دگەل دەیبابان د قەنج بن، و ئەگەر ئێک ژ وان یان هەردوو ل دەف تە پیر بوون، تو [د خزمەتکرنا واندا] نەبێژە وان ((ئۆف)) ژی [کو تو وەستیان و بێزارییا خۆ ژ وان دیار بکەی]، و ل وان نەخورە و وان پاشڤە نەبە و [شوینا ((ئۆف ئۆفێ))] ئاخفتنەکا نەرم و جوان دگەل وان بکە. و خۆ زێدە بۆ وان بشکێنە و زێدە دلۆڤانییێ د راستا واندا بکە [زێدە خۆ بۆ وان نەرم بکە و خۆ بشکێنە، و وان بینە دەف خۆ و خودان بکە، هەروەکی وان ب بچویکاتی تو ب بەر خۆڤە ئینایی و خودان کری] و بێژە: خودێ وۆ دلۆڤانییێ ب وان ببە هەروەکی وان ب بچویکاتی دلۆڤانی ب من بری، و ئەز مەزن کریم. وقال تعالى: * (وَوَصَّيْنَا الأَنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْناً عَلَى وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ) (لقمان: من الآية14) * . و مە ئەمرێ مرۆڤان کر دگەل دەیبابێت خۆ د باش بن نەخاسمە [دگەل] دەیکێ، نەخۆشی و بێ تاقەتی ل دویڤ نەخۆشی و بێ تاقەتییێ پێ برن دەمێ د زکیدا، و دوو سالان ل سەرێک شیر دایێ ژ نوی ژ شیرڤەکر، و مە گۆتێ: شوکرا من بکە من تو دایی، و شوکرا دەیبابێت خۆ بکە تو خودانکری.

312- عن أبي عبد الرحمن عبد الله بن مسعود رضي الله عنه قال: سألتُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الْعملِ أَحبُّ إلى اللهِ تَعالى ؟ قال: « الصَّلاةُ على وقْتِهَا » قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ ؟ قال: «بِرُّ الْوَالِدَيْنِ » قلتُ: ثُمَّ أَيُّ ؟ قال: «الجيهاد في سبِيلِ اللهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی عەبدولرەحمان، عەبدوللایێ کوڕێ مەسعودی ﷺ، گۆت: من پسیارا پێغەمبەری کر ﷺ کیژ کار بۆ خودێ خۆشڤیترە؟ گۆت: نڤێژ د وەختێ وێدا، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: باشیکرن دگەل دایبابان، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدا.

313- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَجْزِي ولَدٌ والِداً إلاَّ أَنْ يَجِدَهُ مملُوكاً، فَيَشْتَرِيَهُ، فَيَعْتِقَهُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو عەیال ماف و حەقێ چو بابان ناراکەن و نادەنێ، ژ بلی ئەو کڕلە و بەندە ببینیت، بکریت و ئازاکەت.

314- وعنه أيضاً رضي الله عنه أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ والْيوْمِ الآخِرِ، فَلْيُكْرِمْ ضَيْفَهُ، وَمَنْ كانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ والْيوم الآخِرِ، فَلْيصلْ رَحِمَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّه وَالْيوْمِ الآخِرِ، فلْيقُلْ خيراً أَوْ لِيَصمُتْ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا قەدرێ میڤانێ خۆ بگریت، و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا خۆ بگەهینیتە مرۆڤێت خۆ (ئانکو دگەل مرۆڤێت خۆ بلا یێ باش بیت) و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا ئاخفتنا خێرێ بێژیت یان خۆ بێ دەنگ کەت.

315- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه تَعَالى خَلَقَ الخَلْقَ حَتَّى إِذَا فَرَغَ مِنْهُمْ قَامَتِ الرَّحِمُ، فَقَالَتْ: هذا مُقَامُ الْعَائِذِ بِكَ مِنَ الْقَطِيعةِ، قال: نَعَمْ أَمَا تَرْضينَ أَنْ أَصِلَ مَنْ وَصَلَكِ، وَأَقْطَعَ مَنْ قَطَعَكِ ؟ قالت: بَلَى، قال فذلِكَ لك، ثم قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: اقرءوا إِنْ شِئتُمْ: (فهَلِ عَسَيْتمْ إن تَولَّيتُم أَنْ تُفسِدُوا في الأَرْضِ وتُقطِّعُوا أَرْحامكُمْ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُولَئِكَ الذين لَعنَهُم اللَّهُ فأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ) [مُحَمَّد: 22، 23] متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن چێکری چێکرن هەتا تەکویز و تمام کرین، مرۆڤانی رابوو و گۆت: ئەڤە جهێ خۆ پاراستنێیە ب تە ژ برینا مرۆڤانیێ، گۆت: ما تو یا رازی نینی ئەز وی بگەهینمە دلۆڤانیا خۆ یێ تە بپارێزیت، و یێ تە ببریت ئەز دلۆڤانیا خۆ ژ وی ببرم، گۆت: بەلێ ئەز یا رازیمە، خودێ گۆت: ئەو بۆ تەیە، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بخوینن هەکە هەوە بڤێت: و دبیت ئەگەر هوین پشتا خۆ بدەنە ئیسلامێ، خرابییێ د ئەردیدا بکەن و بەنکێ مرۆڤاتییێ ببرن. ئەڤە [ئەڤێت پشتا خۆ ددەنە ئیسلامێ و خرابییێ د ئەردیدا دکەن] ئەون یێت خودێ لەعنەت لێ کرین [و دویر ئێخستین ژ دلۆڤانییا خۆ] و کەڕ و کۆرە کرین [نە هەقییێ گولێ دبن، و نە دبینن].

وفي رواية للبخاري: فقال الله تعالى: « منْ وَصلَكِ، وَصلْتُهُ، ومنْ قَطَعكِ قطعتُهُ »

و د ریوایەتا بوخاریدا: خودێ گۆت: یێ تە بپارێزیت، من ئەو گەهاندە دلۆڤانیا خۆ و یێ تو بڕی من ئەو ژ دلۆڤانیا خۆ بڕی.

316- وعنه رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسول الله مَنْ أَحَقُّ النَّاسِ بحُسنِ صَحَابَتِي ؟ قال: « أُمُّك » قال: ثُمَّ منْ ؟ قال: « أُمُّكَ » قال: ثُمَّ مَنْ ؟ قال: « أُمُّكَ » قال: ثُمَّ مَنْ ؟ قال: « أَبُوكَ » متفقٌ عليه.

ژ وی ﷺ، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کی ژ مرۆڤان پتر هەژی هەڤال باشیا منە؟ گۆت: دەیکا تە، گۆت: پاشی کی؟ گۆت: دەیکا تە، گۆت: پاشی کی؟ گۆت: دەیکا تە، گۆت: پاشی کی؟ گۆت: بابێ تە.

وفي رواية: يا رسول الله مَنْ أَحَقُّ الناس بِحُسْن الصُّحْبةِ ؟ قال: « أُمُّكَ ثُمَّ أُمُّكَ، ثُمَّ أُمُّكَ، ثمَّ أَباكَ، ثُمَّ أَدْنَاكَ أَدْنَاكَ ».

و د ریوایەتەکێدا، یا پێغەمبەرێ خودێ کی ژ مرۆڤان پتر هەژی هەڤال باشییێیە؟ گۆت: دەیکا تە، پاشی دەیکا تە، پاشی دەیکا تە، پاشی بابێ تە.

« والصَّحابة » بمعنى: الصُّحبةِ. وقوله: « ثُمَّ أباك » هَكَذا هو منصوب بفعلٍ محذوفٍ، أي ثم برَّ أَباك وفي رواية: « ثُمَّ أَبُوكَ » وهذا واضِح.

317- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « رغِم أَنْفُ، ثُم رغِم أَنْفُ، ثُمَّ رَغِم أَنف مَنْ أَدرْكَ أَبَوَيْهِ عِنْدَ الْكِبرِ، أَحدُهُمَا أَوْ كِلاهُما، فَلَمْ يدْخلِ الجَنَّةَ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دفنا وی ب ئاخێ بکەڤیت (بشکێت و رەزیل ببیت) پاشی دفنا وی ب ئاخێ بکەڤیت، پاشی دفنا وی ب ئاخێ بکەڤیت، یێ بگەهیتە دایبابێت خۆ و یێت پیر یان ئێک ژ وان، و ب وان نەچیتە بەحەشتێ.

318- وعنه رضي الله عنه أَن رجلاً قال: يا رسول الله إِنَّ لي قَرابَةً أَصِلُهُمْ وَيَقْطَعُونِي، وَأُحسِنُ إِلَيْهِمِ وَيُسيئُونَ إِلَيَّ، وأَحْلُمُ عنهُمْ وَيَجْهلُونَ علَيَّ، فقال: « لَئِنْ كُنْت كما قُلْتَ، فَكَأَنَّمَا تُسِفُّهُمُ المِلَّ، ولا يَزَالُ معكَ مِنَ اللهِ ظهِيرٌ عَلَيْهِمْ ما دمْتَ عَلَى ذَلكَ » رواه مسلم.

ژ وی ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، من هندە مرۆڤێت هەین ئەز خۆ دگەهینمێ ئەو خۆ ژ من دویر دئێخن، و ئەز قەنجیێ لێ دکەم و ئەو خرابیێ دگەهیننە من، و ئەز بێهنا خۆ ل وان فرەه دکەم و ئەو ئاخفتنا دبێژنە من، گۆت: هەکە تو یێ وەسابی وەکی تە گۆتی، هەروەکی تو تۆزا گەرم ددەیێ، و بەردەوام دێ تە هاریکاری ژ خودێ ل سەر وان هەبیت هندی تو ل سەر ڤێ بی.

« وتسِفُّهُمْ » بضم التاءِ وكسرِ السين المهملةِ وتشديد الفاءِ. « والملُّ » بفتحِ الميم، وتشديد اللام وهو الرَّماد الحارُّ: أَيْ كأَنَّمَا تُطْعِمُهُمْ الرَّماد الحارَّ وهُو تَشبِيهٌ لِما يلْحَقُهمْ مِنَ الإِثم بِما يَلْحقُ آكِلَ الرَّمادِ مِنَ الإِثمِ، ولا شئَ على المحْسِنِ إِلَيْهِمْ، لَكِنْ يَنَالهُمْ إِثْمٌ عَظَيمٌ بَتَقْصيرِهِم في حَقِه، وإِدخَالِهِمُ الأَذَى عَلَيْهِ، والله أعلم.

319- وعن أَنسٍ رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ أَحبَّ أَنْ يُبْسَطَ له في رِزقِهِ، ويُنْسأَ لَهُ في أَثرِه، فَلْيصِلْ رحِمهُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ بڤێت رزقێ وی بۆ بێتە بەرفرەهکرن، و ژی یێ وی و دویماهیکا وی بۆ بێنە گیرۆکرن بلا خۆ بگەهینیتە مرۆڤیت خۆ (ئانکو دگەل مرۆڤێت خۆ بلا یێ باش بیت).

ومعْنى « ينسأَ لَهُ في أَثَرِهِ »: أَيْ: يؤخر له في أَجلهِ وعُمُرِهِ.

320- وعنه قال: كان أَبُو طَلْحَة أَكْثَر الأَنصار بِالمدِينَةِ مَالاً مِنْ نَخْلٍ، وكان أَحبُّ أَمْوَالِهِ بِيرْحَاءَ، وَكَانتْ مُسْتقْبِلَة المسْجِدِ، وكَان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يدْخُلُهَا، وَيَشْرَب مِنْ ماءٍ فيها طَيِّبٍ، فَلمَّا نَزَلتْ هذِهِ الآيةُ: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) [آل عمران: 92] قام أَبُو طَلْحة إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسولَ اللَّه إِنَّ اللَّه تَبَارَك وتعالى يقول: (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ) وَإِنَّ أَحب مالى إِليَّ بِيرْحَاءَ، وإِنَّهَا صَدقَةٌ للَّهِ تعالى، أَرجُو بِرَّهَا وذُخْرهَا عِنْد اللَّه تعالى، فَضَعْهَا يا رسول اللَّه حيثُ أَراكَ اللَّه. فقال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بَخٍ، ذلِكَ مالٌ رابحٌ، ذلِكَ مالٌ رابحٌ، وقَدْ سَمِعْتُ ما قُلتَ، وإِنِّي أَرى أَنْ تَجْعَلَهَا في الأَقْربِين » فقال أَبُو طَلْحة: أَفعلُ يا رسول اللَّه، فَقَسَمهَا أَبُو طَلْحة في أَقَارِبِهِ وبني عمِّهِ. متفقٌ عليه. وَسبق بَيَانُ أَلْفَاظِهِ في بابِ الإِنْفَاقِ مِمَّا يُحِب.

ژ وی، گۆت: ئەبو تەلحە ﷺ ژ ئەنساران پتر هەمیان دار قەسپ ل مەدینێ هەبوون، و مالێ وی یێ ژ هەمیان خۆشڤیتر بۆ وی بیستانێ بەیروحاء بوو، و دکەفتە قیبلا مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دچۆ د ناڤدا و ژ ئاڤا وێ ڤەدخوار و یا ئاڤ شرین بوو، ئەنەسی گۆت: دەمێ ئەڤ ئایەتە هاتیە خوارێ: ب راستی، هوین ناگەهنە راستییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن. ئەبو تەلحە رابوو دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، خودایێ مەزن ل سەر تە ئینایە خوارێ: ب راستی، هوین ناگەهنە راستییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن. و مالێ من یێ پتر ئەز حەژێ دکەم بەیرەحائە و ئەز بۆ خودێ دکەمە سەدەقە هیڤیا خێرا وێ و شوینا وێ ل دەف خودێ دکەم، بێخە د وی جهیدا یێ خودێ نیشا تە دایی، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئوو ئەڤە مالەکێ ب فایدەیە ئەڤە مالەکێ ب فایدەیە، (ئانکو خێرا ڤی مالی چەندا مەزنە) من گولێ بوو کا تە چ گۆت: و ئەز دبینم تو بدەیە مرۆڤێت خۆ، ئەبو تەلحە گۆت: دێ وەکەم یا پێغەمبەرێ خودێ.

321- وعن عبد اللَّه بن عمرو بن العاص رضي اللَّه عنهما قال: أَقْبلَ رجُلٌ إِلى نَبِيِّ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: أُبايِعُكَ على الهِجرةِ وَالجيهاد أَبتَغِي الأَجرَ مِنَ اللَّه تعالى. قال: « فهَلْ مِنْ والدِيْكَ أَحدٌ حَيٌّ ؟ » قال: نعمْ بل كِلاهُما قال: « فَتَبْتَغِي الأَجْرَ مِنَ اللَّه تعالى؟» قال: نعمْ. قال: « فَارْجعْ إِلى والدِيْكَ، فَأَحْسِنْ صُحْبتَهُما. متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز پەیمانێ ل سەر مشەختیێ و جیهادێ دەدەمە تە، من خێر ژ خودایێ مەزن دڤێت، گۆت: ئەرێ ژ دایبابێت تە ئێک ژ وان یێ ساخە؟

گۆت: بەلێ، بەلکی هەردوو، گۆت: تە خێر ژ خودایێ مەزن دڤێت؟ گۆت: بەلێ، گۆت: بزڤرە دەف دایبابێت خۆ و دگەل وان یێ باشبە.

وهذا لَفْظُ مسلمٍ. وفي روايةٍ لهُما: جاءَ رجلٌ فاسْتَأْذَنُه في الجيهاد فقال: « أَحيٌّ والِداكَ ؟ قال: نَعَمْ، قال: « ففِيهِما فَجاهِدْ ». و **د ريوايەتا بوخارى و موسلميدا: زەلامەك هات دەستويرى بۆ جيهادێ ژێ خواست، گۆت: دايبابێت تە يێت ساخن؟ گۆت: بەلێ گۆت: جيهادێ د واندا بكە (ئانكو خۆ بۆ وان بوەستينە هەتا تو وان رازى دكەى).**

322- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: لَيْسَ الْواصِلُ بِالمكافئ وَلكِنَّ الواصِلَ الَّذي إذا قَطَعتْ رَحِمُهُ وصلَهَا» رواه البخاري. و « قَطعتْ » بِفَتْح القافِ وَالطَّاءِ. وَ « رَحِمُهُ » مَرْفُوعٌ.

ژ وى، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: يێ بۆ مرۆڤانيێ باش نەئەوە يێ قەنجى و باشيێ ل جهى بدانيت، بەلێ يێ بۆ مرۆڤانيێ باش ئەوە هەكە مرۆڤێت وى بۆ يێت خراب بن و ئەو بۆ وان هەر يێ باش بيت.

323- وعن عائشة قالت: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الرَّحمُ مَعَلَّقَةٌ بِالعَرْشِ تَقُولُ: مَنْ وصلني وَصَلَهُ اللهُ، وَمَن قَطَعَني، قَطَعَهُ اللهُ » متفقٌ عليه.

ژ عائيشايێ رضي الله عنها، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤانى يا ب عەرشێ خودێڤە هەلاويستيە، دبێژيت: يێ بۆ من باش بيت خودێ دێ وى گەهينيتە دلۆڤانيا خۆ، و يێ من ببريت و دگەل من يێ خراب بيت خودێ دێ ژ دلۆڤانيا خۆ بريت.

324- وعن أُمِّ المؤْمِنِينَ ميمُونَةَ بنْتِ الحارِثِ رضي الله عنها أَنَّهَا أَعتَقَتْ وليدةً وَلَمْ تَستَأْذِنِ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فلَمَّا كانَ يومَها الَّذي يدورُ عَلَيْهَا فِيه، قالت: يا رسول الله إِنِّي أَعْتَقْتُ ولِيدتي ؟ قال: « أَوَ فَعلْتِ ؟ » قالت: نَعمْ قال: « أَما إِنَّكِ لو أَعْطَيتِهَا أَخوالَكِ كان أَعظَمَ لأجرِكِ » متفقٌ عليه.

و ژ دەيكا موسلمانان، مەيمونا كچا حارسى رضي الله عنها، وێ جاريەك ئازا كربوو و دەستويريا پێغەمبەرى ﷺ نە وەرگرتبوو، و دەمێ بوويە رۆژا وێ ئەوا ئەو تێدا تێتە دەف، گۆت: يا پێغەمبەرێ خودێ من جارييا خۆ يا ئازاكرى؟ گۆت: تە ئەو ژى كريە؟ گۆت: بەلێ، گۆت: هەكە تە دابا خالێت خۆ دا خێرا تە مەزنتر بيت.

325- وعن أَسْمَاءَ بنْتِ أبي بكْرٍ الصِّدِّيقِ رضي الله عنهما قالت: قَدِمتْ عليَّ أُمِّي وهِي مُشركة في عهْدِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَاسْتَفتَيْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قلتُ: قَدِمتْ عَليَّ أُمِّى وَهِى راغبةٌ، أَفأَصِلُ أُمِّي ؟ قال: « نَعمْ صِلي أُمَّكِ » متفق عليه.

و ژ ئەسمائا كچا ئەبيبەكرێ سديق خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت دەيكا من هاتە دەف من، و ئەو ل سەر وەختێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ يا هەڤپشك چێكەر بوو، من پسيارا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ كر من گۆت دەيكا من يا هاتيە دەف من و حەز دكەت تشتەكێ بدەمێ، ئەرێ ئەز باشييێ دگەل دەيكا خۆ بكەم؟ گۆت: بەلێ باشييێ دگەل دەيكا خۆ بكە.

وقولها: « راغِبةٌ » أَي: طَامِعةٌ عِندِي تَسْأَلُني شَيئاً، قِيلَ: كَانَت أُمُّهَا مِنْ النَّسبِ، وقِيل: مِن الرَّضاعةِ والصحيحُ الأَول

326- وعن زينب الثقفِيَّةِ امْرأَةِ عبدِ اللَّهِ بن مسعودٍ رضي اللَّه عنه وعنها قالت: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تَصدَّقنَ يا مَعْشَرَ النِّسَاءِ ولَو مِن حُلِيِّكُنَّ » قالت: فَرجعتُ إلى عبدِ اللَّه ابنِ مسعودٍ فقلتُ له: إنَّك رجُلٌ خَفِيفُ ذَات اليَدِ وإنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قدْ أمرنا بالصدقةِ، فأْتِه فاسأَلْهُ، فإن كان ذلك يُجْزِئُ عنِّي وَإلاَّ صَرَفْتَهَا إلى غَيرِكُمْ. فقال عبدُ اللَّهِ: بَلِ ائتِيهِ أَنتِ، فانطَلَقْتُ، فَإذا امْرأَةٌ مِن الأَنصارِ بِبابِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حاجَتي حاجتُهَا، وكان رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قد أُلقِيتْ علَيهِ المهابةُ. فَخَرج علينا بلالٌ، فقُلنَا له: ائْتِ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَخْبِرْهُ أَنَّ امْرأَتَيْنِ بِالبَابَ تَسأَلانِكَ: أَتُجزِئُ الصَّدَقَةُ عنْهُمَا على أزواجِهِما وَعلى أَيتَامٍ فِي حُجُورِهِمَا ؟ وَلا تُخْبِرهُ منْ نَحنُ، فَدَخل بِلالٌ علَى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَسأَلَهُ، فقال لهُ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « من هما ؟ » قَالَ: امْرأَةٌ مِنَ الأَنصارِ وَزَيْنبُ. فقالَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم «أَيُّ الزَّيانِبِ هِي ؟ » قال: امرأَةُ عبدِ اللَّهِ، فقال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَهُمَا أَجْرانِ: أَجْرُ القرابةِ وَأَجْرُ الصَّدقَةِ » متفقٌ عليه.

و ژ زەینەبا سەقەفی ژنا عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سەدەقەیان و خێران بکەن، خۆ هەکە هوین ژ چەکێت خۆ بدەن، گۆت: ئەز زڤریمە دەف عەبدوللایێ کورێ مەسعودی من گۆتێ: تو مرۆڤەکێ کێم مال و دەست کورتی، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە یێ ب سەدەقەیان کری، هەرە دەف پسیارێ ژێ بکە، هەکە بۆ من خێر بیت بدەمە تە، و هەکە نە دێ دەمە هندەکێت دی. عەبدوللایی گۆت: نەخێر تو هەرە دەف، ئەز چۆم من ژنەکا ئەنساری ل بەر دەرگەهێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەوجەیا وێ ژی هەوجەیا منە، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ ب سەهم و هەیبەت بوو، بیلال بۆ مە دەرکەفت مە گۆتێ: هەرە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێژێ دوو ژن ییێت ل بەر دەرگەهی، پسیارا تە دکەن: یێ ددەنە زەلامێت خۆ و ئێتیمێت خۆ د مالا خۆدا، دێ بۆ وان بیتە سەدەقە؟. و نەبێژی ئەم کینە، بیلال چۆ دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، پسیار ژێ کر، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: ئەو هەردوو کینە؟ گۆت: ژنەکە ژ ئەنساران، و زەینەبە. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کیژ زەینەبە؟ گۆت: ژنا عەبدوللایێ کورێ مەسعودیە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو خێر بۆ وانن خێرا مرۆڤانییێ و خێرا سەدەقێ.

327- وعن أبي سُفْيان صخْر بنِ حربٍ رضي اللَّه عنه في حدِيثِهِ الطَّويل في قصَّةِ هِرقل أَنَّ هِرقْلَ قال لأَبي سفْيان: فَماذَا يأْمُرُكُمْ بِهِ ؟ يَعْني النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: قلت: يقولُ: « اعْبُدُوا اللَّهَ وَحدَهُ، ولا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، واتْرُكوا ما يقُولُ آباؤُكمْ، ويأْمُرُنَا بالصَّلاةِ، والصِّدْقِ، والعفَافِ، والصِّلَةِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی سوفیان، سەخرێ کورێ حەربی ﷺ، د ئاخفتنا خۆ یا درێژدا د چێرۆکا هیرەقلیدا (مەلکێ رۆمێ) گۆت: هیرەقلی گۆت: چ ئەمرێ وە دکەت، (ئانکو پێغەمبەری ﷺ) ئەبو سوفیانی گۆت: من گۆت دبێژیت "عەبدینی و پەرستنا خودێ ب تنێ بکەن، و چو تشتان بۆ

نکەنە شریک و هەڤال، و یا باب و باپیرێت هەوە دبێژن، بهێلن، و ئەمرێ مە ب کرنا نڤێژان و راستگۆیی و دەهمەن پاقژییێ و مرۆڤانییێ دکەت.

328- وعن أبي ذر رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّكُم ستفْتَحُونَ أَرْضاً يُذْكَرُ فِيهَا القِيرَاطُ ».

ژ ئەبی زەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین دێ ئەردەکێ ڤەکەن قیرات تێدا دهێتە گۆتن (ئەڤە مزگینیە ب ڤەکرنا مسرێ بەری مسر ڤەببیت چونکی قیرات ل وێرێ گەلەك دهاتە گۆتن).

وفي روايةٍ: « ستفْتحُونَ مصْر وهِي أَرْضٌ يُسَمَّى فِيها القِيراطُ، فَاستَوْصُوا بِأَهْلِها خيْراً، فَإِنَّ لَهُمْ ذِمة ورحِماً ».

و د ریوایەتەکا دیدا: هوین دێ مسرێ ڤەکەن و ئەو ئەردەکە قیراتێ (رەنگەکێ پارەیە وەکی دیناری و جونەیهی... و هۆسا) ب کار دئینن، ئەمانەتی خێرێ بن ب خەلکێ وێ، ب راستی وان حورمەت و ماف و مرۆڤینی دگەل مە یێ هەی.

وفي روايةٍ: « فإِذا افْتَتحتُموها، فَأَحْسِنُوا إِلى أَهْلِهَا، فَإِنَّ لهُم ذِمَّةً ورحِماً» أَو قال «ذِمَّةً وصِهراً » رواه مسلم.

و د ریوایەتەکا دیدا: هەکە هەوە ڤەکر باشییێ دگەل خەلکێ وێ بکەن، ب راستی وان حورمەت و ماف و مرۆڤینی دگەل مە یێ هەی. یان گۆت: ب راستی وان حورمەت و ماف و خزمانی دگەل مە یێ هەی.

قال العُلَماءُ: الرَّحِمُ التي لهُمْ كَوْنُ هَاجَر أُمُّ إِسْماعِيلَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْهمْ. «والصِّهْرُ»: كونُ مارِية أُمِّ إِبراهِيمَ ابنِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم منهم.

زانا دبێژن: مرۆڤانی وان یا هەی چونکی هاجەر دەیکا ئیسماعیل پێغەمبەری ﷺ ژ وان بوو، و خزمانیا وان هەی، چونکی دەیکا ئیبراهیمی، کورێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ وان بوو.

329- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: لما نزلَتْ هذِهِ الآيَةُ: (وَأَنْذِر عشِيرتكَ الأَقربِينَ) [الشعراء: 214] دعا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قُرَيْشَا فاجْتَمعُوا فَعَمَّ، وخَصَّ وقال: «يا بَني عبدِ شَمسٍ، يا بني كَعْب بنِ لُؤَي، أَنقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يَا بني مُرَّةَ بنِ كعبٍ، أَنْقِذُوا أَنفُسَكُمْ مِن النَّار، يا بني عبْدِ مَنَافٍ، أَنْقِذُوا أَنْفُسَكُمْ مِنَ النَّارِ، يا بَني هاشِمٍ أَنقِذُوا أَنْفُسكُمْ مِنَ النَّارِ، يا بني عبْدِ المطَّلِبِ أَنْقِذُوا أَنْفُسكُمْ مِن النَّارِ، يا فاطِمَة أَنْقِذي نفْسَكَ منَ النَّار، فَإِني لا أَمْلِكُ لَكُمْ منَ الله شيْئاً، غَيْر أَنَّ لَكُمْ رحِماً سأَبلُّهَا بِبِلالِها » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: دەمێ ئەڤ ئایەتە هاتیە خوارێ: و [ل پێشییێ و ب ئاشکەرایی] مرۆڤ و لێزمێت خۆ ییت نێزیک، ئاگەهدار بکە. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ قورەیشی گازیکرن و کۆم بوون، گشت کر و تایبەت کر و گۆت: یا کورێت عەبدی شەمس، یا کورێت کەعبێ کورێ لوئەی، خۆ ژ ئاگری بپارێزن، یا کورێت موردیێ کورێ کەعبی، خۆ ژ ئاگری بپارێزن، یا کورێت عەبدی مەناف، خۆ ژ ئاگری بپارێزن، یا کورێت هاشمی، خۆ ژ ئاگری بپارێزن، یا کورێت

عەبدلموتتەلبی، خۆ ژ ئاگری بپارێزن، یا فاتیما خۆ ژ ئاگری بپارێزە ب راستی من بۆ هەوە ل دەف خودێ چو نینە (هەر ئێک ب کار و کریارێت خۆیە) بەلێ هەوە مرۆڤانی یا ل سەر من هەی و ئەز نابرم.

قولـه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بِبِلالِهَا » هـو بفـتحِ البـاءِ الثَّانِيـةِ وكَسـرِهَا « والـبِلالُ » المـاءُ. ومعـنى الحديث: سأَصِلُهَا، شبَّهَ قَطِيعَتَهَا بالحرارةِ تُطْفَأُ بالماءِ وهذه تُبَرَّدُ بالصِّلةِ.

330- وعن أبي عبد الله عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: سمعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جِهاراً غيْرَ سِرٍّ يَقُولُ: « إِنَّ آلَ بَني فُلانٍ لَيْسُوا بأَوْلِيائي إِنَّما وَلِيِّي اللهُ وصالحُ المؤْمِنِين، ولَكِنْ لَهُمْ رحِمٌ أَبُلُّها بِبِلالِها » متفق عليه. واللَّفظُ للبخاري.

و ژ ئەبی عەبدولـلایی عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: من گـول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ ب دەنگەکێ بلند نە یێ نهێنی دگۆت: ب راستی بێـڤان بنـەمال نـە پشتەڤان و هاریکارێـت مـنن بـەلێ ب راسـتی بـەس خـودێ و باشێـت خـودان بـاوەر پشـتەڤان و هاریکارێت منن، بەلێ وان مرۆڤانی یا ل سەر من هەی و ئەز نابرم.

331- وعن أبي أَيُّوب خالدِ بن زيدٍ الأنصاري رضي الله عنه أَن رجلاً قال: يا رسولَ الله أَخْبِرْنِي بِعملٍ يُدْخِلُني الجنَّةَ، وَيُبَاعِدني مِنَ النَّارِ. فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «تعبُدُ الله، ولا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً، وَتُقِيمُ الصَّلاَةَ، وتُؤتِي الزَّكاةَ، وتَصِلُ الرَّحِم » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی ئەیووب، خالـدێ کـورێ زەیـدێ ئەنسـاری رضي الله عنه، کـو زەلامـەکێ گـۆت: یـا پێغەمبەرێ خودێ، کـارەکێ بـۆ مـن بێـژە مـن ببەتـە بەحەشـتێ و مـن ژ ئـاگری دویـر بێـخیت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ بپەرێسی و چو هەڤپشکان بۆ چێ نەکەی، و نڤێژان بەردەوام و وەکی پێدڤی بکەی، و زەکاتێ بدەی، و باشبی دگەل مرۆڤێت خۆ.

332- وعـن سـلْمان بـن عـامرٍ رضـي الله عنـه، عـن النـبيِّ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم قـال: « إِذا أَفْطَـرَ أَحَـدُكُمْ فَلْيُفْطِرْ عَلَى تَمرٍ، فَإِنَّهُ بركَةٌ، فَإِنْ لَمْ يجِد تَمْراً، فَالماءُ، فَإِنَّهُ طُهُورٌ » وقال: « الصَّدقَةُ عَلَى المِسكِينِ صدقَةٌ، وعَلَى ذي الرَّحِمِ ثِنْتَانِ: صَدَقَةٌ وصِلَةٌ ».رواه الترمذي. وقال: حديث حسن.

و ژ سـەلمانێ کـورێ عـامری رضي الله عنه، ژ پێـغەمبەری ﷺ گـۆت: هەکـە ئێـکی ژ هـەوە فتارەکر بلا فتارێ ب قەسپێ بکەت، ب راستی فتارا ب قەسـپێ یـا پـر خێـرە، هەکـە چـو قەسـپ نەدیتن، ب ئاڤێ، ئاڤ یا پاقژکەرە، و گۆت: سەدەقە ل سەر بەلـنگازی سەدەقە ب تنێیە، و سەدەقە ل سەر مرۆڤێت مرۆڤی سەدەقەیە و مرۆڤینییە.

333- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: كَانَتْ تَحتي امْرأَةٌ، وكُنْتُ أُحِبُّها، وَكَانَ عُمرُ يكْرهُهَا، فقال لِي: طَلِّقْها فأبيْتُ، فَأَتَى عَمرُ رضي الله عنه النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَذَكر ذلكَ لَهُ، فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « طَلِّقْهَا » رواه أَبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من ژنـەك هـەبوو و مـن حـەز ژێ دکر، و عومەری نەدڤیا، گۆتە من بەردە، من بەرنەدا، عومەر هاتـە دەف پێـغەمبەری ﷺ و ئەو بۆ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەردە.

334- وعن أبي الدَّرْداءِ رضي الله عنه أَن رَجُلاً أَتَاهُ فقال: إِنَّ لي امْرَأَةً وإِن أُمِّي تَأْمُرُنِي بِطَلاَقِها ؟ فقال سَمِعْتُ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ « الْوالِدُ أَوْسطُ أَبْوابِ الجَنَّةِ، فَإِنْ شِئْتَ فَأَضِعْ ذلِك الْبابَ، أَوِ احفظْهُ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيح.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ، زەلامەك هاتە دەف گۆت: من ژنەكا هەی و دەیكا من فەرمانا من دكەت ئەز بەردەم؟ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: باب دەرگەهێ ناڤنجییە یێ بەحەشتێ، ڤێجا هەكە تە بڤێت بەرزەبكە یان بپارێزە.

335- وعن البراءِ بن عازبٍ رضي الله عنهما، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الخَالَةُ بِمَنْزِلَة الأُمِّ » رواه الترمذي: وقال حديثٌ حسن صحيح.

و ژ بەرائێ كورێ عازبی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: خالەت یا ل جهێ دایێ.

وفي الباب أَحاديث كثيرة في الصحيح مشهورة، منها حديث أَصحابِ الغارِ، وحديث جُرَيْجٍ وقَدْ سَبَقَا، وأَحاديث مشهورة في الصحيح حَذَفْتُهَا اخْتِصاراً، وَمِنْ أَهَمِّهَا حديثُ عمْرو بن عَبسَةَ رضي الله عنه الطَّوِيلُ المشْتَمِلُ على جُمَلٍ كثيرة مِنْ قَوَاعِدِ الإِسْلامِ وآدابِهِ وَسَأَذْكُرُهُ بِتَمَامِهِ إِن شَاءَ الله تعالى في بابِ الرَّجَاءِ، قال فيه.

دَخَلْتُ عَلى النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمَكَّةَ، يَعْني في أَوَّل النُبُوَّةِ، فقلتُ له: ما أَنتَ ؟ قال: «نَبِيٌّ» فقلتُ: وما نبيٌّ ؟ قال: « أَرسلَني اللهُ تعالى، فقلتُ: بِأَيِّ شَيءٍ أَرْسلَك ؟ قال: «أَرْسلَني بِصِلةِ الأَرْحامِ، وكَسْرِ الأوثَانِ، وأَنْ يُوحَّدَ الله لا يُشرَكُ بِهِ شَيءٌ » وذكر تَمامَ الحديث. والله أعلم.

و د ڤی بابەتیدا گەلەك حەدیسێت دورست و ئاشكرا ییێت هەین، ژ وان حەدیسان خەلكێ شكەفتێ و حەدیسا جورەیجی و هەردوو بۆرین، و هندە حەدیسێت دی ییێت دورست و ئاشكرا، من بۆ كرێتكرنێ نەئینایە، و یا ژ هەمیان گرنگتر حەدیسا عەمرێ كورێ عەبسییە یا درێژ ﷺ، یا گەلەك بابەت تێدا ژ شەنگستێت ئیسلامێ، و رەوشتێت وێ، و ئەز ئانەهیا خودێ ب تمامی دێ د بابەتێ هیڤیێدا ئینم، تێدا گۆت: ئەز ل مەكەهێ چۆمە دەف پێغەمبەری ﷺ مەخسەد پێ دەستپێكا پێغەمبەرینییێیە، من گۆت: تو چی؟ گۆت: پێغەمبەرم، من گۆت: پێغەمبەر چییە؟ گۆت: خودایێ مەزن ئەز یێ هنارتیم، من گۆت: ب چ تشتی تو هنارتیە؟ گۆت: ئەز ب باشیكرنێ دگەل مرۆڤێت مرۆڤی و ب شكاندنا سەنەم و بتان و ب ئێككرنا خودێ و چو هەڤپشك بۆ نەئێنە چێكرن، یێ هنارتیم.

41- باب تحريم العقوق وقطيعة الرحم

بابەتێ حەرامکرنا دلهێلانا دایبابان و بڕینا مرۆڤانیێ

قال الله تعالى: * (فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الأَرْضِ وَتُقَطِّعُوا أَرْحَامَكُم ، أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَى أَبْصَارَهُمْ) (مُحَمَّد: 22،23) * . و دبیت ئەگەر هوین پشتا خۆ بدەنە ئیسلامێ، خرابییێ د ئەردیدا بکەن و بەنکێ مرۆڤاتییێ ببڕن. ئەڤە [ئەڤێت پشتا خۆ ددەنە ئیسلامێ و خرابییێ د ئەردیدا دکەن] ئەون یێت خودێ لەعنەت لێ کرین [و دویر ئێخستین ژ دلۆڤانییا خۆ] و کەڕ و کۆرە کرین [نە هەقییێ گولێ دبن، و نە دبینن]. وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الأَرْضِ أُولَئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ) (الرعد:25) * . و ئەوێت پەیمانا خودێ پشتی موکومکرنێ دشکێنن، و ئەو تشتێ خودێ فەرمان پێ کری بگەهیتە ئێک دبڕن، و خرابییێ د ئەردیدا دکەن، ئەڤان لەعنەت و دویرکەڤتن ژ دلۆڤانییا خودێ بۆ وان بیت، و دویماهیکەکا خراب ژی بۆ وان یا هەی. وقال تعالى: * (وَقَضَى رَبُّكَ أَلاَّ تَعْبُدُوا إِلاَّ إِيَّاهُ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِنْدَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلاهُمَا فَلا تَقُلْ لَهُمَا أُفٍّ وَلا تَنْهَرْهُمَا وَقُلْ لَهُمَا قَوْلاً كَرِيماً، وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ مِنَ الرَّحْمَةِ وَقُلْ رَبِّ ارْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيراً) (الاسراء:23،24) *. و خودایێ تە فەرمانا دایی هوین پەرستنا وی ب تنێ بکەن، و د گەل دەیبابان د قەنج بن، و ئەگەر ئێک ژ وان یان هەردوو ل دەڤ تە پیر بوون، تو [د خزمەتکرنا واندا] نەبێژە وان ((ئۆف)) ژی [کو تو وەستیان و بێزارییا خۆ ژ وان دیار بکەی]، و ل وان نەخورە و وان پاشڤە نەبە و [شوینا ((ئۆف ئۆفێ))] ئاخفتنەکا نەرم و جوان د گەل وان بکە. و خۆ زێدە بۆ وان بشکێنە و زێدە دلۆڤانییێ د راستا واندا بکە [زێدە خۆ بۆ وان نەرم بکە و خۆ بشکێنە، و وان بینە دەڤ خۆ و خودان بکە، هەروەکی وان ب بچویکاتی تو ب بەر خۆڤە ئینایی و خودان کری] و بێژە: خودێ وۆ دلۆڤانییێ ب وان ببە هەروەکی وان ب بچویکاتی دلۆڤانی ب من بری، و ئەز مەزن کریم.

336- وعن أبي بكرةَ نُفَيْع بنِ الحارثِ رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَلا أُنَبِّئُكُمْ بِأَكْبَرِ الْكَبائِرِ ؟ » ثلاثاً قُلنا: بلَى يا رسولَ الله: قال: « الإِشْراكُ بِاللهِ، وعُقُوقُ الْوالِدَيْن » وكان مُتَّكِئاً فَجلَسَ، فقال:«أَلا وقَوْلُ الزُّورِ وشهادُة الزُّورِ » فَما زَال يكَرِّرُهَا حتَّى قُلنَا: لَيْتهُ سكتْ. متفق عليه.

و ژ ئەبی بکرەی، نوقەیعێ کورێ حارسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز مەزنترین گونەهێت مەزن بۆ هەوە نەبێژم؟ سێ جاران، مە گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: هەڤپشک چێکرنە دگەل خودێ و دلهێلانا دایبابانە، و یێ پالدای بوو و روینشتە خوارێ، و گۆت: و بزانن گۆتنا درەو و بێبەخت و پویچە، و شادەزۆریە، و هەر گۆت و گۆتەڤە هەتا (ژ بەر وی و ژ دلپێڤەبوون هندی هند زێدە گۆتەڤە) مە گۆت: خۆزی هش ببا.

337- وعن عبد اللهِ بنِ عمرو بن العاص رضي الله عنهما عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الْكبائرُ: الإِشْراكُ بِاللهِ، وعقُوق الْوالِدَيْنِ، وقَتْلُ النَّفْسِ، والْيمِينُ الْغَموس» رواه البخاري.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ عەمرێ کوڕێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: گونەهێت مەزن: هەڤپشک چێکرنە دگەل خودێ و دلهێلانا دایبابانە، و کوشتنا مرۆڤییە و سویندا ژ درەوە.

« اليمِين الْغَمُوسُ » التي يَحْلِفُهَا كَاذِباً عامِداً، سُمِّيت غَمُوساً، لأَنَّهَا تَغْمِسُ الحالِفَ في الإِثم.

338- وعنه أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مِنَ الْكبائِرِ شتْمُ الرَّجلِ والِدَيْهِ،» قالوا: يا رسولَ اللَّه وهَلْ يشْتُمُ الرَّجُلُ والِديْهِ ؟، قال: « نَعمْ، يَسُبُّ أَبا الرَّجُلِ، فيسُبُّ أَباه، ويسُبُّ أُمَّهُ، فَيسُبُّ أُمَّهُ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ گونەهێت مەزنە مرۆڤ خەبەرا بێژیتە دایبابێت خۆ، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ما مرۆڤ خەبەرا دبێژیتە دایبابێت خۆ؟ گۆت: بەلێ خەبەرا دبێژیتە بابێ مرۆڤی، ئەو ژی خەبەرا دبێژیتە بابێ وی، و خەبەرا دبێژیتە دایکا وی ئەو ژی خەبەرا دبێژیتە دایکا وی.

وفي روايةٍ: « إِنَّ مِنْ أَكْبرِ الكبائِرِ أَنْ يلْعنَ الرَّجُلُ والِدَيْهِ، » قيل: يا رسول اللَّهِ كيْفَ يلْعنُ الرجُلُ والِديْهِ ؟، قال: « يسُبُّ أَبا الرَّجُل، فَيسُبُّ أَبَاهُ، وَيَسبُّ أُمَّه، فيسُبُّ أُمَّهُ».

و د ریوایەتەکا دیدا: ژ مەزنترین گونەهێت مەزنە مرۆڤ لەعنەتێ ل دایبابێت خۆ بکەت، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ما مرۆڤ لەعنەتێ ل دایبابێت خۆ دکەت؟ گۆت: خەبەرا دبێژیتە بابێ مرۆڤی، ئەو ژی خەبەرا دبێژیتە بابێ وی، و خەبەرا دبێژیتە دایکا وی ئەو ژی خەبەرا دبێژیتە دایکا وی.

339- وعن أبي مُحَمَّد جُبيْرِ بنِ مُطعِمٍ رضي اللَّه عنه أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «لا يَدْخُلُ الجَنَّةَ قَاطِعٌ » قال سفيان في روايته: يعْني: قاطِع رحِم. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موحەممەد جوبەیرێ کوڕێ موتعمی ﷺ کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤانی بڕ، ناچیتە بەحەشتێ.

340- وعن أبي عِيسى المغِيرةِ بنِ شُعْبةَ رضي اللَّه عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ اللَّهُ تعالى حَرَّمَ عَلَيْكُمْ عُقُوقَ الأُمهَاتِ، ومنْعاً وهات، ووأْدَ البنَاتِ، وكَرِهَ لكُمْ قِيل وقالَ، وكثرة السَؤالِ، وإِضَاعة المالِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی عیسا موغیرێ کوڕێ شوعبەی ﷺ کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن ل سەر هەوە یێ حەرامکری: دلهێلانا دایکان، و نەهێلانا ب جهئینا تشتێ واجب، و خواستنا تشتێ نە یێ مرۆڤی، و بنئاخکرنا کچان هێژ یێت ساخ، و نەهیا هەوە دکەت: ژ گۆتگۆتکان، و پسیارکرنا زێدە، و مەزاختنا مالی نە د جهێ دورستدا.

قولُهُ: « منعاً » معنَاهُ: منعُ ما وجَبَ عَلَيْهِ وَ « هَاتِ »: طَلَبُ مَا لَيسَ لَهُ و « وَأْدَ البنَاتِ» معْنَاه: دَفْنُهُنَّ في الحَياةِ، وَ « قِيلَ وقَالَ » مَعْنَاهُ: الحدِيثُ بِكُلِّ مَا يَسمعُهُ، فيقُولُ: قيلَ كَذَا، وقَالَ فُلانٌ كَذَا مِمَّا لا يَعلَمُ صِحَّتَهُ، ولا يَظُنُّهَا، وكَفى بالمرْءِ كذِباً أَنْ يُحَدِّث بِكُلِّ ما سَمِعَ. و « إِضَاعَةُ المال »: تبذيره وصرفُهُ في غَيْرِ

الوُجُوهِ المأْذُون فِيهَا مِنْ مَقَاصِدِ الآخِرةِ والدُّنيا، وتَرْكُ حِفْظِهِ مع إِمْكَانِ الحفْظِ. و « كثرةُ السُّؤَالِ » الإِلحاحُ فِيمَا لا حاجةَ إِلَيْهِ.

وفِي الباب أَحادِيثُ سبقَتْ فِي البابِ قبله كَحَدِيثَ « وأَقْطعُ مَنْ قَطَعكِ » وحديث « مَن قطَعني قَطَعهُ اللَّه ».

42- باب فضل بر أصدقاء الأب والأم والأقارب والزوجة وسائر من يندب إكرامه
بابەتێ خێرا باشیکرنا دگەل هەڤالێت دایبابان و مرۆڤێت مرۆڤی و ژنێ و هەمی یێت دی یێت باش ئەوێت قەدرێ وان بێتە گرتن

241- عن ابن عمر رضي الله عنهما أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إن أَبرَّ البرِّ أَنْ يصِلَ الرَّجُلُ وُدَّ أَبِيهِ ».

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترین باشی ئەوە مرۆڤ دگەل وی یێ خودانێ حەژێکرنا بابێ خۆ یێ باش بیت (ئانکو دگەل وی یێ باش بیت یێ بابێ مرۆڤی حەژێ دکر).

342- وعن عبدِ اللهِ بن دينارٍ عن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أَنَّ رجُلاً مِنَ الأَعْرابِ لقِيهُ بِطرِيق مكَّة، فَسلَّم عَلَيْهِ عَبْدُ الله بْنُ عُمرَ، وحملهُ على حمارٍ كَانَ يرْكَبُهُ، وأَعْطَاهُ عِمامةً كانتْ على رأْسِهِ، قال ابنُ دِينَارٍ: فقُلنا لهُ: أَصْلَحكَ الله إِنَّهمْ الأَعْرابُ وهُمْ يرْضَوْنَ بِاليسِيرِ. فقال عبدُ الله بنُ عمر: إِنَّ هذا كَان ودّاً لِعُمَرَ بن الخطاب رضي الله عنه، وإِنِّي سمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إِنَّ أَبرَّ البِرِّ صِلةُ الرَّجُلِ أَهْلَ وُدِّ أَبِيهِ ».

وفي روايةٍ عن ابن دينار عن ابن عُمَر أَنَّهُ كَانَ إِذا خرج إلى مَكَّةَ كَانَ لَهُ حِمارٌ يَتَرَوَّحُ عليْهِ إذا ملَّ رُكُوب الرَّاحِلَةِ، وعِمامةٌ يشُدُّ بِها رأْسهُ، فَبيْنَا هُو يوْما على ذلِكَ الحِمَارِ إذْ مَرَّ بِهِ أَعْرابِيٌّ، فقال: أَلَسْتَ فُلانَ بْنَ فُلانٍ ؟ قال: بلَى: فَأَعْطَاهُ الحِمَارَ، فقال: ارْكَبْ هذا، وأَعْطاهُ العِمامةَ وقال: اشْدُدْ بِهَا رأْسَكَ، فقال لَهُ بَعْضُ أَصْحابِهِ: غَفَر الله لَكَ، أَعْطَيْتَ هذَا الأَعْرابِيّ حِماراً كُنْتَ تَروَّحُ عليْهِ، وعِمامَةً كُنْتَ تشُدُّ بِهَا رأْسَكَ؟ فقال: إِنِّي سَمِعْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُقولُ: « إِنْ مِنْ أَبَرِّ البِرِّ أَنْ يَصِلَ الرَّجُلُ أَهْلَ وُدِّ أَبِيهِ بَعْد أَنْ يُولِّيَ» وإِنَّ أَبَاهُ كَانَ صَدِيقاً لِعُمر رضي الله عنه، روى هذِهِ الرِّواياتِ كُلَّهَا مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ دیناری ژ عەبدوللایێ کورێ عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، د رێکا مەکەهێدا زەلامەك ژ کۆچەرە عەرەبان دیت، عەبدوللایێ کورێ عومەری سلاڤ کرێ و ل کەرەکێ سویارکر ئەو یێ لێ سویار بوو، و شاشکەك دایێ ل سەر سەرێ وی بوو، ئیبن دیناری گۆت: مە گۆتێ: خودێ ژێ رازی، ئەو ژ کۆچەرە عەرەبانە و ئەو ب کێمێ رازی دبن، عەبدوللایێ کورێ عومەری گۆت: ب راستی ئەڤە هەڤالێ عومەرێ کورێ خەتابی بی ﷺ، و من یێ گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ دگۆت: باشترین باشی ئەوە مرۆڤ دگەل وی یێ خودانێ حەژێکرنا بابێ خۆ پشتی مری یێ باش بیت. و د ریوایەتەکا دیدا ژ ئیبن دیناری ژ ئیبن عومری، وەختێ دچۆ مەکەهێ وی کەرەك هەبوو لێ سویار دبوو هەکە ل سەر حێشترێ شلببا، و شاشکەك هەبوو ل سەرێ خۆ دشداند، رۆژەکێ ل سەر پشتا وی کەری بوو کۆچەرە عەرەبەك د بەررا بۆری گۆت: تو نە بێڤانێ کورێ بێڤانی؟ گۆت: بەلێ، ئینا کەر دایێ گۆتێ لێ سویاربە، و شاشکەك ژی دایێ و گۆت: ل سەرێ خۆ بشدینە، هندە هەڤالێت وی گۆتنێ: خودێ گونەهێت تە پویچکەت، تە کەرەك دا ڤی کۆچەرە عەرەبی تو پێ دهاتی و دچۆی، و شاشکەك تە سەرێ خۆ پێ

دشداند؟ گۆت: من یێ گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ دگۆت: باشترین باشی ئەوە مرۆڤ دگەل وی یێ خودانێ حەژێکرنا بابێ خۆ پشتی مری یێ باش بیت.

343- وعن أبي أُسَيْد بضم الهمزة وفتح السين مالكِ بنِ رَبِيعَةَ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه قال: بَيْنا نَحْنُ جُلُوسٌ عِنْدَ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذ جاءَهُ رجُلٌ مِنْ بني سَلَمة فقالَ: يارسولَ الله هَلْ بقى مِن بِرِّ أَبويَّ شيءٌ أَبَرُّهُمَا بِهِ بَعدَ مَوْتِهِمَا ؟ فقال: « نَعَمْ، الصَّلاَة علَيْهِمَا، والاسْتِغْفَارُ لَهُما، وإِنْفاذُ عَهْدِهِما، وصِلةُ الرَّحِمِ التي لا تُوصَلُ إلاَّ بِهِمَا، وإِكْرَامُ صَدِيقهما » رواه أبو داود.

و ژ ئەبی ئوسەیدی، مالکێ کورێ رەبیعە یێ ساعدی رضی الله عنه، گۆت: ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێت روینشتی بووین وەختێ زەلامەك ژ بەنی سەلەمە هاتیە دەف گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ما تشەك ژ حەقێ دایبابێت من پشتی مرنا وان مایە ئەز پێ راببم؟ گۆت: بەلێ: دوعاکرنە بۆ وان و داخوازا گونەهە ژێ برنێیە بۆ وان و جهئینانا وەسیەتا وانە و باشیگەهاندنە دگەل کەس و کاران ل سەر خاترا وان و قەدرگرتنا هەڤالێت وانە.

344- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: ما غِرْتُ على أَحَدٍ مِنْ نِسَاءِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَا غِرْتُ على خديجةَ رضي الله عنها. ومَا رَأَيْتُهَا قَطُّ، ولَكِنْ كَانَ يُكْثِرُ ذِكْرَهَا، وَرُبَّما ذَبح الشَّاةَ، ثُمَّ يُقَطِّعُهَا أَعْضَاء، ثُمَّ يَبْعثُهَا في صدائِق خدِيجةَ، فَرُبَّما قلتُ لَهُ: كَأَنْ لَمْ يكُنْ في الدُّنْيَا إلاَّ خديجةُ، فيقولُ: « إِنَّها كَانتْ وَكَانَتْ وكَانَ لي مِنْهَا ولَدٌ » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: ئەز ل سەر چو هەڤسەرێت پێغەمبەری ﷺ غیرەت و گر نەچۆم وەکی ئەز ل سەر خەدیجایێ رضی الله عنها، غیرەت چۆیم و من د بنیرا نەدیت بوو، بەلێ گەلەك بەحسێ وێ دکر، و دبوو گیسک ڤەکوشتبا پاشی دا کەتە پارچە پارچە پاشی دا بۆ هەڤالێت خەدیجایێ هنێریت، و دبوو من گۆتبایێ هەروەکی کەس ژ بلی خەدیجایێ د ڤێ دنیاییێدا نینە، دابێژیت: ئەو یا هۆسا و هۆسا بوو (ئانکو مەدحێت وێ دکرن) و من بچویک ژ وێ هەبوون.

وفي روايةٍ وإنْ كَانَ لَيَذبحُ الشَّاةَ، فَيُهْدِي في خَلائِلِهَا مِنْهَا مَا يسَعُهُنَّ.

وفي روايةٍ كَانَ إِذَا ذَبحَ الشَّاةَ يَقُولُ: « أَرْسِلُوا بِهَا إِلى أَصْدِقَاءِ خَدِيجةَ ».

وفي روايةٍ قالت: اسْتَأْذَنَتْ هَالَةُ بِنْتُ خُوَيْلِدٍ أُخْتُ خَديجَةَ عَلَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَعَرفَ اسْتِئْذَانَ خديجة، فَارْتَاحَ لَذَلِكَ فقالَ: « اللَّهُمَّ هَالَةُ بِنْتُ خوَيْلِدٍ ».

و د ریوایەتەکێدا: گیسک دڤەکوشت و ژێ دکرە دیاری بۆ هەڤالێت وێ هندی تێرا وان کربا.

و د ریوایەتەکێدا: هەکە گیسک ڤەکوشتبا دگۆت: بۆ هەڤالێت خەدیجایێ فرێکەن.

و د ریوایەتەکێدا: گۆت: هالا کچا خووەیلدی خویشکا خەدیجایێ، دەستویری خواست بێتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستویر وەرگرتنا خەدیجایێ زانی، پێ خۆش بوو و گۆت: یا خودێ هالا کچا خووەیلدی بیت.

قَوْلُهَا: « فَارتَاحَ » هو بِالحاءِ، وفي الجمْعِ بين الصحيحين لَلْحُمَيْدِي: « فَارْتَاعَ » بِالعينِ ومعناه: اهْتَمَّ بِهِ.

345- وعن أَنس بن مالكٍ رضي الله عنه قال: خَرجْتُ معَ جرير بن عبدِ الله الْبَجَليِّ رضي الله عنه في سَفَرٍ، فَكَانَ يَخْدُمُني فقلتُ لَهُ: لا تَفْعلْ، فقال: إِنِّي قَدْ رَأَيْتُ الأَنصارَ تَصْنَعُ برسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم شَيْئاً آلَيْتُ عَلى نَفْسي أَنْ لا أَصْحبَ أَحداً مِنْهُمْ إِلاَّ خَدمْتُهُ متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسێ کورێ مالکی ﷺ، گۆت: ئەز د وەغەرەکێدا دگەل جەریرێ کورێ عەبدوللایێ بەجەلی ﷺ، دەرکەفتم، خزمەتا من دکر من گۆتێ: وەنەکە، گۆت: ب راستی من ئەنسار خەلکێ مەدینێ دیتن کا چ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرن، من سویندا ل سەر خۆ خواری ئەز دگەل کەسێ ژ وان (ئانکو ئەنساران خەلکێ مەدینێ) نەبم هەکە ئەز خزمەتا وان نەکەم.

43- باب إكرام أهل بيت رسول الله صلى الله عليه وسلموبيان فضلهم

بابەتێ قەدرگرتنا خەلکێ مالا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و دیارەکرنا قەدرێ وان

قال الله تعالى: * (إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيراً) (الأحزاب: من الآية33) * . گەلی خەلکێ ڤێ مالێ ب راستی خودێ دڤێت هەوە ژ قرێژا گونەهان بشۆت، و پاقژییەکا پاقژ هەوە پاقژ بکەت. وقال تعالى: * (وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ) (الحج:32) * . و هەرکەسێ ئەمرێت خودێ [رێ و نیشانێت دینی] مەزن بدانیت، وەکی ئەمر پێ هاتی، ب جه بکەت، ب راستی ئەڤە [ئانکوو مەزن وەرگرتنا ئەمرێت خودێ یان قوربانی] نیشانا ژ خودێ ترسیانا دلانە.

346- وعن يزيد بن حيَّانَ قال: انْطَلَقْتُ أَنا وحُصيْنُ بْنُ سَبْرَةَ، وعمْرُو بن مُسْلِمٍ إلى زَيْدِ بْنِ أَرقمَ رضي اللَّه عنهم، فلَمَّا جَلسْنا إِلَيهِ قال له حُصيْنٌ: لَقَد لَقِيتَ يَا زيْدُ خَيْراً كَثِيراً، رَأَيْتَ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وسمِعْتَ حَدِيثَهُ، وغَزَوْتَ مَعَهُ، وَصَلَّيتَ خَلْفَهُ: لَقَدْ لَقِيتَ يا زَيْدُ خَيْراً كَثِيراً، حَدِّثْنَا يا زَيْدُ ما سمِعْتَ مِنْ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. قال: يا ابْنَ أَخِي واللَّهِ لَقَدْ كَبِرتْ سِنِّي، وقَدُم عهْدي، ونسِيتُ بعْضَ الذي كنتُ أَعِي مِنْ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَمَا حَدَّثْتُكُمْ، فَاقْبَلُوا، وَمَالا فَلا تُكَلِّفُونِيهِ ثُمَّ قال: قام رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَوْماً فِينَا خطِيباً بِمَاءٍ يُدْعي خُمّاء بَيْنَ مكَّةَ وَالمدِينَةِ، فَحَمِدَ اللَّه، وَأَثْنى عَلَيْه، ووعَظَ، وَذَكَّرَ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بعْدُ: أَلا أَيُّهَا النَّاسُ، فَإِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رسولُ ربي فَأُجيبَ، وأَنَا تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ: أَوَّلُهُما كِتابُ اللَّهِ، فِيهِ الهُدى وَالنُّورُ، فَخُذُوا بِكِتابِ اللَّه، وَاسْتَمْسِكُوا به» فَحثَّ على كِتَابِ اللَّه، ورغَّبَ فِيهِ. ثمَّ قَالَ « وأَهْلُ بَيْتِي، أُذكِّركم اللَّه في أهلِ بيْتي، أذكِّرُكم اللَّه في أهل بيتي » فَقَالَ لَهُ حُصَيْنٌ: ومَنْ أَهْلِ بَيْتِهِ يا زيْدُ ؟ أليس نساؤُه من أهلِ بيتهِ ؟ قال: نساؤُه منْ أهلِ بيتِهِ وَلَكِن أَهْلُ بيْتِهِ منْ حُرِم الصَّدقَة بعْدَهُ، قَال: ومَنْ هُم؟ قَالَ: هُمْ آلُ عليٍّ، وآلُ عَقِيلٍ، وآلُ جَعْفَر، وَآلُ عبَّاسٍ، قَالَ: كُلُّ هُؤلاءِ حُرِمَ الصَّدقَةَ ؟ قَالَ: نعَمْ. رواه مسلم.

وفي روايةٍ: « أَلا وَإِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ ثَقَلَيْنِ: أَحدُهَما كِتَابُ اللَّه وَهُو حبْلُ اللَّه، منِ اتَّبَعه كَانَ عَلَى الهُدى، ومَنْ تَرَكَهُ كانَ على ضَلالَةٍ ».

و ژ یەزیدێ کورێ حەیانی گۆت: ئەز و حوسەینێ کورێ سەبرە و عەمرێ کورێ موسلمی چۆینە دەف زەیدێ کورێ ئەرقەمی رضی الله عنهم، ڤێجا دەمێ ئەم روینشتینە دەف حوسەینی گۆت: ب راستی یا زەید تە گەلەك خێرا دیتی، تە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ دیتی و تە ئاخفتنا وی یا گولێ بووی و تە جیهادا د گەل کری، و تە نڤێژا ل پشت کری، ب راستی یا زەید تە گەلەك خێرا دیتی، یا زەید بۆ مە حەدیسەکێ بێژە تە ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ ببیت، گۆت: برازا، ئەز ب خودێ کەم ژیێ من یێ مەزن بووی و ئەز یێ کەڤن بوویم، و هندەك ژ وێ یا من ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ بەرکری من یا ژ بیرکری، یا من بۆ هەوە گۆت وەرگرن، و یا نە ژ من نەخوازن، پاشی گۆت: رۆژەکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتار خوین د ناف مەدا رابوو ل سەر کانیا خوماء د ناڤبەرا مەکەه و مەدینێدا، شوکر و حەمدا خودێ کر، و پەسن و مەدحێت وی کرن، و شیرەتکرن و بیرئینان کر، پاشی گۆت: ئەڤە و پشتی ڤێ: بزانن گەلی مرۆڤان، ب راستی ئەز مرۆڤم (ئانکو

مرن بۆ من ژی یا هەی وەکی بۆ هەر مرۆڤەکێ هەی) و نێزیکە قاسدێ خودێ بێت و ئەز بەرسڤا وی بدەم (مەخسەد پێ مرنە) و من دوو گرانێت (چونکی هندێت مەزنن) د ناف هەوەدا ییێت هێلاین: یا ئێکێ کتێبا خودێیە (کو قورئانە) راستەرێ یێ و رۆناهی یا تێدا، ڤێجا کتێبا خودێ وەرگرن و خۆ پێڤە بگرن. و قورئان دا شرینکرن و پالدانا قورئانێ کر، پاشی گۆت: و خەلکێ مالا من، ئەز خودێ ل بیرا هەوە دئینم د خەلکێ مالا خۆدا، ئەز خودێ ل بیرا هەوە دئینم د خەلکێ مالا خۆدا. حوسەینی گۆت: خەلکێ مالا وی کینە یا زەید؟ ما ژنێت وی نە ژ خەلکێ مالا وینە؟ گۆت: ژنێت وی ژ خەلکێ مالا وینە، بەلێ خەلکێ مالا وی ئەون ییێت زەکات پشتی وی ل سەر حەرامکری، گۆت: و ئەو کینە؟ گۆت: ئەو مالا عەلینە و مالا عەقیلینە و مالا جەعفەرینە و مالا عەباسینە. گۆت: ئەڤان هەمیان زەکات ل سەر وان حەرامکریە، گۆت: بەلێ. و د ریوایەتەکا دیدا: بزانن ئەز دێ دوو گرانان (چونکی هندێت مەزنن) د ناڤ هەوەدا هێلم: ئێک ژ وان کتێبا خودێیە (کو قورئانە) و ئەو رێک و فەرمانا خودێیە یا هەوە دگەهینیتە رازیبوونا خودێ، یێ دویف چۆ ئەو یێ ل سەر راستەرێ یێ، و یێ بهێلیت یێ ل سەر بەرزەبوونێ.

347- وعَن ابنِ عُمرَ رضي الله عنهما، عن أبي بَكْر الصِّدِّيق رضي الله عنه مَوْقُوفاً عَلَيْهِ أَنَّهُ قَالَ: ارْقُبُوا مُحَمَّداً صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في أَهْلِ بيْتِهِ، رواه البخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ ئەبی بەکر ئەلسەدیق ﷺ راوەستیای ژ وی (ئانکو ئاخفتن دگەهیتە وی بێی بگەهینیتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ) گۆت: موحەممەدی ﷺ د خەلکێ مالا ویدا بپارێزن.

44- باب توقير العلماء والكبار وأهل الفضلوتقديمهم على غيرهم، ورفع مجالسهم، وإظهار مرتبتهم

بابەتێ قەدرگرتنا زانایان و مەزنان و خودان قەنجی و کەرەمان و پێشئێخستنا وان ل سەر غەیری وان

و بلندکرنا دیوانا وان و دیارەکرنا ریز و جهێ وان

قال الله تعالى : * (قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الأَلْبَابِ) (الزمر: من الآية9) * . بێژە: ئەرێ ما ئەوێت [ئەرکێت خۆ] دزانن [و کار پێ دکەن] و ئەوێت نەزانن وەکی ئێکن؟ ب راستی بەس خودان ئەقل بۆ خۆ شیرەتان وەردگرن.

348- وعن أبي مسعودٍ عُقبةَ بنِ عمرٍو البدريِّ الأنصاريِّ رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَقْرَؤهُمْ لِكتَابِ اللَّهِ، فَإِنْ كَانُوا في الْقِراءَةِ سَواءً، فَأَعْلَمُهُمْ بِالسُّنَّةِ، فَإِنْ كَانُوا في السُّنَّةِ سَوَاءً، فَأَقْدمُهُمْ هِجْرَةً، فَإِنْ كانُوا في الهِجْرَةِ سَوَاءً، فَأَقْدَمُهُمْ سِنّاً وَلا يُؤَمَّنَّ الرَّجُلُ الرَّجُلَ في سُلْطَانِهِ، وَلا يَقْعُدُ في بيْتِهِ على تَكْرِمتِهِ إلاَّ بِإِذْنِهِ» رواه مسلم.

و ژ ئەبی مەسعودی، عوقبێ کورێ عەمرێ بەدری یێ ئەنساری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بلا یێ پتر قورئان ژبەر (یان یێ د قورئانێدا شارەزاتر یان خواندن باشتر) د ناڤ خەلکیدا ببیتە ئیمام (پێشنڤێژ) و هەکە هەمی د قورئانێدا وەکی ئێک بن، بلا یێ د حەدیسێدا شارەزاتر، و هەکە د حەدیسێدا وەکی ئێک بن، بلا یێ هجرەت و مشەختیبوون پێشتر، و هەکە د مشەختیاتییێدا وەکی ئێک بن، بلا یێ ژی درێژتر، نابیت پێشنڤێژیا مرۆڤی د دەسهەلاتیا ویدا بێتە کرن، و نابیت د مالا ویدا ل سەر جهێ وی یێ تایبەت روینتە خوارێ ب دەستویریا وی نەبیت.

وفي روايةٍ لَهُ: « فَأَقْدمهُمْ سِلْماً » بَدل « سِنًّا »: أَيْ إِسْلاماً.

و دریواتەکا دیدا یا وی: یێ د موسلمانەتییێدا پێشتر.

وفي رواية: يَؤُمُّ الْقَوْمَ أَقْرَؤهُمْ لِكتَابِ اللَّهِ، وأَقْدمُهُمْ قِراءَةً، فَإِنْ كَانَتْ قِراءَتُهُمْ سَواءً فَيَؤُمُّهم أَقْدمُهُمْ هِجْرةً، فَإِنْ كَانوا في الهِجْرَةِ سوَاء، فَلْيُؤَمَّهُمْ أَكْبرُهُمْ سِناً ».

و د ریواتەکا دیدا : بلا یێ پتر قورئان ژبەر (یان یێ د قورئانێدا شارەزاتر یان خواندن باشتر) د ناڤ خەلکیدا و خواندن پێشتر ببیتە ئیمام (پێشنڤێژ) و هەکە خواندنا وان وەکی ئێک بیت، بلا یێ هجرەت و مشەختیبوون پێشتر پێشنڤێژیا وان بکەت، و هەکە د مشەختیاتییێدا وەکی ئێک بن، بلا یێ ژی درێژتر پێشنڤێژیا وان بکەت.

والمرادُ « بِسُلْطَانِهِ » محلُّ ولايتِهِ، أَوْ الموْضعُ الذي يخْتَصُّ به. « وَتَكْرِمتُهُ» بفتحِ التاءِ وكسر والراءِ: وهِي ما يَنْفَرِدُ بِهِ مِنْ فِراشٍ وسرِيرٍ ونحْوِهِمَا.

349- وعنه قال: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يمْسحُ منَاكِبَنَا في الصَّلاةِ وَيَقُولُ: « اسْتَوُوا وَلا تخْتلِفُوا، فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيَلِني مِنكُمْ أُولوا الأَحْلامِ والنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهم، ثُمَّ الذين يلونَهم » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ملێت مە د نقێژێدا راست دکرن و دگۆت: رێزێت خۆ راست کەن و پێش ئێک و دوو نەکەڤن دێ دلێت هەوە بەرێک چن، بلا ییێت خودان عەقل و بالق (یان ییێت خودان قەدر) ژ هەوە نێزیکی من بن، پاشی ییێت نێزیکی وان (د سالۆخێ بۆریدا) پاشی ییێت نێزیکی وان.

وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لِيَلِني » هو بتخفيف النُّون وَلَيْسَ قَبْلَهَا يَاءٌ، ورُوِي بتشديد النُّون مع ياءٍ قَبْلَهَا. « والنُّهَى »: الْعُقُول: « وأُولُوا الأَحْلام » هُمْ الْبَالِغُونَ، وَقيل: أَهْلُ الحِلْمِ وَالْفَضْلِ.

350- وعن عبد الله بن مسعودٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لِيَلِني مِنْكُمْ أُولُوا الأَحْلامِ والنُّهَى، ثُمَّ الَّذِينَ يَلُونَهُمْ » ثَلاثاً « وإِيَّاكُم وهَيْشَاتِ الأَسْواقِ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بلا ییێت خودان عەقل و بالق (یان ییێت خودان قەدر) ژ هەوە نێزیکی من بن، پاشی ییێت نێزیکی وان (د سالۆخێ بۆریدا) - سێ جاران ئەڤە گۆت ـ و هشیاری دەنگ بلندی و قەرەبالغا بازاران بن (ئانکو خۆ ژێ بپارێزن).

351- وعن أبي يحْيى وَقيل: أبي مُحَمَّد سَهْلِ بن أبي حثْمة بفتح الحاءِ المهملة وإِسكان الثاءِ المثلثة الأَنصاري رضي الله عنه قال: انْطَلَقَ عبْدُ اللهِ بنُ سهْلٍ وَمُحيِّصَةُ ابْنُ مَسْعُودٍ إلى خَيْبَرَ وَهِيَ يَوْمَئِذ صُلْحٌ، فَتَفَرَّقَا.فَأَتَى مُحَيِّصةُ إلى عبدِ اللهِ بنِ سَهلٍ وهو يَتَشَحَّطُ في دمهِ قَتيلاً، فدفَنَهُ، ثمَّ قَدِمَ المدِينَةَ فَانْطَلَقَ عَبْدُ الرحْمنِ بْنُ سَهْلٍ وَمُحَيِّصَةُ وَحُوَيِّصةُ ابْنَا مسْعُودٍ إلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَذَهَب عَبْدُ الرَّحْمنِ يَتَكَلَّمُ فقال: «كَبِّرْ كَبِّرْ » وَهُوَ أَحْدَثُ القَوْمِ، فَسَكَت، فَتَكَلَّمَا فقال: « أَتَحْلِفُونَ وَتسْتَحِقُّونَ قَاتِلكُمْ ؟ » وَذَكَرَ تَمامَ الحدِيث. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی یەحیا و دبێژن: ئەبی موحەممەد، سەهلێ کورێ حەسمێ ئەنساری ﵁، گۆت: عەبدوللایێ کورێ سەهلی و موحییسێ کورێ مەسعودی، چۆنە خەیبەرێ، هنگی یا ڤەکری بوو، ژێکڤەبوون، موحییسە هاتە دەف عەبدوللایێ کورێ سەهلی د خوینا خۆدا دگەڤزی، ئینا د گۆریدا ڤەشارت، پاشی هاتە مەدینەیێ، عەبدولرەحمانێ کورێ سەهلی و موحییسە و حووەییسە هەردوو کورێت مەسعودی، هاتنە دەف پێغەمبەری ﷺ عەبدولرەحمان چۆ باخڤیت پێغەمبەری ﷺ گۆت: یێ مەزنتر بلا باخڤیت، و ئەو ژ هەمیان بچویکتر بوو بێ دەنگ بوو، هەردووکێت دی ئاخفتن، پێغەمبەری ﷺ گۆت: هوین دێ سویند خۆن (کو عەبدوللایێ کورێ سەهلی خەلکێ خەیبەرێ یێ کوشتی) و دێ هەژی خوینا کوشتییێ خۆ بن.

وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كَبِّرْ كَبِّرْ » معنَاهُ: يَتَكلَّمُ الأَكْبَرُ.

352- وعن جابرٍ رضي اللهُ عنه أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَجْمَعُ بيْنَ الرَّجُلَيْنِ مِنْ قَتْلَى أُحُدٍ يَعْني في القَبْرِ، ثُمَّ يَقُولُ: « أَيُّهُما أَكْثَرُ أَخْذاً لِلْقُرْآنِ ؟ » فَإِذَا أُشِيرَ لَهُ إلى أَحَدِهِمَا قَدَّمَهُ في اللَّحْدِ. رواه البخاريُّ.

ژ جابری ﵁،گۆت: پێغەمبەری ﷺ دوو زەلام پێکڤە ژ کوشتی ییێت ئوحودێ دکرنە د گۆریدا، پاشی دگۆت: کێ پتر قورئان ژبەرە؟ و هەکە ئێک نیشا دابا ئەو پێش دئێخست.

353- وعن ابن عُمرَ رضي اللَّهُ عنهما أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَرَاني في المَنَامِ أَتَسَوَّكُ بِسِوَاكٍ، فَجَاءَنِي رَجُلانِ، أَحدُهُمَا أَكْبَرُ مِنَ الآخَرِ، فَنَاوَلْتُ السِّوَاكَ الأَصْغَرَ، فقيلَ لي: كَبِّرْ، فَدَفَعْتُهُ إِلى الأَكْبَرِ مِنْهُمَا » رواه مسلم مُسْنَداً والبخاريُّ تعليقاً.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من د خەونێدا ددیت، من سیواك ب كار دئینا، و دوو زەلام دهاتنە دەف من، ئێك ژ یێ دی مەزنتر بوو، من سیواك داف یێ بچویكتر، ئێكێ گۆتە من: بدەف یێ مەزن، ئینا من داف یێ مەزنتر.

354- وعن أبي موسى رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ مِنْ إِجْلالِ اللَّهِ تعالى إِكْرَامَ ذى الشَّيْبَةِ المسْلِمِ، وَحَامِلِ الْقُرآنِ غَيْرِ الْغَالي فِيهِ، والجَافي عَنْهُ وإِكْرَامَ ذِي السُّلْطَانِ المقْسِطِ » حديثٌ حسنٌ رواه أبو داود.

ژ ئەبی موسا ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ مەزنگرتنا خودایێ مەزنە، قەدرگرتنا موسلمانێ خودان موی ییێت سپی، و قەدرگرتنا هەلگرێ قورئانێ (خواندەڤانێ قورئانێ) یێ نەیێ توند تێدا (یێ كویر نە چۆبیتە تێدا و ژ توخویبێت وێ ییێت دورست دەرباز نە بووی) و نە یێ سست و پشتا خۆ دایە خواندنا وێ (مەخسەد دڤێت دگەل قورئانێ و د هەمی كار و باراندا مرۆڤ یێ ناڤنجی بیت) و قەدرگرتنا خودان دەسهەلاتێ دادپەرەر.

355- وعن عَمْرو بنِ شُعَيْبٍ، عن أَبِيهِ، عن جَدِّه رضي اللَّهُ عنهم قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيَعْرِفْ شَرفَ كَبِيرِنَا » حديثٌ صحيحٌ رواه أبو داود والترمذي، وقال الترمذي: حديثٌ حسنٌ صحيح.

ژ عەمرێ كورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ ژ باپیرێ خۆ، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نە ژ وانە ییێت ل سەر رێكا مە یێ دلۆڤانیێ ب بچویكێ مە نەبەت، و هەژاتیا مەزنێ مە (ژ قەدر و رێزگرتنێ) نەزانیت.

وفي رواية أبي داود « حَقَّ كَبِيرِنَا ». **و د ریوایەتەكا دیدا: مافێ مەزنێ مە.**

356- وعن مَيْمُونَ بنِ أبي شَبِيبٍ رحمه اللَّهُ أَن عَائشَةَ رضي اللَّه عنها مَرَّ بِها سَائِلٌ، فَأَعْطَتْهُ كِسْرَةً، وَمرّ بِهَا رَجُلٌ عَلَيْهِ ثِيَابٌ وهَيْئَةٌ، فَأَقْعَدتْهُ، فَأَكَلَ فَقِيلَ لَهَا في ذلكَ ؟ فقالت: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَنْزِلُوا النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ » رواه أبو داود. لكِنْ قال: مَيْمُونُ لَمْ يُدْرِك عائِشَةَ.

وَقَدْ ذَكَرَهُ مُسْلمٌ في أَوَّلِ صَحِيحهِ تَعْلِيقاً فقال: وَذُكَرَ عَنْ عائِشَةَ رضي اللَّه عنها قالت: أَمرنا رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنْ نُنْزِل النَّاسَ مَنَازِلَهُمْ، وَذَكَرَهُ الحاكِمُ أَبُو عبدِ اللَّهِ في كِتابِهِ « مَعْرِفَة عُلُومِ الحَديث » وقال: هو حديثٌ صحيح.

و ژ مەیمونێ كورێ ئەبی شەیبەی، خودێ دلۆڤانیێ پێ ببەت، گۆت: خواز خوازۆكەك د بەر عائیشاییێرا بۆری، پرتەكا نانی دایێ، و زەلامەكێ ب جلك و ب سەروبەر بەررا بۆری، دانا خوارێ و خوار، پسیارا ڤێ ژێ هاتەكرن؟ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەلكی بداننە

جهێت وان. و موسلمی د پێشیا سەحیحا خۆدا بێ سەنەد ئینایە و گۆت: ژ عائیشایێ ﵂، هاتیە گۆتن: گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە یێ کری ئەم خەلکی ل جهێت وان بدانین.

357- وعن ابن عباسٍ رضي الله عنهما قال: قَدِمَ عُيَيْنَةُ بْنُ حِصْنٍ، فَنَزَلَ عَلَى ابنِ أَخِيهِ الحُرِّ بْنِ قَيْسٍ، وَكَانَ مِنَ النَّفَرِ الَّذِينَ يُدْنِيهِمْ عُمَرُ رضي الله عنه، وَكَانَ القُرَّاءُ أَصْحَابَ مَجْلِسِ عُمَرَ وَمُشَاوَرَتِهِ، كُهُولاً كَانُوا أَوْ شُبَّاناً، فقال عُيَيْنَةُ لابْنَ أَخِيهِ: يا ابْنَ أَخي لَكَ وجْهٌ عِنْدَ هذَا الأَمِيرِ، فَاسْتَأْذِنْ لِي عَلَيْهِ، فَاسْتَأْذَنَ لَهُ، فَأَذِنَ لَهُ عُمَرُ رضي الله عنه، فلما دَخَل: قال هِي يا ابْنَ الخَطَّابِ: فَوَاللَّه مَا تُعْطِينَا الجَزْلَ، وَلا تَحْكُمُ فِينا بِالعَدْلِ، فَغَضِبَ عُمَرُ رضي الله عنه حَتَّى هَمَّ أَنْ يُوقِعَ بِهِ، فقال لَهُ الحُرُّ: يَا أَمِيرَ المؤْمِنِينَ إِنَّ الله تعالى قال لِنَبِيِّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (خُذِ العَفْوَ وَأْمُرْ بِالعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الجَاهِلِينَ) وإن هذا مِنَ الجَاهِلِينَ. واللَّهِ ما جاوزَهَا عُمرُ حِينَ تَلاهَا عَلَيْهِ، وَكَانَ وَقَّافاً عِنْدَ كِتَابِ الله تعالى. رواه البخاري.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عویەینێ کورێ حوسنی هاتە دەف برازایێ خۆ حوررێ کورێ قەیسی، و ئەو ژ وان کەسان بوو ئەویێت عومەری ﵁، نێزیکی خۆ دکرن، و قورئان زان خەلکێ دیوانا عومەری بوون و جهێ مشێورەتا وی بوون، پیر بان یان جەحێل بان، عویەینە گۆتە برازایێ خۆ: ئەی برازا تە روی یێ ل دەف ڤی میری هەی، بۆ من دەستویریێ ژێ بخوازە، دەستویری بۆ ژێ خواست، عومەری ﵁، دەستویریا وی دا، ڤێجا دەمێ چۆیە دەف گۆت: هێ یا کورێ خەتتابی: ئەز ب خودێ کەم تو گەلەکێ نادەیە مە و تو ب دادوەریێ حوکمی د ناڤبەرا مەدا ناکەی، عومەر ﵁ تۆرە بوو، هەتا کرە دلێ خۆ بێشینیت، ئینا حوررى گۆتێ: یا میرێ موسلمانان ب راستی خودایێ مەزن دبێژیتە پێغەمبەرێ خۆ ﷺ: لێنەگرتنێ و کار و ئالییێ ساناهی بگرە، و فەرمانێ ب کار و کریارێت قەنج بکە، و رویێ خۆ ژ نەفامان وەرگێرە. و ئەڤە ژ نەزانایە، ئەز ب خودێ کەمە، عومەری نەدا سەر دەمێ ئایەت خواندی و ل بەر قورئانێڤە زێدە یێ راوەستیای بوو.

358- وعن أبي سعيدٍ سَمُرَةَ بنِ جُنْدبٍ رضي الله عنه قال: لَقَدْ كنْتُ عَلَى عهْدِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم غُلاماً، فَكُنْتُ أَحفَظُ عنْهُ، فَمَا يَمْنَعُني مِنَ القَوْلِ إلاَّ أَنَّ هَهُنَا رِجالاً هُمْ أَسنُّ مِنّي متفق عليه.

و ژ ئەبی سەعید، سەمورەیێ کورێ جوندوبی ﵁، گۆت: ئەز ل سەر وەختێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ جەحێلۆك بووم، و من ژ وی ژبەر دکر، و چو من نادەتە پاش ئەز بێژم ئەو نەبیت ئها ل ڤێرێ هندە زەلامێت هەین ژ من ب عەمرترن.

359- وعن أَنس رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما أَكْرَم شَابٌّ شَيْخاً لِسِنِّهِ إلاَّ قَيَّضَ الله لَهُ مَنْ يُكْرِمُهُ عِنْد سِنِّه » رواه الترمذي وقال حديث غريب.

ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە جەحێلەك قەدرێ پیرەمێرەکی بگریت، هەکە خودێ وی بۆ پەیدا نەکەت نەنڤیسیت، یێ قەدرێ وی ل ژیێ وی پیرەمێری بگریت.

مَعْنى « ارْقُبُوا » رَاعُوهُ وَاحترِمُوه وأَكْرِمُوهُ، والله أعلم.

45- باب زيارة أهل الخيرومجالستهم وصحبتهم ومحبتهم وطلب زيارتهم والدعاء منهم وزيارة المواضع الفاضلة

بابەتێ سەرەدانا خێرخوازان و رویشتنەخوارا دەف وان و هەڤالینیا وان و حەژێکرنا وان و سەرەدانا خوازیا وان و دوعا خواستن ژ وان و سەرەدانا جهێت ب قەدر

قال الله تعالى: * (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِفَتَاهُ لا أَبْرَحُ حَتَّى أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُباً) (الكهف:60) * و بێژە وان وەختێ موسایی گۆتییە خزمەتکارێ خۆ ئەز دێ هنگی راوەستم هەتا دگەهمە جهێ تێکەلبوونا هەردوو دەریایان، یان ژی وەختەکێ درێژ، ب سالان ئەز دێ چم [هەتا بگەهمە وی جهی]. إلى قوله تعالى * (قَالَ لَهُ مُوسَى هَلْ أَتَّبِعُكَ عَلَى أَنْ تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْداً) (الكهف:66) * . [موسایی] گۆت ئەرێ دێ هێلی ئەز دگەل تە بێم، بەلێ تو وێ زانینێ نیشا من بدەی یا نیشا تە هاتییە دان، کو بۆ من ببیتە رێبەر؟ وقال تعالى: * (وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ) (الكهف: من الآية28) * . [هەی موحەممەد] تو سەبرێ خۆ ل سەر وان بکێشە، و وان نەهێلە ئەوێت سپێدە و ئێڤاران گازی خودایێ خۆ دکەن [و خودایێ خۆ دپەرێسن، و ب پەرستن و گازییا خۆ]، قایلبوون و رازیبوونا خودایێ خۆ دڤێن.

360- وعن أَنسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: قال أبو بكر لِعمرَ رضي اللَّهُ عنهما بَعْدَ وَفَاةِ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: انْطَلِقْ بِنَا إِلى أُمِّ أَيْمَنَ رضي اللَّه عنها نَزُورُهَا كَما كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يزُورُهَا، فلَمَّا انْتَهَيا إِلَيْهَا، بَكَتْ، فَقَالاَ لَهَا: مَا يُبْكِيكِ أَما تَعْلَمِينَ أَنَّ ما عِنْدَ اللَّهِ خيرٌ لرسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ فقالت: إِنِّي لا أَبْكِي أَنِّي لأعْلَمُ أَنَّ ما عِندَ اللَّهِ تعالَى خَيرٌ لرسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ولَكنْ أبْكي أَنْ الوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّمَاءِ. فَهَيَّجَتْهُما على البُكَاءِ، فَجعلا يَبْكِيانِ معهَا. رواه مسلم.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: ئەبو بەکری گۆتە عومەری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پشتی مرنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مە ببە دەف ئومو ئەیمەنێ ﷺ، سەرا وێ بدەین هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرا وێ ددا، ڤێجا وەختێ گەهشتینە دەف، کرە گری، گۆتنێ: چ تە دگرینیت، ما تو نوزانی ب راستی یا ل دەف خودێ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چێترە؟ گۆت: ئەز ناکەمە گری ژبەر کو ئەز نوزانم یا ل دەف خودێ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چێترە، بەلێ ئەز دکەمە گری چونکی ب راستی وەحی ل عەسمانی هاتە برین، ئاراندن ل سەر گری، و هەردوکان دگەل وێ کرنە گری.

361- وعن أبي هريرة رضي اللَّه عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَنَّ رَجُلاً زَارَ أَخاً لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى، فَأَرْصد اللَّهُ تعالى على مَدْرجَتِهِ ملَكاً، فَلَمَّا أَتَى عَلَيْهِ قال: أَيْن تُرِيدُ ؟ قال: أُرِيدُ أَخاً لي فِي هذِهِ الْقَرْيةِ. قال: هَلْ لَكَ علَيْهِ مِنْ نِعْمَةٍ تَرُبُّهَا عَلَيْهِ ؟ قال: لا، غَيْر أَنِّي أَحْبَبْتُهُ فِي اللَّهِ تعالى، قال: فَإِنِّي رسول اللَّهِ إِلَيْكَ بأَنَّ اللَّه قَدْ أَحبَّكَ كَما أَحْبَبْتَهُ فِيهِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: زەلامەکی سەرا برایەکێ خۆ ل گوندەکێ دی دا، خودێ ملیاکەتەك ئێخستە د رێکا ویدا، و وەختێ هاتیە دەف گۆت: تە کیرێ دڤێت؟ گۆت: من برایەك ژ ڤی گوندی دڤێت، گۆتێ: ئەرێ تە قەنجییەك ل سەر وی هەیە تە دڤێت

راگری و بپارێزی؟ گۆت: نەخێر، بۆ هندێ نەبیت، من بۆ خودێ یێ حەژێکری، گۆت: ئەز قاسدێ خودێمە بۆ تە، ژ بەر هندێ خودێ حەژ تە کر هەروەکی تە بۆ خودێ حەژێکری.

يقال: « أَرْصدَه » لِكَذا: إِذَا وَكَّلَهُ بِحِفْظِهِ، و « المَدْرَجَةُ » بفتحِ الميمِ والراء: الطَّرِيقُ ومعنى « تَرُبُّهَا »: تَقُومُ بهَا، وتَسْعَى في صَلاحِهَا.

362- وعنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ عَادَ مَرِيضاً أَوْ زَار أَخاً لَهُ في اللَّه، نَادَاهُ مُنَادٍ: بِأَنْ طِبْتَ، وطَابَ مَمْشَاكَ، وَتَبَوَّأْتَ مِنَ الجَنَّةِ منْزِلاً » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ. وفي بعض النسخ غريبٌ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سەرا نەساخەکێ بدەت یان سەرەدانا برایەکێ بۆ خودێ بکەت، ملیاکەتەك دێ گازی کەت: (ئانکو دوعا بۆ کەت) (د دنیا و ئاخرەتێدا) خۆش بی، و ژیاننامەیا تە بۆ خۆشیێ بیت (ئانکو هەر رێکا خێرێ بگری) و تە جهەك بۆ خۆ ل بەحشتێ دورستکر.

363- وعن أبي موسى الأَشعَرِيِّ رضيَ اللَّهُ عنه أَن النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّما مثَلُ الجلِيس الصَّالِحِ وَجَلِيسِ السُّوءِ. كَحَامِلِ المِسْكِ، وَنَافِخِ الْكِيرِ، فَحامِلُ المِسْكِ، إِمَّا أَنْ يُحْذِيَكَ، وَإِمَّا أَنْ تَبْتَاعَ مِنْهُ وَإِمَّا أَنْ تَجِدَ مِنْهُ ريحاً طيِّبةً. ونَافخُ الكيرِ إِمَّا أَن يحْرِقَ ثيابَكَ وإِمَّا أَنْ تجِدَ مِنْهُ ريحاً مُنْتِنَةً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی نموونەیا هەڤالێ راستکار و باش و هەڤالێ خراب، وەکی هەلگر و خودانێ مسکێیە، و پفکەرێ کویرێیە، هندیکە هەلگرێ مسکێیە، یان دێ دەتە تە، یان دێ ژێ کری، یان دێ بێهنەکا خۆش ژ وی بینی (ئانکو دێ گەهیە هەوجەییا خۆ، چ ئەو بدەتە تە چ بکری چ بێهن خۆشی بگەهیتە تە) و پفکەرێ کویرێ، یان دێ جلکێت تە سۆژینیت، یان دێ بێهنەکا گەنی ژ وی بینی.

« يُحْذِيكَ »: يُعْطِيكَ.

364- وعن أبي هريرة رضي اللَّه عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « تُنْكَحُ المرْأَةُ لأَرْبعٍ: لِمالِهَا، وَلِحَسَبِهَا، وَلِجَمَالِهَا، ولِدِينِهَا، فَاظْفَرْ بِذَاتِ الدِّينِ تَرِبَتْ يَدَاك » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژن بۆ چار تشتان دئێتە مارەکرن: بۆ مالێ وێ و بۆ مالباتا وێ و بۆ جوانیا وێ و بۆ دینێ وێ، بگەهە یا خودان دین (هەکە تە وەنەکر و ل سەر ڤی بنیاتی ژن نەهەلبژارت) دەستێت تە ب ئاخێ بکەڤن و هەژار ببی.

ومعناه: أَنَّ النَّاس يَقْصِدُونَ في الْعَادَةِ مِنَ المرْأَةِ هَذِهِ الخِصَالَ الأَرْبعَ، فَاحِرصْ أَنْتَ عَلى ذَاتِ الدِّينِ. وَاظْفَرْ بِهَا، واحْرِص عَلى صُحْبَتِهَا.

رامانا حەدیسێ: خەلک بارا پتر ژنێ ژ بەر ڤان هەر چار خاسلەتان دهەلبژێرن، ڤێجا تو ل سەر یا خودان دین رژد بە و وێ بگەهینە خۆ و ل سەر هەڤالینیا وێ یێ رژدبە.

365- وعنْ ابن عباسٍ رضي اللَّه عنهما قال: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِجِبْرِيلَ: « مَا يمْنَعُكَ أَنْ تَزُورَنَا أَكْثَرَ مِمَّا تَزُورنَا ؟ » فَنَزَلَتْ: (ومَا نَتَنَزَّلُ إِلاَّ بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَما خَلْفَنَا وما بَيْنَ ذلِكَ) رواه البخاري.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە جبریلی: چ ناهێلیت سەرەدانا مە بدەی پتر ژ ڤێ سەرەدانا تو بۆ مە دکەی؟ ئەڤ ئایەتە هاتە خارێ: [وەختێ جبریل گیرۆ بووی ل پێغەمبەری و پێغەمبەر ژ بەر هندێ نەخۆش بووی، خودێ ئەمر دا جبریلی بێژیت]: و ئەم ملیاکەت نائێینە خوارێ ئەگەر ب ئەمرێ خودایێ تە و ب دەستوورا وی نەبیت، هندی بەری مە و هندی پشتی مە و هندی د ناڤبەرا هەردوویاندا، هەمی یێ خودێیە و ب ئەمرێ وییە، و خودایێ تە [چو ژ کار و بارێت بەندەیان] ژبیر ناکەت [ڤێجا تو ژبیر نەکری].

366- وعنْ أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضي الله عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا تُصَاحِبْ إلاَّ مُؤْمِناً، ولا يَأْكُلْ طعَامَكَ إلاَّ تَقِيٌّ ».رواه أبو داود، والترمذي بإِسْنَادٍ لا بأْس بِهِ.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضی الله عنه، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەڤالینیا کەسێ نەکە موسلمان و باوەردار نەبیت، و کەس زادێ تە نەخۆت یێ خودێ ترس و پارێزکار نەبیت.

367- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الرَّجُلُ عَلَى دِينِ خَلِيلِهِ، فَلْيَنْظُرْ أَحَدُكُمْ مَنْ يُخَالِلُ » رواه أبو داود والترمذي بإِسنادٍ صحيح، وقال الترمذي: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: مرۆڤ یێ ل سەر دینێ هەڤالێ خۆ، ڤێجا بلا ئێک ژ هەوە بەرێ خۆ بدەتێ کا دێ هەڤالینیا کێ کەت.

368- وعن أبي موسى الأَشْعَرِيِّ رضي اللهُ عنه أَن النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « المرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ ». متفق عليه وفي رواية قال قيل للنبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الرجل يحب القوم وَلَمّا يلحق بهم ؟ قال: « المرء مع من أحب ».

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤ (رۆژا قیامەتێ) یێ دگەل وی یێ حەژێ دکەت، و د ریوایەتەکا دیدا: گۆت: گۆتنە پێغەمبەری ﷺ مرۆڤ حەژ هندەکان بکەت و هێژ نەگەهشتیە وان؟ گۆت: مرۆڤ یێ دگەل وی یێ حەژێ دکەت.

369- وعن أَنس رضي الله عنه أَن أَعرابياً قال لرسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَتَى السَّاعَةُ ؟ قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا أَعْدَدْتَ لَهَا ؟ » قال: حُب اللهِ ورسولِهِ قال: « أَنْتَ مَعَ مَنْ أَحْبَبْتَ ».متفقٌ عليه، وهذا لفظ مسلمٍ.

ژ ئەنەسی رضی الله عنه، کۆچەرە عەرەبەکێ گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کەنگی قیامەتە؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: تە چ بۆ بەرهەڤکریە؟ گۆت: حەژێکرنا خودێ و پێغەمبەرێ وی. گۆت: تو یێ دگەل وی یێ تە حەژێکری.

وفي روايةٍ لهما: مَا أَعْدَدْتُ لَهَا مِنْ كَثِيرِ صَوْمٍ، وَلا صَلاةٍ، وَلا صَدَقَةٍ، وَلَكِنِّي أُحِبُّ اللهَ وَرَسُولَهُ.

و د ریوایەتەکا دیدا یا بوخاری و موسلمی: من نە گەلەك رۆژی و نە گەلەك نڤێژ و نە گەلەك سەدەقە بۆ بەرهەڤ نەکریە، بەلێ ئەز حەژ خودێ و پێغەمبەرێ وی دکەم.

370- وعن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنه قال: جاءَ رَجُلٌ إِلى رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسول الله كَيْفَ تَقُولُ فِي رَجُلٍ أَحبَّ قَوْماً وَلَمْ يلْحَقْ بِهِمْ ؟ فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « المرْءُ مَعَ مَنْ أَحَبَّ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تو بۆ مرۆڤەكێ چ دبێژی حەژ هندەكان بكەت، و نەگەهشتبیتە وان؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤ (رۆژا قیامەتێ) یێ دگەل وی یێ حەژێ دكەت.

371- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « النَّاسُ معَادِنُ كَمَعَادِنِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، خِيَارُهُمْ فِي الجَاهِلِيَّةِ خِيارُهُمْ فِي الإِسْلامِ إِذَا فَقِهُوا. وَالأَرْوَاحُ جُنُودٌ مُجَنَّدَةٌ، فَمَا تَعَارَفَ مِنْهَا ائْتَلَفَ، وَمَا تَنَاكَرَ مِنْهَا، اخْتَلَفَ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی مرۆڤ خودان ئەسل و بنیاتن وەكی زێری و زیڤی (ئانكو چاوا زێر و زیڤ نەوەكی ئێكن هۆسا مرۆڤ ژی نەوەكی ئێكن، یان یێ بنیاتێ وی یێ باش بیت چقێت وی ژی دێ ییێت باش بن و هەرهۆسا بەروڤا ژیژی) باش و بژارەییێت وان د جاهلیەتێدا باش و بژارەنە د ئیسلامەتییێدا هەكە د ئیسلامێدا شارەزا ببن و فەرمانێت ئیسلامێ بزانن، و روح كۆمێت كۆمن ییێت نێزیكی ئێك و ب ساخلەتان وەكی ئێك دكەڤنە بەرێك و فێر دبنە ئێك، و ییێت ساخلەتێت وان نەوەكی ئێك ژێك جودا دبن و ناكەڤنە بەرێك.

وروى البخاري قوله: « الأَرْوَاحُ » إلخ، من رواية عائشة رضي الله عنها.

372- وعن أُسيْرِ بْنِ عَمْرٍو ويُقَالُ: ابْنُ جابِرٍ وهو « بضم الهمزة وفتح السين المهملة» قال: كَانَ عُمَرُ بْنُ الخَطَّابِ رضي الله عنه إذا أَتَى عَلَيْهِ أَمْدادُ أَهْلِ الْيمنِ سأَلَهُمْ: أَفيُّكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ ؟ حتَّى أَتَى عَلَى أُوَيْسٍ رضي الله عنه، فقال له: أَنْتَ أُويْس بْنُ عامِرٍ ؟ قال: نَعَمْ، قال: مِنْ مُرَادٍ ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ ؟ قال: نعَمْ، قال: فكَانَ بِكَ بَرَصٌ، فَبَرَأْتَ مِنْهُ إِلاَّ مَوْضعَ دِرْهَمٍ ؟ قال: نَعَمْ. قال: لَكَ والِدَةٌ ؟ قال: نَعَمْ. قال سَمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « يَأْتِي عليْكُمْ أُوَيْسُ بْنُ عَامِرٍ مع أَمْدَادِ أَهْلِ الْيَمَنِ مِنْ مُرَادٍ، ثُمَّ مِنْ قَرَنٍ كَانَ بِهِ برصٌ، فَبَرَأَ مِنْهُ إِلاَّ مَوْضعَ دِرْهَمٍ، لَهُ وَالِدَةٌ هُو بِها برٌّ لَوْ أَقْسمَ على الله لأَبَرَّهُ، فَإِن اسْتَطَعْتَ أَنْ يَسْتَغْفِرَ لَكَ فَافْعَلْ » فَاسْتَغْفِرْ لِي فَاسْتَغْفَرَ لَهُ.

فقال له عُمَرُ: أَيْنَ تُرِيدُ ؟ قال: الْكُوفَةَ، قال: أَلا أَكْتُبُ لَكَ إِلى عَامِلِهَا ؟ قال: أَكُونُ فِي غَبْراءِ النَّاسِ أَحبُّ إِلَيَّ.

و ژ ئوسەیرێ كورێ عەمری و دبێژن: كورێ جابری گۆت: وەختێ هێزێت یەمەنێ دهاتن عومەرێ كورێ خەتتابی ﷺ پسیار ژ وان دكر: ئووەیسێ كورێ عامری دگەل هەوە هەیە؟ هەتا ب سەر ئووەیسی هەلبووی ﷺ،گۆتێ: تو ئووەیسێ كورێ عامری: گۆت: بەلێ گۆت: تو خەلكێ موراد پاشی یێ قەرەنێ؟ گۆت: بەلێ، گۆت: بەلەكیەك ل تەبوو تو یێ ژێ سلامەت بووی تەمەت دەرهمەكێ تێنەبیت؟ گۆت: بەلێ، گۆت: تە دایك هەیە؟ گۆت: بەلێ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ئووەیسێ كورێ عامری دگەل هێزێت یەمەنیان دێ هێتە دەف هەوە، بەلەكیەك لێ بوو یێ ژێ سلامەت بووی تەمەت دەرهمەكێ نەبیت، دایكەكا هەی یێ باش و گوهدارە بۆ دایكا خۆ، هەكە سویندێ ب سەر خودێ بخۆت (ئانكو بێژیت ب خودێ، خودێ دێ هۆكەتەهە) خودێ دێ سویندا وی ب جھ ئینیت (تشتێ سویند بۆ خواری خودێ دێ

دەتێ)، هەکە تو بشێی بۆتە داخوازا گونەھ ژێبرنێ بکەت، بکە. داخوازا گونەھ ژێبرنێ بۆ من بکە، داخوازا گونەھ ژێبرنێ بۆ کر. عومەری گۆتێ: دێ چییە کیرێ؟ گۆت: کوفە، گۆت: ئەز بۆتە بۆ والییێ وێرێ نامەکێ نەنڤیسم؟ گۆت: ئەز حەزتر دکەم دگەل خلکێ هەژار و نەنیاس بم.

373- وعن عمرَ بنِ الخطاب رضي الله عنه قال: اسْتَأْذَنْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في العُمْرَةِ، فَأَذِنَ لي، وقال: « لا تَنْسَنَا يا أَخَيَّ مِنْ دُعَائِكَ » فقال كَلِمَةً مَا يسُرُّني أَنَّ لي بِهَا الدُّنْيَا.وفي روايةٍ قال: « أَشْرِكْنَا يَا أخَيَّ في دُعَائِكَ ».حديثٌ صحيحٌ رواه أَبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ .

ژ عومەرێ کورێ خەتتابی رضی الله عنه، گۆت: من دەستویریا عومرێ ژ پێغەمبەری ﷺ خواست، دەستویری دا من، و گۆت: من ژ دوعاییێت خۆ ژبیر نەکە یا برا، ئاخفتنەك گۆتە من (ئەو ژی ئەڤەیە من ژ دوعاییێت خۆ ژبیر نەکە یا برا) من نەڤێت دنیا ل شوینا وێ بیت. و د ریوایەتەکا دیدا: مە پشکداری دوعاییێت خۆ بکە یا برا.

374- وعن ابن عُمرَ رضي الله عنهما قال: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَزُورُ قُبَاءَ رَاكِباً وَماشِياً، فَيُصلِّي فِيهِ رَكْعَتَيْنِ متفقٌ عليه. وفي روايةٍ: كان النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَأْتِي مَسْجِدَ قُبَاءَ كُلَّ سبْتٍ رَاكِبًا وَمَاشِياً وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ يَفْعَلُهُ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سویار و ب پیان سەرەدانا مزگەفتا قوبایێ دکر، و دوو رکعەت تێڤە دکرن. و د ریوایەتەکا دیدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەمی شەمبیان سویار و ب پیان دهاتە مزگەفتا قوبایێ. و ئیبن عومەری ژی وەدکر.

46- باب فضل الحب في الله والحث عليه وإعلام الرجل من يحبه أنه يحبه، وماذا يقول له إذا أعلمه

بابەتێ خێرا حەژێکرنا بۆ خودێ و پالدان بۆ ڤێ و ئاگەهدارکرنا مرۆڤێ حەژێ دکەت ب حەژێکرنا خۆ و دێ چ بێژیتێ هەکە پێ ئاگەهدار کر

قال الله تعالى: * (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ) (الفتح: من الآية29) * إلى آخر السورة . موحەممەد پێغەمبەرێ خودێیە، و ئەوێت دگەل د راستا گاوراندا ییّت دژوارن، و د ناڤبەرا خۆ ب خۆدا دلۆڤانن، هندی تو دبینی هەر یێ د رکووع و سوجدەییدا، کەرەم و رازیبوونا خودێ دخوازن، نیشانا وان یا ل سەر و چاڤێت وان ژ بەر سوجدەبرنێ؛ د تەورات و ئنجیلێدا ژی ئەڤەیە پەسن و سالۆخەتا وان، وەکی شینکاتییەکێنە زیلک دابیت و ب هێز کەفتبیت و ستویر بووبیت، ڤێجا ل سەر بنێ خۆ راست رابووبیت، و جۆتیار ژێ عەجێبگرتی بمینیت [ئەڤە نموونەیەکە خودێ ل سەر هەڤالێت پێغەمبەری ددانیت، دەستپێکێ ییّت کێمن، پاشی دێ زێدەبن و پتر لێ ئێن و ب هێز کەڤن، وەکی بنا شینکاتی دەستپێکێ یا لاوازە و رۆژ بۆ رۆژێ ستویر دبیت]، [و هۆسا موسلمانان زێدە دکەت]، دا کەربێت گاوران پێ ڤەکەت، و ئەوێت ژ وان باوەری ئینایین و کار و کریارێت راست و دورست کرین، خودێ پەیمان ب لێبۆرینێ و خەلاتەکێ مەزن یا داییە وان.

وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ تَبَوَّأُوا الدَّارَ وَالأِيمَانَ مِنْ قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ) (الحشر: من الآية9) * . و ئەوێت بەرێ ل مەدینەیێ ئاکنجی، و باوەری ئینایین بەری مشەخت بچنە مەدینەیێ، ئەو حەژ وان مشەختان دکەن ئەوێت قەستا وان کرین.

375- وعن أَنسٍ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلاَوَةَ الإِيمَانِ: أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا، سِواهُما، وأَنْ يُحِبَّ المرْءَ لا يُحِبُّهُ إِلاَّ للَّهِ، وَأَنْ يَكْرَه أَنْ يَعُودَ فِي الكُفْرِ بَعْدَ أَنْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ، كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: سێ تشتن هەرکەسێ ل دەف بن، وی شرینیا باوەریێ دیت (ئانکو دێ خۆشیا خۆ ب تاعەت و گوهداریێ بینیت و ل سەر ییّت گران نابن): خودێ و پێغەمبەرێ وی خۆشتڤیتر بن بۆ وی ژ غەیری وان، و حەژ مرۆڤی بکەت بۆ خودێ نەبیت حەژێ ناکەت، و نەڤێت ب زڤریتە گاوریێ پشتی خودێ ژێ رزگار کری کا چاوا نەڤێت پاڤێژنە د ئاگریدا.

376- وعن أبي هريرة رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « سبْعَةٌ يُظِلُّهُم اللَّه فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لا ظِلَّ إِلاَّ ظِلُّهُ: إِمامٌ عادِلٌ، وَشَابٌ نَشَأَ فِي عِبَادَةِ اللَّهِ عَزَّ وَجلَّ، وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مَعلَّقٌ بِالمسَاجِدِ ورَجُلان تَحَابَّا فِي اللَّهِ اجْتَمَعَا عَلَيْهِ، وَتَفَرَّقَا عَلَيْهِ، ورَجُلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمَالٍ، فقال: إِنِّي أَخافُ اللَّه، وَرَجُلٌ تَصَدَّقَ بصَدَقَةٍ، فَأَخْفَاهَا حَتَّى لا تَعْلَمَ شِمَالُهُ ما تُنْفِقُ يَمِينُهُ، وَرَجُلٌ ذَكَرَ اللَّهَ خَالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: حەفتان خودێ دێ ئێخیتە بن سیبەرا خۆڤە رۆژا چو سیبەر نەبن سیبەرا وی نەبیت: پێشەوایێ دادپەروەر، و جەحێلەك د پەرستنا خودێدا

رابیت و مەزن ببیت، و مرۆڤەك دلێ وی ب مزگەفتانڤە یێ گرێدای بیت، (ئانکو زێدە حەژ چۆنا مزگەفتان بکەت) و دوو مرۆڤ ل سەر ڤیانا خودێ کۆم ببن و ل سەر ڤیانا خودێ ژێکڤە ببن، (ئانکو ئەگەرێ کۆمبوونا وان ڤیانا خودێ بۆ دەمێ دگەلێک د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون و دەمێ ژێکڤە بووین ژی هەر د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون چونکی ڤیانا وان ل سەر بنیاتەکێ موکومە گەلێک بن یان نە هەر حەژ ئێک و دوو دکەن) و مرۆڤەك ژنەکا خودان جوانی و دەسهەلات داخوازکەتە خۆ، بێژیت: ئەز ژ خودێ دترسم، و مرۆڤەك سەدەقەکێ بدەت هند ڤەشێریت هەتا دەستێ وی یێ چەپێ نەزانیت دەستێ وی یێ راستێ چ مەزاختییە، و مرۆڤەك ب تنێ خودێ ل بیرا خۆ بینیت چاڤێت وی (د تراساندا) تژی رۆندك ببن.

377- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن الله تعالى يقولُ يَوْمَ الْقِيَامةِ: أَيْنَ المتَحَابُّونَ بِجَلالِي ؟ الْيَوْمَ أُظِلُّهُمْ فِي ظِلِّي يَومَ لا ظِلَّ إلاَّ ظِلِّي » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن رۆژا قیامەتێ دێ گازی کەت: کانێ ئەوێت بۆ مەزناتیا من حەژ ئێک و دوو دکر؟ ئەڤرۆ ئەز دێ وان ئێخمە د بن سیبەرا خۆڤە رۆژا چو سیبەر نەبن سیبەرا من نەبیت.

378- وعنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لا تَدْخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا، ولا تُؤْمِنُوا حَتَّى تَحَابُّوا، أَوَ لا أَدُلُّكُمْ عَلَى شَيءٍ إِذَا فَعَلْتُمُوه تَحَابَبْتُمْ ؟ أَفْشُوا السَّلامَ بينَكم » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ روحا من د دەستیدا، هوین ناچنە بەحەشتێ هەتا هوین باوەرییێ نەئینن، و هوین باوەرییێ نائینن، هەتا حەژ ئێک و دوو نەکەن، ئەرێ ئەز تشتەکێ نیشا هەوە نەدەم هەکە هەوە کر حەژ ئێک و دوو بکەن؟ سلاڤێ د ناڤبەرا خۆدا بلاڤ و ئاشکراکەن.

379- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَنَّ رَجُلاً زَار أَخاً لَهُ فِي قَرْيَةٍ أُخْرَى، فَأَرْصَد اللَّهُ لَهُ عَلَى مَدْرَجَتِهِ مَلَكاً » وذكر الحديث إلى قوله:« إن الله قَدْ أَحَبَّكَ كَمَا أَحْبَبْتَهُ فِيهِ » رواه مسلم. وقد سبق بالبابِ قبله.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلامەکی سەرا برایەکێ خۆ ل گوندەکێ دی دا، خودێ ملیاکەتەك ئێخستە د رێکا ویدا، و حەدیس گۆت هەتا گەهشتییە گۆتنا وی: ب راستی خودێ حەژ تە کر هەروەکی تە بۆ خودێ حەژێکری.

380- وعن البَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ رضي اللَّهُ عنهما عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنه قال في الأَنْصَار: « لا يُحِبُّهُمْ إلاَّ مُؤمِنٌ، وَلا يُبْغِضُهُمْ إلاَّ مُنَافِقٌ، مَنْ أَحَبَّهُمْ أحبَّه اللَّهُ، وَمَنْ أَبْغَضَهُمْ أَبْغَضَهُ اللَّه » متفقٌ عليه.

و ژ بەرائێ کورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ د راستا ئەنساراندا (ئانکو هاریکاران، خەلکێ مەدینێدا) گۆت: حەژ وان ناکەت موسلمان و باوەریدار نەبیت، و نەڤیانێ ژ وان راناکەت دوو رویەك نەبیت، یێ حەژ وان بکەت خودێ حەژ وی دکەت، و یێ ئەو نەڤێن خودێ ئەو نەڤێت.

381- وعن مُعَاذٍ رضي الله عنه قال: سمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: قَالَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ: المتَحَابُّونَ في جَلالي، لَهُمْ مَنَابِرُ مِنْ نُورٍ يَغْبِطُهُمْ النَّبِيُّونَ وَالشُّهَدَاءُ ».رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ مەعازی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ مەزن گۆت: ییێت بۆ مەزناتیا من حەژ ئێک و دوو کرین، بۆ وان جهێت بلندێت رۆناهی ژێ دچیت ییێت هەین (ئانکو ل سەر وان جهان ییێت دروینشتینە) پێغەمبەر و شەهید خۆزیکیا وان دکەن.

382- وعن أبي إدريس الخَولانِيّ رَحِمَهُ اللَّهُ قال: دَخَلْتُ مَسْجِدَ دِمَشْقَ، فَإِذَا فَتًى بَرَّاقُ الثَّنَايَا وَإِذَا النَّاسُ مَعهُ، فَإِذَا اخْتَلَفُوا في شَيءٍ، أَسْنَدُوهُ إِلَيْهِ، وَصَدَرُوا عَنْ رَأْيِهِ، فَسَأَلْتُ عَنْهُ، فَقِيلَ: هَذَا مُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ رضي الله عنه، فَلَمَّا كَانَ مِنَ الْغَدِ، هَجَّرْتُ، فَوَجَدْتُهُ قَدْ سَبَقَنِي بِالتَّهْجِيرِ، ووَجَدْتُهُ يُصَلِّي، فَانْتَظَرْتُهُ حَتَّى قَضَى صلاتَهُ، ثُمَّ جِئْتُهُ مِنْ قِبَلِ وجْهِهِ، فَسَلَّمْتُ عَلَيْهِ، ثُمَّ قُلْتُ: وَاللَّهِ إِنِّي لأُحِبُّكَ للَّهِ، فَقَالَ: آللَّهِ ؟ فَقُلْتُ: أَللَّهِ، فقال: آللَّهِ ؟ فَقُلْتُ: أَللَّهِ، فَأَخَذَنِي بِحَبْوَةِ رِدَائِي، فَجَبذَنِي إِلَيْهِ، فَقَالَ: أَبْشِرْ، فَإِنِّي سَمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « قالَ اللَّهُ تعالى وَجَبَتْ مَحبَّتِي لِلْمُتَحَابِّينَ فِيَّ، والمتَجالِسِينَ فِيَّ، وَالمتَزَاوِرِينَ فِيَّ، وَالمتَبَاذِلِينَ فِيَّ » حديث صحيح رواه مالِكٌ في الموطَّإِ بإِسنادِهِ الصَّحيحِ.

و ژ ئەبی ئدریسێ خولانی، خودێ دلۆڤانییێ پێ ببەت، گۆت ئەز چۆمە د مزگەفتا دیمەشقێڤە جەحێلەکێ زێدە ب گرنژین ل وێرێ بوو، و خەلک دگەل بوو، هەکە د تشتەکێدا ژێک جودابان دزڤرینە وی و ئاخفتنا وی وەردگرت و یا خۆ دهێلان، من پسیار ژێ کر؟ گۆتن: مەعازێ کورێ جەبەلییە ﷺ، وەختێ بوویە رۆژا پاشتر، ئەز زوی چۆم، من دیت وی بەریکا من ب زیباتیێ یێ راکری، و من دیت نڤێژ دکر، من خۆ گرت هەتا نڤێژا خۆ کری، پاشی ژ لایێ سینگێ ویڤە ئەز هاتمە دەف، من سلاڤ کرە سەر، پاشی من گۆتێ ب راستی بۆ خودێ ئەز حەژ تە دکەم، گۆت: تو ب خودێ کەی؟ من گۆت: ئەز ب خودێ کەم، گۆت: تو ب خودێ کەی؟ من گۆت: ئەز ب خودێ کەم، ئەز ژ عەبایێ منڤە بۆ لایێ خۆ کێشام، و گۆت: بلا کەیفا تە بهێت، من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ مەزن گۆت حەژێکرنا من واجب بوو، بۆ: ییێت بۆ من حەژ ئێک و دوو دکەن، و ییێت بۆ من دگەلێک دروینە خوار، و ییێت بۆ من سەرەدانا ئێک ددەن، و ییێت بۆ من هاریکاریا ئێک و دوو دکەن.

قَوْلُهُ « هَجَّرْتُ » أَيْ بَكَّرْتُ، وهُوَ بتشديد الجيم قوله: « اللَّهِ فَقُلْتُ: أَللَّهِ » الأَوَّلُ بهمزةٍ ممدودةٍ للاستفهامِ، والثاني بِلا مدٍ.

383- عن أبي كَرِيمَةَ المِقْدَادِ بن مَعْدِ يكَرب رضي الله عنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال « إِذَا أَحَبَّ الرَّجُلُ أَخَاهُ، فَلْيُخْبِرْه أَنَّهُ يُحِبُّهُ » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی کەریمەییێ، میقدادێ کورێ مەعدی یەکریب ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە مرۆڤی حەژ برایێ خۆ کر، بلا بێژتێ کو ئەو حەژێ دکەت.

384- وعن مُعَاذٍ رضي الله عنه، أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أَخَذَ بِيَدِهِ وقال: « يَا مُعَاذُ واللهِ، إِنِّي لأُحِبُّكَ، ثُمَّ أُوصِيكَ يَا مُعاذُ لا تَدَعنَّ في دُبُرِ كُلِّ صلاةٍ تَقُولُ: اللَّهُم أَعِنِّي على ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ، وحُسنِ عِبَادتِك ».حديث صحيحٌ، رواه أبو داود والنسائي بإسناد صحيح.

و ژ مەعازی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستێ من گرت و گۆت: یا مەعاز، ب خودێ ئەز حەژ تە دکەم، و گۆت: یا مەعاز ئەز تە شیرت دکەم دویف هەر نڤێژەکێرا نەهێلی بێژی: یا خودێ هاریکاریا من ل سەر زکرێ خۆ و شوکرا خۆ و باش پەرستنا خۆ بکە.

385- وعن أَنسٍ، رضي الله عنه، أَنَّ رَجُلاً كَانَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَمَرَّ رجل بِهِ، فَقَال: يا رسول اللهِ إِنِّي لأُحِبُّ هَذا، فقال له النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَأَعْلمتَهُ ؟ » قَالَ: لا قَالَ: «أَعْلِمْهُ» فَلَحِقَهُ، فَقَالَ: إِنِّي أُحِبُّكَ في الله، فقالَ: أَحَبَّكَ الَّذِي أَحْبَبْتَنِي لَهُ. رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح.

ژ ئەنەسی ﷺ، زەلامەك دەف پێغەمبەری بوو ﷺ زەلامەك د بەررا بۆری ئینا گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی ئەز حەژ ڤی دکەم، پێغەمبەری ﷺ گۆتێ: ئەرێ تە پێ ئاگەه کریە؟ گۆت: نەخێر، گۆت: پێ ئاگەهکە، گەهشتێ، و گۆتێ: ب راستی ئەز بۆ خودێ حەژ تە دکەم، گۆت: ئەو حەژ تە بکەت، یێ تە بۆ وی حەژ من کری.

47- باب علامات حبّ الله تعالى للعبدوالحثّ على التخلق بها والسعي في تحصيلها بابەتێ نیشانێت حەژێکرنا خودێ بۆ بەندەیی و پالدان ل سەر وەرگرتنا ڤان نیشانان د ئەخلاقیدا و ل سەر کارکرنێ بۆ بدەستڤەئینانا وان

قال الله تعالى (قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ) (آل عمران: من الآية31) * . [هەی موحەممەد] بێژە: [وان] ئەگەر هوین [ب دورستی] حەژ خودێ دکەن، ل دویڤ من وەرن [رێکا من بگرن] خودێ دێ حەژ هەوە کەت، و گونەهێت هەوە دێ ژێ بەت، [و ب راستی] خودێ گونەه ژێبەر و دلۆڤانە. وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ) (المائدة:54) * . گەلی خودان باوەران هەچیێ ژ هەوە، ژ دینێ خۆ دەرکەڤیت، [زیانێ ناگەهینیتە خودێ] خودێ دێ هندەکێت دی شوینا وان ئینیت، کو خودێ حەژ وان دکەت، و ئەو ژی حەژێ دکەن، د راستا موسلمانانداخۆ دشکێنن و بەرانبەر گاوران خورت و سەربلندن، جیهادێ د رێکا خودێدا دکەن، و بۆ خودێ ژ لۆمەییا کەسێ ناترسن و پاکی پێ نینە، و ئەڤە کەرەما خودێیە، ددەتە وی یێ بڤێت، و خودێ [د دلۆڤانی و کەرەما خۆدا] یێ بەرفرەه و زانایە.

386- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه تعالى قال: مَنْ عادَى لِيَ وليّاً، فقدْ آذَنْتُهُ بِالحَرْبِ، ومَا تَقَرَّبَ إِلَيَّ عَبْدِي بِشَيءٍ أَحَبَّ إِلَيَّ مِمَّا افْتَرَضْتُ عَلَيْهِ، وَمَا يَزَالُ عَبْدِي يَتَقَرَّبُ إِلَيَّ بِالنَّوَافِلِ حَتَّى أُحِبَّهُ، فَإِذَا أَحْبَبْتُهُ، كُنْتُ سَمْعَهُ الَّذِي يَسْمَعُ بِهِ، وَبَصَرَهُ الَّذِي يُبْصِرُ بِهِ، ويَدَهُ الَّتِي يَبْطِشُ بِهَا، وَرِجْلَهُ الَّتِي يَمْشِي بِها وإِنْ سَأَلَنِي أَعْطَيْتُهُ، وَلَئِنْ اسْتَعَاذَنِي لأُعِيذَنَّهُ » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن دبێژیت: هەرکەسێ دژمنییا وەلییەکێ من بکەت، ب راستی من ئەو ب شەڕ دگەلکرنێ ئاگەهدارکر. و بەندەیێ من ب چو تشتان خۆشتڤیتر خۆ نێزیکی من ناکەت ژ وی تشێ من ل سەر وی فەرز کری، و بەردەوام بەندەیێ من ب سوننەتان دێ نێزیکی من بیت، حەتا ئەز حەژێ بکەم، هەکە من حەژێ کر، من گوهێ وی پاراست یێ پێ گولێ دبیت، و چاڤێ وی یێ پێ دبینیت، و دەستێ وی یێ پێ بهێز دگریت، و پێ وی یێ پێ دچیت، و هەکە داخوازێ ژ من بکەت من دایێ، و هەکە خۆ ب من بپارێزیت بێ شک دێ پارێزم.

معنى « آذَنْتُهُ »: أَعْلَمْتُهُ بِأَنِّي مُحَارِبٌ له. وقوله: « اسْتَعَاذَنِي » روي بالباءِ وروي بالنون.

387- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ، قال: « إِذَا أَحَبَّ اللَّهُ تعالى العَبْدَ، نَادَى جِبْرِيل: إِنَّ اللَّه تعالى يُحِبُّ فُلاناً، فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْرِيلَ، فَيُنَادى فِي أَهْلِ السَّمَاء: إِنَّ اللَّه يُحِبُّ فُلاناً، فَأَحِبوهُ، فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ، ثُمَّ يُوْضَعُ له القَبُولُ فِي الأَرْضِ » متفقٌ عليه.

ژ وی، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە خودێ حەژ بەندەیێ کر، گازی جبریلی کر: بێگۆمان خودایێ مەزن حەژ بێڤانی دکەت، تو ژی حەژێ بکە، جبریل دێ حەژێ کەت، دێ گازی خەلکێ ئەسمانان کەت: ب راستی خودێ حەژ بێڤانی دکەت، هوین ژی حەژێ بکەن، خەلکێ

ئەسمانان ژی دێ حەژێ کەن پاشی دێ حەژێکرنا وی ئێخنە د دلێت خەلکێت خودان دینـدا کـو ژێ رازی ببن.

وفي رواية لمسلمٍ: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ اللَّه تعالى إذا أَحبَّ عبْداً دَعا جِبْريلَ، فقال: إنِّي أُحِبُّ فُلاناً فَأَحْبِبْهُ، فَيُحِبُّهُ جِبْريلُ، ثُمَّ يُنَادِي في السَّماءِ، فَيَقُولُ: إنَّ اللَّه يُحِبُّ فُلاناً، فَأَحِبُّوهُ فَيُحبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ ثُمَّ يُوضَعُ له القَبُولُ في الأَرْضِ، وإذا أَبْغَضَ عَبداً دَعا جِبْريلَ، فَيَقولُ: إنِّي أُبْغِضُ فُلاناً، فَأَبْغِضْهُ، فَيُبْغِضُهُ جِبْريلُ، ثُمَّ يُنَادِي في أَهْلِ السَّماءِ: إنَّ اللَّه يُبْغِضُ فُلاناً، فَأَبْغِضُوهُ، فَيُبْغِضُهُ أَهْلُ السَّماءِ ثُمَّ تُوضَعُ له البَغْضَاءُ في الأَرْضِ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا هاتیـە: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: هەکـە خـودێ حـەژ بەندەیەکێ کر، گازی جبریلی کر و گۆت: بێگۆمان ئەز حـەژ بێـڤانی دکـەم، تـو ژی حـەژێ بکـە، جبریل دێ حەژێ کەت، پاشی دێ گازی خەلکێ ئەسمانان کەت و دێ بێژیت: ب راستی خـودێ حەژ بێڤانی دکەت، هوین ژی حەژێ بکـەن، خـەلکێ ئـەسمانان ژی دێ حـەژێ کـەن، پاشـی دێ حەژێکرنا وی ئێخنە د دلێت خەلکێت خودان دیندا کو ژێ رازی بـبن. و هەکـە بەندەیـەك نـەڤیا گازی جبریلی کر و گۆت: بێگۆمان من بێڤان نەڤێت، تـە ژی بـلا نەڤێـت، جبریلـی ژی نەڤێت، پاشی دێ گازی خەلکێ ئەسمانان کەت، ب راستی خودێ بێـڤان نەڤێـت، بـلا هـەوە ژی نەڤێـت، خەلکێ ئەسمانان ژی نەڤێت، پاشی نەڤیانا وی دێ ئێخنە د دلێت خەلکێ ئەردیـدا کـو کەسێـت باش لێ رازی نەبن.

388- وعن عائشةَ رضي اللَّهُ عنها، أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بعَثَ رَجُلاً عَلَى سرِيَّةٍ، فَكَانَ يَقْرأُ لأَصْحابِهِ في صلاتِهِمْ، فَيخْتِمُ بـ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) فَلَمَّا رَجَعُوا، ذَكَروا ذلكَ لرسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: « سَلُوهُ لأَيِّ شَيءٍ يَصْنَعُ ذلكَ ؟ » فَسَأَلوه، فَقَالَ: لأَنَّهَا صِفَةُ الرَّحْمَنِ، فَأَنَا أُحِبُّ أَنْ أَقْرَأَ بِهَا، فقال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَخْبِرُوهُ أَنَّ اللَّه تعالى يُحِبُّهُ » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ زەلامـەك ل سـەر سـەرێ سـریەکێ هنارت بەریکا هەڤالێت خۆ نڤێژ دکر و بۆ وان قورئان دخواند و هەرجار خواندنا خۆ ب: (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) ب دویماهی دئینا، و دەمێ زڤرین، ئەڤە بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت، ئینـا گـۆت: پسیارا وی بکەن کا بۆچی وی وەدکـر؟ پسـیار ژێ کـرن، گـۆت: چـونکی ئـەو سـالۆخەتا خـودایێ دلۆڤانە، ئەز حەز دکەم وێ بخوینم، پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: بێـژنێ ب راسـتی خـودایێ مەزن حەژ تە دکەت.

48- باب التحذير من إيذاء الصالحين والضعفة والمساكين

بابەتێ ترساندن و ئاگەهدارکرنێ ژ ئەزیەتدانا خودێناس و بێچارە و بەلنگازان

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) * . و ئەوێت ژ نەهەقی و بێی وان تشتەك كربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دكەن [ب هەر رەنگەكێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەكا مەزن و گونەهەكا زێدە ئاشكەرا كر. وقال تعالى : * (فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلا تَقْهَرْ ، وَأَمَّا السَّائِلَ فَلا تَنْهَرْ) (الضحى: 9،10) * . ڤێجا تو ژی، سێوی رسوا نەكە و نەئێشینە. و خواستەكی پاشڤە نەبە. وأما الأحاديث فكثيرة منها حديث أبي هريرة رضي الله عنه في الباب قبل هذا من عادى لي وليا فقد آذنته بالحرب ": ومنها حديث سعد بن أبي وقاص رضي الله عنه السابق في باب ملاطفة اليتيم ، وقوله ﷺ " يا أبا بكر لئن كنت أغضبتهم لقد أغضبت ربك " و حەدیس گەلەكن، ژ وان حەدیسا ئەبی هورەیرە د بابەتێ بۆریدا: هەركەسێ دژمنییا وەلییەكێ من بكەت، ب راستی من ئەو ب شەڕ دگەلكرنێ. بنێرە حەدیسا ژمارە 385 و ژ وان حەدیسا سەعدێ كورێ ئەبی وەققاسی د بابەتێ بابەتێ دلۆڤانی برن ب سێوی: و گۆتنا پێغەمبەری ﷺ یا ئەبا بەكر هەكە تە كەربێت وان ڤەكربن ب راستی ئەڤە تە خودێ نەرازیكر؟ بنێرە حەدیسا ژمارە 261

389- وعن جُنَدَبِ بنِ عبد الله رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ صَلَّى صَلاَةَ الصُّبْحِ، فَهُوَ فِي ذِمَّةِ الله، فَلا يَطْلُبَنَّكُمْ اللهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيءٍ، فَإِنَّهُ مَنْ يَطْلُبْهُ مِنْ ذِمَّتِهِ بِشَيءٍ، يُدْرِكْهُ، ثُمَّ يَكُبُّهُ عَلى وَجْهِهِ فِي نَارِ جَهَنَّمَ » رواه مسلم.

ژ جوندبێ كورێ عەبدوللایی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ نڤێژا سپێدێ ب جەماعەت بكەت، ئەو یێ د ئێمناهیا خودێدا و د بن چاڤدێرییا ویڤە، هشیاربن نەهێلن و سستییێ تێدا نەكەن، و خودێ حسێبا وە نەكەت ل سەر شكاندنا وێ پەیمانێ یا هوین پێ هەژی ئێمناهی و چاڤدێریا وی بووین، ب راستی یێ خودێ وی بخوازیت (حسێبا وی بكەت) دێ گەهیتێ، پاشی ب سەر و سەر دێ هاڤێژتە د جەهنەمێدا.

49- باب إجراء أحكام الناس على الظاهروسرائرهم إلى الله تعالى

بابەتێ ریڤەبرنا فەرمانێت خەلکی ل دویف تشتێ ژ وان ئاشکرا و نهێنییێت وان بو خودێ

قال الله تعالى: * (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ) (التوبة: من الآية5) * .

ئەگەر تەوبەکرن و نڤێژکرن و زەکاتا مالێ خۆ دان، ڤێجا رێکا وان بەردەن، ب راستی خودێ گونەهـ ژێبەر و دلۆڤانە.

390- وعن ابن عمر رضي الله عنهما، أَن رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أُمِرْتُ أَنْ أُقَاتِلَ النَّاسَ حَتَّى يَشْهَدُوا أَنْ لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه، وَأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ، ويُقِيمُوا الصَّلاةَ، وَيُؤتوا الزَّكاةَ، فَإِذَا فَعَلُوا ذلكَ، عَصمُوا مِنِّي دِماءَهُمْ وَأَمْوالَهُمْ إِلاَّ بِحَقِّ الإِسْلامِ، وحِسابُهُمْ عَلى اللَّه تعالى » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەمرێ من یێ هاتیە کرن، ئەز شەڕێ خەلکی بکەم (هەلبەت ئەویێت دژی موسلمانەتیێ دراوەستن) هەتا شەهدە بدەن بێژن: أَشْهَدُ أَنْ لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه، وَأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ **و نڤێژان بکەن و زەکاتێ بدەن هەکە وەکرن، وان خوینێت خۆ و مالێ خۆ ژ من پاراستن ب حەقێ موسلمانەتیێ نەبیت (ئانکو ئەو و مالێ وان یێ پاراستییە هندی ئەو چو نەکەن موسلمانەتی تشتەکێ ل سەر بدانیت، بۆ نموونە یێ مالێ ئێکێ پویچ کەت یان یێ ئێکێ بریندار کەت یان بکوژیت هنگی ب حەقێ ئیسلامێ ئەو و مالێ وی نە یێت پاراستینە، دڤێت تۆل لێ بێنە ڤەکرن) و حسێبا وان (د نەپەنی و نهێنیا واندا) ل سەر خودێیە.**

391- وعن أبي عبدِ اللَّه طَارِقِ بن أُشَيْمٍ، رضي اللَّه عنه، قال: سمعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « مَنْ قال لا إِلهَ إِلاَّ اللَّهُ مُحَمَّدا رسولُ اللَّه، وَكَفَرَ بِما يُعْبَدُ مِنْ دُونِ اللَّهِ، حَرُمَ مالُهُ وَدَمُهُ، وَحِسابُهُ على اللَّه تعالى » رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەبدوللاهی تارقێ کورێ ئوشەیمی ﷺ، گۆت من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ بێژیت: چو پەرستێت راست و دورست نیـنن خـودێ نـەبیت و محمـد پێغەمبەرێ خودێیە و ب یێت ژ بلی خودێ دئێنە پەرستن گـاور ببیـت و بـاوەریێ پـێ نـەئینیت مالێ وی و خوینا وی حەرام بوو (وەکی دی کا د نهێنیا خۆدا یـێ چـاوایە ئـەو کـارێ خودێـیە) و حسێبا وی (د نەپەنی و نهێنیا ویدا) ل سەر خودێیە.

392- وعن أبي مَعْبدٍ المِقْدَادِ بنِ الأَسْوَدِ، رضي اللَّه عنه، قال: قلت لِرسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَرَأَيْتَ إِنْ لَقيتُ رَجُلاً مِنَ الكُفَّارِ، فَاقْتَتَلْنَا، فَضَرَبَ إِحْدَى يَدَيَّ بِالسَّيْفِ، فَقَطَعَهَا ثُمَّ لاذَ مِنِّي بِشَجَرَةٍ، فقال: أَسْلَمْتُ للَّهِ، أَأَقْتُلُهُ يا رسولَ اللَّه بَعْدَ أَنْ قَالَهَا ؟ فَقَالَ: « لا تَقْتُلْهُ »، فَقُلْتُ يا رسُولَ اللَّهِ قطعَ إِحدَى يَدَيَّ، ثُمَّ قال ذلكَ بَعْدَما قَطعَها ؟ فقال: « لا تَقْتُلْهُ، فإِنْ قَتَلْتَهُ، فَإِنَّهُ بِمَنزِلَتِكَ قَبْلَ أَنْ تَقْتُلَهُ. وَإِنَّكَ بِمَنْزِلَتِهِ قَبْلَ أَنْ يَقُولَ كَلِمَتَهُ التي قال» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی مەعبەدی، میقدادێ کورێ ئەسـوەدی ﷺ، گـۆت: مـن گۆتـە پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ: بێژە من هەکە من زەلامەکێ گاور دیت و مە شەڕکر و شیرەك ل دەسـتەکێ مـن دا و بری، پاشی خۆ پشت دارەکێ ژ من بپارێزیت، و بێژیت ئەز بۆ خـودێ موسـلمان بـووم، ئـەرێ یـا

پێغەمبەرێ خودێ ئەز وی بکوژم پشتی ئەڤە گۆتی؟ گۆت: نەکوژە، مـن گـۆت: یـا پێـغەمبەرێ خودێ دەستەکێ من یێ ژێڤەکری، پاشی ئەڤە گۆت پشتی دەستێ من ژێـڤەکری؟ گـۆت: نـەکوژە، ب راستی هەکە تە کوشت ئەو یێ ل جهێ تە بەری تـو بکـوژی (ئـانکو ب موسـلمانبوونا وی ئـەو وەکی تە لێ هات خوینا وی یا پاراستییە) و تو یێ ل جهێ وی بەری ئەو ئاخفتنـا خـۆ بێـژیت یـا گۆتی (ئانکو خوینا تە بۆ میراتخۆرێت وی یا حەلالـە).

ومعنى « إِنَّهُ بِمَنْزِلَتِك » أَيْ: مَعْصُومُ الدَّمِ مَحْكُومٌ بِإِسْلامِهِ، ومعنى « إِنَّكَ بِمَنْزِلَتِه » أَيْ: مُبَاحُ الدَّمِ بِالْقِصَاص لِوَرَثَتِهِ، لا أَنَّهُ بِمَنْزِلَتِهِ فِي الْكُفْرِ، والله أعلم.

393- وعن أُسامةَ بنِ زَيْدٍ، رضي الله عنهما، قال: بعثَنَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إلى الحُرَقَةِ مِنْ جُهَيْنَةَ، فَصَبَّحْنا الْقَوْمَ عَلى مِياهِهِمْ، وَلحِقْتُ أَنَا وَرَجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ رَجُلاً مِنهُمْ فَلَمَّا غَشِيناهُ قال: لا إِلهِ إلاَّ الله، فَكَفَّ عَنْهُ الأَنْصارِيُّ، وَطَعَنْتُهُ بِرُمحِي حَتَّى قَتَلْتُهُ، فَلَمَّا قَدِمْنَا المدينَةَ، بلَغَ ذلِكَ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال لي: « يا أُسامةُ أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ ما قَالَ: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ ؟ قلتُ: يا رسولَ الله إِنَّمَا كَانَ مُتَعَوِّذاً، فَقَالَ: « أَقَتَلْتَهُ بَعْدَ مَا قَالَ لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ؟»، فَما زَالَ يُكَرِّرُهَا عَلَيَّ حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنِّي لَمْ أَكُنْ أَسْلَمْتُ قَبْلَ ذلِكَ الْيَوْمِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئوسامەیێ کورێ زەیدی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئـەم هنارتینە بابکێ حورەقەتێ ژ جوهەینیان، ئەم سپێدێ ل سەر ئاڤا وان گەهشتینێ ئەز و زەلامـەکێ ئەنساری چۆینە زەلامەکێ ژ وان وەختێ ئەم چۆینە هنداڤ گۆت: لا إِلهِ إلاَّ اللهچو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، هەڤالـێ من یێ ئەنساری خۆ ژێ ڤەگرت، و من روما خۆ لـێدا هەتا من کوشتی، و وەختێ ئەم زڤرینە مەدینێ ئەڤە گەهشـتە پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆتـە مـن یـا ئوسامە ئەرێ تە کوشت پشتی گۆتی: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ ؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ وی بەس خۆ پێ دپاراست، گۆت: ئەرێ تە کوشت پشتی گۆتی: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ ؟ بەردەوام گۆت و دگۆتەڤە، هـەتا من خۆزیکر ئەز بەری ئەڤژۆکە موسلمان نەببام.

وفي روايةٍ: فَقَالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَقَالَ: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ وَقَتَلْتَهُ ؟، قلتُ: يا رسولَ اللهِ، إِنَّمَا قَالَهَا خَوْفاً مِنَ السِّلاحِ، قال: « أَفَلا شَقَقْتَ عَنْ قَلْبِهِ حَتَّى تَعْلَمَ أَقَالَهَا أَمْ لا؟»، فَمَا زَالَ يُكَرِّرُهَا حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنِّي أَسْلَمْتُ يَوْمئذٍ.

و د ریوایەتەکا دیدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ تە کوشت پشـتی گـۆتی: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ ؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ وی بەس ژ ترسا چەکی، گۆت: تە دلـێ وی کەرکریە هەتا بزانی ژ ترساندا گۆتیە ئان نە؟ بەردەوام گۆت و دگۆتەڤە، هەتا من خۆزیکر ئـەز ژ نـوی وێ رۆژێ موسلمان ببام.

« الحرقة » بضم الحاء المهملة وفتح الراء: بطن من جهينة القبيلة المعروفة، وقوله متعوذاً: أي معتصماً بها من القتل لا معتقداً لها.

394- وعن جُنْدبِ بنِ عبد الله، رضي الله عنه، أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بعثَ بعْثاً مِنَ المسْلِمِينَ إلى قَوْمٍ مِنَ المشْرِكِينَ، وَأَنَّهُمْ الْتَقَوْا، فَكَانَ رَجُلٌ مِنَ المشْرِكِينَ إذا شَاءَ أَنْ يَقْصِدَ إلى رَجُلٍ مِنَ

المسْلِمِينَ قَصَدَ لَهُ فَقَتَلَهُ، وَأَنَّ رَجُلاً مِنَ المسْلِمِينَ قَصَدَ غَفْلَتَهُ، وَكُنَّا نَتَحَدَّثُ أَنَّهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ فَلَمَّا رَفَعَ عليه السَّيْفَ، قال: لا إله إلاَّ اللَّهُ، فقَتَلَهُ، فَجَاءَ الْبَشِيرُ إلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَسَأَلَهُ، وأَخْبَرَهُ، حَتَّى أَخْبَرَهُ خَبَرَ الرَّجُلِ كَيْفَ صنَعَ، فَدَعَاهُ فَسَأَلَهُ، فقال: « لِمَ قَتَلْتَهُ ؟ » فَقَالَ: يا رسولَ اللهِ أَوْجَعَ في المسْلِمِينَ، وقَتلَ فُلاناً وفُلاناً وسَمَّى له نَفراً وإِنِّي حَمَلتْ عَلَيْهِ، فَلَمَّا رَأَى السَّيْفَ قال: لا إله إلاَّ اللَّهُ. قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَقَتَلْتَهُ ؟ » قال: نَعمْ، قال: « فَكَيْفَ تَصْنَعُ بلا إله إلاَّ اللَّهُ، إذا جاءَت يوْمَ القيامَةِ ؟ » قَال يا رسولَ الله اسْتَغْفِرْ لي. قال: « وكيفَ تَصْنَعُ بِلا إله إلاَّ اللَّهُ، إذا جاءَت يَوْمَ القِيامَةِ ؟ » فَجَعَلَ لا يَزيدُ عَلى أَنْ يَقُولَ: « كيفَ تَصْنَعُ بِلا إلهَ إلاَّ اللَّهُ إذا جاءَتْ يَوْمَ القِيامَةِ » رواه مسلم.

و ژ جونـدوبێ کـورێ عەبـدوللایی ﷺ، پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ لەشـکەرەك ژ موسلمانان هنارتە هندەکێت هەڤپشک چێکەر، و ئەو گەهشـتنە ئێـک، و زەلامـەك ژ هەڤپشـک چێکەران هەبوو هەکە ڤیابا قەستا موسلمانەکێ بکەت قەستا وی دکـر و دکوشـت، (ئـانکو ئێـک ئێکە ژێ دگرتن و دکوشتن) ئینا زەلامکێ ژ موسلمانان خۆ ل بێ ئاگەهیا وی گرت، و مە دگۆت ئەو ئوسامێ کورێ زەیدی بوو، و وەختێ شیر بلندکریە هنـداڤ سـەرێ وی گـۆت: لا إلهِ إلاَّ اللَّه چـو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نـەبیت، و کوشـت، مـزگینئین هاتـە دەف پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ پسیار ژێ کر و بۆ گۆت، هەتا بەحسێ وی زەلامی ژی کر کا وی چ کـر، گـازی کـر و پسیار ژێ کر و گۆت: تە بۆچی کوشت؟ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، موسلمان ئێشاندن، و بێڤان و بێڤان کوشتن و هندە ناڤ بۆ گۆتن، و من ب سەردا گرت، ڤێجا وەختێ شیر دیتـی گـۆت: لا إلهِ إلاَّ اللَّه پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و دێ تو چ ل (لا إلهِ إلاَّ اللَّه) کەی هەکە رۆژا قیامەتێ هات؟ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ داخوازا گونەهـ ژێبرنێ بۆ مـن بکـە، گـۆت: و دێ تـو چ ل (لا إلهِ إلاَّ اللَّه) کەی هەکە رۆژا قیامەتێ هات؟ هەر ژ ڤێ زێدەتر گـۆت: گـۆت: و دێ تـو چ ل (لا إلهِ إلاَّ اللَّه) کەی هەکە رۆژا قیامەتێ هات؟

395- وعن عبدِ اللَّه بنِ عتبة بن مسعودٍ قال: سَمِعْتُ عُمَر بْنَ الخَطَّابِ، رضي الله عنه يقولُ: « إِنَّ نَاساً كَانُوا يُؤْخَذُونَ بالوَحْيِ في عَهْدِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وإِنَّ الوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ، وإِنَّمَا نَأْخُذُكُمُ الآنَ بِما ظَهَرَ لَنَا مِنْ أَعْمَالِكُمْ، فَمَنْ أَظْهَرَ لَنا خَيْراً، أَمَّنَّاهُ، وقرَّبناه وَلَيْس لنَا مِنْ سَرِيرَتِهِ شيءٌ، اللَّهُ يُحاسِبُهُ في سرِيرَتِهِ، ومَنْ أَظْهَرَ لَنَا سُوءاً، لَمْ نأْمنْهُ، وَلَمْ نُصَدِّقْهُ وإِنْ قال إِنَّ سَرِيرَتَه حَسنَةٌ » رواه البخاري.

و ژ عەبدوللایێ کـورێ عوتبـەیێ کـورێ مەسـعودی، گـۆت: عومـەرێ کـورێ خـەتتابی ﷺ دگۆت: هندە مرۆڤ ب سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب وەحیێ دهاتنە نیاسین و ب راستی وەحی یاهاتیە بڕین، و ئەم ڤێ گاڤێ هەوە بەس دێ ب وێ نیاسـین یـا بـۆ مـە ژ کریارێـت هەوە ژ هەوە ئاشکرا دبیت، ڤێجا یێ باشی و خێر بۆ مە ژ خۆ ئاشکراکر ئەو مە ل دەف خۆ ئەمین دانا، و مە نێزیکی خۆ کر، و مە شۆلـە ب نهێنیا وی نینە خودێ دێ حسێبا وی ل سەر نهێنیا وی کەت، و یێ خرابی بۆ مە ژ خۆ ئاشـکراکر، ئـەم ئـەمین نـادانین، و بـاوەر ژێ ناکـەین، بـلا بێـژن نهێنیا وی یا باشە.

50- باب الخوف

بابەتێ ترسێ

قال الله تعالى: * (وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ) (البقرة: من الآية40) * . و ب تنێ ژ من بترسن (ژ من ب تنێ بترسن). وقال تعالى: * (إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ) (البروج:12) * . ب راستی ئیزادانا خودایێ تە یا دژوارە. وقال تعالى : * (وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ ، إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَةً لِمَنْ خَافَ عَذَابَ الأَخِرَةِ ذَلِكَ يَوْمٌ مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ وَذَلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ ،وَمَا نُؤَخِّرُهُ إِلآ لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ ،يَوْمَ يَأْتِ لا تَكَلَّمُ نَفْسٌ إِلآ بِإِذْنِهِ فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ ،فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا فَفِي النَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ) (هود:102_106) * . و هۆسا ئیزادانا خودایێ تە، خەلکێ وان گوندان دگریت وەختێ ئەو ستەمکار، ب راستی ئیزادانا خودایێ تە زێدە ب ژان و گرانە. ب راستی ئەڤە [سەرهاتی ییێت بۆرین] نیشان و دەرسن بۆ وان ئەوێت ژ ئیزایا رۆژا قیامەتێ دترسن، و ئەو رۆژەکە هەمی مرۆڤ دێ بۆ ئێنە کۆمکرن و دێ بینن. و ئەم [وێ رۆژێ] گیرۆ ناکەین، و ب پاش نائێخین، ئەگەر بۆ رۆژەکا دیارکری نەبیت. رۆژا دئێت کەس نائاخڤیت ب دەسوورا خودێ نەبیت، ڤێجا هندەك ژ وان بەخت رەش و بەرئیزانە، و هندەك ژێ بەختەوەر و کەیفخۆشن. ڤێجا هندی ئەون ئەوێت بەخت رەش بوویین، ئەو د ئاگریدانە، و وان تێدا بێن بەردان و بێن هلکێشانەکا ب کول و کۆڤان هەیە.

وقال تعالى :* (وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ) (آل عمران: من الآية28)) * . خودێ هەوە هشیاری [ئیزا] خۆ دکەت [و هەوە ئاگەهدار دکەت] وقال تعالى: * (يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ، وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ، وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ، لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ) (عبس:34_37) * . ڤێجا ئەگەر رۆژا مرۆڤی ژ گوهان دکەت (کو رۆژا قیامەتێیە) هات. رۆژا مرۆڤ ژ برایێ خۆ درەڤیت [و براتییا خۆ یا دەیبابی ژبیر دکەت، و ژ ترساندا پشتا خۆ ددەتێ]. رۆژا مرۆڤ ژ دەیبابێت خۆ درەڤیت، و کەس خۆ ل کەسێ نەکەتە خودان. رۆژا مرۆڤ ژ ژن و زارۆکێت خۆ درەڤیت [ئەو ژن و عەیالێ د دنیاییێدا هند حەژێ دکر، و ل سەر خاترا وان، سنگێ خۆ دئێخستە هەمی نەخۆشییان، ئەڤرۆ دێ ژێ رەڤیت]. وقال تعالى : * (يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ شَيْءٌ عَظِيمٌ ، يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّا أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى النَّاسَ سُكَارَى وَمَا هُمْ بِسُكَارَى وَلَكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ) (الحج:1،2) * . گەلی مرۆڤان پارێزکارییا خودایێ خۆ بکەن، ب راستی بیڤەلەرزا رۆژا قیامەتێ تشتەکێ مەزنە. رۆژا هوین [وێ بیڤەلەرزێ] دبینن، هەمی دایین و ماك، ساڤا شیرێ خۆ، ژبیر دکەن و دهێلن، و هەمی ئاڤس و گرانە، بەردهاڤێژن، و دێ مرۆڤان بینی سەرخۆشن، و ئەو ب خۆ نە د سەرخۆشن، بەلێ ئیزایا خودایێ تە یا گرانە. وقال تعالى: * (وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ جَنَّتَانِ) (الرحمن:46) * و ئەوێ ترسا راوەستیانێ بەرانبەری خودایێ خۆ د دلیدا، دوو بەحەشت ییێت بۆ هەین. وقال تعالى : * (وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ، قَالُوا إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِي أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ، فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا وَوَقَانَا عَذَابَ السَّمُومِ ، إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلُ نَدْعُوهُ إِنَّهُ هُوَ الْبَرُّ الرَّحِيمُ) (الطور:25_28) *و بەرێ خۆ ددەنە ئێک و دوو [ئانکوو بەحەشتی]، و پسیارا کار و بارێت دنیایێ ژ ئێک و دوو دکەن. دێ

بێژن: ب راستی ئەم د دنیاییێدا [ژ ئیزایا خودێ] ییێت د ترسیایی بوویین. ڤێجا خودێ کەرەم د گەل مە کر، و ئەم ژ ئاگرێ لەشسوم پارستین. ب راستی د دنیاییێدا، مە ئەو دپەرست و مە دوعا ژ وی دکرن [کو ئەو مە ئازا بکەت، و گونەهێت مە ژێ ببەت]، ب راستی و ئەوە قەنجی بەخش و خودان کەرەم و دلۆڤان. والآيات في الباب كثيرة جدا معلومات ، والغرض الإشارة إلى بعضها وقد حصل . وأما الأحاديث فكثيرة جدا فنذكر منها طرفا ، وبالله التوفيق : و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و دیارن، مەخسەد بەس ئەو بوو ئیشارەتێ بدەینە هندەکان و ئەڤە ب جھ هات، و حەدیس زێدە گەلەکن ئەم دێ پشکەکێ ژێ بێژین، و فەرسەتی ب خودێیە.

396- عن ابنِ مسعودٍ، رضي الله عنه، قال: حدثنا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وهو الصَّادِقُ المصدوقُ: « إِنَّ أَحَدَكُمْ يُجْمَعُ خَلْقُهُ فِي بَطْنِ أُمِّهِ أَرْبَعِينَ يَوْماً نُطْفَةً، ثُمَّ يَكُونُ عَلَقَةً مِثْلَ ذلِكَ، ثُمَّ يَكُونُ مُضْغَةً مِثْلَ ذلِكَ، ثُمَّ يُرْسَلُ المَلَكُ، فَيَنْفُخُ فِيهِ الرَّوحَ، وَيُؤْمَرُ بِأَرْبَعِ كَلِماتٍ: بِكَتْبِ رِزقِهِ، وَأَجلِهِ، وَعمَلِهِ، وَشَقِيٌّ أَوْ سعِيدٌ. فَوَ الَّذِي لا إله غَيْرُهُ إِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وبَيْنَهَا إِلاَّ ذِراعٌ، فَيَسْبقُ عَلَيْهِ الْكِتابُ، فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ، فَيَدْخُلُهَا، وَإِنَّ أَحَدَكُمْ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلاَّ ذِرَاعٌ، فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الجَنَّةِ فَيَدْخُلُهَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ مە گۆت و ئەو راستگۆیێ راستدەرێخە (ژ لایێ وەحییێڤە): ئێک ژ هەوە چێکرنا وی د زکێ دایکا خۆدا چل رۆژان چپک دمینیت، پاشی هندی وی دەمی دێ بیتە خوینپارە (خوینەکا هشک) پاشی هندی وی دەمی دێ بیتە گۆشتپارە (پارچەکا گۆشتی هندی پاریەکێ) پاشی ملیاکەت دێ بۆ هێتە هنارتن، و روحێ کەتە تێدا، و ئەمرێ وی دئێتە کرن ب چار پەیڤان: ب نڤیسینا رزقێ وی، و عەمرێ وی، و کارێ وی، و کا یێ کەیف نەخۆشە یان یێ دلخۆشە، ئەز ب وی کەمە یێ چو پەرستیییێت راست و دورست ژبلی وی نەی، ئێک ژ هەوە دێ کار و کریارێت خەلکێ بەحەشتێ کەت هەتا مابەینا وی و بەحەشتێ ژ گەزەکێ پێڤەتر نەمینیت، دێ کتێبا وی ب سەر وی کەڤیت، دێ کار و کریارێت خەلکێ جەهنەمێ کەت، دێ چیتە جەهنەمێ، ئێک ژ هەوە دێ کار و کریارێت خەلکێ جەهنەمێ کەت هەتا مابەینا وی و جەهنەمێ ژ گەزەکێ پێڤەتر نەمینیت، دێ کتێبا وی ب سەر وی کەڤیت، دێ کار و کریارێت خەلکێ بەحەشتێ کەت، دێ چیتە بەحەشتێ.

397- وعنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يُؤْتَى بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لَهَا سَبْعُونَ أَلْفَ زِمَامٍ، مَعَ كُلِّ زِمَامٍ سَبْعُونَ أَلْفَ مَلَكٍ يَجُرُّونَهَا » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وێ رۆژێ (مەخسەد پێ رۆژا قیامەتێیە) دێ جەهنەمێ ئینن، حەفتێ هزار هەڤسارێت هەین، و هەر هەڤسارەکێ حەفتێ هزار ملیاکەت دکێشن.

398- وعن النُّعْمَانِ بنِ بَشِيرٍ، رضي الله عنهما، قال: سَمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يقول: « إِنَّ أَهْوَنَ أَهْلِ النَّارِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيامَة لَرَجُلٌ يُوضَعُ فِي أَخْمَصِ قَدميْهِ جمْرَتَانِ يغْلي مِنْهُمَا دِمَاغُهُ مَا يَرى أَنَّ أَحداً أَشَدُّ مِنْه عَذَاباً، وَإِنَّه لأَهْوَنُهُمْ عذَاباً » متفق عليه.

ژ نەعمانێ کورێ بەشیری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: یێ ئیزایا وی رۆژا قیامەتێ ژ هـەمیان سڤکتر زەلامەکـە دوو پـەلان دێ داننە بن پێ وی مەژیێ وی ژ بەر وان پەلان دکـەلیت، و ئـەو نابینیـت ئیزایـا ئێـکێ دی ژ یـا وی دژوارتر بیت و ئەو ب خۆ ژ هەمیان ئیزا سڤکترە.

399- وعن سُمُرةَ بنِ جُنْدبٍ، رضي الله عنه، أَن نبيَّ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مِنْهُمْ مَنْ تَأْخُذهُ النَّارُ إِلى كَعْبَيهِ، ومِنْهُمْ منْ تَأْخُذُهُ إِلى رُكْبَتَيْهِ، وَمِنْهُمْ منْ تَأْخُذُهُ إِلى حُجْزَتِهِ، ومِنْهُمْ منْ تَأْخُذُهُ إِلى تَرْقُوَتِهِ » رواه مسلم.

و ژ سەمورێ کورێ جوندوبی، ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هندەك ژ وان ئاگر هەتا گۆزەکێت وی دێ گریت، و هندەك ژ وان ئاگر هەتا چۆکێت وی دێ گریـت، و هنـدەك ژ وان ئاگر هەتا سەر کماخێت وی دێ گریت، و هندەك ژ وان ئاگر هەتا شکەلـکا سینگێ (هەستیکێ ب رەخ کۆرکا حەفکێڤە) وی دێ گریت.

« الحُجْزَةُ »: مَعْقِدُ الإِزارِ تحْتَ السُّرَّةِ. و « التَّرْقُوَةُ » بفتحِ التاءِ وضم القاف: هِي العظْمُ الذِي عِندَ ثُغْرةِ النَّحْرِ، وللإِنْسَانِ ترْقُوَتانِ في جَانِبَي النَّحْرِ.

400- وعن ابنِ عمر رضي الله عنهما أن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ العالمِينَ حَتَّى يَغِيب أَحدُهُمْ في رَشْحِهِ إِلى أَنْصَافِ أُذُنَيه » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: مـرۆڤ رۆژا قیامەتێ ب ئەمرێ خودێ دێ ژ گۆران رابن (و دێ ل مەیدانا حەشرێ مینن) هـەتا ئێـک ژ وان حەتا نیڤا گوهێت خۆ دچیتە د خوها خۆرا.

و « الرَّشْحُ » العرَقُ.

401- وعن أَنس، رضي الله عنه، قال: خَطَبَنَا رَسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، خُطْبَةً ما سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ، فقال: « لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قلِيلا ولبَكَيْتمْ كَثِيراً» فَغَطَّى أَصْحابُ رسولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وجُوهَهمْ، وَلهُمْ خَنينٌ. متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوتبەك بۆ مە گۆت، وەکی وێ د بنیرا من گولـێ نەبوویە گۆت: هەکە هوین وێ بزانن یا ئەز دزانم، دا کێم کەنـە کـەنی و گەلـەك کەنـە گری، ئینا هەڤالـێت وی سەر و چاڤێت خۆ گرتن و بوو کفکفا وان.

وفي رواية: بَلَغَ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنْ أَصْحابِهِ شَيءٌ فَخَطَبَ، فقال: « عُرِضَتْ عَلَيَّ الجنَّةُ والنَّارُ، فَلَمْ أَر كَاليَوْمِ في الخَيْرِ وَالشَّرِّ، ولَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعلَمُ لَضحِكْتُمْ قلِيلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيراً » فَما أَتَى عَلَى أَصْحَابِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يوْمٌ أَشَدُّ مِنْهُ غَطَّوْا رُؤُسهُمْ وَلَهُمْ خَنِينٌ.

و د ریوایەتەکا دیدا: تشەك گەهشتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ هەڤالـێت وی، ئینا خوتبە خواند و گۆت: بەحەشت و جەهنەم نیشا من هاتنەدان، من خێر نەدیتیە پتر ژ وێ یا ئەڤرۆ مـن د بەحەشتێدا دیتی، و من خرابی نەدیتیە پتر ژ وێ یا ئەڤرۆ من د جەهنەمێدا دیتی، و هەکە هوین

وێ بزانن یا ئەز دزانم، دا کێم کەنە کەنی و گەلەك کەنە گری، ڤێجا چو رۆژ وەکی ڤێ رۆژێ گران ب سەر هەڤالێت پێغەمبەرێ خودێدا ﷺ نەهاتن سەر و چاڤێت خۆ گرتن و بوو کفکفا وان.

« الحَنِينُ » بِالحاءِ المعجمة: هُوَ البُكَاءُ مَعَ غُنَّةٍ وَانْتِشَاقُ الصَّوتِ مِنَ الأَنْفِ.

402- وعن المِقْدَاد، رضيَ اللَّه عنه، قال: سَمِعْتُ رسولَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « تُدْنِي الشَّمْسُ يَومَ القِيَامَةِ مِنَ الخَلْقِ حتَّى تَكُونَ مِنْهُمْ كَمِقْدَارِ مِيل » قَالَ سُلَيمُ بْنُ عَامرٍ الرَّاوي عنْ المِقْدَاد: فَوَاللَّهِ مَا أَدْرِي ما يَعْني بِالميلِ، أَمَسَافَةَ الأَرضِ أَمِ الميل الَّذي تُكْتَحَلُ بِهِ العيْنُ « فَيَكُونُ النَّاسُ عَلَى قَدْرِ أَعْمالِهِمْ في العَرَقِ، فَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلى كعْبَيْهِ، وَمِنْهُمْ مَنْ يَكُونُ إِلى رُكْبَتَيْهِ، ومِنْهُمْ منْ يَكون إِلى حِقْوَيْهِ ومِنْهُمْ مَنْ يُلْجِمُهُ العَرَقُ إِلجاماً » وَأَشَارَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِيدِهِ إِلى فِيه. رواه مسلم.

و ژ میقدادی رضی الله عنه گۆت من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: رۆژ رۆژا قیامەتێ دێ نێزیکی مرۆڤان بیت هەتا تەمەت میلەکێ نێزیکی وان دبیت. (سولەیمێ ژ میقدادی ڤەگێرایی، گۆت: ئەز ب خودێ کەم، ئەز نوزام مەخسد ب میلی چییە؟ ئەرێ میلێ پیڤانا ئەردییە یان کلچیفکێ کلییە یێ چاڤی پێ کل ددەن) و مرۆڤ هەر ئێک تەمەت کار و کریارێت خۆ یێ د خوها خۆدا، هندەك ژ وان هەتا گوزەکێت خۆ، و هندەك ژ وان هەتا چۆکێت خۆ، و هندەك ژ وان هەتا سەر کماخێت خۆ، و هندەك ژ وان خوە ب دورستاهی دێ دەڤێ وان گریت. و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئیشارەت کرە دەڤێ خۆ.

403- وعن أبي هريرة، رضيَ اللَّه عنه، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يَعْرَقُ النَّاسُ يَوْمَ القِيامَةِ حَتَّى يذْهَب عَرَقُهُمْ في الأَرْضِ سَبْعِينَ ذِراعاً، ويُلْجِمُهُمْ حَتَّى يَبْلُغَ آذَانَهُمْ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤ رۆژا قیامەتێ دێ خوە دەن هەتا خوها وان حەفتێ گەزان د ئەردیدا دچیتە خوار، و خوە دێ دەڤێ وان گریت هەتا دگەهیتە گوهێت وان.

ومعنى « يَذْهَبُ في الأَرْضِ »: ينزِل ويغوص.

404- وعنه قال: كنا مع رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذ سَمِعَ وَجْبَةً فقال: « هَلْ تَدْرُونَ ما هذا؟» قُلْنَا: اللَّه وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، قال: هذا حَجَرٌ رُمِيَ بِهِ في النَّارِ مُنْذُ سَبْعِينَ خَريفاً فَهُوَ يهْوِي في النَّارِ الآنَ حَتَّى انْتَهَى إِلى قَعْرِهَا، فَسَمِعْتُمْ وجْبَتَهَا» رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: ئەم دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ وەختێ کەتنەك گولێ بووی ئینا گۆت: هوین دزانن ئەڤە چییە؟ مە گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن، گۆت: ئەڤە بەرەك بوو ئەڤە حەفتێ سالە هاتبوو هاڤێتن د جەهنەمێدا ژ نوی ڤێ گاڤێ کەفتە بنێ جەهنەمێ، هەوە گول کەتنا وی بوو.

405- وعن عَدِيّ بنِ حاتِمٍ، رضي اللَّه عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ إِلاَّ سَيُكَلِّمُهُ رَبُّهُ لَيْسَ بيْنَهُ وبَيْنَهُ تَرْجُمَانٌ، فَيَنْظُرُ أَيْمَنَ مِنْهُ، فَلا يَرَى إِلاَّ ما قَدَّمَ، وينظر أشأم منه فلا يرى إلا ما قدم، وينْظُرُ بيْنَ يَدَيهِ، فَلا يَرَى إِلاَّ النَّارِ تِلْقَاءَ وَجهِهِ، فاتَّقُوا النَّارِ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکا دیدا دەف بوخاری و موسلمی: ژ وی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە نینە هەکە خودایێ وی دگەل نەئاخڤیت، و وەرگێر د ناڤبەرا وی و ویدا نەیی، دێ بەرێ خۆ دەتە لایێ خۆ یێ راستێ چو نابینیت ئەو نەبیت یا کری، و دێ بەرێ خۆ دەتە لایێ خۆ یێ چەپێ چو نابینیت ئەو نەبیت یا کری، و دێ بەرێ خۆ دەتە بەر سینگێ خۆ ژ ئاگری پێڤەتر د راستا رویێ خۆدا نابینیت، ڤێجا خۆ ژ ئاگری (جەهنەمێ) بپارێزن، خۆ هەکە ب کەرەکێ قەسپێ بیت، یێ نەدیت بلا ب ئاخفتنەکا خۆش و خێرێ بیت.

406- وعن أبي ذَرٍّ، رضي اللَّهُ عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنِّي أَرى مالا تَرَوْنَ، أَطَّتِ السَّماءُ وحُقَّ لَهَا أَنْ تَئِطَّ، مَا فِيهَا مَوْضِعُ أَرْبَعِ أَصَابِعَ إِلاَّ وَمَلَكٌ واضِعٌ جبهتهُ ساجِداً للَّهِ تَعَالى، واللَّه لَوْ تَعْلَمُونَ مَا أَعْلَمُ، لضَحِكْتمْ قَلِيلاً، وَلَبَكَيْتُمْ كَثِيراً، وما تَلَذَّذتُم بِالنِّسَاءِ عَلَى الْفُرُشِ وَلَخَرجْتُمْ إِلى الصُّعُداتِ تَجْأَرُون إِلى اللَّه تَعَالَى » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسن.

ژ ئەبی زەرێ رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی یا ئەز دبینم هوین نابینن، ئەسمانی چرچرکر، و یاحەقە چچرێ بکەت، جهێ چارتلان لێ نینە هەکە ملیاکەتەکێ ئەنیا خۆ نەدانابیت بۆ خودایێ خۆ نەچۆبیتە سجدێ، و هەکە هوین وێ بزانن یا ئەز دزانم، دا کێم کەنە کەنی و گەلەك کەنە گری، و هەوە خۆشی ب ژنان ل سەر نڤینان نەددیت و دا دەرکەڤنە رێکان و هەوارکەنە خودێ.

وَ « أَطَّتْ » بفتح الهمزة وتشديد الطاءِ، وَتَئِطُّ » بفتح التاءِ وبعدها همزة مكسورة، والأَطِيطُ: صَوْتُ الرَّحلِ وَالْقَتَبِ وشِبْهِهِمَا، ومعْناهُ: أَنَّ كَثْرَةَ مَنْ فِي السَّماءِ مِنَ المِلائِكَةِ الْعابِدينَ قَدْ أَثْقَلَتْهَا حَتَّى أَطَّتْ.

وَ « الصُّعُدَاتِ » بضم الصاد والعين: الطُّرُقَاتُ، ومعنى « تَجْأَرُونَ »: تَسْتَغِيثُونَ.

407- وعن أبي بَرْزَة بِراءٍ ثم زايٍ نَضْلَةَ بنِ عُبَيْدٍ الأَسْلَمِيِّ، رضي الله عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَزُولُ قَدمَا عبْدٍ يوم القيامة حَتَّى يُسْأَلَ عَنْ عُمْرِهِ فِيمَ أَفْنَاهُ، وَعَنْ عِلْمِهِ فِيم فَعَلَ فِيهِ، وعَنْ مالِهِ منْ أَيْنَ اكْتَسبهُ، وَفِيمَ أَنْفَقَهُ، وَعَن جِسْمِهِ فِيمَ أَبْلاهُ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی بەرزەی، نەزلێ کورێ عوبەیدێ ئەسلەمی خودێ ژێ رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پێت چو بەندەیان ناهێن و بچن (ئانکو مرۆڤ هەمی نە بۆ بەهەشتێ نە بۆ جەهنەمێ دچن هەتا ئەڤ پسیارە ژێ نەهێنە کرن) هەتا پسیار ژ وی نەئێتە کرن: ژ ژیییێ وی کا د چدا بۆراندیە، و ژ زانینا وی کا چ کار پێ کریە، و ژ مالێ وی کا ژ کیرێ ئینایە و د چدا مەزاختیییە، و ژ لەشێ وی کا د چدا کەڤنار کریە (هەروەکی وەختێ ئەو یێ جەحێل یێ ب هێز و نوی بوو، بەلێ ئەڤ نوییاتیە کەڤن دبیت هەروەکی جلکێ نوی کەڤن دبیت).

408- وعن أبي هريرة، رضي الله عنه ، قال: قرأ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم : (يوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَهَا) ثم قال: « أَتَدْرُونَ مَا أَخْبَارُهَا ؟ » قالوا: اللَّهُ ورَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: «فَإِنَّ أَخْبَارَها أَنْ تَشْهَدَ عَلَى كُلِّ عَبْدٍ أَوْ أَمةٍ بِمَا عَمِلَ عَلَى ظَهْرِهَا، تَقُولُ: عَمِلْتَ كَذَا وكَذَا فِي يَوْمِ كَذَا وَكَذَا، فهَذِهِ أَخْبَارُهَا » رواه التِّرْمِذِي وقال: حديثٌ حسنٌ .

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤ ئایەتە خواند: [يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبارَهَا] وێ رۆژێ مەخسەد پێ رۆژا قیامەتێیە، ئەرد بەحس و دابێشا خۆ دکەت، و کا چ ل سەر چێ بوویە ڤەدگێڕیت. پاشی گۆت: هوین دزانن بەحس و خەبەرێت ئەردی چنە؟ گۆتن: خودێ و پێغەمبەرێ وی زاناترن، گۆت: بەحس و خەبەرێت وێ ئەڤەنە: شادەیێ بدەت ل سەر هەر بەندەیەکی و بەندەیەکێ کا چ ل سەر پشتا وێ کریە، دێ بێژیت: تە ئەڤە و ئەڤە یێ کری و ڤێ رۆژێ و ڤێ رۆژێ ئها ئەڤەیە بەحس و خەبەرێت وێ.

409- وعن أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ، رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كَيْفَ أَنْعَمُ وَصَاحِبُ الْقَرْنِ قَدِ الْتَقَمَ الْقَرْنَ، وَاسْتَمَعَ الإِذْنَ مَتَى يُؤْمَرُ بِالنَّفْخِ فَيَنْفُخُ » فَكَأَنَّ ذلِكَ ثَقُلَ عَلى أَصْحَابِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ لَهُمْ: « قُولُوا: حَسْبُنَا اللهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ » رواه الترمذي وقال حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز چاوا دێ خۆشیێ بەم، و خودانێ بووقێ، دەڤێ خۆ یێ ئێخستیە بووقێ، و گوهێ وی یێ ل دەستویردانێ، کا کەنگی ئەمرێ وی ب پفکرنێ دێ هێتە کن، دێ پفکەتێ. هەروەکی ئەڤە یا گران بوو ل سەر هەڤالێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئینا گۆتە وان: بێژن: خودێ بەسی مەیە و ئەو باشترین پارێزەرە.

« الْقَرْنُ »: هُوَ الصُّورُ الَّذِي قال الله تعالى: (وَنُفِخَ فِي الصُّورِ) كَذَا فَسَّرَهُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

410- وعن أبي هريرة، رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ خَافَ أَدْلَجَ، وَمَنْ أَدْلَجَ، بَلَغَ الْمَنْزِلَ ألا إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ، أَلا إِنَّ سِلْعةَ اللهِ الجَنَّةُ» رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ترسیا دێ سەرێ شەڤێ چیت (ئانکو یێ بترسیت دێ لەزێ ل گوهداریێ کەت و دێ کارێ خۆ بەردوام بۆ گوهداریا خودێ کەت) و یێ سەرێ شەڤێ چۆ، گەهشتە بنەجهێ، بزانن ب راستی متایێ خودێ یێ گران و خودان قەدرە (ب ساناهی و بێ زحمەت و ئەرزان هوین ناگەهنێ) بزانن ب راستی متایێ خودێ بەحەشتە.

و « أَدْلَجَ » بِإِسْكان الدَّال، ومعناه: سَارَ مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، وَالمُرَادُ: التَّشْمِيرُ فِي الطَّاعَة. والله أعلم.

411- وعن عائشةَ، رضي الله عنها، قالت: سمعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يقول: «يُحْشَرُ النَّاسُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ حُفَاةً عُراةً غُرْلاً » قُلْتُ: يا رسول الله الرِّجَالُ وَالنِّسَاءُ جَمِيعاً يَنْظُرُ بَعْضُهُمْ إِلى بَعْضٍ،؟ قال: « يا عَائِشَةُ الأَمرُ أَشَدُّ من أَنْ يُهِمَّهُم ذلكَ ».

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: مرۆڤ رۆژا قیامەتێ دێ پێخاس و رویس و نەسونەتکری هێنە کۆمکرن، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ زەلام و ژن پێکڤە! دێ بەرێ خۆ دەنە ئێک و دوو؟ گۆت: یا عائیشا کراسێ ئەو تێدا ژ هندێ مەزنترە ئەو وێ خەمێ بخۆن.

وفي روايةٍ: « الأَمْرُ أَهَمُّ مِن أَن يَنْظُرَ بَعضُهُمْ إِلى بَعْضٍ » متفقٌ عليه. « غُرلاً » بضَمّ الغَيْنِ
و د ريوايەتەکا ديدا: کراسێ ئەو تێدا ب خەمترە کو ئەو بەرێ خۆ بدەنە ئێک و دوو.

51- باب الرجاء

بابەتێ هیڤییێ

قال الله تعالى : * (قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَى أَنْفُسِهِمْ لا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعاً إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ) (الزمر:53) * . [هەی موحەممەد تو ب ناڤێ خودایێ خۆ] بێژە [وان]: هەی بەندەییێت من، هەی ئەویێت هەوە زێدە گونەھ کرین و هەوە د کرنا گونەهاندا، داییە سەر هەمی تخویبان، ژ دلۆڤانییا خودێ بێ هیڤی نەبن، ب راستی خودێ ل هەمی گونەهان دبۆریت، و هەمی گونەهان ژێ دبەت، ب راستی ئەوە گونەھ ژێبەر و دلۆڤان. وقال تعالى: * (كَفَرُوا وَهَلْ نُجَازِي إِلاَّ الْكَفُورَ) (سبأ: من الآية17) * . و ما ئەم ژ زێدە نەشوکورداران پێڤەتر، ئیزا ددەین؟! وقال تعالى : * (إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا أَنَّ الْعَذَابَ عَلَى مَنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّى) (طه:48) * . ب راستی وەحی بۆ مە هاتییە، کو ئیزا و هیلاك [د دنیایێ و ئاخرەتێدا] بۆ وییە یێ ئایەت و پێغەمبەران درەو بدانن، و پشتا خۆ بدەنێ و باوەرییێ پێ نەئینن. وقال تعالى : * (وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ) (لأعراف: من الآية156) * . و دلۆڤانییا من هەمی تشتان دگریت.

412- وعن عُبادَة بنِ الصامِتِ، رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ شَهِدَ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وأَنَّ مُحَمَّداً عبْدُهُ وَرَسُولُهُ، وأَنَّ عِيسى عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ، وَكَلِمَتُهُ أَلْقاها إِلى مَرْيَمَ وَرُوحٌ مِنْهُ، وأَنَّ الجَنَّةَ حَقٌّ وَالنَّارَ حَقٌّ، أَدْخَلَهُ اللَّهُ الجَنَّةَ عَلى ما كانَ مِنَ العمَلِ » متفقٌ عليه.

و ژ عوبادێ کورێ سامتی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ شەهدەیێ بدەت کو ب راستی چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و مەحەممەد پێغەمبەرێ وییە و بەندەیێ وییە و عیسا بەندەیێ وییە و پێغەمبەرێ وییە و ب پەیڤا خۆ [ببە] چێکرییە، (کو ئاراستەی مەریەمێ کربوو)، و ئەو جانەکە ژ خودێ. و بەحشت راستە و جەهنەم راستە، (ئانکو ییێت سابتن و ییێت هەین) خودێ دێ وی بەتە بەحەشتێ دگەل وی کارێ کری (چ یێ خراب بیت چ یێ باش بیت).

وفي رواية لمسلم: « مَنْ شَهِدَ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ، وأَنَّ مُحَمَّداً رسُولُ اللَّهِ، حَرَّمَ اللَّهُ عليهِ النَّارَ ».

و د ریوایەتا موسلمیدا: هەرکەسێ شەهدەیێ بدەت کو ب راستی چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و موحەممەد پێغەمبەرێ وییە، خودێ جەهنەم ل سەر حەرامکر.

413- وعن أبي ذَرٍّ، رضيَ اللَّهُ عنه، قال: قال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يقولُ اللَّهُ عزَّ وجَلّ: مَنْ جاءَ بِالحَسَنَةِ، فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِها أَوْ أَزْيَدُ، ومَنْ جاءَ بِالسَّيِّئَةِ، فَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا أَوْ أَغْفِرُ. وَمَنْ تَقَرَّبَ مِنِّي شِبْراً، تَقَرَّبْتُ مِنْهُ ذِرَاعاً، ومنْ تَقَرَّبَ مِنِّي ذرَاعاً، تَقَرَّبْتُ مِنْهُ باعاً، وَمَنْ أَتاني يمشي، أَتَيْتُهُ هَرْولَةً، وَمَنْ لَقِيَني بِقُرَابِ الأَرْضِ خَطِيئَةً لاَ يُشْرِكُ بِي شَيْئاً، لَقِيتُهُ بمِثْلِها مغْفِرَةً » رواه مسلم.

ژ ئەبی زەڕی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ ب هێز و مەزن دبێژیت: هەرکەسێ ب خێرەکێ بهێت بۆ وی دەھ جار وەکی وێ یان زێدەتر یێ هەی، و هەرکەسێ [د ڤێ دنیاییێدا] گونەهەکێ بکەت، ئەو تەمەتی گونەها خۆ دێ ئێتە جزاکرن یان دێ بۆ ژێ بەم، و هەرکەسێ بهۆستەکێ ب گوهدارەییێ خۆ نێزیکی من بکەت، ئەز دێ گەزەکێ ب دولۆڤانییێ خۆ

نێزیک کەم، و هەرکەسێ گەزەکێ ب گوهدارەیێ خۆ نێزیکی مـن بکـەت، ئـەز دێ قایمـەکێ ب دلۆڤانییێ خۆ نێزیک کەم، و هەرکەسێ خۆ ل سەر گوهدارییا خۆ راگرت و لـەزێ ل گوهداریا مـن بکەت، خێرا مـن ب لـەز دێ بـۆ هێـت و ئێـتە نڤیسـین. و هەرکەسـێ ب تـژی ئـەردی گونـەهان بگەهیتە من و وی چو تشت بۆ من نەکربنە هەڤپشک، ئەز دێ هندی وان گونەهژێبرنێ دەمێ.

معنى الحديث: « مَنْ تَقَرَّبَ » إِلَيَّ بِطاعَتي « تَقَرَّبْتُ » إِلَيْهِ بِرحْمَتي، وإِنْ زَادَ زِدْتُ، «فَإِنْ أَتاني يَمشي » وَأَسْرَعَ في طاعَتي « أَتَيْتُه هَرْوَلَةً » أَيْ: صَبَبْتُ عليْهِ الرَّحْمَة، وَسَبَقْتهُ بها، ولَمْ أُحْوِجْهُ إلى المشْيِ الْكَثِيرِ في الوُصُولِ إلى المقْصُودِ، « وَقُرَابُ الأَرْضِ» بضمِّ القافِ ويُقال بكسرها، والضمّ أَصحّ، وأَشهر، ومعناه: ما يُقارِبُ مِلأَها، والله أعلم.

414- وعن جابر، رضي اللَّهُ عنه، قال: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إلى النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رَسُولَ اللَّهِ، ما الموجِبَتانِ ؟ فَقَالَ: « مَنْ مَات لاَ يُشرِكُ بِاللَّه شَيْئاً دخَلَ الجَنَّةَ، وَمَنْ ماتَ يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً، دَخَلَ النَّارَ » رواه مُسلم.

و ژ جابری ﷺ گۆت: کۆچەرە عەرەبەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: یـا پێغەمبەرێ خودێ هەردوو تشتێت واجب چنە؟ گۆت: هەرکەسێ بمریت و چ هەڤپشکان بۆ خودێ چێنەکەت چۆ بەحەشتێ و هەرکەسێ مر و تشتەك بۆ کربیتە هەڤپشک چۆ جەهنەمێ.

415- وَعن أَنسٍ، رضي اللَّهُ عنه، أَنَّ النَّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَمُعَاذٌ رِدِيفُهُ عَلى الرَّحْلِ قَالَ: «يا مُعاذُ » قال: لَبَيَّيْكَ يا رسُولَ اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ، قالَ: « يا مُعَاذُ » قالَ: لَبَّيكَ يارَسُول اللَّهِ وَسَعْدَيْكَ. قالَ: « يَا مُعاذُ » قال: لَبَّيْكَ يا رَسُولَ اللَّهِ وَسَعْديكَ ثلاثاً، قالَ: « ما مِن عَبدٍ يَشْهَدُ أَنْ لاَ إِله إِلاَّ اللَّهُ، وَأَنَّ مُحَمدا عَبْدُهُ ورَسُولُهُ صِدْقاً مِنْ قَلْبِهِ إِلاَّ حَرَّمَهُ اللَّهُ على النَّارِ » قالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ أُخْبِرُ بِها النَّاسَ فيستبشروا ؟ قال: «إِذاً يَتَّكلُوا » فَأَخْبرَ بها مُعَاذٌ عِنْد مَوْتِهِ تَأَثُّماً. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: مەعاز پشت پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ بـوو ل سـەر حێشـترێ گۆتێ: یا مەعاز، گۆت: لـەبێ دویف لـەبێ و هاریکاری دویف هاریکاریێ یا پێـغەمبەرێ خـودێ سـێ جـاران، گـۆت: یـا مـەعاز، گـۆت: لـەبێ دویـف لـەبێ و هارکـاری دویـف هاریکـاریێ یـا پێغەمبەرێ خودێ گۆت: یا مەعاز، سێ جاران، گـۆت: لـەبێ دویـف لـەبێ و هاریکـاری دویـف هاریکاریێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: نینە بەندەیەك راست ژ دلـێ خـۆ شـەهدە بـدەت کـو ب راستی چـو پەرسـتی یێـت راسـت و دورسـت نیـنن خـودێ نـەبیت و موحەمـمـد بەنـدەیێ وییـە و پێغەمبەرێ وییە، هەکە خودێ جەهنەمێ ل سەر وی حەرام نەکەت، گۆت: یا پێغەمبەرێ خـودێ ئەز ڤێ بۆ خەلکی نەبێژم دا کەیفا وان بهێت؟ گۆت: دێ خۆ ب هیڤیا هندێـڤە هێـلن، وەختـێ دا مریت مەعازی گۆت ژ ترسا گونەهێ (کو بمریت و ئەڤ زانینە ل دەف یا ڤەشارتی بیت).

وقوله: « تَأَثُّماً » أَيْ: خَوْفاً مِنَ الإِثْمِ في كَتْمِ هذا العِلْمِ.

416- وعنْ أبي هريرة أَوْ أبي سَعِيدٍ الخُدْرِيّ رضيَ اللَّهُ عنهما: شَكَ الرَّاوِي، وَلاَ يَضُرُّ الشَّكُّ في عَينِ الصَّحابي، لأَنهم كُلُّهُمْ عُدُولٌ، قال: لما كان يَوْمُ غَزْوَةِ تَبُوكَ، أَصابَ الناسَ مَجَاعَةٌ، فَقالُوا: يا رَسُولَ اللَّهِ لَوْ أَذِنْتَ لَنا فَنَحَرْنَا نَواضِحَنا، فَأَكَلْنَا وَادَّهَنَّا؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « افْعَلُوا » فَجَاءَ عُمَرُ رضي

اللَّهُ عنهُ، فقالَ: يا رَسولَ اللَّهِ إنْ فَعَلْتَ قَلَّ الظَّهْرُ، وَلَكِنْ ادْعُهُمْ بفَضْلِ أَزْوَادِهِمْ، ثُمَّ ادْعُ اللَّهِ لَهُمْ عَلَيْهَا بِالبَرَكَةِ لَعَلَّ اللَّه أَنْ يَجْعَلَ في ذلكَ البَرَكَةَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « نَعَمْ» فَدَعَا بِنِطْعٍ فَبَسَطهُ، ثُمَّ دَعَا بِفَضْلِ أَزَاوَدِهِمْ، فَجعلَ الرَّجُلُ يجيءُ بِكَفِّ ذُرَةٍ ويجيءُ الآخَرُ بِكَفِّ تَمْرٍ، ويجيءُ الآخَرُ بِكِسرَةٍ حَتى اجْتَمَعَ عَلى النِّطْعِ مِنْ ذَلِكَ شَيءٌ يَسِيرٌ، فَدَعَا رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِالبَرَكَةِ، ثُمَّ قالَ « خُذُوا في أَوْعِيَتِكُمْ، فَأَخَذُوا في أَوْعِيَتِهِمْ حتى ما تركُوا في العَسْكَرِ وِعاء إلاَّ مَلأوهُ، وأَكَلُوا حَتَّى شَبعُوا وَفَضَلَ فَضْلَةٌ، فقالَ رَسُولُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إلاَّ اللَّهُ، وَأَنِّي رَسُولُ اللَّهِ لاَ يَلْقَى اللَّه بهما عَبْدٌ غَيْرُ شاكٍّ، فَيُحْجبَ عَنِ الجَنَّةِ» رواهُ مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە یان ژ ئەبی سەعیدێ خودری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆمان بۆ ڤەگێری یا چێبووی، بەلێ گۆمان د هەڤالێ پێغەمبەریدا زیانێ ناکەت، چونکی هەمی بێت دادپەروەرن، گۆت: وەختێ غەزوا تەبووکێ برس بۆ خەلکی چێ بوو، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ هەکە تە دەستویریا مە دابا مە حێشترێت خۆ ڤەکوشتبان دا خۆین و بۆ خۆ دونی ژی (ژ بەزێ وان) گرین؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەبکەن. عومەر رضی الله عنه هات، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، هەکە تو دەستویریێ بدەی دەوار دێ کێم بن، بەلێ گازی وان بکە زادێ وان یێ مای بلا بینن، پاشی دوعا بۆ وان ب بەرکەتێ ل سەر بکە هیڤیە خودێ بەرەکەتێ بێخیتە دڤێدا. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بلا، کەڤلەك ئینا و رائێخست، پاشی داخوازا خوارنا وان یا مای کر، زەلام هات مستەکا گەنمۆکا ئینا و ئێکێ دی هات مستەکا قەسپا ئینا و ئێکێ دی ب پرتەکا نانی هات، هەتا تشتەکێ کێم ل سەر کەڤلی کۆم بووی، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوعا بەرەکەتێ کر، پاشی گۆت: ب ئامانێت خۆ راکەن، ئامانێت خۆ تژیکرن، هەتا ئامان ناڤ لەشکەری نەماین تژی نەکرین، و هەمیان خوار هەتا تێر بووین، و بەروان زێدە ژی کر، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز شەهدە ددەم کو ب راستی چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و ئەز پێغەمبەرێ ویمە، نینە بەندەیەك ب ڤێ ب بێگۆمان بگەهیتە خودێ، و ئەو ژ بەحەشتێ بێتە پاشدان.

417- وَعَنْ عِتْبَانَ بنِ مالكٍ، رضي الله عنه، وهو مِمَّنْ شَهِدَ بَدْراً، قال: كُنْتُ أُصَلِّي لِقَوْمي بَني سالِمٍ، وَكَانَ يَحُولُ بَيْني وَبينهُم وادٍ إِذَا جاءَتِ الأَمطارُ، فَيَشُقُّ عَليَّ اجْتِيَازُهُ قِبَلَ مَسْجِدِهِمْ، فَجئْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقلتُ له: إِنِّي أَنْكَرْتُ بَصَرِي، وَإِنَّ الوَادِيَ الَّذِي بيْني وَبَيْنَ قَوْمي يسِيلُ إِذَا جَاءَت الأَمْطارُ، فَيَشُقُّ عَليَّ اجْتِيازُهُ، فَوَدِدْتُ أَنَّكَ تَأْتِي، فَتُصَلِّيَ في بَيْتي مَكاناً أَتَّخِذُهُ مُصَلًّى، فقال رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سأَفْعَلُ » فَغَدا عليَّ رَسُولُ اللَّهِ، وَأَبُو بَكْرٍ، رضي اللَّهُ عنه، بَعْدَ ما اشْتَدَّ النَّهارُ، وَاسْتَأْذَنَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَذِنْتُ لهُ، فَلَمْ يَجْلِسْ حتى قالَ: « أَيْنَ تُحِبُّ أَنْ أُصَلِّيَ مِنْ بَيْتِكَ ؟ » فَأَشَرْتُ لهُ إلى المكَانِ الَّذِي أُحبُّ أَنْ يُصَلِّيَ فيه، فَقَامَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَكَبَّرَ وَصَفَفْنَا وَراءَهُ، فَصَلَّى رَكْعَتَيْنِ، ثُمَّ سَلَّمَ وَسَلَّمْنَا حِينَ سَلَّمَ، فَحَبَسْتُهُ علَى خَزيرة تُصْنَعُ لَهُ، فَسَمِعَ أَهْلُ الدَّارِ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بَيْتي، فَثَابَ رِجَالٌ منهمْ حتَّى كَثُرَ الرِّجَالُ في البَيْتِ، فَقَالَ رَجُلٌ: مَا فَعَلَ مَالِكٌ لا أَرَاهُ، فَقَالَ رَجُلٌ: ذلك مُنَافِقٌ لاَ يُحِبُّ اللَّه ورَسُولَهُ، فقالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لاَ تَقُلْ ذَلِكَ أَلاَ

تَراهُ قالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهَ اللَّهِ تَعالى ؟،». فَقَالَ: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ، أَمَّا نَحْنُ فَوَاللَّهِ ما نَرَى وُدَّهُ، وَلاَ حَديثَهُ إِلاَّ إِلى المُنَافِقينَ، فقالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فَإِنَّ اللَّه قَدْ حَرَّمَ على النَّارِ مَنْ قَالَ: لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ يَبْتَغِي بِذَلِكَ وَجْهِ اللَّهِ » متفقٌ عليه.

و ژ عيتبانێ كورێ مالكى ﷺ، و ئەو ژ وان بوو يێ پشكدارى د بەدرێدا كرى، گۆت: من نڤێژ بەريكا مرۆڤێت خۆ بەنى سالمى دكر، و دەمێ باران دهاتن نهالەك دكەفتە مابەينا من و وان، بۆ من يا زەحمەت بوو ئەز راستا مزگەفتا وان دەرباز ببم، ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من گۆتێ: ب راستى چاڤێت من يێت قوسير بووين، و نهالا مابەينا من و مرۆڤێت من جۆكا ئاڤێ تێرا دهێت وەختێ باران دهێت، بۆ من ب زحمەتە ئەز دەرباز ببم، من حەز دكر تو هاتباى، تە نڤێژ ل جهەكێ مالا من كربا، دا بۆ خۆ كەمە جهنڤێژ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دێ وەكەم، رۆژا پاشتر پشتى رۆژ بلند بووى و رۆژ گەرم بووى، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ئەبو بەكر ﷺ، هاتنە دەف من، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستويرى خواست من دەستويرى دايێ، نە روينشتە خوارێ هەتا گۆتى: تە كيرێ دڤێت ئەز بۆ تە نڤێژێ لێ بكەم ژ مالاتە؟ من نيشانكرە وى جهێ من دڤيا نڤێژێ لێ بكەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ راوەستيا نڤێژ كر، و ئەم ژى پشت وى رێزبووين، و دوو ركعەت كرن، پاشى سلاڤا ملان ڤەدا، مە ژى سلاڤ ڤەدا وەختێ وى سلاڤ ڤەدايى، من نەهێلا بزڤريت، من هێلا ژبەر ئارخافكەكێ بۆ وى هاتبوو چێكرن، خەلكێ وى تاخى گولێ بوو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ يێ ل مالا من زەلام كۆمبوون و هاتن هەتا ل مالا من بووينە گەلەك، زەلامەكێ گۆت: مالكى چكر ئەز نابينم؟ زەلامەكێ گۆت: ئەو دوو روييە، حەژ خودێ و پێغەمبەرێ وى ناكەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەنەبێژە، ما تە نەديت گۆت: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) چو پەرستى يێت راست و دورست نينن خودێ نەبيت، رازيبوونيا خودێ دڤێت؟ گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وى دزانن، بەلێ ئەم، ئەز ب خودێ كەم، ئەم ڤيانا وى و ئاخفتنا نابينين بۆ دوو روييان نەبيت, پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستى خودێ جەهنەم ل سەر وى يا حەرامكرى يێ گۆت: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) چو پەرستى يێت راست و دورست نينن خودێ نەبيت، رازيبوونيا خودێ بڤێت.

و « عِتْبَانِ » بكسر العين المهملة، وإِسكان التاءِ المُثَنَّاةِ فَوْقُ وبَعْدهَا باءٌ مُوَحَّدَةٌ. و «الخَزِيرَةُ » بالخاءِ المعْجمةِ، وَالزَّاي: هِي دقِيقٌ يُطْبَخُ بِشَحْمٍ وقوله: « ثابَ رِجالٌ » بالثَّاءِ المثَلَّثَةِ، أَيْ: جَاءوا وَاجْتَمعُوا.

418- وعن عمرَ بنِ الخطاب، رضي اللَّهُ عنه، قال: قَدِمَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِسَبْيٍ فَإِذَا امْرَأَةٌ مِنَ السَّبْيِ تَسْعَى، إِذْ وَجَدتْ صبيًّا في السبْيِ أَخَذَتْهُ فَأَلْزَقَتْهُ بِبَطْنِها، فَأَرْضَعَتْهُ، فقال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَتُـرَوْنَ هَـذِهِ المرْأَةَ طارِحَةً وَلَـدَهَا في النَّـارِ ؟ قُلْنَا: لاَ وَاللَّهِ. فَقَـالَ: «للَّهُ أَرْحـمُ بِعِبـادِهِ مِـنْ هَـذِهِ بِولَدِهَا » متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ كورێ خەتتابى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب ئێخسيران هات ژنەك ژ ئێخسيران، دهات و دچۆ، هۆ بچويكەك ناڤ ئێخسيران ديت، هەلگرت و ب زكێ خۆ ڤەنا و شير دايێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ هوين دبينن ئەڤ ژنكە دێ بچويكێ خۆ هاڤێتە

د ئاگریدا؟! مه گۆت: نه ب خودێ. گۆت: پا خودێ بۆ بەندەییێت خۆ دلۆڤانترە ژ ڤێ بۆ بچویکێ خۆ.

419- وعن أبي هريرة، رضي اللَّهُ عنه، قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لما خَلَقَ اللَّهُ الخَلْقَ، كَتَبَ فِي كِتَابٍ، فَهُوَ عِنْدَهُ فَوْقَ العَرْشِ: إِنَّ رَحْمَتِي تَغْلِبُ غَضَبِي ».

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەمێ خودێ چێکری چێکرین، د کتێبەکێدا نڤیسی، ئەو کتێب یا ل دەف وی سەر عەرشی: ب راستی دلۆڤانیا من گەلەکە و یا تەڤگرە (موسلمان و گاوران و خراب و باشان و گوهدار و گونەهکاران دگریت) و کەرب و غەزەبا وی بەس بۆ گونەهکارانە (دلۆڤانی و کەرب، هەردوو ساخلەتێت خودێنە چو ب سەر چو ناکەڤن، و ئاخفتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مەخسەد پێ مەجازە نەحەقیقەتە ئانکو رەحما وی گەلەکە و یا بەرفرەهە و یا تەڤگرە).

وفي روايةٍ: « غَلَبَتْ غَضَبِي » وفي روايةٍ « سَبَقَتْ غَضَبِي » متفقٌ عليه.

420- وعنه قال: سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: جَعَلَ اللَّهُ الرَّحْمَةَ مائَةَ جُزْءٍ، فَأَمْسَكَ عِنْدَهُ تِسْعَةً وتِسْعِينَ، وَأَنْزَلَ فِي الأَرْضِ جُزْءًا واحِداً، فَمِنْ ذَلِكَ الجُزْءِ يَتَراحمُ الخَلائِقُ حَتَّى تَرْفَعَ الدَّابَّةُ حَافِرَهَا عَنْ ولَدِهَا خَشْيَةَ أَنْ تُصِيبَهُ ».

ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودێ دلۆڤانی یا کریە سەد پشک، نۆت و نەهە پشک دەف خۆ ییێت هێلاین، و پشکەك ب تنێ یا کریە د ئەردیدا، ب وێ پشکێ چێکری دلۆڤانیێ ب ئێک و دوو دبەن، حەتا جانەوەر سمێ خۆ ژبەر تێشکێ خۆ بلندکەت ترسا هندێ بهنگڤیت.

وفي روايةٍ: « إِنَّ للَّهِ تَعَالى مائَةَ رَحْمَةٍ أَنْزَلَ مِنْهَا رَحْمَةً وَاحِدَةً بَيْنَ الجِنِّ والإِنْسِ وَالبَهَائِمِ وَالهَوَامِّ، فَبِهَا يَتَعاطَفُونَ، وبِها يَتَراحَمُونَ، وَبِها تَعْطِفُ الوَحْشُ عَلى وَلَدِهَا، وَأَخَّرَ اللَّهُ تَعالى تِسْعاً وتِسْعِينَ رَحْمَةً يَرْحَمُ بِها عِبَادهُ يَوْمَ القِيَامَةِ » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: ب راستی خودێ سەد دلۆڤانی ییێت هەین، دلۆڤانیک ب تنێ د ناڤبەرا ئەجنەیان و مرۆڤان و جانەوەران و خشخشۆکێت ئەردیدا (وەکی ماران و دویپشکان وسپیە و کێچان) یێ ئینایە خوارێ، ب وێ دلێت وان دمیننە پێکڤە، و دلۆڤانیێ ب ئێک و دوو دبەن، و دەهبە پێ رەحمێ ب تێشکێ خۆ دبەت، و نۆت و نەهە دلۆڤانی خودایێ مەزن ییێت هێلاین، پێ دلۆڤانیێ ب بەندەییێت خۆ دبەت رۆژا قیامەتێ.

ورواهُ مسلم أَيضاً من روايةِ سَلْمَانَ الفَارِسيّ،رضي اللَّهُ عنه، قال:قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:« إِنَّ للَّهِ تَعَالَى مِائَةَ رَحْمَةٍ فَمِنْها رَحْمَةٌ يَتَراحَمُ بها الخَلْقُ بَيْنَهُمْ، وَتِسْع وَتِسْعُونَ لِيَوْم القِيامَةِ ».

و موسلمی ژی ڤەگێرایە ژ ڤەگێرانا سەلمانێ فارسی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ سەد دلۆڤانی ییێت هەین، ژ وان ب دلۆڤانیەکێ چێکری دلۆڤانیێ ب ئێک و دوو دبەن، و نۆت و نەهە دلۆڤانی بۆ رۆژا قیامەتێنە.

وفي رواية « إِنَّ اللَّه تعالى خَلَقَ يَومَ خَلَقَ السَّمَواتِ والأَرْضَ مِائَةَ رَحْمَةٍ كُلُّ رَحْمَةٍ طِبَاقُ مَا بَيْنَ السَّمَاءِ إِلى الأَرْضِ، فَجَعَلَ مِنها في الأَرْضِ رَحْمَةً فَبِها تَعْطِفُ الوَالِدَةُ عَلَى وَلَدِهَا وَالْوحْشُ وَالطَّيْرُ بَعْضُها عَلَى بَعْضٍ فَإِذا كانَ يَوْمُ القِيامَةِ، أَكْمَلَها بِهذِهِ الرَّحْمَةِ ».

و د ريوايەتەكێدا: ب راستی خودايێ مەزن رۆژا ئەرد و ئەسمان چێكرين سەد دلۆڤانی چێكرن، هەر ئێک مابەينا ئەرد و ئەسمانی دگريت، ژ وان دلۆڤانيەك ب تنێ كره د ئەرديدا، ب وێ دايک رەحمێ ب بچويكێ خۆ دبەت، و دەهبە و بالەفر هندەك ب هندەكان دبەن.

421- وعنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فِيمَا يَحكِي عَن ربِّهِ، تَبَارَكَ وَتَعَالى، قال: « أَذنَب عبْدٌ ذَنباً، فقالَ: اللَّهُمَّ اغفِرْ لِي ذَنبي، فقال اللَّهُ تَبَارَكَ وَتَعالى: أَذَنَبَ عبدِي ذنباً، فَعلِم أَنَّ لَهُ ربًّا يَغْفِرُ الذَّنْبَ، وَيأْخُذُ بِالذَّنبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذَنَبَ، فقال: أَيْ ربِّ اغفِرْ لي ذنبي، فقال تبارك وتعالى: أَذنبَ عبدِي ذَنباً، فَعَلَمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغفِرُ الذَّنبَ، وَيَأْخُذُ بِالذنْبِ، ثُمَّ عَادَ فَأَذنَبَ، فقال: أَي رَبِّ اغفِرْ لي ذَنبي، فقال تَبَارَكَ وَتَعَالى: أَذنَبَ عَبدِي ذَنباً، فعَلِمَ أَنَّ لَهُ رَبًّا يَغْفِرُ الذَّنبَ، وَيأْخُذُ بِالذَّنبِ، قدَ غَفَرْتُ لِعبدي.. فَلْيَفعَلْ ما شَاءَ » متفقٌ عليه.

ژ وی، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ خودايێ خۆ يێ پاك و بلند ڤەدگێريت، گۆت: بەندەيەكێ گونەهەك كر، گۆت: يا خودێ گونەها من ژێ ببە، خودايێ پاك و بلند گۆت: بەندەيێ من گونەهەك كر، و زانی وی خودايەكێ هەی گونەهێ ژێ دبەت، و ل سەر گونەهێ ئيزا ددەت، پاشی جارەكا دی زڤری گونەه كرەڤە، گۆت: يا خودێ گوناها من ژێ ببە، خودايێ پاك و بلند گۆت: بەندەيێ من گونەهەك كر، و زانی وی خودايەكێ هەی گونەهێ ژێ دبەت، و ل سەر گونەهێ ئيزا ددەت، پاشی جارەكا دی زڤری گونەه كرەڤە، گۆت: يا خودێ گونەها من ژێ ببە، خودايێ پاك و بلند گۆت: بەندەيێ من گونەهەك كر، و زانی وی خودايەكێ هەی گونەهێ ژێ دبەت، و ل سەر گونەهێ ژێ ددەت، ب راستی من بۆ بەندەيێ خۆ گونەهێت وی ژێبرن ڤێجا چ بكەت بلا وەبكەت. (ئانكو هندی تەوبە بكەت و ل خۆ بزڤريت خودێ دێ گونەهێت وی ژێ بەت).

وقوله تعالى: « فَلْيَفْعلْ ما شَاءَ » أَي: مَا دَامَ يَفْعَلُ هَكَذا، يُذْنِبُ وَيتُوبُ أَغْفِرُ لَهُ، فإِنَّ التوبة تَهدِمُ ما قَبْلَهَا.

422- وعنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وَالَّذِي نَفْسي بِيَدِهِ لَوْ لَمْ تُذنِبُوا، لَذَهَبَ اللَّهُ بِكُمْ، وَجَاءَ بِقوم يُذْنِبُونَ، فَيَسْتَغْفِرُونَ اللَّه تعالى، فيَغْفِرُ لَهُمْ رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی كەمە يێ روحا من ددەستيدا، هەكە هەوە گونەه نەكربان، دا خودێ هەوە بەت و هندەكێت دی ئينيت گونەهان بكەن، و داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ خودێ بكەن، و ئەو گونەهێت وان ژێ ببەت.

423- وعن أبي أَيُّوبَ خَالِدِ بنِ زيد، رضي اللَّه عنه قال: سمعتُ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « لَوْلا أَنَّكُمْ تُذنبُونَ، لخَلَقَ اللَّهُ خَلقاً يُذنِبونَ، فَيَسْتَغْفِرُونَ، فَيَغْفِرُ لَهُمْ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی ئەیوب، خالدێ کورێ زەیدی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە ژ بەر هندێ نەبا هوین گونەهان دکەن، دا خودێ هندە چێکریان چێکەت گونەهان بکەن، و داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ خودێ بکەن، و خودێ گونەهێت وان ژێ ببەت.

424- وعن أبي هريرة، رضي الله عنه، قال: كُنَّا قُعوداً مَع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، مَعَنا أَبُو بكْر وَعُمَرُ، رضي الله عنهما في نَفَرٍ، فَقَامَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ بَيْنِ أَظْهُرِنَا، فَأَبْطَأَ عَلَيْنَا، فَخَشَينا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنَا، فَفَزِعْنا، فَقُمْنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ مَنْ فَزِعَ، فَخَرجتُ أَبْتَغِي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حَتَّى أَتَيتُ حَائِطاً لِلأَنْصَارِ وَذَكَرَ الحديث بطُوله إلى قوله: فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اذْهَبْ فَمَنْ لَقِيتَ وَرَاءَ هَذَا الحَائِطِ يَشْهَدُ أَنْ لا إِلَه إلاَّ الله، مُسْتَيقِناً بهَا قَلْبُهُ فَبَشِّرْهُ بِالجَنَّةِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: ئەم یێت روینشتی بووین دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ عومەر و ئەبو بەکر خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دگەل چەند مرۆڤان دگەل مە بوون، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د ناڤ مەدا رابوو و گیرۆ بوو ئەم ترسیاین نەخۆشیەك ب سەری هاتبیت، ب لەز و ب ترس ئەم رابووین، و ئەز بەری هەمیا رابووم، و ئەز دەرکەفتم ل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بگەرییێم، هەتا ئەز هاتیمە ناڤ بیستانەکێ ئێکێ ئەنساری (خەلکێ مەدینێ و هاریکاران)، و حەدیس ب درێژاهی گۆت هەتا گەهشتیە گۆتنا وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرە هەچییێ تە پشت ڤی بیستانی دیت ژ دل شەهدە بدەت لا إِلَه إلاَّ الله کو چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت مزگینیا بەحەشتێ بدێ.

425- وعن عبد الله بن عَمْرو بن العاص، رضي الله عنهما، أَن النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تَلا قَوَل اللهِ عَزَّ وَجَلَّ في إبراهِيمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثيراً مِنَ النَّاسِ فَمَن تَبِعَني فَإِنَّهُ مِنِّي) [إبراهيم: 36]، وَقَوْلَ عيسى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (إِنْ تُعَذِّبْهُم فَإِنَّهُم عِبَادُكَ وَإِنْ تَغْفِرْ لَهُم فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الحَكِيمُ) [المائدة: 118]، فَرَفَعَ يَدَيْه وقال « اللَّهُمَّ أُمَّتِي أُمَّتِي» وَبَكَى، فقال الله عَزَّ وَجَلَّ: « يا جبريلُ اذْهَبْ إلى مُحَمَّدٍ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ،فسلْهُ مَا يُبكِيهِ ؟ » فَأَتَاهُ جبرِيلُ فَأَخبَرَهُ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمَا قال:وَهُو أَعْلَمُ، فقال اللهُ تعالى:{ يا جِبريلُ اذهَبْ إلى مُحَمَّدٍ فَقُلْ: إِنَّا سَنُرضِيكَ في أُمَّتِكَ وَلا نَسُوؤُكَ } رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاخفتنا خودێ یا د راستا ئیبراهیمیدا ﷺ خواند: خودێ وۆ ب راستی وان بوتان گەلەك مرۆڤ ییێت د سەردابرین، ڤێجا هەچییێ ل دویڤ من هات و رێکا من گرت ئەو ژ منە، و یێ گوهێ خۆ نەدا من، ب راستی تو یێ گونەهە ژێبەر و دلۆڤانی. و گۆتنا عیسایی ﷺ: ئەگەر تو وان ئیزا بدەی ئەو بەندەییێت تەنە، و ئەگەر تو ل وان نەگری ب راستی تو یێ دەستهەلاتدار و کاربنەجهی. پاشی دەستێت خۆ بلندکرن و گۆت: یا خودێ ئوممەتا من ئوممەتا من، و کرە گری. خودایێ مەزن گۆت: یا جبریل هەرە دەف موحەممەدی، و خودایێ تە چێتر دزانیت، پسیارا وی بکە ئەو بۆچی دکەتە گری؟ جبریل هاتە دەف و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ گۆت. و خودێ

چێتر دزانیت، و خودێ گۆت: یا جبریل هەرە دەف موحەممەدی بێژێ: ئەم دێ تە د ئومممەتا تەدا رازی کەین، و دلێ تە ناهێلین.

426- وعن مُعَاذِ بنِ جَبَلٍ، رضي الله عنه، قال كُنتُ رِدْفَ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على حِمارٍ فقال: « يَا مُعَاذُ هَل تَدري مَا حَقُّ اللَّه عَلى عِبَادِهِ ، ومَا حَقُّ الْعِبادِ عَلى اللَّه ؟ قلت: اللهُ وَرَسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: « فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى العِبَادِ أَن يَعْبُدُوه، وَلا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَحقَّ العِبادِ عَلى اللَّهِ أَنْ لا يُعَذِّبَ مَنْ لا يُشرِكُ بِهِ شَيْئاً، فقلت: يا رسولُ اللَّهِ أَفَلا أُبَشِّرُ النَّاسَ ؟ قال: « لا تُبَشِّرْهُم فَيَتَّكِلُوا » متفقٌ عليه.

و ژ مەعازێ کورێ جەبەلی ﷺ، گۆت: ئەز پشت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر کەرەکێ یێ سویار بووم، گۆت: یا مەعاز ئەرێ تو دزانی حەقێ خودێ ل سەر بەندەیان چییە، و حەقێ بەندەیان ل سەر خودێ چییە؟ من گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن. گۆت: ب راستی حەقێ خودێ ل سەر بەندەیان ئەڤەیە: خودێ بپەرێسن و چو تشتان بۆ نەکەنە هەڤپشک، و حەقێ بەندەیان ل سەر خودێ ئەڤەیە: وی ئیزا نەدەت یێ چو تشتان بۆ نەکەتە هەڤپشک، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز مزگینییێ نەدەمە خەلکی؟ گۆت: مزگینییێ نەدێ هەکە دێ سست بن.

427- وعن البَرَاءِ بنِ عازِبٍ، رضي الله عنهما، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « المسْلِمُ إِذَا سُئِلَ في القَبرِ يَشهَدُ أَن لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه، وأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّه، فذلك قولهُ تعالى: (يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالقَوْلِ الثَّابِتِ في الحَياةِ الدُّنيَا وفي الآخِرَةِ) [إبراهيم: 27] متفقٌ عليه.

و ژ بەرائێ کورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: هەکە پسیار د گۆریدا ژ موسلمانی هاتە کرن، و شەهدە دا کو چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و موحەممد پێغەمبەرێ وییە ئەڤەیە رامانا گۆتنا خودێ: خودێ ئەوێت باوەری ئینایین ب ئاخفتنا بنەجە رادگریت [کو پەیڤا (لا الة الا الله)] د ژیانا دنیاییێدا [ئانکوو وەختێ د گۆریدا پسیار ژێ دئێتە کرن] و د قیامەتێ ژیدا و ل بەر ستەمکاران بەرزە دکەت [نەشێن بەرسڤا خۆ د گۆریدا بدەن، و بێ بەرسڤن ژی رۆژا حسێب د گەل دئێتە کرن]، و خودێ چ بڤێت وێ دکەت.

428- وعن أَنسٍ، رضي اللَّهُ عنه عن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الكَافِرَ إِذَا عَمِلَ حَسَنَةً، أُطعِمَ بِهَا طُعمَةً مِنَ الدُّنيَا، وَأَمَّا المؤمِن، فَإِنَّ اللَّه تعالى يَدَّخِرُ لَهُ حَسَنَاتِهِ في الآخِرَةِ، وَيُعْقِبُهُ رِزْقاً في الدُّنْيَا عَلى طَاعَتِهِ ».

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە گاوری باشییەك کر، خودێ د دنیاییێدا شوینێ ددەتێ، بەلێ یێ خودان باوەر، ب راستی خودێ باشییێت وی بۆ رۆژا قیامەتێ بۆ هەلدگریت، و د دنیاییێدا رزقێ وی ل سەر گوهداریا وی ددەت.

وفي روايةٍ: « إِنَّ اللَّه لا يَظْلِمُ مُؤْمِناً حَسَنَةً يُعْطَى بِهَا في الدُّنْيَا، وَيُجْزَى بِهَا في الآخِرَة، وَأَمَّا الْكَافِرُ، فَيُطْعَمُ بِحَسَنَاتِ مَا عَمِلَ للَّهِ تعالى، في الدُّنْيَا حَتَّى إِذَا أَفْضَى إِلى الآخِرَة، لَمْ يَكُنْ لَهُ حَسَنَةٌ يُجْزَى بِهَا » رواه مسلم.

و د ریوایەتەکێدا: ب راستی خودێ ستەمێ ل چو خودان باوەران د خێرەکا واندا ناکەت، د دنایێدا پێ ددەتێ، و رۆژا قیامەتێ پێ خەلات دکەت، بەلێ یێ گاور خودێ رزقێ وی د دنیایێدا ب باشییێت وی ددەتێ، هەتا دگەهیتە رۆژا قیامەتێ و وی چو باشی نەمایی پێ بێتە خەلاتکرن.

429- وعن جابرٍ، رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَثَلُ الصَّلَوَاتِ الخَمْسِ كَمَثَلِ نَهَرٍ جَارٍ غَمْرٍ عَلَى بَابِ أَحَدِكُمْ يَغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خَمْسَ مَرَّاتٍ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نموونەیا پێنج نڤێژان، وەکی رویبارەکێ ڤەرێژە و بۆش د بەر دەرگەهێ ئێک ژ هەوەرا بچیت، هەمی رۆژان پێنج جاران خۆ پێ بشۆت.

« الْغَمْرُ » الْكَثِيرُ.

430- وعن ابنِ عباسٍ، رضي الله عنهما، قال: سمعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: «مَا مِنْ رَجُلٍ مُسلِمٍ يَمُوتُ فَيَقُومُ عَلَى جَنازتِه أَرْبَعُونَ رَجُلاً لا يُشرِكُونَ بِاللَّهِ شَيئاً إِلاَّ شَفَّعَهُمُ اللَّهُ فيه » رواه مسلم.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە مرۆڤەکێ موسلمان بمریت و چل مرۆڤێت موسلمان یێت چو شریک و هەڤالان بۆ خودێ چێنەکەن نڤێژێ ل سەر تەرمێ وی بکەن هەکە خودێ مەهدەری و بەرەڤانیا وان نەوەرگریت و قەبیل نەکەت.

431- وعن ابنِ مسعودٍ، رضي اللَّهُ عنه، قال: كُنَّا مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي قُبَّةٍ نَحواً مِنْ أَرْبَعِينَ، فقال: « أَتَرضَونَ أَنْ تَكُونُوا رُبُعَ أَهْلِ الجَنَّةِ ؟ » قُلْنَا: نَعَم، قال: «أَتَرضَونَ أَن تَكُونُوا ثُلُثَ أَهْلِ الجَنَّةِ ؟ » قُلْنَا: نَعَم، قال: « وَالَّذِي نَفسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ إِنِّي لأَرجُو أَنْ تَكُونُوا نِصفَ أَهْلِ الجَنَّة، وَذَلِك أَنَّ الجَنَّةَ لا يَدخُلُهَا إِلاَّ نَفسٌ مُسلِمَةٌ، وَمَا أَنتُمْ فِي أَهْلِ الشِّركِ إِلاَّ كَالشَّعرَةِ البَيَضَاءِ فِي جلدِ الثَّورِ الأَسودِ، أَوْ كَالشَّعَرَةِ السَّوَدَاءِ فِي جلدِ الثَّورِ الأَحْمَرِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: ئەم نێزیکی چل مرۆڤان ل مالەکا گرۆڤر ژ چادران دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ گۆت: هوین د رازینە هوین چارێکا خەلکێ بەحەشتێ بن؟ مە گۆت: بەلێ، گۆت: هوین د رازینە هوین سێکا خەلکێ بەحەشتێ بن؟ مە گۆت: بەلێ، گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی د دەستێ ویدا، ئەز هیڤی دکەم هوین نیڤا خەلکێ بەحەشتێ بن، ئەو ژی چونکی کەس ناچیتە بەحەشتێ موسلمان نەبیت، و هوین دگەل خودان هەڤپشکان چو نینن، وەکی موییەکێ سپی نەبیت ل پشتا گایەکێ رەش یان وەکی موییەکێ رەش نەبیت ل پشتا گایەکێ سۆر.

432- وعن أبي موسى الأَشعري، رضي الله عنه، قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيامَةِ دَفَعَ اللَّهُ إِلى كُلِّ مُسْلِمٍ يَهُودِيًّا أو نَصْرَانِيّاً فَيَقُولُ: هَذَا فِكَاكُكَ مِنَ النَّارِ»..

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەختێ بوو رۆژا قیامەتێ خودێ دێ هەر موسلمانەکێ جویەکێ یان فەلەکێ دەتە ڤێ و دێ بێژیت: ئەڤە خلاسکەرێ تەیە ژ ئاگری (ئانکو قوربانە بۆ تە شوینا تە بچیتە جەهنەمێ و تە ژێ رزگار کەت).

وفي رواية عنهُ عن النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيامَةِ نَاسٌ مِنَ المسْلِمِين بِذُنُوبٍ أَمْثَالِ الجبَالِ يَغفِرُهَا اللَّهُ لهمُ » رواه مسلم.

و د ريوايەتەكا ديدا ژ وى: رۆژا قيامەتێ هندە مرۆڤ ژ موسلمانان دێ ب هندە گونەهان هێن وەكى چيانە خودێ دێ بۆ وان ژێ بەت.

قوله: « دَفَعَ إِلى كُلِّ مُسْلِمٍ يهودِيًّا أَوْ نَصرانِياً فَيَقُولُ: هَذا فكَاكُكَ مِنَ النَّارِ » معْنَاهُ مَا جَاءَ في حديث أبي هريرة، رضي اللَّهُ عنهُ: « لِكُلِّ أَحَدٍ مَنزِلٌ في الجَنَّةِ، ومَنزِلٌ في النَّارِ، فالمؤْمِن إِذَا دَخَلَ الجنَّةَ خَلَفَهُ الكَافِرُ في النَّارِ، لأَنَّهُ مُسْتَحِق لذلكَ بكُفْرِه »

رامانا حەديسا بۆرى ئەوە يا د حەديسا ئەبو هورەيرەيدا هاتى ﷺ، (هەر ئێكى جهەكێ د بەحەشتێدا هەى و جهەك د جەهنەمێدا هەى، ڤێجا هەكە خودان باوەر چۆ بەحەشتێ خودێ دێ گاورەكێ ل جهێ وى د جەهنەمێدا هێلیت، چونكى ئەو ب گاورييا خۆ هەژى وێيە.

وَمَعنى «فكَاكُكَ »: أَنَّكَ كُنْتَ مُعَرَّضاً لِدُخُولِ النَّارِ، وَهَذا فِكَاكُكَ، لأَنَّ اللَّه تعالى قَدَّرَ لِلنَّارِ عدَداً يَمْلَؤُهَا، فإِذا دَخَلَهَا الكُفَّارُ بِذُنُوبِهِمْ وَكُفْرِهِمْ، صَارُوا في مَعنى الفِكَاك لِلمُسلِمِينَ. واللَّه أَعلم.

433- وعن ابن عمَر رضي الله عنهما قال: سمِعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « يُدْنَى المؤْمِنُ يَومَ القِيَامَةِ مِنْ رَبِّهِ حتَّى يَضَعَ كَنَفَهُ عَلَيهِ، فَيُقَرِّرَهُ بِذُنُوبِه، فيقولُ: أَتَعرفُ ذنبَ كَذا؟ أَتَعرفُ ذَنبَ كَذَا ؟ فيقول: رَبِّ أَعْرِفُ، قال: فَإِنِّي قَد سَتَرْتُهَا عَلَيكَ في الدُّنيَا، وَأَنَا أَغْفِرُهَا لَكَ اليَومَ، فَيُعطَى صَحِيفَةَ حسَنَاته » متفقٌ عليه.

و ژ ئيبن عومەرى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودان باوەر رۆژا قيامەتێ ژ خودايێ خۆ دێ هێتە نێزيككرن (نێزيكيا قەدرى و قيمەتێ نە نێزيكيا جهى و مەسافەتێ چونكى خودێ ژ جهى و مەسافەتێ يێ پاك و پاقژە) هەتا ستر و رەحما خۆ ددانيتە سەر (ئانكو ب رەحما خۆ نەپەنى خەلكێ مەحشەرێ دكەت ب رەنگەكێ نە كەس ببينيت و نە كەسێ گولێ ببيت) و دێ گونەهێت وى پێ دەتە گۆتن و ئاشكراكرن، دێ بێژيت: تو ڤێ گونەهێ دزانى، تو ڤێ گونەهێ دزانى؟ دێ بێژيت بەلێ يا خودێ ئەز دزانم، خودێ دێ بێژيت: ب راستى من د دنيايێدا ل سەر تە ستارەكر و ڤەشارت (ئانكو من ڤەشارت و كەس پێ نەحەساند) و ئەز ئەڤرۆ بۆ تە ژێ دبەم. (ژ دلۆڤانيا خودێ د دنيايێدا كەس پێ نەحەساند شەرمزار ببيت، و قيامەتێ ژى حسێبا وى ب تنێ كر و كەس پێ نەحەساند و بۆ ژێ بر، بەلێ دا بەر رويێ وى ژ بۆ دوو ئەگەران: دا بزانيت چو ل بەر خودێ بەرزە نابيت و يادى دا هەستێ ب دلۆڤانيا خودێ بكەت و بزانيت هەكە ب رەحما خودێ نەبا ئەو نەدچۆ بەحەشتێ).

كَنَفُهُ: سَتْرُهُ وَرَحْمَتُهُ.

434- وعن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنه أَنَّ رَجُلاً أَصَابَ مِنَ امْرَأَةٍ قُبْلَة، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فأَخبره، فأَنزل اللَّهُ تعالى: (وَأَقِمِ الصَّلاَةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفاً مِنَ اللَّيْلِ إِنَّ الحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ) [هود: 114] فقال الرجل: أَلي هذا يا رسولَ اللَّه ؟ قال: «لجَميعِ أُمَّتي كُلهِمْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئـیبن مەسـعودی ﷺ، گـۆت: زەلامـەکی ماچـەك ل ژنـەکێ دا، هاتـە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و بۆ گۆت، ئینا خودێ ئەڤ ئایەتە ئینا خوارێ: [هەی موحەممەد] تو د هەردوو رەخێت رۆژێدا [سپێدێ و ئێڤاری] و پشکەکێ ژ شەڤێ، نڤێژێ بکە، ب راستی خێر و چاکی گونەهان پویچ دکەن. ئینا زەلامی گۆت: ئەڤە بۆ من ب تنێیە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: بۆ هەمی ئوممەتا منە.

435- وعن أَنسٍ، رضي الله عنه، قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسولَ اللَّهِ أَصَبْتُ حدّاً، فَأَقِمْهُ عَلَيَّ، وَحَضَرتِ الصَّلاةُ فَصَلَّى مَعَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَلَمَّا قَضَى الصَّلاة قال: يا رسول اللَّهِ إِنِّي أَصَبْتُ حدًّا، فأَقِمْ فِيَّ كتَابَ اللَّهِ، قال: « هَلْ حَضَرْتَ مَعَنَا الصَّلاَةَ ؟ » قال: نَعم: قال«قد غُفِرَ لَكَ » متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من گونەهەکا کری هەژی سزایێیە من سزاکە، و بوو وەختێ نڤێژی، نڤێژ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کر، ڤێجا دەمێ نڤێژ ب دویماهی هاتی گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من گونەهەکا کری هەژی سزایێیە، ڤێجا حوکمێ کتێبا خودێ بدانە سەر من، گۆت: ئەرێ تە نڤێژ دگەل مە کر؟ گۆت: بەلێ، گۆت: بێگۆمان بۆ تە هاتە ژێبرن.

وقوله: « أَصَبْتُ حَدًّا » معناه: مَعْصِيَةً تُوجِبُ التَّعْزير، وَليس المرَادُ الحَدَّ الشَّرْعِيَّ الْحقيقيَّ كَحَدِّ الزِّنَا والخمر وَغَيْرِهمَا، فَإِنَّ هَذِهِ الحُدودَ لا تَسْقُطُ بِالصلاةِ، ولا يجوزُ للإمام تَرْكُهَا.

436- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه لَيَرضي عن الْعَبْدِ أَنْ يَأْكُلَ الأَكلَةَ، فَيحْمَدُهُ عليها، أَوْ يَشْربَ الشَّرْبَةَ، فَيَحْمدُهُ عَليها » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ ژ بەندەیی رازی دبیت ل سەر خوارنەکێ بخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت، یان ڤەخوارنەکێ ڤەخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت.

« الأَكْلَةُ » بفتح الهمزة وهي المرَّةُ الواحدةُ مِنَ الأَكلِ كَالْغَدْوةِ والْعَشْوَةِ، والله أعلم. :

437- وعن أبي موسى، رضي الله عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: « إِنَّ اللَّه تعالى، يَبْسُطُ يَدَهُ باللَّيلِ لِيَتُوبَ مُسيءُ النَّهَارِ، وَيَبْسُطُ يَدهُ بِالنَّهارِ لِيَتُوبَ مُسيءُ اللَّيلِ حتى تَطْلُعَ الشمسُ مِنْ مَغْرِبِهَا » رواه مسلم.

و ژ ئەبی موسا عەبدوللایێ کورێ قەیسێ ئەشعەری ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن دەستێ خۆ ب شەڤ ڤەدکەت، دا گونەهکارێ رۆژێ (بۆ خۆ تێدا) تەوبە بکەت، و و ب رۆژ دەستێ خۆ ڤەدکەت، دا گونەهکارێ شەڤێ (بۆ خۆ تێدا) تەوبە بکەت. ئانکو یێ ب شەڤ تەوبە بکەت یان ب رۆژ تەوبە بکەت خودێ دێ تەوبەیا وی قەبویل کەت.

438- وعن أبي نجيحٍ عَمرو بن عَبْسَةَ بفتح العين والباءِ السُّلَمِيِّ، رضي الله عنه قال: كنتُ وَأَنَا في الجَاهِلِيَّةِ أَظُنُّ أَنَّ النَّاسَ عَلى ضَلالَةٍ، وَأَنَّهُمْ لَيْسُوا على شيءٍ، وَهُمْ يَعْبُدُونَ الأَوْثَانَ، فَسَمِعْتُ بِرَجُلٍ بِمَكَّةَ يُخْبِرُ أَخْبَاراً، فَقَعَدْتُ عَلى رَاحِلَتِي، فَقَدِمْتُ عَلَيْهِ، فَإِذَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُسْتَخْفِياً جُرَءَاءُ عليهِ قَوْمُهُ،

فَتَلَطَّفْتُ حَتَّى دَخلْتُ عَلَيهِ بِمَكَّة، فَقُلْتُ له: ما أَنَتَ ؟ قال: « أَنا نَبي » قلتُ: وما نبي ؟ قال: « أَرْسَلِني الله » قلت: وبِأَيِّ شَيْءٍ أَرسلَكَ ؟ قال: « أَرْسَلني بِصِلَةِ الأَرْحامِ، وكسرِ الأَوْثان، وَأَنْ يُوَحَّدَ الله لايُشْرَكُ بِهِ شَيْء » قلت: فَمنْ مَعَكَ عَلى هَذا ؟ قال: « حُر وَعَبْدٌ » ومعهُ يوْمَئِذٍ أَبو بكر وبلالٌ رضي الله عنهما. قلت: إِنِّي مُتَّبِعُكَ، قال إِنَّكَ لَنْ تَستطِيعَ ذلكَ يَوْمَكَ هَذا. أَلا تَرى حَالى وحالَ النَّاسِ ؟ وَلَكِنِ ارْجعْ إِلى أَهْلِكَ فَإِذا سمِعْتَ بِي قد ظَهَرْتُ فَأْتِنِي » قال فَذهبْتُ إِلى أَهْلي، وَقَدِمَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المدينَةَ. وكنتُ في أَهْلي. فَجَعَلْتُ أَتَخَبَّرُ الأَخْبَارَ، وَأَسْأَلُ النَّاسَ حينَ قَدِمَ المدينة حَتَّى قَدِمَ نَفرٌ مِنْ أَهْلي المدينةَ، فقلتُ: ما فَعَلَ هذا الرَّجُلُ الذي قدِم المدينةَ ؟ فقالوا: النَّاسُ إِليهِ سِراعٌ وَقَدْ أَرَادَ قَوْمُه قَتْلَهُ، فَلَمْ يَستَطِيعُوا ذلِكَ، فَقَدِمتُ المدينَةَ فَدَخلتُ عليهِ، فقلتُ: يا رسولَ الله أَتَعرِفُني ؟ قال: «نَعم أَنتَ الَّذي لَقيتَني بمكةَ » قال: فقلتُ: يا رسول الله أَخْبرني عمَّا عَلَّمكَ الله وَأَجْهَلُهُ، أَخبِرْني عَنِ الصَّلاَةِ؟ قال: « صَلِّ صَلاَةَ الصُّبحِ، ثُمَّ اقْصُرْ عَنِ الصَّلاةِ حَتَّى تَرتفَع الشَّمْسُ قِيدَ رُمْحٍ، فَإِنَّهَا تَطْلُعُ حين تطلع بَيْنَ قَرْنَيْ شَيْطَانٍ، وَحِينئِذٍ يَسْجُدُ لَهَا الكفَّارُ، ثُمَّ صَل، فَإِنَّ الصَّلاَةَ مشهودة محضورة. حتى يستقِلَّ الظِّلُّ بالرُّمحِ، ثُمَّ اقْصُر عن الصَّلاةِ، فإنه حينئذٍ تُسجَرُ جَهَنَّمُ، فإذا أَقبلَ الفَيء فصَلِّ، فإِنَّ الصَّلاةَ مَشهودةٌ محضورة حتى تُصَلِّيَ العصرَ ثم اقْصُر عن الصلاةِ حتى تَغْرُبَ الشمسُ، فإِنها تُغرُبُ بين قَرنَيْ شيطانٍ، وحينئذٍ يَسْجُدُ لها الكُفَّارُ ». قال: فقلت: يا نَبِيَّ الله، فالوضوءُ حدّثني عنه ؟ فقال: « ما منْكُمْ رجُل يُقَرِّبُ وَضُوءَهُ، فَيَتَمَضْمضُ ويستنْشِقُ فَيَنْتَثِرُ، إِلاَّ خَرَّتْ خطايَا وجهِهِ وفيهِ وخياشِيمِهِ. ثم إِذا غَسَلَ وجهَهُ كما أَمَرَهُ الله إِلاَّ خرّت خطايا وجهِهِ مِنْ أَطرافِ لحْيَتِهِ مع الماءِ. ثم يغسِل يديهِ إِلى المرفَقَيْنِ إِلاَّ خرّت خطايا يديه من أَنامِلِهِ مع الماءِ، ثم يَمْسحُ رَأْسَهُ، إِلاَّ خَرَّتْ خَطَايَا رَأْسِهِ من أَطرافِ شَعْرِهِ مع الماءِ، ثم يَغْسِل قَدَمَيهِ إِلى الكَعْبَيْنِ، إلاَّ خَرت خطايا رِجْلَيه من أَنَامِلِهِ مَع الماءِ، فإِن هو قامَ فصلَّى، فحمِدَ اللَّه تعالى، وأَثْنَى عليهِ وَمجَّدَهُ بالذي هو له أَهل،وَفَرَّغَ قلبه لله تعالى. إلا انصَرَفَ من خطيئَتِهِ كَهَيْئَتِهِ يومَ وَلَدَتْهُ أُمُّهُ». فحدّثَ عَمرو بنُ عَبسةَ بهذا الحديثَ أَبَا أُمَامَة صاحِبِ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال له أبو أمامة: يا عَمْرُو بن عَبْسَةَ، انظر ما تقولُ. في مقامٍ واحِدٍ يُعطى هذا الرَّجُلُ ؟ فقال عَمْرو: يا أَبَا أُمامةَ. فقد كِبرَتْ سِنِّي، ورَقَّ عَظمِي، وَاقْتَرَبَ أَجَلي، وما بي حَاجة أَنْ أَكذِبَ على اللَّهِ تعالى، ولا على رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لو لم أَسْمَعْهُ من رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِلاَّ مَرَّةً أَوْ مَرَّتَيْن أو ثلاثاً، حَتَّى عَدَّ سبعَ مَراتٍ، ما حَدَّثتُ أَبداً بِهِ، ولكنِّي سمِعتُهُ أَكثَرَ من ذلك رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەمرێ کورێ عەبسەیێ سەلەمی ﷺ، گۆت: هێژ ئەز د جاهلیەت و نەزانینێدا من دزانێ خەلک یێ د تاریاتییێدا، و ئەو ل سەر چو نینن، وەختێ ئەو بوتان دپەرێسن، من گولێ بوو زەلامەك ل مەکەهێ بەحس و سویان دبێژن، ئەز ل دەوارێ خۆ سویار بووم، و چۆمە دەف، من دیت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ ڤەشارتییە، و ملەتێ وی جەسارەتێ ل سەر دکەن، من خۆ هشیار کر (ئانکو من حەزەر وەرگرت) هەتا ئەز ل مەکەهێ چۆیمە دەف پێغەمبەری ﷺ، من گۆت: تو چی؟ گۆت: پێغەمبەرم، من گۆت: پێغەمبەر چیە؟ گۆت: خودایێ مەزن ئەز یێ هنارتیم، من گۆت: ب چ تشتی تو هنارتیە؟ گۆت: ئەز ب باشیکرنێ دگەل مرۆڤێت خۆ و ب شکاندنا سەنەم و بوتان و ب ئێککرنا خودێ و چو هەڤپشک بۆ نەئێنە چێکرن، یێ هنارتیم. من گۆت: کی ل سەر ڤێ دگەل تەیە؟ گۆت: ئازاد و کۆلە، و وێ رۆژێ ئەبو بەکر و بیلال خودێ ژ هەردوویان رازی بیت دگەل وی بوون، من گۆت: ئەز دێ هێمە دگەل تە، گۆت: تو ڤێ ئەڤرۆ

نەشێی، ما تو حالێ من و حالێ خەلکی نابینی؟ بەلێ بزڤرە دەف مرۆڤێت خۆ، هەکە تە گولێ بوو ئەز ب سەرکەفتم وەرە دەف من، گۆت: ئەز چۆمە مالا خۆ، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە مەدینێ، و ئەز ل مالا خۆ بووم، و ئەز ل دەنگ و بەحسان دگەریام، و من پسیارا خەلکی دکر ییێت ژ مەدینێ دهاتن، هەتا هندە کەس ژ مرۆڤێت من ژ مەدینێ هاتین، من گۆت: وی زەلامی چ کر یێ هاتیە مەدینێ؟ گۆتن: خەلک خۆش بەرێ خۆ ددەنێ و ملەتێ وی دڤیان بکوژن، بەلێ نەشیان، ئەز هاتمە مەدینێ و چۆمە دەف، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تو من دنیاسی؟ گۆت: بەلێ، تو ئەوی یێ ل مەکەهێ هاتیە دەف من، گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ بۆ من بێژە ژ وی تشتێ خودێ نیشا تە دایی و ئەز نەزانم، بەحسێ نڤێژێ بۆ من بکە؟ گۆت: نڤێژا سپێدێ بکە، پاشی نڤێژێ نەکە هەتا رۆژ تەمەت رومەکێ بلند دبیت، ب راستی رۆژ دەمێ دهەلێت، مابەینا هەردوو رەخێت سەرێ شەیتانی دهەلێت (ئانکو شەیتان و هەڤال و پارتا وی وی دەمی ب بزاڤ دکەڤن) و هنگی گاور بۆ رۆژێ دچنە سوجدێ، پاشی نڤێژێ بکە، ب راستی ملیاکەت ل سەر وێ نڤێژێ ییێت حازرن و شادەیێ بۆ خودانێ وێ ددەن، و نڤێژان بکە هەتا سیبەرا رومێ نەمینیت (یان سیبەرا وێ زێدە زێدە کێم دبیت) پاشی خۆ بگرە و نڤێژێ نەکە، ب راستی هنگی جەهنەم گەرم دبیت، و هەکە سیبەر هات نڤێژێ بکە ب راستی ملیاکەت ل سەر وێ نڤێژێ ییێت حازرن و شادەیێ بۆ خودانێ وێ ددەن، حەتا تو نڤێژا ئێڤاری دکەی، پاشی خۆ بگرە و نڤێژێ نەکە، هەتا رۆژ ئاڤا دبیت، ب راستی رۆژ مابەینا هەردوو رەخێت سەرێ شەیتانی ئاڤا دبیت (ئانکو شەیتان و هەڤال و پارتا وی وی دەمی ب بزاڤ دکەڤن) و هنگی گاور بۆ رۆژێ دچنە سوجدێ، (گۆت) من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ و دەستنڤێژێ بۆ من بەحسێ وێ بکە؟ گۆت: نینە مرۆڤەك ژ هەوە ئاڤا وی یا دەستنڤێژێ بۆ بێتە نێزیک کرن، و ئەو ئاڤێ د دەڤێ خۆ وەردەت و بدەتە بن دفنێت خۆ و بن بینیتە دەر، هەکە گونەهێت سەر و چاڤێت وی و دەڤێ وی و دفنێت وی نەکەڤن، پاشی نینە ئەو سەر و چاڤێت خۆ وەکی خودێ ئەمرێ وی کری بشۆت، هەکە گونەهێت سەر و چاڤێت وی ژ رەخێت رهێت وی دگەل ئاڤێ نەکەڤن، پاشی نینە ئەو دەستێت خۆ هەتا ئەنیشکێت خۆ بشۆت هەکە گونەهێت دەستێت وی ژ تلێت وی دگەل ئاڤێ نەکەڤن، پاشی نینە ئەو سەرێ خۆ ڤەمالیت، هەکە گونەهێت سەرێ وی ژ رەخێت موی ییێت وی دگەل ئاڤێ نەدەرکەڤن، پاشی نینە ئەو پێت خۆ هەتا گۆزەکێت خۆ بشۆت هەکە گونەهێت پێت وی ژ تلێت وی دگەل ئاڤێ نەکەڤن، پاشی نینە ئەو پشتی ڤێ رابیت نڤێژێ بکەت و حەمدا خودێ بکەت و پەسن و مەدحێت وی بکەت و خودێ مەزن بکەت ب وی تشتێ ئەو هەژی، و دلێ خۆ بۆ ڤالا بکەت، هەکە ژ گونەهێت خۆ نەدەرکەڤیت وەکی جارا ئێکێ ژ دایکا خۆ بووی. عەمرێ کورێ عەبسی، ئەڤ حەدیسە بۆ ئەبو ئومامەی هەڤالێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت، ئەبو ئومامەی گۆتێ: یا عەمرێ کورێ عەبسەیی، بەرێ خۆ بدێ تو چ دبێژی، د جهەکی تنێدا ئەڤێ هەمیێ خودێ دێ دەتە مرۆڤی؟ عەمری گۆت: یا ئەبو ئومامە: ب راستی ژیێ من یێ مەزن بووی، و هەستی ییێت

من ییێت خاڤ بووین، و مرنا من یا نێزیک بووی، و من چو هەوجەیی نینە ئەز درەوێ نە ل سەر خودێ بکەم و نە ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بکەم، هەکە من نە جارەکێ نە دوو جاران نە سێ جاران، هەتا حەفت جاران ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ نەببا من بۆ کەسێ نەدگۆت، بەلێ پتر ژ ڤێ من یێ گولێ بووی.

قوله: « جُرَءَاءُ عليهِ قومُهُ »: هو بجيمٍ مضمومة وبالمد على وزنِ عُلماء، أَي: جاسِرُونَ مُستَطِيلونَ غيرُ هائِبينَ. هذه الرواية المشهورةُ، ورواه الحُمَيْدِي وغيرهُ: « حِراء» بكسر الحاءِ المهملة. وقال: معناه غِضَابُ ذُوُو غَمٍّ وهمٍّ، قد عيلَ صبرُهُمْ بهِ، حتى أَثَّرَ في أَجسامِهِم، من قوَلِهم: حَرَىَ جِسمُهُ يَحْرَى، إِذَا نقصَ مِنْ أَلمٍ أَوْ غم ونحوه، والصَّحيحُ أَنَهُ بالجيمِ.

وقوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بين قَرنَيَ شيطانٍ » أَيْ: ناحيتي رأسهِ. والمرادُ التَّمثِيلُ. معناهُ: أَنه حينئذٍ يَتَحرَّكُ الشَّيطانُ وشيعتهُ. وَيَتَسَلَّطُونَ. وقوله: « يُقَرِّبُ وَضُوءَه » معناه: يُحْضِرُ الماءَ الذي يَتَوَضَّأُ بِه. وقوله:« إِلاَّ حَرّتْ حَطاياهُ » هو بالخاءِ المعجمة: أَيْ سقطَت. ورواه بعضُهُم. « جرتْ » بالجيم. والصحيح بالخاءِ، وهو رواية الجُمهور. وقوله: « فَيَنْتَثِرُ » أَيْ: يَستَخرجُ ما في أَنفه مِنْ أَذَى، والنَّثرَةُ: طرَفُ الأَنفِ.

439- وعن أبي موسى الأشعري رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِذا أَرادَ اللَّه تعالى، رحمةَ أُمَّةٍ، قَبضَ نبيَّهَا قَبلَها، فجعلَهُ لها فَرَطاً وسلَفاً بين يَدَيها، وإذا أرادُ هَلَكةَ أُمَّةٍ ، عذَّبها ونبيُّهَا حَيٌّ، فَأَهْلَكَهَا وهوَ حَيٌّ ينظُرُ، فَأَقَرَّ عينَهُ بِهلاكها حين كذَّبوهُ وعصَوا أَمْرَهُ » رواه مسلم. المعْجَمَةِ، أَي: غَيْرَ محْتُونِينَ.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خودایێ مەزن دلۆڤانی بۆ ملەتەکێ ڤیا دێ پێغەمبەرێ وان بەری وان کێشتە دەف خۆ، و دێ بۆ وان کەتە پێشاهی و بەراهیک، کو ل پێشییا وان بیت و ل پێشوازییا واندا بیت (وەکی پێغەمبەرێ مە ﷺ ل پێشییا موسلماناندایە ل سەر ئاڤا کەوسەرێ) و هەکە ڤیا ملەتەکێ ببەتە هیلاکێ، دێ ئیزا دەت و پێغەمبەرێ وان یێ ساخ، ڤێجا دێ هیلاك بەت و ئەو یێ ساخ بەرێ خۆ بدەتێ، چاڤێ وی ب نەهێلانا وان رۆن کەت دەمێ وان درەوین دانایین و گوهێ خۆ نەداینە فەرمانا وی.

52- باب فضل الرجاء

بابەتێ خێرا هیڤییێ

قال الله تعالى إخبارا عن العبد الصالح: * (وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ، فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا) (غافر: من الآية 44،45) * و ئەز دێ کار و بارێ خۆ هێلمه ب هیڤییا خودێڤه، ب راستی خودێ ئاگەه ژ هەمی بەندەیان هەیە و دبینیت. ڤێجا خودێ ئەو [خودان باوەرێ شیرەتکەر] ژ خرابییا وێ پیلانا وان گێڕایی پاراست.

440- وعن أبي هريرة، رضيَ اللَّه عنه، عن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّهُ قال: « قالَ اللَّه، عَزَّ وَجلَّ، أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عَبْدي بي، وأَنَا مَعَهُ حَيْثُ يَذْكُرُني، وَاللَّهِ للَّهُ أَفْرَحُ بتوبة عَبْدِهِ مِنْ أَحَدِكُمْ يجدُ ضالَّتَهُ بالْفَلاةِ، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ شِبْراً، تَقَرَّبْتُ إِلَيْهُ ذِرَاعاً، وَمَنْ تَقَرَّبَ إِلَيَّ ذِراعاً، تقَرَّبْتُ إليه بَاعاً، وإِذَا أَقْبَلَ إِلَيَّ يَمْشي، أَقبلتُ إِلَيه أُهَرْوِلُ » متفقٌ عليه، وهذا لفظ إحدى رِوايات مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ ب هێز و مەزن دبێژیت: ئەز یێ ل دویف هزرا بەندەیێ من ب من، و ئەز یێ دگەل وی هەر جهێ ئەو بیرا خۆ ل من بینیت، ئەز ب خودێ کەم، خودێ ب تەوبا بەندەیێ خۆ بکەیفترە ژ ئێک ژ هەوە دەوارێ خۆ یێ بەرزە ل چۆلستانێ ببینیت، و هەرکەسێ بهۆستەکێ ب گوهدارەیێ خۆ نێزیکی من بکەت، ئەز دێ گەزەکێ ب دلۆڤانییێ خۆ نێزیک کەم، و هەرکەسێ گەزەکێ ب گوهدارەیێ خۆ نێزیکی من بکەت، ئەز دێ قایمەکێ ب دلۆڤانییێ خۆ نێزیک کەم، و هەکە خۆ ل سەر گوهدارییا خۆ راگرت و لەزێ ل گوهداریا من بکەت، خێرا من ب لەز دێ بۆ هێت و ئێتە نڤیسین.

441- وعن جابِر بن عبدِ اللَّه، رضي اللَّه عنهما، أَنَّهُ سَمِعَ النَبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَبْلَ موْتِهِ بثلاثَةِ أَيَّامٍ يقولُ: « لا يموتن أَحَدُكُم إلاَّ وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ باللَّه عزَّ وَجَلَّ » رواه مسلم.

و ژ جابرێ کورێ عەبدوللایی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، وی ژ پێغەمبەری ﷺ گولێ بوو بەری مرنا وی ب سێ رۆژان، دگۆت: کەس ژ هەوە نەمریت هەکە هزرا باش ژ خودایێ خۆ یێ ب هێز و مەزن نەکەت.

442- وعن أَنسٍ، رضي اللَّه عنه قال: سمعتُ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « قال اللَّه تعالى: يَا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ مَا دَعوْتَني وَرَجوْتَني غَفَرْتُ لَكَ عَلى ما كَانَ مِنكَ ولا أُبَالِي، يا ابن آدمَ، لَوْ بَلغَتْ ذُنُوبُكَ عَنَانَ السماءِ، ثم اسْتَغْفَرْتَني غَفَرتُ لَكَ، يَا ابْنَ آدَم، إِنَّكَ لَو أَتَيْتَني بِقُرابِ الأَرْضِ خطايا، ثُمَّ لَقِيْتَني لا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً، لأَتَيْتُكَ بِقُرَابِهَا مَغْفِرَةً » رواه الترمذي. وقال: حديث حسن.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ بلند گۆت: یا کورێ ئادەمی ب راستی هندی تو دوعا ژ من بکەی و هیڤیا ژ من بکەی دێ گونەهێت تە بۆ تە ژێ بەم دگەل وێ یا ل دەف تە (ئانکو دگەل وان گونەهێت تو دکەی) و من خەم نینە (و ل دەف من ئەڤە یا مەزن نینە)، یا کورێ ئادەمی هەکە گونەهێت تە بگەهنە هندی چاڤێت تە قەترە بکەن ژ ئەسمانی، پاشی تو داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ من بکەی، دێ بۆ تە ژێ بەم، یا کورێ

ئادەمی هەکە تو نێزیکی تژی ئەردی ب گونەهان بێیە دەف من، پاشی بگەهیە من و تو چو تشتان بۆ من نەکەیە هەڤپشک، ئەز دێ نێزیکی تژی ئەردی گونەه ژێبرنێ دەمە تە.

« عَنَانُ السماءِ » بفتح العين، قيل: هو مَا عن لَكَ منها، أي: ظَهَرَ إذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ، وقيلَ: هو السَّحَابُ.

و « قُرابُ الأرض » بضم القاف، وقيلَ بكسرِها، والضم أصح وأشهر، وهو: ما يقارِبُ مِلأَهَا، والله أعلم.

53- باب الجمع بين الخوف والرجاء

بابەتێ کۆمکرنێ د ناڤبەرا ترس و هیڤیێدا

اعلم أن المختار للعبد في حال صحته أن يكون خائفا راجيا ، ويكون خوفه ورجاؤه سواء ، وفي حال المرض بمحض الرجاء . وقواعد الشرع من نصوص الكتاب والسنة وغير ذلك متظاهرة على ذلك . **بزانە یا باشتر بۆ بەندەی د کراسێ سلامەتییێدا، یێ ب ترس و ب هیڤی بیت، و ترس و هیڤییێت وی هندی ئێک بن، و د کراسێ نەساخییێدا بەس یێ ب هیڤی بیت، و شەنگستێت شەرعی ژ دەقێت قورئانێ و حەدیسێ و غەیری وان ژی هاریکارن ل سەر ڤێ چەندێ.** قال الله تعالى: * (فَلا يَأْمَنُ مَكْرَ اللَّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْخَاسِرُونَ)(لأعراف: من الآية99) * . **و کەس ژ تەکبیرا خودێ ئێمن نابیت، ئەو نەبن ییێت خوسارەت.** وقال تعالى: * (إِنَّهُ لا يَيْأَسُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ إِلاَّ الْقَوْمُ الْكَافِرُونَ) (يوسف: من الآية87) * . **و ژ رەحما خودێ بێ هیڤی نەبن، و ب راستی ژ بلی گاوران کەسێ دی ژ رەحما خودێ بێ هیڤی نابیت** وقال تعالى: *.(يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ) (آل عمران: من الآية106) * . **رۆژا هندەك روی [ب گوهدارییێ و پەرستنا خودێ] سپی دبن، و هندەك ژی [ب گاورییێ و گونەهان] رەش دبن،** وقال تعالى: * (إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ) (لأعراف: من الآية167) * . **و ب راستی خودایێ تە جزا ب لەزە [ئانکوو جزاکرنا وی یا ب لەزە]، و خودایێ تە ب راستی گونەه ژێبەر و دلۆڤانە.** وقال تعالى: * (إِنَّ الأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ، وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ) (الانفطار: 14،13) * . **هندی چاك و خودێ ناسن، دێ د خۆشییان و د بەهەشتێدا بن. و هندی گونەهکار و خرابی خوازن، دێ د ئاگرێ دۆژەهێدا بن.** وقال تعالى: * (فَأَمَّا مَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ، فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَاضِيَةٍ ، وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ، فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ) (القارعة:6_9) * . **ڤێجا ئەو کەسێ تەرازوییا وی ب کار و کریارێت قەنج گران بوو، ئەو دێ د ژیانەکا خۆشدا بیت. و ئەوێ بارێ تەرازوییا وی ب کار و کریارێت قەنج سڤک بیت، جهێ وی دۆژەه و ئاگرە.** والآيات في هذا المعنى كثيرة . فيجتمع الخوف والرجاء في آيتين مقترنتين أو آيات أو آية . **و ئایەت ب ڤێ رامانێ گەلەکن، ترس و هیڤی د دوو ئایەتێت پێکڤەدا کۆم دبن یان د چەند ئایەتێت پێکڤەدا یان د ئایەتەکێ ب تنێدا.**

443- وعن أبي هريرة. رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَوْ يَعْلَمُ المؤْمِنُ مَا عِنْدَ اللَّهِ مِنَ العُقُوبَةِ. ما طَمِعَ بِجَنَّتِهِ أَحَدٌ، وَلَوْ يَعْلَمُ الكافِرُ مَا عِنَد اللَّهِ مِنَ الرَّحْمَةِ، مَا قَنطَ مِنْ جنَّتِهِ أَحَدٌ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خودان باوەری زانیبا کا چەند سزا ل دەف خودێیە، ئێک ل هیڤیا بەحەشتا وی نەدبوو، و هەکە گاوری زانیبا کا دلۆڤانیا دەف خودێ چەندە، ئێک ژ بەحەشتا وی بێ هیڤی نەدبوو.

444- وعن أبي سَعيد الخدرِيّ، رضي الله عَنه، أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا وُضِعتِ الجَنَازَةُ واحْتمَلَهَا النَّاسُ أَو الرِّجالُ عَلى أَعْنَاقِهِم، فَإِنْ كانَتْ صالِحَةً قالَتْ: قَدِّمُونِي، وَإِنْ كانَتْ غَير صالحةٍ، قالَتْ: يا ويْلَهَا، أَيْنَ تَذْهَبُونَ بَها ؟ يَسْمَعُ صَوتَهَا كُلُّ شيءٍ إلاَّ الإِنْسَانُ، وَلَوْ سَمِعَهُ لَصَعِقَ » رواه البخاري.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەمێ تەرم هاتە دانان، یان دەمێ خەلک یان زەلامان ل ستۆییێت خۆ هەلدگرن، هەکە یێ باش بیت دێ بێژیت: من ببەن من ببەن، و هەکە یێ خراب بیت، دێ بێژیت: وەی خۆلی ب سەرێ (مەخسەد پێ تەرمە) دێ کیڤە بەن؟ هەمی تشت دەنگێ وی گولێ دبن، مرۆڤ نەبیت، و هەکە گولێ ببیت (ژ ترساندا) دێ مریت.

445- وعن ابن مسعودٍ، رضي الله عنه، قالَ: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الجَنَّةُ أَقْرَبُ إلى أَحَدِكُمْ مِنْ شِرَاكِ نَعْلِه وَالنَّارُ مِثْلُ ذلك » رواه البخاري.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەحەشت بۆ ئێک ژ هەوە ژ قەیتانا پێلاڤا وی نێزیکترە و جەهنەم ژی هەر هند.

54- باب فضل البكاء خشية الله تعالى وشوقاً إليه

بابەتێ قەدرێ گری ژ ترس و خەریبییێت خودێدا

قال الله تعالى: * (وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعاً) (الاسراء:109) * . **و دكەڤنە سەر سەر و چاڤێت خۆ و سوجدەیێ دبەن، و دكەنە گری و [خواندنا قورئانێ] ترسا وان پتر لێ دكەت.**
وقال تعالى: * (أَفَمِنْ هَذَا الْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ، وَتَضْحَكُونَ وَلا تَبْكُونَ) (لنجم: 59،60) * . **ئەرێ هوین ژ ڤێ قورئانێ عەجێبگرتی دبن؟ و پێ دكەنن [و ژ ترساندا] ناگرین [ناكەنە گری].**

446- وعَن أبن مَسعودٍ، رضي الله عنه. قالَ: قال لي النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «اقْرَأْ علَّي القُرآنَ » قلتُ: يا رسُولَ الله، أَقْرَأُ عَلَيْكَ، وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ ؟، قالَ: « إِني أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي » فقرَأْتُ عليه سورَةَ النِّساء، حتى جِئْتُ إلى هذِهِ الآية: (فَكَيْفَ إِذا جِئْنا مِنْ كُلِّ أُمَّة بِشَهيد وجِئْنا بِكَ عَلى هَؤلاءِ شَهِيداً) [الآية: 41] قال: « حَسْبُكَ الآنَ » فَالْتَفَتُّ إِلَيْهِ. فَإِذَا عِيْناهُ تَذْرِفانِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: قورئانێ بۆ من بخوینە، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ئەز بۆ تە بخوینم، و بۆ تە یا هاتیە خوارێ؟! گۆت: من دڤێت ژ ئێکێ دی گولێ ببم، من سۆرەتا نیساء بۆ خواند، هەتا ئەز گەهشتیمە ڤێ ئایەتێ: ڤێجا ئەو دێ د چ كراسدا بن دەمێ ئەم بۆ هەر ملەتەكی شاهدەكی دئینین [پێغەمبەرێت وان شادەییێ ل سەر وان ددەن] و ئەم تە ژی ل سەر ڤان دكەینە شاهد. گۆتە من بەسە ڤێ گاڤێ، من بەرێ خۆ دایێ، چاڤێت وی رۆندك دباراندن.

447- وعن أنس، رضي الله عنه، قالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خُطْبَةً مَا سَمِعْتُ مِثْلَهَا قَطُّ، فقالَ: « لَوْ تعْلمُونَ ما أَعْلَمُ لَضَحِكْتُمْ قَلِيلاً وَلَبَكَيْتُمْ كثيراً» قال: فَغَطَّى أَصْحَابُ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. وُجُوهَهُمْ. ولهُمْ خَنِينٌ. متفقٌ عليه. وَسَبَقَ بيَانُهُ في بابِ الخَوفِ.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوتبەك بۆ مە گۆت، وەكی وێ د بنیرا من گولێ نەبوویە گۆت: هەكە هوین وێ بزانن یا ئەز دزانم، دا كێم كەنە كەنی و گەلەك كەنە گری، ئینا هەڤالێت وی سەر و چاڤێت خۆ گرتن و بوو كفكفا وان. و بەری نوكە هاتبوو دیارەكرن د بابەتێ ترسێدا.

448- وعن أبي هريرة، رضي الله عنه، قال: قالَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لاَيَلِجُ النَّارَ رَجُلٌ بَكَى مِنْ خَشْيَةِ اللهِ حَتَّى يَعُودَ اللَّبَنُ في الضَّرْعِ وَلا يَجْتَمعُ غُبَارٌ في سَبِيلِ اللهِ ودُخانُ جَهَنَّمَ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤێ ژ ترسێت خودێ كربیتە گری ناچیتە جەهنەمێ، هەتا شیر جارەكا دی نەزڤریتەڤە گوهانی (و ئەڤە نابیت)، تۆزا د رێكا خودێدا گەهشتیە مرۆڤی و دویكێلا جەهنەمێ پێكڤە كۆم نابن.

449- وعنه قالَ: قالَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللهُ في ظِلِّهِ يَوْمَ لا ظِلَّ إلاَّ ظِلُّهُ: إمامٌ عادِلٌ، وشابٌّ نَشَأَ في عِبَادَةِ اللهِ تَعالى. وَرَجُلٌ قَلْبُهُ مُعَلَّق بالمِسَاجِدِ. وَرَجُلانِ تَحَابَّا في اللهِ. اجتَمَعا

عَلَيهِ. وتَفَرَّقَا عَلَيهِ، وَرَجَلٌ دَعَتْهُ امْرَأَةٌ ذَاتُ مَنْصِبٍ وَجَمالٍ. فَقَالَ: إِنِّي أَخافُ اللَّه. ورَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ فأَخْفاها حتَّى لاَ تَعْلَمَ شِمالهُ ما تُنْفِقُ يَمِينهُ. ورَجُلٌ ذَكَرَ اللَّه خالِياً فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ» متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەفتان خودێ دێ ئێخیتە بن سیبەرا خۆ رۆژا چو سیبەر نەبن سیبەرا وی نەبیت: پێشەوایێ دادپەروەر، و جەحێلەك د پەرستنا خودێدا راببیت و مەزن ببیت، و مرۆڤەك دلێ وی ب مزگەفتانڤە یێ گرێدای بیت، (ئانکو زێدە حەز ژ چۆنا مزگەفتان بکەت) و دوو مرۆڤ ل سەر ڤیانا خودێ کۆم ببن و ل سەر ڤیانا خودێ ژێکڤە ببن، (ئانکو ئەگەرێ کۆمبوونا وان ڤیانا خودێ بوو دەمێ دگەلێک د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون و دەمێ ژێکڤە بووین ژی هەر د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون چونکی ڤیانا وان ل سەر بنیاتەکێ موکومە گەلێک بن یان نە هەر حەژ ئێک و دوو دکەن) و مرۆڤەك ژنەکا خودان جوانی و دەسهەلات داخوازکەتە خۆ، بێژیت: ئەز ژ خودێ دترسم، و مرۆڤەك سەدەقەکێ بدەت هند ڤەشێریت هەتا دەستێ وی یێ چەپێ نەزانیت دەستێ وی یێ راستێ چ مەزاختییە، و مرۆڤەك ب تنێ خودێ ل بیرا خۆ بینیت چاڤێت وی (ژ تراساندا) تژی رۆندك ببن.

450- وعَن عبد اللَّه بنِ الشِّخِّير. رضي اللَّه عنه. قال: أَتَيْتُ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُو يُصلِّي ولجوْفِهِ أَزِيزٌ كَأَزِيزِ المرْجَلِ مِنَ البُكَاءِ.حديث صحيح رواه أبو داود. والتِّرمذيُّ في الشَّمائِل بإِسنادٍ صحيحٍ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ شیخیری ﷺ، گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و وی نڤێژ دکر و سینگێ وی ژ گری دەنگێ کەلینا قازانێ ژێ دهات.

451- وعن أَنسٍ رضي اللَّه عنه. قالَ: قالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، لأُبَيِّ بنِ كَعْبٍ. رضي اللَّه عنه: « إِنَّ اللَّه، عَزَّ وجَلَّ، أَمَرَنِي أَنْ أَقْرَأَ علَيْكَ: لَمْ يَكُن الَّذِينَ كَفَرُوا » قَالَ: وَسَمَّانِي ؟ قال: « نَعَمْ » فَبَكى أُبَيٌّ. متفقٌ عليه. وفي رواية: فَجَعَلَ أُبَيٌّ يَبْكي.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە ئوبەیێ کورێ کەعبی: ب راستی خودایێ ب هێز و مەزن، فەرمانا من کر ئەز: لَمْ يَكُن الَّذِينَ كَفَرُوا، (ئانکو سۆرەتا بەیینە) بۆ تە بخوینم، گۆت: و ناڤێ من ئینا؟! گۆت: بەلێ، ئینا ئوبەی کرە گری.

452- وعنه قالَ: قالَ أَبو بَكْرٍ لعمرَ، رضي اللَّه عنهما. بعدَ وفاةِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: انْطَلِقْ بِنا إلى أُمِّ أَيمنَ. رضي اللَّه عنها. نَزُورُها كما كَانَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يَزُورُها. فَلَمَّا انْتَهَيا إِلَيْها بَكَتْ. فقَالا لها: ما يُبْكِيكِ ؟ أَمَا تَعْلَمِينَ أَنَّ مَا عِنْدَ اللَّه تعالى خَيْرٌ لِرَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَتْ: إِنِي لاَ أَبْكِي، أَنِّي لأَعْلَمُ أَنَّ ما عنْدَ اللَّه خَيرٌ لِرَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ولكِنِّي أَبْكِي أَنَّ الوَحْيَ قَدِ انْقَطَعَ مِنَ السَّماءِ فَهَيَّجَتْهُما عَلى البُكاءِ، فَجَعَلا يَبْكِيانِ مَعهَا رواهُ مسلم.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: ئەبو بەکری گۆتە عومەری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پشتی مرنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مە ببە دەف ئومو ئەیمەنێ ﷺ، سەرا وێ بدەین هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرا وێ دا، ڤێجا وەختێ گەهشتینە دەف، کرە گری، گۆتنێ: چ تە دگرینیت، ما تو نوزانی ب راستی یا ل دەف خودێ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چێترە؟ گۆت:

ئەز ناکەمە گری ژبەر کو ئەز نوزانم یا ل دەف خودێ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چێترە، بەلێ ئەز دکەمە گری چونکی ب راستی وەحی ژ ئەسمانی هاتە بڕین، ئاراندن ل سەر گری، و هەردوکان دگەل وێ کرنە گری. وقد سبق في باب زيارَةِ أَهل الخير. و بەری نوکە د بابەتێ سەرەدانا خێرخوازاندا بۆری.

453- وعن ابن عَمَر، رضي الله عنهما، قال: « لَمَّا اشْتَدَّ بِرَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَجَعُهُ قيلَ لَهُ في الصَّلاَةِ فقال: « مُرُوا أَبا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بالنَّاسِ » فقالتْ عائشةُ، رضي الله عنها: إِنَّ أَبَا بَكْرٍ رَجُلٌ رَقيقٌ إذا قَرَأَ القُرآنَ غَلَبَهُ البُكاءُ » فقال: « مُرُوهُ فَلْيُصَلِّ ».

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: دەمێ ئێشا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر گران بوی، بەحسێ نقێژێ دگەل کرن، گۆت: بێژنە ئەبو بەکری بلا نقێژێ بەریکا خەلکی بکەت، عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: ب راستی ئەبو بەکر یێ دل نازکە گری ناهێلیت قورئانێ بخوینیت. گۆت: بێژنێ بلا نقێژێ بکەت.

وفي رواية عن عائشةَ، رضي الله عنها، قالَتْ: قلتُ: إِنَّ أَبا بَكْرٍ إذا قَامَ مقامَكَ لَم يُسْمع النَّاس مِنَ البُكَاءِ. متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: ب راستی هەکە ئەبو بەکر ل جهێ تە راستیا ژ گری وان گولێ نابیت.

454- وعن إبراهيمَ بنِ عبدِ الرَّحمنِ بنِ عوفٍ أَنَّ عبدَ الرَّحمنِ بنَ عَوْفٍ، رَضيَ اللَّه عنهُ أُتِيَ بطَعامٍ وكانَ صائماً، فقالَ: قُتِلَ مُصْعَبُ بنُ عُمَيرٍ، رضيَ اللَّه عنه، وهُوَ خَيْرٌ مِنِّي، فَلَمْ يُوجَدْ لَه ما يُكَفَّنُ فيهِ إلاَّ بُرْدَةٌ إنْ غُطِّي بِها رَأْسُهُ بَدَتْ رِجْلاهُ، وإنْ غُطِّيَ بها رِجْلاه بَدَا رأْسُهُ، ثُمَّ بُسِطَ لَنَا مِنَ الدُّنْيَا ما بُسِطَ أَوْ قالَ: أُعْطِينَا مِنَ الدُّنْيا مَا أُعْطِينَا قَدْ خَشِينَا أَنْ تَكُونَ حَسَنَاتُنا عُجِّلَتْ لَنا. ثُمَّ جَعَلَ يبْكي حَتَّى تَرَكَ الطَّعامَ. رواهُ البخاري.

و ژ ئیبراهیمێ کورێ عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی رضی الله عنه، گۆت: خوارنەك بۆ عەبدلرەحمانێ کورێ عەوفی ئینا و ئەو یێ ب رۆژی بوو، گۆت: موسعەبێ کورێ عومەیری رضی الله عنه، هاتە کوشتن، و ئەو ژ من چێتر بوو، چو نەبوو پێ بێتە کفنکرن، عەبایەك نەبیت، هەکە سەرێ وی پێ ڤەشارتبا پێت وی دەردکەفتن، و هەکە پێت وی پێ ڤەشارتبان، سەرێ وی دەردکەفت، پاشی بۆ مە ژ دنیایێ هاتە بەرفرەهکرن یا هاتیە بەرفرەهکرن، یان گۆت ئەو بۆ مە ژ دنیایێ هاتە دان یا هاتیە دان، ئەز دترسم خێرێت مە بۆ مە لەز ل خەلاتێ وان هاتبیتە کرن. پاشی دەست ب گری کر هەتا خوارنا خۆ هێلای.

455- وعن أبي أُمامة صُدَيِّ بْنِ عَجلانَ الباهِلِيِّ، رضيَ اللَّه عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيْسَ شَيءٌ أَحَبَّ إلى الله تعالى من قَطْرَتَين. وأَثَرَيْنِ: قَطْرَةُ دُمُوعٍ من خَشيَةِ اللَّه وَقَطرَةُ دَمٍ تُهَرَاقُ في سَبِيلِ اللَّه تعالى، وأما الأثران فأثر في سبيل الله تعالى وَأَثَرٌ في فَرِيضَةٍ مِنْ فَرَائِضِ اللَّه تعالى » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی ئومامەی، سودەیێ کورێ عەجلانێ باهلی رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: چو تشت ل دەف خودێ خۆشتڤیتر نینن ژ دوو چپکان و دوو شوینپێیان،: چپکەکا رۆندکان ژ

ترسێن خودێ، و چپکەکا خوینێ د ریکا خودێدا بێتە رێتن، و دوو شوینپێ: شوینپێیەکێ د رێکا خودێدایە، و شوینپێیەکێ د رێکا فەرزەکێ ژ فەرزێت خودایێ مەزندایە.

وفِي البابِ أحاديثُ كثيرةٌ، منها:

456- حديث العْرباض بنِ ساريةَ. رضي اللَّه عنه، قال: وعَظَنَا رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَوْعِظَةً وَجِلَتْ منها القُلُوبُ، وذَرَفْت منْهَا العُيُونُ ». وقد سبق في باب النهي عن البدع. و **حەدیس د ڤی بابەتیدا گەلەکن ژ وان حەدیسا عیربازێ کورێ ساریيەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: شیرەت و وەعزەکێ کارتێکەر ل مە کر دل بۆ ترسیان و رۆندك بۆ هاتنە خوارێ و د بابەتێ نەهی ژ بیدعاندا بۆری بنێرە حەدیسا ژمارە** 157.

55- باب فضل الزهد في الدنيا والحث على التقلل منهاوفضل الفقر

بابەتێ قەدرێ دنیا نەڤیانێ و پالدان ل سەر کێم وەرگرتن ژێ و قەدرێ هەژارییێ

قال الله تعالى: * (إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالأَنْعَامُ حَتَّى إِذَا أَخَذَتِ الأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَا أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا أَتَاهَا أَمْرُنَا لَيْلاً أَوْ نَهَاراً فَجَعَلْنَاهَا حَصِيداً كَأَنْ لَمْ تَغْنَ بِالأَمْسِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الأيَاتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ) (يونس:24) * . ب راستی هندی ژیانا دنیاییێیە وەکی ئاڤەکێیە مە ژ ئەسمانی باراندی، ڤێجا ب ڤێ ئاڤێ ئەو شینکاتییێ گەلە ڕەنگ و تێکەل دەرکەفت یێ کو مرۆڤ و جانەوەر [هەردوو] دخۆن، گاڤا کو ئەرد ب شینکاتییا خۆ دخەملیت و جوان دبیت، و خودانێت وێ [خەلکێ ئەردی] هزر دکەن ئەو دشێن بچینن و مفایی ژێ وەرگرن، [هنگی] فەرمانا مە ب شەڤ یان ب رۆژ ب سەردا هات، ڤێجا مە وەکی زەڤییا دوری لێ کر، هەروەکی بەری نوکە ئەو شینکاتی نەیی. ئەها ب ڤی رەنگی ئەم ئایەت و نیشانێت خۆ ب درێژی ئاشکەرا دکەین بۆ وان ییێت هزرا خۆ دکەن. وقال تعالى: * (وَاضْرِبْ لَهُمْ مَثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَاءٍ أَنْزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الأَرْضِ فَأَصْبَحَ هَشِيماً تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ مُقْتَدِراً ، الْمَالُ وَالْبَنُونَ زِينَةُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَاباً وَخَيْرٌ أَمَلاً) (الكهف: 45،46) * . بێژە وان هندی دنیایە وەکی ئاڤەکێیە مە ژ ئەسمانان ئینابیتە خوارێ، و ب ڤێ ئاڤێ گل و گیایێ ئەردی هەمی تێکرا شین بوو، و پاشی بوو پویش و پەلەخ و بای بەلاڤەکر و تەرابەرا کر، و خودێ ل سەر هەمی تشتان خودان دەستهەلاتە. مال و زارۆك رەوشا ژیانا دنیاییێنە، و کار و کریارێت قەنج و گوهدارییا خودێ، بۆ هەوە ل دەڤ خودایێ تە ب خێرتر و ب هیڤیترن. وقال تعالى: * (اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الأَمْوَالِ وَالأَوْلادِ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرّاً ثُمَّ يَكُونُ حُطَاماً وَفِي الأخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلاّ مَتَاعُ الْغُرُورِ) (الحديد:20) * . [گەلی مرۆڤان] بزانن هندی ژیانا دنیایێ یە، ترانە و مژویلی و کەشخەیی و جوانی و خۆمەزنکرنە د ناڤبەرا هەوەدا ب زێدەییا مال و عەیالی، و دنیا وەکی بارانەکێیە شینکاتییا وێ جۆتیاری کەیفخۆش بکەت، پاشی ئەو شینکاتی هشک ببیت و دێ بینی زەر بوو، پاشێ بوو پویش و پەلەخ؛ و ئاخرەت ژی یان ئیزایەکا دژوار و گرانە، یان ژی لێبۆرین و رازیبوونا خودێیە، و ژیانا دنیایێ ژ پەرتالێ خاپاندنێ پێڤەتر نینە. وقال تعالى: * (زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ذَلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ) (آل عمران:14) * . حەژێکرنا د لخوازییان ژ ژنان و کوڕان، و مالدارییا گەلەك و ل سەرێک ژ زێڕ و زیڤان و هەسپێت دوریکری و تەرش و کەوالان و رەز و زەڤییان، ئەڤە هەمی پەرگالێت ژیانا دنیاییێنە و د چاڤێت خەلکیدا هاتینە شرین کرن، و دویماهیکا باش ئەوە یا ل دەڤ خودێ. وقال تعالى : * (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَلا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلا يَغُرَّنَّكُمْ بِاللَّهِ الْغَرُورُ) (فاطر:5) * . بلا ژیانا دنیایێ هەوە سەردا نەبەت و هەوە نەخاپینیت، و بلا [شەیتان] هەوە ب [بەرفرەهییا دلۆڤانی]

یـا خـودێ نـەخرینیت. وقال تعالى:* (أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ، حَتَّى زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ، كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ، ثُمَّ كَلاَّ سَوْفَ تَعْلَمُونَ، كَلاَّ لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ) (التكاثر:1_5)* . مـال كـۆمكرن و مالـداريا دنيـايێ، هوين ژبيرڤەكرن و بێ ئاگەهكرن. هەتا مرن ب سەر هەوەدا دئێت، هوين دێ د ڤـێ رەوشێـدا بـن. نەء.. وەنەكەن [ژ نوكە و پێڤە هوين دێ زانن سەرەنجاما ڤـێ ژبيرڤـەكرن و بـێ ئاگـەهييێ، دێ بيتە نەخۆشى]. جارەكـا دى ژ نوكـە و پێـڤە هـوين دێ زانـن سـەرەنجاما ڤـێ ژبيرڤـەكرن و بـێ ئاگەهييێ، دێ بيتە نەخۆشـى. نـەء.. وەنينـە وەكـى هـوين هزردكـەن، ئەگـەر هـەوە ب دورسـتى زانيبايە سەرەنجاما هەوە هەر نەخۆشييە، هەوە وەنەدكر. بێـگۆمان هـوين دێ دۆژەهـێ ب چـاڤێ سەرێ خۆ بينن. جارەكا دى هوين دێ ب چاڤێ راست و دورست بيـنن. پاشـى وێ رۆژێ، پسـيارا هـەر خێـر و خۆشـييەكێ دێ ژ هـەوە ئێـتە كـرن. وقال تعالى: * (وَمَا هَذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلاَّ لَهْوٌ وَلَعِبٌ وَإِنَّ الدَّارَ الأَخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ) (العنكبوت:64) * . ئەڤ ژيانا دنيايێ ژ مژويلى و ترانەيان پێڤەتر نينە، و ژيانا راست ژيانـا ئاخرەتێـيە [چـونكى نـە مـرن تێـدايە، و نـە نەسـاخى و نـە خـەم و نـە وەسـتيان..] ئەگـەر بـزانن. والآيات في الباب كثيرة مشهورة . وأما الأحاديث فأكثر من أن تحصر فننبه بطرف منها على ما سواه : و ئايەت د ڤى بابەتيدا گەلـەكن و د ئاشكرانە، و حەديس پـترن ژ هنـدێ بێنە هژمارتن، ژ وان ئەم دێ ئيشارەتێ دەينە پشكەكێ ب تنێ.

457- عن عمرو بنِ عوفٍ الأَنْصاريّ. رضي الله عنه، أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَعَثَ أَبا عُبيدةَ بنَ الجرَّاحِ، رضي الله عنه، إلى البَحْرَيْنِ يَأْتِي بِجِزْيَتِهَا فَقَدمَ بِمالٍ منَ البحْرَينِ، فَسَمِعَت الأَنصَارُ بقُدومِ أبي عُبَيْدَةَ، فوافَوْا صَلاةَ الفَجْرِ مَعَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَلَمَّا صَلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، انْصَرَفَ، فَتَعَرَّضُوا لَهُ، فَتَبَسَّمَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِينَ رَآهُمْ، ثُمَّ قال: «أَظُنُّكُم سَمِعتُم أَنَّ أَبَا عُبَيْدَةَ قَدِمَ بِشَيءٍ مِنَ الْبَحْرَيْنِ » فقالوا: أَجَل يا رسول الله، فقال: « أَبْشِرُوا وأَمِّلُوا ما يَسرُّكُمْ، فوالله ما الفقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ. وَلكنّي أَخْشى أَنْ تُبْسَطَ الدُّنْيَا عَلَيْكُم كما بُسطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا. فَتَهْلِكَكُمْ كَمَا أَهْلَكَتْهُمْ » متفقٌ عليه.

ژ عـەمرێ كورێ عەوفێ ئەنسارى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئە بو عوبەيدە بنو لجەراح، ﷺ، هنارتە بەحرەينێ دا زێرەسەرێ وان بينيت، هندە مال ل بەحرەينێ دگەل خۆ ئينا، ئەنساران گولێ بوو ئەبو عوبەيدە يێ زڤرى، نڤێـژا سپێـدێ دگـەل پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ كرن، و پشتى پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ كرى، چۆ، خۆ نيشا دان، وەخـتێ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ديتين گرنژى، پاشـى گـۆت: ئـەز بێـژم هـەوە يـێ گـولێ بـووى ئـەبو عوبەيـدەى تشـتەكێ ژ بەحرەينێ ئينـاى، گۆتن: بەلـێ يا پێغەمبەرێ خودێ، ئينا گۆت: بلا كەيفا هەوە بهێت و ب هيڤيا وێ بن يا كەيفا هەوە بينيت، ئەز ب خودێ كەم ئەز نە ژ هەژارييێ ژ هەوە دترسم بەلـێ ئەز دترسم دنيا ل سەر هەوە بەرفرە ببيت هەروەكى ل سەر ييێت بەرى هەوە بەرفرە بووى، ڤێـجا هوين ململانـێ و بەرەبەزينكێ تێدا بكەن هەروەكى وان ململانێ و بەرەبـەزينك تێـدا كـرى، ڤێـجا هـەوە هـيلاك ببەت هەروەكى ئەو هيلاك برين.

458- وعن أبي سعيدٍ الخدريّ، رضيَ الله عنه. قالَ: جَلَسَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى المِنْبَرِ، وَجَلسْنَا حَوْلَهُ. فقال: « إِنَّ مِمَّا أَخَافُ عَلَيْكُم مِنْ بَعْدِي مَا يُفْتَحُ عَلَيْكُمْ مِن زَهْرَةِ الدُّنيَا وَزِينَتهَا » متفقٌ عيه.

ژ ئـەبی سـەعیدێ خـودری ﵁، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ل سـەر مینبـەرێ روینشتە خوارێ ئەم ژی دۆرمەندۆر روینشتینە خوارێ ئینا گـۆت: ب راسـتی ژ وان تشتێـت ئـەز پشتی خۆ ژ هەوە دترسم ئەڤەیە: کەشخەیی و جوانی و خـەملا دنیـایێ ل سـەر هـەوە بێـتە ڤـەکرن (ئانکو ب دەست هەوەڤە بهێت).

459- عنـه أَنَّ رسـولَ اللَّه صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم، قـال: « إِنَّ الـدُّنْيَا حُلْـوَةٌ خَضِـرَةٌ وَإِنَّ اللَّه تَعـالى مُسْتَخْلِفكُم فِيهَا، فَيَنْظُرُ كَيْفَ تَعْملُونَ فاتَّقُوا الدُّنْيَا واتَّقُوا النِّسَاءِ » رواه مسلم.

ژ وی ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دنیا یا شرین و تەڕە، و خودێ دێ هەوە تێدا کەتە پاشهاتیییێت بەری ییێت هەوە، دا بەرێ خۆ بدەتێ کا هوین دێ چ کار کەن، (خێران یـان گونـەهان) ڤێجا خۆ بپارێزن و هشیار بن، دنیا هەوە سەردانەبەت و ژن هەوە سەردا نەبەن.

460- وعـن أَنسٍ رضيَ اللَّه عنه. أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قـال: « اللَّهُمَّ لا عَيْشَ إِلاَّ عَيْشُ الآخِرَةِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﵁ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: یا خودێ چو ژیان نینـە بمینـت و بخـوازین ژیانا قیامەتێ نەبیت.

461- وعنهُ عن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قـال: « يَتْبَعُ المَيِّتَ ثَلاثَةٌ: أَهْلُهُ وَمالُهُ وَعَمَلُهُ: فَيَرْجِعُ اثْنَانِ. وَيَبْقَى وَاحدٌ: يَرْجِعُ أَهْلُهُ وَمَالُهُ وَيَبْقَى عَمَلُهُ » متفقٌ عليه.

ژ وی، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ تشت دویف مریرا دچن، مرۆڤێت وی و مالـێ وی و کار و کریارێت وی، دوو دزڤرن و ئێک دمینیت، مرۆڤێـت وی و مـالـێ وی دزڤـرن و کـار و کریارێت وی دێ مینن.

462- وعنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يُؤْتِيَ بِأَنْعَمِ أَهْلِ الدُّنْيَا مِن أَهْلِ النَّارِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، فَيُصْبَغُ فِي النَّارِ صَبْغَةً ثُمَّ يُقَالُ: يا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ خيراً قَطُّ ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ نَعيمٌ قَطُّ ؟ فيقول: لا واللَّه يارَبِّ. وَيُؤْتِى بأَشَدِّ النَّاسِ بُؤْساً فِي الدُّنْيَا مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ فَيُصْبَغُ صَبْغَةً فِي الجَنَّةِ، فَيُقَالُ لَهُ: يا ابْنَ آدَمَ هَلْ رَأَيْتَ بُؤْساً قَطُّ ؟ هَلْ مَرَّ بِكَ شِدَّةُ قَطُّ ؟ فيقولُ: لا، وَاللَّه، مَا مَرَّ بِي بُؤْسٌ قَطُّ، وَلا رَأَيْتُ شِدَّةً قَطُّ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: رۆژا قیامـەتێ یـێ ژ هـەمیان ب خۆشـیتر ژخەلـکێ دنیایێ ژ جەهنەمیان دێ ئینن، دێ تێدابرنەخوارەکێ د جەهنەمێدا بەنە خوارێ، پاشـی دێ بێژنێ: هەی کوڕێ ئادەمی تە خێرەك جارەکێ دیتیە؟ ئەرێ جارەکێ خۆشـیەك ب سـەر تـەدا هاتیە؟ دێ بێژیت: نە ئەز ب خودێ کەمە ئەی پەروەردگارێ من. و یێ ژ هـەمیان پـتر نەخۆشـی برین ژ خەلـکێ دنیایێ ژ بەحەشـتیان ئیـنن، و دێ تێـدابرنەخوارەکێ د بەحەشتێـدا بەنـە خـوارێ، پاشی دێ بێژنێ: هەی کوڕێ ئادەمی تە نەخۆشیەك جارەکێ دیتیـە؟ ئـەرێ جـارەکێ گرانیـەك ب

سەر تەدا هاتیە؟ دێ بێژیت: نە ئەز ب خودێ کەمە، نە مـن نەخۆشـیەك جـارەکێ دیتیـە، و نـە جارەکێ گرانیەك ب سەر مندا هاتیە.

463- وعن المِسْتَوْرِدِ بنِ شدَّادٍ رَضِيَ اللَّه عنه، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَا الدُّنْيَا فِي الآخِرَةِ إِلاَّ مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحدُكُمْ أُصْبُعَهُ فِي الْيَمِّ. فَلْيَنْظُرْ بِمَ يَرْجِعُ؟» رواه مسلم.

و ژ موستەوریدێ کورێ شـەدادی ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: دنیـا بەرامبەر ئاخرەتێ چو نینە وەکی ڤێ نەبیت ئێک ژ هەوە تلا خۆ بکەتە د دەریاییێدا، بلا بەرێ خۆ بدەتێ کا دێ چ زڤرینیت و ژ دەریاییێ کێم کەت.

464- وعن جابرٍ، رضِيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّ بِالسُّوقِ وَالنَّاسُ كتفَيْهِ، فَمَرَّ بِجَدْيٍ أَسَكَّ مَيِّتٍ، فَتَنَاوَلَهُ، فَأَخَذَ بِأُذُنِهِ، ثُمَّ قال: « أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ هَذَا لَهُ بِدِرْهَمٍ؟» فَقالوا: مَا نُحِبُّ أَنَّهُ لَنَا بِشَيْءٍ، وَمَا نَصْنَعُ بِهِ ؟ ثم قال: « أَتُحِبُّونَ أَنَّهُ لَكُمْ؟ قَالُوا: وَاللَّه لَوْ كَانَ حَيًّا كَانَ عَيْباً، إِنَّهُ أَسَكُّ. فكَيْفَ وَهو مَيَّتٌ، فقال: « فَوَ اللَّه للدُّنْيَا أَهْونُ عَلى اللَّه مِنْ هذا عَلَيْكُمْ » رواه مسلم.

ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د سویکێـرا بـۆری و خـەلـک ل هـەردوو رەخێت وێ بوون د بەر کارکەکێ کڕ و یێ مری و مراررا بـۆری، هـەلـگرت و هـەردوو گوهێـت وی گرتن و پاشی گۆت: کێ دڤێت ئەڤە بۆ وی بیت، ب دەرهەمەکێ؟ گۆتن: مە ب چو نەڤێت، ما دێ چ لـێ کەین؟ پاشی گۆت: هەوە دڤێت بۆ هەوە بیت؟ گۆتن: ب خودێ هەکە یێ ساخبا یێ عێبەلـۆ بوو کارکەکێ کڕە، پا چاوە هەکە یێ مری بیت، ئینا گۆت: پا ب خودێ دنیا ل دەف خودێ بێ بها و سڤکترە ژ ڤێ ل دەف هەوە.

قوله « كَتفَيْهِ » أَيْ: عن جانبيه. و « الأَسكُّ » الصغير الأُذُن.

465- وعـن أبي ذرٍّ رَضِـيَ اللَّه عنـه، قـال: كُنْـتُ أَمْشِـي مَـعَ النَّـبِيِّ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم، فِي حَـرَّةٍ بالمدينة، فَاسْتَقْبلَنَا أُحُدٌ فقال: « يا أَبَا ذَرٍّ ». قلت: لَبَّيْكَ يا رسول اللَّه. فقال: « مَا يَسُرُّنِي أَنَّ عِنْدِي مِثل أُحُدٍ هذا ذَهباً تَمْضِي عَلَيَّ ثَلاثَةُ أَيَّامٍ وعِنْدِي مِنْهُ دِينَارٌ، إِلاَّ شَيْءٌ أَرْصُدُهُ لِدَيْنٍ، إِلاَّ أَنْ أَقُولَ بِهِ فِي عِبَاد اللَّه هكَذَا وَهَكَذا » عن يَمِينِهِ وعن شماله ومن خلفه، ثم سار فقال: « إِنَّ الأَكثَرِينَ هُمُ الأَقَلُّونَ يَومَ القيامةِ إِلاَّ مَنْ قَالَ بالمالِ هكذَا وهكذا » عن يمينهِ، وعن شمالهِ، ومِنْ خَلفه « وَقَليلٌ مَا هُمْ ». ثم قال لي: « مَكَانَكَ لا تَبْرَحْ حَتَّى آتيَكَ ». ثم انْطَلَقَ فِي سَوَادِ اللَّيْلِ حتى تَوَارَى، فسمِعْتُ صَوْتاً قَدِ ارْتَفَعَ، فَتَخَوَّفْتُ أَنْ يَكُونَ أَحَدٌ عَرَضَ للنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَرَدْتُ أَنْ آتِيَهُ فَذَكَرْتُ قوله: « لا تَبْرَحْ حَتَّى آتيَكَ » فلم أَبْرَحْ حَتَّى أَتَاني، فَقُلْتُ: لقد سَمِعْتُ صَوتاً تَخَوَّفْتُ منه، فَذَكَرْتُ له. فقال: « وَهَلْ سَمِعْتَهُ ؟ » قلت: نَعَم، قال: « ذَاكَ جِبريلُ أَتاني فقال: مَن ماتَ مِنْ أُمتِكَ لايُشرِكُ باللَّه شَيئاً دَخَلَ الجَنَّةَ، قلتُ: وَإِنْ زَنَي وَإِنْ سَرَقَ ؟ قال: وَإِنْ زَنَى وَإِنْ سَرَقَ » متفقٌ عليه. وهذا لفظ البخاري.

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ گۆت: ئەز ل مەدینێ و ل ئـەردەکێ بـەرە رەش دگـەل پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ دچۆم چیاییێ ئوحدێ کەفتی بەرسینگێ مە، ئینا گۆت: یا ئەبو زەڕ، من گۆت: لـەبێ پاشی لـەبێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: کەیفا من نائینیت من هندی چیاییێ ئوحودێ زێر هەبن و سێ رۆژ د سەر منرا ببۆرن و دینارەك ژێ مابیت، تشتەك نەبیت ئەز بۆ دەینەکێ بهێلم، هەکـە

ئەز د بەندەییێت خودێدا نەبێژم ها، ها، ها ژ رەخێ خۆ یێ راستێ و یێ چەپێ و پشت خۆ، پاشی چۆ. و گۆت: ب راستی ییێت گەلەك هەین (ئانکو زەنگین) رۆژا قیامەتێ ئەون ییێت کێم خێر هەین، ئەو نەبیت یێ د مالێ خۆدا گۆتی: ها، ها، ها ژ رەخێ خۆ یێ راستێ و یێ چەپێ و پشت خۆ، و ئەو ییێت کێمن، پاشی گۆتە من ل جهێ خۆبە، ژ جهێ خۆ نەچی، هەتا ئەز دهێمە دەف تە، پاشی تاریا شەڤێ چۆ هەتا بەرزەبووی، من گول دەنگەکێ بوو بلند بوو، ئەز ترسیام ئێکێ نەخۆشیەك گەهاندبیتە پێغەمبەری، من دڤیا ئەز بچمە دەف، بەلێ من بیرا خۆ ئینا ئاخفتنا وی: ژ جهێ خۆ نەچی، هەتا ئەز دهێمە دەف تە، ئەز نەچۆم هەتا هاتیە دەف من، من گۆت: ب راستی من گول دەنگەکێ بوو ئەز ژێ ترسیام، گۆت: ما تە گولێ بوو؟ من گۆت: بەلێ، گۆت: ئەو جبریل بوو، هاتە دەف من و گۆت: هەرکەسێ ژ ئوممەتا تە بمریت و چو شریک و هەڤال بۆ خودێ نەچێکربن، ئەو چۆ بەحەشتێ، من گۆت: خۆ هەکە زنا کربیت هەکە دزی کربیت؟ گۆت: خۆ هەکە زنا کربیت هەکە دزی کربیت.

466- وعن أبي هريرة رضي الله عنه، عنْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لو كان لِي مِثلُ أُحُدٍ ذَهَباً، لَسرَّنِي أَنْ لا تَمُرَّ علَيَّ ثَلاثُ لَيَالٍ وَعِندِي منه شَيءٌ إلاَّ شَيءٌ أُرْصِدُه لِدَينٍ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە من هندی چیایێ ئوحودێ زێڕ هەبان، دا کەیفخۆش بم، سێ شەڤ د سەر منرا نە بۆریبان و تشتەك ژێ مابیتە دەف من، تشتەك نەبیت ئەز بۆ دەینەکێ بهێلم.

467- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: انْظُرُوا إلى منْ هَوَ أَسفَلُ منْكُمْ وَلا تَنْظُرُوا إلى مَنْ فَوقَكُم فهُوَ أَجْدرُ أَن لا تَزْدَرُوا نعمةَ الله عَلَيْكُمْ » متفقٌ عليه وهذا لفظ مسلمٍ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەرێ خۆ بدەنە وی یێ د بن هەوەدا (د هەمی تشتاندا د زەنگینییێدا د جوانییێدا د هێزێدا د سلامەتییێدا ... هتد) و بەرێ خۆ نەدەنە وی یێ د سەر هەوەدا (د هەمی تشتاندا) دا هوین نیعمەتا خودێ ل سەر خۆ کێم نەبینن (و دا ژ دەردێ حەسویدی و زکرەشییێ ییێت دویر بن و دا ب خەم نەکەڤن).

وفي رواية البخاري، « إذا نَظَر أَحَدُكُمْ إلى مَنْ فُضلَ عليهِ في المالِ وَالخَلْقِ فلْيَنْظُرْ إلى مَنْ هو أَسْفَلُ مِنْهُ ».

و د ریوایەتا بوخاریدا: هەکە ئێک ژ هەوە بەرێ خۆ دا ئێکێ خودێ کەرەم د مالیدا و د چێکرنێدا دگەل کری، بلا بەرێ خۆ بدەتە یێ د بن خۆدا ژی.

468- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « تَعِسَ عبْدُ الدِّينَارِ وَالدِّرْهَمِ وَالقطيفَةِ وَالخَمِيصَةِ، إنْ أُعطِيَ رضي، وَإنْ لَمْ يُعطَ لَمْ يَرْضَ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هیلاك چۆ، بەندەیێ دیناری و دەرهەمی و جلکێ ب رویشەلوك و جلکێ ب نەخش، هەکە دایێ یێ رازییە و هەکە نەدایێ یێ نەرازییە.(مەخسد پێ یێ زێدە ل دویف ڤان دگەریت داخوازا وی هەر ئەون و کۆمکرنا وانە ب رەنگەکێ وەسا تو بێژی یێ بوویە عەبدێ وان).

469- وعنه، رضي الله عنه، قال: لقَدْ رَأَيْتُ سبعِين مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، ما منْهُم رَجُلٌ عليه رداءٌ، إمَّا إزَارٌ، وإمَّا كِسَاءٌ، قدْ ربطُوا في أَعْنَاقِهِمْ، فَمنْهَا مَا يبْلُغُ نِصفَ السَّاقَيْن. ومنْهَا ما يَبْلُغُ الكَعْبينِ. فَيجْمَعُهُ بيدِه كراهِيَةَ أَنْ تُرَى عوْرتُه » رواه البخاري.

ژ وی، ﷺ گۆت: من حەفتێ کەس ژ خەلکێ سوفە ییێت دیتین (خەلکێ سوفە: ئەو بوون ییێت مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ ییێت هەژار و بێ کەس و کار و ل سەر سەدەقێت خەلکێ مەدینێ دژیان) زەلامەکێ ژ وان نەبوو عەبایەك ل بەر بیت، یان پاتەکێ خۆ وەرکرنێ بوو یان هەما پارچەکا پاتەی بوو، ل ستۆییێت خۆ گرێدابوون، هندەك ژ وان دگەهەشتنە نیڤا لنگان و هندەك دگەهشتنە گۆزەکان، و دەستێ خۆ دهاڤێتنێ دئینا سەرێک ترسا هندێ شەرمینگەها وی بێتە دیتن.

470- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الدُّنْيَا سِجْنُ المؤْمِنِ وجنَّةُ الكَافِرِ» رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دنیا زیندانا موسلمانییە و بەحەشتا گاورییە.

471- وعن ابن عمر، رضي الله عنهما، قال: أَخَذ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمَنْكِبَيَّ، فقال: « كُنْ في الدُّنْيا كأَنَّكَ غريبٌ، أَوْ عَابِرُ سبيلٍ ».

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ملێت من گرتن و گۆت: د دنیاییێدا بە هەروەکی تو غەریب و بێ کەس و کاری یان تو رێڤینگی.

وَكَانَ ابنُ عمرَ، رضي الله عنهما، يقول: إِذَا أَمْسيْتَ، فَلا تَنْتظِرِ الصَّباحَ وإِذَا أَصْبحْت، فَلا تنْتَظِرِ المساءَ، وخُذْ منْ صِحَّتِكَ لمرضِكَ ومِنْ حياتِك لِموتكَ. رواه البخاري. **و ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دگۆت: هەکە ئێڤار ل تە بوو (ل خۆ بزڤرە بۆ خۆ تەوبەکە) و خۆ ل هیڤیا سپێدێ نەگرە، و هەکە سپێدە ل تەبوو خۆ ل هیڤیا ئێڤاری نەگرە، و ژ سلامەتیا خۆ بۆ نەساخیا خۆ بهەلگرە، و ژ ژیان و ساخیا خۆ بۆ مرنا خۆ بهەلگرە.**

قالوا في شرح هذا الحديث معناه لا تَركَن إلى الدُّنْيَا ولا تَتَّخِذْهَا وَطَناً، ولا تُحدِّثْ نَفْسكَ بِطُول الْبقَاءِ فِيهَا، وَلا بالاعْتِنَاءِ بِهَا، ولا تَتَعَلَّقْ مِنْهَا إلاَّ بِما يَتَعَلَّقُ بِه الْغَرِيبُ في غيْرِ وطَنِهِ، ولا تَشْتَغِلْ فِيهَا بِما لا يشتَغِلُ بِهِ الْغرِيبُ الَّذِي يُرِيدُ الذَّهاب إلى أَهْلِهِ. وَبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ.

د شرۆڤەکرنا ڤێ حەدیسێدا دبێژن: پال نەدە دنیایێ و بۆ خۆ نەکە وار، و بۆ خۆ نەبێژە دێ گەلەك مینمە تێدا، و گەلەك چاڤێ خۆ نەدێ، و گەلەك پێڤە نەهێیە گرێدان هند نەبیت، وەکی یێ غەریب ب نەوەلاتێ خۆڤە دهێتە گرێدان، و پێڤە مژویل نەبە وەکی یێ غەریب یێ پێڤە مژویل نەبیت و دڤێت بچیتە مالا خۆ.

472- وعن أبي الْعبَّاس سَهْلِ بنِ سعْدٍ السَّاعديِّ، رضي الله عنه، قال: جاءَ رجُلٌ إلى النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: فقالَ: يا رسول الله دُلَّني عَلى عمَلٍ إذا عَمِلْتُهُ أَحبَّني الله، وَأَحبَّني النَّاسُ، فقال: « ازْهَدْ في الدُّنيا يُحِبَّكَ الله، وَازْهَدْ فِيمَا عِنْدَ النَّاسِ يُحبَّكَ النَّاسُ » حديثٌ حسنٌ رواه ابن مَاجَه وغيره بأَسانيد حسنةٍ.

ژ ئەبی عەبباسی سەهلێ کورێ سەعدێ ساعدی ﷺ گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کارەکێ نیشا من بدە، هەکە من کر، خودێ حەژ من بکەت، و خەلک ژی حەژ من بکەن، ئینا گۆت: دلێ خۆ نەبە دنیایێ خودێ دێ حەژ تە کەت، و دلێ خۆ نەبە یێ د دەستێ خەلکیدا خەلک دێ حەژ تە کەت.

473- وعن النُّعْمَانِ بنِ بَشيرٍ، رضيَ الله عنهما، قالَ: ذَكَر عُمَرُ بْنُ الخَطَّاب، رضي الله عنه، ما أصاب النَّاسُ مِنَ الدُّنْيَا، فقال: لَقَدْ رَأَيْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَظَلُّ الْيَوْمَ يَلْتَوي ما يَجِدُ مِنَ الدَّقَل ما يَمْلأُ بِهِ بطْنَهُ. رواه مسلم.

و ژ نەعمانێ کورێ بەشیری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عومەرێ کورێ خەتابی ﷺ، بەحسکر کا چ ب سەرێ خەلکی هاتیە، گۆت: ب راستی من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ دیتی رۆژێ هەمیێ زکێ خۆ ژ برساندا دچەماند و قەسپێت بێخێر نەددیتن زکێ خۆ پێ تژیکەت.

« الدَّقَلُ » بفتح الدال المهملة والقاف: رَدِئُ التَّمْرِ.

474- وعن عائشةَ، رضي الله عنها، قالت: تُوفِّيَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ، وما في بَيْتي مِنْ شَيْءٍ يَأْكُلُهُ ذُو كَبِدٍ إلاَّ شَطْرُ شَعيرٍ في رَفٍّ لي، فَأَكَلْتُ مِنْهُ حَتَّى طَال علَيَّ، فَكِلْتُهُ فَفَنِيَ. متفقٌ عليه.

« شَطْرُ شَعيرٍ » أَي شَيْء مِنْ شَعيرٍ. كَذا فسَّرهُ التِّرمذيُّ.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ بەر دلۆڤانیا خودێ: و تشتەك د مالا مندا نەبوو خودان روحەك بخۆت پیچەکا جهی نەبیت ل سەر دەپەکێ بوو، و من ژێ دخوار هەتا ل سەر من درێژ بووی، پاشی من کێشا (کا چەند مایە) ئینا خلاس بوو.

475- وعن عمر بنِ الحارِث أَخي جُوَيْرِية بنْتِ الحَارثِ أُمِّ المؤْمِنِينَ، رضي الله عنهما، قال: مَا تَرَكَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، عِنْدَ مَوْتِهِ دِينَاراً وَلا دِرْهَماً، ولا عَبْداً، وَلا أَمَةً، وَلا شَيْئاً إلاَّ بَغْلَتَهُ الْبَيْضَاءَ الَّتي كَان يَرْكَبُهَا، وَسِلاحَهُ، وَأَرْضاً جَعَلَهَا لابْنِ السَّبِيلِ صَدَقَةً » رواه البخاري.

و ژ عومەرێ کورێ حارسی، برایێ جووەیریا کچا حارسی دایکا موسلمانان خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختێ چۆیە بەر دلۆڤانیا خودێ، نە دینارەك نە دەرهەمەك نە کۆلەیەك و نە جارییەك و نە تشتەك، پاش خۆ نەهێلابوو، هێسترا خۆ یا سپی نەبیت ئەوا لێ سویار دبوو و چەکێ خۆ و ئەردەك کربوو سەدەقە بۆ رێڤینگا.

476- وعن خَبَّابِ بنِ الأَرَتِّ، رضي الله عنه، قال هَاجَرْنَا مَعَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَلْتَمِسُ وَجهَ الله تعالى فَوَقَعَ أَجْرُنا عَلى الله، فَمِنَّا مَنْ مَاتَ وَلَمْ يأْكُلْ مِنْ أَجرِهِ شَيْئاً. مِنْهُم مُصْعَبُ بن عَمَيْر، رضي الله عنه، قُتِلَ يَوْمَ أُحُدٍ، وَتَرَكَ نَمِرَةً، فَكُنَّا إِذَا غَطَّيْنا بهَا رَأْسَهُ، بَدَتْ رجْلاهُ، وَإِذَا غَطَّيْنَا بِهَا رِجْلَيْهِ، بَدَا رَأْسُهُ، فَأَمَرَنا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أَنْ نُغَطِّيَ رَأْسَهُ، وَنَجْعَلَ عَلى رجْليهِ شَيْئاً مِنَ الإِذْخِرِ، ومِنَّا مَنْ أَيْنَعَتْ لَهُ ثَمَرَتُهُ. فَهُوَ يَهدبُهَا، متفقٌ عليه.

و ژ خەبابێ کورێ ئەرەتتی ﷺ، گۆت: ئەم دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مشەخت بووین مە رازیبوونیا خودایێ مەزن دخواست، و حەقێ مە کەفتە سەر خودێ، هندەك ژ مە مرن و

چو ژ حەقێ خۆ نەخوار، (مەخسد پێ ژ دنیایێ) ژ وان موسعەبێ کورێ عومەیری ﷺ، شەڕێ ئوحودێ هاتە کوشتن و کراسەکێ رەنگ رەنگ تنێ پاش خۆ هێلا، هەکە مە سەرێ وی پێ ڤەشارتبا پێت وی دەردکەفتن و هەکە مە ب سەر پێت وی دادابا سەرێ وی دەردکەفت، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمانا مە کر ئەم سەرێ وی ڤەشێرین و تشتەکێ ژ گیایێ ئەزخرێ (گیایەکێ بێهن خۆشە) ب دانینە سەر پێت وی، و هندەك ژ مە فێقییێ وی گەهشت و ئەو یێ د چنیت (مەخسەد پێ هندەك ژ مە مان و خودێ کەرم دگەل کر و دنیا ل سەر بەرفرەه کر).

« النَّمِرَةُ »: كِسَاء مُلَوَّنٌ مِنْ صُوفٍ. وقوله: « أَينَعَت » أَيْ: نَضَجَتْ وَأَدْرَكَتْ. وقوله: « يَهْدِبُهَا » هو بفتح الباءِ وضم الدال وكسرها. لُغَتَان. أَيْ: يَقْطِفُهَا وَيَجْتَنِيهَا وَهَذِهِ اسْتِعَارَةٌ لما فَتَحَ اللَّه تَعَالى عَلَيْهِمْ مِنَ الدُّنْيَا وَتَمَكَنُوا فيهَا.

477- وعن سَهْلِ بنِ سَعْد السَّاعديِّ، رضي اللَّه عنه، قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَوْ كَانَت الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللَّه جَنَاحَ بَعُوضَةٍ، مَا سَقَى كَافراً منْها شَرْبَةَ مَاءٍ » رواه الترمذي. وقال حديث حسن صحيح.

ژ سەهلێ کورێ سەعدێ ساعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە دنیایێ بهایێ پێشیەکێ ل دەف خودێ هەبا، گاورەکێ فرەکا ئاڤێ ژێ نەڤەدخوار.

478- وعن أبي هُرَيْرَة رضي اللَّه عنه، قال: سمعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « أَلاَ إِنَّ الدُّنْيَا مَلْعُونَةٌ، مَلعون مَا فيها، إِلاَّ ذِكْرَ اللَّه تعالى، ومَا وَالاَه وَعالماً وَمُتَعلِّماً » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: بزانن ب راستی دنیا یا خرابە (چونکی ژیانا دنیایێ ژ مژویلی و ترانەیان پێڤەتر نینە و ئەگەرێ سەرداچۆنا گەلەکایە و گەلەکان ژ دلۆڤانیا خودێ دویر دئێخیت ژبەر هندێ گۆتێ یا مەلعوونە) و تشتێ تێدا یێ خرابە زکرێ خودێ نەبیت یان یێ نێزیکی زکری نەبیت (ئانکو یێ خودێ حەژێ بکەت) یان زانایەك یان زانین خوازەك نەبیت. (ل ڤێرێ دیار دبیت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ناهاڤێژتە دنیایێ هەمیێ، ژ دنیایێ ئەو یێ خرابە یێ د خێرا مرۆڤیدا نەبیت، بەلێ زکر و زانین و ئەڤە نموونەنە بۆ تشتێ باش و نەیێ خراب ژ دنیایێ و هەژییە مرۆڤ ل سەر یێ رژد بیت).

479- وعن عَبْدِ اللَّه بنِ مسعودٍ، رضي اللَّه عنه، قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَتَّخِذُوا الضَّيْعَةَ فَتَرْغَبُوا في الدُّنْيا ».رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زیدە بەر گوند و بیستان و خانیانرا نەچن دێ گەلەك ب دنیاییێڤە هێنە گرێدان.

480- وعن عبدِ اللَّه بنِ عمرو بنِ العاصِ رضي اللَّه عنهما، قال: مَرَّ عَلَيْنَا رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَنحنُ نُعالجُ خُصًّا لَنَا فقال: « ما هذا ؟ » فَقُلْنَا: قَدْ وَهِي، فَنَحْنُ نُصْلِحُه، فقال: « ما أَرَى الأَمْرَ إِلاَّ أَعْجَلَ مِنْ ذلكَ ». رواه أَبو داود، والترمذيُّ بإِسناد البخاريِّ ومسلم، وقال الترمذيُّ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ د بەر مەرا بۆری مە خانیەکێ خۆ چارەسەر دکر (خُصٌّ ، ئەو خانیە یێ ژ داری و لەڤەنێ هاتیە چێکرن) گۆت: ئەڤە چییە؟ مە گۆت: یێ سست بووی، ئەم چێدکەین، گۆت: ئەز مرنێ نابینم هەکە ژ چێکرنا هەوە بۆ خانی نێزیکتر نەبیت.

481- وعن كَعْبِ بنِ عِيَاضٍ، رضي الله عنه، قال: سمعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ فتنةً، فِتنَةُ أُمَّتي المالُ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ کەعبێ کورێ عەیازی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی هەر ئوممەتەکێ ئیمتحان و جەرباندنا خۆ یا هەی و جەرباندن و ئیمتحانا ئوممەتا من مالە.

482- وعن أبي عمرو، ويقالُ: أَبو عبدِ الله، ويقال: أَبو لَيْلى عُثْمَانُ بنُ عَفَّانَ رضي الله عنه، أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيْسَ لابْن آدَمَ حَقٌّ في سِوى هَذِهِ الخِصَال: بَيْتٌ يَسْكُنُهُ، وَثَوْبٌ يُوَارِي عَوْرَتَهُ وَجِلْفُ الخُبز، وَالماءِ » رواه الترمذي وقال: حديث صحيح.

و ژ ئەبی عەمری، و دبێژن ئەبو عەبدوللایی و دبێژن ئەبو لەیلا، عوسمانێ کورێ عەففانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کورێ ئادەمی ماف نینە د سێ تشتاندا نەبیت: خانیەك تێدا ئاکنجی ببیت، و جلکەکێ شەرمینگەها خۆ پێ ڤەشێریت، و سەلکا نانی و ئاڤێ.

قال الترمذي: سمعتُ أَبَا داوُدَ سلَيمَانَ بنَ سَالِمٍ البَلْخِيَّ يقول: سَمِعْتُ النَّضْر بْنَ شُمَيْلٍ يقولُ: الجلفُ: الخُبزُ لَيْس مَعَهُ إِدَامٌ. وقَالَ: غيرُهُ: هُوَ غَلِيظُ الخُبْزِ. وقَالَ الرَّاوِي: المرَادُ بِهِ هُنَا وِعَاءُ الخُبزِ، كالجَوَالِقِ وَالخُرْجِ، والله أعلم.

483- وعنْ عبْدِ الله بنِ الشِّخِّيرِ « بكسر الشين والخاءِ المشددةِ المعجمتين» رضي الله عنه، أَنَّهُ قَالَ: أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهُوَ يَقْرَأُ: (أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ) قال: « يَقُولُ ابنُ آدَم: مَالِي، مَالِي، وَهَل لَكَ يَا ابن آدمَ مِنْ مالِكَ إِلاَّ مَا أَكَلت فَأَفْنيْتَ، أو لبِستَ فَأَبْلَيْتَ، أَوْ تَصَدَّقْتَ فَأَمْضيْتَ ؟» رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ شیخیری ﷺ، گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و وی (أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ) دخواند، مال کۆمکرن و مالداریا دنیایێ، هوین ژبیرڤەکرن و بێ ئاگەهکرن. گۆت: مرۆڤ دبێژیت: مالێ من، مالێ من، و ما تە هەی مرۆڤ، ژ مالێ خۆ چ هەیە ئەو نەبیت یێ تە خواری و نەهێلای یان یێ تە کریە بەر خۆ و تە کەڤن کری یان یێ تە کریە خێر تە بۆ خۆ بۆ روژا قیامەتێ هێلایی.

484- وعن عبدِ الله بن مُغَفَّلٍ، رضي الله عنه، قال: قال رجُلٌ للنَّبِيِّ: يارسولَ الله، والله إِنِّي لأُحِبُّكَ، فقال: « انْظُرْ ماذا تَقُولُ ؟ » قال: وَالله إِنِّي لأُحِبُّكَ، ثَلاثَ مَرَّاتٍ، فقال: « إِنْ كُنْتَ تُحِبُّني فَأَعِدَّ لَلفقْر تِجْفافاً، فإِنَّ الفَقْر أَسْرَعُ إلى من يُحِبُّني مِنَ السَّيْل إلى مُنْتَهَاهُ » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ عەبدوللایێ کورێ موغەفەلی ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆتە پێغەمبەری: یا پێغەمبەرێ خودێ، ب خودێ ئەز ب راستی حەژ تە دکەم، گۆت: بەرێ خۆ بدێ تو چ دبێژی:

گۆت: ب خودێ ئەز ب راستی حەژ تە دکەم، سێ جاران، گۆت: هەکە تو حەژ من بکەی زری کونزریەکێ بۆ خۆ بۆ هەژارییێ پەیداکە، ب راستی هەژاری بۆ یێ حەژ من دکەت لەزترە ژ ئاڤا جۆکێ بگەهیتە دویماهیکا خۆ.

« التِّجْفَافُ » بكسرِ التاءِ المثناةِ فوقُ وإسكان الجيم وبالفاءِ المكررة، وَهُوَ شَيْءٌ يَلْبِسُهُ الفَرسُ، لِيُتَّقَى بِهِ الأَذَى، وَقَدْ يَلْبَسُهُ الإِنْسَانُ.

485- وعن كَعبِ بنِ مالكٍ، رضي الله عنه، قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَاذِئْبَان جَائعَانِ أُرْسِلا فِي غَنَم بأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ المرْءِ على المالِ وَالشَّرَفِ لِدِينهِ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ کەعبێ کورێ مالکی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو گورگێت برسی بێنە هنارتن د ناف پەزەکێدا ب زیانتر نینە ژ رژدییا مرۆڤی ل سەر مالی و ماقویلییێ ل سەر دینێ وی.

486- وعن عبدِ الله بن مَسْعُودٍ رضي الله عنه، قال: نَامَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على حَصيرٍ فَقَامَ وَقَدْ أَثَّرَ في جَنْبِهِ، قُلْنَا: يا رَسُولَ الَّه لوِ اتَّخَذْنَا لكَ وِطَاءً، فقال: « مَالِي وَلَلدُّنْيَا ؟ مَا أَنَا فِي الدُّنْيَا إِلاَّ كَرَاكِبٍ اسْتَظَلَّ تَحْتَ شَجَرَةٍ ثُمَّ رَاحَ وَتَرَكَهَا ».رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح

و ژ عەبدوللاییێ کورێ مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر حێسیلەکێ دنڤست جهێ خۆ د تەنشتا ویدا کربوو، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ هەکە مە بۆ تە دۆشەکەکا خۆش ئینابا، ئینا گۆت: من و دنیاییێ چ ژێکە؟ ئەز د دنیاییێدا وەکی سویارەکێ پێڤەتر نینم خۆ دابیتە بن سیبەرا دارەکێ پاشی چۆبیت و هێلابیت.

487- وعن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَدْخُلُ الفُقَراءُ الجَنَّةَ قَبْلَ الأَغْنِيَاءِ بِخَمْسِمائَةِ عَامٍ » رواه الترمذي وقال: حديث صحيح.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەژار بەری زەنگینان ب پێنج سەد سالان دچنە بەحەشتێ.

488- وعن ابن عَبَّاسٍ، وعِمْرَانَ بن الحُصَيْن، رضي الله عنهم، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « آطَّلَعْتُ فِي الجَنَّةِ فَرَأَيْت أَكْثَرَ أَهلِهَا الفُقَراءَ. وَاطَّلَعْتُ فِي النَّارِ فَرَأَيْتُ أَكْثَرَ أَهْلِهَا النِّساءَ » متفقٌ عليه. من رواية ابن عباس.

و ژ ئیبن عەبباسی و عیمرانێ کورێ حوسەینی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: من بەرێ خۆ دا بەحەشتێ من دیت بارا پتر خەلکێ وێ هەژارن، و من بەرێ خۆ دا جەهنەمێ من دیت بارا پتر خەلکێ وێ ژنن.

ورواه البخاري أيْضاً من روايةِ عِمْرَان بنِ الحُصَينِ..

489- وعن أُسامةَ بنِ زيدٍ رضيَ الله عنهما، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قُمْتُ عَلى بَاب الجَنَّةِ، فَكَانَ عَامَّةُ مَنْ دَخَلَهَا المساكينُ. وأَصحَابُ الجِدِّ محبُوسُونَ، غَيْرَ أَنَّ أَصحَابَ النَّار قَد أُمِرَ بِهِمْ إلى النَّارِ » متفقٌ عليه.

ژ ئوسامەی ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەز د دەرگەهێ بەحەشتێدا راوەستیام هەمی یێت چۆینە تێڤە ئێخسیر و قەلەندەرن (ئەڤە نیشانە هەژار دێ بەریکا زەنگینان چنە بەحەشتێ) و خودانیت بەختی و زەنگینیێ یێت ڤەگرتینە (و حسێبا وان هێژ خلاس نەبوویە وەکی هەژاران دا بچنە بەحەشتێ) بەلێ زەنگینێت خەلکێ جەهنەمێ ئەمرێ وان بۆ جەهنەمێ یێ هاتیەکرن.

و « الجَدُّ » الحَظُّ وَالغِنَى. وقد سبق بيان هذا الحديث في باب فضلِ الضَّعَفَةِ.

490- وعن أبي هريرة، رضي الله عنه، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَصْدَقُ كَلِمَةٍ قَالَهَا شَاعِرٌ كَلِمَةُ لَبِيدٍ: أَلا كُلُّ شيْءٍ ما خَلا اللهَ بَاطِلُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: راستترین ئاخفتن هۆزانڤانەکێ گۆتبیت ئاخفتنا لەبیدییە: بزانن هەمی تشت ژبلی خودێ دێ چن و نامینن.

56- باب فضل الجوع وخشونة العيشوالاقتصار على القليل من المأكول والمشروب والملبوس
وغيرها من حظوظ النفس وترك الشهوات
بابەتێ قەدرێ برسێ و ژیانا زڤر و کێمێ نەبۆریت د خوارن و ڤەخوارن و جلکیدا و غەیری وان ژ دلخوازیاندا و هێلانا دلخوازیان

قال الله تعالى: * (فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيّاً ، إِلاّ مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلا يُظْلَمُونَ شَيْئاً) (مريم:60) * . ڤێجا پشتی وان [باشان] دویندەهەکا خراب هات، نڤێژ هێلان و ب دویڤ دلخوازییان کەفتن، ڤێجا ئەو دێ نەخۆشی و ئیزاییێ بینن. ژ بلی وان ئەوێت تەوبە کرین [ژ کریارێت خۆ پەشێمان بوویین]، و باوەری ئینایین و کار و کریارێت باش کرین، ڤێجا ئەڤە دێ چنە بەحەشتێ و چو ستەم ل وان نائێتەکرن [چو ژ خەلاتێ وان نائێتە کێمکرن]. وقال تعالى: * (فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ فِي زِينَتِهِ قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ . وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ لِمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحاً) (القصص: 79،80) * . ڤێجا [جارەکێ] قاروون ب خەمل و خێر و کەشخەییا خۆڤە، دەرکەفتە ناڤ ملەتێ خۆ، ئەوێت گەلەك حەژ ژیانا دنیایێ دکەن، گۆتن: خۆزی ئەو تشتێ خودێ داییە قاروونی، دابایە مە ژی [ئانکوو خۆزی ئەم ژی وەکی وی زەنگین بووباینە]، ب راستی ئەو خودان شەنسەکێ مەزنە. و ئەوێت تێگەهشتی گۆتن: وەی بۆ هەوە، خەلاتێ خودێ بۆ وان ئەوێت باوەری ئینایین و کار و کریارێت باش کرین چێترە [ژ دنیایێ هەمییێ، نەبەس ژ ئەڤا خودێ داییە قاروونی]، و کەس ناگەهیتە ڤی خەلاتی [یان بۆ کەسێ هەلناکەڤیت بگەهیتێ]، ئەو نەبن ییێت سەبرکێش [ل سەر عیبادەتان، و هێلانا دلخوازییان]. وقال تعالى: * (ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ) (التكاثر:8) * . پاشی وێ رۆژێ، پسیارا هەر خێر و خۆشییەکێ دێ ژ هەوە ئێتەکرن. وقال تعالى: * (مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا مَا نَشَاءُ لِمَنْ نُرِيدُ ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ يَصْلاهَا مَذْمُوماً مَدْحُوراً) (الاسراء:18) * . و هەرکەسێ [ب کریارێت خۆ] دنیا بڤێت، ئەم د دنیاییێدا بۆ وی تشتێ مە بڤێت [نە یێ وی بڤێت و دخوازیت] ب لەز دێ دەینێ، پاشی [رۆژا قیامەتێ] دۆژەه مە یا بۆ ئێخستی و ئامادەکری، دێ رەزیل و دویرئێخستی ژ دلۆڤانییا خودێ چیتە تێدا.

والآيات في الباب كثيرة معلومة . و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە:

491- وعن عائشةَ، رضي الله عنها، قالت: ما شَبعَ آلُ مُحَمَّدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ خُبْزِ شَعِيرٍ يَوْمَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ حَتَّى قُبِضَ. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: مالا موحەممەدی ﷺ ژ نانێ جهی دوو رۆژان ل سەرێک تێر نەبوو هەتا چۆیە بەر دلۆڤانیا خودێ.

وفي رواية: مَا شَبِعَ آلُ مُحَمَّد صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُنْذُ قَدِمَ المدِينةَ مِنْ طَعامِ البرِّ ثَلاثَ لَيَال تِبَاعاً حَتَّى قُبِض.

و د ريوايەتەكا ديدا: مالا موحەممەدى ﷺ ژ نانێ گەنمى سێ رۆژان ب سەرێک تێر نەبوو هەتا چۆيە بەر دلۆڤانيا خودێ.

492- وعن عُرْوَةَ عَنْ عائشة رضي الله عنها، أَنَّهَا كَانَتْ تَقُولُ: وَاللَّه يا ابْنَ أُخْتِي إِنْ كُنَّا لَنَنْظُرُ إلى الهِلالِ ثمَّ الهِلالِ. ثُمَّ الهلالِ ثلاثةُ أَهِلَّةٍ في شَهْرَيْنِ. وَمَا أُوقِدَ في أَبْيَاتِ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نارٌ. قُلْتُ: يَا خَالَةُ فَمَا كَانَ يُعِيشُكُمْ ؟ قالتْ: الأَسْوَدَانِ: التَّمْرُ وَالمِاءُ إلاَّ أَنَّهُ قَدْ كَانَ لرسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جِيرانٌ مِنَ الأَنْصَارِ. وَكَانَتْ لَهُمْ مَنَايحُ وَكَانُوا يُرْسِلُونَ إلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ أَلبانها فَيَسْقِينَا. متفقٌ عليه.

و ژ عورەوەى ژ عائيشايێ ﷺ، دگۆت: ب خودێ خوارزا مە بەرێ خۆ ددا هەيڤێ (ئانكو هەلاتنا وێ) پاشى هەيڤێ، پاشى هەيڤێ سێ هەلاتن د دوو هەيڤاندا، و ئاگرەك د ماليێت پێغەمبەريڤە ﷺ نەهاتە هەلكرن، من گۆتێ: خالەت پا ژيانا هەوە ل سەر چ بوو؟ گۆت: قەسپ و ئاڤێ، بەلێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هندە جيران ژ ئەنساران خەلكێ مەدينێ هەبوون و وان حێوانێت ب شير هەبوون (خەلكى دابوونێ مفاى بۆ خۆ ژ شيرێ وان بكەن هەتا شيرێ وان نەمينيت جارەكا دى بۆ خودانان بزڤرينن) شيرێ وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دهنارتن و وى ددا مە مە ڤەدخوار.

493- وعن أبي سعيدٍ المقْبُرِيِّ عَنْ أبي هُرَيرةَ رضي الله عنه. أَنه مَرَّ بِقَوم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ شَاةٌ مَصْلِيةٌ. فَدَعَوْهُ فَأَبى أَنْ يَأْكُلَ، وقال: خَرج رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم من الدنيا ولمْ يشْبعْ مِنْ خُبْزِ الشَّعِيرِ. رواه البخاري.

و ژ ئەبى سەعيدێ مەقبورى ژ ئەبى هورەيرە ﷺ، ئەو د بەر هندەكانرا بۆرى گيسكەكا بژارتى بەر سينگێ وان بوو، گازى وى كرن، نەخوار و گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ دنيايێ دەركەفت و زكێ وى ژ نانێ جهى تێر نەبوو.

« مَصْلِيَّةٌ » بفتحِ الميم: أَيْ: مَشْوِيةٌ.

494- وعن أَنسٍ رضي الله عنه، قال: لمْ يأْكُل النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على خِوَانٍ حَتَّى مَات، وَمَا أَكَلَ خُبزاً مرَقَّقاً حَتَّى مَاتَ. رواه البخاري.

و ژ ئەنەسى ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر خانكى نەخواريە هەتا چۆيە بەر دلۆڤانيا خودێ، و نانەكێ نەرم و باش نەخواريە هەتا چۆيە بەر دلۆڤانيا خودێ.

وفي روايةٍ له: وَلا رَأَى شَاةَ سَمِيطاً بِعَيْنِهِ قطُّ. **و د ريوايەتەكا ديدا: گيسكەكێ سەلخاندى (ئانكو د ئاڤا گەرمدا موييێ وى هاتبيتە ژێڤەكرن) و هۆسا هاتبيتە بژارتن چو جار نەديتيە.**

495- وعن النُّعمانِ بن بشيرٍ رضي الله عنهما قال: لقد رَأَيْتُ نَبِيَّكُمْ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وما يَجِدُ مِنْ الدَّقَلِ ما يَمْلأُ به بَطْنَهُ، رواه مسلم.

و ژ نەعمانێ کورێ بەشیری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من پێغەمبەرێ وە ﷺ یێ دیتی و قەسپێت خراب نەددیتن زکێ خۆ پێ تژی کەت.

الدَّقَلُ: تَمْرٌ رَدِيءٌ.

496- وعن سهل بن سعدٍ رضي الله عنه، قال: ما رَأى رُسولُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم النّقِيُّ منْ حِينَ ابْتعَثَهُ الله تعالى حتَّى قَبَضَهُ الله تعالى، فقيل لَهُ هَلْ كَانَ لَكُمْ في عهْد رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَنَاخلُ ؟ قال: ما رأى رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُنْخَلاً مِنْ حِينَ ابْتَعثَهُ الله تَعَالَى حَتَّى قَبَضُه الله تعالى، فَقِيلَ لهُ: كَيْفَ كُنْتُمْ تَأْكُلُونَ الشَّعِيرَ غيرَ منْخُولٍ ؟ قال: كُنَّا نَطْحُنَهُ ونَنْفُخُهُ، فَيَطيرُ ما طارَ، وما بَقِي ثَرَّيْناهُ. رواه البخاري.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە ل خودایێ مەزن هنارتی هەتا خودێ بریە دەف خۆ نانێ ئارێ سفر نەدیتیە، گۆتنێ هەوە ل سەر وەختێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ موخلک هەبوون؟ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە ل خودایێ مەزن هنارتی هەتا خودێ بریە دەف خۆ موخلک نەدیتیە، گۆتنێ: پا هەوە چاوا جهێ نەموخل کری دخوار؟!! گۆت: مە دهێرا و مە ددا بای یێ د فری د فری و یێ د ما مە تەر دکر و مە دکرە هەڤیر.

قوله: « النَّقِيّ »: هو بفتح النون وكسر القاف وتشديد الياءِ. وهُوَ الخُبْزُ الحُوَّارَى، وَهُوَ: الدَّرْمَكُ، قوله: « ثَرَّيْنَاهُ » هُو بثاءٍ مُثَلَّثَةٍ، ثُمَّ رَاءٍ مُشَدَّدَةٍ، ثُمَّ ياءٍ مُثَنَّاةٍ مِنْ تحت ثُمَّ نون، أَيْ: بَلَلْناهُ وعَجَنَّاهُ.

497- وعن أبي هُريرةَ رضي الله عنه قال: خَرَجَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذاتَ يَوْمٍ أَوْ لَيْلَةٍ، فَإِذا هُوَ بِأَبِي بكْرٍ وعُمَرَ رضي الله عنهما، فقال: « ما أَخْرَجَكُمَا مِنْ بُيُوتِكُما هذِهِ السَّاعَةَ؟» قالا: الجُوعُ يا رَسولَ الله. قالَ: « وَأَنا، والَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لأَخْرَجَنِي الَّذِي أَخْرَجَكُما. قُوما » فقَاما مَعَهُ، فَأَتَى رَجُلاً مِنَ الأَنْصارِ، فَإِذَا هُوَ لَيْسَ في بيتِهِ، فَلَمَّا رَأَتْهُ المرَأَةُ قالَتْ: مَرْحباً وَأَهْلاً. فقال لها رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيْنَ فُلانٌ » قالَتْ: ذَهَبَ يَسْتَعْذِبُ لَنَا الماءَ، إِذْ جاءَ الأَنْصَارِيُّ، فَنَظَرَ إلى رَسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَصَاحِبَيْهِ، ثُمَّ قالَ: الحَمْدُ لله، ما أَحَدٌ اليَوْمَ أَكْرَمَ أَضْيافاً مِنِّي فانْطَلَقَ فَجَاءَهُمْ بِعِذْقٍ فِيهِ بُسْرٌ وتَمْرٌ ورُطَبٌ، فقال: كُلُوا، وَأَخَذَ المِدْيَةَ، فقال لَهُ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِيَّاكَ وَالحَلُوبَ » فَذَبَحَ لَهُمْ، فَأَكَلُوا مِنَ الشَّاةِ وَمِنْ ذلكَ العِذْقِ وشَرِبُوا. فلمَّا أَنْ شَبعُوا وَرَوُوا قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لأَبي بكرٍ وعُمَرَ رضي الله عنهما: « وَالَّذِي نَفْسي بِيَدِهِ، لَتُسْأَلُنَّ عَنْ هذَا النَّعيمِ يَوْمَ القِيامَةِ، أَخْرَجَكُمْ مِنْ بُيُوتِكُمُ الجُوعُ، ثُمَّ لَمْ تَرْجِعُوا حَتَّى أَصَابَكُمْ هذا النَّعِيمُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژەکێ دەرکەفت، ئەبو بەکری و عومەری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دبینیت ئینا گۆت: چ هوین ڤی دەمی ژ مالا خۆ دەرئێخستن؟ گۆتن: برسێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: و ئەز، ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من د دەستێ ویدا، وێ ئەزێ دەرئێخستیم یا هوین دەرئێخستین، کا رابن. دگەل رابوون، هاتنە دەف زەلامەکێ ئەنساری خەلکێ مەدینێ، ئەو ل مال نەبوو، وەختێ ژنا وی دیتین، گۆت: ب خێر بێن. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کا فلان؟ گۆت: یێ چۆی ئاڤا شرین بۆ مە بینیت، وی دەمی یێ ئەنساری هات، بەرێ خۆ دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و هەردوو هەڤالێت وی، گۆت: الحمد لله

کەس ئەڤرۆ ژ من مێـڤان قـەدر گـرانتر و پیرۆزتـر نینـە، چـۆ ئویشـیەکێ قەسـپان بـۆ وان ئینـا و روتەبێت نەزەربووی و روتەب و قەسپ پێڤە بوون، و گۆت: بخۆن، و کێرەك هەلـگرت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: هشیاری یا ب شیر بی (ئانکو یا ب شیر نەڤـەکوژی) بـۆ وان ڤەکوشـت، ژ وی گیسـکی خـوارن و ژ وی ئویشـی، و ئـاڤ ڤـەخوارن، ڤێـجا پشـتی تێـر خـوارین و تێـر ڤـەخوارین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە ئەبو بەکری و عومەری خودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت: ئـەز ب وی کەمە یێ جانێ من د دەستێ ویدا، رۆژا قیامەتێ پسیارا ڤێ خۆشیێ دێ ژ وە هێـتە کـرن، برسـێ هوین ژ مالێت هەوە دەرێخستن، پاشی هوین نەزڤرین هەتا ئەڤ خۆشیە گەهشتیە هەوە.

قَوْلُها: « يَسْتَعْذِبُ » أَيْ: يَطْلُبُ الماءَ العَذْبَ، وهُوَ الطَّيِّبُ. و « العِذْقُ » بكسر العين وإسكان الذال المعجمة: وَهُو الكِباسَةُ، وهِيَ العُصْنُ. و « المِدْيةُ » بضم الميم وكسرِها: هي السِّكِّينُ. و « الحلُوبُ » ذاتُ اللبَن. وَالسؤالُ عَنْ هذا النعِيم سُؤالُ تَعدِيد النِّعَم لا سُؤالُ توْبيخٍ وتَعْذِيبٍ. واللَّهُ أَعْلَمُ وهذا الأنصارِيُّ الَّذِي أَتَوْهُ هُوَ أَبُو الهَيْثمِ بنُ التَّيِّهان رضي الله عنه، كَذا جاءَ مُبَيناً في روايةِ الترمذي وغيره.

498- وعن خالدِ بنِ عُمَرَ العَدَويِّ قال: خَطَبَنَا عُتْبَةُ بنُ غَزْوانَ، وكانَ أَمِيراً عَلى البَصْرَةِ، فَحمِدَ اللَّه وأَثْنى عليْهِ، ثُمَّ قَالَ: أَمَا بعْدُ، فَإِنَّ الدُّنْيَا آذَنَتْ بصُرْمٍ، ووَلَّتْ حَذَّاءَ، وَلَمْ يَبْقَ منها إِلاَّ صُبَابَةٌ كَصُبابةِ الإِناءِ يتصابُّها صاحِبُها، وإِنَكُمْ مُنْتَقِلُونَ مِنْها إلى دارٍ لا زَوالَ لهَا، فانْتَقِلُوا بِخَيْرِ ما بِحَضْرَتِكُم فَإِنَّهُ قَدْ ذُكِرَ لَنا أَنَّ الحَجَرَ يُلْقَى مِنْ شَفِير جَهَنَّمَ فَيهْوى فِيهَا سَبْعِينَ عاماً لا يُدْرِكُ لَها قَعْراً، واللَّهِ لَتُمْلأَنَّ.. أَفَعَجِبْتُمْ،؟ ولَقَدْ ذُكِرَ لَنَا أَنَّ ما بَيْنَ مِصْراعَيْنِ مِنْ مَصاريعِ الجَنَّةِ مَسيرةَ أَرْبَعِينَ عاماً، وَلَيَأْتِينَّ عَلَيها يَوْمٌ وهُوَ كَظِيظٌ مِنَ الزِّحامِ، وَلَقَدْ رأَيْتُني سابعَ سبْعَةٍ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مالَنا طَعامٌ إِلاَّ وَرَقُ الشَّجَرِ، حتى قَرِحَتْ أَشْداقُنا، فالْتَقَطْتُ بُرْدَةً فشَقَقْتُها بيْني وَبَينَ سَعْدِ بنِ مالكٍ فَاتَّزَرْتُ بنِصْفِها، وَاتَّزَر سَعْدٌ بنِصفِها، فَمَا أَصْبَحَ اليَوْم مِنَّا أَحَدٌ إِلاَّ أَصْبَحَ أَمِيراً عَلى مِصْرٍ مِنْ الأَمْصَارِ. وإِنِي أَعُوذُ باللَّهِ أَنْ أَكُونَ في نَفْسي عَظِيماً. وعِنْدَ اللَّهِ صَغِيراً. رواهُ مسلم.

و ژ خالدێ کورێ عومەرێ عەدەوی، گۆت: عـوتبێ کـورێ غـەزوانی، بـۆ مـە خوتبـەك گۆت، و ئەو میرێ بەسرا بوو، حەمدا خودێ کر و پەسن و مەدحێت وی کرن، پاشی گۆت: ئەڤە و پشتی ڤێ: ب راستی دنیایێ ئاگەهداری ب چۆن و نەمانا خۆ کر، و ب لـەز یـا دچـیت و چـو ژێ نەمایە کێمەك نەبیت وەکی وێ کێما دمینیت ب ئامانیڤە، ئـەوا خـودانێ وێ کـۆم دکـەت، و ب راستی هوین دێ ژێ ئێنە ڤەگوهاستن بۆ وارەکێ نەمان بۆ نەیی، ڤێجا ب چێترین کار و کریارێت خۆ، خۆ ڤەگوهێزن، ب راستی یا بۆ مە هاتیە گۆتن: کو دێ بەری ل سەر لێڤا جەهنەمێ بەردەن، حەفتێ سالان دێ کەڤیت ناگەهیتە بنێ وێ، و ب خودێ ئەڤ جەهنەمە دێ ئێـتە تـژیکرن، هـوین گوهشین؟! و ب راستی یا بۆ مە هاتیە گۆتن: کو مابەینا هەردوو دنگێت دەرگەهەکێ ژ دەگەهێت بەحەشتێ درێژیا چل سالانە، و رۆژەك دێ ب سەردا هێت دێ تژی بیت ژ قەرەبالغێ، و ب راستی من خۆ دیت ئەز یێ حەفتێمە دگەل پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ و مـە چـو خـوارن نـەبوو ژ بەلـگێـت داران نەبن، هەتا لێڤێت مە کولـبووین، و من عەبایەك دیت من مابـەینا خـۆ و سـەعدێ کـورێ مالـکی کەرکر، نیڤا وی من د خۆ وەرکر و نیڤا دی سەعدی، و ئەڤرۆ نەهاتیە حـەتا هـەر ئێـک ژ

مه یێ بوویه میر ل سەر باژێرەکێ ژ باژێران، و ئەز خۆ ب خودێ دپارێزم کو ئەز ل دەف خۆ یێ مەزن بم، و ل دەف خودێ یێ بچویک بم.

ولـه: « آذَنَـتْ » هُـوَ بَمـدِّ الأَلِـفِ، أَيْ: أَعْلَمَـتْ. وقولـه: « بِصُـرْمٍ »: هـو بضـم الصـاد. أي: بانْقطاعِها وَفَنائِها. وقوله « ووَلَّتْ حَذَّاءَ » هو بحاءٍ مهملةٍ مفتوحةٍ، ثُمَّ ذال معجمة مشدَّدة، ثُمَّ أَلف ممدودَة. أَيْ: سَريعَة وَ « الصُّبابةُ » بضم الصاد المهملة: وهِي البقِيَّةُ اليَسِيرَةُ. وقولُهُ: « يَتَصابُّها » هو بتشديد الباءِ. أَيْ: يَجْمَعُها. و الكَظِيظُ: الكثيرُ المِمْتَلئُ. وقوله: « قَرِحَتْ » هو بفتحِ القاف وكسر الراءِ، أَيْ: صارَتْ فِيهَا قُرُوحٌ.

499- وعن أبي موسى الأَشْعَرِيّ رضي اللَّهُ عنه قال: أَخْرَجَتْ لَنا عائِشَةُ رضي اللَّهُ عنها كِساء وَإِزاراً غَلِيظاً قالَتْ: قُبِضَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في هذين. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: عائیشایێ ﷺ، جلکەك و ئیزارەکێ ستویر (ئیزار ئەو پاتەیە یێ د خۆ وەردکەن ژ نافکێ پێدا) بۆ مە دەرێخستن، و گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د ڤاندا ئەمرێ خودێ کر.

500- وعنْ سَعد بن أبي وَقَّاصٍ. رضيَ اللَّه عنه قال: إِنِّي لأَوَّلُ العَربِ رَمَى بِسَهْمٍ في سَبِيلِ اللَّهِ، وَلَقَدْ كُنا نَغْزُو مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ما لَنَا طَعَامٌ إِلاَّ وَرَقُ الحُبْلَةِ. وَهذا السَّمُرُ. حَتى إِنْ كانَ أَحَدُنا لَيَضَعُ كما تَضَعُ الشاةُ مالَهُ خَلْطٌ. متفقٌ عليه.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ، گۆت: ب راستی ئەز عەرەبێ ئێکێ مە تیر د رێکا خودێدا هاڤێتی، و مە خەزا دگەل پێغەمبەرێ خودێ دکر ﷺ و مە چو خوارن نەبوو بەلگێت حوبلێ نەبن و ڤێ سەمەرێ (حوبلە و سەمەرە دارن ژ دارێت دەشتێ) هەتا ئێک ژ مە دەست نڤێژا وی وەکی پیساتیا پەزی د دانا خۆ پێکڤە نەدگرت.

« الحُبْلَةِ » بضم الحاءِ المهملة وإِسكانِ الباءِ الموحدةِ: وهي والسَّمُرُ، نَوْعانِ مَعْروفانِ مِنْ شَجَرِ البَادِيَةِ.

501- وعن أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عنه. قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «اللَّهُمَّ اجْعَلْ رِزْقَ آلِ مُحَمَّدٍ قُوتاً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا خودێ رزقێ مالا موحەممەدی قایدە بکە (هەر هند بیت پێ بژین و هەوجەی نەخۆشیا خواستنێ نەبن).

قال أَهْلُ اللُّغَة والْغَرِيبِ: معْنَى « قُوتاً » أَيْ مَا يَسدُّ الرَّمَقَ.

502- وعن أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عنه قال: واللَّه الذي لا إِلهَ إِلاَّ هُوَ، إِنْ كُنْتُ لأَعتَمِدُ بِكَبِدِي على الأَرْضِ مِنَ الجُوعِ، وإِنْ كُنْتُ لأَشُدُّ الحجَرَ على بَطْني منَ الجُوعِ. وَلَقَدْ قَعَدْتُ يوْماً على طَرِيقِهِمُ الذي يَخْرُجُونَ مِنْهُ، فَمَرَّ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَتَبَسَّمَ حِينَ رَآنِي، وعَرَفَ ما في وجْهي ومَا في نَفْسِي، ثُمَّ قال: « أَبا هِرٍّ،،» قلتُ: لَبَّيْكَ يا رسولَ اللَّه، قال: «الحَقْ » ومَضَى، فَاتَّبَعْتُهُ، فدَخَلَ فَاسْتَأْذَنَ، فَأُذِنَ لي فدَخَلْتُ، فوَجَدَ لَبَناً في قَدحٍ فقال: « مِنْ أَيْنَ هذَا اللَّبَنُ ؟ » قالوا: أَهْداهُ لَكَ فُلانٌ أَو فُلانة قال: « أَبا هِرٍّ،،» قلتُ: لَبَّيْكَ يا رسول اللَّه، قال: « الحق إِلى أَهْل الصُّفَّةِ فادْعُهُمْ لي». قال: وأَهْلُ الصُّفَّةِ أَضيَافُ الإِسْلام، لا يَأْوُون عَلى أَهْلٍ، ولا مَالٍ، ولا على أَحَدٍ، وكانَ إِذَا أَتَتْهُ صدقَةٌ بَعَثَ بِهَا إِلَيْهِمْ. ولَمْ يَتَنَاوَلْ مِنْهَا شَيْئاً، وإِذَا أَتَتْهُ هديَّةٌ

أَرْسلَ إِلَيْهِمْ وأَصَابَ مِنْهَا وَأَشْرَكَهُمْ فيها، فسَاءَنِي ذلكَ فَقُلْتُ: وما هذَا اللَّبَنُ فِي أَهْلِ الصُّفَّةِ ؟ كُنْتَ أَحَقَّ أَن أُصِيب منْ هذا اللَّبَنِ شَرْبَةً أَتَقَوَّى بِهَا، فَإِذا جاءُوا أَمَرِني، فكُنْتُ أَنا أُعْطِيهِمْ، وما عَسَى أَن يَبْلُغَنِي منْ هذا اللَّبَنِ، ولَمْ يَكُنْ منْ طَاعَةِ اللَّه وطَاعَةِ رسوله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بدٌّ. فأَتيتُهُم فدَعَوْتُهُمْ، فأَقْبَلُوا واسْتأْذَنوا، فَأَذِنَ لهُمْ وَأَخَذُوا مَجَالِسَهُمْ مِنَ الْبَيْتِ قال: « يا أَبا هِرّ،، » قلتُ: لَبَّيْكَ يا رسولَ اللَّه، قال: « خذْ فَأَعْطِهِمْ » قال: فَأَخَذْتُ الْقَدَحَ فَجَعَلْت أُعْطِيهِ الرَّجُلَ فيَشْرَبُ حَتَّى يَرْوَى، ثُمَّ يردُّ عليَّ الْقَدَحَ، فَأُعطيهِ الآخرَ فَيَشْرَبُ حَتَّى يروَى، ثُمَّ يَرُدُّ عَليَّ الْقدحَ، حتَّى انْتَهَيتُ إِلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَقَدْ رَوِيَ الْقَوْمُ كُلُّهُمْ، فَأَخَذَ الْقَدَحَ فَوَضَعَهُ على يَدِهِ، فَنَظَرَ إِلَيَّ فَتَبَسَّمَ، فقال: « أَبا هِرّ » قلتُ: لَبَّيْكَ يا رسول اللَّه قال: « بَقِيتُ أَنَا وَأَنْتَ » قلتُ صَدَقْتَ يا رسولَ اللَّه، قال: « اقْعُدْ فَاشْرَبْ » فَقَعَدْتُ فَشَرِبْتُ: فقال: « اشرَبْ » فشَرِبْت، فما زال يَقُولُ: « اشْرَبْ » حَتَّى قُلْتُ: لا وَالَّذِي بعثكَ بالحَقِّ ما أَجِدُ لَهُ مسْلَكاً، قال: « فَأَرِنِي » فأَعطيْتهُ الْقَدَحَ، فحمِدَ اللَّه تعالى، وَسَمَّى وَشَرِبَ « الفَضَلَةَ» رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: ئەز ب خودێ کەم یێ کو چو خودا و پەرستی یێت راست و دورست نە ئەو نەبیت، من ژ برساندا زکێ خۆ ب ئاخێ دڤەنا، و من ژ برساندا بەر ل سەر زکێ خۆ دگڤاشتن، رۆژەکێ ئەز د رێکا واندا روینشتم یا ئەو لێ دەردکەفتن، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەر من را بۆری، وەختێ ئەز دیتیم گرنژی، و زانی چ ل سەر و چاڤێت من دیارە و کا چ د دلێ من دایە پاشی گۆت: یا ئەبا هیر، من گۆت: بەلێ پاشی بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: بگەهە من، و چۆ و ئەز دویڤرا چۆم، چۆ د ژۆرڤە و دەستویری خواست، و دەستویریا من دا و ئەز چۆمە د ژۆرڤە، هندە شیر د پەرداغەکێدا دیت، ئینا گۆت: ئەڤ شیرە ژ کیرێیە؟ گۆتن: بێڤانی یان بێڤانێ بۆ تە کرە دیاری، گۆت: یا ئەبا هیر، من گۆت: بەلێ پاشی بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: بگەهە خەلکێ سوففێ وان گازیکە، گۆت: و خەلکێ سوففێ مێڤانێت ئیسلامێ بوون نەدچۆنە دەف چو کەس و کاران و نە چو مالا و نە کەسێ، هەکە سەدەقەك بۆ هاتبا بۆ وان دهنارت، و چو ژێ نەدهەلگرت، و هەکە دیاریەك بۆ هاتبا هندەك ژێ رادکر و یا دی بۆ وان دهنارت و پشکدار دکرن، بۆ من ئەڤە (گازیکرنا خەلکێ سوففێ) یا نەخۆش بوو و من گۆت: ما ئەڤ شیرە دێ چ ل خەلکێ سوففێ کەت؟ ئەز پێدڤیتر بووم فرەکا ڤی شیری ڤەخۆم پێ ب هێز بکەڤم، و هەکە هاتن دێ ئەمرێ من کەت ئەز ب دەمە وان و ما دێ چ گەهیتە من ژ ڤی شیری، بەلێ چ رێک نەبوون دڤێت گوهداریا خودێ و گوهداریا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بکەم، ئەز چۆمە دەف وان و من گازیکرن، هاتن و دەستویری خواستن، ئینا دەستویریا وان دا و ل جهێت خۆ ژ مالێ روینشتنە خوارێ، گۆت: یا ئەبا هیر، من گۆت: بەلێ پاشی بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: بگرە بدە وان، گۆت من پەرداغ هەلگرت و من دەست پێ کر من ددا زەلامی ڤەدخوار هەتا تێر دبوو، پاشی دا بۆ من زڤرینیت، دا دەمە ئێکێ دی دا ڤەخۆت هەتا تێر دبوو پاشی دا پەرداغی بۆ من زڤرینیت، هەتا ئەز گەهشتیمە پێغەمبەری ﷺ و هەمیا تێر ڤەخواری، پەرداغ هەلگرت و دانا سەر دەستێ خۆ، و بەرێ خۆ دا من و گرنژی، گۆت: یا ئەبا هیر، من گۆت: بەلێ پاشی بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: ئەز و تو یێت ماین، من گۆت: راست دبێژی یا پێغەمبەرێ خودێ،

گۆت: روینه خوارێ و ڤەخۆ، ئەز روینشتمه خوار و من ڤەخوار، گۆت: ڤەخۆ، من ڤەخوار، و هەر دگۆت: ڤەخۆ، و من ڤەدخوار هەتا من گۆتی: ئەز ب وی کەمه یێ تو ب حەقیێ هنارتی ئەز چو جها بۆ نابینم بچیتێ، ئینا گۆت، کا نیشا من بده، من پەرداغ دا ڤێ حەمدا خودایێ مەزن کر و ناڤێ وی ئینا و یا مای ڤەخوار.

503- وعن مُحَمَّدِ بنِ سِيرينَ عن أبي هريرةَ، رضي الله عنه، قال: لَقَدْ رأَيْتُني وإِنِّي لأَخِرُّ فِيما بَيْنَ مِنْبَرِ رسولِ الله ﷺ إلى حُجْرَةِ عائِشَةَ رضي الله عنها مَغْشِيّاً عَلَيَّ، فَيَجِيءُ الجَائي، فيَضَعُ رِجْلَهُ عَلى عُنُقي، وَيَرَى أَنِّي مَجْنونٌ وما بي مِن جُنُونٍ، وما بي إِلاَّ الجُوعُ. رواه البخاري.

و ژ موحەمەدێ کورێ سیرینی ژ ئەبی هوریرەی ﷺ، گۆت: ب راستی من خۆ دیت ئەز مابەینا مینبەرا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و مالا عائیشایێ دکەفتم و من های ژ خۆ نە، و یێ هاتی دا هێت پێ خۆ دانیته سەر ستۆیێ من و هزر دکر ئەز یێ دینم و چو دیناتی ل دەف من نەبوو و چو ل دەف من نەبوو برس نەبیت.

504- وعن عائشةَ، رضيَ الله عنها، قَالَتْ: تُوُفِّيَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ودِرْعُهُ مرْهُونَةٌ عِند يهودِيٍّ في ثَلاثِينَ صاعاً منْ شَعِيرٍ. متفقٌ عليه

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ بەر دلۆڤانیا خودێ و مەتالێ وی یێ مهانەکری بوو دەف جویەکێ سەر سیه منێت جهی.

505- وعن أَنس رضي الله عنه قال: رَهَنَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دِرْعهُ بِشَعِيرٍ، ومشيتُ إِلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِخُبْزِ شَعيرٍ، وَإِهَالَةٍ سَنِخَةٍ، وَلَقَدْ سمِعْتُهُ يقُولُ: « ما أَصْبحَ لآلِ مُحَمَّدٍ صاعٌ ولا أَمْسَى وَإِنَّهُم لَتِسْعَةُ أَبْيَاتٍ » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مەتالێ خۆ ب جهی، مهانه دانابوو، و من هنده نانێ جهی و هنده بەزێ حەلیای یێ گوهۆری بۆ پێغەمبەری ﷺ بر، و من گولێ بوو دگۆت: سپێدە مالا موحەممەدی نەبوویە و ساعەك هەی (ئامانەکێ خوارن پیڤانێیە) و نە ئێڤار. (ئەنەس دبێژیت) و نەه مال هەبوون (ب هژمارا دایکێت موسلمانان).

« الإِهَالَةُ » بكسر الهمزة: الشَّحْمُ الذَّائِبُ. وَالسَّنِخَةُ » بِالنون والخاءِ المعجمة، وَهِي: المتَغَيِّرَةُ.

506- وعن أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، قال: لَقَدْ رَأَيْتُ سبْعينَ مِنْ أَهْلِ الصُّفَّةِ، ما مِنْهُم رَجلٌ عَلَيهِ رِدَاء، إِمَّا إِزارٌ وإِمَّا كِسَاءٌ، قَدْ ربطُوا في أَعْنَاقِهم مِنهَا ما يَبْلُغُ نِصفَ السَّاقيْنِ، وَمِنهَا ما يَبلُغُ الكَعْبَينِ، فيجمعُهُ بِيَدِهِ كَراهِيَةَ أَن تُرَى عَوْرَتُهُ. رواه البخاري.

ژ ئەبی هوردیرە ﷺ گۆت: من حەفتێ کەس ژ خەلکێ سوففە ییێت دیتن (خەلکێ سوففە: ئەو بوون ییێت مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ ییێت هەژار و بێ کەس و کار و ل سەر سەدەقێت خەلکێ مەدینێ دژیان) زەلامەکێ ژ وان نەبوو عەبایەك ل بەر بیت، یان پاتەکێ خۆ وەرکرنێ بوو یان هەما پارچەکا پاتەی بوو، ل ستۆییێت خۆ گرێدابوون، هندەك ژ وان دگەهەشتنە نیڤا لنگان و هندەك دگەهشتنە گۆزەکان، و دەستێ خۆ دهاڤێتنێ دئینا سەرێک ترسا هندێ شەرمینگەها وی بێتە دیتن.

507- وعن عائشةَ رضي الله عنها قالت: كَانَ فِرَاشُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِن أدَمٍ حشْوُهُ لِيف. رواه البخاري.

ژ عائیشـایێ ﵂، گـۆت: نڤینێـت پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ژ کـەڤلی بـوون ب رویشالـۆکێت دارقەسپێ هاتبوونە داگرتن.

508- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: كُنَّا جُلُوساً مَعَ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذْ جاءَ رَجُلٌ مِن الأَنْصارِ، فسلَّم علَيهِ، ثُمَّ أَدبرَ الأَنْصَارِيُّ، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا أَخَا الأَنْصَارِ، كَيْفَ أَخِي سعْدُ بنُ عُبادةَ ؟ » فقال: صَالحٌ، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ يعُودُهُ مِنْكُمْ ؟ » فَقام وقُمْنا مَعَهُ، ونَحْنُ بضْعَةَ عشَر ما علَينَا نِعالٌ وَلا خِفَافٌ، وَلا قَلانِسُ، ولا قُمُصٌ نمشي في تلكَ السِّبَاخِ، حَتَّى جِئْنَاهُ، فاسْتَأْخَرَ قَوْمُهُ مِنْ حوله حتَّى دنَا رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَصْحابُهُ الَّذِين مَعهُ. رواه مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ئەم دگـەل پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ییێت روینشتی بووین، زەلامەکێ ژ ئەنساران سـلاڤ کـرە سـەر، پاشـی پشـتا خـۆ دایـێ، ئینـا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا برایێ ئەنساری برایێ من سەعدێ کورێ عوبادەی یـێ چـاوایە؟ گۆت: یێ باشە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کی ژ وە دێ سەرا دەت؟ ئەو رابوو و ئەم ژی دگەل رابووین، و ئەم ژ دەهان وێڤە بووین نە نەعال و خوف د پێت مە بوون نە کولاڤ ل سەرێت مە بوون و نە قەمیس ل بەر مە بوون (ئانکو ئەم ییێت سەرکۆل و پێخاس بـووین) ئـەم ل وی ئـەردێ ب خـوێ دچۆین هەتا ئەم هاتینە دەف، ئینا مرۆڤێت خۆ ژ دۆرماندۆرێت خۆ دانـە پـاش هـەتا پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ و هەڤالێت وی ییێت دگەل نێزیک بووین.

509- وعن عِمْرانَ بنِ الحُصَينِ رضي الله عنهما، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنه قال: « خَيْرُكُمْ قَرنِي، ثُمَّ الَّذِينَ يلوُنَهم، ثُمَّ الَّذِينَ يلُونَهُم » قال عِمرَانُ: فَمَا أَدري قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّتَيْن أو ثَلاثاً « ثُمَّ يَكُونُ بَعدَهُمْ قَوْمٌ يشهدُونَ ولا يُسْتَشْهَدُونَ، وَيَخُونُونَ وَلا يُؤْتَمَنُونَ، وَيَنْذِرُونَ وَلا يُوفُونَ، وَيَظْهَرُ فِيهِمْ السِّمَنُ » متفقٌ عليه.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ کو وی گۆت: چێترینێ هـەوە (چێـترینێ مرۆڤـان) خـەلـکێ سـەردەمێ مـنن (هاریکـار- ئەنسـار خەلـکێ مەدینێ — و مشەختن ئەوێت باوەری ئینایـن و خۆ و مالـێ خۆ قوربانی دینێ خـۆ کـرین) پاشی ییێت دویف وانرا پاشی ییێت دویف وانرا، عیمرانی گۆت: من نەزانی کا پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ دوو جاران گۆت یان سێ جاران، پاشی پشتی وان هندەك دێ ئێن دێ ژ نک خۆ شـادەییێ دەن و شادەیی دان ژ وان نائێت خواستن، و خیانەتێ دکەن و باوەری پێ ناهێتە ئینان، و نەزەرا دکـەن و نادەن، و حەژ خوارن و ڤەخوارنێ دکەن یا قەلـەوییێ چێدبیت.

510- وعن أبي أُمامة رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا ابْنَ آدمَ: إِنَّكَ إِنْ تَبْذُل الفَضلَ خَيْرٌ لَكَ، وَأَن تُمْسِكهُ شرٌّ لَكَ، ولا تُلامُ عَلى كَفَافٍ، وَابدأ بِمَنْ تَعُولُ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەببی ئومامەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا کورێ ئادەمی هەکە تو یا زێدە بدەی بۆ تە باشە و هەکە تو بگری بۆ تە خرابە، و لۆما تە ل سەر قەدەرێ هەوجەییا تە نائێتە کرن (چ تو ل دەف خۆ بهێلی چ خەمێ ژێ بخۆی دەست خۆ بێخی) و دەست ب یێ نێزیکێ خۆ یێ تو ژ خودانکرنا وی بەرپرس بکە.

511- وعن عُبَيد اللَّه بِن مِحْصَنٍ الأَنْصارِيِّ الخَطْمِيِّ رضي اللَّه عنه قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ أَصبح مِنكُمْ آمِناً في سِرْبِهِ، معافى في جَسدِه، عِندهُ قُوتُ يَومِهِ، فَكَأَنَّمَا حِيزَتْ لَهُ الدُّنْيَا بِحذافِيرِها. رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ میحسەنێ ئەنساری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ هەوە سپێدە لێ بوو و ئەو د خۆدا (یان د ملەتێ خۆدا) یێ ئێمن، و د لەشێ خۆدا یێ ساخلەم، و خوارنا خۆ یا رۆژا خۆ ل دەف، هەروەکی دنیا هەمی بۆ هاتیە کۆمکرن و گەهشتییێ.

« سِرْبِهِ » بكسر السين المهملة، أَي: نَفْسِهِ، وقِيلَ: قَومِه.

512- وعن عبدِ اللَّه بن عمرو بنِ العاصِ رضي اللَّه عنهما، أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قَدْ أَفْلَحَ مَن أَسلَمَ، وكَانَ رِزقُهُ كَفَافاً، وَقَنَّعَهُ اللَّه بِمَا آتَاهُ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی ئەو سەرفەراز بوو، یێ موسلمان بووی و رزقێ وی دویف قایدە و هەوجەیا وی بیت، و خودێ وی ب یادایێ رازیکەت.

513- وعن أبي مُحَمَّد فَضَالَةَ بنِ عُبَيْد الأَنْصَارِيِّ رضي اللَّه عنه، أَنَّهُ سَمِعَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « طُوبَى لِمَنْ هُدِيَ إِلى الإِسلام، وَكَانَ عَيْشهُ كَفَافاً، وَقَنِعَ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسن صحيح.

و ژ ئەبی موحەممەدی فەزالەیێ کورێ عوبەیدێ ئەنساری ﷺ، کو وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: پیرۆز بیت وی (ب خۆشی بیت) یێ هاتیە راستەرێکرن بۆ ئیسلامێ، و رزقێ وی دویف قایدە و هەوجەیا وی بیت.

514- وعن ابن عباسٍ رضي اللَّه عنهما قال: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَبِيتُ اللَّيَالِيَ المُتَتَابِعَةَ طَاوِياً، وَأَهْلُهُ لا يَجِدُونَ عَشاءً، وَكَانَ أَكْثَرُ خُبْزِهِمْ خُبْز الشَّعِيرِ. رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيح.

ژ ئیبن عەببا‌سی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ و خەلکێ مالا وی شەڤێت دویف ئێک برسی دنڤستن چو شیڤ نەبوون بخۆن، و نانێ وان باراپتر یێ جهی بوو.

515- وعن فضَالَةَ بنِ عُبَيْدٍ رضي اللَّه عنه، أَن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ إِذَا صَلَّى بِالنَّاسِ يَخِرُّ رِجَالٌ مِنْ قَامَتِهِمْ فِي الصَّلاةِ مِنَ الخَصَاصةِ وَهُمْ أَصْحابُ الصُّفَّةِ حَتَّى يَقُولَ الأَعْرَابُ: هُؤُلاءِ مَجَانِينُ، فَإِذَا صلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم انْصَرفَ إِلَيْهِمْ، فقال: « لَوْ تَعْلَمُونَ ما لَكُمْ عِنْدَ اللَّه تعالى، لأَحْبَبْتُمْ أَنْ تَزْدادُوا فَاقَةً وَحَاجَةً» رواه الترمذي، وقال حديثٌ صحيحٌ.

و ژ فوزالەیێ کورێ عوبەیدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ نقێژ بەریکا خەلکی دکر، هندە زەلام ل سەر نقێژێ ژ برساندا ل بەژنا خۆ دکەفتن، و ئەو خەلکێ سوففێ بوون، هەتا کۆچەرە عەرەبان دگۆتن: ئەڤە یێت دینن، ڤێجا هەکە پێغەمبەری ﷺ نقێژ دکر دزڤری بەرێ خۆ ددا وان و دگۆت: هەکە هوین بزانن کا هەوە چ ل دەف خودایێ مەزن هەیە، دا حەزکەن هەژاری و هەوجەییا هەوە پتر لێ بێت.

« الخَصاصَةُ »: الْفَاقَةُ والجُوعُ الشَّديدُ.

516- وعن أبي كَرِيمَةَ المِقْدامِ بن معْدِ يكَرِب رضي الله عنه قال: سَمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقَولُ: « مَا ملأَ آدمِيٌّ وِعَاءً شَرّاً مِنْ بَطنِه، بِحسْبِ ابن آدمَ أُكُلاتٌ يُقِمْنَ صُلْبُهُ، فإِنْ كَانَ لا مَحالَةَ، فَثلُثٌ لطَعَامِهِ، وثُلُثٌ لِشرابِهِ، وَثُلُثٌ لِنَفَسِهِ ».

و ژ ئەبی کەریمەیێ، میقدامێ کورێ مەعدی یەکربی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: مرۆڤی ئامانەك پر نەکریە خرابتر ژ زکێ خۆ، چەند پاریەك بەسی مرۆڤینیە پشتا خۆ پێ رابگریت، هەکە هەر دێ ژ وان پاریان بۆریت، بلا سێک بۆ خوارنا وی بیت، و سێک بۆ ڤەخوارنا وی، و سێک بۆ بێهنا وی.

رواه الترمذي وقال: حديث حسن. « أُكُلاتٌ » أَيْ: لُقَمٌ.

517- وعن أبي أُمَامَةَ إِيَاسِ بنِ ثَعْلَبَةَ الأَنْصَارِيِّ الحارثيِّ رضي الله عنه قال: ذَكَرَ أَصْحابُ رَسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يوْماً عِنْدَهُ الدُّنْيا، فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلا تَسْمَعُونَ ؟ أَلا تَسْمَعُونَ ؟ إِنَّ الْبَذَاذَة مِن الإِيمَان إِنَّ الْبَذَاذَةَ مِنَ الإِيمَانِ» يعْني: التَّقَحُّلَ. رواه أبو داود.

و ژ ئەبی ئومامە، ئیییاسێ کورێ سەعلەبە یێ ئەنساری یێ حارسی ﷺ، گۆت: هەڤالێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژەکێ بەحسێ دنیایێ ل دەف کر، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هێ گوهێ خۆ بدەنێ، هێ گوهێ خۆ بدەنێ، ب راستی خۆ شکاندن د جلکاندا ژ باوەرییێیە، ب راستی خۆ شکاندن د جلکاندا ژ باوەرییێیە.

« الْبَذَاذَةُ »: بِالْبَاءِ المَوَحَّدةِ وَالذَّالَينِ المعْجمَتَيْنِ، وَهِيَ رَثَاثَةُ الهَيْئَةِ، وَتَرْكُ فَاخِرِ اللِّبَاسِ وأَمَّا « التَّقَحُّلُ » فَبِالْقَافِ والحاء، قال أَهْلُ اللُّغَة: المتَقَحِّل: هُوَ الرَّجُلُ الْيَابِسُ الجِلدِ مِنْ خُشُونَةَ الْعَيْشِ، وَتَرْكِ التَّرَفُّهِ.

518- وعن أبي عبدِ الله جابر بن عبد الله رضي الله عنهما قال: بَعَثَنَا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَمَّرَ عَلَينَا أَبَا عُبَيْدَةَ رضي الله عنه، نتَلَقَّي عِيراً لِقُرَيْشٍ، وَزَّودَنَا جِرَاباً مِنْ تَمْرٍ لَمْ يجِدْ لَنَا غَيْرَهُ، فَكَانَ أَبُو عُبَيْدةَ يُعْطِينَا تَمْرَةً تَمْرَةً، فَقِيل: كَيْف كُنْتُمْ تَصْنَعُونَ بِهَا ؟ قال: نَمَصُّهَا كَمَا يَمَصُّ الصَّبِيُّ، ثُمَّ نَشْرَبُ عَلَيهَا مِنَ الماءِ، فَتَكْفِينَا يَوْمَنَا إِلى اللَّيْلِ، وكُنَّا نَضْرِبُ بِعِصيِّنا الخَبَطَ، ثُمَّ نَبُلُّهُ بِالماءِ فَنَأْكُلُهُ. قال: وانْطَلَقْنَا على ساحِلِ البَحْرِ، فرُفِعَ لنَا على ساحِلِ البَحْرِ كهَيْئَةِ الكَثِيبِ الضخم، فَأَتَيْنَاهُ فَإِذا هِي دَابَّةٌ تُدْعى العَنْبَرَ، فقال أَبُو عُبَيْدَةَ: مَيْتَةٌ، ثُمَّ قال: لا، بلْ نَحْنُ رسُلُ رسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وفِي سبيلِ الله، وقَدِ اضْطُرِرتمْ فَكلُوا، فَأَقَمْنَا عليْهِ شَهْراً، وَنَحْنُ ثَلاثُمائَة، حتَّى سَمِنَّا، ولقَدْ رَأَيْتُنَا نَغْتَرِفُ من وقْبِ عَيْنِهِ بالْقِلالِ الدُّهْنَ ونَقْطَعُ منْهُ الْفِدَرَ كَالثَّوْرِ أَو كقَدْرِ الثَّوْرِ.

ولَقَدْ أَخَذَ مِنَّا أَبُو عُبَيْدَةَ ثَلاثَةَ عَشَرَ رَجُلاً فأَقْعَدَهُم في وقْبِ عَيْنِهِ وَأَخَذَ ضِلَعاً مِنْ أَضْلاعِهِ فأَقَامَهَا ثُمَّ رَحَلَ أَعْظَمَ بَعِيرٍ مَعَنَا فمرّ منْ تَحْتِهَا وَتَزَوَّدْنَا مِنْ لحْمِهِ وَشَائِقَ، فَلَمَّا قدِمنَا المدينَةَ أَتَيْنَا رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَذَكَرْنَا ذلكَ له، فقال: « هُوَ رِزْقٌ أَخْرَجَهُ اللَّه لَكُمْ، فَهَلْ معَكمْ مِنْ لحْمِهِ شَيء فَتطْعِمُونَا ؟ » فَأَرْسلْنَا إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْهُ فَأَكَلَهُ. رواه مسلم.

و ژئەبی عەبدوللایی، جابرێ کورێ عەبدوللایی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەم هنارتین و ئەبی عوبەیدە ﵁، ل سەر مە کرە ئەمیر، بگەهینە کاروانەکێ قورەیشییان، و تویرکەکێ کەڤلی یێ قەسپان دامە، چو یێ دی نەدیت بدەتە مە، ئەبو عوبەیدە قەسپ قەسپ دا مە، ئێکێ گۆتێ: هەوە چ لێ دکر؟ گۆت: مە دمێژت هەروەکی بچویک دمێژیت، پاشی مە ئاڤ ب سەردا ڤەدخوار، تێرا مە دکر رۆژا مە هەتا ب شەڤێ، و مە دارێ خۆ ل بەلگا ددا و پاشی مە ب ئاڤێ تەر دکرن و مە دخوارن، گۆت: و ئەم چۆینە بەر رەخێ دەریایێ تشتەك وەکی گرەکێ مەزن ل بەر رەخێ دەریای بۆ مە بلند بوو، ئەم هاتینە دەف مە دیت جانەوەرەکە دبێژنێ: عەنبەر، ئەبو عوبەیدە گۆت: یێ مریە (ئانکو یێ مراره) پاشی گۆت: نەء، بەلکی ئەم قاسدێت قاسدێ خودێینە، و د رێکا خودێدا، و هوین یێت نەچار بووین بخۆن، هەیڤەکێ مە دخوار، و ئەم سێ سەد بووین، هەتا ئەم قەلەو بووین، و مە خۆ دیت جەرێت روینێ مە ژ کۆرکا چاڤێت وی دەردئێخست، و مە پارچە ژێڤەدکرن وەکی گای یان تەمەت گای، ئەبو عوبەیدە سێزدە زەلام ژ مە برن دانانە خوارێ د کۆرکا چاڤێ ویدا، و پەراسیەکا وی هەلگرت و بلندکر، پاشی حێشترا ژ هەمیان مەزنتر دگەل مە ئینا هاژۆت د بنرا چۆ، و مە تیڤەرێزك ژ گۆشتێ وی بۆ خۆ برن، و وەختێ ئەم هاتینە مەدینێ ئەم هاتینە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و مە ئەو بۆ گۆت، ئینا گۆت: ئەو رزقەك بوو خودێ بۆ هەوە دەرێخستی، ئەرێ تشتەك ژ گۆشتێ وی دگەل هەوە هەیە بدەنە مە؟ مە هندەك ژێ، بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هنارت ئینا خوار.

« الجِرَابُ »: وِعاء مِنْ جِلْدٍ مَعْرُوف، وَهُو بكَسِر الجيم وفتحِها، والكسرُ أَفْصحُ. قوله: « تَمَصُّهَا » بفتح الميم « والخَبْطَ » وَرَقُ شَجَرٍ مَعْرُوف تَأْكُلُهُ الإِبلُ. « وَالكَثِيبُ » التَّلُّ مِنَ الرَّمْلِ، « والوَقْبُ »: بفتحِ الواوِ وإِسكان القافِ وبعدهَا باء موحدةٌ، وَهُو نقرة العيْن « وَالقِلالُ » الجِرَارُ. « والفِدَرُ » بكسرِ الفاءِ وفتح الدال: القِطعُ. « رَحَلَ البَعِيرَ » بتخفيفِ الحاءِ أيْ جعلَ عليه الرحْلَ. و « الْوَشَائق » بالشينِ المعجمةِ والقافِ: اللَّحْمُ الَّذي اقْتُطِعَ ليقَدَّدَ مِنْه، واللَّه أعلم.

519- وعن أَسْمَاءَ بنْتِ يَزِيدَ رضي اللَّه عنها قالت: كانَ كُمُّ قمِيصِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إلى الرُّصْغِ رواه أبو داود، والترمذي، وقال: حديث حسن.

و ژ ئەسمائا کچا یەزیدی ﵂، گۆت: هچکێ قەمیسێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر بازنێ دەستێ وی بوو.

« الرُّصْغُ » بالصادِ والزُّسْغُ بالسينِ أَيضاً: هوَ المفْصِلُ بينْ الكَفِّ والسَّاعِدِ.

520- وعن جابر رضي اللَّه عنه قال: إِنَّا كُنَّا يَوْم الخَنْدَقِ نَحْفِرُ، فَعَرضَتْ كُدْيَةٌ شَديدَةٌ فجاءُوا إلى النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالوا: هَذِهِ كُدْيَةٌ عَرَضتْ في الخَنْدَقِ. فقال: « أَنَا نَازِلٌ » ثُمَّ قَامَ وبَطْنُهُ معْصوبٌ

بِحَجرٍ، وَلَبِثْنَا ثَلاثَةَ أَيَّامٍ لا نَذُوقُ ذَوَاقاً، فَأَخَذَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المِعْول، فَضرَب فعاد كَثيباً أَهْيَلَ، أَوْ أَهْيَمَ.

فقلتَ: يا رسولَ اللَّه ائْذَن لي إلى البيتِ، فقلتُ لامْرَأَتي: رَأَيْتُ بِالنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم شَيْئاً مافي ذلكَ صبْرٌ فِعِنْدَكَ شَيءٌ ؟ فقالت: عِندِي شَعِيرٌ وَعَنَاقٌ، فَذَبحْتُ العَنَاقَ، وطَحَنْتُ الشَّعِيرَ حَتَّى جَعَلْنَا اللحمَ في البُرْمَة، ثُمَّ جِئْتُ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَالعجِينُ قَدْ انْكَسَرَ والبُرْمَةُ بيْنَ الأَثَافِيِّ قَد كَادَتَ تَنْضِجُ.

فقلتُ: طُعَيِّمٌ لي فَقُمْ أَنْت يا رسولَ اللَّه وَرَجُلٌ أَوْ رَجُلانِ، قال: « كَمْ هُوَ ؟» فَذَكَرتُ له فقال: « كثِير طيب، قُل لَهَا لا تَنْزِعِ البُرْمَةَ، ولا الخُبْزَ مِنَ التَّنُّورِ حَتَّى آتِيَ » فقال: « قُومُوا » فقام المهَاجِرُون وَالأَنْصَارُ، فَدَخَلْتُ عليها فقلت: وَيْحَكِ جَاءَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَالمهَاجِرُونَ، وَالأَنْصارُ وَمن مَعَهم، قالت: هل سأَلَكَ ؟ قلتُ: نعم، قال: « ادْخُلوا وَلا تَضَاغَطُوا » فَجَعَلَ يَكْسِرُ الخُبْزَ، وَيَجْعَلُ عليهِ اللحمَ، ويُخَمِّرُ البُرْمَةَ والتَّنُّورَ إذا أَخَذَ مِنْهُ، وَيُقَرِّبُ إلى أَصْحَابِهِ ثُمَّ يَنْزِعُ فَلَمْ يَزَلْ يَكْسِرُ وَيَغْرِفُ حَتَّى شَبِعُوا، وَبَقِيَ مِنه، فقال: « كُلِي هذَا وَأَهدي، فَإِنَّ النَّاسَ أَصَابَتْهُمْ مَجَاعَةٌ » متفقٌ عليه.

وفي روايةٍ: قال جابرٌ: لما حُفِرَ الخَنْدَقُ رَأَيتُ بِالنبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَمَصاً، فَانْكَفَأْتُ إلى امْرَأَتي فقلت: هل عِنْدَكِ شَيْء، فَإِنِّي رَأَيْتُ بِرسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَمَصاً شَدِيداً.

فَأَخْرَجَتْ إِلَيَّ جِراباً فِيهِ صَاعٌ مِنْ شَعِيرٍ، وَلَنَا بُهَيْمَةٌ، داجِنٌ فَذَبَحْتُهَا، وَطَحنتِ الشَّعِير فَفَرَغَتْ إلى فَرَاغِي، وَقَطَّعْتُهَا في بُرمَتِهَا، ثُمَّ وَلَّيْتُ إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَتْ: لا تفضحْني برسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ومن معَهُ، فجئتُه فَسَارَرْتُهُ فقلتُ يا رسول اللَّه، ذَبَحْنا بُهَيمَةً لَنَا، وَطَحَنْتُ صَاعاً مِنْ شَعِيرٍ، فَتَعالَ أَنْتَ وَنَفَرٌ مَعَكَ، فَصَاحَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « يَا أَهْلَ الخَنْدَق: إِنَّ جابراً قدْ صنَع سُؤْراً فَحَيَّهَلاً بكُمْ » فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُنْزِلُنَّ بُرْمَتَكُمْ وَلا تَخْبِزُنَّ عجِينَكُمْ حَتَّى أَجيءَ ». فَجِئْتُ، وَجَاءَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقْدُمُ النَّاسَ، حَتَّى جِئْتُ امْرَأَتي فقالتْ: بِك وَبِكَ، فقلتُ: قَدْ فَعَلْتُ الَّذِي قُلْتِ. فَأَخْرَجَتْ عجيناً فَبسَقَ فِيهِ وبارَكَ، ثُمَّ عَمَدَ إلى بُرْمَتِنا فَبَصَقَ وَبَارَكَ، ثُمَّ قال: « ادْعُ خَابزَةً فلْتَخْبزْ مَعكِ، وَاقْدَحِي مِنْ بُرْمَتِكُم وَلا تَنْزِلُوها » وَهُمْ أَلْفٌ، فَأُقْسِمُ بِاللَّه لأَكَلُوا حَتَّى تَرَكُوهُ وَانْحَرَفُوا، وإِنَّ بُرْمَتَنَا لَتَغِطُّ كَمَا هِيَ، وَأَنَّ عَجِينَنَا لَيخْبَز كَمَا هُوَ.

و ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: مە رۆژا خەندەقێ ئەرد دکۆلا، ئەردەکێ جهگیر بۆ مە دەرکەفت، هاتنە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆتن: جهگیرەکێ بۆ مە د خەندەکێدا دەرکەفتی، گۆت: ئەز دێ چمە خوارێ، پاشی رابوو و زکێ وی بەر ل سەر گرێدا بوو، و سێ رۆژان ئەم ماین مە تام نەکرە خوارنەکێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تەڤر هەلگرت، و دانایێ بوو گرەکێ نەرم، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ دەستویریا من بدە بچمە مال، من گۆتە کابانیا خۆ: من تشتەك ل دەف پێغەمبەری دیت ﷺ سەبر ل سەر نائێت کێشان، تشتەك دەف تە هەیە؟ گۆت: هندەك جھ و گیسکەکا ل دەف من، من گیسک ڤەکوشت، و جھ هەڤیرکر و مە گۆشت کرە قازانێ، پاشی ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ و هەڤیر یێ نەرم بووی و گۆشت نێزەکە چێببیت، من گۆت: خوارنۆکەك (خوارنەکا کێم) من یا هەی، یا پێغەمبەرێ خودێ تو و زەلامەکێ دی یان دوو زەلام رابن، گۆت: خوارن چەندە؟ من بۆ گۆتێ، ئینا گۆت: گەلەك باشە، بێژە کابانیا خۆ بلا قازانێ نەدانیت و نانی ژ تەنویرێ ڤەنەکەت هەتا ئەز دهێم، و گۆت: رابن، هاریکار و مشەختی رابوون،

ئەز چۆمە دەف كابانيا خۆ، مـن گـۆتێ: وەی خـۆلی ب سـەرنەكێ، پێـغەمبەر ﷺ و هاریكـار و مشەختی و ییێت دگەل وان ئەڤە هاتن، گۆت: پێـغەمبەری پسـیارا خـوارنێ ژ تـە كـر؟ مـن گـۆت بەلێ، گۆت: هەرنە ژۆر، و ئیزدحامێ چێنەكەن، دەست هاڤێتی نان پرت پرت دكر و گۆشت د دانا سەر، و ب سەر تەنویرێ و قـازانێ دادا دەمـێ ژێ رادكـر، و دا نێـزیكی هەڤالیـت خـۆ كـەت، و بەردەوام نان ژێكڤەدكر و گۆشت تێ دكر هەتا هەمی تێر بووین و ژێ مای، ئینـا گۆتـە مـن: ڤـێ بخۆ و بكە دیاری ب راستی خەلكێ برسی بووی.

و د ریوایەتەكا دیدا یا وی: جابری گۆت: دەمێ خەنـدەك هاتیـە كـۆلان مـن برسـەك دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت، ئەز زڤریمە دەف كابانیا خۆ و من گۆتێ: تشتەك دەف تە هەیە من برسەكا زێدە ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت، تویركەك بۆ مـن دەرێخسـت منـەكا جهـی تـێ بوو، و جانەوەركێ خودانكری مە هەبوو، من ڤەكوشت، خلاس بوو و من گۆشت هویركرە د قازانـا وێدا، پاشی من پشتا خۆ دایێ دا بچمە دەف پێغەبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من دگەل پێغەمبەری و ییێت دگەل شەرمزار نەكە، ئەز هاتمە دەف، ب نهێـنیڤە مـن گـۆتێ: یـا پێـغەمبەرێ خـودێ مـە جانەوەركۆكەكێ خۆ یێ ڤەكوشتی، و منەكا جهی مە یێ هێـرای، تـو و چـەندەك دگـەل تـە وەرن، پێـغەمبەری ﷺ كـرە گـازی و گـۆت: گـەلی خـەلكێ خەنـدەكێ جـابری مەعزۆماتـەكا چێـكری كەرەمكەن، و پێغەمبەری ﷺ گۆت: قازانا خۆ نەدانن و نانێ خـۆ نەپێـژن هـەتا ئـەز دهێـم، ئـەز هاتم، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەریكا خەلكی كەفت و هات، هەتا ئەز گەهشـتیمە كابانیـا خـۆ ئینا گۆت: هندە هندە ژ تەبن (ئـانكو ئـاخفتن گـۆتنێ ژ ترسـا هندێـدا بكەڤنـە شـەرمێ خـەلك گەلەكە و خوارن پیچەكە) من گۆت: ب راستی تە چ گۆت من وەكر، و هەڤیر دەرێخسـت پفكـرێ یان تفكرێ و پیرۆز كر پاشی بەرێ خۆ دا قازانكا مە پفكرێ یان تفكرێ و پیرۆز كر پاشی گـۆت گازی نانپێژەكا دی بكە بلا دگەل تە بپێژیت، و ژ قازانا خۆ خالیكـەن، و نەئیننـە خـوارێ، و ئـەو هزار بوون، ئەز ب خودێ سویند دخۆم، هەمیان خوار و چۆن و قازانا مە دەنگێ كەلا وێ وەكی خۆ بوو و هەڤیرێ مە دهاتە پاتن وەكی خۆ بوو.

قَوْلُه: « عَرَضَت كُدْيَةٌ »: بضم الكاف وإسكان الدال وبالياءِ المثناة تحت، وَهِيَ قِطْعَةٌ غَلِيظَةٌ صُلْبَةٌ مِنَ الأَرْضِ لا يَعْمَلُ فيها الْفَأْسُ. « وَالْكَثِيبُ » أَصْلُهُ تَلُّ الرَّمْلِ، والمرَادُ هُنَا: صَارتْ تُراباً ناعِماً، وَهُوَ مَعْنَى « أَهْيَلَ ». و «الأَثَافِي »: الأَحْجَارُ الَّتي يَكُونُ عَلَيْهَا القِدرُ. و « تَضَاغَطُوا »: تَزَاحَمُوا. و « المجاعَةُ »: الجُوعُ، وهـو بفـتحِ الميم. و«الخَمـصُ » بفـتحِ الخـاءِ المعجمـة والميم: الجُـوعُ. و « انْكَفَـأْتُ »: انْقَلَبْـتُ وَرَجَعْتُ. و«الْبُهَيمَةُ » بضم الباءِ: تَصغير بَهْمَة، وَهِيَ الْعَنَاقُ بفتح العين و «الدَّاجِنُ »: هي الَّتي أَلِفَتِ الْبَيْتَ. و«السُّؤْر »: الطَّعَام الَّذِي يُدْعَى النَّاسُ إِلَيْه وَهُوَ بِالْفارِسيَّةِ، و«حَيَّهَلا» أي:تَعَالوا. وَقَوْلها « بكَ وَبكَ » أَي: خَاصَمَتْهُ وَسَبَّتْهُ، لأَنَّهَا اعْتَقَدَت أَنَّ الَّذي عندهَا لا يَكفيهم، فَاسْتَحْيَتْ وخفي علَيْهَا مَا أَكَرَم اللهُ سُبحانَهُ وتعالى بِهِ نَبِيَّهُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ هذِهِ المعْجِزَةِ الظَّاهِرةِ والآيَةِ الْبَاهِرَةِ. « بَسقَ » أَي: بصَقَ،

وَيُقَالُ أَيضاً: بَرَقَ ثَلاثُ لُغَاتٍ. و « عَمَد » بفتح الميم: قصَد. و « اقْدَحي » أَي: اغرِفي، والمِقْدَحةُ: المِغْرَفَةُ. و «تَغِطُّ » أَي لِغَلَيَانِهَا صَوْتٌ. والله أعلم.

521- وعن أَنس رضي الله عنه قال: قال أَبو طَلْحَةَ لأُمِّ سُلَيْم: قَد سَمعتُ صَوتَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ضَعِيفاً أَعرِفُ فِيهِ الجُوعَ، فَهَل عِندَكِ مِن شيءٍ ؟ فقالت: نَعَمْ، فَأَخْرَجَتْ أَقْرَاصاً مِن شَعيرٍ، ثُمَّ أَخَذَت خِمَاراً لَهَا فَلَفَّتِ الخُبزَ بِبَعضِه، ثُمَّ دسَّتْهُ تَحْتَ ثَوبِي وَرَدَّتْني بِبَعضِه، ثُمَّ أَرْسلَتْنِي إِلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَذَهَبتُ بِهِ، فَوَجَدتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جالِساً في المِسْجِدِ، ومَعَهُ النَّاسُ، فَقُمتُ عَلَيهِمْ، فقالَ لي رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَرْسَلَكَ أَبُو طَلْحَةَ ؟ » فقلت: نَعم، فقال: « أَلِطَعَام » فقلت: نَعَم، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «قُومُوا » فَانْطَلَقُوا وَانْطَلَقْتُ بَيْنَ أَيديهِم حَتَّى جِئتُ أَبَا طَلْحَةَ فَأَخبَرتُهُ، فقال أَبُو طَلْحَةَ: يا أُمَّ سُلَيمٍ: قَد جَاءَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بالنَّاسِ وَلَيْسَ عِنْدَنَا ما نُطْعِمُهُمْ ؟ فقالتْ: اللَّهُ وَرسُولُهُ أَعْلَمُ.

فَانطَلَقَ أَبُو طَلْحةَ حتَّى لَقِيَ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فأَقبَلَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَعَه حَتَّى دَخَلا، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « هَلُمِّي ما عِندَكِ يا أُمَّ سُلَيْمٍ » فَأَتَتْ بِذلكَ الخُبْزِ، فَأَمَرَ بِهِ رسولُ الله ففُتَّ، وعَصَرَت عَلَيه أُمُّ سُلَيمٍ عُكَّةً فَآدَمَتْهُ، ثُمَّ قال فِيهِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ما شَاءَ اللَّه أَنْ يَقُولَ، ثُمَّ قَالَ: « ائذَن لِعَشَرَةٍ » فَأَذِنَ لَهُم، فَأَكَلُوا حَتَّى شَبِعُوا ثُمَّ خَرَجُوا، ثم قال: « ائذَن لِعَشَرَةٍ » فَأَذنَ لهم، فَأَكَلُوا حتى شَبِعُوا، ثم خَرَجوا، ثُمَّ قال: « ائذَنْ لِعَشَرَةٍ» فَأَذِنَ لهُم حتى أَكل القَوْمُ كُلُّهُم وَشَبِعُوا، وَالْقَوْمُ سَبْعونَ رَجُلاً أَوْ ثَمَانُونَ. متفق عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: ئەبو تەلحە گۆتە ئوم سەلیمی، من دەنگێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بوو یێ نزم بوو ئەز دزانم ژ برسێیە تشتەك دەف تە هەیە؟ گۆت: بەلێ، هندە سەوكێت جهی دەرێخستن پاشی دەرسۆكەكا خۆ هەلگرت و نان ب پیچەكا وێ وەركر پاشی كرە د ناڤ كراسێ منرا و پیچا دی ژ دەرسۆكێ ل من وەركر، و ئەز هنارتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز چۆم من ئەو نان بر، من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت ل مزگەفتێ یێ روینشتی بوو و خەلك ل دەف بوو، ئەز هنداڤ وان راوەستیام، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: ئەبو تەلحەی تو یێ هنارتی، من گۆت: بەلێ، گۆت: خوارنە؟ من گۆت: بەلێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رابن، چۆن و ئەز بەریكا وان چۆم هەتا ئەز هاتیمە دەف ئەبو تەلحەی، و من بۆ گۆت، ئەبو تەلحەی گۆت: یا ئوم سەلیم، ب راستی ئەڤە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب خەلكیڤە هات، و مە چو نینە بدەینە وان؟ گۆت: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن. ئەبو تەلحە دەركەفت حەتا گەهشتیە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگەل وی هات هەتا هاتینە د ژۆرڤە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: كا چ ل دەف تەیە ئا ئوم سەلیم بینە، ئەو نان ئینا، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمر كر پرت پرت كر، و ئوم سەلیمی ئامانەكێ جلدی یێ روینی بەردا سەر، و كرە پێخوارن، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەو پێڤە خواند یا خودێ ڤیای بێژیت و پێڤە بخوینیت، پاشی گۆت: دەستویریا دەهان بدە، دەستویریا وان دا، هاتن و خوارن هەتا تێر بووین پاشی دەركەفتن، پاشی گۆت: دەستویریا دەهان بدە، دەستویریا وان دا، هاتن و خوارن هەتا تێر بووین

پاشی دەرکەفتن، پاشی گۆت: دەستویریا دەهان بدە، هەتا هەمیان خواری و ئەو حەفتێ زەلام بوون یان هەشتێ.

وفي روايةٍ: فما زال يَدخُلُ عشَرَةٌ وَيَخْرُجُ عَشَرَةٌ، حتى لم يَبْقَ مِنهم أَحَدٌ إلا دَخَلَ، فَأَكَلَ حتى شَبِعَ، ثم هَيَّأَهَا فَإِذَا هِي مِثلُهَا حِينَ أَكَلُوا مِنها.

و د ریوایەتەکێدا: و بەردەوام دەهە دچۆن دژۆرڤە و دەهە دەردکەفتن هەتا کەس ژ وان نەمای نەچۆبیتە دژۆرڤە و نەخواربیت و تێر نەبووی، پاشی کۆمکر، خوارن وەکی خۆ بوو دەمێ دەست ب خوارنێ کری.

وفي روايةٍ: فَأَكَلُوا عَشَرَةً عَشَرَةً، حتى فَعَلَ ذلكَ بثَمانِينَ رَجُلاً ثم أَكَلَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بعد ذلكَ وَأَهْلُ البَيت، وَتَرَكُوا سُؤراً.

و د ریوایەتەکێدا: دەهە دەهە خوارن هەتا ئەڤە دگەل هەشتێ زەلامان هاتیە کرن، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و خەلکێ مالێ پشتی ڤێ خوار، و زەحفیاتەك ژێ هێلا.

وفي روايةٍ: ثمَّ أفضَلُوا ما بَلَغُوا جيرانَهُم.

و د ریوایەتەکێدا: پاشی هند ژبەر وان ما بگەهیتە جیرانێت وان.

وفي روايةٍ عن أَنسٍ قال: جِئتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يوْماً فَوَجَدتُهُ جَالِساً معَ أَصحابِهِ، وَقد عَصَبَ بَطْنَهُ بِعِصابَةٍ، فقلتُ لِبَعضِ أَصحَابِهِ: لِمَ عَصَبَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بطْنَهُ ؟ فقالوا: مِنَ الجُوعِ. فَذَهَبْتُ إلى أبي طَلحَةَ، وَهُوَ زَوْجُ أُمّ سُليمٍ بنتِ مِلحَانَ، فقلتُ: يَا أَبتَاه، قد رَأَيْت رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَصبَ بطنَهُ بِعِصَابَةٍ، فَسَأَلتُ بَعضَ أَصحَابِهِ، فقالوا: مِنَ الجُوعِ. فَدَخل أَبُو طَلحَةَ على أُمِّي فقال: هَل مِن شَيءٍ ؟ قالت: نعم عِندِي كِسَرٌ مِنْ خُبزٍ وَتمرَاتٌ، فإِنْ جَاءَنَا رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَحْدهُ أَشبَعنَاه، وإِن جَاءَ آخَرُ معه قَلَّ عَنْهمْ، وذَكَرَ تَمَامَ الحَديث.

و د ریوایەتەکێدا ژ ئەنەسی گۆت: ئەز رۆژەکێ هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من دیت دگەل هەڤالێت خۆ یێ روینشتیە و زکێ خۆ ب پاتەکی یێ گرێدای، من گۆتە هندە هەڤالێت وی، بۆچی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ زکێ خۆ گرێدایە؟ گۆتن: ژ برساندا، ئەز چۆمە دەف ئەبو تەلحەی، و ئەو زەلامێ ئوم سەلیمی بوو کچا ملحانی، من گۆتێ: ئەی باب، ب راستی من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت زکێ خۆ گرێدابوو، من پسیارا هندە هەڤالێت وی کر، گۆتن: ژ برساندا. ئەبو تەلحە چۆ دەف دایکا من و گۆتێ: تشتەك دەف تە هەیە؟ گۆت: بەلێ هندە پرتێت نانی و چەند قەسپەك، هەکە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب تنێ بهێت دێ تێر کەین، و هەکە ئێکی دی دگەل بهێت تێرا ناکەت، و تمامیا حەدیسێ گۆت.

57- باب القناعة والعفاف والاقتصادفي المعيشة والإنفاق وذم السؤال من غير ضرورة
بابەتێ رازیبوون و دلپاکی و ئابۆرکرنێ د ژیار و مەزخاندنێدا و کێماسیکرنا خواستنێ هەکە بۆ پێدڤیێ نەبیت

قال الله تعالى: * (وَمَا مِنْ دَابَّةٍ فِي الأَرْضِ إِلاّ عَلَى اللَّهِ رِزْقُهَا) (هود: من الآية6) * . چو جانـدار د ئەردیدا نینن ئەگەر رزقص وان ل سەر خودێ نەبیت وقال تعالى: * (لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْباً فِي الأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافاً) (البقرة: من الآية273) * . [هوین خێرا خۆ] بدەنە [وان] دەست تـەنگ و ژاران، ئەوێـت د رێـکا خودێدا هاتینە گرێدان. [ئەوێـت مایینـە ب جیهادێـڤە و خـۆ فرۆتینـە خـودێ] و نەشێـن ژ بـەر جیهادێ دەرکەڤنە بازرگانییەکێ یـان شـۆلـەکی، یـێ نەشـارەزا هـزرا دەولـەمەنـدان ژ وان دکـەت، (چونکی) ژ پاقژیبا خۆ، ل خۆ دەرنائێخن دەست تەنگ و ژارن. تو دێ وان ب رەنگ و سیمایێ وان نیاسی [کو دەست تـەنگ و ژارن] تشـتی ژ کەسـێ نـاخوازن و خـوازۆکیێ ناکـەن. وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَاماً) (الفرقان:67) * . و ئەوێـت وەختـێ مـالی دمەزێخن، نە دەرێژیيێ دکەن و نە چرویکیيێ دکەن، و ئـەو د ناڤبـەرا ڤـان هـەردوو سـالـۆخەتاندا ناڤنجینـــە. وقال تعالى: * (وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالأَنْسَ إِلاّ لِيَعْبُدُونِ ، مَا أُرِيدُ مِنْهُمْ مِنْ رِزْقٍ وَمَا أُرِيدُ أَنْ يُطْعِمُونِ) (الذريات: 56،57) * . و من ئەجنە و مرۆڤ بەس بۆ هندێ ییێت دایـین، مـن بپەرێسـن. من چو رزق ژ وان نەڤێت [بدەنە من یان بدەنە خۆ یان بدەنە غەیری خۆ، ئەزم یێ رزقی ددەم]، و من نەڤێت ئەو خوارنێ بدەنە من [نە بۆ من، نە بۆ بەندەییێت من].

وأما الأحاديث فتقدم معظمها في البابين السابقين . ومما لم يتقدم :

و حەدیس بارا پتر د هەردوو بابەتێت بەری نوکەدا بۆرین و ژ ییێت نەبۆرین:

522- عن أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيس الغِنَي عَن كثْرَةِ العَرضِ، وَلكِنَّ الغنِيَ غِنَي النَّفسِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەنگین نە ئەوە یێ گەلەك مال هەبیت، بەلێ زەنگین زەنگینێ دلی یە.

« العَرَضُ » بفتح العين والراءِ: هُوَ المالُ.

523- وعن عبد الله بن عمرو رضي الله عنهما أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قَدْ أَفلَحَ مَنْ أَسلَمَ، وَرُزِقَ كَفَافاً، وَقَنَّعَهُ اللهُ بما آتَاهُ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی ئەو سەرفەراز بوو، یێ موسلمان بووی و رزقێ وی دویف قایدە و هەوجەیا وی بیت، و خودێ وی ب یا داییێ رازیکەت.

524- وعن حَكيم بن حِزَام رضي الله عنه قال: سَأَلْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَعطَاني، ثم سَأَلْتُهُ فَأَعطَاني، ثم سَأَلْتُهُ فَأَعطَاني، ثم قال: « يا حَكيمُ، إِنَّ هذا المالَ خَضِرٌ حُلْوٌ، فَمن أَخَذَهُ بِسَخَاوَةِ نَفس بُورِكَ لَهُ فِيه، وَمَن أَخَذَهُ بِإِشرَافِ نَفْسٍ لَم يُبَارَكْ لهُ فيهِ، وكَانَ كَالَّذِي يَأْكُلُ ولا يَشْبَعُ، واليدُ العُلَيا خَيرٌ

مِنَ اليَدِ السُّفلَى » قال حَكيمٌ فقلتُ: يا رسول الله وَالَّذِي بَعثَكَ بالحَقِّ لا أَرْزَأُ أَحداً بَعدَكَ شَيْئاً حَتَّى أُفَارِقَ الدُّنيَا، فَكَانَ أَبُو بكرٍ رضي الله عنه يَدْعُو حَكيماً لِيُعطيَهُ العَطَاءَ، فَيَأْبَى أن يَقْبَلَ مِنْهُ شَيْئاً. ثُمَّ إِنَّ عُمر رضي الله عنه دَعَاهُ لِيُعطيهُ، فَأَبَى أَن يَقْبلَهُ. فقال: يا مَعشَرَ المسْلمينَ، أُشْهِدُكُم عَلى حَكيمٍ أَنِي أَعْرِضُ عَلَيه حَقَّهُ الَّذِي قَسَمَهُ اللهُ لَهُ فِي هذا الْفيءِ، فيَأْبَى أَن يَأْخُذَهُ. فَلَمْ يَرْزَأْ حَكيمُ أَحداً مِنَ النَّاسِ بَعْدَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حَتَّى تُوُفِّي. متفقٌ عليه.

و ژ حەكيمێ كورێ حيزامى ﷺ، گۆت: من ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خواست، دا من، پاشى من ژێ خواستەڤە، دا من، پاشى من ژێ خواستەڤە،، دا من، پاشى گۆت: ئەڤ مالە يێ تەر و شرينە، هەركەسێ نە ژ تەماعى و نە ژ دلسۆتى راكەت خودێ دێ بەرەكەتێ بۆ ئێخيتێ، و هەركەسێ ژ تەمەع و چاڤ برسى راكەت، بەرەكەت بۆ ناكەڤيتێ، و ئەو دێ وەكى وى بيت يێ دخۆت و تێر نەبيت، و دەستێ بلند و ددەت ژ دەستێ نزم و دخوازيت و وەردگريت چێترە. حەكيمى گۆت: من گۆت: يا پێغەمبەرێ خودێ ئەز ب وى كەمە يێ تو ب حەقيێ هنارتى ئەز پشتى چو تشتان ژ كەسێ ناوەرگرم هەتا ئەز ژ دنيايێ دەردكەڤم، ئەبو بەكرى ﷺ گازى حەكيمى دكر دا هاريكارييێ بدەتێ تشتەك ژێ نەوەردگرت، پاشى عومەرى ﷺ گازى وى كر دا بدەتێ نەڤيا وەرگريت، ئينا گۆت: گەلى موسلمانان ئەز هەوە دكەمە شاهد ل سەر حەكيمى ئەز حەقێ وى يێ خودێ بۆ ئێخستى ژ ڤى دەستكەفتى د دەمێ بەلێ ئەو ناراكەت، و حەكيمى چو تشت ژ چو مرۆڤان نەوەرگرت هەتا مرى.

« يرْزَأُ » براءٍ ثم زاي ثم همزةٍ، أي لم يأْخُذْ مِن أَحدٍ شَيْئاً، وأَصلُ الرُّزْءِ: النُّقصَانُ، أَي لَم ينْقُصْ أَحَداً شَيئاً بالأَخذِ مِنْهُ. و « إِشْرَافُ النَّفسِ »: تَطَلُّعُها وطَمعُهَا بالشَّيءِ. و « سَخَاوَةُ النَّفْسِ »: هيَ عدمُ الإِشْرَاف إِلى الشَّيءِ، والطَّمَع فيه، والمبالاةِ بِهِ والشَّرِه.

525- وعن أبي بُردَةَ عن أبي موسى الأشعَرِيِّ رضي الله عنه قال: خَرَجْنَا مَعَ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي غَزوَةٍ، ونحْن سِتَّةُ نَفَرٍ بيْنَنَا بَعِير نَعْتَقِبهُ، فَنَقِبتْ أَقدامُنا، وَنَقِبَتْ قَدَمِي، وَسَقَطَتْ أَظْفاري، فَكُنَّا نَلُفُّ عَلى أَرْجُلِنا الخِرَقَ، فَسُميت غَزوَةَ ذَاتِ الرِّقاعِ لِما كُنَّا نَعْصِبُ عَلى أَرْجُلِنَا الخِرَقَ، قالَ أَبو بُردَةَ: فَحَدَّثَ أَبو مُوسَى بِهَذا الحَدِيثِ، ثُمَّ كَرِهَ ذلكَ، وقالَ: ما كُنْتُ أَصْنَعُ بِأَنْ أَذْكُرهُ، قالَ: كَأَنَّهُ كَرِهَ أَنْ يَكُونَ شَيْئاً مِنْ عَمَلِهِ أَفْشاهُ. متفقٌ عليه.

ژ ئەبى بوردەى ژ ئەبى موسايێ ئەشعەرى ﷺ، گۆت: ئەم دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ غەزوكێ دەركەفتين، و ئەم شەش كەس ب حێشترەكێ بووين مە ئێك و دوو دگوهۆرى، پێت مە پەق پەق بوون، و پێت من پەق پەق بوون، و نينۆكێت من كەفتن، مە پێت خۆ پاتە دئێخستنێ، هاتە ناڤكرن غەزوا خودان پنيك، هندى مە پاتە ل پێت خۆ وەركربوون. ئەبو بوردەى گۆت: ئەبو موسايى ئەڤ حەديسە گۆت، پاشى پێ نەخۆش بوو، و گۆت: من نەدڤيا يا من كرى بێژم، گۆت: هەروەكى پێ نەخۆش بوو تشتەك ژ كارێ كرى ئاشكرا بكەت.

526- وعن عمرو بن تَغْلِب بفتح التاءِ المثناةِ فوقَ وإِسكان الغين المعجمة وكسر الَّلام رضي الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُتِيَ بمالٍ أَوْ سبي فَقسَّمهُ، فَأَعْطَى رجالاً، وتَرَكَ رِجالاً، فَبَلَغَهُ أَنَّ الَّذِينَ

تَرَكَ عَتبُوا، فَحَمِدَ اللَّه، ثُمَّ أَثْنَى عَلَيهِ، ثُمَّ قال: « أَمَا بَعدُ، فَوَاللَّه إِنِّي لأُعْطِي الرَّجُلَ وَأَدَعُ الرَّجُلَ، والَّذِي أَدَعُ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنَ الَّذِي أُعْطِي، وَلكِنِّي إِنَّمَا أُعْطِي أَقوَاماً لِما أَرى في قُلُوبِهِمْ مِن الجَزَعِ والهَلَعِ، وَأَكِلُ أَقْواماً إِلى ما جعَلَ اللَّه في قُلُوبِهِمْ مِنَ الغِنِي والخَيْرِ، مِنْهُمْ عَمْرُو بنُ تَغلِبَ » قال عمرُو بنُ تَغْلِبَ: فَواللَّهِ ما أُحِبُّ أَن لي بِكلِمةِ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حُمْرَ النَّعَمِ. رواه البخاري.

و ژ عەمرێ کورێ تەغلبی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مال و ئێخسیر بۆ ئینان، لێکڤەکرن، دا هندە زەلامان و هندە زەلام هێلان، گەهشتە وی ئەوێت هێلاین گازندە کرن، ئینا حەمدا خودێ کر و پەسن و مەدحێت وی کرن، پاشی گۆت: ئەڤە و پشتی ڤێ، ئەز ب خودێ کەم ئەز نادەمە زەلامی و زەلامی دهێلم، و یێ ئەز نە دەمێ ئەو خۆشتڤیترە ژ وی یێ ئەز ددەمێ، بەلێ ب راستی ئەز ددەمە هندەکان ژبەر وێ ترسا زێدە ئەز د دلێت واندا دبینم، و هندەکان ئەز ب هیڤیا وێڤە دهێلم یا خودێ کریە د دلێت واندا ژ زەنگینیێ و خێرێ ژ وان عەمرویێ کورێ تەغلبی. عەمرویێ کورێ تەغلبی گۆت: ب خودێ ئاخفتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من نەڤێت حێشترێت سۆر ل شوینا وێ بن.

« الهَلَعُ »: هُو أَشَدُّ الجَزَعِ، وقِيل: الضَّجرُ.

527- وعن حَكيمِ بن حِزامٍ رضي اللَّه عنه أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « اليدُ العُليا خَيْرُ مِنَ اليَدِ السُّفْلى، وابْدَأ بمَنْ تَعُولُ، وَخَيْرُ الصَّدَقَةِ ما كان عنْ ظَهْرِ غِنِي، ومَنْ يَسْتعْففْ يُعفُّهُ اللَّه، ومَنْ يَسْتغْن يُغْنِهِ اللَّه » متفقٌ عليه. وهذا لفظ البخاري، ولفظ مسلم أَخصر.

و ژ حەکیمێ کورێ حیزامی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەستێ بلند و ددەت ژ دەستێ نزم و دخوازیت و وەردگریت چێترە، و دەست ب یێ نێزیکێ خۆ یێ تو ژ خودانکرنا وی بەرپرس بکە، و باشترین سەدەقە ئەوە یا مرۆڤ ژ کراسێ بێمنەتیێ ددەت (ئانکو خێرترین سەدەقە ئەوە یا مرۆڤ ژ مالێ خۆ دەردئێخیت، پشتی تێرا خۆ و مالا خۆ دهێلیت) و هەرکەسێ قەناعەت و دلپاکییێ بخوازیت، خودێ دێ دلپاك و ب قەناعەت ئێخیت، و هەرکەسێ زەنگینییێ ل خۆ ئاشکراکەت خودێ دێ (دلێ وی) زەنگین کەت.

528- وعن سفيانَ صَخْرِ بنِ حَرْبٍ رضي اللَّه عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُلْحِفُوا في المسأَلَةِ، فوَاللَّه لا يَسْأَلُني أَحَدٌ مِنْكُمْ شَيْئاً، فَتُخرِجَ لَهُ مَسْأَلَتُهُ مِنِّي شَيْئاً وَأَنا لَهُ كارِهٌ، فَيُبَارَكَ لَهُ فيما أَعْطَيْتُهُ » رواه مسلم.

و ژ سوفیانێ کورێ سەخرێ کورێ حەربی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: لاڤلاڤێ د خوازۆکییێدا نەکەن، ئەز ب خودێ کەمە، نینە ئێک ژ هەوە تشتەکێ ژ من بخوازیت و ئەز داخوازیا بدەمێ و ب دلێ من نەبیت و بەرەکەت بۆ بکەڤیتە د وی تشتیدا یێ من دایێ.

529 وعن أبي عبدِ الرحمنِ عَوف بن مالك الأَشْجَعِيّ رضي اللَّه عنه قالَ: كُنَّا عِنْدَ رسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تِسعَةً أَوْ ثمانيةً أَوْ سَبْعَةً، فَقَال: أَلاَ تُبَايِعُونَ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وكُنَّا حَدِيثِي عَهْدٍ بِبيْعَةٍ، فَقُلْنا: قَدْ بايعْناكَ يا رسُولَ اللَّهِ، ثم قال: « ألا تبايعون رسول الله ؟ » فبسطنا أيدينا وقلنا قد بايعناك يا رسول الله فَعَلاَم نَبَايِعُكَ ؟ قال: « على أَنْ تَعْبُدُوا اللَّه ولا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً، والصَّلَوَاتِ الخَمْس وَتِطيعُوا » وَأَسرَّ

كلمَة خَفِيةً: « وَلاَ تَسْأَلُوا النَّاسِ شَيْئاً » فَلَقَدْ رَأَيتُ بَعْضَ أُولِئكَ النَّفَرِ يَسْقُطُ سَوْطُ أَحدِهِمْ فَما يَسْأَلُ أَحَداً يُنَاوِلُهُ إِيَّاهُ رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەبدولرەحمانی، عەوفێ کورێ مالکێ ئەشجەعی ﵁ گۆت: ئەم نەهە یان هەشت یان حەفت کەس دەف پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ گۆت: ئەرێ هوین سۆز و پەیمانان نادەنە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، و مە نێزیک سۆز و پەیمان دابوون، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی مە سۆز و پەیمان یێت داینە تە، پاشی گۆت: ئەرێ هوین سۆز و پەیمانان نادەنە پێغەمبەرێ خودێ؟ ئینا مە دەستێت خۆ درێژکرن مە گۆت: ئەم سۆز و پەیمانان ددەینە تە یا پێغەمبەرێ خودێ ل سەر چ سۆز و پەیمانان بدەینە تە؟ گۆت: ل سەر هندێ هوین خودێ بپەرێسن و چو تشتان بۆ نەکەنە هەڤپشک، و ل سەر کرنا پێنج نڤێژان و گوهداریێ بکەن، و ئاخفتنەك نزم گۆت: و هوین داخوازا چو تشتان ژ خەلکی نەکەن. ب راستی من هندەك ژ وان کەسان دیتن قامچیا وی ژ دەستێ وی دکەفت ژ کەسێ نەدخواست بدەتە ڤێ.

530- وعن ابن عمر رضي الله عنهما أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لاَ تَزَالُ المِسأَلَةُ بِأَحَدِكُمْ حَتى يَلْقى الله تعالى ولَيْسَ في وَجْهِهِ مُزْعةُ لَحْمٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئێک ژ هەوە بەردەوام دێ خوازخوازۆکیێ کەت، هەتا دگەهیتە خودێ و پشکەکا گۆشتی ب سەر و چاڤێت ویڤە نە.

« المزْعَةُ » بضم الميمِ وإسكانِ الزاي وبالعينِ المهملة: القِطْعَة.

531- وعنه أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال وهو على المِنبرِ، وَذَكَرَ الصَّدقَةَ والتَّعَفُّفَ عَنِ المسأَلَةِ: « اليَد العلْيا خَيْرٌ مِنَ اليَدِ السُّفْلى » وَاليَد العُليا هِيَ المنْفِقة، والسُّفْلَى هِيَ السَّائِلَة. متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ئەو ل سەر مینبەرێ بوو، و بەحسێ سەدەقێ و خۆ پاراستن و خۆ پاککرنێ ژ خوازخوازۆکیێ کر: دەستێ بلند و ددەت ژ دەستێ نزم و دخوازیت و وەردگریت چێترە. و دەستێ بلند ئەوە یێ ددەت و یێ نزم ئەوە یێ دخوازیت.

532- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ سَأَلَ النَّاس تَكَثُّراً فَإِنَّمَا يَسْأَلُ جَمْراً، فَلْيسْتَقِلَّ أَوْ لِيَسْتَكْثِرْ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بۆ زێدەکرنا مالێ خۆ ژ خەلکی بخوازت، ب راستی ئەو پەلا دخوازیت، ڤێجا بلا خوازۆکیێ کێم کەت یان زێدەکەت.

533- وعن سَمُرَةَ بنِ جُنْدبٍ رضي الله عنه قال: قال رسُولُ الله صلى الله عليه وآله وسَلَّم: « إِنَّ المسأَلَةَ كَدٌّ يكُدُّ بها الرَّجُلُ وجْهَهُ، إِلاَّ أَنْ يَسأَلَ الرَّجُلُ سُلْطاناً أَوْ في أَمْر لابُدَّ مِنْهُ » رواهُ الترمذي وقال: حديث حسن صحيح « الكَدُّ »: الخَدشُ وَنحوُهُ.

و ژ سەموریێ کوریێ جوندەبی ﷺ گۆت: پێغەمبەریێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خواستن خیچەکە مرۆڤ سەر و چاڤێت خۆ پێ خێچ خیچ دکەت ئەو نەبیت ژ حاکمدارەکێ و تشتێ ل سەر پێدڤی بخوازیت یان تشتەکێ چو رێک بۆ نەبن.

534- وعن ابن مسعودٍ رضيَ اللَّه عنه قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أَصابَتْهُ فَاقَةٌ فَأَنْزَلَهَا بِالنَّاسِ لَمْ تُسَدَّ فاقَتُهُ، وَمَنْ أَنْزَلها باللَّه، فَيُوشِكُ اللَّه لَهُ بِرِزقٍ عاجِلٍ أَوْ آجِلٍ » رواهُ أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەریێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ هەژاری و هەوجەیەك گەهشتێ و ئەو نیشا خەلکێ بدەت و گازندا خۆ بگەهینیتە وان، هەوجەییا وی ناقەتییێت، و یێ نیشا خودێ بدەت داخوازا خۆ بگەهینیە وی زوی خودێ دێ رزقەکێ لەزلێکری یان یێ پاش دەمەکێ دەتێ.

« يُوشكُ » بكسر الشين: أَي يُسرِعُ.

535- وعَنْ ثَوْبانَ رضيَ اللَّه عنه قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَكَفَّلَ لِي أَن لا يسْأَلَ النَّاسَ شَيْئاً، وَأَتَكَفَّلُ له بالجَنَّة ؟ » فقلتُ: أَنا، فَكَانَ لاَ يسْأَلُ أَحَداً شَيْئاً، رواه أبو داود بإِسنادٍ صحيح.

و ژ سەوبانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەریێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەمانێ بدەتە من ئەو چو تشتان ژ خەلکی نەخوازیت و ئەز دەمانێ ب بەحەشتێ ددەمێ؟ من گۆت: ئەز، و وی چو تشت ژ کەسێ نەدخواست.

536- وعن أبي بِشْرٍ قَبِيصَةَ بن المخَارِقِ رضي اللَّه عنه قال: تَحَمَّلْت حَمَالَةً فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَسْأَلُهُ فيها، فقال: « أَقِمْ حَتَّى تَأْتِينَا الصَّدَقَةُ فَنأْمُرَ لكَ بِها » ثُمَّ قال: «يا قَبِيصَةُ إِنَّ المسأَلَةَ لا تَحِلُّ إِلاَّ لأَحَدِ ثَلاثَةٍ: رَجُلٌ تَحَمَّلَ حمالَةً، فَحَلَّتْ لَهُ المسْأَلَةُ حَتَّى يُصيبَها، ثُمَّ يُمْسِكُ. ورجُلٌ أَصابَتْهُ جائِحَةٌ اجْتَاحَتْ مالَهُ، فَحَلَّتْ لهُ المسأَلَةُ حَتَّى يُصِيبَ قِوَاماً مِنْ عيْشٍ، أَوْ قال: سِداداً مِنْ عَيْشٍ، ورَجُلٌ أَصابَتْهُ فاقَة، حَتى يقُولَ ثلاثَةٌ مِنْ ذَوي الحِجَى مِنْ قَوْمِهِ: لَقَدْ أَصَابَتْ فُلاناً فَاقَةٌ، فحلَّتْ لَهُ المسْأَلةُ حتَّى يُصِيبَ قِواماً مِنْ عَيْشٍ، أَوْ قالَ: سِداداً مِنْ عَيْشٍ. فَمَا سِواهُنَّ مِنَ المسأَلَةِ يا قَبِيصَةُ سُحْتٌ، يأْكُلُها صاحِبُها سُحْتاً » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی بیشری، قەبیسەیێ کوریێ موخاریقی ﷺ، گۆت: من مالەك ژ بەر پێکئینانێ ب ستۆیێ خۆڤە گرتبوو، ئەز هاتمە دەف پێغەمبەریێ خودێ ﷺ من ژێ خواست، ئینا گۆت: خۆ بگرە هەتا زەکات بۆ مە دهێت و ئەم فەرمانێ بۆ تە پێ ددەین، پاشی گۆت: یا قەبیسە ب راستی خواستن، نەیا دورستە بۆ ئێک ژ سێیان نەبیت: مرۆڤەکێ مالەك ژ بەر پێکئینانێ ب ستۆیێ خۆڤە گرتبیت، خواستن بۆ وی دورستە هەتا هەوجەییا پێدڤی دگەهیتێ، پاشی خواستنێ بەس دکەت، و مرۆڤەکێ ئاتافەك ب سەری هاتبیت مالێ وی هەمیێ بگریت، خواستن بۆ وی دورستە هەتا هند دگەهیتێ خۆ بدەتە بەر خۆ (ئانکو خۆ ل سەر پێت خۆ بگریت) یان گۆت: هەوجەییا وی بقەتییێت، و مرۆڤەکێ هەژاریەك گەهشتبیتێ هەتا سێ ییێت خودان ئەقل

و ل سەر وێدا (شادەبیێ بۆ ددەن) بێژن: هەژاریەکا گەهشتیە بێڤانی، خواستن بۆ وی دورستە هەتا هند دگەهیتێ خۆ بدەتە بەر خۆ (ئانکو خۆ ل سەر پێت خۆ بگریت) یان گۆت: هەوجەییا وی بقەتیێت، ژ بلی ڤان خواستنان یا قەبیسە یا حەرامە، خودانێ وێ حەرامی دخۆت.

« الحمالَةُ » بفتح الحاءِ: أَنْ يَقَعَ قِتَالٌ وَنحوُهُ بَين فَرِيقَينِ، فَيُصلحُ إِنْسَانٌ بيْنهمْ عَلى مالٍ يَتَحَمَّلُهُ ويلْتَزِمُهُ عَلى نفسه. و « الجائِحَةُ »: الآفَةُ تُصِيبُ مالَ الإِنْسانِ. و « القَوامُ» بكسر القاف وفتحها: هوَ ما يقومُ بِهِ أَمْرُ الإِنْسانِ مِنْ مَالٍ ونحوِهِ و « السِّدادُ » بكسر السين: مَا يَسُدُّ حاجةَ المعْوزِ ويَكْفِيهِ، و « الفَاقَةُ »: الفَقْرُ. و « الحِجَى »: العقلُ.

537- وعن أبي هريرة رضيَ اللَّه عنه أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيْسِ المِسْكِينُ الَّذِي يطُوفُ عَلى النَّاسِ تَرُدُّهُ اللُّقْمَةُ واللُّقْمَتانِ، وَالتَّمْرَةُ والتَّمْرتَانِ، وَلَكِنَّ المِسْكِينَ الَّذِي لا يجِدُ غِنًى يُغنِيهِ، وَلاَ يُفْطَنُ لَهُ، فَيُتَصدَّقَ عَلَيْهِ، وَلاَ يَقُومُ فَيسْأَلَ النَّاسَ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلنگازێ راست و دورست نەئەوە یێ دگەریت و قەسپەك و دوو قەسپ یان پاریەك دوو پاری وی بزڤرینن، بەلێ ب راستی بەلنگازێ راست و دورست و هەژی خێرێ و سەدەقێ ئەوە یێ زەنگینەکێ نەبینیت وی بێ منەت کەت، و کەس پێ نەحەسیێت ژی سەدەقێ بدەتێ، و ئەو ژی نارابیت ژ خەلکی بخوازیت.

58- باب جواز الأخذ من غير مسألة ولا تطلع إليه

بابەتێ دورستیا وەرگرتنا تشی نە ژ خواستن و نە ژ دل چۆنا وی تشتی

538- عَنْ سالِمِ بنِ عبدِ اللَّهِ بنِ عُمَرَ، عَنْ أَبيهِ عبدِ اللَّه بنِ عُمَرَ، عَنْ عُمَرَ رضي اللَّه عنهم قال: كان رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُعْطِيني العطَاءَ، فَأَقُولُ: أَعطهِ مَن هو أَفقَرُ إِلَيهِ مِنّي، فقال: « خُذهُ، إِذَا جاءَكَ مِن هذا المالِ شَيءٌ، وَأَنْتَ غَيْرُ مُشْرِفٍ ولا سَائِلٍ، فَخُذْهُ فتَموَّلْهُ فَإِن شِئتَ كُلْهُ، وإِن شِئْتَ تَصْدَقْ بِهِ، وَمَا لا، فَلا تُتبِعْهُ نَفْسَكَ » قال سالمٌ: فَكَانَ عَبدُ اللَّه لا يسأَلُ أَحداً شَيْئاً، وَلا يَرُدُّ شَيئاً أُعْطِيه. متفقٌ عليه.

ژ سالمێ کورێ عەبدوللایی ژ بابێ خۆ عەبدوللایێ کورێ عومەری ژ عومەری، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دان ددا من، من دگۆت: بدە ئێکێ ژ من هەژارتر، گۆت: بگرە، هەکە تشەك ژ ڤی مالی بۆ تە هات، و نە دلێ تە ل سەرە و دچیتێ و نە تو داخوازکەری، بهەلگرە و بکە مالێ خۆ، و هەکە تە ڤیا بخۆ و هەکە تە ڤیا بکە سەدەقە و یێ هۆسا نە دلێ خۆ نەبێ. سالمی گۆت: عەبدوللایی چو تشت ژ کەسێ نەدخواست، و چ تشتێ بۆ هاتبا دان نەدزڤراند.

« مشرفٌ » بالشين المعجمة: أَيْ: متَطَلِّعٌ إِلَيْه.

59- باب الحثّ على الأكل من عمل يده والتعفف به من السؤال والتعرُّض للإعطاء

بابەتێ پالدان ل سەر خوارنێ ژ کارێ دەستێ خۆ و خۆ پێ پاك بکەت ژ خواستنێ و خۆ بەرچاڤ ئێخستنێ دا بدەتێ

قال الله تعالى: * (فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ) (الجمعة: من الآية10)

* و ئەگەر نقێژ هاتە کرن، [رابـن] و د ئەردیـدا بـەلاڤ بـبن و ژ رزقـێ خـودێ [ب کـارێ خـۆ] بخوازن.

539- وعنْ أبي عبدِ الله الزُّبَيْرِ بنِ العوَّامِ رضي الله عنه قالَ: قالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لأَنْ يَأْخُذَ أَحَدُكُم أَحبُلَهُ ثُمَّ يَأْتِيَ الجَبَلَ، فَيَأْتِيَ بحُزْمَةٍ مِن حَطَبٍ عَلى ظَهرِهِ فَيَبيعَهَا، فَيَكُفَّ الله بها وَجْهَهُ، خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَن يَسأَلَ النَّاسَ، أَعطَوْهُ أَوْ مَنَعُوهُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی عەبدولـلایی، زوبەیرێ کورێ عەوامی ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە وەریسێت خۆ بهەلـگریت پاشی بێتە چیای، و پشتیەکێ دارا ل سەر پشتا خۆ بینیت و بفرۆشیت و خودێ رویێ وی پێ (ژ رەزیلیا خواستنێ) بپارێزیت، بۆ وی چێترە ئـەو ژ خەلـکی بخوازیت بدەنێ یان نەدەنێ.

540- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لأَنْ يحتَطِبَ أَحَدُكُم حُزمَةً على ظَهرِه، خَيْرٌ من أَنْ يَسأَل أَحَداً، فَيُعْطيَه أَو يمنَعَهُ » متفقٌ عليه.

ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: هەکـە ئێـک ژ هـەوە پشتییەکێ دارا ل سەر پشتا خۆ بینیت، بۆ وی چێترە ئەو ژ ئێکێ بخوازیت بدەتێ یان نەدەتێ.

541- وعنه عنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كان دَاوُدُ عليهِ السَّلامُ لا يَأْكُل إلاَّ مِن عَملِ يَدِهِ » رواه البخاري.

ژ وی، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: داوودی ﷺ ژ کـارێ دەسـتێ خـۆ نـەبا نەدخوار.

542- وعنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كَانَ زَكَرِيَّا عليه السَّلامُ نجَّاراً » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەکریا ﷺ، دارتراش بوو.

543- وعن المِقدَامِ بن مَعْدِ يكَربَ رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا أَكَلَ أَحَدٌ طَعَاماً خَيْراً مِن أَنَ يَأْكُلَ مِن عمَلِ يَدِهِ، وَإِنَّ نَبيَّ الله دَاوُدَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان يَأْكلُ مِن عَمَلِ يَدِهِ » رواه البخاري.

و ژ میقدامێ کورێ مەعـدی یـەکریبی ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: کەسێ خوارنەك نەخواریە چێتر ژ وێ ئەوا ئەو ژ کارێ دەستێ خۆ بخـۆت، و پێـغەمبەرێ خـودێ داوودی ﷺ ژ کارێ دەستێ خۆ دخوار.

60- باب الكرم والجود والإنفاق في وجوه الخيرثقة بالله تعالى

بابەتێ مەردینی و مەزخاندنێ د رێکێت خێرێدا ژ باوەری ب خودایێ مەزن

قال الله تعالى : * (وَمَا أَنْفَقْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُ) (سبأ: من الآية39)* . و هەر تشتەکێ هوین د خێرێدا بمەزێخن [بکەنە خێر]، ئەو خەلاتەکی ل شوینێ ددانیت [چ ل دنیایێ و چ ل ئاخرەتێ]. وقال تعالى : (وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنْفُسِكُمْ وَمَا تُنْفِقُونَ إِلاَّ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لا تُظْلَمُونَ) (البقرة: من الآية272) * . و چ خێرا هوین بدەن و بمەزێخن بۆ هەوە بخۆیە، و تشتێ هوین ب خێر بدەن و بمەزێخن، بلا بەس ژ بۆ رویێ خودێ بیت، و هەر خێرەکا هوین بکەن و بمەزێخن دێ [خەلات و جزایێ وێ ب زێدەیی] گەهیتە هەوە و غەدر (ستەم) ل هەوە نائێتە کرن. وقال تعالى : * (وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (البقرة: من الآية273) * . هەر تشتەکێ باشێ هوین بدەن و بمەزێخن، خودێ ژێ ب ئاگەهە.

544- وعَنِ ابنِ مسعودٍ رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا حَسَدَ إلاَّ في اثنتينِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالاً، فَسَلَّطَه عَلَى هَلَكَتِهِ في الحَقِّ، وَرَجُلٌ آتَاه اللهُ حِكْمَةً، فَهُوَ يَقْضِي بِهَا وَيُعَلِّمُها » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەسویدی نە یا دورستە د دوو خاسلەتاندا نەبیت، (زانا دبێژن دوو رەنگێت حەسویدیێ یێت هەین یا راست، ئەو ژی ئەڤەیە: تو حەز بکەی خۆشیا غەیری تە نەمینیت، ئەڤە یا حەرامە ل سەر بۆچۆنا هەمی زانایان، و یادی یا مەجازییە، تو حەز بکەی ئەو خۆشی بگەهیتە تە ژی و خۆشیا وی هەر بمینیت و نەچیت و مەخسەدا حەدیسێ ئەڤ رەنگەیە) مرۆڤەکێ خودێ مال دابیتێ، خودێ وی ب سەر مەزاختنا وی مالی د جهێ ویدا و حەقییێدا ب شیان و دل بێخیت، و مرۆڤەکێ خودێ تێگەهشتن و شارەزایی دابیتێ ئەو کار پێ بکەت و نیشا غەیری خۆ بدەت.

معناه: يَنبَغِي أَن لا يُغبَطَ أَحَدٌ إلاَّ على إحدَى هَاتَينِ الخَصْلَتَيْنِ.

545- وعنه قالَ: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيُّكُمْ مَالُ وَارِثِهِ أَحَبُّ إليه مِن مَالِهِ ؟ » قالُوا: يا رَسولَ اللهِ. ما مِنَّا أَحَدٌ إلاَّ مَالُهُ أَحَبُّ إليه. قال: « فَإِنَ مَالَه ما قَدَّمَ وَمَالَ وَارِثِهِ ما أَخَّرَ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کێ ژ هەوە مالێ میراتگرێ وی ژ یێ وی خۆشتڤیترە؟ گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ کەس ژ مە نینە هەکە مالێ وی ژ یێ میراتگرێ وی خۆشتڤیتر نەبیت گۆت: ب راستی مالێ وی ئەوە یێ ددەت، و پێشی خۆ دئێخیت، و مالێ میراتگرێ وی ئەوە یێ پاش خۆ دهێلیت.

546- وعَن عَدِيِّ بنِ حاتم رضي الله عنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ » متفقٌ عليه.

و ژ عەدیێ کورێ حاتەمی ﷺ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ژ ئاگری (جەهنەمێ) بپارێزن، خۆ هەکە ب کەرەکێ قەسپێ بیت.

547- وعن جابرٍ رضي الله عنه قال: ما سُئِل رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم شَيئاً قَطُّ فقالَ: لا. متفقٌ عليه.

ژ جابری ﷺ،گۆت: چو تشت ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهاتیە خوازتن و گۆتبیت: نە.

548- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا مِنْ يَوْمٍ يُصبِحُ العِبادُ فِيهِ إلاَّ مَلَكَانِ يَنْزِلانِ، فَيَقُولُ أَحَدَهُمَا: اللَّهُمَّ أَعطِ مُنْفِقاً خَلَفاً، وَيَقُولُ الآخَرُ: اللَّهُمَّ أَعطِ مُمسكاً تَلَفاً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە رۆژەکێ سپێدە ل بەندەیان ببیت، هەکە دوو ملیاکەت نەهێنە خوارێ، ئێک ژ وان نەبێژیت یا خودێ مەزێخی و یێ ددەت شوینێ بدێ و یێ دی نەبێژیت: یا خودێ یێ گرتی و نەدەت نەمانێ بدێ.

549- وعنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قال الله تعالى: أنفِق يا ابْنَ آدمَ يُنْفَقْ عَلَيْكَ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن گۆت: یا کورێ ئادەمی (ئانکو هەی مرۆڤ) بمەزێخە، دێ ل سەر تە هێتە مەزاختن.

550- وعنْ عبد اللهِ بن عَمْرو بن العَاصِ رضي الله عنهُما أَنَّ رَجُلاً سَأَلَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الإِسلامِ خَيْرٌ ؟ قال: « تُطْعِمُ الطَّعَامَ، وَتَقْرَأُ السَّلامَ عَلى مَنْ عَرَفْتَ وَمَنْ لم تَعْرِفْ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: زەلامەکێ پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ کیژ کار د موسلمانەتییێدا بخێرن؟ گۆت: تو خوارنێ بدەی و سلاڤ کەیە سەر یێ تو بنیاسی و نەنیاسی.

551- وعنه قال: قالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَرْبَعونَ خَصلَةً أَعلاهَا مَنِيحَةُ العَنْز ما مِن عَاملٍ يعْملُ بخَصلَةٍ منها رَجَاءَ ثَوَابِهَا وَتَصْدِيقَ مَوْعُودِهَا إلاَّ أَدْخَلَهُ الله تعالى بِهَا الجَنَّةَ » رواه البخاري. وقد سبقَ بيان هذا الحديث في باب بَيَان كَثرَةِ طُرق الخَيْرِ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چل خێرن، یا مەزنتر، دانا بزنا بشیرە (بدەیە فئێکێ مفای بۆ خۆ ژێ ببینیت هندی یا بشیر بیت، پاشی بۆ تە بزڤرینیت) نینە کارکەرەك کاری ب ئێک ژ ڤان خێران بکەت هیڤیا خێرا وان، و ب باوەری ب وێ ژڤانا خودێ و پێغەمبەری ل سەر دای، هەکە خودێ وی پێ نەبەتە بەحەشتێ.

552- عن أبي أُمَامَةَ صُدَيِّ بنِ عَجْلانَ رضي اللهُ عنه قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ إِن تَبْذُلَ الفَضْلَ خَيرٌ لَكَ، وإِن تُمْسِكَهُ شَرٌّ لَكَ، وَلا تُلامُ عَلى كَفَافٍ، وَابْدأْ بِمَنْ تَعُولُ، واليَدُ العُلْيَا خَيْرٌ مِنَ اليَدِ السُّفْلَى » رواه مسلم.

و ژ ئەبی ئومامەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا کورێ ئادەمی هەکە تو یا زێدە بدەی بۆ تە باشە و هەکە تو بگری بۆ تە خرابە، و لۆما تە ل سەر قەدەرێ هەوجەییا تە نائێتە کرن (چ تو ل دەف خۆ بهێلی چ خەمێ ژێ بخۆی ب دەست خۆ بێخی) و دەست ب یێ نێزیکی خۆ یێ تو ژ خودانکرنا وی بەرپرس بکە، و دەستێ بلند و ددەت ژ دەستێ نزم و دخوازیت و وەردگریت چێترە.

553- وعن أَنسٍ رضي الله عنه قال: ما سُئِلَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلَى الإِسْلامِ شَيئاً إِلا أَعْطاه، وَلَقَدَ جَاءَه رَجُلٌ فَأَعطَاه غَنَماً بَينَ جَبَلَينِ، فَرَجَعَ إِلى قَومِهِ فَقَالَ: يَا قَوْمِ أَسْلِمُوا فَإِنَّ مُحمداً يُعْطِي عَطَاءَ مَنْ لا يَخْشَى الفَقْرَ، وَإِنْ كَانَ الرَّجُلُ لَيُسْلِمُ مَا يُرِيدُ إِلاَّ الدُّنْيَا، فَمَا يَلْبَثُ إِلاَّ يَسِيراً حَتَّى يَكُونَ الإِسْلامُ أَحَبَّ إِلَيه منَ الدُّنْيَا وَمَا عَلَيْهَا. رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: چو تشت ل سەر ئیسلامێ (ئانکو بۆ شرینکرنا ئیسلامێ) ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهاتیە خواستن و نەدابیتێ، و ب راستی زەلامەك هاتە دەف پەز مابەینا دوو چیایاندا دایێ، زڤری ناف مرۆڤێت خۆ و گۆت: گەلێ من موسلمان ببن، ب راستی موحەممەد دانا وی دەت یێ ژ هەژاریێ نە ترسیت، و دبیت مرۆڤ دێ موسلمان بیت و ژ دنیایێ پێڤەتر نەڤێت، چو یێ وەسا نامینیت دەمەکێ کێم نەبیت هەتا ئیسلاما وی ل دەف ژ دنیایێ و تشتێ ل سەر خۆشتڤیتر لێ دهێت.

554- وعن عُمَرَ رضيَ الله عنه قال: قَسَمَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَسْماً، فَقُلتُ: يا رسولَ الله لَغَيْرُ هَؤُلاَءِ كَانُوا أَحَقَّ بِهِ مِنْهُم ؟ قال: « إِنَّهُمْ خَيَّرُوني أَن يَسأَلُوني بالْفُحشِ فَأُعْطيَهم أَوْ يُبَخِّلُوني، وَلَستُ بِبَاخِلٍ » رواه مسلم.

و ژ عومەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لێکڤەکرنەك لێکڤەدکر، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، هندەکێت دی ژ ڤان هەژیتر بوون؟ گۆت: وان ب لاڤلاڤ و ب چرویکاتی ژ من خواستن، و ئەز ئازادکرم ئان بدەمێ یان بێژنە من یێ قەلسە و ئەز نە یێ قەلسم.

555- وعن جُبَيْرِ بنِ مُطعِم رضيَ الله عنه أَنه قال: بَيْنَمَا هُوَ يسِيرُ مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَقْفَلَهُ مِن حُنَيْنٍ، فَعَلِقَهُ الأَعْرَابُ يسَأَلُونَهُ، حَتَّى اضْطَرُّوهُ إِلى سَمُرَةٍ فَخَطَفَتْ رِدَاءَهُ، فَوَقَفَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: أَعْطُوني رِدَائِي، فَلَوْ كَانَ لِي عَدَدُ هذِهِ العِضَاهِ نَعَماً، لَقَسَمْتُهُ بَيْنَكُمْ، ثم لا تَجِدُوني بَخِيلاً وَلا كَذَّاباً وَلا جَبَاناً » رواه البخاري.

و ژ جوبەیرێ کورێ موتعەمی ﷺ گۆت: د دەمەکێد ئەو دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دچۆ وەختێ ژ حونەینێ زڤرین، کۆچەرە عەرەب پێڤە مان و خوازۆکی ژێ کرن، حەتا بریە د بن دارەکا ب ستریڤە و چاکیتێ وی مایە پێڤە، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ راوستیا و گۆت: چاکیتێ من بدەنە ف من، هەکە من هندی ڤێ دارا ب ستری تەرش هەبان دا مابەینا هەوەدا لێکڤەکەم پاشی هەوە ئەز نەددیتم نە یێ قەلس و نە یێ درەوین و نەیێ ترسینۆك.

« مَقْفَلَهُ » أَيْ حَال رُجُوعِهِ. وَ « السَّمُرَةُ »: شَجَرَةٌ. وَ « العِضَاهُ »: شَجَرٌ لَهُ شَوْكٌ.

556- وعن أبي هُريرة رضيَ اللَّهُ عنه أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا نَقَصَتْ صَدَقَةٌ مِنْ مَالٍ، وَمَا زَادَ اللَّهُ عَبْداً بِعَفْوٍ إِلاَّ عِزّاً، وَمَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ للَّهِ إِلاَّ رَفَعَهُ اللَّهُ عَزَّ وجلَّ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو سەدەقە چو ژ مالی کێم ناکەت، و خودێ چو ژ بەندەیکێ ب ئازاکرنێ زێدە نەکریە عەزیزی و سەربلندی نەبیت، و کەسێ بۆ خودێ خۆ نەشکاندیە، هەکە خودایێ ب هێز و مەزن نە بلند کربیت.

557- وعن أبي كَبشَةَ عُمرو بِنَ سَعدٍ الأَنْمَارِيّ رضي اللَّه عنه أَنه سَمِع رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « ثَلاثَةٌ أُقْسِمُ عَلَيهِنَّ وَأُحَدِّثُكُم حَدِيثاً فَاحْفَظُوهُ: مَا نَقَصَ مَالُ عَبدٍ مِن صَدَقَةٍ، وَلا ظُلِمَ عَبْدٌ مَظْلَمَةً صَبَرَ عَلَيهَا إِلاَّ زَادَهُ اللَّهُ عِزّاً، وَلا فَتَحَ عَبْدٌ باب مَسأَلَةٍ إِلاَّ فَتَحَ اللَّه عَلَيْهِ باب فَقْرٍ، أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا. وَأُحَدِّثُكُم حَدِيثاً فَاحْفَظُوهُ. قال إِنَّمَا الدُّنْيَا لأَرْبَعَةِ نَفَر:

عَبدٍ رَزَقَه اللَّه مَالاً وَعِلْماً، فَهُو يَتَّقي فِيهِ رَبَّهُ، وَيَصِلُ فِيهِ رَحِمَهُ، وَيَعْلَمُ للَّهِ فِيهِ حَقا فَهذَا بأَفضَل المنازل.

وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّه عِلْماً، وَلَمْ يَرْزُقهُ مَالاً فَهُوَ صَادِقُ النِّيَّةِ يَقُولُ: لَو أَنَّ لِي مَالاً لَعمِلْتُ بِعَمَل فُلانٍ، فَهُوَ نِيَّتُهُ، فَأَجْرُهُمَا سَوَاءٌ.

وَعَبْدٍ رَزَقَهُ اللَّهُ مَالاً، وَلَمْ يرْزُقْهُ عِلْماً، فهُوَ يَخْبِطُ فِي مالِهِ بِغَير عِلمٍ، لا يَتَّقي فِيهِ رَبَّهُ وَلا يَصِلُ رَحِمَهُ، وَلا يَعلَمُ للَّهِ فِيهِ حَقا، فَهَذَا بأَخْبَثِ المَنَازِلِ.

وَعَبْدٍ لَمْ يرْزُقْهُ اللَّه مَالاً وَلا عِلْماً، فَهُوَ يَقُولُ: لَوْ أَنَّ لِي مَالاً لَعَمِلْتُ فِيهِ بِعَمَل فُلانٍ، فَهُوَ نِيَّتُهُ، فَوِزْرُهُمَا سَوَاءٌ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی کەبشەی، عەمرویێ کورێ سەعدێ ئەنماری ﵁ کو وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: سێ خسلەتان ئەز سویندێ ل سەر دخۆم، و ئەز دێ ئاخفتنەکێ بۆ هەوە بێژم ژ من وەرگرن و ژبەرکەن: مالێ چو بەندەیان ب سەدەقێ کێم نابیت، و ستەم ل بەندەیەکێ ناهێتە کرن و سەبرێ ل سەر بکێشیت، هەکە خودێ عەزیزی و سەربلندیێ لێ زێدە نەکەت، و چو بەندە چو دەرگەهێت خوازۆکیێ ل خۆ ڤەناکەت، هەکە خودێ دەرگەهەکێ هەژاریێ لێ ڤەنەکەت. یان ژی ئاخفتنەکا وەکی ڤێ. و ئەز دێ ئاخفتنەکێ بۆ هەوە بێژم ژ من وەرگرن و ژبەرکەن: گۆت: ب راستی دنیا بۆ چار مرۆڤانە:

بەندەیەکێ: خودێ مال و زانین ب رزقێ وی کربیت، و ئەو پارێزکاریا خودایێ خۆ تێدا بکەت، و باشیێ پێ دگەل مرۆڤێت خۆ بکەت، و دزانیت خودێ حەقێ تێدا هەی ئەڤە خودان باشترین جهە.

و بەندەیەکێ: خودێ زانین دابیتێ و مال نەدابیتێ، بەلێ د دلێ خۆدا یێ راستە، دبێژیت هەکە من مال هەبا، دا ئەز کارێ بێڤانی پێ کەم، ئەو ئنیەتا وییە، خێرا هەردوکان ئێکە.

و بەندەیەکێ: خودێ مال دابیتێ و زانین نەدابیتێ، ڤێجا ئەو مالێ خۆ بێ زانین پویچ بکەت، و پارێزکاریا خودایێ خۆ تێدا ناکەت، و باشیێ پێ دگەل مرۆڤێت خۆ ناکەت، و نوزانیت خودێ حەقێ تێدا هەی ئەڤە خودان پیسترین جهە.

و بەندەیەکێ: خودێ نە مال دابیتێ نە زانین، و ئەو دبێژیت: هەکە من مـال هـەبا ئـەز دا کارێ بێڤانی پێ کەم، ئەو ئنیەتا ویيە، گونەها هەردوکان ئێکە.

558- وعن عائشة رضي الله عنها أَنَّهُمْ ذَبَحُوا شَاةً، فقالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا بَقِيَ مِنها؟» قالت: ما بقي مِنها إلاَّ كَتِفُهَا، قال: « بَقِي كُلُّهَا غَيرَ كَتِفِهَا» رواه الترمذي وقال حديث صحيح.

و ژ عائیشایێ ﵂، وان گیسکۆکەك ڤەکوشت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: چ ژێ مایـە؟ گۆت: چو ژێ نەمایە ملێ وێ نەبیت، (ئانکو هەمی مە یێ کریە خێر ملـێ وێ نـەبیت) گـۆت: هەمی یێ ژێ مای ملێ وێ نەبیت. (ئانکو یێ بوویە خێر ئەو یێ مای و ئەو بۆ مرۆڤییە).

ومعناه: تَصَدَّقُوا بها إلاَّ كَتِفَهَا فقال: بَقِيَتْ لَنا في الآخِرةِ إلاَّ كَتفَهَا.

559- وعن أَسماءَ بنتِ أبي بكرٍ الصديق رضي اللَّه عنهما قالت: قال لي رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُوكِي فَيوكِيَ اللَّهُ عَلَيْكِ ».

و ژ ئەسمائا کچا ئەبی بەکر ئەلسەدیق خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: نەگرێدە (ئانکو یا د دەستێ تەدا نەگرە و نەڤەشێـرە هـەروەکی تـو دکەیـە د تویرکەکێدا و گرێدەی) هەکە خودێ دێ ژ تە بڕیت.

وفي روايةٍ « أَنفِقِي أَو أَنْفَحِي أَو أَنْضِحِي، وَلا تُحْصي فَيُحْصِيَ اللَّه عَلَيكِ، وَلا تُوعِي فيوعِيَ اللَّهُ عَلَيْكِ » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: بمەزێخە و نەڤەگرە (و نەهەژمێرە هەژمارا چرویکێ گرتی) هەکە خودێ دێ ژ تە ڤەگریت، و یا ژ خۆ زێدە دەف خۆ نەپارێزە د ئامانیدا هەکە خودێ دێ ژ تە ڤەگریت و ژ تە پارێزیت.

وَ « انْفَحِي » بالحاءِ المهملة: هو بمعنى « أَنفِقِي » وكذلك: « أَنْضِحِي ».

560- وعن أبي هريرة رضي اللَّه عنه أَنه سَمِع رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « مَثَلُ البَخِيلِ والمُنْفِقِ، كَمَثَلِ رَجُلَيْنِ عَلَيْهِمَا جُبَّتَانِ مِن حَديد مِنْ ثَدِيِّهِما إلى تَرَاقِيهِمَا، فَأَمَّا المُنْفِقُ، فَلا يُنْفِقُ إلاَّ سَبَغَتْ، أَوْ وَفَرَتْ على جِلدِهِ حتى تُخْفِيَ بَنَانَهُ، وَتَعْفُوَ أَثَرَهُ، وَأَمَّا البَخِيلُ، فَلا يُرِيدُ أَنْ يُنْفِقَ شَيئاً إلاَّ لَزِقَتْ كُلُّ حَلْقَةٍ مَكَانَهَا، فَهُو يُوَسِّعُهَا فَلا تَتَّسِعُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ وی گول پێغەمبەرێ خودێ بـوو ﷺ گـۆت: مەتـەلا چـرویکی و مەزێخی وەکی مەتەلا دوو زەلامانە دوو زری کونزرییێت ژ ئاسنی ل بـەر بـن، ژ چچـکێ وان هـەتا هەستیێ بن حەفکا وان، هندیکە یێ مەزێخە، ئەو نامەزێخیت هەکە فرەه نەبیت و ل سەر لـەشـێ وی زێدە نەبیت حەتا تلێت وی دڤەشێریت و شوین پێت وی نەهێلیت، بەلـێ یێ چرویک هەر جـارا نەڤێت تشتەکێ بمەزێخیت هەکە هەر خەلـەکەکا نەمینیتە ب جهێ خۆڤە، کار دکەت فـرە بکـەت بەلـێ فرە نابیت.

وَ « الجُبَّةُ » الدِّرعُ، وَمَعنَاهُ: أَن المُنْفِقَ كُلَّمَا أَنْفَقَ سَبَغَتْ، وَطَالَتْ حتى تجُرَّ وَرَاءَهُ، وَتُخْفِيَ رِجلَيهِ وأَثَرَ مَشيهِ وخُطُواتِهِ.

561- وعنه قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَصَدَّقَ بِعِدْلِ تَمْرَةٍ مِنْ كَسْبٍ طَيِّبٍ، ولا يَقْبَلُ اللهُ إلاَّ الطَّيِّبَ فَإِنَّ اللهَ يقْبَلُهَا بِيَمِينِهِ، ثُمَّ يُرَبِّيها لِصَاحِبَها، كَمَا يُرَبِّي أَحَدُكُمْ فَلُوَّهُ حتى تَكُونَ مِثْلَ الجَبَلِ ». متفقٌ عليه. **ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ تەمەت قەسپەکێ ژ کارەکێ حەلال بکەتە خێر و خودێ چو خێران قەبویل ناکەت یا حەلال نەبیت، بێگۆمان خودێ ژێ قەبویل دکەت، پاشی بۆ خودانێ وێ خودان دکەت، هەروەکی ئێک ژ هەوە ماهینا خۆ خودان دکەت، حەتا وەکی چیای لێ دهێت.**

« الفَلُوُّ » بفتحِ الفاءِ وضم اللام وتشديد الواو، ويقال أَيضاً: بكسر الفاءِ وإِسكان اللام وتخفيف الواو: وهو المهْرُ.

562- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: بيْنَما رَجُلٌ يَمشِي بِفَلاةٍ مِن الأَرض، فَسَمِعَ صَوتاً في سَحَابَةٍ: اسقِ حَدِيقَةَ فُلانٍ، فَتَنَحَّى ذلكَ السَّحَابُ فَأَفْرَغَ مَاءَهُ في حَرَّةٍ، فإِذا شرجة من تِلْكَ الشِّراجِ قَدِ اسْتَوعَبَتْ ذلِكَ الماءَ كُلَّهُ فَتَتَبَّعَ الماءَ، فإِذا رَجُلٌ قَائِمٌ في حَدِيقَتِهِ يُحَوِّلُ الماءَ بِمِسحَاتِهِ، فقال له: يا عَبْدَ اللَّهِ ما اسْمُكَ قال: فُلانٌ، للاسْمِ الَّذِي سَمِعَ في السَّحَابَةِ، فقال له: يَا عَبْدَ اللَّهِ لِمَ تَسْأَلُنِي عَنِ اسْمِي ؟ فَقَال: إِني سَمِعْتُ صَوتاً في السَّحَابِ الذي هذَا مَاؤُهُ يقُولُ: اسقِ حَدِيقَةَ فُلانٍ لإِسمِكَ، فما تَصْنَعُ فِيها ؟ فقال: أَما إِذْ قُلْتَ هَذَا، فَإِني أَنْظُرُ إِلى ما يَخْرُجُ مِنها، فَأَتَصَدَّقُ بِثُلُثِه، وآكُلُ أَنا وعِيالي ثُلُثاً، وأَرُدُّ فِيها ثُلثَهُ. رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د دەمەکێدا زەلامەك ل دەشتەکا بێ ئاڤ ژ ئەردی دچۆ، گول دەنگەکێ بوو ژ عەورەکێ: بیستانێ بێڤانی ئاڤدە، ئەو عەور دویرکەفت و ئاڤا خۆ ڤالاکرە ئەردەکێ ب بەرە رەشک، و دیت دەرزەکێ ژ دەرزان ئەو ئاڤ هەمی ب خۆڤە گرت، دویف ئاڤێرا چۆ، دیت زەلامەکێ د ناڤ بیستانێ خۆدا یێ راستیاییە یێ ئاڤێ ب مەربێلا خۆ ڤەدگوهێزیت، ئینا گۆتێ: یا بەندەیێ خودێ ناڤێ تە چیە؟ گۆت: بێڤانە ئەو ناڤ گۆت یێ ژ عەوری گولێ بووی، گۆت: یا بەندەیێ خودێ بۆچی تو پسیارا ناڤێ من دکەی؟ گۆت: من گول دەنگەکێ ژ وی عەوری بوو ئەوێ ئەڤە ئاڤا وی دگۆت: بیستانێ بێڤانی ئاڤدە ناڤێ تە دگۆت، تو چ ل ڤی بیستانی دکەی؟ گۆت: مادەم تە ئەڤە گۆت، ئەز خۆ دگرم کا چ ژێ دەرکەفت ئەز سێکەکێ ژێ دکەمە خێر، و ئەز و بچویکێت خۆ سێکەکێ دخوین، و سێکەکێ ژێ ئەز لێ دزڤرینمەڤە.

« الحَرَّةُ » الأَرضُ الملْبَسَةُ حِجَارَةً سَوداءَ: « والشَّرجَةُ » بفتح الشين المعجمة وإِسكان الراءِ وبالجيم: هِيَ مسِيلُ الماءِ.

61- باب النهي عن البخل والشُّحِّ

بابەتێ نەهیکرن ژ چرویکاتی و قەلساتییێ

قال الله تعالى : * (وَأَمَّا مَنْ بَخِلَ وَاسْتَغْنَى ، وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَى ، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَى ، وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّى) (الليل:8_11) * . **و ئەڤە و هەرکەسێ قەلسی و چرویکاتییێ بکەت، و پاکی ب خێر و خەلاتێ خودێ نەبیت. و باوەری ب بەحەشتێ نەئینا، و کار بۆ نەکر و درەو دانا. ڤێجا ئەم دێ رێکا وی بۆ کار و کریارا نەباش خۆش کەین [ئەو رێکا بەرێ وی بدەتە زیانێ]. پاشی مالێ وی بەرەڤانییێ ژێ ناکەت و چو پاکییێ لێ ناکەت، دەمێ دمریت.** وقال تعالى (الحشر 9) : * (وَمَنْ يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ) (الحشر: من الآية9) * . **و ئەوێت خۆ ژ چرویکییا نەفسا خۆ دپارێزن، ئەون سەرفەراز.**

وأما الأحاديث فتقدمت جملة منها في الباب السابق . **و حەدیس قەفتەك ژێ د بابەتێ بەرێدا بۆرین.**

563- وعن جابر رضي الله عنه أَنَّ رسول الله صَلّى الله عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: اتَّقُوا الظُّلْمَ، فَإِنَّ الظُّلْمَ ظُلُمَاتٌ يوْمَ القِيامَة، واتَّقُوا ، فَإِنَّ الشُّحَّ أَهْلَكَ منْ كانَ قَبْلَكُمْ، حَمَلَهُم على أَن سَفَكُوا دِمَاءَهم واستحَلُّوا مَحَارِمَهُم » رواه مسلم.

ژ جابری رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: خۆ ژ ستەمکاریێ بپارێزن، ب راستی ستەم و زۆرداری رۆژا قیامەتێ تاریستانن، و خۆ ژ قەلساتیێ بپارێزن، ب راستی قەلساتیێ ییێت بەری هەوە هیلاك برن، قەلساتیێ وەل وان کر، ئەو خوینا ئێک و دوو برێژن و شەرەفا ئێک و دوو یان مالێ ئێک و دوو بۆ خو دورست کرن.

62- باب الإيثار المواساة

بابەتێ پێشخوئێخستنێ و بیرڤەبرنێ

قال الله تعالى : * (وَيُؤْثِرُونَ عَلَى أَنْفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ) (الحشر: من الآية9) * . و **ئەو وان ب پێش خۆ دئێخن و وان ژ خۆ فەرتر ددانن، خۆ چەند د هەوجە و دەست تەنگ ژی بن** وقال تعالى: * (وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَى حُبِّهِ مِسْكِيناً وَيَتِيماً وَأَسِيراً) (الانسان:8) * **و ئەو خوارنا ئەو حەژێ دکەن و هەوجە، ددەنە هەژار و سێوی و دیلان.** إلى آخر الآيات .

564- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: إني مَجْهُودٌ، فأَرسَلَ إلى بَعضِ نِسائِهِ، فَقَالت: والَّذِي بَعَثَكَ بِالحَقِّ ما عِندِي إلاَّ مَاءٌ، ثُمَّ أَرْسَلَ إلى أُخْرَى. فَقَالَتْ مِثْلَ ذَلِكَ، حتَّى قُلْنَ كُلُّهنَّ مِثل ذَلِكَ: لا وَالذِي بعثَكَ بِالحَقِّ ما عِندِي إلاَّ مَاءٌ. فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « من يُضِيفُ هَذا اللَّيْلَةَ ؟ » فقال رَجُلٌ مِن الأَنْصارِ: أَنَا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَانْطَلَقَ بِهِ إلى رحْلِهِ، فَقَال لامْرَأَتِهِ: أَكرِمِي: ضَيْفَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ و گۆت: ئەز یێ وەستیایمە، سەحکرە هندە کابانییێت خۆ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ تو ب حەقیێ هنارتی چو ل دەف من نینە ئاڤ نەبیت، پاشی سەحکرە ئێکا دی، وەکی وێ گۆت، حەتا هەمیان وەکی وێ گۆتین، نە ئەز ب وی کەمە یێ تو ب حەقیێ هنارتی چو ل دەف من نینە ئاڤ نەبیت، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: کی دێ ڤی ئەڤ شەڤە مێڤان کەت، زەلامەکێ ژ هاریکاران گۆت: ئەز یا پێغەمبەرێ خودێ، و برە جهێ خۆ و گۆتە ژنا خۆ قەدرێ مێڤانێ پێغەمبەرێ خودێ بگرە ﷺ.

وفي رواية قال لامرَأَتِهِ: هل عِنْدَكِ شَيءٌ ؟ فَقَالَتْ: لا، إلاَّ قُوتَ صِبيانِي قال: عَلِّليهِمْ بِشَيءٍ وإذا أَرَادُوا العَشَاءَ، فَنَوِّميهِم، وإذَا دَخَلَ ضَيْفُنَا، فَأَطفِئِي السِّرَاجَ، وأَرِيهِ أَنَّا نَأْكُلُ، فَقَعَدُوا وأَكَلَ الضَّيفُ وبَاتا طَاوِيَيْنِ، فَلَمَّا أَصْبح، غَدَا على النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: فقال: « لَقَد عَجِبَ اللَّه مِن صَنِيعِكُمَا بِضَيفِكُمَا اللَّيْلَةَ » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکا دیدا: گۆتە ژنا خۆ: تشتەك دەف تە هەیە؟ گۆت: نەء ژ بلی خوارنا بچویکێت من، گۆت: ب تشتەکێڤە وان مژویلکە، و هەکە شیڤ ڤیا بنڤینە، و هەکە مێڤانێ مە هاتە ژۆر، چرای ڤەمرینە، و هۆسا نیشا بدە کو ئەم یێ دخۆین، روینشتنە خوارێ و مێڤانی خوار و ئەو برسی و سەر وی زکی نڤستن، و دەمێ سپێدە لێ بووی چۆ دەف پێغەمبەری ﷺ ئینا گۆتێ: ب راستی خودێ ژ کارێ هەوە یێ شڤێدی رازی بوو.

565- وعنه قالَ: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « طَعَامُ الاثْنَينِ كافِي الثَّلاثَةِ، وطَعامُ الثَّلاثَةِ كافِي الأَربَعَةِ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خوارنا دوویان بەسی سێیانە و خوارنا سێیان بەسی چارانە.

وفي رواية لمسلمٍ رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « طَعَامُ الوَاحِد يَكفي الاثْنَيْنِ، وطَعَامُ الاثْنَيْنِ يَكْفي الأربَعَةَ وطَعَامُ الأَرْبعةِ يَكفي الثَّمَانِيَةَ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خوارنا ئێکێ تێرا دوویان دکەت، و خوارنا دوویان تێرا چاران دکەت، و خوارنا چاران تێرا هەشتان دکەت.

566- وعن أبي سعيدٍ الخُدريّ رضي اللَّهُ عنه قال: بينَمَا نَحْنُ في سَفَرٍ مَعَ النَّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذ جَاءَ رَجُلٌ على رَاحِلَةٍ لَهُ، فَجَعَلَ يَصْرِفُ بَصَرَهُ يَمِيناً وَشِمَالاً، فَقَال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلُ ظَهرٍ فَلْيَعُدْ بِهِ عَلى مَنْ لا ظَهْرَ لَهُ، وَمَن كانَ لَهُ فَضْلٌ مِن زَادٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ على مَن لا زَادَ لَهُ » فَذَكَرَ مِن أَصْنَافِ المالِ مَا ذَكَرَ حَتَّى رَأَيْنَا أَنَّهُ لا حَقَّ لأحدٍ مِنَّا في فَضْلٍ » رواه مسلم.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: وەختەکێ ئەم ل وەغەرەکێ بووین دگەل پێغەمبەری ﷺ زەلامەك ل سەر دەوارەکێ خۆ هات، و دەست هاڤێتێ بەرێ خۆ ددا لایێ چەپێ و یێ راستێ، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەوارەکێ زێدە دگەل بیت بلا بدەتە وی یێ دەوار نەیی، و هەرکەسێ خوارنەکا زێدە دگەل بیت بلا بدەتە وی یێ خوارن نەیی، و جوین و رەنگێت مالی گۆتن هەتا مە هزر کر کەسێ ژ مە حەق د تشتەکێ زێدەدا نینە.

567- وعن سَهلِ بنِ سعدٍ رضي اللَّه عنه أَنَّ امرَأَةً جَاءَت إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِبُردةٍ مَنسُوجَةٍ، فقالت: نَسَجتُها بِيَديَّ لأَكْسُوَكَهَا، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُحتَاجاً إِلَيهَا، فَخَرَجَ إِلَينا وَإِنَّهَا لإِزَارُهُ، فقال فُلانٌ اكسُنِيهَا مَا أَحسَنَها، فَقَالَ: « نَعَمْ » فَجلَس النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في المجلِسِ، ثُمَّ رَجَعَ فَطَواهَا، ثُمَّ أَرسَلَ بِهَا إِلَيْهِ: فَقَالَ لَهُ القَوْمُ: ما أَحسَنْتَ، لَبِسَهَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُحْتَاجاً إِلَيها، ثُمَّ سَأَلتَهُ، وَعَلِمت أَنَّهُ لا يَرُدُّ سَائِلاً، فَقَالَ: إني وَاللَّهِ ما سَأَلْتُهُ لأَلْبَسَها، إِنَّمَا سَأَلْتُهُ لِتكُونَ كَفَنِي. قال سَهْلٌ: فَكانت كَفَنَهُ. رواه البخاري.

ژ سەهلێ کورێ سەعدێ ساعدی ﷺ گۆت: ژنکەك ب چاکیتەکێ ڤەهینای هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: من ب دەستێ خۆ یێ ڤەهینای دا بکەمە بەر تە، پێغەمبەری ﷺ ژ هەوجەیی هەلگرت، هاتە دەف مە و ئەو ئیزارێ ویيە (ئیزار ئەو پاتەیە یێ ل خۆ وەردکەن ژ نافکێ پێدا) بێڤانی گۆت: بکە بەر من چەندێ جوانە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل جڤاتێ روینشتە خوار، پاشی زڤری تێکوەرکر، پاشی بۆ وی هنارت، خەلکی گۆتێ: تە باشی نەکر، ژ هەوجەیی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کربوو بەر خۆ، پاشی تو ژێ دخوازی تو دزانی ئەو چو خواستیا نازڤرینیت، گۆت: ب خودێ من ژێ نە خواستیە دا بکەمە بەر خۆ، بەلێ من یێ ژێ خواستی دا ببیتە کفنێ من. سەهل دبێژیت: کفنێ وی بوو.

568- وعن أبي موسى رضي اللَّه عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ الأشعَرِيين إِذَا أَرملُوا في الْغَزْوِ، أَو قَلَّ طَعَامُ عِيَالِهِم بالمدِينَةِ، جَمَعُوا ما كَانَ عِندَهُم في ثَوبٍ وَاحدٍ، ثُمَّ اقتَسَمُوهُ بَيْنَهُم في إِنَاءٍ وَاحِدٍ بالسَّوِيَّةِ فَهُم مِنِّي وَأَنَا مِنهُم » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ئەشعەری دەمێ خوارنا وان ل غەزوا نەدما یان نێزیکی نەمانێ دبوو، یان خوارنا عەیالێ وان ل جهێ خۆ کێم دبوو، چ ل دەف وان هەبوو د کراسەکێ ب تنێدا کۆم دکر، پاشی ب ئامنەکێ ب تنێ وەکی ئێک لێکڤەدکر، ئەو ژ منن ئەز ژ وانم. (ئانکو رێکا مە زێدە ئێکە).

« أَرمَلُوا »: فَرَغَ زَادُهُم، أَو قَارَبَ الفَرَاغَ.

63- باب التنافس في أمور الآخرة والاستكثار مما يُتَبَرَّكُ فيه

بابەتێ بەریکانێ د کار و بارێت قیامەتێدا و زێدەکرنا تشتێت پێ دئێت پیرۆزکرن

قال الله تعالى (المطففين 26) : * (وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ) (المطففين: من الآية26) *

. بلا هەڤرك هەڤرکیيێ ئەها بۆ ڤێ بکەن.

569- وعن سهلِ بنِ سعدٍ رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُتِيَ بِشَرَابٍ، فَشَرِبَ مِنهُ وَعَن يَمِينِهِ غُلامٌ، وَعَن يسارِهِ الأَشْيَاخُ، فقال لِلْغُلام: « أَ تَأْذَنُ لِي أَن أُعْطِيَ هُؤلاءِ؟ فَقَالَ الغُلامُ: لا وَاللَّهِ يا رسُولَ الله لا أُوثِرُ بِنَصيبِي مِنكَ أَحَداً، فَتَلَّهُ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في يَدِهِ. متفقٌ عليه.

ژ سەهلێ کورێ سەعدێ ساعدی ﷺ گۆت: ئاڤ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات ژێ ڤەخوار، و لایێ وی یێ راستێ لاوەك لـێ بـوو، و لایـێ چـەپێ پیرەمێـر بـوون، گۆتـە لاوی: دێ دەستویریا من دەی ئەز ب دەمە ڤان؟ لاوی گۆت: نە ب خودێ یا پێغەمبەرێ خودێ ئـەز کەسـێ ب بارا خۆ ژ تە ب پێش خۆ نائێخم پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرە د دەستێ ویدا.

« تَلَّهُ » بالتاءِ المثناةِ فوق، أَيْ: وَضَعَهُ، وَهَذَا الغُلامُ هُوَ ابنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما.

570- وعن أبي هريرة رضي الله عنه عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بيْنَا أَيُّوبُ عليه السلام يَغتَسِلُ عُرياناً، فَخَرَّ عَلَيْهِ جَرَادٌ مِن ذَهَبٍ، فَجَعَلَ أَيُّوبُ يَحْثِي في ثَوبِهِ، فَنَادَاهُ رَبُّهُ عَزَّ وَجلَّ: يَا أَيُّوبُ، أَلَمْ أَكُنْ أَغْنَيْتُكَ عمَّا تَرَى ؟، قال: بَلَى وَعِزَّتِكَ، وَلكِن لا غِنَى بي عَن بَرَكَتِكَ » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: د دەمەکێـدا ئـەیوبی ﷺ رویس سەرێ خۆ دشویشت، کولی ژ زێری کەفتنە سەر، ئەیوبی دەستهاڤێـتێ کۆمکرنـە د کراسـێ خۆدا، خودایێ وی یێ ب هێز و مەزن گازیکرێ: یا ئەیوب ما من تو بێ منەت نەکربووی ژ تشتێ تو دبینی؟ گۆت: بەلـێ ئەز ب هێز و مەزناتیا تە کەمە، بەلـێ من بێ منەتی ژ کەرەما تە نینە.

64- باب فضل الغني الشاكر وهو من آخذ المال من وجهه وصرفه في وجوهه المأمور بها

بابەتێ قەرێ زەنگینێ شوکردار: و ئەو ئەوە یێ مالی د رێکا ویدا وەردگریت و د رێکێت ویدا ییت ئەمرێ وی پێ هاتیە کرن دمەزێخیت

قال الله تعالى: * (فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ، فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى) (الليل5_ 7) * . ڤێجا هەرکەسێ مالێ خۆ د رێکا خودێدا مەزاخت، و پاشی خۆ پاراست و فەرمانا خودێ ب جهـ ئینا. و باوەری ب بەحەشتێ ئینا، و کار بۆ کر. ئەم دێ رێکا وی بۆ کار و کریارا باش خۆش کەین [ئەو رێکا بەرێ وی بدەتە سەرفەرازییێ]. وقال تعالى: * (وَسَيُجَنَّبُهَا الأَتْقَى ، الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ، وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى ، إِلاَّ ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الأَعْلَى ، وَلَسَوْفَ يَرْضَى) (الليل:17_21) * . و کەسێ خۆ دویری سەرگومی و رێبەرزەیی و گـاوریییێ بگریـت، دێ دویـری ڤـی ئـاگری بیـت. ئـەو کەسێ مالێ خۆ د رێکا خودێدا دمەزێخیت، و دڤێـت ژ گونـەهان پاقـژ ببیـت. و کەسـێ ژی چـو منەت ل سەر نینن، دا بۆ ب بەر بێخیت. ژ بۆ ڤیان و رازیبوونا خـودێ نـەبیت، وەناکـەت. پاشـی ئەو مرۆڤ دێ قایل و دلخۆش بیت، ب خەلاتێ خودێ. وقال تعالى: * (إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ) (البقرة:271) * . و چ خێرا هوین بدەن و بمەزێخن بۆ هەوە بخۆیە، و تشتێ هوین ب خێر بـدەن و بمەزێـخن، بـلا بەس ژ بۆ روییێ خودێ بیت، و هەر خێرەکا هوین بکەن و بمەزێخن دێ [خەلات و جزاییێ وێ ب زێدەیی] گەهیتە هەوە و غەدر (ستەم) ل هەوە نائێتە کـرن. وقال تعالى: * (لَنْ تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّى تُنْفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (آل عمران:92) * . ب راستی، هوین ناگەهنە راسـتییا قەنجییێ، هەتا هوین وی نەمەزێخن [د رێکا خودێدا] یێ هوین گەلە حەژێ دکەن، و چ تشـتێ هوین بمەزێخن خودێ پێ دزانیت.

والآيات في فضل الإنفاق في الطاعات كثيرة معلومة .

و ئایەت د خێرا مەزاختنێدا د گوهداریاندا گەلەکن و د ئاشکرانە.

571- وعن عبدِ اللَّهِ بنِ مسعودٍ رضي الله عنه قال: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا حَسَدَ إلاَّ في اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالاً، فَسَلَّطَهُ على هَلكَتِهِ في الحَقِّ. ورَجُلٌ آتَاه اللَّهُ حِكْمَةً فُهو يَقضِي بِها وَيُعَلِّمُهَا » متفقٌ عليه وتقدم شرحه قريباً.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: حەسـویدی نـە یـا دورستە د دوو خاسلەتاندا نەبیت، (زانا دبێژن دوو رەنگێت حەسویدییێ ییت هەین یـا راسـت، ئـەو ژی ئەڤەیە: تو حەز بکەی خۆشیا غەیری تە نـەمینیت، ئەڤـە یـا حەرامـە ل سـەر بۆچـۆنا هـەمی زانایان، و یادی یا مەجازییە، تو حەز بکەی ئەو خۆشی بگەهیتە تە ژی و خۆشیا وی هەر بمینیت و نەچیت و مەخسەدا حەدیسێ ئەڤ رەنگەیە) مرۆڤەکێ خـودێ مـال دابیـتێ، خـودێ وی ب سـەر

مەزاختنا وی مالی د جهێ ویدا و حەقییێدا ب شیان و دل بێخیت، و مرۆڤەکێ خودێ تێگەهشتن و شارەزایی دابیتێ ئەو کار پێ بکەت و نیشا غەیری خۆ بدەت.

572- وعن ابْنِ عمر رضي الله عنهما عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا حَسَد إلاَّ في اثنَتَين: رَجُلٌ آتَاهُ اللهُ القُرآنَ، فهو يَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيل وآنَاءَ النَّهارِ. وَرَجُلٌ آتَاهُ اللهُ مَالاً. فهوَ يُنْفِقهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وآنَاءَ النَّهارِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: حەسویدی نە یا دورستە د دوو خاسلەتاندا نەبیت، مرۆڤەکێ خودێ ژبەرکرن و تێگەهشتنا قورئانێ دابیتێ، و ئەو هەمی دەمێت شەڤێ و دەمێت رۆژێ ب جهـ دئینیت (ژ کاری و خواندن و ژبەرکرنێ) و زەلامەکێ خودێ مال دابیتێ ڤێجا ئەو هەمی دەمێت شەڤێ و دەمێت رۆژێ بمەزێخیت (ئانکو بکەتە خێر).

« الآنَاءُ » السَّاعَاتُ.

573- وعَن أبي هُريرة رضي الله عنه أَنَّ فُقَرَاءَ المهَاجِرِينَ أَتَوْا رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فقالوا: ذَهَبَ أَهْلُ الدُّثُورِ بِالدَّرَجاتِ العُلَى. والنَّعِيمِ المقِيمِ. فَقَال: « ومَا ذَاكَ ؟ » فَقَالُوا: يُصَلُّونَ كمَا نُصَلِّي، ويَصُومُونَ كمَا نَصُومُ. وَيَتَصَدَّقُونَ ولا نَتَصَدَّقُ، ويَعتِقُونَ ولا نَعتقُ فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَفَلا أُعَلِّمُكُمْ شَيئاً تُدرِكُونَ بِهِ مَنْ سبَقَكُمْ، وتَسْبِقُونَ بِهِ مَنْ بَعْدَكُمْ وَلاَ يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضَلَ مِنْكُم إلاَّ مَنْ صَنَعَ مِثلَ ما صَنَعْتُم ؟ » قالوا: بَلَى يا رسولَ الله، قَالَ: « تُسبحُونَ، وتحمَدُونَ وتُكَبِّرُونَ، دُبُر كُلِّ صَلاة ثَلاثاً وثَلاثِينَ مَرَّةً » فَرَجَعَ فُقَرَاءُ المهَاجِرِينَ إلى رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالُوا: سمِعَ إِخْوَانُنَا أَهْلُ الأَموَالِ بِمَا فَعلْنَا، فَفَعَلوا مِثْلَهُ ؟ فَقَالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ذلك فَضْلُ اللهِ يُؤْتِيهِ مَن يشَاءُ » متفقٌ عليه، وهذا لفظ روايةِ مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: هەژارێت مشەختیان هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: خودانێت مالی دەرەجێت بلند و خۆشیا بەردەوام وان برن گۆت: ئەو چاوایە؟ گۆتن: نڤێژا دکەن وەکی ئەم نڤێژا دکەین، و رۆژیان دگرن وەکی ئەم دگرین، و سەدەقان ددەن و ئەم نادەین و کۆلەیان ئازا دکەن و ئەم نائازاکەین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ ئەز تشتەکێ نیشا هەوە نەدەم هوین پێ بگەهنە یێت بەراهیکا هەوە راکرین، و هوین بەراهیکا یێت پشتی خۆ راکەن، و کەس ژ هەوە چێتر نەبیت ئەو نەبیت یێ وەکی هەوە بکەت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ گۆت: پشتی هەر نڤێژەکێ سیهـ و سێ جاران بێژن: (سبحان الله ، الحمد لله ، الله اكبر): هەژارێت مشەختیان زڤرینەڤە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: براییێت مە خودانێت مالی گولێ بوون کا مە چ دکر، وان ژی وەکی مە کرن؟ ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤە کەرەما خودێیە ددەتە وی یێ وی بڤێت.

« الدُّثُورُ »: الأَموالُ الكَثِيرَةُ، والله أعلم.

65- باب ذكر الموت وقصر الأمل

بابەتێ بەحسێ مرنێ و كورت ئومێدیێ

قال الله تعالى: * (كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَنْ زُحْزِحَ عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلاَّ مَتَاعُ الْغُرُورِ) (آل عمران:185) * . هەر جاندارەكێ هەبیت دێ تامكەتە مرنێ [و دێ شەربەتا مرنێ ڤەخۆت]، و ب راستی رۆژا قیامەتێ هوین [هەمی] دێ جزایێ خۆ وەرگرن. ڤێجا هەركەسێ ژ ئاگری دویركەفت و چۆ د بەهشتێدا، ئەها ئەو سەركەفت و سەرفەراز بوو، و هندی ژیانا دنیاییێیە ژ خەمل و خێر و پەرتالێ خاپاندنێ پێڤەتر نینە. وقال تعالى: * (وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَاذَا تَكْسِبُ غَداً وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ) (لقمان: من الآية34) * . و كەس نوزانیت كا سوبەهی چ دێ ئێتە سەری، و كەس نوزانیت كا ل كیرێ و ل كیڤە دێ مریت، ب راستی خودێ زانا و شارەزایە. وقال تعالى : * (فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ لا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلا يَسْتَقْدِمُونَ) (النحل: من الآية61) * . ئەگەر وەختێ وان هات، نە بیستەكێ پاش و نە بیستەكێ پێش دكەڤن. وقال تعالى : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلا أَوْلادُكُمْ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ، وَأَنْفِقُوا مِنْ مَا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلا أَخَّرْتَنِي إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُنْ مِنَ الصَّالِحِينَ، وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْساً إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ) (المنافقون:9_11) * . گەلی خودان باوەران بلا مال و زارۆكێت هەوە، هەوە مژویل نەكەن و بیرئینان و پەرستنا خودێ ژ بیرا هەوە نەبەن، و هەركەسێ ڤێ بكەت ئەو یێ خوسارەتە. و ژ رزقێ مە داییە هەوە بمەزێخن و بدەن، بەری مرنا ئێک ژ هەوە بێت و بێژیت: خودێ وۆ بلا تە مرنا من پیچەكێ ب پاش ئێخستبایە، دا من خێر كربانە و ئەز ژ قەنجیكاران بامە. و چوجا خودێ مرنا كەسێ گیرۆ ناكەت و ب پاش نائێخیت، ئەگەر وەختێ مرنا وی هات، و چ یا هوین بكەن خودێ پێ ئاگەهە. وقال تعالى : * (حَتَّى إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ، لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحاً فِيمَا تَرَكْتُ كَلاَّ إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا وَمِنْ وَرَائِهِمْ بَرْزَخٌ إِلَى يَوْمِ يُبْعَثُونَ ، فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ فَلا أَنْسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلا يَتَسَاءَلُونَ ، فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُون ، وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ فَأُولَئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ، تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ ، أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي تُتْلَى عَلَيْكُمْ فَكُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ) (المؤمنون:99_105)* [بەردەوام ئەو دێ د شیركێ و گونەهێدا بن، یان ب خرابی دێ بەحسێ تە كەن] هەتا وەختێ مرنا ئێک ژ وان دئێت، دێ بێژیت: خودێ وۆ، من بزڤرینەڤە [دنیایێ، دا ئەز تە بپەرێسم]. دا ئەز كریارا قەنج [د دنیاییێدا] ئەوا من هێلایی، بكەم، نەخێر زڤرین بۆ دنیایێ نینە، نەخێر ڤێجا بلا وێ داخوازێ نەكەن، ئەوا چێ نەبیت، ئەو ئاخفتنەكە ئەو بۆ خۆ دكەن، و ناڤبرەك هەتا رۆژا قیامەتێ یا ل بەر سینگێ وان [ناهێلیت ئەو بزڤرنە دنیایێ]. و ئەگەر پف ل بۆقێ هاتە دان، هنگی مرۆڤانی [مرۆڤانییا خوینێ] د ناڤبەرا واندا نامینیت [كەسێ ئاگەهە ژ كەسێ نامینیت خۆ پێ مەزن كەت یان مفایی بگەهینیتێ]، و كەس پسیارا كەسێ ناكەت [هەر ئێک ب خۆڤە یێ مژویلە]. ڤێجا ئەو كەسێ تەرازوییا وی ب كار و كریارێت قەنج گران بوو، ئەڤە دێ د سەرفەراز بن. و ئەو كەسێ تەرازوییا وی ب كار و كریارێت قەنج سڤك ببیت، ئەڤە

ئەون ئەوێت خۆ خوسارەت کرین، و هەروهەر دێ د دۆژەهێدا مینن. ئاگر سەر و چاڤێت وان دسۆژیت، و لێڤێت وان دقورمچن، و ددانێت وان قیچ دبن، و گەلەك کرێت دبن. [وەختێ ئەو زارزارێ دکەن، خودێ دبێژیتە وان]: ئەرێ ما نیشانێت من (ئایەتێت قورئانا من) بۆ هەوە د دنیایێدا نەدهاتنە خواندن، و هەوە درەو ددانان.

إلى قوله تعالى * (قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ، قَالُوا لَبِثْنَا يَوْماً أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ فاسْأَلِ الْعَادِّينَ ، قَالَ إِنْ لَبِثْتُمْ إِلاّ قَلِيلاً لَوْ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ، أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثاً وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لا تُرْجَعُونَ) (المؤمنون:112_115) * . خودێ دێ بێژتە وان: هوین چەند سالان د دنیایێدا مایینە؟ دێ بێژن: ئەم رۆژەکێ یان ژی دانەکێ رۆژێ یێت مایین، کا پسیارا حسابداران بکە. گۆت: [راستە] هوین ژ وەختەکێ کێم پێڤەتر نەمایینە، ئەگەر هەوە زانیبایە [هوین نەدمانە ب ڤی ژیینێ کێمڤە، و هەوە پشتا خۆ نەددا ژیانا هەروهەر و خۆشیێت بەردەوام].[گەلی مرۆڤان] ئەرێ هوین هزر دکەن، مە هوین ژ قەستا یێت دایین [جزا و خەلات نینە]، و هوین جارەکا دی ب بال مەڤە نائێنە زڤراندن. وقال تعالى : * (أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَنْ تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ وَكَثِيرٌ مِنْهُمْ فَاسِقُونَ) (الحديد:16) * . ئەرێ ما وەخت نەهاتییە دلێ خودان باوەران ب بیرئینانا خودێ و قورئانێ بترسیت، و ئەو وەکی وان نەبن ئەوێت بەری نوکە [ئانکوو بەری هاتنەخوارا قورئانێ] کتێب بۆ هاتین، و پشتی سال و زەمان ب سەر وانڤە چۆیین، دلێت وان رەق بوون و باراپتر ژ وان ژ رێکا راست دەرکەفتن. والآيات في الباب كثيرة معلومة.

574- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: أَخَذَ رَسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمنكِبِي فَقَالَ: «كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ أَو عابرُ سَبِيلٍ »

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ملێت من گرتن و گۆت: د دنیایێدا بە هەروەکی تو غەریب و بێ کەس و کاری یان تو رێڤینگی.

وَكَانَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنهما يقول: إِذا أَمسَيتَ، فَلا تَنْتَظِرِ الصَّبَاحَ، وَإِذَا أَصْبَحْتَ، فَلا تَنْتَظِرِ المِسَاءَ، وخذ مِن صِحَّتِكَ لَمَرَضِك وَمِن حَيَاتِكَ لموتِكَ » رواه البخاري.

و ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دگۆت: هەکە ئێڤار ل تە بوو (ل خۆ بزڤرە بۆ خۆ تەوبەکە) و خۆ ل هیڤیا سپێدێ نەگرە، و هەکە سپێدە ل تە بوو خۆ ل هیڤیا ئێڤاری نەگرە، و ژ سلامەتیا خۆ بۆ نەساخیا خۆ بهەلگرە، و ژ ژیان و ساخیا خۆ بۆ مرنا خۆ بهەلگرە.

575- وعنه أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما حَقُّ امْرِيءٍ مُسلِمٍ لَهُ شَيءٌ يُوصِي فِيهِ. يبِيتُ لَيْلَتَيْنِ إِلاَّ وَوَصِيَّتُهُ مَكْتوبة عِنْدَهُ » متفقٌ عليه. هذا لفظ البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەحەقێ چو مرۆڤێت موسلمانە تشتەك هەبیت وەسیەتێ پێ بکەت، و دوو شەڤان بنڤیت هەکە وەسیەتا وی ل دەف وی یا نڤیسی نەبیت.

وفي روايةٍ لمسلمٍ: « يَبِيتُ ثَلاثَ لَيَالٍ » قال ابن عمر: مَا مَرَّتْ عَلَيَّ لَيْلَةٌ مُنذُ سَمِعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال ذَلِكَ إِلاَّ وَعِنْدِي وَصِيَّتِي.

و د ریوایەتەکێدا یا موسلمی: سێ شەڤان بنڤیت. ئیبن عومەری گۆت: ئەڤە مـن ئەڤە گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ وەگۆتی شەڤەك د سەر منرا نەبۆرییە و وەسیەتا من یا نڤیسی نەبیت ل دەف من.

576- وعن أَنس رضي الله عنه قال: خَطَّ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خُطُوطاً فقال: « هَذا الإِنسَانُ وَهَذا أَجَلُهُ. فَبَيْنَما هو كَذَلِكَ إِذ جَاءَ الخَطُّ الأَقْرَبُ » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەری ﷺ هندە خیچ کێشان و گۆت: ئەڤە مرۆڤە و ئەڤە دویماهیکا وییە و ئەو یێ هۆسا تە هند دیت خیچا نێزیکتر هاتێ.

577- وعن ابن مسعُودٍ رضيَ الله عنه قال: خَطَّ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَطًّا مُرَبَّعاً، وخَطَّ خَطًّا فِي الْوَسَطِ خَارِجاً مِنْهُ، وَخَطَّ خُططاً صِغَاراً إِلى هَذَا الَّذِي فِي الوَسَطِ مِنْ جَانِبِهِ الَّذِي فِي الوَسَطِ، فَقَالَ: « هَذَا الإِنسَانُ، وَهَذَا أَجَلُهُ مُحِيطاً بِهِ أو قَد أَحَاطَ بِهِ وَهَذَا الَّذِي هُوَ خَارِجٌ أَمَلُهُ وَهَذِهِ الخُطَطُ الصِّغَارُ الأَعْراضُ، فَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذَا، نَهَشَهُ هَذا، وَإِنْ أَخْطَأَهُ هَذا نَهَشَهُ هَذا » رواه البخاري.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خیچەکا چار کوژی کێشا و خیچەك د نیڤا وێرا کێشا و ژێ دەرێخست، و خیچکێت بچویک (ژ رەخیڤە) بـۆ خیچا نیڤەکێ ئینان و گۆت: ئەڤە مرۆڤە، و ئەڤە دویماهیکا وییە یا دۆرمەندۆر وەرهاتیە، یان دۆرمەندۆرێت وی یا گرتی، و ئەڤا ژدەرڤە ئومێدا وییە، و ئەڤ خیچێت بچویک رویدانن، هەکە ڤێ ژ وی نەگرت ئەڤە دێ وی درینیت و هەکە ڤێ ژ وی نەگرت ئەڤە دێ وی درینیت.

وَهَذِهِ صُورَتَهُ: الأجل –الأعراض –الأمل

578- وعن أبي هريرة رضيَ الله عنه أَنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بَادِرُوا بِالأَعْمَالِ سَبْعاً، هَل تَنْتَظِرُونَ إلاَّ فَقْراً مُنْسِياً، أَو غِنَى مُطغِياً، أَوْ مَرَضاً مُفسِداً، أو هَرَماً مُفَنِّداً، أَو مَوتاً مُجْهِزاً، أَو الدَّجَّالَ، فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ، أَوِ السَّاعَةَ وَالسَّاعَةُ أَدْهَى وأَمَرُّ ؟، » رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: لـەزێ ل حەفت کار و کریاران بکەن، هوین خۆ ل هیڤییا هەژارییەکا ژبیرکەر دگرن، یان زەنگینییەکا سەردابەر، یان نەساخییەکا خرابکەر یان پیراتییەکا هش و سەودا بر یان مرنەکا ئێکجار، یان دەجالی ئەو خاربترین نەهاتییە خۆ لێ بێتە گرتن، یان ژی قیامەتێ و قیامەت ژ هەمیان گرانتر و تەحلترە.

579- وعنه قالَ: قالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَكْثِرُوا ذِكْرَ هَاذِمِ اللَّذَّاتِ » يَعني المَوْتَ، رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زێدە هەرێفێ خۆشیان ئانکو مرنێ ل بیرا خۆ بینن.

580- وعن أبي بن كعب رضي اللَّهُ عنه: كانَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا ذَهَبَ ثُلثُ اللَّيْلِ، قامَ فقالَ: « يا أَيها النَّاسُ اذْكُرُوا اللَّه جَاءَتِ الرَاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ، جاءَ المَوْتُ بما فِيهِ، جاءَ المَوْتُ بما فِيهِ » قلتُ: يا رَسُولَ اللَّهِ إِني أَكْثِرُ الصَّلاةَ عَلَيْكَ، فَكَمْ أَجْعَلُ لكَ مِن صَلاتِي ؟ قال: « ما شِئْتَ » قُلْتُ الرُّبُعَ ؟ قال: « ما شئْتَ، فَإِنْ زِدتَ فَهُوَ خَيْرٌ لكَ » قُلْتُ: فَالنِّصْفَ ؟ قالَ « ما شِئْتَ، فإِنْ زِدْتَ فهو خَيرٌ لكَ »

قُلْتُ: فَالثلثَينِ ؟ قالَ: « ما شِئْتَ، فإِنْ زِدْتَ فهو خَيرٌ لكَ » قُلْتُ: أَجْعَلُ لكَ صَلاتي كُلَّها ؟ قال: إذاً تُكْفي هَمَّكَ، ويُغْفَرُ لكَ ذَنْبُكَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ئوبەیێ کورێ کەعبی ﷺ گۆت: دەمێ سێکا شەڤێ دچۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رادبوو و دگۆت: گەلی خەلکی، خودێ ل بیرا خۆ بینن، دەمێ پفا ئێکێ ل شاخکی دئێتە دان هات (هنگی هەمی تشتێ خودان روح پێ دمرن) د پشترا پفا دی ژی دئێت (کو سەرێ رابوونا مرۆڤانە ئانکو دەستپێکا قیامەتێیە). مرن و کا چ تێدایە هات، مرن و کا چ تێدایە هات، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز گەلەك سەلەواتان ددەمە سەر تە، ئەز چەندێ بدەمەتە ژ سەلەواتێت خۆ؟ گۆت: هندی تە بڤێت، من گۆت: چارێکەکێ؟ گۆت: تە چەند بڤێت، و هندی تو زێدەکەی بۆ تە چێترە، من گۆت: نیڤێ؟ گۆت: تە چەند بڤێت، و هندی تو زێدەکەی بۆ تە چێترە، من گۆت: دوسێکان؟ گۆت: تە چەند بڤێت، و هندی تو زێدەکەی بۆ تە چێترە، من گۆت: هەمی وەختێ خۆ دێ سەلەواتان دەمە سەر تە؟ گۆت: هەکە تە وەکر ئەڤە بەسی خەمێت تەیە (خەمێت دنیا و ئاخرەتێ) و گونەهێت تە دێ هێنە ژێبرن.

66- باب استحباب زيارة القبور للرجال وما يقوله الزائر

بابەتێ باشدانانا سەرەدانا گۆڕان بۆ زەلامان و سەرەدان کا دێ چ بێژیت

581- عن بُرَيْدَةَ، رضي اللَّهُ عنه، قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كُنْتُ نَهَيْتُكُمْ عَنْ زِيارَة القُبُورِ فَزُوروها » رواهُ مسلم.

و ژ بورەیدە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مـن نـەهیا هـەوە ژ سـەرەدانا گۆڕان کربوو، هەرن سەرا بدەن.

وفي رواية « فمن أراد أن يزور القبور فليزر فإنها تذكرنا بالآخرة ».

و د ریوایەتەکێدا: هەرکەسێ بڤێت سەرەدانا گۆڕان بکەت، بلا سەرەدانێ بکەت، ب راستی ئەو ئاخرەتێ ل بیرا مە دئینیت.

582- وعن عائشَةَ رضي اللَّهُ عنها قالت: كان رسُولُ اللَّهِ، صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، كُلَّما كان لَيْلَتها منْ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَخْرُجُ مِنْ آخِرِ اللَّيْلِ إلى البَقِيعِ، فَيَقُولُ: « السَّلامُ عَلَيْكُمْ دَارَ قَوْمٍ مُؤمِنِينَ، وأَتَاكُمْ ما تُوعَدُونَ، غَداً مُؤَجَّلُونَ، وإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لاحِقُونَ، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لأَهْلِ بَقِيعِ الغَرْقَدِ » رواهُ مسلم.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: هەردەمێ شـەڤا وێـبا پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ دویماهیکـا شەڤێ بۆ گۆڕستانا بەقیعێ دەردکەفت و دگۆت: السلام علیکم، سلاڤ ل سەر هەوە بن، یا خەلکێ جهێ خودان باوەران، و یا پەیمان بۆ هەوە پێ دهاتنە هات، بۆ سوبەهی کـو رۆژا قیامەتێـیە ییـت ماییـنە و ب راستی ئەم هەکە خودێ حەزکەت دێ گەهینـە هـەوە، یـا خـودێ گونەهێـت خـەلکێ گۆڕستانا بەقیعا غەرقەدێ ژێ ببە.

583- وعن بُرَيْدَةَ رضي اللَّهُ عنهُ، قال: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُعَلِّمُهُمْ إذا خَرَجُوا إلى المقابِرِ أَنْ يَقُولَ قَائِلُهُم: « السَّلامُ عَلَيكُمْ أَهْل الدِّيارِ مِنَ المؤْمِنِينَ والمسْلِمِينَ وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ بِكُمْ لاَحِقُونَ، أَسْأَلُ اللَّه لَنَا وَلَكُمُ العافِيَةَ » رواه مسلم.

و ژ بورەیدەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نیشـا وان دا هەکـە بـۆ گۆڕسـتانان دەرکەڤن، بێژن: سلاڤ ل سەر هەوە بن، یا خەلکێ ڤـی جهـی ژ خـودان بـاوەر و موسـلمانان، و ب راستی ئەم هەکە خودێ حەزکەت دێ گەهینە هەوە، ئەز سلامەتی و ئێمنیێ بۆ خۆ و بـۆ هـەوە ژ خودێ دخوازم.

584- وعن ابن عَبَّاسٍ، رَضَيَ اللَّه عنهما، قال: مَرَّ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِقُبورٍ بالمدِينَةِ فَأَقْبَلَ عَلَيْهِمْ بوَجْهِهِ فقالَ: « السَّلامُ عَلَيْكُمْ يا أَهْلَ القُبُورِ، يَغْفِرُ اللَّهُ لَنا وَلَكُمْ، أَنْتُم سَلَفُنا ونَحْنُ بالأَثَرِ » رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حسن .

ژ ئـیبن عەبباسـی، خـودێ ژ هـەردوویان رازی یـت، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ل مەدینەیێ ل بەر گۆڕانرا بۆری، بەرێ خۆ دا وان و گۆت: سلاڤ ل سەر هەوە بن، یا خەلکێ گـۆڕان، خودێ گونەهێت مە و هەوە ژێ ببەت، هوین پێشیا مەنە و ئەم یێ ل سەر شوین پێت هەوە (ئانکو ئەم یێ ل دەوسا هەوە دهێن رێکا مرنێ دگرین).

67- باب كراهية تمني الموت بسبب ضرر نزل به ولا بأس به لخوف الفتنة في الدين

بابەتێ نەباشیا مرن خواستنێ ژ بەر نەخۆشیەکێ گەهشتبیتێ و چو نینە هەکە ژ ترسا بەلایەکێ د دینیدا بیت

585- عنْ أبي هُريرة رضيَ اللَّهُ عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لا يَتَمَنَّ أَحَدُكُمُ المَوْتَ إِمَا مُحسِناً، فَلَعَلَّهُ يَزْدادُ، وَإِمَّا مُسِيئاً فَلَعَلَّهُ يَسْتَعْتِبُ » متفقٌ عليه، وهذا لفظ البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە خۆزیا مرنێ نەکەت، ئان یێ باشە، دبیت باشیا خۆ زێدەکەت، یان یێ خرابە دبیت ل خۆ بزڤریت و رازیبوونا خودێ بخوازیت.

وفي روايةٍ لمسلم عن أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عنه عَنْ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَتَمَنَّ أَحَدُكُمُ المَوْتَ، وَلا يَدْعُ بِهِ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُ، إِنَّهُ إِذا ماتَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ، وَإِنَّهُ لا يَزِيدُ المؤْمِنَ عُمْرُهُ إِلاَّ خَيراً ».

و د ریوایەتەکێدا: یا موسلمی ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە خۆزیا مرنێ نەکەت، و بلا نەخوازیت بەری ئەو بهێت، ب راستی ئەو ب خۆ هەکە مر، کریارێت وی هاتنە برین، و ب راستی ئەو ب خۆ ژیێ باوەریداری زێدە نابیت بۆ خێرێ نەبیت.

586- وعن أنسٍ رضي الله عنه قال: قالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: لا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمُ المَوْتَ لِضُرٍّ أَصَابَهُ فَإِنْ كانْ لابُدَّ فاعِلاً، فَلْيَقُل: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي ما كانَتِ الحَياةُ خَيْراً لي، وتَوَفَّني إذا كانَتِ الوفاةُ خَيراً لي » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە خۆزیا مرنێ نەکەت، و هەکە هەر دێ کەت بلا بێژیت: یا خودێ من ساخ بهێلە، هندی ژیان بۆ من ب خێرتر بیت، و من بمرینە هەکە مرن بۆ من خێرتر بیت.

587- وعَنْ قَيسِ بنِ أبي حازمٍ قال: دَخَلْنَا عَلى خَباب بنِ الأَرَتِّ رضيَ اللَّهُ عنهُ نَعُودُهُ وَقَدِ اكْتَوى سَبْعَ كَيَّاتٍ فقال: إِنَّ أَصْحابنا الَّذِينَ سَلَفُوا مَضَوْا، ولَمْ تَنْقُصْهُمُ الدُّنْيَا، وإِنَّا أَصَبْنَا ما لا نجِدُ لَهُ مَوْضِعاً إِلاَّ الترابَ ولَوْلاَ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نهانَا أَنْ نَدْعُوَ بالمَوْتِ لَدَعَوْتُ بِهِ ثُمَّ أَتَيْنَاهُ مَرَّةً أُخْرَى وهُوَ يَبْني حائطاً لَهُ، فقال: إِنَّ المسْلِمَ لَيُؤْجَرُ في كُلِّ شَيءٍ يُنْفِقُهُ إِلاَّ في شَيءٍ يَجْعَلُهُ في هذا الترابِ. متفقٌ عليه، وهذا لفظ رواية البخاري.

و ژ قەیسێ کورێ ئەبی حازمی گۆت: ئەم چۆینە دەف خەبابێ کورێ ئەرەتتی رضی الله عنه، سەرا بدەین د نەساخیا ویدا، و ئەو ل حەفت جهان هاتبوو داخکرن، گۆت: ب راستی هەڤالێت مە ییت پێشیا مە چۆن و دنیایێ چو ژ وان کێم نەکر، و هند گەهشتە مە ئەم چو جهان بۆ نابینین ژ دزیێ بپارێزین ئاخ نەبیت، هەکە ژ بەر هندێ نەبایە کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا مە یا کری ئەم مرنێ بخوازین دا مرنێ خوازم، پاشی جارەکا دی ئەم هاتینە دەف و ئەو یێ دیوارەکێ ددانیت، گۆت: ب راستی موسلمان ب خێر دکەڤیت ل سەر هەر تشتەکێ ئەو بمەزێخیت، ژ بلی ئەو بکەتە د ڤێ ئاخێرا.

68- باب الورع وترك الشبهات

بابەتێ خۆپارێزیێ و هێلانا تشتێ حەلالی و حەرامییا وی نەدیار

قال الله تعالى : * (وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّناً وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ) (النور: من الآية15) * . و هـوين هـزر دكەن ئەڤە چو نينە و تشتەكێ كێمە، و ئەو ب خۆ ل دەف خودێ زێدە يـێ مەزنـە. وقال تعالى : * (إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ) (الفجر:14) * . خـودايێ تـە ل بـەر وان يـێ راوەسـتيايييە، و هـەمی كـار و كريارێت وان ل بەر د ئاشكەرانە [و هەر ئێكی جزايێ وی دێ دەتێ].

588- وعن النُّعمان بنِ بَشيرٍ رضيَ اللَّه عنهما قال: سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: «إِنَّ الحَلاَلَ بَيِّنٌ، وإِنَّ الحَرامَ بَيِّنٌ، وَبَيْنَهما مُشْتَبِهاتٌ لاَ يَعْلَمُهُنَّ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ، فَمَن اتَّقى الشُّبُهاتِ، اسْتَبْرَأَ لِدِينِهِ وعِرْضِهِ، وَمَنْ وَقَعَ فِي الشبُهاتِ، وقَعَ فِي الحَرامِ، كالرَّاعي يرْعى حَوْلَ الحِمى يُوشِكُ أَنْ يَرْتَع فِيهِ، أَلاَ وإِنَّ لِكُلِّ مَلِكٍ حِمًى، أَلاَ وَإِنَّ حِمَى اللَّهِ مَحَارِمهُ، أَلاَ وإِنَّ فِي الجسَدِ مُضغَةً إذا صلَحَت صَلَحَ الجسَدُ كُلُّهُ، وَإِذا فَسَدَتْ فَسدَ الجَسَدُ كُلُّهُ: أَلاَ وَهِي القَلْبُ » متفقٌ عليه. ورَوَياه مِنْ طُرُقٍ بأَلْفاظٍ مُتَقارِبَةٍ.

و ژ نوعمانێ كورێ بەشيری خودێ ژ هەردوويان رازی بيت، گۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی حەلالێ ئاشكرايە و حرامێ ئاشكرايە، و هندە كارێت حـەلال و حەرام ژێ نەديار د مابەينا واندا يێت هەين، گەلـك خەلـك چو ژێ نوزانن، ڤێجا هەركەسێ خۆ ژ كارێت حەلال و حەرام ژێ نەديار پاراست، وی ساخلەمی بۆ دينێ خۆ و ناموسا خۆ خواست يـان ب دەست خۆڤە ئينا (ئانكو ساخلەم بوو ژ خەلەتيا د دينيدا و سـاخلەم بـوو ژ نـەكاميا خـەلكی ژی) و يێ كەفتە د كارێت حەلال و حـەرام ژێ نـەدياردا، ئـەو كەفتـە د حەراميـدا، وەكـی شـڤانی دۆرمانـدۆر پـەوانی بچـەرينيت، زوی دێ كـەڤيت د پەوانيـدا. بـزانن ب راسـتی هـەر مەلكـەكێ پەوانەكێ هەی، بزانن ب راستی پەوانێ خودێ حەرامكريێت وينە، و بـزانن ب راسـتی پارچـەكا د لەشيدا هەی هەكە باش بوو، ئەڤە لـەش هەمی باش بوو، و هەكە خـراب بـوو ئەڤـە لـەش هـەمی خراب بوو، بزانن ئەو پارچە دلـە.

589- وعن أَنسٍ رضيَ اللَّهُ عنه أَنَّ النَبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَجَدَ تَمْرَةً فِي الطَّرِيقِ، فقالَ: « لَوْلاَ أَنِّي أَخافُ أَنْ تَكُونَ مِنَ الصَّدَقَةِ لأَكَلْتُها ». متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ كەتەكا قەسپێ د رێكێدا ديـت ئينـا گۆت: هەكە ئەز نەترسيابامە كو ئەڤە ژ زەكاتێ بيت دا خۆم.

590- وعن النَّوَّاسِ بنِ سَمعانَ رضي الله عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « البِرُّ حُسنُ الخُلُقِ وَالإِثمُ ما حاكَ فِي نفْسِكَ، وكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ » رواه مسلم.

و ژ نەواسێ كورێ سەمعانی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چاكييا راست و دورست سنج باشيە، و گونەھ ئەوە يا دلـێ تە ل سەر نەراوەستيت، و تە نەڤێـت خـەلـك ب سـەر هەلـبيت.

« حاكَ » بالحاءِ المهملة والكاف، أَيْ تَرَدَّدَ فيهِ.

591- وعن وابصةَ بنِ مَعْبدٍ رضيَ الله عنه قال: أَتَيْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « جِئْتَ تسأَلُ عنِ البِرِّ ؟ » قلت: نعم، فقال: « اسْتَفْتِ قَلْبَكَ، البِرُّ: ما اطْمَأَنَّتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ، واطْمَأَنَّ إِلَيْهِ القَلْبُ، والإِثمُ ما حاكَ في النَّفْسِ وتَرَدَّدَ في الصَّدْرِ، وإِنْ أَفْتَاكَ النَّاسُ وَأَفْتَوكَ » حديثٌ حسن، رواهُ أحمدُ، والدَّارَمِيُّ في « مُسْنَدَيْهِما ».

و وابسێ کورێ مەعبیدی ﷺ گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تو یێ هاتی پسیارا چاکییا راست و دورست بکەی، من گۆت: بەلێ، گۆت: پسیارا دلێ خۆ بکە و بەرسڤا دورست ژ دلێ خۆ بخوازە: چاکییا راست و دورست ئەوە یا مرۆڤ ژێ دل رحەت ببیت، و دل، ل سەر رحەت ببیت، و گونەھ ئەوە یا د دلیدا بێت و بچیت و د سینگیدا بێت و بچیت، خۆ هەکە خەلک بۆ تە دورست کەن، خۆ هەکە خەلک بۆ تە دورست کەن.

592- وعن أبي سِرْوَعَةَ بكسر السين المهملة وفتحها عُقْبَةَ بنِ الحارِثِ رضي اللَّهُ عنهُ أَنَّهُ تَزَوَّجَ ابْنَةً لأبي إِهاب بنِ عَزِيزٍ، فَأَتَتْهُ امْرَأَةٌ فقالت: إِنِّي قَد أَرْضَعْتُ عُقْبَةَ وَالتي قَدْ تَزَوَّجَ بها، فقال لَها عُقبةُ: ما أَعْلَمُ أَنَّكِ أَرضَعْتِني وَلاَ أَخْبَرتِني، فَرَكَبَ إِلى رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بالمدِينَةِ، فَسَأَلَهُ، فقال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كَيْفَ، وَقَدْ قِيلَ ؟، » ففَارقَهَا عُقْبَةُ ونكَحَتْ زَوْجاً غيرَهُ. رواهُ البخاري.

و ژ ئەبی سیروەعەی، عوقبێ کورێ حارسی ﷺ، کو وی کچا ئەبی ئیهابێ کورێ عەزیزی مارە کربوو، ژنەك هاتە دەف و گۆت: من شیرێ دایە عوقبەی و یا مارە کری، عوقبەی گۆتێ: ب راستی ئەز نوزانم تە شیر دایە من و تە نەگۆتیە من، سویار بوو چۆ مەدینێ ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پسیارا وی کر، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چاوا چێدبیت پشتی ئەڤە گۆتی، عوقبەی ئەو هێلا و ژنەکا دی مارەکر.

« إِهَابٌ » بكسرِ الهمزة، وَ « عزِيزٌ » بفتح العين وبزاي مكرّرة.

593- وعن الحَسَنِ بن عَليٍّ رضّيَ اللَّهُ عنهما، قال: حَفِظْتُ مِنْ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «دَعْ ما يَرِيبُكَ إِلى مَا لا يرِيبُك » رواهُ الترمذي وقال حديث حسن صحيح. ومعناهُ: اتْرُكْ ما تَشُكُّ فِيهِ، وخُذْ ما لا تَشُكُّ فِيهِ.

ژ حەسەنێ کورێ عەلی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ بەرکر "تشتێ تو د دورستی و حەلالییا ویدا یێ ب شک و گۆمان بهێلە، وەرە تشتێ تو د دورستی و حەلالییا ویدا نەیێ ب شک، و ب راستی راستگۆیی دلتەناییە (جهێ دل رەحەتی و تەناهییێیە) و درەو دودلییە (جهێ دل نەرەحەتییێیە).

594- وعن عائشةَ رضيَ اللَّهُ عنها، قالت: كانَ لأبي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ، رضيَ اللَّهُ عنهُ غُلامٌ يُخْرِجُ لَهُ الخَراجَ وكانَ أَبو بَكْرٍ يَأْكُلُ مِنْ خَرَاجِهِ، فَجَاءَ يَوماً بِشَيءٍ، فَأَكَلَ مِنْهُ أَبُو بَكْرٍ، فَقَالَ لَهُ الغُلامُ: تَدْرِي مَا هَذا ؟ فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: ومَا هُوَ ؟ قَالَ: كُنْتُ تَكَهَّنْتُ لإِنْسَانٍ في الجاهِلِيَّةِ ومَا أُحْسِن الكَهَانَةَ إِلاَّ أَنِّي خَدَعْتُهُ، فَلَقِيني، فَأَعْطَاني بِذلكَ هَذَا الذي أَكَلْتَ مِنْهُ، فَأَدْخَلَ أَبُو بَكْرٍ يَدَه فَقَاءَ كُلَّ شَيءٍ في بَطْنِهِ، رواه البخاري.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: ئەبی بەکر ئەلسدیق ﷺ، بەندەیک هەبوو باجەك ژ کارێ خۆ بۆ دئینا و ئەبو بەکری ژ وێ باجێ دخوار، رۆژەکێ تشتەك بۆ ئینا ئەبو بەکری ژێ

خوار، بەندەیێ وی گۆتێ: تو دزانی ئەڤە چ بوو؟ ئەبو بەکری گۆت: چ بوو؟ گۆت: من د نەزانینێدا خێڤزانکی بۆ مرۆڤەکی کربوو و من خێڤزانکی نەدزانی، بەلێ من حیلە لێ کر، ئەز دیتم ئەڤ تشتە دا من یا تە ژێ خواری، ئینا ئەبو بەکری دەستێ خۆ کرە گەوریا خۆ هەمی تشتێ د زکێ خۆدا هەلاڤێت.

«الخَراجُ »: شَيءَ يَجْعَلُهُ السَّيِّدُ عَلى عَبْدِهِ يُؤدِّيهِ إلى السيِّد كُلّ يَومٍ، وَبَاقي كَسبِهِ يَكُونُ للعَبْدِ.

595- وعن نافِعٍ أَنَّ عُمَرَ بنَ الخَطَّابِ رَضيَ اللَّهُ عَنْهُ، كَانَ فَرَضَ لِلْمُهاجِرِينَ الأَوَّلِينَ أَربَعَةَ آلافٍ، وفَرَضَ لابْنِهِ ثلاثَةَ آلافٍ وخَمْسَمائةٍ، فَقِيلَ لَهُ: هُوَ مِنَ المهاجِرِينَ فَلِم نَقَصْتَهُ؟ فقال: إِنَّما هَاجَر بِهِ أَبُوه يَقُولُ: لَيْسَ هُوَ كَمَنْ هَاجَرَ بِنَفْسِهِ. رواهُ البخاري.

و ژ نافعی گۆت: عومەرێ کورێ خەتتابی ﷺ، چار هزار بۆ مشەختیییێت پێشیێ دانابوون و بۆ کورێ خۆ سێ هزار و پێنج سەد دانابوون، گۆتنێ: ئەو ژ مشەختانە بۆچی تو ژێ کێم دکەی؟ گۆت: ب راستی بابێ وی ئەو یێ ئینای، و دگۆت: ئەو نەوەکی وییە یێ ب خۆ هاتی.

596- وعن عطِيَّةَ بنِ عُرْوةَ السَّعْدِيِّ الصَّحَابِيِّ رضيَ اللَّه عنهُ قالَ. قال رسول اللَّه صَلّى اللَّهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لايبلغ العبدُ أَنْ يكون من المتقين حتى يَدَعَ مالا بَأْس بِهِ حَذراً مما بِهِ بَأْسٌ)).رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حسن .

و ژ عەتییێ کورێ عوروەیێ سەعدی یێ سەحابی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەندە ناگەهیتە هندێ ژ خودێ ترسابیت هەتا ئەو تشتێ چو تێدا نە، نەهێلیت ژ ترسا هندێ تشتەك تێدا بیت.

69- باب استحباب العزلة عند فساد الناس والزمان أو الخوف من فتنة في الدين أو وقوع في حرام وشبهات ونحوها

بابەتێ باشدانانا خۆدویرئێخستنێ دەمێ خەلک و دەم خراب دبن یان ژی ترسا بەلایێ د دینیدا یان ژی ترسا هندێ بکەڤیتە د حەرامیدا و تشتێ حەلال و حەرام ژێ نەدیار و یێت وەکی وان

قال الله تعالى: * (فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ) (الذريات:50) * . ب بـال خودێـڤە بزڤرن، و ئەز ژ دەف وی بۆ هەوە ئاگەهدارکەرەکێ ئاشکرامە.

597- وعن سعد بن أبي وقَّاص رضي الله عنه، قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُول: « إِنَّ اللَّه يحِبُّ العَبدَ التَّقِيَّ الغَنِيَّ » رواه مسلم.

و ژ سەعەدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بـوو ﷺ دگۆت: ب راستی خودێ حەژ بەندەیێ خودێ ترسێ دل زەنگین دکەت.

والمرَاد بـ « الغَنِيّ »: غَنِيُّ النَّفْسِ. كما سَبَقَ في الحديث الصحيح.

598- وعن أبي سعيد الخُدريّ رضي الله عنه قال: قال رَجُلٌ أَيُّ النَّاسِ أفضَلُ يارسولَ الله ؟ قال: « مُؤْمِنٌ مجَاهِدٌ بِنَفسِهِ وَمَالِهِ في سبيل الله » قال: ثم من ؟ قال: «ثم رَجُلٌ مُعتَزِلٌ في شِعْبٍ مِن الشِّعَاب يَعبُدُ رَبَّهِ »..

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: زەلاکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کیـژ مـرۆڤ چێترە؟ گۆت: خودان باوەرەێ جیهادێ ب خۆ و مالێ خۆ د رێـکا خودێـدا دکـەت، گـۆت: پاشـی کیژ؟ گۆت: پاشی زەلامەك خۆ ڤەدەر کربیت د نهالـەکێدا ژ نهالان خودایێ خۆ بپەرێسیت.

وفي روايةٍ « يتَّقِي الله. ويَدَع النَّاسِ مِن شَرِّهِ » متفقٌ عليه

و د ریوایەتەکێدا: پارێزکاریا خودێ دکەت، و خەلکی ژ خرابیا خۆ دهێلیت.

599- وعنه قالَ: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يُوشِكُ أَنْ يَكُونَ خَيْرَ مَال المسْلِم غَنَمٌ يَتَّبَعُ بهَا شَعَفَ الجِبَال. ومَوَاقِعَ الْقَطْرِ يَفِرُّ بِدينِهِ من الفِتنِ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نێزیکە باشترین مالێ موسلمانی پەز بیـت، سەرێ چیا و جهێت چەرەی بینیت و ببەت، دینێ خۆ ژ بەلایا برەڤینیت.

و « شَعَفَ الجِبَالِ »: أَعْلاَهَا.

600- وعنْ أبي هُريرة رضيَ الله عنْه. عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما بَعَثَ الله نَبِيًّا إلاَّ رَعَى الْغَنَمَ » فَقَال أَصْحابُه: وَأَنْتَ ؟ قَالَ: « نَعَمْ، كُنْت أَرْعَاهَا عَلى قَرارِيطَ لأَهْلِ مَكَّةَ » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ پێغەمبەر نەهنارتیە هەکە شڤانییا پەزی نەکربیت، هەڤالێت وی گۆتنێ: و تە؟ گۆت: بەلێ، ئـەز بـەر پـەزێ خـەلکێ مەکەهێ بووم سەر چەند قەراریتان (قەراریت: هندە پشکێت دینار و دەرهەمانە).

601- وعنه عَنْ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنه قال: « مِنْ خَير مَعَاشِ النَّاسِ رَجُلٌ مُمْسِكٌ عِنَانَ فَرسِهِ في سَبِيلِ الله، يَطيرُ عَلى مَتنِهِ، كُلَّمَا سَمِعَ هَيْعَةً أَوْ فَزْعَةً، طارَ عَلَيْهِ يَبْتَغِي الْقَتلَ، أَو المَوْتَ مظَانَّه،

أَوْ رَجُلٌ فِي غُنَيمَةٍ فِي رَأْسِ شَعَفَةٍ مِن هَذِهِ الشَّعَفِ، أَوْ بَطنِ وادٍ مِن هَذِهِ الأَوديَةِ، يُقِيم الصَّلاةَ ويُؤتِي الزَّكاةَ، ويَعْبُد رَبَّهُ حتَّى يَأْتِيَهُ اليَقِينُ لَيسَ مِنَ النَّاسِ إلاَّ فِي خَيْرٍ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ژیانا وی ژ ژیانا خەلکی باشتر زەلامەکە سەرهەڤسارێ هەسپێ خۆ د رێکا خودێدا گرتبیت و ل سەر پشتا وی بفریت هەردەمێ گازیەکا جیهادێ یان قیژیەك گولێ بوو، ل سەر بفریت کوشتن یان مرن ژ جهێ وێ دڤێتن، یان زەلامەك دگەل چەند پەزکۆکان ل سەرێ چیایەکێ بیت ژ ڤان سەرێت چیایان، یان ل نهالەکێ ژ ڤان نهالان بیت، نڤێژان دکەت و زەکاتێ ددەت و خودایێ خۆ دپەرێسیت هەتا مرن دهێتێ، چو دگەل خەلکی نینە باشی نەبیت (ما دێ چ خرابیا وی گەهیتە خەلکی و ئەو یێ ژ وان ڤەدەرە و تێکەلی وان نابیت).

« يَطِيرُ » أَي يُسرع. « ومَتْنُهُ »: ظَهْرُهُ. « وَالهَيْعَةُ »: الصوتُ للحربِ. «وَالفَزَعَةُ»: نحوهُ. وَ « مَظَانُّ الشَّيءِ »: المواضع التي يُظَنُّ وجودُه فيها. « والغُنَيمَةُ » بضم الغين تصغير الغنم. « الشَّعْفَةُ » بفتح الشِّين والعين: هي أَعْلى الجبَل.

70- باب فضل الاختلاط بالناس وحضور جمعهم وجماعاتهم ومشاهد الخير ومجالس الذكر معهم

وعيادة مريضهم وحضور جنائزهم ومواساة محتاجهم وإرشاد جاهلهم وغير ذلك من مصالحهم

لمن قدر على الأمر بالمعروف والنهي عن المنكر وقمع نفسه عن الإيذاء وصبر على الأذى .

بابەتێ خێرا تێکەلیێ دگەل خەلکی و بەرهەڤبوونا نڤێژێت وان یێت ب جەماعەت، و جەژنێت وان و روینشتنێت وا یێت زانینێ و خێرا روینشتنا جڤاتێت زکری دگەل وان و سەرەدانا نەساخێت وان و راستەرێکرنا نەزانێ وان و غەیری ڤێ ژ بەرژەوەندییێت وان بۆ وی یێ شیان ل سەر ئەمر ب باشیێ و نەهی ژ خرابیێ هەبیت و بشێت خۆ ژ ئیزاگەهاندنێ بشکێنیت و سەبری ل سەر ئیزاییێ بکێشیت

اعْلم أَن الاخْتِلاط بالنَّاسِ على الوَجْهِ الذي ذَكَرْتُهُ هو المختار الذي كان عليه رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وسائِرُ الأَنبياءِ صلواتُ اللَّهِ وسلامُه عليهم، وكذلك الخُلفاءُ الرَّاشدونَ، وَمَنْ بعدهُم من الصَّحَابةِ والتَّابعينَ، ومَنْ بَعدَهُم من عُلَمَاءِ المسلمينَ وأَخْيارِهم، وهو مَذْهَبُ أَكْثَرِ التَّابعينَ ومَنْ بعدَهُم، وَبِهِ قَالَ الشَّافعيُّ وأَحْمَدُ، وأَكْثَرُ الفُقَهَاءِ رضي اللَّه عنهم أَجمعين. قال تعالى: (وتَعاونُوا عَلى البِرِ والتَّقْوَى) [المائدة: 2] والآيات في معنى ما ذكرته كثيرة معلومة.

بزانە تێکەلی دگەل خەلکی ب وی رەنگێ مە گۆتی ئەوە یا دورست یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و هەمی پێغەمبەرێت دی سلاڤێت خودێ ل سەر وان بن ل سەر، و دیسا خەلیفێت وی یێت راستەرێکەر و یێت پشتی وان ژ سەحابان و دویفهاتیێت وان و یێت پشتی وان ژ زانایێت موسلمانان و باشێت وان و ئەڤە بۆچۆنا بارا پتر ژ تابعینانە و یێت پشتی وان و ب ڤێ شافعی و ئەحمەدی یا گۆتی و بارا پتر ژ فقه زانان خودێ ژ هەمیان رازی بیت، خودێ دبێژیت: و ل سەر باشی و پارێزکاریا خودێ هاریکارێت ئێک بن. و ئایەت ب ڤێ رامانا من گۆتی گەلەکن و د ئاشکرانە.

71- باب التواضع وخفض الجناح للمؤمنين

بابەتێ خۆشکاندن و خۆنەرمی و قەدرگرتنا خودان باوەران

قال الله تعالى: * (وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (الشعراء:215) * . **یێ نەرم و قەدرگر بە، بۆ وان خودان باوەرێت ب دویڤ تە کەفتین.** وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ) (المائدة: من الآية54) * . **گەلی خودان باوەران هەچیێ ژ هەوە، ژ دینێ خۆ دەرکەڤیت، [زیانێ ناگەهینیتە خودێ] خودێ دێ هندەکێت دی شوینا وان ئینیت، کو خودێ حەژ وان دکەت، و ئەو ژی حەژێ دکەن، د راستا موسلماناندا خۆ دشکێنن و بەرانبەر گاوران خورت و سەربلندن** وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوباً وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ) (الحجرات:13) * . **گەلی مرۆڤان، ب راستی مە هوین ژ نێر و مێیەکێ [ئانکوو زەلام و ژنەکێ کو ئادەم و حەوانە] یێت دایین، و مە هوین یێت کرینە ملەت ملەت و عەشیر عەشیر دا ئێک و دو بنیاسن؛ ب راستی یێ ژ هەوە هەمییان پتر ب رێز و رویمەت ل دەڤ خودێ، ئەوە یێ ژ هەوە هەمییان تەقواتر [ئانکوو یێ ژ هەوە هەمییان پتر ژ خودێ دترسیت]، و خودێ زێدە زانا و شارەزایە.** وقال تعالى: * (فَلا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى) (لنجم: من الآية32) * . **خۆ پاقژ نەدانن و مەدحێت خۆ نەکەن، ئەو چێتر دزانیت کی یێ ب تەقوایە.** وقال تعالى: * (وَنَادَى أَصْحَابُ الأَعْرَافِ رِجَالاً يَعْرِفُونَهُمْ بِسِيمَاهُمْ قَالُوا مَا أَغْنَى عَنْكُمْ جَمْعُكُمْ وَمَا كُنْتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ ، أَهَؤُلاءِ الَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ لا يَنَالُهُمُ اللَّهُ بِرَحْمَةٍ ادْخُلُوا الْجَنَّةَ لا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ وَلا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ) (لأعراف48_49) * **و خودانێت ناڤبڕێ (ئەعرافییان) گازی هندەك زەلامان [یێت دۆژەهی] کر، ب سەر و چاڤان دنیاسین، گۆتن: کۆمکرن [یا مالی و خزمەتکاران] و خۆمەزنکرنا هەوە چ مفا گەهاندە هەوە. ئەرێ ئەڤە [بەحەشتی] ئەون ئەوێت هەوە سویند دخوار خودێ دلۆڤانییێ ب وان نابەت [و ناچنە بەحەشتێ]؟ هەڕنە بەحەشتێ، نە ترس بۆ هەوە هەیە و نە هوین ب خەم دکەڤن.**

602- وعن عِيَاضِ بنِ حِمَارٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن الله أَوحَى إِلَيَّ أَنْ تَواضَعُوا حتى لا يَفْخَرَ أَحَدٌ عَلى أَحدٍ، ولا يَبغِيَ أَحَدٌ على أَحَدٍ » رواه مسلم.

و ژ عییازێ کورێ حیماری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ وەحی بۆ من هنارت، خۆ بشکێنن، هەتا کەس خۆ ل سەر کەسەکێ مەزن نەبینیت، و کەس دەست درێژیێ ل سەر کەسەکێ نەکەت.

603- وعَنْ أبي هريرة رضي الله عنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما نَقَصَتْ صَدقَةٌ من مالٍ، وما زاد الله عَبداً بِعَفوٍ إلاَّ عِزّاً، ومَا تَوَاضَعَ أَحَدٌ للهِ إلاَّ رَفَعَهُ اللهُ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو سەدەقە چو ژ مالی کێم ناکەت، و خودێ چو ژ بەندەیەکێ ب ئازاکرنێ زێدە نەکریە عەزیزی و سەربلندی نەبیت، و کەسێ بۆ خودێ خۆ نەشکاندیە، هەکە خودایێ ب هێز و مەزن نەبلند کربیت.

604- وعن أَنس رضي الله عنه أَنَّهُ مَرَّ عَلَى صِبيانٍ فَسَلَّم عَلَيْهِم وقال: كان النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَفْعَلُهُ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ ئەو ل بەر بچویکانرا دبۆری سلاڤ کره وان و گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە دکر.

605- وعنه قال: إِنْ كَانَتِ الأَمَةُ مِن إِمَاءِ المِدِينَةِ لَتَأْخُذُ بِيَدِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَتَنْطَلِقُ بِهِ حَيثُ شَاءَتْ. رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: جاریه هەبوو ژ جارییێت مەدینێ دەستێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگرت و دبره وی جهێ وێ دڤیا.

606- وعن الأسوَد بنِ يَزيدَ قال: سُئلَتْ عَائِشَةُ رضيَ الله عنها: ما كانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَصنعُ فِي بَيْتِهِ ؟ قالت: كان يَكُون فِي مِهْنَةِ أَهْلِهِ يَعني: خِدمَةِ أَهلِه فإِذا حَضَرَتِ الصَّلاة، خَرَجَ إِلى الصَّلاةِ، رواه البخاري.

و ژ ئەسوەدێ کورێ یەزیدی گۆت: پسیار ژ عائیشایێ ﷺ هاتەکرن: پێغەمبەری ﷺ ل مالا خۆدا چ دکر؟ گۆت: د شۆلێ مالا خۆدا بوو، ئانکو د خزمەتا کابانیا خۆدا بوو، و هەکە وەختێ نقێژێ دهات، دەردکەفته نقێژێ.

607- وعن أبي رِفَاعَةَ تَميم بن أُسَيدٍ رضي الله عنه قال: انْتَهَيْتُ إِلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهو يَخْطُبُ. فقلتُ: يا رسولَ الله، رجُلٌ غَرِيبٌ جَاءَ يَسْأَلُ عن دِينِهِ لا يَدري مَا دِينُهُ ؟ فَأَقْبَلَ عَلَيَّ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وتَركَ خُطْبتهُ حتى انتَهَى إِلَيَّ، فَأُتى بِكُرسِيٍّ، فَقَعَدَ عَلَيهِ، وجَعَلَ يُعَلِّمُني مِمَّا عَلَّمَه الله، ثم أَتَى خُطْبَتَهُ، فأَتمَّ آخِرَهَا. رواه مسلم.

و ژ ئەبی ریفاعەی، تەمیمێ کورێ ئوسەیدی ﷺ، گۆت: ئەز گەهشتمە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و وی خوتبه دخواند، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، مرۆڤەکێ نەیێ ڤێرێیە یێ هاتی پسیارێ ژ دینێ خۆ دکەت، نوزانیت دینێ وی چیە؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ خۆ دا من و خوتبا خۆ هێلا هەتا گەهشتیە من، کورسیکەك ئینا و ل سەر روینشتەخوار، و دەستهاڤێتێ یا خودێ نیشادای نیشا من دا، پاشی چۆ خوتبا خۆ، تمامکر هەتا دویماهیکێ.

608- وعن أَنسٍ رضي الله عنه أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان إِذَا أَكَلَ طَعَاماً لَعِقَ أَصابِعه الثلاثَ قال: وقال: « إِذَا سَقطَتْ لُقْمَةُ أَحَدِكُمْ، فَلْيُمِطْ عَنْها الأَذى، ولْيأْكُلْها، وَلا يَدَعْها للشَّيْطَانِ » وَأَمَرنا أَنْ تُسْلَتَ القَصْعَةُ قالَ: « فَإِنَّكُمْ لا تدْرُونَ فِي أَيِّ طَعامِكُمُ البَرَكَةُ» رواه مسلم.

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە زادەك خواربا سێ تلێت خۆ دمێتن و گۆت: گۆت: هەکە پارێ ئێک ژ هەوە کەفت، بلا راکەت، و بلا ئەو پیساتیا پێڤە پاقژکەت و راکەت، و بلا بخۆت، و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت. و ئەمرێ مە کر سێنیک بێتە ڤەمالین. و گۆت: هوین نوزانن کا بەرەکەت د کیژکێ دایە.

609- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما بعثَ اللَّهُ نَبِيّاً إِلاَّ رعى الغنَمَ » قالَ أَصحابه: وَأَنْتَ ؟ فقال: « نَعَمْ كُنْتُ أَرْعَاهَا على قَرارِيطَ لأَهْلِ مَكَّةَ » رواهُ البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ پێغەمبەر نەهنارتیە هەکە شڤانییا پەزی نەکربیت، هەڤالێت وی گۆتنێ: و تە؟ گۆت: بەلێ، ئەز بەر پەزێ خەلکێ مەکەهێ بووم سەر چەند قەراریتان (قەراریت: هندە پشکێت دینار و دەرهەمانە).

610- وعنهُ عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: لَوْ دُعِيتُ إلى كُراعٍ أَوْ ذِرَاعٍ لقبلتُ. وَلَوْ أُهْدى إِلَيَّ ذِراعٌ أَو كُراعٌ لَقَبِلْتُ » رواهُ البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئەز بێمە گازیکرن بۆ پێپکەکێ یان ملەکێ دێ قەبویل کەم، و هەکە ملەك یان پێپکەك بۆ من بێتە دیاریکرن دێ قەبویل کەم.

611- وعن أَنسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: كَانَتْ نَاقَةُ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم العَضْبَاءُ لاَ تُسبَقُ، أو لا تكَادُ تُسْبَقُ، فَجَاءَ أَعْرابِيٌّ عَلى قَعُودٍ لهُ، فَسبقَها، فَشَقَّ ذلك عَلى المسْلمِينَ حَتَّى عَرفَهُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: «حَقٌّ عَلى اللَّهِ أَنْ لاَ يَرْتَفِعَ شَيء مِنَ الدُّنْيَا إِلاَّ وَضَعَهُ» رواهُ البخاري.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: حێشترا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ عەزباء بەریکا وێ نەدهاتە راکرن، یان نێزیک بوو بەراهیکا وێ نەهێتە راکرن، کۆچەرە عەرەبەك ل سەر حێشترەکا سیارێ هات و بەراهیکا وێ راکر، ئەڤێ موسلمان ئێشاندن هەتا پێغەمبەری ﷺ ئەڤە زانی ئینا گۆت: حەقە ل سەر خودێ تشەك د دنیاییێدا بلند نەبیت هەکە نەئینیتە خوارێ.

72- باب تحريم الكِبْر والإعجاب

بابەتێ حەرامكرنا خۆمەزنكرنێ و خۆمەزن دیتنێ

قال الله تعالى: * (تِلْكَ الدَّارُ الأخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لا يُرِيدُونَ عُلُوّاً فِي الأرْضِ وَلا فَسَاداً وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) (القصص:83) * . ئەڤا تە بهیسی، و سالۆخا وێ بۆ تە هاتی ژیانا ئاخرەتێیە، ئەم دێ دەینە وان ئەوێت نە مەزناتی و نە ستەم د ئەردیدا دڤێت، نە ژی خرابی، و دویماهیکا باش هەر یا پارێزکارانە. وقال تعالى : * (وَلا تَمْشِ فِي الأرْضِ مَرَحاً) (الاسراء: من الآية37) * . ب شاهی و مەزناتی ل سەر ئەردی بریڤە نەچە. وقال تعالى: * (وَلا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلا تَمْشِ فِي الأرْضِ مَرَحاً إِنَّ اللَّهَ لا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ) (لقمان:18) * . ژ مەزناتی رویيێ خۆ ژ خەلکی وەرنەگێرە، و قەبە و دفن بلند بریڤە نەچە، ب راستی خودێ حەژ وان ناکەت ئەوێت قەبە و دفن بلند و زێدە ب خۆ شاهی. ومعنى * (تصعر خدك للناس) * : أي تميله وتعرض به عن الناس تكبرا عليهم . و * (المرح) * : التبختر . وقال تعالى: * (إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِنْ قَوْمِ مُوسَى فَبَغَى عَلَيْهِمْ وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لا تَفْرَحْ إِنَّ اللَّهَ لا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ) (القصص:76) *ب راستی قاروون ژ ملەتێ موسایی بوو، ڤێجا خۆ مەزن کر ل سەر سەرێ ملەتێ خۆ، و ستەم ل وان کر، و مە هند گەنجخانە دابوونێ، هەتا راکرنا کلیلێت وان ژی، بۆ دەستەکەکا ب هێزا زەلامان یا گران بوو، وەختێ ملەتێ وی [ئەوێت باوەری ئینایین] گۆتیيێ: د سەردا نەچە و بەتران نەبە، ب راستی خودێ حەژ بەترانان ناکەت. إلى قوله تعالى : * (فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الأرْضَ) (القصص: من الآية81) * مە ئەو [مەخسەد قاروون] ب مال و خانیڤە، د ئەردیدا برە خوار الآيات .

612- وعن عبدِ اللَّهِ بن مسعُودٍ رضيَ اللَّهُ عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَدْخُل الجَنَّةَ مَنْ كَانَ في قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مَنْ كِبرٍ » فقال رَجُلٌ: إنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أَنْ يَكُونَ ثَوْبُه حسناً، ونعلهُ حسنا قال: « إنَّ اللَّه جَمِيلٌ يُحِبُّ الجَمالَ الكِبْرُ بَطَرُ الحَقِّ وغَمْطُ النَّاسِ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ناچیتە بەحەشتێ هەرکەسێ تەمەت گرانییا پرتا ژ هەمییان بچویکتر ژ مەزناتییێ د دلێ ویدا هەبیت، زەلامەکێ گۆت: ب راستی مرۆڤی دڤێت جلکێ وی یێ جوان بیت و پێلاڤا وی یا جوان بیت، گۆت: ب راستی خودێ یێ جوانە و کار و بارێت وی هەمی یێت جوانن و حەژ خۆجوانکرنێ دکەت، مەزناتی نەوەرگرتن و زڤراندنا راستیێیە و کێمکرنا خەلکییە.

بَطَرُ الحقِّ: دفْعُهُ وردُّهُ على قائِلِهِ. وغَمْطُ النَّاسِ: احْتِقَارُهُمْ.

613- وعنْ سلمةَ بنِ الأَكْوع رضي الله عنه أَن رجُلاً أَكَل عِنْدَ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بشِمالِهِ فقال: « كُلْ بِيَمِينِكَ » قالَ: لاَ أَسْتَطِيعُ، قال: « لا اسْتَطَعْتَ » مَا مَنَعَهُ إِلاَّ الكِبْرُ. قال: فما رَفَعها إلى فِيهِ. رواه مسلم.

ژ سەلەمەیێ کورێ ئەکوەعی ﷺ، گۆت: زەلامەکێ ب دەستێ چەپێ ل دەف، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوار، گۆت: ب دەستێ راستێ بخۆ. گۆت: ئەز نەشێم. گۆت: نەشیان تەبگریت. مەزناتییێ پێڤەتر ئەو نەدا پاش، پشتی هنگی دەستێ خۆ بلند نەکرەڤە دەڤێ خۆ.

614- وعن حَارِثَةَ بنِ وهْبٍ رضي الله عنه قال: سَمِعْتُ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «أَلاَ أُخْبِرُكُمْ بِأَهْلِ النَّارِ ؟: كُلُّ عُتُلٍّ جَوَّاظٍ مُسْتَكْبِرٍ » متفقٌ عليه.

ژ حاریسەیێ کوریێ وەهبی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ئەرێ ئەز بۆ هەوە نەبێژم خەلکێ جەهنەمێ کینە؟ هەمی زڤر و هشک و زێدە مال کۆمکەر و زێدە مال گر و خۆمەزنکەرن وتقدَّم شرحُه في باب ضَعفَةِ المسلمينَ. و رامانا وێ د بابەتێ بێچارەیا موسلماناندا هات. بنێرە حەدیسا (252).

615- وعن أبي سعيدٍ الخُدريِّ رضيَ اللَّهُ عنه، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « احْتَجَّتِ الجَنَّةُ والنَّارُ، فقالت النَّارُ: فِيَّ الجَبَّارُونَ والمتَكَبِّرُونَ، وقالَتِ الجنَّةُ: فِيَّ ضُعَفاءُ النَّاسِ ومَسَاكِينُهُمْ. فَقَضَى اللَّه بيْنَهُمَا: إِنَّكِ الجَنَّةُ رَحْمَتِي، أَرْحَمُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ وإِنَّكِ النَّارُ عذَابِي، أُعَذِّبُ بِكِ مَنْ أَشَاءُ، ولِكِلَيْكُما عليَّ مِلْؤُها » رواهُ مسلم

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەحەشتێ و جەهنەمێ جڕە کرن، جەهنەمێ گۆت: حەق دژمن و یێ خەلکی دکێشنە بن دەستێ خۆڤە، و خۆمەزنکەر یێت مندا، بەحەشتێ گۆت: بێچارێت خەلکی و قەلەندەرێت وان یێت مندا، خودێ حوکم د ناڤبەرا واندا کر: تو بەحشت دلۆڤانییا منی، یێ من بڤێت ب تە دێ دلۆڤانییێ پێ بەم، و تو جەهنەم ئیزایا منی، یێ من بڤێت ب تە دێ ئیزا دەم.

616- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَنْظُرُ اللَّه يَوْم القِيامةِ إلى مَنْ جَرَّ إزارَه بَطَراً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رۆژا قیامەتێ خودێ ب چاڤێ دلۆڤانییێ نا بەرێخۆدەتە وی یێ ئیزارێ خۆ ژ خۆ مەزنکرن و بەترانی دویف خۆرا دکێشیت.

617- وعنه قال: قالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ثَلاثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّه يَوْمَ القِيامَةِ، وَلا يُزَكِّيهِمْ، وَلاَ يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ، وَلهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ: شَيْخٌ زانٍ، ومَلِكٌ كَذَّابٌ، وعائلٌ مُسْتَكْبِرٌ» رواهُ مسلم « العائِلُ »: الفَقِير.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان خودێ رۆژا قیامەتێ ئاخفتنا دلۆڤانییێ و رازیبوونێ دگەل نائاخڤیت، و گونەهێت وان ژێ نابەت و کریارێت وان قەبویل ناکەت، و ب چاڤێ دلۆڤانییێ بەرێ خۆ نادەتێ، و ئیزایەکا گران بۆ وانە: پیرەمێرێ زناکەر، و مەلکێ درەوین، و هەژارێ خۆمەزنکەر.

618- وعنه قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قال اللَّه عزَّ وجلَّ: العِزُّ إزاري، والكِبْرياءُ رِدَائِي، فَمَنْ يُنَازِعُني في واحدٍ منهُما فقدْ عذَّبتُه » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ ب هێز و مەزن گۆت: بلندی ئیزارێ منە و مەزنی عەبایێ منە (مەخسەد پێ کا چاوا هەر ئێکێ ئیزار و عەبایێ خۆ هەیە و یێت ب ویڤە تایبەتن و نابیت کەس دگەل پشکدار بیت هۆسا بلندی و مەزنی سالۆخەتێت خودێ

ب تنێنه و نابیت بەنده هەڤرکیا وی د سالۆخەتێت ویدا بکەن) هەرکەسێ هەڤرکیا مـن د ئێـک ژ وانادا بکەت، ب راستی من ئەو ئیزادا.

619- وعنْه أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بيْنَمَا رَجُلٌ يَمْشِي في حُلَّةٍ تُعْجِبُه نفْسُه، مرَجِّلٌ رأسَه، يَخْتَالُ في مَشْيَتِهِ، إِذْ خَسَفَ اللَّهُ بِهِ، فهو يَتَجَلْجَلُ في الأَرْضِ إلى يوْمِ القِيامةِ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەختەکێ زەلامەك ب جلکەکێ جوان دچۆ ب خۆ یێ شاهی بوو، سەرێ وی یێ شەکری بوو، و د رێڤەچۆنا خۆدا، خۆ قەبە و دفن بلند کر، و ئەو یێ هۆسا خودێ د ئەردیدا برە خوار و ئەو هەتا رۆژا قیامەتێ یێ د ئەردیدا دچیتە خوارێ.

« مُرجِّلٌ رَأْسَهُ » أَي: مُمَشِّطُهُ. « يَتَجلْجَلُ » بالجيمين: أَيْ: يغُوصُ وينْزِلُ.

620- وعن سَلَمَة بنِ الأَكْوع رضيَ اللَّه عنه قال: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يزَالُ الرَّجُلُ يَذْهَبُ بِنفْسِهِ حَتَّى يُكْتَبَ في الجَبَّارينَ، فَيُصِيبُهُ ما أَصابَهُمْ » رواهُ الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ سەلەمێ کورێ ئەکوەعی رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەردەوام مرۆڤ دێ خۆ بلند و مەزن کەت هەتا ژ حەق دژمن و خۆمەزنکەران دئێتە نڤیسین، ڤێجا یا گەهشتیە وان دێ گەهیتە وی.

« يَذْهَبُ بِنَفْسِهِ » أَي: يَرْتَفعُ وَيَتَكَبَّرُ.

73- باب حسن الخلق

بابەتێ باش سنجییێ

قال الله تعالى: * (وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ) (القلم:4)* . و بێگۆمان تو خودانێ رەوشتەکی زێدە پـــاك و بلنـــدی. وقـال تعـالى : * (وَالْكَـاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَـافِينَ عَـنِ النَّـاسِ وَاللَّهُ يُحِـبُّ الْمُحْسِـنِينَ) (آل عمران:134) * . و کەربا خۆ دادعـویرن و ڤەدشێـرن [ژ کەربانـدا سـتەمێ ل کەسـێ ناکـەن] و د راستا خۆدا خەلـکی ئازا دکەن، و خودێ ژی حەژ قەنجیکاران دکەت.

621- وعن أَنسٍ رضيَ اللَّه عنه قال: كانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَحْسنَ النَّاسِ خُلقاً. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ هەمی مرۆڤان سنج و رەوشت پـاك و باشتر بوو.

622- وعنه قال: مَا مَسِسْتُ دِيباجاً ولاَ حَرِيراً أَلْيَنَ مِنْ كَفِّ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَلاَ شَمَمْتُ رائحَةً قَطُّ أَطْيَبَ مِن رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَلَقَدْ خَدَمْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عشْرَ سِنينَ، فَما قالَ لي قَطُّ: أُفٍّ، وَلا قالَ لِشَيْءٍ فَعلْتُهُ: لِمَ فَعَلْتَهُ؟ ولا لشيءٍ لَمْ افعَلْهُ: أَلاَ فَعَلْتَ كَذا ؟ متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من دەست نەکریە کراسەکێ ئارمویشـی و ئارمویشـەکێ ب خـۆ ژ دەسـتێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەرمتر و من چو جار بێهن نەکریە بێهن خۆشیەکێ ژ پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ بهێن خۆشتر و ب راستی من دەھ سالان خزمەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یا کری، و جارەکێ نەگۆتیە من ئۆف (ئاخفتنەکا بێزارییێیە)، و نەگۆتیە تشەکێ من کری: تـە بۆچـی کـر؟ و تشـتەکێ من نەکری، بلا تە ئەڤە کربا.

623- وعن الصَّعبِ بنِ جَثَّامَةَ رضيَ اللَّهُ عنه قال: أَهْدَيْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِماراً وَحْشِياً، فَرَدُّهُ عليَّ، فلمّا رأَى مَا في وَجْهي قالَ: « إِنَّا لَمْ نَرُدَّهُ عَلَيْكَ إِلاَّ لأَنَّا حُرُمٌ » متفقٌ عليه.

و ژ سەعبێ کورێ جەسامەی ﷺ گۆت: من کەرەکێ کـویڤی بـۆ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ کرە دیاری، زڤراندەڤە، ڤێجا دەمێ یا سەر و چاڤێت مـن دیتـی گـۆت: ب راسـتی مـە ل تـە نەزڤراندیە ژبەر هندێ نەبیت ئەم ییێت ئیحرامااندا.

624- وعن النَّوَّاسِ بنِ سمعانَ رضي اللَّه عنه قال: سأَلتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عنِ البِرِّ والإِثمِ فقالَ: « البِرُّ حُسنُ الخُلُقِ، والإِثمُ: ما حاكَ في نَفْسِكَ، وكَرِهْتَ أَنْ يَطَّلعَ عَلَيْهِ النَّاسُ » رواهُ مسلم.

و ژ نەواسێ کورێ سەمعانی ﷺ گۆت: من پسیارا چاکییا راست و دورست و گونەهێ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کر، گۆت: چاکییا راست و دورست سنج باشییە، و گونەھ ئەوە یا دلـێ تە ل سەر نەراوەستیت، و تە نەڤێت خەلـک ب سەر هەلـبیت.

625- وعن عبد اللَّهِ بن عمرو بن العاص رضي اللَّه عنهما قال: لم يكن رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَاحِشاً ولا مُتَفَحِّشاً. وكانَ يَقُولُ: « إِنَّ مِن خِيارِكُم أَحْسَنَكُم أَخْلاقاً » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ عەمرێ کوڕێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ نە یێ ئاخفتن و کار و کریار کەشەفرێت بوو و نە یێ کەشەفرێتخواز بوو د گۆتن و کار و کریارێت خۆدا و دگۆت: ب راستی باشێت هەوە ئەون، یێت سنج و رەشت باشتر ژ هەوە.

626- وعن أبي الدرداءِ رضي الله عنه: أن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « ما من شَيءٍ أَثْقَلُ في ميزَانِ المؤمِنِ يَومَ القِيامة من حُسْنِ الخُلُقِ. وإنَّ الله يُبغِضُ الفَاحِشَ البَذِيّ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی دەرداء رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تشتەك د ترازیا موسلمانیدا رۆژا قیامەتێ ژ سنج و رەوشت باشیێ گرانتر نینە، و ب راستی خودێ حەژ گۆتن و کریار و کەشەفرێتێ ئاخفتن پیس ناکەت.

« البِذيُّ »: هو الذي يَتَكَلَّم بالفُحْشِ. ورِديء الكلامِ.

627- وعن أبي هُريرة رضيَ الله عنه قال: سُئِلَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنْ أَكثرِ مَا يُدْخلُ النَّاس الجَنَّةَ ؟ قال: « تَقْوى اللهِ وَحُسنُ الخُلُق وَسُئِلَ عن أَكثرِ مَا يُدْخِلُ النَّاسَ النَّارَ فَقَالَ: « الفَمُ وَالفَرْجُ ».رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن ژ تشتێ ژ هەمیان پتر مرۆڤی دبەتە بەحەشتێ؟ گۆت: ترسا خودێ و سنج و رەشت باشی و پسیار لێ هاتەکرن ژ تشێ ژ هەمیان پتر مرۆڤی دبەتە جەهنەمێ؟ گۆت: دەڤ (مەخسەد پێ ئاتافێت دەڤییە) و نافلنگ.

628- وعنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَكْمَلُ المؤمِنِينَ إِيمَاناً أَحسَنُهُم خُلُقاً، وخيارُكُم خِيَارُكُمْ لِنِسَائِهِمْ ».رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ژ خودان باوەران باوەری تەکویز تمامتر ئەوە یێ سنج و رەوشتێ وی باشتر، و باشترینێت هەوە ئەون یێت بۆ ژنێت خۆ د باشتر بن.

629- وعن عائشةَ رضيَ الله عنها، قالت سمعت رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إِنَّ الْمؤْمِنَ لَيُدْرِكُ بِحُسنِ خُلُقِه درَجةَ الصائمِ القَائمِ » رواه أبو داود.

ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راست موسلمان ب سنج و رەوشت باشیا خۆ دگەهیتە دەرەجا رۆژیگرێ شەڤ نڤێژکەر.

630- وعن أبي أُمَامَة الباهِليّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَنا زَعِيمٌ ببَيتٍ في رَبَضِ الجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ المراءَ. وَإِنْ كَانَ مُحِقّاً، وَببيتٍ في وَسَطِ الجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الكَذِبَ، وإن كَانَ مازِحاً، وَببيتٍ في أعلى الجَنَّةِ لِمَن حَسُنَ خُلُقُهُ » حديث صحيح، رواه أبو داود بإسناد صحيح. « الزَّعِيمُ »: الضَّامِنُ.

و ژ ئەبی ئومامێ باهلی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز کەفیلم ب مالەکێ ل دۆرماندۆرێت بەحەشتێ: بۆ وی یێ جەدەلکێشیێ بهێلیت خۆ هەکە یێ حەق ژی بیت،

و ب مالەکێ ل نیڤا بەحەشتێ یێ درەوێ بهێلیت خۆ ب ترانەڤە ژی و ب مالەکێ ل سەرێ بەحەشتێ بۆ وی یێ سنج و رەوشت باش بیت.

631- وعن جابر رضي الله عنه أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إن مِنْ أَحَبِّكُم إِلَيَّ، وَأَقْرَبِكُمْ مِنِّي مَجلساً يَومَ القِيَامَةِ، أَحَاسِنَكُم أَخلاقاً. وإِنَّ أَبْغَضَكُم إِلَيَّ وَأَبْعَدكُم مِنِّي يومَ الْقِيامةِ، الثَّرْثَارُونَ والمتَشَدِّقُونَ وَالمتَفَيْهِقُونَ » قالوا: يا رسول الله قَدْ عَلِمْنَا الثَرْثَارُونَ وَالمتَشَدِّقُونَ، فَمَا المتَفيْهِقُونَ ؟ قال: « المتَكَبِّرُونَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رۆژا قیامەتێ یێ ژ هەوە خۆشتڤیتر بۆ من و جه نێزیکتر بۆ من، یێت ژ هەوە سنج و رەوشت باشتر، و ب راستی رۆژا قیامەتێ یێ ژ هەوە نەخۆشتڤیتر بۆ من و جه دویرتر بۆ من، پربێژن و ئاخفتن مەزنن و دەڤ پەحنن (یێت دەڤ تژی دئاخڤن ژ خۆمەزنکرن)، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ مە زانی پربێژ و ئاخفتن مەزن کینە موتەفەیقە کینە گۆت: خۆمەزنکەرن.

« الثَّرثَارُ »: هُوَ كَثِيرُ الكَلامِ تَكلُّفاً. « وَالمتَشَدِّقُ »: المتَطاوِلُ عَلى النَّاسِ بِكَلامِهِ، وَيتَكَلَّمُ بِملءِ فيه تَفَاصُحاً وَتَعْظِيماً لكلامِهِ، « وَالمتَفَيْهِقُ »: أَصلُهُ مِنَ الفَهْقِ، وهُو الامْتِلاءُ، وَهُوَ الذي يَمْلأُ فَمَهُ بِالكَلامِ، وَيَتَوَسَّعُ فيه، وَيُغْرِب بِهِ تَكَبُّراً وَارتِفَاعاً، وإِظْهَاراً للفَضِيلَةِ عَلى غيرِهِ.

وروى الترمذي عن عبد الله بن المباركِ رحِمه الله في تَفْسير حُسْنِ الخُلُقِ قال: هُوَ طَلاقَةُ الوجه. وبذلُ المعرُوف، وكَفُّ الأَذَى.

74- باب الحلم والأناة والرفق

بابەتێ نەرم و حەلیمی و سەرخۆیی و هێدی هێدییاتیێ

قال الله تعالى : * (وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (آل عمران:134) * . و كەربا خۆ دادعـویرن و ڤەدشێـرن [ژ كەربانـدا سـتەمێ ل كەسـێ ناكـەن] و د راسـتا خـۆدا خەلكی ئازا دكەن، و خودێ ژی حـەژ قـەنجیكاران دكـەت. وقال تعالى : * (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) (لأعراف:199) *. لێنەگرتنێ و كار و ئالییێ ساناهی بگـرە، و فـەرمانێ ب كار و كریارێت قەنج بكـە، و رویـیێ خـۆ ژ نـەفامان وەرگێـرە وقال تعالى: * (وَلا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلا السَّيِّئَةُ ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ ، وَمَا يُلَقَّاهَا إِلآ الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا إِلآ ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ) (فصلت:24_35) * . باشی و خرابی وەكی ئێک نابن؛ یا چێتر، خـرابییێ پێ نەهێلە، ئەگەر تە ئەڤە كر، هنگی دێ بینی ئەوێ دژمنـایی د ناڤبـەرا تـە و ویـدا هـەی، دێ وەكی هەڤالەكێ نێزیک و خۆشتڤی لـێ ئێت. و كەس ناگەهیتە ڤێ پلـەیێ [كـو باشـییێ شـوینا خرابییێ دانیت]، ئەو نەبن ئەوێت سەبركێش، و كەس وەناكەت، خودان خێرەكێ مەزن نەبیت. وقال تعالى: * (وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ) (الشورى:43) * . و یێ سەبرێ [ل سەر زولمێ] بكێشیت، و [ل زۆرداریێ خۆ] ببۆریت، ئەڤە [سەبركێشان و لێـبۆرین] ژ وان كارانـە یێـت كـو دڤێت مرۆڤ ل سەر یێ هشیار و رژد بیت.

632- وعـن ابـنِ عَبَّـاسٍ رَضـيَ اللَّهُ عَنْهُمـا قَـالَ: قَـالَ رَسُـولُ اللَّه صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم لأَشَـجِّ عبْـدِ الْقَيْس: « إِنَّ فيك خَصْلَتَيْنِ يُحِبُّهُمَا اللَّهُ: الحِلْمُ وَالأَنَاة » رَواهُ مُسلم.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە ئەشەججی عەبدلقەیسی: دوو ساخلەت یـێ ل دەف تـە هـەین، خـودێ حـەژێ دكـەت: نـەرم و حـەلیمی و ل سەرخۆیی (دگۆتن و كار و كریاراندا).

633- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه رفيقٌ يُحِبُّ الرِّفْقَ في الأَمْرِ كُلِّه » متفقٌ عليه.

ژ عائیشـایێ رضی الله عنها، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: ب راسـتی خـودێ یـێ بێنفرەهە ل سەر زادانێ و حەز ژ نەرم و حەلیمیێ دكەت د هەمی كار و باراندا.

634- وعنها أَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ اللَّهَ رَفِيقٌ يُحِبُّ الرِّفقَ، وَيُعْطِي على الرِّفق مالا يُعطي عَلى العُنفِ وَما لا يُعْطِي عَلى ما سِوَاهُ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ یێ بێنفرەهە ل سەر زادانـێ و حەز ژ نەرم و حەلیمیێ دكەت و وێ ل سەر نـەرم و حـەلیمیێ ددەت یـا ل سـەر رەقـی و زڤـریێ نەدەت و یا ل سەر غەیری وێ نەدەت.

635- وعنها أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الرِّفقُ لا يَكُونُ في شيءٍ إِلاَّ زَانَهُ، وَلا يُنْزَعُ مِنْ شَيءٍ إِلاَّ شَانَهُ » رواه مسلم.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەرم و حەلیمی د چو تشتاندا نابیت هەکە جوان نەکەت و ژ چو تشتان ناهێتە کێشان هەکە کرێت نەکەت.

636- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: بَال أَعْرَابِيٌّ فِي المسجِد، فَقَامَ النَّاسُ إِلَيْه لِيَقَعُوا فِيهِ، فقال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: دَعُوهُ وَأَرِيقُوا عَلى بَوْلِهِ سَجْلاً مِنْ مَاءٍ، أَوْ ذَنُوباً مِن مَاءٍ، فَإِنَّما بُعِثتُم مُيَسِّرِينَ ولَمْ تُبْعَثُوا مُعَسِّرِينَ » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: کۆچەرە عەرەبەکێ میزتە مزگەفتێ (مەخسەد مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ) خەلک لێ رابوون دا بکەڤنێ (خەبەرا بێژنێ یان بقوتن یان بشکێنن) پێغەمبەری ﷺ گۆت: بهێلن، و دۆلکەکێ ئاڤێ ب سەر میزا ویداکەن، ب راستی هوین ساناهیکەر ییێت هاتینە هنارتن و نە زەحمەت ئێخ هاتینە هنارتن.

« السَّجْلُ » بفتح السين المهملة وإسكان الجيم: وَهِيَ الدُّلوُ المِمْتَلِئَةُ ماء، كَذلِكَ الذَّنُوبُ.

637- وعن أَنس رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يسِّرُوا وَلا تُعَسِّروا. وَبَشِّرُوا وَلا تُنَفِّرُوا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: کار و باران ساناهیکەن و ب زەحمەت نەئێخن، و مزگینیا خێر و خۆشیێ بکەن و مرۆڤ رەڤین نەبن (کار و بارێ دینی وەلێ نەکەن خەلک ژێ برەڤن).

638- وعن جرير بن عبد الله رضي الله عنه قال: سمعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «مَنْ يُحْرَمِ الرِّفْقَ يُحْرِمِ الخَيْرَ كُلَّهُ » رواه مسلم.

ژ جەریرێ کورێ عەبدوللایی رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ ژ نەرم و حەلیمیێ بێ بار بوو ئەو ژ خێرێ و باشیێ هەمیێ بێ بار بوو.

639- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رَجُلاً قال للنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَوْصِنِي قال: « لا تَغْضَبْ » فَرَدَّدَ مِرَاراً، قال: « لا تَغْضَبْ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه، زەلامەکی گۆتە پێغەمبەری ﷺ من شیرەت بکە و ئەمری ل من بکە. گۆت: کەربێت خۆ ڤەنەکە چەند جاران ڤەگێرا، گۆت: کەربێت خۆ ڤەنەکە.

640- وعن أبي يعلَى شدَّاد بن أَوسٍ رضي الله عنه، عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ اللهَ كَتَبَ الإِحسَان على كُلِّ شَيءٍ، فإذا قَتلتُم فَأَحسِنُوا القِتْلَةَ وَإِذَا ذَبَحْتُم فَأَحْسِنُوا الذِّبْحَة وليُحِدَّ أَحَدُكُم شَفْرَتَه وَلْيُرِحْ ذَبِيحَتَهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی یەعلا، شەدادێ کورێ ئەوسی ژ پێغەمبەرێ ﷺ ب راستی خودێ کارجوانی و بنەجهی د هەمی تشتاندا یێ واجب کری، ڤێجا هەکە هەوە کوشت جوان و بنەجهە کوشتنێ بکەن، (مەخسەد پێ د حدود و قیساساندا) و هەکە هەوە ڤەکوشت جوان و بنەجهە ڤەکوشتنێ بکەن، و ئێک ژ هەوە بلا کێرا خۆ خۆش کەت و ڤەکوشتییا خۆ مرتاح کەت (کێرێ ل سەر ستۆی گیرۆ نەکەت و حێل ل ئەردی نەدەت کێرێ پێش چاڤان خۆش نەکەت ...هتد).

641- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: مَا خُيِّر رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَينَ أَمْرينِ قَطُّ إلاَّ أَخذَ أَيْسَرَهُمَا، مَا لَم يَكُن إثماً، فإنْ كانَ إثماً كَانَ أَبعد النَّاسِ مِنْهُ. ومَا انتَقَمَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِنَفْسِهِ فِي شَيءٍ قَطُّ، إلاَّ أَن تُنتَهكَ حُرْمَةُ اللهِ، فَينتَقِم للهِ تعالى. متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: چو جار پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د مابەینا دوو تشتاندا (کارێ دنیایێ بیت یان یێ دینی) ژێگرتن بۆ نەهاتیە دان هەکە یێ ساناهیتر نەگرتبیت، هندی گونەه نەبیت هەکە گونەه با ئەو ژ هەمی مرۆڤان ژێ دویرتر بوو، و د چو تشتاندا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ خۆ تۆل نەڤەکریە ژبلی ئەمر و نەهیێت خودێ هاتبانە شکاندن هنگی تۆل بۆ خودێ دستاند.

642- وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلا أَخْبِرُكُمْ بِمَنْ يَحْرُمُ عَلى النَّارِ أَوْ بِمَنْ تَحْرُمُ عَلَيْهِ النَّارُ ؟ تَحْرُمُ على كُلِّ قَرِيبٍ هَيِّنٍ لَيِّنٍ سَهْلٍ».رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن مەسعود ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز بۆ هەوە نەبێژم کا کی ل سەر ئاگری حرام دبیت، یان ئاگر ل سەر کێ حەرام دبیت؟ ئاگر ل سەر هەر ئێکێ ب باشیا خۆ نێزیکی خەلکی، و یێ بۆ خۆ و دنیا خۆ ب ساناهی، و یێ بۆ خەلکی و هەوجەیێت وان و کرنا خێرێ نەرم، و یێ ب ساناهی بۆ ب جهئینانا هەوجەیێت خەلکی.

75- باب العفو والإعراض عن الجاهلين

بابەتێ ئازاكرنێ و روى وەرگێرانێ ژ نەزان و بێفامان

قال الله تعالى : * (خُذِ الْعَفْوَ وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ) (لأعراف:199) *. لێـنەگرتنێ و كار و ئالییێ ساناهی بگرە، و فەرمانێ ب كار و كریارێت قەنج بكـە، و رویـیێ خـۆ ژ نـەفامان وەرگێرە وقال تعالى: * (فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ) (الحجر: من الآية85) * . تو ل وان ببۆرە، لێبۆرینەكا نەرم و حەلیم. وقال تعالى: * (وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ) (النور: من الآية22) * . و بلا ل وان ببۆرن و چاڤێ خۆ ژ وان بگرن و ئازا بكەن، ما هەوە نەڤێت خـودێ ل هـەوە نـەگریت و گونەهێت هەوە ژێ ببەت، و خودێ ب خۆ گونـەهـ ژێـبەر و دلـۆڤانـە. وقال تعالى : * (وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (آل عمران:134) * . و ییێت د راستا خۆدا خەلكی ئازا دكەن، و خـودێ ژی حەژ قەنجیكاران دكەت. وقال تعالى : * (وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ) (الشورى:43) * و یێ سەبرێ [ل سەر زولمێ] بكێشیت، و [ل زۆردارێ خۆ] ببۆریـت، ئەڤـە [سەبركێشـان و لێبۆرین] ژ وان كارانە ییێت كو دڤێت مرۆڤ ل سەر یێ هشـیار و رژد بیـت. والآيات في الباب كثيرة معلومة .

643- وعن عائشة رضي الله عنها أنها قالت للنبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: هل أَتى عَلَيْكَ يَوْمٌ كَانَ أَشدَّ مِنْ يوم أُحُدٍ ؟ قال: « لَقَدْ لَقِيتُ مِنْ قَومِكِ، وكَان أَشدُّ ما لَقِيتُ مِنْهُمْ يوْم العقَبَةِ، إِذْ عرَضتُ نَفسِي على ابْنِ عَبْدِ يَالِيلَ ابنِ عبْدِ كُلال، فلَمْ يُجبنِي إِلى ما أَردْتُ، فَانْطَلَقْتُ وَأَنَا مَهْمُومٌ على وَجْهِي، فلَمْ أَسْتَفِقْ إِلاَّ وَأَنا بقرنِ الثَّعالِبِ، فَرفَعْتُ رأْسِي، فَإِذا أَنَا بِسحابَةٍ قَد أَظلَّتني، فنَظَرتُ فَإِذا فِيها جِبريلُ عليه السلام، فنَاداني فقال: إِنَّ الله تعالى قَد سَمِع قَولَ قومِك لَكَ، وَما رَدُّوا عَلَيكَ، وَقد بعثَ إِلَيك ملَكَ الجبالِ لِتأْمُرهُ بما شِئْتَ فِيهم فَنَادَانِي ملَكُ الجِبَالِ، فَسلَّمَ عَليَّ ثُمَّ قال: يا مُحَمَّدُ إِنَّ الله قَد سمعَ قَولَ قَومِكَ لَكَ، وأَنَا مَلَكُ الجِبالِ، وقَدْ بَعَثَنِي رَبِّي إِلَيْكَ لِتأْمُرَنِي بِأَمْرِكَ، فَمَا شئتَ: إِنْ شئْتَ: أَطْبَقْتُ عَلَيهِمُ الأَخْشَبَيْنِ » فقال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بلْ أَرْجُو أَنْ يُخْرِجَ اللَّه مِنْ أَصْلابِهِم منْ يعْبُدُ اللَّه وَحْدَهُ لا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، وێ گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژەك ب سەر تەرا هاتیە ژ رۆژا ئوحودێ گرانتر؟ گۆت: ب راستی من گەلەك ژ مرۆڤێت تە یێ دیتی، و یا ژ هەمیان گرانتر مـن ژ وان دیتی رۆژا عەقەبێ بوو (دبیت مەخسەد پێ ئەو رۆژ بیت یا چۆیە تائیفێ) مـن هاریكـاری ژ ئیبن عەبد یالیلێ كورێ عەبدی كولالی خواست بەرسڤا من بۆ تشتێ من دڤیا نەدا، ئـەز دویـف سەرێ خۆ چۆم و ئەز یێ خەمگین، ئەز نەهاتمە سەر هشێت خۆ ل چیاكێ رێـڤیان نـەبیت (قـەرن: چیایێ بچویكە، ئەڤرۆ جهێ ئیحرام بەستنێیە بۆ خەلكێ نەجدێ) من سەرێ خۆ بلندكر، من هند دیت عەورەكی سیبەرا ل من كری، من هۆ بەرێ خۆ دایێ، جبریل سلاڤ ل سەر بن تێدا بوو، گازی من كر، و گۆت: ب راستی خودێ ئاخفتنا ملەتێ تە گۆتیە تە گولێ بوو، و چاوا بەرسڤا تە دان، و ب راستی ملیاكەتێ چیایان بۆ تە یێ هنارتی دا تو وێ فـەرمانا تـە بڤێـت د راسـتا وانـدا لـێ بكەی، ملیاكەتێ چیایان گازی من كر، و سلاڤ كرە من پاشـی گـۆت: یـا موحەممـەد ب راسـتی خودێ ئاخفتنا ملەتێ تە گۆتیە تە گولێ بوو، و ئەز ملیاكەتێ چیایانم و ئەز یێ هنـارتیم دا تـو

وێ فەرمانا تە بڤێت د راستا واندا ل من بکەی، هەکە تە بڤێت دێ هەردوو چیاییێت دۆرماندۆر مەکەهێ ب سەر واندا گەهینمە ئێک، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەخێر، بەلکی ئەز هیڤی دکەم خودێ وی ژ پشتا وان دەربێخیت یێ خودێ ب تنێ بپەرێسیت و چو تشتان بۆ نەکەتە شریک.

« الأَخْشبان »: الجبلان المحِيطَان بمكَّة.. والأَخْشَبُ: هو الجبل الغليظ.

644- وعنها قالت: ما ضرَبَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم شَيْئاً قَطُّ بِيَدِهِ، ولا امْرأَةً ولا خادِماً، إلاَّ أَنْ يُجَاهِدَ في سَبِيل اللهِ، وما نِيل منْهُ شيء قَطُّ فَيَنتَقِم مِنْ صاحِبِهِ إلاَّ أَنْ يُنتَهَكَ شَيء مِن مَحَارِمِ اللهِ تعالى: فَيَنْتَقِمَ للهِ تعالى. رواه مسلم.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چو جار ب دەستێ خۆ ل چو تشتان نەدایە و نە ژنەکێ و نە خزمەتکارەکێ ژ بلی ئەو جیهادێ د رێکا خودێدا بکەت، و کەسەکێ چو جار تشت نەگەهاندیێ و تۆل ل خودانێ وی تشتی ڤەکربیت ژبلی کو تشتەك ژ ئەمر و نەهییێت خودێ هاتبانە شکاندن هنگی تۆل بۆ خودێ دستاند.

645- وعن أَنس رضي الله عنه قال: كُنتُ أَمْشِي مَعَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وعليه بُردٌ نَجْرَانِيٌّ غلِيظُ الحَاشِيةِ، فأَدركَهُ أَعْرَابِيٌّ، فَجبذهُ بِرِدَائِهِ جَبْذَة شَديدَةً، فَنظرتُ إلى صفحة عاتِقِ النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وقَد أَثَّرَت بِها حَاشِيةُ الرِّداءِ مِنْ شِدَّةِ جَبذَتِهِ، ثُمَّ قال: يَا مُحَمَّدُ مُرْ لي مِن مالِ اللهِ الذي عِندَكَ. فالتَفَتَ إِلَيْه، فضحِكَ، ثُمَّ أَمر لَهُ بعَطَاءٍ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: ئەز دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دچۆم و عەبایەکێ نەجرانی یێ لفک ستویر و زڤر ل بەر بوو، کۆچەرە عەرەبەك گەهشتێ، ب عەبایێ ویڤە کێشا کێشانەکا ب هێز، من بەرێ خۆ دا رویێ پاتکا پێغەمبەری ﷺ لفکا عەبای جهێ خۆ تێدا کربوو، ژ کێشانا وی یا ب هێز، پاشی گۆت: یا موحەممەد ئەمری ب مالێ خودێ یێ ل دەف تە بۆ من بکە، لێ زڤری و کرە کەنی، پاشی فەرمان ب دانەکێ بۆ کر.

646- وعن ابن مسعود رضي الله عنه قال: كأَنِّي أَنظُرُ إلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَحْكِي نَبِيّاً مِن الأَنبياءِ، صلوَاتُ اللهِ وَسلامُه عَلَيهم، ضَرَبَهُ قَومُهُ فَأَدموهُ، وَهُوَ يَمسَحُ الدَّمَ عَنْ وَجهِهِ، ويقول: « اللَّهُمَّ اغفِرِ لِقَومي فَإِنَّهُم لا يَعْلَمُونَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ گۆت: هەروەکی ئەز بەرێ خۆ ددەمە پێغەمبەری ﷺ و ئەو بەحسێ پێغەمبەرەکێ ژ پێغەمبەران د کەت سلاڤێت خودێ ل سەر وان هەمیان بیت ملەتێ وی یێ لێ دای و یێ خوینەلۆك کری و ئەو خوینێ ل سەر و چاڤێت خۆ ڤەدمالیت و دبێژیت:" یا خودێ گونەهێت ملەتێ من ژێ ببە ئەو یێت نەزانن"(مەخسەد پێ گونەها ڤێ کریارێ نە هەمی گونەهان و حەقێ خۆ یێ کەسایەتی ب وان هێلا).

647- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَيس الشَّديدُ بِالصُّرعَةِ، إِنَّما الشديدُ الذي يَمْلِكُ نفسهُ عِند الغضبِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، پێغەمبەری ﷺ گۆت: یێ ب هێز نەئەوە یێ گەلەك خەلکی بێخیت، بەلێ یێ ب هێز ئەوە یێ وەختێ کەربێ بشێتە خۆ.

76- باب احتمال الأذى

بابەتێ تەحەملا ئەزیەتێ

قال الله تعالى : * (وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ) (آل عمران:134) * . **و ییێت کەربا خۆ دادعویرن و ڤەدشێرن [ژ کەرباندا ستەمێ ل کەسێ ناکەن] و د راستا خۆدا خەلکی ئازا دکەن، و خودێ ژی حەژ قەنجیکاران دکەت.** وقال تعالى: * (وَلَمَنْ صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَلِكَ لَمِنْ عَزْمِ الأُمُورِ) (الشورى:43) *. **و یێ سەبرێ [ل سەر زولمێ] بکێشیت، و [ل زۆرداری خۆ] ببۆریت، ئەڤە [سەبرکێشان و لێبۆرین] ژ وان کارانە ییێت کو دڤێت مرۆڤ ل سەر یێ هشیار و رژد بیت.** وفي الباب الأحاديث السابقة في الباب قبله .

648- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَن رجلاً قال: يا رسول الله إِنَّ لي قَرَابَةً أَصِلُهم وَيَقطَعوني، وَأُحسِنُ إِليهِم ويُسِيئُونَ إِليَّ، وأَحلُمُ عَنهم ويجهلُونَ عَلَيَّ، فقال: « لَئِن كُنتَ كَمَا قُلتَ فَكَأَنَّمَا تُسِفُّهم الملَّ ولا يزَالُ معكَ من الله تعالى ظَهيرٌ عَلَيهم ما دُمْتَ عَلى ذلك »رواه مسلم. وقد سَبَقَ شَرْحُه في «باب صلة الأرحام ».

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، من هندە مرۆڤێت هەین ئەز خۆ دگەهینمێ ئەو خۆ ژ من دویر دئێخن، و ئەز قەنجیێ لێ دکەم و ئەو خرابیێ دگەهیننە من، و ئەز بێهنا خۆ ل وان فرەه دکەم و ئەو ئاخفتنان دبێژنە من، گۆت: هەکە تو یێ وەسابی وەکی تە گۆتی، هەروەکی تو تۆزا گەرم ددەیێ، و بەردەوام دێ تە هاریکاری ژ خودێ ل سەر وان هەبیت هندی تو ل سەر ڤێ بی.

77- باب الغضب إذا انتهكت حرمات الشرع والانتصار لدين الله تعالى

بابەتێ تۆرەڤەبینێ هەکە فەرمانێت شەریعەتی هاتنە شکاندن و هاریکرنا دینێ خودێ

قال الله تعالى: * (وَمَنْ يُعَظِّمْ حُرُمَاتِ اللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ عِنْدَ رَبِّهِ) (الحج: من الآية30)* . و **هەرکەسێ ئەو تشتێ خودێ ئەمر پێ کری بکەت، و ئەوێ حەرامکری نەدەنە سەر و مەزن بدانیت، و رێزێ لێ بگریت، نێ ئەڤە ل دەڤ خودایێ وی بۆ چێترە** وقال تعالى : * (إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ) (مُحَمَّد: من الآية7) * . **هەکە هوین هاریکارییا دینێ خودێ بکەن و سەربێخن، خودێ ژی دێ هاریکارییا هەوە کەت، و هەوە ب سەر گاوران ئێخیت، و دێ هەوە [د شەڕاندا] موکوم کەت.**

وفي الباب حديث عائشة السابق في باب العفو

649- وعن أبي مسعود عقبة بن عمرو البدريّ رضي الله عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: إنِّي لأتَأَخَّر عَن صَلاةِ الصُّبْحِ مِن أجْلِ فلانٍ مِما يُطِيل بِنَا، فمَا رأيت النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم غَضِبَ في موعِظَةٍ قَطُّ أَشدَّ ممَّا غَضِبَ يَومئذٍ، فقال: يَا أَيهَا النَّاس: إنَّ مِنكم مُنَفِّرين. فأَيُّكُمْ أَمَّ النَّاسَ فَليُوجِز، فإنَّ مِنْ ورائِهِ الكَبيرَ والصَّغيرَ وذا الحَاجَةِ » متفق عليه.

و ژ ئەبی مەسعود، عوقبێ کورێ عەمرویێ بەدری ﷺ، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی ئەز نقێژا سپێدێ گیرۆ دبم ژبەر بێڤانی هندی نقێژێ ب مە درێژ دکت، من چو جار پێغەمبەر ﷺ نەدیت بوو د شیرەتەکێدا زێدە تۆرە بووی وەکی وێ رۆژێ تۆرە بووی و گۆت: گەلی خەلکێ ب راستی مرۆڤ رەڤینک ژ هەوە یێت هەین، هەرکەسێ ژ هەوە پێشنڤێژی بەراهیکا خەلکی کر بلا کورت کەت، ب راستی پیر و بچویک و خودان هەوجەیی یێت پشت وی.

650- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: قدِمَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ سفَرٍ، وقَد سَتَرْتُ سَهْوةً لي بقِرامٍ فَيهِ تَمَاثيلُ، فَلمَّا رآهُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم هتكَهُ وتَلَوَّنَ وجهُهُ وقال: « يَا عائِشَةُ: أَشَدُّ النَّاسِ عَذَاباً عِند اللهِ يوم القيامةِ الَّذينَ يُضاهُونَ بِخَلقِ اللهِ » متفق عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ وەغەرەکێ زڤری و من کولەکا خۆ یان خانیکەکێ بچویک ب پەردەکا تەنک ستارە کربوو، هندە وێنێت مرۆڤان ل سەر بوون، ڤێجا دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتی ژێڤەکر، و رەنگێ وی گوهۆری وگۆت: یا عائیشا ژ مرۆڤان یێ ئیزایا وی رۆژا قیامەتێ دەف خودێ یا ژ هەمیان گرانتر ئەون ئەوێت تشتێ ئەو چێدکەن وەکی وێ لێ دکەن یێ خودێ چێکری.

« السَّهْوَةُ »: كالصُّفَّة تكُونُ بين يدي البيت... و « القِرام » بكسر القاف: ستر رقيق، و « هتكه »: أفسد الصورة التي فيه.

651- وعنها أَنَّ قريشاً أَهَمَّهُم شَأْنُ المرأةِ المخزُومِية التي سَرقَت فقالوا: من يُكلِّمُ فيها رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ فقالوا: مَن يجتَرِيءُ عليهِ إلا أُسامةُ بنُ زيدٍ حِبُّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ فَكَلَّمهُ أُسامةُ، فقالِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَتَشفعُ في حدٍّ مِن حُدُودِ اللهِ تعالى ؟، » ثم قامَ

فَاخْتَطَبَ ثم قال: « إنما أَهْلَكَ من قبلكُم أَنَّهُم كانُوا إذَا سرقَ فِيهِم الشَّرِيفُ تَركُوهُ، وإذا سرق فِيهِم الضَّعِيفُ أَقامُوا عليهِ الحدَّ، وايْمُ اللَّه، لو أنَّ فاطمَة بنت محمدٍ سرقَتْ لَقَطَعْتُ يَدهَا » متفقٌ عليه.

و ژ وێ، گۆت: قورەیشییان خەما ژنا مەخزوی هەلگرت ئەوا دزی کری، و گۆتن: کی دێ د راستا وێدا دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاخڤیت؟ گۆتن: کی جسارەت کەت، ئوسامێ کورێ زەیدی نەبیت، خۆشتڤیێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، ئوسامە دگەل ئاخفت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تو بەرەڤانیێ د حەددەکێدا ژ حدودێت خودێدا دکەی؟ (حەد: ئەو گونەهباریە یا شەرعەتێ سزایێ وێ دیارە کربیت وەکو مافەك ژ مافێت خودایێ مەزن) پاشی رابوو خوتبە خواند پاشی گۆت: ب راستی یا ییێت بەری هەوە هیلاك بری، ئەوان هەکە یێ مەزن ژ وان دزی کربا دهێلان، و هەکە یێ بێچارە ژ وان دزی کربا، سزا ددانا سەر، ئەز ب خودێ کەمە هەکە فاتمایا کچا موحەممەدی دزی کربا دا دەستێ وێ بڕم.

652- وعن أنس رضي اللَّه عنه أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَأَى نُخامَةً في القِبلةِ. فشقَّ ذلكَ عَلَيهِ حتَّى رُؤِي في وجهِهِ، فَقَامَ فَحَكَّهُ بيَدِهِ فقال: « إن أحَدكم إذا قَام في صَلاتِه فَإنَّهُ يُنَاجِي ربَّه، وإنَّ ربَّهُ بَينَهُ وبَينَ القِبْلَةِ، فلا يَبْزُقَنَّ أَحدُكُم قِبلَ القِبْلَةِ، ولكِن عَنْ يَسَارِهِ أَوْ تحْتَ قدَمِهِ » ثُمَّ أخَذَ طرفَ رِدائِهِ فَبصقَ فِيهِ، ثُمَّ ردَّ بَعْضَهُ على بعْضٍ فقال: « أَو يَفْعَلُ هكذا» متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کلمیشەك ل قیبلێ دیت، ل سەر گران بوو، هەتا ئەڤە ژ سەر و چاڤان هاتیە دیتن، رابوو ب دەستێ خۆ راکر و گۆت: ب راستی ئێک ژ هەوە دەمێ د نڤێژا خۆدا دراوەستیت ئەو دگەل خودایێ خۆ دئاخڤیت، و ب راستی بەرێ خۆدانا قیبلێ مرۆڤی دگەهینیتە خودێ، ڤێجا کەس ژ هەوە تف نەکەتە رەخێ قیبلێ، بەلێ بلا رەخێ خۆ یێ چەپێ یان بن پێت خۆ. پاشی رەخێ عەبایێ خۆ گرت و تفکرێ، پاشی سەرێک زڤراند (دا شوینا تفێ نەمینیت) و گۆت: یان بلا هۆ بکەتەهە.

والأمرُ بالبُصاقِ عنْ يسَارِهِ أو تحتَ قَدمِهِ هُوَ فيما إذا كانَ في غَيْرِ المسجِدِ، فَأَمَّا في المسجِدِ فَلا يَبصُقْ إلاَّ في ثوبِهِ.

و فەرمان ب تفکرنێ ل رەخێ چەپێ یان بن پیان هەکە نە ل مزگەفتێ بیت ل مزگەفتێ تف ناکەت د کراسێ خۆدا نەبیت.

78- باب أمر ولاة الأمور بالرفق برعاياهم ونصيحتهم والشفقة عليهم والنهي عن غشهم والتشديد عليهم وإهمال مصالحهم والغفلة عنهم وعن حوائجهم

بابەتێ فەرمانکرنا کاربدەستان ب دلۆڤانی ب ییێت ژێر چاڤدێریا وان و ب شیرەتکرنا وان و ب دلسۆتنێ ب وان و ب نەهیکرنا وان ژ خاپاندنا وان ب سەرگرانکرنێ ل سەر وان و ب خەمساریکرنا بەرژەوەندییێت وان و ب خۆنەئاگەهکرنێ ب وان و ب هەوجەییێت وان

قال الله تعالى : * (وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ) (الشعراء:215) *. و خۆ بۆ خودان باوەران بشکێنە [خۆ بۆ وان ب ساناهی بێخە]. وقال تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالأحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) (النحل:90) * . ب راستی خودێ فەرمانێ ب دادپەروەرییێ و قەنجییێ و هاریکارییا کەس و کاران ب دانێ، دکەت، و نەهیێ ژ هەمی گونەهێت کرێت و کریارێت نە د گەل سروشتێ مرۆڤان و کریارێت تەرێف [ئەوێت شریعەتی دورست نەکرین] و ستەم و خۆمەزنکرنێ دکەت، خودێ ڤان شیرەتان ل هەوە دکەت دا هوین بۆ خۆ پێڤە بچن.

653- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: سمِعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « كُلُّكُم راعٍ، وكُلُّكُمْ مسؤولٌ عنْ رعيتِهِ: الإمامُ راعٍ ومَسْؤُولٌ عَنْ رعِيَّتِهِ، والرَّجُلُ رَاعٍ في أهلِهِ وَمسؤولٌ عنْ رَعِيَّتِهِ، وَالمرأَةُ راعيةٌ في بيتِ زَوجها وَمسؤولةٌ عَنْ رعِيَّتِها، والخَادِمُ رَاعٍ في مال سَيِّدِهِ وَمَسؤُولٌ عَنْ رَعِيتِهِ، وكُلُّكم راع ومسؤُولٌ عَنْ رعِيَّتِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێریا خۆ، میر و سەرۆك چاڤدێر و پارێزەرە، و زەلام ل سەر خەلکێ مالا خۆ چاڤدێر و پارێزەرە، ژن د مالا زەلامێ خۆ و بچوکێت ویدا چاڤدێر و پارێزەرە، ڤێجا هوین هەمی چاڤدێر و پارێزەرن، و هوین هەمی بەرپرسن ژ ییێت ژێر چاڤدێرییا خۆ.

654- وعن أبي يَعْلى مَعْقِل بن يَسَارٍ رضي الله عنه قال: سمعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « ما مِن عبدٍ يسترعِيهِ الله رعيَّةً، يَمُوتُ يومَ يَموتُ وهُوَ غَاشٌ لِرَعِيَّتِهِ، إلاَّ حَرَّمَ الله عليهِ الجَنَّةَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی یەعلا، مەعقیلێ کورێ یەساری ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە بەندەیەك خودێ چاڤدێرییا هندە کەسان بێخیتە ژێر چاڤدێریا وی بمریت و رۆژا دمریت و ئەو یێ خاپینۆك بیت بۆ ییێت ژێر چاڤدێریا خۆ، هەکە خودێ بەحەشتێ ل سەر حەرام نەکەت.

وفي روايةٍ: « فَلَم يَحُطهَا بِنُصْحهِ لم يجِد رَائحَةَ الجَنَّة ».

و د ریوایەتەکێدا: وی ب شیرەتا خۆ ئەو نەپاراستبن، پێنا بەحەشتێ نەدیت.

وفي روايةٍ لمسلم: « ما مِن أَمِيرٍ يَلِي أُمورَ المسلِمينَ، ثُمَّ لا يَجهَدُ لَهُم، ويَنْصحُ لهُم، إلاَّ لَم يَدخُل مَعَهُمُ الجَنَّةَ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: نینە میرەکێ کار و بارێت موسلمانان د دەستێ ویدا بن پاشی خۆ بۆ وان نەوەستینیت و شیرەتا خێرێ ل وان نەکەت هەکە ئەو دگەل وان بچیتە بەحەشتێ.

655- وعن عائشة ﵂ قالت: سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول في بيتي هذا: « اللهم من وَلِي من أمر أُمتي شيئاً فشق عليهم فاشقق عليه، ومن وَلِيَ من أمر أمتي شيئاً فرفق بهم فارفق به » رواه مسلم.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ د ڤێ مالا منڤە دگۆت: یا خودێ هەر ئێکێ ب تشتەکێ ژ کارێ موسلمانان رابیت، و ل سەر وان گرانکەت، تو ل سەر وی گرانکە، و هەر ئێکێ ب تشتەکێ ژ کارێ موسلمانان رابیت، و ل سەر وان سڤک بکەت، تو ل سەر وان و ل سەر وی سڤک بکە.

656- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كَانَت بَنُو إسرَائِيلَ تَسُوسُهُمُ الأَنْبياءُ، كُلَّما هَلَكَ نبي خَلَفَهُ نبي، وَإِنَّهُ لا نبي بَعدي، وسَيَكُونُ بَعدي خُلَفَاءُ فَيَكثُرُونَ » قالوا: يَا رسول الله فَما تَأْمُرُنَا ؟ قال: « أَوفُوا بِبَيعَةِ الأَوَّلِ فالأَوَّلِ، ثُمَّ أَعطُوهُم حَقَّهُم، وَاسأَلوا الله الذي لَكُم، فَإِنَّ الله سائِلُهم عمَّا استَرعاهُم » متفق عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پێغەمبەران ئسرائیلي رێڤەدبرن، هەر گاڤا پێغەمبەرەك مربا پێغەمبەرەکێ دی ل شوینێ دهات، و ب راستی چو پێغەمبەر پشتی من نینن، و پشتی من دێ خەلیفە بن، و دێ زێدە خەلەتیا کەن، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ هنگێ تو چ فەرمان ل مە دکەی؟ گۆت: پەیمانا هەوە دایە یێ ئێکێ پاشی یێ دی ب جھ بینن پاشی حەقی ل سەر خۆ د راستا واندا ئەدا بکەن، و بۆ خۆ پسیارێ ژ خودێ بکەن ب راستی خودێ دێ پسیارا وان ل سەر تشتێ ژێر دەستێ وان کەت.

657- وعن عائِذ بن عمروٍ رضي الله عنه أَنَّهُ دَخَلَ على عُبيدِ اللهِ ابن زِيادٍ، فقال له: أَيْ بُنَيَّ، إني سَمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إنَّ شَرَّ الرِّعاءِ الحُطَمَةُ » فإيَّاكَ أن تَكُونَ مِنْهُم، متفقٌ عليه.

و ژ عائزێ کورێ عەمری ﵁ چۆ دەف عوبەیدوللایێ کورێ زیادی گۆت: ئەی کورێ من، ب راستی من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خرابترین شڤان یێ زڤر و توند وتیژە، هشیاربی تو ژ وان نەبی.

658- وعن أبي مريمَ الأَزدِيِّ رضي الله عنه، أَنه قَالَ لمعَاوِيةَ رضي الله عنه: سَمِعتُ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « من ولاَّهُ الله شَيئاً مِن أُمورِ المسلِمينَ فَاحتَجَبَ دُونَ حَاجتِهِم وخَلَّتِهم وفَقرِهم، احتَجَب الله دُونَ حَاجَتِه وخَلَّتِهِ وفَقرِهِ يومَ القِيامةِ » فَجعَل مُعَاوِيةُ رجُلا على حَوَائِجِ الناسِ. رواه أبو داوُدَ، والترمذي.

و ژ ئەبی مەریەمێ ئەزدی ﵁ وی گۆتە موعاوییەی ﵁: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ خودێ تشەك ژ کار و بارێت موسلمانان ئێخستە د دەستێت ویدا و ئەو خۆ ژ هەوجەییا وان و هەژارییا وان و فەقیرییا وان ڤەگریت نەهێلیت بێنە دەف، خودێ

ژی رۆژا قیامەتێ دێ وی دویر ئێخیت و ناگەهیتە هەوجەییا خۆ. پشتی موعاوییەی ئەڤە گولێ بووی زەلامەك دانا بۆ هەوجەییێت خەلکی.

79- باب الوالي العادل

بابەتێ سەرکاریێ دادپەروەر

قال الله تعالى : * (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالأحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ) (النحل:90) . ب راستی خودێ فەرمانێ ب دادپەروەرییێ و قەنجییێ و هاریکارییا کەس و کاران ب دانێ، دکەت، و نەهییێ ژ هەمی گونەهێت کرێت و کریارێت نە دگەل سروشتێ مرۆڤان و کریارێت تەرێف [ئەوێت شریعەتی دورست نەکرین] و ستەم و خۆمەزنکرنێ دکەت، خودێ ڤان شیرەتان ل هەوە دکەت دا هوین بۆ خۆ پێڤە بچن. وقال تعالى: * (وَأَقْسِطُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ) (الحجرات: من الآية9) * . و عەدالەتێ بکەن، ب راستی خودێ حەژ عادلان دکەت.

659- وعن أبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « سَبْعَةٌ يُظِلُّهُمُ اللَّه في ظِلِّهِ يومَ لا ظِلَّ إلاَّ ظِلُّهُ: إمَامٌ عادِلٌ، وشَابٌّ نَشَأَ في عِبادَةِ اللَّهِ تَعالى، ورَجُلٌ مُعَلَّقٌ قَلبُهُ في المسَاجِدِ، ورجُلانِ تَحَابَّا في اللَّه، اجتَمعَا عليهِ، وتَفرَّقَا علَيهِ، ورجُلٌ دعَتهُ امرَأَةٌ ذَاتُ مَنصِب وجمَالٍ، فقَال: إنِّي أَخَافُ اللَّه، ورَجُلٌ تَصَدَّقَ بِصدقةٍ، فَأَخْفَاها حَتَّى لا تَعلَمَ شِمالُهُ ما تُنفِقُ يمِينُهُ، ورَجُلٌ ذَكَر اللَّه خَالِياً فَفَاضَتْ عينَاهُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: حەفتان خودێ دێ ئێخیتە بن سیبەرا خۆڤە رۆژا چو سیبەر نەبن سیبەرا وی نەبیت: پێشەوایێ دادپەروەر، و جەحێلەك د پەرستنا خودێدا راببیت و مەزن ببیت، و مرۆڤەك دلێ وی ب مزگەفتانڤە یێ گرێدای بیت، (ئانکو زێدە حەژ چۆنا مزگەفتان بکەت) و دوو مرۆڤ ل سەر ڤیانا خودێ کۆم ببن و ل سەر ڤیانا خودێ ژێکڤە ببن، (ئانکو ئەگەرێ کۆمبوونا وان ڤیانا خودێ بوو دەمێ دگەلێک د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون و دەمێ ژێکڤە بووین ژی هەر د ڤیانا خۆدا ییێت راست بوون چونکی ڤیانا وان ل سەر بنیاتەکێ موکومە گەلێک بن یان نە هەر حەژ ئێک و دوو دکەن) و مرۆڤەك ژنەکا خودان جوانی و دەسهەلات داخوازکەتە خۆ، بێژیت: ئەز ژ خودێ دترسم، و مرۆڤەك سەدەقەکێ بدەت هند ڤەشێریت هەتا دەستێ وی یێ چەپێ نەزانیت دەستێ وی یێ راستێ چ مەزاختییە، و مرۆڤەك ب تنێ خودێ ل بیرا خۆ بینیت چاڤێت وی (ژ ترساندا) تژی رۆندك ببن.

660- وعن عبد اللَّهِ بنِ عمرو بن العاص رضي اللَّهُ عنهما قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ المقسِطينَ عِنْدَ اللَّهِ عَلى مَنابِرَ مِنْ نورٍ: الَّذِينَ يعْدِلُونَ في حُكْمِهِمْ وأَهليهِمْ وما وُلُّوا » رواهُ مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ییێت دادپەروەر دەف خودێ ییێت ل سەر جهێت بلندێت رۆناهی ژێ دچیت: ئەوێت دادوەرییێ دکەن: د حوکمێ خۆدا و د مالێت خۆدا و د هەر ئێکێ ژێر حوکمێ واندا.

661- وعَن عوفِ بن مالكٍ رضي الله عنه قال: سمِعْتُ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «خِيَارُ أَئمَتكُمْ الَّذينَ تُحِبُّونهُم ويُحِبُّونكُم، وتُصَلُّونَ علَيْهِم ويُصَلُّونَ علَيْكُمْ، وشِرَارُ أَئمَّتِكُم الَّذينَ تُبْغِضُونهُم

ويُبْغِضُونَكُمْ، وتَلْعَنونَهُمْ ويلعنونكم » قال: قُلْنا يا رسُول اللهِ، أَفَلا نُنابِذُهُمْ ؟ قالَ: « لا، ما أَقَامُوا فِيكُمُ الصَّلاةَ، لا، ما أَقَامُوا فيكُمُ الصَلاة » مسلم.

و ژ عەوفێ کورێ مالکی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: مەزنێت هەوە یێت باش و برنجی ئەون یێت هوین حەژێ دکەن، و ئەو حەژ هەوە دکەن و هوین دوعا بۆ دکەن و ئەو بۆ هەوە دوعا دکەن، و خراب مەزنێت هەوە ئەون یێت هەوە نەڤێن و وان هوین نەڤێن، و هویت لەعنەتان ل وان دکەن و ئەو لەعنتان ل هەوە دکەن. گۆت: مە گۆت: ئەم وان نەهێلین؟ گۆت: نەء، هندی نڤێژێ ب هەوە بدەنە کرن، نەء، هندی نڤێژێ ب هەوە بدەنە کرن.

قوله: « تُصَلُّونَ عَلَيْهِمْ »: تَدْعونَ لهُمْ.

662- وعَنْ عِيَاضِ بن حِمار رضي اللَّهُ عَنْهُ قالَ: سمِعْت رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «أَهْلُ الجَنَّةِ ثَلاثَةٌ: ذُو سُلْطانٍ مُقْسِطٌ مُوَفَّقٌ، ورَجُلٌ رَحِيمٌ رَقِيقٌ القَلْبِ لِكُلِّ ذِى قُرْبَى وَمُسْلِمٍ، وعَفِيفٌ مُتَعَفِّفٌ ذُو عِيالٍ » رواهُ مسلم.

و ژ عیازێ کورێ حیماری ﷺ گۆت: من گول پێغەمیەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خەلکێ بەحەشتێ سێنە: خودان دەسهەلاتداریەکێ فەرسەتکری و زەلامەکێ ب دلۆڤان و دلنازك بیت بۆ هەر مرۆڤەکێ خۆ و هەر موسلمانەکێ و دلپاکەکێ دلپاکخوازێ خودان بچویک.

80- باب وجوب طاعة ولاة الأمور في غير معصية وتحريم طاعتهم في المعصية

بابەتێ واجبکرنا گوهداریا کاربدەستان د نەگوهداریا خودێدا و حەرامکرنا گوهداریا وان د گونەهێدا

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الأَمْرِ مِنْكُمْ) (النساء: من الآية59) * . **گەلی ئەوێت هەوە باوەری ئینایین، گوهدارییا خودێ و گوهدارییا پێغەمبەری بکەن، و کاربدەستێت خۆ.**

663- وعن ابن عمر رضي اللَّهُ عنهما عَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « عَلى المرْءِ المسْلِم السَّمْعُ والطَّاعَةُ فِيما أَحَبَّ وكَرِهَ، إلاَّ أنْ يُؤْمَرَ بِمَعْصِيَةٍ فَإذا أُمِر بِمَعْصِيَةٍ فَلاَ سَمْعَ وَلا طاعَةَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ل سەر مرۆڤێ موسلمان پێدڤییە گوهدان و گوهدارییێ بکەت، د تشتێ پێ خۆش و نەخۆشدا، ژبلی فەرمانا وی ب گونەهێ بێتە کرن، هەکە ب گونەهێ هاتە فەرمانکرن، نەگوهدان و نەگوهداری ل سەرە.

664- وعنه قال: كُنَّا إذا بايَعْنَا رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى السَّمْعِ والطَّاعةِ يقُولُ لَنَا: «فيما اسْتَطَعْتُمْ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: وەختێ مە سۆز و پەیمان ل سەر گوهدان و گوهدارییێ ددا نە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆتە مە: د وێدا یاهوین دشێن.

665- وعنهُ قال: سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « مَنْ خلَعَ يَداً منْ طَاعَةٍ لَقِى اللَّه يوْم القيامَةِ ولاَ حُجَّةَ لَهُ، وَمَنْ ماتَ وَلَيْس في عُنُقِهِ بيْعَةٌ مَاتَ مِيتةً جَاهِلِيَّةً » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ ژ گوهدارییێ دەرکەڤیت، رۆژا قیامەتێ بێ هەجەت دێ گەهیتە خودێ، و هەرکەسێ مر و سۆز و پەیمان ب گوهدان و گوهدارییێ د ستۆیێ ویدا نەبن ئەو مرنا نەزانان مر.

وفي روايةٍ له: « ومَنْ ماتَ وَهُوَ مُفَارِقٌ للْجَماعةِ، فَإنَّهُ يمُوت مِيتَةً جَاهِلِيَّةً ». « الميتَةُ » بكسر الميم.

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: هەرکەسێ مر و ئەو نەدگەل موسلمانان بیت ب راستی ئەو مرنا نەزانان دمریت.

666- وعَن أنَسٍ رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اسْمَعُوا وأطيعوا، وإنِ اسْتُعْمِل علَيْكُمْ عبْدٌ حبشيٌّ، كَأَنَّ رَأْسهُ زَبِيبَةٌ » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گوهدانێ و گوهدارییێ بکەن، خۆ هەکە بەندەیەکێ حەبەشی ل سەر هەو میر بێتە دانان، تو بێژی سەرێ وی مێویژە.

667- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عليْكَ السَّمْعُ وَالطَّاعةُ في عُسْرِكَ ويُسْرِكَ وَمنْشَطِكَ ومَكْرِهِكَ وأَثَرَةٍ عَلَيْك » رواهُ مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دڤێت گوهدان و گوهدارییێ بکەی: د بەرتەنگی و بەرفرەهیا خۆدا و د خۆشی و نەخۆشیا خۆدا و د خۆ ب سەر هەوە ئێخستنێدا (ئانکو دنیا بەس بۆ خۆ بڤێت و تەفشوییێ بەرۆکا خۆ بیت و خەما تە نەخۆت).

668- وعن عبدِ اللَّهِ بن عَمرو رضي الله عنهما قال: كُنَّا مَع رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في سَفَرٍ، فَنَزَلْنا منْزِلاً، فَمِنَّا منْ يُصلحُ خِباءَهُ، ومِنَّا منْ يَنْتَضِلُ، وَمِنَّا مَنْ هُوَ في جَشَرِهِ، إذْ نادَى مُنَادي رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: الصَّلاة جامِعةٌ. فاجْتَمعْنَا إلى رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « إنَّهُ لَمْ يَكُنْ نبي قَبْلي إلاَّ كَانَ حَقا علَيْهِ أنْ يَدُلَّ أُمَّتَهُ عَلى خَيرِ ما يعْلَمُهُ لهُمْ، ويُنذِرَهُم شَرَّ ما يعلَمُهُ لهُم، وإنَّ أُمَّتَكُمْ هذِهِ جُعِلَ عَافيتُها في أَوَّلِها، وسَيُصِيبُ آخِرَهَا بلاءٌ وأُمُورٌ تُنكِرُونَهَا، وتجيءُ فِتَنٌ يُرِقّقُ بَعضُها بَعْضاً، وتجيء الفِتْنَةُ فَيقُولُ المؤمِنُ: هذِهِ مُهْلِكَتي، ثُمَّ تَنْكَشِفُ، وتجيءُ الفِتنَةُ فَيَقُولُ المؤْمِنُ: هذِهِ هذِهِ، فَمَنْ أَحَبَّ أنْ يُزَحْزَحَ عن النَّارِ، ويُدْخَلَ الجنَّةَ، فَلْتَأْتِهِ منيته وَهُوَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَاليَوْمِ الآخِرِ، ولْيَأْتِ إلى الناسِ الذي يُحِبُّ أَنْ يُؤتَى إلَيْهِ.

ومَنْ بَايع إماماً فَأَعْطَاهُ صَفْقَةَ يدِهِ، وثَمَرَةَ قَلْبِهِ. فَلْيُطعْهُ إنِ اسْتَطَاعَ، فَإنْ جَاءَ آخَرُ ينازعُهُ، فاضْرِبُوا عُنُقَ الآخَرِ » رواهُ مسلم.

و ژ عەبدوللاییێ کورێ عەمری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ئەم وەغەرەکێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ ئەم ل جهەکێ هاتینە خوار، هندەکان ژ مە چادرا خۆ چێدکر و هندەکان ژ مە تیر و کڤانانێ دکر و هندەك ژ مە دەف دەوارێ خۆ بوون جهێ چەرا وی، و گازیکەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گازیکر: کۆم ببن بۆ نڤێژێ، ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کۆم بووین، ئینا گۆت: ب راستی چو پێغەمبەر بەری من نەبوون هەکە بەرێ ملەتێ خۆ نەدابیتە باشترین تشتێ ئەو دزانیت و هەکە ژ خرابترین تشتێ ئەو دزانیت ئەو نەترساندبن، و ب راستی ڤێ ئومەمەتا هەوە سلامەتییا وێ (ژ فتنە و بەلایان) یا کریە د پێشیا وێدا، و دویماهیکا وێ دێ بەلا و کار و بارێت هوین پێ نەرازی گەهنێ، ئێک ئێکێ بچویک دکەت (ئانکو ئێک ژ ئێکێ مەزنترە، و یا دویفرا ژ یا بەرێ مەزنترە) و بەلا دێ هێت خودان باوەر دێ بێژیت: ئەڤە دێ من هیلاك بەت، پاشی دێ چیت و رابیت، و بەلا دێ هێت خودان باوەر دێ بێژیت: ئەڤە، ئەڤە، ڤێجا هەرکەسێ بڤێت ژ ئاگری بێتە دویرئێخستن و بکەنە د بەحەشتێدا بلا مرنا وی بهێت و ئەو باوەرییێ ب خودێ و رۆژا قیامەتێ دئینیت، و بلا وێ پێشکێشی خەلکی بکەت یا وی دڤێت خەلک وێ پێشکێشی وی بکەن، و هەرکەسێ پەیمان دا پێشاییەکێ و بەرێ دەستێ خۆ و فێقییێ دلێ خۆ دایێ بلا گوهداریا وی بکەت هەکە شیا، و هەکە ئێکێ دی هات هەڤرکیا وی بکەت ل ستۆیێ وی بدەن.

قَوْلُه: « يَنْتَضِلُ » أي: يُسابِقُ بالرَّمْي بالنَّبْل والنُّشَّاب. « والجَشَرُ » بفتح الجيم والشين المعجمة وبالراءِ: وهي الدَّوابُّ التي تَرْعَى وتَبيتُ مَكانَهَا. وقوله: « يُرِقِّقُ بَعْضُهَا بَعضاً » أي: يُصيِّرُ بعضَها بعضاً رقِيقاً، أي: خَفِيفاً لِعِظَمِ مابعْدَهُ، فالثَّاني يُرِقِّقُ الأَوَّلَ. وقيلَ: معناهُ: يُشَوِّقُ بَعْضُهَا إلى بعْضٍ بتحْسينها وتسْويلها وقيلَ: يُشْبهُ بعضُها بَعْضاً.

669- وعن أبي هُنَيْدةَ وائِلِ بن حُجْرٍ رضي الله عنه قالَ: شأَلَ سَلَمةُ بنُ يزيدَ الجُعْفيُّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقالَ: يا نبي اللَّهِ، أرَأَيْتَ إنْ قَامَتْ علَيْنَا أُمراءُ يَسأَلُونَا حقَّهُمْ، ويمْنَعُونَا حقَّنا، فَمَا تَأْمُرُنَا ؟ فَأَعْرضَ عنه، ثُمَّ سأَلَهُ، فَقَال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « اسْمَعُوا وأَطِيعُوا، فَإِنَّما علَيْهِمْ ماحُمِّلُوا وعلَيْكُم ما حُمِّلْتُمْ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هونەیدە، وائیلێ کورێ حوجری ﷺ، گۆت: سەلەمەیێ کورێ یەزیدێ جوعفی پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، بێژە من هەکە هندە ئەمیر د ناف مەدا رابوون، مافێ خۆ ژ مە بخوازن و مافێ مە نەدەنە مە، تو چ ئەمر د راستا واندا ل مە دکەی؟ بەرێ خۆ لێ وەرگێرا، جارەکا دی پسیار ژێ کرەڤە، ئینا گۆت: گوهدانێ بکەن و گوهداریێ بکەن (ئانکو مافێ وان بدەن خۆ هەکە ئەو مافێ هەوە نەدەن ژی) گونەها وان بۆ وانە (ئەو مافێت هەوە نەدەن) گونەها هەوە بۆ هەوە (هوین گوهداریێ نەکەن).

670- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن مسْعُودٍ رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّهَا ستَكُونُ بعْدِي أَثَرَةٌ، وأُمُورٌ تُنْكِرُونَهَا، » قالوا: يا رسُولَ اللَّهِ، كَيفَ تَأْمُرُ مَنْ أَدْرَكَ مِنَّا ذلكَ ؟ قَالَ: « تُؤَدُّونَ الحَقَّ الذي عَلَيْكُمْ، وتَسْأَلُونَ اللَّه الذي لَكُمْ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پشتی من تەڤشوییێ بەرۆکا خۆ (ئانکو بەرۆك بەرۆکانێ) و کار و بارێت هوین ژێ نەرازی، دێ هەبن. گۆتن: تو چاوە ئەمری ل مە دکەی هەکە ئێک ژ مە گەهشتێ؟ گۆت: حەقێ ل سەر خۆ ئەدا بکەن، و یێ خۆ ژ خودێ بخوازن.

671- وعن أبي هريرة رضي اللَّهُ عنه قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أَطَاعَني فَقَدْ أَطَاعَ اللَّه، وَمَنْ عَصَاني فَقَدْ عَصَى اللَّه، وَمَنْ يُطِعِ الأَمِيرَ فَقَدْ أَطَاعَني، ومَنْ يعْصِ الأَمِيرَ فَقَدْ عَصَانِي » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ گوهداریا من کر، ب راستی وی گوهداریا خودێ کر، و یێ نەگوهداریا من کر، ب راستی وی نەگوهداریا خودێ کر، و یێ گوهداریا میری کر، ب راستی وی گوهداریا من کر، و یێ نەگوهداریا میری کر، ب راستی وی نەگوهداریا من کر.

672- وعن ابن عباسٍ رضي اللَّه عنهما أن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « من كَرِهِ مِنْ أَمِيرِهِ شيْئاً فَليَصبِر، فإنَّهُ مَن خَرج مِنَ السُّلطَانِ شِبراً مَاتَ مِيتَةً جاهِلِيةً » متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ تشتەکێ پێ نەخۆش ژ میرێ خۆ دیت بلا بێنا خۆ فرەهکەت، ب راستی هەرکەسێ بهۆستەکێ ژ ئەمرێ حوکمداری دەرکەڤیت، ئەو مر مرنەکا نەزانان.

673- وعن أبي بكر رضي اللَّه عنه قال: سمعت رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « مَن أَهَانَ السُّلطَانَ أَهَانَهُ اللَّه » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبو بەکری ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ حوکمداری بشکێنیت، خودێ دێ وی شکێنیت.

وفي الباب أحاديث كثيرة في الصحيح، وقد سبق بعضها في أبواب.

و گەلەك حەدیسێت دورست یێ د ڤی بابەتیدا، و هندەك ژ وان د بابەتاندا بۆرین.

81- باب النهي عن سؤال الإمارة واختيار ترك الولايات إذا لم يتعين عليه أو تَدْعُ حاجة إليه

بابەتێ نەهیکرنێ ژ کاربدەستخوازیێ و ژێگرتنا هێلانا کاربدەستیێ هەکە ل سەر وی تایبەت پێدڤی نەبیت یان هەوجەیی بۆ نەبیت

قال الله تعالى: * (تِلْكَ الدَّارُ الأخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ لا يُرِيدُونَ عُلُوّاً فِي الأرْضِ وَلا فَسَاداً وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ) (القصص:83) *. ئەڤا تە بهیسی، و سالۆخا وێ بۆ تە هاتی ژیانا ئاخرەتێیە، ئەم دێ دەینە وان ئەوێت نە مەزناتی و نە ستەم د ئەردیدا دڤێت، نە ژی خرابی، و دویماهیکا باش هەر یا پارێزکارانە.

674- وعن أبي سعيد عبد الرحمنِ بن سَمُرةَ رضي الله عنه، قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا عَبدَ الرَّحمن بن سمُرَةَ: لا تَسأَل الإمارَةَ، فَإنَّكَ إن أُعْطِيتَها عَن غَيْرِ مسأَلَةٍ أُعنتَ علَيها، وإن أُعطِيتَها عَن مسأَلةٍ وُكِلتَ إلَيْها، وإذَا حَلَفْتَ عَلى يَمِين، فَرَأَيت غَيرها خَيراً مِنهَا، فَأْتِ الذي هُو خيرٌ، وكَفِّر عَن يَمِينِكَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعید، عەبدولرەحمانێ کورێ سەمورەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: یا عەبدولرەحمانێ کورێ سەمورەی، کاربدەستیێ نەخوازە، ب راستی هەکە بێ خواستن بۆ تە هاتەدان دێ هاریکاریا تە ل سەر هێتە کرن، و هەکە ژ خواستن بۆ تە هاتەدان، دێ ب هیڤیا تەڤە هێتە هێلان، و هەکە تە سویند ل سەر تشتەکێ خوار و تە دیت، ئێکا دی چێترە، وەرە وێ یا ب خێر و چێتر و کەفارەتا سویندا خۆ بدە.

675- وعن أبي ذرٍ رضي الله عنه قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا أبا ذَر أَرَاك ضعِيفاً، وإنِي أُحِبُّ لكَ ما أُحِبُّ لِنَفسي، لا تَأَمَّرَنَّ على اثْنيْن ولا تولِّيَنَّ مال يتِيمٍ» رواه مسلم.

و ژ ئەبی زەرێ ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: یا ئەبا زەرێ ئەز تە بێچارە دبینم و من یا بۆ خۆ دڤێت بۆ تە دڤێت، ل سەر دویان نەبە ئەمیر، و نەبە سەرکارێ مالێ چو ئێتیمان.

676- وعنه قال: قلت: يا رسول الله ألا تَستعمِلُني ؟ فضَرب بِيدِهِ على منْكِبِي ثُمَّ قال: « يا أبا ذَرٍّ إنَّكَ ضَعِيف، وإنَّهَا أَمانة، وإنَّها يوم القيامَة خِزْيٌ ونَدَامةٌ، إلاَّ من أخَذها بِحقِّها، وأدى الذي عليهِ فِيها » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: من گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەرێ تو من ب کار نائینی (ئانکو کارەکێ بدەف من)؟ ئینا دەستێ خۆ دانا سەر ملێ من پاشی گۆت: یا ئەبا زەرێ، تو یێ بێچارەیی و کاربدەستی ئەمانەتە و رۆژا قیامەتێ شەرمزاری و پەشێمانییە، بۆ وی نەبیت یێ ب حەقێ وێ وەرگرتبیت (ئانکو کێرهاتی و هەژی بیت) و یا ل سەر تێدا دابیت.

677- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إنَّكم ستحرِصون على الإمارةِ، وستَكُونُ نَدَامَة يوْم القِيامَةِ » رواهُ البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی هوین ل سەر کاربدەستی و حوکمدارییێ دێ یێت هشیار و رژد بن و رۆژا قیامەتێ دێ بیتە پەشێمانەتی.

82- باب حَثّ السلطان والقاضي وغيرهما من ولاة الأمور على اتخاذ وزير صالح وتحذيرهم من قرناء السوء والقبول منهم

بابەتێ پالدانا فەرمانداری و قازی ل سەر هەلگرتنا هاریکارەکێ باش و ترساندنا وان ژ هەڤالێت خراب و ژ وان وەرگرتن

قال الله تعالى: * (الأَخِلاَّءُ يَوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلاَّ الْمُتَّقِينَ) (الزخرف:67) * . وێ رۆژێ هەڤالێت ئێک [ئەوێت د دنیایێدا خۆشتڤیێت ئێک] دژمنێت ئێکن، ئەو نەبن ئەوێت ژ بۆ خودێ گەهشتینە ئێک [هەڤالینی و ڤیانا وان د ئاخرەتێ ژیدا هەر دێ مینیت].

678- عن أبي سعيدٍ وأبي هريرة رضي الله عنهما أن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا بَعَثَ اللَّهُ مِن نبي، ولا استَخْلَف مِنْ خَليفَةٍ إلاَّ كَانَتْ لَهُ بِطَانَتَانِ: بِطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالمعْرُوفِ وَتَحُضُّهُ عليه، وبِطَانَةٌ تَأْمُرُهُ بِالشَّرِّ وتَحُضُّهُ عليهِ والمعصُومُ من عَصَمَ اللَّهُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی سەعیدی و ئەبی هورەیرە خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ چو پێغەمبەر نەهنارتینە و چو جهگیر نەکرینە جهگیر هەکە وی دو دەستێت ژێگرتی و نێزیکی خۆ نەبن: دەستەك فەرمانا وی ب باشیێ دکەت و وی بۆ هندێ پال ددەت، و دەستەك فەرمانا وی ب خرابیێ دکەت و وی بۆ هندێ پال ددەت، و یێ پاراستی ئەوە یێ خودێ بپارێزیت.

679- وعن عائشة رضي الله عنها قالتْ: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم : « إذا أرَادَ الله بالأمِيرِ خيراً، جَعَلَ له وزيرَ صِدقٍ، إن نَسي ذَكَّرهُ، وَإن ذَكَرَ أعَانَهُ، وَإذا أَرَاد بِهِ غَيرَ ذلك جعَلَ له وَزِيرَ سُوءٍ، إن نَسي لم يُذَكِّره، وَإن ذَكَرَ لم يُعِنْهُ». رواه أبو داود بإسناد جيدٍ على شرط مسلم.

و ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خودێ خێر بۆ فەرمانداری ڤیا، دێ ئێکێ راستگۆ بۆ کەتە وەزیر و هاریکار، هەکە ژبیر کر ل بیرێ ئینا، و هەکە ل بیرێ هات، هاریکاریا وی کر، و هەکە نەئەڤە بۆ ڤیا، دێ ئێکێ خراب بۆ کەتە وەزیر و هاریکار، هەکە ژبیرکر ل بیرێ نائینیت، و هەکە ل بیرێ هات، هاریکاریا وی ناکەت.

83- باب النهي عن تولية الإمارة والقضاء وغيرهما من الولايات لمن سألها أو حرص عليها فعرّض به

بابەتێ نەهیکرن ژ دانا میرگەهیێ و قەزاوەتێ و غەیری وان ژ بەرپرساتییان بۆ وی یێ خواستی

یان یێ ل سەر هشیار و رژد بیت ڤێجا ب ئیشارتان رژدییا خۆ دیارەکەت

680- عن أبي موسى الأَشعريِّ رضي الله عنه قال: دخَلتُ على النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنَا وَرَجُلانِ مِنْ بني عَمِّي، فقال أحَدُهُمَا: يا رسولَ الله أمِّرنَا عَلى بعضِ مَا ولاَّكَ الله، عزَّ وجلَّ، وقال الآخرُ مِثْلَ ذلكَ، فقال: « إنَّا والله لا نُوَلِّي هذَا العَمَلَ أحداً سَأَلَه، أو أحَداً حَرَص عليه ».

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: ئەز و دوو زەلام ژ کوریێت مامێ من چۆینە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئێک ژ وان گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ مە بکە کاربدەست ل سەر هندەکێ خودایێ مەزن و ب هێز دایەتە، و یێ دی ژی وەکی وی گۆت، ئینا گۆت: ب خودێ ئەم ب راستی ڤی کاری نادەینە کەسێ بخوازیت یان یێ لێ هشیار و رژد بیت.

كتاب الأدب

2 - كتێبا تۆر و ئەدەبان

84- باب الحياء وفضله والحثِّ على التخلق به

بابەتێ شەرمێ و خێرا وێ و پالدان ل سەر وەرگرتنا شەرمێ د ئەخلاقیدا

681- عن ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنهما أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الأَنْصَارِ وَهُوَ يَعِظُ أَخَاهُ فِي الحَيَاءِ، فَقَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « دَعْهُ فإِنَّ الحياءَ مِنَ الإِيمانِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل بەر زەلامەکێ ئەنساریرا بۆری و شیرەت ل سەر شەرمێ ل برایێ خۆ دکرن (ئانکو دگۆتێ یێ شەرمین نەبە) ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: بهێلە ب راستی شەرم ژ ئیمانێیە.

682- وعن عِمْران بن حُصَيْن، رضي الله عنهما، قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الحياءُ لا يَأْتِي إلاَّ بِخَيْرٍ » متفق عليه.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەرم ژ خێرێ پێڤەتر پێڤە ناهێت.

وفي رواية لمسلم: « الحَياءُ خَيْرٌ كُلُّهُ » أَوْ قَالَ: « الحَيَاءُ كُلُّهُ خَيْرٌ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: شەرم خێرە هەمی. یان گۆت: شەرم هەمی خێرە.

683- وعن أبي هُريرة رضي الله عنه، أنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الإيمَانُ بِضْع وسبْعُونَ، أوْ بِضْعُ وَسِتُّونَ شُعْبةً، فَأَفْضَلُها قوْلُ لا إله إلاَّ الله، وَأدْنَاها إمَاطةُ الأَذَى عنَ الطَّرِيقِ، والحياءُ شُعْبَةٌ مِنَ الإيمَانِ » متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باوەری حەفتێ و تشتەك، یان شێست و تشتەك پشکە، یا ژهەمییان چێتر گۆتنا: چو پەرستیێیێت دورست و هەژی نینن خودێ نەبیت، و یا ژ هەمیان کێمتر، راکرنا ئەزیەتێیە ژ رێکێ، و شەرم پشکەکە ژ باوەرییێ.

« البِضْعُ »: بكسر الباء. ويجوز فتحها، وَهُوَ مِن الثلاثةِ إلى الْعَشَرَةِ. « وَالشُّعْبَةُ »: الْقِطْعَةُ والحَصْلَةُ. « وَالإماطَةُ »: الإزَالَةُ، « وَالأَذَى »: مَا يُؤْذِي كَحجَرٍ وَشَوْكٍ وَطينٍ وَرَمَادٍ وَقَذَرٍ وَنحوِ ذلكَ.

684- وعن أبي سعيد الخُدْرِيّ رضي الله عنه، قال: كان رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَشَدَّ حَيَاءَ مِنَ الْعَذْرَاءِ فِي خِدْرِهَا، فَإِذَا رأى شَيْئاً يَكْرَهُه عَرَفْنَاهُ فِي وَجْهِهِ. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ کچا نەشویکری یا بن پەرییێڤە شەرمینتر بوو. هەکە تشتەکێ پێ نەخۆش دیتبا مە ژ سەر و چاڤێت وی دزانی.

قال العلماءُ: حَقِيقَةُ الحَياء خُلُقٌ يبْعثُ على تَرْكِ الْقَبِيحِ، ويمْنَعُ منَ التقْصير فِي حَقِّ ذِي الحَقِّ. وَرَوَيْنَا عنْ أبي الْقَاسم الجُنَيْدِ رَحِمَهُ الله قال: الحَيَاءُ رُؤيَةُ الآلاء أي: النِّعمِ ورؤْيةُ التَّقْصِيرِ. فَيَتَوَلَّدُ بيْنَهُمَا حالة تُسَمَّى حياءً

زانا دبێژن: راستیا شەرمێ سنجەکە پالدانێ دکەت ل سەر هێلانا خرابییێ و ناهێلیت کێماسی د مافێ خودانێ مافیدا بێتەکرن. و مە ژ ئەبی قاسمی، جونەیدی ڤەگێرای خودێ رەحمێ

پێ ببەت گۆت: شەرم: دیتنا خۆشی نیعمەتانە و دیتنا تەخسیرییێیە، د ناڤبەرا هەردووکاندا کراسەك پەیدا دبیت دبێژنێ: شەرم.

85- باب حفظ السر

بابەتێ پاراستنا نهێنیێ

قال الله تعالى : * (وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُولاً) (الاسراء: من الآية34) * . و پەیمانا خۆ ب جھ بینن، ب راستی پسیارا پەیمانێ دێ ژ هەوە ئێتەکرن.

685- وعن أبي سعيد الخُدْرِيّ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ مِنْ أَشَرِّ النَّاسِ عِنْدَ اللهِ مَنْزِلَة يَوْم الْقِيامَةِ الرَّجُل يُفضِي إلى المرْأَةِ وَتُفضِي إلَيهِ ثُمَّ يَنْشُرُ سِرَّهَا» رواه مسلم.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤێ جهێ وی دەف خودێ رۆژا قیامەتێ یێ ژ هەمیان خرابتر ئەو زەلامە یێ دچیتە دەف ژنا خۆ و ژنا وی دهێتە دەف پاشی نهێنییا وێ ئاشکراکەت.

686- وعن عبد الله بن عمر رضي الله عنهما أن عمر رضي الله عنه حين تَأَيَّمَتْ بِنْتُهُ حفْصةُ قال: لقيتُ عُثْمَانَ بْنَ عَفَّان رضي الله عنه، فَعَرَضْتُ عليْهِ حفصةَ فَقلتُ: إنْ شِئتَ أنكَحْتُكَ حَفْصَةَ بِنْتَ عُمرَ ؟ قال: سَأَنْظُرُ فِي أمْرِي فَلبِثْتُ لَيَالِيَ، ثُمَّ لَقِيني، فقال: قد بدا لي أنْ لا أَتَزَوَّجَ يوْمي هذا، فَلَقِيتُ أبا بَكْرِ الصِّديقَ رضي الله عنه. فقلتُ: إن شِئْتَ أَنكَحْتُكَ حَفْصةَ بنْتَ عُمَر، فصمتَ أبو بكْر رضي الله عنه، فَلَمْ يرْجِعْ إليَّ شَيْئاً، فَكُنْتُ عَلَيْهِ أَوجَد مِنّي على عُثْمانَ، فَلَبِثْتُ ليَالي، ثُمَّ خطَبَهَا النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَنْكَحْتُهَا إيَّاهُ، فلَقِيَنِي أبُو بكْرٍ فقال: لَعَلَّكَ وجَدْتَ علَيَّ حِينَ عَرَضْتَ علَيَّ حفْصة فَلَمْ أَرْجعْ إِلَيْكَ شَيْئاً ؟ فقلت: نَعمْ. قال: فإنهُ لمْ يَمْنعْني أنْ أرْجِعَ إِلَيْكَ فيما عرضْتَ عليَّ الاَّ أَنِّي كُنْتُ عَلِمْتُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذَكَرَها، فَلَمْ أَكُنْ لأَفْشِي سِرَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ولوْ تَرَكَهَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَقَبِلْتُهَا، رواه البخاري.

و ژ عەبدولـلایێ کورێ عومەری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دەمێ حەفسا کچا وی بێژن بووی، گۆت: من عوسمانێ کورێ عەفانی دیت من بەحسێ حەفسایێ بۆ کر، و من گۆت: هەکە تە بڤێت دێ حەفسا کچا عومەری ل تە مارەکەم؟ گۆت: دێ بەرێ خۆ دەمە خۆ، چەند شەڤان ئەز مام، پاشی ئەز دیتم، گۆتە من: بۆ من دیارەبی ئەز ڤێگاڤێ ژنێ نەئینم، من ئەبو بەکر دیت رضی الله عنه، من گۆتێ: هەکە تە بڤێت دێ حەفسا کچا عومەری ل تە مارەکەم؟ ئەبو بەکر رضی الله عنه بێدەنگ بوو، و چو ل من نەزڤراند، ئەز پتر ژ وی عێجز بووم ژ عوسمانی، چەند شەڤان ئەز مام، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خواست و من لێ مارەکر، ئەبو بەکری ئەز دیتم گۆت: دبیت تو ژ من عێجزببی دەمێ تە بەحسێ حەفسایێ دگەل من کری، و من چو ل تە نەزڤراندی؟ من گۆت: بەلێ، گۆت: چو ئەز نەدامە پاش ئەز چو ل تە نەزڤرینم ئەو نەبیت من زانیبوو پێغەمبەری ﷺ بەحسێ وێ یێ کری، و ئەز نە ئەوم یێ نهێنییا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاشکرا دکەت، و هەکە پێغەمبەری ﷺ هێلابا دا قەبیلکەم.

687- وعن عائشة رضي الله عنها قالتْ: كُنَّ أَزْواجُ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عنْدهُ، فَأَقْبلتْ فَاطِمةُ رضي الله عنها تَمْشِي. مَا تَخْطيءُ مِشْيتُهَا مِنْ مِشْيَةِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم شَيْئاً، فَلَمَّا رآها رَحَّبَ بها وقال: « مرْحباً بابنَتي » ثُمَّ أَجْلَسهَا عنْ يمِينِهِ أَوْ عنْ شِمالِهِ. ثُمَّ سارَّها فَبَكتْ بُكَاءً شديداً، فلَمَّا رَأى جَزَعَها سَارَّها الثَّانِيةَ فَضَحِكَت، فقلت لهَا: خصَّك رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِن بيْنِ نِسائِهِ بالسَّرارِ، ثُمَّ أَنْتِ تَبْكِين ؟

فَلَمَّا قَام رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سأَلْتُهَا: ما قال لكِ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ قالت: ما كُنْتُ لأفْشِي عَلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سِرَّهُ. فَلَمَّا تُوُفِّيَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قلتُ: عَزَمْتُ عَلَيْكِ بِمَا لي عَلَيْكِ مِنَ الحَقِّ، لَمَا حدَّثْتِني ما قال لكِ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ فقالتْ: أَمَّا الآنَ فَنعم، أَما حِين سَارَّني في المرَّةِ الأولى فَأخْبرني « أَنَّ جِبْرِيل كَان يُعارِضُهُ القُرْآن في كُلِّ سَنَةٍ مرَّة أَوْ مَرَّتَيْن، وأَنَّهُ عَارَضهُ الآنَ مَرَّتَيْنِ، وإني لا أُرَى الأجَل إلاَّ قدِ اقْتَرَب، فاتَّقِي الله واصْبِرِي، فَإِنَّهُ نِعْم السَّلَف أَنَا لكِ » فَبَكَيْتُ بُكَائيَ الذي رأيْتِ، فَلَمَّا رَأى جَزعِي سَارَّني الثَانيةَ، فقال: « يَا فَاطمةُ أَما تَرْضِينَ أَنْ تَكُوني سيِّدَةَ نِسَاء المؤْمِنِينَ، أَوْ سَيِّدةَ نِساءِ هذهِ الأمَّةِ ؟ » فَضَحِكتُ ضَحِكي الذي رأَيْتِ، متفقٌ عليه. وهذا لفظ مسلم.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: ئەم ژنێت پێغەمبەری ﷺ ل دەف وی بووین، فاتما ﵂، ب بەر مەڤە دهات، ڕێڤەچۆنا وێ تشتەکێ ژ ڕێڤەچۆنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خەلەت ناکەت، دەمێ دیتی خێرهاتن پێ کر، و گۆت: ب خێر هاتی کچا من. پاشی ڕەخێ خۆ یێ ڕاستێ یان یێ چەپێ دانا، پاشی نهێنیەك بۆ کر، کرە گری گرییەکا حێل، دەمێ وەستیانا وێ (کەفتنا وێ ژبەر گرانیا وی بەحسی) دیتی بۆ جارا دوویێ نهێنی بۆ کرەڤە، کرە کەنی، من گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تو ب نهێنییان د ناڤ ژنێت خۆدا تایبەتکری پاشی تو دکەیە گری؟ و دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رابووی، من پسیارا وێ کر: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چ گۆتە تە؟ گۆت، ئەز نە ئەوم نهێنییا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاشکرا بکەم، ڤێجا دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ خودێ کری، من گۆت: ئەز ب وی حەقێ من ل سەرتە هەی (جارەکێ ژنبابا وێیە و جارەکێ دایکا هەمی موسلمانانە) تە ددەمە سویندێ هەکە تو بۆ من نەبێژی کا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چ گۆتە تە؟ گۆت: ڤێ گاڤێ بلا، دەمێ جارا ئێکێ نهێنی بۆ من کری گۆتە من: جبریلی هەرسال جارەکێ یان دوو جاران قورئان دگەل دخواند، بەلێ ڤێ گاڤێ دوو جاران دگەل یا خواندی، و ئەز دبینم دویماهیکا من یا نێزیک بووی ڤێجا تەقوا خودێ بکە و سەبرێ بکێشە ئەز باشترین پێشاییمە بۆ تە، من کرە گری ئەو گریا تە دیتی، و دەمێ دوەستین و کەفتنا من دیتی جارەکا دی نهێنییا من کر و گۆت: یا فاتمە ما تو یا رازی نینی ببیە سەروەرا ژنێت موسلمانان، یان سەروەرا ژنێت ڤێ ئومەمەتێ؟ من کرە کەنی کەنیا تە دیتی.

688- وعن ثابتٍ عن أنس، رضي الله عنه قال: أَتى عليَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وأَنا أَلْعبُ مع الْغِلْمانِ، فسلَّمَ عَلَيْنَا، فَبَعَثني في حاجة، فَأَبْطأْتُ على أُمِّي، فَلَمَّا جِئتُ قالت: ما حَبَسَكَ ؟ فقلتُ: بَعَثَني رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لحَاجَةٍ، قالت: ما حَاجتهُ ؟ قلت: إِنَّهَا سرٌّ. قالتْ: لا تُخبِرَنَّ

بسِر رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أحداً. قال أَنَسٌ: واللَّهِ لوْ حدَّثْتُ بِهِ أحَداً لحدَّثْتُكَ بِهِ يَا ثابِت. رواه مسلم. وروى البخاري بَعْضَهُ مُخْتصراً.

و ژ سابتی ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف مـن و مـن یـاری دگەل بچویکان دکر، سلاڤ کرە مە، و ئەز هنارتمە شۆلەکێ، ئەز ل سەر دایکا خـۆ گـیرۆ بـووم، و دەمێ ئەز هاتیم گۆتە من: چ تو گیرۆ کری؟ مـن گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ئـەز هنارتمـە شۆلەکێ؟ گۆت: شۆلێ وی چ بوو؟ من گـۆت: ئـەو نهێـنییە، ئینـا گـۆت: نهێـنییا پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ کەسێ نەبێژە: ئەنەسی گۆت: ئەز ب خودێ کەمە یـا سـابت هەکـە مـن بـۆ ئێـکێ گۆتبا دا بۆتە بێژم.

86- باب الوفاء بالعهد وإنجاز الوعد

بابەتێ ب جهئینانا پەیمانێ و ژڤانێ

قال الله تعالى: * (وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُولاً) (الاسراء: من الآية34) *. **و پەیمانا خۆ ب جه بینن، ب راستی پسیارا پـەیمانێ دێ ژ هـەوە ئێـتەکرن.** وقال تعالى : * (وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدْتُمْ) (النحل: من الآية91) * . **و هوین سۆز و پەیمانێت خـۆ ب جـه بیـنن گاڤـا هـەوە سـۆز و پەیمان دا.** وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ) (المائدة: من الآية1) * . **گەلی ئەوێت هەوە باوەری ئینایین، سۆز و پەیمانێت خودێ ژ هەوە وەرگـرتین، ب جـه بیـنن.** وقال تعالى : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتاً عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لا تَفْعَلُونَ) (الصف:3،2) *. **گـەلی خودان باوەران بۆچی هوین دبێژن و ناکەن؟ ئاخفتنا هوین دبێژن و نەکەن، کەربێ ل دەف خودێ پتر لێ دکەت.**

689- عن أبي هريرة رضي الله عنه، أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « آيَةُ المَنَافِقِ ثَلاثٌ: إذا حَدَّث كَذب، وإذا وَعدَ أخلَف، وإذا اؤْتُمِنِ خَانَ » متفقٌ عليه. زاد في روايةٍ لمسلم: « وإنْ صَامَ وصَلَّى وزعم أَنَّهُ مسلِمٌ ».

و ژ ئەبی هوریرە ﵁ گۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: نیشـانا دووروی سێـنە: هەکە ئاخفت درەوکر، و هەکە ژڤان دا ب جه نەئینا، و هەکە باوەری پێ هاتە ئینان خیانەتکر، و د ریوایەتەکا دیدا: خۆ هەکە رۆژیان بگریت و نڤێژان بکەت و خۆ موسلمان بدانیت.

690- وعن عبدِ اللَّهِ بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما، أنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أرْبع مِنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقاً خَالِصاً. ومنْ كَانَتْ فِيه خَصلَةٌ مِنْهُنَّ كانَتْ فِيهِ خَصْلَة مِن النِّفاقِ حَتَّى يَدَعَهَا: إذا اؤْتُمِنَ خَان، وإذَا حدَّثَ كَذَبَ، وَإذا عَاهَدَ غَدَر، وَإذا خَاصَم فَجَرَ » متفقٌ عليه. ».

ژ عەبـدوللایێ کـورێ عـەمرێ کـورێ عاسـی خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت گـۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چـار تشـتن هەرکەسـێ ئـەو تێـدابن (ئـانکو ل دەف هـەبن)، ئـەو دوورویەکێ تمامە و هەرکەسێ پشکەك ژ وان تێدابیت، ئەوی پشکەکا دوورویاتیێ ییێت تێدا هەتا بهێلیت: هەکە باوەری پێ هاتە ئینان خیانەت کر، هەکە ئاخفت درەو کر، و هەکە پەیمان دا غەدرە کر، و هەکە هەڤرك چۆ سەرداچۆ.

691- وعن جابرٍ رضي الله عنه قال: قال لي النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لو قدْ جاءَ مالُ الْبَحْرَيْن أعْطَيْتُكَ هكَذا وهكذا وَهَكَذا » فَلَمْ يَجِيءْ مالُ الْبحْرَيْنِ حَتَّى قُبِضَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَلَمَّا جَاءَ مَالُ الْبَحْرَيْن أَمَرَ أبُو بَكْرٍ رضي الله عنه فَنَادى: مَنْ كَانَ لَهُ عنْدَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عِدَةٌ أوْ دَيْنٌ فَلْيَأْتِنَا. فَأَتَيْتُهُ وقُلْتُ لَهُ: إنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال لي كَذَا، فَحثَى لي حَثْيَةً، فَعدَدْتُها، فَإذا هِي خَمْسُمِائَةٍ، فقال لي: خُذْ مثْلَيْهَا. متفقٌ عليه.

ژ جابری ﷺ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆته من: هەکە مال ژ بەحرەینێ هات، ئەز دێ هۆسا و هۆسا و هۆسا دەمە تە، مال ژ بەحرەینێ نەهات حەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆیە بەر دلۆڤانیا خودێ، و دەمێ مال ژ بەحرەینێ هاتی ئەبو بەکری ﷺ،کرە گازی: کێ دەینەك یان ژڤانەك (وەعدەك) دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەبیت بلا بێتە دەف مە، ئەز هاتمە دەف و من گۆتێ: پێغەمبەری ﷺ ئەڤە گۆتبوو من، مستەك بۆ من ل بن دا من هەژمارت من دیت پێنج سەدن گۆته من هندی وان جارەکا دی راکە.

87- باب الأمر بالمحافظة على ما اعتاده من الخير

بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزیا تشێ بۆ بوویە عادەت ژ خێرێ

قال الله تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ لا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّى يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ) (الرعد: من الآية11) * . ب راستی خودێ سەروبەرێ چو ملەتان ناگوهۆڕیت و خێر و کەرەمێت خۆ ژ وان نابڕیت، هەتا ئەو ژ دەف خۆ نەگوهۆڕن وقال تعالى: * (وَلا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنْكَاثاً) (النحل: من الآية92) * . ڤێجا هوین ژی وەکی وێ [ژنکێ] نەبن ئەوا هرییا خۆ پشتی موکوم رێسایی کرییە هریڤە [ئانکوو سۆز و پەیمانان نەدەن و موکومکەن پاشی بشکێنن، وەکی وێ ژنکێ ئەوا ریسێ خۆ کرییە هریڤە]، و " الأنكاث " جمع نكث وهو : الغزل المنقوض . وقال تعالى: * (وَلا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلُ فَطَالَ عَلَيْهِمُ الأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ) (الحديد: من الآية16) * . و ئەو وەکی وان نەبن ئەوێت بەری نوکە [ئانکوو بەری هاتنەخوارا قورئانێ] کتێب بۆ هاتین، و پشتی سال و زەمان ب سەر وانڤە چۆیین، دلێت وان رەقبوون. وقال تعالى: * (اللَّهِ فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا) (الحديد: من الآية27) * . وەك پێدڤی ب جھ نەئینان.

692- وعن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: يا عبْدَ الله، لا تَكُنْ مِثل فُلانٍ، كَانَ يقُوم اللَّيْلَ فَترَكَ قيَامَ اللَّيْل، » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆته من: یا عەبدوللا، وەکی بێڤانی نەبە، شەڤێ هەمیێ رادبوو (نڤێژ دکرن)، و رابوونا شەڤێ یا هێلای.

88- باب استحباب طيب الكلام وطلاقة الوجه عند اللقاء

بابەتێ باشیدانانا ئاخفتنا خۆش و روی ڤەکرنێ د چاڤپێکەفتناندا

قال الله تعالى : * (وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ) (الحجر: من الآية88) *. **و خۆ بۆ خودان باوەران بشکێنە [خۆ بۆ وان ب ساناهی بێخە].** وقال تعالى : *(وَلَوْ كُنْتَ فَظّاً غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ) (آل عمران: من الآية159) ***و هەکە تو مرۆڤەکێ هشکێ دل ڕەق بای دا ژ دۆرێت تە ڤەڕەڤن.**

693- عَنْ عدِيّ بن حَاتِمٍ رضي الله عنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اتَّقُوا النَّارَ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ فَمَنْ لَمْ يجدْ فَبِكَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ » متفقٌ عليه.

و ژ عەدیێ کورێ حاتەمی ﷺ، گۆت: خۆ ژ ئاگری (جەهنەمێ) بپارێزن، خۆ هەکە ب کەرەکێ قەسپێ بیت، یێ نەدیت بلا ب ئاخفتنەکا خۆش و خێرێ بیت.

694- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: والكلِمةُ الطَّيِّبَةُ صدَقَةٌ » متفقٌ عليه. وهو بعض حديث تقدم بطولِه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ئاخفتنا خۆش و خێرێ سەدەقەیە.

695- وعن أبي ذَرٍّ رضي الله عنه قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَحْقِرَنَّ مِنَ المعْرُوفِ شَيْئاً، وَلَوْ أَنْ تَلْقَى أَخَاكَ بِوَجْهٍ طَلِيقٍ » رواه مسلم.

ژ ئەبی زەڕی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو ژ خێرێ بچویک و کێم نەدانە خۆ هەکە تو ب رویەکێ ڤەکری بەرێ خۆ بدەیە برایێ خۆ.

89- باب استحباب بيان الكلام وإيضاحه للمخاطب وتكريره ليفهم إذا لم يفهم إلا بذلك

بابەتێ باشدانانا دیارەکرنا ئاخفتنێ بۆ یێ بەرامبەر و دوبارەکرنا وێ بۆ وی دا تێ بگەهیت هەکە تێ نەگەهشتبیت

696- عن أنس رضي الله عنه أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا تَكَلّم بِكلِمَةٍ أعَادها ثَلاثاً حَتَّى تُفْهَم عَنهُ، وإذا أتَى عَلى قَوْمٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ سَلَّمَ عليْهِمْ ثَلاثاً. رواه البخاري.

ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ب ئاخفتنەکێ ئاخفتبا سێ جاران دگۆتەڤە، هەتا ژێ هاتبا تێگەهشتن، و هەکە د بەر هندەکانرا بۆریبا سلاڤ دکرە وان سێ جاران.

697- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: كان كلامُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كلاماً فَصْلا يفْهَمُهُ كُلُّ مَن يَسْمَعُهُ. رواه أبو داود.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: ئاخفتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یا ژێکڤەکری بوو هەرکەسێ گولێ دبوو تێ دگەهشت.

90- باب إصغاء الجليس لحديث جليسه الذي ليس بحرام واستنصات العالِم والواعظ حاضِرِي مجلِسِه

بابەتێ گوهدانا روینشتی بۆ ئاخفتنا روینشتییێ دگەل خۆ یا نەیاحەرام و گوهداری خواستنا زانای
و شیرەتکەری ژ بەرهەڤبوویێت دیوانا ویدا بەرهەڤ

698- عن جَرير بن عبدِ اللَّه رضي اللَّه عنه قال: قال لي رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في حجَّةِ الْوَدَاع: « اسْتَنْصِتِ النَّاسَ » ثمَّ قال: « لا ترْجِعُوا بعْدِي كُفَّاراً يضْرِبُ بَعْضُكُمْ رِقَاب بَعْضٍ » متفقٌ عليه.

ژ جەریرێ کورێ عەبدوللایی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل حەجا خاتر خواستنێ گۆته من: ژ خەلکی بخوازە گوهێ خۆ بدەنێ، پاشی گۆت: پشتی من نەزڤرنەڤە کارێ گاورییێ، هندەك ژ هەوە ئێک و دوو بکوژن.

91- الوعظ والاقتصاد فيه
شیرەتکرن و ئابۆریکرن تێدا

قال الله تعالى : * (ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ] (النحل: من الآية125) *. و ب حیکمەت [ئانکوو ب ئاخفتنا بنەجەد و موکوم و ب دەلیل و نیشان و ب نەرمی و ب ئاوایەکێ کارلێکەر] و شیرەتا قەنج [کو پێ بزانن تە ب وان شیرەتان خێرا وان دڤێت، و تە چو مەرەمێت دی نینن یان ژی ب قورئانێ ئەوا کو ئەو ب خۆ حیکمەت و شیرەتکارەکا قەنج]، بانگهلدێرە بۆ رێکا خودایێ خۆ [کو ئیسلامە].

699- عن أبي وائِلٍ شَقِيقِ بنِ سَلَمَةَ قال: كَانَ ابْنُ مسْعُودٍ رضي اللَّه عنه يُذَكِّرُنَا فِي كُل خَمِيسٍ مرة، فَقَالَ لهُ رَجُلٌ: يَا أَبَا عبْدِ الرَّحْمنِ لودِدْتُ أَنَّكَ ذَكَّرْتَنَا كُلَّ يَوْمٍ، فقال: أما إِنَّهُ يَمنعني مِنْ ذلكَ أني أَكْرَهُ أنْ أمِلَّكُمْ وإِنِّي أتَخَوَّلُكُمْ بِالمؤعِظةِ، كَمَا كَانَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَخَوَّلُنَا بها مَخافَةَ السَّآمَةِ علَيْنَا. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی وائل، شەفیقێ کورێ سەلەمەی، گۆت: ئیبن مەسعودی هەمی پێنج شەمبان جارەکێ دەرس بۆ مە دگۆت، زەلامەکێ گۆت: بابێ عەبدولرەحمانی مە حەز دکر تە هەرۆژ دەرس بۆ مە گۆتبا، گۆت: ب راستی تشتێ من ژ هندێ ددەتە پاش، من نەڤێت ئەز مەلەلێ بۆ هەوە چێکەم، و ب راستی ئەز چاڤدێرییا هەوە ب دەرسێ دکەم، هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چاڤدێرییا مە پێ دکر، ترسا هندێ بێزاری مە بگریت.

« يَتَخَوَّلُنَا » يَتَعهَّدُنا.

700- عن أبي الْيَقظان عَمَّار بن ياسر رضي اللَّه عنهما قال: سَمِعْتُ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إنَّ طُولَ صلاةِ الرَّجُلِ، وَقِصر خُطْبَتِه، مِئنَّةٌ مِنْ فقهِهِ. فَأَطِيلوا الصَّلاةَ، وَأَقْصِروا الخُطْبَةَ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی یەقزانی، عەممارێ کورێ یاسری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی درێژییا نڤێژا زەلامی و کورتییا خوتبا وی نیشانێ تێگەهشتنا وییە، ڤێجا نڤێژێ درێژکەن و خوتبێ کورت کەن.

« مِئنَّةٌ » بميم مفتوحة، ثم همزة مكسورة، ثم نون مشددة، أيْ: علامة دَالَّةٌ على فِقْهِهِ.

701- عن مُعاويةَ بنِ الحَكم السُّلَمِيِّ رضي الله عنه قال: « بينما أَنا أصَلِّي مَع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، إذْ عطسَ رجُلٌ مِنْ القَوْمِ فَقُلتُ: يرْحَمُكَ الله، فَرَماني القوم بابصارِهِمْ، فقلت: وا ثكل أُمَّيَاه ما شأنكم تنظرون إليَّ ؟ فجعلوا يضربون بأيديهم على أفخاذهم فلما رأيتهم يُصَمِّتُونني لكني سكت، فَلَمَّا صلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَبابي هُوَ وأُمِّي، مَا رَأَيْتُ مُعَلِّماً قَبْله وَلا بَعْدَه أَحْسنَ تَعْلِيماً مِنْه، فَوَاللَّه ما كَهَرنِي ولا ضَرَبَنِي وَلا شَتَمَني، قال: « إِنَّ هَذِهِ الصَّلاةَ لا يَصْلُحُ فيها شَيءُ مِنْ كَلامِ النَّاسِ، إِنَّمَا هِيَ التَّسْبِيحُ والتَّكْبِيرُ، وقرَاءَةُ الْقُرآنِ » أو كما قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. قلت: يا رسول الله، إني حديث عهْدٍ بجَاهِلية، وقدْ جاءَ اللَّه بِالإِسْلامِ، وإِنَّ مِنَّا رجالاً يَأْتُونَ الْكُهَّانَ ؟ قال: « فَلا تأْتِهِمْ » قلت: وَمِنَّا رجال يَتَطيَّرونَ؟ قال: «ذَاكَ شَيْء يَجِدونَه في صُدورِهِم، فَلا يصُدَّنَّهُمْ » رواه مسلم.

ژ موعاوییەیێ کوری حەکەمێ سولەمی ﷺ گۆت: وەختەکێ مە نڤێژ دگەل پێغەمبەرێ خودێ دکر ﷺ زەلامەك بێهنژی من گۆتێ خودێ رەحمێ ب تە ببەت، هەمیان چاڤێت خۆ زیقکرنە من، من گۆت: وەی بۆ دایکا من ژ بەر نەمانا من ب راستی ئەز هیلاك چۆم، هەوە خێرە هوین بەرێ خۆ ددەنە من؟! دەستێت خۆ ب رانێت خۆ دادان، وەختێ من دیتی ژ من دخوازن بێ دەنگ ببم، ئەز بێ دەنگ بووم، و دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژا خۆ دویماهیک ئینای ـ دایک و بابێت من گۆری وی بن، من سەیدا نە بەری وی و نە پشتی وی وەکی وی نەدیتینە، ئەز ب خودێ کەم، نە ئەز پاشڤە برم و نە ل من دا و نە خەبەر گۆتنە من ـ گۆت: ب راستی ڤێ نڤێژێ نەدورستە تشتەك ژ ئاخفتنا خەلکی بێتە دناڤدا، بەس خودێ پاککرن و خودێ مەزنکرن و قورئان خواندنە. یان هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتی من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز نێزیک یێ موسلمان بوویم و نێزیکی نەزانینێ مە و خودێ ئەڤ ئیسلامە ئینا و هندە زەلام ژ مە دهێنە دەف خێڤزانکان، گۆت: نەچە دەف وان، من گۆت: و هندەك ژ مە بێ وەغەریا خۆ ژ هندە تشتان دبینن، گۆت: ئەو تشتەکێ بێ راستییە د دلێ خۆدا دبینن بلا ئەو وان (ئانکو ئەو بێوەغەری و تەشائوما دبینن) ژ کارێ وان دڤێت نەدەتە پاش (چونکی تەشائوم یا حەرامە).

« الثُّكْل » بضم الثاءِ المثلثة: المصِيبة وَالفَجيعة. « ما كَهَرني » أيْ ما نهَرَني.

702- وعن العِرْباض بن سَارِيةَ رضي الله عنه قال: وَعظَنَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَوْعِظَةً وَجِلَتْ مِنهْا القُلُوب. وَذَرِفَتْ مِنْها العُيُون وَذَكَرَ الحدِيثَ، وَقدْ سَبق بِكَمالِهِ في باب الأمر بالمحافَظةِ على السُّنَّةِ، وذَكَرْنَا أَنَّ التِّرْمِذيَّ قال إنه حديث حسنٌ صحيحٌ.

ژ ئەبی عیریازێ کوری سارییە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: شیرەت و وەعزەکێ کارتێکەر ل مە کر دل بۆ ترسیان و رۆندك بۆ هاتنە خوارێ، و حەدیس گۆت، و تمامیا حەدیسێ د بابەتێ ئەمرکرن ب پارێزیا رێکا پێغەمبری ﷺ بنێرە حەدیسا ژمارە 157.

92- باب الوقار والسكينة

بابەتێ رێز و رویمەتی و نەرم و سەرخۆیێ

قال الله تعالى: * (وَعِبَادُ الرَّحْمَنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الأَرْضِ هَوْناً وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلاماً) (الفرقان:63) * . **و بەندەییێت خودایێ دلۆڤان [ییێت دورست] ئەون، ئەوێت ب ئەدەب و بێ**

مەزنایی، ل سەر ئەردی بریڤە دچن، و ئەگەر نەزانان [ب رەقی] ئاخافتن، ئاخفتنەکا وەسا دبێژن ژ گونەهێ ب سلامەت بن، و وەکی وان ب رەقی وان نائاخێڤن.

703- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: مَا رَأَيْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُسْتَجْمِعاً قَطُّ ضَاحِكاً حتَّى تُرى مِنه لَهَوَاتُه، إِنَّما كانَ يَتَبَسَّمُ. متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چو جار نەدیتیە بەردابیتە کەنی (ئانکو زێدە کەنی بیت) هەتا پانکا دەڤێ وی دەرکەفتبیت بەلێ بەس دگرنژی.

« اللَّهَوَات » جَمْع لَهَاةٍ: وهِي اللَّحُمة التي في أَقْصى سَقْفِ الْفَمِ.

93- باب الندب إلى إتيان الصلاة والعلم ونحوهما من العبادات بالسكينة والوقار

بابەتێ یا باش ئەوە رەحەت و ب رێز و رویمەت بێنە نڤێژێ و زانینێ و یێت وەکی وان ژ پەرستنان

قال الله تعالى: * (وَمَنْ يُعَظِّمْ شَعَائِرَ اللَّهِ فَإِنَّهَا مِنْ تَقْوَى الْقُلُوبِ) (الحج:32) * . و هەرکەسێ ئەمرێت خودێ [رێ و نیشانێت دینێ] مەزن بدانیت، وەکی ئەمر پێ هاتی، ب جھ بکەت، ب راستی ئەڤە [ئانکوو مەزن وەرگرتنا ئەمرێت خودێ یان قوربانی] نیشانا ژ خودێ ترسیانا دلانە.

704- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: سمعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إذا أُقِيمَتِ الصَّلاة، فَلا تَأْتُوهَا وأَنْتُمْ تَسْعَوْنَ، وأْتُوهَا وَأَنْتمْ تَمْشُونَ، وعَلَيكم السَّكِينَة، فَما أَدْرَكْتُمْ فَصَلُّوا، وَمَا فَاتَكُمْ فَأَتِمُّوا » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: من کول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە دەست ب نڤێژێ هاتە کرن، نەهێنە نڤێژێ و هوین بکەنە غار یان ب لەز بهێن، بەلێ نەرم وەرنێ و یێت سەر خۆ بن، یا هوین گەهشتنێ بکەن، و یا ژ هەوە چۆ تمامکەن.

زاد مسلم في رواية له: « فَإِنَّ أحدَكُمْ إذا كانَ يعمِدُ إلى الصلاةِ فَهُوَ في صلاةٍ ».

و موسلمی د ریوایەتەکا خۆدا زێدەکریە: ب راستی ئێک ژ هەوە هەکە قەستا نڤێژێ کر ئەو یێ د نڤێژێدا (ڤێجا بۆچی دێ لەزێ کەت).

705- وعن ابن عباس رضي الله عنهما أَنَّهُ دَفَعَ مَعَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَوْمَ عرَفَةَ فَسَمع النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَرَاءه زَجْراً شَديداً وَضَرْباً وَصوْتاً للإِبلِ، فَأَشار بِسَوْطِهِ إِلَيْهِمْ وقال: « أَيُّهَا النَّاسُ عَلَيْكُمْ بِالسَّكِينَةِ فَإِنَّ الْبِرَّ لَيْسَ بِالإِيضَاعِ » رواه البخاري، وروى مسلم بعضه.

و ژ ئیبن عەباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ئەو دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ روژا عەرەفێ چۆ، پالدانەکا ب هێز و پێدادان و دەنگێ حێشتران ل پشت خۆ گولێ بوو، بەرێ قامچیا خۆ دا وان و گۆت: گەلی خەلکی ل سەر خۆ بن (رەحەت وەرن) ب راستی خێر نە ب لەزکرنێیە.

« الْبِرُّ »: الطَّاعَةُ. « وَالإِيضَاعُ » بِضاد معجمةٍ قلبها ياء وهمزة مكسورة، وَهُوَ: الإِسْرَاعُ.

94- باب إكرام الضيف

بابەتێ قەدرگرتنا میڤانی

قال الله تعالى: * (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ، إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلاماً قَالَ سَلامٌ قَوْمٌ مُنْكَرُونَ ، فَرَاغَ إِلَى أَهْلِهِ فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ، فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلا تَأْكُلُونَ) (الذريات:24_27) * **ئەرێ بەحسێ مێڤانێت ئیبراهیمی ئەوێت قەدرگران، گەهشتییە تە. وەختێ چۆینە دەڤ، و سلاڤ کرینێ، سلاڤ ل وان ڤەگێرا و گۆت: هوین د نەنیاسن [ئەز هەوە نانیاسم]. ڤێجا ب لەز و بێ مێـڤان پـێ بحەسن، چۆ ملێ مالێ و گۆلکەکێ قەلەو [براشتی] ئینا. و نێزیکی وان کر، و گۆت: ما هوین ناخۆن؟.** وقال تعالى : * (وَجَاءَهُ قَوْمُهُ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ وَمِنْ قَبْلُ كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ قَالَ يَا قَوْمِ هَؤُلاءِ بَنَاتِي هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَلا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ رَشِيدٌ) (هود:78) * **[وەختێ ملەتێ وی ب مێڤانێت وی زانی] بلەز هاتنە دەڤ لوطی، و بەری هنگێ وان طەرێفی(پویچاتی) دکرن [تالۆقەتی زەلامان دبوون، ژبەر هندێ بلەز هاتن، و ئەڤە ب کرێتی نەهاتە بەرچاڤێت وان، پێ شەرم بکەن]، ئینا لوطی گۆتە وان، هەی ملەتێ من ئەڤە ژنکێت هەوە بۆ هەوە ژ ڤان مێـڤانان پاقـژترن، ڤێجا ژ خودێ بترسن و من د مێڤانێت مندا شەرمزاز نەکەن، ئەرێ ما کەسێ تێگەهشتی و ب ئاقل د ناڤ هەوەدا نینە؟!.**

706- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ كانَ يُؤمنُ بِاللَّه واليَومِ الآخِرِ فَلْيُكرِمْ ضَيفَهُ، وَمَنْ كَانَ يُؤمِنُ بِاللَّه واليَوم الآخِرِ فليصِلْ رَحِمَهُ، وَمَنْ كَانَ يؤمِنُ بِاللَّه وَاليوْمِ الآخِرِ فَلْيَقلْ خَيْراً أَوْ لِيَصْمُتْ » متفقٌ عليه. و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: **پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا قەدرێ مێڤانێ خۆ بگریت، و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا دگەل مرۆڤێت خۆ یێ باش بیت و یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا ئاخفتنا خێرێ بێژیت یان خۆ بێ دەنگ بکەت.**

707- وعن أبي شُرَيْح خُوَيلدِ بن عمرو الخُزَاعِيِّ رضي الله عنه قال: سَمِعتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « مَنْ كان يؤمِنُ بِاللهِ واليوْمِ الآخِرِ فَلْيُكرِمْ ضَيفَهُ جَائِزَتَهُ » قالوا: وما جَائِزَتُهُ يا رسول الله ؟ قال: « يَومُه وَلَيْلَتُهُ. والضِّيَافَةُ ثَلاثَةُ أَيَّامٍ، فما كان وَرَاءَ ذلكَ فهو صَدَقَة عليه » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی شورەیحێ خوزاعی ﵁، گۆت: **من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: یێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا قەدرێ خەلاتێ مێـڤانێ خۆ بگریت. گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ خەلاتێ وی چیە؟ گۆت: شەڤەك و رۆژەکن، و مێڤانداری سێ رۆژن، چیا ژ وێ زێدەبوو سەدەقەیە.**

وفي روايةٍ لمسلم: « لا يحِلُّ لِمُسلمٍ أن يُقِيم عند أخِيهِ حتى يُؤْثِمَهُ » قالوا: يا رسول الله. وَكَيْف يُؤْثِمُهُ ؟ قال: « يُقِيمُ عِنْدَهُ وَلا شَيءَ لَهُ يَقْرِيهِ بِهِ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: **بۆ موسلمانی نەدورستە هند بمینیتە دەف برایێ خۆ هەتا گونەهکار بکەت، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ چاوا دێ گونەهکار کەت؟ گۆت: دێ مینیتە دەف و وی چو نینە قەدرێ وی پێ بگریت. (ڤێجا دێ کەڤیتە شەرمێ دبیت دەینی بکەت یان نەکامیا وی بکەت هۆسا دێ کەڤیتە د گونەهێدا).**

95- باب استحباب التبشير والتهنئة بالخير

بابەتێ باشیدانانا مزگینی دانێ و پیرۆزکرنێ

قال الله تعالى: * (فَبَشِّرْ عِبَادِ الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ) (الزمر: من الآية17و 18) * . **ڤێجا مزگینییێ بده بەندەییێت من. ئەوێت گول ئاخفتنان دبن و ل دویڤ یاچێتر دچن.** وقال تعالى: * (يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُمْ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَرِضْوَانٍ وَجَنَّاتٍ لَهُمْ فِيهَا نَعِيمٌ مُقِيمٌ) (التقوبة:21) * . **خودایێ وان مزگینییێ ب دلۆڤانییێ ژ دەڤ خۆ، و ب رازیبوونێ و بەهەشتێت بۆ وان خۆشی تێدا بەردەام، دەدەتێ.** وقال تعالى: * (وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ) (فصلت: من الآية30) * . **و مزگینییا وێ بەهەشتێ ل هەوە بیت ئەوا پەیمان بۆ هەوە پێ هاتی دان.** وقال تعالى: * (فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ) (الصافات:101) * . **ئینا مە مزگینی ب کورەکێ نەرم و حەلیم دایێ.** وقال تعالى (هود 69) : * (وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَى) (هود: من الآية69)) * . **و ب راستی هنارتییێت مە [کو ملیاکەتن] ب مزگینیڤە هاتنە دەڤ ئیبراهیمی.** وقال تعالى: * (وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ فَضَحِكَتْ فَبَشَّرْنَاهَا بِإِسْحَاقَ وَمِنْ وَرَاءِ إِسْحَاقَ يَعْقُوبَ) (هود:71) * . **و کابانییا ئیبراهیمی ژپێڤە یا راوەستیایی بوو، ئینا کەنی [ژ کەیفا نەمانا ترسا ئیبراهیم، یان ژی ژ کەیفا هندێ کو ملەتێ لوطی دێ گەهیتە جزایێ خۆ]، ڤێجا مە مزگینی ب بوونا ئیسحاقی دایێ، و مە مزگینی دایێ دێ ئیسحاقی کورەك هەبیت کو یەعقووبە.** وقال تعالى: * (فَنَادَتْهُ الْمَلائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَى) (آل عمران: من الآية39) * . **ڤێجا ملیاکەتان گازیکرێ، و ئەو ل سەر نڤێژێ یێ راوەستیایی بوو د میحرابێدا، گۆتنێ: خودێ مزگینییا یەحیایی ددەتە تە.** وقال تعالى: * (إِذْ قَالَتِ الْمَلائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ) (آل عمران: من الآية45) * **د وێ گاڤێدا ملیاکەتان گۆت: مەریەمێ ب راستی خودێ مزگینییێ ب پەیڤەکا خۆ [کو عیسا بوو] ددەتە تە، ناڤێ وی مەسیحە (ئانکوو یێ پیرۆزە).** الآية . والآيات في الباب كثيرة معلومة . وأما الأحاديث فكثيرة جدا وهي مشهورة في الصحيح . منها :

و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و ئاشکرانە، و حەدیس زێدە گەلەکن و ییێت ئاشکرانە د سەحیحێدا، ژ وان:

708- عن أبي إبراهيمَ وَيُقَالُ أبو مُحَمَّد ويقال أَبو مُعَاوِيةَ عبدِ اللَّه بن أبي أَوْفِي رضي اللَّه عنه أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَشَّرَ خَدِيجَةَ، رضي اللَّه عنها، بِبيْتٍ في الجَنَّةِ مِنْ قَصَبٍ، لاصَخبَ فِيه ولا نَصب. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی ئیبراهیم و دبێژن ئەبو موحەممەد و دبێژن ئەبو موعاویە عەبدوللایێ کورێ ئەبی ئەوفای ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مزگینێ ب مالەکا ژ لوئلوئێ خلۆلە د بەهەشتێدا دا خەدیجایێ ﷺ، نە قیژی و قەرەبالغ تێدایە نە وەستیان.

« الْقَصبُ » هُنا: اللُّؤْلُؤ المجوفُ. « والصَّخبُ » الصِّياحُ واللَّغَطُ. «وَالنَّصَبُ »: التعبُ.

709- وعن أبي موسى الأشعريِّ رضي اللَّه عنه، أَنَّهُ تَوضَّأَ في بيتِهِ، ثُمَّ خَرَجَ فقال: لأَلْزَمَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ولأَكُونَنَّ معَهُ يوْمِي هذا، فجاءَ المسْجِدَ، فَسَأَلَ عَن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقَالُوا:

وَجَّهَ هٰهُنَا، قال: فَخَرَجْتُ عَلى أَثَرِهِ أَسأَلُ عنْهُ، حتَّى دَخَلَ بئْرَ أريسٍ فجلَسْتُ عِنْدَ الْباب حتَّى قَضَى رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حاجتَهُ وتَوضَّأَ، فقُمْتُ إِلَيْهِ، فإذا هُو قَدْ جلَس على بئر أَريس، وتَوسطَ قفَّهَا، وَكَشَفَ عنْ ساقَيْهِ ودلاهمَا في البِئر، فَسلَّمْتُ عَلَيْهِ ثُمَّ انْصَرفتْ.

فجَلسْتُ عِند الباب فَقُلت: لأَكُونَنَّ بَوَّاب رسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم اليوْم.

فَجاءَ أَبُو بَكْرٍ رضي اللَّهُ عنه فدفَع الباب فقُلْتُ: منْ هَذَا ؟ فَقَالَ: أَبُو بكرٍ، فَقلْت: على رِسْلِك، ثُمَّ ذَهَبْتُ فَقُلتُ: يا رسُول اللَّه هذَا أَبُو بَكْرٍ يسْتَأْذِن، فَقال: « ائْذَنْ لَه وبشِّرْه بالجنَّةِ » فَأَقْبَلْتُ حتَّى قُلت لأَبي بكرٍ: ادْخُلْ ورسُولُ اللَّه يُبشِّرُكَ بِالجنةِ، فدخل أَبُو بَكْرٍ حتَّى جلَس عنْ يمِينِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم معَهُ في القُفِّ، ودَلَّى رِجْلَيْهِ في البئِرِ كما صنَعَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وكَشَف عنْ ساقَيْهِ، ثُمَّ رَجَعْتُ وجلسْتُ، وقد تَرَكتُ أَخي يتوضأُ ويلْحقُني، فقُلْتُ: إنْ يُرِدِ اللَّه بِفُلانٍ يُريدُ أَخَاهُ خَيْراً يأْتِ بِهِ.

فَإِذا إِنْسانٌ يحرِّكُ الباب، فقُلت: منْ هَذَا ؟ فَقال: عُمَرُ بنُ الخطَّابِ: فقُلْتُ: على رِسْلِك، ثمَّ جئْتُ إلى رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَسلَّمْتُ عليْهِ وقُلْتُ: هذَا عُمرُ يَسْتَأْذِنُ ؟ فَقَالَ: « ائْذنْ لَهُ وبشِّرْهُ بِالجَنَّةِ » فَجِئْتُ عمر، فَقُلْتُ: أَذِنَ أُدخلْ وَيبُشِّرُكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِالجَنَّةِ، فَدَخَل فجَلَسَ مَعَ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في القُفِّ عَنْ يسارِهِ ودَلَّى رِجْلَيْهِ في البِئْر، ثُمَّ رجعْتُ فَجلَسْتُ فَقُلْت: إن يُرِدِ اللَّه بِفلانٍ خَيْراً يعْني أَخَاهُ يأْت بِهِ.

فجاء إِنْسانٌ فحركَ الباب فقُلْتُ: مَنْ هذَا ؟ فقَال: عُثْمانُ بنُ عفانَ. فَقلْتُ: عَلى رسْلِكَ، وجئْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَخْبرْتُه فَقَالَ: « ائْذَن لَهُ وبَشِّرْهُ بِالجَنَّةِ مَعَ بَلْوى تُصيبُهُ » فَجئْتُ فَقُلْتُ: ادْخلْ وَيُبشِّرُكَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِالجَنَّةِ مَعَ بَلْوَى تُصيبُكَ، فَدَخَل فَوَجَد القُفَّ قَدْ مُلِئَ، فَجَلَس وُجاهَهُمْ مِنَ الشَّقِّ الآخِرِ. قَالَ سَعِيدُ بنُ المسَيَّبِ: فَأَوَّلْتُها قُبُورهمْ. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، وی دەستنڤێژا خۆ ل مال شویشت، پاشی دەرکەفت و گۆت: ئەز دێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بم و ڤێ رۆژا خۆ هەمیێ دێ ل دەف وی بم، هاتە مزگەفتێ پسیارا پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ گۆتن: هۆسا یێ چۆی، گۆت: ئەز دویف ویرا چۆم و من پسیارا وی دکر، هەتا چۆیە سەر بیرا ئەریس، ئەز روینشتمە دەف دەرگەهی، هەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستنڤێژا خۆ خۆشکری، و دەستنڤێژا خۆ شویشتی، ئەز رابووم چۆمە دەف، ئەو روینشتە سەر نیڤەکا دوشکێ دۆرماندۆری بیرێ، و لنگێت خۆ رویسکرن و د بیرێدا بەردان، من سلاڤ کرێ پاشی ئەز چۆم. ئەز دەف دەرگەهی روینشتم، من گۆت: ئەڤرۆ ئەز دێ بمە دەرگەهڤانێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ. ئەبو بەکر ﵁ هات دەرگەه پالدا، من گۆت کییە گۆت ئەبو بەکرە، من گۆت: هێدیبە، پاشی ئەز چۆم من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە ئەبو بەکرە دەستویریێ دخوازیت، ئینا گۆت: دەستوریا وی بدە، و مزگینێ ب بەحەشتێ بدێ. ئەز هاتم حەتا من گۆتە ئەبو بەکری: ب ژۆرکەڤە، پێغەمبەرێ خودێ مزگینیێ ب بەحەشتێ ددەتە تە، ئەبو بەکر ب ژۆر کەفت، هەتا رەخێ راستێ یێ پێغەمبەرێ خودێ ل سەر لێڤا بیرێ روینشتیە خوارێ و پێت خۆ د بیرێدا بەردانە خوارێ هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کری و لنگێت خۆ رویسکرن، پاشی ئەز زڤریم و روینشتم، و من برایێ خۆ هێلابوو دەستڤێژا خۆ بشۆت و بگەهیتە من، من

گۆت: هەکە خودێ خێر بۆ ڤیابیت ـ مەخسەدا وی برایێ وییە ـ دێ ڤێ گاڤێ ئینیت. من هندیت مرۆڤەك یێ دەرگەهی دلڤلڤینیت، من گۆت: ئەڤە کییە؟ گۆت: عومەرێ کورێ خەتتابییە من گۆت: هێدیبە، پاشی ئەز چۆم من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە عومەرە دەستویریێ دخوازیت، ئینا گۆت: دەستوریا وی بدە، و مزگینێ ب بەحەشتێ بدێ. ئەز هاتم حەتا من گۆتە عومەری: ب ژۆرکەڤە، و پێغەمبەرێ خودێ مزگینیێ ب بەحەشتێ ددەتە تە، عومەر ب ژۆر کەفت، هەتا رەخێ چەپێ یێ پێغەمبەرێ خودێ ل سەر لێڤا بیرێ روینشتیە خوارێ و پێت خۆ د بیرێدا بەردانە خوارێ، پاشی ئەز زڤریم و روینشتم، و من برایێ خۆ هێلابوو دەستنڤێژا خۆ بشۆت و بگەهیتە من، من گۆت: هەکە خودێ خێر بۆ ڤیابیت ـ مەخسەدا وی برایێ وییە ـ دێ ڤێ گاڤێ ئینیت. مرۆڤەك هات دەرگەه لڤلڤاند من گۆت: ئەڤە کییە؟ گۆت: عوسمانێ کورێ عەفانییە من گۆت: هێدیبە، پاشی ئەز چۆمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من گۆتێ، ئینا گۆت: دەستویریا وی بدە، و مزگینێ ب بەحەشتێ بدێ دگەل بەلایەکێ دێ ب سەری هێت. ئەز هاتم من گۆتێ: ب ژۆرکەڤە، و پێغەمبەرێ خودێ مزگینیێ ب بەحەشتێ ددەتە تە دگەل بەلایەکێ دێ ب سەرێ تە هێت، ب ژۆر کەفت، دیت دوشکێ دۆرمەندۆر بیرێ یێ قەپات بووی ئینا بەرامبەری وان روینشتە خوارێ. سەعیدێ کورێ موسەیبی گۆت: من ب گۆرێت وان راڤەکر (ئانکو گۆرێت وان یێت بەرامبەری ئێک و جهێ هەمیان ل ئێک جه نەکر).

وزاد في روايةٍ: « وأمَرني رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بحِفْظِ الباب وَفِيها: أَنَّ عُثْمانَ حِينَ بشَّرهُ حمِدَ اللَّه تعالى، ثُمَّ قَال: اللَّه المسْتعَانُ.

و د ریوایەتەکێدا: و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمانا من کر ئەز دەرگەهی بپارێزم، و تێدا هاتیە: عوسمان دەمێ مزگینی دایێ، حەمدا خودێ کر، پاشی گۆت: خودێ هاریکار بیت.

قوله: « وجَّهَ » بفتحِ الواوِ وتشديدِ الجيمِ، أَيْ: توجَّهَ. وقوله: « بِئْر أريسٍ »: هو بفتحِ الهمزةِ وكسرِ الراءِ، وبعْدَها ياء مثَناةٌ مِن تحت ساكِنَةٌ، ثُمَّ سِينٌ مهملةٌ، وهو مصروفٌ، ومنهمْ منْ منَع صرْفَهُ. « والقُفُّ » بضم القاف وتشديدِ الفاء: هُوَ المبْنيُّ حوْلَ البِئْرِ. قوله: « عَلى رِسْلِك » بكسر الراءِ على المشهور، وقيل بفتحها، أَيْ: ارْفُقْ.

710- وعنْ أبي هريرة رضي اللَّه عنهُ قال: كُنَّا قُعُوداً حَوْلَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَمعَنَا أَبُو بكْرٍ وعُمَرُ رضي اللَّه عنهما في نَفَر، فَقامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ بينِ أَظْهُرِنا فَأَبْطَأَ علَيْنَا وخَشِينا أَنْ يُقْتَطَعَ دُونَنا وَفَزِعْنَا فقُمنا، فَكُنْتُ أَوّل من فَزِع. فَخَرَجْتُ أَبْتغي رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حتى أَتَيْتُ حَائِطاً للأَنْصَارِ لِبني النَّجَّارِ، فَدُرْتُ بِهِ هَلْ أَجِدُ لَهُ باباً ؟ فلَمْ أَجِدْ، فإذَا ربيعٌ يدْخُلُ في جوْف حَائِط مِنْ بِئرٍ خَارِجَه والرَّبيعُ: الجَدْوَلُ الصَّغيرُ فاحتَفزْتُ، فدَخلْتُ عَلى رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

فقال: « أَبو هُريرة ؟ » فَقُلْتُ: نَعَمْ يَا رسُولَ اللَّهِ، قال: « ما شَأْنُك » قلتُ: كُنْتَ بَيْنَ ظَهْرَيْنَا فقُمْتَ فَأَبطأْتَ علَيْنَا، فَخَشِينَا أَنْ تُقتطعَ دُونَنا، ففزعنَا، فَكُنْتُ أَوَّلَ منْ فَزِعَ فأَتَيْتُ هذَا الحائِطَ، فَاحْتَفَزْتُ كَمَا يَحْتَفِزُ الثَّعلبُ، وَهؤلاءِ النَّاسُ وَرَائي.

فَقَالَ: « يَا أَبا هريرة » وأَعطَاني نَعْلَيْهِ فَقَال: « اذْهَبْ بِنَعْلَي هاتَيْنِ، فَمنْ لقيتَ مِنْ وَرَاءِ هَذا الحائِط يَشْهَدُ أَنْ لا إلهِ إلاَّ اللَّهُ مُسْتَيْقناً بها قَلبُهُ، فَبَشِّرْهُ بالجنَّةِ » وذَكَرَ الحدِيثَ بطُولِهِ، رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: ئەم دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ییێت رویِنشتی بوین عومەر و ئەبو بەکر خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، دگەل چەند مرۆڤان دگەل مە بوون، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د ناڤ مەدا رابوو و گێرۆ بوو، ئەم ترسیاین نەخۆشیەك ب سەری هاتبیت، ب لەز و ب ترس ئەم رابووین، و ئەز بەری هەمیا رابووم، و ئەز دەرکەفتم ل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بگەرییێم، هەتا ئەز هاتیمە دەف بیستانێ ئێکێ ئەنساری یێ بەنی نەججار (خەلکێ مەدینێ و هاریکاران)، و ئەز ل دۆر زڤریم ئەرێ دێ دەرگەهەکێ بۆ بینم؟ من نەدیت، من جۆکەك دیت ژ بیرەکێ ژ دەرڤە دردکەفت و دکونا دیواریرا دچۆ ژۆرڤە، و جۆك یا بچویک بوو، من خۆ گەهاندە ئێک و خۆ بچویک کر، و ئەز چۆمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا ئەبوو هورەیرە؟ من گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ گۆت: تە خێرە؟ من گۆت: تو د ناڤ مەدا بووی و تو رابووی و تو گیرۆ بووی ئەم ترسیاین نەخۆشیەك ب سەرێ تە هاتبیت، ب لەز و ب ترس ئەم رابووین، و ئەز بەری هەمیا رابووم، ئەز هاتمە ناڤ ڤی بیستانی و من خۆ زراڤکر هەروەکی رێڤی خۆ زراڤ دکەت هەتا ئەز ب ژۆر کەتیم و وێتهە خەلکن یێ ل پشت من، گۆت: یا ئەبا هورەیرە، و هەردوو نەعالێت خۆ دانەف من (دبیت ژ بەر هندێ دا بزانن پێغەمبەر ﷺ یێ ب سلامەتە و چو ب سەری نەهاتیە) و گۆت: هەرە هەردوو نەعالێت من ببە و هەچیێ تە پشت ڤی بیستانی دیت ژ دل شەهدە بدەت لا إِلَه إلاَّ اللَّه کو چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت مزگینیا بەحەشتێ بدێ.

« الرَّبِيعُ » النَّهْرُ الصَّغِيرُ، وَهُوَ الجدْوَلُ بفتح الجيم كَمَا فَسَّرهُ في الحَدِيثِ. وقولُه: « احْتَفَزْت » رويَ بالرَّاءِ وبالزَّاي، ومعناهُ بالزاي: تَضَامَمْتُ وتصَاغَرْتُ حَتَّى أَمْكَنَني الدُّخُولُ.

711- وعن ابنِ شُماسَةَ قالَ: حَضَرْنَا عَمْرَو بنَ العاصِ رضي اللَّهُ عنه، وَهُوَ في سِيَاقَةِ المَوْتِ فَبَكى طَوِيلاً، وَحَوَّلَ وَجْهَهُ إلى الجدَارِ، فَجَعَلَ ابْنُهُ يَقُولُ: يا أَبَتَاهُ، أَمَا بَشَّرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بكَذَا ؟ أَما بشَّرَكَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بكَذَا ؟

فَأَقْبلَ بوَجْهِهِ فَقَالَ: إنَّ أَفْضَلَ مَا نُعِدُّ شَهَادَةُ أَنْ لاَ إلهَ إلاَّ اللَّه، وأَنَّ مُحمَّداً رسُول اللَّه إنِّي قَدْ كُنْتُ عَلى أَطْبَاقٍ ثَلاثٍ: لَقَدْ رَأَيْتُني وَمَا أَحَدٌ أَشَدَّ بُغْضاً لرَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنِّي، وَلا أَحبَّ إلَيَّ مِنْ أَنْ أَكُونَ قَدِ استمْكَنْت مِنْهُ فقَتلْتهُ، فَلَوْ مُتُّ عَلى تِلْكَ الحالِ لَكُنْتُ مِنْ أَهْلِ النَّار.

فَلَمَّا جَعَلَ اللَّهُ الإِسْلامَ في قَلْبِي أَتيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقُلْتُ: ابْسُطْ يمينَكَ فَلأُبَايعْكَ، فَبَسَطَ يمِينَهُ فَقَبَضْتُ يَدِي، فقال: « مالك يا عمرو ؟ » قلت: أَرَدْتُ أَنْ أَشْتَرِطَ قالَ: « تَشْتَرِطُ ماذَا ؟ » قُلْتُ أَنْ يُغْفَرَ لِي، قَالَ: أَمَا عَلمْتَ أَنَّ الإِسْلام يَهْدِمُ ما كَانَ قَبلَهُ، وَأَن الهجرَةَ تَهدمُ ما كان قبلَها، وأَنَّ الحَجَّ يَهدِمُ ما كانَ قبلَهُ ؟ »

وما كان أَحَدٌ أَحَبَّ إلَيَّ مِنْ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَلا أَجَلّ في عَيني مِنْه، ومَا كُنتُ أُطِيقُ أَن أَملأَ عَيني مِنه إجلالاً له، ولو سُئِلتُ أَن أَصِفَهُ ما أَطَقتُ، لأَنِّي لم أَكن أَملأ عَيني مِنه ولو مُتُّ على تِلكَ الحَال لَرَجَوتُ أَن أَكُونَ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ.

ثم وُلِّينَا أَشيَاءَ ما أَدري ما حَالي فِيهَا ؟ فَإِذا أَنا مُتُّ فلا تصحَبنِّي نَائِحَةٌ ولا نَارٌ، فإذا دَفَنتموني، فشُنُّوا عليَّ التُّرَابَ شَنًّا، ثم أَقِيمُوا حولَ قَبري قَدْرَ ما تُنَحَرُ جَزورٌ، وَيقْسَمُ لحْمُهَا، حَتَّى أَسْتَأْنِس بكُمْ، وأنظُرَ ما أُراجِعُ بِهِ رسُلَ ربي. رواه مسلم.

و ژ ئیبن شوماسەی، گۆت: ئەم هاتینە دەف عەمرێ کورێ عاسی ﷺ، و ئەو ل بەر مرنێ بوو، گەلەك کرە گری و بەرێ خۆ وەرگێرا دیواری، کورێ وی دەست هاڤێتێ دگۆت: ئەرێ بابێ من ما پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مزگینی ب ڤێ نەدایە تە؟ ما پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مزگینی ب ڤێ نەدایە تە؟ بەرێ خۆ زڤراند و گۆت: باشترین تشت مرۆڤ بۆ خۆ بەرهەڤ بکەت: شەهدەدانە: کو چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، و موحەممەد پێغەمبەرێ وییە، و ئەز د سێ کراساندا (حالاندا) بۆریم، من خۆ دیت کەسێ ژ من پتر کەرب و کین بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەبوون، و چو تشت بۆ من خۆشتڤیتر نەبوو ئەز بشێم وی بگرم و بکوژم و هەکە ئەز ل سەر ڤی حالەتی مربام دا ژ خەلکێ جەهنەمێ بم، و وەختێ خودێ ئیسلام کریە د دلێ مندا، ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ من گۆت: دەستێ خۆ ڤەکە دا سۆز و پەیمانان بدەمە تە، دەستێ خۆ یێ راستێ ڤەکر من دەستێ خۆ کێشا، گۆت: تە خێرە یا عەمرو؟ من گۆت: من ڤیا ئەز مەرجی بدانم، گۆت: چ مەرج بکەی؟ من گۆت: مەرجێ من، گونەهێت من بێنە ژێبرن، گۆت: ماتە نەزانییە ب راستی ئیسلام یا بەری خۆ دهەرێفیت، و مشەختیاتی یا بەری خۆ دهەرێفیت، و حەج یا بەری خۆ دهەرێفیت؟

و کەس ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خۆشتڤیتر نەبوو بۆ من، و کەس ژ وی د چاڤێت مندا مەزنتر نەبوو، و ئەز نەدشیام ژ مەزناتیا وی چاڤێت خۆ ب دیتنا وی تێرکەم، و هەکە ژ من بێتە خواستن ئەز رەوشا وی بکەم ئەز نەشێم چونکی من چاڤێت خۆ ژ وی تێر نەکرینە، و هەکە ئەز ل سەر ڤی حالەتی و د ڤی کراسیدا مربامە هیڤیا من ئەو بوو ئەز ژ خەلکێ بەحەشتێ بام. پاشی هندە تشت بۆ مە هاتنە دان، ئەز نوزانم کا ئەز تێدا یێ چاوا بووم؟ ڤێجا هەکە ئەز مرم بلا کەسێ گری دەنگ بلند و ئاگر دگەل من نەهێن، و هەکە هەوە ئەز ڤەشارتم ئاخێ پیچ پیچە باڤێنە سەر من، پاشی دۆر گۆرێ من بمینن تەمەت ڤەکوشتنا حێشتران و گۆشتێ وان دئێتە لێکڤەکرن دا سەبرێ من بهێت و دا بزانم دێ چاوا بەرسڤا قاسدێت خودایێ خۆ دەم (مەخسەد پێ نەکیر و مونکیرن).

قوله: « شُنُّوا » رُويَ بالشين المعجمة وبالمهملةِ، أَي: صبُّوهُ قليلاً قَليلاً. واللَّه سبحانه أَعلم.

96- باب وداع الصاحب ووصيته عند فراقه لسفر وغيره والدعاء له وطلب الدعاء منه

بابەتێ خاترخواستنا هەڤالی و شیرەتکرنا وی دەمێ دهێلیت بۆ وەغەرەێ و غەیری وەغەرێ، و دوعاکرن بۆ وی و دوعاخواستن ژ وی

قال الله تعالى: * (وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَا بَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ، أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ

وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ إِلَهاً وَاحِداً وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ) (البقرة:132، 133) * . و ئیبراهیم قەویاتی [وەسیەت] ل کوڕێت خۆ کرن ب ڤی دینی، و یەعقووب ژی هەروەسا [گۆت]: کوڕێت من بێگۆمان خودێ ئەڤ دینە بۆ هەوە هلبژارت، [هشیار بن] نەمرن هوین نەموسلمان. گەلی جوهییان ما هوین د حازر بوون دەمێ یەعقووب ل بەر مرنێ [ئانکوو هوین نە د حازر بوون] گۆتییە زارۆییێت خۆ: پشتی من هوین دێ چ پەرێسن؟ گۆتن: ئەم دێ خودایێ تە و خودایێ باب و باپیرێت تە ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق پەرێسین (عەبدینین)، خودایەکێ ب تنێیە، و ئەم [بەس] ل بەر فەرمانا وی ب تنێینە.

وأما الأحاديث :

712- فمنها حَديثُ زيدِ بنِ أَرْقَمَ رضي الله عنه الذي سبق في باب إِكرامِ أَهْلِ بَيْتِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قامَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِينَا خَطِيباً، فَحَمِدَ الله، وَأَثْنى عَلَيهِ، وَوَعَظَ وَذَكَّرَ ثُمَّ قال: أَمَّا بَعْدُ، أَلا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنا بشرٌ يُوشِكُ أَنْ يَأْتِيَ رَسُولُ رَبِّي فأُجيب، وأَنَا تَارِكٌ فيكُمْ ثَقَلَيْنِ: أَوَّلُهُمَا: كتاب اللهِ، فيهِ الهُدَى وَالنُّورُ، فَخُذُوا بِكتاب الله، وَاسْتَمْسِكُوا بِهِ » فَحَثَّ عَلى كتاب الله، ورَغَّبَ فِيهِ، ثُمَّ قال: « وَأَهْلُ بَيْتِي، أُذَكِّرُكُمُ اللهَ فِي أَهْلِ بَيْتِي » رواه مسلم. وَقَدْ سَبَقَ بطُولِهِ .

و ژ وان حەدیسا زەیدێ کورێ ئەرقەمی ﷺ، ئەوا د بابەتێ قەدرگرتنا خەلکێ مالا پێغەمبەرێ خودێدا ﷺ بۆری، گۆت: رۆژەکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتارخوین د ناڤ مەدا رابوو، شوکر و حەمدا خودێ کر، و پەسن و مەدحێت وی کرن، و شیرەت کرن و بیرئینان کر، پاشی گۆت: ئەڤە و پشتی ڤێ: بزانن گەلی مرۆڤان، ب راستی ئەز مرۆڤم (ئانکو مرن بۆ من ژی یا هەی وەکی بۆ هەر مرۆڤەکێ هەی) و نێزیکە قاسدێ خودێ بێت و ئەز بەرسڤا وی بدەم (مەخسەد پێ مرنە) و من دوو گرانێت (چونکی هندێت مەزنن) د ناڤ هەوەدا ییێت هێلاین: یا ئێکێ کتێبا خودێیە (کو قورئانە) راستەرێیی و رۆناهی یا تێدا، ڤێجا کتێبا خودێ وەرگرن و خۆ پێڤە بگرن. و قورئان دا شرینکرن و پالدانا قورئانێ کر، پاشی گۆت: و خەلکێ مالا من، ئەز خودێ ل بیرا هەوە دئینم د خەلکێ مالا خۆدا، ئەز خودێ ل بیرا هەوە دئینم د خەلکێ مالا خۆدا.

713- وعن أبي سُلَيْمَانَ مَالك بن الحُوَيْرِثِ رضي الله عنه قال: أَتَيْنَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَنَحْنُ شَبَبَةٌ متَقَارِبُونَ، فَأَقَمْنَا عِنْدَهُ عشْرينَ لَيْلَةً، وكانَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَحِيماً رفِيقاً، فَظَنَّ أَنَّا قَدِ اشْتَقْنَا أَهْلَنَا. فسَأَلَنَا عَمَّنْ تَرَكْنَا مِنْ أَهْلِنَا، فَأَخْبَرْنَاهُ، فقال: « ارْجعُوا إِلى أَهْليكم فَأَقِيمُوا فِيهِمْ، وَعلِّموهُم وَمُرُوهُمْ، وَصَلُّوا صَلاةَ كَذا في حِين كَذَا، وَصَلُّوا كَذَا في حِين كَذَا، فَإِذَا حَضَرَتِ الصَّلاةُ فَلْيُؤذِّنْ لَكُمْ أَحَدُكُمْ، وَلْيؤمَّكُم أَكبَرُكُم » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سولەیمان، مالکێ کورێ حووەیرسی ﷺ، گۆت: ئەم هاتینە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ئەم هندە جەحێلێت نێزیکی ئێک بووین د ژیدا، و ئەم بیست شەڤان ماینە دەف، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ دلۆڤان و نەرم و حەلیم بوو، هزرکر ئەم ژ مالێت خۆ ییێت خەریب بووین، پسیارا مە کر کا مە چ مرۆڤێت خۆ پاش خۆ هێلاینە، مە بۆ گۆت: ئینا

گۆت: هەرنە ناف مرۆڤێت خۆ و ل ناف واندا بمینن و وان فێرکەن و فەرمانا وان ب پەرستنێ و گوهداریان بکەن، و ڤێ نڤێژێ د ڤی وەختیدا بکەن، و ڤێ نڤێژێ د ڤی وەختیدا بکەن و هەکە وەختێ نڤێژێ هات ئێک ژ هەوە بلا بانگی بدەت و بلا یێ مەزنتر ژ هەوە نڤێژێ بەراهیکا هەوە بکەت.

زاد البخاري في رواية له: « وَصَلُّوا كمَا رَأَيتُمُوني أُصَلِّي ».

بوخاری د ریوایەتەکا خۆدا زێدەکریە: وەکی هەوە ئەز دیتیم نڤێژێ دکەم وەسا نڤێژێ بکەن.

قوله: « رَحِيماً رفيقاً » روِيَ بفاءٍ وقافٍ، وروِيَ بقافينِ.

714- وعن عُمَرَ بنِ الخطاب رضي اللَّهُ عنه قال: اسْتَأْذَنْتُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في الْعُمْرَةِ، فَأَذِنَ، وقال: « لا تنْسنَا يَا أخيَّ مِنْ دُعَائِك » فقالَ كَلِمَةً ما يَسُرُّني أَنَّ لي بهَا الدُّنْيَا.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابێ ﷺ، گۆت: من دەستویریا عومرێ ژ پێغەمبەری ﷺ خواست، دەستویریا من دا، و گۆت: من ژ دوعایێت خۆ ژبیر نەکە یا برا، ئاخفتنەك گۆتە من (ئەو ژی ئەڤەیە من ژ دوعایێت خۆ ژبیر نەکە یا برا) من نەڤێت دنیا ل شوینا وێ بیت.

وفي رواية قال:« أَشْرِكْنَا يَا أَخَيَّ فِي دُعَائِكَ »رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و د ریوایەتەکا دیدا: مە پشکداری دوعایێت خۆ بکە یا برا.

715- وعن سالم بنِ عَبْدِ اللَّه بنِ عُمَرَ أَنَّ عبدَ اللَّه بنِ عُمَرَ رضي اللَّه عنهما كَانَ يَقُولُ لِلرَّجُلِ إِذَا أَرَادَ سفراً: ادْنُ مِنِّي حَتَّى أُوَدِّعَكَ كمَا كَانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُودِّعُنَا فيقُولُ: أَسْتَوْدِعُ اللَّه دِينَكَ، وَأَمانَتَكَ، وخَوَاتِيمَ عَمَلِكَ، رواه الترمذي، وقال: حديث حسن صحيح.

ژ سالمێ کورێ عەبدوللایی ژ بابێ خۆ عەبدوللایێ کورێ عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، وی دگۆتە زەلامی هەکە وەغەرەك ڤیابایە: نێزیکی من ببە دا خێرچۆنا تە بکەم هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خێرچۆنا مە دکر، دگۆت: ئەز دینێ تە و ئەمانەتێ د ستۆیێ تەدا ژ فەرمانێت شەرعی و مافێت مرۆڤان و دویماهیک کارێ تە ئەمانەتی خودێ دکەم.

716- وعن عبدِ اللَّهِ بنِ يزيد الخَطْمِيِّ الصَّحَابِيِّ رضي اللَّه عنه قال: كَانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا أَرَادَ أَنْ يُوَدِّعَ الجَيْش قالَ: « أَسْتَوْدِعُ اللَّه دِينَكُمْ، وَأَمَانَتَكُم، وَخَوَاتِيمَ أَعمَالِكُمْ ».حديث صحيح، رواه أبو داود وغيره بإسناد صحيح.

و ژ عەبدوللایێ کورێ یەزیدێ خەتمی یێ سەحابی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ڤیابا خێرچۆنا لەشکەری کربا، دگۆت: ئەز دینێ هەوە و ئەمانەتێت د ستۆیێت هەوەدا ژ فەرمانێت شەرعی و مافێت مرۆڤان و دویماهیک کارێت هەوە ئەمانەتی خودێ دکەم.

717- وعن أَنسٍ رضي اللَّه عنه قال: جَاءَ رَجُلٌ إلى النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يا رسُولَ اللَّه، إني أُرِيدُ سَفَراً، فَزَوِّدْني، فَقَالَ: « زَوَّدَكَ اللَّه التَّقْوَى ». قال: زِدْني، قال: « وَغَفَرَ ذَنْبَكَ » قال: زِدْني، قال: « وَيَسَّرَ لكَ الخَيْرَ حَيْثُمَا كُنْتَ» رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی من وەغەرەك یا ل بەر، ڤێجا بۆ من دوعا بکە، گۆت: خودێ، خودێ ترسییێ بدەتە تە، گۆت: بۆ

من زێدەکە، گۆت: و گونەهێت تە ژێ ببەت، گۆت: بۆ من زێدەکە، گۆت: و خێرێ بۆ تە ساناهیکەت هەر جهێ تو لێبی.

97- باب الاستخارة والمشاورة

بابەتێ خێرخوازی و راوەرگرتن و مشێورەتێ

قال الله تعالى: * (وَشَاوِرْهُمْ فِي الأَمْرِ) (آل عمران: من الآية159) * . و مشێورەتا وان د کار و باراندا بکە [د وان کار و بارێت وەحی پێ نەهاتی] وقال تعالى: * (وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ) (الشورى: من الآية38) * و کار و بارێ وان مشێورەتکرنە أي يتشاورون بينهم فيه .

718- عن جابرٍ رضيَ اللَّه عنه قال: كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُعَلِّمُنَا الاسْتِخَارَةَ في الأُمُور كُلِّهَا كالسُّورَةِ منَ القُرْآنِ، يَقُولُ إذا هَمَّ أَحَدُكُمْ بالأمر، فَلْيَرْكعْ رَكعَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ الفريضَةِ ثم ليقُلْ: اللَّهُم إني أَسْتَخِيرُكَ بعِلْمِكَ، وأستقدِرُكَ بقُدْرتك، وأَسْأَلُكَ مِنْ فضْلِكَ العَظِيم، فإنَّكَ تَقْدِرُ ولا أَقْدِرُ، وتعْلَمُ ولا أَعْلَمُ، وَأَنتَ علاَّمُ الغُيُوبِ. اللَّهُمَّ إنْ كنْتَ تعْلَمُ أَنَّ هذا الأمرَ خَيْرٌ لي في دِيني وَمَعَاشي وَعَاقِبَةِ أَمْرِي » أَوْ قالَ: « عَاجِلِ أَمْرِي وَآجِله، فاقْدُرْهُ لي وَيَسِّرْهُ لي، ثمَّ بَارِكْ لي فِيهِ، وَإِن كُنْتَ تعْلمُ أَنَّ هذَا الأَمْرَ شرٌّ لي في دِيني وَمَعاشي وَعَاقبةِ أَمَرِي » أَو قال: « عَاجِل أَمري وآجِلهِ، فاصْرِفهُ عَني، وَاصْرفني عَنهُ، وَاقدُرْ لي الخَيْرَ حَيْثُ كانَ، ثُمَّ رَضِّني بِهِ » قال: ويسمِّي حاجته. رواه البخاري.

ژ جابری ﵁،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژا ئیستیخارێ و دوعایا وێ د هەمێ کار و باراندا نیشا مە ددا وەکی سۆرەتێ ژ قورئانێ، و دگۆت: هەکە ئێک ژ هەوە کارەك کرە دلێ خۆ (ژ کارێت کرن و نەکرن وەکی ئێک، و یێ حەلال) بلا دوو رکعەتێت سنەت نەیێت فەرز بکەت، پاشی بلا بێژیت: یا خودێ ئەز ب زانینا تە یاخێرتر ژ تە دخوازم، و ئەز شیانێ ب شیانا تە دخوازم، و ئەز داخوازێ ژ تە دکەم ژ کەرەما تە یا مەزن، ب راستی تو دشێی و ئەز نەشێم، و تو دزانی (کا خێرا من د کیرێدایە) و ئەز نوزانم و تو زانایێ نهێنیانی. یا خودێ هەکە تو بزانی ئەڤ کارە (...کارێ خۆ بێژە...) بۆ من د دینێ مندا و د دنیا مندا و د دویماهیکا مندا چێترە بۆ من بنڤیسە و بۆ من ساناهی بکە، یان گۆت: د دنیا مندا و د ئاخرەتا مندا (و ئەڤە شکە ژ ڤەگێری) یا خودێ هەکە تو بزانی ئەڤ کارە (...کارێ خۆ بێژە...) بۆ من د دینێ مندا و د دنیا مندا و د دویماهیکا مندا خرابترە ژ من بدە پاش و من ژێ بدە پاش، یان گۆت: د دنیا مندا و د ئاخرەتا مندا (و ئەڤە شکە ژ ڤەگێری) و خێرێ ب رزقێ من بکە هەر جهێ لێ بیت پاشی من پێ رازیکە.

98- باب استحباب الذهاب إلى صلاة العيد وعيادة المريض والحج والغزو والجنازة ونحوها من طريق والرجوع من طريق آخر لتكثير مواضع العبادة

بابەتێ باشدانانا چۆنا نڤێژا جەژنێ و سەرەدانا نەساخی و حەجێ و خەزایێ و جەنازەی و ییێت وەکی وان ب رێکەکەێ و زڤرین ب رێکەکا دی بۆ زێدەکرنا جهێت پەرستنێ

719- عن جابرٍ رضيَ اللَّه عنه قال: كانَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا كَانَ يَوْمُ عِيدٍ خَالَفَ الطَّرِيقَ. رواه البخاري.

ژ جابری رضی الله عنه،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە رۆژا جەژنێ با د رێکەکێرا دچۆ و د رێکەکا دیرا دزڤری.

قوله: « خَالَفَ الطَّرِيقَ » يعني: ذَهَبَ فِي طَرِيقٍ وَرَجَعَ فِي طَرِيقٍ آخَرَ.

720- وعن ابن عُمَرَ رضي الله عنهما أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَخْرُجُ مِنْ طَرِيقِ الشَّجَرَةِ وَيَدْخلُ مِنْ طَرِيقِ المعَرَّسِ، وإِذَا دَخَلَ مَكَّةَ دَخَلَ مِنَ الثَّنِية العُلْيَا وَيَخْرُجُ مِنَ الثَّنِية السُّفْلى متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ ژ مەدینێ دەردکەفت ژ رێکا ئەلشەجەرە دەردکەفت و ژ رێکا موعەرەسێرا دزڤریڤە و هەکە دچۆ مەکەهێ ژ رێکا تەنگا سەریرا دچۆ و ژ رێکا تەنگا بنیرا دەردکەفت.

99- باب استحباب تقديم اليمين في كل ما هو من باب التكريم

بابەتێ باشدانانا پێشئێخستنا راستێ د هەر تشتەکێ ژ بابەتێ قەدرگرتنێ بیت

كالوضوءِ وَ الغُسْلِ والتَّيَمُّمِ ولبس الثوب والنعل والخف والسراويل ودخول المسجد والسواك والاكتحال وتقليم الأظفار وقص الشارب ونتف الإبط وحلق الرأس والسلام من الصلاة والأكل والشرب والمصافحة واستلام الحجر الأسود والخروج من الخلاء والأخذ والعطاء وغير ذلك مما هو في معناه ويستحب تقديم اليسار في ضد ذلك كالامتخاط والبصاق عن اليسار ودخول الخلاء والخروج من المسجد وخلع الخف والنعل والسراويل والثوب والاستنجاء وفعل المستقذرات وأشباه ذلك وەکی دەستنڤێژێ و خۆشویشتنێ و تەیەمومێ و کرنەبەرا پێلاڤێ و خوفێ (گۆرێ) و چۆنا مزگەفتێ و کارئینانا سیواکێ و کلدانانێ و نینۆك برینێ و کورتکرنا سمبێلا و کێشانا موییێت بن کەفشان و سەر تراشینێ و سلاڤدانا نڤێژێ و خوارنێ و ڤخوارنێ و چۆنا دەستی و دەستکرنا بەرێ رەش و دەرکەفتن ژ دەستئاڤێ و دان و وەرگرتنێ و غەیری ڤان ییێت وێ رامانێ ددەن و باشترە چەپ بێتە پێشئێخستن د هەر تشتەکێ د ژی ڤانانـدا، وەکی کفکرنێ و تفکرنێ و چۆنا جهێ دەستئاڤێڤە و دەرکەفتن ژ مزگەفتێڤە و ئێخستنا خوفێ (گۆرێ) و پێلاڤێ و شەلوالی و کراسی و خۆ پاقژکرنێ و کرنا هەر کارەکێ نەجوان (وەکی راکرنا هەر پیساتیەکا ل سەر جلکی هەبیت...هتد). قال الله تعالى: * (فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَأوا كِتَابِيَهْ) (الحاقة:19) * الآيات . هندی ئەوە ئەوێ کتێبا کار و کریارێت خۆ ب دەستێ راستێ وەردگریت، ب کەیف دێ بێژیت: کەرەمکەن کتێبا من بخوینن. ئەز یێ پشت راست بووم حسابا رۆژا قیامەتێ یا ل دویڤ من، و خودایێ من دێ حسابەکا سڤک دگەل من کەت. و ئەو یێ د ژین و ژیارەکا خۆشدا. د بەحەشتەکا خودان رێز و قەدردا. فێقییێ وێ [بەحەشتێ] نزم و بەردەستە. بخۆن و ڤەخۆن، هەوە نۆشی جان بیت ژ بەر وان کار و کریارێت باش ئەوێت هەوە د دنیاییێدا کرین. وقال تعالى: * (فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ، وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ) (الواقعة: 8_9) * . ڤێجا خودانێت ملێ راستێ [ئەوێت ژ ملێ راستێڤە بۆ بەحەشتێ دئێنە برن]، [یان ژی] خودانێت دەستێ راستێ [ئەوێت کتێبێت کار و کریارێت خۆ ب دەستێ راستێ وەردگرن]، و خودانێت ملێ راستێ [د کار و بار و سالۆخەتێت

خۆدا] چاوانن؟ و خودانێت ملێ چەپێ [ئەوێت ژ ملێ چەپێڤە بۆ دۆژەهێ دئێنە ئـاژۆتن]، یـان ژی خودانێت دەستێ چەپێ [ئەوێت کتێـبا کـار و کریارێـت خـۆ ب دەسـتێ چـەپێ وەردگـرن]، و خودانێت ملێ چەپێ چاوانن؟

721- وعن عائشة رضيَ اللَّه عنها قالَتْ: كَانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُعْجِبُهُ التَّيمُّنُ في شأنِه كُلِّه: في طُهُورِه، وَتَرجُّلِه، وَتَنَعُّلِه. متفقٌ عليه.

ژ عـائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کارئینا رەخێ راستێ پێ خۆش بـوو د هەمی کار و بارێ خۆ یێ فەردا: د دەستنڤێژ شویشتنا خـۆدا و د سەرشـەکرنا خـۆدا و د نـەعال پێکرنا خۆدا.

722- وعنها قالتْ: كانَتْ يَدُ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، اليُمْنى لِطَهُورِهِ وطَعَامِه، وكَانَتْ اليُسْرَى لِخَلائِهِ وَمَا كَانَ منْ أَذىً.حديث صحيح، رواه أبو داود وغيره بإسناد صحيحٍ.

ژ وێ، گۆت: دەستێ راستێ یـێ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ بـۆ دەستنڤێـژ شویشـتنا وی و خوارنا وی بوو، و یێ چەپێ بۆ دەستئاڤا وی بوو و هەر تشتەکێ ب ئەزیەت (وەکـی کفکـرنێ... و هۆسا).

723- وعن أُم عَطِيةَ رضي اللَّه عنها أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ لَهُنَّ في غَسْلِ ابْنَتِهِ زَيْنَبَ رضي اللَّه عنها: « ابْدَأْنَ بِميامِنهَا وَمَواضِعِ الوُضُوءِ مِنْها » متفقٌ عليه.

و ژ ئوم عەتبیەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د شویشـتنا زەینەبێـدا ﷺ گۆته وان: دەست ب راستێت وێ (ئانکو دەست و تەنشتا راستێ) و جهێت دەستنڤێژ شویشـتنێ ژ وێ بکەن.

724- وعن أبي هُريرة رضيَ اللَّه عنه أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا انْتَعَلَ أَحدُكُمْ فَلْيَبْدَأْ باليُمْنى، وَإذا نَزَع فَلْيَبْدَأْ بِالشِّمالِ. لِتَكُنِ اليُمْنى أَوَّلَهُما تُنْعَلُ، وآخرَهُما تُنْزَعُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نەعال کرە پێ خۆ، بلا ژ راستێ دەست پێ بکەت، و هەکە ئێخست بلا ژ یێ چەپێ دەست پـێ بکـەت، و بلا یێ راستێ یێ ئێکێ بیت نەعال بچیتێ و یێ دویماهیکێ بیت ژێ بێتە ئێخستن.

725- وعن حَفْصَةَ رضي اللَّه عنها أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان يَجْعَلُ يَمينَهُ لطَعَامِهِ وَشَرَابِهِ وثيابه ويَجعلُ يَسارَهُ لما سِوى ذلكَ رواه أبو داود والترمذي وغيره.

و ژ حەفسایێ ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستێ خۆ یێ راستێ بۆ خوارنا خۆ و ڤەخوارنا خۆ و جلکێ خۆ ب کار دئینا و یێ چەپێ بۆ تشتێت ژ بلی ڤان بوو.

726- وعن أبي هريرة رضي اللَّه عنه أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا لَبِسْتُمْ، وَإذا تَوَضَّأْتُم، فَابْدؤُوا بِأَيَامِنكُمْ » حديث صحيح. رواه أبو داود والترمذي بإسناد صحيح.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەوە جلک کرنە بەر خـۆ یان هەکە هەوە دەستنڤێژا خۆ شویشت ژ راستێ دەست پێ بکەن.

727- وعن أَنس رضي الله عنه أَن رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَتى مِنًى: فَأَتَى الجَمْرةَ فَرماهَا، ثُمَّ أَتَى مَنْزِلهُ بِمِنًى، ونَحَرَ، ثُمَّ قال لِلحلاَّقَ « خُذْ » وَأَشَارَ إِلى جَانِبِه الأيمنِ، ثُم الأيسَرِ ثُمَّ جعَلَ يُعطِيهِ النَّاسَ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە مینایێ: هاتە جهێ بەرهاڤێتنێ (ئانکو رەجمێ) پاشی هاتە جهێ خۆ ل مینایێ و قوربان ڤەکوشت، پاشی گۆتە سەرتراشی، بگرە، و ئیشارەت کرە رەخێ سەرێ خۆ یێ راستێ، پاشی یێ چەپێ، پاشی پرچێ خۆ دا خەلکی.

وفي روايةٍ: لما رمى الجمْرةَ، ونَحر نُسُكَهُ وَحَلَقَ: نَاوَل الحلاقَ شِقَّهُ الأَيْمنَ فَحلَقَه، ثُمَّ دعَا أَبَا طَلحةَ الأَنصاريَّ رضي الله عنه، فَأَعطَاهُ إِيَّاهُ، ثُمَّ نَاوَلهُ الشقَّ الأَيْسَرَ فقال: «احْلِقْ » فَحلَقَهُ فَأَعْطاهُ أَبا طلحة فقال: « اقسِمْهُ بَيْنَ النَّاس ».

و د ریوایەتەکێدا: وەختێ رەجم کری و قوربانێ خۆ ڤەکوشتی و سەرێ خۆ تراشتی: رەخێ سەرێ خۆ یێ راستێ داف سەرتراشی، تراشت، پاشی گازی ئەبو تەلحەی کر ﵁ پرچێ خۆ دا ڤێ پاشی رەخێ خۆ یێ چەپێ دا ڤێ و گۆتێ: بتراشە، تراشت، پرچێ وی رەخی ژی داف ئەبو تەلحەی و گۆت: ل سەر خەلکی لێکڤەکە.

كتاب أدب الطعام

3 - کتێبا رەوشتێ خوارنێ

100- باب التسمية في أوله والحمد في آخره

بابەتێ ناڤێ خودێ ئینانێ دەستپێکا وێ و حەمدا خودێ کرنێ دویماهیکا وێ

728- عن عُمَرَ بنِ أبي سلَمَة رضي الله عنهما قال: قال لي رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «سَمِّ الله وَكُلْ بِيمِينكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ». متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ کورێ ئەبی سەلەمە گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: ناڤێ خودێ بینە، (ئانکو بێژە: بسم الله الرحمن الرحيم) و ب دەستێ خۆ یێ راستێ بخۆ، و ژ بەرۆکا خۆ بخۆ.

729- وعن عَائشة رضي الله عنها قالَتْ: قالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إذا أكل أَحَدُكُمْ فَلْيَذْكُر اسْمَ الله تعالى، فإنْ نسي أَنْ يَذْكُرَ اسْمَ الله تَعَالَى في أَوَّلِهِ، فَلْيَقُلْ: بِسْمِ الله أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ».رواه أبو داود، والترمذي، وقال: حديث حسن صحيح.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێکی ژ هەوە خوار، بلا ناڤێ خودایێ مەزن بینیت، و هەکە ژبیرکر ناڤێ خودایێ مەزن دەستپێکا وێ بینیت، بلا بێژیت: ب ناڤێ خودێ ئەز پێشیێ و دویماهیکێ دخۆم.

730- وعن جابرٍ، رضي الله عنه قال: سَمِعتُ رسولَ الله رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «إذا دخل الرَّجُل بيْتَهُ، فَذَكَرَ الله تعَالى عِنْد دُخُولهِ وعِنْدَ طَعامِهِ، قال الشَّيْطانُ لأَصحَابِهِ: لا مبيتَ لَكُمْ ولا عشَاءَ، وإذا دخَل، فَلَم يَذكُر الله تَعَالى عِنْد دخُولِهِ، قال الشَّيْطَانُ: أَدْرَكتمُ المبيت، وإذا لَم يَذْكُرِ الله تعَالى عِنْد طَعامِهِ قال: أَدْرَكْتُمُ المبيتَ وَالعَشاءَ » رواه مسلم.

ژ جابری ﷺ،گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە ئێک ژ هەوە چۆ د مالا خۆڤە و ناڤێ خودایێ مەزن د ژۆرکەفتنا خۆڤە و ل سەر خوارنا خۆ ئینا، شەیتان دێ بێژتە هەڤالێت خۆ: نەهەوە جهێ نڤستنێ هەیە و نە خوارن، و هەکە چۆ ژۆر و ناڤێ خودایێ مەزن د ژۆرکەفتنا خۆڤە نەئینا، شەیتان دێ بێژیت: هوین گەهشتنە جهێ نڤستنێ، و هەکە ناڤێ خودایێ مەزن ل سەر خوارنا خۆ ژی نەئینا، دێ بێژیت: هوین گەهشتنە جهێ نڤستنێ و شیڤێ.

731- وعن حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قال: كنَّا إذا حضَرْنَا مع رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم طَعَاماً، لَم نَضَعْ أَيدِينَا حتَّى يَبْدأَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَيَضَع يدَه. وَإِنَّا حَضَرْنَا معهُ مَرَّةً طَعاماً، فجاءَت جارِيَةٌ كأَنَّهَا تُدْفَعُ، فَذَهَبتْ لتَضعَ يَدهَا في الطَّعامِ، فَأَخَذَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِيدِهَا، ثُمَّ جَاءَ أَعْرابِيٌّ كأَنَّمَا يُدْفَعُ، فَأَخَذَ بِيدِهِ، قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ الشَّيْطانَ يَسْتَحِلُّ الطَّعامَ أَنْ لا يُذْكَرَ اسمُ الله تَعَالى عليه. وإِنَّهُ جاءَ بهذهِ الجارِيةِ لِيسْتَحِلَّ بِها، فَأَخَذتُ بِيدِهَا، فَجَاءَ بهذا الأَعْرَابِيِّ لِيستَحِلَّ بِهِ، فَأَخَذْتُ بِيدِهِ، والذي نَفسي بِيَدِهِ إِنَّ يدَهُ في يَدي مَعَ يَدَيْهِما» ثُمَّ ذَكَرَ اسم اللهِ تعالى وأَكَل. رواه مسلم .

و ژ حوزەیفەی ﷺ، گۆت: هەکە ئەم دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر خوارنەکێ بەرهەڤ باینە مە دەستێت خۆ درێژ نەدکرنێ هەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەست پێ کربا دەستێ خۆ بربایێ، و ئەم جارەکێ دگەل ل سەر خوارنەکێ بەرهەڤ بووین، جاریەك هات هەروەکی ئێک یێ پال ددەت چۆ دا دەستێ خۆ ببەتە خوارنێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستێ وێ گرت، پاشی کۆچەرە عەرەبەك هات هەروەکی ئێک یێ پال ددەت چۆ دا دەستێ خۆ ببەتە خوارنێ، دەستێ وی گرت و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی شەیتان بۆ خۆ خوارنێ دورست دکەت، ناڤێ خودێ ل سەر نەهێتە ئینان، و ب راستی وی ئەڤ جاریە ئینا دا بۆ خۆ پێ دورستکەت، من دەستێ وێ گرت، و ئەڤ کۆچەرە عەرەبە ئینا دا بۆ خۆ پێ دورستکەت، من دەستێ وی گرت، ئەز ب وی کەمە یێ گیانێ من د دەستێ ویدا دەستێ وی (ئانکو یێ شەیتانی) د ناڤ دەستێ مندا بوو دگەل دەستێت وان.

732- وعن أُمَيَّةَ بنِ مَخْشِيٍّ الصَّحابِيِّ رضيَ الله عنه قال: كان رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جالساً، ورَجُلٌ يأْكُلُ، فَلَمْ يُسمِّ الله حَتَّى لَمْ يبْقَ مِنْ طَعَامِهِ لُقْمةٌ، فَلَمَّا رَفَعها إِلى فِيهِ، قال: بسم اللهِ أَوَّلَهُ وَآخِرَهُ، فَضَحِكَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثم قال: «مَا زَالَ الشَّيْطَانُ يَأْكُلُ مَعَهُ، فَلَمَّا ذَكَر اسمَ اللهِ استَقَاءَ مَا في بَطنِهِ». رواه أبو داود، والنسائي.

و ژ ئومەیەیێ کورێ مەخشی یێ سەحابی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ روینشتی بوو و زەلامەکێ خوارن دخوار، ناڤێ خودێ نەئینا هەتا ژ پاریەکێ پێڤەتر ژ خوارنا وی نەمای، دەمێ بلندکریە دەڤێ خۆ گۆت: ب ناڤێ خودێ دەستپێک و دویماهیکا. ئینا پێغەمبەری ﷺ کرە کەنی پاشی گۆت: شەیتانی بەردەوام دگەل دخوار، بەلێ دەمێ ناڤێ خودێ ئینای دلێ خۆ راکر.

733- وعن عائشةَ رضيَ اللَّه عنها قالَتْ: كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَأْكُلُ طَعَاماً في سِتَّةٍ مِنْ أَصحَابِهِ، فَجَاءَ أَعْرابِيٌّ، فَأَكَلَهُ بِلُقْمَتَيْنِ فقال رسولُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَما إِنَّهُ لوْ سَمَّى لَكَفَاكُمْ». رواه الترمذي، وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگەل شەش هەڤالێت خۆ خوارن دخوار کۆچەرە عەرەبەك هات ب دوو پاریان ئەو خوارن خوار، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی هەکە وی ناڤێ خودێ ئینابا دا تێرا هەوە کەت.

734- وعن أبي أُمامة رضيَ اللَّه عنهُ أنَّ النَبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا رَفَعَ مَائِدَتَهُ قال: «الحَمْدُ للَّه حمداً كَثيراً طَيِّباً مُبَارَكاً فِيه، غَيرَ مَكْفِيٍّ وَلا مُسْتَغْنًى عَنْهُ رَبَّنَا» رواه البخاري.

و ژ ئەبی ئومامەی ﵁، گۆت: دەمێ خوارنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دهاتە راکرن دگۆت: سوپاسی هەمی بۆ خودێ سوپاسیەکا زێدە و یا پاك و پاقژ (ژ رویمەتیێ و ژ هەر کێماسیەکێ) و یا ب بەرەکەت و زێدەیی، کەس هەوجەییا وی ناقەتینیت (چونکی ئەو، ئەو خودایە یێ هەمی هەوجە، و وەجا هەمییان دقەتینیت، و هەوجەیی کەسێ نە) و کەس یێ ژێ بێ منەت نینە، خودایێ مە: سوپاسی و دوعا مە وەرگرە.

735- وعن مُعَاذِ بن أَنسٍ رضيَ اللَّهُ عنه قَالَ: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَنْ أَكَلَ طَعَاماً فقال: الحَمْدُ للَّهِ الذي أَطْعَمَني هذا، وَرَزَقَنِيهِ مِنْ غيْرِ حَوْلٍ مِنِّي وَلا قُوَّةٍ، غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ» رواه أبو داود، والترمذي وقال: حدِيثٌ حسنٌ.

و ژ موعازێ کورێ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خوارنەك خوار و گۆت: سوپاسی هەمی بۆ خودایێ ئەڤ خوارنە دایە من و ب رزقێ من کری بێی کو من نە رێکەك هەبیت (ب وی نەبیت بۆ بدەستڤەئینانا وێ خوارنێ) و نە هێزەك (ب وی نەبیت پێ بگەهمە وێ خوارنێ) گونەهێت وی هاتنە ژێبرن. (هەلبەت گونەهێت بچویک).

101- باب لا يعيب الطعام واستحباب مدحه

بابەتێ باشدانانا خوارن کێماسی نەهێتە دانان و مەدحێت وێ بێنەکرن

736- عن أبي هُريرة رضيَ اللَّهُ عنهُ قال: «ما عَابَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم طَعَاماً قَطُّ، إن اشْتَهَاه أَكَلَهُ، وإنْ كَرِهَهُ تَرَكَهُ» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چ خوارن چو جار کێماسی نەدانایە، هەکە دلێ وی چۆبایێ دخوار و هەکە نەڤیابا دهێلا.

737- وعن جابرٍ رضيَ اللَّه عنه أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سَأَلَ أَهْلَهُ الأُدُمَ فقالوا: ما عِنْدَنَا إلاَّ خَلٌّ، فَدَعَا بِهِ، فَجَعل يَأْكُلُ ويقول: «نِعْمَ الأُدُمُ الخَلُّ نِعْمَ الأُدُمُ الخَلُّ» رواه مسلم.

ژ جابری، ﵁،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پسیارا پێخوارنێ ژ مالا خۆ کر گۆتن: چو ل دەف مە نینە ترش نەبیت، گۆتێ: بینن، دەستهاڤێتێ دخوار و دگۆت: ترش خۆش پێخوارنە، ترش خۆش پێخوارنە.

102- باب ما يقوله من حضر الطعام وهو صائم إذا لم يفطر

بابەتێ کا دێ چ بێژیت یێ ل سەر خوارنێ بەرهەڤ بوو و یێ ب رۆژی بیت و رۆژیا خۆ نەخۆت

738- عن أبي هُريرة رضيَ اللَّه عنه قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إذا دُعِيَ أَحَدُكُمْ، فَلْيُجِبْ، فَإِنْ كان صائماً فَلْيُصلِّ، وَإِنْ كانَ مُفْطَراً فَلْيَطْعَمْ» رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە بۆ خوارنەکێ هاتە گازیکرن بلا بچیت، هەکە یێ ب رۆژی بیت بلا دوعا بکەت، و هەکە یێ بێ رۆژی بیت بلا بخۆت.

قال العُلَمَاءُ: مَعْنى. «فَلْيُصَلِّ» فلْيدْعُ ومعنى «فَلْيطْعَمْ» فلْيَأْكُلْ.

103- باب ما يقوله من دعي إلى طعام فتبعه غيره

بابەتێ کا دێ چ بێژیت یێ بۆ خوارنەکێ هاتە گازیکرن و ئێکێ دی ژی دگەل بچیت

739- عن أبي مسعودِ البَدْرِيِّ رضيَ اللَّه عنه قال: دَعا رجُلٌ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِطعَامٍ صَنعَهُ لَهُ خَامِس خَمْسَةٍ، فَتَبِعهُمْ رَجُلٌ، فَلمَّا بَلَغَ الباب، قال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ هذا تَبِعَنا، فإِنْ شئت أَنْ تَأْذنَ لَهُ، وإِنْ شِئتَ رَجَعَ» قال: بل آذَنُ لهُ يا رسولَ اللَّهِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﷺ گۆت: زەلامەکێ پێغەمبەر ﷺ گازیکرە خوارنەکێ بۆ وی چێکربوو و ئەو یێ پێنجێ بوو، زەلامەك دگەل وان چۆ، دەمێ گەهشتینە بەر دەرگەهی، پێغەمبەری گۆت: ئەڤە یێ دگەل مە هاتی، هەکە تە بڤێت دەستویریا وی بدە و هەکە تە بڤێت دێ زڤریت. ئینا گۆت: نە، ئەز دەستویریا وی ددەم یا پێغەمبەرێ خودێ.

104- باب الأكل مما يليه ووعظه وتأديبه من يُسيء أكله

بابەتێ خوارن ژ بەرۆکا خۆ و شیرەتکرنا وی و تۆرەکرنا وی یێ خەلەتیێ د خوارنا خۆدا دکەت

740- عن عمر بن أبي سَلَمَةَ رضي اللَّه عنهما قال: كُنتُ غلاماً في حِجْرِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وكَانتْ يَدِي تَطِيشُ في الصَّحْفَةِ فقال لي رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يَا غُلامُ سَمِّ اللَّه تعالى وَكُلْ بيمينِكَ وكلْ مِمَّا يَليكَ» متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ کورێ ئەبی سەلەمە ﷺ گۆت: ئەز جەحێلۆك بووم و ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووم ﷺ، دەستێ من ل دۆر سێنیکێ دزڤری، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا جەحێلۆك ناڤێ خودایێ مەزن بینە، و ب دەستێ خۆ یێ راستێ بخۆ، و ژ بەرۆکا خۆ بخۆ.

قوله: «تَطِيشُ» بكسر الطاءِ وبعدها ياء مثناة من تحت، معناه: تتحرّك وتمتدّ إلى نواحي الصَّحْفَةِ.

741- وعن سَلَمَةَ بنِ الأكوعِ رضيَ اللَّه عنه أَن رَجُلاً أَكلَ عِنْدَ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بشِماله فقال: «كُلْ بِيَمِينكَ» قال: لا أَسْتطِيعُ قالَ: «لا اسْتَطَعْتَ،» ما مَنَعَهُ إِلاَّ الكِبْرُ، فَمَا رَفَعَهَا إلى فِيهِ. رواه مسلم.

ژ سەلەمەیێ کوریێ ئەکوەعی ﷺ، گۆت: زەلامەکێ ب دەستێ چەپێ ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوار، گۆت: ب دەستێ راستێ بخۆ. گۆت: ئەز نەشێم. گۆت: نەشیان تە بگریت. مەزناتییێ پێڤەتر ئەو نەدا پاش، پشتی هنگی دەستێ خۆ بلند نەکرەڤە دەڤێ خۆ.

105- باب النهي عن القران بين تمرتين ونحوهما إذا أكل جماعة إلا بإذن رفقته

بابەتێ نەهیکرن ژ خوارنا قەسپان و ییێت وەکی وێ جۆت جۆتە هەکە دگەل هندەکان پێکڤە بخۆن ب دەستویریا وان نەبیت

742- عن جبَلَةَ بن سُحَيْم قال: أَصابَنا عامُ سَنَةٍ مع ابْنِ الزُّبَيْرِ، فرُزِقْنَا تَمْراً، وَكانَ عَبْدُ اللَّه بنُ عمر رضي اللَّه عنهما يمُر بنا ونحْنُ نأْكُلُ، فيقولُ: لا تُقَارِنُوا، فإِن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهى عنِ الإقرانِ، ثم يقولُ: «إِلاَّ أَنْ يَسْتَأْذِنَ الرَّجُلُ أَخَاهُ» متفقٌ عليه.

و ژ جەبەلەیێ کوریێ سوخەیمە گۆت: سالەکا برسێ گەهشتە مە دگەل عەبدوللایێ کوریێ زوبەیری، هندە قەسپ بوونە رزقێ مە، و ئیبن عومەر خودێ ژ هەردوویان رازی بیت بەر مەرا دبۆری و مە دخوارن، دگۆت: نەجۆت جۆتە، ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ جۆت جۆتە کری، پاشی دگۆت: ژ بلی زەلام دەستویریا برایێ خۆ بدەت.

106- باب ما يقوله ويفعله من يأكل ولا يشبع

بابەتێ یێ بخۆت و تێر نەبیت کا دێ چ بێژیت

743- عن وَحْشيّ بنِ حرب رضيَ اللَّه عنه أَن أَصحابَ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالُوا: يا رسولَ اللَّهِ، إِنَّا نَأْكُلُ ولا نَشْبَعُ؟ قال: «فَلَعَلَّكُمْ تَفْترِقُونَ» قالُوا: نَعَمْ. قال: فَاجْتَمِعُوا عَلى طَعَامكُمْ، وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ، يُبَارَكْ لَكُمْ فيه» رواه أبو داود

ژ وەحشییێ کوریێ حەربی ﷺ گۆت: هەڤالێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، ب راستی ئەم دخۆین و ئەم تێر نابین؟ گۆت: بەلکی هوین جودا جودا دخۆن، گۆتن: بەلێ، گۆت: خوارنا خۆ کۆمکەن و ناڤێ خودێ لێ بینن، خودێ دێ بۆ هەوە بەرەکەتێ ئێخیتێ.

107- باب الأمر بالأكل من جانب القصعة والنهي عن الأكل من وسطها

بابەتێ فەرمانکرنێ ب خوارنێ ژ رەخێ سێنیکێ و نەهیکرن ژ خوارنێ ژ نیڤەکا وێ

744- عن ابن عباس رضيَ اللَّه عنهما عن النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الْبَرَكَةُ تَنْزِلُ وَسَطَ الطَّعَام فَكُلُوا مِنْ حَافَّتَيْهِ ولاَ تَأْكُلُوا مِن وَسَطِهِ» رواه أبو داود، والترمذي، وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

ژ ئیبن عەباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەرەکەت د نیڤەکا خوارنێدا دهێتە خوارێ، ڤێجا ژ رەخێت وێ بخۆن و ژ نیڤەکا وێ نەخۆن.

745- وعن عبدِ اللَّه بن بُسْرٍ رضيَ اللَّه عنه قال: كان لِلنبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَصْعَةٌ يُقالُ لها: الْغَرَّاءُ، يحْمِلُهَا أَرْبَعَةُ رِجالٍ، فَلَمَّا أَضْحوا وَسَجَدُوا الضُّحى أُتِي بتَلْكَ الْقَصْعَةِ، يعني وقد ثُرِدَ فيها، فالتَفُّوا عليها، فَلَمَّا كَثُرُوا جَثَا رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ أَعرابِيٌّ: ما هذه الجِلْسةُ؟ قال رسولُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ

وسَلَّم: إنَّ اللهَ جَعَلني عَبْداً كَرِيماً، ولَمْ يَجْعَلْني جَباراً عَنيداً، ثمَّ قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «كُلُوا مِنْ حَوَالَيْهَا، وَدَعُوا ذِرْوَتَهَا يُبَارَكْ فيها» رواه أبو داودٍ بإسناد جيد.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ بوسری ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ سێنیەکا خوارنێ هەبوو(هندی هندا سپی بوو) دگۆتنێ ئەلغەراء چار زەلامان رادکر ، دەمێ بوویە تێشتەگەھ و نڤێژا تێشتەگەهێ کرین: ئەو سێنی ئینا و نان و ئافکا گۆشتی کربوونە تێدا، دۆرماندۆر هاتن، و دەمێ زێدە بووین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ روینشتە سەر چۆکێت خۆ، ئینا کۆچەرە عەرەبەکێ گۆت: ئەڤە چ روینشتنە؟!! پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ ئەز یێ کریمە بەندەیەکێ مەرد و ئەز نەکریمە خۆمەزنکەرێ سەر رەق، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ رەخێت وێ بخۆن و نیڤا وێ بهێلن بەرەکەتێ بێخیتێ.

« ذِرْوَتَهَا » أَعْلاَهَا: بكسر الذال وضمها.

108- باب كراهية الأكل متّكئاً

بابەتێ نەباشیا خوارنێ درێژکری

746- عن أبي جُحَيْفَةَ وهبِ بنِ عبد اللهِ رضي اللهُ عنه قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «لا آكُلُ مُتَّكِئاً» رواه البخاري.

ژ ئەبی جوحەیفەتە، وەهبێ کوڕێ عەبدوللایی ﷺ، گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز پالدایی ناخۆم.

قال الخَطَّابِيُّ: المُتَّكِيءُ هُنا: هو الجالِسُ مُعْتَمِداً على وِطاءٍ تحته، قال: وأَرَادَ أَنَّهُ لا يَقعُدُ عَلى الْوطَاءِ والْوسائِدِ كَفعْلِ مَنْ يُرِيدُ الإِكْثار مِنَ الطعامِ بل يَقْعدُ مُسْتَوْفِزاً لا مُسْتوْطِئاً، ويَأْكُلُ بُلْغَةً. هذا كلامُ الخطَّابي، وأَشَار غَيْرُهُ إِلى أَنَّ المتكيءَ هو المائلُ عَلى جَنْبِه، واللهُ أعلم.

خەتتابی دبێژیت موتتەکیء ل ڤێرێ: ئەوە یێ خۆراگرتنا خۆ ئێخستبیتە سەر جهەکێ نەرم ل بن خۆ (وەکی بالیفکێ) و گۆت: مەخسەدا پێغەمبەری ئەوە ئەو ل سەر جهێت نەرم و بالیفکا ناروینیتە خوارێ، وەکی وان یێت دڤێن گەلەکێ بخۆن، بەلکی نەخۆجە دروینشتەخوار و هند خوار تێرا بکەت (زێدە نەدخوار) ئەڤە ئاخفتنا خەتتابییە، و غەیری وی دبێژژن موتتەکیء ئەوە یێ تەنشتا خۆ خوار دکەت و خودێ چێتر دزانیت.

747- وعن أَنسٍ رضي اللهُ عنه قال: رَأَيْتُ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جالساً مُقْعِياً يَأْكُلُ تَمْراً، رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت یێ روینشتی و چامیکا خۆ کربوو و قەسپ دخوارن.

«المقْعِي» هو الذي يُلْصِقُ أليَتيهِ بالأرضِ، ويُنْصِبُ ساقَيْهِ.

109- باب استحباب الأكل بثلاث أصابع واستحباب لعق الأصابع وكراهة مسحها قبل لعقها واستحباب لعق القصعة

وأخذ اللقمة التي تسقط منه وأكلها وجواز مسحها بعد اللعق بالساعد والقدم وغيرهما

بابەتێ باشدانانا خوارنێ ب سێ تلان، و باشدانانا تل مێژتنێ و نەباشیا ڤەمالینا وان بەری پاقژکرنا وان ب ئەزمانی و باشدانا سێنیک پاقژکرنێ و هەلگرتنا پارێ ژێ کەفتی و خوارنا وی پاری و دورستییا ڤەمالینا تلان ب دەستی و پێی پشتی ئالیستنا وان

748- عن ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إذا أَكلَ أَحدُكُمْ طَعَاماً، فَلا يَمسحْ أَصابِعَهُ حتى يلعَقَهَا أَو يُلْعِقَها» متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە خوارنەك خوار بلا تلێت خۆ نەڤەمالیت هەتا نەئالیسیت یان بدەتە ئالیستن. (هەلبەت ئەڤ فەرمانە ژ بەر هندێ بوو چونکی وان ب دەستی دخوار و مادەم ئەم ئەڤژۆ ب دەستی ناخۆین ئالیستنا تلان ژ مە ناگریت، و مەخسەد ژ حەدیسێ نە ئالیستن ب خۆیە، بەلێ مەخسەد ئەوە ئەم خوارنێ پویچ نەکەین خۆ ئەوا مایە ب تلێت مەڤە ژی دڤێت مفا ژێ بێتە دیتن، ژ ڤێرێ دهێتە زانین ئەو دیاردەیا ئەم دبینین سێنیکێت خەلکی تژی گرار دمینیتە تێدا و بەس دکەن، یان گرار دمینیتە ب کاچکێت وانڤە و بەس دکەن یاخەلەتە).

749- وعن كعْبِ بنِ مالك رضيَ الله عنه قال: رَأَيْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَأْكُلُ بِثلاثِ أَصابعَ فَإذا فَرغَ لَعِقَها. رواه مسلم.

و ژ کەعبێ کورێ مالکی رضی الله عنه، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت، ب سێ تلان دخوار، و هەکە بەس دکر دمێژتن.

750- وعن جابرٍ رضي الله عنه أَنَّ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أمر بِلَعْقِ الأَصَابعِ والصَّحْفَةِ وقال: «إِنَّكُمْ لا تَدرُونَ في أَيِّ طعَامِكم البَرَكةُ» رواه مسلم.

ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمان ب پاقژکرنا تلان و سێنیکێ کر و گۆت: ب راستی هوین نوزانن کا بەرەکەت د کیژ خوارنا وەدایە.

751- وعنه أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إذا وقعت لُقمَةُ أَحدِكُمْ، فَليَأْخُذْهَا فَلْيُمِطْ ما كان بها من أذًى وليَأْكُلْهَا، ولا يدَعْها للشَّيطَانِ، ولا يمسَحْ يَدهُ بِالمِنْدِيلِ حتَّى يَلعقَ أَصَابِعَهُ، فإنه لا يَدرِي في أَيِّ طعامِهِ البركةُ» رواه مسلم.

و ژ وی ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە پارێ ئێک ژ هەوە کەفت، بلا راکەت، و بلا ئەو پیساتیا پێڤە پاقژکەت و راکەت، و بلا بخۆت، و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت، و بلا دەستێ خۆ ب کەفیکێ پاقژ نەکەت هەتا تلێت خۆ نەئالیسیت، ب راستی ئەو نوزانیت کا بەرەکەت د کیژ خوارنا ویدایە.

752- وعنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إن الشَّيْطَانَ يَحضرُ أَحدَكُم عِند كُلِّ شَيءٍ مِنْ شَأْنِهِ، حتى يَحْضُرَهُ عِندَ طعَامِهِ، فَإذا سَقَطَتْ لُقْمةُ أَحَدِكم فَليَأْخذْهَا فَلْيُمِطْ ما كانَ بها مِن أَذى، ثُمَّ ليَأْكُلْهَا ولا يَدَعها للشَّيْطَانِ، فإذا فَرغَ فَلْيلْعَقْ أَصابِعهُ فإنَّه لا يدري في أَيِّ طعامِهِ البَرَكَةُ» رواه مسلم.

ژ وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت ب راستی شەیتان دگەل ئێک ژ هەوە د هەر تشتەکێدا ژ کارێ وی بەرهەڤ دبیت، هەتا ل سەر خوارنا وی دگەل حازر دبیت ڤێجا هەکە پارێ

ئێک ژ هەوە کەفت، بلا راکەت، و بلا ئەو پیساتیا پێڤە پاقژکەت و راکەت، و بلا بخۆت، و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت، و هەکە بەس کر بلا تلێت خۆ بمێژیت، ب راستی ئەو نوزانیت کا بەرەکەت د کیژ خوارنا ویدایە.

753- وعن أَنسٍ رضي الله عنه قال: كان: رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا أَكَلَ طعَاماً، لعِقَ أَصَابِعَهُ الثَّلاثَ، وقالَ: «إذا سقَطَتْ لُقمةُ أَحدِكم فَلْيَأْخُذْها، وليمِطْ عنها الأذى، وليَأْكُلْهَا، ولا يَدعْهَا للشَّيطَانِ» وأَمَرنَا أَن نَسلتَ القَصعةَ وقال: إِنَّكم لا تدْرُونَ في أَيِّ طَعَامِكم البَرَكةُ» رواه مُسلمٌ.

ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە زادەك خواربا سێ تلێت خۆ دمێتن و دگۆت: هەکە پارییێ ئێک ژ هەوە کەفت، بلا راکەت، و بلا ئەو پیساتیا پێڤە پاقژکەت و راکەت، و بلا بخۆت، و بلا بۆ شەیتانی نەهێلیت. و ئەمرێ مە کر سێنیک بێتە ڤەمالین. و گۆت: ب راستی هوین نوزانن کا بەرەکەت د کیژ خوارنا وەدایە.

754- وعن سعيد بنِ الحارث أَنَّه سأَل جابراً رضيَ الله عنه عن الوضوءِ مِمَّا مَسَّتِ النَّارُ، فقال: لا، قد كُنَّا زمنَ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لا نجدُ مثلَ ذلك الطعامِ إلاَّ قليلاً، فإذا نَحنُ وجدناهُ، لَم يَكُنْ لَنَا مَنَادِيلُ إلا أَكُفَّنَا وسَوَاعدنَا وأَقْدَامَنَا، ثُمَّ نُصَلِّي وَلا نَتَوَضَّأُ. رواه البخاري.

و ژ سەعیدێ کورێ حارسی، وی پسیار ژ جابری کر ﷺ، ژ دەستنڤێژ شویشتنێ ژ خوارنا سەر ئاگری چێبووی، گۆت: نە دەستنڤێژ بۆ نائێتە گرتن، ب راستی سەردەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤ خوارنە نەددیت کێمەك نەبیت، هەکە مە دیتبا مە دخوار و مە کەفیک نەبوون لەپێت مە نەبن و زەندێت مە و پێت مە نەبن، مە پێ تلێت خۆ پاقژ دکرن پاشی مە نڤێژ دکر و مە دەستنڤێژا خۆ نەدشویشت. (مەخسەد ئەو نینە مرۆڤ دەستێت خۆ نەشۆت بەلکی ئەڤە ل سەر زەرفی دراوەستیت، چونکی ئیسلام دینێ پاقژییە، بەلێ دبیت ئاڤ یا کێم بوویە و نەدیتیە و خوارنا زادێ ب ئاگری هاتیە چێکرن چو پەیوەندی ب کەفتنا دەستنڤێژێڤە نینە ژ بەر هندێ نڤێژ دکرن و مە دەستنڤێژێت خۆ نەدشویشتن نەخاسمە هەکە بزانین ئەڤ ئاخفتنە هەمی بەرسڤا پسیارا سەر دەستنڤێژێیە).

110- باب تكثير الأيدي على الطعام

بابەتێ زێدەکرنا دەستان ل سەر خوارنێ

755- عن أبي هريرة رضيَ الله تعالى عنه قالَ: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «طَعَامُ الإثنينِ كافي الثَّلاثَةِ، وَطَعَامُ الثَلاثَةِ كافي الأَربعَةِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خوارنا دوویان بەسی سێیانە و خوارنا سێیان بەسی چارانە.

756- وعن جابرٍ رضي الله عنهُ قال: سمعتُ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ:« طَعامُ الوَاحِدِ يَكْفي الإثنَيْنِ، وطعامُ الإثنينِ يكْفي الأربعةَ، وطعامُ الأَرْبَعةِ يَكْفي الثَّمانِيَةَ » رواه مسلم.

ژ جابری ﷺ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خوارنا ئێکی تێرا دوویان دکەت، و خوارنا دوویان تێرا چاران دکەت، و خوارنا چاران تێرا هەشتان دکەت.

111- باب آدب الشرب واستحباب التنفس ثلاثاً خارج الإناء وكراهة التنفس في الإناء

واستحباب إدارة الإناء على الأيمن فالأيمن بعد المبتدئ

بابەتێ رەوشتێت ڤەخوارنێ و باشدانا سێجار بێهن دەرڤەی ئامانی بێتە ڤەدان و نەباشیا بێن ڤەدانێ د ناڤ ئامانیدا و باشیدانانا گێرانا ئامانی ل سەر یێ رەخێ راستێ پشتی یێ ئێکێ ڤەدخۆت

757- عن أَنسٍ رضي اللَّه عنه أن رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يتنَفَّسُ في الشرَابِ ثَلاثاً. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ سێ جاران بێهنا خۆ دەرڤەی ئامانی دکێشا.

يعني: يَتَنَفَّسُ خَارِجَ الإناءِ.

758- وعن ابن عباسٍ رضي اللَّه عنهما قال: قال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «لا تَشْرَبُوا واحِداً كَشُرْبِ البَعِير، وَلكِن اشْرَبُوا مَثْنى وثُلاثَ، وسَمُّوا إذا أَنْتُمْ شَرِبْتُمْ، واحْمدوا إذا أَنْتُمْ رَفعْتُمْ» رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئاڤێ ئێک فڕ نەڤەخۆن وەکی حێشترێ، بەلێ دوو فڕ، سێ فڕ ڤەخۆن، و ناڤێ خودێ بێنن هەکە هەوە ڤەخوار، و حەمدا خودێ بکەن هەکە هەوە بەس کر.

759- وعن أبي قَتَادَةَ رضي اللَّه عنه أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى أن يُتَنَفَّسَ في الإناءِ متفقٌ عليه.

ژ ئەبی قەتادەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری بێهن د ئامانیدا بێتە کێشان.

يعني: يُتَنَفَّسُ في نَفْسِ الإناءِ.

760- وعن أَنسٍ رضي اللَّه عنه أَن رسول الَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُتِي بِلَبنٍ قد شِيب بمَاءٍ، وعَنْ يمِينِهِ أَعْرابي، وعَنْ يَسارِهِ أَبو بَكرٍ رضي اللَّه عنه، فَشَرِبَ، ثُمَّ أَعْطَى الأَعْرَابِيَّ وقال: «الأَيمَنَ فالأَيمَنَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: شیرەکێ دگەل ئاڤێ تێکەل بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات و رەخێ وی یێ راستێ کۆچەرە عەرەبەك بوو، و رەخێ چەپێ ئەبو بەکر بوو ﷺ، ڤەخوار پاشی دا کۆچەرە عەرەبی و گۆت: یێ راستێ دویڤرا یێ راستێ (ئانکو یێ راستێ هەژیترە پاشی یێ دویڤرا ژ رەخێ راستێ).

قوله: «شِيبَ» أَي: خُلِط.

761- وعن سهل بن سعد رضي الله عنه أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُتِيَ بشرابٍ، فشرِبَ مِنْهُ وعَنْ يَمِينِهِ غُلامٌ، وعن يَسَارِهِ أَشْيَاخٌ، فقال للغُلام « أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ هُؤلاءِ؟» فقال الغُلامُ: لا واللهِ، لا أُوثِرُ بِنصِيبِي مِنكَ أَحَداً، فَتَلَّهُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في يدهِ. متفقٌ عليه.

ژ سەهلێ کوڕێ سەعدی ﷺ گۆت: ئاڤ بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات ژێ ڤەخوار، و لایێ وی یێ راستێ لاوەك لێ بوو، و لایێ چەپێ پیرەمێر بوون، گۆتە لاوی: دێ دەستویریا من دەی ئەز بدەمە ڤان؟ لاوی گۆت: نە ب خودێ یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز کەسێ ب بارا خۆ ژ تە ب پێش خۆ نائێخم پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرە د دەستێ ویدا.

قوله: «تَلَّه» أَيْ: وَضَعَهُ، وهذا الغُلامُ هو ابْنُ عباس رضي الله عنهما.

112- باب كراهة الشرب من فم القربة ونحوهاوبيان أنه كراهة تنزيه لا تحريم

بابەتێ نەباشیا ڤەخوارنێ ژ دەڤێ مەشکێ و یێت وەکی وێ و دیارکرنا نەباشیا وێ نە ژ یا حەرامە

762- عن أبي سعيدٍ الخدْرِيِّ رضي الله عنه قال نَهَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عنِ اخْتِنَاثِ الأَسْقِيَةِ. يعني: أَنْ تُكسَرَ أَفْوَاهُها، وَيُشْرَب منها. متفقٌ عليه.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری لێڤێت مەشکا بێنە خوارکرن و ژێ ڤەخۆن.

763- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: نَهَى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَن يُشْرَبَ مِنْ في السِّقاءِ أَو القِرْبةِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری ژ دەڤێ مەشکێ بێتە ڤەخوارن.

764- وعن أُمِّ ثابِتٍ كَبْشَةَ بِنْتِ ثَابِتٍ أُخْتِ حَسَّانِ بْنِ ثابت رضي الله عنه وعنها قالت: دخَل علَيَّ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَشَرِبَ مِن في قِرْبةٍ مُعَلَّقةٍ قَائماً. فَقُمْتُ إِلى فِيهَا فَقطَعْتُهُ، رواه الترمذي. وقال: حديث حسن صحيح.

ژ ئوم سابتی، کەبشەیا کچا سابتی خویشکا حەسانێ کوڕێ سابتی خودێ ژ وی و وێ رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف من، ئاڤ ژ دەڤێ مەشکەکا هەلاویستی ڤەخوار، ئەز رابووم من دەڤێ وێ ژێڤەکر.

وَإِنَّمَا قَطَعَتْها: لِتَحْفَظَ موْضِعَ فَم رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. وَتَتَبَرَّكَ بِهِ، وَتَصُونَهُ عَن الابتِذالِ، وَهذا الحَدِيثُ محْمُول على بَيانِ الجوازِ، والحديثان السابقان لبيان الأفضل والأَكمل والله أعلم.

ژێڤەکر: دا جهێ دەڤێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەف خۆ بپارێزیت دا بەرەکەتێ بۆ خۆ ژێ ببینیت و بپارێزیت ژ کێماسیێ، و ئەڤ حەدیسە نیشانە ل سەر هندێ، دبیت ئاڤ ژ دەڤێ مەشکێ بێتە ڤەخوارن، و هەردوو حەدیسێت بۆرین بۆ دیارەکرنا یا باشتر و یا تمامترە، و خودێ چێتر دزانیت.

113- باب كراهة النفخ في الشراب

بابەتێ نەباشیا پفکرنا خوارنێ

765- عن أبي سعيدٍ الخدريّ رضي الله عنه أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَنِ النَّفخِ في الشَّرابِ فقال رَجُلٌ: القذَاةُ أَراها في الإناءِ ؟ فقال: « أَهْرِقْهَا » قال: فإني لا أُرْوَى مِنْ نَفَسٍ وَاحِدٍ ؟ قال: « فَأَبِنْ القَدَحَ إذاً عَنْ فِيكَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی ژ پفکرنا ڤەخوارنێ کر، زەلامەکێ گۆت: هەکە من گلێش د ئامانیدا دیت؟ گۆت: بڕێژە، گۆت: ئەز ئێک فڕ تێر نابم (ئانکو ئێک نەفەس ئەز تێر نابم دڤێت ئەز بێهنا خۆ د ئاڤێدا ڤەدەم و هۆسا هەلما من هەر دێ چیتە د ئاڤێدا)؟ گۆت: مادەم وەسایە پەرداغی ژ دەڤێ خۆ دویر بێخە و بێهنا خۆ بهەلکێشە.

766- وعن ابن عباس رضي الله عنهما أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى أَن يُتَنَفَّسَ في الإِنَاءِ، أَوْ يُنْفَخَ فِيهِ، رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئیبن عەبباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی کر بێهن د ئامانیدا بێتە هەلکێشان، یان تێدا بێتە پفکرن.

114- باب بيان جواز الشرب قائِماً وبيان أن الأكمل والأفضل الشرب قاعدا

بابەتێ ڤەخوارنا شپێڤە دبیت و دیارەکرنا یا باشتر و یا تمامتر ئەوە ڤەخوارنا روینشتی

فيه حديث كبشة السابق .

و حەدیسا کەبشەیێ یا بۆری ل سەر ڤی بابەتییە.

767- وعن ابن عباس رضي الله عنهما قال: سَقَيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ زَمْزَمَ، فَشَرِبَ وَهُوَ قَائِمٌ. متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من ئاڤا زمزمێ دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڤەخوار و ئەو یێ شپیاڤە بوو.

768- وعن النَزَّال بنِ سبْرَةَ رضيَ اللَّهُ عنه قال: أَتَى عَلِيٌّ رضيَ اللَّهُ عنهُ باب الرَّحْبَةِ فَشَرِب قَائماً، وقالَ: إِنِّي رَأَيْتُ رَسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فعل كما رَأَيْتُمُونِي فَعَلْتُ، رواه البخاري.

و ژ نەززالێ کورێ سەبرە ﷺ گۆت: عەلییێ کورێ ئەبی تالبی ﷺ د دەرگەهێ رەحبەرا هات (مەخسد پێ دەرگەهێ کوفەیە) و شپیاڤە ئاڤ ڤەخوار، و گۆت: ب راستی من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت وەکر هەروەکی هەوە ئەز دیتیم من کری.

769- وعن ابن عمر رضيَ الله عنهما قال: كنَّا نَأْكُلُ عَلى عَهدِ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ونَحْنُ نَمْشي، ونَشْرَبُ وَنَحْنُ قيامٌ. رواهُ الترمذي، وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: مە ل سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دخوار و ئەم رێڤە دچۆین و مە ڤەدخوار و ئەم شپیاڤە.

770- وعن عمرو بن شعيب عن أَبيهِ عن جدِّه رضي اللَّهُ عنه قال: رَأَيْتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يشربُ قَائماً وقَاعِداً. رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ باپیرێ خۆ ﷺ، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت ئاڤ شپیاڤە و روینشتی ڤەدخوار.

771- وعن أَنسٍ رضي اللَّهُ عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنهُ نَهَى أَنْ يشربَ الرّجُلُ قَائماً. قال قتادة: فَقلْنَا لأَنَس: فالأَكْلُ ؟ قال: ذلكَ أَشَرُّ أَو أَخْبثُ . رواهُ مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ نەهی یاکری زەلام شپیاڤە ئاڤێ ڤەخۆت، قەتادەی گۆت: مە گۆتە ئەنەس: پا خوارن؟ گۆت: ئەو خرابترە یان پیسترە.

وفي رواية له أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم زَجَرَ عَنِ الشُّرْبِ قَائماً.

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ ڤەخوارنا شپیاڤە پاشڤەبرنا کری.

772- وعن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «لاَ يشْرَبَن أَحدٌ مِنْكُمْ قَائماً، فَمَنْ نَسِيَ فَلْيَسْتَقيءْ » رواهُ مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە شپیاڤە نەڤەخۆت، و هەکە ژبیرکر بلا دلێ خۆ راکەت.

115- باب استحباب كون ساقي القوم آخرهم شرباً

بابەتێ باشدانا ئاڤگێری دویماهیکا هەمیان ڤەخۆت

773- عن أبي قتادة رضيَ الله عنه عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « سَاقى القَوْمِ آخِرُهُمْ » يعني: شرْباً. رواه الترمذي، وقال: حديث حسن صحيح.

ژ ئەبی قەتادە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئاڤگێر دویماهیکا هەمیانە

116- باب جواز الشرب من جميع الأواني الطاهرةغير الذهب والفضة وجواز الكرع وهو الشرب بالفم من النهر وغيره بغير إناء ولا يد،وتحريم استعمال إناء الذهب والفضة في الشرب والأكل والطهارة وسائر وجوه الاستعمال

بابەتێ دورستیا ئاڤ ڤەخوارنێ ژ هەمی ئامانێت پاقژ ژبلی یێت زێری و زیڤی و دورستیا فرکرنێ: ئەوە بێ ئامان و بێ دەست ژ رویباری و ژ تشتێ وەکی وی ڤەخۆی و حەرامکرنا ب کارئینانا ئامانێت زێری و زیڤی بۆ خوارنێ و ڤەخوارنێ و بۆ هەمی کارئینانان

774- عنْ أَنسٍ رضيَ الله عنه قال: حَضَرَتِ الصَّلاةُ، فَقَامَ منْ كانَ قَريب الدَّارِ إِلى أَهْلِهِ، وبقِى قَوْمٌ فَأَتَى رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِمِخْضَب مِن حِجَارَةٍ، فَصَغُرَ المِخْضَبُ أَن يَبْسُطَ فِيهِ كَفَّهُ، فَتَوَضَّأَ القَوْمُ كُلُّهُمْ. قَالُوا: كَم كُنْتُمْ ؟ قَالَ: ثَمَانِين وزِيادةً. متفقٌ عليه. هذه رواية البخاري.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: ئەز نڤێژێ ئامادە بووم، یێ مالا وی نێزیک چۆ دەف مالا خۆ، و هندەك مان، ئامانەکێ ژ بەری بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئینا، بەر هندێ بچویک بوو دەستێ وی تێدا ڤەنەبوو، هەمیان دەستنڤێژێت خۆ ب وێ ئاڤێ شویشتن: گۆتن: هوین چەند بوون؟ گۆت: هەشتێ و پتر.

وفي رواية له ولمسلم: أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَعا بِإناءٍ مِنْ ماءٍ، فأُتِيَ بِقَدحٍ رَحْرَاحٍ فِيهِ شَيءٌ مِنْ مَاءٍ، فَوَضَعَ أَصَابِعَهُ فِيهِ. قَالَ أَنس: فَجعَلْتُ أَنْظُرُ إِلى الماءِ يَنْبُعُ مِنْ بَيْنِ أَصابِعِه، فَحزَرْتُ منْ تَوَضَّأَ ما بيْنَ السَّبْعِينِ إِلى الثَّمَانِينَ.

و د ريوايەتەكا ديدا يا وى ل دەف موسلمى: پێغەمبەرى ﷺ داخوازا ئامانەكێ ئاڤێ كر، ئامانەكێ فره و نەيێ كوير بۆ ئينا هندەك ئاڤ تێ بوو، تلێت خۆ كرنە تێدا، ئەنەسى گۆت: من بەرێ خۆ دايێ ئاڤ د ناڤبەرا تلێت ويدا دزا، من دانان حەفتێ كەسان حەتا هەشتێ كەسان دەستنڤێژێت خۆ شويشتن.

775- وعن عبد الله بنِ زيدٍ رضي اللَّهُ عنه قال: أَتَانَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَخْرَجْنَا لَهُ مَاءً فِي تَوْرٍ مِنْ صُفرٍ فَتَوَضَّأَ. رواه البخاري.

و ژ عەبدوللايێ كورێ يەزيدى ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف مە، مە ئامانەكێ سفرى بۆ دەرێخست دەستنڤێژا خۆ پێ شويشت.

« الصُّفْر » بضم الصاد، ويجوز كسرها، وهو النحاس، « والتَّوْر » كالقدح، وهو بالتاءِ المثناة من فوق.

776- وعن جابر رضي اللَّهُ عنه أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَلَ على رَجُلٍ مِنَ الأَنْصارِ، ومَعهُ صاحبٌ لَهُ، فقالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنْ كَانَ عِنْدَكَ مَاءٌ بَاتَ هَذِهِ اللَّيْلَةَ فِي شَنَّةٍ وَإِلاَّ كَرِعْنا » رواه البخاري. « الشَّنُّ »: القِرْبة.

و ژ جابرى ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف زەلامەكێ ئەنسارى و هەڤالەكێ وى دگەل بوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەكە ئاڤا شڤێدى د مەشكێ ل دەف تە هەبيت، هەكە نە دێ ب دەڤى بێ دەست و بێ ئامان ئاڤێ ڤەخوين.

777- وعن حذيفة رضي الله عنه قالَ: إِنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَانَا عَن الحَرير والدِّيبَاجِ والشُّرْبِ فِي آنِيةِ الذَّهَب والفِضَّةِ، وقال: « هِيَ لَهُمْ فِي الدُّنْيا، وهى لَكُمْ فِي الآخِرَةِ » متَّفقٌ عليه.

و ژ حوزەيفەى ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهيا كرى ژ ئارمويشى و ژ كراسێ بەر و بەتەن ژ ئارمويشى و ڤەخوارنێ ب ئامانێ زێرى و زيڤى و گۆت: ئەو د دنيايێدا بۆ وانن و د ئاخرەتێدا بۆ هەوەنە.

778- وعن أُمِّ سلمة رضي الله عنها أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الذي يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الفِضَّةِ إِنَّما يُجَرْجِرُ فِي بَطْنِهِ نَارَ جَهَنَّمَ » متفق عليه.

و ژ ئوم سەلەمە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەوێ ب ئامانێ زيڤى ڤەدخۆت ب راستى ئەو ئاگرێ جەهنەمێ دهاڤێژيتە د زكێ خۆدا.

وفي رواية لمسلم: « إِنَّ الذي يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ فِي آنِيَةِ الفِضَّةِ والذَّهَبِ ».

و د ريوايەتەكا موسلميدا: ب راستى يێ ب ئامانێ زێرى و زيڤى بخۆت يان ڤەخۆت.

وفي رواية لَه: « مَنْ شَرِبَ فِي إِناءٍ مِنْ ذَهَبٍ أَوْ فضةٍ فَإِنَّما يُجْرِجرُ فِي بَطْنِهِ نَاراً مِنْ جَهَنَّمَ ». و د ريوايەتەكا ديدا يا وى: يێ ب ئامانێ زێرى يان ب يێ زيڤى ڤەخۆت ب راستى ئەو ئاگرێ جەهنەمێ دهاڤێژيته د زكێ خۆدا.

كتاب اللباس

4 - كتێبا جلكان

117- باب استحباب الثوب الأبيض وجواز الأحمر والأخضر والأصفر والأسود وجوازه من قطن وكتّان وشعر وصوف وغيرها إلا الحرير

بابەتێ باشدانانا جلكێ سپى و دبيت يێ سۆر و كەسك و زەر و رەش بيت و دبيت ژ پەمبى و كتانى وموى و هريێ بيت و غەيرى وان ژبلى ئارمويشى

قال الله تعالى: * (يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنْزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاساً يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشاً وَلِبَاسُ التَّقْوَى ذَلِكَ خَيْرٌ) (لأعراف: من الآية26) * . گەلى دويندەها ئادەمى ب راستى مە جلكەك بۆ هەوە هنارت [ئانكوو مە نيشا هەوە دا كو هوين هەمى رەنگێت پەرۆك و جلكان چێ بكەن] كو شەرمگەهێ هەوە ڤەشێريت، و جلكەك هەوە جوان بكەت و بخەملينيت، و جلكێ تەقواداری و باوەرييێ باشتره. وقال تعالى: * (وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ وَسَرَابِيلَ تَقِيكُمْ بَأْسَكُمْ) (النحل: من الآية81) * . و جلك [ژ هرييێ] بۆ هەوە چێكرين، هەوە ژ گەرما رۆژێ بپارێزن و ديسا هندە جلك يێت دايينە هەوە [وەكى زرى كومزرييان] هەوە ژ دژوارييا شەڕى بپارێزن.

779- وعن ابنِ عبَّاس رضيَ اللَّه عنْهُما أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: الْبَسُوا مِنْ ثِيَابِكُمُ البَيَاضَ، فَإِنَّهَا مِن خَيْرِ ثِيابِكُمْ، وَكَفِّنُوا فِيها مَوْتَاكُمْ » رواهُ أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

ژ ئيبن عەبباسى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ جلكێت خۆ يێت سپى بكەنە بەر خۆ ب راستى ئەو ژ باشترين جلكێت هەوەيە، و مرييێت خۆ پێ كفن بكەن.

780- وعن سَمُرَةَ رضيَ اللَّه عنه قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الْبَسُوا البَيَاضَ، فَإِنها أَطْهرُ وأَطَيبُ، وكَفِّنُوا فِيها مَوْتَاكُمْ » رواهُ النسائى، والحاكم وقال: حديث صحيح.

و ژ سەمورەى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جلكێت سپى بكەنە بەرخۆ، ب راستى ئەو پاقژترن و باشترن (باشيا وان نەجلكێت خۆ مەزنكرنێنە) و مرييێت خۆ پێ كفن بكەن.

781- وعن البراءِ رضيَ اللَّه عنه قال: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرْبُوعاً وَلَقَدْ رَأَيْتُهُ فِي حُلَّةٍ حمْراءَ ما رأَيْتُ شَيْئاً قَطُّ أَحْسَنَ مِنْهُ. متَّفقٌ عليه.

و ژ بەرائى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ يێ ناڤنجى بوو (ئانكو نە يێ درێژ بوو و نە يێ كورت بوو) و من جلكەكێ بەر و بەتن ژ ئێك يێ سۆر ل بەر ديت، تشتێ وەسا يێ جوان چو جار من نەديتبوو.

782- وعن أبي جُحَيْفَةَ وهْبِ بنِ عبدِ اللهِ رضيَ الله عنهُ قال: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بمَكَّةَ وَهُوَ بِالأَبْطَحِ في قُبَّةٍ لَهُ حمْراءَ مِنْ أَدَمٍ فَخَرَجَ بِلالٌ بِوَضوئِهِ، فَمِنْ نَاضِحٍ ونَائِلٍ، فَخَرَجَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وعَلَيْهِ حُلَّةٌ حَمْرَاءُ، كَأَنِّي أَنْظرُ إِلى بَيَاضِ ساقَيْهِ، فَتَوضَّأَ وَأَذَّنَ بِلالٌ، فَجَعَلْتُ أَتَتَبَّعُ فَاهُ ههُنَا وههُنَا، يقولُ يَميناً وشِمَالاً: حَيَّ عَلى الصَّلاةِ، حيَّ على الفَلاَحِ. ثُمَّ رُكِزَتْ لَهُ عَنَزَةٌ، فَتَقَدَّمَ فَصَلَّى يَمُرُّ بَيْنَ يَدَيْهِ الكَلْبُ وَالحِمَارُ لاَ يُمْنَعُ. متَّفقٌ عليه. «العَنَزَةُ» بفتح النونِ نَحْوُ العُكازَة.

ژ ئەبی جوحەیفەتە، وەهبێ کوڕێ عەبدوللایی ﷺ، گۆت: مـن پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ل مەکەهێ دیت و ئەو ل بن خیڤەتەکا سۆر بوو ژ کەڤلێ دەمارکری ل ئەبتوحێ، بیلالی ئاڤا وی یا دەستنڤێژا خۆ پێ شویشتی ئینا ژدەرڤە، هندەك ژ هەڤالێت وی تەربوون (ژ ئاڤا پێغەمبەری ﷺ دەستنڤێژا خۆ پێ شویشتی) و هندەکان هندە ئاڤ گەهشتێ، پێغەمبەر ﷺ ب جلکەکێ بەر و بەتن ژ ئێک و یێ سۆر دەرکەفت، ب راستی هەروەکی ئەز یێ بەرێ خۆ ددەمە سپیاتیا پێت وی، دەستنڤێژ گرت: بیلالی بانگ دا من بەرێ خۆ ددا دەڤێ وی هۆسا دزڤری و هۆسا دزڤری و راست و چەپ دگۆت: وەرنە نڤێـژێ وەرنـە سـەرفەرازیێ. پاشـی دارەکـێ ژ رومحـێ کـورتتر بـۆ چـکلاند پێشکەفت نڤێژ کر، سە و کەر د بەررا دبۆرین رێک لـێ نەدگرت.

783- وعن أبي رِمْثة رفاعَةَ التَّميْمِيِّ رضيَ الله عنه قال: رأَيت رسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وعلَيْه ثوبان أَخْضَرانِ. رواهُ أَبو داود، والترمذي بإِسْنَادٍ صحيح.

و ژ ئەبی ریمسەی، رەفاعێ تەمیمی ﷺ، گۆت: مـن پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ دیـت دوو جلکێت کەسک ل بەر بوون.

784- وعن جابر رضيَ الله عنه، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَلَ يَوْمَ فَتْحِ مَكَّةَ وعَلَيْهِ عِمامةٌ سوْداءُ. رواهُ مسلم.

و ژ جـابری ﷺ، گـۆت: مـن پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ رۆژا ڤـەکرنا مەکـەهێ دیـت، شاشکەکا رەش ل سەری بوو.

785- وعن أبي سعيد عمرو بن حُرَيْثٍ رضيَ الله عنه قال: كأَنى أَنظر إِلى رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وعَلَيْهِ عِمَامَةٌ سَوْدَاءُ قدْ أَرْخَى طَرَفيها بَيْنَ كتفيْهِ. رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدی، عەمرێ کوڕێ حورەیسی ﷺ، گۆت: هەروەکی ئەز یێ بەرێ خـۆ ددەمە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ شاشکەکا رەش ل سەری بوو و رەخێت وێ بەردابوونـە سـەر ملـێـت خۆ.

وفي روايةٍ له: أَن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَطَبَ النَّاسَ، وعَلَيْهِ عِمَامَة سَوداءُ.

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوتبە بۆ خەلکی دگۆت و شاشکەکا رەش ل سەری بوو.

786- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: كُفِّنَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في ثلاثة أَثْوَابٍ بيضٍ سَحُوليَّةٍ مِنْ كُرْسُفٍ، لَيْسَ فيهَا قَمِيصٌ وَلا عِمامَةٌ. متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب سێ جلکێت سپی یێت سەحولی (سەحولی ناڤێ گوندەکێیە) ژ هریێ هاتە کفنکرن نە قەمیس دگەل بوو و نە شاشک.

« السَّحُولِيَّةُ » بفتحِ السين وضمها وضم الحاء المهملتين: ثيابٌ تُنْسَب إلى سَحُولٍ: قَرْيَةٍ باليَمنِ « وَالكُرْسُف »: القُطْن.

787- وعنها قالت: خَرَجَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذات غَداةٍ وَعَلَيْهِ مِرْطٌ مُرَحَّلٌ منْ شَعْرٍ أَسود رواه مسلم.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سپێدەکێ دەرکەفت و پاتەکێ نەقشکری و ژ موییێ رەش ل بەر بوو.

« المِرْط » بكسر الميم: وهو كساءَ. « والمُرَحَّل » بالْحاءِ المهملة: هو الذي فيه صورةُ رِحال الإبل، وَهيَ الأَكْوَارُ.

788- وعن المغِيرةِ بن شُعْبَةَ رضي الله عنه قال: كُنْتُ مع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذاتَ ليلَة في مسيرٍ، فقال لي: « أَمعَكَ مَاء ؟ » قلت: نَعَمْ، فَنَزَلَ عن راحِلتِهِ فَمَشى حتى توَارَى في سَوادِ اللَّيْلِ ثم جاءَ فَأَفْرَغْتُ عليْهِ مِنَ الإِدَاوَةِ، فَغَسَلَ وَجْهَهُ وَعَلَيهِ جُبَّةٌ مِنْ صُوفٍ، فلم يَسْتَطِعْ أَنْ يُخْرِجَ ذِراعَيْهِ منها حتى أَخْرَجَهُمَا مِنْ أَسْفَلِ الجُبَّةِ، فَغَسَلَ ذِرَاعيْهِ وَمَسَحَ برأْسِه ثُمَّ أَهْوَيْت لأَنزعَ خُفَّيْهِ فقال: « دعْهمَا فَإِنى أَدخَلْتُهُما طَاهِرَتَينِ » وَمَسَحَ عَلَيْهِما. متفقٌ عليه.

و ژ موغیرێ کورێ شوعبەی ﵁ گۆت: ئەز شەڤەکێ ل وەغەرەکێ (غەزوا تەبووکێ بوو) دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووم ﷺ گۆتە من: ئاڤ دگەل تە هەیە؟ من گۆت: بەلێ، ژ دەوارێ خۆ هاتە خوارێ، و چۆ هەتا د تاریاتیا شەڤێدا بەرزەبووی، پاشی هات، من ئاڤ ژ ئامانێ پاقژکرنێ ل دەستێت وی کر، سەر و چاڤێت خۆ شویشتن، و جوبەکێ هریێ ل بەربوو، نەشیا دەستێت خۆ ژێ دەربێخیت هەتا دەستێت خۆ بنڤە ئینایە دەرڤە، دەستێت خۆ شویشتن و مەسحا سەرێ خۆ کر، پاشی من خۆ چەماند دا خوفا وی بێخم گۆت: بهێلە من سەر دەستڤێژێرا یێت کرینە پێت خۆ.

وفي روايةٍ: وعَلَيْهِ جُبَّةٌ شامِيَّةٌ ضَيِّقَةُ الْكُمَّيْنِ.

و د ریوایەتەکا دیدا: و جوبەکێ شامی یێ هچک تەنگ ل بەربوو.

وفي روايةٍ: أَنَّ هذِه القصةَ كانت في غَزْوَةِ تَبُوكَ.

و د ریوایەتەکا دیدا: ئەڤ چیرۆکە د غەزوا تەبووکێدا بوو.

118- باب استحباب القميص

بابەتێ باشدانانا قەمیسی

789- عن أُمِّ سَلمةَ رضي الله عنها قالت: كان أَحَبَّ الثِّيابِ إلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم القَميصُ. رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئوم سەلەمە ﵂ گۆت: جلکێ ژ هەمیان پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەژێ دکر قەمیس بوو.

119- باب صفة طول القميص والكمّ والإزار وطرف العمامة وتحريم إسبال

شيء من ذلك على سبيل الخيلاء وكراهته من غير خيلاء

بابەتێ رەوشا درێژیا قەمیسی و هچکی و ئیزاری و لفکا شاشکێ و حەرامکرنا بەردانا تشتەکێ

ژ ڤان بۆ خۆمەزنکرنێ و نەباشیا هندێ ژ نەخۆمەزنکرن

790- عن أَسماء بنت يزيدَ الأنصارِيَّةِ رضي الله عنها قالت: كان كُمُّ قمِيصِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إلى الرُّسُغِ. رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن .

ژ ئەسمائا کچا یەزیدێ ئەنساری ﷺ، گۆت: هچکێ قەمیسێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەتا بازنێ دەستی بوو.

791- وعن ابن عمر رضي الله عنهما أَنّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ جَرَّ ثَوْبَهُ خُيَلاءَ لَمْ يَنْظُر الله إليهِ يَوْم القِيَامَةِ » فقال أَبو بكر: يارسول الله إن إزاري يَسْتَرْخي إلا أَنْ أَتَعَاهَدَهُ، فقال له رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّكَ لَسْتَ مِمَّنْ يَفْعَلُهُ خُيَلاءَ ». رواه البخاري، وروى مسلم بعضه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ جلکێ خۆ ژ خۆمەزنکرن دویڤ خۆرا بکێشیت، رۆژا قیامەتێ خودێ ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتە وی. ئەبو بەکری گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ب راستی ئیزارێ من هەکە ئەز نەگرم و نەشدینم شۆر دبیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: تو نە ژ وانی یێت ژ خۆمەزنکرن وەدکەن.

792- وعن أبي هريرة رضي الله عنه أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَنْظُرُ الله يَوْم القِيَامة إلى مَنْ جَرَّ إِزَارَهُ بَطراً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رۆژا قیامەتێ خودێ ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتە وی یێ ئیزارێ خۆ ژ خۆمەزنکرن و بەترانی دویڤ خۆرا دکێشیت.

793- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا أَسْفَلَ مِنَ الْكَعْبَيْنِ مِنَ الإزار ففي النَّار » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا د بن گۆزەکاندا ژ ئیزاری یا د ئاگریدا. (هەلبەت هەکە ژ خۆمەزنکرن بیت).

794- وعن أبي ذرٍّ رضي الله عنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ثلاثةٌ لا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ القِيَامةِ، ولا يَنْظُرُ إِلَيْهم، وَلا يُزَكِّيهِمْ، وَلهُمْ عَذَابٌ أَليمٌ » قال: فقَرأَها رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ثلاث مِرَارٍ. قال أَبو ذَرٍّ: خابُوا وخسِرُوا مَنْ هُمْ يا رسول الله ؟ قال: « المسبِلُ، والمنَّانُ وَالمنْفِقُ سِلْعَتَهُ بِالحَلفِ الكاذِبِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان خودێ رۆژا قیامەتێ ئاخفتنا دلۆڤانیێ و رازیبوونێ دگەل نائاخڤیت، و گونەهێت وان ژێ نابەت و کارێت وان قەبویل ناکەت، و ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتێ، و ئیزایەکا گران بۆ وانە. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سێ جاران دوبارەکر، ئەبو زەڕی گۆت: ئەو خوسارەت بوون و زیان کەفتن، ئەو کینە یا

پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: یێ ژ خۆمەزنکرن جلکێ خۆ شۆر دکەت و یێ قەنجیا خۆ دکەتە منەت و یێ تشتێ خۆ ب سویندێت درەو دفرۆشیت.

وفي روايةٍ له: « المسْبِلُ إزَارَهُ ».

و د ریوایەتەکێدا: یێ ژ خۆمەزنکرن ئیزارێ خۆ شۆر دکەت.

795- وعن ابن عمر رضي الله عنهما، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الإِسْبَالُ في الإزارِ، والقَمِيصِ، وَالعِمَامةِ، مَنْ جَرَّ شَيئا خُيَلاءَ لَم يَنظُرِ الله إليهِ يوْمَ القِيَامةِ» رواه أبو داود، والنسائي بإسنادٍ صحيح.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شۆرکرن یا د ئیزار و قەمیس و شاشکێدا هەی، هەرکەسێ تشتەك ژ ڤان ژ خۆمەزنکرن کێشا رۆژا قیامەتێ خودێ ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتێ.

796- وعن أبي جُرَيٍّ جابر بن سُلَيم رضي الله عنه قال: رَأَيتُ رَجلاً يصْدُرُ النَّاسُ عَنْ رَأْيِهِ لاَ يَقُولُ شَيئاً إلاَّ صَدَرُوا عنه، قلتُ: من هذا ؟ قالوا: رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. قلتُ: عَليكَ السَّلامُ يا رسولَ الله مَرَّتَيْنِ قال: «لا تَقُل علَيكَ السَّلامُ، علَيكَ السلامُ تَحِيَّةُ الموْتَى قُلِ: السَّلامُ علَيك » قال: قلتُ: أَنتَ رسول الله ؟ قال: «أَنَا رسول الله الذي إذا أَصابَكَ ضَرٌّ فَدعَوْتَهُ كَشَفَهُ عنْكَ، وإذا أَصَابَكَ عامُ سنَة فَدَعوْتَهُ أَنبتَهَا لك، وإذَا كُنتَ بِأَرْضٍ قَفْرٍ أَوْ فلاةٍ، فَضَلَّت راحِلَتُكَ، فَدعوْتَه رَدَّهَا علَيكَ » قال: قلت: اعْهَدْ إليَّ. قال: « لا تسُبَّنَّ أَحداً » قال: فَما سبَبْتُ بعْدهُ حُرّا، ولا عبداً، وَلا بَعِيراً، وَلا شَاةً « وَلا تَحقِرنَّ مِنَ المعروفِ شَيْئاً، وأَنْ تُكَلِّمَ أَخَاك وأَنتَ مُنْبسِطٌ إليهِ وجهُكَ، إنَّ ذلك مِنَ المعرُوفِ. وارفَع إزارَكَ إلى نِصْفِ السَّاقِ، فَإن أبيتَ فإلى الكَعبين، وإياكَ وإسْبال الإزارِ فَإنَّهَا مِن المخِيلةِ وإنَّ الله لا يحبُّ المخِيلة، وإن امْرؤٌ شَتَمك وَعَيَّرَكَ بمَا يَعْلَمُ فيكَ فلا تُعيِّرهُ بما تَعلَم فيهِ، فإنَّمَا وبالُ ذلكَ عليهِ » رواه أبو داود والترمذي بإسنادٍ صحيحٍ، وقال الترمذي: حديثٌ حسن صحيح.

و ژ ئەبی جورەیی، جابرێ کورێ سولەیمی رضی الله عنه، گۆت: من خەلک دیت دزڤرینە بۆچۆنا زەلامەکێ و ژێ نەدەردکەفتن، من گۆت: ئەڤە کییە؟ گۆتن پێغەمبەرێ خودێیە ﷺ، من گۆت: علیک السلام یا پێغەمبەرێ خودێ، دوو جاران، گۆت: نەبێژە علیك السلام، علیك السلام سلاڤا مریانە (مەخسەد پێ خەلکێ نەزانینێیە ئانکو جاهلیان ب ڤی رەنگی سلاڤی مریان دکرن، و پێغەمبەری ﷺ نەڤیا ب وی رەنگی سلاڤ لێ بێتەکرن، و سلاڤ ل سەر مریان د ئیسلامێدا هەر ئەو رەنگە یێ پێ سلاڤ دکەنە ساخان) بێژە: السلام علیکم. گۆت: من گۆت: تو پێغەمبەرێ خودێیی: گۆت: ئەز پێغەمبەرێ خودێ مە: یێ هەکە نەخۆشیەك گەهشتە تە، تە دوعا ژێ کر ل سەر تە راکر، و هەکە سالەکا برسێ گەهشتە تە، تە دوعا ژێ کر، ئەرد بۆ تە شینکر، و هەکە تو ل دەشتا بێ ئاڤ بی و تە دەوارێ خۆ بەرزەکر، و تە دوعا ژێ کر، بۆ تە زڤراند، گۆت: من گۆت: من شیرەت بکە، گۆت: خەبەرا نەبێژە کەسێ، (گۆت: پشتی ڤێ من خەبەر نەگۆتینە، نە ئازادەکێ نە بەندەیەکێ نە حێشترەکێ نە پەزەکێ). و چو خێر و قەنجییێ کێم نەدانە خۆ تو دگەل برایێ خۆ باخڤی و رویێ تە یێ ڤەبی، ب راستی ئەڤە ژ خێرێیە، و ئیزارێ خۆ بلندکە هەتا نیڤا لنگێ خۆ،

هەکە تە وەنەکر، هەتا گۆزەکان، هشیاری شۆرکرنا ئیزاری بی ژ خۆمەزنکرن، شۆرکەی ب راستی ئەو ژ خۆ مەزنکرنێیە و ب راستی خودێ حەژ خۆمەزنکرنێ ناکەت، و هەکە مرۆڤەکێ خەبەر گۆتنە تە یان تو ب تشتەکێ ئەو ژ تە دزانیت کێماسی کری، تو وی ب تشتێ تو ژێ دزانی کێماسی نەکە، ب راستی خرابی و گونەها وێ ل سەر وییە.

797- وعن أبي هريرة رضي الله عنه، قال: بينما رَجُل يُصَلِّي مُسْبِلٌ إِزَارَه، قال له رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اذهَب فَتَوضأْ » فَذهَب فَتَوضَّأَ، ثم جاءَ، فقال: «اذهبْ فَتَوضَّأْ » فقال له رجُلٌ: يا رسول الله. مالكَ أَمَرْتَهُ أَن يَتَوَضَّأَ ثم سَكَتَّ عنه ؟ قال: « إِنه كانَ يُصلِّي وهو مُسْبلٌ إزارهُ، إن الله لا يقْبلُ صلاةَ رجُلٍ مُسبِلٍ ».

رواه أبو داود بإسنادٍ على شرط مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: زەلامەکێ ئیزارێ خۆ شۆر کربوو و نقێژ دکر، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: هەرە دەستنقێژا خۆ بشۆ، چۆ دەستنقێژا خۆ شویشت و پاشی هات، گۆتێ: هەرە دەستنقێژا خۆ بشۆ، زەلامەکێ گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ خێربوو تە ئەمرێ وی کر دەستنقێژا خۆ بشۆت پاشی تە خۆ لێ بێ دەنگ کر؟ گۆت: ب راستی وی ئیزارێ خۆ شۆر کربوو و نقێژ دکر، و ب راستی خودێ نقێژا زەلامێ جلکێ خۆ ژ خۆمەزنکرن شۆر دکەت قەبویل ناکەت.

798- وعن قَيسِ بن بشرٍ التَّغْلبيّ قال: أَخْبَرَنى أبي وكان جليساً لأبي الدَّرداءِ قال: كان بِدِمشقَ رَجُلٌ من أَصحاب النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقال له سهلُ ابنُ الحنظَلِيَّةِ، وكان رجُلاً مُتَوحِّداً قَلَّمَا يُجالسُ النَّاسَ، إِنَّمَا هو صلاةٌ، فَإِذا فرغَ فَإِنَّمَا هو تسبيح وتكبيرٌ حتى يأْتِيَ أَهْلَهُ، فَمَرَّ بِنَا ونَحنُ عِند أبي الدَّرداءِ، فقال له أَبو الدَّرداءِ: كَلِمةً تَنْفَعُنَا ولا تضُرُّكَ. قال: بَعثَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سريَّةً فَقَدِمَتْ، فَجَاءَ رَجُلٌ مِنهم فَجَلسَ في المجْلِس الذي يَجلِسُ فِيهِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال لرجُلٍ إِلى جَنْبِهِ: لَوْ رَأَيتَنا حِينَ التقَيْنَا نَحنُ والعدُو، فَحمَل فلانٌ فَطَعَنَ، فقال: خُذْهَا مِنِّي. وأَنَا الغُلامُ الغِفَارِيُّ، كَيْفَ تَرى في قوْلِهِ ؟ قال: مَا أَرَاهُ إِلا قَدْ بَطَلَ أجرُهُ. فسَمِعَ بِذلكَ آخَرُ فقال: مَا أَرَى بِذَلَكَ بأْساً، فَتَنَازعا حَتى سَمِعَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « سُبْحان الله ؟ لا بَأْس أَن يُؤْجَرَ ويُحْمَد » فَرَأَيْتُ أَبا الدَّرْدَاءِ سُرَّ بِذلكَ، وجعلَ يَرْفَعُ رأْسَه إِلَيهِ وَيَقُولُ: أَأَنْتَ سمِعْتَ ذَلكَ مِنْ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم،؟ فيقول: نعَمْ، فما زال يعِيدُ عَلَيْهِ حتى إِنّي لأَقولُ لَيَبرُكَنَّ على رُكْبَتَيْهِ.

قال: فَمَرَّ بِنَا يَوماً آخَرَ، فقال له أَبُو الدَّرْدَاءِ: كَلِمَةً تَنفَعُنَا ولا تَضُرُّكَ، قال: قال لَنَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « المُنْفِقُ عَلى الخَيْلِ كالبَاسِطِ يَدَهُ بالصَّدَقة لا يَقْبِضُهَا». ثم مرَّ بِنَا يوماً آخر، فقال له أَبو الدَّرْدَاءِ: كَلِمَةً تَنْفَعُنَا وَلا تَضرُّكَ، قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « نعْمَ الرَّجُلُ خُرَيْمٌ الأَسَديُّ، لولا طُولُ جُمته وَإِسْبَالُ إِزَارِه » فبَلغَ ذلك خُرَيماً، فعجَّلَ فَأَخَذَ شَفرَةً فَقَطَعَ بها جُمَتَهُ إِلى أُذنيْه، ورفعَ إِزَارَهُ إِلى أَنْصَاف سَاقَيْه. ثُمَّ مَرَّ بنَا يَوْماً آخَرَ فَقَالَ لَهُ أَبُو الدَّرْدَاءِ: كَلِمةً تَنْفَعُنَا ولاَ تَضُرُّكَ قَالَ: سَمِعْتُ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « إِنَّكُمْ قَادمُونَ عَلى إِخْوانِكُمْ. فَأَصْلِحُوا رِحَالَكمْ، وأَصْلحوا لبَاسَكُمْ حتى تَكُونُوا كَأَنَّكُمْ شَامَة في النَّاسِ، فَإِنَّ الله لاَ يُحبُّ الفُحْشَ وَلاَ التَّفَحُش ». رواهُ أَبو داود بإسنادٍ حسنٍ، إلاَّ قَيْسَ بن بشر، فاخْتَلَفُوا في توثيقِهِ وتَضْعفيه، وقد روى له مسلم .

و ژ قەیسێ کورێ بشرێ تەغلبی گۆت: بابێ من بۆ من گۆت و هەڤالێ ئەبی دەردائی بوو: زەلامک ژ هەڤالێت پێغەمبەری ﷺ ل دیمەشقێ بوو دگۆتنێ سەهلێ کورێ حەنزەلە، حەز ژ تنێیاتیێ دکر، کێم جار دگەل خەلکی دروینشتە خوار، ب نڤێژێڤە بوو و هەکە خلاس کربا ب زکریڤە بوو تەسبیح و تەکبیران هەتا دهاتە مالا خۆ، د بەر مەرا بۆری و ئەبو دەرداء ل دەف مە بوو، ئەبو دەردائی گۆتێ: ئاخفتنەکێ بۆ مە بێژە مفای بگەهینیتە مە و زیانا تە نەکەت، گۆت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سریەك هنارت، زڤریڤە، زەلامەك ژ وان هات روینشتە وی جهێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لێ دروینشتە خوارێ، گۆتە زەلامەکێ ب رەخ خۆڤە: هەکە تە ئەم دیتباین دەمێ ئەم و دژمن گەهشتینە ئێک فلان رابوو دژمنەکێ و دربە دانایێ و گۆت: ژ من بخۆ و ئەز تۆلازێ غیفاری، تو ئاخفتنا وی چاوا دبینی؟ گۆت: ئەز دبینم وی خێرا خۆ نەهێلا، ئێکێ دی ئەڤە گولێ بوو گۆت: ئەز دبینم چو تێدا نینە، هەڤرك چۆن هەتا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بووی، گۆت: سوبحان الله پاك و پاقژی بۆ خودێ بن؟ چو نینە یێ خودان خێر بیت و مەدحێت وی ژی بێنەکرن، من ئەبو دەرداء دیت ب ڤێ دلخۆش بوو و دەستهاڤێتێ سەرێ خۆ ب بەرڤە بلند کر و دگۆت: ئەرێ تە ئەڤە ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بوویە؟ گۆت: بەلێ و بەردەوام لێ دزڤراند هەتا من گۆت دێ کەڤیتە سەر چۆکێت خۆ.

گۆت: رۆژەکا دی د بەر مەرا بۆری ئەبو دەردائی گۆتێ: ئاخفتنەکێ بۆ مە بێژە مفای بگەهینیتە مە و زیانا تە نەکەت، گۆت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە مە یێ ل سەر هەسپان بمەزێخیت (مەخسەد پێ هەسپێت بۆ جیهادێ دهێنە ب کارئینان) وەکی وییە دەستێ خۆ ب سەدەقێ ڤەکری و نەگریت، پاشی رۆژەکا دی د بەر مەرا بۆری ئەبو دەردائی گۆتێ: ئاخفتنەکێ بۆ مە بێژە مفای بگەهینیتە مە و زیانا تە نەکەت، گۆت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆش زەلامە خورەیمێ ئەسەدی هەکە سەر گوهێت وی یێت درێژ نەبان و ئیزارێ وی یێ شۆر نەبا، ئەڤە گەهشتە خورەیمی، موسەك هەلگرت سەر گوهێت خۆ هەتا گوهێت خۆ کورتکرن، و ئیزارێ خۆ هەتا نیڤا لنگێ خۆ بلندکر، پاشی رۆژەکا دی د بەر مەرا بۆری ئەبو دەردائی گۆتێ: ئاخفتنەکێ بۆ مە بێژە مفای بگەهینیتە مە و زیانا تە نەکەت، گۆت، من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: (دەمێ ئەم ژ خەزایێ دزڤرین) ب راستی هوین دێ چنە دەف براییێت خۆ دەوارێت خۆ تەرتیب کەن و جلکێت خۆ چێکەن، و ببنە خال د ناڤ خەلکیدا ب راستی خودێ نە حەز ژ پویچیێ دکەت و نە کرنا پویچیێ.

799- وعن أبي سعيدٍ الخدْرِيِّ رضيَ اللَّهُ عنه قال: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « إزرَةُ المسلِمِ إلى نصْفِ السَّاقِ، وَلاَ حَرَجَ أَوْ لا جُنَاحَ فيما بَيْنَهُ وَبَيْنَ الكَعْبَيْنِ، فَمَا كانَ أَسْفَلَ منَ الكَعْبَينِ فَهُوَ في النَّارِ، ومَنْ جَرَّ إزارهُ بَطَراً لَمْ يَنْظرِ اللَّه إِلَيْهِ».رواهُ أَبُو داود بإسنادٍ صحيح.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: یاباش ئەوە ئیزارێ موسلمانی هەتا نیڤا لنگی بیت و چو نینە هەتا سەر گۆزەکێدا بیت، و یا د بن گۆزەکاندا یا د

ئاگریدا و خودێ ب چاڤێ دلۆڤانییێ بەرێ خۆ نادەتە وی یێ ئیزارێ خۆ ژ خۆمەزنکرن و بەترانی دویڤ خۆرا بکێشیت.

800- وعن ابنِ عمر رضيَ اللَّه عنهما قال: مَرَرْتُ عَلى رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَفِي إزاري اسْتِرْخَاءٌ. فَقَالَ: « يا عَبْدَ اللَّهِ، ارْفَعْ إزارَكَ » فَرفعتهُ ثُمَّ قَالَ: «زِدْ»، فَزِدْتُ، فَمَا زِلْتُ أَتَحرَّاها بَعْدُ. فَقَالَ بَعْض القُوْمِ: إلى أَيْنَ ؟ فَقَالَ: إلى أَنْصاف السَّاقَيْنِ». رواهُ مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ئەز ل بەر پێغەمبەرێ خودێرا بۆریم ﷺ و ئیزارێ من پیچەکێ شۆر بووبوو گۆت: یا عەبدوللا ئیزارێ خۆ بلندکە، من بلندکر، گۆت: هێشتا، من هێشتا بلندکر، پشتی ڤێ بەردوەام ئەز بلند دکەم، هندەکان گۆت: هەتا کیرێ؟ گۆت: هەتا نیڤا هەردوو لنگان.

801- وعنه قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ جَرَّ ثَوبَه خيلاءَ لَمْ يَنْظُرِ اللَّه إِلَيْهِ يَوْمَ القيامِةِ » فقالَتْ أُمُّ سَلَمَةَ: فَكَيْفَ تَصْنَعُ النِّسَاءُ بِذُيُولِهِنَّ، قالَ: « يُرْخينَ شِبْراً». قَالَتْ: إذن تَنكَشفُ أَقْدامُهنَّ. قال: « فيُرْخِينَهُ ذِراعاً لاَ يَزِدْنَ ».

رواهُ أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ جلکێ خۆ ژ خۆ مەزنکرن دویف خۆرا بکێشیت، رۆژا قیامەتێ خودێ ب چاڤێ دلۆڤانییێ بەرێ خۆ نادەتە وی. ئوم سەلەمە گۆت: ژن چ ل دەمانێت خۆ بکەن؟ گۆت: بلا بهۆستەکێ شۆرکەن، گۆت: هۆسا دێ پێت وێ دیار بن، گۆت: بلا گەزەکێ درێژکەن و ژ ڤێ زێدە نەکەن.

120- باب استحباب ترك الترفع في اللباس تواضعاً

بابەتێ هێلانا خومەزنکرنێ دجلکیدا ژ خوشکاندن

قد سبق في باب فضل الجوع وخشونة العيش جُمَلٌ تتعلق بهذا الباب

و دبابەتێ قەدرێ برسێ و ژیانا زڤردا چەند رستە ییێت ب ڤی بابەتیڤە گرێدای بورین

802- وعن معاذِ بن أَنسٍ رضي اللَّه عنه أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَنْ تَرَكَ اللِّباس تَواضُعاً للَّه، وَهُوَ يَقْدِرُ عليْهِ، دعاهُ اللَّهُ يَوْمَ القِيامَةِ عَلى رُؤُوسِ الخَلائِقِ حتى يُخيِّره منْ أَيِّ حُلَلِ الإِيمان شَاءَ يلبَسُها ». رواهُ الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ معازێ کورێ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ جلکەکەێ خوشکاندن بو خودێ بهێلیت و ئەو بشێت ب دەستخوڤە بینیت، روژا قیامەتێ خودێ دێ ناڤ هەمی خەلکیدا گازیکەتێ و دێ وێ ب دلێ ویڤە هێلیت چ جلکێ خودان ئیمانان بڤێت بکەتە بەرخو.

121- باب استحباب التوسط في اللباس ولا يقتصر على ما يزري به لغير حاجة ولا مقصود شرعي

بابەتێ باشدانانا ناڤنجیخازیێ د جلکاندا و بەردوام جلکێت کێم

بێی هەوجەیی و مەبەستەکا شەرعی نەکەتەبەرخو

803- عن عمرو بن شُعْيبٍ عن أَبيه عَنْ جدِّهِ رضيَ اللَّهُ عنه قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن اللَّه يُحِبُّ أَنْ يُرى أَثَرُ نِعْمَتِهِ عَلى عبْده». رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حسن.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ، ژ باپیرێ خۆ خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ حەزدکەت نیشانا نیعمەتا خو ل سەر بەندەیێ خە ببینیت.

122- باب تحريم لباس الحرير على الرجال وتحريم جلوسهم عليه واستنادهم إليه وجواز لبسه للنساء

بابەتێ حرامکرنا جلکێ ئارمویشی بۆ زەلامان و حەرامکرنا روینشتنەخوارا وان ل سەر و پالێ خۆ بدەنێ و دورستیا کرنە بەر خۆ بۆ ژنێ

804- عن عمر بن الخطَّاب رضيَ اللَّه عنه قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لاَ تَلْبَسُوا الحرير، فَإِنَّ مَنْ لَبِسهُ في الدُّنْيَا لَمْ يَلْبَسْهُ في الآخرةِ. » متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابێ ﵁، گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئارمویشی نەکەنە بەر خۆ، ب راستی یێ د دنیاییێدا بکەتە بەر خۆ وی د ئاخرەتێدا نەکرە بەر خۆ.

805- وعنه قال: سَمِعتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « إنَّما يلبَسُ الحريرَ منْ لا خَلاق لَهُ» متفقٌ عليه. وفي روايةٍ للبُخاريَ: « مَنْ لاَ خَلاَقَ لَهُ في الآخِرة ».قولُهُ: « مَنْ لا خَلاَقَ لَهُ »، أَيْ: لاَ نَصيبَ لَهُ.

ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی ئەو ئارمویشی دکەتە بەر خۆ یێ بێ بار. و د ریوایەتەکا بوخاریدا: یێ رۆژا قیامەتێ بێ بار.

806- وعن أنس رضي اللَّه عنه قال: قالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ لَبِسَ الحرير في الدُّنْيا لَمْ يَلْبسْهُ في الآخرَةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ئارمویشی د دنیاییێدا بکەتە بەر خۆ وی د ئاخرەتێدا نەکرە بەر خۆ.

807- وعن عليٍّ رضي اللَّه عنه قال: رأَيْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَخَذَ حَرِيراً، فَجَعلَهُ في يَمينه، وَذَهَباً فَجَعَلَهُ في شِمالِهِ، ثُمَّ قَالَ: « إنَّ هذَيْنِ حرَامٌ عَلى ذُكُورِ أُمَّتي ».رواهُ أبو داود بإسنادٍ حسن

و ژ عەلی ﵁، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت ئارمویشەك هەلگرت دانا رەخێ خۆ یێ راستێ و زێرەك هەلگرت و دانا رەخێ خۆ یێ چەپێ پاشی گۆت: ئەڤ هەردووکە ل سەر زەلامێت ئوممەتا من ییێت حەرامن.

808- وعن أبي مُوسى الأشْعريِّ رضي اللَّه عنه أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « حُرِّم لِبَاسُ الحَرِيرِ وَالذَّهَب على ذُكُورِ أُمَّتي، وَأُحلَّ لإنَاثِهِم ».رواهُ الترمذي وقال حديثٌ حسن صحيح.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جلکێ ئارمویشی و زێر ل سەر زەلامێت ئوممەتا من ییێت حەرام بووین و بۆ ژنێ ییێت حەلال بووین.

809- وعن حُذَيْفَة رضي الله عنه قال: نَهَانَا النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ نَشْرب في آنِيةِ الذَّهب وَالفِضَّةِ، وَأنْ نَأْكُل فِيهَا، وعَنْ لُبْسِ الحَرِيرِ وَالدِّيبَاج وأنْ نَجْلِس عَلَيْهِ. رواه البخاري.

ژ ئەبی حوزەیفەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا مە یێ کری ئەم ب ئامانێ زێری و زیڤی ڤەخۆین، و تێدا بخوین، و جلکێ ئارمویشی و کراسێ بەر و بەتەن ئارمویش بکەینە بەر خۆ و ل سەر روینینە خوارێ.

123- باب جواز لبس الحرير لمن به حِكّة

بابەتێ دوروستیا کرنەبەرا ئارمویشی بۆ یێ خوریانەك لێ بیت

810- عن أنس رضي الله عنه قال: رَخَصَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم للزبير وعبْد الرَّحْمنِ بنِ عوْفٍ رضي الله عنهما في لبْسِ الحَرِيرِ لحِكَّةٍ بهما. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستویری بۆ زوبەیری و عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفی دا خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ئارمویشی بکەنە بەر خۆ، ژبەر خوریانەکێ ل دەف هەردووکان هەبوو.

124- باب النهي عن افتراش جلود النمور والركوب عليها

بابەتێ نەهیێ ژ رائێخستنا کەڤلێت بلنگان و ل سەر سیاربن

811- عنْ مُعاويةَ رضي الله عنه قالَ: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لاَ تَرْكَبوا الخَزَّ وَلاَ النَّمارَ ». حديث حسن، رواهُ أَبو داود وغيره بإسنادٍ حسنٍ.

و ژ موعاویەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ل سەر زینێ ب ئارمویشی کراسکری و ل سەر کەڤلێ پلنگی نەسویاربن.

812- وعن أبي المليح عن أَبيهِ، رضيَ الله عنه، أنَّ رسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عنْ جُلُودِ السِّباعِ. رواهُ أبو دَاود، والترمذي، والنسائي بأَسَانِيد صحاح. وفي روايةِ الترمذي: نَهَى عنْ جُلُودِ السِّباعِ أنْ تُفْتَرَشَ.

و ژ ئەبی مەلیحی ژ بابێ خۆ ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ل سویاربوونێ کری ل سەر کەڤلێ دەهبەیان (چونکی نیشانا خۆ مەزنکرنێیە) و د ریوایەتا ترمزیدا: نەهیا کری کەڤلێت دەهبەیان بێنە رائێخستن (هەلبەت هەکە ییێت نەگەمارەکری بن، یان بۆ خۆمەزنکرنێ بیت).

125- باب ما يقول إذا لبس ثوباً جديداً أو نعلاً أو نحوه

بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە جلکەکێ نوی کرە بەر خۆ یان پێلاڤەکا نوی کرە پێ خۆ

813- عن أبي سعيد الخُدْري رضيَ الله عنه قال: كانَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا اسْتَجَدَّ ثَوْباً سَمَّاهُ باسْمِهِ عِمامَةً، أَوْ قَمِيصاً، أَوْ رِدَاءً يقُولُ: « اللَّهُمَّ لكَ الحَمْدُ أَنْتَ كَسَوْتَنِيهِ، أَسْأَلُكَ خَيْرَهُ وَخَيْرَ ما صُنِع لَهُ، وأَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّهِ وشَرِّ ما صُنِعَ لَهُ ». رواهُ أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە جلکەکێ نوی کربا بەر خۆ ناڤێ وی دگۆت: شاشک یان قەمیس یان عەبا و دگۆت: یا خودێ حەمد و شوکور بۆ

ته بن، ته كره بەر من، ئەز داخوازا باشییا وی ژ ته دكەم و باشییا بۆ هاتیه چێكرن و ئـەز خـۆ ب ته دپارێزم ژ خربیا وی و ژ خرابیا بۆ هاتیه چێكرن.

126- باب استحباب الابتداء باليمين في اللباس

بابەتێ باشدانانا دەسپێكرنێ ب رەخێ راستێ د جلكاندا

هذا الباب قد تقدم مقصوده وذكرنا الأحاديث الصحيحة فيه.

مەخسەدا ڤی بابەتی بۆری و مه حەدیسێت دورست تێدا گۆتن.

كتاب آداب النوم

5 - كتێبا تۆر و رەوشتێت نڤستنێ

127- باب آداب النوم والاضطجاع والقعود والمجلس والجليس والرؤيا

بابەتێ تۆر و رەوشتێت نڤستنێ و درێژكرنێ و روینشتنێ و جڤاتێ و هەڤالێ دیوانێ و خەونان

814- عن الْبَرَاءِ بن عازبٍ رضيَ اللَّه عنهما قال: كَانَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا أَوَى إلى فِرَاشِهِ نَامَ عَلى شِقِّهِ الأَيمنِ، ثُمَّ قال: « اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نَفْسِي إليْكَ، وَوجَّهْتُ وَجْهي إلَيْكَ، وفَوَّضْتُ أَمْرِي إلَيْكَ، وَأَلجَأْتُ ظهْري إلَيْكَ، رَغْبةً وَرهْبَةً إلَيْكَ، لا مَلْجأ ولا مَنْجى مِنْكَ إلاَّ إلَيْكَ، آمَنْتُ بِكتَابكَ الذي أَنْزلتَ، وَنَبِيِّكَ الذي أَرْسَلْتَ ». رواه البخاري بهذا اللفظ في كتاب الأدب من صحيحه.

ژ بەرائێ كورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ ل سەر تەنشتا راستێ دنڤست و پاشی دگۆت: یا خودێ من خۆ سپارته ته و من خۆ تەسلیمی فەرمانا ته كر، و من بەرێ دلێ خۆ و ئارەستەیا خۆ دا ته (یان مەخسەدا من ب پەرستنا من توی)، و من كار و بارێت خۆ ب هیڤییا تەڤه هێلان، و من پشتا خۆ ب ته گەرم كر و راست كر، د هیڤیێت دلۆڤانییا تەدا و د ترسێت ئیزایا تەدا، ب راستی زڤرین و رەڤین ژ ته نینه هەر بۆ دەف ته نەبیت، من باوەری ب وێ كتێبا ته ئینایه خوارێ و ب پێغەمبەرێ ته هنارتی ئینا.

815- وعنه قال: قال لي رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذَا أَتَيْتَ مَضْجَعكَ فَتَوَضَّأْ وُضُوءَكَ لِلصَّلاةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلى شِقِّكَ الأَيمَنِ، وَقُلْ.. » وذَكَرَ نَحْوهُ، وفيه: « واجْعَلْهُنَّ آخِرَ مَا تَقول » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆته من: هەكه تو چۆیه سەر نڤینێت خۆ دەستنڤژێ بگره، دەستنڤێژا خۆ بۆ نڤێژێ، پاشی خۆ ل سەر لایێ خۆ یێ راستێ درێژكه و بێژه. و وەكی وێ گۆت. پاشی گۆت: بلا ئەڤه دویماهیک ئاخفتن بیت تو بێژی.

816- وعن عائشةَ رضيَ اللَّه عنها قالتْ: كَانَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَصلِّي مِن اللَّيْلِ إحْدَى عَشَرَةَ رَكْعَةً، فَإذا طلَع الْفَجْرُ صَلَّى رَكْعَتيْنِ خَفِيفتيْنِ، ثمَّ اضْطَجَعَ على شِقِّهِ الأيمن حَتَّى يَجِيءَ المؤَذِّنُ فيُوذِنَهُ، متفق عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یازدە رکعەت د شەڤێدا دکرن، و دەمێ سپێدە دەردکەفت دوو رکعەتێت سڤک دکرن و خۆ ل سەر تەنشتا رەخێ راستێ درێژ دکر، هەتا بانگەڤان دهات ئاگەهدار دکر خەلک ییت هاتین.

817- وعن حُذَيْفَةَ رضي الله عنه قال:: كان النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا أَخَذَ مَضْجَعَهُ مِنَ اللَّيْلِ وَضَعَ يَدهُ تَحْتَ خَدِّهِ، ثمَّ يَقُولُ: « اللَّهُمَّ بِاسْمِكَ أمُوتُ وَ أَحْيَا » وإذا اسْتيْقَظَ قَالَ: «الحَمْدُ للهِ الَّذي أَحْيَانَا بعْدَ مَا أَمَاتَنَا وإليه النُّشُورُ ». رواه البخاري.

و ژ حوزەیفەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ دەستێ خۆ ددانا بن رویێ خۆ و دگۆت: یا خودێ ب تە ئەز دنڤم و رادبم. و دەمێ رادبوو دگۆت: حەمد و شوکر بۆ خودێ ئەوێ ئەم هشیارکرین پشتی ئەم نڤاندین، و زڤرین هەر بۆ دەف وییە.

818- وعن يعِيشَ بنِ طخْفَةَ الغِفَارِيِّ رضي الله عنهما قال: قال أبي «بينما أنَا مضْطَجِعٌ في الْمسَجِدِ عَلَى بَطْنِي إذَا رَجُلٌ يُحَرِّكُنِي بِرِجْلِهِ فقال « إنَّ هذِهِ ضَجْعَةٌ يُبْغِضُهَا اللهُ » قال: فَنَظرْتُ، فإذَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح.

و ژ یەعیشێ کورێ تەحفەیێ غیفاری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: بابێ من گۆت: وەختەکێ ئەز ل مزگەفتێ ل سەر زکێ خۆ یێ نڤستی بووم، من زانی زەلامەك من ب پێ خۆ یێ دلڤلڤینیت و گۆت: ئەڤە نڤستنەکە خودێ حەژێ ناکەت، گۆت: من هۆ بەرێ خۆ دایێ ئەو زەلام پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ.

819- وعن أبي هريرة ﵁ عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ قَعَدَ مَقْعَداً لَمْ يَذْكُرِ الله تعالى فِيهِ كَانَتْ عَلَيهِ مِنَ الله تعالى تِرةٌ، وَمَنِ اضْطَجَعَ مُضْطَجَعاً لاَيَذْكُرُ الله تعالى فِيهِ كَانَتْ عَلْيه مِن اللهِ تِرةٌ » رواه أبو داود بإسنادِ حسن.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ روینشتنەکێ روینیتە خوارێ و خودێ تێدا ل بیرا خۆ نەئینیت و زکرێ خودایێ مەزن نەکەت، ئەو روینشتن ژ خودێ ل سەر وی پەشێمانی و کێماسییە، و هەرکەسێ نڤستنەکێ بنڤیت و خودێ تێدا ل بیرا خۆ نەئینیت و زکرێ خودایێ مەزن نەکەت، ئەو نڤستن ژ خودێ ل سەر وی پەشێمانی و کێماسییە.

128- باب جواز الاستلقاء على القفا

ووضع إحدى الرجلين على الأخرى إذا لم يَخف انكشاف العورة وجواز القعود متربعاً ومحتبياً

بابەتێ دورستیا خۆدرێژکرنێ ل سەر پاتکێ و پێیەکێ بدانیتە سەر پێیەکێ هەکە نەترسیت شەرمینگەهە دەرکەڤیت و دورستیا روینشتنا دەست ل بەر چۆکان و ژ قوینڤە

820- عن عبدِ الله بن يزيد ﵁ أنه رأى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُستَلِقياً في المسَجْدِ وَاضعاً إحْدَى رِجْلَيْهِ عَلى الأُخْرىَ متفق عليه.

ژ عەبدوللایێ کورێ یەزیدی ﵁، وی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل مزگەفتێ دیت ل سەر پاتکا خۆ یێ درێژ کری بوو پێیەك ل سەر پێ دیرا هاڤیێتبوو.

821- وعن جابر بن سمرة ﷺ قال: « كان النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذَا صَلَّى الْفَجرَ تَرَبَّعَ في مَجْلِسِهِ حتَّى تَطْلُعَ الشَّمسُ حَسْنَاء » حدِيث صحيح، رواه أبو داود وغيره بأسانيد صحيحة.

و ژ جابر كورێ سەمورەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ نڤێژا سپێدێ دكر ل سەر پانیا پێت خۆ د جهێ خۆدا دروینشته خوارێ هەتا رۆژ رۆن دەردكەفت.

822- وعنِ ابن عمر رضي الله عنهما قال: رأيت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بفناء الكَعْبِةَ مُحْتَبياً بِيَدَيْهِ هكَذَا، وَوَصَفَ بِيَدِيهِ الاحْتِباء، وَ هُوَ القُرفُصَاء رواه البخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل حەوشا كەعبێ دیت دەستێت خۆ دابوونە چۆكێت خۆ و پالا خۆ دابوو.

823- وعن قَيْلَةَ بِنْت مَخْرَمَةَ ﷺ قالت: رأيتُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهو قَاعِدٌ القُرفُصَاءَ فلما رأيتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المتَخَشِّعَ في الجِلْسةِ أُرْعِدتُ مِنَ الفَرَقِ. رواه أبو داود، والترمذي.

و ژ قەیلەیا كچا مەخرەمەی ﷺ، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت دەستێت خۆ دابوونە چۆكێت خۆ و پالا خۆ دابوو، ڤێجا دەمێ من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ زێدە ب ترس د روینشتنا خۆدا دیتی ئەز ژ ترساندا لەرزیم.

824- وعنِ الشَّرید بن سُوَيْدٍ ﷺ قال: مر بي رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأنا جَالس هكذا، وَقَدْ وَضَعتُ يَدي اليُسْرَى خَلْفَ ظَهْرِي وَاتَّكأْتُ عَلَى إليْة يَدِي فقال: أتقْعُدُ قِعْدةَ المغضُوبِ عَلَيهْمْ، رواه أبو داود بإسناد صحيحٍ .

و ژ شەریدێ كورێ سوویدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر منرا بۆری و ئەز هۆسا یێ روینشتی بووم، من دەستێ خۆ یێ چەپێ دابوو پشت خۆ و من پالا خۆ دابوو پانیا دەستێ خۆ، ئینا گۆت: چاوا تو روینشتنا وان یێت كەرب و غەزەب لێ هاتیەكرن (ئانكو جویان) دروینیە خوارێ.

129- باب في آداب المجلس والجليس

بابەتێ تۆر و ئەدەبێ روینشتنێ و روینشتی

825- عن ابنِ عمر رضي الله عنهما قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لايُقِيمَنَّ أحَدُكُمْ رَجُلاً مِنْ مَجْلسهِ ثم يَجْلسُ فِيه ولكِنْ تَوسَعُّوا وتَفَسَّحوا » وَكَان ابنُ عُمَرَ إذا قامَ لهُ رَجُلٌ مِنْ مجْلِسه لَمْ يَجلسْ فِيه. متفق عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: كەس ژ هەوە چو مرۆڤان ژ جهێ وی نەراكەت و پاشی ل جهێ وی روینیتە خوارێ، بەلێ جهی بكەن و بەرفرەكەن. و ئیبن عومەر هەكە زەلامەك بۆ ل جهێ خۆ رابیا لێ نەدروینشتە خوارێ.

826- وعن أبي هريرة ﷺ أن رسول لله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا قَام أحَدُكُمْ منْ مَجْلسٍ ثُمَّ رَجَعَ إلَيْهِ فَهُوَ أحَقُّ بِه » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەكە ئێك ژ هەوە ژ جهێ خۆ رابوو و هاتێڤە، ئەو ب وی جهی هەژیترە.

827- وعن جابر بنِ سَمُرَةَ رضي الله عنهما قال: « كُنَّا إذَا أَتَيْنَا النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جَلَسَ أَحَدُنَا حَيْثُ يَنْتَهي ». رواه أبو داود. والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ جابرێ کورێ سەمورەی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: دەمێ ئەم دهاتینە دەف پێغەمبەری ﷺ ئێک ژ مە ل جهێ دگەهشتێ لێ دروینشتە خوارێ.

828- وعن أبي عبدِ الله سَلْمان الفارِسي ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:« لاَ يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الجُمُعة وَيَتَطهّرُ ما اسْتَطاعَ منْ طُهر وَيدَّهنُ منْ دُهْنِهِ أوْ يَمسُّ مِنْ طيب بَيْته ثُمَّ يَخْرُجُ فَلاَ يُفَرِّقُ بَيْنَ اثْنينْ ثُمَّ يُصَلّي ما كُتِبَ لهُ ثُمَّ يُنْصِتُ إذَا تَكَلَّمَ الإمامُ إلا غُفِرَ لهُ ما بَيْنَهُ وَبَيْنَ الجمُعَةِ الأُخْرَى » رواه البخاري.

ژ ئەبی عەبدوللایی سەلمانێ فارسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە ئێک ژ هەوە رۆژا خوتبێ خۆ بشۆت و هندی بشێت خۆ پاقژکەت، و خۆ ب دوونێ خۆ دووندەت، یان گولاڤا مالا خۆ ل خۆ بدەت، و پاشی دەرکەڤیت و دوو مرۆڤان لێکڤە نەکەت، (ئانکو دویان لێک نەدەتە پاش و د مابەینا واندا بروینیتە خوار) پاشی هند سونەتان بکەت هندی خودێ بۆ نڤیسین، پاشی گوهێ خۆ بدەتە ئیمامی هەکە ئاخفت، هەکە خودێ گونەهێت وی ییێت مابەینا خوتبا وی و یادیدا ژێ نەبەت.

829- وعن عمرو بن شُعَيْب عن أبيه عن جده ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لايَحَلُّ لِرَجُل أن يُفَرِّقَ بَيْنَ اثْنيْنِ إلا بإذْنِهِمَا » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ ژ باپیرێ خۆ ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە بۆ مرۆڤی دوو مرۆڤان لێکڤەکەت و د مابەینا واندا بروینیتە خوارێ ب دەستویریا وان نەبیت.

وفي رواية لأبي داود: « لايَجلِسُ بَيْنَ رَجُلَيْن إلا بإذْنِهِمَا ».

و د ریوایەتەکا ئەبو داودیدا : د مابەینا دوو مرۆڤاندا نەروینیتە خوارێ ب دەستویریا وان نەبیت.

830- وعن حذيفة بن اليمان ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَعَنَ مَنْ جَلَسَ وَسَطَ الحَلْقَةَ. رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ حوزەیفێ یەمانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل وی کرین یێ ل نیڤەکا دیوانێدا دروینیتە خوار.

وروى الترمذي عن أبي مِجْلزٍ أن رَجُلاً قَعَدَ وَسَطَ حَلقْة فقال حُذَيْفَةُ: مُلْعُونٌ عُلَىَ لِسَانِ مُحَمَّدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أوْ لَعَنَ الله عَلَى لِسَانِ مُحَمَدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَنْ جَلَسَ وَسَطَ الحَلْقةِ. قال الترمذي: حديث حسن صحيح.

و ترمزی ژ ئەبی میحلەزی ڤەگێرایە: زەلامەك نیڤەکا دیوانەکێدا روینشتە خوار، ئینا حوزەیفەی گۆت: ل سەر ئەزمانێ موحەممەدی ﷺ یێ لەعنەتکریە یان خودێ ل سەر ئەزمانێ موحەممەدی ﷺ یێ لەعنەتکری یێ نیڤەکا دیوانێدا بروینیتە خوارێ.

831- وعن أبي سعيد الخدريّ ﷺ قال سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول « خَيْرُ الْمَجَالِسِ أَوْسَعُهَا » رواه أبو داود بإسناد صحيح على شرطِ البخاري.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: باشترین دیوان یا بەرفرەترە.

832- وعن أبي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ جَلَسَ فِي مَجْلس فَكَثُرَ فيهِ لَغطُهُ فقال قَبْلَ أنْ يَقُومَ منْ مجلْسه ذلك: سبْحانَك اللَّهُمّ وبحَمْدكَ أشْهدُ أنْ لا إله إلا أنْت أسْتغْفِرُكَ وَأتوبُ إليْك: إلا غُفِرَ لَهُ ماَ كانَ في مجلسه ذلكَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دیوانەکێ بروینیت و ئاخفتنا وی یا بێ فایدە تێدا زێدە ببیت و بەری ژ جهێ خۆ رابیت بێژیت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییا پاك و پاقژ دکەم یا خودا و ب هاریکارییا تە، چو خودا و پەرستییێت راست و دورست نین تو نەبی، ئەز داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ تە دکەم و تەوبە دکەمە تە. خودێ دێ گونەهێت وی یێت وێ روینشتنێ ژێ بەت.

833- وعن أبي بَرْزَةَ ﷺ قال: كان رسول صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ بآخرة إذَا أرَادَ أنْ يَقُومَ مِنَ الْمَجلِسِ « سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وبَحَمْدكَ أشْهدُ أنْ لا إلهَ إلا أنْتَ أَسْتَغْفِرُكَ وأتُوبُ إِلَيْكَ » فقال رَجُلٌ يارسول الله إنَّكَ لَتَقُولُ قَوْلاً مَاكُنْتَ تَقُولُهُ فِيما مَضَى ؟ قال: «ذلكَ كفَّارَةٌ لِماَ يَكُونُ فِي الْمجْلِسِ » رواه أبو داود، ورواه الحاكم أبو عبد الله في المستدرك من رواية عائشة ﷺ وقال: صحيح الإسناد.

و ژ ئەبی بەرزەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دویماهیکا ئاخفتنا دەمێ دڤیا ژ جهێ خۆ رابیت دگۆت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییا پاك و پاقژ دکەم یا خودێ و ب هاریکارییا تە، چو خودا و پەرستییێت راست و دورست نین تو نەبی، ئەز داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ تە دکەم و تەوبە دکەمە تە. زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تو ئاخفتنەکێ دبێژی بەری نوکە تە نەدگۆت؟ گۆت: ئەو ژێبرنە بۆ تشتێ د دیوانێدا دهێتە گۆتن.

834- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قال: قَلَّمَا كان رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقوم من مَجْلس حتى يَدعُوَ بهؤلاءِ الَّدعَوَاتِ « الَّلهمَّ اقْسِم لَنَا مِنْ خَشْيَتِكَ ما تَحُولُ بِه بَيْنَنَا وبَينَ مَعْصِيَتِك، ومن طَاعَتِكَ ماتُبَلِّغُنَا بِه جَنَّتَكَ، ومِنَ ٱليَقِينِ ماتُهَوِّنُ بِه عَلَيْنا مَصَائِبَ الدُّنيَا. اَللَّهُمَّ مَتِّعْنا بأسْمَاعِنا، وأبْصَارنا، وقُوّتِنا ما أحييْتَنَا، واجْعَلْهُ الوَارِثَ منَّا، واجعَل ثَأرَنَا عَلى مَنْ ظَلَمَنَا، وانْصُرْنا عَلى مَنْ عادَانَا، وَلا تَجْعلْ مُصِيبَتَنا في دينَنا، وَلا تَجْعلِ الدُّنْيَا أكبَرَ هِمّنا ولا مبلغ عِلْمِنَا، وَلا تُسَلِّط عَلَيْنَا مَنْ لا يَرْحَمُنَا » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کێم جاران ژ جهێ خۆ رادبوو هەتا ئەڤ دوعایە نەکربان: خودێ وۆ هند ترسا خۆ ب رزقێ مە بکە، خۆ ژ نەگوهدارییا تە بدەینە پاش، و هند گوهدارییا خۆ ب رزقێ مە بکە مە بگەهینیتە بەحەشتا تە، و هند باوەرییا راست و دورست ب رزقێ مە بکە ئاتاف و نەخۆشییێت دنیایێ ل سەر مە سڤک بکەت، و مە ب چاڤ و گوه و هێزێ خۆش بکە هندی تو مە بهێلییە ساخ، و ڤان دوعایان و ڤان

داخوازان بده وێرسێت مه، و تۆلێت مه ژ وی ڤەکه یێ ستەم ل مه کری، و مه ب سەر وی بێخه یێ دژمناهییا مه دکەت، و بەلا و نەخۆشیا مه نەکه د دینێ مەدا، و دنیایێ نەکه مەزنترین خەما مه و نەکه دویماهییا زانینا مه, و کەسێ ب گونەهێت مه ل سەر مه زال نەکه، کو نه ژ تە بترسیت و نه رەحمێ و دلۆڤانییێ ب مه ببەت.

835- وعن أبي هريرة ﷺ قال: قال رسول صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « مَا مِنْ قَوْمٍ يَقومونَ منْ مَجْلسٍ لا يَذكُرُون الله تعالى فيه إلا قَاموا عَنْ مِثلِ جيفَةِ حِمَارٍ وكانَ لَهُمْ حَسْرَةً » رواه أبو داود بإسناد صحيح.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە هندە مرۆڤ روینشتنەکێ بروینە خوارێ و زکرێ خودێ تێدا نەکەن و خودێ ل بیرا خۆ نەئینن، هەکە ئەو نەرابن هەروەکی ل سەر کەلەخەکێ وەکی یێ کەری رادبن و ئەو روینشتن دێ بۆ بیتە پەشێمانی.

836- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَا جَلَسَ قَومٌ مَجْلِساً لم يَذْكُرُوا الله تَعَالَى فيه ولَمْ يُصَلُّوا على نَبِيِّهم فيه إلاَّ كانَ عَلَيْهِمْ تِرةٌ، فإنْ شاءَ عَذَّبَهُم، وإنْ شَاءَ غَفَرَ لَهُم » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە هندە مرۆڤ روینشتنەکێ بروینیتە خوارێ و خودێ تێدا ل بیرا خۆ نەئینن و زکرێ خودایێ مەزن نەکەن، و سەلەواتان تێدا نەدەنە سەر پێغەمبەرێ خۆ هەکە ئەو روینشتن ل سەر وان نەبیتە پەشێمانی و کیماسی، ڤێجا هەکە خودێ ڤیا ژبەر وێ کێماسییێ دێ وان ئیزا دەت، و هەکە ڤیا دێ بۆ گونەهێت وان ژێ بەت.

837- وعنه عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « مَنْ قعَدَ مَقْعَداً لم يَذْكُرِ الله تعالى فِيهِ كَانَت عليه مِنَ الله ترَة، وَمَن اضطجَعَ مُضْطَجَعاً لايَذْكرُ الله تعالى فيه كَانَتْ عَلَيْه مِنَ الله تِرَةٌ » رواه أبو داود. وقد سبق قريبا، وشَرَحْنَا « التِّرَةَ » فِيهِ

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ روینشتنەکێ بروینیتە خوارێ و خودێ تێدا ل بیرا خۆ نەئینیت و زکرێ خودایێ مەزن نەکەت، ئەو روینشتن ژ خودێ ل سەر وی پەشێمانی و کێماسییە، و هەرکەسێ نڤستنەکێ بنڤیت و خودێ تێدا ل بیرا خۆ نەئینیت و زکرێ خودایێ مەزن نەکەت، ئەو نڤستن ژ خودێ ل سەر وی پەشێمانی و کێماسییە.

130- باب الرؤيا وما يتعلق بها

بابەتێ خەونا و تشتێ پێڤەگرێدایی

قال الله تعالى: * (وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ) (الروم: من الآية23) * . و ژ نیشانێت مەزناتی و دەستهەلاتدارییا وی، نڤستنا هەوەیە د شەڤ و رۆژاندا.

838- وعن أبي هريرة ﷺ قال: سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « لم يَبْقَ مِنَ النُّبُوَّة إلا المُبَشِّراتُ » قالوا: وَمَا المبشِّراتُ ؟ قال: « الرُّؤْيَا الصَّالِحةُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ژ مزگینیان پێڤەتر ژ پێغەمبەراتییێ نەمایە. گۆتن: مزگینی چنە؟ گۆت: خەونێت باش و راستن.

839- وعنه أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذَا اقتَرَبَ الزَّمَانُ لَمْ تَكَدْ رُؤْيَا الْمؤْمن تَكذبُ، وَرُؤْيَا المؤْمِنِ جُزْءٌ منْ ستَّةٍ وَأرْبَعينَ جُزْءًا مِنَ النُبُوةِ » متفق عليه. وفي رواية: « أصْدَقُكُم رُؤْيَا: أصْدُقكُم حَديثاً ».

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە دویماهیکا دنیایێ نێزیک بوو، نێزیکە خەونێت خودان باوەری درەو نەدەرکەڤن، و خەونێت خودان باوەری پشکەکە ژ چل و شەش پشکان ژ پێغەمبەراتیێ.

840- وعنه قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ رآني في المنَامِ فَسَيَرَانِي في اليَقَظَةِ أوْ كأنَّمَا رآني في اليَقَظَةِ لايَتَمثَّلُ الشَّيْطانُ بي ». متفق عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ئەز د خەونێدا دیتم، ئەو دێ من هشیار بینیت، یان هەروەکی وی ئەز هشیاری دیتیم، شەیتان نەشێت خۆ بینیتە سەر خولکێ من.

841- وعن أبي سعيد الخدريّ ﷺ أنه سمِع النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إذا رَأى أَحدُكُم رُؤْيَا يُحِبُّهَا فَإنَّما هي من الله تعالى فَلْيَحْمَدِ الله عَلَيهَا وَلْيُحدِّثْ بِها وفي رواية: فَلا يُحَدِّثْ بَها إلا مَنْ يُحِبُّ وَإذا رأى غَيْرَ ذَلك مما يَكرَهُ فإنَّما هي منَ الشَّيْطانِ فَلْيَسْتَعِذْ منْ شَرِّهَا وَلا يَذكْرها لأحد فإنها لا تضُّره » متفق عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە ئێک ژ هەوە خەونەکا حەژێ دکەت دیت، ب راستی ئەو ژ خودایێ مەزنە، بلا حەمدا خودێ ل سەر بکەت، و بلا بێژیت. و د ریوایەتەکا دیدا: بلا بۆ کەسێ نەبێژیت بۆ وی نەبیت یێ حەژێ دکەت، و هەکە نەوەسا دیت ژ تشتێ پێ نەخۆش، ب راستی ئەو ژ شەیتانییە، بلا خۆ ب خودێ ژ خرابیا وێ بپارێزیت و بلا بۆ کەسێ نەبێژیت، هنگی زیانێ ناگەهینیتێ.

842- وعن أبي قتادة ﷺ قال: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الرّؤيا الصَّالحَةُ وفي رواية الرُّؤيَا الحَسَنَةُ منَ الله، والحُلُم مِنَ الشَّيْطَان، فَمَن رَأى شَيْئاً يَكرَهُهُ فَلْيَنْفُثْ عَن شِمَاله ثَلاَثاً، ولْيَتَعَوَّذْ مِنَ الشْيْطان فَإنَّها لا تَضُرُّهُ » متفق عليه. « النَّفثُ » نَفخٌ لطيفٌ لاريقَ مَعَهُ.

ژ ئەبی قەتادەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەونا دورست، و د ریوایەتەکا دیدا: خەونا خۆش ژ خودێیە، و خەونا نەخۆش (کرێت) ژ شەیتانییە، هەرکەسێ خەونەکا نەخۆش دیت، بلا سێ جاران رەخێ خۆ یێ چەپێ تفکەت، و بلا خۆ ب خودێ ژ شەیتانی بپارێزیت، ب راستی هنگی زیانێ ناگەهینیتێ.

843- وعن جابر ﷺ عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذَا رَأى أحَدُكُم الرُّؤيا يَكْرَهُها فلْيبصُقْ عَن يَسَارِهِ ثَلاَثاً، وْليَسْتَعِذْ بالله مِنَ الشَّيَطانِ ثَلاثاً، وليَتَحوَّل عَنْ جَنْبِهِ الذي كان عليه » رواه مسلم.

و ژ جابری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە خەونەکا پێ نەخۆش دیت بلا سێ جاران رەخێ خۆ یێ چەپێ تفکەت، و بلا سێ جاران خۆ ب خودێ ژ شەیتانی بپارێزیت، و بلا خۆ ل سەر تەنشتا ئەو ل سەر بگوهرینیت.

844- وعن أبي الأسقع واثلة بن الأسقع ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ من أعظَم الفَرى أن يَدَّعِي الرَّجُلُ إلى غَيْرِ أبِيه، أوْ يُري عَيْنهُ مَالم تَرَ، أوْ يقولَ على رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَا لَمْ يَقُلْ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی لئەسقەعی واسیلەیێ کورێ ئەلئەسقەعی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی درەوا ژ هەمیان مەزنتر ژ درەوێت کرێت، ئەوە مرۆڤ خۆ بگەهینیتە نە بابێ خۆ یان ژ درەوڤە بێژیت من ئەڤە د دخەونا خۆدا یا دیتی، یان وێ ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێژیت یا نەگۆتی.

كتاب السلام

6 - کتێبا سلاڤێ

131- باب فضل السلام والأمر بإفشائه

بابەتێ خێرا سلاڤێ و فەرمانکرن ب بەلاڤکرنا وێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا) (النور: من الآية27) * . **گەلی ئەوێت هەوە باوەری ئینایین، نەچنە د چو خانییانڤە ژ بلی خانییێت خۆ، هەتا هوین دەستوورێ وەرنەگرن، و سلاڤ نەکەنە خودانێت وان [کو بێژن «السلام عليكم» بێمە ژۆر؟** وقال تعالى: * (فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتاً فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً) (النور: من الآية61) * . **ئەگەر هوین چۆنە د هندەك مالانڤە، سلاڤکەنە ئێکدوو ب سلاڤا خودێ یا دلڤەکەر.** وقال تعالى: * (وَإِذَا حُيِّيتُمْ بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا أَوْ رُدُّوهَا)(النساء: من الآية86) * . **هەر گاڤەکا سلاڤ ل هەوە هاتەکرن، هوین چێتر بەرسڤا وێ بدەن یان ژی وەکی وێ ڤەگێرن، ب راستی خودێ ل سەر هەمی تشتان حسێبدارە.** وقال تعالى: * (هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ ، إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ فَقَالُوا سَلاماً قَالَ سَلامٌ) (الذريات: 24_25)) * . **ئەرێ بەحسێ مێڤانێت ئیبراهیمی ئەوێت قەدرگران، گەهشتییە تە، وەختێ چۆینە دەڤ، و سلاڤ کرینێ، سلاڤ ل وان ڤەگێرا.**

845- وعن عبد الله بن عمرو بن العاص رضي الله عنهما أن رجلا سأل رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أيُّ الإسلام خَيْرٌ ؟ قال « تُطْعِم الطَّعَامَ، وَتَقْرأُ السَّلام عَلَىَ مَنْ عَرِفَتَ وَمَنْ لَمْ تَعْرِفْ ». متفق عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: زەلامەکێ پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ کیژ کار د موسلمانەتییێدا بخێرن؟ گۆت: تو خوارنێ بدەی و سلاڤ کەیە سەر یێ تو بنیاسی و نەنیاسی.

846- وعن أبي هريرة ﷺ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال « لما خَلَقَ الله آدم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: اذْهَبْ فَسَلِّمْ عَلَى أُولئِكَ نَفَرٍ مِنَ الْمَلائكة جُلُوسٌ فاسْتمعْ ايُحَيُّونَكَ فَإِنَّها تَحِيَّتُكَ وَتَحِيَّةُ ذُرِّيَّتِك. فقال: السَّلام عَلَيْكُمْ، فقالوا: السَّلامُ عَلَيْكَ وَرَحْمَةُ الله، فَزادُوهُ: وَرَحْمَةُ الله » متفق عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەمێ خودێ ئادەم ﷺ چێکری، گۆتێ: هەرە سلاڤکە وان چەند ملیاکەتێت هە یێت روینشتی و گوهێ خۆ بدێ کا دێ

جابا ته دەن و سلاڤ كەنە تە، ب راستی ئەو سلاڤا تە و دوینەدها تەیە. گۆت: **السلام عليكم**، گۆتن: **عليكم السلام ورحمة الله، و رحمة الله** لێ زێدەكر.

847- وعن أبي عُمارة البراء بن عازبٍ رضي الله عنهما قال: أمرنا رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِسَبعٍ: «بِعَيادَةِ الَمرِيضِ. وَاتِّباع الجَنائز، وَتشْميت العَاطس، ونصرِ الضَّعِيف، وَعَوْن المظلوم، وإفْشاءِ السَّلام، وإبرارِ المقسم » متفق عليه، هذا لفظ إحدى روايات البخاري. و ژ ئەبی عومارەی، بەرائێ كورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە ب حەفت تشتان كر: ئەمرێ مە ب سەرەدانا نەساخی كر، و ب دویفچۆنا جەنازەی، و ب دوعاكرنا رەحمێ بۆ بێنشكڤەدای، و ب سەرئێخستن و هاریكرنا بێچارەی، و ب هاریكرنا ستەملێكری، و ب بەلاڤكرنا سلاڤێ، و ب جهئینا سویندا سویندخۆری (هەلبەت هەكە گونەه تێدا نەبیت).

848- وعن أبي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لا تَدْخُلُوا الجَنَّةَ حَتَّى تُؤْمِنُوا وَلا تُؤمِنوا حَتى تَحَابُّوا، أَوَلا أدُلُّكُمْ عَلَى شَيءٍ إذا فَعَلْتُمُوهُ تَحَابَبْتُم ؟ أفْشُوا السَّلام بَيْنَكُم » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین ناچنە بەحەشتێ حەتا هوین باوەریێ نەئینن، و هوین باوەریێ نائینن هەتا هوین حەژ ئێک و دوو نەكەن، ئەرێ ئەز تشتەكێ نیشا هەوە نەدەم هەكە هوین بكەن، هوین حەژ ئێک و دوو بكەن؟ سلاڤێ مابەینا خۆدا بەلاڤكەن.

849- وعن أبي يوسف عبد الله بن سلام ﷺ قال: سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول « يَا أَيُّهَا النّاسُ أفْشُوا السَّلام، وَأْطعِمُوا الطْعَامَ، وَصِلُوا الأْرحامَ، وَصَلُّوا والنَّاس نيامٌ، تَدْخُلوا الجَنَّة بسلام » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی یوسف عەبدوللایێ كورێ سەلامی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: گەلی خەلكی سلاڤێ بەلاڤ بكەن، و زادی و خوارنێ بدەن، و باشیێ دگەل مرۆڤێت خۆ بكەن، و خەلكێ نڤستی، شەڤنڤێژان بكەن، ب سلامەتی دێ چنە بەحەشتێ.

850- وعن الطفيل بن أبي بن كعب أنه كان يأتي عبد الله بن عمر فيغدو مَعَهُ إلى السوق , (قال) فاذا غدونا الى السوق لم يمر عبدالله على سقاط ولا صاحب بيعَة وَلا مْسكين وَلا أحد إلا سَلّم عَليه، قال الطُّفيلُ: فَجِئْتُ عبد الله بنَ عُمرَ يَوْماً فاستَتْبَعني إلى السُّوقِ فقُلْت لَهُ: ماتَصْنعُ بالسوقِ وأنْتَ لا تَقِفُ عَلى البَيْع وَلا تَسْألُ عَن السلع وَلا تَسُومُ بها وَلا تَجلسُ في مجالس السّوق ؟ وأقولُ اجْلسْ بنا ههُنا نَتَحدَّث، فقال يا أبا بُطْن. وَكانَ الُطُّفَيلُ ذَا بَطْن إنَّما نَغْدو منْ أجْل السَّلام نُسَلِّمُ عَلَى مَنْ لَقِيناهُ، رواه مالك في المؤطَّإ بإسناد صحيح.

و ژ توفەیلێ كورێ ئوبەیێ كورێ كەعبی، ئەو دهاتە دەف عەبدوللایێ كورێ عومەری، دگەل دچۆ سویكێ، (گۆت) دەمێ ئەم دچۆینە سویكێ عەبدوللا ل بەر فرۆشكارەكێ تشتێت كێم و كەڤن و نویرا و نە ل بەر فرۆشكارەكێ تشتێت بەركەفتیرا و نە ل بەر بەلنگازەكێرا و نە ل بەر كەسەكێرا نەدبۆری هەكە سلاڤ نەكربایێ، توفەیلی گۆت: رۆژەكێ ئەز هاتمە دەف عەبدوللایێ كورێ عومەری، ژ من خواست ئەز دگەل وی بچمە سویكێ، من گۆتێ، ما تو ل سویكێ چ دكەی،

نه تو ل سەر کرینەکێ دراوەستی و نە تو پسیارا تشتەکێ دکەی، و نە پسیارا فایدێ وان دکەی، و نە ل دیوانخانێت سویکێ دروینیە خوارێ؟! و ئەز دبێژمە تە دا ل قێرێ بروینینە خوارێ سوحبەتێ بکەین، گۆت: یا خودانێ زکی ـ و توفەیل خودان کەرش بوو ـ ئەم ژ بەر سلاڤکرنێ دهێیین! یێ مە دیت دێ سلاڤکەینێ.

132- باب كيفية السلام

بابەتێ چاوانیا سلاڤکرنێ

يستحب أن يقول المبتدئ بالسلام : السلام عليكم ورحمة الله وبركاته . فيأتي بضمير الجمع وإن كان المسلم عليه واحدا ، ويقول المجيب : وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته . فيأتي بواو العطف في قوله : وعليكم .

یا باش یێ دەستپێکێ سلاڤێ دکەت بێژیت: السلام عليكم ورحمة الله وبركاته. و جهناڤێ کۆمێ ب کار بینیت خۆ هەکە ئەوێ سلاڤ دکەتە سەر ئێک بیت، و یێ بەرسڤێ ددەت و سلاڤێ وەردگێریت بێژیت: وعليكم السلام ورحمة الله وبركاته. و واوا عەتفێ دگەل بێژیت.

851- عن عِمران بن حصين رضي الله عنهما قال: جاءَ رجُل إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: السَّلامُ عَلَيكُم، فَرَدَّ عَلَيْهِ ثم جَلَسَ، فقال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «عَشْرٌ» ثم جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلامُ عَلَيكُم وَرَحْمَةُ الله، فَرَدَّ عليهِ فَجَلَسَ، فقال: «عِشْرون »، ثم جَاءَ آخَرُ فَقَالَ: السَّلامُ عَلَيكُم وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ، فَرَدَّ عليهِ فَجَلَسَ، فقال: « ثَلاثُونَ ». رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: السَّلامُ عَلَيكُم، سلاڤا وی وەرگێرا و پاشی روینشت ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەڤە دەھ خێر، پاشی ئێکێ دی هات و گۆت: السَّلامُ عَلَيكُم وَرَحْمَةُ الله، سلاڤا وی وەرگێرا و روینشت ئینا گۆت: ئەڤە بیست خێر، پاشی ئێکێ دی هات و گۆت: السَّلامُ عَلَيكُم وَرَحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ، سلاڤا وی وەرگێرا و روینشت ئینا گۆت: ئەڤە سیھ خێر.

852- وعن عائشة ﵂ قالتْ: قال لي رسولُ الله ﷺ:((هذا جِبرِيلُ يَقرَأُ عَلَيْكِ السَّلَامَ)) قالَتْ: قُلتُ: (وَعَلَيْه السَّلامُ ورحْمَةُ الله وَبَرَكَاتُهُ)) متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: ئەڤە جبرائیلە سلاڤان ل تە دکەت، گۆت: من گۆت: سلاڤێت خودێ و دلۆڤانیا وی و بەرەکەت و زێدەیی و پیرۆزیا وی ل سەر بن.

وهكذا وقع في بعض رواياتِ الصحيحين:((وَبَرَكَاتُهُ)) وفي بعضها بحذفها، وزيادة الثقة مقبولة.

هۆسا د هندە ریوایەتێت سەحیحەینێدا (بوخاری و موسلمیدا) هاتیە: (وَبَرَكَاتُهُ) و د هندەکاندا نەهاتیە، و زێدەییا جهێ باوەرێ یا قەبویلە.

853- وعن أنسٍ ﵁ أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان إذا تكلم بِكَلمة أعَادهَا ثَلاثاً حتَّى تُفْهَم عنه، وإذا أتى على قوْم فَسَلَّمَ عَلَيهم سَلَّم عَلَيهم ثَلاثاً، رواه البخاري. وهذا محمُولٌ عَلَى ما إذا كان الجَمْعُ كثيراً.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ئاخفتنەکێ ئاخفتبا سێ جاران دوبارە دکر، هەتا ژێ هاتبا زانین، و هەکە هاتبا دەف هندە مرۆڤان سێ جاران سلاڤ دکرە وان. (هەلبەت هەکە ئەو مرۆڤ گەلەك بان).

854- وعن الْمقْدَاد ﷺ فِي حَدِيثه الطويل قال: كُنَّا نَرْفَعُ للنبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَصِيبهُ مِنَ الَّلبَن فَيَجِيئُ مِنَ اللَّيلِ فَيُسَلِّمُ تسليماً لايوقظُ نَائِماً وَيُسمِعُ اليَقْظان فَجَاء النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَسَلمَّ كما كان يُسَلمُ، رواه مسلم.

و ژ میقدادی ﷺ، د حەدیسا خۆ یا درێژدا گۆت: مە بارا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ شیری بۆ دهنارت: ژ شەڤێ دهات سلاڤ دکر سلاڤەکا نڤستی نەهشیارکەت و هشیاری گولێ بکەت، پێغەمبەر ﷺ هات و سلاڤکر هەروەکی سلاڤ دکر.

855- عن أسماء بنتِ يزيد ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّ فِي المسْجِد يوْماً وَعصْبةٌ مِنَ النِّساء قُعوُدٌ فألوْي بِيده بالتسليم.

و ژ ئەسمائا کچا یەزیدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژەکێ د مزگەفتێرا بۆری و کۆمەکا ژنان یێت روینشتی بوون، ب ئیشارەتا دەستێ خۆ سلاڤ کر.

رواه الترمذي وقال: حديث حسن. وهذا محمول على أنه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جَمَعَ بَين اللَّفظ والإشارة، ويُؤيِّدُهُ أن فِي رِواية أبي داود: « فَسَلَّم عَلَيْنا ».

و ئەڤە هندێ دگەهینیت کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سلاڤ و ئیشارەت پێکڤە ییت کۆمکرین، و ریوایەتا ئەبی داوودی پشتگریا ڤێ چەندێ دکەت: سلاڤ کرە مە.

856- وعن أبي جُرَيٍّ الهجُيْمِيِّ ﷺ قال: أتيت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقلُت: عَلَيْك السَّلامُ يا رَسول الله. فقال: لاتَقُلْ عَلَيْكَ السَّلامُ، فإن عَلَيْكَ السّلامُ تَحيَّةُ الموتى » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن صحيح. وقد سبق بِطولِه.

و ژ ئەبی جورەیێ جوهەنی ﷺ، گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من گۆتێ: **عليك السلام** یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: نەبێژە **عليك السلام**، **عليك السلام** سلاڤا مریانە (مەخسەد پێ خەلکێ نەزانینێیە ئانکو جاهلیان ب ڤی رەنگی سلاڤی مریان دکرن، و پێغەمبەری ﷺ نەڤیا ب وی رەنگی سلاڤ لێ بێتە کرن، و سلاڤ ل سەر مریان د ئیسلامێدا هەر ئەو رەنگە یێ پێ سلاڤ دکەنە ساخان) بێژە: **السلام عليكم**.

133- باب آداب السلام

بابەتێ رەوشتێت سلاڤێ

857- وعن أبي هريرة ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يُسَلِّمُ الرَّاكبُ عَلَى الْمَاشِي، وَالْماشي عَلَي القَاعِدِ، والقليلُ على الكَثِيرِ » متفق عليه. وفي رواية البخاري: والصغيرُ على الْكَبِيرِ ».

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بلا یێ سویار سلاڤکەتە یێ پەیا و یێ دچیت سلاڤکەتە یێ روینشتی، و یێت کێم سلاڤکەنە ییت گەلەك.

858- وعن أبي أُمامة صُديّ بن عجلان الباهِلِي ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إنَّ أَوْلَىَ النّاس بالله مَنْ بَدأهم بالسَّلاَم)).

و ژ ئەبی ئومامەی سودەیێ کورێ عەجلانێ باهلی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ ب گوهدارییێ ژ خودێ نێزیکتر ئەوە یێ بەراهیکێ سلاڤ دکەت.

رواه أبو داود بإسنادٍ جيدٍ، ورواه الترمذي عن أبي أُمامةَ رضي الله عنهُ قِيلَ يارسولَ الله، الرَّجُلانِ يَلْتَقيان أيُّهُمَا يَبْدأُ بالسَّلامِ، قال أوْلاهُمَا بالله تعالى، قال الترمذي: حديث حسن.

و ترمزی ژ حەدیسا ئەبی ئومامەی ڤەگێرایە ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ دوو مرۆڤ بگەهنە ئێک کیژ سلاڤێ بکەتە یێ دی؟ گۆت: یێ ب گوهدارییێ بۆ خودێ نێزیکتر.

134- باب استحباب إعادة السلام على من تكرَّر لقاؤه على قرب بأن دخل ثم خرج ثم دخل في الحال، أو حال بينهما شجرة ونحوها

بابەتێ باشیا دوبارەکرنا سلاڤێ بۆ وی یێ نێزیک دیتنا وی دووبارە دبیت وەکی بچیتە د ژۆرڤە پاشی دەرکەڤیت پاشی هەر وێ گاڤێ دەرکەڤیت یان دارەك یان تشتەکێ وەکی دارێ بکەڤیتە د ناڤبەرا واندا

859- عن أبي هريرة رضي الله عنه في حديث المسِيءِ صَلاتُه أنَّهُ جاء فَصَلَّى ثُمَّ جاء إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَسَلَّمَ عَلَيْهِ فَرَدَّ عَلَيْهِ السَّلام فقال: « ارجع فَصَلِّ فَإنَّكَ لم تُصَلِّ» فَرَجَعَ فَصَلَّى، ثُمَّ جاء فَسَلَّمَ عَلَى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حَتّى فَعَل ذلكَ ثَلاثَ مَرَّاتٍ. متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ حەدیسا یێ نەدورست نڤێژا خۆ کری گۆت: ئەو هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ و سلاڤ کرێ، سلاڤ لێ ڤەگێرا و گۆت: بزڤرە نڤێژا خۆ بکە تە نڤێژ نەکر، زڤری نڤێژ کر، پاشی هات سلاڤ کرە پێغەمبەری ﷺ هەتا سێ جاران ئەڤە کری.

860- وعنه عن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا لقيَ أَحَدَكُمْ أخاه فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ، فَإنْ حالَتْ بَيْنَهُمَا شَجَرَةٌ أو جِدَارٌ أوْ حَجَرٌ ثُمَّ لَقِيَهُ فَلْيُسَلِّمْ عَلَيْه » رواه أبو داود.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە برایێ خۆ یێ موسلمان دیت بلا سلاڤکەتێ، و هەکە دارەك یان دیوارەك یان بەرەك کەفتە مابەینا وان پاشی دیت، بلا سلاڤکەتێ.

135- باب استحباب السلام إذا دخل بيته

بابەتێ یاباشدانانا سلاڤکرنێ هەکە چۆ د خانیێ خۆڤە

قال الله تعالى: * (فَإِذَا دَخَلْتُمْ بُيُوتاً فَسَلِّمُوا عَلَى أَنْفُسِكُمْ تَحِيَّةً مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً) (النور: من الآية61) *. ئەگەر هوین چۆنە د هندەك مالانڤە، سلاڤکەنە ئێکدوو ب سلاڤا خودێ یا دلڤەکەر.

861- وعن أنس ﷺ قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « يابُنَيَّ، إذا دَخَلْتَ عَلى أهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُنْ بَرَكَةً عَلَيْكَ وَعَلَى أهلِ بَيْتِكَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: کورێ من هەکە تو چۆیە د مالا خۆڤە، سلاڤکە وان، سلاڤا تە بەرەکەتە (زێدەیا خێرێیە) بۆ تە و بۆ خەلکێ مالا تە.

136- باب السلام على الصبيان

بابەتێ سلاڤکرنا بچویکان

862- عن أنس ﷺ أَنَّهُ مَرَّ عَلى صِبْيان فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ وقال: كانَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَفْعلُهُ. متفق عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ ئەو د بەر بچویکانرا د بۆری سلاڤکرە وان و گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە دکر.

137- باب سلام الرجل على زوجته والمرأة من محارمه وعلى أجنبية وأجنبيات لا يخاف الفتنة بهن وسلامهن بهذا الشرط

بابەتێ سلاڤکرنا زەلامی بۆ ژنا خۆ و مەحرەمێت وی و ژنێت بیانی ئەوێت پێ سەردانەچیت و سلاڤکرنا وان ب ڤی مەرجییە

863- عن سهل بن سعد ﷺ قال: كانَتْ فينا امْرَأَةٌ وفي رواية: -كانَتْ لَنا عَجُوزٌ تأْخُذُ منْ أُصُولِ السِّلْقَ فتطْرَحُهُ في القِدْرِ وَتُكَرْكِرُ حَبَّاتٍ منْ شَعِيرٍ، فإذا صَلَّيْنا الجُمُعَةَ وانْصَرَفْنَا نُسَلِّمُ عَلَيْها فَتُقدِّمُهُ إلَيْنَا رواه البخاري. قوله « تُكَرْكِرُ » أي تَطحَنُ.

ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: ژنەك د ناف مەدا هەبوو و د ریوایەتەکێدا: ژنەکا پیر مە هەبوو رهێت سلکان دئینان دهاڤێتنە د قازانێدا و هندە دنکێت کێم یێت جهی دهێرانە تێدا، و پشتی مە نڤێژا خوتبێ دکر و ئەم دچۆن، مە سلاڤ دکرێ، و وێ ئەو بۆ مە پێشکێش دکر.

864- وعن أُم هانئ فاخِتَةَ بِنتِ أبي طَالب رضي الله عَنْهَا قَالت: أتيت النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَوْمَ الفَتْح وَهُو يَغْتسِلُ وَفاطِمةُ تَسْتُرُهُ بِثَوْبٍ فَسَلَّمْتُ. وذَكَرَت الحديث. رواه مسلم.

و ژ ئوم هانیء، فاختا کچا ئەبو تالبی ﷺ گۆت: رۆژا فەتحا مەکەهێ ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ سەرێ خۆ دشویشت و فاتمایێ دپاراست من سلاڤ کرێ.

865- وعن أسماءَ بنتِ يزيد ﷺ قالت: مر علينا النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في نِسْوَةٍ فَسَلَّمَ عَلَيْنَا. رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن، وهذا لفظ أبي داود، و لفظ الترمذي: أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّ في المسْجِدِ يوْماً وعُصْبَةٌ من النِّسَاءِ قُعُود فألوى بِيَدِهِ بالتَّسليمِ.

و ژ ئەسمائا کچا یەزیدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر مەرا بۆری سلاڤکرە مە. و ریوایەتا ترمزیدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژەکێ د مزگەفتێرا بۆری و کۆمەکا ژنان یێت روینشتی بوون، ب ئیشارەتا دەستێ خۆ سلاڤ کر.

138- باب تحريم ابتدائنا الكفار بالسلام وكيفية الرد عليهم واستحباب السلام على أهل مجلسٍ فيهم مسلمون وكفّار

بابەتێ نەدورستیا دەستپێکرنا سلاڤێ ل سەر گاوران و چاوانیا ڤەگێرانا سلاڤا وان و باشدانانا سلاڤکرنا دیوانا موسلمان و گاور تێدا

866- وعن أبي هريرة ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لاتَبَدَأوا اليَهُودَ ولا النَّصَارى بالسَّلام، فإذا لَقِيتُم أحَدَهُم في طَرِيق فَاضطَرُّوهُ إلى أضْيَقِهِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەست ب سلاڤکرنا جوی و فەلەیان نەکەن، و هەکە هەوە ئێک ژ وان د رێکەکێدا دیت نەچارکەنە رێکا تەنگتر. (هەلبەت وەکی زانا دبێژن ئەڤە دەمێ ئەم دگەل وان د کراسێ شەڕیدا بین، و فەرمان و حوکمێ ڤێ حەدیسێ یێ گرێدایە ب ڤی کراسیڤە و نە یێ گشتییە).

867- وعن أنسٍ ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذَا سَلَّمَ عَلَيكُم أهلُ الكتاب فَقُولُوا : وعَلَيْكُمْ » متفق عليه .

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە جوی و فەلەیان سلاڤ کرنە هەوە، بێژنێ و ل سەر وە ژی بن. (نەکو دەڤێ خۆ ب سلاڤێ خوارکەن و تشتەك خەلەت بێژن دا هەر بۆ وان بزڤریت).

868- وعن أُسامه ﷺ أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَرَّ عَلَى مَجْلسٍ فيه أخلاطٌ من المسلِمِينَ والمشرِكِين عَبَدةِ الأوثَانِ واليَهُودِ فَسَّلمَ عَلَيْهِمْ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. متفق عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر دیوانەکا تێکەل ژ موسلمان و هەڤپشک چێکەران بت پەرستان، و جوهیان بۆری، پێغەمبەری ﷺ سلاڤکرە وان.

139- باب استحباب السلام إذا قام منَ المجلس وفارق جلساءه أو جليسه

بابەتێ یاباش ئەوە سلاڤ بێتە کرن هەکە ل دیوانێ رابوو روینشتی یێت دگەل خۆ هێلان

869- وعن أبي هريرة ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إذَا انْتَهَى أحَدُكُم إلى المجْلسِ فَلْيُسَلِّمْ، فَإذَا أرَادَ أنْ يَقُومَ فَلْيُسَلِّمْ،فَليسْت الأُولى بأَحَقِّ من الآخِرَة» رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە گەهشتە دیوانێ بلا سلاڤکەت، و هەکە ڤیا رابیت، بلا سلاڤکەت، سلاڤا ئێکێ ژ یا دوویێ هەژیتر نینە.

140- باب الاستئذان وآدابه

بابەتێ دەستویر وەرگرتنێ و رەوشتێت وێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تَدْخُلُوا بُيُوتاً غَيْرَ بُيُوتِكُمْ حَتَّى تَسْتَأْنِسُوا وَتُسَلِّمُوا عَلَى أَهْلِهَا) (النور: من الآية27) *. **گەلی ئەوێت هەوە باوەری ئینایین، نەچنە د چو خانییانڤە ژ بلی خانییێت خۆ، هەتا هوین دەستویریێ وەرنەگرن، و سلاڤ نەکەنە خودانێت وان [کو بێژن ((السلام عليكم)) بێمە ژۆر؟ جارەکێ یان سێ جاران]**. وقال تعالى: *(وَإِذَا بَلَغَ الأَطْفَالُ مِنْكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ) (النور: من الآية59) * . **و گاڤا بچویکێت هەوە بالق بوون، بلا ئەو ژی دەستویریێ بخوازن [بەری بێنە دەڤ هەوە] هەروەکی ئەوێت بەری وان [ژ ئەوێت بەری وان مەزن بوویین و بالق بوویین، هەمی وەختان نەبەس ڤان سێ وەختان] دەستویریێ دخوازن.**

870- وعن أبي موسى الأشعري ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الاستِئْذانُ ثَلاَثٌ، فَإِنْ أُذِنَ لَكَ وَ إلاَّ فَارْجِع، متفق عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەستویرخواستن سێ جارانە، هەکە دەستویری داتە داتە و هەکە نە بزڤرە.

871- وعن سهلِ بنِ سعد ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « إنَّمَا جُعِلَ الاستئذانُ منْ أَجْلِ البَصَر » متفق عليه.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەستویری ژ بەر بەرێخۆدانێ یێ هاتیە دانان (ئانکو نابیت مرۆڤ بەرێ خۆ بدەتە دخانیڤە).

872- وعن رِبْعِيّ بن حِرَاشٍ قال حدَّثَنا رَجُلٌ من بَنِي عَامرٍ أَنَّهُ استأذَنَ على النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهو في بيت فقال: أألِج ؟ فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لخادِمِهِ: «أُخْرُج إلى هذا فَعَلِّمْهُ الإستئذَانَ فَقُل لَهُ قُل: السَّلامُ عَلَيكُم، أأدْخُلُ ؟ » فَسَمِعهُ الرَّجُلُ فقال: السَّلام عَلَيكم، أأدخُلُ ؟ فَأذن له النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَدَخَلَ. رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ربعییێ کورێ حەراشی گۆت: زەلامەکێ ژ بەنی عامر گۆتە مە: وی دەستویری خواست بچیتە دەف پێغەمبەری ﷺ و ئەو ل مال بوو، گۆت: ئەرێ بێمە ژوێر؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە خزمەتکارێ خۆ: هەرە دەف ڤێ دەستویرخواستنێ نیشا بدە، بێژێ بێژیت: السلام عليكم، بێمە ژوێر؟ وی زەلامی گولێ بوو گۆت: السلام عليكم، بێمە ژوێر؟ پێغەمبەری ﷺ دەستویریا وی دا و هاتە ژوێر.

873- عن كلدة بن الحنبل ﷺ قال: أتيت النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَدَخَلْتُ عَلَيْه ولم أُسَلِّم فقال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم : «ارْجِعْ فَقُلْ السَّلامُ عَلَيكُم أَأَدْخلُ ؟ » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ کیلدەیێ کورێ حەنبەلی ﷺ گۆت: ئەز هاتم دا بچمە دەف پێغەمبەری ﷺ و ئەز چۆمە دەف و من سلاڤ نەکرێ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: بزڤرەڤە و بێژە: السلام عليكم، بێمە ژوێر؟.

141-باب بيان أن السنة إذا قيل للمستأذن: من أنت؟ أن يقول: فلان فيسمي نفسه بما يعرف به من اسم أو كنية وكراهة قوله أنا ونحوها

بابەتێ دیارەکرنا هندێ کو ژ سونەتێیە هەکە گۆتە دستویرخوازی: تو کی؟ ئەو بێژیت: بێڤان ناڤێ پێ بەرنیاس ژ ناڤێ خۆ یان کونیا خۆ بێژیت، و نەباشە بێژیت ئەزم و وەکی ڤێ

874- عن أنس ﷺ في حديثه المشهور في الإسراء قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، « ثُمَّ صَعِدَ بي جِبْرِيلُ إلى السّماء الدُّنيا فاستفتح » فقيل: منْ هذا ؟ قال: جبْرِيلُ، قِيلَ: وَمَنْ مَعَك ؟ قال: مُحَمَّدٌ. ثمَّ صَعِدَ إلى السَّماء الثّانية فاستفتح، قيل: مَنْ هذا ؟ قال: جبريلُ، قيل: وَمَنْ مَعَكَ ؟ قال: مُحَمدٌ » والثّالثة والرَّابعة وَسَائرهنَّ وَيُقالُ في باب كل سماء: مَنْ هذا ؟ فَيقُولُ: جبريل متفق عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ، ژ حەدیسا وی یا ئاشکرا د ئیسرائیدا گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پاشە جبریلی ئەز بلندکرمە عەسمانێ دنیایێ، داخوازا ڤەکرنا دەرگەهی کر، گۆتێ: ئەو کییە؟ گۆت: ئەز جبریلم، گۆتێ: و کی دگەل تەیە؟ گۆت: موحەممەدە، پاشی ئەز بلندکرمە عەسمانێ دوویێ و داخوازا ڤەکرنا دەرگەهی کر، گۆتێ: ئەو کییە؟ گۆت: ئەز جبریلم، گۆتێ: و کی دگەل تەیە؟ گۆت: موحەممەدە، و عەسمانێ سێ یێ و چارێ و ل بەر دەرگەهێ هەر عەسمانەکێ دهاتە گۆتن: ئەڤە کییە؟ دگۆت: جبریلە.

875- وعن أبي ذرٍ ﷺ قال: خَرجَتُ لَيْلة من اللّيالي فإذا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يمشي وحْدَهُ، فجَعلتُ أمشي في ظلِّ القمَر، فالتفت فرآني فقال: « مَنْ هذا ؟ » فقلتُ أبو ذَرٍ، متفق عليه

و ژ ئەبی زەرِی ﷺ گۆت: شەڤەکێ ژ شەڤان ئەز دەرکەفتم من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت ب تنێ یێ دچیت، من دەست پێ کر ئەز ل بەر رۆناهییا هەیڤێ چۆم، زڤری ئەز دیتم، گۆت: ئەو کییە؟ من گۆت: ئەبو زەرِە.

876- وعن أُمَّ هانئ ﷺ قالت: أتيت النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهو يغتسل وفاطمةُ تسْتُرُهُ فقال: «مَنْ هذه، » فقلت: أنا أُم هَانئ. متفق عليه.

و ژ ئوم هانیئ ﷺ گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ سەرێ خۆ دشویشت و فاتمایێ دپاراست من سلاڤکرێ، گۆت: ئەو کییە؟ من گۆت: ئەز ئوم هانیمە.

877- وعن جابر ﷺ قال: أَتَيتُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَدَقَقْتُ الباب فقال: « من هذا ؟ » فقلت، أنا، فقال: « أنا أنا ؟ » كأنهُ كَرِهَهَا، متفق عليه.

و ژ جابری ﷺ گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ، گۆت: ئەو کییە؟ من گۆت: ئەزم، گۆت: ئەزم ئەزم هەروەکی پێ نەخۆش بوو.

142- باب استحباب تشميت العاطس إذا حمد الله تعالى وكراهية تشميته إذا لم يحمد الله تعالى وبيان آداب التشميت والعطاس والتثاؤب

بابەتێ یا باش ئەوە دوعا دلۆڤانیێ بۆ بێنشکڤەدای بێتەکرن، هەکە حەمدا خودایێ مەزن کر و نەیا باشە دوعا دلۆڤانیێ بۆ بێتەکرن، هەکە حەمدا خودایێ مەزن نەکر و دیارەکرنا رەوشتێت دوعاکرنێ و بێنشکڤەدایی و باوەشکێ

878- عن أبي هريرة ﷺ أن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن الله يُحِبُّ الْعطاسَ وَيَكْرَهُ التَّثاؤبَ، فَإذَا عَطَس أحَدكُم وحمد الله تعالى كانَ حقًّا على كل مسلم سمعهُ أن يقول له يرحمك الله وأما التّثاوب فإنما هو من الشيطان، فإذا تثاءب أحدكم فليردُّهُ ما استطاع، فإن أحدكم إذا تثاءب ضَحِكَ منه الشيطان » رواه البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ حەژ بێنشکێ دکەت و باوەشک نەڤێت، ڤێجا هەکە ئێک ژ هەوە بێنژی و حەمدا خودێ کر، واجبە ل سەر هەر موسلمانەکێ گولێ بووی بێژتێ: خودێ رەحمێ ب تە ببەت، بەلێ باوەشک ب راستی

ئەو ژ شەیتانییە، ڤێجا هەکە باوەشکا ئێک ژ هەوە هات بلا نەهێلیت هندی بشێت، ب راستی هەکە باوەشکا ئێک ژ هەوە هات شەیتان پێ دکەتە کەنی.

879- وعنه عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا عطس أحدكم فليقل: الحمد لله، وليقل له أخوه أو صاحبه: يرحمك الله، فإذا قال له: يرحمك الله فليقل: يهديكم الله ويصلح بالكم » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: **پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە بێنژی بلا بێژیت: الحمد لله، و بلا برایێ وی یان هەڤالێ وی بێژتێ: خودێ رەحمێ ب تە ببەت.**

880- وعن أبي موسى ﷺ قال: سمعت رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ « إذا عَطَس أحدُكُم فحمد الله فشمتوه، فإنْ لم يحمد الله فلا تُشمتوه » رواه مسلم.

و ژ **ئەبی موسای ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە ئێک ژ هەوە بێنشی و حەمدا خودێ کر (ئانکو گۆت: الحمد لله) بێژنێ: خودێ رەحمێ ب تە ببەت، و هەکە حەمدا خودێ نەکر، دوعا رەحمێ بۆ نەکەن.**

881- وعن أنس ﷺ قال: عطس رجلان عند النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فشمت أحدهما ولم يشمت الآخر، فقال الذي لم يشمته: عطس فُلانٌ فَشَمَّتهُ وَعطستُ فَلَم تُشَمتني ؟ فقال: « هذا حمد الله، وإنَك لم تحمد الله ». متفق عليه.

و ژ **ئەنەسی ﷺ گۆت: دوو زەلام دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێنژین، دوعا دلۆڤانیێ بۆ ئێکێ کر (گۆتێ: خودێ دلۆڤانیێ ب تە ببەت) بۆ یێ دی نە، یێ نەگۆتیێ: خودێ دلۆڤانیێ ب تە ببەت، گۆت: بێڤان بێنژی تە گۆتێ:خودێ دلۆڤانیێ ب تەببەت و ئەز بێنژیم تە نەگۆتە من خودێ دلۆڤانیێ ب تە ببەت؟ گۆت: ئەڤی حەمدا خودێ کر و تە حەمدا خودێ نەکر.**

882- وعن أبي هريرة ﷺ قال: كان رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذَا عَطَسَ وَضَعَ يَدَهُ أَوْ ثَوبَهُ عَلى فيهِ وَخَفَضَ أَوْ غَضَّ بَها صَوْتَهُ. شك الراوي رواه أبو داود، والترمذي وقال حديث حسن صحيح.

و ژ **ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێنژی دەستێ خۆ یان جلکێ خۆ ددانا سەر دەڤێ خۆ و دەنگێ خۆ پێ نزم دکر.**

883- وعن أبي موسى ﷺ قال: « كان الْيَهُودُ يَتَعَاطسُونَ عْندَ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَرْجُونَ أنْ يَقولَ لهُم يَرْحَمُكُم الله، فيقولُ: يَهدْيكمُ الله ويُصلحُ بالكم » رواه أبو داود، والترمذي وقال حديث حسن صحيح.

و ژ **ئەبی موسای ﷺ، گۆت: جوهی ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دبێنژین، هیڤی دخواستن بێژتە وان، خودێ دلۆڤانیێ ب هەوە ببەت، دگۆتە وان: خودێ هەوە راستەرێ بکەت و کار و بارێ هەوە دورست بکەت.**

884- وعن أبي سعيد الخدري ﷺ قال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إذَا تَثاءَبَ أحَدُكُمْ فَلْيُمسكْ بَيده على فيه فإنَّ الشيطان يدْخل» رواه مسلم.

و ژ **ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە باوەشکا ئێک ژ هەوە هات بلا دەڤێ خۆ ب دەستێ خۆڤە بگریت، ب ڕاستی شەیتان تێڕا دچیتە د ژۆرڤە.**

143- باب استحباب المصافحةِ عندَ اللقاء وبشاشةِ الوجهِ وتقبيل يد الرجل الصالح وتقبيل ولده شفقة ومعانقة القادم من سفر وكراهية الانحناء

بابەتێ باشدانانا چۆنا دەستێ ئێک و دوو و روی ڤەکرن دمێ دگەهنە ئێک و دوو و ماچیکرنا دەستێ مرۆڤێ راستکار و خودێ ترس و ماچیکرنا بچویکێ وی رەحم پێ برن، و چۆنا سەر و ستۆیێ یێ ژ وەغەرێ دزڤریت و نەباشییا خۆ چەماندنێ

885- عن أبي الخطاب قتادة قال: قلْت لأنس: أكَانتِ المصافَحةُ في أصْحابِ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم؟ قال: نَعَمْ. رواه البخاري.

ژ ئەبی لخەتاب، قەتادەی گۆت: مـن گۆتـە ئەنەسـی: چـۆنا دەسـتی د نـاڤ هەڤالێـت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەبوو؟ گۆت: بەلێ.

886- وعن أنس ﷺ قال: لَمَّا جَاءَ أَهْلُ اليَمنِ قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قَدْ جَاءَكُمْ أَهْلُ الْيَمَنِ، وَهُمْ أولُ مَنْ جَاءَ بالمصَافَحَة » رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: دەمـێ خـەلکێ مەکـەهێ هـاتین، پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆت: ئەڤە خەلکێ مەکەهێ هاتنە دەف هەوە، و ئەو ییێت ئێکێ بوون چۆنا دەستی دەرێخستی.

887- وعـن الـبراء ﷺ قـال: قـال رسـول الله صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: « مـا مِـنْ مُسْـلِمَيْنِ يَلْتَقِيَـانِ فَيَتَصافَحَانِ إلا غُفر لَهما قبل أن يفترقا » رواه أبو داود.

و ژ بەرائی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: نینـە دوو موسـلمان بگەهنـە ئێک، و بچنە دەستێت ئێک و دوو، هەکە خودێ گونەهێت وان ژێ نەبەت بەری ژێکڤە ببن.

888- وعن أنس ﷺ قال: قال رجل: يا رسول الله، الرَّجُلُ مِنَّا يَلْقَى أخَاُه أوْ صَديقَهُ أينْحني لَهُ ؟ قال: « لا » قال: أفَيَلتزمه ويقبله ؟ قال: « لا » قال: فَيَأْخُذُ بِيَده وَيُصَافِحُهُ ؟ قال: « نَعَم » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئێک ژ مە برایێ خۆ یان هەڤالێ خۆ ببینیت خۆ بۆ بچەمینیت؟ گۆت: نەء، گۆت: بگریت و ماچیکەت؟ گـۆت: نـەء، گۆت: دەستێ وی بگریت و بچیتە دەستێ وی؟ گۆت: ئەرێ.

889- وعن صَفْوان بن عَسَّال ﷺ قال: قال يَهُودي لِصَاحبه اذْهب بنا إلى هذا النبي فأتيا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَسَألاه عن تسْع آيات بَينات فَذَكَرَ الْحَديث إلى قَوْله: فقَبَّلا يَدَهُ وَرِجْلَهُ وقالا: نَشْهَدُ أنَّكَ نبي. رواه الترمذي وغيره بأسانيد صحيحة.

و ژ سەفوانێ کورێ عەسسالی ﷺ، گـۆت: جوهیـەکێ گۆتـە هـەڤالێ خـۆ: هـەرە دا بچـینە دەف ڤـی پێـغەمبەری، هاتنـە دەف پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ پسـیارا نـەهـ موعجیزەییێـت ئاشکەرا (ئەوێت خودێ داینە مووسایی) ژێ کرن،... و حەدیس گۆت هەتا ئاخفتنـا وی: دەسـتێ وی و پێ وی ماچیکرن، و گۆتن: ئەم شادەییێ ددەین تو پێغەمبەری.

890- وعن ابن عمر رضي الله عنهما قصة قال فيها: فَدَنَوْنا من النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقَبَّلْنا يده. رواه أبو داود.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، سوحبەتەك كر تێدا گۆت: ئەم نێزیكی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بووین و مە دەستێ وی ماچیكر.

891- وعن عائشة ﷺ قالت: قَدم زَيْدُ بْن حَارثة المدينة ورسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بَيْتي فأتَاهُ فَقَرَعَ الباب. فَقَام إليهْ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَجُرُّ ثَوْبَهُ فاعتنقه وقبله » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: زەیدێ كورێ حارسی ژ مەدینێ هات و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل مالا من بوو، هاتە دەف و دەرگەه قوتا، پێغەمبەر ﷺ پێشڤە چۆ و كراسێ خۆ دخراند چۆ سەر و ستۆیێت وی و ماچیكر.

892- وعن أبي ذرٍّ ﷺ قال: قال لي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم «لاتَحقِرَنَّ مِنَ المعْرُوف شَيْئاً وَلَو أن تلقى أخاك بوجه طليق » رواه مسلم.

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: چو ژ خێرێ بچویك و كێم نەدانە خۆ هەكە تو ب روییەكێ ڤەكری بەرێ خۆ بدەیە برایێ خۆ.

893- وعن أبي هريرة ﷺ قال: قبَّل النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الحسن بن على رضي الله عنهما، فقال، الأقْرَعُ بن حَابس: إنَّ لي عَشَرَةً مِنَ الْوَلَد ماقَبَّلتُ مِنهُمْ أحَداَ. فقال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. « مَنْ لاَيَرْحَمْ لا يُرْحَمْ، » متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەسەنێ كورێ عەلی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت ماچیكر و ئەقرەعێ كورێ حابسی ل دەف بوو، ئەقرەعی گۆت: من دەه بچویك یێت هەین هێژ من ئێك ماچی نەكریە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ خۆ دایێ و گۆت: یێ دلۆڤانیێ نەبەت، دلۆڤانی پێ ناهێتە برن.

كتاب عيادة المريض وتشييع الميت، والصلاة عليه،وحضور دفنه، والمكث عند قبره بعد دفنه

7 - كتێبا سەرەدانا نەساخی و پشكدارىكرنا برنا مری و نڤێژكرن ل سەر وی و بەرهەڤبوون د ڤەشارتنا ویدا و مان ل دەف گۆڕێ وی پشتی دهێتە ڤەشارتن

144- باب عيادة المريض

بابەتێ سەرەدانا نەساخی

894- عن البَرَاء بن عازب رضي الله عنهما قال: أمَرنَا رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِعِيَادةِ المريض، واتِّباع الجنازة، وتشميت العاطس، وإبرار المقسم ونصر المظلوم، وإجابة الداعي، وإفشاء السلام. متفق عليه.

و ژ بەرائێ كورێ عازبی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە ب سەرەدانا نەساخی كر، و ب دویفچۆنا جەنازەی، و ب دوعاكرنا رەحمێ بو بێنشكڤەدای، و ب جهئینا سویندێ (هەلبەت هەكە گونەه تێدا نەبیت)، و ب هاریكرنا ستەملێكری، و بەرسڤدانا داخوازنامەكەری، و ب بەلاڤكرنا سلاڤێ.

895- وعن أبي هريرة ﷺ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « حَقُّ الْمُسلِمِ عَلَى الْمُسلِمِ خَمْسٌ، رَدُّ السَّلام. وَعِيادَةُ المريض، وَاتباعُ الجنائز، وإجابة الدَّعوة. وتشميت العاطس» متفق عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەقێ موسلمانی ل سەر موسلمانی پێنجن: سلاڤ زڤراندنە، و سەرەدانا نەساخیە، و دویفچۆنا جەنازایە، و بەرسڤدانا داخوازنامایە، و بێژیتە بێنیشک ڤەدایی (یرحمك الله) خودێ رەحمێ ب تە ببەت، پشتی دبێژیت (الحمد لله).

896- وعنه قال قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إنَّ الله عزَّ وجل يَقُولُ يَوْمَ القيَامَة: « يَا ابْنَ آدَمَ مَرِضْتُ فَلَم تَعُدْنِي، قال: ياربِّ كَيْفَ أعُودُكَ وأنْتَ رَبُّ العَالَمين ؟ قال: أمَا عَلِمتَ أنَّ عَبْدي فُلاَناً مَرِضَ فَلَمْ تَعُدْهُ، أمَا عَلمتَ أنَّك لو عُدْته لوجدتني عنده ؟ يا ابن آدم اطعمتك فلم تطعمني، قال: يا رب كيف أطعمك وأنت رب العالمين، قال: أما علمت أنه استطعمك عبدي فلان فلم تطعمه أما علمت أنك لو أطعمته لوجدت ذلك عندي ؟ يا ابن آدم استسقيتك فلم تسقني، قال: يارب كيف اسقيك وأنت رب العالمين ؟ قال: استسقاك عبدي فلان فلم تسقه، أما علمت أنك لو سقيته لو جدت ذلك عندي ؟ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن رۆژا قیامەتێ دێ بێژیت: یا کورێ ئادەمی ئەز نەساخ بووم تە سەرا من نەدا، دێ بێژیت خودایێ من چاوا دێ سەرا تە دەم و تو خودان و خودایێ هەمی جیهانانی؟ دێ بێژیت: ما تە زانی بوو بێڤان بەندەیێ من یێ نەساخ بوو، و تە سەرا وی نەدا، ما تو نوزانی هەکە تە سەرا وی دابا دا تو من ل دەف وی بینی؟ یا کورێ ئادەمی من خوارن دا تە و تە نەدا من؟ دێ بێژیت خودایێ من چاوا دێ خوارنێ دەمە تە و تو خودان و خودایێ هەمی جیهانانی؟ دێ بێژیت: ما تە زانی بوو بێڤان بەندەیێ من خوارن ژ تە خواست و تە نەدایێ و ما تو نوزانی هەکە تە خوارن دابایێ، دا وێ چەندێ ل دەف من بینی؟ یا کورێ ئادەمی من ئاڤ ژ تە خواست و تە نەدا من؟ دێ بێژیت خودایێ من چاوا دێ ئاڤێ دەمە تە و تو خودان و خودایێ هەمی جیهانانی؟ دێ بێژیت: ما تە زانی بوو بێڤان بەندەیێ من ئاڤ ژ تە خواست و تە نەدایێ و ما تو نوزانی هەکە تە ئاڤ دابایێ، دا وێ چەندێ ل دەف من بینی؟.

897- وعن أبي موسى ﷺ قال: قالَ رسولُ اللهِ، ﷺ: ((عُودُوا المرِيضَ، وَأَطْعِمُوا الجَائعَ، وفَكُّوا العَاني)) رواه البخاري . ((العَاني)): الأسِيرُ.

و ژ ئەبی موسای ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سەرەدانا نەساخی بدەن، و خوارنێ بدەنە یێ برسی، و ئێخسیری بەردەن و رزگارکەن.

898- وعن ثوبان ﷺ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إنَّ المسلم إذا عاد أخاه المسلم لم يزل في خُرْفَةِ الجنة حتى يرجع » قيل: يا رسول الله وما خُرْفَةُ الجنة ؟ قال: « جَنَاها » رواه مسلم. « جَنَاها »: أي واجتني من الثمر.

و ژ سەوبانی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی هەکە موسلمانی سەرا موسلمانی دا بەردەوام ئەو یێ د ناف فێقیێ چنی یێ بەحەشتێدا، گۆتنێ: فێقیێ بەحەشتێ چیە؟ گۆت: یێ ژێ چنییە.

899- وعن علی ﵁ قال: سمعت رسول الله ﷺ يقول: ما من مسلم يعود مسلماً غدوة إلا صلى عليه سبعون ألف ملك حتى يمسي، وإن عاده عشيةً إلا صلى عليه سبعون ألف ملكٍ حتى يصبح، وكان له خريف في الجنة » رواه الترمِذِي وقال: حديث حسن. « الخرِيفُ »: التَّمْرُ المخرُوفُ، أَي: المجتَنَي.

و ژ عەلی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە موسلمانەك سپێدێ سەرا موسلمانەکێ بدەت، هەکە حەفتێ هزار ملیاکەت بۆ دوعا نەکەن هەتا ئێڤار لێ دبیت، و دویماهیکا رۆژێ سەرا نادەت هەکە حەفتێ هزار ملیاکەت بۆ دوعا نەکەن هەتا سپێدە لێ دبیت، و فێقی یێ چنی بۆ ل بەحەشتێ یێ هەی (ئانکو دێ چیتە بەحەشتێ و فێقی چنیت).

900- وعن أنسٍ، رضي اللهُ عنه، قال: كانَ غُلامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُم النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فمرِضَ فأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يعُودهُ، فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ فقالَ لَهُ: « أَسْلِمْ » فنَظَرَ إِلى أَبِيهِ وهُو عِنْدَهُ؟ فقال: أَطِعْ أَبا الْقاسِمِ، فَأَسْلَم، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَهُوَ يقولُ: « الحَمْدُ للهِ الَّذي أَنْقذهُ مِنَ النَّارِ ». رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: لاوەکێ جوهی ل دەف پێغەمبەری بوو ﷺ خزمەتا وی دکر، نەساخ بوو پێغەمبەر ﷺ هات سەرا ویدا، ل دەف سەرێ وی روینشتە خوارێ و گۆتێ: موسلمان ببە، بەرێ خۆ دا بابێ خۆ ل دەف وی بوو؟ گۆتێ: گوهێ خۆ بدە بابێ قاسمی (ئانکو پێغەمبەری) ئینا موسلمان بوو، پێغەمبەر ﷺ دەرکەفت و وی دگۆت: شوکر بۆ خودایێ ئەو ژ ئاگری رزگارکری.

145- باب ما يدعى به للمريض

بابەتێ کا چ دوعا دێ بۆ نەساخی هێتە کرن

901- عن عائشة، رضي الله عنها، أَن النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ إِذا اشْتكى الإِنْسانُ الشَّيءَ مِنْهُ، أَوْ كَانَتْ بِهِ قَرْحةٌ أَوْ جُرْحٌ، قال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بأُصْبُعِهِ هكذا، ووضع سُفْيانُ بْنُ عُيَيْنَة الرَّاوي سبابتَهُ بِالأَرْضِ ثُمَّ رَفَعَهَا وقال: بِسْمِ اللهِ، تُربَةُ أَرْضِنا، بِرِيقَةِ بَعْضنَا، يُشْفَى بِهِ سَقِيمُنَا، بِإِذْن رَبِّنَا » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: هەکە مرۆڤی تشتەك ژێ ئێشابا یان کولکەك یان برینەك لێبا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب تلا خۆ هۆسا دگۆت، و سوفیانێ کورێ عویەینە یێ ڤەگێر تلا خۆ یا شەهدێ دانا سەر ئەردی و راکر و گۆت: ب هاریکاری و ناڤێ خودێ ئەز دەرمان دکەم، ئاخا ئەردێ مە، یا تێکەل ب تفا هندەکان ژ مە، نەساخێ مە پێ ساخ دبیت ب دەستویریا خودایێ مە.

902- وعنها أَن النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يعُودُ بَعْضَ أَهْلِهِ يَمْسَحُ بيدِهِ اليُمْنى ويقولُ: « اللَّهُمَّ ربَّ النَّاسِ، أَذْهِب الْبَأسَ، واشْفِ، أَنْتَ الشَّافِي لا شِفَاءَ إِلاَّ شِفَاؤُكَ، شِفاءً لا يُغَادِرُ سقَماً » متفقٌ عليه.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرا هندەکان ژ مـالا خۆ ددا ب دەسـتێ خـۆ یـێ راستێ ڤەدمالی و دگۆت: یـا خـودێ خـودانێ مرۆڤـان، نەسـاخیێ ببـە، و سـلامەت بکـە، تـوی سلامەتکەر، چو سلامەتی نینن سلامەتیا تە نەبیت، سلامەتیەکا وەسا چو نەساخیان نەهێلیت.

903- وعن أَنسٍ رضي الله عنه أَنه قال لِثابِتٍ رحمه الله: أَلا أَرْقِيكَ بِرُقْيَةِ رسولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ قال: بَلى. قال: اللَّهُمَّ رَبَّ النَّاسِ، مُذْهِبَ البَأْسِ، اشْفِ أَنتَ الشَّافِي، لا شافِي إِلاَّ أَنْتَ، شِفاءً لا يُغادِر سَقَماً. رواه البخاري.

و ژ ئەنەسـی ﷺ، وی گۆتـە سـابتی خـودێ دلـۆڤـانیێ پـێ ببـەت، ئـەز پێـڤەخواندنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب تەڤە نەخوینم؟ گۆت: بەلێ، گـۆت: یـا خـودێ خـودانێ مرۆڤـان، یـا نەساخی بر، سلامەت بکە، توی سلامەتکەر، چو سلامەتکەر نینن تو نەبی، سلامەتیەکا وەسا چو نەساخیان نەهێلیت.

904- وعن سعدِ بن أَبي وَقَّاصٍ رضي الله عنه قال: عَادَنِي رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: «اللَّهُمَّ اشْفِ سعْداً، اللَّهُمَّ اشْفِ سَعْداً، اللَّهُمْ اشْفِ سَعداً » رواه مسلم.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەقاسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرا مـن دا و گۆت: یا خودێ سەعدی سلامەتکە، یا خودێ سەعدی سلامەتکە، یا خودێ سەعدی سلامەتکە.

905- وعن أَبي عبد اللهِ عثمانَ بنِ العَاصِ، رضي الله عنه أَنه شَكا إِلى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَجعاً يَجِدُهُ في جَسدِهِ، فقال له رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «ضَعْ يَدَكَ عَلى الذي يَأْلَمُ مِن جَسَدِكَ وَقلْ: بِسمِ اللهِ ثَلاثاً وَقُلْ سَبْعَ مَرَّاتٍ: أَعُوذُ بِعِزَّةِ اللهِ وَقُدْرَتِهِ مِن شَرِّ مَا أَجِدُ وَأُحاذِرُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەبدولـلایی عوسمانێ کورێ عاسی ﷺ وی گازندا خۆ گەهانده پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ بەر ئێشاندنەکێ ژ لـەشێ خۆ ددیت، پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆتێ: دەسـتێ خـۆ بدانە سەر وی جهێ دئێشیت ژ لـەشێ خۆ و بێژە: ئەز ب ناڤێ خـودێ داخـوازا سـلامەتیێ دکـەم، سێ جاران، و حەفت جاران بێژە: ئـەز خـۆ ب مـەزناتی و هێـزا خـودێ و ب شـیانا وی دپارێـزم ژ خرابیا ئەز دبینم و خۆ ژێ دپارێزم.

906- وعن ابن عباسٍ، رضي الله عنهما، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ عَادَ مَرِيضاً لَمْ يَحْضُرْهُ أَجَلُهُ، فقالَ عِنْدَهُ سَبْعَ مَرَّات: أَسْأَلُ الله الْعَظِيمَ رَبَّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ أَنْ يَشفِيَك: إِلاَّ عَافَاهُ اللهُ مِنْ ذلكَ المَرَضِ » رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن، وقال الحاكِم: حديث صحيح على شرطِ البخاري.

و ژ ئـیبن عەبباسـی، خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت، گـۆت: پێـغەمبەری ﷺ گـۆت: هەرکەسێ سەرا نەساخەکێ بدەت هێشتا ئەجەلا وی نەهاتی و حەفت جاران دەف وی بێژیت: ئـەز ژ خودایێ مەزن خودانێ عەرشێ مەزن دخوازم تە سلامەت کەت، خودێ دێ وی سلامەت کەت.

907- وعنه أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَل على أَعَرابِيٍّ يَعُودُهُ، وَكانَ إذا دَخَلَ عَلى مَن يَعُودُهُ قال: « لا بَأْس، طَهُورٌ إِن شَاء الله » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ سەرا کۆچەرە عەرەبەکێ دا، و دەمێ دچۆ سەرا ئێکێ ددا دگۆت: چو ترس نینە (یان چو نینە نەترسە) نەساخیا تە پاڤژکەرە بۆ گونەهێت تە ب ئانەهیا خودێ.

908- وعن أَبي سعيد الخُدْرِيِّ رضي الله عنه أَن جِبْرِيلَ أَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: يَا مُحَمدُ اشْتَكَيْتَ ؟ قال: « نَعَمْ » قال: بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ، مِنْ كُلِّ شَيْءٍ يُؤْذِيكَ، مِنْ شَرِّ كُلِّ نَفْسٍ أَوْ عيْنِ حَاسِدٍ، اللهُ يشْفِيك، بِسْمِ اللهِ أَرْقِيكَ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، گۆت: جبریل هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ و گۆتێ: یا موحەممەد هەروەکی تو یێ نەساخی و تو پێ دئێشی؟ گۆت: بەلێ، گۆت: ئەز ب ناڤێ خودێ داخوازا سلامەتیێ دکەم، و ب ناڤێ خودێ ئەز ب تەڤە دخوینم و تە دپارێزم ژ هەر تشتەکێ تە ئەزیەت بدەت، و ژ خرابیا هەر جانەکێ یان هەر چاڤێ حەسویدکەرەکێ، خودێ دێ تە سلامەت کەت، ئەز ب ناڤێ خودێ داخوازا سلامەتیێ دکەم، و ب ناڤێ خودێ ئەز ب تەڤە دخوینم و تە دپارێزم.

909- وعن أَبي سعيد الخُدْرِيِّ وأَبي هريرة رضيَ الله عنهما، أَنهُما شَهِدَا على رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنه قال: « مَنْ قال: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ واللهُ أَكْبَرُ، صدَّقَهُ رَبُّهُ، فقال: لا إله إِلاَّ أَنا وأَنا أَكْبرُ. وَإِذَا قال: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ وحْدهُ لا شَرِيكَ لَهُ، قال: يقول: لا إله إِلا أَنَا وحْدِي لا شَرِيك لي. وإذا قال: لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحَمْدُ، قال: لا إِلهَ إِلاَّ أَنَا لِيَ المُلْك وَلِيَ الحَمْدُ. وإِذا قال: لا إله إِلاَّ اللهُ وَلا حَوْلَ ولا قَوَّةَ إِلاَّ بِاللهِ، قال لا إله إِلاَّ أَنَا وَلا حَوْلَ ولا قوَّةَ إِلاَّ بي » وَكانَ يقولُ: « مَنْ قالهَا فِي مَرَضِهِ ثُمَّ ماتَ لَمْ تَطْعَمْهُ النَّارُ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری و ئەبی هورەیرە خودێ ژ هەردوویان رازی بیت هەردوکان شادەیی ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دان کو وی گۆت: هەرکەسێ بێژیت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، خودایێ وی، وی راست دەردئێخیت، دێ بێژیت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن ئەز نەبم و ئەز مەزنترم، و هەکە گۆت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و چو هەڤال و هۆگر بۆ نینن، گۆت: دێ بێژیت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن ئەز ب تنێ نەبم و چو هەڤال و هۆگر بۆ من نینن، و هەکە گۆت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە، دێ بێژیت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن ئەز نەبم، هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ منن، و هەکە گۆت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن، دێ بێژیت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن ئەز نەبم، و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب من نەبن. و وی دگۆت: هەرکەسێ ڤێ د نەساخیا خۆدا بێژیت، پاشی بمریت، ئاگرێ جەهنەمێ وی ناسۆژینیت.

146- بابُ استحباب سؤالِ أهلِ المريضِ عَنْ حالِهِ

بابەتێ باشدانانا پسیارکرنا مرۆڤێت نەساخی ژ حالێ وی

910- عن ابن عباسٍ، رضي الله عنهما، أَنَّ عليَّ بنَ أَبي طالبٍ، رضي اللَّهُ عنهُ خرجَ مِنْ عِنْدِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في وجَعِهِ الذِي تُوُفِّيَ فِيهِ، فقال النَّاسُ: يا أَبَا الحسنِ، كَيفَ أَصْبَحَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: أَصْبحَ بِحمْد اللَّهِ بَارِئاً. رواه البخاري.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عەلیێ کورێ ئەبی تالبی ﷺ، ل نک پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د نەساخیا ویدا، ئەوا تێدا ئەمرێ خودێ کری دەرکەفت، خەلکی گۆتێ: بابێ حەسەنی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چ لێ هات، گۆت: حەمد بۆ خودێ یێ باشە.

147- باب ما يقوله من أيس من حياته

بابەتێ کا یێ ژ ژیانا خۆ بێ هیڤی بووی دێ چ بێژیت

911- عن عائشة رضيَ اللَّهُ عنها قالت: سَمِعْتُ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهُوَ مُسْتَنِدٌ إِلَيَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ اغفِرْ لِي وَارْحَمْنِي، وَأَلحِقني بالرَّفِيقِ الأَعْلَى » متفق عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ و وی پالا خۆ دابوو من دگۆت: یا خودێ ل من ببۆرە و دلۆڤانیێ ب من ببە و من بگەهینە دلۆڤانێ بلندترین کو خودێیە.

912- وعنها قالت: رأَيْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهُوَ بِالموتِ، عِندهُ قدحٌ فِيهِ مَاءٌ، وهُو يدخِلُ يدهُ في القَدَحِ، ثم يمسَحُ وجهَهُ بالماءِ، ثم يقول: « اللَّهُمَّ أَعِنِّي على غمرَاتِ المَوْتِ وَسَكَرَاتِ المَوْتِ » رواه الترمذي .

و ژ وێ، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت و ئەو ل بەر مرنێ بوو، پەرداغەکێ ئاڤێ ل دەف بوو، و دەستێ خۆ دکرە د ئاڤێدا، پاشی سەر و چاڤێت خۆ پێ ڤەدمالین، پاشی دگۆت: یا خودێ هاریکاریا من ل سەر گرانی و نەخۆشیا مرنێ و ل سەر سەکەراتێت مرنێ بکە.

148- باب استحباب وصية أهل المريض ومن يخدمه بالإحسان إليه واحتماله والصبر على ما يشق من أمره وكذا الوصية بمن قرب سبب موته بحد أو قصاص ونحوهما

بابەتێ باشدانانا شیرەتکرنا مرۆڤێت نەساخی و یێ خزمەتا وی دکەت دگەل ییێت باش بن و بێنا خۆ لێ فرەکەن

و بێنا خۆ ل سەر کارێ وی یێ زەحمەتێ بۆ وان چێدکەت فرەکەن و دیسا شیرەتکرنا وی یێ مرنا وی نێزیک بووی

ب حەدەکێ (وەکی حەدێ زینایێ ...هتد) و تۆلڤەکرنێ و وەکی وان

913- عن عِمران بن الحُصَين رضي الله عنهما أن امرأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ أَتَتِ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهِي حُبْلَى مِنَ الزِّنَا، فقالت: يا رسول اللَّهِ، أَصبتُ حدًّا فَأَقِمْهُ علَيَّ، فَدعا رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وليَّهَا، فقال: « أَحْسِنْ إِلَيْهَا، فَإِذا وضَعتْ فَأْتِنِي بِهَا » فَفعلَ فَأَمر بِها النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فشُدَّتْ علَيها ثِيابُها، ثُمَّ أَمر بِها فَرُجِمتْ، ثُمَّ صَلَّى عليها. رواه مسلمٌ.

ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ژنەك ژ جوهەنییان هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ ب زینایێ یا ب حال بوو، ئینا گۆت: ئەی پێغەمبەرێ خودێ من حەددەکێ کری حەددی ب دانە سەر من (ئانکو من زینا یا کری و یا دایە سەر توخیبێ خودێ ڤێجا من پاقژکە و چ حوکم و حەد و سزا ل سەر من دچیت دانە سەر من) پێغەمبەری ﷺ جابا سەرکارێ وێ فرێکر و گۆتێ: "چاڤێ خۆ بدێ و هەکە حەملێ خۆ دانا وەرە دەف من و بێژە من"، و وەکر، پێغەمبەری ﷺ ئەمرێ وێ کر، جلکێت وێ ل وێ هاتنە شداندن، پا شی ئەمرێ خۆ د راستا وێدا دا، هاتە بەر بارانکرن پاشی پێغەمبەری ﷺ نڤێژ ل سەر کر.

149- باب جواز قول المريض: أنا وجع، أو شديد الوجع أو موعوك أو وارأساه ونحو ذلك

وبيان أنه لا كراهة في ذلك إذا لم يكن على التسخط وإظهار الجزع

بابەتێ دورستیا گۆتنا نەساخی: ئەز دئێشم یان ئێشا من یا گرانە یان تایا ل من یان وای سەرا و وەکی ڤێ و دیارەکرنا

هندێ چو خرابی و نەباشی د ڤێ چەندێدا نینە هەکە نە ژ کەربێ و ئاشکراکرنا ترسێ بیت

914- عن ابنِ مسعودٍ رضيَ اللَّه عنه قال: دَخَلتُ عَلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهُو يُوعكُ، فَمسِسْتُه، فقلْتُ: إِنَّكَ لَتُوعَكُ وعْكاً شَديداً، فقال: « أَجَلْ إِنِّي أُوَعَكُ كما يُوعكُ رَجُلانِ مِنْكُمْ » متفق عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: ئەز چۆمە دەف پێغەمبەری ﷺ و ژ تایێ دئێشیا، من دەستێ خۆ کرێ، من گۆت ب راستی تایەکا گران یا ل تە، گۆت: بەلێ ئەز ژ تایێ دئێشم هەروەکی دوو ژ هەوە ژ تایێ دئێشن.

915- وعن سعدِ بن أَبي وَقَّاص رضي اللَّه عنه قال: جَاءَنِي رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يعودُني مِن وجعٍ اشْتَدَّ بِي، فَقُلْتُ: بلَغَ بِي ما ترى، وأَنَا ذو مَالٍ، وَلا يرِثُني إلاَّ ابنتي. وذكر الحديث، متفقٌ عليه.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەقاسی، ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات سەرا من دا، ژ نەساخییەکێ ل سەر من گران ببوو، ئینا من گۆتێ: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ڤێ ئێشێ وەل من کر یا تو دبینی، و ئەز خودان مالم، و من چو میرات خۆر نینن میراتێ من بگەهیتێ، کچا من نەبیت. و حەدیس گۆت.

916- وعن القاسم بن محمدٍ قال: قالَتْ عائشَةُ رضي اللَّهُ عنها: وارأْسَاهُ. فقال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «بلْ أَنَا وارأْسَاهُ ». وذكر الحديث. رواه البخاري.

و ژ قاسمێ کورێ موحەممەدی گۆت: عائیشایێ ﷺ، گۆت: وای سەرێ من. ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: نەء وای سەرێ من.

150- باب تلقين المحتضر: لا إله إلا الله

بابەتێ بیرئینانا یێ ل بەر مرنێ: ب لا إله إلا الله

917- عن معاذٍ رضي الله عنه قالَ: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ كَانَ آخِرَ كلاَمِهِ لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه دَخَلَ الجَنَّةَ » رواه أبو داود والحاكم وقال: صحيح الإسناد.

ژ مەعازی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دویماهیک ئاخفتنا وی (لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه) بیت ئەو چۆ بەحەشتێ.

918- وعن أَبي سعيد الخُدْرِيِّ رضي الله عنهُ قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَقِّنُوا مؤتَاكُمْ لا إله إِلاَّ اللَّهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: (لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه) بیننە بیرا ل بەر مرنی ییت خۆ.

151- باب ما يقوله بعد تغميض الميت

بابەتێ کا دێ چ بێژیت پشتی چاڤ نقاندنا مری

919- عن أُمِّ سَلمةَ رضيَ اللَّهُ عنها قالت: دَخَلَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على أَبي سلَمة وَقَدْ شَقَّ بصَرُهُ، فأَغْمضَهُ، ثُمَّ قَال: « إِنَّ الرُّوح إذا قُبِضَ، تبِعَه الْبصَرُ » فَضَجَّ نَاسٌ مِنْ أَهْلِهِ فقال: « لا تَدْعُوا عَلى أَنْفُسِكُم إِلاَّ بِخَيْرٍ، فإِنَّ الملائِكَةَ يُؤَمِّنُون عَلى ما تَقُولونَ » ثمَّ قالَ: « اللَّهُمَّ اغْفِر لأبي سَلَمَة، وَارْفَعْ درَجَتهُ في المهْدِيِّينَ، وَاخْلُفْهُ في عَقِبِهِ في الْغَابِرِين، واغْفِرْ لَنَا ولَه يَاربَّ الْعَالمِينَ، وَافْسحْ لَهُ في قَبْرِهِ، وَنَوِّرْ لَهُ فيه » رواه مسلم.

و ژ ئوم سەلەمە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف ئەبی سەلەمەی، چاڤێ وی زل راستیا بوون، دانانە سەرێک و پاشی گۆت: هەکە روح دەرکەفت چاڤ ل دویف دزڤرن، هندەك ژ مرۆڤێت وی دەنگێت خۆ ب گریێ بلندکرن، ئینا گۆت: دوعا ل خۆ نەکەن ب خێرێ نەبیت، ب راستی ملیاکەت ل سەر یا هوین دبێژن، دبێژن: ئامین (ئانکو یا خودێ قەبویلکە) پاشی گۆت: یا خودێ گونەهێت ئەبی سەلەمە ژێ ببە، و دەرەجێت وی دگەل راستەرێکەریان بلند بکە، و جهێ وان ییت پاش خۆ هێلاین ژ ئەوێت ماین بگرە، و گونەهێت مە و ییت وی ژێ ببە و گورێ وی بۆ بەرفرە بکە و بۆ وی رۆن بکە.

152- باب ما يقال عند الميت وما يقوله من مات له ميت

بابەتێ کا دێ چ ل دەف مری هێتە گۆتن و ئەوێ ئێک لێ مری کا دێ چ بێژیت

920- عن أُمِّ سلَمَةَ رضي الله عنها قالت: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا حَضرْتُمُ المرِيضَ، أَوِ الميِّتَ، فَقُولُوا خيْراً، فَإِنَّ الملائِكَةَ يُؤَمِّنونَ عَلى ما تقُولُونَ، قالت: فلمَّا مَاتَ أَبُو سَلَمَة، أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقُلْتُ: يا رسُولَ الله، إِنَّ أبا سلَمَة قَدْ مَاتَ، قالَ: «قُولي: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي وَلَهُ، وَأَعْقِبْني مِنْهُ عُقبى حسنةً » فقلتُ: فأَعْقَبني اللَّهُ منْ هُوَ خَيْرٌ لي مِنْهُ: مُحَمَّداً صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه مسلم هكذا: « إِذا حَضَرْتُمُ المرِيضَ » أَو « الميِّت » على الشَّكِّ، رواه أبو داود وغيره و« الميِّت » بلا شَكٍّ

ژ ئوم سەلەمە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە هوین هاتنە دەف نەساخی یان مری، ئاخفتنا خێرێ بێژن، ب راستی ملیاکەت ل سەر یا هوین دبێژن، دبێژن: ئامین (ئانکو یا خودێ قەبویلکە) گۆت: دەمێ ئەبو سەلەمە ئەمرێ خودێ کری، ئەز هاتمە دەف

پێغەمبەری ﷺ من گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەبو سەلەمە ئەمرێ خودێ کر، گۆت: بێژە: یا خودێ گونەهێت من و وی ژێ ببە، و بۆ من ل پاش وی باش بەدەلڤەکە، (گۆت) من گۆت: ئینا خودێ بۆ من باشتر ل جهێ وی بەدەلڤەکر: موحەممەد ﷺ.

921- وعنها قالت: سمعتُ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « مَا مِنْ عبدٍ تُصِيبُهُ مُصِيبَةٌ، فيقولُ: إِنَّا للهِ وَإِنَّا إِليهِ رَاجِعُونَ: اللَّهمَّ أجرني في مُصِيبَتِي، وَاخْلُف لي خَيْراً مِنْهَا، إِلاَّ أَجَرَهُ اللَّهُ تعَالى في مُصِيبتِهِ وَأَخْلَف له خَيْراً مِنْهَا. قالت: فَلَمَّا تُوُفِّيَ أَبُو سَلَمَة، قلتُ كما أَمَرني رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَخْلَفَ اللَّهُ لي خَيْراً منْهُ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه مسلم.

ژ وێ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە بەندەیەك بەلایەك [ئاتافەك] ب سەری بهێت، بێژیت: ب راستی ئەم هەر ییێت خودێینە [ئانکوو ئەم بەندەییێت وینە]، و هەر دێ ب بال ویڤە زڤڕین، یاخودێ بەلایا من خێر بۆ من بنڤیسە، و باشتر بۆ من ل جهی بدانە.

922- وعن أَبي موسى رضي اللَّه عنه أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِذا ماتَ وَلدُ العبْدِ قال اللَّهُ تعالى لملائِكَتِهِ: قَبضْتُم وَلدَ عَبْدِي ؟ فيقولُونَ: نعَم، فيقولُ: قَبَضتُم ثمَرَةَ فُؤَادِهِ؟ فيقولونَ: نَعم. فَيَقُولُ: فَمَاذَا قال عبْدِي ؟ فيقُولُونَ: حمِدكَ واسْتَرْجعَ، فيقولُ اللَّهُ تعالى: ابْنُوا لعبدِي بَيتاً في الجَنَّة، وَسَمُّوهُ بيتَ الحمدِ» رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبی موسای ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زارۆکێ بەندەیی مر، خودێ دێ بێژتە ملیاکەتێت خۆ: هەوە روحا زارۆکێ بەندەیێ من کێشا؟ دێ بێژن: بەلێ، دێ بێژیت: هەوە جەگەرا دلێ وی کێشا، دێ بێژن: بەلێ، دێ بێژیت: بەندەیێ من چ گۆت؟ دێ بێژن: حەمدا تە کر و گۆت: ب راستی ئەم هەر ییێت خودێینە، و هەر دێ ب بال ویڤە زڤڕین، خودایێ مەزن دێ بێژیت: مالەکێ د بەحەشتێدا بۆ بەندەیێ من ئاڤاکەن، و بێژنێ مالا حەمدێ و شوکرێ.

923- وعن أَبي هُريرةَ رضي اللَّهُ عنه أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: يقُولُ اللَّهُ تعالى: ما لعَبْدِي المؤْمِن عِنْدي جزَاءٌ إِذا قَبَضْتُ صَفيَّه مِنْ أَهْلِ الدُّنْيَا، ثُمَّ احْتَسَبهُ، إِلاَّ الجَنَّةَ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: "خودایێ مەزن دبێژیت: چو خەلات بۆ بەندەیێ من یێ خودان باوەری ل دەف من نینن، هەکە من جانێ خۆشتڤییێ وی ژ خەلکێ دنیایێ (ئانکو بچویکێ وی) کێشا، و پاشی سەبرا خۆ بکێشیت، و ب قەدەرا خودێ یێ رازی بیت ژ بلی بەحەشتێ.

924- وعن أُسامةَ بنِ زيدٍ رضي اللَّه عنهما قال: أَرْسَلَتْ إِحْدى بَناتِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِلَيهِ تَدْعُوهُ وتُخْبِرُهُ أَنَّ صبيًّا لهَا أَوْ ابْناً في الموتِ فقال للرَّسول: « ارْجِعْ إِلَيْهَا، فَأَخْبِرْهَا أَنَّ للَّهِ تعالى مَا أَخذَ ولَهُ ما أعطى، وَكُلُّ شَيْء عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُسَمًّى، فَمُرْهَا، فلْتَصْبِرْ ولْتَحْتسِبْ » وذكر تمام الحديث، متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی ئوسامەیێ کورێ زەیدی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: ئێک ژ کچێت پێغەمبەری ﷺ هنارت داخوازکەت و بێژتێ بچویکەکێ وێ یان کورەکێ وێ یێ ل بەر مرنێ،

گۆته قاسدی: بزڤرەڤە دەف و بێژێ: ب راستی هەر یێ خودێیە یێ وەرگرت و یێ دا، و هەمی تشتان ل دەف وی وەختێ خۆ یێ دیارکری یێ هەی.

153- باب جواز البكاء على الميت بغير ندب ولا نياحة

بابەتێ دورستیا گری ل سەر مری بێ دیارەکرنا ساخلەتێت وی ب پێ گۆتنێ

أما النياحة فحرام ، وسيأتي فيها باب كتاب النهي إن شاء الله تعالى . وأما البكاء فجاءت أحاديث بالنهي عنه ، وأن الميت يعذب ببكاء أهله . وهي متأولة محمولة على من أوصى به ، والنهي إنما هو عن البكاء الذي فيه ندب أو نياحة . والدليل على جواز البكاء بغير ندب ولا نياحة أحاديث كثيرة . منها :

ئەڤە و پێ گۆتن ب دەنگێ بلند یا حەرامە و نەیا دورستە، و بابەتەك ل سەر ب ئانەهیا خودێ دێ د کتێبا نەهیکرنێدا هێت، ئەڤە و ب گریێ حەدیس ب نەدورستی و نەهیکرنا وێ یێت هاتین و مری ب گریا مرۆڤێت خۆ دهێتە ئیزادان، ئەڤە یا راڤەکریە و ل سەر هندێیە هەکە وی وەسیەت ب گریکرنێ کربیت، و نەهی ژ وی گریە یێ دەنگ بلندی و پێ گۆتن تێدا بیت، و دەلیل و بەلگە ل سەر دورستیا گریێ بێ پێ گۆتن و دەنگ بلندی گەلەکن. ژ وان:

925- عن ابنِ عُمرَ رضي الله عنهما أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عاد سَعْدَ بنَ عُبَادَةَ، وَمَعَهُ عبْدُ الرَّحمنِ بنُ عَوفٍ، وسعْدُ بْنُ أَبي وَقَّاصٍ، وعبْدُ اللَّهِ بن مَسْعُودٍ رضي الله عنهم، فَبكى رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فلمَّا رَأَى القوْمُ بُكاءَ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بَكَوْا، فقال: « أَلا تَسْمعُونَ ؟ إِنَّ اللَّه لا يُعَذِّبُ بِدمْعِ العَيْنِ، وَلا بِحُزْنِ القَلْبِ، وَلكِنْ يُعَذّبُ بِهذاَ أَوْ يَرْحَمُ » وَأَشَارَ إِلى لِسَانِهِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرا سەعدێ کورێ عوبادەی دا و عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفی و سەعدێ کورێ ئەبی وەقاسی و عەبدولرەحمانێ کورێ مەسعودی دگەل بوون، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرە گری، ڤێجا دەمێ وان گریا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتی، ئەو ژی گریان، ئینا گۆت: هەوە گولێ هەیە؟ ب راستی خودێ نە ب رۆندکا چاڤی ئیزا ددەت و نە ب خەمگینیا دلی، بەلێ ب ڤی یان ئیزا ددەت یان دلۆڤانیێ دبەت. و ئیشارەت کرە ئەزمانێ خۆ.

926- وعن أُسَامة بنِ زَيْدٍ رضي الله عنهما أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رُفِعَ إِلَيهِ ابْنُ ابْنَتِهِ وَهُوَ في المَوْتِ، فَفَاضَتْ عَيْنا رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال له سعدٌ: مَا هذا يا رسولَ اللَّهِ ؟، قال: « هَذِهِ رحمةٌ جَعَلها اللَّهُ تَعالى في قلوبِ عبادِهِ، وَإِنما يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عبَادِهِ الرُّحَمَاءَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئوسامەیێ کورێ زەیدی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: کورێ کچا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرڤە هاتە بلندکرن، ئینا چاڤێت وی تژی رۆندك بوون، سەعدی گۆتێ: ئەی پێغەمبەرێ خودێ ئەڤە چییە؟ گۆت: "ئەڤە رەحمەتە خودێ دکەتە د دلێت بەندەیێت خۆدا، و خودێ بەس دێ رەحمێ ب وان عەبدێت خۆ بەت یێت ب رەحم.

927- وعن أَنسٍ رضيَ اللَّهُ عنه أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَلَ عَلى ابْنه إِبَراهِيمَ رضيَ اللَّهُ عنْه وَهُوَ يَجودُ بَنفسِه فَجعلتْ عَيْنا رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تَذْرِفَانِ. فقال له عبدُ الرَّحمن بنُ عوفٍ:

وأَنت يا رسولَ الله ؟، فقال: « يا ابْنَ عوْفٍ إِنَّها رَحْمةٌ » ثُمَّ أَتْبَعَها بأُخْرَى، فقال: « إِنَّ الْعَيْنَ تَدْمَعُ والقَلْب يَحْزَنُ، وَلا نَقُولُ إلا ما يُرضي رَبَّنا وَإِنَّا لِفِرَاقِكَ يا إِبْرَاهيمُ لمحْزُونُونَ ».

رواه البخاري، وروى مُسلمٌ بعضَه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ دەف کورێ خۆ ئیبراهیمی ﷺ، و وی روحا خۆ دکێشا رۆندك د چاڤێت پێغەمبەرێ خودێدا ﷺ هاتنە خوارێ، عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفی گۆتێ: و تو ژی یا پێغەمبەرێ خودێ؟ ئینا گۆت: ئەو رۆندکێت دلۆڤانییێنە یا کورێ عەوفی، پاشی دویڤرا گۆت: ب راستی چاڤ رۆندکان دکەن، و دل ب خەم دکەڤیت، و ئەم چو نابێژین ئەو نەبیت یا خودایێ مە پێ رازی، و ب راستی ئەم بۆ چۆنا تە یێت ب خەمین.

والأَحاديث في الباب كثيرة في الصحيح مشهورة، والله أعلم.

و حەدیس د ڤی بابەتیدا ژ حەدیسێت دورست گەلەکن و د ئاشکرانە و خودێ چێتر دزانیت.

154- باب الكف عما يرى في الميت من مكروه

بابەنێ نەگۆتنا تشتێ ل جەنازەی دهێتە دیتن

928- عن أَبي رافعٍ أَسْلم مولى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ غَسَّل ميِّتاً فَكَتَمَ عَلَيْه، غَفَرَ اللهُ له أَرْبعِينَ مرَّةً » رواه الحاكم وقال: صحيح على شرط مسلم.

و ژ ئەبی رافعی، ئەسلەمی، ئازاکریێ پێغەمبەرێ حودێ ﷺ، ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ مریەکێ بشۆت، و لێ بڤەشێریت (ئانکو تشتێ لێ ببینیت ژ عەیبەکا لەشی یان زەراتیەکێ یان رەشاتیەکێ یان هەر گوهرینەکا هەبیت) خودێ چل جاران گونەهێت وی دێ بۆ ژێبەت.

155- باب الصلاة على الميت وتشييعه وحضور دفنه وكراهة اتباع النساء الجنائز

بابەتێ نڤێژکرنێ ل سەر مری و برنا وی بۆ گۆڕستانێ و بەرهەڤبوون د ڤەشارتنا ویدا و نەباشی و پشکداریا ژنان د برنا مریدا

قد سبق فضل التشييع

خێرا برنا مری بۆ گۆڕستانێ بۆری

929- عن أَبي هُريرةَ رضيَ اللهُ عنه قال: قال رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ شَهِدَ الجنَازَةَ حَتَّى يُصَلَّي عَلَيها فَلَهُ قِيرَاطٌ، وَمَنْ شَهدَهَا حَتَّى تُدْفَنَ فَلَهُ قِيراطَانِ » قيلَ وما القيراطَانِ ؟ قال: « مِثْلُ الجَبَلَيْنِ العَظِيمَيْنِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دگەل جەنازەی بەرهەڤ ببیت هەتا نڤێژێ ل سەر دکەن، قیراتەکێ خێران بۆ ویيە، و یێ دگەل بیت هەتا ڤەدشێرن دوو قیراتێت خێران بۆ ویيە، گۆتن دوو قیرات چەندن؟ گۆت: هندی دوو چیایێت مەزنن.

930- وعنه أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « من اتَّبعَ جَنَازَةَ مُسْلمٍ إيمَاناً واحْتِسَاباً، وَكَانَ مَعَهُ حَتَّى يُصَلَّي عَلَيها ويَفْرُغَ من دَفنِها، فَإِنَّهُ يَرْجعُ مِنَ الأَجرِ بقِيراطَين كُلُّ قيرَاط مِثلُ أُحُدٍ، ومَنْ صَلَّى عَلَيهَا، ثم رَجَعَ قبل أَن تُدْفَنَ، فَإِنَّهُ يرجعُ بقِيرَاط » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دگەل جەنازەکێ بچیت ب باوەر ب خێرا چۆنێ و دا بگەهیتە وێ خێرێ و دگەل بیت هەتا نڤێژێ ل سەر دکەن و گۆڕکرنا وی ب دویماهیک دئێت، ئەو دێ ب دوو قیراتێت خێران زڤریت و هەر قیراتەك هندی چیایێ ئوحودێیە، و یێ نڤێژێ ل سەر بکەت، و پاشی بزڤریت، ئەو دێ ب قیراتەکێ خێران زڤریت.

931- وعن أُمِّ عطِيَّةَ رضي الله عنها قَالَتْ: نُهينَا عنِ اتِّبَاعِ الجَنائز، وَلَم يُعزَمْ عَلَيْنَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئوم عەتییە ﵂، گۆت: نەهیا مە ل چۆنا دگەل جنازەیان یا هاتیەکرن و تونەدی ل ڤێ نەهیێ نەهاتە کرن.

« ومعناه » ولَمْ يُشدَّد في النَّهي كما يُشدَّدُ في المحَرَّمَات.

156- باب استحباب تكثُّر المصلين على الجنازة وجعل صفوفهم ثلاثة فأكثر

بابەتێ باشدانانا زێدەکرنا نڤێژکەران ل سەر جەنازەی و ڕێزێت وان ببنە سێ و پتر

932- عَنْ عائشةَ رضي اللَّهُ عنها قَالَتْ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: ما مِنْ ميِّتٍ يُصلِّي عليهِ أُمَّةٌ مِنَ المسْلِمِينَ يبلُغُونَ مئة كُلُّهُم يشْفَعُونَ له إلا شُفِّعُوا فيه » رواه مسلم.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە مریەکێ کۆمەك ژ موسلمانان نڤێژێ ل سەر بکەن بگەهنە سەد مرۆڤان، هەمی بەرەڤانیێ بۆ بکەن هەکە بەرەڤانیا وان نەهێتە قەبویلکرن.

933- وعن ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما قال: سَمِعْتُ رَسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُول: « مَا مِنْ رَجُلٍ مُسْلمٍ يَمُوتُ، فَيقومُ عَلَى جَنَازتِهِ أَرْبَعونَ رَجُلا لا يُشرِكُونَ بالله شَيئاً إلاَّ شَفَّعَهُمْ اللَّهُ فيهِ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە موسلمانەك بمریت و چل موسلمان ییێت چو هەڤپشک و شریکان بۆ خودێ چێنەکەن رابن نڤێژێ ل سەر جەنازێ وی بکەن هەکە خودێ وی نەدەتە بەر مەهدەر و بەرەڤانیا وان.

934- وعن مَرْثَدِ بن عبدِ الله اليَزَنِيّ قال: كانَ مالكُ بنُ هُبَيْرَةَ رضي الله عنه إذا صلَّى عَلى الجَنَازَةِ، فَتَقَالَّ النَّاسَ عَليها، جزَّأَهُمْ عَلَيْهَا ثَلاثَةَ أَجْزَاءٍ ثم قال: قالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ صَلَّى عليهِ ثَلاثَةُ صُفُوف، فَقَدْ أَوْجَبَ ».

رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ مەرسەدێ کورێ عەبدوللایێ یەزنی گۆت: مالکێ کورێ هەبیرە ﵂، هەکە نڤێژ ل سەر جەنازەکێ کربا و کێم خەلک هاتبان، دکرنە سێ پشک، پاشی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر موسلمانەکێ سێ ڕێز نڤێژێ ل سەر بکەن، ب راستی خودێ بەحەشت (یان ژێبرنا گونەهێت وی) بۆ وی واجب کر.

157- باب ما يقرأ في صلاة الجنازة

بابەتێ کا چ دێ د نڤێژا جەنازەیدا هێتە خواندن

يكبر أربع تكبيرات . يتعوذ بعد الأولى ثم يقرأ فاتحة الكتاب ، ثم يكبر الثانية ، ثم يصلي على النبي ﷺ فيقول : اللهم صل على مُحَمَّد وعلى آل مُحَمَّد . والأفضل أن يتممه بقوله : كما صليت على إبراهيم إلى قوله حميد مجيد ، ولا يفعل ما يفعله كثير من العوام من قولهم : * (إِنَّ اللَّهَ وَمَلائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ) (الأحزاب: من الآية56)) * فإنه لا تصح صلاته إذا اقتصر عليه ، ثم يكبر الثالثة ويدعو للميت وللمسلمين بما سنذكره من الأحاديث إن شاء الله تعالى ، ثم يكبر الرابعة ويدعو . ومن أحسنه : اللهم لا تحرمنا أجره ، ولا تفتنا بعده ، واغفر لنا وله . والمختار أنه يطول الدعاء في الرابعة خلاف ما يعتاده أكثر الناس ، لحديث ابن أبي أوفى الذي سنذكره إن شاء الله تعالى (انظر الحديث رقم 937) فأما الأدعية المأثورة بعد التكبيرة الثالثة فمنها:

چار تەکبیران دێ کەت، پشتی یا ئێکێ دێ خۆپاراستنێ کەت (ئانکو دێ بێژیت . اعوذ بالله من الشيطان الرجيم . پاشی دێ فاتحێ خوینیت، پاشی دێ تەکبیرا دوویێ کەت، پاشی دێ سەلەواتان دەتە سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دێ بێژیت: اللهم صل على مُحَمَّد وعلى آل مُحَمَّد ، و یاباشتر ئەوە ئاخفتنا خۆ تمام کەت: كما صليت على إبراهيم وعلى آل ابراهيم وبارك على مُحَمَّد وعلى آل مُحَمَّد كما باركت على ابراهيم وعلى آل ابراهيم في العالمين انك حميد مجيد. و وێ نەکەت یا گەلەك خەلکێ عادی دبێژیت: * (إِنَّ اللَّهَ وَمَلائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ) ب راستی نڤێژا وی نەیا دورستە یێ ڤێ ب تنێ بێژیت، پاشی دێ تەکبیرا سێیێ کەت: و دوعا دێ بۆ مری و موسلمانان کەت، ب وان دوعایا ییێت ب ئانەهیا خودێ دێ د حەدیساندا ئینم، پاشی دێ تەکبیرا چارێ کەت و دوعا کەت، و یا ژ هەمیان باشتر: یا خودێ مە ژ خێرا وی بێبار نەکە، و مە پشتی وی سەردا نەبە، و گونەهێت مە و ییێت وی ژێ ببە، و یا باشتر دوعا د تەکبیرا چارێدا دریژ بکەت، نەوەکی هندەك خەلک فێر بووی، ژ بەر حەدیسا کورێ ئەبی ئەوفای یا ئەم ب ئانەهیا خودێ دێ ئینین (بنێرە حەدیسا ژمارە: 937) ئەڤە و دوعاییێت ڤەگوهاستی پشتی تەکبیرا سێیێ ئەڤەنە، ژ وان:

935- عن أبي عبدِ الرحمنِ عوفِ بن مالكٍ رضي الله عنه قال: صلَّى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى جَنَازَةٍ، فَحَفِظْتُ مِنْ دُعائِهِ وَهُو يَقُولُ: « اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، وارْحَمْهُ، وعافِهِ، واعْفُ عنْهُ، وَأَكرِمْ نزُلَهُ، وَوسِّعْ مُدْخَلَهُ واغْسِلْهُ بِالماءِ والثَّلْجِ والْبرَدِ، ونَقِّه منَ الخَطَايَا، كما نَقَّيْتَ الثَّوب الأبْيَضَ منَ الدَّنَس، وَأَبْدِلْهُ دارا خيراً مِنْ دَارِه، وَأَهْلاً خَيّراً منْ أهْلِهِ، وزَوْجاً خَيْراً منْ زَوْجِهِ، وأدْخِلْه الجنَّةَ، وَأَعِذْه منْ عَذَابِ القَبْرِ، وَمِنْ عَذَابِ النَّار » حَتَّى تَمَنَّيْتُ أَنْ أَكُونَ أنَا ذلكَ المَيِّتَ. رواه مسلم.

ژ عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفێ کورێ مالکی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ ل سەر جەنازەکێ کر من ژ دوعایا وی ژبەرکر دگۆت: یا خودێ گونەهێت وی ژێ ببە، و دلۆڤانیێ پێ ببە، و د گۆریدا سلامەت کە، و ئازا بکە، و بارا وی ل بەحەشتێ خۆش و پیرۆز بکە، و بارا وی ل بەحەشتێ بەرفرەه و دلخۆش بکە، و گونەهێت وی ب ئاڤێ و بەفرێ و تەرگێ بشۆ، و وی ژ گونەهان پاقژ بکە هەروەکی تە جلکێ سپی ژ قرێژێ پاقژ کری، و خانیەکێ ژ خانیێ

وی چێتر بۆ بەدەل ڤەکە، و کەس و کارەکێ ژ کەس وکارێ وی چێتر و خێزانەکا ژ خێزانا وی چێتر، و ببە بەحەشتێ و وی ژ ئیزایا گۆرِی و ژ ئیزایا ئاگری بپارێزە.

936- وعن أبي هُريرة وأبي قَتَادَةَ، وأبي إبْرَاهيمَ الأشْهَليَّ عنْ أبيه، وأبوه صَحَابيٌّ رضي الله عنهم، عَنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنَّه صلَّى عَلى جَنَازَة فقال: « اللَّهم اغفر لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنا، وَصَغيرنا وَكَبيرِنَا، وذَكَرِنَا وَأُنْثَانَا، وشَاهِدِنا وَغائِبنَا. اللَّهُمَّ منْ أَحْيَيْتَه منَّا فأَحْيِه على الإسْلامِ، وَمَنْ توَفَّيْتَه منَّا فَتَوَفَّهُ عَلى الإيمانِ، اللَّهُمَّ لا تَحْرِمْنا أَجْرَهُ، وَلا تَفْتِنَّا بَعْدَهُ » رواه الترمذي من رواية أبي هُرَيْرةَ والأشهَليِّ، ورواه أبو داود من رواية أبي هريرة وأبي قَتَادَةَ. قال الحاكم: حديث أبي هريرة صَحيحٌ على شَرْطِ البُخاريِّ ومُسْلِمٍ، قال الترْمِذي قال البخاريُّ: أَصحُّ رواياتِ هذا الحديث روايةُ الأَشْهَليِّ. قال البخاري: وَأَصَحُّ شيء في هذا الباب حديث عوْفِ بن مالكٍ.

و ژ ئەبی هورەیرە و ئەبی قەتادەی و ئەبی ئیبراهیمێ ئەشهەلی ژ بابێ خۆ و بابێ وی سەحابی بوو خودێ ژ هەمیان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ ل سەر جەنازەکێ کر و گۆت: یا خودێ گونەهێت ساخێت مە و مرییت مە ژێ ببە، و ییت بچویکێت مە و ییت مەزنێت مە، و ییت زەلامێت مە و ییت ژنێت مە، و ییت حازرێت مە و ییت نەحازرێت مە، یا خودێ یێ ژ مە تە هێلا ساخ ل سەر ئیسلامێ بهێلە ساخ و یێ ژ مە تە مراند ل سەر باوەری و ئیمانێ بمرینە یا خودێ مە ژ خێرا وی بێبار نەکە، و مە پشتی وی سەردا نەبە.

937- وعن أبي هُرَيْرَةَ رَضِي اللَّهُ عَنْهُ قال: سمعتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إذ صَلَّيْتُم عَلى الميِّت، فأَخْلِصُوا لهُ الدُّعاءَ » رواه أبوداود.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە هەوە نڤێژ ل سەر مری کر ژ دل دوعا بۆ بکەن.

938- وعَنْهُ عَنِ النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في الصَّلاةِ عَلى الجَنَازَة: « اللَّهُمَّ أَنْت ربُّهَا، وَأَنْتَ خَلَقْتَها، وأَنْتَ هَديْتَهَا للإسلامِ، وَأَنْتَ قَبَضْتَ رُوحَهَا، وَأَنْتَ أَعْلمُ بِسِرِّها وَعَلانيتِها، جئْنَاكَ شُفعاءَ لَهُ فاغفِرْ لهُ ». رواه أبو داود.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د نڤێژا جەنازەیدا گۆت: یا خودێ تو خودانێ وێی و تە یێ دای و تە بۆ موسلمانەتیێ یێ راستەرێکری و تە جانێ وێ یێ کێشای، و تو ب نهێنی و ئاشکراییا وێ ب ئاگەهتری، ئەم ییت هاتینە دەف تە بەرەڤانیێ بۆ بکەین ڤێجا گونەهێت وی ژێ ببە.

939- وعن واثِلة بنِ الأسقعِ رضيَ الله عنه قال: صَلَّى بِنَا رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى رجُلٍ مِنَ المسْلِمينَ، فسمعته يقولُ: « اللَّهُمَّ إنَّ فُلانَ ابْنَ فُلان في ذِمَّتِكَ وحَبلَ بجوارك، فَقِهِ فِتْنَةَ القَبْرِ، وَعَذَابَ النَّارِ، وَأَنْتَ أَهْلُ الوَفاءِ والحَمْدِ، اللَّهُمَّ فاغفِرْ لهُ وَارْحَمْهُ، إنكَ أَنْتَ الغَفُور الرَّحيمُ » رواه أبو داود.

و ژ واسیلەیێ کورێ ئەسقەعی رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ ل سەر زەلامەکێ ژ موسلمانان کر من گولێ بوو دگۆت: یا خودێ بێڤان کورێ بێڤانی یێ ل بن ئێمنیا تە و هاتە بن پارێزیا تە، ڤێجا ژ ئیزایا قەبری و ژ ئیزایا ئاگری بپارێزە، و توی خودانێ وەفادارییێ

و حەمد و شوکرێ، یا خودێ گونەهێت وی ژێ ببە و دلۆڤانیێ پێ ببە ب راستی هەر توی گونەه ژێبەرێ دلۆڤان.

940- وعن عبد اللَّه بنِ أبي أوْفى رضي اللَّه عنهما أَنَّهُ كبَّر على جَنَازَةِ ابْنَةٍ لَهُ أَرْبَعَ تَكْبِيراتٍ، فَقَامَ بَعْدَ الرَّابِعَةِ كَقَدْرِ مَا بَيْنَ التَّكْبِيرتيْن يَسْتَغفِرُ لهَا وَيَدْعُو، ثُمَّ قال: كَانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَصْنَعُ هكذَا وفي رواية: « كَبَّرَ أَرْبعاً فمكث سَاعةً حتَّى ظَنَنْتُ أَنَّهُ سيُكَبِّرُ خَمْساً، ثُمَّ سلَّمَ عنْ يمِينهِ وَعَنْ شِمالِهِ، فَلَمَّا انْصَرَف قُلْنا لَهُ: مَا هذا ؟ فقال: إنِّي لا أزيدُكُمْ عَلى مَا رَأَيْتُ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَصْنَعُ، أوْ: هكذا صَنعَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه الحاكم وقال: حديث صحيح.

و ژ ئەبی عەبدوللایێ کورێ ئەبی ئەوفای، خودێ ژ هەردویان رازی بیت وی نقێژ ل سەر کچەکا خۆ کر چار تەکبیر کرن، پشتی تەکبیرا چارێ ما هندی د مابەینا هەردوو تەکبیراندا مای، دوعا گونەه ژێبرنێ بۆ دکر، پاشی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هۆسا دکر، و د ریوایەتەکا دیدا: چار تەکبیر کرن و دەمەکێ ما هەتا من هزر کری دێ پێنج تەکبیران کەت، پاشی سلاڤا رەخێ خۆ یێ راستێ و یێ چەپێ ڤەدا، دەمێ خلاس بووی مە گۆتێ ئەڤە چ بوو؟ گۆت: ب راستی ئەز چو ژ سەر یا من ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دکر ل هەوە زێدە ناکەم، یان هۆسا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یاکری.

158- باب الإسراع بالجنازة

بابەتێ لەزێکرن ل جەنازەی

941- عن أبي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّهُ عنه عَن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَسْرِعُوا بِالجَنَازَةِ، فَإِنْ تَكُ صَالِحَةً، فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونها إلَيْهِ، وَإِنْ تَك سِوَى ذلِكَ، فَشَرٌّ تَضَعُونَهُ عَنْ رِقَابِكُمْ » متفقٌ عليه.وفي روايةٍ لمسْلِمٍ: « فَخَيْرٌ تُقَدِّمُونَهَا عَلَيْه ».

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: لەزێ ل جەنازەی بکەن هەکە یا باش بیت باشیە هوین پێشکێشی وێ دکەن، و هەکە نە یا وەسا بیت، خرابیەکە هوین ژ سەر ملێت خۆ رادکەن. و د ریوایەتەکا موسلمیدا: باشیەکە هوین دبەنێ.

942- وعن أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضي اللَّه عنه قَالَ. كَانَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إذا وُضِعَتِ الجِنَازَةُ، فَاحْتَملَهَا الرِّجَالُ عَلى أَعنَاقِهِمْ، فَإِنْ كَانتْ صَالحةً، قالتْ: قَدِّمُوني، وَإِنْ كَانَتْ غَيْرَ صَالِحَةٍ، قَالَتْ لأَهْلِهَا: يَاوَيْلَهَا أَيْنَ تَذْهَبُونَ بِهَا، يَسْمَعُ صَوْتَهَا كُلُّ شَيْءٍ إلاَّ الإنسانَ، وَلَوْ سَمِعَ الإنْسَانُ، لَصَعِقَ » رواه البخاري.

ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەمێ تەرم هاتە دانان، یان دەمێ خەلک یان زەلامان ل ستۆیێت خۆ هەلدگرن، هەکە یێ باش بیت دێ بێژیت: من ببەن من ببەن، و هەکە یێ خراب بیت، دێ بێژیت: وەی خۆلی ب سەرێ (مەخسەد پێ تەرمە) دێ کیڤە بەن؟ هەمی تشت دەنگێ وی گولێ دبن، مرۆڤ نەبیت، و هەکە گولێ ببیت (ژ ترساندا) دێ مریت.

159- باب تعجيل قضاء الدين عن الميت والمبادرة إلى تجهيزه إلا أن يموت فجأة فيترك حتى يتيقن موته

بابەتێ لەزێکرنا دەیندانێ پێش مریڤە و لەزکرنا دورستکرنا وی ژبلی کو دەملدەست بمریت دێ هێتە هێلان هەتا مرنا وی مسۆگەر دبیت

943- عن أَبي هريرة رضي الله عنه، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « نَفْسُ المؤْمِنِ مُعَلَّقَةٌ بِدَيْنِهِ حَتَّى يُقْضَي عَنْهُ ». رواه الترمذي وقال: حديث حسنٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: روحا خودان باوەری ژ بەر دەینێ خۆ یا ئاسێکریە هەتا پێشڤە دهێتە دان.

944- وعن حُصَيْنِ بن وحْوَحٍ رضي اللَّهُ عنه أَنْ طَلْحَةَ بنَ الْبُرَاءِ بن عازب رضِي اللَّه عنْهما مَرِض، فَأَتَاهُ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَعُودُهُ فَقَالَ: إنّي لا أُرَى طَلْحةَ إلاَّ قدْ حَدَثَ فِيهِ المِوْتُ فَآذِنُوني بِهِ وَعَجِّلُوا بِهِ، فَإِنَّهُ لا يَنْبَغِي لجِيفَةِ مُسْلِمٍ أنْ تُحْبَسَ بَيْنَ ظَهْرَانَيْ أَهْلِهِ ». رواه أبو داود.

و ژ حوسەینێ کورێ وەحوەحی ﵁ گۆت: تەلحەیێ کورێ بەرائێ کورێ عازبی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت نەساخ بوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات سەرا بدەت و گۆت: ب راستی ئەز تەلحەی دبینم یێ مریە، ڤێجا هەکە مر من پێ ئاگەهدارکەن، و لەزێ لێ بکەن، ب راستی نەدورستە بۆ تەرمێ موسلمانی بمینیتە ناف مرۆڤێت خۆدا.

160- باب الموعظة عند القبر

بابەتێ شیرەتکرنێ ل سەر گۆڕی

945- عن عليٍّ رَضِيَ اللَّهُ عنه قال: كُنَّا في جنَازَةٍ في بَقِيع الْغَرْقَد فَأَتَانَا رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقَعَدَ، وقعدْنَا حَوْلَهُ وَمَعَهُ مِخْصَرَةٌ فَنَكَسَ وَجَعَلَ يَنْكُتُ بِمِخْصَرَتِهِ، ثم قال: ما مِنكُمْ مِنْ أَحَدٍ إلاَّ وَقَدْ كُتِبَ مقْعَدُهُ مِنَ النَّارِ ومَقْعَدُهُ مِنَ الجنَّة » فقالوا: يا رَسُولَ اللَّهِ أَفَلاَ نَتَّكِلُ على كتابنَا ؟ فقال: « اعْمَلُوا، فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ » وذكَر تمامَ الحديث، متفقٌ عليه.

ژ عەلی ﵁ گۆت: ئەم گەل جەنازەکێ بووین ل گۆڕستانا بەقیعا غەرقەدێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف مە، روینشتە خوار و ئەم دۆرمەندۆری وی روینشتینە خوار، و دارەکێ سەرێ وی یێ خوار دگەل بوو، سەرێ خۆ نزم کر و دەست هاڤێتێ دارێ خۆ ل ئەردیدا، پاشی گۆت: نینە ئێک ژ هەوە هەکە جهێ وی ل جەهنەمێ و جهێ وی ل بەحەشتێ نەهاتبیتە نڤیسین. گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ پا ئەم خۆ ب هیڤیا نڤیسانا خۆڤە نەهێلین؟ گۆت: کار بکەن هەر ئێک ژ هەوە یێ فەرسەت داییە بۆ وی تشتێ بۆ هاتیە چێکرن.

161- باب الدعاء للميت بعد دفنه والقعود عند قبره ساعة للدُّعاء له والاستغفار والقراءة

بابەتێ دوعاکرنێ بۆ مری پشتی ڤەشارتنا وی و روینشتنێ دەمەکێ ل سەر گۆڕێ وی بۆ دوعاکرنێ بۆ وی گونەه ژێبرن خواستنێ و خواندنێ

946- عن أبي عَمْرو وقيل: أبو عبد الله، وقيل: أبو لَيْلى عُثْمَانُ بن عَفَّانَ رضي الله عنه قال: كانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا فرَغَ من دفن المَيِّتِ وقَفَ علَيهِ، وقال: «استغفِرُوا لأخِيكُم وسَلُوا لَهُ التَّثبيتَ فإنَّهُ الآن يُسأَلُ ».رواه أبو داود.

ژ ئەبی عەمری، و دبێژن ئەبو عەبدوللایی و دبێژن ئەبو لەیلا، عوسمانێ کورێ عەففانی ﷺ، گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ ڤەشارتنا مری دویماهیک دهات ل سەر دراوەستیا و دگۆت: داخوازا گونەهە ژێبرنێ بۆ برایێ خۆ بکەن و دوعا خۆراگرتنێ بۆ بکەن ب راستی ڤێ گاڤێ پسیارا ژێ دهێتەکرن.

947- وعن عمرو بن العاص رضي الله عنه قال: إذا دفنتمُوني، فأقيموا حَوْل قَبرِي قَدْرَ ما تُنحَرُ جَزُورٌ، ويُقَسَّمُ لحْمُها حَتى أَسْتَأنِسَ بِكم، وأَعْلم ماذا أُرَاجِعُ بِهِ رُسُلَ رَبِّي. رواه مسلم. وقد سبق بطوله.

و ژ عەمرێ کورێ عاسی ﷺ گۆت: هەکە هەوە ئەز ڤەشارتم ل دۆر گۆڕێ من بمینن تەمەت ڤەکوشتنا حێشتران و گۆشتێ وان دئێتە لێکڤەکرن دا سەبرێ من بهێت و دا بزانم دێ چاوە بەرسڤا قاسدێت خودایێ خۆ دەم (مەخسەد پێ نەکیر و مونکیرن).

قال الشَّافِعِيُّ رَحِمهُ اللَّه: ويُسْتَحَبُّ أن يُقرَأَ عِنْدَهُ شيءٌ مِنَ القُرآنِ، وَإن خَتَمُوا القُرآن عِنْدهُ كانَ حَسناً .

شافعی خودێ دلۆڤانیێ پێ ببەت گۆت: یا باشە تشتەك ژ قورئانێ ل دەف بێتە خواندن، و هەکە قورئان هەمی ل دەف بێتە خواندن باشە.

162- باب الصدقة عن الميت والدعاء له

بابەتێ دانا سەدەقەیان پێش مریڤە و دوعاکرنێ بۆ وی

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْأِيمَانِ) (الحشر: من الآية10) * **و ئەوێت د دویڤ وانرا هاتین دبێژن: خودێ وۆ گونەهێت مە و برایێت مە یێت بەری مە باوەری ئینایین ژێ ببە.**

948- وعَنْ عائِشَةَ رَضيَ اللَّهُ عَنْهَا أَنَّ رَجُلاً قال للنَّبِيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إنَّ أُمِّي افتُلتَتْ نَفْسُهَا وَأُرَاهَا لو تَكَلَّمَتْ، تَصَدَّقَتْ، فَهَل لهَا من أَجْرٌ إن تصَدَّقْتُ عَنْهَا ؟ قال: « نَعَمْ ». متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: زەلامەکێ گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: ب راستی دایکا من دەملدەست روحا خۆ ژ دەستدا و ئەز هزر دکەم هەکە ئاخفتبا دا خێرەکێ دەت، هەکە ئەز پێش وێڤە خێرێ بدەم خێر دێ گەهیتێ؟ گۆت: بەلێ.

949- وعن أبي هُرَيْرَةَ رَضيَ اللَّه عَنْهُ أنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا مَاتَ الإنسَانُ انقطَعَ عمَلُهُ إلاَّ مِنْ ثَلاثٍ: صَدقَةٍ جاريَةٍ، أَوْ عِلم يُنْتَفَعُ بِهِ، أَوْ وَلَدٍ صَالح يَدعُو له » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە مرۆڤ مر کار و کریارێت وی دهێنە برین سێ تێ نەبن: مرۆڤێت وی و مالێ وی و کار و کریارێت وی، دوو دزڤرن و ئێک دمینیت، مرۆڤێت وی و مالێ وی دێ زڤرن و کار و کریارێت وی دێ مینن.

163- باب ثناء الناس على الميت

بابەتێ مەدحکرنا خەلکی بۆ مری

950- عن أَنسٍ رضي اللَّه عنه قال: مرُّوا بجَنَازَةٍ، فَأَثنَوا عَلَيْهَا خَيراً فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وَجَبَتْ »، ثم مرُّوا بِأُخْرَى، فَأَثنَوْا عليها شَرّاً، فَقَال النّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وَجبَتْ » فَقَال عُمرُ ابنُ الخَطَّاب رَضِيَ اللَّه عَنْهُ: ما وجبَتْ ؟ قَالَ: « هذا أَثنَيتُمْ عليْهِ خَيراً، فَوَجبتْ لَهُ الجَنَّةُ، وهذا أَثنَيتُم عليه شرّاً، فَوَجبتْ لَهُ النَّارُ، أنتُم شُهَداءُ اللَّهِ في الأرضِ». متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: ل بەر جەنازەکێرا بۆرین ب باشی بەحسێ وی کرن ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: واجب بوو، پاشی ل بەر ئێکێ دیرا بۆرین ب خرابی بەحسێ وی کرن ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: واجب بوو، ئینا عومەرێ کورێ خەتتابی ﷺ گۆت: چ تشت واجب بوو؟ گۆت: ئەڤە هەوە ب باشی بەحسێ وی کر بەحەشت بۆ واجب بوو، و ئەڤە هەوە ب خرابی بەحسێ وی کر، جەهنەم بۆ واجب بوو، ب راستی هوین شاهدێت خودێنە د ئەردیدا.

951- وعن أبي الأسود قال: قَدِمْتُ المدِينَةَ، فَجَلَسْتُ إلى عُمْرَ بن الخَطَّابِ رضي اللَّه عنْهُ فَمرَّتْ بِهِمْ جنَازةٌ، فأُثنِيَ على صَاحِبها خَيْراً فقال عُمَرُ: وجبت، ثم مُرَّ بأُخْرى، فَأُثنِيَ على صَاحِبِها خَيراً، فَقَالَ عُمرُ: وجبَت، ثم مُرَّ بِالثَّالِثَةِ، فَأُثْنِيَ على صاحبها شَرًّا، فَقَال عُمرُ: وجبتْ: قَالَ أَبُو الأسْودِ: فَقُلْتُ: وما وجبَت يا أميرَ المؤمنين ؟ قال: قُلتُ كما قال النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيُّمَا مُسلِم شَهِدَ لهُ أَربعةٌ بِخَير، أَدخَلَهُ اللَّه الجَنَّةَ » فَقُلنَا: وثَلاثَةٌ ؟ قال: « وثَلاثَةٌ » فقلنا: واثنانِ ؟ قال: « واثنانِ » ثُمَّ لم نَسأَ لْهُ عَن الواحِدِ. رواه البخاري.

و ژ ئەبی ئەسوەدی گۆت: ئەز هاتمە مەدینێ، روینشتمە دەف عومەرێ کورێ خەتتابی ﷺ، جەنازەك د بەر وانرا بۆری، ب باشی بەحسێ خودانێ وی هاتە کرن عومەری گۆت: واجب بوو، پاشی ئێکێ دی بۆری ب باشی بەحسێ خودانێ وی هاتە کرن، عومەری گۆت: واجب بوو، پاشی یێ سێ بۆری ب خرابی بەحسێ خودانێ وی هاتەکرن، عومەری گۆت: واجب بوو، ئەبی ئەسوەدی گۆت: من گۆت: چ واجب بوو یا مەیرێ موسلمانان؟ گۆت: من وە گۆت هەروەکی پێغەمبەری ﷺ گۆتی: هەر موسلمانەکێ چار شادەیێ ب باشی بۆ بدەن، خودێ ئەو برە بەحەشتێ، مە گۆت: و سێ؟ گۆت: و سێ، مە گۆت: و دوو؟ گۆت: و دوو، پاشی مە پسیارا ئێکی ژێ نەکر.

164- باب فضل من مات وله أولاد صغار

بابەتێ خێرا وی یێ زارۆکێت وی یێت بچویک مرین

952- عن أنس رضي اللَّه عَنْه قال: قَال رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا مِنْ مُسلِمٍ يَمُوتُ له ثلاثَةٌ لم يَبلُغُوا الحِنْثَ إلا أدخلَهُ اللَّه الجَنَّةَ بِفَضْل رحْمَتِهِ إيَّاهُمْ ». متفقٌ عليه.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە موسلمانەکێ سێ عەیالێت وی هێژ بالق نەبووین، هەکە خودێ ب کەرەما دلۆڤانیا خۆ ب وان وی نەبەتە بەحەشتێ.

953- وعن أَبي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّهُ عنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَمُوتُ لِأَحَدٍ مِنَ المسْلِمِينَ ثَلاثَةٌ مِنَ الوَلَدِ لا تَمَسُّهُ النَّارُ إلاَّ تَحِلَّةَ القَسَم » متفقٌ عليه.

« وَتَحِلَّهُ القَسَم » قولُ اللهِ تعالى: (وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا) والوُرُودُ: هُوَ العُبُورُ عَلى الصِّراطِ، وَهُوَ جسْرٌ مَنْصُوبٌ عَلَى ظهْرِ جَهَنَّمَ. عَافَانَا اللَّهُ مِنْهَا.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە موسلمانەکێ سێ ژ زارۆکێت وی بمرن، و ئاگر وی بگریت بۆ سویندێ نەبیت. و جهئینانا سویندێ مەخسەد پێ گۆتنا خودێیە: (وَإِنْ مِنْكُمْ إِلاَّ وَارِدُهَا) ئانکو: و کەس ژ هەوە نینە د سەرڕا (د سەر دۆژەهێڕا) نەچیت [خودان باوەر دێ د سەرڕا بۆرنە بەحەشتێ، و گاور دێ کەڤنە تێدا] ئەڤە فەرمانەکا ڤەبڕییە ژ خودایێ تە. و رامان ژ ورودێ ئەڤەیە: بۆرینا سەر پرا سیراتێیە، و ئەو پرەکە یا دانایە سەر هەردوو رەخێت دۆژەهێ، خودێ مە ژێ بپارێزیت.

954- وعن أَبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: جَاءَتِ امرأَةٌ إِلى رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَتْ: يا رَسُولَ اللهِ ذَهَبَ الرِّجالُ بحَديثِكَ، فاجْعَلْ لَنا مِنْ نَفْسِكَ يَوْماً نَأْتيكَ فيهِ تُعَلِّمُنَا مِمَّا عَلَّمَكَ الله، قَالَ: « اجْتَمِعْنَ يَوْمَ كَذَا وَكَذَا » فَاجْتَمَعْنَ، فَأَتَاهُنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَعَلَّمَهنَّ مِمَّا علَّمهُ الله، ثُمَّ قَالَ: « ما مِنْكُنَّ مِن امْرَأَةٍ تُقَدِّمُ ثَلاثةً منَ الوَلَدِ إِلاَّ كانُوا لهَا حِجَاباً منَ النَّار » فَقالتِ امْرَأَةٌ: وَاثنينِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « وَاثْنَيْن » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، گۆت: ژنەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئاخفتنا تە هەمی بۆ زەلامان چۆ، رۆژەکێ ژ وەختێ خۆ بۆ مە بدانە تێدا بێینە دەف تە ژ یا خودێ نیشا تە دای تو نیشا مە بدەی، گۆت: بێڤان و بێڤان رۆژێ کۆم ببن، کۆم بوون، پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف وان و ژ یا خودێ نیشا دای نیشا وان دا، پاشی گۆت: نینە ژنەك ژ هەوە سێ زارۆکێت وێ بمرن هەکە بۆ ژ ئاگری نەبنە پەردە، ژنەکێ گۆت: و دوو ژی؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و دوو ژی.

165- باب البكاء والخوف عندا لمرور بقبور الظالمين ومصارعهم وإظهار الافتقار إلى الله تعالى والتحذير من الغفلة عن ذلك

بابەتێ گریێ و ترسێ دەمێ بۆرینێ د بەر گۆرێت ستەمکاران و جهێ ئیزا ل سەر واندا هاتیە خوارێ

و ئاشکراکرنا هەوجەیی و هەژارییێ بۆ خودێ و ترساندن ژ بێ ئاگەهییێ ژ ڤێ

955- عَن ابْنِ عُمَر رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ لأصْحَابِهِ يَعْني لما وَصلُوا الحِجْرَ: دِيَارَ ثَمُودَ: « لا تَدْخُلُوا عَلى هَؤُلاءِ المعَذَّبِينَ إِلاَّ أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ، فَإِنْ لمْ تَكُونُوا باكِين، فَلا تَدْخُلُوا عَلَيْهِمْ، لا يُصِيبُكُمْ مَا أَصَابَهُمْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ گەهشتینە حیجرێ (جهێ سەمود) گۆتە هەڤالێت خۆ: نەچنە دەف ڤان ئیزادایا ب گریڤە نەبیت، هەکە هوین ب گریڤە نەبن، نەچنە دەف وان، دا یا ب سەرێ وان هاتی ب سەرێ هەوە نەهێت.

وفي رواية قال: لما مَرَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِالحِجْرِ قال: « لا تَدْخُلُوا مَسَاكِنَ الَّذِينَ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ أَنْ يُصِيبكُمْ مَا أَصَابَهُمْ إِلاَّ أَنْ تَكُونُوا بَاكِينَ » ثُمَّ قَنَّع رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، رَأْسَهُ وَأَسْرَعَ السَّيْرَ حَتى أَجَازَ الوَادي.

و د ريوايەتەكا ديدا: گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر حيجرێرا بۆرى گۆت: نەچنە جهێت وان يێت ستەم ل خۆ كرين دا يا ب سەرێ وان هاتى ب سەرێ هەوە نەهێت، ژ بلى كو هوين يێت ب گرى بن، پاشى پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرێ خۆ ڤەشارت و لەز كر هەتا ژ نهالێ بۆرى.

كتاب آداب السفر

8 - كتێبا رەوشتێت وەغەرێ

166- باب استحباب الخروج يوم الخميس أول النهار

بابەتێ يا باش ئەوە دەركەفتنا رۆژا پێنج شەمبى و دەستپێكا رۆژێ

956- عن كعبِ بن مالك، رَضيَ اللَّهُ عنه، أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَرَجَ في غَزْوَةِ تَبُوكَ يَوْمَ الخَمِيسِ، وَكَانَ يُحِبُّ أَنْ يَخْرُجَ يَوْمَ الخَمِيس. متفقٌ عليه.

و ژ كەعبێ كورێ مالكى ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژا پێنج شەمبێ دەركەفته تەبووكێ، و حەز دكر رۆژا پێنج شەمبى دەركەڤيت.

وفي رواية في الصحيحين: « لقلَّما كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَخْرُجُ إلاَّ في يَوم الخَمِيسِ ».

و د ريوايەتا موسلمى و بوخاريدا هاتيه: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د كێم رۆژاندا دەردكەفت رۆژا پێنج شەمبيدا نەبيت.

957- وعن صخْرِ بنِ وَدَاعَةَ الغامِدِيِّ الصَّحابيِّ رضي اللَّه عنْهُ، أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « اللَّهُمَّ بَارِكْ لأُمَّتي في بُكُورِها » وكَان إِذا بعثَ سَرِيَّةً أَوْ جيشاً بعَثَهُم مِنْ أَوَّلِ النَّهَارِ وَكان صخْرٌ تَاجِراً، وَكَانَ يَبْعثُ تِجارتهُ أَوَّلَ النَّهار، فَأَثْرى وكَثُرَ مالُهُ. رواه أبو داود والترمذيُّ وقال: حديثٌ حسن.

و ژ سەخرێ كورێ وەداعێ غامدى يێ سەحابى ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: يا خودێ بەرەكەتێ بۆ ئومەتا من بێخە هشياربوونا وان دەستپێكا رۆژێ. و هەكە سريەك يان لەشكەرەك هنارتبا ل سەرێ رۆژێ دهنارت، و سەخر بازرگان بوو، و بازرگانيا خۆ ل سەرێ رۆژێ دهنارت، زەنگين بوو و مالێ وى زێدەبوو.

167- باب استحباب طلب الرفقة وتأميرهم على أنفسهم واحداً يطيعونه

بابەتێ باشدانانا هەڤالخواستنێ و دانانا ئێک ژ وان يێت گوهێ خۆ بدەنێ وەك ئەمير

958- عَن ابْنِ عُمَرَ رضِيَ اللَّه عَنْهُما قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَوْ أَنَّ النَّاسَ يَعْلَمُونَ مِنَ الوحْدةِ ما أَعلَمُ ما سَارَ رَاكِبٌ بِلَيْلٍ وحْدَهُ » رواه البخاري.

و ژ ئيبن عومەرى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەكە خەلكى وەغەركرنا ب تنێ زانيبا وەكى ئەز دزانم چو سويار ب تنێ ب شەڤ نەدچۆ.

959- وعن عمرو بن شُعَيْبٍ، عن أَبيه، عن جَدِّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الرَّاكِبُ شَيطَانٌ، والرَّاكِبان شَيطَانانِ، والثَّلاثَةُ رَكبٌ ».رواه أبو داود، والترمذي، والنسائي بأَسانيد صحيحة، وقال الترمذي: حديثٌ حسن.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ ژ باپیرێ خۆ، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سویارێ ب تنێ شەیتانە (ئانکو چۆنا ب تنێ ژ کارێ شەیتانیە) و دوو سویار (ئانکو دوو پێکڤە بچن) دوو شەیتانن، و سێ پێکڤە کۆمە و کاروانە.

960- وعن أَبي سعيدٍ وأَبي هُريرةَ رضيَ اللَّهُ تعالى عَنْهُمَا قَالا: قَال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إِذا خَرَج ثَلاثَةٌ في سفَرٍ فليُؤَمِّرُوا أَحدهم » حديث حسن، رواه أبو داود بإسنادٍ حسن.

و ژ ئەبی سەعیدی و ئەبی هورەیرە خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە سێ بۆ وەغەرەکێ دەرکەفتن بلا ئێکی ژ خۆ بکەنە ئەمیر.

961- وعن ابْنِ عبَّاسٍ رضِي اللَّهُ عَنْهُما عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « خَيرُ الصَّحَابةِ أَرْبَعَةٌ، وَخَيْرُ السَّرايا أَرْبَعُمِائَةٍ، وخَيرُ الجُيُوش أَرْبعةُ آلافٍ، ولَن يُغْلَبَ اثْنَا عشر أَلْفاً منْ قِلَّة » رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: چێترین هەڤالینی د وەغەرێدا چارن و چێترین سەرییە چارسەدن، و باشترین لەشکەر چارهزارن، و دازدە هزار ژ کێمەکان ناهێنە شکاندن.

168- باب آداب السير والنزول والمبيت في السفرواستحباب السرى والرفق بالدواب ومراعاة مصلحتها

وأمر من قصر في حقها بالقيام بحقها وجواز الإرداف على الدابة إذا كانت تطيق ذلك

بابەتێ رەوشتێت چۆنێ و دانانێ و مانێ د وەغەرێدا و باشدانانا چۆنا ب شەڤ و ب هەڤال و ب دەواران و چاڤدانا وان و پاراستنا وان

و فەرمانکرنا وی یێ تەخسیریێ د دەرهەقێ واندا دکەت ب حەقێ وان رابیت و دورستە دوو ل دەواری سویار بن هەکە بشێت

962- عن أَبي هُرَيْرَة رضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قال: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا سافَرْتُم في الخِصْبِ فَأَعْطُوا الإِبِلَ حظَّهَا مِنَ الأَرْضِ، وإِذا سافَرْتُمْ في الجَدْبِ، فَأَسْرِعُوا عَلَيْهَا السَّيْرَ وَبادروا بِهَا نِقْيَهَا، وَإِذا عرَّسْتُم، فَاجتَنِبُوا الطَّريقَ، فَإِنَّهَا طرُقُ الدَّوابِّ، وَمأْوى الهَوامِّ باللَّيْلِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە هەوە وەغەر ل جهەکێ قەلەورا کر، بارا حێشترێ ژ ئەردی بدەنێ (ئانکو لەزێ ل حێشترێ نەکەن و بهێلن بلا بچەریت)، و هەکە هەوە وەغەر ل جهەکێ رویترا کر، لەزێ ل چۆنا خۆ بکەن و لەزێ لێ بکەن، دا بگەهنە قۆناغا خۆ بەری مەژیێ وان ژ بەر زەحمەتا چۆنێ بچیت، و هەکە هەوە شەڤێ دانا خۆ ژ رێکێ بدەنە پاش، ب راستی ئەو رێکا جناوەرانە، و جهێ خشخشۆکانە (وەکی ماران و دوپیشکان و سپیە و کێچان) ب شەڤ.

معنى « اعطُوا الإِبِلَ حَظها مِنَ الأَرْضِ » أَيْ: ارْفقُوا بِهَا فِي السَّيرِ لترْعَى فِي حالِ سيرِهَا ، وقوله: « نِقْيَها » هو بكسر النون، وإِسكان القاف، وبالياءِ المثناة من تحت وهو: المخُّ، معناه: أَسْرِعُوا بِهَا حتى تَصِلُوا المقِصد قَبلَ أَنْ يَذهَبَ مُخُّها مِن ضَنكِ السَّيْرِ. وَ«التَّعْرِيسُ »: النزُولُ فِي الليْل.

963- وعن أَبِي قَتَادةَ رضيَ اللَّهُ عنهُ قَالَ: كانَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا كانَ فِي سفَرٍ، فَعَرَّسَ بلَيْلٍ اضْطَجَعَ عَلى يَمِينِهِ، وَإِذا عَرَّس قُبيْلَ الصُّبْحِ نَصَبَ ذِرَاعَهُ وَوَضَعَ رَأْسَهُ عَلى كَفِّه. رواه مسلم.

و ژ ئەبی قەتادەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە د وەغەرەکێدابا و ب شەڤێ دانابا سەر تەنشتا راستێ خۆ درێژ دکر، و هەکە بەری سپێدێ دانابا دەستێ خۆ درێژ دکر و سەرێ خۆ ددانا سەر دەستێت خۆ.

قال العلماءُ: إِنَّما نَصَبَ ذِرَاعهُ لِئلاَّ يسْتَغْرِقَ فِي النَّوْمِ فَتَفُوتَ صلاةُ الصُّبْحِ عنْ وقْتِهَا أَوْ عَنْ أَوَّلِ وَقْتِهَا.

زانا دبێژن: دەستێ خۆ درێژ دکر دا گەلەك نەنقیت و خەوا وی درێژ نەبیت، و نقێژا سپێدێ ژ وەختێ وێ ب بۆریت یان ژ سەرێ وەختێ وێ.

964- وعنْ أَنسٍ رضي اللَّه عنهُ قَال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَلَيْكُمْ بِالدُّلْجَةِ، فَإِنَّ الأَرْضَ تُطْوَى بِاللَّيلِ » رواه أبو داود بإسناد حسن. « الدُّلجَة » السَّيْرُ فِي اللَّيْلِ.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب شەڤ وەغەرێ بکەن ب راستی ئەرد ب شەڤ دگەهیتە ئێک. (ئانکو یاب بەرەکەتە زوی رێ دئێتە برین).

965- وعنْ أَبِي ثَعْلَبَةَ الخُشَنِي رَضي اللَّه عنهُ قال: كانَ النَّاسُ إذا نَزَلُوا مَنْزلاً تَفَرَّقُوا فِي الشِّعابِ والأَوْدِيةِ. فقالَ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن تَفَرُّقَكُمْ فِي هَذِهِ الشِّعابِ وَالأَوْدِية إِنَّما ذلكُمْ منَ الشَّيْطَان،» فَلَمْ ينْزِلُوا بعْدَ ذلك منْزلاً إِلاَّ انْضَمَّ بَعضُهُمْ إلى بعْضٍ. رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ ئەبی سەعلەبێ خۆشەنی ﷺ گۆت: دەمێ خەلکی ل جهەکێ دانابان د گەلی و نهالاندا بەلاڤ دبوون، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی بەلاڤبوونا هەوە د ڤان گەلی و نهالاندا، ب راستی ژ شەیتانییە، پشتی هنگی چو جهان نەدانان هەکە نەکۆمبانە ئێک و دوو.

966- وعَنْ سَهْلِ بنِ عمرو وَقيلَ سَهْلِ بن الرَّبيعِ بنِ عَمرو الأَنْصَاريّ المعروفِ بابنِ الحنْظَلِيَّةِ، وهُو منْ أَهْل بَيْعةِ الرِّضَوان، رضيَ اللَّه عنه قالَ: مرَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ببعِيرٍ قَدْ لَحِقَ ظَهْرُهُ ببطْنِهِ فقال: « اتَّقُوا اللَّه فِي هذه البهَائمِ المعْجمةِ فَارْكَبُوها صَالِحَةً، وكُلُوها صالحَة » رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ سەهلێ کورێ عەمری و دبێژن سەهلێ کورێ رەبیعی کورێ عەمرێ ئەنساری یێ بەرنیاس ب ئیبنی لحەنزەلییە و ئەو ژ خەلکێ سۆز و پەیمانا ریزوانێ بوو ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر حێشترەکێرا بۆری زکێ وێ ب پشتا وێڤە مابوو ئینا گۆت: تەقوا خودێ بکەن د راستا ڤان جانەوەرێت بێ ئەزماندا، لێ سویار بن ئەو کێر بێن و بخۆن ئەو کێر بێن.

967- وعَن أبي جعفرٍ عبدِ اللَّهِ بنِ جعفرٍ، رضيَ اللَّه عنهما قال: أَرْدفني رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ذات يَوْم خَلْفَه، وَأَسَرَّ إِلَيَّ حدِيثاً لا أُحَدِّث بِهِ أحَداً مِنَ النَّاسِ، وكانَ أَحبَّ مَا اسْتَتَر بِهِ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِحاجَتِهِ هَدَفٌ أَوْ حَائشُ نَخل. يَعْني: حَائِطَ نَخْل: رواه مسلم هكذا مختصراً.

و ژ ئەبی جەعفەری، عەبدوللایێ کوریێ جەعفەری، خودێ ژ هەمیان رازی بیت گۆت: جارەکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز ل پشت خۆ سویارکرم ئاخفتنەکا نهێنی بۆ من کر ئەز بۆ کەسێ ژ خەلکی نابێژم، و تشتێ پتر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەز ژێ دکر خۆ بۆ دەستئاڤێ پشت ڤەشێریت پشت ئەردەکێ بلند یان پشت بیستانێ دار قەسپان.

وزاد فِيهِ البَرْقانيُّ بإِسناد مسلم: هذا بعد قوله: حائشُ نَخْلٍ: فَدَخَلَ حَائطاً لِرَجُلٍ منَ الأَنْصارِ، فإذا فِيهِ جَمَلٌ، فَلَمَّا رَأى رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جرْجرَ وذَرفَتْ عَيْنَاه، فأَتَاهُ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَمَسَحَ سَرَاتَهُ أَي: سنامَهُ وَذِفْرَاهُ فَسكَنَ، فقال: «مَنْ رَبُّ هذا الجَمَلِ، لِمَنْ هَذا الجَمَلُ ؟ » فَجاءَ فَتى مِنَ الأَنصَارِ فقالَ: هذا لي يا رسولَ اللَّه. فقالَ: « أَفَلا تَتَّقِي اللَّه في هذِهِ البَهيمَةِ التي مَلَّكَكَ اللَّهُ إياهَا ؟ فإِنَّهُ يَشْكُو إِلَيَّ أَنَّكَ تُجِيعُهُ وَتُدْئِبُهُ. ورواه أبو داود كروايةِ البَرْقاني. ».

و بورقانی ب رێکا موسلمی زێدەکریە: پشتی گۆتنا وی: یان پشت بیستانێ دار قەسپان: چۆ ناف بیستانەکێ زەلامەکێ ژ خەلکێ مەدینێ، حێشترەك د ناڤدا بوو، دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتی دەنگ ژ خۆ ئینا و رۆندك د چاڤاندا هاتنە خوارێ، پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف و کۆپکێ پشتا وێ و پشت گوهێت وێ ڤەمالین، رەحەت بوو، ئینا گۆت: کی خودانێ ڤێ حێشترێیە، ئەڤ حێشترە یا کێیە؟ لاوەك ژ خەلکێ مەدینێ هات، گۆت: ئەڤە یا منە یا پێغەمبەرێ خودێ، ئینا گۆت: ما تو ترسا خودێ د ڤێ جانەوەرێدا ناکەی یا خودێ دایە تە؟ ب راستی ئەو گازندێ دگەهینیتە من کو تو ب راستی وێ برسی دکەی و دوەستینی.

قوله: « ذِفْرَاه » هو بكسر الذال المعجمة وإسكان الفاءِ، وهو لفظٌ مفردٌ مؤنثٌ.قال أَهْلُ اللُّغَة: الذِّفْرَى: المَوْضِعُ الذي يَعْرَقُ مِنَ البَعِيرِ خلْف الأذنِ، وقوله: « تُدْئِبُهُ » أَيْ: تُتْعِبُهُ.

968- وعن أَنسٍ رَضيَ اللَّهُ عنْهُ، قال: كُنَّا إذا نَزَلْنَا مَنْزِلاً، لا نسَبِّحُ حَتَّى نَحُلَّ الرِّحَالَ. رواه أبو داود بإسناد على شرط مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: دەمێ مە ددانا جهەکێ مە سونەت نەدکر (دگەل کو گەلەك ییێت گرێدای بوون ب سونەتانڤە و حەژێ دکرن) هەتا مە بار ڤەکربان و دانابان.

وقوله: « لا نُسَبِّحُ » أَيْ لا نُصلِّي النَّافلَةَ، ومعناه: أَنَّا مَعَ حِرْصِنا على الصَّلاةِ لا نُقَدِّمُها عَلى حطِّ الرِّحال وإِرَاحةِ الدَّوابِّ.

169- بابُ إعانةِ الرفيقِ

بابەتێ هاریکاریکرنا هەڤالی و یێ دگەل

في الباب أحاديث كثيرة تقدمت كحديث : " والله في عون العبد ما كان العبد في عون أخيه " . و **د ڤی بابەتیدا گەلەك حەدیس ییێت هەین بۆرین وەکی حەدیسا: و بەردەوام خودێ یێ د هاریکاریا**

بەندەیدا هندی بەندە د هاریکاریا برایێ خۆدا بیت (ئـانکو هەوجەییێـت وی بقـەتینیت) وحدیث : " كل معروف صدقة " و حەدیسا: هەمی باشی و قەنجی سەدەقەیە. وأشباههما . و ییێت وەکی وان.

969- وعن أَبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رَضيَ اللَّه عنه قال: بينما نَحْنُ في سَفَرٍ إذ جَاءَ رَجُلٌ على رَاحِلةٍ لهُ، فَجعَلَ يَصْرِفُ بَصَرهُ يَميناً وَشِمَالاً، فقال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «مَنْ كَانَ مَعَهُ فَضْلُ ظَهرٍ، فَلْيعُدْ بِهِ على منْ لا ظَهر له، ومَنْ كانَ له فَضلُ زَادٍ، فَلْيَعُدْ بِهِ عَلى مَنْ لا زَادَ له » فَذَكَرَ مِنْ أَصْنافِ المالِ ما ذَكَرَهُ، حَتى رَأَينَا أَنَّهُ لا حقَّ لأحَدٍ منا في فضْلٍ. رواه مسلم.

ژ ئـەبی سـەعیدێ خـودری ﷺ، گـۆت: وەختـەکێ ئـەم ل وەغـەرەکێ بـووین دگـەل پێغەمبەری ﷺ زەلامەك ل سەر حێشترا خۆ هات، و دەست هاڤێتێ بەرێ خۆ ددا لایـێ چـەپێ و یێ راستێ ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەوارەکێ زێدە دگەل بیـت بـلا بدەتـە وی یێ دەوار نەیی، و هەرکەسێ خوارنەکا زێدە دگەل بیت بلا بدەتـە وی یـێ خـوارن نـەیی، و جـوین و رەنگێت مالی گۆتن هەتا مە هزر کر کەسێ ژ مە حەق د تشتەکێ زێدەدا نینە.

970- وعنْ جابرٍ رضيَ اللَّه عنهُ، عَنْ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّه أَرادَ أَنْ يَغْزُوَ فقال: يا معْشَرَ المهَاجِرِينَ والأنصارِ، إنَّ مِنْ إخوَنِكُم قَوْماً، ليْس لهمْ مَالٌ، وَلا عشِيرَةٌ، فَلْيَضُمَّ أَحَدكم إلَيْهِ الرَجُلَيْنِ أَوِ الثَّلاثَةَ، فما لأحدِنَا منْ ظهرٍ يحْمِلُهُ إلا عُقبَةٌ يعْني كَعُقْبَةِ أَحَدهمْ، قال: فَضَمَمْتُ إليَّ اثْنَيْنِ أَو ثَلاثَةً ما لي إلا عُقبةٌ كعقبَةِ أَحَدِهمْ مِنْ جَملي. رواه أبو داود.

و ژ جابری ﷺ، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وی ڤیا بچیتە خەزایێ ئینـا گـۆت: گـەلی مشخت و هاریکاران، ب راستی هندەك ییێت هەین ژ برایێت هەوە، نە مال هەنە و نە عەشـیرەت، هەر ئێک ژ هەوە دوو زەلامان یان سێیان بیننە دەف خۆ، و کەسـێ ژ مـە دەوارێ تایبـەت ب خـۆ نەبوو هەکە ئێک دگەل وی پشکدار نەبا (ئانکو هەردوو ب دەوارەکێ بوون) گۆت: من دوو یان سێ ئینانە دگەل خۆ و من چو دەوارێت تایبەت نەبوون وەکی وان نەبیت ئەم دوو ب ئێکێ بووین.

971- وعنه قال: كانَ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَخلَّف في المسِيرِ فَيُزْجِي الضَّعيف ويُرْدفُ ويدْعُو له.. رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خۆ ڤەدهێلا یێ بێچارە دئینا و ل پشت خۆ سویار دکر و دوعا بۆ دکرن.

170- باب ما يقوله إذا ركب الدابة للسفرِ

بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە سویار بوو

قال الله تعالى: * (وَجَعَلَ لَكُمْ مِنَ الْفُلْكِ وَالأَنْعَامِ مَا تَرْكَبُونَ ، لِتَسْتَوُوا عَلَى ظُهُورِهِ ثُمَّ تَذْكُرُوا نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا اسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا سُبْحَانَ الَّذِي سَخَّرَ لَنَا هَذَا وَمَا كُنَّا لَهُ مُقْرِنِينَ ، وَإِنَّا إِلَى رَبِّنَا لَمُنْقَلِبُونَ) (الزخرف:12 _ 14) * و خودێ گەمی و تەرش دایینە هەوە، هوین لـێ سـویار بـبن، دا هـوین ل پشتا وان سویار ببن، پاشی دا هوین هەر وەختێ ل پشتا وان سویار بوون، نیعمەتێت خودێ بیننـە بیرا خۆ و بێژن: پاك و پاقژی ژ هەمی کێماسییان بۆ وی خودایی، ئەوێ ئەڤـە بـۆ مـە سـەر نـەرم کرین، و مە ب خۆ ئەڤ شیانە نەبوون، و ئەم هەر دێ ب بال خودایێ خۆڤە زڤرین.

972- وعن ابنِ عمر رَضِيَ اللَّه عنهما، أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا اسْتَوَى عَلَى بعِيرِهِ خَارجاً إِلي سفَرٍ، كَبَّرَ ثلاثاً، ثُمَّ قالَ: «سبْحانَ الذي سخَّرَ لَنَا هذا وما كنَّا له مُقرنينَ، وَإِنَّا إِلى ربِّنَا لمنقَلِبُونَ. اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ في سَفَرِنَا هذا البرَّ والتَّقوى، ومِنَ العَمَلِ ما تَرْضى. اللَّهُمَّ هَوِّنْ علَيْنا سفَرَنَا هذا وَاطْوِ عنَّا بُعْدَهُ، اللَّهُمَّ أَنتَ الصَّاحِبُ في السَّفَرِ، وَالخَلِيفَةُ في الأهْلِ. اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ وعْثَاءِ السَّفَرِ، وكآبةِ المنظَرِ، وَسُوءِ المنْقَلَبِ في المالِ والأهلِ وَالوَلدِ » وإذا رجَعَ قَالهُنَّ وزاد فيهنَّ: « آيِبونَ تَائِبونَ عَابِدُون لِرَبِّنَا حَامِدُونَ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل حێشترا خۆ سویار دبوو و دڤیا بۆ وەغەرەکێ دەرکەڤیت سێ جاران دگۆت: الله اکبر، پاشی دگۆت: پاك و پاقژی ژ هەمی کێماسییان بۆ وی خودایی، ئەوێ ئەڤە بۆ مە سەر نەرمکرین، و مە ب خۆ ئەڤ شیانە نەبوون، و ئەم هەر دێ ب بال خودایێ خۆڤە زڤرین، یا خودێ ئەم د ڤێ وەغەرا خۆدا داخوازا باشی و پارێزکاریێ ژ تە دکەین و ژ کارێ یێ تو پێ رازی، یا خودێ ڤێ وەغەرا مە ل سەر مە سڤک بکە، و دویراتیا وێ بۆ مە بگەهینە ئێک و نێزیک بکە، یا خودێ تو هەڤالی د وەغەرێدا و توی جهێ پشت راستبوونێ د مالێدا، یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ زەحمەتا وەغەرێ و دیمەنێ دلئێش و زڤرینا خراب د مال و کەس و کار و زارۆکاندا. و دەمێ دزڤری ژی هەر ئەڤە دگۆت و لێ زێدە دکر: ئەم زڤرین و تەوبەدارین و خودێ پەرێسین و شوکرا خودایێ خۆ ب تنێ دکەین.

معنى « مُقرِنِينَ »: مُطِيقِينَ.« والوَعْثاءُ » بفتحِ الواوِ وإسكان العين المهملة وبالثاءِ المثلثة وبالمد، وَهي: الشِّدَّة. و « الكآبة » بِالمدِّ، وهي: تَغَيُّرُ النَّفس مِنْ حُزنٍ ونحوه. « وَالمنقَلَبُ »: المرْجِعُ.

973- وعن عبد اللَّه بن سرْجِس رضي اللَّه عنه قال: كان رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا سافر يَتَعوَّذ مِن وعْثاءِ السفرَ، وكآبةِ المنْقَلَبِ، والحوْرِ بعْد الكَوْنِ، ودعْوةِ المظْلُومِ. وسوءِ المنْظَر في الأهْلِ والمال. رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ سەرجسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە وەغەر کربا خۆ پاراستن ژ زەحمەتا وەغەرێ و دیمەنێ دلئێش و ژ پاسڤە زڤرینێ پشتی راستەرێیی و خۆراگریێ و ژ دوعا ستەملێکری و ژ زڤرینا خراب د کەس و کار و مالیدا.

هكذا هو في صحيح مسلم: الحوْرِ بعْدَ الكوْنِ، بالنون، وكذا رواه الترمذي، والنسائي، قال الترمذي: ويروي « الكوْرُ » بِالراءِ، وكِلاهُما لهُ وجْهٌ. قال العلماءُ: ومعناه بالنونِ والراءِ جميعاً: الرُّجُوعُ مِن الاسْتقامَةِ أَوِ الزِّيادة إلى النَّقْصِ. قالوا: وروايةُ الرَّاءِ مأْخُوذَةٌ مِنْ تكْوِير العِمامةِ، وهُوَ لَفُّهَا وجمْعُها، وروايةُ النون مِنَ الكَوْن، مصْدَرُ «كانَ يكُونُ كَوناً » إذا وُجد واسْتَقرَّ.

974- وعن عليّ بن ربيعة قال: شَهدْتُ عليَّ بن أبي طالب رَضي اللَّه عنهُ أُتِيَ بِدابَّةٍ لِيَرْكَبَهَا، فَلما وضَع رِجْلَهُ في الرِّكابِ قال: بِسْم اللَّهِ، فلَمَّا اسْتَوَى على ظَهْرها قال: الحَمدُ للَّهِ الذي سَخَّرَ لَنَا هذا، وما كُنَّا لَهُ مُقْرنينَ، وإنَّا إلى ربِّنَا لمنْقلِبُونَ، ثُمَّ قال: الحمْدُ للَّهِ ثَلاثَ مرَّاتٍ، ثُمَّ قال: اللَّه أَكْبرُ ثَلاثَ مرَّاتٍ، ثُمَّ قال: سُبْحانَكَ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي فَاغْفِرْ لي إِنَّه لا يغْفِرُ الذُّنُوب إلاَّ أَنْتَ، ثُمَّ ضحِك، فَقِيل: يا أَمِير المؤْمِنينَ، مِنْ

أَيِّ شَيءٍ ضَحِكْتَ ؟ قال: رأَيتُ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَعل كَما فعلْتُ، ثُمَّ ضَحِكَ فقلتُ: يا رسول اللَّهِ مِنْ أَيِّ شَيء ضحكْتَ ؟ قال: « إِنَّ رَبَّك سُبْحانَهُ يَعْجب مِنْ عَبْده إذا قال: اغْفِرِ لِي ذنُوبِي، يَعْلَمُ أَنَّهُ لا يغْفِرُ الذُّنُوبَ غَيْرِي ». رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ، وفي بعض النسخ: حسنٌ صحيحٌ. وهذا لفظ أَبي داود.

و ژ عەلییێ کورێ رەبیعەی گۆت: من عەلییێ کورێ ئەبی تالبی دیت دەوارەك بۆ ئینا دا لێ سویار بیت، ڤێجا دەمێ پێ خۆ هاڤێتیە رکێبێ گۆت: (بسم الله) ب هاریکاری و ناڤێ خودێ، و دەمێ ل سەر پشتێ راستیای، گۆت: حەمد و شوکر بۆ وی خودایی، ئەوێ ئەڤە بۆ مە سەرنەرمکرین، و مە ب خۆ ئەڤ شیانە نەبوون، و ئەم هەر دێ ب بال خودایێ خۆڤە زڤرین، پاشی گۆت: (الحمد لله) حەمد و شوکر بۆ تە بن، سێ جاران، پاشی گۆت: (الله اکبر) سێ جاران، پاشی گۆت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم من ستەم ل خۆ کر، گونەهێت من ژێ ببە ب راستی کەس گونەهان ژێ نابەت تو نەبی، پاشی کرە کەنی، گۆتنێ: یا میرێ موسلمانان، تە ب چ کرە کەنی؟ گۆت: من پێغەمبەر ﷺ دیت وەکر یا من کری، پاشی کرە کەنی، من گۆتێ: تە ب چ کرە کەنی یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: ب راستی خودایێ تە ب بەندەیێ خۆ رازیبە دەمێ دبێژیت: گونەهێت من ژێ ببە، و ئەو دزانیت ب راستی ژبلی من کەس نینە گونەهان ژێ ببەت.

171- باب تكبير المسافر إذا صعد الثنايا وشبهها وتسبيحه إذا هبط الأودية ونحوها والنهي عن المبالغة برفع الصوت بالتكبير ونحوه

بابەتێ خودێ مەزنکرنا رێڤینگی دەمێ ب سەر رێکێت چیا دکەڤیت و یێت وەکی وان و پاك و پاقژکرنا خودێ دەمێ دهێتە خوارێ د نهالاندا و یێت وەکی وان، و نەهیکرن ژ زێدە بلندکرنا دەنگی ب تەکبیران و یێت وەکی وان

975- عن جابرٍ رضي اللَّه عنهُ قال: كُنَّا إِذا صعِدْنَا كَبَّرْنَا، وإِذا نَزَلْنَا سبَّحْنا. رواه البخاري.

ژ جابری رضی الله عنه،گۆت: دەمێ ئەم بلند بووین مە دگۆت: الله أكبر و هەکە ئەم نزم دبووین مە دگۆت: سبحان الله.

976- وعن ابن عُمر رضي اللَّه عنهما قال: كانَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وجيُوشُهُ إِذا علَوُا الثَّنَايَا كَبَّرُوا، وَإِذا هَبطُوا سَبَّحوا. رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و لەشکەرێ وی دەمێ ب سەر رێکێت چیایان سەردکەفتن تەکبیر دکرن و دگۆتن: الله اکبر، و دەمێ دهاتنە خوارێ خودێ ژ کێماسیان پاك دکرن دگۆتن: سبحان الله.

977- وعنهُ قال: كانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا قَفَل مِنَ الحجِّ أَو العُمْرَةِ كُلَّما أَوْفى عَلى ثَنِيَّةٍ أَوْ فَدْفَد كَبَّر ثَلاثاً، ثُمَّ قال: « لا إله إلاَّ اللَّه وَحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْك ولَهُ الحمْدُ، وَهُو على كلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ. آيِبُونَ تَائِبُونَ عابِدُونَ ساجِدُونَ لِرَبِّنَا حَامِدُونَ. صدقَ اللَّه وَعْدهُ، وَنَصر عبْده، وَهَزَمَ الأَحزَابَ وحْدَه » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ ژ حەجێ یان ژ عومرێ دزڤری هەرگاڤا ب سەر رێکەکا چیای سەرکەتبا یان ب سەر گرکەکێ ئەردی کەتبا سێ جاران دگۆت: **الله اکبر**، پاشی دگۆت: ب راستی چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە ئەم زڤرین و تەوبەدارین و خودێ پەرێسین و شوکرا خودایێ خۆ ب تنێ دکەین.

وفي روايةٍ لمسلم: إذا قَفَل مِنَ الجيُوشِ أو السَّرَايا أَو الحجِّ أو العُمْرةِ.

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: دەمێ ژ لەشکەریێ یان ژ سرییان یان ژ حەجێ یان ژ عومرێ دزڤری.

قوْلهُ: « أَوْفَى » أَي: ارْتَفَعَ، وقولهُ: « فَدْفَد » هو بفتح الفاءَين بينهما دالٌ مهملةٌ ساكِنَةٌ، وآخِرُهُ دال أُخرى وهو: « الغَليظُ المرْتَفِع مِنَ الأَرْض ».

978- وعن أَبي هُريرةَ رضي اللَّهُ عنهُ أَنَّ رجلاً قال: يا رسول اللَّه، إني أُرِيدُ أَن أُسافِر فَأَوْصِنِي، قال: « عَلَيْكَ بِتقوى اللَّهِ، وَالتَّكبير عَلى كلِّ شَرفٍ فَلَمَّا ولَّي الرجُلُ قال: «اللَّهمَّ اطْوِ لهُ البُعْدَ، وَهَوِّنْ عَليهِ السَّفر » رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من دڤێت بچمە وەغەرێ شیرەتان ل من بکە، گۆت: هشیاری تەقوا خودێبە، و تەکبیرا ل سەر هەر جهەکێ بلند، ڤێجا دەمێ زەلام چۆی، گۆت: یاخودێ دویراتییێ بۆ نێزیک بکە، و وەغەرێ ل سەر سڤک بکە.

979- وعن أَبي موسى الأَشعَرِيِّ رضي الله عنه قال: كنَّا مَع النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في سَفَرٍ، فكنَّا إذا أَشرَفْنَا على وادٍ هَلَّلنَا وكَبَّرْنَا وَارْتَفَعتْ أَصوَاتنا فقالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يا أَيُّهَا الناس ارْبَعُوا عَلى أَنْفُسِكم فَإِنَّكم لا تَدعونَ أَصَمَّ وَلا غَائِباً. إنَّهُ مَعكُمْ، إنَّهُ سَمِيعٌ قَريبٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: ئەم وەغەرەکێ دگەل پێغەمبەری بووین ﷺ، هەکە ئەم ب هنداف نهالەکێ کەتباین، مە دگۆت: **لااله الا الله** و مە دگۆت: **الله اکبر**، و دەنگێت مە د بلند بوون، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: دلۆڤانییێ ب خۆ ببەن، هوین نە گازی ئێکێ کەر دکەن نە ئێکێ نە یێ بەرهەڤ ب راستی ئەو یێ دگەل هەوە، ب راستی ئەو یێ گوهدێر و نێزیکە.

« ارْبعُوا » بفتحِ الباءِ الموحدةِ أَيْ: ارْفقوا بأَنْفُسِكم.

172- باب استحباب الدعاء في السفر

بابەتێ باشدانانا دوعاکرنێ د وەغەرێدا

980- عن أَبي هُرَيْرَةَ رَضيَ اللهُ عنهُ قالَ: قالَ: رسولُ الله ﷺ:((ثَلاثُ دَعَوَاتٍ مُسْتجَابَاتٌ لا شَكَّ فِيهنَّ: دَعْوَةُ المظلومِ، وَدَعْوَةُ المسَافِرِ، وَدَعْوَةُ الوَالِدِ عَلى وَلدِهِ)) رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن. وليس في رواية أَبي داود: ((على ولِدِه)).

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ دوعا بێگۆمان ییێت قەبویلن: دوعایا ستەملێکری و دوعایا رێڤینگی و دوعایا بابێ ل عەیالێ خۆ.

173- باب ما يدعو به إذا خاف ناساً أو غيرهم

بابەتێ کا دێ چ دوعا کەت هەکە ژ هندە مرۆڤان ترسیا

981- عن أَبي موسى الأشعرِيِّ رَضي اللَّه عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا خَافَ قَوماً قال: « اللَّهُمَّ إِنَّا نجعلُكَ في نحورِهِمْ، ونعُوذُ بِك مِنْ شرُورِهِمْ » رواه أبو داود، والنسائي بإسناد صحيح.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: هەکە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ هندەکان ترسیابایە دگۆت: یا خودێ تو بەرسینگێ وان بگرە، و ئەم خۆ ب تە دپارێزین ژ خرابییێت وان.

174- باب ما يقول إذا نزل منزلاً

بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە دانا ئەردەکێ

982- عن خَولَة بنتِ حكيمٍ رَضي اللَّهُ عنها قالتْ: سمعْتُ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «مَنْ نَزلَ مَنزِلاً ثُمَّ قال: أَعُوذُ بِكَلِمات اللَّهِ التَّامَّاتِ مِنْ شَرِّ مَا خَلَقَ، لَمْ يضرَّه شَيْءٌ حتَّى يرْتَحِل مِنْ منزِلِهِ ذلكَ » رواه مسلم.

ژ خەولا کچا حەکیمی ﷺ، گۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خـودێ بـوو ﷺ دگـۆت: هەرکەسێ دانا جهەکێ پاشی بێژیت: ئەز خۆ ب پەیڤێت خودێ ییت کامل و بێ کێماسی دپارێزم ژ خرابیا تشێ وی دای، چو تشت زیانێ ناگەهیننێ هەتا ژ وی جهێ خۆ دچیت.

983- وعن ابن عمرو رَضي اللَّه عنهمَا قال: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا سَافَرَ فَأَقبَلَ اللَّيْلُ قال: يَا أَرْضُ ربِّي وَربُّكِ اللَّه، أَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شرِّكِ وشَرِّ ما فِيكِ،وشر ماخُلقَ فيكِ، وشَرِّ ما يدِبُّ عليكِ، وأَعوذ باللَّهِ مِنْ شَرِّ أَسدٍ وَأَسْودٍ، ومِنَ الحيَّةِ والعقربِ، وَمِنْ سَاكِنِ البلَدِ، ومِنْ والِدٍ وما وَلَد » رواه أبو داود.

و ژ ئـیبن عومـەری، خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت، پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ هەکـە وەغەرکربا و شەڤ هاتبا دگۆت: یا عەردۆ خودانێ من و خودانێ تـە خودێـیە، ئـەز خـۆ ب خـودێ دپارێزم ژ خرابیا تە و ژ خرابیا د تەدا، و ژ خرابیا د تەدا هاتیە چێکرن و ژ خرابیـا هـەر تشـتێ ل سەر تە دلڤلڤیت و ئەز خۆ ب خودێ دپارێزم ژ خرابیا شێری و هەلامەتی و ژ ماری و دویپشکی و ژ جانەوەرێت ڤی جهی و ژ شەیتانی و دویندەها وی.

« والأَسودُ » الشَّخص، قال الخَطَّابي: « وسَاكِن البلدِ »: هُمُ الجنُّ الَّذِينَ هم سُكَّان الأَرْضِ. قال: والبلد مِنَ الأَرْضِ مَا كان مأْوى الحَيوَانِ وإنْ لَمْ يَكنْ فِيهِ بِنَاء وَمَنازلُ قال: ويحتَمِلُ أَنَّ المراد « بِالوالِدِ »: إبلِيسُ « وما ولد »: الشَّيَاطِينُ.

175- باب استحباب تعجيل المسافر الرجوع إلى أهله إذا قضى حاجته

بابەتێ باشدانانا لەزکرنا رێڤینگی ل زڤرینێ بۆ دەف مالا خۆ هەکە هەوجەییا خۆ قەتاند

984- عن أَبي هُرَيْرَةَ رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « السَّفَرُ قِطْعةٌ مِن العذَابِ، يمْنَعُ أَحدَكم طَعامَهُ، وشَرَابَهُ وَنَوْمَهُ، فإذا قَضَى أَحَدُكُمْ نَهْمَتَهُ مِنْ سَفَرِهِ، فَلْيُعَجِّل إلى أَهْلِهِ » متفقٌ عليه. « نَهْمَتهُ »: مَقْصُودهُ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: وەغـەر پارچـەکا ئیزایـە ئێک ژ هەوە ژ خوارنا وی و ڤەخوارنا وی و نڤستنا وی ڤەدکەت، ڤێجا هەکە ئێک ژ هەوە هەوجەیا خۆ قەتاند بلا لـەزێ بکەت بۆ دەف مالا خۆ.

176- باب استحباب القدوم على أهله نهاراً وكراهته في الليل لغير حاجة

بابەتێ باشدانانا زڤڕینا مالا خۆ ب ڕۆژ و نەباشیا زڤڕینێ ب شەڤ بێ هەوجەیی

985- عن جابرٍ رضي الله عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا أَطالَ أَحدُكمْ الغَيْبةَ فَلا يطْرُقنَّ أَهْلَهُ لَيْلاً ».

ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نەهاتنا خۆ درێژکر بلا بشەڤ نەهێتە دەف مالا خۆ.

وفي روايةٍ أَنَّ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهى أَنْ يطْرُقَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ لَيْلاً. متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری زەلام بشەڤ بێتە دەف ژنا خۆ.

986- وعن أنسٍ رضي الله عنهُ قال: كانَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وسلَّمَ لا يطرُقُ أَهْلَهُ لَيْلاً، وكان يَأْتِيهمْ غُدْوةً أَوْ عشِيَّةً. متفقٌ عليه.

و ژ جابری ﷺ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب شەڤ نەدهاتە دەف مالا خۆ و ئەو سەرێ ڕۆژێ یان دویماهیکا ڕۆژێ دهاتە مالا خۆ.

« الطُّرُوقُ »: المجِيءُ في اللَّيْلِ.

177- باب ما يقوله إذا رجع وإذا رأى بلدته

بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە زڤڕیڤە جهێ خۆ

فيه حديث ابن عمر السابق (انظر الحديث رقم 974) في باب تكبير المسافر إذا صعد الثنايا .

حەدیسا ئیبن عومەری یا بۆری ل سەری (بنێرە حەدیسا ژمارە: 974) د بابەتێ تەکبیرا ڕێڤینگی هەکە ب سەر ڕێکێت چیا سەرکەفت.

987- وعن أَنسٍ رَضي اللَّهُ عنهُ قال: أَقْبَلْنَا مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حَتَّى إذا كُنَّا بِظَهْرِ المدِينَةِ قال: « آيِبُونَ، تَائِبُونَ، عَابِدونَ، لِرَبِّنَا حَامِدُونَ » فلمْ يزلْ يقولُ ذلك حتَّى قَدِمْنَا المدينةَ» رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: ئەم دگەل پێغەمبەری ﷺ زڤرین هەتا ئەم هاتینە پێش مەدینێڤە، گۆت: ئەم زڤرین و تەوبەدارین و خودێ پەرێسین و شوکرا خودایێ خۆ ب تنێ دکەین.

178- باب استحباب ابتداء القادم بالمسجد الذي في جواره وصلاته فيه ركعتين

بابەتێ باشدانانا دەستپێکرنا یێ هاتی ب مزگەفتا نێزیکی خۆ و کرنا دوو رکعەتان

988- عن كعب بنِ مالكٍ رضي الله عنهُ أَن رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا قَدِمَ مِنْ سَفرٍ بَدأَ بالمسْجِدِ فَركع فِيهِ رَكْعتَيْنِ. متفقٌ عليه.

و ژ کەعبێ کورێ مالکی ﷺ گۆت: هەکە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ وەغەرەکێ زڤڕیبا دەست ب مزگەفتێ دکر و دوو رکعەت دکرن.

179- باب تحريم سفر المرأة وحدها

بابەتێ حەرامیا وەغەرا ژنێ ب تنێ

989- عن أَبِي هُرَيرَةَ رضي الله عنهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَحِلُّ لامْرَأَة تُؤْمِنُ باللَّهِ وَاليَومِ الآخِرِ تُسَافِرُ مَسِيرَةَ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ إلاَّ مَعَ ذِي مَحْرِمٍ عليْهَا » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە بۆ ژنەکێ باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت قۆناغا شەڤەك و رۆژەکێ ب تنێ وەغەرێ بکەت ژ بلی کو دگەل مەحرەمەکێ خۆ بیت. (مەحرەم ئەوە یێ حەرام بیت شوی پێ بکەت وەکی بابێ و برا و برازا و...هتد).

990- وعن ابنِ عباسٍ رضي الله عنهما أنه سمع النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ:« لا يخْلُونَّ رَجُلٌ بامْرأةٍ إلا ومَعَهَا ذُو مَحْرِمٍ، ولا تُسَافِرُ المرْأَةُ إلاَّ معَ ذِي مَحْرِمٍ » فقال لَهُ رَجُلٌ: يا رسولَ اللَّهِ إنَّ امْرأتِي خَرجتْ حاجَّةً، وإنِّي اكْتُتِبْتُ في غَزْوةِ كَذَا وكَذَا ؟ قال: «انْطلِقْ فَحُجَّ مع امْرأَتِكَ » متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، وی گول پێغەمبەری بوو ﷺ دگۆت: چو زەلام ب تنێ نەمیننە دگەل چو ژنان ژ بلی کو مەحرەمەك دگەل بیت، و ژن وەغەرێ نەکەت ژ بلی کو مەحرەمەك دگەل بیت، زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ب راستی ژنا من یا دەرکەفتی حەجێ بکەت، و من خۆ بۆ خەزا هە وخەزا هە یێ نڤیسی؟ گۆت: هەرە حەجێ دگەل ژنا خۆ بکە.

كتاب الفضائل

9 - کتێبا خێران

180- باب فضل قراءة القرآن

بابەتێ خێرا خواندنا قورئانێ

991- عن أَبِي أُمامَةَ رضي الله عنهُ قال: سَمِعتُ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « اقْرَؤُا القُرْآنَ فإِنَّهُ يَأْتِي يَوْم القيامةِ شَفِيعاً لأَصْحابِهِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی ئومامەی رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: قورئانێ بخوینن، ب راستی ئەو رۆژا قیامەتێ دێ هێت بەرەڤانیێ ل خودانێ خۆ کەت.

992- وعَن النَّوَّاسِ بنِ سَمعانَ رضيَ الله عنهُ قال: سَمِعتُ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «يُؤْتى يوْمَ القِيامةِ بالْقُرْآنِ وَأَهْلِهِ الذِين كانُوا يعْمَلُونَ بِهِ في الدُّنيَا تَقدُمهُ سورة البَقَرَةِ وَآل عِمرَانَ، تحَاجَّانِ عَنْ صاحِبِهِمَا » رواه مسلم.

و ژ نەواسێ کورێ سەمعانی رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: رۆژا قیامەتێ قورئانێ و خودانێت وێ ییت د دنیاییدا کار پێ دکر دێ ئینن، سورەتا بەقەرە و ئالیعومران پێشیا وی دهێن، گوفت و گۆیێ پێش خودانێ خۆڤە دکەن.

993- وعن عثمانَ بن عفانَ رضيَ الله عنهُ قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « خَيرُكُم مَنْ تَعَلَّمَ القُرْآنَ وَعلَّمهُ رواه البخاري.

و ژ عوسمانێ کورێ عەففانی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترینێ هەوە، ئەوە یێ فێری قورئانێ بووی و قورئانێ فێر دکەت.

994- وعن عائشة رضي الله عنها قالتْ: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الَّذِي يَقرَأُ القُرْآنَ وَهُو ماهِرٌ بِهِ معَ السَّفَرةِ الكرَامِ البررَةِ، والذي يقرَأُ القُرْآنَ ويتَتَعْتَعُ فِيهِ وَهُو عليهِ شَاقٌّ له أجْران » متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ قورئانێ دخوینیت و ئەو تێدا یێ شارەزا یێ دگەل ملیاکەتێت قەدرگران و گوهدارە، و یێ قورئانێ دخوینیت تێدا ئاسێ دبیت و خواندن ل سەر وی یاگران بیت، دوو خێر بۆ وینە.

995- وعن أَبي موسى الأشْعريِّ رضي الله عنهُ قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مثَلُ المؤمنِ الَّذِي يقْرَأُ القرآنَ مثلُ الأُتْرُجَّةِ: ريحهَا طَيِّبٌ وطَعمُهَا حلْوٌ، ومثَلُ المؤمنِ الَّذي لا يَقْرَأُ القُرْآنَ كَمثَلِ التَّمرةِ: لا رِيح لهَا وطعْمُهَا حلْوٌ، ومثَلُ المنَافِق الذي يَقْرَأُ القرْآنَ كَمثَلِ الرَّيحانَةِ: رِيحها طَيِّبٌ وطَعْمُهَا مرٌّ، ومَثَلُ المنَافِقِ الذي لا يَقْرَأُ القرآنَ كَمَثلِ الحَنْظَلَةِ: لَيْسَ لَها رِيحٌ وَطَعمُهَا مُرٌّ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەلا خودان باوەرێ قورئانێ دخوینیت وەکی نارنجێیە بێهنا وێ یا خۆشە و تاما وێ یا خۆشە، و مەتەلا خودان باوەرێ قورئانێ نەخوینیت، وەکی قەسپێیە، بێهن نینە و تاما وێ یا خۆشە، و مەتەلا دوو رویێ قورئانێ دخوینیت وەکی رحانێیە بێهنا وێ یا خۆشە و تاما وێ یا تەحلە و مەتەلا دوو رویێ قورئانێ نەخوینیت وەکی زەردلکێیە نە بێهن هەیە و تاما وێ ژی یا تەحلە.

996- وعن عمرَ بن الخطابِ رضي الله عنهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ الله يرفَعُ بِهذَا الكتاب أَقواماً ويضَعُ بِهِ آخَرين » رواه مسلم.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ دێ هندەکان ب ڤێ قورئانێ بلندکەت و هندەکێت دێ پێ نزمکەت.

997- وعنِ ابن عمر رضي الله عنهما عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا حَسَدَ إلاَّ في اثنَتَيْن: رجُلٌ آتَاهُ اللهُ القُرآنَ، فهوَ يقومُ بِهِ آناءَ اللَّيلِ وآنَاءَ النَّهَارِ، وَرجُلٌ آتَاهُ اللهُ مالا، فهُو يُنْفِقهُ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النهارِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: حەسویدی نەیادورستە د دوو خاسلەتاندا نەبیت، (زانا دبێژن دوو رەنگێت حەسویدیێ ییت هەین یا راست، ئەو ژی ئەڤەیە: تو حەزکەی خۆشیا غەیری تە نەمینیت، ئەڤە یا حەرامە ل سەر بۆچۆنا هەمی زانایان، و یادی یا مەجازییە، تو حەز بکەی ئەو خۆشی بگەهیتە تە ژی و خۆشیا وی هەر بمینیت و نەچیت و مەخسەدا حەدیسێ ئەڤ رەنگەیە) مرۆڤەکێ خودێ ژبەرکرن و تێگەهشتنا قورئان دابیتێ، و ئەو هەمی دەمێت شەڤێ و دەمێت رۆژێ ب جھ دئینیت (ژ کاری و خواندن و ژبەرکرنێ) و زەلامەکێ خودێ مال دابیتێ ڤێجا ئەو هەمی دەمێت شەڤێ و دەمێت رۆژێ بمەزێخیت (ئانکو بکەتە خێر).

« والآناءُ »: السَّاعاتُ.

998- وعنِ البَراء بنِ عَازِبٍ رضيَ اللَّه عَنهما قال: كَانَ رَجلٌ يَقْرَأُ سورةَ الكَهْفِ، وَعِنْدَه فَرسٌ مَربوطٌ بِشَطَنَيْنِ فَتَغَشَّته سَحَابَةٌ فَجَعَلَت تَدنو، وجعلَ فَرسُه يَنْفِر مِنها. فَلَمَّا أَصبح أَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فَذَكَرَ له ذلكَ فقال: « تِلكَ السَّكِينَةُ تَنَزَّلتْ للقُرآنِ » متفقٌ عليه.

و ژ بەرائێ کورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: زەلامەکێ سۆرەتا کەهف دخواند، و هەسپەکێ گرێدای ب دوو کنفاڤە ل دەف بوو، عەورەك هنداڤ بلند بوو و دست پێ کر نێزیک بوو، و ڤێ هەسپێ وی وەلێکر ژێ برەڤیت، و دەمێ سپێدە لێ بووی هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ ئەوا دیتی بۆ گۆت، ئینا گۆت: ئەو دلرەحەتی بوو (یان ملیاکەت بوو) ژ بەر قورئانێ هاتبوو خوارێ.

« الشَّطَنُ » بفتحِ الشينِ المعجمةِ والطاء المهملة: الْحَبْلُ.

999- وعن ابن مسعودٍ رضيَ اللَّه عنهُ قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: منْ قرأَ حرْفاً مِنْ كتاب اللَّهِ فلَهُ حسنَةٌ، والحسنَةُ بِعشرِ أَمثَالِهَا لا أَقول: الم حَرفٌ، وَلكِن: أَلِفٌ حرْفٌ، ولامٌ حرْفٌ، ومِيَمٌ حرْفٌ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ پیتەکا قورئانێ بخوینیت خێرەك بۆ وییە، و هەر خێرەك ب دەه خێرانە، و ئەز نابێژمە هەوە: الم پیتەکە، بەلێ: ئەلیف پیتەکە و لام پیتەکە و میم پیتەکە.

1000- وعنِ ابنِ عباسٍ رضيَ اللَّه عنهما قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إنَّ الَّذي لَيس في جَوْفِهِ شَيْءٌ مِنَ القُرآنِ كالبيتِ الخَرِبِ » رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح .

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەوێ چو تشت ژ قورئانێ ژبەر نەبیت وەکی خانیێ هەرڤتیە.

1001- وعن عبدِ اللَّهِ بنِ عَمْرو بن العاصِ رضي اللَّه عَنهما عنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يُقَالُ لِصاحبِ الْقُرآنِ: اقْرأْ وَارْتَقِ وَرَتِّلْ كَما كُنْتَ تُرَتِّلُ في الدُّنْيَا، فَإنَّ منْزِلَتَكَ عِنْد آخِرِ آيةٍ تَقْرَؤُهَا » رواه أبو داود، والترْمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژهەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت:دێ بێژنە خودانێ قورئانێ (ئانکو یێ قورئان ژبەر) بخوینە و سەرکەڤە، و بخوینە هەروەکی تە د دنیاییێدا دخواند ب راستی جهێ تو دویماهیک ئایەت لێ دخوینی ئەو جهێ تەیە.

181- باب الأمر بتعهد القرآن والتحذير من تعريضه للنسيان

بابەتێ فەرمانکرنێ ب چاڤدانا قورئانێ و ترساندن ژ خەمساریێ کو بدەتە ژبیرکرن

1002- عَنْ أَبي مُوسَى رضِيَ اللَّه عنهُ عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « تَعاهَدُوا هذا الْقُرآنَ فَوَالَّذي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيدِهِ لَهُو أَشَدُّ تَفَلُّتاً مِنَ الإِبِلِ في عُقُلِها » متفق عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەردەوام بن ل سەر خواندنا قورئانێ، ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی د دەستیدا ئەو زویتر ژ حێشترا گرێدای ب کنفێ خۆڤە دچیت.

1003 - وعنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِي اللَّه عنهما أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّمَا مَثَلُ صاحِبِ الْقُرْآنِ كَمَثَلِ الإِبِلِ المعقَّلَةِ، إِنْ عَاهَد عَلَيْها أَمْسَكَهَا، وإِنْ أَطْلَقَهَا، ذَهَبَتْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی مەتەلا قورئان ژبەری وەکی حێشترا گرێداییە هەکە چاڤێ خودایێ گرت و هەکە بەردا چۆ.

182- باب استحباب تحسين الصَّوت بالقرآن وطلب القراءة من حَسَن الصوت والاستماع لها

بابەتێ باشدانانا دەنگ خۆشکرنێ ب قورئانێ و خواندن خواستن ژ یێ دەنگ خۆش و گوهدانا قورئانێ

1004- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قال: سمِعتُ رسولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « مَا أَذِنَ اللهُ لِشَيْءٍ مَا أَذِنَ لِنَبِيٍّ حَسَنِ الصَّوْتِ يَتَغَنَّى بِالْقُرْآنِ يَجْهَرُ بِهِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودێ گوهدانا کەسێ نەکریە گوهدانا رازیبوون و قەبویلکرنێ وەکی گوهدانا وی بۆ پێغەمبەرەکێ قورئانێ بخوینیت و دەنگێ خۆ ب قورئانێ خۆشکەت.

معنى « أَذِنَ اللهُ »: أي اسْتَمَعَ، وَهُوَ إِشَارَةٌ إلى الرِّضَى وَالقُبُولِ ".

1005- وعن أبي موسى الأَشْعَرِيِّ رضيَ اللهُ عنهُ أَنَّ رسولَ اللهِ ﷺ قالَ لهُ: « لَقَدْ أُوتِيتُ مِزْمَاراً مِنْ مَزَامِيرِ آلِ دَاوُد » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە وی: دەنگەکێ خۆش وەکی دەنگێ داوودی یێ دایە تە.

وفي روايةٍ لمسلمٍ: أنَّ رسولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ لهُ: « لَوْ رَأَيْتَنِي وَأَنَا أَسْتَمِعُ لِقِرَاءَتِكَ البارِحَةَ ».

و د ریوایەتا موسلمیدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: هەکە تە ئەز دوهی دیتبام من گوهێ خۆ ددا خواندنا تە.

1006- وعَنِ الْبَرَاءِ بنِ عَازِبٍ رَضِيَ اللهُ عنهمَا قالَ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَرَأَ فِي العِشَاءِ بِالتِينِ والزَّيْتُونِ، فَمَا سَمِعْتُ أَحَداً أَحْسَنَ صَوْتاً مِنْهُ. متفقٌ عليه.

و ژ بەرائێ کورێ عازبی، خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ سۆرەتا تین و زەیتون د نقێژا عەیشادا خواندن، من گول کەسێ نەبوویە ژ وی دەنگ خۆشتر.

1007- وَعَنْ أَبِي لُبَابَة بَشِير بنِ عَبْدِ المُنْذِرِ رضيَ اللهُ عنهُ، أنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ لَمْ يَتَغَنَّ بِالْقُرْآنِ فَلَيْسَ مِنَّا » رواهُ أبو داود بإسنادٍ جيد.

و ژ ئەبی لوبابەی، بەشیرێ کورێ عەبد ئەلمونزری ﷺ، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نە ژ مەیە یێ دەنگێ خۆ ب قورئانێ خۆش نەکەت.

وَمَعْنَى « يَتَغَنَّى »: يُحْسِنُ صَوْتَهُ بِالْقُرْآنِ.

1008- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضيَ اللهُ عنهُ قالَ: قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اقْرَأْ عَلَيَّ الْقُرْآنَ »، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللهِ، أَقْرَأُ عَلَيْكَ وَعَلَيْكَ أُنْزِلَ ؟! قَالَ: « إِنِّي أُحِبُّ أَنْ أَسْمَعَهُ مِنْ غَيْرِي »" فَقَرَأْتُ عَلَيْهِ سُورَةَ النِّسَاءِ حَتَّى جِئْتُ إلى هذهِ الآيَة: ﴿ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِنْ كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ وَجِئْنَا بِكَ عَلَى هؤُلاءِ شَهِيدَاً ﴾ قالَ: « حَسْبُكَ الآنَ » فالْتَفَتُّ إِلَيْهِ، فَإِذَا عَيْنَاهُ تَذْرِفَان. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: قورئانێ بۆ من بخوینە، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ئەز بۆ تە بخوینم، و بۆ تە یا هاتیە خوارێ؟! گۆت: من دڤێت ژ ئێکێ دی گولێ ببم، من سۆرەتا نیساء بۆ خواند، هەتا ئەز گەهشتیمە ڤێ ئایەتێ: ڤێجا ئەو دێ د چ کراسدا بن دەمێ ئەم بۆ هەر مللەتەکی شاهدەکی دئینین [پێغەمبەرێت وان شادەیییێ ل سەر وان ددەن] و ئەم تە ژی ل سەر ڤان دکەینە شاهد. گۆتە من بەسە ڤێ گاڤێ، من بەرێ خۆ دایێ، چاڤێت وی رۆندك دباراندن.

183- باب في الحثِّ على سور وآيات مخصوصة

بابەتێ پالدانا خاندنا هندە سۆرەت و ئایەتێت تایبەت

1009- عن أَبي سعيدٍ رافعِ بنِ المعلَّى رَضيَ اللَّه عَنْهُ قال: قال لي رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلا أُعَلِّمُكَ أَعْظَم سُورةٍ في الْقُرْآنِ قَبْلَ أَنْ تَخْرُج مِنَ المسْجِدَ ؟ فأَخَذَ بيدِي، فَلَمَّا أَرَدْنَا أَنْ نَخْرُج قُلْتُ: يا رسُولَ اللَّهِ إِنَّكَ قُلْتَ لأُعَلِّمَنَّكَ أَعْظَمَ سُورَةٍ في الْقُرْآنِ ؟ قال: «الحَمْدُ للَّهِ رَبِّ العَالمِينَ هِي السَّبْعُ المثَاني، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذي أُوتِيتُهُ » رواه البخاري.

ژ ئەبی سەعیدی، رافعێ کورێ موعەلایی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە من: ئەرێ ئەز مەزنترین سۆرەت ژ قورئانێ نیشا تە نەدەم بەری تو ژ مزگەفتێ دەرکەڤی؟ دەستێ من گرت، و دەمێ مە ڤیای دەرکەڤین من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تە گۆتبوو دێ مەزنترین سۆرەت ژ قورئانێ نیشا تە دەم؟ گۆت: الحَمْدُ للَّهِ رَبِّ العَالمِينَ ئانکو فاتحە و ئەوە حەفت ئایەتێت هەر دئێنە دوبارەکرن و قورئانا مەزنە یا دایە من.

1010- وعن أَبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضيَ اللَّه عنه أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ في: قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ: « والَّذِي نَفْسي بِيدِهِ، إِنَّهَا لَتَعْدِلُ ثُلُثَ القُرْآنِ ».

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ د راستا (قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ)دا ئانکو سۆرەتا ئیخلاس گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من د دەستیدا ئەو بەرامبەری سێکا قورئانێیە.

وفي روايةٍ: أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ لأَصْحابِهِ: « أَيَعْجِزُ أَحَدُكُم أَنْ يقْرَأَ بِثُلُثِ الْقُرْآنِ في لَيْلَةٍ » فَشَقَّ ذلكَ علَيْهِمْ، وقالُوا: أَيُّنَا يُطِيقُ ذلكَ يا رسولَ الله ؟ فقال: «قُلْ هُو اللَّه أَحَدٌ، اللَّهُ الصَّمَدُ: ثُلُثُ الْقُرْآنِ » رواه البخاري.

و د ريوايەتەكێدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە هەڤالێت خۆ: ئەرێ ئێک ژ هەوە نەشێت سێکا قورئانێ د شەڤەکێدا بخوینیت، وان دیت ئەڤە یا ب زحمەتە، گۆتن: کی ژ مە ڤێ دشێت یا پێغەمبەرێ خودێ؟ ئینا گۆت: قُلْ هُو اللَّه أَحَدٌ، اللَّهُ الصَّمَدُ: سێکا قورئانێیە.

1011- وعنْهُ أَنَّ رَجُلاً سمِع رَجُلاً يَقْرَأُ: « قَلْ هُوَ اللَّه أَحدٌ » يُرَدِّدُها فَلَمَّا أَصْبَحَ جاءَ إلى رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَذَكَرَ ذلكَ لَهُ وَكَانَ الرَّجُلُ يتَقَالُّها فَقَالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « والَّذي نَفْسِي بِيَدِهِ، إِنَّها لَتَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ » رواه البخاري.

و ژ وی، گول زەلامەکێ بوو (قَلْ هُوَ اللَّه أَحدٌ) دخواند و هەر دوبارە دکر، و دەمێ سپێدە لێ بووی هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و بۆ گۆت هەروەکی وی کێم ددانا، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من د دەستیدا ئەو بەرامبەری سێکا قورئانێیە.

1012- وعن أَبي هريرة رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال في: قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ: « إِنَّهَا تَعْدِلُ ثُلُثَ الْقُرْآنِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ د راستا (قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ)دا ئانکو سۆرەتا ئیخلاس گۆت: ب راستی ئەو بەرامبەری سێکا قورئانێیە.

1013- وعنْ أَنسٍ رضي اللَّهُ عنهُ أَنَّ رجُلا قال: يا رسول اللَّهِ إِني أُحِبُّ هذِهِ السُّورَةَ: قُلْ هُوَ اللَّه أَحدٌ، قال: « إِنَّ حُبَّها أَدْخَلَكَ الجنَّةَ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسن. رواه البخاري في صحيحه تعليقًا.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ: ب راستی ئەز حەژ ڤێ سۆرەتێ دکەم: قُلْ هُوَ اللَّه أَحدٌ، گۆت: ب راستی حەژێکرنا تە بۆ وێ تو بریە بەحەشتێ.

1014- وعن عُقْبةَ بنِ عامِرٍ رَضِيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «أَلَمْ تَر آيَاتٍ أُنْزِلَتْ هَذِهِ اللَّيْلَةَ لَمْ يُرَ مِثلُهُن قَطُّ ؟ قُلْ أَعُوذُ برَبِّ الفَلَقِ، وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ » رواه مسلم.

ژ عوقبەیێ کورێ عامری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تو دزانی ڤێ شەڤێ هندە ئایەت ییێت هاتینە خوارێ وەکی وان نەهاتینە دیتن؟ (قُلْ أَعُوذُ برَبِّ الفَلَقِ وَقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ). ئانکو سۆرەتا فەلەق و سۆرەتا ناس.

1015- وعن أَبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رَضي اللَّه عنهُ قال: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَعَوَّذُ مِنَ الجانِّ، وَعَيْنِ الإِنْسَانِ، حتَّى نَزَلَتِ المعَوذَتان، فَلَمَّا نَزَلَتَا، أَخَذَ بِهِما وتَركَ ما سِواهُما. رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ ب ئاوایێ خۆ، ب خودێ خۆ ژ جناوەر و چاڤێ مرۆڤان دپاراست (ئانکو دگۆت: یا خودێ من ژ جناوەر و چاڤێ مرۆڤان بپارێزە) هەتا سۆرەتا فەلەق و سۆرەتا ناس هاتینە خوارێ، ڤێجا دەمێ هاتینە خوارێ، ئەو گرتن و ییێت دی هێلان.

1016- وعن أَبي هريرةَ رضيَ اللَّهُ عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مِنَ القُرْآنِ سُورَةٌ ثَلاثُونَ آيَةً شَفعتْ لِرَجُلٍ حَتَّى غُفِرَ لَهُ، وهِيَ: تبارَكَ الذِي بِيَدِهِ المُلْكُ ». رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن. وفي رواية أَبي داود: « تَشْفَعُ ».

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ قورئانێ سۆرەتەکا هەی سیە ئایەتە، بەرەڤانی بۆ زەلامەکێ کر هەتا گونەهێت وی هاتینە ژێبرن، ئەو ژی: (تبارَكَ الذِي بِيَدِهِ المُلْكُ) ئانکو سۆرەتا تەبارەکە.

1017- وعن أَبي مسعودٍ البدْرِيِّ رضيَ اللَّه عنهُ عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَنْ قَرَأَ بالآيتَيْنِ مِنْ آخِرِ سُورةِ البقَرةِ فِي لَيْلَةٍ كَفَتَاهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﵁ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ دوو ئایەتێت دویماهیکا سۆرەتا بەقەرە د شەڤێدا بخوینیت، بەسی وینە (ژ ئەزیەتا وێ شەڤێ یان ژ رابوونا شەڤێ).

قيل: كَفَتَاهُ المَكْرُوهَ تِلْكَ اللَّيْلَةَ، وَقِيلَ: كَفَتَاهُ مِنْ قِيَامِ اللَّيْلِ.

1018- وعن أَبي هريرةَ رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا تَجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ مَقَابِر، إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنْفِرُ مِن الْبَيْتِ الَّذي تُقْرأُ فِيهِ سُورةُ الْبَقَرةِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مالێت خۆ نەکەنە گۆڕستان، ب راستی شەیتان ژ وێ مالێ درەڤیت یا سۆرەتا بەقەرە تێڤە دهێتە خواندن.

1019- وعن أُبَيِّ بنِ كَعْبٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يا أَبا المنذرِ أَتَدْرِي أَيُّ آيةٍ مِن كتاب اللَّهِ معكَ أَعْظَمُ ؟ قُلْتُ: اللَّه لا إِلهَ إِلاَّ هُو الحَيُّ الْقَيُّومُ، فَضَرَبَ في صَدْري وَقَال: « لِيهْنكَ الْعِلْمُ أَبَا المنذرِ » رواه مسلم.

و ژ ئوبەیێ کورێ کەعبی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا بابێ مونزری تو دزانی کیژ ئایەت ژ قورئانێ مەزنترە؟ من گۆت: اللَّه لا إِلهَ إِلاَّ هُو الحَيُّ الْقَيُّومُ ئینا دەستێ خۆ ل سینگێ من دا و گۆت: خودێ زانینێ بۆ تە ساناهی بکەت یا بابێ مونزری.

1020- وعن أَبي هريرة رضي اللَّه عنه قال: وكَّلَني رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بحِفْظِ زَكَاةِ رمضانَ، فَأَتَاني آتٍ، فَجعل يحْثُو مِنَ الطَّعام، فَأَخَذْتُهُ فقُلتُ: لأَرْفَعَنَّك إِلى رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: إِنِّي مُحْتَاجٌ، وعليَّ عَيالٌ، وبي حاجةٌ شديدَةٌ.، فَخَلَّيْتُ عنْهُ، فَأَصْبحْتُ، فَقَال رسُولُ اللَّهِ صلَّى اللَّهُ عليْهِ وآلهِ وسَلَّمَ: « يا أَبا هُريرة، ما فَعلَ أَسِيرُكَ الْبارِحةَ ؟ » قُلْتُ: يا رسُول اللَّهِ شَكَا حَاجَةً وعِيَالاً، فَرحِمْتُهُ، فَخَلَّيْتُ سبِيلَهُ. فقال: « أَما إِنَّهُ قَدْ كَذَبك وسيعُودُ » فعرفْتُ أَنَّهُ سيعُودُ لِقَوْلِ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَرصدْتُهُ. فَجَاءَ يحثُو مِنَ الطَّعامِ، فَقُلْتُ: لأَرْفَعَنَّكَ إِلى رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: دعْني فَإِنِّي مُحْتاجٌ، وعلَيَّ عِيالٌ لا أَعُودُ، فرحِمْتُهُ وَخَلَّيتُ سبِيلَهُ، فَأَصبحتُ فَقَال لي رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا أَبا هُرَيْرَةَ، ما فَعل أَسِيرُكَ الْبارِحةَ ؟ » قُلْتُ: يا رسُول اللَّهِ شَكَا حاجةً وَعِيالاً فَرحِمْتُهُ، وَخَلَّيتُ سبِيلَهُ، فَقَال: « إِنَّهُ قَدْ كَذَبكَ وسيَعُودُ ». فرصدْتُهُ الثَّالِثَةَ. فَجاءَ يحْثُو مِنَ الطَّعام، فَأَخَذْتهُ، فقلتُ: لأَرْفَعَنَّك إِلى رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهذا آخِرُ ثَلاثٍ مرات أَنَّكَ تَزْعُمُ أَنَّكَ لا تَعُودُ، ثُمَّ تَعُودُ، فقال: دعْني فَإِنِّي أُعلِّمُكَ كَلِماتٍ ينْفَعُكَ اللَّه بهَا، قلتُ: ما هُنَّ ؟ قال: إِذا أَويْتَ إِلى فِراشِكَ فَاقْرأْ آيةَ الْكُرسِيِّ، فَإِنَّهُ لَن يزَالَ عليْكَ مِنَ اللَّهِ

حافِظٌ، ولا يقْرَبُكَ شيْطَانٌ حتَّى تُصْبِحِ، فَخَلَّيْتُ سبِيلَهُ فَأَصْبحْتُ، فقَالَ لِي رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما فَعلَ أَسِيرُكَ الْبارِحةَ ؟ » فقُلتُ: يا رَسُول اللَّهِ زَعم أَنَّهُ يُعلِّمُني كَلِماتٍ ينْفَعُني الله بهَا، فَخَلَّيْتُ سبِيلَه. قال: « مَا هِيَ ؟ » قلت: قال لي: إذا أَويْتَ إلى فِراشِكَ فَاقرَأْ اية الْكُرْسيِّ مِنْ أَوَّلها حَتَّى تَخْتِمَ الآيةَ: (اللَّه لا إلهَ إلاَّ هُو الحيُّ الْقَيُّومُ) وقال لي: لا يَزَال علَيْكَ مِنَ اللَّهِ حَافِظٌ، وَلَنْ يقْربَكَ شَيْطَانٌ حَتَّى تُصْبِحَ. فقال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَمَا إِنَّه قَدْ صَدقكَ وَهُو كَذوبٌ، تَعْلَم مَنْ تُخَاطِبُ مُنْذ ثَلاثٍ يا أَبا هُرَيْرَة ؟ » قلت: لا، قال: «ذَاكَ شَيْطَانٌ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کارێ پاراستنا زەکاتا رەمەزانێ داف من، ئێک هات، دەستهاڤێتێ مستێت خۆ ل بن خوارنێ دان، من گرت و من گۆتێ: ب خودێ ئەز دێ کارێ تە بلندکەمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، گۆت: ب راستی ئەز یێ هەوجەمە و زارۆکێت ب هیڤیا منڤە و ئەز زێدە یێ هەوجەمە، من بەردا، سپێدە ل من بوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا ئەبوو هورەیرە ئێخسیرێ تە شڤێدی چ کر؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ گازندا هەوجەیی و زارۆکان کر، دلێ من ما پێڤە من بەردا، ئینا گۆت: ب ڤێ وی درەو دگەل تە کر و دێ زڤرِیتەڤە، ژبەر گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من زانی دێ هێتەڤە ئەز ل بەر راستیام، هات مستێت خۆ ل بن خوارنێ دان، من گرت و من گۆتێ: ب خودێ ئەز دێ کارێ تە بلندکەمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، گۆت: ب راستی ئەز یێ هەوجەمە و زارۆکێت ب هیڤیا منڤە و ئەز زێدە یێ هەوجەمە، من بەردا، سپێدە ل من بوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا ئەبو هورەیرە ئێخسیرێ تە شڤێدی چ کر؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ گازندا هەوجەیی و زارۆکان کر دلێ من ما پێڤە من بەردا، ئینا گۆت: ب ڤێ وی درەو دگەل تە کر و دێ زڤرِیتەڤە، ژبەر گۆتنا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من زانی دێ هێتەڤە ئەز بۆ جارا سێیێ ل بەر راستیام، هات مستێت خۆ ل بن خوارنێ دان، من گرت و من گۆتێ: ب خودێ ئەز دێ کارێ تە بلندکەمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ئەڤە جارا سێیێیە تو دبێژی ئەز نازڤرم پاشی هەر تو دزڤری، ئینا گۆت: من بەردە ئەز دێ هندە پەیڤان نیشا تە دەم خودێ مفای پێ بگەهینیتە تە؟ من گۆت: ئەو چنە؟ گۆت: هەکە تو چۆیە سەر جهێت خۆ ئایەتا کورسی بخوینە، ب راستی ب ڤێ بەردەوام پاراستنا خودێ دێ دگەل تە بیت، و چو شەیتان نێزیکی تە نابن هەتا سپێدە ل تە دبیت، من بەردا، سپێدە ل من بوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا ئەبو هورەیرە ئێخسیرێ تە شڤێدی چ کر؟ من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ گۆتە من ئەز دێ هندە پەیڤان نیشا تە دەم خودێ دێ مفای پێ گەهینیتە تە؟ من بەردا، گۆت: ئەو چنە؟ من گۆت: هەکە تو چۆیە سەر جهێت خۆ سەرێ ئایەتا کورسی بخوینە، حەتا تو ئایەتێ تمام دکەی (**اللَّه لا إلهَ إلاَّ هُو الحيُّ الْقَيُّومُ**) و گۆتە من بەردەوام پاراستنا خودێ دێ دگەل تە بیت، و چو شەیتان نێزیکی تە نابن هەتا سپێدە ل تە دبیت، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: راستی ب ڤێ وی راستی بۆ تە گۆت و ئەو یێ

دره‌وینه، تو دزانی یا ئه‌بو هوره‌یره ئه‌ڤه ژ سێ شه‌ڤان وه‌ره تو دگه‌ل کێ دئاخڤی؟ من گۆت: نه‌خێر، گۆت: ئه‌و شه‌یتان بوو.

1021- وعن أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِي اللَّه عنْه أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «منْ حفِظَ عشْر آيَاتٍ مِنْ أَوَّلِ سُورةِ الْكَهْف، عُصمَ منَ الدَّجَّالِ ». وفِي رواية: « مِنْ آخِرِ سُورةِ الكَهْف» رواه مسلم.

و ژ ئه‌بی ده‌رداء ﷺ گۆت: پێغه‌مبه‌رێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ده‌ه ئایه‌تان ژ سه‌رێ سۆره‌تا که‌هف ژبه‌رکه‌ت ئه‌و ژ ده‌جالی هاته پاراستن.

1022- وعَنِ ابْنِ عبَّاسٍ رضِي اللَّه عنْهُما قَالَ: بيْنَما جِبْرِيلُ عليهِ السَّلام قاعِدٌ عِندَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سَمِعَ نَقِيضًا مِنْ فَوْقِهِ، فَرَفَعَ رَأْسَه فَقَالَ: هذا باب مِنَ السَّمَاءِ فُتِحَ اليَوْمَ ولَمْ يُفْتَح قَطُّ إِلاَّ اليَوْمَ، فَنَزَلَ مِنه مَلكٌ فقالَ: هذا مَلَكٌ نَزَلَ إِلى الأَرْضِ لم يَنْزِلْ قَطُّ إِلاَّ اليَوْمَ فَسَلَّمَ وقال: أَبشِرْ بِنورَينِ أُوتِيتَهُمَا، لَمْ يُؤْتَهُمَا نَبِيٌّ قَبلَكَ: فَاتحةِ الكتاب، وخَواتِيم سُورَةِ البَقَرةِ، لَن تَقرأَ بحرْفٍ منها إِلاَّ أُعْطِيتَه » رواه مسلم. « النَّقِيض » الصَّوت.

و ژ ئیبن عه‌بباسی، خودێ ژ هه‌ردوویان رازی بیت، گۆت: د ده‌مه‌کێدا جبریل سلاڤ ل سه‌ر بن ل ده‌ف پێغه‌مبه‌ری ﷺ یێ روینشتی بوو، هنداف خۆ گول ده‌نگه‌کێ ڤه‌کرنا ده‌رگه‌هه‌کێ بوو، سه‌رێ خۆ بلندکر و گۆت: ئه‌ڤه ده‌رگه‌هه‌که ژ عه‌سمانی ئه‌ڤرۆ هاته ڤه‌کرن و د بنیرا نه‌هاتیه ڤه‌کرن ئه‌ڤرۆ نه‌بیت، ملیاکه‌ته‌ك تێرا هاته خوارێ، گۆت: ئه‌ڤه ملیاکه‌ته‌که هاته د ئه‌ردیدا و ئه‌و د بنیرا نه‌هاتیه خوارێ ئه‌ڤرۆ نه‌بیت، سلاڤ کر و گۆت: مزگینی بۆ ته ب دانا دوو رۆناهیان، نه‌هاتینه دان بۆ چو پێغه‌مبه‌ران به‌ری ته، فاتحا قورئانێ و دویماهیکا سۆره‌تا به‌قه‌رێ، تو چ ژێ ناخوینی هه‌که خودێ پێ نه‌ده‌ته ته.

184- باب استحباب الاجتماع على القراءة

بابه‌تێ باشدانانا کۆمبوونێ ل سه‌ر قورئان خواندنێ

1023- وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «ومَا اجْتَمَعَ قَوْمٌ فِي بَيْتٍ من بُيوتِ اللَّهِ يَتْلُونَ كتاب اللَّهِ، ويتَدَارسُونَه بيْنَهُم، إِلاَّ نَزَلتْ علَيهم السَّكِينَة، وغَشِيَتْهُمْ الرَّحْمَة، وَحَفَّتْهُم الملائِكَةُ، وذَكَرهُمْ اللَّه فِيمنْ عِنده » رواه مسلم.

و ژ ئه‌بی هوره‌یره ﷺ گۆت: پێغه‌مبه‌رێ خودێ ﷺ گۆت: نینه هنده که‌س د ماله‌کێدا ژ مالێت خودێدا کۆم ببن، کتێبا خودێ کو قورئانه بخوینن، و د ناڤبه‌ینا ئێکدوودا بخوینن (ئانکو ئێک بخوینیت و راوه‌ستیت، یێ دی هه‌ر وێ بخوینیت) هه‌که خودێ دلره‌حه‌تیێ ب سه‌ر واندا نه‌ئینیته خوارێ و دلۆڤانیێ ب سه‌ر واندا نه‌به‌رده‌ت (ئانکو دلۆڤانی وان هه‌میان نه‌گریت) و ملیاکه‌تێت (خه‌له‌کێت زکری دگه‌ڕن) دۆرمه‌ندۆری وان نه‌گرن، و خودێ دێ به‌حسێ وان ل نک ئه‌وێت ده‌ف خۆ که‌ت.

185- باب فضل الوضوء

بابه‌تێ خێرا ده‌ستنڤێژێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُؤُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُباً فَاطَّهَّرُوا وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى أَوْ عَلَى سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيداً طَيِّباً فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ) (المائدة:6) * .

گەلی خودان باوەران، ئەگەر هەوە ڤیا رابن نڤێژێ بکەن [و هوین یێت بێ دەستنڤێژ بن] ئێدی هوین سەر و چاڤێت خۆ و دەستێت خۆ هەتا ئەنیشکان بشۆن، و سەرێ خۆ ڤەمالن، و پییێت خۆ هەتا گۆزەکان بشۆن، و ئەگەر هوین د بێ نڤێژ بن [ب جەنابەت بن] خۆ بشۆن، و ئەگەر هوین د نەساخ بن، یان ل سەر وەغەرێ بن، یان ئێک ژ هەوە ژ تارەتێ [دەستاڤێ] هات، یان هوین چۆبنە نڤینا ژنێ، و ئاڤ ب دەست هەوە نەکەفت [کو تێرا هەوە بکەت دەستنڤێژێ پێ بگرن یان سەرێ خۆ پێ بشۆن]، ب ئاخەکا پاقژ تەیەممومێ بکەن، و سەر و چاڤ و دەستێت خۆ پێ ڤەمالن، خودێ [ب ڤێ فەرمانێ کو هوین ب ئاڤێ یان ب ئاخێ خۆ پاقژ بکەن، وەختێ هەوە دڤێت نڤێژان بکەن یان ب هەمی فەرمانێت خۆ] نەڤێت بەرتەنگی و زەحمەتێ بۆ هەوە چێکەت، بەلێ دڤێت هەوە ژ گونەهان پاقژ بکەت و خنێکێت خۆ ل سەر هەوە تەمام بکەت، دا هوین شوکرا وی بکەن.

1024- وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضيَ اللَّه عَنْه قال: سَمِعْت رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُول: « إِنَّ أُمَّتِي يُدْعَوْنَ يَوْمَ القِيامَةِ غُرّاً مُحَجَّلِينَ مِنْ آثَارِ الوضوءِ فَمنِ اسْتَطَاعَ مِنْكُمْ أَنْ يُطِيل غُرَّتَه، فَليفعلْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی رۆژا قیامەتێ ئوممەتا من سەر و چاڤ گەش و پێ بەلەك ژ شوینواریێت دەستنڤێژێ دێ هێنە گازیکرن، ڤێجا هەرکەسێ ژ هەوە بڤێت گەشاتیا سەر و چاڤێت خۆ زێدەکەت، بلا زێدەکەت.

1025- وعنه قَالَ: سَمِعْت خَلِيلي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُول: « تَبْلُغُ الحِلية مِنَ المؤمِن حَيْث يبْلُغُ الوضوءُ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: من گول هەڤالێ خۆ بوو ﷺ دگۆت: چەکێ بەحەشتێ ژ موسلمانی دێ گەهیتە جهێ دەستنڤێژ دگەهیتێ.

1026- وعن عثمانَ بن عفانَ رضي الله عنه قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الوضوءَ، خَرَجَت خَطَايَاهُ مِنْ جسَدِهِ حتَّى تَخْرُجَ مِنْ تحتِ أَظفارِهِ » رواه مسلم.

و ژ عوسمانێ کورێ عەففانی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ دەستنڤێژێ بشۆت و راست و دورست بشۆت، گونەهێت وی ژ لەشێ وی دەرکەفتن هەتا ژ بن نینۆکێت وی دەردکەڤن.

1027- وعنهُ قال: رَأَيْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَوَضَّأُ مثلَ وُضوئي هذا ثُمَّ قال: « مَنْ تَوَضَّأَ هكذا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنبِهِ، وَكَانَتْ صَلاتُهُ وَمَشْيُهُ إلى المسْجِدِ نَافِلَةً» رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت دەستنقێژا خۆ وەکی ڤێ دەستنڤێژا من شویشت پاشی گۆت: هەرکەسێ هۆسا دەستنڤێژا خۆ بشۆت، گونەهێت وی یێت بۆرین هاتنە ژێبرن، و نڤێژا وی و چۆنا وی بۆ مزگەفتێ بۆ زێدەنە.

1028- وعن أبي هريرةَ رضي الله عنه أَنَّ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا تَوَضَّأَ العبدُ المسلِم أَوِ المؤْمِنُ فَغَسل وجهَهُ خَرجَ مِنْ وَجهِهِ كلُّ خطِيئَة نَظَر إِلَيْهَا بِعيْنيْهِ مع الماءِ أَوْ معَ آخرِ قَطْرِ الماءِ، فَإِذا غَسل يديهِ، خَرج مِنْ يديهِ كُلُّ خَطيئَةٍ كانَ بطَشَتْهَا يداهُ مَعَ الماءِ أَوْ مع آخِر قَطْرِ الماءِ، فَإِذا غَسلَ رِجَليْهِ، خَرَجَتْ كُلُّ خَطِيئَةٍ مَشَتها رِجلاه مع الماءِ أَوْ مَع آخرِ قَطرِ الماءِ، حتى يَخرُجَ نَقِيًّا مِن الذُّنُوبِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە بەندەیێ موسلمان، یان یێ خودان باوەر دەستنڤێژا خۆ شویشت و سەر و چاڤێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب چاڤێ خۆ بەرێ خۆ دایی دگەل ئاڤێ ژ سەر و چاڤێت وی دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهیکێ یا ئاڤێ، و هەکە دەستێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب دەستێت خۆ کرین، دگەل ئاڤێ ژ دەستێت وی دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهیکێ یا ئاڤێ، و هەکە پێت خۆ شویشتن، هەر گونەهەکا ب پێت خۆ چۆیی، دگەل ئاڤێ دەرکەفتن، یان دگەل چپکا دویماهیکێ یا ئاڤێ، هەتا ژ گونەهان پاقژ دەردکەڤیت.

1029- وعنْهُ أَنَّ رسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَتَى المقبرةَ فَقَال: « السَّلامُ عَلَيْكُمْ دَار قَومٍ مُؤْمِنينِ وإِنَّا إِنْ شَاءَ اللهُ بِكُمْ لاحِقُونَ، ودِدْتُ أَنَّا قَدْ رأَيْنَا إِخوانَنَا »: قَالُوا: أَولَسْنَا إِخْوانَكَ يا رسُول اللهِ ؟ قال: « أَنْتُمْ أَصْحَابِي، وَإِخْوَانُنَا الّذينَ لَمْ يَأْتُوا بعد » قالوا: كيف تَعْرِفُ مَنْ لَمْ يَأْتُوا بَعْدُ من أُمَّتِكَ يا رسول الله ؟ فقال: « أَرَأَيْتَ لَوْ أَنَّ رَجُلا لهُ خَيْلٌ غُرٌّ مُحجَّلَةٌ بيْنَ ظهْريْ خَيْلٍ دُهْمٍ بِهْمٍ، أَلا يعْرِفُ خَيْلَهُ ؟ » قَالُوا: بلَى يا رسولُ اللهِ، قَالَ: «فَإِنَّهُمْ يأْتُونَ غُرًّا مُحجَّلِينَ مِنَ الوُضُوءِ، وأَنَا فرَطُهُمْ على الحوْضِ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە گۆڕستانێ، گۆت: سلاڤ ل سەر هەوە بن، خەلکێ جهێ خودان باوەران، و ب راستی هەکە خودێ حەزکەت ئەم دێ گەهینە هەوە، خۆزی مە برایێت خۆ دیتبان گۆتن: ما ئەم نە برایێت تەینە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: هوین هەڤالێت منن، و برایێت مە ئەوێت هێژ نەهاتین، گۆتن: چاوا یێ هێژ نەهاتی ژ ئومەمەتا خۆ، دێ نیاسی یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: بێژە من هەکە زەلامەکێ هەسپێت ناڤچاڤ سپی و پێ بەلەك د ناف هەسپێت رەشێت تۆخدا هەبن، ما هەسپێت خۆ نانیاسیت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: ب راستی ئەو ژبەر دەستنڤێژێ سەر و چاڤ گەش و پێ بەلەك دێ هێن و ئەز بەری وان دێ چمە سەر کەوسەرێ.

1030- وعنْهُ أَنَّ رسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَلا أَدُلُّكُمْ على ما يَمْحُو اللهُ بِهِ الخَطَايا، ويرْفَعُ بِهِ الدَّرجاتِ ؟ قَالُوا: بلى يا رَسُول اللهِ، قَالَ: إِسْباغُ الوُضُوءِ على المكَارِهِ وَكَثْرَةُ الخُطَا إلى المساجِدِ، وانْتِظَارُ الصَّلاةِ بعْد الصَّلاةِ، فَذلِكُمُ الرِّبَاطُ، فذلِكُمُ الرِّباطُ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز نیشا هەوە نەدەم تشتێ خودێ گونەهان پێ ژێ دبەت، و دەرەجەیان پێ بلند دکەت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: دەستنڤێژ

شویشتنا دورست د نەخۆشیاندا و زێدە پێنگاڤ هاڤێتن بۆ مزگەفتان و خۆگرتن هیڤییا نڤێژێ پشتی کرنا نڤێژێ، ئەڤەیە هەژی مرۆڤ خۆ بۆ ڤالا و ئاسێ بکەت.

1031- وعَنْ أَبِي مَالِكٍ الأَشْعرِيِّ رضَي اللَّه عنْهُ قَال: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «الطُّهُورُ شَطْرُ الإِيمانِ » رواه مسلم.

ژ ئەبی مالکێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دستنڤێژ نیڤا نڤێژێیە.

وقد سبقَ بِطولِهِ في باب الصبرِ. و ب راستی ئەڤ حەدیسە ب درێژیا خۆڤە د بابەتێ بێنفرەهی و سەبرێدا بۆری.

وفي الباب حديثُ عمرو بْنِ عَبْسةَ رضِيَ اللَّه عنْهُ السَّابِقُ في آخِرِ باب الرَّجاءِ، وَهُو حدِيثٌ عظيمٌ، مُشْتَمِلٌ على جُملٍ من الخيرات. و هەر د ڤی بابەتیدا حەدیسا عەمرێ کورێ عەبسەیە ﷺ یا د دویماهیکا بابەتێ هیڤییێدا بۆری، و ئەو حەدیسەکا بەرکەفتیە کۆمەکا خێران دگریت بنێرە حەدیسا ژمارە (438).

1032- وعنْ عُمَر بْنِ الخَطَّابِ رضي اللَّه عَنْهُ عنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « ما مِنْكُمْ مِنْ أَحدٍ يتوضَّأُ فَيُبْلِغُ أَو فَيُسْبِغُ الوُضُوءَ ثُمَّ قَالَ: أَشْهدُ أَنْ لا إِله إِلاَّ اللَّه وحْدَه لا شَريكَ لهُ، وأَشْهدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عبْدُهُ وَرسُولُه، إِلاَّ فُتِحَت لَهُ أَبْوابُ الجنَّةِ الثَّمَانِيَةُ يَدْخُلُ مِنْ أَيِّها شاءَ » رواه مسلم.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی ﷺ، گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە ئێک ژ هەوە دەستنڤێژا خۆ راست و دورست بشۆت، پاشی بێژیت: ئەز شەهدە ددەم کو ب راستی چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و موحەممەد بەندەیێ وییە و پێغەمبەرێ وییە، هەکە هەر هەشت دەرگەهێت بەحەشتێ بۆ ڤەنەبن.

وزاد الترمذي: « اللَّهُمَّ اجْعلْني من التَّوَّابِينَ واجْعلْني مِنَ المتَطَهِّرِينَ ».

و ترمزی زێدەکریە: یا خودێ من ژ زێدە تەوبەداران بدانە و من ژ پاقژکریان بدانە.

186- باب فضل الأذان

بابەتێ خێرا بانگی

1033- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لَوْ يعْلمُ النَّاسُ ما في النِّداءِ والصَّفِّ الأَولِ. ثُمَّ لَمْ يَجِدُوا إِلاَّ أَنْ يسْتَهِموا علَيهِ لاسْتهموا علَيْهِ، ولوْ يعْلَمُونَ ما في التَّهْجِير لاسْتبَقوا إِلَيْهِ، ولَوْ يعْلَمُون ما في العَتَمَةِ والصُّبْحِ لأتوهمُا ولَوْ حبواً » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خەلکی زانیبا کا چ خێر د بانگی و رێزا ئێکێدایە و پاشی چو نەدیتبان گەهشتبانێ ب پشک کێشانێ نەبیت، دا پشکێ بۆ کێشن، و هەکە زانیبان کا چ د زوی چۆنا نڤێژێدایە دا بەریکانێ بۆ کەن و هەکە زانیبان کا چ د نڤێژا عەیشا و سپێدێدا هەیە، داهێنێ خۆ هەکە ل سەر زکی هاتبانێ.

« الاسْتهامُ »: الاقْتراعُ، « والتَّهْجِيرُ »: التَّبْكيرُ إِلى الصَّلاةِ.

1034- وعنْ مُعاوِيةَ رضي اللَّه عنْهُ قَال: سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « المؤذِّنُونَ أَطْولُ النَّاسِ أعْنَاقاً يوْمَ القِيامةِ » رواه مسلم.

ژ موعاوییەی، ﷺ،گۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: بانگـدەر رۆژا قیامەتێ ژ هەمی مرۆڤان ستۆ درێژترن.(مەخسەد پێ پتر ژ هەمیان هیڤیا دلـۆڤانیا خودێنە ژ بەر هندێ پتر ژ هەمیان سەرێ وان یێ بلـندە هیڤیا رەحما خودێنە).

1035- وعنْ عَبْدِ اللَّه بْنِ عبدِ الرَّحْمنِ بنِ أَبي صَعْصعَةَ أَن أَبَا سعِيدٍ الخُدْرِيّ رضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ لَهُ: إني أراكَ تُحِبُّ الْغَنَم والْبادِيةَ فإذا كُنْتَ في غَنَمِكَ أَوْ بادِيَتِكَ فَأَذَّنْتَ للصلاةِ، فَارْفَعْ صَوْتَكَ بالنِّدَاءِ، فَإِنَّهُ لا يْسمعُ مَدَى صوْتِ المؤذِّن جِنٌّ، ولا إِنْسٌ، وَلا شَيْءٌ، إلاَّ شَهِد لَهُ يوْمَ الْقِيامَةِ » قال أبو سعيدٍ: سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه البخاري.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەبدولرەحمانێ کـورێ ئـەبی سەعسـەعە گـۆت: ئـەبی سـەعیدێ خودری ﷺ، گۆتێ: ئەز دبینم تو حەژ پەزی و دەشتێ دکەی، هەکە تو ل ناف پەزێ خۆ بـووی یان ل دەشتێ بووی و تە بۆ نڤێژێ بانگ دا، دەنگێ خۆ ب بانگی بلـندکە، ب راستی چو جنـاوەر و مرۆڤان و چو تشتان دەنگێ بانگدەری گولـێ نـابن هەکـە رۆژا قیامـەتێ شـادەیێ بـۆ نـەدەن. ئـەبو سەعیدی گۆت: ئەڤە من یێ گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ.

1036- وعَـنْ أَبي هُرَيْـرَةَ رضـي اللَّه عنْـهُ قَـال: قَـالَ رَسُـولُ اللَّهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: «إذا نُـودِي بالصَّلاةِ، أَدْبرَ الشيْطَانُ و لهُ ضُرَاطٌ حتَّى لا يسْمع التَّأْذِينَ، فَإِذا قُضِيَ النِّداءُ أَقْبَل، حتَّى إذا ثُوِّبَ للصَّلاةِ أَدْبَر، حَتَّى إذا قُضِيَ التَّثْوِيبُ أَقْبلَ، حَتَّى يخْطِر بَيْنَ المرْءِ ونَفْسِهِ يقُولُ: اذْكُرْ كَذا، واذْكُرْ كذا لِما لَمْ يذْكُرْ مِنْ قَبْلُ حَتَّى يظَلَّ الرَّجُلُ مَا يدرَي كَمْ صلَّى » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکـە بـانگ بـۆ نڤێـژێ هاتە دان شەیتان درەڤیت و تران دهاڤێژیت دا گول بانگی نەبیت، و هەکە بانگ هاتە دان زڤرِیڤـە، هەکە قامەت بۆ نڤێژێ هاتە گرتن رەڤیەڤە، و هەکە قامەت تمام بوو زڤرِیڤـە هـەتا وەسواسـێ بـۆ مرۆڤی چێدکەت و دبێژتێ: ڤێ بینە بیرا خۆ و ڤێ ل بیرا خوبینە ژ وان تشتێت بەری هنگـی بـیرا وی نەدهاتێ، هەتا وەل مرۆڤی دکەت نەزانیت کا چەند رکعەت کرن.

« التَّثْوِيبُ »: الإِقَامةُ.

1037- وَعَنْ عبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمرِو بْنِ العاصِ رضِيَ اللَّه عنْهُما أَنه سَمِع رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « إذا سمِعْتُمُ النِّداءَ فَقُولُوا مِثْلَ ما يَقُولُ، ثُمَّ صَلُّوا علَيَّ، فَإِنَّهُ مَنْ صَلَّى علَيَّ صَلاةً صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ بِهَا عشْراً، ثُمَّ سلُوا اللَّه لِي الْوسِيلَةَ، فَإِنَّهَا مَنزِلَةٌ في الجنَّةِ لا تَنْبَغِي إِلاَّ لعَبْدٍ منْ عِباد اللَّه وَأَرْجُو أَنْ أَكُونَ أَنَا هُو، فَمنْ سَأَل لِيَ الْوسِيلَة حَلَّتْ لَهُ الشَّفاعَةُ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عـەمرێ کـورێ عاسـی خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت وی گـول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە هەوە گول بانگی بوو، هوین ژی وەکـی یـا ئـەو دبێـژیت بێژن، پاشی سەلـەواتان بدەنە سەر من، ب راستی هەرکەسێ سەلـەواتەکێ بدەتە سـەر مـن، خـودێ دەهان ل شـوینێ دێ دەتـە سـەر (ئـانکو دەهـ دلـۆڤانیـان دێ پـێ بـەت) پاشـی داخـوازا وەسـیلێ

(جهەکێ تایبەتە ژ بەحەشتێ) بۆ من بکەن، ئەو جهەکە د بەحەشتێدا بۆ کەسێ نابیت بۆ بەندەیەکێ نەبیت ژ بەندەیێت خودێ و ئەز هیڤی دکەم ئەز ئەو بم، و هەرکەسێ داخوازا وەسیلێ بۆ من بکەت بەرەڤانی و مەهدەریا من بۆ واجب بوو..

1038- وعن أَبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضيَ اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا سَمِعْتُمُ النِّداءَ، فَقُولُوا كَما يقُولُ المؤذِّنُ ». متفق عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە هەوە گول بانگی بوو، هوین ژی وەکی یا بانگدەر دبێژیت بێژن.

1039- وَعنْ جابرٍ رضَي اللَّه عنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « من قَال حِين يسْمعُ النِّداءَ: اللَّهُمَّ رَبَّ هذِهِ الدَّعوةِ التَّامَّةِ، والصَّلاةِ الْقَائِمةِ، آت مُحَمَّداً الْوسِيلَةَ، والْفَضِيلَة، وابْعثْهُ مقَامًا محْمُوداً الَّذي وعَدْتَه، حلَّتْ لَهُ شَفَاعتي يوْم الْقِيامِة » رواه البخاري.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەمێ بانگی گولێ دبیت بێژیت: یا خودێ خودانێ ڤێ گازیا تەکویز و بێ کێماسی و خودانێ ڤێ نڤێژا دهێتەکرن (یان نڤێژا هەر دێ مینیت) وەسیلەیێ (جهێ تایبەت ژ بەحەشتێ) و پلەیا تایبەت بدە موحوممەدی و بگەهینە جهێ پەسنکری [ئەو جهێ شوکرا وی تێدا دئێتە کرن رۆژا مەهدەرا مەزن].

1040- وعنْ سَعْدِ بْن أَبي وقَّاصٍ رضِيَ اللَّه عنْهُ عَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّهُ قَالَ: مَنْ قَال حِينَ يسْمعُ المؤذِّنَ: أَشْهَد أَنْ لا إله إلاَّ اللَّه وحْدهُ لا شَريك لهُ، وَأَنَّ مُحَمَّداً عبْدُهُ وَرسُولُهُ، رضِيتُ بِاللَّهِ ربًّا، وبِمُحَمَّدٍ رَسُولاً، وبالإِسْلامِ دِينًا، غُفِر لَهُ ذَنْبُهُ » رواه مسلم.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەمێ گول بانگدەری دبیت، بێژیت: ئەز شەهدە ددەم کو ب راستی چو پەرستی ییت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و موحەممەد بەندەیێ وییە و پێغەمبەرێ وییە، ئەز رازیمە ب خودێ، خودان، و ب موحەممەدی پێغەمبەر، و ب ئیسلامێ دین. گونەهێت وی هاتنە ژێبرن.

1041- وعنْ أَنَسٍ رضيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الدُّعَاءُ لا يُردُّ بين الأَذانِ والإِقامةِ » رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دوعا مابەینا بانگی و قامەتێ ناهێتە زڤراندن.

187- باب فضل الصلوات

بابەتێ خێرا نڤێژان

قال الله تعالى: * (إِنَّ الصَّلاةَ تَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ) (العنكبوت: من الآية45) * . ب راستی نڤێژ بەرێ مرۆڤی ژ هەمی گونەهێت زێدە پیس، و کریارێت نە دگەل سروشتێ مرۆڤان، و کریارێت کرێت و نەشرین [ئەوێت شەریعەتی دورست نەکرین] وەردگێرێت.

1042- وَعنْ أَبي هُرَيْرةٍ رضي اللَّه عنْهُ قَال: سمِعْتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « أَرأَيْتُمْ لَوْ أَنَّ نَهْراً بِباب أَحَدِكم يغْتَسِلُ مِنْه كُلَّ يَوْمٍ خَمْس مرَّاتٍ، هلْ يبْقى مِنْ دَرَنِهِ شَيءٌ؟» قالُوا: لا يبْقَى مِنْ درنِهِ شَيْء، قَال: « فذلكَ مَثَلُ الصَّلَواتِ الخَمْسِ، يَمْحُو اللَّه بِهِنَّ الخطَايا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: بێژنە من هەکە رویبارەك بەر دەرگەهێ ئێک ژ هەوە بیت، و هەرۆژ پێنج جاران خۆ پێ بشۆت، ما دێ تشتەك ژ قرێژا وی مینیت؟ گۆتن: چو ژ قرێژا وی نامینیت، گۆت: هەرهۆسا نموونەیا پێنج نقێژان، خودێ پێ گونەهان ژێ دبەت.

1043- وعنْ جَابِرٍ رَضيَ اللَّه عنهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مثَلُ الصَّلواتِ الخَمْسِ كمثَلِ نَهْرٍ غمْرٍ جارٍ عَلى باب أَحَدِكُم يغْتَسِلُ مِنْهُ كُلَّ يَوْمٍ خمْسَ مرَّاتٍ» رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نموونەیا پێنج نقێژان، وەکی رویبارەکێ ڤەرێژە و بۆشە بەر دەرگەهێ ئێک ژ هەوەرا بچیت، هەرۆژ پێنج جاران خۆ پێ بشۆت.

« الغَمْرُ » بفتحِ الغين المعجمةِ: الكثِيرُ.

1044- وعَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي اللَّه عنْهُ أَنَّ رجُلاً أَصاب مِن امْرأَةٍ قُبْلَةً، فأَتَى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَخبرهُ فأَنزَل اللَّه تعالى: (وأَقِم الصَّلاةَ طَرفَيِ النَّهَار وَزُلَفا مِنَ اللَّيْلِ، إِنَّ الْحَسنَاتِ يُذهِبْنَ السَّيِّئَاتِ) فقال الرَّجُلُ: أَلِي هذا ؟ قال: « لجمِيع أُمَّتي كُلِّهِمْ» متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: زەلامەکی ماچەك ل ژنەکێ دا، هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و بۆ گۆت، ئینا خودێ ئەڤ ئایەتە ئینا خوارێ: [هەی موحەممەد] تو د هەردوو رەخێت رۆژێدا [سپێدێ و ئێڤاری] و پشکەکێ ژ شەڤێ، نقێژێ بکە، ب راستی خێر و چاکی گونەهان پویچ دکەن. ئینا زەلامی گۆت: ئەڤە بۆ من ب تنێیە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: بۆ هەمی ئوممەتا منە.

1045- وعن أَبي هُريرة رضي اللَّه عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «الصَّلواتُ الخَمْسُ، والجُمُعةُ إِلى الجُمُعَةِ، كفَّارةٌ لما بَيْنهُنَّ، ما لم تُغش الكبَائِرُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر پێنج نقێژ و خوتبە بۆ خوتبێ ژێبرنە بۆ گونەهێت د ناڤبەرا خۆدا هندی گونەهێت مەزن (کەبائیر) نەهێنە کرن.

1046- وعن عثمانَ بنِ عفان رضي اللَّه عنهُ قال: سمِعْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «ما مِن امْرِيءٍ مُسْلِمٍ تحضُرُهُ صلاةٌ مَكتوبة فَيُحْسِنُ وُضُوءَهَا، وَخُشوعَهَا، وَرُكُوعَها، إِلاَّ كانت كَفَّارةً لما قَبْلَهَا مِنْ الذنُوبِ ما لم تُؤْتَ كَبِيرةٌ، وَذلكَ الدَّهْرَ كلَّهُ » رواه مسلم.

و ژ عوسمانێ کورێ عەففانی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە مرۆڤەکێ موسلمان نقێژا سەرنڤیسی (ئانکو یا فەرز) لێ ببیت و دەستنڤێژا وێ و راستیانا وێ یا ب ترس و رکوعا وێ بنەجە پێ راببیت هەکە نەبیتە ژێبرن بۆ بەری خۆ ژ گونەهان هندی گونەهەکا مەزن (کەبیرە) نەهێتە کرن، و ئەڤە بۆ هەمی دەم و وەختانە.

188- باب فضل صلاة الصبح والعصر

بابەتێ خێرا نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری

1047- عن أَبي موسى رضي اللَّه عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ صلَّى البرْدَيْن دَخَلَ الجنَّة » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی مووسایێ ئەشعەری ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری بکەت، چۆ بەحەشتێ.

« البرْدانِ »: الصُّبْحُ والعَصرُ.

1048- وعن زهيْرِ بن عِمارَةَ بن رُوَيْبةَ رضيَ اللَّه عنْهُ قالَ: سمِعْتُ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « لَنْ يلجَ النَّار أَحدٌ صلَّى قبْلَ طُلوعِ الشَّمْس وَقَبْل غُرُوبَهَا » يعْني الفجْرَ، والعصْرَ. رواه مسلم.

و ژ زوهەیرێ کورێ عیمارەیێ کورێ رووەیبەی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ گۆت: کەسەك ناچیتە جەهنەمێ نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری بکەت.

1049- وعن جُندَبِ بن سُفْيانَ رضي اللَّه عنهُ قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ صَلَّى الصُّبْحَ فهُوَ في ذِمَّةِ اللَّهِ فَانْظُرْ يَا ابنَ آدم لاَ يَطْلُبنَّك اللَّه مِنْ ذِمَّتِهِ بِشيءٍ » رواه مسلم.

ژ جوندبێ کورێ سوفیانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ نڤێژا سپێدێ ب جەماعەت بکەت، ئەو یێ د ئێمناهیا خودێدا و د بن چاڤدێریا ویڤە، ڤێجا بەرێ خۆ بدێ یا کورێ ئادەمی خودێ حسێبا وە نەکەت ل سەر شکاندنا وێ پەیمانێ یا هوین پێ هەژی ئێمناهی و چاڤدێریا وی بووین.

1050- وعن أَبي هُريرةَ رضي اللَّه عنهُ قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «يَتَعَاقَبُونَ فِيكم مَلائِكَةٌ بِاللَّيْلِ، وملائِكَةٌ بِالنَّهَارِ، وَيَجْتَمِعُونَ في صَلاةِ الصُّبْحِ وصلاةِ العصْرِ، ثُمَّ يعْرُجُ الَّذِينَ باتُوا فِيكم، فيسْأَلُهُمُ اللَّه وهُو أَعْلمُ بِهِمْ : كَيفَ تَرَكتمْ عِبادِي ؟ فَيقُولُونَ: تَرَكنَاهُمْ وهُمْ يُصَلُّونَ، وأَتيناهُمْ وهُمْ يُصلُّون ». متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ملیاکەت د راستا هەوەدا جهێ ئێک و دوو دگرن، ملیاکەتێت شەڤێ و ملیاکەتێت رۆژێ، و نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری دگەهنە ئێک، پاشی ئەوێت ب شەڤ ماینە دگەل هەوە دێ بلند بن، خودێ دێ پسیارا وان کەت، و ئەو ژ وان چێتر دزانیت: هەوە چاوا بەندەیێت من هێلان؟ دێ بێژن مە هێلان و وان نڤێژ دکرن و ئەم چۆینە دەف وان و وان نڤێژ دکرن.

1051- وعن جَرِيرِ بنِ عبدِ اللَّهِ البجليِّ رضيَ اللَّه عنهُ قال: كنا عِندَ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَنَظَرَ إِلى القَمرِ لَيْلَةَ البَدْرِ، فقال: « إنكم سَتَرَوْنَ ربكمْ كما تَرَوْنَ هذا القَمر، لا تُضَامُّونَ في رُؤْيَتِهِ، فَإِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ لا تُغْلبُوا عَلى صلاةٍ قَبْل طُلُوعِ الشَّمْسِ، وَقَبْل غُرُوبَها فافْعلُوا» متفق عليه.

و ژ جەریرێ کورێ عەبدولـلایی ﷺ، گۆت: ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ بەرێ خۆ دا هەیڤێ شەڤا چاردە شەڤی و گۆت: ب راستی هوین دێ خودایێ خۆ بینن هەروەکی هوین ڤێ هەیڤێ دبینن، و گۆمان بۆ هەوە ب دیتنا وی چێنابیت (یان زەحمەت و نەخۆشی بۆ هەوە ب دیتنا وی چێنابیت) و هەکە هوین بشێن د راستا نڤێژا سپێدێ و ئێڤاریدا یێت خوسارەت نەبن،

بكەن (ئانكو هشيار بن ژ ڤان نڤێژان د بێ ئاگەه نەبن هەروەكى گەلـەك خـەلـك تێـدا خوسـارەت چونكى ژ بەر شۆلـێ خۆ ييێت ژێ بێ ئاگەهن).

وفي روايةٍ: « فَنَظَرَ إلى القَمر لَيْلَةَ أَرْبَعَ عَشرَةَ ».

و د ريوايەتەكێدا: بەرێ خۆ دا هەيڤێ شەڤا چارده شەڤى.

1052- وعن بُرَيْدَةَ رضيَ الله عنهُ قال: قالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَرَكَ صَلاةَ العصْر فَقَدْ حَبِطَ عَملُهُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبى هورەيرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ نڤێژا ئێڤارى بهێلیت ب راستى كارێ وى پويچ بوو.

189- باب فضل المشي إلى المساجد

بابەتێ خێرا چۆنا مزگەفتێ

1053- عن أَبي هريرةَ رضيَ الله عنهُ أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ غَدا إلى المسْجِدِ أَوْ رَاحَ، أَعَدَّ اللهُ لهُ في الجَنَّةِ نُزُلاً كُلَّمَا غَدَا أَوْ رَاحَ » متفق عليه.

ژ ئەبى هورەيرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ بچيته مزگەفتێ يان بزڤريت، خودێ بۆ مێڤانداری بەرهەڤ كرييه، هەر گاڤا بچيت يان بزڤريت.

1054- وعنهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مَنْ تَطَهَّرَ في بَيْتِهِ، ثُمَّ مَضى إلى بيْتٍ مِنْ بُيُوتِ اللهِ، لِيَقْضِيَ فَرِيضَةً مِنْ فَرائِضِ اللهِ كانَتْ خُطُواتُهُ إِحْدَاها تَحُطُّ خَطِيئَةً، والأُخْرى تَرْفَعُ دَرَجَةً » رواه مسلم.

و ژ وى، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ دەستنڤێژێ ل مالا خۆ بشۆت، پاشى بچيته مالەكێ ژ مالێت خودێ دا فەرزەكێ ژ فەرزێت خودێ بكەت، پێنگاڤێت وى ئێك گونەهەكێ ژێ دبەت و يادى دەرەجەكێ بلند دكەت.

1055- وعن أُبَيّ بن كعْبٍ رضيَ الله عنه قال: كانَ رجُلٌ مِنَ الأَنْصَارِ لا أَعْلم أَحدًا أَبْعدَ مِنَ المسْجِد مِنْهُ، وَكَانَتْ لا تُخْطِئُهُ صَلاةٌ، فَقيلَ له: لو اشتَرَيْتَ حِمَارًا لِتَرْكَبَهُ في الظَّلْمَاءِ وفي الرَّمْضَاءِ قالَ: ما يَسُرُّني أَنَّ مَنْزِلي إلى جنْبِ المسْجدِ، إنِّي أُريدُ أَنْ يُكتَب لي مَمْشاي إلى المسْجِدِ، وَرجُوعِي إذا رَجَعْتُ إلى أَهْلي. فقالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قَدْ جَمَع اللهُ لكَ ذَلكَ كُلَّه » رواه مسلم.

و ژ ئوبەيێ كورێ كەعبى ﷺ، گۆت: زەلامەك هەبوو ئەز پێناحەسم ئێك ژ وى ژ مزگەفتێ دويرتر بوو، و چو نڤێژ ژێ نەدچۆن، ئێكێ گۆتێ، يان من گۆتێ هەكە ته كەرەك كرييا، زولماتان و شەرگەها گەرمێ لێ سويارباى، گۆت: من پێخۆش نينه مالا من ب رەخ مزگەفتێڤە بيت، من دڤێت هاتنا من بۆ مزگەفتێ و زڤرينا من بۆ مالا من، بۆ من بێته نڤيسين، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راست خودێ ئەڤە هەمى بۆ ته كۆمكرن.

1056- وعن جابرٍ رضيَ الله عنهُ قال: خَلَتِ البِقَاعُ حَوْلَ المسْجِد، فَأَرادَ بَنُو سَلِمَةَ أَنْ يَنتقلُوا قُرْبَ المسْجِد، فَبَلَغَ ذلكَ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ لهم: « بَلَغَني أَنَّكُمْ تُريدُونَ أَن تَنْتَقِلُوا قُرْبَ المسْجِد ؟ قالوا: نعم يَا رَسولَ اللهِ قَدْ أَرَدنَا ذَلكَ، فقالَ: « بَني سَلمَةَ ديارَكُمْ تُكْتَبْ آثارُكُمْ، ديارَكُمْ تُكْتَبْ آثارُكُمْ » فقالوا: ما يَسُرُّنَا أَنَّا كُنَّا تَحَوَّلْنَا: رواه مسلم، وروى البخاري معناه من رواية أَنَس.

و ژ جابری ﷺ ،گۆت: جه ڤالا بوو و بەنی سەلەمە ڤیان خۆ ڤەگوهێزنە نێزیکی مزگەفتێ، ئەڤە گەهشتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە وان: یێ گەهشتییە من هەوە دڤێت نەقل ببنە نێزیکی مزگەفتێ؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ راستە مە دڤیا، گۆت: گەلی بەنی سەلەمە ل جهێ خۆ بن، شوین پێت هەوە دئێنە نڤیسین، شوین پێت هەوە دئێنە نڤیسین، گۆتن: مە خۆش نەبوو ئەم نەقل ببابن.

1057- وعنْ أَبي موسى رضيَ اللَّه عنه قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ أَعْظَم الناس أَجرًا في الصَّلاةِ أَبْعَدُهُمْ إِلَيْها مَمْشًى فَأَبْعَدُهُمْ. والَّذي يَنْتَظِرُ الصَّلاةَ حتَّى يُصلِّيها مَعَ الإِمامِ أَعْظَمُ أَجراً مِنَ الذي يُصلِّيها ثُمَّ يَنَامُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی مرۆڤێ خێرا وی ب نڤێژێ ژ هەمیان مەزنتر، یێ دویرتر دهێتێ و دویرتر، و خێرا وی یێ خۆ دگریت هەتا نڤێژێ دگەل ئیمامی دکەت مەزنترە ژ وی یێ نڤێژێ دکەت و دنڤیت.

1058- وعن بُرَيدَةَ رضي اللَّه عنه عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « بشِّروا المشَائِينَ في الظُّلَمِ إِلى المسَاجِدِ بِالنور التَّامِّ يَوْمَ القِيامَةِ » رواه أبو داود والترمذي.

و ژ بورەیدەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مزگینیێ ب رۆناهـا هـەمی رەخان دگریت رۆژا قیامەتێ بدەنە وان ییێت د تاریاندا زێدە دچنە مزگەفتێ.

1059- وعن أبي هريرةَ رضيَ اللَّهُ عنهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « أَلا أَدُلُّكُمْ عَلى مَا يَمْحُو اللَّهُ بِهِ الخَطَايَا، وَيَرْفَعُ بِهِ الدَّرَجَاتِ ؟ قَالُوا: بَلى يا رسولَ اللَّهِ. قَالَ: « إِسْباغُ الْوُضُوءِ عَلى المكَارِهِ، وَكَثْرَةُ الخُطَا إِلى المسَاجِدِ، وَانْتِظَارُ الصَّلاةِ بعْد الصَّلاةِ، فَذلِكُمُ الرِّباطُ، فَذلكُمُ الرِّباطُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز نیشا هەوە نەدەم تشتێ خودێ گونەهان پێ ژێ دبەت، و دەرەجەیان پێ بلند دکەت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: دەستنڤێژ شویشتنا دورست د نەخۆشیاندا و زێدە پێنگاڤ هاڤێتن بۆ مزگەفتان و خۆگرتن هیڤییا نڤێژی پشتی کرنا نڤێژێ، ئەڤەیە هەژی مرۆڤ خۆ بۆ ڤالا و ئاسێ بکەت.

1060- وعن أَبي سعيدٍ الخدْرِيِّ رضيَ اللَّهُ عنهُ عنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «إِذا رَأَيْتُمُ الرَّجُلَ يَعْتَادُ المسَاجِد فاشْهدُوا لَهُ بِالإِيمَانِ » قال اللَّه عزَّ وجلَّ: (إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَن بِاللَّهِ والْيَومِ الآخِرِ) الآية. رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە هەوە مرۆڤەك دیت چۆنا مزگەفتان دکەت شادەیێ ب باوەریێ بۆ بدەن، خودایێ مەزن دبێژیت: ب راستی بەس ئەو دێ مزگەفتێت خودێ ئاڤاکەت، ئەوێ باوەری ب خودێ و ب رۆژا ئاخرەتێ ئینایی... ئایەت.

190- باب فضل انتظار الصلاة

بابەتێ خێرا خۆگرتنا ل هیڤیا نڤێژان

1061- عنْ أَبي هريرةَ رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لا يَزَالُ أَحَدُكُمْ في صَلاةٍ مَا دَامتِ الصَّلاَةُ تَحْبِسُهُ، لا يَمْنَعُهُ أَنْ يَنْقَلِبَ إِلى أَهْلِهِ إِلاَّ الصَّلاةُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەردەوام ئێک ژ هەوە یێ د نقێژێدا هندی نقێژ وی بهێلێت و گیرۆکەت، چو وی ناڤەهێلیت بزڤریتە مالا خۆ نقێژ نەبیت.

1062- وعنه أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الملائِكَةُ تُصَلِّي عَلَى أَحَدِكُمْ مَا دَامَ فِي مُصَلاَّهُ الَّذي صَلَّى فِيهِ مَا لَمْ يُحْدِثْ، تَقُولُ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَهُ، اللَّهُمَّ ارْحَمْهُ » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ملیاکەت دوعا بۆ ئێکی ژ هەوە دکەن هندی ئەو د جهێ خۆدا بیت یێ نقێژ تێدا کری دبێژن: یا خودێ رەحمێ پێ ببە، و گونەهێت وی ژێ ببە، و تەوبەیێ بدە سەر، هندی ئەو ئەزیەتا کەسێ نەکەت یان دەستنقێژا خۆ نەشکێنیت.

1063- وعن أنس رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَخَّرَ لَيْلَةً صلاةَ الْعِشَاءِ إِلى شَطْرِ اللَّيْلِ ثُمَّ أَقْبَلَ عَلَيْنَا بوَجْهِهِ بَعْدَ ما صَلَّى فقال: « صَلىَّ النَّاسُ وَرَقَدُوا ولَمْ تَزَالُوا في صَلاةٍ مُنْذُ انْتَظَرْتُموها » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ شەڤەکێ نقێژا عەیشا گیرۆکر هەتا نیڤا شەڤێ پاشی پشتی نقێژ کری بەرێ خۆ دا مە و گۆت: خەلکی نقێژ کرن و نڤستن و هوین بەردەوام د نقێژێدا بوون ئەڤە ل وی دەمی وەرە یێ هەوە خۆ ل نقێژێ دگرت.

191- باب فضل صلاة الجماعة

بابەتێ خێرا نقێژا ب جەماعەت

1064- عن ابنِ عمَر رضي اللَّه عنهما أَنَّ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «صَلاةُ الجَمَاعَةِ أَفضَلُ مِنْ صَلاةِ الفَذِّ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ درَجَةً » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نقێژا ب جەماعەت بیست و حەفت جاران ب خێرترە ژ نقێژا ب تنێ.

1065- وعن أَبي هريرة رضيَ اللَّه عنهُ قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «صَلاةُ الرَّجُلِ في جَماعةٍ تُضَعَّفُ عَلى صلاتِهِ في بَيْتِهِ وفي سُوقِهِ خمساً وَعِشْرينَ ضِعفًا، وذلكَ أَنَّهُ إذا تَوَضَّأَ فَأَحْسَنَ الْوُضُوءَ ثُمَّ خَرَجَ إِلى المِسْجِدِ، لا يُخْرِجُه إِلاَّ الصَّلاةُ، لَمْ يَخْطُ خَطْوةً إِلاَّ رُفِعَتْ لَه بهَا دَرَجَةٌ، وَحُطَّتْ عَنْه بهَا خَطِيئَةٌ، فَإِذا صَلى لَمْ تَزَلِ الملائِكَة تُصَلِّي عَلَيْهِ مَا دَامَ في مُصَلاَّه، مَا لَمْ يُحْدِثْ، تَقُولُ: اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَيْهِ، اللَّهُمَّ ارحَمْهُ. وَلا يَزَالُ في صَلاةٍ مَا انْتَظَرَ الصَّلاةَ » متفقٌ عليه. وهذا لفظ البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نقێژا مرۆڤی ب جەماعەت بیست و تشتەك دەرەجان ژ نقێژا وی یا سویکا وی و مالا وی زێدەتر و ب خێرترە، ئەو ژی هەکە دەستنقێژا خۆ شویشت و باش شویشت، و پاشی بێتە مزگەفتێ، ژ نقێژێ پێڤەتر چیێ دی نەڤێت و چو یێ دی ئەو نەدەرئێخستی و راکرییە نقێژ نەبیت، نینە ئەو پێنگاڤەکێ پاڤێت هەکە پێ دەرەجەکێ بلند نەبیت و گونەهەك پێ ژێ نەوەریت هەتا دچیتە د مزگەفتێڤە، و هەکە چۆ د مزگەفتێڤە، ئەو یێ د نقێژێدا هندی نقێژ وی بهێلیت، و ملیاکەت دوعا بۆ ئێکی ژ هەوە دکەن هندی ئەو د جهێ خۆدا بیت یێ نقێژ تێدا کری دبێژن: یا خودێ رەحمێ پێ ببە، و گونەهێت وی ژێ ببە، و تەوبەیێ بدە سەر، هندی ئەو ئەزیەتا کەسێ نەکەت یان دەستنقێژا خۆ نەشکێنیت.

1066- وعنهُ قالَ: أَتَى النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلٌ أَعمى فقال: يا رسولَ اللهِ، لَيْس لِي قَائِدٌ يقُودُني إِلي المِسْجِدِ، فَسأَلَ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَن يُرَخِّصَ لَهُ فَيُصَلِيَ في بيْتِهِ، فَرَخَّص لَهُ، فَلَمَّا وَلِيَّ دَعَاهُ فقال له: هلْ تَسْمَعُ النِّدَاءَ بِالصَّلاةِ ؟ » قال: نَعَمْ، قال: « فَأَجِبْ » رواه مسلم.

و ژ وی ﷺ گۆت: زەلامەکێ کۆرە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من کەس نینە من بینیتە مزگەفتێ، داخواز ژ پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ دەستویریا وی بدەت نڤێژێ ل مالا خۆ بکەت، وەختێ چۆی گازیکرێ و گۆت: تە گول بانگێ نڤێژێ هەیە؟ گۆت: بەلێ، ئینا گۆت: پا وەرە.

1067- وعن عبدِ اللهِ وَقِيلَ: عَمْرِو بْنِ قيْسٍ المعرُوف بابنِ أُمِّ مَكْتُوم المؤَذِّنِ رضيَ الله عنهُ أَنَّهُ قَالَ: يا رسولَ الله إِنَّ المدِينَةَ كَثيرَةُ الهَوَامِّ وَالسِّبَاعِ. فقال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «تَسْمَعُ حَيَّ عَلى الصَّلاةِ، حَيَّ عَلى الفَلاحِ، فَحَيَّهَلاً ». رواه أبو داود بإسناد حسن. ومعنى: « حَيَّهَلاً »: تعال.

و ژ عەبدوللایی، و دبێژن عەمرویێ کورێ قەیسی یێ ناڤدار ب ئیبنو ئومی مەکتومێ بانگدەر ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی گەلەك خشخشۆکێت ئەردی (وەکی مار و دوپیشک و سپیە و کێچان) و دەهبە یێت ل مەدینێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەرنە نڤێژێ وەرنە سەرفەرازیێ تە گولێ دبیت، ڤێجا وەرە.

1068- وعن أبي هريرةَ رضي الله عنهُ أَنَّ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: «وَالَّذِي نَفْسِي بِيدِهِ لَقَدْ هَمَمْت أَن آمُرَ بحَطَبٍ فَيُحْتَطَب، ثُمَّ آمُرَ بالصَّلاةِ فَيُؤذَّنَ لَهَا، ثُمَّ آمُرَ رَجُلاً فَيَؤمَّ النَّاسَ ثُمَّ أُخَالِفَ إِلى رِجَالٍ فأُحَرِّقَ عَلَيْهِمْ بيوتهم» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من ددەستیدا نێزیک بوو ئەز فەرمانێ بدەم دار بێنە کۆمکرن، پاشی گازیکەمە نڤێژێ و بانگ بۆ بێتە دان، پاشی ئەمرێ زەلامەکێ بکەم بەری خەلکی نڤێژێ بکەت، پاشی ئەز بچمە دەف هندە زەلامان (ئەوێت نەهاتینە نڤێژێ) و مالێت وان سەر واندا بسۆژم.

1069- وعن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنهُ قال: مَنْ سَرَّه أَن يَلْقَي الله تعالى غدًا مُسْلِمًا فَلْيُحَافِظْ عَلى هَؤُلاءِ الصَّلَوات حَيْثُ يُنادَي بهنَّ، فَإِنَّ اللهَ شَرَعَ لِنَبِيِّكم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سُنَنَ الهُدَى وَإِنَّهُنَّ مِن سُنَنِ الهُدى، وَلَو أَنَّكُمْ صلَّيْتم في بُيوتِكم كما يُصَلِّي هذا المتَخَلِّف في بَيتِهِ لَتَرَكتم سُنَّة نَبِيِّكم، ولَو تَركتم سُنَّةَ نَبِيِّكم لَضَلَلْتُم، ولَقَد رَأَيْتُنَا وما يَتَخَلَّف عَنها إلاَّ منافق مَعْلُومُ النِّفَاق، وَلَقَدْ كانَ الرَّجُل يُؤتىَ بِهِ، يُهَادَي بيْنَ الرَّجُلَيْنِ حَتَّى يُقَامَ في الصَّفِّ. رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: هەرکەسێ پێ خۆش بیت سوبەهی موسلمان بگەهیتە خودایێ مەزن، بلا پارێزیێ ل ڤان نڤێژان بکەت هەر جهێ بانگ بۆ بێتە دان، و ب راستی خودێ رێکێت راستەرێیێ بۆ پێغەمبەرێ خۆ یێت دانایە و دیارەکرین، و هەکە هەوە نڤێژێت خۆ ل مالێت خۆ کرن هەروەکی ڤی پاشڤەمای ل مالا خۆ کری، دێ رێکا پێغەمبەرێ خۆ هێلن، و هەکە هەوە رێکا پێغەمبەرێ خۆ هێلان، دێ سەردا چن و بەرزە بن، و مە خۆ دیت کەس ژ نڤێژێ نەڤەدما

دوورویەك نەبا یێ دووروییاتییا وی ئاشكەرا، و زەلام هەبوو د مابەینا ملێت دوو زەلاماندا دهاته ئینان هەتا ل رێزا ئێكێ دراوەستیا.

وفي روايةٍ له قال: إنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلَّمَنَا سُنَنَ الهُدَى، وَإِنَّ مِن سُننِ الهُدَى الصَّلاَةَ في المسَجدِ الذي يُؤَذَّنُ فيه.

و د ریوایەتەكا دیدا یا وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رێكێت راستەرێیێ ییێت نیشا مه داین و ب راستی كرنا نقێژێ ل مزگەفتا بانگ لێ دهێتەدان ژ رێكێت راستەرێیێنە.

1070- وعن أَبي الدرداءِ رضي اللَّه عنه قال: سمعت رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « ما مِن ثَلاثَةٍ في قَرْيَةٍ ولا بَدْوٍ لا تُقَامُ فِيهمُ الصَّلاةُ إلاَّ قدِ اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ. فَعَلَيكُمْ بِالجَمَاعَةِ، فَإِنَّما يأْكُلُ الذِّئْبُ مِنَ الغَنمِ القَاصِيَةَ » رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ ئەبی دەردائی رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە سێ مرۆڤ ل گوندەكێ بن یان دەشتەكێ بن و نقێژا ب جەماعەت دناڤدا نەهێتەكرن هەكە شەیتانی سەر ژ وان نەستاندبیت، هشیاری جەماعەتێ بن ب راستی گورگ ژ پەزی یاڤەدەر دخۆت.

192- باب الحثِّ على حضور الجماعة في الصبح والعشاء

بابەتێ پالدانێ بۆ حازربوونا جەماعەتێ نقێژا سپێدێ و عەیشا

1071- عنْ عثمانَ بنِ عفانَ رضيَ اللَّه عنهُ قالَ: سمعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: «مَنْ صَلَّى العِشَاءَ في جَمَاعَةٍ، فَكَأَنَّما قامَ نِصْف اللَّيْل وَمَنْ صَلَّى الصبْح في جَمَاعَةٍ، فَكَأَنَّما صَلَّى اللَّيْل كُلَّهُ » رواه مسلم.

ژ عوسمانێ كورێ عەففانی رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەركەسێ نقێژا عەیشا ب جەماعەت بكەت، هەروەكی ئەو نیڤا شەڤێ رابووی و نقێژا سپێدێ ب جەماعەت بكەت هەروەكی ئەو شەڤێ هەمیێ رابووی.

وفي روايةِ الترمذيّ عنْ عثمانَ بنِ عفانَ رضي اللَّه عنهُ قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «مَنْ شَهِدَ العِشَاءَ في جمَاعةٍ كان لهُ قِيامُ نِصْفِ لَيْلَة، ومَنْ صَلَّى العِشَاءَ والْفَجْر في جمَاعَةٍ، كَانَ لَهُ كَقِيَامِ لَيْلَة » قال التِّرمذي: حديثٌ حسن صحيحٌ.

و د ریوایەتا ترمزیدا ژ عوسمانێ كورێ عەففانی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ نقێژا عەیشا ب جەماعەت بكەت خێرا نیڤا رابوونا شەڤێ بۆ وییە، و هەركەسێ نقێژا عەیشا و سپێدێ ب جەماعەت بكەت، خێرا رابوونا شەڤێ هەمیێ بۆ وییە.

1072- وعن أَبي هُريرة رضيَ اللَّه عنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « وَلَوْ يعْلَمُونَ مَا في العَتمَةِ والصُّبْحِ لأَتَوْهُما وَلَو حبْوًا » متفقٌ عليه. وقد سبق بطولِهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و هەكە زانیبان كا چ خێر د نقێژا عەیشا و سپێدێدا هەیە، دا هێنێ خۆ هەكە ل سەر زكی هاتبانێ. و ب درێژیڤە ئەڤ حەدیسە بۆری.

1073- وعنهُ قال: قال رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْسَ صَلاةٌ أَثْقَلَ عَلَى المَنَافِقِينَ مِنْ صلاة الفَجْرِ وَالعِشاءِ وَلَوْ يَعْلَمُونَ ما فِيهما لأَتَوْهُما وَلَوْ حبْوًا » متفق عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو نقێژ ژ یا عەیشا و سپێدێ ل سەر دووروییان گرانتر نینە و هەکە وان زانیبان کا چ خێر د وانداییە دا هێنێ خۆ هەکە ل سەر زکی هاتبانێ.

193- باب الأمر بالمحافظة على الصلوات المكتوبات والنهي الأكيد والوعيد الشديد في تركهنَّ

بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزیکرنا نقێژێت فەرز و نەهیا بێگۆمان و گەفکرنا توند ژ هێلانا وان

قال الله تعالى: * (حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلاةِ الْوُسْطَى) (البقرة: من الآية238) * . [گەلی موسلمانان] بەردەوام بن ل سەر نقێژێت خۆ، و نقێژا ئێڤاری [ژبیر نەکەن] و ب گوهداری ب بەر خودێڤە رابن، و هوین وی ژ دل بپەرێسن [نقێژان بکەن]. وقال تعالى : * (فَإِنْ تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ) (التوبة: من الآية5) * . ئەگەر تەوبە کرن و نقێژ کرن و زەکاتا مالێ خۆ دان، ڤێجا رێکا وان بەردەن، ب راستی خودێ گونەهە ژێبەر و دلۆڤانە.

1074- وعن ابنِ مسعودٍ رضي الله عنهُ قالَ: سَأَلتُ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الأَعْمَالِ أَفْضَلُ ؟ قال: « الصَّلاةُ على وَقْتِها » قلتُ: ثُمَّ أَيٌّ ؟ قال: « بِرُّ الوَالِدَيْنِ » قلتُ: ثُمَّ أَيٌّ ؟ قال: « الجيهاد في سَبِيلِ اللهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: من پسیارا پێغەمبەری کر ﷺ کیژ کار بۆ خودێ خۆشڤیترە؟ گۆت: نقێژ د وەختێ وێدا، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: باشییا دگەل دایبابان، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدا.

1075- وعن ابنِ عمرَ رضيَ الله عنهما قال: قالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «بُنِيَ الإِسَلامُ على خَمْسٍ: شَهادَةِ أَنْ لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ، وأَنَّ مُحمداً رسولُ اللهِ، وإِقامِ الصَّلاةِ، وَإِيتاءِ الزَّكاةِ، وَحَجِّ البَيْتِ، وَصَوْمِ رَمضانَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئیسلام ل سەر پێنج شەنگستان یاهاتیە ئاڤاکرن، شادەیا ب خودێ کو ب راستی چو خودا و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و ب راستی موحەممەد پێغەمبەر و قاسدێ خودێیە، و کرنا نقێژان ب رەنگێ پێدڤی و بەردەوام، و دانا زەکاتێ، و چۆنا حەجێ، و رۆژیگرتنا رەمەزانێ.

1076- وعنهُ قال: قالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أُمِرْتُ أَنْ أُقاتِلَ الناسَ حتَّى يَشْهدُوا أَنْ لا إِلـه إِلاَّ اللهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا رسولُ اللهِ، وَيُقِيمُوا الصَّلاَةَ، ويُؤْتُوا الزَّكاةَ، فَإِذا فَعَلُوا ذلكَ عَصمُوا مِنِّي دِماءَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ إِلاَّ بحقِّ الإِسلامِ، وَحِسَابُهُم على اللهِ » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەمرێ من یێ هاتیە کرن، ئەز شەرێ خەلکی بکەم (هەلبەت ئەوێت دژی موسلمانەتیێ دراوەستن) هەتا شەهدە بدەن بێژن: **أَشْهَدُ أَنْ لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه، وَأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ** و نڤێژان بکەن و زەکاتێ بدەن هەکە وەکرن، وان خوینێت خۆ و مالێ خۆ ژ من پاراستن ب حەقێ موسلمانەتیێ نەبت (ئانکو ئەو و مالێ وان یێ پاراستییە هندی ئەو چو نەکەن موسلمانەتی تشتەکێ ل سەر بدانیت، بۆ نموونە یێ مالێ ئێکێ پویچکەت یان یێ ئێکێ بریندارکەت یان بکوژیت هنگی ب حەقێ ئیسلامێ ئەو و مالێ وی نەیێت پاراستینە، دڤێت تۆل لێ بێنە ڤەکرن) و حسێبا وان (د نەپەنی و نهێنیا واندا) ل سەر خودێیە.

1077- وعن معاذٍ رضي الله عنهُ قال: بعَثني رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إلى اليَمن فقال: «إِنَّكَ تأْتِي قَوْمًا مِنْ أَهْلِ الكتاب، فَادْعُهُمْ إلى شَهَادةِ أَنْ لا إله إلاَّ الله، وأَنِّي رسولُ الله، فَإِنْ هُمْ أَطاعُوا لِذلكَ، فَأَعْلِمهُم أَنَّ اللَّه تَعالى افْتَرَض عَلَيْهِمْ خَمْسَ صَلواتٍ في كلِّ يَوْمٍ ولَيْلَةٍ، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلكَ، فأَعْلِمهُم أَنَّ اللَّه تَعَالى افْتَرَض علَيْهِمْ صَدقة تُؤْخَذُ مِنْ أَغْنِيائِهم فَتُرَدُّ عَلى فُقَرائِهم، فَإِنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلَكَ، فَإِيَّاكَ وَكَرائِم أَمْوالِهم وَاتَّقِ دَعْوةَ المظْلُومِ، فَإِنَّهُ لَيْسَ بَيْنَهَا وبيْنَ اللَّهِ حِجَابٌ » متفقٌ عليه.

و ژ مەعازی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز هنارتم و گۆت: تو دێ چییە دەف هندە مرۆڤان ژ خودانێت کتێبان، داخوازا وان بۆ شەهدەیێ بکە، کو چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، و ئەز پێغەمبەرێ خودێمە، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، پێنج نڤێژ د هەمی شەڤ و رۆژاندا ل سەر وان یێت فەرز کرین، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، زەکات ل سەر وان یا فەرز کری، ژ زەنگینێ وان دێ هێتە وەرگرتن و ل سەر هەژارێ وان دێ هێتە زڤراندن، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، هشیاری مالێ وان یێ ب قەدر و بهاگران بە (ئانکو دەمێ زەکاتێ ژ وان وەردگرێ خۆ ژ مالێ ب قەدر و بهاگران بپارێزە) و خۆ ژ دوعایا ستەملێکری بپارێزە، ب راستی چو پەردە مابەینا وێ و خودێ نینن.

1078- وعن جابرٍ رضي الله عنهُ قال: سمعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « إِنَّ بَيْنَ الرَّجُلِ وَبَيْنَ الشِّرْكِ والكُفْرِ تَرْكَ الصَّلاةِ » رواه مسلم.

و ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی مابەینا مرۆڤی و مابەینا هەڤپشکچێکرنێ و گاوریێ نەکرنا نڤێژێیە.

1079- وعن بُرَيْدَةَ رضي الله عنهُ عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « العهْدُ الذي بيْنَنا وبَيْنَهُمْ الصَّلاةُ، فمنْ تَرَكَهَا فَقَدْ كَفَرَ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ بوریدەی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پەیمانا د ناڤبەرا مە و واندا (مەخسەد پێ دووروینە) نڤێژە، ڤێجا هەرکەسێ هێلا ب راستی ئەو گاور بوو.

1080- وعن شقِيق بنِ عبدِ اللَّهِ التابعيِّ المتَّفَقِ على جَلالَتهِ رَحِمهُ اللَّه قال: كانَ أَصْحابُ مُحَمَّدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لا يرونَ شَيْئاً مِنَ الأَعْمالِ تَرْكُهُ كُفْرٌ غَيْرَ الصَّلاةِ. رواه الترمذي في كتاب الإيمان بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ شەفیقێ تابعی یێ هەمی ل سەر مەزناتیا وی ئێک، خودێ دلۆڤانیێ پێ ببەت، گۆت: هەڤالێت موحەممەدی ﷺ چو تشت ژ کریاران نەکرنا وی گاوری نەددیت نڤێژ تێ نەبیت.

1081- وعن أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهُ قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِنَّ أَوَّل ما يُحاسبُ بِهِ العبْدُ يَوْم القِيامةِ منْ عَملِهِ صلاتُهُ، فَإِنْ صَلُحت، فَقَدْ أَفْلحَ وَأَنجح، وإن فَسدتْ، فَقَدْ خَابَ وخَسِر، فَإِنِ انْتقص مِنْ فَرِيضتِهِ شَيْئاً، قال الرَّبُّ، عَزَّ وجلَّ: انظُروا هَلْ لِعَبْدِي منْ تَطَوُّع، فَيُكَمَّلُ بها ما انْتَقَص مِنَ الفَرِيضَةِ ؟ ثُمَّ تكونُ سَائِرُ أَعمالِهِ عَلى هذا » رواه الترمذي وقال حديث حسن.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تشێ ئێکێ رۆژا قیامەتێ حسێبا بەندەی ل سەر دئێتە کرن نڤێژا وییە، ڤێجا هەکە دورست دەرکەفت ئەو سەرفەراز و ناجح بوو و هەکە یا خراب بیت ئەو نەگەهشتە یا وی دڤێت و خوسارەت بوو، و هەکە ژ فەرزێت وی تشەك ژێ کێم بوو، خودایێ مەزن دێ بێژیت: بەرێ خۆ بدەنێ ئەرێ بەندەیێ من تشتەك ژ سونەتان هەیە، یا ژ فەرزێ هاتیە کێمکرن دێ پێ هێتە کاملکرن؟ پاشی هۆسا هەمی کارێت وی هۆسا کێماسیا فەرزان ب سونەتا دێ هێنە کاملکرن.

194- باب فضلِ الصفِّ الأوَّلِ والأمرِ بإتمامِ الصفوفِ الأُلِ، وتسويتِها، والتراصِّ فيها

بابەتێ خێرا رێزا ئێکێ و فەرمان ب تمامکرنا رێزا ئێکێ و راستکرن و گەهاندنا ئێک یا وێ

1082- عَن جابِرِ بْنِ سَمُرَةَ، رضي الله عنْهُمَا، قَالَ: خَرجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: « أَلا تَصُفُّونَ كما تُصُفُّ الملائِكَةُ عِنْدَ رَبِّهَا ؟ » فَقُلْنَا: يا رسُولَ اللَّهِ وَكَيْفَ تَصُفُّ الملائِكةُ عِند ربِّها ؟ قال: « يُتِمُّونَ الصُّفوفَ الأُولَ، ويَتَراصُّونَ في الصفِّ» رواه مسلم.

ژ جابرێ کورێ سەموره‌ی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف مە و گۆت: ئەرێ هوین رێزێت خۆ راست ناکەن هەروەکی ملیاکەت رێزێت خۆ ل دەف خودایێ خۆ راست دکەن؟ مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ و ملیاکەت چاوا رێزێت خۆ ل دەف خودایێ خۆ راست دکەن؟ گۆت: رێزا ئێکێ تمام دکەن و رێزێ دگەهینە ئێک.

1083- وعن أَبِي هُرَيْرة، رَضِيَ اللَّه عنْهُ، أَنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «لوْ يعلَمُ الناسُ ما في النِّدَاءِ وَالصَّفِّ الأَوَّلِ، ثُم لَمْ يجِدُوا إِلاَّ أَنْ يَسْتَهِمُوا عَلَيْهِ لاسْتَهمُوا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خەلکی زانیبا کا چ خێر د بانگی و رێزا ئێکێ دایە و پاشی چو نەدیتبان گەهشتبانێ ب پشککێشانێ نەبیت، دا پشکێ بۆ کێشن.

1084- وعَنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «خَيْرُ صُفوفِ الرِّجالِ أَوَّلُهَا، وشرُّها آخِرُهَا وخيْرُ صُفوفِ النِّسَاءِ آخِرُها، وَشرُّهَا أَوَّلُهَا » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترین رێزێت زەلامان یا ئێکێیە و خرابترین رێز یا دویماهیکێیە، و باشترین رێزێت ژنان یا ئێکێیە و خرابترین رێز یا دویماهیکێیە.

1085- وعـن أبي سـعِيد الخُـدْرِيِّ رضـيَ اللَّه عنـهُ، أَنَّ رسُـول اللَّهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: رأَى في أَصْحابِهِ تأَخُّراً، فقَالَ لَهُمْ: « تقَدَّمُوا فأْتَمُّوا بِي، وَلْيَأْتَمَّ بِكُمْ مَنْ بَعْدَكُم، لا يزالُ قَوْمٌ يَتَأَخَّرُونَ حَتى يُوخِّرَهُمُ اللَّه » رواه مسلم.

و ژ ئـەبی سـەعیدێ خـودری ﵁، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ ڤـەمانک ل دەف هەڤالێت خۆ دیت ئینا گۆتە وان: پێشڤە وەرن، و پشت من راوەستن و یێت پشت هەوە بـلا پشـت هەوە راوەستن، و بەردەوام هندەك خۆ ڤەدهێلن هەتا خودێ وان ڤەدهێلیت.

1086- وعن أَبي مسعودٍ، رضي اللَّه عنْهُ، قال: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَمْسحُ مَناكِبَنَا فِي الصَّلاةِ، ويقُولُ: « اسْتوُوا ولا تَختلِفوا فتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ، لِيلِيني مِنْكُم أُولُوا الأَحْلامِ والنُّهَى، ثمَّ الذينَ يلُونَهُمْ، ثُمَّ الذِين يَلُونَهُمْ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ملێت مە د نڤێژێـدا راسـت دکرن و دگۆت: رێزێت خۆ راست کەن و پێش ئێک و دوو نەکەڤن دێ دلـێت هەوە بەرێک چن، بـلا یێت خودان عەقل و بالـق (یان یێت خودان قەدر) ژ هەوە نێزیکی من بن، پاشی یێت نێـزیکی وان (د سالـۆخێ بۆریدا) پاشی یێت نێزیکی وان.

1087- وعن أَنسٍ رضي اللَّه عنْهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سَوُّوا صُفُوفَكُمْ، فَإِنَّ تَسْوِيةَ الصَّفِّ مِنْ تَمامِ الصَّلاةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: رێزێت خۆ راست کەن ب راستی راسـتکرنا رێزان ژ تمامیا نڤێژێیە.

وفي رواية البخاري: « فإنَّ تَسوِيَةَ الصُّفُوفِ مِن إِقَامة الصَّلاةِ ».

و د ریوایەتا بوخاریدا: ب راستی راستکرنا رێزان ژ کرن و پاراستنا نڤێژێیە.

1088- وعَنْهُ قال: أُقِيمَتِ الصَّلاةُ، فأَقبَل عَلينَا رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِوَجْهِهِ فقَالَ: «أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ وتَراصُّوا، فَإِنِّي أَراكُمْ مِنْ وَرَاءِ ظَهْرِي » رواهُ البُخَاريُّ بِلَفْظِهِ، ومُسْلِمٌ بمعْنَاهُ.

و ژ وی، گۆت: قامەت بۆ نڤێژێ هاتە گرتن، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ خـۆ دا مـە و گۆت: رێزێت خۆ دورست کەن و خۆ بگەهیننە ئێک ب راستی ئەز هەوە پشت خۆرا دبینم.

وفي رِوَايةٍ للبُخَارِيِّ: وكَانَ أَحدُنَا يَلْزَقُ مَنكِبَهُ بِمَنْكِبِ صاحِبِهِ وقَدَمِه بِقَدمِهِ ».

و د ریوایەتەکا بوخاریدا: و ئێک ژ مە ملێ خۆ ب ملێ هەڤالێ خۆ و پێ خۆ ب پـێ وی ڤەنا.

1089- وَعَنِ النُّعْمَانِ بنِ بشيرٍ، رضيَ اللَّه عنهما، قال: سمعتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « لَتُسوُّنَّ صُفُوفَكُمْ، أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللَّه بَيْنَ وجُوهِكُمْ » متفقٌ عليه

و ژ نەعمانێ کورێ بەشیری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یان هوین دێ رێزێت خۆ راست کەن یان ب سویند خودێ دێ دلـێت هەوە بەرێک بەت.

وفي روايةٍ لمسلمٍ: أَنَّ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يُسَوِّي صُفُوفَنَا، حتَّى كأَنَّما يُسَوّي بِهَا القِدَاحَ، حَتَّى رَأَى أنَّا قَد عَقَلْنَا عَنْهُ. ثُمَّ خَرَج يَوْماً فَقَامَ حَتَّى كَادَ يُكَبِّرُ، فَرَأَى رجُلا بَادِياً صدْرُهُ مِنَ الصَّفِّ فقالَ: « عِبَادَ اللهِ، لَتُسَوُّنَّ صُفُوفَكُمْ، أَوْ لَيُخَالِفَنَّ اللهُ بيْنَ وجُوهكُمْ».

و د ريوايەتەكا موسلميدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەردەوام رێزێت مە راست دكرن هەتا دا تو بێژی تيران پێ راست دكەت، هەتا ديتی ئەم تێگەهشتين، پاشی رۆژەكێ پێشكەفت، رابوو هەتا نێزيک بووی دەست ب نقێژێ بكەت زەلامەك ديت سينگێ وی ديار ببوو، ئينا گۆت: بەندەيێت خودێ ب سويند هوين دێ رێزێت خۆ راست كەن يان ب سويند خودێ دێ دلێت هەوە بەرێک بەت.

1090- وعنِ البرَاءِ بنِ عازبٍ، رضي اللَّه عنهما، قالَ: كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يَتخلَّلُ الصَّفَّ مِنْ نَاحِيَةٍ إلى نَاحِيَةٍ، يَمسَحُ صُدُورَنَا، وَمَناكِبَنَا، ويقولُ: لا تَخْتَلِفُوا فَتَخْتَلِفَ قُلُوبُكُمْ » وكَانَ يَقُولُ: إن اللَّه وَمَلائِكَتَهُ يُصَلُّونَ على الصُّفُوفِ الأُوَلِ » رواه أبو داود بإسناد حَسَنٍ.

و ژ بەرائێ كورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بيت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سينگێت مە و مليێت مە د نقێژێدا راست دكرن و دگۆت: رێزێت خۆ راست كەن و پێش ئێک و دوو نەكەڤن دێ دلێت هەوە بەرێک چن و دگۆت: ب راستی خودێ و مليا كەتێت وی سەلەواتان ددەنە سەر رێزێت ئێكێ. (و سەلەوات ژ خودێ، دلۆڤانييە؛ و ژ مليا كەتان، دوعانە).

1091- وعَن ابن عُمرَ رضيَ اللَّه عنهما، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: «أَقِيمُوا الصُّفُوفَ وَحَاذُوا بَينَ المَنَاكِب، وسُدُّوا الخَلَلَ، وَلِينُوا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ، وَلا تَذَرُوا فُرُجَاتٍ للشيْطانِ، ومَنْ وصَلَ صَفًّا وَصَلَهُ اللَّه، وَمَنْ قَطَعَ صَفًّا قَطَعهُ اللَّه » رواه أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ ئيبن عومەری، خودێ ژ هەردوويان رازی بيت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رێزان دورستكەن، و ملان بگەهيننە ئێک و كێماتيان بگرن، و خۆ د دەستێت برايێت خۆدا نەرم بكەن (هەكە ڤيان هەوە بكێشن يان پاشڤە ببەن بۆ دورستكرنا رێزێ) و كێماسيان بۆ شەيتانی نەهێلن، يێ كێماتيا رێزەكێ بگريت خودێ دێ گەهينيتە دلۆڤانيا خۆ و يێ كێماتيەكێ چێكەت و رێزێ ببريت خودێ دێ وی ژ دلۆڤانيا خۆ بريت.

1092- وعَنْ أَنسٍ رضيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « رُصُّوا صُفُوفَكُمْ، وَقَارِبُوا بَيْنَها، وحاذُوا بالأَعْناق، فَوَالَّذِي نَفْسِي بيَدِهِ إِنِّي لأَرَى الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ مِنْ خَلَلِ الصَّفِّ، كأَنَّها الحَذَفُ » حديث صحيح رواه أبو داود بإسناد على شرط مسلم.

و ژ ئەنەسی رضي الله عنه ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رێزان بگەهيننە ئێک و نێزيکی ئێک بكەن، و ستۆيان بكەن ئێک سەمت، ئەز ب وی كەمە يێ جانێ من ددەستيدا ئەز يێ شەيتانان دبينم ژ دەرفەت و كێماتيا دەردكەڤن هەروەكی حەزەفن. و حەزەف: رەنگەكێ پەزێ رەشە و يێ بچويكە ل يەمەنێ ييێت هەين.

« الحَذَفُ » بحاءٍ مهملةٍ وذالٍ معجم مفتوحتين ثم فاءٌ وهي: غَنَمٌ سُودٌ صغارٌ تَكُونُ بِالْيَمنِ.

1093- وعنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَتِمُّوا الصَّفَّ المقدَّمَ، ثُمَّ الَّذي يليهِ، فَمَا كَانَ مَنْ نقْصٍ فَلْيَكُنْ في الصَّفِّ المؤَخَّرِ » رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ڕێزا پێشیێ تمامکەن پاشی یا دویفرا، و هەکە کێماتییەك هەبیت بلا د ڕێزا دویماهیکێدا بیت.

1094- وعن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ اللَّه وملائِكَتَهُ يُصلُّونَ على ميامِنِ الصُّفوف » رواه أبو داود بإسناد عَلى شرْطِ مُسْلِمٍ، وفيهِ رجلٌ مُخْتَلَفٌ في توْثِيقِهِ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ و ملیاکەتێت خۆ سەلەواتان ددەنە سەر ڕەخێ ڕاستێ ژ ڕێزان. (و سەلەوات ژ خودێ، دلۆڤانییە؛ و ژ ملیاکەتان، دوعانە).

1095- وعَنِ البراءِ رضيَ اللَّه عَنْهُ قال: « كُنَّا إذا صَلَّينَا خَلْفَ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَحْبَبْنَا أَنْ نَكُونَ عَنْ يَمِينِهِ، يُقبِلُ علَينا بِوَجْهِهِ، فَسمِعْتُهُ يقول: « رَبِّ قِنِي عذَابَكَ يَوْمَ تَبْعَثُ أَوْ تَجْمَعُ عبَادَكَ » رواه مسلم.

و ژ بەرائی ﵁ گۆت: دەمێ مە نڤێژ ل پشت پێغەمبەرێ خودێ دکر ﷺ مە حەز دکر ئەم ڕەخێ وی یێ ڕاستێ بین، بەرێ خۆ ددامە، من گولێ بوو دگۆت: یا خودێ من ژ ئیزایا خۆ بپارێزە ڕۆژا تو بەندەیێت خۆ کۆم دکەی.

1096- وعَنْ أَبي هُريرةَ رضِيَ اللَّه عنْهُ، قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «وسِّطُوا الإِمامَ، وَسُدُّوا الخَلَلَ » رواه أبو داود.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئیمامی بێخنە نیڤەکێ و کێماتیان بگرن.

195- بابُ فَضْلِ السنَنِ الراتِبة مَعَ الفَرَائِضِ وبيانِ أَقَلِّهَا وأَكْمَلِها وما بينَهُما

بابەتێ خێرا سونەتێت ب فەرزاڤە گرێدایی و دیارەکرنا یا خێرا وێ یان هژمارا کێمتر یان زێدەتر و یێت د ناڤبەرا واندا

1097- عنْ أُمِّ المؤمِنِينَ أُمِّ حبِيبَةَ رَمْلةَ بِنتِ أَبي سُفيانَ رضيَ اللَّه عنهما، قَالتْ: سَمِعْتُ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ:« مَا مِنْ عبْدٍ مُسْلِم يُصَلِّي للَّهِ تَعَالى كُلَّ يَوْمٍ ثِنْتَيْ عشْرةَ رَكْعَةً تَطوعاً غَيْرَ الفرِيضَةِ، إِلاَّ بَنَى اللَّه لهُ بَيْتاً في الجَنَّةِ، أَوْ: إِلاَّ بُنِي لَهُ بيتٌ في الجَنَّةِ» رواه مسلم.

ژ دایکا موسلمانان، ئومو حەبیبەیێ، ڕەملا کچا سوفیانی، خودێ ژ هەردوویان ڕازی بیت گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە بەندەیەکێ موسلمان هەرۆژ دازدە ڕکعەتان سونەت ژ بلی فەرزان بۆ خودێ بکەت، هەکە خودێ مالەکێ بۆ د بەحەشتێدا ئاڤا نەکەت. یان: هەکە مالەك بۆ د بەحەشتێدا نەهێتە ئاڤاکرن.

1098- وعَنِ ابنِ عُمَر رَضيَ اللَّه عنْهُما، قالَ: صَلَّيْتُ مَعَ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَكْعَتَيْنِ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَرَكْعَتَيْنِ بَعْدَهَا، ورَكْعَتيْنِ بَعْدَ الجُمُعةِ، ورَكْعتيْنِ بَعْد المغرِبِ، ورَكْعتيْنِ بعْد العِشَاءِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: من دوو رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرن و دوو رکعەت پشتی نڤێژا نیڤرۆ و دوو رکعەت پشتی نڤێژا خوتبێ و دوو رکعەت پشتی نڤێژا مەغرەب و دوو رکعەت پشتی نڤێژا عەیشا.

1099- وعنْ عبدِ اللَّهِ بن مُغَفَّلٍ رضِيَ اللَّه عنهُ، قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « بَيْنَ كُلِّ أَذانَيْنِ صَلاةٌ، بيْنَ كلِّ أَذانيْنِ صَلاةٌ، بَيْنَ كُلِّ أَذَانَيْنِ صَلاةٌ » وقالَ في الثَالثَة: «لِمَنْ شَاءَ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ موغەفەلی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د ناڤبەرا هەردوو بانگادا (مەخسەد پێ د ناڤبەرا بانگ و قامەتێدا) سونەتا هەی، د ناڤبەرا هەردوو بانگادا سونەتا هەی، جارا سێیێ گۆت: یێ بڤێت.

المرَادُ بالأَذَانَيْن: الأَذَانُ وَالإِقَامةُ.

196- باب تأكيد ركعتي سنَّةِ الصبح

بابەتێ دووپاتکرنا دوو رکعەتێت سنەتا سپێدێ

1100- عن عائشةَ رضِيَ اللَّه عنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ لا يدَعُ أَرْبعاً قَبْلَ الظُّهْرِ، ورَكْعَتَيْنِ قبْلَ الغَدَاةِ.رواه البخاري.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ و دوو رکعەت بەری نڤێژا سپێدێ نەدهێلان.

1102- وَعنْها عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « رَكْعتا الفجْرِ خيْرٌ مِنَ الدُّنيا ومَا فِيها » رواه مسلم.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو رکعەتێت بەری نڤێژا سپێدێ ژ دنیایێ و ژ تشتێت د دنیایێدا چێترن.

وفي ورايةٍ: «لَهُمَا أَحب إِلَيَّ مِنَ الدُّنْيا جميعاً ».

و د ریوایەتەکێدا: ئەو هەردوو رکعەت بۆ من ژ دنیایێ هەمیێ خۆشڤیترن.

1103- وعنْ أَبي عبدِ اللَّهِ بِلالِ بنِ رَبَاحٍ رضيَ اللَّه عنْهُ، مُؤَذِّنِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَ نَّهُ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِيُؤذِنَه بِصَلاةِ الغدَاةِ، فَشَغَلتْ عَائشَةُ بِلالاً بِأَمْرٍ سَأَلَتهُ عَنْهُ حَتى أَصبَحَ جِدًّا، فَقَامَ بِلالٌ فَآذنَهُ بِالصَّلاةِ، وتَابَعَ أَذَانَهُ، فَلَم يَخْرُجْ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فلما خَرَج صلَّى بِالنَّاسِ، فَأَخبَرَهُ أَنَّ عائشَةَ شَغَلَتْهُ بِأَمْرٍ سَأَلَتْهُ عنْهُ حتى أَصبحَ جدًّا، وأَنَّهُ أَبطَأَ عَلَيهِ بالخُروجِ، فَقَال يَعْني النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم : « إِني كُنْتُ رَكَعْتُ ركعتي الفَجْرِ » فقالَ: يا رسول اللَّهِ إِنَّك أَصْبَحْتَ جِدًّا ؟ فقالَ: « لوْ أَصبَحتُ أَكْثَرَ مِما أَصبَحتُ، لرَكَعْتُهُما، وأَحْسنْتُهُمَا وَأَجمَلْتُهُمَا » رواه أَبو داود بإِسناد حسن.

و ژ ئەبی عەبدوللایی، بیلالێ کورێ رەباحی ﷺ، بانگدەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ، دا وی ئاگەهداری نڤێژا سپێدێ بکەت، عائیشایێ بیلال ب کارەکێ پسیار ژێ کر مژویل کر، هەتا باش سپێدە بووی، بیلال رابوو ئاگەهداری نڤێژا سپێدێ کر و بەردەوامی دا ئاگەهدارکرنا خۆ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل دەرگەفتنێ گیرۆ بوو، و دەمێ دەرکەفتی نڤێژ بەریکا خەلکی کر، و بۆ گۆت کو عائیشایێ ئەو ب کارەکێ پسیار ژێ کر مژویل

کر، هەتا باش سپێدە بووی و ئەو ژی ل دەرکەفتنێ گیرۆ بوو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من دوو رکعەتێت سونەتا سپێدێ کربوون، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی سپێدە باش یێ ل تە بووی، گۆت: هەکە سپێدە پتر ل من ببا ژ یا ل من بووی، دا هەردوو رکعەتا کەم و دا باش کەم و دا جوان کەم.

197- باب تخفيف ركعتي الفجر وبيان ما يقرأ فيهما، وبيان وقتهما

بابەتێ سڤککرنا سونەتا سپێدێ و دیارەکرنا وەختێ وێ و کا چ تێدا دهێتە خواندن

1104- عنْ عائشةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يُصَلي رَكْعَتَيْنِ خَفِيفَتَيْنِ بَيْنَ النِّدَاءِ وَالإِقَامةِ مِن صَلاة الصُّبْحِ. مُتَّفَقٌ عليه.

ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەتێت سڤک د ناڤبەرا بانگ و قامەتا سپێدێدا دکرن.

وفي روايةٍ لهمَا: يُصَلّي رَكعَتَي الفَجْرِ، فَيُخَفِّفُهمَا حتى أَقُولَ: هَل قرَأَ فيهما بِأُمِّ القُرْآنِ؟،

و د ریوایەتەکا دیدا یا بوخاری و موسلمی: سونەتا سپێدێ دکر، و سڤک دکر هەتا من دگۆت: ئەرێ فاتحە تێدا خواند؟

وفي روايةٍ لمسْلِمٍ: كان يُصَلِّي رَكعَتَي الفَجْرِ إِذَا سمِعَ الأَذَانَ ويُخَفِّفُهما.

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: دەمێ گول بانگی دبوو سونەتا سپێدێ دکر و سڤک دکر.

وفي روايةٍ: إِذا طَلَع الفَجْرُ.

و د ریوایەتەکێدا: دەمێ سپێدە دەردکەفت.

1105- وعَنْ حفصَةَ رضِي الله عنْهَا أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إِذا أَذَّنَ المؤَذِّنُ للصُّبحِ، وَبَدَا الصُّبحُ، صلَّى ركعتيْن خَفيفتينِ. متفقٌ عليه.

و ژ حەفسایێ رضی الله عنها گۆت: دەمێ بانگدەری بانگێ سپێدێ ددا و سپێدە دیار دبوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەتێت سڤک دکرن.

وفي روايةٍ لمسلمٍ: كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا طَلَعَ الفَجْر لا يُصلي إلاَّ رَكْعَتيْنِ خَفيفَتيْنِ.

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: دەمێ سپێدە دبوو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سونەت نەدکرن دوو رکعەتێت سڤک نەبن.

1106- وعَنِ ابن عُمرَ رَضِي اللَّه عَنْهما قال: كانَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصلّي مِنَ اللَّيْلِ مثْنَى مثْنَى، ويُوتِر بِرَكْعَةٍ مِن آخِرِ اللَّيْلِ، ويُصَلّي الرَّكعَتينِ قَبْل صَلاةِ الغَداةِ، وَكَأَنَّ الأذَانَ بِأُذُنَيْهِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەت دوو رکعەت ژ شەڤێ دکرن، و دویماهیکا شەڤێ ب رکعەتەکێ وتر دکر، و دوو رکعەت سونەت بەری نڤێژا سپێدێ دکرن هەروەکی ب قامەتێڤە گرێددان (هند نێزیکی قامەتێ دکرن).

1107- وعَنِ ابنِ عباسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَقْرَأُ فِي رَكْعَتَي الْفَجْرِ فِي الأولى مِنْهُمَا: (قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ ومَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا) الآيةُ التي في البقرة، وفي الآخِرَةِ مِنهما: (آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسلمُونَ).

و ژ ئـیبن عەبباسـی، خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت، گـۆت: پێـغەمبەری ﷺ د دوو رکعەتێت سپێدێدا یا ئێکێ ژ وان: (قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا) ئایەتا د سۆرەتا بەقەرەدا دخواند، و د یا دوویێدا (آمَنَّا بِاللَّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسلمُونَ) دخواند.

وفي روايةٍ: في الآخرةِ التي في آلِ عِمرانَ: (تَعَالَوْا إِلى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنا وَبَيْنُكُمْ) رواهما مسلم.

و د ریوایەتەکێدا: د یا دویماهیکێدا ئایـەتا د سۆرەتا ئالیعومرانـدا دخوانـد:(تَعَالَوْا إِلى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنا وَبَيْنُكُمْ).

1108- وعـنْ أَبِي هُريـرةَ رَضِـي اللَّه عَنْـهُ أَنَّ رسـولَ اللَّهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم قـرَأَ في رَكْعَـتَيِ الْفَجْـرِ: (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و (قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ) رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د هەردوو رکعەتێت سپێدێـدا: (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و (قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ) دخواندن.

1109- وعـنِ ابـنِ عمـر رضِـيَ اللَّه عنهُمـا، قـال: رمقْـتُ النَّـبِيَّ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم شَـهْراً يقْـرَأُ في الرَّكْعَتيْنِ قَبْلَ الْفَجْرِ: (قُلْ يَا أَيُّهَا الكَافِرُونَ)، و: (قل هُوَ اللَّه أَحَدٌ) . رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ ئیبن عومەری، خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت، گـۆت: هەیڤـەکێ مـن پێـغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت د هەردوو رکعەتێـت سپێدێـدا: (قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ) و (قُلْ هُوَ اللَّه أَحَدٌ) دخواندن.

198- باب استحباب الاضطجاع بعد بعد ركعتي الفجر على جنبه الأيمن والحثّ عليه سواء كان تهجَّدَ بالليل أم لا

بابەتێ باشدانانا خۆ درێژکرنێ سەر تەنشتا راستێ پشتی سونەتا سپێدێ و پالدان ل سەر کرنا وێ چ نڤێژێت شەڤێ کربن یان نە

1110- عنْ عائِشَةَ رَضِي اللَّه عنهَا قالَت: كانَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا صلَّى رَكْعَتي الْفَجْرِ، اضْطَجع على شِقِّهِ الأَيْمنِ. رواه البخاريُّ.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ سـونەتا سپێـدێ دکـر خـۆ ل سەر تەنشتا راستێ درێژ دکر.

1111- وَعنْهَا قَالَتْ: كانَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصَلِّي فيما بيْنَ أَنْ يفْرُغَ مِنْ صلاة الْعشَاءِ إلى الْفجْرِ إحْدَى عَشْرَةَ رَكْعةً يُسَلِّمُ بيْنَ كُلِّ ركعَتيْنِ، ويُوتِرُ بِوَاحِدَةٍ، فَإذا سَكَتَ المؤَذِّنُ مِنْ صلاةِ الْفَجْرِ، وتَبيَّنَ لَهُ الْفَجْرُ، وَجاءَهُ المؤَذِّنُ، قام فَرَكَعَ رَكْعَتيْن خَفِيفَتَيْنِ، ثُمَّ اضْطَجَعَ عَلى شِقِّه الأَيْمَنِ، هكذا حَتَّى يأْتِيَهُ المؤَذِّنُ للإِقَامَةِ. رواه مُسْلِمٌ.،قَوْلُهَا: «يُسلِّمُ بيْن كُلِّ رَكْعتَيْن » هكذا هو في مسلمٍ ومعناه: بعْد كُلِّ رَكْعتَيْنِ.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پشتی ژ نڤێژا عەیشا خلاس دبـوو هـەتا سپێـدێ یازدە رکعەت دکرن هەر دوو رکعەتان سلاڤا ملان ڤەددا، و ب ئێکێ وتر دکر، و دەمـێ بانگـدەری بانگێ سپێدێ تمام دکر و سپێدە بۆ دیار دبوو و بانگدەر دهاتە دەف رادبوو دوو رکعەتێـت سـڤک دکرن، پاشی خۆ ل سەر تەنشتا راستێ درێژ دکر، هۆسا هەتا بانگدەر بر قامەتێ دهاتە دەف.

1112- وعنْ أَبِي هُريرةَ رضيَ اللَّه عنهُ، قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا صَلَّى أَحَدُكُمْ رَكْعَتَيِ الفَجْرِ فَلْيَضطَجِعْ عَلى يمِينِهِ ». رَوَاه أَبو داود، والترمذي بأَسانِيدَ صحيحةٍ. قالَ الترمذي: حديثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە سونەتا سپێدێ کر بلا خۆ ل سەر تەنشتا راستێ درێژکەت.

199- باب سُنّة الظهر

بابەتێ سونەتا نیڤرۆ

1113- عَنِ ابنِ عُمَرَ، رَضيَ اللَّه عنْهُما، قالَ: صلَّيْتُ مَع رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَكْعَتَيْنِ قَبْل الظُّهْرِ، ورَكْعَتيْنِ بعدَهَا. متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من دوو رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ و دوو رکعەت پشتی وێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ییت کرین.

1114- وعَنْ عائِشَة رَضِيَ اللَّه عنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان لا يدعُ أَرْبعاً قَبْلَ الظُّهْرِ، رواه البخاريُّ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ نەدهێلان.

1115- وَعَنها قالتْ: كانَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصَلِّي في بَيْتي قَبْلَ الظُّهْر أَرْبَعاً، ثم يخْرُجُ فَيُصلِّي بِالنَّاسِ، ثُمَّ يدخُلُ فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنْ، وَكانَ يُصلِّي بِالنَّاسِ المغْرِب، ثُمَّ يَدْخُلُ بيتي فَيُصلِّي رَكْعَتْينِ، وَيُصَلِّي بِالنَّاسِ العِشاءَ، وَيدْخُلُ بَيْتِي فَيُصلِّي رَكْعَتَيْنِ. رواه مسلم.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ ل مالا من دکرن، پاشی دەردکەفت نڤێژ بەری خەلکی دکر، پاشی دهات دوو رکعەت دکرن، و مەغرەب نڤێژ بەری خەلکی دکر پاشی دهاتە د مالا منڤە دوو رکعەت دکرن، و عەیشا نڤێژ بەری خەلکی دکر پاشی دهاتە د مالا منڤە دوو رکعەت دکرن.

1116- وعن أُمِّ حَبِيبَةَ رَضِيَ اللَّه عنها قَالَتْ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «منْ حَافظَ عَلى أَرْبَعِ ركعَاتٍ قَبْلَ الظُّهْرِ، وَأَرْبعٍ بَعْدَهَا، حَرَّمهُ اللَّه على النَّارَ ». رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ چار رکعەتان بەری نیڤرۆ و چار رکعەتان پشتی وێ پارێزیێ لێ بکەت خودێ دێ وی ل سەر ئاگری حەرام کەت.

1117- وعَنْ عبدِ اللَّهِ بن السائب رضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يُصَلِّي أَرْبعاً بعْدَ أَن تَزول الشَّمْسُ قَبْلَ الظُّهْرِ، وقَالَ: « إِنَّهَا سَاعَةٌ تُفْتَحُ فِيهَا أَبوابُ السَّمَاءِ، فأُحِبُّ أَن يَصعَدَ لي فيها عمَلٌ صَالِحٌ » رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ سائیبی، ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ پشتی رۆژ نیڤا عەسمانی دبۆری دکرن و دگۆت: ب راستی ئەو سەعەتەکە دەرگەهێت عەسمانی تێدا ڤەدبن، و من دڤێت بۆ من کارەکێ باش تێدا بلند ببیت.

1118- وعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا لَمْ يُصَلِّ أَرْبعاً قَبْلَ الظهْرِ، صَلاَّهُنَّ بعْدَها. رَوَاهُ الترمذيُّ وَقَالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە چار رکعەت بەری نڤێژا نیڤرۆ نەکربان، پشتی وێ دکرن.

200- باب سُنَّة العصر

بابەتێ سونەتا ئێڤاری

1119- عنْ عليِّ بنِ أَبي طَالبٍ رضي اللَّه عنْهُ، قالَ: كانَ النَّبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصلِّي قَبْلَ العَصْرِ أَرْبَعَ رَكعَاتٍ، يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ بِالتَّسْليمِ عَلى الملائِكَةِ المقربِينَ، وَمَنْ تبِعَهُمْ مِنَ المسْلِمِين وَالمؤمِنِينَ. رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

ژ عەلیێ کورێ ئەبی تالبی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت بەری نڤێژا ئێڤاری دکرن سلاڤ ل سەر ملیاکەتێت نێزیکی خودێ و یێت رێکا وان گرتین ژ موسلمان و خودان باوەران دئێخستە د ناڤبەرا واندا.

1120- وعَن ابن عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عنْهُمَا، عنِ النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: « رَحِمَ اللَّه امْرَءاً صلَّى قبْلَ العَصْرِ أَرْبعاً ». رَوَاه أبو داود، والترمذي وقالَ: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ دلۆڤانیێ ب مرۆڤەکێ ببەت چار رکعەتان بەری نڤێژا ئێڤاری بکەت.

1121- وعنْ عليِّ بن أَبي طالبٍ، رَضِيَ اللَّه عنهُ، أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يُصَلِّي قَبْلَ العَصرِ رَكْعَتَيْنِ.رَوَاه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ عەلیێ کورێ ئەبی تالبی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەت بەری نڤێژا ئێڤاری دکرن.

201- باب سُنَّة المغرب بَعدَها وقبلَها

بابەتێ سونەتا بەری نڤێژا مەغرەب و پشتی وێ

تقدم في هذه الأبواب حديث ابن عمر (انظر الحديث رقم 1095) ، وحديث عائشة (انظر الحديث رقم 1112) وهما صحيحان أن النبي ﷺ كان يصلي بعد المغرب ركعتين

د ڤان بابەتاندا حەدیسا ئیبن عومەری بۆری (بەرێ خۆ بدە حەدیسا 1095) و حەدیسا عائیشایێ (بنێرە حەدیسا: 1112) و هەردوو یێت دورستن کو پێغەمبەری ﷺ دوو رکعەت پشتی مەغرەب دکرن.

1122- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بنِ مُغَفَّلٍ رَضِيَ اللَّه عنهُ، عَنِ النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: «صَلُّوا قَبلَ المغرِب » قَالَ في الثَّالثَةِ: « لمنْ شَاءَ » رواه البخاريُّ.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ موغەفەلی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د ناڤبەرا هەردوو بانگادا (مەخسەد پێ د ناڤبەرا بانگ و قامەتێدا) سونەتا هەی، د ناڤبەرا هەر دوو بانگادا سونەتا هەی، جارا سێیێ گۆت: یێ بڤێت.

1123- وعن أَنسٍ رَضيَ اللَّه عَنْه قالَ: لَقَدْ رَأَيْتُ كِبارَ أَصحابِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَبْتَدِرُونَ السَّوَارِيَ عندَ المغربِ. رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: من هەڤالە مەزنێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتن مەغرەب لەز دکرن دچۆنە دەف دنگان. (دا سونەتا مەغرەب بکەن، و دنگێت مزگەفتێ قورمێت دارقەسپان بوون).

1124- وعَنْهُ قَالَ: كُنَّا نُصَلِّي عَلى عَهدِ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَكعَتَيْنِ بعدَ غُروبِ الشَّمْس قَبلَ المغربِ، فقيلَ: أَكانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صَلاَّهُمَا ؟ قال: كانَ يَرانَا نُصَلِّيهِمَا فَلَمْ يَأْمُرْنَا وَلَمْ يَنْهَنا. رَوَاه مُسْلِمٌ.

و ژ وی، گۆت: مە ل سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەت پشتی ئاڤابوونا رۆژێ و بەری نڤێژا مەغرەب دکرن، گۆتنێ: ئەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەردوو رکعەت دکرن؟ گۆت: ئەم ددیتن مە دکرن، نە ئەمرێ مە دکر و نە نەهیا مە دکر.

1125- وعنه قَالَ: كُنَّا بِالمدِينَةِ فإذا أَذَّنَ المؤَذِّنُ لِصَلاةِ المغربِ، ابْتَدَرُوا السَّوَارِيَ، فَرَكَعُوا رَكعَتَين، حَتى إنَّ الرَّجُلَ الغَرِيبَ لَيَدخُلُ المسجدَ فَيَحْسَبُ أَنَّ الصَّلاةَ قدْ صُلِّيتْ من كَثرَةِ مَنْ يُصَلِّيهِما. رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

و ژ وی، گۆت: ئەم ل مەدینێ بووین دەمێ بانگدەری بانگێ مەغرەب ددا لەز دکرن دچۆنە دەف دنگان، دوو رکعەت دکرن، هەتا ئێکێ بیانی هاتبا مزگەفتێ هزر دکر نڤێژا مەغرەب یا خلاس بووی هندی گەلەکان سونەتا بەری مەغرەب دکرن.

202- باب سُنَّة العشاء بَعدها وقبلها

بابەتێ سونەتا عەیشا پشتی وێ و بەری وێ

فيهِ حديثُ ابنِ عُمَرَ السَّابقُ(انظر الحديث رقم 1095): صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَكعَتَينِ بَعْدَ العِشَاءِ، وحديثُ عبدِ اللَّهِ بنِ مُغَفَّل(انظر الحديث رقم 1096): « بَيْنَ كلِّ أَذَانيْنِ صَلاةٌ » متفقٌ عليه. كما سبَقَ.

حەدیسا ئیبن عومەری یا تێدا (بەرێ خۆ بدە حەدیسا: 1095) من دوو رکعەت بەری عەیشا دگەل پێغەمبەری ﷺ کرن. و حەدیسا عەبدوللایێ کوڕێ موغەفەلی (بنێرە حەدیسا: 1096) د ناڤبەرا هەر دوو بانگاندا ـ ئانکو بانگ و قامەتێدا ـ سونەتا هەی.

203- باب سُنّة الجمعَة

بابەتێ سونەتا خوتبێ

فِيهِ حديثُ ابنِ عُمرَ السَّابِقُ (انظر الحديث رقم 1095) أَنَّهُ صلَّى مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَكعَتَيْنِ بَعْدَ الجُمُعَةِ. متفقٌ عليه.

حەدیسا ئیبن عومەری یا تێدا (بەرێ خۆ بدە حەدیسا: 1095) وی دوو رکعەت پشتی نڤێژا خوتبێ دگەل پێغەمبەری ﷺ کرن.

1126- عنْ أَبِي هُريرةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ قالَ: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إذا صَلَّى أَحدُكُمُ الجُمُعَةَ، فَلْيُصَلِّ بعْدَهَا أَرْبعاً » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژا خوتبێ کر بلا چار رکعەتان پشتی وێ بکەت.

1127- وَعَنِ ابنِ عُمرَ رَضِي اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ لا يُصلِّي بَعْدَ الجُمُعَةِ حتَّى يَنْصَرِف فَيُصَلِّي رَكْعَتَيْنِ في بَيْتِهِ، رواه مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پشتی نڤێژا خوتبێ سونەت نەدکر هەتا دچۆ و دوو رکعەت ل مال دکرن.

204- باب استحباب جعل النوافل في البيت سواء الراتبة وغيرُها والأمر بالتحوّل للنافلة من موضع الفريضة أو الفصل بينهما بكلام

بابەتێ باشدانانا سونەتان بێخیتە مال چ راتیبە بن ئەوێت ب فەرزاڤە گرێدای چ یێت دی و فەرمانکرن ب ڤەگوهاستنا سونەتێ ژ جهەکێ بۆ ئێکێ دی یان ب ئاخفتنێ د ناڤبەرا واندا ژێکڤەکەت

1128- عَنْ زيدِ بنِ ثابتٍ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « صلُّوا أَيُّها النَّاسُ في بُيُوتِكُمْ، فَإِنَّ أفضلَ الصَّلاةِ صلاةُ المرْءِ في بَيْتِهِ إلاَّ المكْتوبة » متفقٌ عليه.

ژ زەیدێ کورێ سابتی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گەلی خەلکی ل مالێت خۆ نڤێژێ بکەن، ب راستی خێرترین نڤێژ نڤێژا مرۆڤ د مالا خۆڤە دکەت یافەرز نەبیت.

1129- وعن ابنِ عُمَرَ رضي اللَّه عنْهُما عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « اجْعَلُوا مِنْ صلاتِكُمْ في بُيُوتِكُمْ، ولا تَتَّخِذُوهِا قُبُوراً » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هندەك ژ نڤێژێت خۆ (مەخسەد سونەت) بێخنە د مالێت خۆڤە و نەکەنە گۆڕ (ئانکو وەکی گۆڕان لێ نەکەن چونکی چو نڤێژ د گۆڕانڤە ناهێنە کرن).

1130- وعَنْ جابرٍ رَضِي اللَّه عَنْهُ قالَ: قَالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا قَضَى أَحَدُكُمْ صلاتَهُ في مسْجِدِهِ، فَلَيجْعَلْ لِبَيْتِهِ نَصِيباً مِنْ صَلاتِهِ، فَإِنَّ اللَّه جَاعِلٌ في بيْتِهِ مِنْ صلاتِهِ خَيْراً » رواه مسلم.

و ژ جابری رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژا خۆ ل مزگەفتا خۆ کر، بلا پشکەکێ ژ نڤێژا خۆ بێخیتە مالا خۆ (ئانکو سونەتا خۆ ببەتە مالا خۆ) ب راستی خودێ سونەتا یا د مالا ویڤە مەزن دکەت.

1131- وَعنْ عُمَر بْنِ عطاءٍ أَنَّ نَافِعَ بْنَ حُبَيْرٍ أَرْسلَهُ إلى السَّائِب ابن أُخْتِ نَمِرٍ يَسْأَلُهُ عَنْ شَيْءٍ رَآهُ مِنْهُ مُعَاوِيةُ في الصَّلاةِ فَقَالَ: نَعمْ صَلَّيْتُ مَعَهُ الجُمُعَةَ في المقصُورَةِ، فَلَمَّا سَلَّمَ الإِمامُ، قُمتُ في مقَامِي،

فَصلَّيْتُ، فَلَما دَخل أَرْسلَ إِلَيَّ فقال: لا تَعُدْ لما فعَلتَ: إذا صلَّيْتَ الجُمُعةَ، فَلا تَصِلْها حَتى تَتَكَلَّمَ أَوْ تَخْرُجَ، فَإِنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَمَرَنا بِذلكَ، أَنْ لا نُوصِلَ صلاةً بصلاةٍ حتَّى نَتَكَلَّمَ أَوْ نَخْرُجَ. رواه مسلم.

و ژ عومەرێ کورێ عەتائی، نافعێ کورێ جوبەیری فرێکرە دەف سائیبێ کورێ خویشکا نەمری، پسیارا وی بکەت ژ تشتەکێ موعاوییەی ژێ دیتبوو، ئینا گۆت: بەلێ، من نڤێژا خوتبێ دگەل وی کر ل ژۆرەکا مزگەفتێڤە، ڤێجا دەمێ ئیمامی سلاڤا ملان ڤەدای، ئەز ژ جهێ خۆ رابووم و من سونەت کر، و دەمێ هاتیە ژۆرڤە جابا من هنارت و گۆت: وەنەکەڤە: هەکە تە نڤێژا خوتبێ کر سونەتێ نەکە هەتا تو دئاخڤی یان دەردکەڤی، ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمانا مە ب ڤێ یێ کری، ئەم نڤێژێ ب نڤێژێڤە گرێ نەدەین هەتا ئەم نەئاخڤین یان نەدەرکەڤین.

205- باب الحثِّ على صلاة الوتر وبيان أنه سُنة مؤكدة وبيان وقته

بابەتێ پالدانێ ل سەر سونەتا وترێ و دیارەکرنا هندێ ئەو سونەتەکا بنەجهە و دیارەکرنا وەختێ وێ

1132- عَنْ عليٍّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قالَ: الوتِرُ لَيْس بِحَتْمٍ كَصَلاةِ المكْتوبة، ولكِنْ سَنَّ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « إِنَّ اللَّه وِترٌ يُحِبُّ الْوتْرَ، فأَوْتِرُوا، يَا أَهْلَ الْقُرْآنِ ».رواه أبو داود والترمذي وقَالَ: حديثٌ حسنٌ.

ژ عەلی ﵁، گۆت: سونەتا وترێ نەفەرزە وەکی نڤێژێ بەلێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ کریە سونەت، گۆت: ب راستی خودێ کەتە (د سیفات و سالۆخەت و کار و زاتێ خۆدا) و حەژ تشتێ کەت دکەت (ژبەر هندێ گەلەك عیبادەت کەتن وەکی: تەوافێ و هاتن و چۆنا سەفا و مەروایێ و بەرکێت رەجمێ و...هتد) ڤێجا گەلی خەلکێ قورئانێ (ژ خواندەڤان و ژبەرکریان) نڤێژا ویترێ بکەن.

1133- وَعَنْ عَائِشَةَ رضِيَ اللَّه عنْهَا، قَالَتْ: مِنْ كُلِّ الليْلِ قَدْ أَوْتَر رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ أَوَّلِ اللَّيْلِ، ومَن أَوْسَطِهِ، وَمِنْ آخِرِهِ. وَانْتَهى وِتْرُهُ إلى السَّحَرِ. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: د هەمی دەمێت شەڤێدا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ویتر یاکری، ژ سەرێ شەڤێ و ژ نیڤا وێ و ژ دویماهیکا وێ و ویترا وی یا گەهشتییە سپێدێ.

1134- وعنِ ابنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «اجْعلوا آخِرَ صلاتِكُمْ بِاللَّيْلِ وِتْراً » متفقٌ عليه

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دویماهیکا نڤێژا خۆ ب شەڤ بکەنە ویتر.

1135- وَعَنْ أَبِي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رضِي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: «أَوْتِرُوا قبْلَ أَنْ تُصْبِحُوا » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەری هوین بچنە د سپێدێدا ویترێ بکەن.

1136- وعن عائشةَ، رضيَ اللَّه عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يُصلِّي صَلاتَهُ بِاللَّيْلِ، وهِي مُعْتَرِضَةٌ بينَ يَدَيهِ، فَإذا بقِيَ الوِتْرُ، أَيقِظها فَأَوْترتْ. رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژێت خۆ ب شەڤ دکرن و ئەو ل بەرسینگێ وی یا درێژکری بوو، و هەکە ویتر تنێ دما هشیار دکر و نڤێژا ویترێ دکر.

وفي روايةٍ له: فَإذا بَقِيَ الوترُ قالَ: « قُومِي فَأَوْتِري يا عَائشةُ ».

و د ریوایەتەکا وێدا: و هەکە ویتر دما دگۆت: رابە یا عائیشە ویترێ بکە.

1137- وعَنِ ابن عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنهمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « بَادِروا الصُّبْحَ بالوِتْرِ». رَوَاه أبو داود، والترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ویترێ بەری نڤێژا سپێدێ بکەن.

1138- وعَنْ جابرٍ رضِي اللَّه عنْهُ، قَالَ: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ خَاف أَنْ لا يَقُوم مِنْ آخرِ اللَّيْلِ، فَليُوتِرْ أَوَّلَهُ، ومنْ طمِع أَنْ يقُومَ آخِرَهُ، فَليوتِرْ آخِر اللَّيْل، فإِنَّ صلاة آخِرِ اللَّيْلِ مشْهُودةٌ، وذلكَ أَفضَلُ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بترسیت دویماهیکا شەڤێ نەرابیت، بلا سەرێ وێ ویترێ بکەت، و یێ ب ئومێد بیت دویماهیکا وێ هشیار بیت، بلا دویماهیکا شەڤێ ویترێ بکەت، ب راستی نڤێژا دویماهیکا شەڤێ یا ب شاهدە (ژ لایێ ملیاکەتانڤە) و ئەو چێترە.

206- باب فضل صلاة الضحى وبيان أقلِّها وأكثرها وأوسطها، والحثِّ على المحافظة عليها

بابەتێ خێرا نڤێژا تێشتەگەهێ و دیارەکرنا هەژمارا وێ یاکێم و زێدە و ناڤنجی و پالدان ل سەر پاراستنا وێ

1139- عنْ أَبي هُريرةَ رَضي اللَّه عنْهُ، قال: أوصَاني خَليلي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بصِيامِ ثَلاثَةِ أَيَّامٍ مِن كُلِّ شهر، ورَكْعَتي الضُّحَى، وأَنْ أُوتِرَ قَبل أَنْ أَرْقُد » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: هەڤالێ من شیرەت ل من کر ب رۆژیگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان و ب دوو رکعەتێت تێشتەگەهێ و ئەز ویترێ بکەم بەری بنڤم.

والإيتار قبل النوم إنما يُسْتَحَبُّ لمن لا يَثِقُ بالاستيقاظ آخر اللَّيل فإنْ وثق فآخر اللَّيل أفضل.

و ویترکرن بەری نڤستنێ یا باشە بۆ وی یێ باوەری ب هشیاربوونێ نەبیت دویماهیکا شەڤێ، و هەکە باوەری هەبیت دێ رابیت دویماهیکا شەڤێ بخێرترە.

1140- وعَنْ أَبي ذَر رَضِي اللَّه عَنْهُ، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يُصبِحُ عَلى كُلِّ سُلامَى مِنْ أَحدِكُمْ صدقَةٌ: فَكُلُّ تَسبِيحة صدَقةٌ،وكل تحميدة صدقة، وكُل تَهليلَةٍ صدَقَةٌ، وَكُلُّ تكبيرة صدَقةٌ، وأَمر بالمعْروفِ صدقَةٌ، ونهيٌ عنِ المنْكَرِ صدقَةٌ، ويُجْزِئ مِن ذلكَ رَكْعتَانِ يركَعُهُما مِنَ الضحى » رواه مسلم

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: سپێدە دبیت و ل سەر هەمی گەهێت ئێک ژ هەوە سەدەقەکا ل سەر، هەر تەسبیحەك (سبحان الله) سەدەقەکە، و هەر تەحمیدەك (الحمد لله) سەدەقەکە، و هەر تەهلیلەك (لااله الا الله) سەدەقەکە، و هەر تەکبیرەك (الله اکبر) سەدەقەکە، و فەرمان ب باشییێ سەدەقەیە، و دانەپاش ژ خرابییێ سەدەقەیە، و جهێ ڤێ هەمییێ دهێتە گرتن، دوو رکعەتان ل تێشتەگەهێ بکەت.

1141- وعَنْ عائشةَ رضيَ اللَّه عَنْها، قالتْ: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يصلِّي الضُّحَى أَرْبعاً، ويَزِيدُ ما شاءَ اللَّه. رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چار رکعەت زوحا دکرن و هندی خودێ حەز دکر زێدە دکر.

1142- وعنْ أُمِّ هانِيءٍ فاخِتةَ بنتِ أَبِي طالبٍ رَضِيَ اللَّه عنْها، قَالتْ: ذهَبْتُ إلى رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عامِ الفَتْحِ فَوجدْتُه يغْتَسِلُ، فَلَمَّا فَرَغَ مِنْ غُسْلِهِ، صَلَّى ثَمانِيَ رَكعاتٍ، وَذلكَ ضُحى. متفقٌ عليه. وهذا مختصر لفظ إحدى روايات مسلم.

و ژ ئوم هانیء، فاختا کچا ئەبو تالبی، ﷺ گۆت: رۆژا فەتحا مەکەهێ ئەز چۆمە دەف پێغەمبەری ﷺ سەرێ خۆ دشویشت و دەمێ سەرشویشتنا خۆ ب دویماهیک ئینای، هەشت رکعەت نڤێژ کرن، نڤێژا تێشتەگەهێ بوو.

207- باب: تجويز صلاة الضحى من ارتفاع الشمس إلى زوالها والأفضل أن تصلَّى عند اشتداد الحرِّ وارتفاع الضحى

بابەت: دورستە زوحا بێتەکرن ژ بلندبوونا رۆژێ هەتا نیڤا عەسمانی و یا بخێرتر دەمێ گەرم زێدە دبیت و رۆژ بلند بیت بێتەکرن

1143- عن زيدِ بن أَرْقَم رَضِي اللَّه عنْهُ، أَنَّهُ رَأَى قَوْماً يُصَلُّونَ مِنَ الضُّحَى، فقال: أَمَا لَقَدْ عَلِمُوا أَنَّ الصَّلاةَ فِي غَيْرِ هذِهِ السَّاعَةِ أَفْضَلُ، إنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « صَلاةُ الأَوَّابِينَ حِينَ تَرْمَضُ الفِصَالُ » رواه مسلم.

و ژ زەیدێ کورێ ئەرقەمی ﷺ، دیت هندە کەس یێ سەرێ وەختێ وێ زوحایێ دکەن ئینا گۆت: ئەرێ ما نەزانیە نە د ڤی وەختیدا بخێرترە، ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نڤێژا زێدە خۆزڤری و تەوبەداران دەمێ تێشکێ حێشترێ دسوژیت (ئانکو دەمێ گەرم زێدە دبیت نێزیکە تێشکێ حێشترێ بسوژیت).

« تَرمَضُ » بفتح التاءِ والميم وبالضاد المعجمة، يعني: شدة الحرّ. « والفِصالُ جمْعُ فَصيلٍ وهُو: الصغير مِنَ الإِبِلِ.

208- باب الحثِّ على صلاة تحية المسجد وكراهية الجلوس قبل يصلي ركعتين في أي وقت دخل

وسواء صلَّى ركعتين بنية التحية أو صلاة فريضة أو سُنة راتبة أو غيرها

بابەتێ پالدانێ ل سەر نڤێژا سلاڤا مزگەفتێ و نەباشیا روینشتنێ ل مزگەفتێ بەری دوو رکعەتان بکەت چ دەمێ چۆ د مزگەفتێڤە

وەکی ئێکە چ دوو رکعەتان ب ئنیەتا سلاڤا مزگەفتێ بکەت یان نڤێژا فەرز بیت یان سونەتا راتیبە بیت یان ئێکا دی بیت

1144- عن أَبي قتادةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، قالَ: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا دَخَلَ أحَدُكم المسْجِدَ، فَلا يَجلِسْ حَتَّى يُصَلِّيَ رَكْعَتيْنِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی قەتادەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە چۆ د مزگەفتێڤە بلا نەروینیتە خوارێ هەتا دوو رکعەتان نەکەت.

1145- وعن جابرٍ رضيَ اللَّه عنْهُ قالَ: أَتيْتُ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهَو فِي المسْجدِ، فَقَالَ: «صَلِّ رَكْعَتيْن » متفقٌ عليه

و ژ جابری ﷺ، گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەری ﷺ و ئەو ل مزگەفتێ بوو گۆت: دوو رکعەتان بکە.

209- باب استحباب رکعتین بَعْد الوضوء

بابەتێ باشدانانا دوو رکعەتان پشتی دەستنڤێژ شویشتنێ

1146- عن أبي هُريرةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ لِبلالٍ: «يَا بِلالُ حَدِّثْنِي بِأَرْجَى عَمَل عَمِلْتَهُ في الإِسْلامِ، فَإِنِّي سمِعْتُ دَفَّ نَعْلَيْكَ بيْنَ يَديَّ في الجَنَّة» قَالَ: مَا عَمِلْتُ عَمَلاً أَرْجَى عنْدِي مِنْ أَنِّي لَم أَتَطَهَّرْ طُهُوراً في سَاعَةٍ مِنْ لَيْلٍ أَوْ نَهارٍ إلاَّ صَلَّيْتُ بِذلكَ الطُّهورِ ما كُتِبَ لي أَنْ أُصَلِّيَ. متفقٌ عليه. وهذا لفظ البخاري.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە بیلالی: یا بیلال بۆ من بێژە کارێ ژ هەمیان ب هیڤیتر تە د ئیسلامێدا کری چییە، ب راستی من تپتپا نەعالێت تە ل پێشیا خۆ گولێ بوون، گۆت: من چو کار نەکرینە دەف من ب هیڤیتر ژ هندێ من دەستنڤێژا خۆ نەشویشتییە د هەر دەمەکێدا بیت ژ شەڤێ یان ژ رۆژێ هەکە من ب وێ دەستنڤێژێ هندی خودێ بۆ من نڤیسین نڤێژ نەکربن.

« الدَّفُّ » بالفاءِ: صَوْتُ النَّعْلِ وَحَرَكَتُهُ عَلى الأَرْضِ، واللَّه أَعلم.

210- باب فضل یوم الجمعَة ووُجوبها والاغتِسال لها والتطیّب والتبکیر إلیها والدعاء یوم الجمعة

والصلاة على النبيّ ﷺ فیه وبیان ساعة الإجابة واستحباب إکثار ذکر الله بعد الجمعة

بابەتێ خێرا رۆژا خوتبێ و واجبیا وێ و خۆ شویشتن و بێهن ل خۆکرن بۆ وێ و زوی دەرکەفتن بۆ وێ و دوعا رۆژا خوتبێ

و سەلەوات دان ل سەر پێغەمبەری ﷺ د خوتبێدا و دیارەکرنا سەعەتا قەبویلکرنێ و باشدانانا زێدەکرنا زکرێ خودێ پشتی خوتبێ

قال الله تعالى: * (فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلاةُ فَانْتَشِرُوا فِي الأَرْضِ وَابْتَغُوا مِنْ فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (الجمعة:10) * . و ئەگەر نڤێژ هاتەکرن، [رابن] و د ئەردیدا بەلاڤ ببن و ژ رزقێ خودێ [ب کارێ خۆ] بخوازن، و گەلەك خودێ بیننە بیرا خۆ و زکرێ وی بکەن [هەمی وەختان نەبەس وەختێ نڤێژان ب تنێ]، دا هوین سەرفەراز ببن.

1147- وعَنْ أَبِي هُريرةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قالَ: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «خيْرُ يوْمٍ طلعَتْ عَلَيْهِ الشَّمْسُ يَوْمُ الجُمُعَةِ: فِيهِ خُلِقَ آدمُ، وَفيه أُدْخِلَ الجَنَّةَ، وفيه أُخْرِجَ مِنْهَا » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خێرترین رۆژ، رۆژ ل سەر هەلاتی رۆژا ئەینییە: د وێدا ئادەم یێ هاتیە چێکرن، و د وێدا یێ کریە د بەهەشتێدا، و د وێدا یێ ژێ هاتیە دەرێخستن.

1148- وَعَنْهُ قَالَ: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَوَضَّأَ فأَحْسَنَ الوُضُوءَ ثُمَّ أَتى الجُمُعَةَ، فاسْتَمَعَ وَأَنْصتَ، غُفِرَ لَهُ ما بَيْنَه وَبَيْنَ الجُمُعَةِ وزِيَادة ثَلاثَةِ أَيَّامٍ، وَمَنْ مَسَّ الحَصَى، فَقَدْ لَغَا » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەستنڤێژا خۆ بشۆت، دورست بشۆت، و بێتە خوتبێ، و گوهێ خۆ بدەتێ و خۆ بێ دەنگ کەت، گونەهێت وی مابەینا وی و ئەینییێ هاتنە ژێبرن، و سێ رۆژێت دی ژی ل سەر زێدە، و هەرکەسێ دەستێ خۆ بکەتە حەسحاسان (ئانکو یاریان پێ بکەت، یان دەمێ دچیتە سوجدێ دەستێ خۆ بدەتێ بۆ خۆ دەشت کەت، ئەڤە چونکی هنگی مزگەفتا پێغەمبەری ﷺ نە یا رائێخستی بوو) ئەو ئاخفت، یان کەفتە د باتلیدا، یان خوسارەت بوو، یان تشتەکێ نەهەژی کر.

1149- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « الصَّلَواتُ الخَمْسُ والجُمُعةُ إلى الجُمعةِ، وَرَمَضَانُ إلى رمَضَانَ، مُكَفِّرَاتٌ ما بيْنَهُنَّ إذا اجْتُنِبَتِ الكبَائِرُ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: پێنج نڤێژ، و خوتبە هەتا خوتبێ، و رەمەزان هەتا رەمەزانێ، گونەه ژێبەرن بۆ د ناڤبەرا خۆدا هەکە ژ گونەهێت مەزن بێتە دویرئێخستن.

1150- وَعَنْهُ وعَنِ ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمْ، أَنَّهما سَمِعَا رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ عَلَى أَعْوَادِ مِنْبَرِهِ: « لَيَنْتَهِيَنَّ أَقْوَامٌ عَنْ وَدْعِهِمُ الجمُعَاتِ، أَوْ لَيَخْتِمَنَّ اللَّه على قُلُوبِهِمْ، ثُمَّ لَيَكُونُنَّ مِنَ الغَافِلِينَ » رواه مسلم.

و ژ وی و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: مە گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ ل سەر دارێت مینبەرا خۆ دگۆت: هندە کەس یان دێ هێلانا خودبا بەسکەن یان خودێ دێ سەر دلێت وان مۆرکەت، پاشی دێ ژ بێ ئاگەهان بن.

1151- وَعَن ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا، أَنَّ رَسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: «إِذا جاءَ أَحَدُكُمُ الجُمُعَةَ، فَلْيَغْتَسِلْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە هاتە خوتبێ بلا سەرێ خۆ بشۆت.

1152- وعن أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « غُسْلُ يَوْمِ الجُمُعَةِ وَاجِبٌ على كلِّ مُحْتَلِمٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سەر شویشتنا رۆژا خوتبە واجبە ل سەر هەر بالغەکی.

المراد بالمحْتَلِمِ: البَالِغُ. وَالمرَادُ بِالوُجُوبِ: وَجُوبُ اختِيَارٍ، كقُولِ الرَّجُلِ لِصَاحِبِهِ حَقُّكَ وَاجِبٌ عليَّ، والله أعلم.

مەخسەد ب واجبی: یێ هەژی مرۆڤ ژێ بگریت وەکی گۆتنا مرۆڤی بۆ هەڤالێ خۆ: حەقێ تە ل سەر من واجبە.

1153- وَعَنْ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَوَضَّأَ يَوْمَ الجمعة فَبِها ونعمت، ومن اغتسلَ فالغُسْل أفضَل ». رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ سەمورەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ دەستنڤێژا خۆ رۆژا خوتبە بشۆت باشە، و یێ سەرێ خۆ بشۆت، سەر شویشتن چێترە.

1154- وَعَنْ سَلمَانَ رَضِيَ اللَّه عنه، قال: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَغْتَسِلُ رَجُلٌ يَوْمَ الجُمُعةِ، ويَتَطَهرُ ما استَطَاعَ مِنْ طُهْرٍ، وَيدَّهِنُ مِنْ دُهْنِهِ، أَو يَمَسُّ مِن طِيبِ بَيتِهِ، ثُمَّ يَخْرُجُ فلا يُفرِّق بَيْنَ اثنَيْنِ، ثُمَّ يُصَلِّي مَا كُتِبَ لَهُ، ثُمَّ يُنْصِتُ إذا تكَلَّم الإِمَامُ، إلاَّ غُفِرَ لهُ ما بَيْنَه وبيْنَ الجُمُعَةِ الأخرَى » رواه البخاري.

و ژ سەلمانێ فارسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە ئێک ژ هەوە رۆژا خوتبێ خۆ بشۆت و هندی بشێت خۆ پاقژکەت، و خۆ ب دوونێ خۆ دووندەت، یان گولاڤا مالا خۆ ل خۆ بکەت، و پاشی دەرکەڤیت و دوو مرۆڤان لێکڤە نەکەت، (ئانکو دویان لێک نەدەتە پاش و د مابەینا واندا ب روینیتە خوار) پاشی هند سونەتان بکەت هندی خودێ بۆ نڤیسین، پاشی گوهێ خۆ بدەتە ئیمامی دەمێ دئاخڤیت، هەکە خودێ گونەهێت وی یێت مابەینا خوتبا وی و یادیدا ژێ نەبەت.

1155- وعَنْ أَبي هُريرةَ رضي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «مَن اغْتَسَلَ يَوْم الجُمُعَةِ غُسْلَ الجنَابَةِ، ثُمَّ رَاحَ في الساعة الأولى، فكَأَنَّمَا قرَّبَ بَدنَةً، ومنْ رَاحَ في السَّاعَةِ الثَّانِيَة، فَكأَنَّما قَرَّبَ بَقَرَةً، وَمَنْ رَاحَ في السَاعَةِ الثَالِثةِ، فَكأَنَّما قَرَّبَ كَبْشاً أَقرَنَ، ومنْ رَاحَ في السَّاعَةِ الرَّابِعةِ، فَكأَنَّما قَرَّبَ دَجَاجَةً، ومنْ رَاحَ في السَّاعَةِ الخامِسةِ فَكأَنَّما قَرَّبَ بيْضَةً، فَإِذا خَرَج الإِمامُ، حَضَرَتِ الملائِكَةُ يَسْتمِعُونَ الذِّكرَ» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ رۆژا خوتبە سەرێ خۆ بشۆت، وەکی سەرشویشتنا جەنابەی، پاشی وەختێ ئێکێ بچیتە خوتبێ هەروەکی حێشترەك کریە خێر، و یێ سەعەتا دویێ بچیت هەروەکی چێلەك کریە خێر، و یێ سەعەتا سێیێ بچیت هەروەکی بەرخەکێ ب شاخ کریە خێر، و یێ سەعەتا چارێ بچیت هەروەکی مریشکەك کریە

خێر، و یێ سەعەتا پێنجێ بچیت هەروەکی هێکەك کریە خێر، و هەکە ئیمام رابوو دا خوتبێ بخوینیت ملیاکەت بەرهەڤ دبن دا گوهێ خۆ بدەنە زکری.

قوله: « غُسلَ الجَنَابة »، أَي: غُسلاً كغُسْل الجَنَابَةِ فِي الصِّفَةِ.

1156- وعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذكر يَوْمَ الجُمُعَةِ، فَقَالَ: « فِيها سَاعَةٌ لا يُوَافِقها عَبْدٌ مُسلِمٌ، وَهُو قَائِمٌ يُصَلِّي يسأَلُ اللَّه شَيْئاً، إلاَّ أَعْطَاهُ إِيَّاه » وَأَشَارَ بِيدِهِ يُقَلِّلُهَا، متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەحسێ رۆژا خوتبە کر و گۆت: وەختەك یێ د رۆژا ئەینیدا هەی، نینە بەندەیەکێ موسلمان بکەڤیتە تێدا، و ئەو ژ پیاڤە بیت نڤێژێ بکەت، و دوعا ژ خودێ بکەت، هەکە خودێ تشتێ داخوازکری نەدەتێ. و ئیشارەت کرە دەستێ خۆ کێم دانا (ئانکو دیارەکر ب ئیشارەتا دەستێ خۆ ئەو وەخت یێ کێمە).

1157- وَعنْ أَبِي بُردةَ بنِ أَبِي مُوسَى الأَشعَرِيِّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَالَ: قَالَ عَبْدُ اللَّهِ ابنُ عُمرَ رضَيَ اللَّه عنْهُمَا: أَسَمِعْت أَبَاكَ يُحَدِّثُ عَن رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فِي شَأْنِ ساعَةِ الجُمُعَةِ؟ قَالَ: قلتُ: نعمْ، سَمِعتُهُ يقُولُ: سمِعْتُ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « هي ما بيْنَ أَنْ يَجلِسَ الإِمامُ إِلى أَنْ تُقضَى الصَّلاةُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی بوردەیێ کورێ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: عەبدوللایێ کورێ عومەری گۆتە من: تە گولێ بوویە بابێ تە تشتەك ل سەر وەختێ قەبویلبوونا دوعایێ یا رۆژا خوتبە ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڤەگوهازتی؟ گۆت: من گۆت: بەلێ، من گولێ بوو دگۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ئەو وەخت ئەوە یێ د ناڤبەرا روینشتنا ئیمامی (ل سەر مینبەرێ) هەتا نڤێژ خلاس دبیت.

1158- وَعَنْ أَوسِ بنِ أَوسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ مِنْ أَفضَلِ أَيَّامِكُمْ يَوْم الجُمُعَةِ، فأَكثروا عليَّ مِنَ الصَّلاةِ فِيهِ، فَإِنَّ صَلاتَكُمْ مَعْروضَةٌ عليَّ » رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئەوسێ کورێ ئەوسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رۆژا هەوە یا ژ هەمیان قەدرتر رۆژا ئەینییە، گەلەك سەلەواتان تێدا بدەنە سەر من، ب راستی سەلەواتێت هەوە بۆ من دئێنە ڤەگوهازتن.

211- باب استحباب سجُود الشكر عند حصول نعمة ظاهرة أو اندفاع بلية ظاهرة

بابەتێ باشدانانا سوجدا سوپاسیێ دەمێ خنێکەکا ئاشکرا چێدبیت یان بەلایەکا ئاشکرا رادبیت

1159- عَنْ سَعْدِ بنِ أَبِي وَقَّاصٍ رَضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِن مَكَّةَ نُرِيدُ المدِينَةَ، فَلَمَّا كُنَّا قَرِيبًا مِن عَزْوَراءَ نَزَلَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ، فدعَا اللَّه سَاعَةً، ثُمَّ خَرَّ سَاجِدًا، فَمَكَثَ طَوِيلاً، ثُمَّ قامَ فَرَفَعَ يَدَيْهِ، ساعَةً، ثُمَّ خَرَّ ساجِدًا فَعَلَهُ ثَلاثاً وَقَالَ: إِنِّي سَأَلْتُ رَبِّي، وَشَفَعْتُ لأُمَّتِي، فَأَعْطَانِي ثُلُثَ أُمَّتِي، فَخَررتُ ساجدًا لِرَبِّي شُكرًا، ثُمَّ رَفعْتُ رَأْسِي، فَسَأَلْتُ رَبِّي لأُمَّتِي، فَأَعْطَانِي ثُلثَ أُمَّتِي، فَخررْتُ ساجداً لربِّي شُكراً، ثمَّ رَفعْت رَأسِي فَسَألتُ رَبِّي لأُمَّتِي، فَأعطانِي الثُّلُثَ الآخَرَ، فَخَرَرتُ ساجِدا لِرَبِّي» رواه أبو داود.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﵁ گۆت: ئەم ژ مەدینێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەرکەفتین مە مەکە دڤیا، ڤێجا دەمێ ئەم نێزیکی عەزەوراء بووین (جهەکە نێزیکی مەکەهێ) هاتە خوارێ پاشی دەستێت خۆ بلندکرن دەمکێ دوعا ژ خودێ کرن، پاشی روینشت چۆ سوجدێ، و دەمەکێ درێژ ما، پاشی رابوو دەمەکێ دەستێت خۆ بلندکرن، پاشی روینشت چۆ سوجدێ، سێ جاران ئەڤە کر، و گۆت: ب راستی من مەهدەری و بەرەڤانی ژ خودایێ خۆ خواست و بەرەڤانی بۆ ئوممەتا خۆ کر، سێکا ئوممەتا من (ب دوعایا من) دا من (ببەت بەحەشتێ) ئەز روینشتم بۆ خودایێ خۆ چۆمە سوجدێ، پاشی من سەرێ خۆ بلند کر و من داخوازا بەرەڤانیێ بۆ ئوممەتا خۆ ژ خودایێ خۆ کر، سێکا ئوممەتا من (ب دوعایا من) دا من (ببەت بەحەشتێ) ئەز روینشتم بۆ خودایێ خۆ چۆمە سوجدێ، پاشی من سەرێ خۆ بلند کر و من داخوازا بەرەڤانیێ بۆ ئوممەتا خۆ ژ خودایێ خۆ کر، سێکا دویماهیکێ دا من (ببەت بەحەشتێ) ئەز روینشتم بۆ خودایێ خۆ چۆمە سوجدێ.

212- باب فضل قيام الليل

بابەتێ خێرا شەڤنڤێژان

قال الله تعالى: * (وَمِنَ اللَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِ نَافِلَةً لَكَ عَسَى أَنْ يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَاماً مَحْمُوداً) (الاسراء:79) * . و وەختەکی ژ شەڤێ، رابە نڤێژان ب قورئانێ بکە [ئانکوو قورئانێ تێدا بخوینە] کو فەرزەکا زێدەیە [ل سەر هەر پێنج نڤێژان] بۆ تە ب تنێ، دا خودایێ تە ب وان نڤێژان تە بگەهینیتە جهێ پەسنکری [ئەو جهێ شوکرا تە تێدا دئێتە کرن رۆژا مەهدەرا مەزن دکەی]. وقال تعالى: * (تَتَجَافَى جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ) (السجدة: من الآية16) * الآية . قەوی تەنشتێت وان ناکەڤنە سەر نڤینان [ئانکوو کێم دنڤن، و رادبن شەڤنڤێژان دکەن]. وقال تعالى: * (كَانُوا قَلِيلاً مِنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ) (الذريات:17) * . ئەو پیچەك ژ شەڤێ دنڤستن.

1160- وَعَن عائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْها، قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُومُ مِنَ اللَّيْلِ حَتى تَتَفطَّر قَدَمَاه، فَقُلْتُ لَهُ: لِمَ تَصْنَعُ هذا يا رسُول اللهِ وَقد غُفِرَ لَكَ ما تَقَدَّم مِن ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ ؟ قَالَ: « أَفَلا أَكُونُ عَبْدًا شَكُورًا ». متفقٌ عليه. وعَنِ المغيرةِ بنِ شعبةَ نحوهُ، متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هند ژ شەڤێ رادبوو هەتا پێت وی پەق پەق دبوون، من گۆتێ: تو بۆ ڤێ دکەی یا پێغەمبەرێ خودێ و بێگۆمان گونەهێت تە ییت پێش و پاش ییت هاتینە ژێبرن؟ گۆت: ڤێجا ما ئەز بەندەیەکێ شوکردار نەبم.

1161- وَعَنْ عليٍّ رَضِيَ اللَّه عنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم طَرَقَهُ وَفاطِمَةَ لَيْلاً، فَقَالَ: « أَلا تُصلِّيَانِ ؟ » متفقٌ عليه. « طَرَقَهُ »: أَتَاهُ لَيْلا.

و ژ عەلی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب شەڤ هاتە دەف من و فاتیمایێ و گۆت: ما هوین شەڤنڤێژان ناکەن؟

1162- وعَن سالِمِ بنِ عبدِ اللَّهِ بنِ عُمَرَ بنِ الخَطَّابِ رضِي اللَّه عَنْهُم، عَن أَبِيه: أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « نِعْمَ الرَّجلُ عبدُ اللَّهِ لَو كانَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ » قالَ سالِمٌ: فَكَانَ عَبْدُ اللَّهِ بعْدَ ذلكَ لا يَنَامُ مِنَ اللَّيْلِ إلاَّ قَلِيلاً. متفقٌ عليه

و ژ سالمیٚ کوریٚ عەبدوللایی کوریٚ عومەریٚ کوریٚ خەتتابی، خودیٚ ژ هەمیان رازی بیت ژ بابیٚ خۆ گۆت: پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ گۆت: عەبدوللا خۆش زەلامە هەکە شەڤنڤێژان ژ شەڤێ بکەت. سالمی گۆت: عەبدوللا پشتی هنگی ب شەڤ نەدنڤست کێمەك ژێ نەبیت.

1163- وَعن عبدِ اللَّهِ بنِ عَمْرِو بنِ العاصِ رضَيَ اللَّه عَنْهُمَا قالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا عَبْدَ اللَّهِ لا تكن مِثْلَ فُلانٍ: كانَ يَقُومُ اللَّيْلَ فَتَرَكَ قِيَامَ اللَّيْلِ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کوریٚ عەمریٚ کوریٚ عاسی خودیٚ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ گۆت: یا عەبدوللا وەکی بێڤان کەسی نەبە: شەڤێ هەمیێ رادبوو و رابوونا شەڤێ هێلا.

1164- وعن ابن مَسْعُودٍ رضيَ اللَّه عنْهُ، قَالَ: ذُكِرَ عِنْدَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلٌ نَامَ لَيْلَةً حَتى أَصبحَ، قالَ: « ذاكَ رَجُلٌ بال الشَّيْطَانُ فِي أُذنَيْهِ أَو قال: فِي أُذنِه »، متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: ل دەف پێغەمبەری ﷺ بەحسیٚ زەلامەکیٚ هاتەکرن شەڤەکیٚ نڤست هەتا سپێدە لیٚ بووی، ئینا گۆت: ئەو زەلامەکە شەیتانی یێ میزتیە د گوهێت ویدا یان گۆت: د گوهیٚ ویدا.

1165- وعن أَبِي هُريرَةَ، رَضِي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « يَعْقِدُ الشَّيْطَانُ عَلى قافِيةِ رَأْسِ أَحَدِكُم، إذا هُوَ نَامَ، ثَلاثَ عُقدٍ، يَضرِب عَلى كلِّ عُقدَةٍ: عَلَيْكَ لَيْلٌ طَويلٌ فَارقُدْ، فإِنْ اسْتَيْقظَ، فَذَكَرَ اللَّه تَعَالَى انحلَّت عُقْدَةٌ، فإِنْ توضَّأَ انحَلَّت عُقدَةٌ، فَإِن صلَّى انحَلَّت عُقدُهُ كُلُّهَا، فأَصبَحَ نشِيطاً طَيِّب النَّفسِ، وَإِلاَّ أَصبح خَبِيثَ النَّفْسِ كَسْلانَ » متفقٌ عليه. قافِيَةُ الرَّأْسِ: آخِرُهُ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ گۆت: شەیتان پشت پاتکا سەریٚ ئێک ژ هەوە هەکە نڤست سیٚ گرێیان لیٚ ددەت (ئانکو خەویٚ ل بەر گران دکەت) ل سەر هەرگرێکەکیٚ دبێژیت: شەڤەکا درێژ یا ب بەر تەڤە بنڤە، هەکە هشیار بوو و زکریٚ خودیٚ کر گرێیەك ڤەبوو، و هەکە دەستنڤێژا خۆ شویشت گرێیەك ڤەبوو، و هەکە نڤێژ کر هەمی گریٚ ڤەبوون و دیٚ سپێدە لیٚ بیت یێ زیرەك و لەش سڤک و هەکە نە دیٚ سپێدە لیٚ بیت یێ لەش گران و بێخیرەت.

1166- وَعن عبدِ اللَّهِ بنِ سَلاَمٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « أَيُّهَا النَّاسُ أَفْشوا السَّلامَ، وَأَطْعِمُوا الطَّعَامَ، وَصَلُّوا باللَّيْل وَالنَّاسُ نِيامٌ، تَدخُلُوا الجَنَّةَ بِسَلامٍ ». رواهُ الترمذيُّ وقالَ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عەبدوللایێ کوریٚ سەلامی رضی الله عنه گۆت: من گول پێغەمبەریٚ خودیٚ بوو ﷺ دگۆت: گەلی خەلکی سلاڤیٚ بەلاڤ بکەن، و زادی و خوارنیٚ بدەن، و باشییٚ دگەل مرۆڤێت خۆ بکەن، و خەلکیٚ نڤستی شەڤنڤێژان بکەن، ب سلامەتی دیٚ چنە بەحەشتیٚ.

1167- وَعنْ أَبي هُريرةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قالَ: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَفْضَلُ الصيَّامِ بعْدَ رَمَضَانَ شَهْرُ اللَّهِ المحَرَّمُ، وَأَفْضَلُ الصَّلاةِ بعدَ الفَرِيضَةِ صَلاةُ اللَّيْل» رواه مُسلِمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترین رۆژی پشتی هەیڤا رەمەزانێ هەیڤا خودێیە یا موحەرەمێ، و باشترین نڤێژ پشتی یا فەرز یا شەڤێیە.

1168- وَعَنِ ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا، أَن النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «صَلاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى، فَإِذا خِفْتَ الصُّبْح فَأَوْتِرْ بِواحِدَةٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نڤێژا شەڤێ دوو دوونە و هەکە تو ژ سپێدێ ترسیای ویترەکێ بکە.

1169- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصلِّي منَ اللَّيْل مَثْنَى مَثْنَى، وَيُوتِرُ بِرَكعة. متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو رکعەت دوو رکعەت ژ شەڤێ دکرن، و ب رکعەتەکێ ویتر دکر.

1170- وعنْ أَنَسٍ رضِي اللَّه عَنْهُ، قالَ: كَانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُفطِرُ منَ الشَّهْرِ حتَّى نَظُنَّ أَنْ لا يصوم مِنهُ، ويصَومُ حتَّى نَظُن أَن لا يُفْطِرَ مِنْهُ شَيْئاً، وَكانَ لا تَشَاءُ أَنْ تَراهُ مِنَ اللَّيْلِ مُصَلِّياً إِلا رَأَيْتَهُ، وَلا نَائماً إِلا رَأَيْتَهُ. رواهُ البخاريُّ.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ ژ هەیڤێ دخوار هەتا مە هزر دکر ئەو رۆژیا ژێ ناگریت، و ب رۆژی دبوو هەتا مە هزر دکر ئەو چو ژێ ناخۆت، و تە نەدڤیا ب شەڤ د نڤێژێدا ببینی هەکە تە نەدیتبا، و تە نەدڤیا ب شەڤ نقستی ببینی هەکە تە نەدیتبا.

1171- وعَنْ عائِشة رضي اللَّه عنْهَا، أَنَّ رَسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَان يُصلِّي إِحْدَى عَشرَةَ رَكْعَةً تَعْني في اللَّيْلِ يَسْجُدُ السَّجْدَةَ مِنْ ذلكَ قَدْر مَا يقْرَأُ أَحدُكُمْ خَمْسِين آية قَبْلَ أَن يرْفَعَ رَأْسهُ، ويَرْكَعُ رَكْعَتَيْنِ قَبْل صَلاةِ الفَجْرِ، ثُمَّ يضْطَجِعُ على شِقِّهِ الأَيْمنِ حَتَّى يأْتِيَهُ المنَادِي للصلاةِ، رواه البخاري.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یازدە رکعەت دکرن (ئانکو د شەڤێدا) و سوجدە دبر، درێژیا وێ ئێک ژ هەوە پێنجی ئایەتان بخوینیت بەری سەرێ خۆ بلندکەت، و دوو رکعەت بەری نڤێژا سپێدێ دکرن، و پاشی ل سەر تەنشتا راستێ خۆ درێژ دکر هەتا گازیکەر بۆ نڤێژا سپێدێ دهاتە دەف.

1172- وَعنْهَا قَالَتْ: ما كان رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَزِيدُ في رمضانَ وَلا في غَيْرِهِ عَلى إِحْدى عشرةَ رَكْعَةً: يُصلِّي أَرْبعاً فَلا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطولِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي أَرْبعاً فَلا تَسْأَلْ عَنْ حُسْنِهِنَّ وَطولِهِنَّ، ثُمَّ يُصَلِّي ثَلاثاً. فَقُلْتُ: يا رسُولَ اللَّهِ أَتنَامُ قَبْلَ أَنْ تُوتِرَ،؟ فقال: « يا عائشةُ إِنَّ عيْنَيَّ تَنامانِ وَلا يَنامُ قلبي » متفقٌ عليه.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نە ل رەمەزانێ و نە ل غەیری رەمەزانێ ژ یازدە رکعەتان زێدە نەدکرن، چار دکرن و پسیارا باشییا وان و درێژییا وان نەکە (هندی هند د باش و درێژ بوون) پاشی چار دکرن و پسیارا باشییا وان و درێژییا وان نەکە، پاشی سێ دکرن، من گۆت:

یا پێغەمبەرێ خودێ تو دنقی بەری تو ویترێ بکەی؟ گۆت: یا عائیشە چاڤێت من دنڤن، و دلێ من نانڤیت.

1173- وعنْهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَنَامُ أَوَّل اللَّيْل، ويقومُ آخِرهُ فَيُصلي. متفقٌ عليه.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سەرێ شەڤێ دنڤست و دویماهیکا وێ رادبوو نڤێژ دکرن.

1174- وعَن ابنِ مَسْعُودٍ رضِي الله عَنْهُ، قَالَ: صلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَيْلَةً، فَلَمْ يَزلْ قائماً حتى هَمَمْتُ بِأَمْرٍ سُوءٍ. قَيل: ما هَمَمْت ؟ قال: هَمَمْتُ أَنْ أَجْلِس وَأَدعهُ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: من نڤێژ شەڤەکێ پشت پێغەمبەری ﷺ کر، هند درێژ کر هەتا من تشتەکێ خراب کریە دلێ خۆ، و گۆتنێ: تە چ کرە دلێ خۆ؟ گۆت: من کرە دلێ خۆ ئەز بروینمە خوارێ و وی بهێلم.

1175- وعَنْ حُذيفَةَ رَضِيَ الله عنْهُ، قَالَ: صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ذاتَ لَيْلَةٍ فَافْتَتَح البقَرَةَ، فقلتُ: يَرْكَعُ عِنْدَ المِئَةِ، ثُمَّ مضى، فقلتُ: يُصَلِّي بها في رَكْعَةٍ، فمَضَى، فَقُلْتُ: يَرْكَعُ بها، ثُمَّ افْتَتَح النِّسَاءَ فَقَرأَهَا، ثُمَّ افْتَتَحَ آل عِمْرَانَ، فَقَرَأَها، يَقْرَأُ مُتَرَسِّلاً إذا مَرَّ بآيَةٍ فِيها تَسْبيحٌ سَبَّحَ، وَإذا مَرَّ بِسُؤَالٍ سَأَلَ، وإذا مَرَّ بتَعوَّذ تَعَوَّذَ، ثُمَّ رَكَعَ، فجعَل يَقُولُ: سُبْحَانَ رَبِّي العظيمِ، فَكَانَ رُكُوعُهُ نَحْواً مِنْ قِيَامِهِ، ثُمَّ قال: سمِع الله لمِنْ حَمِدَه، رَبَّنَا لك الحَمدُ، ثُمَّ قامَ طَويلاً قَرِيباً مِمَّا رَكع، ثُمَّ سَجد فَقَالَ: سُبْحانَ رَبِّيَ الأَعْلى فَكَانَ سَجُودُهُ قَرِيباً مِنْ قِيَامِهِ. رواه مسلم.

و ژ حوزەیفەی رضی الله عنه، گۆت: من شەڤەکێ نڤێژ دگەل پێغەمبەری ﷺ کر، دەست ب سۆرەتا بەقەرە کر، من گۆت: ل ئایەتا سەدێ دێ چیتە رکوعێ، پاشی بەردەوام بوو، من گۆت: دێ رکعەتەکێ نڤێژێ پێ کەت، هەر بەردەوام بوو، من گۆت: دێ ب دویماهیک ئینیت و چیتە رکوعێ، پاشی دەست هاڤێتە سۆرەتا نیساء خواند، پاشی دەست هاڤێتە سۆرەتا ئالیعومران خواند، و ب دلێ خۆ دخواند، و هەکە ل سەر ئایەتەکا پاك و پاقژکرنا خودێرا بۆریبا، تەسبیحا وی دکر و ژ کێماسییان پاك و پاقژ دکر، و هەکە ل سەر ئایەتەکا دوعاکرنێرا بۆریبا دوعا دکر، و هەکە ل سەر ئایەتەکا خۆپاراستنێرا بۆریبا، داخوازا خۆپاراستنێ ژ خودێ دکر، پاشی چۆ رکوعێ و دگۆت: پاك و پاقژی بۆ خودایێ من یێ مەزن بن، و رکوعا وی هندی رابوونا وی بوو، پاشی گۆت: خودێ بەرسڤا وی دا یێ شوکرا وی کر، خودایێ مە شوکر هەمی بۆ تەیە، پاشی رابوو رابوونەکا درێژ نێزیکی یا رکوعێ، پاشی چۆ سوجدێ، و گۆت: پاك و پاقژی بۆ خودایێ من یێ بلندتر بن، و سوجدا وی نێزیکی رابوونا وی بوو.

1176- وَعَنْ جابرٍ رضِي الله عنْهُ قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الصَّلاةِ أَفْضَلُ ؟ قال: « طُولُ القُنُوتِ ». رواه مسلم. المرادُ بِالقنُوتِ: القِيَامُ.

و ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن: کیژ نڤێژ چێترە؟ گۆت: یا راوەستیان درێژ.

1177- وَعَنْ عبدِ اللَّهِ بنِ عَمْرو بنِ العَاصِ، رَضيَ اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَحَبُّ الصَّلاةِ إلى اللَّهِ صَلاةُ دَاوُدَ، وَأَحبُّ الصيامِ إلى اللَّهِ صِيامُ دَاوُدَ، كانَ يَنَامُ نِصْفَ اللَّيْل وَيَقُومُ ثُلُثَهُ ويَنَامُ سُدُسَهُ وَيصومُ يَوماً وَيُفطِرُ يَوماً » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ عەمرێ کوڕێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: خۆشتڤیترین نڤێژ بۆ خودێ نڤێژا داوودییە و خۆشتڤیترین رۆژی بۆ خودێ رۆژییا داوودییە، نیڤا شەڤێ دنڤست، و سێکا شەڤێ رادبوو، و شەشێکا وێ دنڤست، و رۆژەك دگرت و رۆژەك دخوار.

1178- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « إِنَّ في اللَّيْلِ لَسَاعةً، لا يُوافقُهَا رَجُلٌ مُسلِمٌ يسأَلُ اللَّه تعالى خيراً من أمرِ الدُّنيا وَالآخِرةِ إلاَّ أَعْطاهُ إِيَّاهُ، وَذلكَ كلَّ لَيْلَةٍ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: د شەڤێدا دەمەکێ هەی، نینە دوعایا مرۆڤەکێ موسلمان بکەڤیتە تێدا تشتەکێ بخوازیت ژ خێرا دنیایێ و ئاخرەتێ هەکە خودێ نەدەتێ و ئەڤە یا د هەمی شەڤاندا هەی.

1179- وَعَنْ أَبي هُريرَةَ رَضِي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: إذا قَامَ أَحَدُكُم مِنَ اللَّيْلِ فَلْيَفتَتِحِ الصَّلاةَ بِرَكعَتَيْن خَفيفتيْنِ » رواهُ مسلِم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ئێک ژ هەوە ب شەڤ رابوو بلا نڤێژێ ب دوو رکعەتێت سڤک دەست پێ بکەت.

1180- وَعَنْ عَائِشَةَ، رَضِيَ اللَّه عَنْها، قالت: كانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا قام مِن اللَّيْلِ افتَتَحَ صَلاتَهُ بِرَكْعَتَيْن خَفيفَتَيْنِ، رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب شەڤ رادبوو نڤێژا خۆ ب دوو رکعەتێت سڤک دەست پێ دکر.

1181- وعَنْها، رضِي اللَّه عنْهَا، قالَتْ: كان رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا فاتَتْهُ الصَّلاةُ من اللَّيل مِنْ وجعٍ أَوْ غيرِهِ، صَلَّى مِنَ النَّهارِ ثِنَتي عشَرة رَكْعَة. رواه مسلِم.

و ژ وێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە ژ نەساخیێ یان ژ تشتەکێ دی نڤێژا شەڤێ ژێ چۆبا، ب رۆژێ دازدە رکعەت دکرن.

1182- وعنْ عُمَرَ بنِ الخَطَّابِ رَضِي اللَّه عنْهُ، قَال: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ نَام عن حِزْبِهِ، أو عَنْ شَيءٍ مِنهُ، فَقَرأهُ فِيما بينَ صَلاةِ الفَجْرِ وصَلاةِ الظُّهْرِ، كُتِب لهُ كأَنَّما قَرَأَهُ منَ اللَّيْلِ » رواه مسلم.

و ژ عومەرێ کوڕێ خەتتابی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ پشکا خۆ ژ قورئانێ ب شەڤ بنڤیت و نەخوینیت یان ژ تشتەکێ ژێ، و د ناڤبەرا نڤێژا سپێدێ و نڤێژا نیڤرۆدا بخوینیت بۆ هاتە نڤیسین هەروەکی وی ب شەڤ خواندی.

1183- وعَنْ أَبي هُريرة رَضِيَ اللَّه عنْهُ، قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « رحِمَ اللَّه رَجُلا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ، فصلىَّ وأيْقَظَ امرأتهُ، فإنْ أَبَتْ نَضحَ في وجْهِهَا الماءَ، رَحِمَ اللَّهُ امَرَأَةً قَامت مِن اللَّيْلِ فَصلَّتْ، وأَيْقَظَتْ زَوْجَهَا فإن أَبي نَضَحَتْ في وجْهِهِ الماءَ » رواهُ أبو داود. بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ دلۆڤانیێ ب زەلامەکێ ببەت ب شەڤ راببیت، و شەڤنڤێژان بکەت و ژنا خۆ ژێ هشیار بکەت، و هەکە نەرابیت ئاڤێ ل سەر و چاڤێت وێ برەشینیت، و خودێ دلۆڤانیێ ب ژنەکێ ببەت ب شەڤ راببیت، و شەڤنڤێژان بکەت و زەلامێ خۆ ژێ هشیار بکەت، و هەکە نەرابیت ئاڤێ ل سەر و چاڤێت وی برەشینیت.

1184- وَعنْهُ وَعنْ أَبي سَعيدٍ رَضِي اللَّه عنهمَا، قَالا: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا أَيقَظَ الرَّجُلُ أَهْلَهُ مِنَ اللَّيْل فَصَلَّيا أَوْ صَلَّى رَكْعَتَينِ جَمِيعاً، كُتِبَ في الذَّاكرِينَ وَالذَّكِراتِ » رواه أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ وی و ژ ئەبی سەعیدی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زەلامی ژنا خۆ ب شەڤ ژ خەو راکر و هەردوویان پێکڤە شەڤنڤێژ کرن یان هەرئێکێ دوو رکعەت کرن، ئەو ژ زەلامێت زکرکەر و ژ ژنێت زکرکەر هاتنە نڤیسین.

1185- وعن عائِشة رضِيَ اللَّه عَنْها، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إذا نَعَس أَحَدُكُمْ في الصَّلاةِ، فَلْيَرْقُدْ حتى يَذهَب عَنْهُ النَّومُ، فَإِنَّ أَحدكُمْ إذا صَلى وهو ناعِسٌ، لَعَلَّهُ يَذهَبُ يَستَغفِرُ فَيَسُبَّ نَفسهُ » متفقٌ عليهِ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە ل سەر نڤێژێ نقرۆسک چۆ، بلا بنڤیت هەتا خەوا وی دچیت، ب راستی هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژ کر و ئەو یێ ب نقرۆسک، دبیت بچیت داخوازا گونەهژێبرنێ بکەت، خەبەرا بێژتە خۆ.

1186- وَعَنْ أَبي هُرَيرَةَ رَضِي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا قَامَ أَحدُكُمْ مِنَ اللَّيْلِ فَاستعجمَ القُرآنُ على لِسَانِهِ، فَلَم يَدْرِ ما يقُولُ، فَلْيضْطَجِعْ » رواه مُسلِمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەو ب شەڤ رابوو و ئەزمانێ وی (ژ خەواندا) نەکەفتە سەر قورئانێ و نەزانی کا چ دبێژیت، بلا خۆ درێژکەت.

213- باب استحباب قيام رمضان وهو التروايح

بابەتێ باشدانانا کرنا تەراویحان

1187- عنْ أَبي هُريرةَ رَضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « منْ قام رَمَضَانَ إِيماناً واحْتِساباً غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ باوەری و ب هیڤیا خێرێ، رەمەزانێ رابیت (ئانکو تەراویحان بکەت) گونەهێت وی یێت بۆرین هاتنە ژێبرن.

1188- وَعنْهُ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَال: كانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُرَغِّبُ في قِيَامِ رَمَضَانَ مِنْ غيْرِ أَنْ يَأْمُرَهُمْ فِيه بعزيمةٍ، فيقُولُ: « مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيماناً واحْتِسَاباً غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّم مِنْ ذَنْبِهِ » رواه مُسْلِمٌ.

و ژ وی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پالدانا رابوونا رەمەزانێ دکر بێی کو ب واجب ئەمرێ وان بکەت و دگۆت: هەرکەسێ ژ باوەری و ب هیڤیا خێرێ، رەمەزانێ رابیت (ئانکو تەراویحان بکەت) گونەهێت وی یێت بۆرین هاتنە ژێبرن.

214- باب فضل قيام ليلة القدْر وبَيان أرجى ليالها

بابەتێ خێرا رابوونا شەڤا ب رێز و ب رویمەت و دیارکرنا هیڤیترین شەڤێت وێ

قال الله تعالى: * (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ) (القدر:1) * إلى آخر السورة . مە قورئان د شەڤەکا ب رێز و رویمەتدا ئینا خوارێ. تو چ دزانی ئەو شەڤا ب رێز و رویمەت چ شەڤە؟ ساخکرنا وێ شەڤێ (ئەو شەڤا ب رێز و رویمەت) ب رێکا پەرستنا خودێ، چێترە ژ هزار هەیڤان. د وێ شەڤێدا ملیاکەت و جبریل ژی، ب هەمی فەرمانێت خودێرا دئێنە خوارێ. ئەڤ شەڤە [شەڤا ب رێز و رویمەت] شەڤا ئاشتی و تەناهییێیە هەتا بەرسپێدەیێ [ئانکو خودێ بەس تێدا تەقدیرا ئاشتی و تەناهییێ دکەت]. وقال تعالى : * (إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُبَارَكَةٍ) (الدخان: من الآية3) * ب راستی مە ئەڤ کتێبە [کو قورئانە] د شەڤەکا پیرۆزدا [کو (ليلة القدر)ـە، شەڤا ب رێز و رویمەتە] ئینا خوارێ.

1189- وَعَنْ أَبِي هُريرةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ قام لَيْلَةَ القَدْرِ إِيماناً واحْتِسَاباً، غُفِر لَهُ ما تقدَّم مِنْ ذنْبِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ شەڤا ب رێز و رویمەت ژ باوەری و ب هیڤیا خێرێ رابیت، گونەهێت وی یێت بۆرین هاتنە ژێبرن.

1190- وعن ابنِ عُمر رضِيَ اللَّه عَنهما أَنَّ رِجَالاً مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، أُرُوا لَيْلَةَ القَدْرِ فِي المَنَامِ فِي السَّبْعِ الأَوَاخِرِ، فَقال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَرى رُؤْيَاكُمْ قَدْ تَوَاطَأَتْ فِي السَّبْعِ الأَوَاخِرِ، فَمَنْ كَانَ مُتحَرِّيهَا، فَلْيَتَحرَّهَا فِي السبْعِ الأَوَاخِرِ » متُفقٌ عليهِ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، هندە زەلامان ژ هەڤالێت پێغەمبەری ﷺ د خەونێدا دیتن شەڤا ب رێز و رویمەت [کو (ليلة القدر)ـە] دکەڤیتە حەفت شەڤێت دویماهیکێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز دبینم خەونا هەوە دکەڤیتە د حەفت شەڤێت دویماهیکێدا، ڤێجا هەرکەسێ لێ بگەریت، بلا د حەفتێت دویماهیکێدا لێ بگەریت.

1191- وعنْ عائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهَا، قَالَتْ: كانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُجاوِزُ فِي العَشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رمضَانَ، ويَقُول: « تَحَرَّوْا لَيْلَةَ القَدْرِ فِي العشْرِ الأَوَاخِرِ مِنْ رَمَضانَ» متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئیعتکاف د دەهێت دویماهیکێدا ژ رەمەزانێ دکر و دگۆت: د دەهێت دویماهیکێدا ژ رەمەزانێ ل شەڤا ب رێز و رویمەت [کو (ليلة القدر)ـە] بگەڕن.

1192- وَعَنْها رَضِيَ اللَّه عنها أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « تَحرّوْا لَيْلةَ القَدْرِ في الوتْرِ من العَشْرِ الأَواخِرِ منْ رمَضَانَ » رواهُ البخاريُّ.

و ژ وێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د کەتێت دەهێت دویماهیکێدا ژ رەمەزانێ ل شەڤا ب رێز و رویمەت بگەڕن.

1193- وعَنْهَا رَضَيَ اللَّه عَنْهَا، قَالَتْ: كَانَ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا دَخَلَ العَشْرُ الأَوَاخِرُ مِنْ رمَضَانَ، أَحْيا اللَّيْلَ، وَأَيْقَظَ أَهْلَه، وجَدَّ وَشَدَّ المِئزرَ » متفقٌ عليه.

و ژ وێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ د دەهکێت دویماهیکێدا ژ رەمەزانێ، شەڤ هەمی ب عیبادەتی ساخ دکر، و مالا خۆ هشیار دکر، و خۆ ژ نڤینا مالا خۆ ددا پاش و کارێ خۆ بۆ عیبادەتی دکر.

1194- وَعَنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَجْتَهِدُ فِي رَمضانَ مَالا يَجْتَهِدُ في غَيْرِهِ، وفِي العَشْرِ الأَوَاخِرِ منْه، مَالا يَجْتَهدُ في غَيْرِهِ » رواهُ مسلمٌ.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەو عیبادتێ د رەمەزانێدا دکر غەیری وێدا نەدکر و عیبادەتێ د دەهێت دویماهیکێدا دکر د غەیری واندا نەدکر.

1195- وَعَنْهَا قَالَتْ: قُلْتُ: يا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِن عَلِمْتُ أَيَّ لَيْلَةٍ لَيْلَةُ القَدْرِ ما أَقُولُ فيها ؟ قَالَ: « قُولِي: اللَّهُمَّ إِنَّكَ عَفُوٌّ تُحِبُّ العفْوَ فاعْفُ عنِّي » رواهُ التِرْمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ وێ، گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ هەکە من زانی کیژ شەڤ (ليلة القدر)ـە، ئەز چ تێدا بێژم؟ گۆت: بێژە: یا خودێ ب راستی تو لێبۆری و حەژ لێبۆرینێ دکەی ل من ببۆرە.

215- باب فضل السِّواك وخصال الفطرة

بابەتێ خێرا سیواکی و ساخلەتێت سونەت

1196- عَنْ أَبِي هُريرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لَوْلا أَنْ أَشُقَّ عَلى أُمَّتي أَوْ عَلى الناس لأمرْتُهُمْ بِالسِّواكِ معَ كلِّ صلاةٍ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە من ژبەر زەحمەتچێکرنێ نەبا ل سەر ئومەتا خۆ، یان ل سەر خەلکێ دا فەرمانا وان ب سیواکێ کەم دگەل هەمی نڤێژان.

1197- وَعنْ حُذيفَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قال: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا قَامَ مِنَ النَّومِ يَشُوصُ فَاهُ بالسِّواكِ. متفقٌ عليه.«الشَّوْص »: الدَّلكُ »

و ژ حوزەیفەی ﷺ، گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ خەوێ هشیار دبوو دارێ سیواکێ د دەڤێ خۆ ددا.

1198- وَعَنْ عائشةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: كنَّا نُعِدُّ لرسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سِوَاكَهُ وَطَهُورَهُ فَيَبْعَثُهُ اللَّه مَا شَاءَ أَن يبْعَثَهُ مِنَ اللَّيْلِ، فَيتسَوَّكُ، وَيَتَوَضَّأُ ويُصَلِّي » رواهُ مُسلمٌ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: مه بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سیواك و ئاڤا وی بەرهەڤ دکر خودێ هشیار دکر وەختێ وی دڤیا ژ شەڤێ هشیارکەت، دا سیواکێ ب کار ئینیت و دەستنڤێژا خۆ شۆت و نڤێژێ کەت.

1199- وعنْ أَنسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَكثَرْتُ عَليكُمْ في السِّوَاكِ » رواهُ البُخاريُّ.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زێدە من ژ هەوە خواست سیواکی ب کار بینن.

1200- وعَنْ شُرَيحِ بنِ هانِيءٍ قَالَ: قُلْتُ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهَا: بأَيِّ شيءٍ كَان يَبْدَأُ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا دَخَلَ بَيْتَهُ، قَالَتْ: بِالسِّوَاكِ، رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

و ژ شورەیحێ کورێ هانی گۆت: من گۆتە عائیشایێ ﵂، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەست ب چ دکر دەمێ دهاتە د مالا خۆڤە، گۆت: ب سیواکی.

1201- وَعَنْ أَبي موسَى الأشعَرِيِّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَال: دَخَلت عَلى النَّبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وطَرَفُ السوَاكِ على لِسانِهِ. مُتَّفَقٌ عليهِ، وهذا لَفْظُ مُسلِمٍ.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: ئەز چۆمە دەف پێغەمبەری ﷺ رەخێ سیواکی ل سەر ئەزمانێ وی بوو.

1202- وعنْ عائِشَةَ رَضِي اللَّه عَنْها، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « السِّواكُ مَطهَرَةٌ للفَمِ مرْضَاةٌ للرَّبِّ » رواهُ النَّسائيُّ، وابنُ خُزَيمَةَ في صحيحهِ بأَسانيد صحيحةٍ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سیواك پاقژکەرە بۆ دەڤی، رازیکەرە بۆ خودێ.

وذكر البخاريُّ رحمه اللَّه في صحيحهِ هذا الحديث تعليقا بصيغةِ الجزمِ فقال: وقالت عائشةُ رضي اللَّهُ عنها.

و بوخاری خودێ دلوڤانیێ پێ ببەت دسەحیحا خودا ئەڤ حەدیسە ب ئاوایا گومانبر یا تەلیقکری و گوتیە: عائیشایێ ﵂، گۆت

1203- وعَنْ أَبي هُريرةَ رضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الفِطرةُ خَمسٌ، أَوْ خَمْسٌ مِنَ الفِطرةِ: الخِتان، وَالاسْتِحْدَادُ، وَتقلِيمُ الأَظفَارِ، ونَتف الإِبِطِ، وقَصُّ الشَّارِبِ » مُتفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سونەتا پێغەمبەران پێنجن یان پێنج تشت ژ سونەتا پێغەمبەرانە: سونەتکرن و رێڤ چێکرن و نینۆك برین، و بن کەفش چێکرن و سمبێل کورتکرن.

الاسْتِحْدَادُ: حلْقُ العَانَةِ، وهُو حَلقُ الشعْرِ الذي حَوْلَ الفرْجِ.

1204- وعَنْ عائِشة رضيَ اللَّه عنْهَا قَالَتْ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَشرٌ مِنَ الفِطرَةِ: قَصُّ الشَّارِبِ، وإِعفَاءُ اللِّحْيَةِ، وَالسِّوَاكُ، واسْتِنشَاقُ الماءِ، وقَصُّ الأَظفَارِ، وغَسلُ البَرَاجِمِ، وَنَتفُ

الإبطِ، وَحلقُ العانَة، وانتِقاصُ الماءِ » قال الرَّاوي: ونسِيتُ العاشِرة إلاَّ أَن تَكون المضمضَةُ، قالَ وَكيعٌ وَهُوَ أَحَدُ روَاتِهِ : انتِقَاصُ الماءِ، يَعني: الاسْتِنْجاءَ. رَواهُ مُسلِمٌ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەھ تشت ژ سونەتا پێغەمبەرانە: سمبێل کورتکرن و ریھ بەردان و سیواك و ئاڤ ھەلکێشان ب دفنێ و نینۆك برین و شویشتنا ناڤ تلان و بن کەفش چێکرن و رێڤ چێکرن، و خۆپاقژکرن ب ئاڤێ. ڤەگێری گۆت: و یادەھێ من ژبیرکر ژ بلی کو ئەو ئاڤ دەڤی تێوەردان بیت.

« البَرَاجِمُ » بالباءِ الموحدةِ والجيم، وهي: « عُقَدُ الأَصَابِعِ ». « وَإِعْفَاءُ اللِّحْيَةِ » مَعْنَاهُ: لا يقُص مِنْهَا شَيئاً.

1205- وَعَن ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عن النَّبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « أَحْفُوا الشَّوارِبَ وأَعْفُوا اللِّحَى » مُتفقٌ عليهِ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ ھەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سمبێلا ل سەر لێڤان ببڕن (یان کورتکەن) و ریھان بەردەن.

216- باب تأكيد وجُوب الزكاة وبَيان فضلها وما يتعلق بها

بابەتێ تەئکیدکرنا واجبیا زەکاتێ و دیارەکرنا خێرا وێ و تشتێ پێڤە گرێدایی

قال الله تعالى: * (وَأَقِيمُوا الصَّلاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) (البقرة:43) * . نڤێژان بکەن و زکاتا مالێ خۆ بدەن [وەکی موسلمانان] و د گەل داچەمیاییان [راکعان] داچەمن [فەرمانا وان ب شەنگستێت ئیسلامێ ھاتەکرن، و د گەل موسلمانان نڤێژان ب کۆم (ب جەماعەت) بکەن، و وەکی وان بچنە رکووعێ، چونکی داچەمیان د نڤێژا واندا نینە]. وقال تعالى : * [وَمَا أُمِرُوا إِلا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ] * . د گەل ڤێ ژی فەرمانا وان نەھاتییە کرن، ئەگەر ب پەرستنا خودێ نەبیت، ژ دل و دلبێشی و دلسۆژ بن د دینێ خۆدا؛ و روییێ خۆ ژ ھەر بیر و باوەرەکا لەنگ و لۆر و خوار و ڤیچ وەرگێرن، و بەرێ خۆ بدەنە رێکا خودێ و بەردەوام و ب رەنگێ پێدڤی نڤێژان بکەن و زەکاتێ ژ مالێ خۆ بدەن، ئەھا ئەڤەیە دینێ راست و دورست. وقال تعالى: * (خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا) (التوبة: من الآية103) * زەکاتێ ژ مالێ وان وەرگرە، وان پێ پاك و پاقژ بکە ژ گونەھان.

1206- وَعنِ ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُما، أَنَّ رَسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: بُنِيَ الإِسْلامُ عَلى خَمْسٍ: شَهَادَةِ أَنْ لا إِلهَ إِلاَّ اللهُ، وأَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ ورسُولهُ، وإِقامِ الصَّلاةِ، وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ، وحَجِّ البَيْتِ، وَصَوْمِ رمضَان » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ ھەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئیسلام ل سەر پێنج شەنگستان یاھاتیە ئاڤاکرن، شادەیا ب خودێ کو ب راستی چو خودا و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و ب راستی موحەممەد پێغەمبەر و قاسدێ خودێیە، و کرنا نڤێژان ب رەنگێ پێدڤی و بەردەوام، و دانا زەکاتێ، و چۆنا حەجێ، و رۆژیگرتنا رەمەزانێ.

1207- وعن طَلْحَةَ بنِ عُبَيْدِ اللهِ رَضِي اللهُ عنْهُ، قالَ: جَاءَ رجُلٌ إلى رسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ أَهْلِ نَجْدٍ، ثَائِرُ الرَّأْسِ نَسَمْعُ دَوِيَّ صَوْتِهِ، ولا نَفْقَهُ ما يقُولُ، حَتى دَنَا مِنَ رَسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فإذا هُوَ يَسْأَلُ عَنِ الإِسْلامِ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « خَمْسُ صَلَواتٍ في اليوْمِ واللَّيْلَةِ » قالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهُنَّ ؟ قَالَ: « لا، إلاَّ أَنْ تَطَّوَّعَ » فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وصِيَامُ شَهْرِ رَمضَانَ » قَالَ: هَلْ عَلَيَّ غيْرُهُ ؟ قَالَ: « لا، إلاَّ أَنْ تَطَّوَّعَ » قَالَ: وَذَكَرَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، الزَّكَاةَ فَقَالَ: هَلْ عَلَيَّ غَيْرُهَا ؟ قَالَ: « لا، إلاَّ أَنْ تَطَّوَّعَ » فَأَدْبَرَ الرَّجُلُ وهُوَ يَقُولُ: واللهِ لا أَزيدُ عَلى هذا وَلا أَنْقُصُ مِنْهُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أَفْلَحَ إنْ صَدَقَ » مُتفقٌ عليهِ.

و ژ تەلحێ کورێ عوبەیدوللایی ﷺ، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ خەلکێ نەجدێ بوو و یێ سەر قژ بوو، مە گول دەنگێ وی هەبوو، بەلێ ئەم تێ نەدگەهشتین کا چ دگۆت، حەتا نێزیکی پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ مە زانی یێ پسیارا ئیسلامێ دکەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەڤ و رۆژان پێنج نڤێژن. گۆت: ژبلی ڤان هەنە؟ گۆت: نە، ژبلی تو سونەتان بکەی. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و رۆژیگرتنا هەیڤا رەمزانێیە. گۆت: ژبلی ڤێ هەیە؟ گۆت: نە، ژبلی تو رۆژی یێت سونەت بگری. گۆت: و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ بەحسێ زەکاتێ کر. گۆت: ژبلی ڤێ هەیە؟ گۆت: نە، ژبلی تو سەدەقان بدەی. زەلام چۆ دگۆت: ئەز ب خودێ کەمە نە ئەز ڤان ژێ کێم دکەم و نە ل سەر زێدە دکەم. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی سەرفەراز بوو هەکە راست بێژیت.

1208- وعن ابن عبَّاس رَضيَ اللَّه عَنهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بعَثَ مُعَاذاً رضيَ اللَّه عَنْهُ إلى اليَمنِ فَقَالَ: « ادْعُهُمْ إلى شهادَةِ أَنْ لا إلهَ إلاَّ اللَّه وَأَنِّي رسُولُ اللَّهِ، فإنْ هُمْ أَطَاعُوا لِذلكَ، فَأَعْلِمْهُم أَنَّ اللَّهَ تَعَالى افترض عَليهِمْ خَمسَ صَلواتٍ في كُلِّ يَوْمٍ وليلةٍ، فَإن هُمْ أَطاعُوا لِذلكَ فَأَعْلمْهُمْ أَنَّ اللَّه افترض عَليهِمْ صَدقَةً تُؤخَذُ مِنْ أَغْنِيَائِهِمْ، وَتُردُّ عَلى فُقَرائِهِم» متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ مەعاز ﷺ، هنارتە یەمەنێ و گۆتێ: داخوازا وان بۆ شەهدەیێ بکە، کو چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، و ئەز پێغەمبەرێ خودێمە، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، پێنج نڤێژ د هەمی شەڤ و رۆژاندا ل سەر وان یێت فەرز کرین، هەکە وان بۆ ڤێ گوهێ خۆ دانە تە، نیشا وان بدە خودێ، زەکات ل سەر وان یا فەرز کری، ژ زەنگینێ وان دێ هێتە وەرگرتن و ل سەر هەژارێ وان دێ هێتە زڤراندن.

1209- وعَن ابن عُمَر رَضِيَ اللَّه عنْهَما، قال: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أُمِرْتُ أَن أُقاتِلَ النَّاسَ حتى يشهدوا أَن لا إلهَ إلاَّ اللَّه وأَنَّ مُحَمَّداً رَسُولُ اللَّهِ، ويُقِيمُوا الصَّلاةَ، وَيُؤْتُوا الزَّكاةَ، فَإِذا فَعَلوا ذلكَ، عَصَمُوا مِنِّي دِمَاءَهُمْ وأَمْوَالَهم إلاَّ بحَقِّ الإِسْلامِ وحِسابُهُمْ عَلى اللَّهِ » مُتفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەمرێ من یێ هاتیە کرن، ئەز شەڕێ خەلکی بکەم (هەلبەت ئەوێت دژی موسلمانەتیێ دراوەستن) هەتا شەهدە بدەن بێژن: (أَشْهَدُ أَنْ لا إلهَ إلاَّ اللَّه، وَأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ) و نڤێژان بکەن و زەکاتێ بدەن

هەکە وەکرن، وان خوینێت خۆ و مالێ خۆ ژ من پاراستن ب حەقێ موسلمانەتیێ نەبت (ئانکو ئەو و مالێ وان یێ پاراستییە هندی ئەو چو نەکەن موسلمانەتی تشتەکێ ل سەر بدانیت، بۆ نموونە یێ مالێ ئێکێ پویچ کەت یان یێ ئێکێ بریندار کەت یان بکوژیت هنگی ب حەقێ ئسلامێ ئەو و مالێ وی نەییێت پاراستینە، دڤێت تۆل لێ بێنە ڤەکرن) و حسێبا وان (د نەپەنی و نهێنیا واندا) ل سەر خودێیە.

1210- وَعَنْ أَبِي هُريرةَ رَضِي اللَّه عَنْهُ، قالَ: لما تُوُفِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَكانَ أَبُو بَكْر، رَضِي اللَّه عَنْهُ، وَكَفَرَ مَنْ كَفَرَ مِنَ العربِ، فَقَالَ عُمرُ رَضيَ اللَّه عَنْهُ: كيفَ تُقَاتِلُ النَّاسَ وَقدْ قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أُمِرتُ أَنْ أُقاتِل النَّاسَ حتَّى يَقُولُوا لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه فَمَنْ قَالهَا، فقَدْ عَصَمَ مِني مَالَهُ وَنَفْسَهُ إِلاَّ بِحَقِّه، وَحِسَابُهُ عَلى اللَّهِ ؟ » فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ: واللَّهِ لأُقَاتِلَنَّ مَنْ فَرَّقَ بَيْنَ الصَّلاةِ والزَّكاةِ، فإِن الزَّكاةَ حَقُّ المالِ. واللَّهِ لَو مَنعُونِي عِقَالاً كانَوا يُؤَدونَهُ إِلى رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، لَقَاتَلْتُهُمْ على منعِهِ، قَالَ عُمرُ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ: فَوَاللَّهِ مَا هُو إِلاَّ أَن رَأَيْتُ اللَّه قَدْ شَرَحَ صَدْرَ أَبِي بَكْرٍ للقِتَالِ، فَعَرفْتُ أَنَّهُ الحَقُّ. مُتفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆیە بەر دلۆڤانیا خودێ و ئەبو بەکر ﷺ بوویە جهگرێ وی، و یێ ژ عەرەبان گاور بووی یێ گاور بوو (و ئەبو بەکری ڤیا شەڕێ وان بکەت یێت زەکات راوەستاندین و نەداین)، عومەری ﷺ گۆتێ: چاوا دێ شەڕێ خەلکی کەی، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ گۆتی: ئەمرێ من یێ هاتیە کرن، ئەز شەڕێ خەلکی بکەم (هەلبەت ئەوێت دژی موسلمانەتیێ دراوەستن) هەتا شەهدە بدەن بێژن: **أَشْهَدُ أَنْ لا إِلهَ إِلاَّ اللَّه، وَأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ** و نڤێژان بکەن و زەکاتێ بدەن هەکە وەکرن، وان خوینێت خۆ و مالێ خۆ ژ من پاراستن ب حەقێ موسلمانەتیێ نەبت (ئانکو ئەو و مالێ وان یێ پاراستییە هندی ئەو چو نەکەن موسلمانەتی تشتەکێ ل سەر بدانیت، بۆ نموونە یێ مالێ ئێکێ پویچ کەت یان یێ ئێکێ بریندار کەت یان بکوژیت هنگی ب حەقێ ئسلامێ ئەو و مالێ وی نە یێت پاراستینە، دڤێت تۆل لێ بێنە ڤەکرن) و حسێبا وان (د نەپەنی و نهێنیا واندا) ل سەر خودێیە. ئەبو بەکری گۆت: ئەز ب خودێ کەم دێ شەڕێ وان کەم یێت زەکات و نڤێژ ژێک جوداکرین، ب راستی زەکات ماف و حەقێ مالییە، ئەز ب خودێ کەم هەکە ئەو کنفەکێ ژ من ڤەگرن و وان ددا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دێ شەڕێ وان کەم ل سەر وێ ڤەگرتنێ عومەری ﷺ گۆت: ئەز ب خودێ کەم من بێگۆمان زانی خودێ دلێ ئەبو بەکری بۆ شەڕی ڤەکر من زانی حەقی ئەوە.

1211- وعن أَبِي أَيوبَ رضِي اللَّه عنْه، أَنَّ رَجُلاً قَالَ للنَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَخْبِرْنِي بِعَملٍ يُدْخِلُنِي الجَنَّةَ، قَالَ:« تَعْبُدُ اللَّه وَلاَ تُشْرِكُ بِه شَيْئاً، وتُقِيمُ الصَّلاةَ، وتُؤْتِي الزَّكاةَ، وتَصِلُ الرَّحِمَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی ئەیوب، خالدێ کوڕێ زەیدێ ئەنساری ﷺ، کو زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، کارەکێ بۆ من بێژە من ببەتە بەحەشتێ و من ژ ئاگری دویر بێخیت، پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ ب پەرێسی و چو هەڤپشکان بۆ چێ نەکەی، و نڤێژان بەردەوام و وەکی پێدڤی بکەی، و زەکاتێ بدەی، و باش بی دگەل مرۆڤێت خۆ.

1212- وَعنْ أَبي هُرَيرَة رضِي الله عنهُ، أَنَّ أَعرابِيًّا أَتى النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَال: يا رَسُول اللَّهِ دُلَّني على عمَل إذا عمِلْتُهُ، دخَلْتُ الجنَّةَ. قَالَ: « تَعْبُدُ الله ولا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً، وَتُقِيمُ الصَّلاةَ، وَتُؤْتِي الزَّكَاة المفْرُوضَةَ، وَتَصُومُ رَمَضَانَ » قَالَ: وَالذي نَفْسِي بِيَدِهِ، لا أَزيدُ عَلى هذا. فَلَمَّا وَلَّى، قالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَنْظُرَ إِلى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ الجَنَّةِ فَلْيَنْظُرْ إِلى هذا » مُتفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کۆچەرەکێ عەرەب هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، کارەکێ نیشا من بدە، هەکە من کر ئەز چۆمە بەحەشتێ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ بپەرێسی و چو هەڤپشکان بۆ چێ نەکەی، و نڤێژان بەردەوام و وەکی پێدڤی بکەی، و زەکاتا واجب بدەی، و رەمەزانێ یێ ب رۆژی بی.

1213- وَعَنْ جَرِيرِ بنِ عبدِ اللَّهِ رَضيَ الله عَنْهُ، قَالَ: بَايعْت النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلى إِقامِ الصَّلاةِ، وَإِيتاءِ الزَّكاةِ، والنُّصْحِ لِكُلِّ مُسْلِمٍ. مُتفقٌ عليه.

و ژ جەریرێ کورێ عەبدوللایی ﵁، گۆت: من سۆز و پەیمان دانە پێغەمبەری ﷺ ل سەر کرنا نڤێژان و دانا زەکاتێ و نەسیحەتی و شیرەتێ بۆ هەمی موسلمانان.

1214- وَعَنْ أَبي هُريرةَ رضيَ الله عنْهُ قَالَ: قَالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا مِنْ صاحِبِ ذهَبٍ، وَلا فِضَّةٍ، لا يُؤَدِّي مِنْهَا حَقَّهَا إِلاَّ إذا كَانَ يَوْمُ القِيامَةِ صُفِّحَتْ لَهُ صَفائِحُ مِنْ نَارٍ، فَأُحْمِيَ عَلَيْهَا في نار جَهَنَّمَ، فَيُكْوَى بهَا جنبُهُ، وجبِينُهُ، وظَهْرُهُ، كُلَّما برَدتْ أُعيدتْ لَهُ في يوْمٍ كَانَ مِقْدَارُه خَمْسِينَ أَلْف سنَةٍ، حتَّى يُقْضَى بيْنَ العِبادِ فَيُرَى سبِيلُهُ، إِمَّا إِلى الجنَّةِ وإِما إِلى النَّارِ ».

قيل: يا رسُولَ اللَّهِ فالإِبِلُ ؟ قالَ: ولا صاحبِ إِبِلٍ لا يؤَدِّي مِنهَا حقَّهَا، ومِنْ حقِّهَا، حَلْبُهَا يومَ وِرْدِها، إلا إذا كان يوم القيامَة بُطِحَ لها بِقَاعٍ قَرْقَرٍ أَوْفر ما كانتْ، لا يَفقِدُ مِنْهَا فَصِيلاً واحِداً، تَطؤُهُ بأَخْفَافِها، وتَعَضُّهُ بِأَفْواهِها، كُلَّما مَرَّ عليْهِ أَولاها، ردَّ عليْهِ أُخْراها، في يومٍ كانَ مِقْداره خَمْسِينَ أَلْفَ سَنةٍ، حتَّى يُقْضَي بَيْنَ العِبَاد، فَيُرَى سبِيلُه، إِمَّا إِلى الجنَّةِ وإِمَّا إِلى النارِ ».

قِيل: يَا رسول اللَّهِ فَالْبقرُ وَالغَنَمُ ؟ قالَ: ولا صاحِبِ بقرٍ ولا غَنمٍ لا يُؤَدِّي مِنْهَا حقَّهَا إِلاَّ إذا كان يَوْمُ القيامَةِ، بُطِحَ لهَا بقَاعٍ قَرقَرٍ، لا يفْقِد مِنْهَا شَيْئاً لَيْس فِيها عَقْصاءُ، وَلا جَلْحاءُ، وَلا عَضباءُ، تَنْطحه بِقُرُونَهَا، وَتَطَؤُهُ بِأَظْلافِهَا، كُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ أُولاها، رُدَّ عَلَيْهِ أُخْراها، في يومٍ كانَ مِقدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْف سنَةٍ حتَّى يُقْضَى بيْنَ العِبادِ، فيُرَى سبِيلُهُ إِمَّا إِلى الجَنَّةِ وإِمَّا إِلى النَّارِ ».

قِيلَ: يا رسُول اللَّهِ فالخيْلُ ؟ قال: « الخَيْلُ ثلاثَةٌ: هِي لِرَجُلٍ وِزرٌ، وهِيَ لِرَجُلٍ سِتْرٌ، وهِي لرجُلٍ أَجْرٌ، فأَمَّا التي هي لهُ وزر فَرَجُلٌ ربطَها رِياءً وفَخْراً ونِواءً عَلى أَهْلِ الإِسْلامِ، فهي لَهُ وِزرٌ، وأَمَّا التي هِيَ لَهُ سِتْرٌ، فَرَجُل ربَطَهَا في سَبِيلِ اللَّهِ، ثُمَّ لم ينْسَ حقَّ اللَّهِ في ظُهُورِها، ولا رِقابها، فَهِي لَهُ سِتْرٌ، وأَمَّا التي هِيَ لَهُ أَجْرٌ، فرجُلٌ ربطَهَا في سبِيلِ اللَّهِ لأَهْل الإِسْلامِ في مَرْجٍ، أَو رَوضَةٍ، فَمَا أَكَلَت مِن ذلك المرْجِ أَو الرَّوضَةِ مِن شَيءٍ إِلاَّ كُتِب لَهُ عدد ما أَكَلَت حسنَاتٌ، وكُتِب لَه عدد أَرْوَاثِهَا وأَبْوَالِهَا حَسنَاتٌ، وَلا تَقْطَعُ طِوَلَهَا فاستَنَّت شَرَفاً أَو شَرفَيْنِ إِلاَّ كَتَب اللَّهُ لَهُ عددَ آثَارِهَا، وأَرْوَاثهَا حَسنَاتٍ، ولا مرَّ بها صاحِبُهَا عَلى نَهْرٍ فَشَرِبَت مِنْهُ، وَلا يُرِيدُ أَنْ يَسْقِيَهَا إِلاَّ كَتَبَ اللَّه لَهُ عدَدَ ما شَرِبَت حَسنَاتٍ ».

قِيلَ: يا رسولَ اللهِ فالحُمُرُ ؟ قالَ: « ما أُنْزِل علَيَّ في الحُمُرِ شَيءٌ إلاَّ هذِهِ الآيةُ الْفَاذَّةُ الجَامِعَةُ: (فمن يعْملْ مِثقَال ذرَّةٍ خَيْراً يرهُ،ومَن يعْملْ مثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرّاً يرهُ) ». مُتَّفَقٌ عليهِ. وهذا لفظُ مُسْلمٍ. ومعْنَى القاعِ: المكان المستوى من الأرضِ الواسع. والقرقر: الأملس.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە خودانەکێ زێڕی و زیڤی زەکاتا وان نەدەت هەکە رۆژا قیامەتێ بۆ نەکەنە پارچێت پان ژ ئاگری، و ئاگرێ جەهنەمێ ل سەر دهێتە هەلکرن، تەنشتا وی و ئەنیا وی و پشتا وی دێ پێ هێنە داخکرن، هەرگاڤا سار بوو دێ بۆ هێتە گەرمکرنڤە د رۆژەکێدا درێژیا وێ پێنجی هزار سالن، هەتا فەرمان و حوکم د ناڤبەرا بەندەیاندا دهێتەکرن و ئەو رێکا خۆ دبینیت یان بۆ بەحەشتێ یان بۆ جەهنەمێ.

گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ و حێشتر؟ گۆت: نینە خودانەکێ حێشتران زەکاتا وان نەدەت و دۆتنا وێ رۆژا ئاڤدانا وێ حەقێ وێیە، هەکە رۆژا قیامەتێ بۆ نەهاڤێژنە سەر سەر و چاڤێت وی ل دەشتەکا راست و بەرفرەه یا کو تێشکەکێ حێشترێ لێ بەرزە نەبیت، سمێت خۆ ددەنە سەر و ب دەڤێ خۆ لەقان لێدەن، هەروەختێ یا ئێکێ د سەررا چۆ ئێکا دی بۆ تێتە زڤراندن د رۆژەکێدا درێژیا وێ پێنجی هزار سالن، هەتا فەرمان و حوکم د ناڤبەرا بەندەیاندا دهێتەکرن و ئەو رێکا خۆ دبینیت یان بۆ بەحەشتێ یان بۆ جەهنەمێ.

گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ و چێل و پەز؟ گۆت: نینە خودانەکێ چێل و پەزی زەکاتا وان نەدەت، هەکە رۆژا قیامەتێ بۆ نەهاڤێژنە سەر سەر و چاڤێت وی ل دەشتەکا راست و بەرفرەه یا کو چو تشت لێ بەرزە نەبیت، یاشاخ خوار و کۆچ و شاخ شکەستی لێ نینە ب شاخێت خۆ قۆچان لێ ددەن و ب سمێت خۆ د سەررا دچن هەرگاڤا یا ئێکێ د سەررا چۆ ئێکا دی بۆ تێتە زڤراندن د رۆژەکێدا درێژیا وێ پێنجی هزار سالن، هەتا فەرمان و حوکم د ناڤبەرا بەندەیاندا دهێتەکرن و ئەو رێکا خۆ دبینیت یان بۆ بەحەشتێ یان بۆ جەهنەمێ.

گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ و هەسپ؟ گۆت: هەسپ سێنە: ئێک بۆ مرۆڤی گونەهە و ئێک بۆ مرۆڤی پەردەیە و ئێک بۆ مرۆڤی خێرە، ئەوا بۆ گونەه زەلامەکە بۆ ناڤ و خۆمەزنکرن و دژمنیا خەلکێ ئیسلامێ یێ گرێدای ئەڤە بۆ وی گونەهە، و ئەوا بۆ پەردە، زەلامەکە بۆ جیهادێ یێ گرێدای پاشی ئەو حەقێ خودێ دەرحەقی واندا ژبیر ناکەت چاڤێ خۆ ددەتێ و پشتا وێ ژ کەحێلێ وێ ناڤەگێریت ئەڤە بۆ وی پەردەیە ژ ئاگری، و ئەوا بۆ خێر، زەلامەکە بۆ خودێ یا گرێدای بۆ موسلمانان ل جهەکێ قەلەو یان ل مێرگەکێ، و ئەو تشتەکێ ل وی جهێ قەلەو یان ل وێ مێرگێ ناخۆت هەکە ب هژمارا خواری خێر بۆ نەهێنە نڤیسین و هەژمارا زبلێ وان و میزا وان بۆ خێر نەهێتە نڤیسین، و درێژیا وەریسێ خۆ غارەکێ بان دوو غاران بۆ جهەکێ بلند بهێز ناچیت هەکە هژمارا شوین پێت وێ و زبلێ وێ بۆ خێر نەهێنە نڤیسین، و خودانێ وێ، وێ ل سەر چ رویبارانرا نابەت و ژێ ڤەخۆت و نەڤێت ئاڤدەت هەکە هژمارا ڤەخواری بۆ خێر نەهێتە نڤیسین.

گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ و کەر؟ گۆت: چو د راستا کەراندا بۆ من نەهاتیە خوارێ ئەڤ ئایەتا ب تنێ و ڤەگر نەبیت: (فمن يعْملْ مِثقَال ذرَّةٍ خَيْراً يرهُ، ومَن يعْملْ مثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرَّاً يرهُ).

217- باب وجوب صوم رمضان وبَيان فضل الصّيام وما يتعلق به

بابەتێ واجبیا رۆژیگرتنا رەمەزانێ و دیارکرنا خێرا رۆژیێ و تشتێ پێڤەگرێدای

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ) (البقرة:183) * گەلی خودان باوەران، رۆژی ل سەر هەوە هاتە نڤیسین، هەروەکی ل سەر یێت بەری هەوە ژی هاتییە نڤیسین، بەلکی هوین پارێزکارییێ بکەن. إلى قوله تعالى : * (شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدىً لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَى وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضاً أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ) (البقرة:185) * الآية . چەند رۆژەکن [دیار کرینە] ڤێجا هەچیێ ژ هەوە یێ نەساخ بیت [تێدا] یان ل سەر وەغەرەکێ بیت، بلا تەمەتی هەژمارا رۆژیییێت خوارین بگریتەڤە، و ئەو کەسێت گەلەك زەحمەت و نەخۆشییێ ب گرتنا وانڤە دبەن، بلا پێش خوارنا هەر رۆژییەکێڤە، خوارنا بەلنگازەکی ل سەر خۆ بێخن و بدەن، و هەچیێ پتر ژی ل سەر خۆ بێخیت و بدەت بۆ وی گەلەك خێرترە، و رۆژیگرتن بۆ هەوە چێترە ئەگەر هوین بزانن. [ئەڤ چەند رۆژە] هەیڤا رەمەزانێیە، ئەو هەیڤا قورئان تێدا هاتییە خوارێ، راستەڕێییە بۆ خەلکی، و نیشانێت راستەڕێیی و ڤاڤارتنێنە [ژێک جوداکرنا هەقییێ و نەهەقییێ] ڤێجا هەرکەسێ ژ هەوە ئەڤ هەیڤە ب سەردا هات [ل مال بیت و نە ل سەر وەغەرێ بیت] بلا رۆژییان بگریت، و هەچیێ [تێدا] یێ نەساخ بیت، یان ل سەر وەغەرەکێ بیت، [بۆ وی هەیە بخۆت] و بلا تەمەتی هەژمارا رۆژیییێت خوارین وەختەکێ دی بگریتەڤە، خودێ دڤێت ل سەر هەوە ساناهی بکەت، نەڤێت ل سەر هەوە گران بکەت [ب زەحمەت بێخیت]، دا هوین هەیڤا رەمەزانێ تەمام بکەن پاشی خودایی، مەزن بکەن [بێژن: (الله اكبر)] ل سەر راستەڕێکرنا وی بۆ هەوە، و دا هوین شوکرا خودێ بکەن.

وأما الأحاديث فقد تقدمت في الباب الذي قبله . و حەدیس د بابەتەتێ بەری نوکەدا بۆرین.

1215- وَعنْ أَبي هُريرة رضِي الله عنْهُ، قال: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قال الله عَزَّ وجلَّ: كُلُّ عملِ ابْنِ آدم لهُ إلاَّ الصِّيام، فَإِنَّهُ لي وأَنَا أَجْزِي بِهِ. والصِّيام جُنَّةٌ فَإِذا كَانَ يوْمُ صوْمِ أَحدِكُمْ فلا يرْفُثْ ولا يَصْخَبْ، فَإِنْ سابَّهُ أَحدٌ أَوْ قاتَلَهُ، فَلْيقُلْ: إِنِّي صَائمٌ. والَّذِي نَفْس محَمَّدٍ بِيدِهِ لَخُلُوفُ فَمِ الصَّائمِ أَطْيبُ عِنْد اللهِ مِنْ رِيحِ المِسْكِ. للصَّائمِ فَرْحَتَانِ يفْرحُهُما: إِذا أَفْطرَ فَرِحَ بفِطْرِهِ، وإِذَا لَقي ربَّهُ فرِح بِصوْمِهِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن و ب هێز گۆت: هەمی کار و کریارێت کورێ ئادەمی بۆ وینە رۆژی نەبیت، ب راستی ئەو بۆ منە و ئەز دێ خەلاتێ وێ دەم، و رۆژی پارێزەرە (ژ ئاگری و گونەهان) ڤێجا هەکە رۆژا رۆژیا ئێک ژ هەوە بیت، بلا ئاخفتنێت کرێت نەبێژیت و دەنگێ خۆ بلند نەکەت و هەکە ئێکێ خەبەر گۆتنێ یان شەڕێ وی کر بلا بێژتێ: ئەز یێ ب رۆژیمە. ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی ددەستیدا، گوهرینا

بێهنا دەڤێ وی دەف خودێ ژ بێهنا مسکێ خۆشتره. رۆژیگری دوو کەیفێت هەین بۆ دلخۆش دبیت: دەمێ فتارە کر کەیفا وی ب فتارەکرنا وی هات، و دەمێ دگەهیتە خودایێ خۆ کەیفا وی ب رۆژیا وی دهێت.

وهذا لفظ روايةِ الْبُخَارِي. وفي رواية له: « يَتْرُكُ طَعامَهُ، وَشَرابَهُ، وشَهْوتَهُ، مِنْ أَجْلي، الصِّيامُ لي وأَنا أَجْزِي بِهِ، والحسنَةُ بِعَشْرِ أَمْثَالِهَا ».

و ئەڤە بێژەیا ڤەگێرا بوخارییە، و د ڤەگێرەکا دیدا یا وی: خوارنا خۆ و ڤەخوارنا خۆ و شەهوەتا خۆ بۆ من دهێلیت، رۆژی بۆ منە و ئەز دێ خەلاتێ وێ دەم، و هەر خێرەك ب دەه خێرانە.

وفي رواية لمسلم: « كُلُّ عَملِ ابنِ آدَمَ يُضَاعفُ الحسَنَةُ بِعشْر أَمْثَالِهَا إِلى سَبْعِمِائة ضِعْفٍ. قال الله تعالى: « إِلاَّ الصَّوْمَ فَإِنَّهُ لِي وأَنا أَجْزِي بِهِ: يدعُ شَهْوتَهُ وَطَعامَهُ مِنْ أَجْلي. لِلصَّائم فَرْحتَانِ:فرحة عند فطره، فَرْحةٌ عِنْدَ لقَاء رَبِّهِ. ولَخُلُوفُ فيهِ أَطْيَبُ عِنْدَ اللهِ مِنْ ريحِ المِسْكِ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: هەمی کار و کریارێت کورێ ئادەمی زێدە دبن خێر ب دەهێت وەکی خۆیە هەتا حەفسەد قاتان. خودێ دبێژیت: رۆژی نەبیت، ب راستی ئەو بۆ منە و ئەز دێ خەلاتێ وێ دەم، خوارنا خۆ و ڤەخوارنا خۆ و شەهوەتا خۆ بۆ من دهێلیت، رۆژیگری دوو کەیفێت هەین بۆ دلخۆش دبیت: دەمێ فتارە کر کەیفا وی ب فتارەکرنا وی هات، و دەمێ دگەهیتە خودایێ خۆ کەیفا وی ب رۆژیا وی دهێت.

1216- وعنهُ أَنَّ رسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَين في سَبِيلِ اللهِ نُودِيَ مِنْ أَبْواب الجَنَّةِ: يَا عَبْدَ اللهِ هذا خَيْرٌ، فَمَنْ كَان مِنْ أَهْلِ الصَلاةِ دُعِي منْ باب الصَّلاةِ، ومَنْ كانَ مِنْ أَهْلِ الجيهاد دُعِي مِنْ باب الجيهاد، ومَنْ كَانَ مِنْ أَهْل الصِّيامِ دُعِيَ مِنْ باب الرَّيَّانِ ومنْ كَانَ مِنْ أَهْل الصَّدقَة دُعِي مِنْ باب الصَّدقَةِ » قال أبو بكرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: بأَبِي أَنت وأُمِّي يا رسولَ اللهِ ما عَلى مَنْ دُعِي مِنْ تِلكَ الأَبْوابِ مِنْ ضَرُورةٍ، فهلْ يُدْعى أَحدٌ مِنْ تلك الأَبْوابِ كلِّها ؟ قال: « نَعَم وَأَرْجُو أَنْ تكُونَ مِنهم » متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ جۆتەکێ تشتان (هەر تشتێ هەبیت) د رێکا خودێدا بدەت، دەرگەهێت بەحەشتێ دێ گازیکەنێ: یا بەندەیێ خودێ، تە خێرا ل ڤێرێ هەی، ڤێجا یێ خودان نڤێژ بیت، ل دەرگەهێ نڤێژان دێ هێتە گازیکرن، و یێ خودان جیهاد بیت، ل دەرگەهێ جیهادێ، دێ هێتە گازیکرن، و یێ خودان رۆژی ل دەرگەهێ رەیان دێ هێتە گازیکرن، و یێ خودان سەدەقە، ل دەرگەهێ سەدەقان دێ هێتە گازیکرن. ئەبو بەکری رضی الله عنه گۆت: دایک و بابێت من قوربانی تە بن یا پێغەمبەرێ خودێ یێ هاتە گازیکرن ل هەر دەرگەهەکێ هەبیت چو زیان ڤێ ناکەڤیت. ئێک هەیە ژ لایێ هەمی دەرگەهانڤە بێتە گازیکرن؟ گۆت: بەلێ: و ئەز هیڤی دکەم تو ژ وان بی.

1217- وعن سهلِ بنِ سعدٍ رضي اللَّه عنهُ عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ فِي الجَنَّة باباً يُقَالُ لَهُ: الرَّيَّانُ، يدْخُلُ مِنْهُ الصَّائمونَ يومَ القِيامةِ، لا يدخلُ مِنْه أَحدٌ غَيرهُم، يقالُ: أَينَ الصَّائمُونَ ؟ فَيقومونَ لا يدخلُ مِنهُ أَحَدٌ غيرهم، فإِذا دَخَلوا أُغلِقَ فَلَم يدخلْ مِنْهُ أَحَدٌ» متفقٌ عليه.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی د بەحەشتێدا دەرگەهەکێ هەی: دبێژنێ رەیان، رۆژا قیامەتێ رۆژێگر دێ تێڕا چنە ژۆر و ژ بلی وان کەسێ دی تێڕا ناچیت، دێ بێژیت: کانێنە رۆژێگر؟ دێ رابن کەسێ دی ژبلی وان تێڕا ناچیت، ڤێجا هەکە ژۆرکەفتن دێ هێتە گرتن: و کەس تێڕا ناچیت.

1218- وعَنْ أَبي سَعيدٍ الخُدْريِّ رَضيَ اللَّه عنهُ قال: قالَ رسولُ اللَّهِ: « مَا مِنْ عبْدٍ يصُومُ يَوماً في سبِيلِ اللَّه إِلاَّ باعَدَ اللَّه بِذلك اليَومِ وجهَهُ عَن النَّارِ سبعينَ خرِيفاً » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ گۆت: نینە بەندەیەك رۆژەکێ بۆ خودێ یێ ب رۆژی بیت هەکە خودێ ب وێ رۆژێ مابەینا رویێ وی و ئاگری حەفتێ سالان دویر نەئێخیت.

1219- وعنْ أَبي هُرَيرةَ رضيَ اللَّه عنهُ، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مَنْ صَامَ رَمَضَانَ إِيمَاناً واحْتِساباً، غُفِرَ لَهُ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذنْبِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ باوەری و ب هیڤیا خێرێ رەمەزانێ بگریت گونەهێت وی یێت بۆرین هاتنە ژێبرن.

1220- وعنهُ رضيَ اللَّهُ عنهُ، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « إِذا جَاءَ رَمَضَانُ، فُتِّحَتْ أَبْوَابُ الجنَّةِ، وغُلِّقَت أَبْوَابُ النَّارِ، وصُفِّدتِ الشياطِينُ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە رەمەزان هات دەرگەهێت بەحەشتێ ڤەدبن و دەرگەهێت جەهنەمێ دهێنەگرتن، و شەیتان دهێنە زنجیرکرن (ئانکو بۆ سەردابرنێ دهێنە لەوازکرن).

1221- وعنهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ، وَأَفْطِرُوا لِرُؤيَتِهِ، فإِن غمي عَليكم، فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبانَ ثَلاثِينَ » متفقٌ عليه. وهذا لفظ البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب رۆژی بن هەکە هەوە هەیڤا رەمەزانێ دیت و بخۆن هەکە هەوە هەیڤا شەوالێ دیت و هەکە عەور کەفتە مابەینا هەوە و دیتنا هەیڤا رەمەزانێ شەعبانێ بکەنە سیە.

وفي روايةِ مسلم: « فَإِن غُمَّ عَليكم فَصُوموا ثَلاثِينَ يَوْماً ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: هەکە عەور کەفتە مابەینا هەوە و دیتنا هەیڤا شەوالێ سیە رۆژیان بگرن.

218- باب الجود وفعل المعروف والإكثار من الخير في شهر رمضان والزيادة من ذلك في العشر الأواخر منه

بابەتێ مەردینی و کرنا قەنجییێ و زێدەکرن ژ خێرێ د هەیڤا رەمەزانێدا و زێدەکرنا ڤێ د دەهکێت دویماهیکێدا

1222- وعن ابنِ عباسٍ، رضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم، أَجْوَدَ النَّاسِ، وَكَانَ أَجْوَدُ مَا يَكُونُ فِي رَمَضَانَ حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ، وَكَانَ جِبْرِيلُ يَلْقَاهُ فِي كُلِّ لَيْلَةٍ مِنْ رَمَضَانَ فَيُدَارِسُهُ القُرْآنَ، فَلَرَسُولُ اللهِ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم، حِينَ يَلْقَاهُ جِبْرِيلُ أَجْوَدُ بِالخَيْرِ مِنَ الرِّيحِ المُرْسَلَةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ هەمی خەلکی مەردتر بوو، و مەردتر بوو د رەمەزانێدا دەمێ دگەهشتە جبرائیلی، و جبرائیل هەمی شەڤان ژ رەمەزانێ دگەهشتێ قورئان دگەل دخواند، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ جبرائیل دگەهشتێ مەردرتر بوو ژ بایێ هوڕ. (ئانکو هندی یێ ب لەز بوو د مەردینیێدا).

1223- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: « كَانَ رَسُولُ اللهِ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم، إِذَا دَخَلَ العَشْرُ أَحْيَى اللَّيْلَ، وَأَيْقَظَ أَهْلَهُ، وَشَدَّ المِئْزَرَ » متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ د دەهکێت دویماهیکێدا ژ رەمەزانێ، شەڤ هەمی ب عیبادەتێ ساخ دکر، و مالا خۆ هشیار دکر، و خۆ ژ نڤینا مالا خۆ ددا پاش و کارێ خۆ بۆ عیبادەتی دکر.

219- باب النَّهْي عن تقدّم رمضانَ بصوم بعد نصف شعبان إلاَّ لمن وصله بما قبله أو وافق عادةً له بأن كان عادته صوم الاثنين والخميس فوافقه

بابەتێ نەهیکرنێ ژ پێشئێخستنا رەمەزانێ ب رۆژێگرتنێ پشتی نیڤا شەعبانێ بۆ وی نەبیت یێ ب یا بەری وێڤە گرێدەت یان

ب کەڤیت رۆژێت عادەتێ ویدا وەکی وی یێ عادەتێ وی رۆژێگرتنا رۆژا دووشەمب و پێنج شەمبان

1224- عن أَبي هُريرة رضيَ الله عَنْهُ، عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يتَقَدَّمَنَّ أَحَدُكمْ رَمَضَانَ بِصَومِ يومٍ أَوْ يومَيْنِ، إلاَّ أَن يَكونَ رَجُلٌ كَانَ يصُومُ صَوْمَهُ، فَلْيَصُمْ ذلكَ اليوْمَ» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە پێش رەمەزانێ نەکەڤیت ب رۆژیا رۆژەکێ یان دوو رۆژان، ئەو نەبیت مرۆڤەك بیت رۆژییا خۆ بگریت، بلا وێ رۆژێ بگریت.

1225- وعن ابنِ عباسٍ، رضيَ اللَّه عنهما، قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَصُومُوا قَبْلَ رَمَضَانَ، صُومُوا لِرُؤْيتِهِ، وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ، فَإِنْ حالَتْ دُونَهُ غَيَايةٌ فأَكْمِلوا ثَلاثِينَ يوماً » رواه الترمذي وقال: حديث حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەری رەمەزانێ ب رۆژێ نەبن، هەوە هەیڤا رەمەزانێ دیت بگرن و هەوە هەیڤا شەوالێ دیت بخۆن، و هەکە عەورەك کەفتە د ناڤبەرا هەوە و دیتنا هەیڤا رەمەزانێدا شەعبانێ سیه رۆژان تمامکەن.

« الغَيايَة » بالغين المعجمة وبالياءِ المثناةِ من تحت المكررةِ، وهِي: السَّحَابةُ.

1226- وعنْ أَبي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا بَقِيَ نِصْفٌ مِنْ شَعْبانَ فَلا تَصُومُوا » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حَسَنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە نیڤ ژ شەعبانێ ما رۆژیا نەگرن.

1227- وَعَنْ أَبي اليَقظَان عمارِ بنِ يَاسِرٍ رضيَ اللَّه عنْهما، قال: « مَنْ صَامَ اليَومَ الَّذِي يُشكُّ فِيهِ فَقَدْ عَصَى أَبا القَاسِمِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسن صحيحٌ.

و ژ ئەبی یەقزان، عەممارێ کورێ یاسری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: هەرکەسێ رۆژا تێدا ب شک (رۆژا بەری رەمەزانێ یا سیهی شەعبانێ و هێژ دیارە نەبووی کا رەمەزانە یان نە) ب رۆژی بیت ب راستی وی نەگوهداریا بابێ قاسمی کر ﷺ.

220- باب ما يُقَالُ عِنْدَ رُؤْيَةِ الهِلالِ

بابەتێ کا دێ چ هێتە گۆتن دەمێ هەیڤ دهێتە دیتن

1228- عَنْ طَلْحَةَ بنِ عُبَيْدِ اللَّهِ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا رَأَى الهِلالَ قَالَ: « اللَّهُمَّ أَهِلَّهُ علَيْنَا بِالأَمْنِ والإِيمَانِ، وَالسَّلامَةِ والإِسْلامِ، رَبِّي ورَبُّكَ اللَّه، هِلالُ رُشْدٍ وخَيْرٍ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

ژ تەلحەیێ کورێ عوبەیدوللایی ﷺ گۆت: دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەیڤ ددیت دگۆت: یا خودێ ب ئێمناهی و ب باوەریێ و ب سلامەتی و ب ئیسلامێ هەیڤێ ب سەر مەدا بهەلینە، خودایێ من و خودایێ تە ئێکە، یا خودێ بکە هەیڤا هیدایەت و خێر و بەرەکەتێ.

221- باب فَضْلِ السُّحورِ وتأخيرِهِ ما لم يَخْشَ طُلُوعَ الفَجْرِ

بابەتێ خێرا پاشیڤێ و گیرۆکرنا وێ هندی ژ دەرکەفتنا سپێدێ نەترسیت

1229- عنْ أَنسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تَسَحَّرُوا فَإِنَّ في السُّحُورِ بَرَكَةً » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پاشیڤێ بخۆن، ب راستی پاشیڤ خوارن خێر و بەرەکەتە.

1230- وعن زيدِ بن ثابتٍ رَضيَ اللَّه عَنْهُ قال: تَسحَّرْنَا مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ قُمْنَا إِلى الصَّلاةِ. قِيلَ: كَمْ كانَ بَيْنَهُمَا ؟ قال: قَدْرُ خَمْسونَ آيةً. متفقٌ عليه.

و ژ زەیدێ کورێ سابتی ﷺ گۆت: مە پاشیڤ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوار، پاشی ئەم رابووینە نڤێژێ، ئێکی گۆتێ: چەند د مابەینا واندا بوو؟ گۆت: هندی پێنجی ئایەتان. (یێت ناڤنجی نەیێت درێژ و نەیێت کورت و نەخواندنەکا ب لەز و نەیا گران).

1231- وَعَنِ ابنِ عُمَرَ رَضيَ اللَّه عَنْهُمَا، قالَ: كانَ لرسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُؤَذِّنَانِ: بلالٌ وَابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ. فَقَالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ بلالاً يُؤَذِّنُ بِلَيْلٍ، فَكُلُوا وَاشْرَبُوا حتَّى يُؤَذِّنَ ابْنُ أُمِّ مَكْتُومٍ » قَالَ: وَلَمْ يَكُنْ بَيْنَهُمَا إِلاَّ أَنْ يَنْزِلَ هذا وَيَرْقَى هذا، متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو بانگدەه هەبوون، بیلال و ئیبنو ئوم مەکتوم، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی بیلال شەڤێ بانگ ددەت، ڤێجا بخۆن و ڤەخۆن هەتا ئیبنو ئوم مەکتوم بانگ ددەت. گۆت: و چ د مابەینا واندا نەبوو ئەو نەبیت ئەڤە دهاتە خوارێ و ئەڤە سەردکەفت.

1232- وعَنْ عمْرو بنِ العاصِ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « فَضْلُ ما بيْنَ صِيَامِنَا وَصِيامِ أَهْل الكتاب أَكْلَةُ السَّحَرِ ». رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جودایی یا د ناڤبەرا روژیا مە و روژیا خودان کتێبان (جوهی و فەلان) پاشیڤ خوارنە.

222- باب فَضْل تَعْجِيل الفِطْر وما يُفْطَرُ عَليهِ وما يَقُولُهُ بَعْدَ الإِفْطَار

بابەتێ خێرا لەزکرنێ ل فتارەکرنێ و کا فتارە ل سەر چ دهێتەکرن و چ دهێتە گۆتن پشتی فتارێ

1233- عَنْ سَهْلِ بنِ سَعْدٍ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يَزالُ النَّاسُ بخَيْرٍ مَا عَجلوا الفِطْرَ » متفقٌ عليه.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەلک دێ هەر د خێرێدا بیت هندی ئەو لەزێ ل فتارێ بکەن.

1234- وعن أَبي عَطِيَّةَ قَالَ: دخَلتُ أَنَا ومسْرُوقٌ على عائشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا فقَالَ لهَا مَسْرُوقٌ: رَجُلانِ منْ أَصْحَابِ مُحَمَّدٍ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كلاَهُمَا لا يَأْلُو عَنِ الخَيْرِ: أَحَدُهُمَا يُعَجِّلُ المغْربَ والإِفْطَارَ، والآخَرُ يُؤَخِّرُ المغْرِبَ والإِفْطَارَ ؟ فَقَالَتْ: مَنْ يُعَجِّلُ المغْربَ وَالإِفْطَارَ ؟ قالَ: عَبْدُ اللَّه يعني ابنَ مَسْعودٍ فَقَالَتْ: هكَذَا كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يصْنَعُ. رواه مسلم. قوله: « لا يَأْلُوا » أَيْ لا يُقَصِّرُ في الخَيْرِ.

و ژ ئەبی عەتیە، گۆت: ئەز و مەسروق چۆینە دەف عائیشایێ ﷺ، مەسروقی گۆتێ: دوو زەلام هەڤالێت موحەممەدینە ﷺ هەردوو تەخسیریێ د خێرێدا ناکەن: ئێک ژ وان لەزێ ل نڤێژا مەغرەب و فتارێ دکەت، و یێ دی نڤێژا مەغرەب و فتارێ گیرۆ دکەت؟ گۆت: کییە لەزێ ل نڤێژا مەغرەب و فتارێ دکەت؟ گۆت: عەبدوللایێ کورێ مەسعودی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە دکر.

1235- وَعَنْ أَبي هُريرَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال اللَّه عَزَّ وَجَلَّ: (أَحَبُّ عِبَادِي إِلَيَّ أَعْجَلُهُمْ فِطْراً) رواه الترمذي وقالَ: حَديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن و ب هێز گۆت: خۆشتڤیترین بەندەیێت من بۆ من یێ زویتر فتارێ دکەت.

1236- وَعنْ عُمر بنِ الخَطَّابِ رَضِي اللَّه عَنْهُ، قالَ: قال رَسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا أَقْبَلَ اللَّيْلُ مِنْ هٰهُنَا وأَدْبَرَ النَّهَارُ مِنْ هٰهُنا، وغَرَبتِ الشَّمسُ، فَقَدْ أَفْطَرَ الصائمُ » متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە شەڤ ل ڤێرێ دەرکەفت و رۆژ ل ڤێرێ چۆ و رۆژ ئاڤابوو ئەو رۆژییا رۆژیگری کەفت. (ئانکو د دیتنا شەریعەتیدا ئەو یێ بێ رۆژیە چ تشتەکێ بخۆت یان نەخۆت چونکی وەختێ رۆژیێ ب دویماهی هات).

1237- وَعَنْ أَبِي إبراهيمَ عبدِ اللَّهِ بنِ أَبِي أَوْفى رَضِي اللَّه عنْهُمَا، قالَ: سِرْنَا مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَهُوَ صائمٌ، فَلَمَّا غَرَبتِ الشَّمسُ، قالَ لِبْعضِ الْقَوْمِ: « يَا فُلانُ انْزلْ فَاجْدحْ لَنا، فَقَال: يا رَسُول اللَّهِ لَوْ أَمْسَيتَ ؟ قالَ: « انْزِلْ فَاجْدَحْ لَنَا » قالَ: إِنَّ عليْكَ نَهَاراً، قال: « انْزلْ فَاجْدَحْ لَنَا » قَالَ: فَنَزَلَ فَجَدَحَ لَهُمْ فَشَرِبَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ قالَ: « إِذا رَأَيْتُمُ اللَّيْلَ قَدْ أَقْبَلَ مِنْ ههُنَا، فَقَدْ أَفْطَرَ الصَائمُ » وأَشارَ بِيَدِهِ قِبَلَ المشْرِقِ. متفقٌ عليه.

قوله: « اجْدَحْ » بجيم ثُمَّ دال ثم حاء مهملتين، أَي: اخْلِطِ السَّوِيقَ بالماءِ.

و ژ ئەبی ئیبراهیمی، عەبدوللایێ کورێ ئەبی ئەوفای، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: ئەم دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆین، و ئەو یێ ب رۆژی بوو، و دەمێ رۆژ ئاڤا بووی گۆتە هندە کەسان: یا بێڤان وەرە خوارێ سەویقێ بۆ مە چێکە (سەویق: گەنمە یان جهە پشتی کەلاندنێ هەڤیر دکەن و جار دگەل ئاڤێ تێکەل دکەن و جار دوونی و جار دگەل هنگڤینی و دوونی) گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، هەکە تو گیرۆ ببای دا باش مەغرەب ل تە ببا؟ گۆت: وەرە خوارێ سەویقێ بۆ مە چێکە، گۆت: هێشتا رۆژا مای، گۆت: وەرە خوارێ سەویقێ بۆ مە چێکە، گۆت: هاتە خوار و سەویق بۆ وان چێکر، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڤەخوار پاشی گۆت: هەکە هەوە دیت شەڤ ل ڤێرێ هات، ب راستی رۆژییا رۆژیگری کەفت و ئیشارەت کرە راستا رۆژهەلاتێ. (ئانکو د دیتنا شەریعەتیدا ئەو یێ بێ رۆژییە چ تشتەکێ بخۆت یان نەخۆت چونکی وەختێ رۆژییێ ب دویماهی هات).

1238- وَعَنْ سَلْمَانَ بنِ عَامر الضَّبِّيِّ الصَّحَابِيِّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «إِذَا أَفْطَرَ أَحَدُكُمْ، فَلْيُفْطِرْ عَلى تَمْرٍ، فَإِنْ لَمْ يَجِدْ، فَلْيُفْطِرْ على مَاءٍ فَإِنَّه طَهُورٌ ». رَوَاهُ أَبو دَاودَ، والترمذي وقالَ: حديثٌ حَسَنٌ صحيحٌ.

و ژ سەلمانێ کورێ عامرێ زەببی یێ سەحابی ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە ئێکێی ژ هەوە فتارە کر بلا فتارێ ب قەسپێ بکەت، هەکە چو قەسپ نەدیتن، بلا فتارێ ب ئاڤێ بکەت، ب راستی ئەو یا پاقژکەرە.

1239- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قالَ: كانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُفْطِرُ قَبْلَ أَنْ يُصَلِّيَ عَلى رُطَبَاتٍ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ رُطَبَاتٌ فَتُمَيْرَاتٌ، فإِنْ لَمْ تَكُنْ تُمَيْرَاتٌ حَسَا حَسَواتٍ مِنْ ماءٍ رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەری نڤێژێ بکەت فتارە ل سەر چەند روتەبان دکر، و هەکە روتەب نەبان ل سەر چەند قەسپەکان، و هەکە قەسپ نەبان چەند فر ژ ئاڤێ ڤەدخوارن.

223- بابُ أمرِ الصَّائمِ بحِفْظِ لسانِهِ وَجَوَارِحِهِ عَنِ المُخَالفَاتِ والمُشَاتَمَةِ وَنَحْوهَا

بابەتێ فەرمانکرنا رۆژیگری ب پاراستنا ئەزمانێ خۆ و ئەندامێت لەشێ خۆ ژ بێ ئەمرییا و خەبەر گۆتنان و یێت وەکی وێ

1240- عنْ أَبِي هُرَيرَةَ رضيَ اللَّه عنهُ قالَ: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا كَانَ يَوْمُ صَوْمِ أَحدِكُمْ، فَلا يَرْفُثْ وَلا يَصْخَبْ، فَإِنْ سَابَّهُ أَحَدٌ، أَوْ قاتَلَهُ، فَلْيَقُلْ: إِنِّي صائمٌ» متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە یێ ب رۆژی بیت، بلا ئاخفتنێت کریت نەبێژیت و قەرەبالغێ نەکەت و هەکێ ئێکێ خەبەر گۆتنێ یان شەڕێ وی کر بلا بێژتێ: ئەز یێ ب رۆژیمە.

1241- وعنهُ قال: قال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ لَمْ يَدعْ قَوْلَ الزُّورِ والعمَلَ بِهِ فلَيْسَ للَّهِ حَاجةٌ في أَنْ يَدَعَ طَعامَهُ وشَرَابهُ » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ گۆتنا درەو و کارپێکرنێ نەهێلیت خودێ منەت ب وی نینە ئەو خوارنا خۆ و ڤەخوارنا خۆ بهێلیت.

224- باب في مَسائل من الصوم

بابەتێ بەحسێت رۆژیێ

1242- عَنْ أَبِي هُريرةَ رَضيَ اللَّه عَنْهُ، عَن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « إذا نَسِيَ أَحَدُكُم، فَأَكَلَ أَوْ شَرِبَ، فَلْيتِمَّ صَوْمَهُ، فَإِنَّمَا أَطْعَمَهُ اللَّه وَسَقَاهُ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە ژبیرکر خوار یان ڤەخوار، بلا رۆژیا خۆ تمامکەت، ب راستی ئەو خودێ خوارن و ڤەخوارن دایێ.

1243- وعن لَقِيطِ بنِ صَبِرةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قالَ: قلتُ: يا رسول اللَّه أَخْبِرْنِي عَنِ الْوُضوءِ ؟ قال: « أَسْبِغِ الْوضُوءَ، وَخَلِّلْ بَيْنَ الأَصَابِعِ، وَبَالِغْ في الاسْتِنْشَاقِ، إلاَّ أَنْ تكُونَ صَائماً » رواه أبو داود ، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ لەقیتێ کورێ سەبیرەی ﵁ گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ بۆ من بەحسێ دەستنڤێژێ بکە؟ گۆت: دەستنڤێژێ راست و دورست بشۆ، و تلێت خۆ بکە ناڤێکدا، و زێدە ئاڤێ بن دفنێت خۆ وەردە ژبلی کو تو یێ ب رۆژی بی.

1244- وعنْ عائشةَ رضي اللَّه عَنْها، قالَتْ: كانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يدْرِكُهُ الفَجْرُ وَهُوَ جُنُبٌ مِنْ أَهْلِهِ، ثُمَّ يَغْتَسِلُ ويَصُومُ. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژا سپێدێ لێ دبوو و ئەو ژ مالا خۆ یێ ب جەنابەت بوو، پاشی سەرێ خۆ دشویشت و رۆژی دگرت.

1245- وعنْ عائشةَ وأُمِّ سَلَمَةَ، رَضيَ اللَّه عنْهُما، قَالَتَا: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصْبِح جُنُباً مِنْ غَيْرِ حُلْمٍ، ثُمَّ يصُومُ » متفقٌ عليهِ.

و ژ عائیشایێ و ئوم سەلەمەی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: سپێدە ل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بوو ئەو یێ ب جەنابەت نە ژ خەونێ پاشی رۆژی دگرت.

225- باب بيان فضل صوم المُحَرَّم وشعبان والأشهر الحُرُمُ

بابەتێ خێرا رۆژیا موحەررەمێ و شەعبانێ و هەیڤێت ب رێز و رویمەت

1246- عَنْ أَبِي هُريرَةَ رضيَ الله عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَفْضَلُ الصِّيَامِ بعْدَ رَمضَانَ: شَهْرُ اللهِ المحرَّمُ، وَأَفْضَلُ الصَّلاةِ بَعْد الفَرِيضَةِ: صَلاةُ اللَّيْلِ » رواه مسلمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خێرترین رۆژی پشتی هەیڤا رەمەزانێ هەیڤا خودێیە یا موحەررەمێ، و خێرترین نڤێژ پشتی یا فەرز یا شەڤێیە.

1247- وعَنْ عائشةَ رَضِيَ الله عَنْهَا، قالَتْ: لَمْ يَكُنِ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَصُوم مِنْ شَهْرٍ أَكْثَرَ مِنْ شَعْبَانَ، فَإِنَّه كانَ يَصُوم شَعْبَانَ كلَّه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چو هەیڤان ژ هەیڤا شەعبانێ پتر ب رۆژی نەدبوو، ب راست وی شەعبان هەمی دگرت.

وفي رواية: كَانَ يَصُومُ شَعْبَانَ إِلاَّ قَلِيلاً. متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: شەعبان هەمی دگرت کێمەك نەبیت.

1248- وعن مجِيبَةَ البَاهِلِيَّةِ عَنْ أَبِيهَا أَوْ عمِّها، أَنَّهُ أَتى رَسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ انطَلَقَ فَأَتَاهُ بعدَ سَنَة، وَقَد تَغَيَّرتْ حَالهُ وَهَيْئَتُه، فَقَالَ: يا رَسُولَ اللهِ أَمَا تعْرِفُنِي ؟ قَالَ: «وَمَنْ أَنتَ ؟ » قَالَ: أَنَا البَاهِلِيُّ الذي جِئتك عامَ الأَوَّلِ. قَالَ: « فَمَا غَيَّرَكَ، وقَدْ كُنتَ حَسَنَ الهَيئةِ ؟ » قَالَ: ما أَكلتُ طعاماً منذ فَارقْتُكَ إِلاَّ بلَيْلٍ. فَقَال رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَذّبْتَ نَفسَكَ، » ثُمَّ قَالَ: « صُمْ شَهرَ الصَّبرِ، ويوماً مِنْ كلِّ شَهر » قال: زِدْني، فإِنَّ بِي قوَّةً، قَالَ: « صُمْ يَومَيْنِ » قال: زِدْني، قال: « صُمْ ثلاثَةَ أَيَّامٍ » قالَ: زِدْني. قال: صُمْ مِنَ الحُرُمِ وَاتْرُكْ، صُمْ مِنَ الحرُمِ وَاتْرُكْ، صُمْ مِنَ الحرُمِ وَاتْرُكْ » وقالَ بِأَصَابِعِهِ الثَّلاثِ فَضَمَّهَا، ثُمَّ أَرْسَلَهَا. رواه أبو داود. و « شهرُ الصَّبرِ »: رَمضانُ.

و ژ موجیبەتا باهلی ژ بابێ خۆ یان ژ مامێ خۆ، ئەو هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پاشی چۆ و پشتی سالەکا دی هاتە دەفقە و سەر و بەرێ وی هاتبوو گوهۆرین، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ما تو من نانیاسی؟ گۆت: ما تو کی؟ گۆت: ئەز باهلیمە یێ سالا دی هاتیمە دەف تە، گۆت: و چ تو گوهارتی، سەر و بەرێ تە یێ باش بوو؟ گۆت: من خوارن نەخواریە ئەڤە ل وەختێ من تو هێلای ب شەڤ نەبیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تە خۆ یێ ئیزا دای، پاشی گۆت: هەیڤا رەمەزانێ بگرە و رۆژەکێ ژ هەر هەیڤەکێ، گۆت: بۆ من زێدەکە، ب راستی من شیان یا هەی، گۆت: دوو رۆژیان ژ هەر هەیڤەکێ بگرە، گۆت: بۆ من زێدەکە، گۆت: سێ رۆژان ب رۆژیبە، گۆت: بۆ من زێدەکە، گۆت: ژ هەیڤێت ب رێز و رویمەت (هەیڤێت موحەررەم: رەجەب و زیلقەعدە و زیلحیجە و موحەررەم) ب رۆژیبە، و بهێلە، ژ هەیڤێت ب رێز و رویمەت ب رۆژیبە و بهێلە، ژ هەیڤێت ب رێز و رویمەت ب رۆژیبە و بهێلە. و ب سێ تلێت خۆ گۆت، تلێت خۆ گرتن و ڤەکرن (ئانکو هەر هەیڤێ سێ رۆژان بگرە، یان سێ رۆژان ژ ڤان هەیڤان بگرە و پاشی سێیان بخۆ و پاشی سێ یێت دی ژێ بگرە و هۆسا سێ ب سێ).

226- باب فضل الصوم وغيره في العشر الأوَّل من ذي الحجة

بابەتێ خێرا رۆژێ و غەیری وێ د دەهکاندا

1249- عن ابنِ عبَّاسٍ رَضيَ اللَّه عَنْهُمَا، قالَ: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْ أَيامٍ العَمَلُ الصَّالحُ فِيها أَحَبُّ إِلى اللَّهِ مِنْ هذِهِ الأَيَّامِ » يعني: أَيامَ العشرِ، قالوا: يا رسول اللَّهِ وَلا الجيهاد في سبِيلِ اللَّهِ ؟ قالَ: « ولا الجيهاد في سبِيلِ اللَّهِ، إلاَّ رَجُلٌ خَرجَ بِنَفْسِهِ، وَمَالِهِ فَلَم يَرجِعْ منْ ذلك بِشَيءٍ » رواه البخاريُّ.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: چ رۆژان کارێ خێرێ تێدا وەکی ڤان رۆژان دەف خودێ خۆشتڤیتر نینە ، ئانکو ژ دەهکان، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ خۆ جیهادا د رێکا خودێدا ژی؟ گۆت: خۆ جیهادا د رێکا خودێدا ژی، زەلامەك نەبیت ب خۆ و مالێ خۆڤە دەرکەڤیت، و ب چو ژ ڤانڤە نەزڤریت.

227- باب فضل صوم يوم عرفة وعاشوراء وتاسوعاء

بابەتێ خێرا رۆژیا عەرەفێ و دەهینێ و نەهینێ

1250- عنْ أَبي قتَادةَ رضِي اللَّه عَنْهُ، قالَ: سئِل رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: عَنْ صَوْمِ يوْمِ عَرَفَةَ ؟ قال: « يكفِّرُ السَّنَةَ الماضِيةَ وَالبَاقِيَةَ » رواه مسلمٌ.

و ژ ئەبی قەتادەتە ﷺ، گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ رۆژیا عەرەفێ هاتە کرن، گۆت: گونەهێت سالا بۆری و یا نەهاتی ژێ دبەت.

1251- وعنْ ابنِ عباسٍ رضيَ اللَّه عنهما، أَنَّ رَسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صَامَ يوْمَ عاشوراءَ، وأَمَرَ بِصِيَامِهِ. متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژیا دەهینێ (ئانکو عاشورایێ، رۆژا دەهێ ژ موحەررەمێ) گرت و ئەمر ب رۆژیگرتنا وێ کر.

1252- وعنْ أَبي قَتَادةَ رضيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سُئِلَ عَنْ صِيَامِ يَوْمِ عاشُوراءِ، فَقَال: « يُكَفِّرُ السَّنَةَ الماضِيَةَ » رواه مُسْلِمٌ.

و ژ ئەبی قەتادەتە ﷺ، گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ رۆژیا دەهینێ (دەهی موحەررەمێ) هاتە کرن، گۆت: گونەهێت سالا بۆری ژێ دبەت.

1253- وعَنِ ابنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّه عنْهُمَا، قَالَ: قالَ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَئِنْ بَقِيتُ إِلى قَابِلٍ لأصُومَنَّ التَّاسِعَ » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئەز سالا بێت مام، دێ یا نەهێ (ئانکو رۆژا نەهی موحەررەمێ) ب رۆژی بم.

228- باب استحباب صوم ستة من أيام من شوال

بابەتێ باشدانانا رۆژیگرتنا شەش رۆژان ژ شەوالێ

1254- عَنْ أَبي أَيوبِ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ صَامَ رَمَضانَ ثُمَّ أَتبَعَهُ سِتًّا مِنْ شَوَّالٍ كانَ كصِيَامِ الدَّهْرِ » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئەبی ئەیوبی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ رەمەزانێ بگریت پاشی شەش رۆژان ژ شەوالێ بدەتە دگەل هەروەکی هەمی دەمی یێ ب رۆژی.

229- باب استحباب صوم الاثنين والخميس

بابەتێ باشدانانا رۆژیگرتنا دووشەمبێ و پێنج شەمبێ

1255- عن أَبي قَتَادَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهُ، أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سُئِلَ عَنْ صَوْمِ يَوْمِ الاثْنَيْنِ فقالَ: « ذلكَ يَوْمٌ وُلِدْتُ فِيهِ، وَيَوْمٌ بُعِثْتُ، أَوْ أُنزِلَ عليَّ فِيهِ » رواه مسلمٌ.

ژ ئەبی قەتادەتە ﷺ، گۆت: پسیار ژ رۆژیگرتنا دووشەمبێ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن، گۆت: ئەو رۆژەکە ئەز یێ تێدا بوویم و رۆژەکە تێدا هاتیمە هنارتن، یان وەحی بۆ من تێدا هاتیە خوارێ.

1256- وعَنْ أَبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عنه، عَنْ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « تُعْرَضُ الأَعْمَالُ يوْمَ الاثْنَيْن والخَميسِ، فَأُحِبُّ أَنْ يُعْرَضَ عَملي وَأَنَا صَائمٌ » رَواهُ التِرْمِذِيُّ وقالَ: حديثٌ حَسَنٌ، ورواهُ مُسلمٌ بغيرِ ذِكرِ الصَّوْم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کار و کریار رۆژا دووشەمبی و پێنج شەمبی (ژ لایێ ملیاکەتێت زێرەڤانڤە) بۆ خودێ دهێنە گۆتن (و خودێ چێتر دزانیت) و ئەز حەز دکەم کارێ من بێتە گۆتن و ئەز یێ ب رۆژی.

1257- وَعَنْ عائشةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا، قَالَتْ: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَتَحَرَّى صَوْمَ الاثْنَيْنِ وَالخَمِيسِ. رواه الترمذيُّ وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر رۆژیگرتنا دووشەمبی و پێنج شەمبان یێ هشیار بوو.

230- باب استحباب صَوم ثلاثة أيام من كل شهر

بابەتێ باشدانانا رۆژیگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان

1258- وعن أَبي هُريرةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، قال: أَوْصَاني خليلي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بثَلاثٍ: صيَامِ ثَلاثَةَ أَيَّامٍ مِن كلِّ شَهرٍ، وَرَكعَتَي الضُحى، وأَن أُوتِر قَبْلَ أَنْ أَنامَ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: هەڤالێ من شیرەت ل من کر: ب رۆژیگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان و ب دوو رکعەتێت تێشتەگەهێ و ئەز ویترێ بکەم بەری بنڤم.

1259- وعَنْ أَبي الدَرْدَاءِ رَضِيَ اللَّه عنهُ، قالَ: أَوْصَانِي حَبِيبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِثلاث لَنْ أَدَعهُنَّ ما عِشْتُ: بصِيامِ ثَلاثَة أَيَّامٍ مِن كُلِّ شَهْر، وَصَلاةِ الضحَى، وَبِأَنْ لا أَنَام حَتى أُوتِر. رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ گۆت: خۆشتڤیێ من شیرەت ل من کر: ب رۆژیگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان، و ب دوو رکعەتێت تێشتەگەهێ و ئەز نەنڤم هەتا ویترێ نەکەم.

1260- وَعَنْ عبدِ اللَّهِ بنِ عَمْرِو بنِ العاصِ رَضي اللَّه عنهُما، قالَ: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « صوْمُ ثلاثَةِ أَيَّامٍ منْ كلِّ شَهرٍ صوْمُ الدهْرِ كُلِّهُ ». متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کوڕێ عەمڕێ کوڕێ عاسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رۆژیگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان، رۆژیگرتنا هەمی دەمییە.

1261- وعنْ مُعاذَةَ العَدَوِيَّةِ أَنَّها سَأَلَتْ عائشةَ رضيَ اللَّه عَنْهَا: أَكانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يصومُ مِن كُلِّ شَهرٍ ثلاثةَ أَيَّامٍ ؟ قَالَت: نَعَمْ. فَقُلْتُ: منْ أَيِّ الشَّهْر كَانَ يَصُومُ ؟ قَالَتْ: لَمْ يَكُن يُبَالي مِنْ أَيِّ الشَّهْرِ يَصُومُ. رواهُ مسلمٌ.

و ژ موعازەیا عەدەوی، وێ پسیار ژ عائیشایێ کر ﷺ گۆت: ئەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سێ رۆژی دگرتن ژ هەمی هەیڤان؟ گۆت: بەلێ، من گۆت: ژ کیرا هەیڤێ رۆژی دگرتن؟ گۆت: خەم نە دخوار کا ژ کیرا هەیڤێ یێ ب رۆژی بیت.

1262- وعنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِيَ اللَّه عنهُ، قَالَ: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا صُمْتَ مِنَ الشَّهْرِ ثَلاثاً، فَصُمْ ثَلاثَ عَشْرَةَ، وَأَرْبعَ عَشْرَةَ، وخَمْسَ عَشْرَةَ » رواه الترمِذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە تە سێ رۆژی ژ هەیڤێ گرتن رۆژا سێزدێ و چاردێ و پازدێ ب رۆژی بە.

1263- وعنْ قتادَةَ بن مِلحَانَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قال: كانَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يأْمُرُنَا بِصِيَامِ أَيَّامِ البيضِ: ثَلاثَ عشْرَةَ، وأَرْبَعَ عَشْرَةَ، وَخَمْسَ عَشْرَةَ. رواهُ أَبُو داودَ.

و ژ قەتادەیێ کوڕێ ملحانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ مە دکر ب رۆژیگرتنا رۆژێت شەڤێت کەوچەران: رۆژا سێزدێ و چاردێ و پازدێ.

1264- وعنْ ابنِ عبَّاسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا، قال: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لا يُفْطِرُ أَيَّامَ البِيضِ في حَضَرٍ وَلا سَفَرٍ. رواهُ النسَائي بإِسنادٍ حَسنٍ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ رۆژێت شەڤێت کەوچەران (رۆژا سێزدێ و چاردێ و پازدێ ژ هەیڤێت عەسمانی) نەدخوارن نە ل مال و نە ل وەغەرێ.

231- باب فضل مَنْ فَطَّر صَائماً وفضل الصائم الذي يؤكل عنده، ودعاء الآكل للمأكول عنده

بابەتێ خێرا وی یێ فتارێ بدەتە رۆژیگرەکێ و خێرا رۆژیگرێ خوارن ل دەف تێتە خوارن و دوعا خورەی بۆ یێ ل دەف دخۆت

1265- عنْ زَيدِ بنِ خالدٍ الجُهَنِيِّ رَضيَ اللَّه عَنْهُ عَن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مَنْ فَطَّرَ صَائماً، كانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ غَيْرَ أَنَّهُ لا يَنْقُصُ مِنْ أجْر الصَّائمِ شيءٍ ». رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ زەیدێ کوڕێ خالدێ جوهەنی ﷺ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ فتارێ بدەتە رۆژیگرەکێ، هندی خێرا وی بۆ وییە بێی کو تشتەك ژ خێرا رۆژیگری کێم ببیت.

1266- وعَنْ أُمِّ عمَارَةَ الأَنْصارِيَّةِ رَضِيَ اللَّه عَنْها، أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دخَلَ عَلَيْها، فقدَّمَتْ إِلَيْهِ طَعَاماً، فَقالَ: « كُلِي » فَقالَت: إِنِّي صائمةٌ، فقالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ

الصَّائمَ تُصلِّي عَلَيْهِ الملائِكَةُ إذا أُكِلَ عِنْدَهُ حتَّى يَفْرَغُوا » وَرُبَّما قال: « حَتَّى يَشْبَعُوا » رواهُ الترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئوم عوماره یا ئەنساری ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف، و وێ خوارنەك بۆ پێشكێش كر، (پێغەمبەری ﷺ) گۆتێ: بخۆ، (ئوم عوماره) گۆت: ئەز یا ب رۆژیمە، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رۆژیگر هەكە خوارن ل دەف هاتە خوارن ملیاكەت دوعا گونەه ژێبرنێ بۆ دكەن هەتا خلاس دبن، و د ریوایەتەكێدا: هەتا تێر دبن.

1267- وعَنْ أَنسٍ رَضيَ اللَّه عنهُ، أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جَاءَ إِلى سَعْدِ بْنِ عُبَادَةَ رَضي اللَّه عنهُ، فَجَاءَ بِخُبْزٍ وَزَيْتٍ، فَأَكَلَ، ثُمَّ قالَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَفْطَرَ عِندكُمْ الصَّائمونَ، وأَكَلَ طَعَامَكُمْ الأَبْرَارُ وَصَلَّتْ عَلَيْكُمُ الملائِكَةُ ».

رواهُ أبو داود بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: سەعدێ كورێ عوبادەی ﵁ نان و زەیت بۆ پێغەمبەری ﷺ ئینان خوارن پاشی پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ خێرا وی بدەتە هەوە یێ خوارنێ ددەتە رۆژیگران و چاك و خۆپارێزكار خوارنا هەوە بخۆن و ملیاكەت بۆ هەوە دوعا گونەه ژێبرنێ بكەن.

كتاب الاعتكاف

10 - كتێبا ئیعتكافێ

232- باب فضل الاعتكاف

بابەتێ خێرا ئیعتكافێ

1268- عنِ ابنِ عُمَرَ رَضِي اللَّه عَنْهُما، قالَ: كانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَعتَكِفُ العَشْرَ الأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضَانَ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەهێت دویماهیكێ ژ رەمەزانێ ساخ دكرن.

1269- وعنْ عائشةَ رَضِيَ اللَّه عنْها، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَعْتَكِفُ العَشْرَ الأَوَاخِرَ مِنْ رَمَضانَ، حَتَّى تَوَفَّاهُ اللَّه تعالى، ثُمَّ اعْتَكَفَ أَزواجُهُ مِنْ بعْدِهِ. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەه رۆژێت دویماهیكێ ژ رەمەزانێ ساخ دكرن هەتا مری، پاشی پشتی وی كابانیێت وی ساخكرن.

1270- وعَنْ أبي هُريرةَ، رضي اللَّه عنهُ، قالَ: كانَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَعْتَكِفُ في كُلِّ رَمَضَانَ عَشَرةَ أيَّامٍ، فَلَمَّا كَانَ العَامُ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ اعْتَكَفَ عِشرِينَ يَوْماً. رواه البخاريُّ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەمی رەمەزانان دەه رۆژان ژێ ئیعتكاف دكر (ما ل مزگەفتێ بۆ عیبادەتی) بەلێ دەمێ بوویە ئەو سالا تێدا چۆیە بەر دلۆڤانیا خودێ بیست رۆژان ئیعتكاف كر.

كتاب الحج

11 - كتێبا حەجێ

233- باب وجوب الحج وفضله

بابەتێ واجبیا حەجێ و خێرا وێ

قال الله تعالى : * (وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً وَمَنْ كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ) (آل عمران: من الآية97) * . و خودێ ل سەر خەلکی هەیە، هەچیێ بشێت (ئانکوو پێ چێ ببیت) قەست بکەتێ [بۆ جهئینانا کار و کریارێت حەجێ]، و هەچیێ گاور [ژی] ببیت [باوەرییێ ب خودێ نەئینیت]، ڤێجا ب راستی خودێ پاکی (منەت) ب خەلکی هەمییێ نینە.

1271- وَعَنِ ابن عُمرَ، رضي الله عَنْهُمَا، أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَال: بُنِيَ الإسْلامُ عَلَى خَمْسٍ: شَهادَةِ أَنْ لا إله إلا الله وأَنَّ مُحَمَّداً رسولُ اللَّهِ، وإقَامِ الصَّلاةِ وإيتَاءِ الزَّكَاةِ، وحَجِّ البَيْتِ، وصَوْمِ رَمَضَانَ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئیسلام ل سەر پێنج شەنگستان یاهاتیە ئاڤاکرن، شادەیا ب خودێ کو ب راستی چو خودا و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و ب راستی موحەممەد پێغەمبەر و قاسدێ خودێیە، و کرنا نڤێژان ب رەنگێ پێدڤی و بەردەوام، و دانا زەکاتێ، و چۆنا حەجێ، و رۆژیگرتنا رەمەزانێ.

1272- وعنْ أبي هُرَيْرةَ، رضي الله عنهُ، قالَ: خَطَبَنَا رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَ: «يَا أَيُّهَا النَّاسُ إنَّ اللَّه قَدْ فَرضَ عَلَيْكُمُ الحَجَّ فحُجُّوا » فقَالَ رجُلٌ: أَكُلَّ عَامٍ يا رسولَ اللَّهِ ؟ فَسَكتَ، حَتَّى قَالَها ثَلاثاً. فَقَال رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَوْ قُلْتُ نَعَمْ لَوجَبت وَلما اسْتَطَعْتُمْ » ثُمَّ قال: « ذَرُوني ما تركْتُكُمْ، فَإنَّمَا هَلَكَ منْ كانَ قَبْلَكُمْ بكَثْرَةِ سُؤَالِهِمْ، وَاخْتِلافِهِم عَلى أَنْبِيائِهِمْ، فإذا أَمَرْتُكُمْ بِشَيءٍ فَأْتوا مِنْهُ مَا استطَعْتُم، وَإذا نَهَيتُكُم عَن شَيءٍ فَدعُوهُ ». رواهُ مسلمٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من بهێلن هندی ئەز چو ئەمر و نەهیا ل هەوە نەکەم، ب راستی ییێت بەری هەوە گەلەك پسیارکرنا وان [وەکی پسیارا وان بۆ دیتنا خودێ و دویفچۆنا وان بۆ ڤەکوشتنا چێلێ] و ژێکجودابوونا وان دگەل پێغەمبەرێت وان ئەو برنە هیلاکێ، ڤێجا هەکە من نەهیا هەوە ژ تشتەکێ کر و هوین ژێ دانە پاش خۆ ژێ دویر بێخن و خۆ ژێ بدەنە پاش، و هەکە من ئەمرێ هەوە ب تشتەکێ کر هندی هوین ژێ دشێن بکەن.

1273- وَعنْهُ قال: سُئِلَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ العَمَلِ أَفضَلُ ؟ قال: « إيمانٌ بِاللَّهِ ورَسُولِهِ» قيل: ثُمَّ ماذَا ؟ قال: « الجهاد في سَبِيلِ اللَّهِ » قيل: ثمَّ ماذَا ؟ قَال: « حَجٌّ مَبرُورٌ » متفقٌ عليهِ . المبرُورُ هُوَ الَّذِي لا يَرْتَكِبُ صَاحِبُهُ فِيهِ معْصِية.

ژ وی، گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە کرن کیژ کار و کریار ب قەدرتر و چێترن؟ گۆت: باوەرییا ب خودێ و پێغەمبەرێ وی، گۆتن: پاشی کیژ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدا، گۆتن: پاشی کیژ؟ گۆت: حەجا راست و دورست یا ل دەف خودێ قەبویلکری.

1274- وَعَنْهُ قالَ: سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقولُ: « منْ حجَّ فَلَم يرْفُثْ، وَلَم يفْسُقْ، رجَع كَيَومِ ولَدتْهُ أُمُّهُ ». متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ حەجێ بکەت، و ئاخفتنێت کرێت و ب گونەه نەبێژیت و کریارێت خەلەت نەکەت، دێ ژ حەجا خۆ زڤریت هەروەکی ژ نوی ژ دایکا خۆ بووی.

1275- وعَنْهُ أَنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: « العُمْرَة إلى العُمْرةِ كَفَّارةٌ لما بيْنهُما، والحجُّ المبرُورُ لَيس لهُ جزَاءٌ إلاَّ الجَنَّةَ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: عومرە بۆ عومرێ ژێبرنە بۆ گونەهێت د ناڤبەرا خۆدا و حەجا مەبروور (ئانکوو یا دورستی هاتیەکرن و خودێ قەبویل کری) چو خەلات نینن بەحەشت نەبیت.

1276- وَعَنْ عَائِشَةَ، رضي الله عَنْهَا، قَالَتْ: قُلْتُ يا رَسُولَ الله، نَرى الجهاد أَفضَلَ العملِ، أفَلا نُجاهِدُ ؟ فَقَالَ: « لكِنْ أَفضَلُ الجهاد: حَجٌّ مبرُورٌ » رواهُ البخاريُّ.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەم دبینین جیهاد خێرترین و باشترین کارە، ئەرێ ئەم جیهادێ نەکەین؟ گۆت: بەلێ خێرترین و باشترین جیهاد حەجا دورستی هاتییەکرن.

1277- وَعَنْهَا أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَالَ: « ما مِنْ يَوْمٍ أَكثَرَ مِنْ أنْ يعْتِقَ اللَّه فِيهِ عبْداً مِنَ النَّارِ مِنْ يَوْمِ عَرَفَةَ ». رواهُ مسلمٌ.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چو رۆژ نینن خودێ تێدا پتر بەندەیان ژ ئاگری رزگار بکەت ژ رۆژا عەرەفێ.

1278- وعنِ ابنِ عباسٍ، رضي اللَّه عنهُما، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « عُمرَةٌ في رمَضَانَ تَعدِلُ عَمْرَةً أَوْ حَجَّةً مَعِي » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: عومرەکا د رەمەزانێدا بەرامبەری عومرەیەکێیە یان حەجەکێیە دگەل من.

1279- وَعَنْهُ أنَّ امرَأَةً قالَتْ: يا رَسُولَ اللَّهِ، إنَّ فَريضَةَ اللَّهِ على عِبَادِهِ في الحجِّ، أَدْرَكتْ أبي شَيخاً كَبِيراً، لا يَثبُتُ عَلى الرَّاحِلَةِ أَفَأَحُجُّ عَنهُ ؟ قال: « نعم ». متفقٌ عليهِ.

و ژ وێ، گۆت: ژنەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرزا خودێ ل سەر بەندەیێت وی حەج ل سەر بابێ من واجب بوو و ئەو پیرەمێرەکێ مەزن بوو خۆ ل سەر حێشترێ ناگریت، ئەز پێشڤە حەجێ بکەم؟ گۆت: بەلێ.

1280- وعن لقَيطِ بنِ عامرٍ، رضي اللَّه عنهُ، أَنَّهُ أَتى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَال: إنَّ أبي شَيخٌ كَبيرٌ لا يستَطِيعُ الحجَّ، وَلا العُمرَةَ، وَلا الظَعَنَ، قال: « حُجَّ عَنْ أَبِيكَ واعْتَمِرْ».رواهُ أَبو داودَ، والترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ صحيح.

و ژ لەقیتێ کورێ عامری ﷺ، کو ئەو هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی بابێ من پیرەمێرەکێ مەزنە، نەشێت نە حەجێ بکەت، نە عومرێ و نە سەفەرێ، گۆت: پێش بابێ خۆڤە هەرە حەجێ و عومرێ.

1281- وعَنِ السائبِ بنِ يزيدَ، رضي اللَّه عنهُ، قال: حُجَّ بِي مَعَ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في حَجةِ الوَداعِ، وأَنَا ابنُ سَبعِ سِنِينَ. رواه البخاريُّ.

و ژ سائیبێ کورێ یەزیدی ﷺ، گۆت: ئەز دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ برمە حەجێ و ژیبێ من حەفت سال بوون.

1282- وَعنِ ابنِ عبَّاسٍ، رضي اللَّه عَنْهُمَا، أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، لَقِيَ رَكْباً بِالرَّوْحَاءِ، فَقَالَ: « منِ القَوْمُ ؟ » قَالُوا: المسلِمُونَ. قَالُوا: منْ أَنتَ ؟ قَالَ: « رسولُ اللَّهِ » فَرَفَعَتِ امْرَأَةٌ صَبِياً فَقَالتْ أَلهَذا حجٌّ ؟ قَالَ: « نَعَمْ ولكِ أَجرٌ » رواهُ مُسلمٌ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ هندە سویار ل رەوحائێ (جهەکە سیهە و شەش میلان یا ژ مەدینێ دویرە) دیتن، ئینا گۆت: هوین کینە؟ گۆتن: ئەم موسلمانین، و گۆتن: تو کی؟ گۆت: ئەز پێغەمبەرێ خودێمە، ئینا ژنکەکێ بچویکەك بەرڤە بلندکر و گۆت: خێرا حەجێ بۆ ڤی هەیە؟ گۆت: بەلێ و بۆ تە خێرە.

1283- وَعَنْ أ نسٍ، رضي اللَّه عنهُ، أنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حَجَّ على رَحْلٍ، وَكَانتْ زامِلتَهُ. رواه البخاريُّ.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حەج ل سەر حێشترەکێ کر و ئەو حێشتر هەر بو خارن و هەوجەییێت وی بو (ئانکو حێشترەکا تایبەت نەبو بـو سـیاربونا وی و ئێـکا دی بو تشتێت وی هەر ئێک بو بۆ هەردوو تشتان).

1284- وَعَنِ ابنِ عبَّاسٍ، رضي اللَّه عَنْهُمَا، قَالَ: كَانَت عُكاظُ وَمِجَنَّةُ، وَذو المجَازِ أَسْواقاً في الجَاهِلِيَّةِ، فَتَأَثَّمُوا أن يَتَّجرُوا في الموَاسِمِ، فَنَزَلتْ: (لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أن تَبْتَغُوا فَضلاً مِن رَبِّكُم) (البقرة: 198)في مَوَاسِم الحَجِّ. رواهُ البخاريُّ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عوکاز و میجەننە و زیلمەجاز سویکێت بەری ئیسلامێ بوون، ژ گونەهێ ترسیان وەختێ حەجێ کرین و فرۆتنێ بکەن ئینا ئەڤ ئایەتە هاتە خوارێ: چو گونەه بۆ هەوە تێدا نینە هوین [دەمێ حەجێ] کەرەم و خێران ژ خودایێ خۆ بخوازن [ئانکوو بازرگانییێ بکەن].

كتاب الجهاد

12 - کتێبا جیهادێ

234- باب فضل الجهادوالامر به

بابەتێ خێرا جیهادێ و ئەمر پێ

قال الله تعالى: * (وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ) (التوبة: من الآية36) * . **و هوین هەمی پێکڤە شەڕێ موشرکان بکەن، هەروەکی ئەو هەمی پێکڤە شەڕێ هەوە دکەن، و بزانن خودێ د گەل پارێزکارانە.** وقال تعالى: * (كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئاً وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئاً وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لا تَعْلَمُونَ) (البقرة:216) * . **شەڕکرن [د ڕێکا خودێدا]، ل سەر هەوە هاتە نڤیسین، و ئەو ب خۆ بـۆ هـەوە نەخۆشـە، و ل**

سەر هەوە یا گرانە، دبیت هەوە تشتەك نەڤێت، و ئەو ب خۆ باشی بیت بۆ هەوە، و دبیت هوین حەژ تشتەکی بکەن، و ئەو ب خۆ خرابی بیت بۆ هەوە، و خودێ دزانیت [کا باشییا هەوە د چ رایە] و هوین نوزانن. وقال تعالی: * (انْفِرُوا خِفَافاً وَثِقَالاً وَجَاهِدُوا بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ) (التوبة:41) * . و هوین [گەلی خودان باوەران] ب دلخوازی و دلنەخوازی و ب گەنج و پیرەمێرڤە و ب سویار و پەیادەڤە و د خۆشی و نەخۆشییاندا و ب زارۆك و بێ زارۆکڤە و ب بارسڤکی و ب بارگرانیڤە و ب مال و جانێ خۆڤە، جیهادێ د رێکا خودێدا بکەن، ئەڤە بۆ هەوە چێترە ئەگەر هوین بزانن.

وقال تعالی: * (إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْداً عَلَيْهِ حَقّاً فِي التَّوْرَاةِ وَالأِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللَّهِ فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُمْ بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (التقوبة:111) * . ب راستی خودێ جان و مالێ خودان باوەران، ژ وان کرییە بەرانبەری هندێ بەحەشتێ بدەتە وان، ئەڤە چونکی ئەو د رێکا خودێدا جیهادێ دکەن، ڤێجا ئەو [گاوران] دکوژن و دئێنە کوشتن ژی، ئەڤە پەیمانەکا بنەجهە ل سەر وی [خودێ] د تەورات و ئنجیل و قورئانێدا، و کی هەیە وەکی خودێ پەیمانا خۆ ب جه بینیت؟ ڤێجا هوین ب وێ کرینا خۆ یا هوین پێ هاتینە فرۆتنێ [کو بەحەشتە] شاد و کەیفخۆش بن، نێ سەرفەرازییا مەزن ئەها ئەڤەیە.

وقال تعالی: * (لا يَسْتَوِي الْقَاعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ عَلَى الْقَاعِدِينَ دَرَجَةً وَكُلّاً وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَى وَفَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَاهِدِينَ عَلَى الْقَاعِدِينَ أَجْراً عَظِيماً، دَرَجَاتٍ مِنْهُ وَمَغْفِرَةً وَرَحْمَةً وَكَانَ اللَّهُ غَفُوراً رَحِيماً) (النساء:95_ 96) * . موسلمانێت روینشتی [ژ جیهادێ] ئەو نەبن یێت زیان پێ کەفتی نەوەکی وانن یێت ب خۆ و مالێ خۆ جیهادێ د رێکا خودێدا دکەن، ژ خۆ خودێ ئەوێت ب خۆ و مالێ خۆ جیهادێ د رێکا خودێدا دکەن، پەییسکەکێ ب سەر ئەوێت روینشتی [و عوزرا خۆ هەی] ئێخستینە، و خودێ ژڤانێ چاکییێ ب هەمییان داییە، و خودێ موجاهد (جیهادکەر) ب خەلاتەکێ مەزن ب سەر روینشتییان ئێخستینە، پلە و پایە و گونەهە ژێبرن و دلۆڤانی ل دەڤ خودێنە، و خودێ یێ گونەهە ژێبەر و دلۆڤانە.

وقال تعالی : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ، تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ، يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ، وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) (الصف: 10_13) * گەلی خودان باوەران، ئەرێ ئەز بازرگانییەکێ نیشا هەوە بدەم، هەوە ژ ئیزایەکا دژوار و ب ژان رزگار بکەت، باوەرییێ ب خودێ و پێغەمبەرێ وی بینن، و جیهادێ ب نەفسا خۆ و مالێ خۆ د رێکا خودێدا بکەن، ئەڤە [باوەری ئینان و جیهاد د رێکا خودێدا] بۆ هەوە [ژ هەوە و مالێ هەوە] چێترە، ئەگەر هوین بزانن، [ئەگەر هوین ڤێ بکەن، باوەرییێ ب خودێ و پێغەمبەرێ وی بینن، و ب نەفسا خۆ و مالێ خۆ

جیهادێ د رێکا خودێدا بکەن]، خودێ دێ گونەهێت هەوە ژێبەت، و دێ هەوە بەتە بەحەشتێت رویبار د بنڕا دچن، و دێ هەوە کەتە د ئاڤاهییێت خۆش دا د بەحەشتێت ئاکنجیبوونێدا، و ئەڤەیە سەرفەرازییا مەزن، و نیعمەتەکا دیتر [یان سەرفەرازییەکا دیتر] هوین حەژێ دکەن [خودێ دێ دەتە هەوە]، ئەو ژی سەرکەفتن و ڤەکرنەکا نێزیکە ژ خودێ [مەخسەد پێ ڤەکرنا مەکەهێیە]، و مزگینییێ بدە خودان باوەران.

والآيات في الباب كثيرة مشهورة .وأما الأحاديث في فضل الجهاد فأكثر من أن تحصر، فمن ذلك :

و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە، و حەدیسێت د خێرا جیهادێدا هاتین پترن بێنە کۆمکرن، ژ وان:

1285- عَنْ أبي هُريرةَ، رضي اللَّه عنْهُ، قال: سئِلَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الأعمالِ أفْضَلُ ؟ قالَ: « إيمانٌ باللَّهِ ورَسولِهِ » قيل: ثُمَّ مَاذَا ؟ قَالَ: « الجهاد في سبِيلِ اللَّهِ » قِيل: ثُمَّ ماذا ؟ قال: « حَجٌّ مَبْرُورٌ » متفقٌ عليهِ.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن کیژ کار و کریار ب قەدرتر و چێترن؟ گۆت: باوەرییا ب خودێ و پێغەمبەرێ وی، گۆتن: پاشی کیژ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدا، گۆتن: پاشی کیژ؟ گۆت: حەجا راست و دورست یا قەبیلکری ل دەف خودێ.

1286- وعَنِ ابنِ مَسْعُودٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، قَالَ: قُلْتُ يا رَسُول اللَّهِ، أيُّ العَمَل أَحَبُّ إلى اللَّهِ تَعَالى ؟ قالَ: « الصَّلاةُ عَلى وَقْتِهَا » قُلْتُ: ثُمَّ أَي ؟ قَالَ: « بِرُّ الوَالدَيْنِ» قُلْتُ: ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ « الجهاد في سَبيلِ اللَّهِ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: من پسیارا پێغەمبەری کر ﷺ کیژ کار ل دەف خودێ خۆشڤیترە؟ گۆت: نڤێژ د وەختێ وێدا، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: باشییا دگەل دایبابان، من گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدا.

1287- وَعنْ أبي ذَرٍّ، رضي اللَّه عنهُ، قَالَ: قُلْتُ: يا رَسُولَ اللَّهِ أَيُّ العملِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: « الإيمَانُ بِاللَّهِ، وَالجهاد في سبِيلِهِ ». مُتفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی زەڕی ﵁ گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ کیژ کار و کریار ب قەدرتر و چێترن؟ گۆت: باوەرییا ب خودێ، و جیهادا د رێکا خودێدا.

1288- وعنْ أَنَسٍ، رضي اللَّه عنهُ، أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لَغَدْوَةٌ في سبِيلِ اللَّهِ، أوْ رَوْحَةٌ، خَيْرٌ مِن الدُّنْيَا وَمَا فِيها ». متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەنەسی ﵁ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چۆنەکا سپێدێ بۆ خودێ یان چۆنەکا ئێڤاری ژ دنیایێ و ژ تشتێت د دنیاییێدا چێترە.

1289- وَعَنْ أبي سَعيدٍ الخُدْريِّ، رضي اللَّه عنهُ قال: أَتى رَجُلٌ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَ: أَيُّ النَّاسِ أَفْضلُ ؟ قَال: « مُؤْمِنٌ يُجَاهِدُ بِنَفْسِهِ ومالِهِ في سبِيلِ اللَّهِ » قال: ثُمَّ مَنْ ؟ قَالَ: « مُؤْمِنٌ في شِعْبٍ مِنَ الشِّعابِ يعْبُدُ اللَّه، ويَدَعُ النَّاسَ مِنْ شَرِّهِ. متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: زەلاکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کیژ مرۆڤ چێترە؟ گۆت: خودان باوەرێ جیهادێ ب خۆ و مالێ خۆ د رێکا خودێدا دکەت، گۆت: پاشی کیژ؟ گۆت: پاشی زەلامەك خۆ ڤەدەر کربیت د نهالەکێدا ژ نهالان خودایێ خۆ بپەرێسیت، و خەلکی ژ خرابییا خۆ دهێلیت.

1290- وعنْ سهل بنِ سعْدٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَالَ: « رِباطُ يَوْمٍ في سَبيلِ اللَّهِ خَيْرٌ مِنَ الدُّنْيا وما عَلَيْها، ومَوْضِعُ سَوْطِ أَحَدِكُمْ مِنَ الجَنَّةِ خَيْرٌ من الدُّنْيا وما عَلَيْها، والرَّوْحةُ يرُوحُها العبْدُ في سَبيلِ اللَّهِ تَعالى، أوِ الغَدْوَةُ، خَيْرٌ مِنَ الدُّنْياَ وَما عَلَيْهَا ». متفقٌ عليه.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خێرا خۆراگرتن و جیهادا رۆژەکێ د رێکا خودێدا چێترە ژ دنیایێ و ژ تشتێت ل سەر دنیایێ، و جهێ قامچیا ئێک ژ هەوە ژ بەحەشتێ ژ دنیایێ و ژ تشتێت ل سەر دنیایێ چێترە، چۆنەکا ئێڤاری بەندە بۆ خودێ دەرکەڤیت یان چۆنەکا سپێدێ بەندە بۆ خودێ دەرکەڤیت ژ دنیایێ و ژ تشتێت ل سەر دنیایێ چێترە.

1291- وعَنْ سَلْمَانَ، رضي اللَّه عَنهُ، قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: «رِبَاطُ يَوْمٍ وَلَيْلَةٍ خَيرٌ مِنْ صِيامِ شَهْرٍ و قِيامِهِ، وَإنْ ماتَ فيهِ أجري عليه عمَلُهُ الَّذي كان يَعْمَلُ، وَأُجْرِيَ عَلَيْهِ رِزقُهُ، وأمِنَ الفَتَّانَ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ سەلمانی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خێرا خۆبەرهەڤی و خۆراگرتن و جیهادا شەڤ و رۆژەکێ د رێکا خودێدا ژ رۆژیگرتنا هەیڤەکێ و رابوون و ساخکرنا وێ چێترە و هەکە ئەو د وێ خۆراگرتنێدا مر خێرا کارێ وی دێ بۆ هێتە بەردەوامکرن و رزقێ وی دێ بۆ هێتە بەردەوامکرن (د بەحەشتێدا چونکە ژ شەهیدان حسێبە) و ژ نەکیری و مونکیری هاتە ئێمنکرن.

1292- وعَنْ فضَالةَ بن عُبيد، رَضيَ اللَّه عنْهُ، أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « كُلُّ مَيِّتٍ يُخْتَمُ على عَملِهِ إلاَّ المرابِطَ في سَبيلِ اللَّهِ، فَإنَّهُ يُنَمَّى لهُ عَمَلُهُ إلى يوْمِ القِيامَةِ، ويُؤمَّنُ فِتْنةِ القَبرِ ». رواه أبو داودَ والترمذيُّ وقَالَ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ فوزالەیێ کورێ عوبەیدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەمی مریان کارێ وان دهێتە برین خۆبەرهەڤ و خۆراگرێ د رێکا خودێدا نەبیت، ب راستی کارێ وی بۆ دهێتە زێدەکرن هەتا رۆژا قیامەتێ و ژ ئیزایا گۆرێ دهێتە ئێمنکرن.

1293- وَعنْ عُثْمَانَ، رضي اللَّهُ عَنْهُ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «رباطُ يَوْمٍ في سبيلِ اللَّه خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ يَوْمٍ فيما سواهُ مِنَ المنازِل ». رواهُ الترمذيُّ وقالَ: حديثٌ حسن صَحيحٌ.

و ژ عوسمانی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خێرا خۆبەرهەڤی و خۆراگرتن و جیهادا رۆژەکێ د رێکا خودێدا ژ هزار رۆژێت دی یێت خۆبەرهەڤی و خۆراگرتن و جیهاد تێدا نەچێترە.

1294- وَعَنْ أبي هُرَيرَة، رضي الله عَنْهُ، قَال: قَالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تَضَمَّنَ اللَّه لِمنْ خَرَجَ في سَبيلِهِ، لا يُخْرِجُهُ إلاَّ جيهاد في سَبيلي، وإيمانٌ بي وَتَصْدِيقٌ برُسُلي فَهُوَ ضَامِنٌ أنْ أدْخِلَهُ الجَنَّةَ، أوْ أرْجِعَهُ إلى مَنْزِلِهِ الذي خَرَجَ مِنْهُ بما نَالَ مِنْ أجْرٍ، أوْ غَنِيمَة، وَالَّذي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بيَدِهِ ما مِنْ كَلْمٍ يُكلَم في سبيلِ اللَّهِ إلاَّ جاءَ يوْم القِيامةِ كَهَيْئَتِهِ يوْم كُلِم، لَوْنُهُ لَوْن دَم، وريحُهُ ريحُ مِسْكٍ، والَّذي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيدِهِ لَوْلا أنْ أَشُقَّ على المسْلِمينَ ما قعَدْتُ خِلاف سريَّةٍ تَغْزُو في سَبيلِ الله أبَداً، ولكِنْ لا أجِدُ سعَة فأَحْمِلَهمْ ولا يجدُونَ سعَةً، ويشُقُّ علَيْهِمْ أن يَتَخلفوا عنِّي، وَالذي نفْسُ مُحَمَّد بِيدِهِ، لَودِدْتُ أن أغزوَ في سبِيلِ اللَّهِ، فَأُقْتَل، ثُمَّ أغْزو، فَأُقتل، ثُمَّ أغزو، فَأُقتل » رواهُ مُسلمٌ وروى البخاريُّ بعْضهُ. « الكَلْمُ »: الجرح.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ ب خۆڤە یێ گرتی، یێ د رێکا ویدا دەرکەڤیت، چ وی نەدەرێخیت جیهادا د رێکا مندا نەبیت و باوەرییا ب من و باوەرییا ب پێغەمبەرێت من، ئەو خودان زەمانە، ئەز وی ببەمە بەحەشتێ یان وی ب خێرا گەهشتییێ یان ب دەستکەفتیا گەهشتییێ بزڤرینمە مالا وی یا ژێ دەرکەفتی، ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی ددەستیدا، نینە ئەو برینەکێ د رێکا خودێدا برینـدار بیت هەکە ئەو رۆژا قیامەتێ نەهێت وەکی وێ رۆژا برینـدار بووی رەنگێ وێ رەنگێ خوینێیە و بێهنا وێ بێهنا مسکێیە، ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی ددەستیدا، هەکە من ژبەر زەحمەتێ نەبا بۆ موسلمانان چێببیت، ئەز ل چو سریا، نە ڤەدمام خەزایێ د رێکا خودێدا بکەت چو جار، بەلێ من شیان نیین ئەز هەمیان پشکدارکەم و وان ژی پێچێنابیت، و بۆ وان زەحمەتە دگەل من نەبن، و ئەز ب وی کەمە یێ جانێ موحەممەدی ددەستیدا، ئەز حەز دکەم خەزایێ د رێکا خودێدا بکەم، و بێمە کوشتن، پاشی خەزایێ بکەم، پاشی بێمە کوشتن.

1295- وَعنْهُ قال: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْ مَكلوم يُكْلَمُ في سبيل الله إلاَّ جاءَ يَوْمَ القِيامةِ، وكَلْمُهُ يَدْمِي: اللوْنُ لونُ دمٍ والريحُ رِيحُ مِسْكٍ ». متفقٌ عليهِ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە برینداره‌ك د رێکا خودێدا برینـدار بیت هەکە ئەو رۆژا قیامەتێ نەهێت و برینا وی خوین تێ نەهێت، رەنگێ وێ رەنگێ خوینێیە و بێهنا وێ بێهنا مسکێیە.

1296- وعَنْ مُعاذٍ رضي الله عَنْهُ، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَالَ: « منْ قاتل في سَبيلِ اللَّهِ مِنْ رَجل مُسلِمٍ فُواقَ نَاقةٍ وجبتْ له الجَنَّةُ، ومَنْ جُرِحَ جُرْحاً في سبيلِ الله أوْ نكِب نَكبَةً، فَإنَّهَا تجيءُ يَوْمَ القِيامة كأغزَرِ ما كَانَتْ: لَوْنُهَا الزَّعْفَرانُ، وريحُها كالمِسكِ». رواهُ أبو داودَ، والترمذيُّ وقال: حديثٌ حسَنٌ صحيحٌ.

و ژ مەعازی رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ زەلامێت موسلمانان تەمەت دەمێ دکەڤیتە د ناڤبەرا دوو دۆتنێت حێشترەکێدا جیهادێ د رێکا خودێدا بکەت، بەحەشت بۆ واجب بوو، و هەرکەسێ دەرکەفتنەکێ بۆ خودێ دەرکەڤیت یان رویدانەك ل سەر رویبدەت، رۆژا قیامەتێ دێ هێت خوینا وی بۆشتر: رەنگێ زەعفەرانی و بێهنا وێ وەکی مسکێ.

1297- وعنْ أبي هُريرةَ، رضِي اللَّه عَنْهُ، قال: مَرَّ رَجُلٌ مِنْ أصْحَاب رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، بشِعْب فيهِ عُيَيْنَةٌ مِن ماءٍ عَذْبةٍ، فأعجبتهُ، فَقَالَ: لَو اعتزَلتُ النَّاسَ فَأَقَمْتُ في هذا الشِّعْبِ، ولَنْ أفعلِ حَتى أسْتأْذنَ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فذكر ذلكَ لرسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالَ: « لا تفعلْ، فإنَّ مُقامَ أحدِكُمْ في سبيلِ اللَّهِ أفضَلُ مِنْ صلاتِهِ في بيتِهِ سبْعِينَ عاماً، ألا تُحِبُّونَ أنْ يَغْفِر الله لَكُمْ ويُدْخِلكُمُ الجنَّةَ ؟ اغزُوا في سبيلِ اللَّهِ، منْ قَاتَلَ في سَبيلِ اللَّهِ فُوَاقَ نَاقَة وَجَبتْ له الجَنَّةُ ». رواهُ الترمذيُّ وَقالَ: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: زەلامـەك ژ هەڤالێـت پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ د گەلیەکێرا چۆ کانیکەکا ئاڤا شرین لێ بوو، حەژێکر و گۆت: هەکە من خەلک هێلابا و ئەز ل ڤی گەلی ئاکنجیبامە، بەلێ ئەز وەناکەم هەتا ئەز دەستویریێ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەخوازم، بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ڤەگێرا، ئینا گۆت: وەنەکە، ب راستی جهێ ئێک ژ هەوە د رێکا خودێدا خێرترە ژ نڤێژکرنا وی د مالا ویڤە حەفتێ سالان، هەوە نەڤێت خودێ گونەهێت هەوە ژێ ببەت و هەوە ببەتە بەحەشتێ؟ خەزایێ د رێکا خودێدا بکەن، هەرکەسێ تەمەت دەمێ دکەڤیتە د ناڤبەرا دوو دۆتنێت حێشترەکێدا جیهادێ د رێکا خودێدا بکەت، بەحەشت بۆ واجب بوو.

والفُوَاقُ: مَا بَيْنَ الحَلْبَتَيْنِ.

1298- وعَنْهُ قَالَ قِيلَ: يا رسُولَ اللَّهِ، ما يَعْدِلُ الجهاد في سَبيلِ اللَّهِ ؟ قَالَ: « لا تَسْتَطيعُونَه، » فأعادوا عليه مرتين أو ثلاثاً كل ذلك يقول: « لا تستطيعون، ». ثُمَّ قال: « مثَل المجاهد في سبيل اللَّهِ كمثَل الصَّائمِ القَائمِ القَانِتِ بآياتِ اللَّهِ لا يَفْتُرُ: مِنْ صلاةٍ، ولا صيامٍ، حتى يَرجِعَ المجاهدُ في سبيل اللَّهِ » متفقٌ عليهِ. وهذا لفظُ مسلِمٍ.

و ژ وی، گۆت: گۆتنێ یا پێغەمبەرێ خودێ چ جهێ جیهادێ دگریت و بەرامبەری وێیە؟ گۆت: هوین نەشێن بکەن، دوو جار سێ جار پسیار لێ کر، هەر جار دگۆت: هوین نەشێن بکەن. پاشی گۆت: مەتەلا جیهادخوازێ د رێکا خودێدا وەکی رۆژیگرێ شەڤ ساخێ گوهدارە نە نڤێژا خۆ نە رۆژییا خۆ ببرێت و بهێلیت هەتا جیهادخوازێ د رێکا خودێدا دزڤرێت.

وفي روايةِ البخاري، أنَّ رجلا قَال: يا رسُولَ اللَّهِ دُلَّني عَلى عملٍ يَعْدِلُ الجهاد ؟ قال: « لا أجدهُ » ثُمَّ قال: « هل تَستَطِيعُ إذا خَرَجَ المجاهِدُ أن تدخُلَ مَسجِدَك فتَقُومَ ولا تَفتُرَ، وتَصُومَ ولا تُفطِرَ ؟ » فَقالَ: ومَنْ يستطِيعُ ذَلك ؟

و د ریوایەتەکا بوخاریدا: زەلامەکی گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کارەکی نیشا من بدە جهێ جیهادێ بگریت و بەرامبەری وێ بیت؟ گۆت: ئەز چو کاران نابینم، پاشی گۆت: ما تو دشێی هەکە جیهادخواز دەرکەفت، تو بچییە د مزگەفتا خۆڤە رابی نڤێژان بکەی و نەراوەستی و رۆژیان بگری و نەخۆی؟ گۆت: ماکی ڤێ دشێت.

1299- وعنْهُ أنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « مِنْ خَيرِ معاشِ الناس لَهُم رجُلٌ مُمسِكٌ بعنَانِ فرسِهِ في سبيل اللَّهِ، يطِيرُ على متنِهِ كُلَّما سَمِع هَيعةً، أوْ فَزَعَة طَار على متنِهِ، يَبْتَغِي القتل أو الموتَ

مظَانَّهُ، أو رَجُلٌ في غُنَيْمةٍ أو شَعفَةٍ مِن هذه الشُّعفِ أو بطنِ وادٍ من هذِهِ الأودِيةِ يُقيمُ الصَّلاةَ، ويُؤْتِي الزَّكاةَ، ويعْبُدُ ربَّهُ حتَّى يَأْتِيَه اليَقِينُ لَيْسَ من النَّاسِ إلاَّ في خَيْرٍ » رواهُ مسلمٌ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ ژیانا وی ژ ژیانا خەلکی باشتر زەلامەکە سەرهەفسارێ هەسپێ خۆ د رێکا خودێدا گرتبیت و ل سەر پشتا وی بفرێت هەردەمێ گازیەکا جیهادێ یان قیژیەك گولێ بوو، ل سەر بفرێت کوشتن یان مرن ژ جهێ وێ دڤێت، یان زەلامەك دگەل چەند پەزکۆکان ل سەرێ چیایەکی بیت ژ ڤان سەرێت چیایان، یان ل نهالەکێ ژ ڤان نهالان بیت، نڤێژان دکەت و زەکاتێ ددەت و خودایێ خۆ دپەرێسیت هەتا مرن دهێتێ، چ دگەل خەلکی نینە باشی نەبیت (ما دێ چ خرابیا وی گەهیتە خەلکی و ئەو یێ ژ وان ڤەدەرە و تێکەلی وان نابیت).

1300- وعَنْهُ، أنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: « إنَّ في الجَنَّةِ مائَةَ درجةٍ أعدَّهَا اللَّه للمُجَاهِدينَ في سبيلِ اللَّه ما بيْنَ الدَّرجَتَينِ كما بيْنَ السَّمَاءِ والأَرْضِ ». رواهُ البخاريُّ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی سەد دەرەجە یێ د بەحەشتێدا هەین، خودێ بۆ جیهادخوازێت د رێکا خودێدا ییێت بەرهەڤکرین، د ناڤبەرا دەرەجە و دەرەجێدا هندی مابەینا ئەرد و ئەسمانانە.

1301- وعَن أبي سعيدٍ الخُدْرِيِّ، رضي اللَّه عَنْهُ، أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « مَنْ رضي بِاللَّهِ رَبًّا، وبالإسْلامِ ديناً، وَبِمُحَمَّدٍ رَسُولاً، وَجَبت لَهُ الجَنَّةُ » فَعَجب لهَا أبو سَعيدٍ، فَقَال أعِدْها عَلَيَّ يا رَسولَ اللَّهِ فَأَعادَهَا عَلَيْهِ، ثُمَّ قال: « وَأُخْرى يَرْفَعُ اللَّه بِها العَبْدَ مائَةَ درَجةً في الجَنَّةِ، ما بيْن كُلِّ دَرَجَتَين كَما بَين السَّماءِ والأَرْضِ » قال: وما هِي يا رسول اللَّه ؟ قال: « الجهاد في سبِيل اللَّه، الجهاد في سَبيلِ اللَّهِ ». رواهُ مُسلمٌ.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ب خودێ، خودان رازی بیت، و ب موحەممەدی پێغەمبەر، و ب ئیسلامێ دین، بەحەشت بۆ واجب بوو، ئەبو سەعید پێ خۆش بوو، گۆت: بۆ من بێژەڤە یا پێغەمبەرێ خودێ، بۆ گۆتەڤە، پاشی گۆت: و ئێکا دی: خودێ بەندەی پێ سەد دەرەجەیان بلند دکەت، د ناڤبەرا دەرەجە و دەرەجێدا هندی مابەینا ئەرد و ئەسمانانە، گۆت: ئەو چییە ئەی پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: جیهادا د رێکا خودێدایە، جیهادا د رێکا خودێدایە.

1302- وعَنْ أبي بَكْرِ بن أبي مُوسى الأشْعَرِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ أبي، رضي اللَّه عنْه، وَهُوَ بحَضْرَةِ العَدُوِّ، يقول: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ أبْوابَ الجَنَّةِ تَحْتَ ظِلالِ السُّيُوفِ » فَقامَ رَجُلٌ رَثُّ الهَيْئَةِ فَقَالَ: يَا أبَا مُوسَى أَأَنْت سمِعْتَ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول هذا؟ قال: نَعم، فَرجَع إلى أصحَابِهِ، فَقَال: « أقرأ علَيْكُمُ السَّلامَ » ثُمَّ كَسَر جفْن سَيفِهِ فألْقاه، ثمَّ مَشَى بِسيْفِهِ إلى العدُوِّ فضَرب بِهِ حتَّى قُتل ». رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی بەکری کورێ ئەبی موسایێ ئەشعەری، گۆت: من گول بابێ خۆ بوو ﷺ، و ئەو بەرامبەر دژمنان بوو دگۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی دەرگەهێت بەحەشتێ

ییت ل بن سیبەرا شیرانڤە، زەلامەکێ بێ سەر و بەر (ئانکو جلک کەڤن) رابوو و گۆت: یا ئەبو موسا ئەرێ تە گول پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بوویە ئەڤە گۆتیە؟ گۆت: بەلێ، زڤرێ دەف هەڤالێت خۆ و گۆت: سلاڤ ل هەوە بن پاشی کاڤلانێ شیرێ خۆ شکاند و هاڤێت، پاشی ب شیرێ خۆڤە چۆ دژمنی و شەڕ پێ کر هەتا هاتیە کوشتن.

1303- وعن أبي عَبْسٍ عبدِ الرَّحمنِ بْنِ جُبَيْرٍ، رضي الله عنهُ قال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما اغْبَرَّتْ قدَما عَبْدٍ في سبيلِ الله فتَمسَّه النَّارُ ». رواهُ البخاري.

و ژ ئەبی عەبسی عەبدولرەحمانێ کورێ جوبەیری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پێت چو بەندەیان تۆزێ د رێکا خودێدا ناگرن و ئاگر بگەهیتێ.

1304- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ، رضي الله عنهُ، قَالَ: قَال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يلجُ النَّارَ رَجُلٌ بَكَى مِنْ خَشْيةِ اللَّهِ حتَّى يعُودَ اللَّبَن في الضَّرعِ، وَلاَ يَجْتَمِعُ عَلَى عَبْدٍ غُبَارٌ في سبيل اللَّهِ ودخَان جهَنَّم »، رواه الترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤێ ژ ترسێت خودێ کربیتە گری ناچیتە جەهنەمێ، هەتا شیر جارەکا دی نەزڤرێتەڤە گوهانی (و ئەڤە نابیت)، تۆزا د رێکا خودێدا گەهشتیە مرۆڤی و دویکێلا جەهنەمێ پێکڤە کۆم نابن.

1305- وعن ابن عبَّاسٍ، رضي الله عَنْهُمَا، قَالَ: سمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «عيْنَانِ لا تَمسُّهُمَا النَّارُ: عيْنٌ بكَت مِنْ خَشْيةِ اللَّهِ، وعيْنٌ باتَت تحْرُسُ في سبِيلِ اللَّهِ». رواه الترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: دوو چاڤان ئاگر ناسۆژن: چاڤەك د ترسێت خودێدا گریابیت، و چاڤەك شەڤ مابیت زێرەڤانی د رێکا خودێدا کربیت.

1306- وعن زَيدِ بنِ خَالدٍ، رضِي الله عَنْه، أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « من جهَّزَ غَازِياً في سبيلِ اللَّهِ فَقَدْ غَزَا، ومنْ خَلَفَ غَازياً في أَهْلِهِ بخَيْر فَقَدْ غزَا ». متفقٌ عليهِ.

و ژ زەیدێ کورێ خالد ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ کارێ خەزاکەرەکێ بکەت، ب راستی وی خەزا کر (ئانکو خێرا دورست یا خەزاکەری بۆ هاتە نڤیسین) و هەرکەسێ ب باشی پاش خەزاکەرەکێ د مالا ویدا بمینیت (چاڤێ خۆ شوینا وی بدەتە عەیال و مالا وی) ب راستی وی خەزا کر (ئانکو خێرا دورست یا خەزاکەری بۆ هاتە نڤیسین).

1307- وَعَنْ أبي أُمامة، رضي الله عنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أفْضَلُ الصَّدَقات ظِلُّ فُسْطَاطٍ في سبيل الله ومَنِيحةُ خادمٍ في سبيل الله أو طَروقةُ فحلٍ في سبيل الله» رواه الترمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ ئەبی ئومامەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باشترین و خێرتین سەدەقە ڤەدانا کوینەکێیە بۆ جیهادخوازان (بێهنا خۆ تێڤە ڤەدەن) و پێشکێشکرنا خزمەتکارەکێیە

بدەتە جیهادخوازەکێ یان پێشکێشکرنا حێشترەکا هاتبیتە بەری (ئانکو یا ب هێز بیت و سێ سال ل سەر بۆریبن و چۆبیتە د سالا چارێدا) بدەتە جیهادخوازەکێ.

1308- وعنْ أنسٍ، رضي اللَّه عنْه، أنَّ فَتىً مِن أسْلَمَ قال: يا رسول اللَّهِ إنِّي أُريد الغَزْو ولَيْس معِي ما أتَجَهَّزُ بِهِ، قال: « ائتِ فُلاناً، فَإنَّه قَد كانَ تَجَهَّزَ فَمَرِضَ » فأتاه فَقَال: إنَّ رسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُقْرِئُكَ السَّلامَ ويقولُ: أعطِني الذي تَجَهَّزتَ بِهِ، قَالَ: يا فُلانَةُ، أعْطِيهِ، الذي كُنْتُ تَجَهَّزْتُ بِهِ، ولا تَحْبِسين مِنْهُ شَيْئاً، فوَاللَّهِ لا تَحْبِسي مِنْه شَيْئاً فَيُبارَكَ لَكِ فِيهِ. رواه مسلمٌ.

و ژ ئەنەسی ﷺ، جەحێلەکێ ژ عەشیرا ئەسلەمیان گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من دڤێت خەزایێ بکەم بەلێ چو دگەل من نینە ئەز پێ کارێ خۆ بکەم؟ گۆت: هەرە دەف بێڤانی وی کارێ خۆ کربوو و یێ نەساخ بووی، هاتە دەف گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سلاڤان ل تە دکەت و دبێژیت: تشتێ تە کارێ خۆ پێ کری بدە من، گۆت: بێڤانێ تشتێ من کارێ خۆ پێ کری بدێ، و چو تشتان لێ نە ڤەشێرە ئەز ب خودێکەمە تو چو تشتان لێ ناڤەشێری خودێ بەرەکەتێ بێخیتێ.

1309- وعن أبي سَعيدٍ الخُدْرِيِّ، رضي اللَّهُ عنهُ، أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَعثَ إلى بَني لِحيانَ، فَقَالَ: « لِيَنْبَعِثْ مِنْ كُلِّ رجُلَيْنِ أحدَهُما، والأَجْرُ بينَهُما » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هندەك هنارتنە بەنی لەحیان ژ هوزەلیان، گۆت: بلا هەر ژ دوو زەلامان ئێک دەرکەڤیت و بچیت (ئانکو ژ عەشیرێ بلا نیڤ دەرکەڤیت و نیڤا دی چاڤێت خۆ بدەنە مالێت وان) و خێر بۆ هەردووکانە.

وفي روايةٍ لهُ: « لِيخْرُجْ مِنْ كُلِّ رجلين رجُلٌ » ثُمَّ قال لِلقاعِدِ: « أَيُّكُمْ خَلَفَ الخارج في أَهْلِهِ ومالِهِ بخَيْرٍ كان لهُ مِثْلُ نِصْفِ أَجرِ الخارِجِ ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: بلا هەر ژ دوو زەلامان زەلامەك دەرکەڤیت، پاشی گۆتە یێ مای و روینشتی، و هەرکەسێ ژ هەوە ب باشی پاش یێ دەرکەفتی د مالا ویدا بمینیت (چاڤێ خۆ شوینا وی بدەتە عەیال و مالا وی) نیڤا خێرا وی یێ دەرکەفتی بۆ وییە.

1310- وعنِ البراءِ، رضي اللَّه عَنْهُ، قال: أتى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، رجلٌ مقنَّعٌ بِالحدِيدِ، فَقال: يا رَسُول اللَّهِ أُقَاتِلُ أَوْ أُسْلِمُ ؟ فقَال: « أَسْلِمْ، ثُمَّ قاتِلْ » فَأَسْلَم، ثُمَّ قَاتَلَ فَقُتِلَ، فقَال رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عمِل قَلِيلاً وَأُجِر كَثيراً ». متفقٌ عليهِ، وهذا لفظُ البخاري.

و ژ بەرائی ﷺ گۆت: زەلامەکێ زریکونزوری هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ شەڕی بکەم یان موسلمان ببم؟ گۆت: موسلمان ببە پاشی شەڕی بکە، ئینا موسلمان بوو، پاشی شەڕ کر و هاتە کوشتن، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کێم کر و گەلەك خێر گەهشتێ.

1311- وعَنْ أنَسٍ، رضي اللَّه عنْهُ، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « ما أَحدٌ يدْخُلُ الجنَّة يُحِبُّ أنْ يرْجِعَ إلى الدُّنْيَا ولَه ما على الأرْضِ منْ شَيءٍ إلاَّ الشَّهيدُ، يتمَنَّى أنْ يَرْجِع إلى الدُّنْيَا، فَيُقْتَلَ عشْرَ مَرَّاتٍ، لِما يرى مِنَ الكرامةِ ».

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە کەسەك بچیتە بەحەشتێ و حەز بکەت بزڤریتەڤە دنیایێ و هەر تشتێ سەر دنیایێ یێ وی بیت شەهید نەبیت، حەز دکەت بزڤیتەڤە دنیایێ و دەھ جاران بێتە کوشتن ژ بەر وی قەدرێ دبینیت.

وفي روايةٍ: « لِمَا يرَى مِنْ فَضْلِ الشَّهَادَةِ ». مُتفقٌ عليهِ.

و د ریوایەتکا دیدا: ژبەر وی قەدرێ شەهیدبوونێ یێ دیتی.

1312- وعَنْ عبدِ اللَّهِ بنِ عَمرو بنِ العاص، رضي اللَّه عنْهما، أنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « يغْفِرُ اللَّه للشَّهيدِ كُلَّ شَيْءٍ إلاَّ الدَّيْنَ » رواه مسلمٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ هەمی تشتان بۆ شەهیدی ژێ دبەت دەین نەبیت؟

وفي روايةٍ له: « القَتْلُ في سَبيلِ اللَّهِ يُكفِّرُ كُلَّ شَيءٍ إلاَّ الدَّيْن ».

و د ریوایەتکا دیدا یا وی: کوشتنا د رێکا خودێدا هەمی تشتان ژێ دبەت دەین نەبیت.

1313- وعَنْ أبي قتَادَةَ، رضي اللَّه عَنْه، أنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَامَ فيهمْ فَذَكَرَ أنَّ الجهاد في سبيلِ اللَّهِ، وَالإيمانَ بِاللَّهِ، أَفْضَلُ الأَعْمَال، فَقَامَ رجُلٌ، فَقَال: يا رَسُول اللَّهِ أَرأَيْتَ إنْ قُتِلْتُ في سبيلِ اللَّهِ أتُكَفَّرُ عنِّي خَطاياي ؟ فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « نعمْ إنْ قُتِلت في سبيلِ اللَّهِ وَأَنْتَ صابِرٌ، مُحْتسِبٌ مُقبلٌ غيْرُ مُدْبِرٍ » ثُمَّ قَال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «كَيْفَ قُلْتَ ؟ » قال: أَرأَيْتَ إنْ قُتِلْتُ في سبيل اللَّهِ أَتُكَفَّرُ عنِّي خَطَايَايَ ؟ فَقَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « نَعمْ وأَنْتَ صابِرٌ مُحْتَسِبٌ، مُقْبلٌ غَيْرُ مُدْبرٍ، إلاَّ الدَّيْنَ، فَإنَّ جِبْرِيلَ عليه السلامُ قال لي ذلكَ ». رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی قەتادەی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەو رۆژەکێ د ناڤ واندا رابوو و گۆتە وان جیهادا د رێکا خودێدا و باوەرئینان ب خودێ باشترین کارن، زەلامەك رابوو و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، بێژە من هەکە ئەز د رێکا خودێدا هاتمە کوشتن، گونەهێت من دێ هێنە ژێبرن؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلێ هەکە تو د رێکا خودێدا بێیە کوشتن و تو یێ سەبرکێش و دلسۆز بی (ئانکو ئنیەتا تە بۆ خودێ بیت) و تو یێ پێشڤەچۆی بی و نە یێ رەڤی بی، پاشی گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تە چ گۆت؟ گۆت: من گۆت بێژە من هەکە ئەز د رێکا خودێدا هاتمە کوشتن، گونەهێت من دێ هێنە ژێبرن؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەلێ هەکە تو یێ سەبرکێش و دلسۆز و (ئانکو ئنیەتا تە بۆ خودێ بیت) و پێشڤەچۆی بی و نە پاشڤەچۆی بی، دەین نەبیت، ب راستی جبریلی سلاڤ ل سەر بن ئەڤە گۆتە من.

1314- وعَنْ جابرٍ رضي اللَّه عَنْهُ، قالَ: قالَ رَجُلٌ: أين أنَا يا رسُولَ اللَّهِ إنْ قُتِلتُ؟ قال: « في الجَنَّةِ ». فألقى تَمَرَاتٍ كُنَّ في يَدِهِ، ثُمَّ قاتَلَ حتَّى قُتِلَ، رواهُ مسلم.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: زەلامەکێ گۆت: هەکە ئەز هاتمە کوشتن ئەز دێ ل کیرێ بم یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: ل بەحەشتێ، هندە قەسپ د دەستێ ویدا بوون، هاڤێتن، پاشی شەڕ کر هەتا هاتیە کوشتن.

1315- وعنْ أنَسٍ رضي الله عَنْهُ، قالَ انْطَلَقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَصْحَابُهُ حَتَّى سَبَقُوا المشْرِكِينَ إلى بَدرٍ، وَجَاءَ المشرِكونَ، فقالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَقْدمنَّ أحَدٌ مِنْكُمْ إلى شيءٍ حَتَّى أكُونَ أنا دُونَهُ » فَدَنَا المشرِكونَ، فقَال رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قُومُوا إلى جَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمواتُ وَالأَرْضُ » قال: يَقولُ عُمَيْرُ بنُ الحُمَامِ الأنْصَارِيُّ رضي الله عَنْهُ: يا رسولَ الله جَنَّةٌ عَرْضُهَا السَّمواتُ والأرضُ ؟ قالَ: « نَعم » قالَ: بَخٍ بَخٍ، فقالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما يَحْمِلُكَ على قَولِكَ بَخٍ بخٍ ؟ » قالَ لا وَاللَّهِ يا رسُول الله إلاَّ رَجاءَ أن أكُونَ مِنْ أهْلِها، قال: « فَإنَّكَ مِنْ أهْلِهَا » فَأخْرج تَمَرَاتٍ مِنْ قَرَنِهِ، فَجَعَل يَأْكُلُ منْهُنَّ، ثُمَّ قَال لَئِنْ أنَا حَييتُ حتى آكُل تَمَراتِي هذِهِ إنَّهَا لحَيَاةٌ طَويلَةٌ، فَرَمَى بمَا مَعَهُ مَنَ التَّمْرِ. ثُمَّ قَاتَلَهُمْ حَتَّى قُتِلَ. رواهُ مسلمٌ.

ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و هەڤالێت خۆ چۆن هەتا بەری هەڤشکچێکەران گەهشتینە جهێ بەدرێ، و پاشی هەڤشکچێکەر هاتن، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە بەریکا من نەچیتە چو شۆلان حەتا ئەز ژ وی بۆ وی شۆلی نێزیکتر نەبم، هەڤشکچێکەر نێزیک بوون، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رابنە بەحەشتەکێ بەرفرەهیا وێ بەرفرەهیا ئەرد و ئەسمانانە، گۆت: عومەیرێ کورێ حەمامێ ئەنساری (خەلکێ مەدینێ) ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ: بەحەشتەکێ بەرفرەهیا وێ بەرفرەهیا ئەرد و ئەسمانان، گۆت: بەلێ، گۆت: وەی وەی، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چ وەل تە کر تو بێژی وەی وەی، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئومێدا هندێ ئەز خەلکێ وێ بم، گۆت: تو ژ خەلکێ وێیی. هندە قەسپ ژ کاڤلانکەکێ خۆ یێ تیراندا دەرێخستن، و دەستهاڤێتێ خوارن، پاشی گۆت: هەکە ئەز مامە ساخ هەتا ئەز ڤان قەسپێت خۆ دخۆم، ئەڤ ژیانە چەندا درێژە، قەسپێت خۆ هاڤێتن و شەڕ کر هەتا هاتیە کوشتن.

« القرَنَ » بفتح القاف والراءِ: هو جُعْبَةُ النُشَّابِ.

1316- وعنه قال: جاءَ ناسٌ إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنِ ابْعث معنَا رجالاً يُعَلِّمونَا القُرآنَ والسُّنَّةَ، فَبعثَ إلَيْهِم سبعِينَ رجلا مِنَ الأنْصارِ يُقَالُ لهُمْ: القُرَّاءُ، فيهِم خَالي حرَامٌ، يقرؤُون القُرآنَ، ويتَدَارسُونَهُ باللَّيْلِ يتعلَّمُونَ، وكانُوا بالنَّهار يجيئُونَ بالماءِ، فَيَضعونهُ في المسجِدِ، ويحْتَطِبُون فَيبيعُونه، ويَشْتَرُونَ بِهِ الطَّعام لأهلِ الصُّفَّةِ ولِلفُقراءِ، فبعثَهم النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فعرضوا لهم فقتلُوهُم قبل أنْ يبلُغُوا المكانَ، فقَالُوا: اللَّهُمَّ بلِّغ عنَّا نَبيَّنَا أنَّا قَد لَقِينَاكَ فَرَضِينَا عنْكَ ورضيت عَنا، وأَتى رجُلٌ حراماً خالَ أنس مِنْ خَلْفِهِ، فَطعنَهُ بِرُمحٍ حتى أنْفَذهُ، فَقَال حرامٌ: فُزْتُ وربِّ الكَعْبةِ، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ إخْوانَكم قَد قُتِلُوا وإنهم قالُوا: اللَّهُمَّ بلِّغ عنَّا نبينا أنَّا قَد لَقِيناكَ فَرَضِينَا عنكَ ورضِيتَ عَنَّا » متفقٌ عليه، وهذا لفظ مسلم.

ژ وی، گۆت: هندە خەلک هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: هندە زەلامان دگەل مە بهنێرە قورئانێ و حەدیسا تە نیشا مە بدەن، حەفتێ زەلام ژ خەلکێ مەدینێ ژ ئەنساران دگەل هنارتن، دگۆتنێ قورئان خوین، خالێ من ژ وان بوو، قورئان دخواندن و شەڤێ د ناڤبەرا ئێک و دوودا دخواند زانینا خۆ زێدە دکرن، و ب رۆژێ ئاڤ دئینان ددانانە مزگەفتێ، و دار دئینان دفرۆتن بۆ هەژار و خەلکێ سوففێ خوارن پێ دکری (خەلکێ سوففە: ئەو بوون یێت مزگەفتا پێغەمبەری

ﷺ ییێت هەژار و بێ کەس و کار و ل سەر سەدەقێت خەلکێ مەدینێ دژیان)، پێغەمبەری ﷺ هنارتن، هاتنە د رێکا واندا، کوشتن بەری بگەهنە وی جهی، گۆتن: یا خودێ ژ مە بگەهینە پێغەمبەرێ مە، ئەم گەهشتینە تە و ئەم ژ تە رازی بووین و تو ژ مە رازی بووی، و زەلامەك ژ پشتێڤە هاتە حەرامی خالێ ئەنەسی و رومەك لێدا هەتا زکێ وی دەرێخستی ئینا حەرامی گۆت: ئەز ب خودانێ کەعبێ کەم ئەز سەرکەفتم، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی برایێت هەوە هاتنە کوشتن، و وان ب راستی گۆتن: یا خودێ ژ مە بگەهینە پێغەمبەرێ مە، ئەم گەهشتینە تە و ئەم ژ تە رازی بووین و تو ژ مە رازی بووی.

1317-وعنهُ قال: غَاب عَمِّي أنسُ بنُ النضْر رضي اللَّه عنْهُ عنِ قِتَالِ بدرٍ، فقال: يا رسول اللَّه غِبتُ عن أوَّلِ قِتالٍ قاتَلتَ المشرِكِينَ، لئِنِ اللَّه أشْهَدني قِتالَ المشرِكِينَ ليَرينَّ اللَّه ما أَصنع. فلمَّا كانَ يومُ أحُدٍ انكشفَ المسلِمُونَ، فقال: اللَّهُمَّ إنِّي أَعتَذِرُ إلَيك مِمَّا صنع هَؤُلاءِ يعْني أصْحابهُ وَأَبْرأُ إليكَ مِمَّا صنع هَؤُلاءِ يعني المشركينَ ثُمَّ تقدَّم فاستَقبلهُ سعدُ بنُ مُعاذٍ فقال: يا سعدُ بنَ مُعاذٍ الجنَّةُ وربِّ النَّضْرِ، إنِّي أجِدُ رِيحَهَا مِن دونِ أُحدٍ، قال سعدٌ: فما استَطعتُ يا رسول اللَّهِ مَا صنَع، قال أنسٌ: فَوجدْنَا بِهِ بِضعاً وثَمانِينَ ضربةً بالسَّيفِ، أوْ طَعنةً برُمْحٍ أوْ رميةً بِسهمٍ، ووجدناهُ قد قُتِلَ ومثَّلَ بِهِ المشرِكونَ، فَما عرفَهُ أحدٌ إلا أُختُهُ ببنانِهِ. قال أنسٌ: كُنَّا نَرى أوْ نَظُنُّ أَنَّ هذِهِ الآيةَ نَزَلَتْ فِيهِ وفِي أَشبَاهِهِ: (مِنَ المؤْمِنينَ رِجَالٌ صدقُوا ما عَاهَدوا اللَّه عليْهِ فَمِنْهُمْ منْ قَضَى نَحْبَهُ) إلى آخرهَا [الأحزاب: 23].

متفقٌ عليه، وقد سبَقَ في باب المجاهدة.

و ژ وی، گۆت: مامێ من ئەنەسێ کورێ نەزرێ رضی الله عنه، شەڕێ بەدرێ نەهاتبوو، گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز شەڕێ ئێکێ یێ تە دگەل هەڤشکچێکەران کری نەهاتبووم، و هەکە خودێ شەڕێ هەڤشکچێکەران ب رزقێ من کر، دێ خودێ بینیت کا ئەز دێ چ کەم، ڤێجا دەمێ بوویە رۆژا ئوحودێ، موسلمان پاشڤەچۆن و شکەستن، گۆت: یا خودێ ئەز داخوازا لێبۆرینێ ژ تە دکەم ژ ڤێ یا ڤان کری مەخسەد پێ هەڤالێت وینە، و ئەز یێ بەریمە ژ ڤێ یا ڤان کری مخسەد پێ هەڤپشکچێکەرن، پاشی پێشڤە چۆ، سەعدێ کورێ مەعازی کەفتە بەرسینگێ وی، گۆت: یا سەعدێ کورێ مەعازی ئەڤە بەحەشتە ئەز ب خودایێ کەعبێ کەمە، ب راستی بێهنا بەحەشتێ ل ئوحودێ یا دهێتە من. سەعدی گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز نەشیام وێ بکەم یا وی کری، ئەنەسی گۆت: مە هەشتێ و تشتەك برین لێ دیتن ب دربێت شیری، یان ب لێدانا رومێ یان ب هاڤێتنا تیرێ، و مە دیت یێ هاتییە کوشتن و هەڤپشکچێکەران تەرمێ وی زێدە کرێت کربوو، (ئانکو ئەندامێت لەشێ وی گوهۆری بوون و ژێڤەکربوون) کەسەکێ نەنیاسی خویشکا وی نەبیت ب سەرێ تلێت وی نیاسی. ئەنەسی گۆت: مە ددیت یان مە هزر دکر ئەڤ ئایەتە د راستا ویدا و ییێت وەکی ویدا یا هاتییە خوارێ (**مِنَ المُؤْمِنِينَ رِجالٌ صدقُوا ما عَاهَدُوا اللَّه علَيهِ**) د ناڤ خودان باوەراندا هندەك زەلام ییێت هەین ئەو پەیمانا وان دگەل خودێ دایی، ب جه ئینا.

1318- وعنْ سَمُرَةَ رضي الله عَنهُ قالَ: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « رأَيْتُ اللَّيْلَةَ رجُلين أتَيانِي، فَصعِدا بِي الشَّجرةَ، فَأدْخَلاني دَاراً هِي أحْسنُ وَأَفضَل، لَمْ أَر قَطُّ أَحْسنَ منها، قالا: أَمَّا هذِهِ الدَّار فَدارُ الشهداءِ » رواه البخاري وهو بعضٌ من حديثٍ طويلٍ فيه أنواع العلم سيأتي في باب تحريمِ الكذبِ إنْ شاءَ الله تعالى.

و ژ سەمورەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: من ئەڤ شەڤە دوو زەلام دیتن هاتنە دەف من و ئەز برم و ئەز سەر دارەکێ بلندکرم، و ئەز برمە د خانیەکێڤە هند باش و چاك بوو من د بنیرا ژێ باشتر نەدیتیە، گۆتنە من: ئەڤە خانیێ شەهیدانە.

1319- وعنْ أنسٍ رضي الله عنْهُ أنَّ أُم الرَّبيعِ بنْتَ البَرَاءِ وهي أُمُّ حارثةَ بنِ سُرَاقةَ، أتَتِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَت: يا رَسُولَ اللهِ ألا تُحدِّثُني عَنْ حارِثَةَ، وَكانَ قُتِل يوْمَ بدْرٍ، فَإنْ كانَ في الجَنَّةِ صَبَرتُ، وَإن كانَ غَيْر ذلكَ اجْتَهَدْتُ عليْهِ في البُكَاءِ، فقال: « يا أُم حارِثَةَ إنَّهَا جِنانٌ في الجَنَّةِ، وَإنَّ ابْنَكَ أَصاب الفِرْدوْسَ الأَعْلى ». رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: ئومو رەبیع کچا بەرائی و ئەو دایکا حارسێ کورێ سوراقەیە، هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ کا تو بۆ من بەحسێ حاریسەی ناکەی، و ئەو رۆژا بەدرێ هاتبوو کوشتن، هەکە ل بەحەشتێیە دا بێهنا خۆ فرەکەم، و هەکە ل جهەکێ دییە دا ئەز خۆ ل سەر ب گری وەستینم، ئینا گۆت: یا دایکا حاریسەی، ئەو مێرگن د بەحەشتێدا، و ب راستی کورێ تە یێ گەهشتیە فیردەوسا بلند.

1320- وعَنْ جابر بن عبدِ اللهِ رضي الله عنْهُما قال: جِيءَ بابي إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قدْ مُثِّل بِهِ فَوُضِعَ بَيْنَ يَديْه، فَذَهَبْتُ أَكْشِفُ عنْ وجهِهِ فَنَهاني قَوْمٌ فقال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما زَالَتِ الملائِكَةُ تُظِلُّهُ بِأَجْنِحَتِها ». متفقٌ عليه.

و ژ جابرێ کورێ عەبدولـلایی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: بابێ من ئینا دەف پێغەمبەری ﷺ و تەرمێ وی زێدە کرێت کربوو، (ئانکو ئەندامێت لەشێ وی گوهۆری بوون و ژێڤە کربوون) دانا بەرسینگێ وی، ئەز چۆم دا سەر و چاڤێت وی ئاشکراکەم، هندەکان نەهێلان، پێغەمبەری ﷺ گۆت: بەردەوام ملیاکەتان سیبەر لێ دکرن.

1321- وعَنْ سهل بن حُنَيْفٍ رضي الله عنهُ أنَّ رَسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ سأَلَ الله تعالى الشَّهَادةَ بِصِدْقٍ بلَّغهُ منَازِلَ الشُّهَداءِ وإنْ ماتَ على فِراشِهِ ». رواه مسلم.

و ژ سەهلێ کورێ حەنیفی ﷺ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ دل و ژ راستی داخوازا شەهیدبوونێ ژ خودێ بکەت، خودێ دێ وی گەهینیتە خێرا شەهیدان خۆ هەکە ئەو ل سەر جهێت خۆ ژی بمریت.

1322- وعنْ أنسٍ رضي الله عنْهُ قال: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ طلَب الشَّهَادةَ صادِقاً أُعطيها ولو لم تُصِبْهُ ». رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ دل و ژ راستی داخوازا شەهیدبوونێ ژ خودێ بکەت، خودێ دێ وی گەهینیتە خێرا شەهیدان خۆ هەکە ئەو شەهید ژی نەبیت.

1323- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عنهُ قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما يَجِدُ الشَّهِيدُ مِن مَسِّ القَتْلِ إلاَّ كما يَجِدُ أحدُكُمْ مِنْ مسِّ القَرْصَةِ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەهید هەست ب ئێشاندنا کوشتنێ ناکەت وەسا نەبیت وەکی ئێک ژ هەوە هەست ب ئێشاندنا گەزشکێ دکەت.

1324- وعنْ عبْدِ اللَّهِ بن أبي أوْفَى رضي الله عنْهُما أنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بعضَ أيَّامِهِ التي لَقِي فِيهَا العدُوَّ انتَظر حتى مَالتِ الشَّمسُ، ثُمَّ قام في النَّاس فقال: « أَيُّهَا النَّاسُ، لا تَتَمنَّوْا لِقَاءَ العدُوِّ، وَسلُوا اللَّه العافِيةَ، فإذا لقِيتُمُوهُم فَاصبِرُوا، واعلَمُوا أنَّ الجَنَّةَ تَحْتَ ظِلالِ السُّيوفِ » ثم قال: « اللَّهُمَّ مُنْزِلَ الكتاب ومُجرِيَ السَّحابِ، وهَازِمَ الأَحْزَابِ اهْزِمهُم وانْصُرنَا علَيهِم » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ ئەبی ئەوفای، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د هندە رۆژێت خۆدا ئەوێت تێدا کەفتییە بەر سینگێ دژمنی، خۆ گرت هەتا رۆژ نیڤا ئەسمانی خوارکەفتی، بەرامبەر وان رابوو و گۆت: گەلی خەلکی خۆزییا ڤێک کەتنا دژمنی نەکەن، و هەکە هوین ڤێک کەفتن، سەبری بکێشن، و بزانن بەحەشت یا ل بن سیبەرا شیران " پاشی پێغەمبەری ﷺ گۆت:" یا خودایێ قورئان ئینایە خوارێ و عەوران دئینیت و دبەت وشکێنەرێ قولپان، وان بشکێنە و مە ب سەر وان بێخە.

1325- وعن سهْلِ بنِ سعد رضي الله عنْهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ثِنَتانِ لا تُرَدَّانِ، أوْ قَلَّمَا تُردَّانِ: الدُّعَاءُ عِنْد النِّدَاءِ وعِند البأْسِ حِينَ يُلْحِمُ بَعْضُهُم بَعضاً ». رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو دوعا ناهێنە زڤراندن، یان کێم جار دهێنە زڤراندن: دووعا دەمێ بانگی و دوعا دەمێ شەڕی (جیهادێ) دەمێ نێزیکی ئک و دوو دبن و دگەهنە ئێک و دوو.

1326- وعَنْ أنسٍ رضي الله عنْهُ قال: كانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا غَزَا قال: « اللَّهُمَّ أنت عضُدِي ونَصِيري، بِكَ أَجُولُ، وبِكَ أصولُ، وبِكَ أُقاتِل » رواهُ أبو داود، والترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ خەزا دکر دگۆت: یاخودێ تویی جهێ پشتراستییا من و توی هاریکارێ من و ب تە ئەز دهێم و دچم و ب تە ئەز ب سەر دژمنیدا دگرم و ب تە ئەز شەڕی دکەم.

1327- وعَن أبي مُوسى، رضي الله عنْهُ، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إذا خَاف قوماً قال: اللَّهُمَّ إنَّا نَجعَلُكَ في نُحُورِهِم، ونَعُوذُ بِكَ مِنْ شُرورِهِم » رواه أبو داود بإسناد صحيحٍ.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: هەکە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ هندەکان ترسیابایە دگۆت: یا خودێ تو بەرسینگێ وان بگرە، و ئەم خۆ ب تە دپارێزین ژ خراباییێت وان.

1328- وعنْ ابنِ عُمَر، رضي الله عنهما، أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الخَيْلُ مَعْقُودٌ في نَوَاصِيَها الخَيرُ إلى يوْمِ القِيامَةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەرکەتا د هەسپێ جیهادێدا هەتا رۆژا قیامەتێ.

1329- وعنْ عُرْوَةَ البَارِقِيّ، رضي الله عنْهُ، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « الخَيْلُ مَعقُودٌ في نَواصِيهَا الخَيرُ إلى يوْمِ القِيامَةِ: الأَجرُ، والمغنَمُ ». متفقٌ عليه.

و ژ عەروێ بارقی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەرکەتا د هەسپێ جیهادێدا هەتا رۆژا قیامەتێ. و ئەو بەرەکەت: خێر و دەستکەفتییە.

1330- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ، رضي الله عَنْهُ، قالَ: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « من احتَبَس فَرساً في سبيلِ اللَّهِ، إيماناً بِاللَّهِ، وتَصدِيقاً بِوعْدِهِ، فإنَّ شِبَعهُ ورَيَّهُ وروْثَهُ، وبولَهُ في مِيزَانِهِ يومَ القِيامَةِ » رواه البخاريُّ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ب باوەرییا ب خودێ و ب باوەرییا ژڤانا وی هەسپەکێ بۆ جیهادێ خودانکەت و راگریت، ب راستی تێر خوارنا وی و تێر ڤەخوارنا وی و زبلێ وی و میزا وی هەمی دێ د ترازیا ویدا بن رۆژا قیامەتێ.

1331- وعنْ أبي مسْعُودٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، قال جاءَ رجُلُ إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِنَاقَةٍ مَخْطُومةٍ فقال: هذِهِ في سبيل اللَّهِ، فقال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لكَ بِهَا يَومَ القِيامةِ سبعُمِائَةِ ناقَةٍ كُلُّها مخطُومةٌ » رواهُ مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: زەلامەکێ حێشترەکا سەرهەڤسارکری ئینا دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆتێ: ئەڤە بۆ جیهادا د رێکا خودێدا، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بۆ تە پێ رۆژا قیامەتێ حەفسەد حێشتر هەمی ییێت سەر هەڤسارکری.

1332- وعن أبي حمّادٍ ويُقال: أبو سُعاد، ويُقالُ: أبو أَسدٍ، ويقال: أبو عامِرٍ، ويقالُ: أبو عَمْرو، ويقالُ: أبو الأسْودِ، ويقال: أبو عَبْسٍ عُقْبةُ بنِ عامِرٍ الجُهَنِيّ، رضي اللَّه عَنْهُ، قال: سمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُوَ عَلى المِنْبرِ، يقولُ: «وَأَعِدُّوا لهُم ما استَطَعْتُم من قُوَّةٍ، ألا إنَّ القُوَّةَ الرَّمْيُ، ألا إنَّ القُوَّةَ الرَّمْيُ، ألا إنَّ القُوَّةَ الرَّمْيُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی حامدی و دبێژن: ئەبو سوعادی، و دبێژن: ئەبو ئەسەد، و دبێژن: ئەبو عامر، و دبێژن: ئەبو عەمرو، و دبێژن ئەبو ئەسوەد، و دبێژن: ئەبو عەبس، عوقبێ کورێ عامرێ جوهەنی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت و ئەو ل سەر مینبەرێ بوو: و هندی هەوە پێ چێ ببیت ژ هێزێ بۆ وان بەرهەڤ بکەن، بزانن ب راستی هێز رەمی و هاڤێتنە، بزانن ب راستی هێز رەمی و هاڤێتنە، بزانن ب راستی هێز رەمی و هاڤێتنە.

1333- وعَنْهُ قال: سَمِعْتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « ستُفْتَحُ علَيكُم أَرضُونَ، ويكفِيكُم اللَّه، فَلا يعْجِزْ أَحَدُكُمْ أنْ يلْهُو بِأَسْهُمِهِ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: دێ ئەرد بۆ هەوە ڤەبن و خودێ دێ هەوە بێ منەت کەت بەس بلا کەس ژ هەوە بێچارە نەبیت هەر خۆ ب تیرێت خۆڤە مژویل کەت.

1334- وعْنهُ أَنَّهُ قال: قَال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ عُلِّمَ الرَّمْيَ ثُمَّ ترَكَهُ، فَلَيس مِنَّا، أَوْ فقَد عَصى » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ فێربوویە تیر هاڤێتنێ پاشی بهێلیت، ئەو نە ژ مەیە، یان ب راستی وی نەگوهداری کر.

1335- وعنهُ رضي اللَّه عنْهُ، قالَ: سمِعْتُ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « إنَّ اللَّه يُدخِلُ بِالسهمِ ثَلاثةَ نَفَرٍ الجنَّةَ: صانِعهُ يحتسِبُ في صنْعتِهِ الخير، والرَّامي بِهِ، ومُنْبِلَهُ، وَارْمُوا وارْكَبُوا، وأنْ ترمُوا أَحَبُّ إلَيَّ مِنْ أنْ تَرْكَبُوا. ومَنْ تَرَكَ الرَّميَ بعْد ما عُلِّمهُ رغبَةً عنه. فَإنَّهَا نِعمةٌ تَرَكَهَا » أَوْ قال: « كَفَرَهَا » رواهُ أبو داودَ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ سێ مرۆڤان ب تیرێ دبەتە بەحەشتێ: یێ چێکری و ب ئنیەتا خێرێ چێکربیت، و یێ دهاڤێژیت، و یێ تیران ددەتە ڤێ، تیران باڤێژن و سویار بن، و هەکە هوین تیران باڤێژن من پێخۆشترە هوین سویار بن و هەرکەسێ تیر هاڤێتنێ ژ نەڤیان بهێلیت پشتی فێربوویێ ب راستی ئەوی نیعمەتەك هێلا. یان گۆت: شوکرا نێعمەتەکێ هێلا.

1336- وعَنْ سَلَمةَ بن الأكوعِ، رضي اللَّه عنْهُ، قال: مَرَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، على نَفَرٍ ينتَضِلُون، فقال: « ارْمُوا بَني إسْماعيل فَإنَّ أبَاكم كان رَامِياً » رواه البخاري.

و ژ سەلەمێ کورێ ئەکوەعی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەر ﷺ د بەر هندە زەلامانرا بۆری ئارمانجا تیرانێ دکر، ئینا گۆت: باڤێژن کورێت ئسماعیلی، ب راستی بابێ هەوە تیرڤان بوو.

1337- وعَنْ عمْرو بنِ عبسَةَ، رضي اللَّه عَنْهُ قال: سمِعتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يقولُ: « منْ رَمَى بِسهمٍ في سبيلِ اللَّه فَهُو لَهُ عِدْلُ مُحَرَّرةٍ ». رواهُ أبو داود، والترمذي وقالا: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عەمرویێ کورێ عەبسەی رضي الله عنه، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ تیرەکێ د رێکا خودێدا باڤێژیت ئەو بۆ وی بەرامبەر کۆلەیەکێ ئازاکریە.

1338- وعَن أبي يحيى خُريم بن فاتِكٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، قال: قال رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً في سبيلِ اللَّهِ كُتِبَ لَهُ سبْعُمِائةِ ضِعفٍ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ ئەبی یەحیا، خورەیمێ کورێ فاتکی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ گۆت: هەرکەسێ مەزاختنەکێ د رێکا خودێدا بمەزێخیت، بۆ وی حەفت سەد قات دێ هێتە نڤیسین.

1339- وعنْ أبي سَعيدٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْ عبدٍ يصومُ يوْماً في سبِيلِ اللَّهِ إلاَّ باعد اللَّه بِذلكَ اليوم وَجْهَهُ عَنِ النَّارِ سبْعِين خَرِيفاً » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە بەندەیەك رۆژەكێ بۆ خودێ یێ ب رۆژی بیت هەكە خودێ ب وێ رۆژێ مابەینا رویێ وی و ئاگری حەفتێ سالان دویر نەئێخیت.

1340- وعنْ أبي أُمامةَ، رضي اللَّه عنْهُ، عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: « مَنْ صامَ يَوْماً في سبيل اللَّهِ جَعَلَ اللَّه بينَهُ وَبيْنَ النَّارِ خَنْدَقاً كَمَا بيْن السَّماءِ والأرْضِ » رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی ئومامەی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ رۆژییەكێ بۆ خودێ بگریت، خودێ دێ خەندەكێ ئێخیتە د ناڤبەرا وی و ئاگریدا هندی ئەرد و ئەسمانایە.

1341- وعنْ أبي هُريرة، رضي اللَّه عنهُ، قالَ: قال رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ ماتَ ولَمْ يَغْزُ، وَلَمْ يُحَدِّثْ نَفْسَه بِغَزوٍ، ماتَ عَلى شُعْبَةٍ مَنَ النِّفَاقِ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ بمریت و جیهاد نەكربیت و ئنیەتا جیهادێ نەئینابیت، ئەو ل سەر خسلەتەكا دوورویاتیێ مر.

1342- وعَن جابرٍ، رضي اللَّه عنْهُ، قالَ: كنَّا مع النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في غَزَاة فقال: «إنَّ بالمدينةِ لَرِجالاً ما سِرتُمْ مَسيراً، وَلا قَطَعْتُمْ وادياً إلاَّ كانُوا معكُم، حبَسهُمُ المرضُ».

و ژ جابری ﵁، گۆت: ئەم خەزایەكێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ ئینا گۆت: ب راستی هندە زەلام ل مەدینێ ییێت ماین، هوین چو رێكا ناچن و چو نهالا نابڕن هەكە ئەو دگەل هەوە نەبن نەساخییێ نەهێلاینە بهێن.

وفي روايةٍ: « حبَسهُمُ العُذْرُ ». وفي روايةٍ: إلاَّ شَرَكُوكُمْ في الأَجرِ » رواهُ البخاري من روايةِ أَنَسٍ، ورواهُ مسلمٌ من روايةِ جابرٍ واللفظ له.

د ریوایەتەكا دیدا: هەجەتێ (عوزرێ) ییێت ئاسێ كرین. د ریوایەتەكا دیدا: هە كە ئەو پشكداری خێرا هەوە نەبن.

1343- وعنْ أبي مُوسى، رضي اللَّه عَنْهُ، أَنَّ أعْرَابيّاً أَتى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَال: يا رسول اللَّه، الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنمِ، والرَّجُلُ يُقَاتِلُ ليُذْكَرَ، والرَّجُلُ يُقاتِلُ ليُرى مكانُه؟ وفي روايةٍ: يُقاتلُ شَجاعَةً ويُقَاتِلُ حَمِيَّةً.

و ژ ئەبی موسی ﵁، گۆت: كۆچەرە عەرەبەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ زەلام: شەڕی بۆ دەستكەفتی دكەت، و زەلام شەڕی دكەت دا مەدحێت وی بێنەكرن، و زەلام شەڕی دكەت دا جهێ وی بێتە دیتن (ئانكو بۆ رویمەتییێ)؟

و د ریوایەتەكێدا: بۆ مێرینییێ شەڕی دكەت، و شەڕی بۆ عەشیركییێ دكەت، (ئانكو بۆ عینادا عەشیركییێ و تەعەسسوبێ).

وفي روايةٍ: ويُقاتلُ غَضَباً، فَمَنْ في سبيل اللَّهِ ؟ فَقَالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ قَاتَلَ لتكُونَ كَلِمَةُ اللَّه هِيَ العُلْيا، فَهُوَ في سبيلِ اللَّهِ » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: و ژ کەربانـدا زەلام شـەڕی بکـەت، کیـژ د ڕێـکا خودێـدایە؟ ئینـا پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ شەڕی بکەت دا دینێ خودێ یێ بلند بیت ئەو بۆ خودێیە.

1344- وعنْ عبد اللهِ بن عمرو بنِ العاص، رضي الله عنْهُما، قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما مِنْ غَازِيةٍ، أوْ سَرِيَّةٍ تَغْزُو، فَتَغْنمُ وتَسْلَم، إلاَّ كانُوا قَدْ تعَجَّلُوا ثُلُثَيْ أَجورِهِم، ومَا مِنْ غازِيةٍ أوْ سرِيَّةٍ تُخْفِقُ وتُصابُ إلاَّ تَمَّ لهم أُجورُهُمْ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ عەبـدوللایێ کـورێ عـەمرێ کـورێ عاسـی خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت گـۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە هندە خەزاکەر یان سریەك خەزایێ بکـەن و دەسـکەفت دەسـت بکەڤن و ب سلامەت بن، هەکە خودێ بۆ وان لـەز ل دوو سێکێت خێرا وان نـەکربیت، نینـە هنـدە خەزاکەر یان سریەك خەزایێ بکەن، و نەگەهنە دەستکەفتان و بریندار و کوشتیان بدەن هەکە خودێ خێرا وان تمام نەدەتێ.

1345- وعنْ أبي أُمامَةَ، رضي الله عنْهُ، أنَّ رَجُلاً قالَ: يا رسولَ الله ائذَن لي في السِّياحةِ. فَقالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ سِياحةَ أُمَّتي الجهاد في سبيلِ اللهِ، عَزَّ وجلَّ » رواهُ أبو داود بإسناد جيِّد.

و ژ ئەبی ئومامەی ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ دەستویریا مـن بدە ئەز بگەرییێم، پێغەمبەری ﷺ گۆت: گەریانا ئومەتا من جیهادا د ڕێکا خودێدایە یێ هەر ب هێز و مەزن.

1346- وعَنْ عبدِ اللهِ بن عَمْرو بن العاص، رضي الله عنهمَا، عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « قَفْلَةٌ كَغزْوةٌ ».

رواهُ أبو داود بإسناد جيد.

و ژ عەبـدوللایێ کـورێ عـەمرێ کـورێ عاسـی خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت گـۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: زڤرینەك وەکی خەزایەکێیە.(ئانکو دێ خێرا زڤرینێ بۆ نڤیسیت هەروەکی یا چۆنێ بۆ نڤیسی).

« القَفلَةُ »: الرُّجُوعُ، والمراد: الرُّجوعُ مِنَ الغزْوِ بعد فراغِهِ، ومعناه: أَنه يُثابُ في رُجُوعِهِ بعد فراغِهَ مِنَ الغَزْوِ.

1347- وعن السائب بن يزيد و رضي الله عنْهُ، قالَ: لما قدِمَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَنْ غَزوةِ تَبُوكَ تَلَقَّاه النَّاسُ، فَتَلَقَّيْتُهُ مع الصِّبيانِ على ثَنيّةِ الوَداعِ. رواه أبو داود بإسناد صَحيحٍ بهذا اللفظ، وَرَواه البخاريُّ قال: ذَهَبْنَا نتَلقَّى رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مَعَ الصِّبيَانِ إلى ثَنِيَّةِ الوَداعِ.

و ژ سائیبێ کورێ یەزیدی ﷺ گۆت: دەمێ پێغەمبەر ﷺ ژ تەبووکێ هاتی خـەلـک هاتنە بەراهیکی مـن دگـەل بچـویکان ل سـەنییا وەداع دیـت، و د ریوایـەتا بوخاریـدا: ئـەم دگـەل بچویکان چۆین پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەنییا وەداع ببینین؟

1348- وعَنْ أبي أُمَامَةَ،رضي الله عَنْهُ، عَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ لم يغْزُ، أوْ يُجهِّزْ غَازياً، أوْ يَخْلُفْ غَازياً في أهْلِهِ بِخَيرٍ أصابَهُ الله بِقَارِعةٍ قَبْلَ يوْمِ القِيامةِ ». رواهُ أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ ئەبی ئومامەی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ خەزایێ نەکەت یان کارێ خەزاکەرەکێ نەکەت، یان ب باشی پاش خەزاکەرەکێ د مالا ویدا نەمینیت (چاڤێ خۆ شوینا وی بدەتە عەیال و مالا وی) خودێ دێ ب نشکەکێڤە نەخۆشیەکێ ب سەری ئینیت بەری رۆژا قیامەتێ.

1349- وعنْ أنس، رضي الله عنْهُ، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « جاهِدُوا المشرِكِينَ بِأَموالِكُمْ وأَنْفُسِكُم وأَلسِنَتِكُم ». رواهُ أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئەنەسی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب مالێ خۆ و ب خۆ و ب ئەزمانێت خۆ جیهادێ دگەل هەڤپشکچێکەران بکەن.

1350- وعَنْ أبي عَمْرٍو. ويقالُ: أبو حكِيمٍ النُعْمَانِ بنِ مُقَرِّنٍ رضي الله عنْهُ قال: شَهِدْتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا لَمْ يقَاتِلْ مِنْ أوَّلِ النَّهارِ أَخَّر القِتالَ حَتَّى تَزُولَ الشَّمْسُ، وتَهبَّ الرِّياحُ، ويَنزِلَ النَّصْرُ. رواهُ أبو داود، والترمذي، وقال: حديثٌ حَسَنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی عەمروی و دبێژن: ئەبو حەکیم نوعمانێ کورێ موقرنی ﷺ، گۆت: من پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیت سەرێ رۆژێ شەڕ نەکر و گیرۆ کر هەتا رۆژ نیڤا عەسمانی خوارکەفتی، دا هەوا بهێت و سەرکەفتن بهێت. (ئانکو گیرۆکرنا وی دا سەقا سار ببیت و هاتن و چۆن یا ب ساناهی بیت).

1351- وعنْ أبي هريْرَةَ رضي الله عنهُ، قالَ: قالَ رَسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَتَمَنَّوْا لِقَاءَ العَدُوِّ، فإذا لَقيتُمُوهم، فَاصْبِروا » متفق عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆزییا ڤێککەتنا دژمنی نەکەن، و هەکە هوین ڤێک کەفتن، سەبری بکێشن.

1352- وعَنْهُ وعَنْ جابرٍ، رضي الله عَنْهُما، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « الحرْبُ خُدْعَةٌ» متفقٌ عليهِ.

و ژ وی، و ژ جابری ﷺ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەڕ خاپەکرنە.

235- باب بيان جماعة منَ الشهداء في ثواب الآخرة ويغسلون ويُصَلَّى عليهم بخلاف القتيل في حرب الكفار

بابەتێ دیارکرنا کۆمەکا شەهیدێت دگەهنە خێرا ئاخرەتێ، و دهێنە شویشتن و نڤێژ ل سەر دهێتەکرن نەوەکی وی یێ د شەڕێ گاوراندا دهێتە کوشتن

1353- عنْ أبي هُرَيْرةَ، رضي الله عَنْهُ، قالَ: قالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الشُّهَدَاءُ خَمسَةٌ: المطعُونُ، والمبْطُونُ، والغَرِيقُ، وَصَاحبُ الهَدْم وَالشَّهيدُ في سبيل الله » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەهید پێنجن: یێ ب تاعوونێ مری و ب ئێشێت هناڤان مری و یێ خەندقی و یێ تشتەك سەردا هاتی و مری و یێ د رێکا خودێدا شەهید بووی.

1354- وعنهُ قالَ: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ما تَعُدُّونَ الشهداءَ فِيكُم ؟ قالُوا: يا رسُولِ اللَّهِ من قُتِل في سبيل اللَّه فَهُو شهيدٌ. قال: « إنَّ شُهَداءَ أُمَّتي إذاً لَقليلٌ، » قالُوا: فَمنْ يا رسُول اللَّه ؟ قال: « منْ قُتِل في سبيلِ اللَّه فهُو شَهيدٌ، ومنْ ماتَ في سبيل اللَّه فهُو شهيدٌ، ومنْ ماتَ في الطَّاعُون فَهُو شَهيدٌ، ومنْ ماتَ في البطنِ فَهُو شَهيدٌ، والغَريقُ شَهيدٌ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین کێ ژ خۆ شەهید حسێب دکەن؟ گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، یێ د رێکا خودێدا دئێتە کوشتن ئەو شەهیدە، گۆت: هۆسا شەهیدێت ئوممەتا من یێت کێمن، گۆتن: پا کییە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: یێ د رێکا خودێدا دئێتە کوشتن ئەو شەهیدە، یێ د رێکا خودێدا دمریت ئەو شەهیدە و یێ ب تاعوونێ مری ئەو شەهیدە، و یێ ب ئێشێت هناڤان مری ئەو شەهیدە، و یێ خەندقی شەهیدە.

1355- وعن عبدِ اللَّهِ بن عمْرو بن العاص، رضي اللَّه عنْهُمَا، قال: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ قُتِل دُونَ مالِه، فَهُو شهيدٌ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سەرا مالێ خۆ بێتە کوشتن ئەو شەهیدە.

1356- وعنْ أبي الأعور سعيدِ بنِ زَيْدِ بنِ عمرو بنِ نُفَيْلٍ، أَحدِ العشَرةِ المشْهُودِ لَهُمْ بالجنَّةِ، رضي اللَّه عنْهُمْ، قال: سمِعت رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « منْ قُتِل دُونَ مالِهِ فهُو شَهيدٌ، ومنْ قُتلَ دُونَ دمِهِ فهُو شهيدٌ، ومن قُتِل دُونَ دِينِهِ فَهو شهيدٌ، ومنْ قُتِل دُونَ أهْلِهِ فهُو شهيدٌ ». رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سەرا مالێ خۆ بێتە کوشتن ئەو شەهیدە و هەرکەسێ سەرا بەرەڤانیێ ژ خۆ بێتە کوشتن ئەو شەهیدە و هەرکەسێ سەرا دینێ خۆ بێتە کوشتن ئەو شەهیدە و هەرکەسێ سەرا نامویسا خۆ بێتە کوشتن ئەو شەهیدە.

1357- وعنْ أبي هُريرة، رضي اللَّه عنْهُ، قالَ: جاء رجُلٌ إلى رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَال: يا رسول اللَّه أَرأَيت إنْ جاءَ رَجُلٌ يُرِيدُ أَخْذَ مالي ؟ قال: « فَلا تُعْطِهِ مالكَ » قال: أَرأَيْتَ إنْ قَاتلني ؟ قال: « قَاتِلْهُ » قال: أَرأَيت إن قَتلَني ؟ قال: « فَأنْت شَهيدٌ » قال: أَرأَيْتَ إنْ قَتَلْتُهُ ؟ قال: « هُوَ في النَّارِ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ بێژە من هەکە زەلامەك هات ڤیا مالێ من ژ من وەرگریت چ بکەم؟ گۆت: مالێ خۆ نەدەڤێ، گۆت: بێژە من هەکە شەڕێ من کر؟ گۆت: شەڕێ وی بکە، گۆت: بێژە من هەکە ئەز کوشتم؟ گۆت: تو شەهیدی، گۆت: بێژە من هەکە من ئەو کوشت؟ گۆت: ئەو یێ د ئاگریدا.

236- باب فضل العتق

بابەتێ خێرا ئازاکرنێ

قال الله تعالى: * (فَلا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ، وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ، فَكُّ رَقَبَةٍ) (البلد: 11_13) * الآية .
بلا ژ ئاستەنگێ ببۆریت [و گەلەك مرۆڤ ژ ئاستەنگان نەبۆرین ـ ئەو ئاستەنگێت رێکا وان ژ سەرفەرازییێ ددا پاش ـ و رێکا سەرفەرازییێ نەگرتن]. و ما تو چ دزانی کا ئەو ئاستەنگ چییە؟ گەردەن ئازاکرنە.

1358- وعنْ أبي هُريرةَ، رضي اللَّه عنهُ، قال: قال لي رَسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ أَعْتَقَ رقَبةً مُسْلِمةً أَعْتَقَ اللَّه بِكُلِّ عُضْوٍ مِنْهُ عُضْواً مِنْهُ مِنَ النَّارِ حتى فَرْجَهُ بِفرجهِ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: هەرکەسێ کۆلەیەکێ ئازاکەت خودێ دێ ب هەر ئەندامەکێ وی، ئەندامەکێ ژ وی ئازاکەت، هەتا شەرمینگەها وی ب شەرمینگەها وی.

1359- وعَنْ أبي ذَرٍّ، رضي اللَّه عنهُ، قالَ: قُلْتُ يا رسُولَ اللَّه، أيُّ الأعْمالِ أفضَل ؟ قَال: « الإيمانُ باللَّه، والجهاد في سبيلِ اللَّه » قَالَ: قُلْتُ: أيُّ الرِّقَابِ أفْضَلُ ؟ قالَ: « أنْفَسُهَا عِنْد أَهْلِهَا، وَأَكثَرُهَا ثَمَناً » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی زەرێ ﵁ گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ کیژ کار و کریار ب قەدرتر و چێترن؟ گۆت: باوەرییا ب خودێ، و جیهادا د رێکا خودێدا، گۆت: من گۆت: کیژ کۆلە (عەبد) بۆ ئازاکرنێ چێترە؟ گۆت: یێ ب قدرتر دەف خودانێ خۆ و بها گرانتر.

237- باب فضل الإِحْسَان إلى المملوك

بابەتێ باشیکرنێ دگەل کۆلەیان

قال الله تعالى: * (وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) (النساء: من الآية36) * . **و هوین خودێ بپەرێسن و چو هۆگر و هەڤبەران بۆ چێ نەکەن، و دگەل دەیبابان د چاك بن [دیسا] دگەل کەس و کار و سێوی و بەلنگاز و جیرانێت دبنە مرۆڤێت هەوە، و جیرانێت چو مرۆڤانی دگەل هەوە نەیی و رێڤینگ و بەندەیێت هەوە.**

1360- وعن المعْرُور بن سُويْدٍ قالَ: رأَيْتُ أبا ذَرٍّ، رضِيَ اللَّه عَنْهُ، وعليهِ حُلَّةٌ، وعَلى غُلامِهِ مِثْلُهَا، فَسَأَلْتُهُ عَنْ ذلك، فَذكر أنَّه سَابَّ رَجُلاً على عهْدِ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَعَيَّرَهُ بأُمِّهِ، فَقَال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّك امْرُؤٌ فِيك جاهِلِيَّةٌ »: هُمْ إخْوانُكُمْ، وخَولُكُمْ، جعَلَهُمُ اللَّه تَحت أيدِيكُمْ، فَمَنْ كَانَ أَخُوهُ تَحت يَدهِ فليُطعِمهُ مِمَّا يَأْكلُ، وَلْيُلْبِسْهُ مِمَّا يلبَسُ، ولا تُكَلِّفُوهُم مَا يَغْلبُهُمْ، فإن كَلَّفْتُمُوهُم فَأَعِينُوهُم »،متفقٌ عليه.

و ژ مەغرورێ کورێ سووەیدی، گۆت: من ئەبی زەرٍ دیت ﵁ جلکەکێ بەر و بەتن ژ ئێک ل بەر وی و خزمەتکارێ وی بوو وەکی ئێک، من پسیارا هندێ ژێ کر، گۆت: وی ل سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خەبەر گۆتبوونە زەلامەکێ، و ب دایکا وی کیماسی کربوو، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی تو مرۆڤەکێ رەوشتەکی نەزانینێ یێ ل دەف تە هەی، ئەو برایێت هەوەنە، و خزمەتکارێت هەوەنە، خودێ یێت ئێخستینە بن دەستێت هەوەڤە، ڤێجا هەر

ئێکێ برایێ وی بن دەستێ ویڤە بیت بلا ژ وێ خوارنا دخۆت بدەتێ و ژ وی جلکێ دکەتە بەر خۆ بکەتە بەر وی. و شۆلێ نەشێن پێ نەکەن، و هەکە هەوە پێ کر هاریکاریا وان بکەن.

1361- وَعَنْ أبي هُريرَةَ، رضي الله عَنْهُ، عَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: قالَ: إذا أَتى أحدَكم خَادِمُهُ بِطَعَامِهِ، فَإنْ لم يُجْلِسْهُ معهُ، فَليُناولْهُ لُقمةً أوْ لُقمَتَيْنِ أوْ أُكلَةً أوْ أُكلَتَيْنِ، فَإنَّهُ وِلِيَ عِلاجهُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خزمەتکارێ ئێک ژ هەوە خوارنا وی بۆ وی ئینا، هەکە دگەل خۆ نەدانیت، بلا پاریەکێ یان دوو پاریان بدەتێ، چونکی وی یێ چێکری و ئینای.

« الأُكلَةُ » بضم الهمزة: هِيَ اللُّقمَةُ.

238- باب فضل المملوك الذي يؤدي حقَّ اللهِ وحقَّ مواليهِ

بابەتێ خێرا کۆلەیێ مافێ خودێ و یێ سەرکارێ خۆ ددەتێ

1362- عَن ابن عُمَرَ، رضي الله عَنْهُما، أَنَّ رَسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: إنَّ العَبْد إذا نَصحَ لِسيِّدِهِ، وَأَحْسَنَ عِبادةَ اللهِ، فَلَهُ أَجْرُهُ مرَّتَيْنِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە بەندەی بۆ سەرکارێ خۆ دلسۆزی کر و پەرستنا خودێ باش کر، بۆ وی دوو خێر ییێت هەین.

1363- وعَنْ أبي هُريرَةَ، رضي الله عنهُ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « للعبدِ المَمْلُوكِ المِصْلحِ أَجْرَانِ »، والَّذِي نَفسُ أبي هُرَيرَة بيَدِهِ لَوْلا الجهاد في سَبِيلِ اللهِ، والحَجُّ، وبِرُّ أُمِّي، لأحْببتُ أنْ أمُوتَ وأنَا مَمْلوكٌ. متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بۆ بەندەیێ کۆلە یێ کار راست دوو خێرێت هەین. ئەز ب وی کەمە یێ جانێ ئەبو هورەیرە د دەستیدا هەکە ژ بەر جیهادا د رێکا خودێدا و حەجێ و باشیکرنا دگەل دایکا خۆ نەبا دا حەزکەم ئەز مربام و ئەز کۆلە.

1364- وعَنْ أبي مُوسَى الأَشْعَرِيِّ، رضي الله عنْهُ، قال: قالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «المَمْلُوكُ الذي يُحْسِنُ عِبَادَةَ رَبِّهِ، وَيُؤدِّي إلى سَيِّدِهِ الذي عليهِ مِنَ الحقِّ، والنَّصِيحَةِ، والطَّاعَةِ، لهُ أجْرَانِ » رواهُ البخاريُّ.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەندەیێ باش پەرستنا خودایێ خۆ دکەت، و مافێ سەرکارێ خۆ ددەتێ ژ دلسۆزی و گوهداریێ دوو خێرێت هەین.

1365- وعَنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ثلاثةٌ لهُمْ أَجْرانِ: رَجُلٌ مِنْ أَهْلِ الكتاب آمن بنبيِّه وآمنَ بمُحَمدٍ، والعبْدُ المِمْلُوكُ إذا أدَّى حقَّ اللهِ، وَحقَّ مَوَالِيهِ، وَرَجُل كانَتْ لَهُ أَمةٌ فَأَدَّبَها فَأَحْسَنَ تَأْدِيبَها، وَعلَّمها فَأَحْسَنَ تَعْلِيمَها، ثُمَّ أَعْتقَهَا فَتَزَوَّجَهَا، فَلَهُ أَجْرَان » متفقٌ عَليهِ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان دوو خێر بۆ وانن: زەلامەك ژ خودان کتێبان باوەری ب پێغەمبەرێ خۆ ئینابیت و باوەری ب موحەممەدی ئینابیت، و بەندەیێ

کۆلـه هەکه مافێ خودێ دا، و مافێ سەرکارێ خۆ دا، و زەلامەکێ جاریەك هەبیت تـۆرە بـدەت و باش تۆرە بدەت و نیشا بدەت و باش نیشا بدەت پاشی ئازا بکەت و مارە بکەت دوو خێر بۆ وینە.

239- باب فضل العبادةِ في الهرج وهو الاختلاط والفتن ونحوها

بابەتێ خێرا پەرستنێ د گێلەشۆکاندا دەمێ فیتنە و تێکەلۆکا

1366- عنْ مَعقِلِ بن يسارٍ، رضي الله عنْهُ، قَالَ: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « العِبَادَةُ فِي الهَرْجِ كهِجْرةٍ إلَيَّ » رواهُ مُسْلمٌ.

و ژ مەعقەلێ کورێ یەساری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: پەرسـتنا د گێلەشۆکێدا وەکی مشەختبوونێیە بۆ دەف من.

240- باب فضل السَّماحةِ في البيع والشراء والأخذ والعطاء، وحسن القضاء والتقاضي، وإرجاح المكيال والميزان

والنَّهي عن التطفيف، وفضل إنظار الموسِر والمُعْسِر والوضع عنه

بابەتێ خێرا نەرماتیێ د کڕین و فرۆتنێدا و د دان و ستاندنێدا و بابەتێ خێرا باش دەین دانێ و دەین خواستنێ

و بابەتێ زڤڕاندنا پیڤیای و کێشای و نەهیکرن ژ ترازی و پیڤان دۆزیێ و خێرا خۆلـێگرتن و پێ هێلانا دەست فرەهی ل دەست کورتی

قال الله تعالى: * (وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ) (البقرة: من الآية215)) * . و هەر خێرەکا هوین بکەن ب راستی خـودێ پـێ ئاگەهـە. وقال تعالى: * (وَيَا قَوْمِ أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ وَلا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ) (هود: من الآية85) * . و هـەی ملـەتێ مـن هـوین ب دورسـتی پیڤـان و کێشانێ [د کڕین و فرۆتنێت خۆدا] بکەن، و دادیـیێ تێـدا بکـەن، و تشتێـت خـەلکی [ب چـو رێکان] ژێ کێم نەکەن، و د ئەردیدا نەگەڕن خـرابییێ تێـدا بکـەن. وقال تعالى: * (وَيْلٌ لِلْمُطَفِّفِينَ، الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ، وَإِذَا كَالُوهُمْ أَوْ وَزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ، أَلا يَظُنُّ أُولَئِكَ أَنَّهُمْ مَبْعُوثُونَ، لِيَوْمٍ عَظِيمٍ، يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ) (المطففين:1_6) * . وەی ئیزا و نەخۆشی، بۆ تەرازی دز و پیڤان دزان. ئەوێت دەمێ ب پیڤان و کێشان ژ خـەلکی دکـرن، ب دورسـتی هـەقێ خـۆ دخـوازن. بـەلێ ئەگەر ب کێشان و پیڤان فرۆتن، تەرازییێ ددزن. ما ئەڤێت هەنێ هزرا رابوونا پشتی مرنێ ناکەن؟ بۆ رۆژەکا ب ترس و سەهم [کـو رۆژا دویماهییێـیە]. رۆژا هـەمی مـرۆڤ ل بـەر خـودێ و ل بـەر فەرمانا وی رادوەستن.

1367- وعَنْ أبي هُريرة، رضِيَ الله عنْهُ، أَنَّ رجُلاً أتى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يتَقاضَاهُ فَأَغْلَظَ لَهُ، فَهَمَّ بِهِ أَصْحابُهُ، فَقَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « دعُوهُ فَإِنَّ لِصَاحِبِ الحَقِّ مقَالاً » ثُمَّ قَالَ: « أَعْطُوه سِنًّا مِثْلَ سِنِّهِ » قالوا: يا رسولَ اللَّهِ لا نَجِدُ إلاَّ أَمْثَل مِنْ سِنِّهِ، قال: « أَعْطُوهُ فَإِنَّ خَيْرَكُم أَحْسنُكُمْ قَضَاءً » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ دەینێ خۆ خواست و زڤر دگەل ئاخفت، نێزیک بوو هەڤالێت وی، رابینێ، بەلێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بهێلن خودانێ دەینی حەقێ دەینخواستنێ یێ هەی، پاشی گۆت: حێشترەکا هندی حێشترا وی بدەنێ، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەم نابینین ژ یا وی چێتر نەبیت، گۆت: بدەنێ، ب راستی باشترینێ هەوە ئەوە یێ باشتر دەینی ددەت.

1368- وعَنْ جابرٍ، رضي الله عنْهُ، أن رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « رَحِم الله رجُلا سَمْحاً إذا بَاع، وَإذا اشْتَرَى، وَإذا اقْتَضىَ ». رواه البخاريُّ.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ دلۆڤانیێ ب زەلامەکێ ساناهی ببەت: دەمێ دکڕیت و دەمێ دفرۆشیت و دەمێ دەینی دخوازیت.

1369- وعَنْ أبي قَتَادَةَ، رضي الله عَنْهُ، قَالَ: سمِعْتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُنَجِّيَهُ الله مِنْ كُرَبِ يَوْمِ القِيَامَةِ، فَلْيُنَفِّسْ عَنْ مُعْسِرٍ أوْ يَضَعْ عَنْهُ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی قەتادەتە ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ پێخۆش بیت خودێ وی ژ تەنگاڤییێت قیامەتێ رزگارکەت بلا ل سەر دەستکورتەکێ ساناهیکەت یان پێ بهێلیت.

1370- وعنْ أبي هُريرةَ، رضي الله عَنْهُ، أنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « كَانَ رجلٌ يُداينُ النَّاسَ، وَكَان يَقُولُ لِفَتَاهُ: إذا أَتَيْتَ مُعْسِراً فَتَجاوزْ عَنْهُ، لَعلَّ الله أنْ يَتجاوزَ عنَّا فَلقِي الله فَتَجاوَزَ عنْهُ » متفقٌ عَليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلامەکی دەین دگەل خەلکی دکرن، و دگۆتە خزمەتکارێ خۆ: هەکە تو هاتیە دەف دەستکورتەکێ لێ ببۆرە، بەلکی خودێ ژی ل مە ببۆریت، گەهشتە خودێ و خودێ لێ بۆری.

1371- وعَنْ أبي مسْعُودٍ البدْرِيِّ، رضي الله عنْهُ، قَال: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «حُوسب رَجُلٌ مِمَّنْ كَانَ قبلكم فَلَمْ يُوجدْ لَهُ مِنَ الخَيْرِ شَيْءٌ، إلاَّ أَنَّهُ كَان يَخَالِطُ النَّاس، وَكَانَ مُوسِراً، وَكَانَ يأْمُرُ غِلْمَانَه أن يَتَجَاوَزُوا عن المعْسِر. قال الله، عزَّ وجَلَّ: « نَحْنُ أحقُّ بِذَلكَ مِنْهُ، تَجاوَزُوا عَنْهُ » رواه مسلمٌ.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حسێبا زەلامەکێ ژ ییێت بەری هەوە هاتەکرن تشتەك ژ خێران بۆ نەدیت، ئەو نەبیت وی تێکەلیا خەلکی دکر و یێ بەرفرەه بوو، و ئەمرێ خزمەتکارێت خۆ دکر ل دەست کورتان ببۆرن، خودایێ هەر ب هێز و مەزن گۆت: ئەم ژ وی ب ڤێ هەژیترن، لێ ببۆرن.

1372- وعنْ حُذَيْفَةَ، رضي الله عنْهُ، قَالَ: أُتِي الله تَعالى بِعَبْد من عِبَادِهِ آتاهُ الله مَالاً، فَقَالَ لَهُ: ماذَا عمِلْتَ فِي الدُّنْيَا ؟ قَالَ: وَلا يَكْتُمُونَ الله حديثاً قَال: يَاربِّ آتَيْتَنِي مالَكَ فَكُنْتُ أُبايِعُ النَّاسَ، وَكانَ مِنْ خُلُقي الجوازُ، فكُنْتُ أَتَيَسرُ عَلى الموسِرِ، وأُنْظِرُ المعْسِر. فَقَالَ الله تَعَالى: « أَنَا أَحقُّ بذا مِنْكَ، تجاوزُوا عَنْ

عبْدِي » فقال عُقْبَةُ بنُ عامرٍ، وأَبو مَسْعُودٍ الأنصاريُّ، رَضِيَ اللَّه عنْهُما: هكذا سَمِعْنَاهُ مِنْ في رَسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواهُ مسلمٌ.

و ژ حوزەیفەی ﷺ گۆت: بەندەیەکێ خودێ مال دایێ ئینا دەف خودێ، گۆتێ تە چ کار د دنیاییێدا کریە؟ گۆت: و چو ئاخفتنان ل خودێ ناڤەشێرن، گۆت: یا خودێ تە مالێ خۆ دابوو من، و ژ سنج و ئەخلاقێ من ئەو بوو، من ل سەر دەست فرەهی ساناهی دکر و خۆ ل دەست کورتی دگرت، ئینا خودایێ مەزن گۆت: ئەز ب ڤێ ژ تە هەژیترم. عوقبێ کورێ عامری و ئەبو مەسعودێ ئەنساری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆتن: هۆسا مە یێ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بووی.

1373- وعنْ أبي هُريرَةَ، رضي اللَّه عنْه، قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « من أَنْظَر مُعْسِراً أَوْ وَضَعَ لَهُ، أظلَّهُ اللَّه يَوْمَ القِيامَةِ تَحْتَ ظِلِّ عَرْشِهِ يَوْمَ لا ظِلَّ إلاَّ ظِلُّهُ ». رواهُ الترمذيُّ وقَال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خۆ ل دەست کورتەکێ بگریت یان پێ بهێلیت خودێ رۆژا قیامەتێ دێ ئێخیتە بن سیبەرا خۆڤە رۆژا چو سیبەر نەبن سیبەرا وی نەبیت.

1374- وعَنْ جابرٍ، رضي اللَّه عَنْهُ، أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، اشْتَرى مِنْهُ بَعِيراً، فَوَزَنَ لَهُ، فَأَرْجَحَ متفقٌ عليه.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ حێشترەك ژ وی کری بهایێ وێ بۆ هەژمارت زێدەتر ژ بهایێ وێ دایێ.

1375- وعنْ أبي صَفْوَان سُوْيدِ بنِ قَيْس، رضي اللَّه عنهُ، قَالَ: جَلبْتُ أَنَا ومَخْرَمَةُ الْعبدِيُّ بَزًّا مِنْ هَجَر، فَجاءَنَا النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَسَاومنَا بسراويلَ، وَعِنْدِي وَزَّانٌ يزنُ بالأَجْرِ، فَقَالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِلْوَزَّانِ: « زِنْ وَأَرْجِحْ » رواهُ أبو داودَ، والترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی سەفوانی سووەیدێ کورێ قەیسی ﷺ گۆت: من و مەحرەمێ عەبدی جلک ژ هەجەرێ ئینان، پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف مە و پسیارا بهایێ شەلوالان ژ مە کر، و ترازیکێشەك من هەبوو ب کرێ کێشان دکر، پێغەمبەری ﷺ گۆتە ترازیکێشی: حسێبکە و بۆ زێدەکە.

کتابُ العِلم

13 - کتێبا زانینێ

241- بابُ فضل العلم

بابەتێ قەدرێ زانینێ

قال الله تعالى: * (وَقُلْ رَبِّ زِدْنِي عِلْماً) (طه: من الآية114) * . **بێژە: خودێ وێ زانینا من زێدە بکە.** وقال تعالى : * (قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لا يَعْلَمُونَ) (الزمر: من الآية9) * . **بێژە: ئەرێ ما ئەوێت [ئەرکێت خۆ] دزانن [و کار پێ دکەن] و ئەوێت نەزانن وەکی ئێکن؟ ب**

راستی بەس خودان ئەقل بۆ خۆ شیرەتان وەردگرن. وقال تعالى: * (يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ) (المجادلة: من الآية11) *. خودێ، ئەوێت ژ هەوە باوەری ئینایین، و زانین ب رزقێ وان کری، دێ وان پایە بلند کەت. وقال تعالى: * (إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ)(فاطر: من الآية28) *. ب راستی ژ بەندەییێت وی بەس زانا ب دورستی ژ خودێ دترسن، ب راستی.

1376- وعَنْ مُعاوِيةَ، رضي اللَّه عنْهُ، قال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ يُرِد اللَّه بِهِ خيْراً يُفَقِّهْهُ في الدِّينِ » متفقٌ عليه.

و ژ موعاوییەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خودێ خێر و باشی بۆ بڤێت دێ تێگەهشتنێ د دینیدا دەتێ.

1377- وعنْ ابنِ مسْعُودٍ، رضي اللَّه عنْه، قَال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا حَسَد إلاَّ في اثْنَتَيْنِ: رَجُلٌ آتَاهُ اللَّه مَالاً فَسلَّطهُ عَلى هلَكَتِهِ في الحَقِّ، ورَجُلٌ آتاهُ اللَّه الحِكْمَةَ فهُوَ يَقْضِي بِهَا، وَيُعَلِّمُهَا » مُتَّفَقٌ عَليهِ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەسویدی نە یا دورستە د دوو خاسلەتاندا نەبیت، (زانا دبێژن دوو رەنگێت حەسویدیێ ییێت هەین یا راست، ئەو ژی ئەڤەیە: تو حەز کەی خۆشیا غەیری تە نەمینیت، ئەڤە یا حەرامە ل سەر بۆچۆنا هەمی زانایان، و یادی یا مەجازییە، تو حەز کەی ئەو خۆشی بگەهیتە تە ژی و خۆشیا وی هەر بمینیت و نەچیت، و مەخسەدا حەدیسێ ئەڤ رەنگەیە) مرۆڤەکێ خودێ مال دابیتێ، خودێ وی ب سەر مەزاختنا وی مالی د جهێ ویدا و د حەقییێدا ب شیان و دل بێخیت، و مرۆڤەکێ خودێ تێگەهشتن و شارەزایی دابیتێ ئەو کار پێ بکەت و نیشا غەیری خۆ بدەت. والمرادُ بالحسدِ الْغِبْطَةُ، وَهُوَ أنْ يتَمنَّى مثْلَهُ.

1378- وعَنْ أبي، رضي اللَّه عنْهُ، قال: قَالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَثَلُ مَا بعثَنِي اللَّه بِهِ مِنَ الهُدى والْعِلْمِ كَمَثَل غَيْثٍ أصاب أرْضاً، فَكَانَتْ مِنْهَا طَائفَةٌ طَيِّبَةٌ قَبِلَتِ الماءَ فَأَنْبَتَتِ الْكَلأَ، وَالْعُشْب الْكَثِيرَ، وَكَانَ مِنْهَا أجَادِبُ أمسَكَتِ الماءَ، فَنَفَعَ اللَّه بِهَا النَّاسَ، فَشَرِبُوا مِنْهَا وَسَقَوْا وزَرَعُوا، وأَصَاب طَائفَةً مِنْهَا أُخْرى إنَّما هِي قِيعانٌ، لا تمْسِكُ مَاءً، وتُنْبِتُ كَلأً، فَذلكَ مثَلُ منْ فَقُهَ في دِينِ اللَّهِ، وَنَفَعَهُ ما بَعَثَنِي اللَّه بِهِ فَعلِمَ وَعلَّمَ، وَمَثَلُ منْ لَمْ يَرْفَعْ بِذلكَ رأساً، وَلَمْ يَقْبَلْ هُدَى اللَّهِ الَّذي أُرْسِلْتُ بِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئوبەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەتەل و نموونەیا هنارتنا من ژ راستەرێیێ و زانینێ وەکی بارانەکێیە ئەردەکی بگریت، هندەك ژێ خۆش ئەرد بیت ئاڤێ ڤەخۆت، و گیا و چەرەکێ زێدە شین کەت، و هندەك ژێ هشکە ئەرد بیت ئاڤێ ڤەگریت، خودێ پێ مفای بگەهینیتە خەلکی، ژێ ڤەخۆن و پێ ئاڤدەن و پێ بچینن، و هندە ئەردێ دی ژی بگریت، حلیسە و دەشتە ئەرد بیت، نە ئاڤێ ڤەگریت و نە چەرەی شین کەت، ئەڤە مەتەلا وییە یێ د دینێ خودێدا شارەزا بووی و ئەوا خودێ ئەز پێ هنارتیم مفا گەهاندبیتێ، ڤێجا فێر ببیت و فێر بکەت، و مەتەلا وی یێ بەرێ خۆ ژێ وەرگێریت و راستەرێییا خودێ ئەوا ئەز پێ هنارتیمە هنارتن نەوەرگریت.

1379- وعَنْ سَهْلِ بن سعدٍ، رضي الله عنْهُ، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ لِعَليٍّ، رضي الله عنْهُ: « فو اللَّهِ لأنْ يهْدِيَ اللَّه بِكَ رجُلاً واحِداً خَيْرٌ لكَ من حُمْرِ النَّعم » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە عەلی ﷺ: ئەز ب خودێ کەمە هەکە خودێ ئێکی ل سەر دەستێ تە راستەرێ کەت بۆ تە ژ حێشترێت سۆر چێترە.

1380- وعن عبدِ الله بن عمرو بن العاص، رضي الله عنْهُما، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «بلِّغُوا عَنِّي ولَوْ آيَةً، وحَدِّثُوا عنْ بني إسْرَائيل وَلا حَرجَ، ومنْ كَذَب علَيَّ مُتَعمِّداً فَلْيتبَوَّأْ مَقْعَدهُ من النَّار » رواه البخاري.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ژ من بگەهینن خۆ هەکە ئایەتەك بیت، و ژ ئیسرائیلیان ڤەگوهێزن و چو بەرتەنگی ل سەر هەوە نینە و هەرکەسێ درەوەکێ ژ قەستا ل سەر من بکەت بلا جهێ خۆ ژ جهنەمێ بگریت.

1381- وعنْ أبي هُريرةَ، رضي الله عَنْهُ، أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: «.... ومَنْ سلَك طرِيقاً يَلْتَمِسُ فِيهِ عِلْماً، سهَّلَ الله لَهُ بِهِ طَرِيقاً إلى الجَنَّةِ » رواهُ مسلمٌ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: .... و هەرکەسێ رێکەکێ بگریت، داخوازا زانینەکێ تێدا بکەت، خودێ دێ بۆ رێکەکێ پێ ساناهی کەت بۆ بەحەشتێ.

1382- وَعَنهُ، أيضاً، رضي الله عنْه أنَّ رَسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ دعا إلى هُدىً كانَ لهُ مِنَ الأجْر مِثلُ أُجورِ منْ تَبِعهُ لا ينْقُصُ ذلكَ من أُجُورِهِم شَيْئاً » رواهُ مسلمٌ.

و دیسا ژ وی، ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ داخوازییا راستەرێکرنەکێ بکەت، ژ خێرێ هند بۆ وییە وەکی یا وان یێت دویف وی هاتین و گوهێ خۆ داینێ، و ئەڤ چەندە تشتەکێ ژ خێرێت وان کێم ناکەت ژی.

1383- وعنْهُ قال: قَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا ماتَ ابْنُ آدَم انْقَطَع عَملُهُ إلاَّ مِنْ ثَلاثٍ: صَدقَةٍ جارية، أوْ عِلمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ، أوْ وَلدٍ صالحٍ يدْعُو لَهُ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ تشت دویف مریرا دچن، مرۆڤێت وی و مالێ وی و کار و کریارێت وی، دوو دزڤرن و ئێک دمینیت، مرۆڤێت وی و مالێ وی دزڤرن و کار و کریارێت وی دێ مینن.

1384- وَعنْهُ قَالَ : سمِعْتُ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « الدُّنْيَا ملْعُونَةٌ، ملْعُونٌ ما فِيهَا، إلاَّ ذِكرَ الله تَعَالى، وما والاَهُ، وعَالماً، أوْ مُتَعلِّماً » رواهُ الترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ. قولهُ « وَمَا وَالاهُ » أي: طاعةُ اللهِ.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی دنیا یا خرابە (چونکی ژیانا دنیایێ ژ مژویلی و ترانەیان پێڤەتر نینە و ئەگەرێ سەرداچۆنا گەلەکایە و گەلەکان ژ دلۆڤانییا خودێ دویر دئێخیت ژبەر هندێ گۆتێ یا مەلعوونە) و تشتێ تێدا یێ خرابە زکرێ

خودێ نەبیت یان یێ نێزیکی زکری نەبیت (ئانکو یێ خودێ حەژێ بکەت) یان زانایەك یان زانین خوازەك نەبیت. (ل ڤێرێ دیار دبیت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ناهاڤێژتە دنیایێ هەمیێ، ژ دنیایێ ئەو یێ خرابە یێ د خێرا مرۆڤیدا نەبیت، بەلێ زکر و زانین و ئەڤە نموونەنە بۆ تشتێ باش و نەیێ خراب ژ دنیایێ و هەژیبە مرۆڤ ل سەر یێ رژد بیت).

1385- وَعَنْ أنسٍ، رضي الله عنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ، صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَن خرَج في طَلَبِ العِلمِ، فهو في سَبيلِ اللَّهِ حتى يرجِعَ » رواهُ الترْمِذيُّ وقال: حديثٌ حَسنٌ .

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بۆ خواستنا زانینێ دەرکەڤیت، ئەو یێ د گوهداریا خودێدا هەتا دزڤرێتەڤە.

1386- وعَنْ أبي سَعيدٍ الخدْرِيِّ، رضي الله عَنْهُ، عَنْ رسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لَنْ يَشبَع مُؤمِنٌ مِنْ خَيْرٍ حتى يكون مُنْتَهَاهُ الجَنَّةَ » رواهُ الترمذيُّ، وقَالَ: حديثٌ حسنٌ .

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودان باوەر ژ خێرێ تێر نابیت هەتا دویماهیکا وی نەبیتە بەحەشت.

1387- وعَنْ أبي أُمَامة، رضي الله عنْهُ، أنَّ رَسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « فضْلُ الْعالِمِ على الْعابِدِ كَفَضْلي على أَدْنَاكُمْ » ثُمَّ قال: رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ الله وملائِكَتَهُ وأَهْلَ السَّمواتِ والأرضِ حتَّى النَّمْلَةَ في جُحْرِهَا وحتى الحُوتَ لَيُصَلُّونَ عَلى مُعلِّمِي النَّاسِ الخَيْرْ» رواهُ الترمذي وقالَ: حَديثٌ حَسنٌ.

و ژ ئەبی ئومامەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: قەدرێ زانای ل سەر عیبادەتکەری، وەکی قەدرێ منە ل سەر یێ ژ هەوە هەمیان کێمتر، پاشی گۆت: ب راستی خودێ و ملیاکەت و خەلکێ ئەرد و ئەسمانان هەتا مێری د کونا خۆڤە و هەتا ماسی سەلەواتان ددەنە سەر مامۆستایێت خێرێ نیشا خەلکی ددەن. (سەلات ژ خودێ: دلۆڤانییە و ژ ملیاکەتان داخوازا گونەهە ژێبرنێیە و ژ جانەوەر و تشتێت دی دوعایە).

1388- وَعَنْ أبي الدَّرْداءِ، رضي الله عَنْهُ، قَال: سمِعْتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يقولُ: « منْ سلك طَرِيقاً يَبْتَغِي فِيهِ علْماً سهَّل الله لَه طَرِيقاً إلى الجنةِ، وَإنَّ الملائِكَةَ لَتَضَعُ أجْنِحَتَهَا لِطالب الْعِلْمِ رِضاً بِما يَصْنَعُ، وَإنَّ الْعالِمَ لَيَسْتَغْفِرُ لَهُ منْ في السَّمَواتِ ومنْ في الأرْضِ حتَّى الحِيتانُ في الماءِ، وفَضْلُ الْعَالِمِ على الْعابِدِ كَفَضْلِ الْقَمر عَلى سائر الْكَوَاكِبِ، وإنَّ الْعُلَماءَ وَرَثَةُ الأنْبِياءِ وإنَّ الأنْبِياءَ لَمْ يُورِّثُوا دِينَاراً وَلا دِرْهَماً وإنَّما ورَّثُوا الْعِلْمَ، فَمنْ أَخَذَهُ أَخَذَ بِحظٍّ وَافِرٍ ». رواهُ أبو داود والترمذيُّ.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: و هەرکەسێ رێکەکێ بگریت، داخوازا زانینەکێ تێدا بکەت، خودێ دێ بۆ رێکەکێ پێ ساناهی کەت بۆ بەحەشتێ. و ب راستی ملیاکەت پەرێت خۆ ژ فرینێ دراوەستینن بۆ زانین خوازی (ژ فرینێ دراوەستن و دهێنە خوارێ دا گوهێ خۆ بدەنە زانینێ) ژبەر د رازینە ژ کارێ ئەو دکەت، و ب راستی هەر تشتەکێ د ئەرد و ئەسمانانداە هەی هەتا ماسی د ئاڤێدا داخوازا گونەهە ژێبرنێ بۆ زانای دکەن، و قەدرێ زانای ل سەر عیبادەتکەری وەکی قەدرێ هەیڤێیە ل سەر ستێرێت دی، و ب

راستی زانا میراتگرێت پێغەمبەرانە، و ب راستی پێغەمبەران دینار و دەرهەم بۆ میراتگران پاش خۆ نەهێلاینە، بەلێ زانین بۆ میراتگران ییێت هێلاین، ڤێجا یێ وەرگرت، پشک و بارەکا گەلەك گەهشتێ.

1389- وعنِ ابن مسْعُودٍ، رضي الله عنْهُ، قال: سمِعْتُ رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: «نَضَّرَ الله امْرءاً سمِع مِنا شَيْئاً، فبَلَّغَهُ كما سَمَعَهُ فَرُبَّ مُبَلَّغٍ أوْعى مِنْ سَامِع ». رواهُ الترمذيُّ وقال: حديثٌ حَسنٌ صَحيحٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ مرۆڤەکێ حال خۆش کەت تشتەك ژ مە گولێ بیت بگەهینیت، دبیت یێ دگەهیتێ ژ یێ گولێ بووی تێگەهشتیتر بیت.

1390- وعن أبي هُريرةَ، رضي الله عنْهُ، قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ سُئِل عنْ عِلمٍ فَكَتَمَهُ، أُلجِم يَومَ القِيامةِ بِلِجامٍ مِنْ نَارٍ ». رواهُ أبو داود والترمذي، وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ پسیارا زانینەکێ ژێ بێتەکرن و ئەو ڤەشێریت روژا قیامەتێ دێ ب هەڤسارەکێ ژ ئاگری هێتە سەرهەفسارکرن.

1391- وعنه قال: قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ تَعلَّمَ عِلماً مِما يُبتَغَى بِهِ وَجْهُ اللهِ عز وَجَلَّ لا يَتَعلَّمُهُ إلا ليصِيبَ بِهِ عرضاً مِنَ الدُّنْيا لَمْ يجِدْ عَرْفَ الجنَّةِ يوْم القِيامةِ » يعني: ريحها، رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ زانینەکێ ژ وان ییێت رازیبوونا خودێ هەر ب هێز و مەزن پێ تێتە خواستن فێر ببیت، و فێر نابیت بۆ هندێ نەبیت دا متا و پەرتالەك ژ دنیایێ بگەهیتێ، وی روژا قیامەتێ بێهنا بەحەشتێ نەدیت.

1392- وعنْ عبدِ الله بن عمرو بن العاص رضي الله عَنهُما قال: سمِعتُ رسولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقول: « إنَّ الله لا يقْبِض العِلْم انْتِزَاعاً ينْتزِعُهُ مِنَ النَّاسِ، ولكِنْ يقْبِضُ العِلْمَ بِقَبْضِ العُلَماءِ حتَّى إذا لَمْ يُبْقِ عالماً، اتَّخَذَ النَّاسُ رُؤوساً جُهَّالاً فَسئِلُوا، فأفْتَوْا بغَيْرِ علمٍ، فَضَلُّوا وأَضَلُّوا » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی خودێ ب ژێبرنێ زانینێ د ناڤ خەلکیدا راناکەت، کو ژ خەلکی بکێشیت، بەلێ دێ زانینێ ب مرنا زانایان راکەت هەتا چو زانا نەمینن، خەلک دێ سەرۆکێت نەزان گرن و دێ پسیار لێ ئێنە کرن، و بێی کو بزانن دێ بەرسڤێ و فەتوا دەن، ژبەر هندێ دێ سەردا چن و خەلکی ژی سەردا بەن.

کتابُ حمد الله تعالى وشكره

14 - کتێبا حەمدا خودێ و شوکرا وی

242- بابُ فضل الحمد والشكر

بابەتێ خێرا حەمد و شوکرێ

قال الله تعالى: * (فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلا تَكْفُرُونِ) (البقرة:152) * . **ڤێجا [ب گوهداری و پەرستنێ] من بیننە بیرا خۆ، ئەز ژی [ب خەلاتکرن و گونەهێ ژێبرنێ] دێ هەوە ئینمە بیرا خۆ. و هوین شوکرا من بکەن و کەرەمێت من ژ بیرا خۆ نەبەن [ژ بەر چاڤێت خۆ نەبەن]**. وقال تعالى: * (لَئِنْ شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ) (ابراهيم: من الآية7) * . **ئەگەر هوین شوکر و سوپاسییا خودێ بکەن، ئەز دێ نیعمەتێت خۆ ل هەوە زێدەکەم,** وقال تعالى: * (وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ)(الاسراء: من الآية111) * . **و بێژە: پەسن و سوپاسی هەمی بۆ خودای بن.** وقال تعالى: * (وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) (يونس: من الآية10) * **و دویماهیک دوعایا وان ئەڤەیە: هەمی پەسن و شوکور بۆ خودایی، خودانێ هەمی جیهانان.**

1393- وعن أبي هُرَيْرة، رضي الله عنْهُ، أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُتِي لَيْلةَ أُسْرِيَ بِهِ بِقَدَحَيْن مِن خَمْر ولَبن، فنظَرَ إِلَيْهِما فأَخذَ اللَّبنَ، فَقَالَ جبريلُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الحمْدُ للهِ الَّذي هَداكَ للفِطْرةِ لوْ أَخَذْتَ الخَمْرَ غَوتْ أُمَّتُكَ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: شەڤا پێغەمبەر ﷺ بۆ ئەسمانان هاتیە برن، دوو پەرداغ بۆ ئینان: مەی و شیر، بەرێ خۆ دا هەردووکان و شیر هەلگرت، جبریلی ﷺ گۆت: پەسن و شوکور بۆ خودایێ بەرێ تە دایە ئیسلامێ، و هەکە تە مەی هەلگرتبا دا ئومەمەتا تە سەردا چیت.

1394- وعنْهُ عنْ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كُلُّ أمْرٍ ذِي بال لا يُبْدأُ فيه بـ: الحمد للَّه فَهُوَ أقْطُع » حديثٌ حسَنٌ، رواهُ أبو داود وغيرُهُ .

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر کارەکێ ب بەر بکەڤیت ب پەسن و شوکورا خودێ دەست پێ نەهێتە کرن ئەو یێ بێ بەرەکەتە.

1395- وعَن أبي مُوسى الأشعريَّ رضي اللَّه عنْهُ، أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا ماتَ ولَدُ العبْدِ قال اللَّه تعالى لملائِكَتِهِ: قَبضْتُمْ ولَدَ عبْدِي ؟ فيقولُون: نَعمْ، فَيقولُ: قبضتُم ثَمرةَ فُؤادِهِ ؟ فيقولون: نَعَمْ، فيقولُ: فَمَاذَا قال عَبْدي ؟ فيقولون: حمِدكَ واسْتَرْجَع، فَيقُولُ اللَّه تَعالى: ابْنُوا لِعَبْدِي بيْتاً في الجنَّةِ، وسَمُّوهُ بَيْتَ الحمْدِ » رواهُ الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زارۆکێ بەندەیی مر، خودێ دێ بێژتە ملیاکەتێت خۆ: هەوە روحا زارۆکێ بەندەیێ من کێشا؟ دێ بێژن: بەلێ، دێ بێژیت: هەوە جەگەرا دلێ وی کێشا، دێ بێژن: بەلێ، دێ بێژیت: بەندەیێ من چ گۆت؟ دێ بێژن: حەمدا تە کر و گۆت: ب راستی ئەم هەر یێت خودێینە، و هەر دێ ب بال ویڤە زڤرین، خودایێ مەزن دێ بێژیت: مالەکێ د بەحەشتێدا بۆ بەندەیێ من ئاڤاکەن، و بێژنێ مالا حەمدێ و شوکرێ.

1396- وعنْ أنَسَ رضي اللَّه عنهُ قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ اللَّه لَيرضي عنِ العبْدِ يَأْكُلُ الأَكْلَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا، وَيَشْرب الشَّرْبَةَ فَيَحْمَدُهُ عَلَيْهَا » رواهُ مسلم.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ ژ بەندەیی رازی دبیت ل سەر خوارنەکێ بخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت، یان ڤەخوارنەکێ ڤەخۆت، و شوکرا وی ل سەر بکەت.

كتابُ الصلاة على رسول الله ﷺ

15 - کتێبا سەلەواتان ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ

243- باب فضل الصلاة على رسول الله ﷺ.

بابەتێ خێرا سەلەواتدانێ ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ

قال الله تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ وَمَلائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيماً) (الأحزاب:56) * . ب راستی خودێ و ملیاکەتێت خۆ سەلەواتان ددەنە سەر پێغەمبەری [و سەلەوات ژ خودێ، دلۆڤانییە؛ و ژ ملیاکەتان، دوعانە]. گەلی خودان باوەران هوین ژی سەلەوات و سلاڤان بدەنە سەر [و بێژن: (السلام عليك ايها النبي)] یان ژی ب دورستی ل بەر ئەمرێ وی (یێ پێغەمبەری) راوەستن.

1397- وعنْ عبد الله بن عمرو بن العاص، رضي الله عنْهُمَا أَنَّهُ سمِع رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « من صلَّى عليَّ صلاَةً، صلَّى الله عليْهِ بِهَا عشْراً » رواهُ مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ سەلەواتەکێ بدەتە سەر من خودێ دەهان ل شوینێ دێ دەتە سەر (ئانکو دەھ دلۆڤانیان دێ پێ بەت).

1398- وعن ابن مسْعُودٍ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَوْلى النَّاسِ بِي يوْمَ الْقِيامةِ أَكْثَرُهُم عَليَّ صلاةً » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مرۆڤێ پتر ژ هەمیان رۆژا قیامەتێ نێزیکی من یان پتر ژ هەمیان هەژی شەفاعەتا من یێ پتر سەلەوات داینە سەر من.

1399- وعن أوس بن أوس، رضي الله عنْهُ قال: قالَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ مِن أَفْضلِ أيَّامِكُمْ يَوْمَ الجُمُعةِ، فَأَكْثِرُوا عليَّ مِنَ الصلاةِ فيه، فإنَّ صَلاتَكُمْ معْرُوضَةٌ علَيَّ » فقالوا: يا رسول الله، وكَيْفَ تُعرضُ صلاتُنَا عليْكَ وقدْ أرَمْتَ ؟، يقولُ: بَليتَ، قالَ: « إنَّ الله حَرم على الأرْضِ أجْساد الأنْبِياءِ ». رواهُ أبو داود بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ ئەوسێ کورێ ئەوسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رۆژا هەوە یا ژ هەمیان قەدرتر رۆژا ئەینییە، گەلەك سەلەواتان تێدا بدەنە سەر من، ب راستی سەلەواتێت هەوە بۆ من دئێنە ڤەگوهاستن، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ چاوا بۆ تە دئێنە ڤەگوهاستن و تو یێ بوویە ئاخ (ئانکو یێ مری)؟ دبێژیت: تو یێ بوویە ئاخ، گۆت: ب راستی خودێ لەشێ پێغەمبەران ل سەر ئەردی یێ حەرامکری.

1400- وعنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهُ قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « رَغِم أَنْفُ رجُلٍ ذُكِرْتُ عِنْدَهُ فَلَمْ يُصَلِّ علَيَّ » رواهُ الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﵁ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: دفنـا وی ب ئـاخێ بکەڤیت (بشکێت و رەزیل ببیت) یێ ناڤێ من ل دەڤ بێتە ئینان سەلـەواتان نەدەتە سەر من.

1401- وعنهُ رضي الله عنْهُ قال: قالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَجْعلُوا قَبْرِي عِيداً، وَصلُّوا عَلَيَّ، فَإنَّ صَلاتَكُمْ تَبْلُغُني حيْثُ كُنْتُمْ » رواهُ أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ وی، ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گۆڕێ من نەکەنە جهێ لێـزڤڕینێ (هەرجار بێن و بێنەڤە دەف گۆڕێ من، هزرا هندێ سەلـەوات و سلاڤێت هەوە ناگەهنە مـن هەکـە هوین یێت نێزیکی من نەبن) و سەلـەواتان بدەنە سەر من، ب راستی سەلـەواتێت هەوە دگەهنە من هەر جهێ هوین لـێ بن.

1402- وعنهُ أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ما مِنْ أحد يُسلِّمُ علَيَّ إلاَّ ردَّ الله علَيَّ رُوحي حَتَّى أرُدَّ عَليهِ السَّلامَ ». رواهُ أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینـە ئێـک ژ هـەوە سـلاڤکەتە مـن هەکـە خودێ جانێ من بۆ من نەزڤڕینیت هەتا ئەز سلاڤا وی ڤگێرم.

1403- وعن عليٍّ رضي الله عنْهُ قال: قال رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الْبخِيلُ من ذُكِرْتُ عِنْدَهُ، فَلَم يُصَلِّ علَيَّ ». رواهُ الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عەلی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ چوریک ئەوە یێ ناڤێ من ل دەف بێتە گۆتن و سەلـەواتان نەدەتە سەر من.

1404- وعنْ فَضَالَةَ بنِ عُبَيْدٍ، رضي الله عَنْهُ، قال: سمِع رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلاً يدْعُو في صلاتِهِ لَمْ يُمَجِّدِ الله تَعالى، وَلَمْ يُصلِّ عَلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَجِلَ هذا »، ثمَّ دعَاهُ فقال لهُ أوْ لِغَيْرِهِ : إذا صلَّى أحَدُكُمْ فليبْدأْ بِتَحْمِيدِ رَبِّهِ سُبْحانَهُ والثَّنَاءِ عليهِ، ثُمَّ يُصلي عَلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ثُمَّ يدْعُو بَعدُ بِما شاءَ ». رواهُ أبو داود والترمذي وقالا: حديثٌ حسن صحيحٌ.

و ژ ئەبی فوزالـەیێ کورێ عوبەیدی ﵁ گۆت: پێغەمبەری ﷺ گـۆل زەلامـەکێ بـوو دوعا د نڤێژا خۆدا دکـرن، خـودێ مـەزن نـەکر و سـەلـەوات نەدانـە سـەر پێـغەمبەری ﷺ ئینـا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤی لـەز کر، پاشی گازی وی کر و گۆتە وی یان ئێکێ دی: هەکە ئێک ژ هەوە نڤێژ کر، بلا دەست ب حەمدا خودایێ خۆ یێ پاك و پاقژ ژ کێماسیان بکەت و پەسن و مەدحێت وی بکەت پاشی سەلـەواتان بدەتە سەر پێغەمبەری ﷺ پاشی ب تشێ ڤیـا بـلا دوعـا بکەت.

1405- وعن أبي مُحَمَّد كَعب بن عُجرَةَ، رضي الله عنْهُ، قال: خَرج علَيْنَا النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقُلْنا: يا رسول الله، قَدْ علِمْنَا كَيْف نُسلِّمُ عليْكَ فَكَيْفَ نُصَلِّي علَيْكَ ؟ قال: «قُولُوا: اللَّهمَّ صَلِّ على مُحَمَّدٍ،

وَعَلى آلِ مُحَمَّد، كَمَا صَلَّيْتَ عَلى آلِ إبْرَاهِيمَ، إنَّكَ حَمِيدٌ مجيدٌ. اللهُمَّ بارِكْ عَلى مُحَمَّد، وَعَلى آلِ مُحَمَّد، كَما بَارَكْتَ على آلِ إبْراهِيم، إنَّكَ حميدٌ مجيدٌ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی موحەممەد، کەعبێ کورێ عوجرەی ﷺ گۆت: پێغەمبەر ﷺ هاتە دەف مە، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ مە زانی چاوا دێ سلاڤکینە سەر تە، بەلێ چاوا دێ سەلەواتان دەینە سەر تە؟ گۆت: بێژن: یا خودێ سەلەواتان بدە سەر موحەممەدی و سەر مالا موحەممەدی هەروەکی تە سەلەوات داینە سەر مالا ئیبراهیمی، ب راستی تو هێژای شوکرێی و یێ پایەبلندی، و موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە و مالا موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە هەروەکی تە مالا ئیبراهیمی پیرۆز و پاك کری، ب راستی تو هێژای شوکرێی و یێ پایەبلندی.

1406- وعنْ أبي مسْعُود الْبدْريّ، رضي الله عنْهُ، قالَ: أَتانا رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَنَحْنُ في مَجْلِس سعد بنِ عُبَادَةَ رضي الله عنهُ، فقالَ لهُ بَشِيرُ بْنُ سعدٍ: أمرَنَا الله أنْ نُصلّي علَيْكَ يا رسولَ اللهِ، فَكَيْفَ نُصَّلي علَيْكَ ؟ فَسكَتَ رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حتى تَمَنَّيْنَا أنَّه لمْ يَسْأَلْهُ، ثمَّ قال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قولُوا: اللَّهمَّ صلِّ عَلى مُحَمَّدٍ، وَعَلى آلِ مُحَمَّدٍ، كما صليْتَ على آل إبْراهِيم، وَبارِكْ عَلى مُحَمَّد، وعَلى آلِ مُحَمَّد، كما بَارَكْتَ عَلى آل إبْراهِيم، إنكَ حَمِيدٌ مجِيدٌ، والسلام كما قد عَلِمتم » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە دەف مە و ئەم ل دیوانخانا سەعدێ کورێ عوبادەی بووین ﷺ، بەشیرێ کورێ سەعدی گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ، ئەمرێ مە یێ هاتیەکرن ئەم سەلەواتان بدەینە سەر تە، ئەم چاوا دێ سەلەواتان دەینە سەر تە؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێدەنگ بوو هەتا مە گۆت: خۆزی پسیار ژێ نەکربا، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بێژن: یا خودێ سەلەواتان بدە سەر موحەممەدی و سەر مالا موحەممەدی هەروەکی تە سەلەوات داینە سەر مالا ئیبراهیمی، و موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە و مالا موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە هەروەکی تە مالا ئیبراهیمی پیرۆز و پاك کری، ب راستی تو هێژای شوکرێی و یێ پایەبلندی.

1407- وعَنْ أبي حُمَيْدٍ السَّاعِديّ، رضي الله عنهُ، قالَ: قَالُوا يا رسول الله كَيْفَ نُصَلّي عَلَيْكَ ؟ قالَ: « قولُوا: اللَّهُمَّ صلِّ على مُحمّدٍ، وعَلى أزْواجِهِ وَذُرِّيَّتِهِ، كما صَلَّيْتَ على إبْراهِيمَ، وبارِكْ عَلى مُحَمَّدٍ، وعَلى أَزْوَاجِهِ وذُرِّيَّتِهِ، كما بارَكتَ على إبْراهِيم، إنَّكَ حَمِيدٌ مجِيدٌ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی حومەیدێ ساعدی ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەم چاوا سەلەواتان بدەینە سەر تە؟ گۆت: بێژن: یا خودێ سەلەواتان بدە سەر موحەممەدی و سەر ژنێت وی و دویندەها وی هەروەکی تە سەلەوات داینە سەر ئیبراهیمی، و موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە و ژنێت وی و دویندەها وی پیرۆز و پاك بکە هەروەکی تە ئیبراهیم پیرۆز و پاك کری، ب راستی تو هێژای شوکرێی و یێ پایەبلندی.

كتاب الأذكار

16 - کتێبا زکران

244- باب فضل الذكر والحثِّ عليه

قال الله تعالى: * (وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ) (العنكبوت: من الآية45) * . وقال تعالى: * (فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ) (البقرة: من الآية152) * . **ڤێجا [ب گوهداری و پەرستنێ] من بیننە بیرا خۆ، ئەز ژی [ب خەلاتکرن و گونەهە ژێبرنێ] دێ هەوە ئینمە بیرا خۆ.** وقال تعالى: * (وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالأَصَالِ وَلا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ) (لأعراف:205) * . و **خودایێ خۆ ب ترس و ئاشکەراییڤە و ب نهێنی و ناڤنجیڤە (ناڤبەرا دەنگێ نزم و یێ بلند) سپێدە و ئێڤاران بینە بیرا خۆ، و ژ بێ ئاگەهان نەبە.** وقال تعالى: * (وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيراً لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (الأنفال: من الآية45) * . **و خودێ گەلەك بیننە بیرا خۆ، دا هوین سەرفەراز ببن.** وقال تعالى: * (إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ) (الأحزاب: من الآية35) * إلى قوله تعالى : * (وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيراً وَالذَّاكِرَاتِ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْراً عَظِيماً) (الأحزاب: من الآية35) * . **زەلامێت موسلمان و ژنێت موسلمان، و زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر، و زەلامێت بەر ئەمری خودێ و ژنێت بەر ئەمری خودێ، و زەلامێت راستگۆ و ژنێت راستگۆ، و زەلامێت سەبرکێش و ژنێت سەبرکێش، و زەلامێت ژ خودێ ترس و ژنێت ژ خودێ ترس، و زەلامێت خێرکەر و ژنێت خێرکەر، و زلامێت رۆژیگر و ژنێت رۆژیگر، و زەلامێت نامویسا خۆ دپارێزن و ژنێت نامویسا خۆ دپارێزن، و زەلامێت گەلەك خودێ ل بیرا وان و گەلەك زکری دکەن و ژنێت خودێ گەلەك ل بیرا وان و گەلەك زکری دکەن، ب راستی خودێ بۆ ڤان [هەمییان] گونەهە ژێبرن و خەلاتەکێ مەزن یێ بەرهەڤکری.**

وقال تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْراً كَثِيراً، وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلاً) (الأحزاب:41_42) * . **گەلی خودان باوەران، خودێ گەلەك بیننە بیرا خۆ و گەلەك زکرێ وی بکەن. و سپێدە و ئێڤاران خودێ ژ کێماسییان پاڤژ بکەن.**

والآيات في الباب كثيرة معلومة . **و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە.**

1408- وعَنْ أبي هُريرةَ، رضي الله عنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كَلِمتَانِ خَفِيفَتَانِ عَلى اللِّسانِ، ثَقِيلَتانِ في الميزَانِ، حَبِيبَتَانِ إلى الرَّحْمنِ: سُبْحان اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ، سُبحانَ اللَّه العظيمِ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: **دوو پەیڤ ل سەر ئەزمانی سڤکن و د ترازییێدا گرانن و بۆ خودایێ دلۆڤان خۆشتڤینە: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاڤژ دکەم و ب هاریکارییا وی، ئەز خودێ مەزن ژ هەمی کێماسییان پاك و پاڤژ دکەم.** (یان: **پاك و پاڤژی و حەمد و پەسن بۆ خودێ بن، پاك و پاڤژی بۆ خودایێ مەزن بن).**

1409- وعَنْهُ رضي الله عنْهُ قال: قالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لأن أَقُولَ سبْحانَ اللَّهِ، وَالحَمْدُ للَّهِ، ولا إلَه إلاَّ اللَّه، وَاللَّه أَكْبرُ، أَحبُّ إليَّ مِمَّا طَلَعَت عليهِ الشَّمْسُ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: **هەکە ئەز بێژم :سبْحانَ اللَّهِ، پاك و پاڤژی بۆ خودێ بیت، وَالحَمْدُ للَّهِ، و هەمی سوپاسی بۆ خودێ، ولا إلَه إلاَّ اللَّه، و چو خودێ و پەرستی**

ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت، وَاللَّه أكْبرُ، و خودێ یێ مەزنـە، خۆشـتڤیترە بـۆ من ژ هەر تشتێ رۆژ لێ بدەت.

1410- وعنهُ أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « منْ قال لا إله إلاَّ اللَّه وَحْدَهُ لا شرِيكَ لَهُ، لهُ الملكُ، وَلهُ الحَمْدُ، وَهُوَ عَلى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، في يوْمٍ مِائةَ مَرَّةٍ كانَتْ لَهُ عَدْل عَشر رقَابٍ وكُتِبَتْ لَهُ مِائَةُ حَسَنةٍ، وَمُحِيت عنهُ مِائة سيِّئَةٍ، وكانت له حِرزاً مِنَ الشَّيطَانِ يومَهُ ذلكَ حتى يُمسِي، ولم يأْتِ أَحدٌ بِأَفضَل مِمَّا جاءَ بِهِ إلاَّ رجُلٌ عَمِلَ أَكثَر مِنه »، وقالَ: «من قالَ سُبْحَانَ اللَّهِ وَبحمْدِهِ، في يوْم مِائَةَ مَرَّةٍ، حُطَّتْ خَطَايَاهُ، وإنْ كَانَتْ مِثْلَ زَبَدِ البَحْر » متفقٌ عليهِ.

و ژوی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ د رۆژەکێدا سەد جاران بێژیت: چو خودێ و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت چـو هـەڤال و هـۆگر بـۆ نیـنن، هەمی مولـک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خـودان شـیانە، دێ بۆ بیتە بەرامبەر ئازاکرنا دەھ بەندەیان و سەد خێر دێ بۆ هێنە نڤیسین، و سەد گونەھ دێ بۆ ئێنە ژێبرن، و دێ بۆ بیتە پاراستن ژ شەیتانی وێ رۆژا وی هەتا لێ دبیتە ئێڤار، و کەس ب یا ژ وی ئینای باشتر نائێت زەلامەك نەبیت پتر وی گۆتبیت. و گـۆت: و هەرکەسـێ د رۆژەکێـدا سـەد جاران بێژیت: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم و ب هاریکارییا وی، (یان: پاك و پاقژی و حەمد و پەسن بۆ خودێ بن)، گونەهێت وی هاتنە ژێبرن خۆ هەکە وەکـی کـەڤزا دەریـایێ بیت.

1411- وعَنْ أبي أيوبَ الأنصَاريِّ رضي اللَّه عَنْهُ عَن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ قالَ لا إله إلاَّ اللَّه وحْدهُ لا شَرِيكَ لهُ، لَهُ المُلْكُ، ولَهُ الحمْدُ، وَهُو على كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، عشْر مرَّاتٍ: كان كَمَنْ أَعْتَقَ أرْبعةَ أَنفُسٍ مِن وَلِد إسْماعِيلَ » متفق عليهِ..

و ژ ئەبی ئەیوبێ ئەنساری رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گـۆت: هەرکەسـێ دەھ جاران بێژیت: چو خودێ و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت چـو هـەڤال و هۆگر بۆ نینن هەمی مولـک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشـتان یـێ خودان شیانە، ئەو وەکی وییە یێ چار ژ زارۆکێت ئیسماعیلی ئازاکرین.

1412- وعـنْ أبي ذَرٍّ رضـي اللَّه عَنْـهُ قـالَ: قـالَ لي رسـولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: « ألا أُخْـبِرُكَ بِأَحبِّ الكَلامِ إلى اللَّهِ ؟ إنَّ أحبَّ الكَلامِ إلى اللَّه: سُبْحانَ اللَّه وبحَمْدِهِ » رواه مسلم.

و ژ ئـەبی زەڕی رضي الله عنه گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆتـە مـن: ئـەز خۆشـتڤیترین ئاخفتن دەف خودێ بۆ تە نەبێژم؟ ب راستی خۆشتڤیترین ئاخفتن دەف خودێ ئەڤەیە: ئەز خـودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم و ب هاریکارییا وی، (یان: پاك و پاقژی و حەمـد و پەسـن بۆ خودێ بن).

1413- وعَـنْ أبي مالـكٍ الأشْـعَرِيِّ رضـي اللَّه عنْـهُ قـال: قـال رسُـولُ اللَّه صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: «الطُّهُورُ شَطْرُ الإيمان، والحمدُ للَّهِ تَمْلأُ المِيْزانَ، وسُبْحَانَ اللَّهِ والحمْدُ للَّه تمْلآنِ أو تَمْلأُ ما بَيْنَ السَّمَواتِ والأَرْضِ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی مالکێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دستنڤێژ نیڤا نڤێژێیە و خێرا (الحمد لله) ترازییێ تژی دکەت، و خێرا (سبحان الله والحمد لله)، مابەینا ئەرد و ئەسمانان تژی دکەت.

1414- وعَنْ سعْدِ بنِ أبي وقَّاصٍ رضي اللَّه عنْهُ قال: جاءَ أَعْرَابي إلى رسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ: علِّمْني كَلاماً أَقُولُهُ. قالَ: « قُل لا إله إلاَّ اللَّه وحدَهُ لا شرِيكَ لهُ، اللَّه أَكْبَرُ كَبِيراً، والحمْدُ للَّهِ كَثيراً، وسُبْحانَ اللَّه ربِّ العالمِينَ، ولا حوْل وَلا قُوَّةَ إلاَّ باللَّهِ العَزيز الحكيمِ »، قال: فَهؤلاء لِرَبِّي، فَما لي ؟ قال: « قُل: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي وارْحمني. واهْدِني، وارْزُقْني » رواه مسلم.

و ژ سەعدێ کوڕێ ئەبی وەققاسی ﷺ، گۆت: کۆچەرە عەرەبەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: ئاخفتەکێ نیشا من بدە ئەز بێژم؟ گۆت: بێژە: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت چو هەڤال و هۆگر بۆ نینن، و من خودێ مەزن، مەزن دانا و هەمی سوپاسی بۆ خودێ سوپاسییەکا گەلەك، و پاك و پاقژی بۆ خودێ بن خودانێ هەمی جیهانان و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودایێ سەردەست و کاربنەجەه و فەرمان رەوا نەبن. گۆت: ئەڤە بۆ خودایێ منن، چ بۆ منە؟ گۆت: بێژە: یا خودێ گونەهێت من ژێببە و دلۆڤانیێ ب من ببە و من راستەرێ بکە و رزقێ من بدە.

1415- وعنْ ثوبانَ رضي اللَّه عنْهُ قال: كان رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا انْصَرَف مِنْ صلاتِهِ اسْتَغفَر ثَلاثاً، وقال: « اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلامُ، ومِنكَ السَّلامُ، تبارَكْتَ يَاذا الجلالِ والإكرام » قِيل للأَوْزاعي وهُوَ أَحَد رُواةِ الحديث: كيفَ الاستِغفَارُ ؟ قال: تقول: أَسْتَغْفرُ اللَّه، أَسْتَغْفِرُ اللَّه. رواهُ مسلم.

و ژ سەوبانی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ دەمێ نڤێژا خۆ خلاس دکر سێ جاران دگۆت: (استغفر الله) ئەز داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ خودێ دکەم، و دگۆت: یا خودێ تو یێ سلامەتی ژ کێماسییان و سلامەتی ژ تەیە، تو مەزن بووی یا خودانێ مەزناتیێ و کەرەمان. ئێکی گۆتە ئەوزاعی و ئەو ئێک ژ ڤەگێرێت حەدیسێیە ئستیغفار چاوایە؟ گۆت: تو ببێژی: استغفر الله، استغفر الله، استغفر الله.

1416- وعَن المغِيرةِ بن شُعْبَةَ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَان إذا فَرغَ مِنَ الصَّلاة وسلَّم قالَ: « لا إلهَ إلاَّ اللَّه وحْدَهُ لا شَرِيكَ لَهُ، لهُ المُلْكُ ولَهُ الحَمْدُ، وهُوَ عَلى كُلِّ شَيءٍ قَديرٌ. اللَّهُمَّ لا مانِعَ لما أعْطَيْتَ، وَلا مُعْطيَ لما مَنَعْتَ، ولا ينْفَعُ ذا الجَدِّ مِنْكَ الجدُّ » متفقٌ عليهِ.

و ژ موغیرێ کوڕێ شوعبەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ نڤێژا خۆ خلاس دکر دگۆت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە یا خودێ کەس نینە یا تە دا نەهێلیت و کەس نینە بدەت یا تە ڤەگرت و نەدا و زەنگینییا زەنگینی دەف تە مفای وی نادەت (ئانکو زەنگینی و دەسهەلاتا وی رزگار ناکەت، کریارێت وی یێت چاك و راست نەبن).

1417- وعَنْ عبد الله بن الزُّبَيْرِ رضي الله تعالى عنْهُما أَنَّهُ كان يقُول دُبُرَ كُلِّ صلاةٍ، حينَ يُسَلِّمُ: لا إلَه إلاَّ الله وَحْدَهُ لا شريكَ لهُ، لهُ الملكُ ولهُ الحَمْدُ، وهُوَ عَلى كُلِّ شيءٍ قَديرٌ. لا حوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاَّ بِالله، لا إله إلاَّ الله، وَلا نَعْبُدُ إلاَّ إيَّاهُ، لهُ النعمةُ، ولَهُ الفضْلُ وَلَهُ الثَّنَاءُ الحَسنُ، لا إله إلاَّ الله مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ولوْ كَرِه الكَافِرُون.قالَ ابْنُ الزُّبَيْر: وكَان رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُهَلِّلُ بِهِنَّ دُبُرَ كُلِّ صَلاةٍ مكتةوبة، رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کورێ زوبەیری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت دویف هەمی نقێژانرا دگۆت: چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت، هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە، و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە، و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن، چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت، ئەم کەسێ ناپەرێسین ئەو ب تنێ نەبیت، نیعمەت و کەرم ژ وینە و پەسن و مەدحێت باش هەژی وینە، چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت، ئەم پەرستنا ژ دل بۆ وی دکەین، بلا گاوران پێ نەخۆش ژی بیت. ئیبن زوبەیری گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دویف هەمی نقێژێت فەرزرا ئەڤە دگۆت.

1418- وعنْ أبي هُريرةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ فُقَرَاءَ المهاجِرِينَ أَتَوْا رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالُوا: ذَهب أهْلُ الدُّثُورِ بالدَّرجَاتِ العُلى، وَالنِّعِيمِ المقيمِ: يُصَلُّونَ كَما نُصلِّي، وَيصُومُونَ كما نَصُومُ، ولهُمْ فَضْلٌ مِنْ أمْوالٍ: يحجُّونَ، ويَعْتَمِرُونَ، وَيُجاهِدُونَ، ويتَصَدَّقُون. فقالَ: « ألا أُعلمُكُمْ شَيْئاً تُدْرِكُونَ بِهِ مَنْ سبَقَكُمْ، وتَسبِقُونَ بِهِ منْ بَعْدكُمْ. ولا يَكُونُ أَحَدٌ أَفْضلَ مِنْكُمْ إلاَّ مَنْ صَنَع مِثلَ ما صَنَعْتُم ؟ » قالُوا: بَلَى يا رسول الله، قال: «تُسبِّحُونَ، وتَحْمدُونَ وتُكَبِّرُونَ، خلْفَ كُلِّ صلاةٍ ثلاثاً وثَلاثينَ » قال أبُو صالحٍ الرَّاوي عنْ أبي هُرَيْرَةَ، لمَّ سئِل عنْ كَيْفِيةِ ذِكْرِهنَّ، قال: يقول: سُبْحان الله، والحمْدُ لله، والله أكْبرُ، حتَّى يكُونَ مِنْهُنَّ كُلِّهنَّ ثلاثاً وثلاثين. متفقٌ عليهِ وزاد مُسْلمٌ في روايتِهِ: فَرجع فُقَراءُ المهَاجِرِينَ إلى رسُولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقالوا: سمِع إخْوانُنا أهلُ الأمْوال بِما فعَلْنَا، ففعَلُوا مِثْلهُ ؟ فقالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ذلكَ فَضْلُ الله يُؤْتِيهِ منْ يشاءُ ».

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەژارێت مشەختیان هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: خودانێت مالی دەرەجێت بلند و خۆشیا بەردەوام وان برن گۆت: ئەو چاوایە؟ گۆتن: نقێژا دکەن وەکی ئەم نقێژا دکەین، و رۆژیان دگرن وەکی ئەم دگرین، و سەدەقان ددەن و ئەم نادەین و کۆلەیان ئازا دکەن و ئەم ناتازاکەین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ ئەز تشتەکێ نیشا هەوە نەدەم هوین پێ بگەهنە یێت بەراهیکا هەوە راکرین، و هوین بەراهیکا یێت پشتی خۆ راکەن، و کەس ژ هەوە چێتر نەبیت ئەو نەبیت یێ وەکی هەوە بکەت؟ گۆتن: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: پشتی هەر نقێژەکێ سیھ و سێ جاران بێژن: (سبحان الله، الحمد لله، الله اکبر): و موسلمی د ریوایەتەکێدا زێدە ئینایە: هەژارێت مشەختیان زڤرینەڤە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتن: براییت مە خودانێت مالی گولێ بوون کا مە چ دکر، وان ژی وەکی مە کرن؟ ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤە کەراما خودێیە ددەتە وی یێ وی بڤێت.

« الدُّثُورُ » جمع دَثْرٍ « بفتحِ الدَّالِ وإسكانِ الثاء المثلَّثَةِ » وهو المالُ الكثيرُ.

1419- وعنْهُ عنْ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « مَنْ سَبَّحَ اللَّه في دُبُرِ كُلِّ صلاةٍ ثَلاثاً وثَلاثينَ، وَحمِدَ اللَّه ثَلاثاً وثَلاثين، وكَبَّرَ اللَّه ثَلاثاً وَثَلاثينَ وقال تَمامَ المِائَةِ: لا إلهَ إلاَّ اللَّه وحْدَه لا شَريك لهُ، لَهُ المُلْكُ وَلَهُ الحمْد، وهُو على كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، غُفِرتْ خطَاياهُ وإن كَانَتْ مِثْلَ زَبدِ الْبَحْرَ » رواهُ مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دویف هەر نڤێژەکێرا سیه و سێ جاران خودێ ژ کێم و کاسییان پاك و پاقژ بکەت (بێژیت: سبحان الله) و سیه و سێ جاران شوکرا خودێ بکەت (بێژیت: الحمد لله) و سیه و سێ جاران خودێ مەزن بدانیت (بێژیت: الله اکبر) و تمامیا سەدێ بێژیت: ب راستی چو پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە، گونەهێت وی هاتنە ژێبرن خۆ هەکە هندی کەڤزا دەریایێ بن.

1420- وعنْ كعْبِ بن عُرْوةَ رضي اللَّه عَنْهُ عَنْ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مُعقِّبَاتٌ لا يَخِيبُ قَائِلُهُنَّ أَو فَاعِلُهُنَّ دُبُرَ كُلِّ صلاةٍ مكتوبة: ثَلاثاً وثَلاثينَ تَسْبِيحَةً، وَثَلاثاً وَثَلاثِينَ تَحْمِيدَةً، وَأَرْبَعاً وثَلاثِينَ تَكبِيرةً » رواه مسلم..

و ژ کەعبێ کورێ عورەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تەسبیحن دویف نڤێژانرا دهێنەکرن، یێ دویف هەر نڤێژەکا فەرزرا بێژیت یان بکەت یێ خوسارەت نینە، سیه و سێ جاران خودێ ژ کێم و کاسییان پاك و پاقژ بکەت (بێژیت: سبحان الله) و سیه و سێ جاران شوکرا خودێ بکەت (بێژیت: الحمد لله) و سیه و چار جاران خودێ مەزن بدانیت (بێژیت: الله اکبر).

1421- وعنْ سعدِ بن أبي وقاص رضي عنْهُ أنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَتَعوَّذُ دُبُر الصَّلَواتِ بِهؤلاءِ الكلِمات: « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الجُبْنِ والْبُخلِ وَأَعوذُ بِكَ مِنْ أنْ أُرَدَّ إلى أرْذَل العُمُرِ وَأعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدُّنْيا، وأَعوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ القَبر » رواه البخاري.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دویف هەمی نڤێژانرا ب ڤان پەیڤان خۆ دپاراست: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ ترسنۆکی و قەلسییێ، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم تو من زێدە پیر و بێچارە کەی، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ ئیمتحان و جەربواندنا دنیایێ، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ ئیزایا گۆرێ.

1422- وعنْ معاذٍ رضي اللَّه عَنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَخَذَ بيَدِهِ وقال: « يَا مُعَاذُ، وَاللَّهِ إِنِّي لأُحِبُّكَ » فقال: « أُوصِيكَ يَا معاذُ لا تَدعَنَّ في دُبُرِ كُلِّ صَلاةٍ تقُولُ: اللَّهُمَّ أعِنِّي على ذِكْرِكَ، وشُكْرِكَ، وَحُسنِ عِبادتِكَ ».رواهُ أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ مەعازی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستێ من گرت و گۆت: یا مەعاز، ب خودێ ئەز حەژ تە دکەم، و گۆت: یا مەعاز ئەز تە شیرت دکەم دویف هەر نڤێژەکێرا نەهێلی بێژی: یا خودێ هاریکاریا من ل سەر زکرێ خۆ و شوکرا خۆ و باش پەرستنا خۆ بکە.

1423- عنْ أبي هُرَيْرة رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إذا تَشَهَّد أَحدُكُمْ فَليسْتَعِذ بِاللَّه مِنْ أرْبَع، يقولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أعُوذُ بِكَ مِنْ عذَابِ جهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ القَبرِ، وَمِنْ فِتْنةِ المحْيَا والمماتِ، وَمِنْ شَرِّ فِتْنَةِ المسِيح الدَّجَّالِ ». رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە تەحیات خواند بلا خۆ ب خودێ ژ چار تشتان بپارێزیت، بێژیت: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ ئیزایا جەهنەمێ و ژ ئیزایا گۆرێ و ژ بەلایا دنیایێ و مرنێ و ژ خرابیا بەلا دەجالی.

1424- وعنْ عَلِيٍّ رضي الله عنْهُ قال: كانَ رَسُولُ اللَّهِ إذا قام إلى الصَّلاةِ يكونُ مِنْ آخِر ما يقولُ بينَ التَّشَهُّدِ والتَّسْلِيم: « اللَّهمَّ اغفِرْ لي ما قَدَّمتُ وما أَخَّرْتُ، وما أَسْرَرْتُ ومَا أَعْلَنْتُ، وما أَسْرفْتُ، وما أَنتَ أَعْلمُ بِهِ مِنِّي، أَنْتَ المقَدِّمُ، وَأَنْتَ المؤَخِّرُ، لا إله إلاَّ أَنْتَ » رواه مسلم.

و ژ عەلی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ رادبوو نڤێژێ دویماهیک ئاخفتنا وی د ناڤبەرا تەحیات و سلاڤا ملاندا دگۆت: یا خودێ بۆ من ژێ ببە یا من ل پێشییا خۆ کری، و یا من ب پاش خۆڤە هێلایی، و یا من ب بەرزەبیڤە کری و یا من ب ئاشکەرایی کری، و یا من ژ توخویبان بۆراندی و یا تو پێ ژ من ب ئاگەهتر، تو بەندەی ب گوهدارییێ پێش دئێخی و بەندەی ب گونەهێ پاش دئێخی، ب راستی چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن تو نەبی.

1425- وعنْ عائشةَ رضي الله عنْهَا قَالَتْ: كانَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُكْثِرُ أنْ يقولَ في رُكوعِهِ وَسُجُودِهِ: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَبِحَمْدك، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي » متفقٌ عليهِ.

ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گەلەك د رکوع و سوجدێت خۆدا دگۆت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، یا خودێ گونەهێت من ژێببە.

1426- وَعَنْهَا أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يَقُولُ في رُكوعِهِ وسجودِهِ: « سُبُّوحٌ قدُّوسٌ ربُّ الملائِكةِ وَالرُّوحِ » رواه مسلم.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د رکوع و سوجدێت خۆدا دگۆت: زێدە یێ پاك و پاقژە ژ کێماسییان و ژ هەر تشتێ نە لائیق (نەهەژی)، خودایێ ملیاکەتانە و خودایێ جبریلییە.

1427- وعَنِ ابن عَبَّاسٍ رضي الله عنْهُما أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « فَأَمَّا الرُّكوعُ فَعَظِّموا فيهِ الرَّبَّ، وأمَّا السُّجُودُ فَاجْتَهِدُوا في الدُّعاء فَقَمِنٌ أنْ يُسْتَجَاب لَكُمْ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د رکوعێدا خودێ تێدا مەزن بدانن، و د سوجدێدا خەمێ ژ دوعاکرنێ بخۆن ب راستی هەژییە ژ هەوە بێتە قەبویلکرن.

1428- وعن أبي هريرةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أقربُ ما يَكونُ العبْدُ مِن ربِّهِ وَهَو ساجدٌ، فَأَكثِرُوا الدُّعاءَ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جهێ پتر هەمییان بەندە تێدا نێزیکی خودێ وەختێ ئەو د سوجدەیێدا، ڤێجا گەلەك دوعایان تێدا بکەن.

1429- وعنهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يقُولُ في سُجُودِهِ اللَّهُمَّ اغفِرْ لي ذَنبي كُلَّهُ: دِقَّه وجِلَّهُ، وأَوَّله وَآخِرَهُ، وعلانيته وَسِرَّه » رواهُ مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د سوجدێت خۆدا دگۆت: یا خودێ گونەهێت مـن هەمیان ژێ ببە: ییێت بچویک و مەزن و ییێت ئێکێ و دویماهیکێ و ییێت ئاشکرا و بەرزە.

1430- وعـنْ عائشـةَ رضـي اللَّه عنْهـا قالَـتْ: افتَقـدْتُ النـبي صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم ذَاتَ لَيْلَـةٍ، فَتَحَسَّسْتُ، فَإذَا هُو راكعٌ أوْ سَاجدٌ يقولُ: « سُبْحَانكَ وبحمدِكَ، لا إلهَ إلاَّ أنْتَ » وفي روايةٍ: فَوقَعَت يَدِي على بَطْنِ قَدميهِ، وهُوَ في المِسْجِدِ، وهما منْصُوبتانِ، وَهُوَ يَقُولُ: « اللَّهُمَّ إنِّي أَعُوذُ بِرضَاكَ مِنْ سَخَطِكَ، وبمُعافاتِكَ مِنْ عُقوبتِكَ، وَأَعُوذُ بِك مِنْكَ، لا أُحْصِي ثَنَاءً عليكَ أَنْتَ كما أثنيتَ على نَفْسِكَ » رواهُ مسلم0

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: شەڤەکێ من پێغەمبەر ﷺ نەدیت ئەز لێ گەڕیام مـن د رکوعێدا یان د سوجدێدا دیت دگۆت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم یا خودێ و ب هاریکارییا تە، چو خودا و پەرستییێت راست و دورست نین تو نەبی، و د ریوایەتەکێدا: دەستێ من کەفتە سەر پانیا پێت وی و ئەو د سوجدێدا بوو و ییێت درێژکری بوون و وی دگۆت: یا خـودێ ئـەز خۆ ب رازیبوونا تە ژ کەربا تە دپارێزم و ب لێبۆرینا تە ژ ئیزایا تە، و ب تە ژ ئیزایاتە ئەز نەشێم وەکی تو هەژی پەسنا تە بکەم ب راستی تو یێ وەسایی وەکی تە خـۆ دایـە نیاسـین و پەسـنا خـۆ کری.

1431- وعـنْ سعدِ بـن أبي وقـاصٍ رضـي اللَّه عنْهُ قـال: كُنَّـا عِنْـد رسُـولِ اللَّهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم فقال: « أَيعجِزُ أَحدُكم أنْ يكْسِبَ في كلِّ يوْمٍ أَلف حَسنَة، » فَسَأَلَهُ سائِلٌ مِنْ جُلَسائِهِ: كيفَ يكسِبُ أَلفَ حَسنَةٍ ؟ قالَ: « يُسَبِّحُ مِائةَ تَسْبِيحة، فَيُكتَبُ لهُ أَلفُ حسَنَةٍ، أوْ يُحَطُّ عنْهُ ألفُ خَطِيئَةٍ » رواه مسلم0

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ، گۆت: ئەم ل دەف پێـغەمبەرێ خـودێ بـووین ﷺ گۆت: ما ئێک ژ هەوە نەشێت هەرۆژ هـزار خێـران ب دەسـت خۆڤـە بینیـت، پسیارکەرێـکێ روینشتی ل دەف پسیار ژێ کر، چاوا دێ گەهیتە هزار خێران، گۆت: سەد جـارن خـودێ ژ کێـم و کاسیان پاك و پاقژ بکەت (بێژیت: **سبحان الله**)، هزار خێر دێ بۆ هێنە نقیسین یـان هـزار گونـەه دێ بۆ هێنە ژێبرن.

قال الحُميدِيُّ: كذا هو في كتاب مسلم: « أوْ يُحَطُّ » قال: البَرْقَانيُّ: ورواهُ شُعْبَةُ، وأبو عوانَةَ، ويَحيَى القَطَّانُ، عَنْ مُوسى الذي رواه مسلم مِن جِهتِهِ فقالُوا: « وَيُحَطُّ » بِغَيْرِ أَلفٍ0

1432- وعـنْ أبي ذَرٍّ رضـي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُـولَ اللَّهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم قـالَ: « يُصْبِحُ عَلى كُـلِّ سُلامَى مِنْ أَحدِكُمْ صَدَقةٌ: فكُلُّ تَسْبِيحةٍ صدقةٌ، وكُلُّ تَحْمِيدَةٍ صَدَقَةٌ، وَكُلُّ تَهْلِيلَةٍ صَدَقَةٌ، وكُلُّ تَكْبِيرةٍ صدقَةٌ، وَأَمْرٌ بِالمعْرُوفِ صَـدقَةٌ، وَنَهْـيٌ عَـنِ المنكَـرِ صـدقَةٌ0 وَيُجْـزِيءُ مِـنْ ذلـكَ رَكْعتَـانِ يَرْكَعُهُمـا مـنَ الضُّـحَى » رواه مسلم0

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: سپێدە دبیـت و ل سـەر هـەمی گەهێـت ئێک ژ هەوە سەدەقەکا ل سەر، هەر تەسبیحەك (**سبحان الله**) سەدەقەکە، و هەر تەحمیدەك (**الحمد لله**) سەدەقەکە، و هەر تەهلیلەك (**لااله الا الله**) سەدەقەکە، و هەر تەکبیرەك (**الله اکبر**) سەدەقەکە، و فەرمان ب باشییێ سەدەقەیە، و دانەپاش ژ خرابییێ سەدەقەیە، و جهێ ڤێ هەمییێ دگریت، دوو رکعەتان ل تێشتەگەهێ بکەت.

1433- وعَنْ أُمِّ المؤمنينَ جُوَيْرِيَةَ بنتِ الحارِثِ رضي اللَّه عَنْها أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَرجَ مِنْ عِنْدِهَا بُكرَةً حِينَ صَلَّى الصُّبْحَ وهِيَ فِي مسْجِدِهَا، ثُمَّ رَجع بَعْد أَنْ أَضْحى وهَي جَالِسةٌ فقال: « مازلْتِ على الحال التي فارَقْتُكَ عَلَيْهَا ؟ » قالَتْ: نَعمْ: فَقَالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَقَدْ قُلْتُ بَعْدِكِ أَرْبَعَ كَلمَاتٍ ثَلاثَ مرَّاتٍ، لَوْ وُزِنَتْ بمَا قُلْتِ مُنْذُ الْيَومِ لَوَزَنْتهُنَّ: سُبْحَانَ اللَّهِ وبحَمْدِهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، وَرِضَاءَ نَفْسِهِ، وَزِنَةَ عرْشِهِ، ومِداد كَلمَاتِه » رواه مسلم. ».

و ژ دایکا موسلمانان جووەیریا کچا حارسی ﷺ گۆت: پێغەمبەر ﷺ سپێدێ ل دەف وێ دەرکەفت پشتی نڤێژا سپێدێ کری و ئەو د جهێ جهنڤێژا خۆڤە بوو پاشی زڤڕی پشی چۆیە د تێشتەگەهێدا و ئەو یا روینشتی بوو، گۆت: هێژ تو یا وەسایی وەکی من تو هێلای؟ گۆت: بەلێ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی پشتی تە من چار پەیڤ سێ جاران ییێت گۆتین هەکە بێنە بەرامبەرکرن دگەل یا تە ئەڤە ل سپێدێ وەرە گۆتی دێ بەرامبەر هێن: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم و ب هاریکارییا وی، ب هەژمارا چێکرییێت وی و هندی ئەو رازی و هندی عەرشێ وی و هندی پەیڤێت وی.

وفِي روايةٍ لهُ: سُبْحانَ اللَّهِ عددَ خَلْقِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ رِضَاءَ نَفْسِهِ، سُبْحانَ اللَّهِ زِنَةَ عَرْشِهِ، سُبْحَانَ اللَّهِ مِداد كَلماتِهِ ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم ب هەژمارا چێکرییێت وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی ئەو رازی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی عەرشێ وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی پەیڤێت وی.

وفِي روايةِ الترمذي: « ألا أُعلِّمُكِ كَلماتٍ تَقُولِينَها ؟ سُبْحانَ اللَّهِ عَدَدَ خلْقِهِ، سُبْحانَ اللَّهِ عَدَدَ خَلْقِهِ، سُبْحانَ اللَّه عدد خَلْقِهِ، سُبْحانَ اللَّه رضا نَفْسِهِ، سُبْحان اللَّهِ رضا نَفْسِهِ، سُبْحانَ اللَّه رضا نَفْسِهِ، سُبحَانَ اللَّه زِنَةَ عرْشِهِ، سُبحَانَ اللَّه زِنَةَ عرْشِهِ، سُبحَانَ اللَّه زِنَةَ عرْشِهِ، سُبحَانَ اللَّهِ مِدادَ كَلماتِهِ، سُبحَانَ اللَّهِ مِدادَ كَلماتِهِ، سُبحَانَ اللَّهِ مِدادَ كَلماتِه ».

و د ریوایەتا ترمزیدا: گۆت: ئەز هندە پەیڤان نیشا تە نەدەم تو بێژی؟ ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم ب هەژمارا چێکرییێت وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم ب هەژمارا چێکرییێت وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم ب هەژمارا چێکرییێت وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی ئەو رازی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی ئەو رازی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی عەرشێ وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی عەرشێ وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی پەیڤێت وی، ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم هندی پەیڤێت وی.

1434- وعنْ أبي مُوسَى الأشعريِّ، رضي اللَّه عنهُ، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قال: «مَثَلُ الذي يَذكُرُ ربَّهُ وَالذي لا يذكُرُهُ، مَثَل الحيِّ والمَيِّتِ » رواهُ البخاري.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نموونەیا وی یێ خودێ ل بیرا خۆ دئینیت (زکرێ خودێ بکەت) و وی یێ خودێ ل بیرا خۆ نەئینیت (زکرێ خودێ نەکەت) وەکی یێ ساخ و مرییە.

ورواه مسلم فقال: « مَثَلُ البَيْتِ الَّذي يُذْكَرُ اللَّه فِيهِ، وَالبَيتِ الذي لا يُذْكَرُ اللَّه فِيهِ، مَثَلُ الحَيِّ والمَيِّتِ ».

و موسلمی ڤەگێرایە: نموونەیا مالا زکرێ خودێ تێدا تێتە کرن و مالا زکرێ خودێ تێدا نەهێتەکرن وەکی یێ ساخ و مرییە.

1435- وعنْ أبي هُريرةَ، رضي اللَّه عنْهُ، أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « يقُولُ اللَّه تَعالى: أَنَا عِنْدَ ظَنِّ عبدي بِي، وأنا مَعهُ إذا ذَكَرَنِي، فَإن ذَكَرَنِي فِي نَفْسهِ، ذَكَرْتُهُ فِي نَفسي، وإنْ ذَكَرَنِي فِي ملإٍ، ذَكَرتُهُ فِي ملإٍ خَيْرٍ منْهُمْ » متَّفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن دبێژیت: ئەز یێ ل دویف هزرا بەندەیێ من ب من، و ئەز یێ دگەل وی هەکە بیرا من ل خۆ ئینا، ڤێجا هەکە ئەو د دلێ خۆدا بیرا من ل خۆ بینیت، ئەز دێ ژێ قەبویل کەم و هەکە زکرێ من ل دیوانەکێ بکەت ئەز دێ بەحسێ وی ل دیوانەکا باشتر کەم.

1436- وعَنْهُ قال: قالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سبقَ المفَرِّدُونَ » قالوا: ومَا المفَرِّدُونَ يا رسُول اللَّهِ ؟ قال: « الذَّاكِرُونَ اللَّه كَثيراً والذَّاكِراتُ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موفەردە (زکرکەرێت خودێ تنێ) بەریکێ کەفتن، گۆتن: موفەردە کینە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: زەلامێت گەلەك خودێ ل بیرا وان و گەلەك زکری دکەن و ژنێت خودێ گەلەك ل بیرا وان و گەلەك زکری دکەن.

روي: « المفَرِّدُونَ » بتشديد الراء وتخفيفها، والمشْهُورُ الَّذي قَالَهُ الجمهُورُ: التَّشديدُ.

1437- وعن جابر رضي اللَّه عَنْهُ قالَ: سمِعْتُ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « أَفْضَلُ الذِّكرِ: لا إله إلاَّ اللَّه ».

رواهُ الترمِذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ جابری ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: باشترین زکر: چو خودێ و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت.

1438- وعنْ عبد اللَّه بن بُسْرٍ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ رَجُلاً قال: يا رسُولَ اللَّهِ، إنَّ شَرائِع الإسْلامِ قَدْ كَثُرتْ علَيَّ، فَأخبِرْنِي بِشيءٍ أتشَبَّثُ بهِ قال: « لا يَزالُ لِسَانُكَ رَطْباً مِنْ ذِكْرِ اللَّهِ » رواهُ الترمذي وقال: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ بوسری ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، ب راستی فەرمانێت ئیسلامێ بوونە گەلەك، بۆ من تشتەکێ بێژە ئەز خۆ پێڤە بگرم، گۆت: بلا بەردوام ئەزمانێ تە ب زکرێ خودێ یێ تەربیت.

1439- وعنْ جابرٍ رضي الله عنهُ، عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « منْ قال: سُبْحانَ اللهِ وبحَمدِهِ، غُرِستْ لهُ نَخْلَةٌ في الجَنَّةِ ». رواه الترمذي وقال: حديث حسنٌ.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بێژیت: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم و ب هاریکارییا وی، دارقەسپەك بۆ د بەحەشتێدا هاتە چاندن.

1440- وعن ابن مسْعُودٍ رضي الله عَنْهُ قال: قال رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لَقِيتُ إبراهيمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَيْلَةَ أُسْرِيَ بي فقال: يا مُحَمَّدُ أقرِيءْ أُمَّتَكَ مِنِّي السَّلام، وأَخبِرْهُمْ أنَّ الجنَّةَ طَيِّبةُ التُّرْبةِ، عذْبةُ الماءِ، وأنَّها قِيعانٌ وأنَّ غِرَاسَها: سُبْحانَ اللهِ، والحمْدُ للهِ، ولا إله إلاَّ اللهُ واللهُ أكْبَرُ ». رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەڤا ئەز بۆ عەسمانان هاتیمە برن من ئیبراهیم ﷺ دیت، گۆتە من: یا موحەممەد پێش منڤە سلاڤان ل ئوممەتا خۆ بکە و بێژە وان، بەحەشت یا ئاخ خۆشە و ئاڤ شرینە و یا دەشتە و ب راستی چاندنا وێ ب: سبْحانَ اللهِ، پاك و پاقژی بۆ خودێ بیت، وَالحَمْدُ للهِ، و هەمی سوپاسی بۆ خودێ، ولا إلَه إلاَّ اللهُ، و چو خودێ و پەرستی ییێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت، وَاللهُ أكْبرُ، و خودێ یێ مەزنە.

1441- وعنْ أَبي الدّرداءِ، رضيَ الله عَنْهُ قالَ: قالَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلا أُنَبِّئُكُم بِخَيْرِ أَعْمَالِكُم، وأَزْكَاهَا عِند مليكِكم، وأَرْفعِها في دَرجاتِكم، وخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ إِنْفَاق الذَّهَبِ والفضَّةِ، وخَيْرٌ لَكُمْ مِنْ أَنْ تَلْقوْا عدُوَّكم، فَتَضربُوا أَعْنَاقَهُم، ويضربوا أَعْنَاقكُم؟» قالوا: بلَى، قال: « ذِكْر اللهِ تَعالى ». رواهُ الترمذي، قالَ الحاكمُ أَبو عبد اللهِ: إسناده صحيح.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز خێرترین کریارێت هەوە و دەف خودایێ هەوە و دەرەجەییێت هەوە بلندتر لێبکەت، و خێرتر بۆ هەوە ژ مەزخاندنا زێری و زیڤی و بۆ هەوە خێرتر ژ هندێ هوین بگەهنە دژمنێ خۆ ئەو ل ستۆیێ هەوە بدەن و هوین ل ستۆیێ وان بدەن (ئانکو هوین وان بکوژن و ئەو هەوە بکوژن) بۆ هەوە نەبێژم؟ گۆتن: بەلێ، گۆت: زکرێ خودێ مەزنە.

1442- وعن سعْدِ بنِ أَبي وقَّاصٍ رضي الله عَنْهُ أَنَّهُ دَخَل مع رسولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على امْرأَةٍ وبيْنَ يديْهَا نَوىً أَوْ حصىً تُسبِّحُ بِه فقال: « أَلا أُخْبِرُك بما هُو أَيْسرُ عَلَيْكِ مِنْ هذا أَوْ أَفْضَلُ » فقالَ: « سُبْحانَ اللهِ عددَ مَا خَلَقَ في السَّماءِ، وَسُبْحانَ اللهِ عددَ ما خَلَقَ في الأَرْضِ، سُبحانَ اللهِ عددَ ما بيْنَ ذلك، وسبْحانَ اللهِ عدد ما هُوَ خَالِقٌ. واللهُ أَكْبرُ مِثْلَ ذلكَ، والحَمْد للهِ مِثْل ذلك، ولا إله إلا اللهُ مِثْل ذلكَ، ولا حوْل ولا قُوَّةَ إلاَّ باللهِ مِثْلَ ذلك ». رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﵁ گۆت: ئەز دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆمە دەف ژنکەکێ و بەرکێت قەسپان یان حەسو ل بەر سینگێ وێ بوو، زکر پێ دکر، گۆتێ: ئەز بۆ تـە یا ژ ڤێ ساناهیتر یان باشتر نەبێژم گۆت: **سُبْحانَ اللَّهِ**، پاك و پاقژی بۆ خـودێ بیـت ب هـژمارا ل ئەسمانان چێکرین، و **سُبْحانَ اللَّهِ**، پاك و پاقژی بۆ خودێ بیـت ب هـژمارا ل ئـەردی چێـکرین، و **سُبْحانَ اللَّهِ**، پاك و پاقژی بۆ خودێ بیت ب هژمارا د ناڤبەرا هەردوویاندا چێـکرین، **وسُبْحانَ اللَّهِ**، پاك و پاقژی بۆ خودێ بیت ب هژمارا ئەو چێدکەت، **وَالحَمْدُ للَّهِ**، و هەمی سوپاسی بۆ خودێ هند جاران، **ولا إلَه إلاَّ اللَّه**، و چو خودێ و پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت هند جاران، **وَاللَّه أكْبرُ**، و خودێ یێ مەزنە هند جاران، **ولا قُوَّةَ إلاَّ باللَّه**، چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن هند جاران.

1443- وعنْ أَبي مُوسى رضي اللَّه عنْه قال: قالَ لي رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلا أَدُلُّك على كَنْزٍ مِنْ كُنُوزِ الجنَّةِ ؟ » فقلت: بلى يا رسول اللَّه، قال: « لا حول ولا قُوَّةَ إلاَّ بِاللَّهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆتـە مـن: ئـەز خزینەکێ ژ خزینێت بەحەشتێ نیشا تە نەدەم؟ من گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گـۆت: چـو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن.

245- باب ذكر اللَّه تعالى قائماً وقاعداً ومضطجعاً ومحدثاً وجُنباً وحائضاً إلا القرآن فلا يحل لجنب ولا حائض

بابەتێ زکرکرنا خودایێ مەزن راوەستیای و روینشتی و درێژکری و بێ دەستنڤێژ و ب جەنابەت و د عادێدا قورئان نەبیت نەدورستە بۆ بێ نڤێژی و بێ نڤێژێ

قـال الله تعـالى: * (إِنَّ فِي خَلْـقِ السَّـمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْـتِلافِ اللَّيْـلِ وَالنَّهَـارِ لَآياتٍ لِأُولِي الأَلْبَـابِ، الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِهِمْ) (آل عمران: 190_191) * . ب راستی چێـکرنا ئـەرد و ئەسمانان، و هاتن و چۆنا شـەڤ و رۆژان نیشـانن [ل سـەر هـەین و دەسـتهەلاتدارییا خـودێ] بـۆ کەسێت ژیر و ئاقلدار.[کەسێت ژیر و ئاقلدار] ئەوێت راوەستیایی [ل سەر پییان] و روینشتی و ل سەر تەنشتێ (کێلەکێ) درێژکری، خودێ دئیننە بیرا خۆ و زکرێ خودێ دکەن.

1444- وعنْ عائشة رضيَ اللَّه عنْهَا قَالَت: كانَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يذكُرُ اللَّه تَعالى على كُلِّ أَحيانِهِ. رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ هـەمی وەختـێ خـۆ و د هـەمی کراساندا زکرێ خودێ دکر.

1445- وعن ابن عبَّاسٍ رضي اللَّه عنْهما عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لو أَنَّ أَحَدكُمْ إذا أَتَى أَهلَهُ قالَ: بِسْمِ اللَّهِ اللَّهُمَّ جَنِّبْنَا الشَّيطَانَ وَجنِّبِ الشَّيطانَ ما رزَقْتَنَا، فَقُضِي بيْنهُما ولَدٌ، لم يضُرّهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە دەمێ دهێتە دەف ژنا خۆ بێژیت: یا خودێ شەیتانی ژ مە دویر بێخە و شەیتانی ژ یێ تو ب رزقێ مە دکەی دویر بێخە، و خودێ عەیالەکێ بۆ وان بنڤیسیت، شەیتان زیانێ ناگەهینیتێ.

246- باب ما يقوله عند نومه واستيقاظِه

بابەتێ کا دێ چ بێژیت دەمێ نڤستنێ و هشیاربوونێ

1446- عن حُذَيْفَةَ، وأَبِي ذَرٍّ رضيَ الله عَنْهُمَا قالا: كانَ رسولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا أَوَى إلى فِراشِهِ قال: « بِاسمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ » وإذا اسْتيقَظَ قال: « الحمْدُ للهِ الذِي أَحْيَانَا بعد مَا أَماتَنَا وَإِلَيْهِ النُّشورُ » رواه البخاري.

و ژ حوزەیفەی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ دگۆت: یا خودێ ب تە ئەز دنڤم و رادبم. و دەمێ رادبوو دگۆت: حەمد و شوکر بۆ خودێ ئەوێ ئەم هشیارکرین پشتی ئەم نڤاندین، و زڤرین هەر بۆ دەف ویيە.

247- باب فضل حِلَقِ الذِّكْر والنَّدب إلى ملازمتها والنهَّي عن مفارقتها لغير عذر

بابەتێ خێرا خەلەکێت زکری و باشیدانانا پێڤەمانێ و نەهیکرن ژ هێلانا وێ بێ دەستویری

قال الله تعالى: * (وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ) (الكهف: من الآية28) * . [هەی موحەممەد] تو سەبرێ خۆ ل سەر وان بکێشە، و وان نەهێلە ئەوێت سپێدە و ئێڤاران گازی خودایێ خۆ دکەن [و خودایێ خۆ دپەرێسن، و ب پەرستن و گازییا خۆ]، قایلبوون و رازیبوونا خودایێ خۆ دڤێن، و بەرێ خۆ ژ وان وەرنەگێرە [چەند د هەژار و دەست تەنگ بن بۆ هندە کەنکەنە و گرەگران].

1447- وعنْ أَبِي هُريرةَ رضي الله عنهُ قال: قالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنَّ للهِ تَعالى ملائِكَةً يَطُوفُونَ فِي الطُّرُق يَلْتَمِسُونَ أَهْلَ الذِّكْرِ، فإِذا وَجدُوا قَوْماً يذكُرُونَ اللهَ عَزَّ وَجلَّ، تَنَادَوْا: هَلُمُّوا إلى حاجتِكُمْ، فَيَحُفُّونَهم بِأَجْنِحَتِهم إلى السَّمَاء الدُّنْيَا، فَيَسأَلهُم رَبُّهُم وَهُوَ أَعْلم : ما يقولُ عِبَادِي ؟ قال: يَقُولُونَ: يُسبِّحُونَكَ وَيُكَبِّرونَكَ، ويحْمَدُونَكَ، ويُمَجِّدُونَكَ، فيقولُ: هل رأَوْنِي ؟ فيقولون: لا واللهِ ما رأَوْكَ، فَيَقُولُ: كَيْفَ لو رَأَوْنِي؟، قال: يقُولُون لو رَأَوْكَ كانُوا أَشَدَّ لكَ عِبادَةً، وأَشَدَّ لكَ تمْجِيداً، وأَكثرَ لكَ تَسْبِيحاً. فَيَقُولُ: فماذا يَسأَلُونَ ؟ قال: يَقُولونَ: يسأَلُونَكَ الجنَّةَ. قالَ: يقولُ: وَهل رَأَوْهَا ؟ قالَ: يَقُولُونَ: لا وَاللهِ ياربِّ مَا رأَوْهَا. قَالَ: يَقُولُ: فَكَيْفَ لو رَأَوْهَا ؟، قال: يَقُولُونَ: لو أَنَّهُم رأَوْها كَانُوا أَشَدَّ عليْهَا حِرْصاً، وَأَشَدَّ لهَا طَلَباً، وَأَعْظَم فِيها رغْبة. قَالَ: فَمِمَّ يَتَعَوَّذُونَ ؟ قَالَ: يقولُون يَتعَوَّذُونَ مِنَ النَّارِ، قال: فَيقُولُ: وهَل رَأَوْهَا ؟ قالَ: يقولونَ: لا واللهِ ما رأَوْهَا. فَيقُولُ: كَيْف لو رَأَوْها ؟، قال: يقُولُون: لو رَأَوْهَا كانوا أَشَدَّ منها فِراراً، وأَشَدَّ لها مَخَافَة. قَالَ: فيقُولُ: فَأُشْهدُكم أَنِّي قَد غَفَرْتُ لهم، قَالَ: يقُولُ مَلَكٌ مِنَ الملائِكَةِ: فِيهم فُلانٌ لَيْس مِنهم، إِنَّما جاءَ لِحاجَةٍ، قال: هُمُ الجُلَسَاءُ لا يَشْقَى بِهم جلِيسهُم » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ هندە ملیاکەتێت هەین ل رێکان دهێن و دچن ل خەلکێ زکری دگەڕن، ڤێجا هەکە هندەك دیتن زکرێ

خودایێ ب هێز و مەزن دکەن، گازی ئێک و دوو دکەن: وەرنە هەوەجەیی و داخوازیا خۆ، و ب پەرێت خۆ دێ دۆرمەندۆر هێن هەتا ئەسمانێ دنیایێ، خودایێ وان دێ پسیارا وان کەت، و ئەو ژ وان زاناترە، بەندەیێت من چ دگۆتن؟ گۆت: دێ بێژن: تە ژ کێماسییان پاك دکەن و تەکبیرا تە دکەن و شوکر و حەمدا تە دکەن و تە مەزن دانن، دێ بێژیت: ما وان ئەز دیتیمە؟ دێ بێژن: نە ب خودێ تو نەدیتیە، دێ بێژیت: پا چاوا هەکە وان ئەز دیتبام؟ گۆت: دێ بێژن: دا پتر پەرستنا تە کەن، و پتر تە مەزن دانن و دا پتر تە ژ کێماسییان پاك و پاقژ کەن، دێ بێژیت: چ دخوازن؟ گۆت: دێ بێژن: داخوازا بەحەشتێ ژ تە دکەن، گۆت: دێ بێژیت: ما وان دیتیە؟ گۆت: دێ بێژن: نە ب خودێ یا پەروەردگار نەدیتیە، گۆت: دێ بێژیت: چاوا هەکە وان دیتبان؟ گۆت: دێ بێژن: هەکە دیتبان دا ل سەر رژدتر بن و دا پتر خوازن و دا دلێ وان پتر ل سەر بیت، گۆت: پاراستنا خۆ ژ چ دکەن؟ گۆت: دێ بێژن: خۆ ژ جەهنەمێ دپارێزن، گۆت: دێ بێژیت: ما وان دیتیە؟ گۆت: دێ بێژن: نە ب خودێ وان نەدیتیە، گۆت: دێ بێژیت: چاوا هەکە وان دیتبان؟ گۆت: دێ بێژن: هەکە دیتبان دا پتر ژێ رەڤن و دا پتر ژێ ترسن، گۆت: دێ بێژیت: ئەز هەوە دکەمە شاهد کو ب راستی من گونەهێت وان ژێبرن، گۆت: ملیاکەتەك ژ ملیاکەتان دێ بێژیت: بێڤان د ناف واندا نە ژ وانە و بەس ژ بەر هەوجەیەکێ یێ هاتیە دەف وان، گۆت: ئەو هندە روینشتینە روینشتییێ دگەل وان بەرهنگاری نەخۆشیێ نابیت.

وفي روايةٍ لمسلمٍ عنْ أَبي هُريرةَ رضِي اللَّه عنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ للَّهِ مَلائِكَةً سَيَّارةً فُضَّلاءَ يَتَتَبَّعُونَ مجالِس الذِّكرِ، فَإِذا وجدُوا مَجلِساً فِيهِ ذِكْرٌ، قَعدُوا معهُم، وحفَّ بعْضُهُم بعْضاً بِأَجْنِحَتِهِم حتَّى يَمْلأُوا ما بيْنَهُمْ وَبَيْنَ السَّماءِ الدُّنْيَا، فَإِذا تَفَرَّقُوا عَرجُوا وصعِدوا إِلى السَّماءِ، فَيسْأَلهُمُ اللَّهُ عَزَّ وجلَّ وهُوَ أَعْلَمُ : مِنْ أَيْنَ جِئْتُمْ ؟ فَيَقُولُون: جِئْنَا مِنْ عِندِ عِبادٍ لَكَ فِي الأَرْضِ: يُسبحُونَكَ، ويُكَبِّرُونَكَ، وَيُهَلِّلُونَكَ، وَيَحْمَدُونَكَ، وَيَسْأَلُونَكَ. قال: وماذا يسْأَلُونِي ؟ قَالُوا: يَسْأَلُونَكَ جنَّتَكَ. قال: وهَلْ رَأَوْا جنَّتِي ؟ قالُوا: لا، أَيْ ربِّ: قال: فكَيْفَ لو رأَوْا جنَّتِي ؟ قالُوا: ويسْتَجِيرُونَكَ قال: ومِمَّ يسْتَجِيرُونِي ؟ قالوا: منْ نَارِكَ يارِبِّ. قال: وَهَلْ رَأَوْا نَارِي ؟ قالوا: لا، قال: فَكَيْفَ لَوْ رَأَوْا نَارِي ؟، قالُوا: ويسْتَغْفِرونَكَ، فيقول: قَدْ غفَرْتُ لهُمْ، وأَعطَيْتُهُمْ ما سَأَلُوا، وأَجرْتُهم مِمَّا اسْتَجارُوا. قال: فَيقُولونَ: ربِّ فيهمْ فُلانٌ عبْدٌ خَطَّاءٌ إِنَّما مَرَّ، فَجلَس معهُمْ، فيقول: ولهُ غفَرْتُ، هُمْ القَوْمُ لا يَشْقَى بِهِمْ جَلِيسُهُمْ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ هندە ملیاکەتێت گەرۆك و خودان قەدر یێت هەین ل روینشتنێت زکری دگەرن، ڤێجا هەکە روینشتنەکا زکری دیتن دگەل وان دروینە خوارێ، و ل دۆر ئێک و دوو وەردهێن هەتا مابەینا ئەردوو ئەسمانان پر دکەن، و هەکە ژێکڤە بوون بلند دبن و ئەسمانی سەردکەڤن، خودایێ وان یێ ب هێز و مەزن دێ پسیارا وان کەت، و ئەو ژ وان زاناترە، هوین ژ کیرێ دهێن؟ دێ بێژن: ئەم یێ ژ دەف هندە بەندەیێت تە یێت ئەردی دهێین: تە ژ کێم و کاسییان پاك و پاقژ دکەن (دبێژن: سبحان الله) و تە مەزن دانن (دبێژن: الله اکبر) و تە تنێ پەرستییێ هەژی ددانن (دبێژن: لااله الا الله) و شوکرا تە دکەن (دبێژن: الحمد لله) و داخواز و دوعا ژ تە دکەن، گۆت: چ داخواز ژ

من دکەن؟ گۆتن: داخوازا بەحەشتا تە ژ تە دکەن، گۆت: ما وان بەحەشتا من دیتیە؟ گۆتن: نەخێر یا خودێ، گۆت: پا چاوا هەکە وان بەحەشتا من دیتبان؟ گۆتن: و داخوازا پاراستنێ ژ تە دکەن، گۆت: داخوازا پاراستنا چ ژ من دکەن؟ گۆتن: ژ ئاگرێ تە، گۆت: ما وان ئاگرێ من دیتیە؟ گۆتن: نەخێر، گۆت: پا چاوا هەکە وان ئاگرێ من دیتبان؟ گۆتن: و داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ تە دکەن، دێ بێژیت: ب راستی من گونەهێت وان ژێبرن و تشتێ خواستین من دانێ و من ئەو پاراستن ژ تشتێ پاراستن ژێ دخواستن، گۆت: دێ بێژن بێڤان بەندە زێدە یێ گونەهکارە ئەو بەس د وێرێرا چۆ و دگەل وان روینشتە خوارێ، دێ بێژیت: و بۆ وی ژی من غەفراند، ب راستی ئەو هندە روینشتینە رونشتییێ دگەل وان ژی بەرهنگاری نەخۆشییێ نابیت.

1448- وعنهُ عنْ أَبي سعيدٍ رضِي اللَّه عنْهُمَا قالا: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَقْعُدُ قَوْمٌ يذْكُرُونَ اللَّهَ إِلاَّ حفَّتْهُمُ الملائِكة، وغشِيتهُمُ الرَّحْمةُ ونَزَلَتْ علَيْهِمْ السَّكِينَة، وذكَرَهُم اللَّه فِيمن عِنْدَهُ » رواه مسلم.

و ژ وی و ژ ئەبی سەعیدی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە هندە کەس روینە خوارێ و زکرێ خودێ بکەن هەکە ملیاکەتێت (ل خەلەکێت زکری دگەڕن) دۆرمەندۆری وان نەگرن، و دلۆڤانی ب سەر واندا نەهێت (ئانکو دلۆڤانی وان هەمیان نەگریت) و دلرەحەتی ب سەر واندا نەئێتە خوارێ و خودێ بەحسێ وان ل نک ئەوێت ل دەف خۆ نەکەت.

1449- وعن أَبي واقِدٍ الحارِثِ بن عَوْفٍ رضيَ اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بيْنَما هُو جَالِسٌ فِي المسْجِدِ، والنَّاسُ معهُ، إِذ أَقْبلَ ثَلاثَةُ نَفَرٍ، فأَقْبَل اثْنَانِ إِلى رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وذَهَب واحدٌ، فَوقَفَا على رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فَأَمَّا أَحدُهُما فرأَى فُرْجَةً فِي الحلْقةِ، فجَلَسَ فيها وأَمَّا الآخَرُ، فَجَلَس خَلْفَهُمْ، وأَمَّا الثالثُ فَأَدبر ذاهباً. فَلمَّا فَرَغَ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: أَلا أُخبِرُكم عن النَّفَرِ الثَّلاثَةِ، أَمَّا أَحدُهم، فَأَوى إِلى اللَّهِ فآواه اللَّه وأَمَّا الآخرُ فَاسْتَحْيي فاستحيي اللَّهُ مِنْهُ وَأَمَّا الآخرُ، فأَعْرضَ، فأَعْرض اللَّهُ عنْهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی واقدی، حارسێ کورێ عەوفی رضی الله عنه، گۆت: وەختەکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل مزگەفتێ یێ روینشتی بوو و خەلک دگەل بوو سێ کەس هاتن، دوو هاتنە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و ئێک چۆ، هەردوو هنداف سەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ راوەستیان، ئێک ژ وان جهەك دیت روینشتە خوارێ و یێ دی پشت وان روینشتە خوارێ بەلێ یێ سێیێ زڤری چۆ، ڤێجا دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خلاس بووی، گۆت: ئەز بۆ هەوە بەحسێ هەرسێ کەسان نەکەم؟ هندیکە ئێک ژ وان بوو خۆ گەهاندە خودێ، خودێ ژی گەهاندە خۆ و هندیکە یێ دی بوو شەرم کر خۆ د ناڤرا کەت، خودێ ژی دلۆڤانی پێ بر و گونەهێت وی ژێبرن، و هندیکە یێ دی بوو بەرێ خۆ وەرگێرا خودێ ژی دلۆڤانی پێ نەبر.

1450- وعن أَبي سعيد الخُدْرِيِّ رضي اللَّه عنْهُ قال: خَرج معاوِيَة رضي اللَّه عَنْهُ علَى حَلْقَةٍ فِي المسْجِدِ، فقال: ما أَجْلَسكُمْ ؟ قالُوا: جلَسْنَا نَذْكُرُ اللَّه. قَالَ: آللَّهِ ما أَجْلَسكُم إِلاَّ ذَاكَ ؟ قالوا: ما أَجْلَسنَا إِلاَّ

ذَاكَ، قال: أَما إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُم تُهْمةً لَكُم وما كانَ أَحدٌ بمَنْزِلَتِي مِنْ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أقلَّ عنْهُ حَدِيثاً مِنِّي: إِنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خرَج علَى حَلْقَةٍ مِن أَصحابِه فقال: « ما أَجْلَسكُمْ ؟ » قالوا: جلَسْنَا نَذكُرُ اللَّه، ونحْمدُهُ علَى ماهَدَانَا لِلإِسْلامِ، ومنَّ بِهِ علَيْنا. قَال: « آللَّهِ ما أَجْلَسكُمْ إِلاَّ ذَاكَ ؟ قالوا: واللَّه ما أَجْلَسنا إِلاَّ ذَاكَ. قالَ: « أَما إِنِّي لَمْ أَسْتَحْلِفْكُمْ تُهمةً لكُمْ، ولِكنَّهُ أَتانِي جبرِيلُ فَأَخْبرنِي أَنَّ اللَّه يُباهِي بِكُمُ الملائكَةَ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئـەبی سـەعیدێ خـودری ﷺ، گـۆت: معاویـە ﷺ چـۆ دەف خەلـەکـەکێ ل مزگەفتێ، ئینا گۆت: چ هوین داینە روینشتن؟ گۆتن: ئەم ییێت روینشتین زکرێ خـودێ دکـەین. گۆت: هوین ب خودێ کەن چ هوین نەدانایینە ئەو نەبیت؟ گۆتن: بۆ هندێ نەبیت ئەم نەروینشتینە خوارێ، گۆت: بزانن ب راستی من هوین نەداینە سویندێ ژبەر کو هوین جهێ گۆمانێنە و کەس ژ من کێمتر حەدیس نەبوو ژییێت وەکی من نێزیکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ (جارەکێ ئـەو ئێـک ژ نقیسەرێت وەحیێ بوو و یا دوویێ برایێ ئوم حەبیبە بوو دایکا موسلمانان)، ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ دەف خەلـەکەکا هەڤالیێت خۆ گۆتە وان: چ هوین داینە روینشتن؟ گۆتن: ئەم ییـت روینشتین زکرێ خودێ دکەین و شوکر و حەمـدا وی دکـەین ل سـەر راستەرێـکرنا وی بـۆ مـە بـۆ ئیسلامێ و ئەو منەت دگەل مە کری. گۆت: هوین ب خودێ کەن چ هوین نەدانایینـە خـوارێ ئـەو نەبیت؟ گۆتن: ب خودێ بۆ هندێ نەبیت ئەم نەروینشتینە خـوارێ، گـۆت: بـزانن ب راسـتی مـن هوین نەداینە سویندێ ژبەر کو هوین جهێ گۆمانێنە، بەلێ جبریل هاتە دەف مـن گۆتـە مـن: ب راستی، خودێ خۆ د ناڤ ملیاکەتاندا ب هەوە مەزن دکەت.

248- باب الذكر عند الصباح والمساء

بابەتێ زکرێ سپێدە و ئێڤاران

قال الله تعالى: * (وَاذْكُرْ رَبَّكَ فِي نَفْسِكَ تَضَرُّعاً وَخِيفَةً وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ بِالْغُدُوِّ وَالأَصَالِ وَلا تَكُنْ مِنَ الْغَافِلِينَ) (لأعراف:205) * . و خودایێ خۆ ب ترس و ئاشکەراییڤە و ب نهێنی و ناڤنجیڤە (ناڤبەرا دەنگێ نزم و یێ بلند) سپێدە و ئێڤاران بینە بیرا خۆ، و ژ بێ ئاگەهان نەبە. قال أهل اللغة : * (الآصال) * جمع أصيل وهو : ما بين العصر والمغرب . وقال تعالى: * (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا) (طه: من الآية130) * . و بەری روژهەلاتنێ و بەری روژئاڤابوونێ، خودێ پاك و پاقـژ بکـە. وقال تعالى: * (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ وَالأَبْكَارِ) (غافر: من الآية55) و سپێـدە و ئێڤاران (ئانکوو هەمی دەمان) تەسبیح و حەمدا خودایێ خۆ بکـە. قال أهل اللغة : * (العشي) * : ما بين زوال الشمس وغروبها . وقال تعالى: * (فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ أَنْ تُرْفَعَ وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالأَصَالِ، رِجَالٌ لا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلا بَيْعٌ عَنْ ذِكْرِ اللَّهِ) (النور: 36_37) * الآية . [ئـەو روناهییـا] د مزگەفتاندا ئەو مزگەفتێت خودێ ئەمر کری بلند بێنە ئاڤاکرن، و قەدر و ریز بۆ بێنە گرتن، و ئایەتێت خودێ تێدا بێنە خواندن، و زکرێ وی تێدا بێتەکرن، و سپێـدە و ئێـڤاران [ئـانکوو پێـنج وەختان] نڤێژ بۆ تێـدا بێـنەکرن. [ڤـان خانییـان ئـانکوو مزگـەفتان] هنـدەك زەلام ییـت تێـدا، بازرگانی و کڕین و فرۆتن، وان ژ زکر و بیرئینانا خودێ و کرنا نڤێژان و دانا زەکاتێ [بێ ئاگەهـ و

مژویل] ناکەن، ژ رۆژەکێ دترسن [کو رۆژا قیامەتێیە] دل و چاڤ تێدا دزڤرن و راناوەستن [دل خۆ دقوتن، و د ناڤبەرا هیڤی و بێ هیڤیێدا دئێن و دچن، و چاڤ ژ ڤی ملی بۆ ملێ دی دزڤرن، کا دێ کەڤیتە دگەل کیش ملی، ملێ دۆژەهێ یان بەحەشتێ]. وقال تعالى: * (إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالأَشْرَاقِ) (صّ:18) * . مە چیا بۆ وی سەرنەرم کربوون، د گەل داوودی ئێڤار و سپێدەیان، خودێ ژ کێماسییان پاقژ بکەن.

1451- وعنْ أَبي هريرة رضي الله عنهُ قال: قالَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ قال حِينَ يُصْبِحُ وحينَ يُمسِي: سُبْحانَ اللَّهِ وبحمدِهِ مِائَةَ مَرةٍ لَمْ يأْتِ أَحدٌ يوْم القِيامة بأَفضَلِ مِما جَاءَ بِهِ، إلاَّ أَحدٌ قال مِثلَ مَا قال أَوْ زَادَ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ لێ بوو ئێڤار یان لێ بوو سپێدە سەد جاران بێژیت: ئەز خودێ ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم و ب هاریکاریا وی، (یان: پاك و پاقژی و حەمد و پەسن بۆ خودێ بن) کەس رۆژا قیامەتێ ناهێت ب یا ژ وی چێتر ئێک نەبیت وەکی وی گۆتبیت یان ژ وی زێدەتر گۆتبیت.

1452- وعَنهُ قال: جاءَ رجُلٌ إلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقال: يا رسُول اللَّهِ ما لَقِيتُ مِنْ عَقْربٍ لَدغَتني البارِحةَ، قال: « أَما لَو قُلتَ حِينَ أَمْسيت: أَعُوذُ بِكَلماتِ اللَّهِ التَّامَّاتِ منْ شَرِّ ما خَلَقَ لم تَضُرَّك » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: زەلامەك هاتە دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ چەندا مەزن بوو من ژ دویپشکەکێ دیتی دوهی ب من ڤەدا، گۆت: دەمێ ل تە بوویە ئێڤار هەکە تە گۆتبا: ئەز خۆ ب پەیڤێت خودێ ییێت تمام و بێ کێماسی دپارێزم ژ خرابیا تشێ وی دای، زیان نەدگەهاندە تە.

1453- وعنْهُ عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّه كان يقول إِذَا أَصْبَحَ: اللَّهُمَّ بِكَ أَصْبحْنَا وبِكَ أَمسَيْنَا وبِكَ نَحْيا، وبِكَ نَمُوتُ، وَإِلَيْكَ النُّشُورُ » وإذا أَمْسى قال: « اللَّهُمَّ بِكَ أَمْسَيْنَا، وبِكَ نَحْيا، وبِك نَمُوتُ وإِلَيْكَ المصِير ». رواه أَبو داود والترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە لێ ببا سپێدە دگۆت: یا خودێ ب تە ل مە بوو سپێدە و ب تە ل مە بوو ئێڤار و ب تە ئەم دژین و ب تە دێ مرین و دویماهیکا مە بۆ دەف تەیە. و هەکە ئێڤار لێ ببا دگۆت: یا خودێ ب تە ل مە بوو ئێڤار و ب تە ئەم دژین و ب تە دێ مرین و دویماهیکا مە بۆ دەف تەیە.

1454- وعنهُ أَنَّ أَبا بَكرٍ الصِّدِّيقَ، رضيَ اللَّه عنه، قال: يَا رَسُولَ اللَّهِ مُرْنِي بِكَلمَاتٍ أَقُولُهُنَّ إِذَا أَصْبَحْتُ وإِذَا أَمْسَيتُ، قال: قُلْ: « اللَّهُمَّ فَاطِرَ السَّمَواتِ والأرضِ عَالمَ الغَيْب وَالشَّهَادةِ، ربَّ كُلِّ شَيءٍ وَمَلِيكَهُ. أَشْهَدُ أَن لاَ إِلـه إلاَّ أَنتَ، أَعُوذُ بكَ منْ شَرِّ نَفسي وشَرِّ الشَّيْطَانِ وَشِرْكِهِ » قال: « قُلْها إِذا أَصْبحْتَ، وَإِذا أَمْسَيْتَ، وإِذا أَخذْتَ مَضْجِعَكَ » رواه أبو داود والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ وی، گۆت: ئەبو بەکری ﷺ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەمرێ من ب هندە ئاخفتنان بکە هەکە ل من بوو سپێدە یان ل من بوو ئێڤار ئەز بێژم، ئینا گۆت: بێژە: یا خودێ

چێکەرێ ئەرد و ئەسمانان زانایێ نهێنی و بەرچاڤان، خودان و سەروەرێ هەمی تشتان، ئەز شادەیێ ددەم چو خودایێت راست و دورست و هەژی نینن تو نەبی، ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خارابییا شەیتانی و تۆر و داڤکێت وی. گۆت: ڤێ بێژە هەکە ل تە بوو سپێدە یان ل تە بوو ئێڤار یان تو چۆیە سەر جهێت خۆ.

1455- وعَن ابْن مَسْعُودٍ رضي الله عنهُ قالَ: كانَ نبيُّ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا أَمسى قال: أَمْسَيْنَا وأَمْسى الملكُ للَّهِ، والحمْدُ للَّهِ، لاَ إِلهَ إِلاَّ الله وحْدَهُ لاَ شَريكَ لَه » قالَ الرواي: أَرَاهُ قال فيهِنَّ: « لهُ الملكُ وَلَه الحمْدُ وهُوَ عَلى كلِّ شَيءٍ قدِيرٌ، ربِّ أَسْأَلُكَ خَيْرَ مَا في هذِهِ اللَّيلَةِ، وَخَيْرَ مَا بَعْدَهَا، وأَعُوذُ بِكَ منْ شَرِّ مَا في هذِهِ اللَّيْلَةِ وشَرِّ ما بعْدَهَا، ربِّ أَعُوذُ بِكَ من الكَسَلِ، وَسُوءِ الكِبْرِ، أعوذُ بِكَ منْ عذَابٍ في النَّار، وَعَذَابٍ في القبر » وَإِذَا أَصْبحَ قال ذلك أَيْضاً: « أَصْبحْنَا وَأَصْبَحَ المُلْك للَّهِ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هەکە لێ ببا ئێڤار دگۆت: ل مە بوو ئێڤار و مولک و سەروەری بۆ خودێنە و حەمد و پەسن هەمی بۆ خودێنە، و چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە. ڤەگێر دبێژیت: من ددیت دگۆت: و هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە، یا خودێ ئەز داخوازا خێرا ڤێ شەڤێ و هەر خێرەکا پشتی وێ ژ تە دکەم، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خارابیا ڤێ شەڤێ و هەر خارابییەکا پشتی وێ، یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ بێخیرەتیێ و خرابیا دانعومریێ و ژ ئیزایا ئاگری و ئیزایا گۆڕی. و هەکە لێ ببا سپێدە هەر ئەو دگۆت: ل مە بوو سپێدە و مولک و سەروەری بۆ خودێنە ... حەدیس.

1456- وعنْ عبدِ اللَّهِ بنِ خُبَيْب بضَمِّ الخَاءِ المعْجَمَةِ رضي الله عَنْهُ قال: قال لي رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اقْرأْ: قُلْ هوَ اللَّه أَحَدٌ، والمعوِّذَتَيْن حِينَ تُمْسِي وَحِينَ تُصبِحُ، ثَلاثَ مَرَّاتٍ تَكْفِيكَ مِنْ كلِّ شَيْءٍ ».رواهُ أَبو داود والترمذي وقال: حديثٌ حسن صحيح.

و ژ عەبدوللایێ کورێ خوبەیبی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من: ئیخلاسێ (قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ) و هەردوو مەعوزەیان (سۆرەتا فەلەق و ناس) سێ جاران بخوینە، دەمێ ل تە بوو ئێڤار و دەمێ ل تە بوو سپێدە بەسی تەنە بۆ هەر تشتەکێ هەبیت.

1457- وعنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَانَ رضيَ الله عنهُ قالَ: قالَ رَسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا مِنْ عَبْدٍ يَقُولُ في صَبَاحِ كلِّ يَوْمٍ ومَسَاءِ كلِّ لَيْلَةٍ: بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لاَ يَضُرُّ مَع اسْمِهِ شيء في الأرضِ ولا في السماءِ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعلِيمُ، ثلاثَ مَرَّاتٍ، إِلاَّ لَمْ يَضُرَّهُ شَيءٌ » رواه أبو داود، والتِّرمذي وقال: حديث حسن صحيح.

و ژ عوسمانێ کورێ عەففانی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە بەندەیەك سپێدەیا هەر رۆژەکا هەبیت و ئێڤارییا هەر شەڤەکا هەبیت، سێ جاران بێژیت: ئەز هاریکاریێ ب ناڤێ خودێ دخوازم ئەوێ چو تشت دگەل ناڤێ وی زیانێ نە ل ئەردی و نە ل ئەسمانی نەکەت و ئەو گوهدێر و زانایە، و تشتەك زیانێ بگەهینیتێ.

249- باب ما يقوله عند النوم

بابەتێ کا دێ چ بێژیت دەمێ نڤستنێ

قال الله تعالى: * (إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ وَاخْتِلافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآياتٍ لِأُولِي الأَلْبَابِ، الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَاماً وَقُعُوداً وَعَلَى جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالأَرْضِ) (آل عمران: 190_191)، * الآيات . **ب راستی چێکرنا ئەرد و ئەسمانان، و هاتن و چۆنا شەڤ و رۆژان نیشانن [ل سەر هەین** و دەستهەلاتدارییا خودێ] بۆ کەسێت ژیر و ئاقلدار. [کەسێت ژیر و ئاقلدار] ئەوێت راوەستیایی [ل سەر پییان] و روینشتی و ل سەر تەنشتێ (کێلەکێ) درێژکری، خودێ دئینەنە بیرا خۆ و زکرێ خودێ دکەن و هزرا خۆ د چێکرنا ئەرد و ئەسماناندا دکەن.

1458- وعنْ حُذيفةَ وأَبي ذرٍّ رضي الله عنْهما أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ إِذَا أَوَى إِلَى فِرَاشِهِ قالَ: « باسْمِكَ اللَّهُمَّ أَحْيَا وَأَمُوتُ ». رواه البخاري.

و ژ حوزەیفەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ دگۆت: یا خودێ ب تە ئەز دنڤم و رادبم. و دەمێ رادبوو دگۆت: حەمد و شوکر بۆ خودێ ئەوێ ئەم هشیارکرین پشتی ئەم نڤاندین، و زڤرین هەر بۆ دەف وییە.

1459- وعَنْ عليٍّ رضي الله عَنْهُ أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ له وَلِفَاطِمةَ رضيَ الله عنهما: « إِذَا أَوَيْتُمَا إِلى فِراشِكُما، أَوْ إِذَا أَخَذْتُمَا مَضَاجِعَكُما فَكَبِّرا ثَلاثاً وَثَلاثِينَ، وَسَبِّحَا ثَلاثاً وثَلاثِينَ، وَاحْمَدَا ثَلاثاً وَثَلاثِين » وفي روايةٍ: « التَّسْبِيحُ أَرَبعاً وَثَلاثِينَ » وفي روايةٍ: « التَّكبيرُ أَربعاً وَثَلاثِينَ » متفقٌ عليه.

و ژ عەلی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە وی و فاتیمایێ خودێ ژ هەردوویان رازی بیت: هەکە هوین چۆنە سەر نڤینێت خۆ یان ژی هەکە هەوە جهێت خۆ گرتن، سیه و سێ جاران خودێ مەزن بدانن (بێژن: الله اکبر) و سیه و سێ جاران خودێ ژ کێم و کاسییان پاك و پاقژ بکەن (بێژن: سبحان الله) و سیه و سێ جاران شوکرا خودێ بکەن (بێژن: الحمد لله). و د ریوایەتەکێدا: خودێ ژ کێم و کاسییان پاك و پاقژ بکەن (بێژن: سبحان الله) سیه و چار جاران. و د ریوایەتەکێدا: خودێ مەزن بدانن (بێژن: الله اکبر) سیه و چار جاران.

1460- وعن أَبي هُريرةَ رَضِيَ اللَّه عنهُ، قال: قال رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا أَوَى أَحَدُكُم إلى فِراشِهِ، فَلْيَنْفُض فِراشَهُ بداخِلَةِ إِزَارِهِ فإِنَّهُ لاَ يَدْرِي مَا خَلَفَهُ عَلَيْهِ، ثُمَّ يَقُولُ: بِاسْمِكَ رَبِّي وَضَعْتُ جَنْبِي، وَبِكَ أَرْفَعُهُ، إنْ أَمْسَكْتَ نَفْسِي فَارْحَمْها، وإِنْ أَرْسَلْتَهَا، فَاحْفَظْهَا بِمَا تَحْفَظُ بِه عِبادَكَ الصَّالِحِينَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە چۆ سەر نڤینێت خۆ بلا ب لێفکا ئیزارێ خۆ داقوتیت، ئەو نوزانیت چ کەتیە سەر، پاشی بلا بێژیت: ب ناڤێ تە خودایێ من، (ئانکو ب تە و ب هاریکاری و ب هێزا تە) من تەنشتا خۆ دانا و ب تە ئەز دێ راکەم، هەکە تە ئەز مراندم و جانێ من کێشا دلۆڤانیێ پێ ببە و هەکە تە بەردا و تە هێلا بپارێزە ب وێ یا تو بەندەییێت خۆ ییێت راستکار دپارێزی.

1461- وعنْ عائشةَ رضي الله عنْها، أَنَّ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كان إِذَا أَخَذَ مضْجعَهُ نَفَثَ في يدَيْهِ، وَقَرَأَ بالْمُعَوِّذاتِ ومَسح بِهِمَا جَسَدَهُ، متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ، مەعوزات (سۆرەتا ئێخلاس و فەلەق و ناس) دخواندن و پف دکرە دەستێت خۆ لەشێ خۆ پێ ڤەدمالی.

وفي رواية لهما: أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ إِذَا أَوى إِلى فِرَاشِهِ كُلَّ لَيْلةٍ جمَع كَفَّيْهِ ثُمَّ نفَثَ فيهما فَقَرأَ فِيهما: قُلْ هُوَ اللهُ أَحَدٌ، وقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الفلَقِ، وَقُلْ أَعُوذُ بِربِّ النَّاسِ، ثُمَّ مَسَحَ بِهِمَا ما اسْتطاعَ مِن جسَدِهِ، يبْدَأُ بِهما عَلَى رَأْسِهِ وَوجهِهِ، وما أَقبلَ مِنْ جَسَدِهِ، يَفْعَلُ ذلكَ ثَلاَثَ مرَّات متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکا دیدا یا بوخاری و موسلمی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ هەرشەڤ دەستێت خۆ کۆم دکرن پاشی پف دکرە تێدا و (**قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ، وقُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الفلَقِ، وَقُلْ أَعُوذُ بِربِّ النَّاسِ**) تێدا دخواند پاشی هندی دشیا لەشێ خۆ پێ ڤەدمالی، ب سەر و چاڤێت خۆ دەست پێ دکر و لایێ سینگی ژ لەشێ خۆ، ئەڤە سێ جاران دکر.

قال أَهلُ اللُّغَةِ: « النَّفْثُ » نَفخٌ لَطِيفٌ بِلاَ رِيقٍ.

1462- وَعنِ البرَاءِ بنِ عازِبٍ، رَضِيَ اللَّه عنْهمَا، قَالَ: قال لي رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «إِذَا أَتَيتَ مَضْجَعَكَ فَتوضَّأْ وضُوءَكَ لِلصَّلاةِ، ثُمَّ اضْطَجِعْ عَلى شِقِّكَ الأَيمَنِ، وقلْ: اللَّهُمَّ أَسْلَمْتُ نفسي إِلَيكَ، وَوَجَّهْتُ وَجْهِي إِلَيْكَ. وَفَوَّضتُ أَمري إِلَيْكَ، وَأَلجَأْتُ ظَهرِي إِلَيْكَ، رغبةً ورهْبَةً إِلَيْكَ، لامَلجأَ ولا مَنجي مِنْكَ إِلاَّ إِليكَ، آمنتُ بِكِتَابِكَ الذِي أَنزَلْت، وَبِنَبِيِّكَ الذِي أَرسَلتَ، فإِنْ مِتَّ. مِتَّ على الفِطرةِ، واجْعَلهُنَّ آخِرَ ما تَقُولُ » مُتَّفقٌ عليهِ.

و ژ بەرائێ کورێ عازبی خودێ ژ هەردووبان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆتە من هەکە تو چۆیە سەر نڤینێت خۆ دەستنڤێژێ بگرە، دەستنڤێژا خۆ بۆ نڤێژێ، پاشی خۆ ل سەر لایێ خۆ یێ راستێ درێژکە و بێژە: یا خودێ من خۆ سپارتە تە و من خۆ تەسلیمی فەرمانا تە کر، و من بەرێ دلێ خۆ و ئارەستەیا خۆ دا تە (یان مەخسەدا من ب پەرستنا من تەوی)، و من کار و بارێت خۆ ب هیڤیا تەڤە هێلان، و من پشتا خۆ ب تە گەرم کر و راست کر، د هیڤیێت دلۆڤانیا تەدا و ترسێت ئیزایا تەدا، ب راستی زڤرین و رەڤین ژ تە نینە هەر بۆ دەف تە نەبیت، من باوەری ب وێ کتێبا تە ئینایە خوارێ و ب پێغەمبەرێ تە هنارتی ئینا. هەکە تو مری، تو ل سەر موسلمانەتییێ مری، و بلا ئەڤە دویماهیک ئاخفتن بیت تو بێژی.

1463- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ إذا أَوَى إِلى فِرَاشِهِ قَال: «الحمْدُ للَّهِ الَّذي أَطْعَمنَا وسقَّانا، وكفَانَا وآوانَا، فكمْ مِمَّنْ لا كافِيَ لَهُ ولا مُؤْوِيَ » رواهُ مسلمٌ.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەر ﷺ دەمێ دچۆ سەر نڤینێت خۆ، دگۆت: حەمد و شوکر بۆ خودێ ئەوێ خوارن دایە مە و ئاڤ دایە مە و هەوجەیێت مە قەتاندین و جهێ ئاکنجیبوونێ دایە مە چەند هەنە، نە کەس هەیە هەوجەیێت وی بقەتینیت و نە کەس هەیە جهێ ئاکنجیبوونێ بدەتێ.

1464- وعنْ حُذيْفَةَ، رضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ إِذا أَرَاد أَنْ يرْقُدَ، وضَع يَدهُ اليُمنَى تَحْتَ خَدِّهِ، ثُمَّ يقُولُ: « اللَّهمَّ قِني عَذَابكَ يوْمَ تَبْعثُ عِبادَكَ » رواهُ الترمِذيُّ وقال: حديثٌ حَسنٌ.

و ژ حوزەیفەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ دڤیا خۆ درێژکەت، دەستێ خۆ ددانا بن روییێ خۆ، پاشی دگۆت: یا خودێ من ژ ئیزایا خۆ بپارێزە رۆژا تو بەندەیێت خۆ کۆم دکەی.

وَرَواهُ أَبو داودَ مِنْ رِوايةِ حفْصةَ، رَضِي اللَّه عنْهُا، وَفيهِ أَنَّهُ كَانَ يقُولهُ ثَلاثَ مَرَّاتٍ.

ئەبو داوودی ب رێکا حەفسایێ ڤەگێرایە ﷺ، و تێدا هاتیە: ئەڤە سێ جاران دگۆت.

كتاب الدعوات

17 - کتێبا دوعایان

250 – باب فضل الدعاء

بابەتێ قەدرێ دوعایێ

قال الله تعالى: * (وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ) (غافر: من الآية60) * . و خودایێ هەوە گۆت: دوعایێ ژ من بکەن ئەز دێ بەرسڤا هەوە دەم. وقال تعالى : * (ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعاً وَخُفْيَةً إِنَّهُ لا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ) (لأعراف:55) * . هوین خۆشکاندی و ب ترس و ب ئاشکەرایی و بەرزەیی دوعا ژ خودایێ خۆ بکەن، ب راستی خودێ حەژ زێدەگاڤان ناکەت [ئەوێت زێدە ددەنە بەر د دوعایاندا، و دەنگێ خۆ گەلەك بلند دکەن]. وقال تعالى: * (وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ) (البقرة: من الآية186) * الآية . و ئەگەر بەندەیێت من، پرسا من ژ تە کرن، ئەز یێ نێزیکم، یێ گازی من بکەت دێ د هەوارێ ئێم، و بەرسڤا گازییا وی دەم، ڤێجا بلا گوهدارییا من بکەن و باوەرییێ ب من بینن، دا راستەڕێ ببن. وقال تعالى: * (أَمَّنْ يُجِيبُ الْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ وَيَكْشِفُ السُّوءَ) (النمل: من الآية62) * الآية . ئەرێ ئەوێت هەوە بۆ خودێ کرینە هەڤپشک چێترن، یان ژی ئەوێ بەرسڤا تەنگاڤیێ ددەت، گاڤا هەوارا خۆ دگەهینیتێ، یان ژی نەخۆشییێ [ل سەر وان] رادکەت و ددەتە ئالەکێ.

1465- وَعن النُّعْمانِ بْنِ بشيرٍ رضِي اللَّه عنْهُما، عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الدُّعاءُ هوَ العِبَادةُ ». رواه أبو داود والترمذي وقالا حديث حسن صحيح.

و ژ نوعمانێ کورێ بەشیری خودێ ژ هەردوویان رازی بیت دبێژیت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دوعا عیبادەتە.

1466- وعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا، قَالَتْ: كَان رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَسْتَحِبُّ الجوامِعَ مِنَ الدُّعاءِ، ويَدَعُ ما سِوى ذلكَ. رَوَاه أَبو داود بإِسنادٍ جيِّد.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ دوعایان ییێت کێم پەیڤ و رامان مەزن چێتر دڤیان، و ییێت ژبلی وان دهێلان.

1467- وعَنْ أَنَسٍ رَضي اللَّه عنْهُ، قَالَ: كانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اللَّهُمَّ آتِنَا في الدُّنْيَا حَسَنَةً، وفي الآخِرةِ حَسنَةً، وَقِنَا عَذابَ النَّارِ » مُتَّفَقٌ عليهِ.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: باراپتر دوعا پێغەمبەری ﷺ ئەڤەبوو: خودێ وێ د دنیایێدا باشی و خۆشییێ بدەمە و ئاخرەتێ ژی باشی و خۆشییێ بدەمە و مە ژ ئاگرێ جەهنەمێ بپارێزە.

زاد مُسلِمٌ في رِوايتِهِ قَال: وَكَانَ أَنَسٌ إذا أَرَاد أَنْ يَدعُوَ بِدعوَةٍ دَعَا بها، وَإذا أَرَادَ أَن يَدعُو بدُعَاءٍ دَعا بهَا فيه.

ئیمام موسلمی د ڤەگێرەکێدا ڤەگێرایە: و ئەنەسی هەکە ڤیابا دوعایەکێ ب تنێ بکەت، ئەڤ دوعایە دکر، و هەکە ڤیابا دوعایان بکەت ئەڤ دوعایە تێدا دکر.

1468- وعَن ابنِ مسْعُودٍ رَضي اللَّه عنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَقُولُ: « اللَّهُمَّ إِنِي أَسْأَلُكَ الهُدَى، وَالتُّقَى، وَالعفَافَ، والغنَى » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: خودێ وێ ئەز داخوازا راستەرێیی و تەقوا و پارێزکاری و دەهمەن پاقژی و بێمنەتی و زەنگینییێ ژ تە دکەم.

1469- وعَنْ طارِقِ بنِ أَشْيَمَ، رضِيَ اللَّه عَنْهُ، قالَ: كَانَ الرَّجلُ إذا أَسْلَمَ عَلَّمَهُ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الصَّلاةَ، ثُمَّ أَمَرَهُ أَنْ يَدعُوَ بهَؤُلاءِ الكَلِمَاتِ: « اللَّهُمَّ اغفِرْ لي، وَارْحَمْني، واهْدِني، وعافِني، وارْزُقني » رواهُ مسلمٌ.

و ژ تارقێ کورێ ئەشەمی ﷺ، گۆت: دەمێ ئێک موسلمان ببا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژ نیشا ددا، پاشی ئەمرێ وی دکر دوعا ب ڤان پەیڤان بکەت: یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە، و دلۆڤانییێ ب من ببە، و من راستەرێ بکە، و من سلامەت بکە، و رزقێ من بدە.

وفي رِوايَةٍ لَهُ عَنْ طارِقٍ أَنَّهُ سَمِعَ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَتاهُ رَجُلٌ، فَقَالَ: يا رَسُولَ اللَّهِ. كَيْفَ أَقُولُ حِينَ أَسْأَلُ رَبِّي ؟ قَالَ: « قُلْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي، وَارْحَمْني، وَعَافِني، وَارْزُقني، فَإِنَّ هَؤُلاءِ تَجْمَعُ لَكَ دُنْيَاكَ وَآخِرَتَكَ ».

و د ریوایەتەکا دی یا تارقیدا، وی ژ پێغەمبەری ﷺ گولێ بوو زەلامەك هاتە دەف گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەز چ بێژم دەمێ ئەز دوعا ژ خودایێ خۆ دکەم؟ گۆت: بێژە: یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە، و دلۆڤانییێ ب من ببە، و من راستەرێ بکە، و من سلامەت بکە، و رزقێ من بدە ب راستی ئەڤە دنیا تە و ئاخرەتا تە بۆ تە کۆم دکەن.

1470- وَعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بنِ عمرو بن العاصِ رضيَ اللَّه عنْهُمَا، قَالَ: قَال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اللَّهُمَّ مُصَرِّفَ القُلُوبِ صرِّفْ قُلوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ » رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەی ئەوێ دلان وەردگێڕی، دلێ من ل سەر دینێ خۆ موکوم بکە، و دلێ من ل سەر گوهدارییا خۆ موکوم بکە.

1471- وَعَنْ أَبي هُرَيرَةَ رَضيَ اللَّه عَنْهُ، عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « تَعَوَّذُوا بِاللَّهِ مِنْ جَهْدِ الْبَلاءِ، وَدَرَكِ الشَّقَاءِ، وَسُوءِ الْقَضَاءِ، وَشَماتَةِ الأَعْدَاءِ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ب خودێ بپارێزن ژ گرانی و زێدەیا بەلایێ و ژ نەخۆشی گەهشتنێ و ژ قەزا و قەدەرا نەخۆش و ژ کەیف ل سەرهاتنا دژمنان.

وفي رِوَايةٍ: قالَ سُفْيَانُ: أَشُكُّ أَنِّي زِدْتُ وَاحِدَةً مِنها.

و د ریوایەتەکێدا: سوفیانی گۆت: ئەز دبێژم من ئێک لێ زێدەکر.

1472- وَعَنْهُ قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « اللَّهمَّ أَصْلِحْ لي دِيني الَّذي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِي، وأَصْلِحْ لِي دُنْيَايَ التي فِيهَا مَعَاشِي، وَأَصْلِحْ لي آخِرَتِي الَّتي فِيها معادي، وَاجْعلِ الحيَاةَ زِيادَةً لي في كُلِّ خَيْرٍ، وَاجْعَلِ الموتَ راحَةً لي مِنْ كُلِّ شَرٍ » رَوَاهُ مسلِمٌ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: خودێ وۆ دینێ من بۆ من راست و دورست بکە ئەوێ پاراستنا من تێدا، و دنیا من بۆ من خۆش بکە ئەوا ژیارا من تێدا، و ئاخرەتا من بۆ من باش بکە ئەوا ڤەگەڕیانا من تێدا، و ژیانێ بۆ من بکە ئەگەرێ هندێ هەمی خێر ل من زێدە ببن، و مرنێ بۆ من بکە رەحەتی ژ هەمی خراباییان.

1473- وَعنْ علي رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: قال لي رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قُلْ: اللَّهُمَّ اهْدِنِي، وَسدِّدْنِي ».

و ژ عەلی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە من بێژە: یا خودێ من راستەڕێ بکە، و من ناڤنجی و دورستی خوازێ نەزێدەکەر و نەکێمکەر رابگرە.

وَفي رِوَايةٍ: « اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ الْهُدى، وَالسَّدَادَ » رواهُ مسلم.

و د ریوایەتەکا دیدا: یا خودێ ئەز داخوازا راستەڕێیێ و ناڤنجی و دورستی خوازیێ بێ زێدەکەرن و کێمکەرنێ ژ تە دکەم.

1474- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: يَقُولُ: اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الْعجْزِ والكَسَلِ وَالجُبْنِ وَالهَرَمِ، وَالْبُخْلِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ القبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ المحْيا وَالمَمَاتِ ».

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: خودێ وۆ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ نەچارییێ و بێخیرەتییێ و ژ ترسنۆکییێ، و ژ پیراتییێ و ژ قەلسییێ، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ ئیزایا گۆڕی، و ژ بەلایێت دنیایێ و ژ بەلا و ئیزایا قەبری.

وفي رِوايةٍ: « وَضَلَعِ الدَّيْنِ وَغَلَبَةِ الرِّجَالِ » رَوَاهُ مُسْلِمٌ. و د ریوایەتەکێدا: و ژ دەین گرانی و بندەستییێ.

1475- وَعن أَبي بكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْه، أَنَّه قَالَ لِرَسولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: عَلِّمني دُعَاءً أَدعُو بِهِ في صَلاتي، قَالَ: قُلْ: اللَّهمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْماً كثِيراً، وَلا يَغْفِر الذُّنوبَ إِلاَّ أَنْتَ، فَاغْفِر لي مغْفِرَةً مِن عِنْدِكَ، وَارحَمْني، إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفور الرَّحِيم » متَّفَقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی بەکر ئەلسەدیق ﵁ گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: دوعایەکێ نیشا من بدە ئەز د نڤێژا خۆدا بکەم، گۆت: بێژە: یا خودێ ب راستی من گەلەك ستەما ل خۆ کری و کەس

گونەهان ژێ نابەت تو نەبی، تو ژ دەف خۆ و ژ کەرەما خۆ بۆ من ژێ ببە، (هەکە چ مـن رێکێـت گونەه ژێبرنێ ژی نەگرتبن و هەژی ژی نەبم) و دلۆڤانیێ ب مـن ببـە ب راستی تـو یـێ گونـەه ژێبەر و دلۆڤانی.

وفي رِوايةٍ: « وَفي بيْتي » وَرُوِي: « ظُلْماً كَثِيراً » ورِوِيَ « كَبِيراً » بِالثاءِ المثلثة وبِالباءِ الموحدة، فَيَنْبغِي أَن يُجْمَعَ بَيْنَهُمَا، فَيُقَالُ: كَثيراً كَبيراً.

و د ریوایەتەکا دیدا: دوعایەکێ نیشا من بدە ئەز د مالا خۆدا بکـەم، و هاتیـە ڤەگێـڕان: گەلـەك ستەم، و هاتیە ڤەگێڕان: ستەمەکا مەزن، ژبەر هندێ پێدڤییە پێکڤە بێنە کۆمکرن، بێـتە گۆتن: گەلـەك ستەم، و ستەمەکا مەزن.

1476- وَعَن أَبي موسَى رضَيَ اللَّه عَنْه، عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنَّه كَانَ يَدعُو بهَذا الدُّعَاءِ: «اللَّهـمَّ اغْفِر لي خَطِيئَتي وجهْلي، وإِسْرَافِي فِي أَمْري، وما أَنْتَ أَعلَم بِهِ مِنِّي، اللَّهـمَّ اغفِرْ لي جِدِّي وَهَزْلِي، وَخَطَئي وَعمْدِي، وَكلُّ ذلِكَ عِنْدِي، اللَّهُمَّ اغْفِرْ لي مَا قَدَّمْتُ وَمَا أَخَّرْتُ، وَما أَسْرَرْتُ وَمَا أَعْلَنْتُ، وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنِّي، أَنْت المقَدِّمُ، وَأَنْتَ المؤَخِّرُ، وَأَنْتَ عَلى كلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ » متفقٌ عليه.

ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤ دوعایـە دکـر: یـا خودێ گونەها من ژ زانین و ژ نەزانین کری و زێدەگاڤییا من د کار و بارێ مندا ژێ ببە، و یا تو پێ ژ من ب ئاگەهتر، یا خودێ گونەهێت من ب رژد و ب ترانەڤە و خەلـەتیڤـە و ژ قەسـتا کـرین ژێ ببە، و ئەڤە هەمی یێت دەف من، یا خودێ بۆ من بغەفرینە و ژێ ببە یـا مـن ل پێشـییا خـۆ کری، و یا من ب پاش خۆڤە هێلایی، و یا من ب بەرزەبییڤە کری و یا من ب ئاشکەرایی کـری، و یا تو پێ ژ من ب ئاگەهتر، نێ یێ ئێکێ و یێ دویماهییێ هەر تویی، و تو ل سەر هەمی تشـتان یێ دەستهەلاتدار و خودان شیانی.

1477- وعنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنهَا، أَنَّ النَّبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يقُولُ فِي دُعَائِهِ: « اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ ما عمِلْتُ ومِنْ شَرِّ ما لَمْ أَعْمَلْ ».

رَوَاهُ مُسْلِم.

ژ عـائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د دوعا خۆدا دگۆت: یا خودێ ئـەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خرابییا من کری و ژ خرابییا من نەکری.

1478- وعَنِ ابنِ عُمَر رَضِيَ اللَّه عَنْهُما قَالَ: كانَ مِنْ دُعاءِ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « اللَّهمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ، وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَفُجاءَةِ نِقْمَتِكَ، وَجميعِ سخَطِكَ » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: دوعا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە بوو: خودێ وۆ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ نەمانا کەرەمێت تە و ژ نەمانا سلامەتییا تە، و ژ هاتنا ئیزایا تە یا ژ نشکەکێڤە دئێت، و ژ هەمی کەربا تە.

1479- وَعَنْ زَيْدِ بنِ أَرْقَم رضَي اللَّه عَنْهُ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «اللهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ العَجْزِ وَالكَسَلِ، والبُخْلِ وَالهَرَم، وعَذَاب الْقَبْر، اللَّهُمَّ آتِ نَفْسِي تَقْوَاهَا، وَزَكِّهَا أَنْتَ خَيرُ

مَنْ زَكَّاهَا، أَنْتَ وليُّهَا وَمولاَهَا، اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلمٍ لا يَنْفَعُ، ومِنْ قَلْبٍ لاَ يَخْشَعُ، وَمِنْ نَفْسٍ لا تَشبَعُ، ومِنْ دَعْوةٍ لا يُسْتجابُ لهَا » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ زەیدێ کورێ ئەرقەمی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: خودێ وۆ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ نەچارییێ و بێخیرەتییێ و ژ قەلسییێ و ژ پیراتییێ و ژ ئیزایا گۆڕی، یا خودێ: خودێ ترسییێ نیشا نەفسا من بدە و پاقژ بکە، تو ژ هەمییان چێتری پاقژ بکەی، تو سەمیان و خودانێ وێ یی، یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ هەر زانینەکا مفایی نەدەت، و ژ هەر دلەکێ نەترسیت و نەفسەکا تێر نەبیت، و ژ هەر دوعایەکا نەئێتە قەبویلکرن.

1480- وَعنِ ابنِ عبَّاسٍ رَضِيَ الله عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَقُولُ: « اللَّهُمَّ لَكَ أَسْلَمْتُ، وَبِكَ آمَنْتُ، وعلَيْكَ تَوَكَّلْتُ، وَإِلَيْكَ أَنَبْتُ وَبِكَ خَاصَمْتُ، وإِلَيْكَ حَاكَمْتُ. فاغْفِرْ لي ما قَدَّمْتُ، وما أَخَّرْتُ، وَمَا أَسْرَرْتُ ومَا أَعلَنْتُ، أَنْتَ المقَدِّمُ، وَأَنْتَ المؤَخِّرُ، لا إِلَهَ إِلاَّ أَنْتَ ».

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ دگۆت: یا خودێ من خۆ سپارتە تە (خۆ ئێخستە بن فەرمانێت تە) و باوەری ب دورستی ب تە ئینا، و من پشتا خۆ ب تە گەرم کر، و ئەز ب گوهداری و پەرستنێ زڤڕیمە تە، و ب تە هەڤڕکییا نەیار و نەحەزێت دینی دکەم، و دویف شەریعەت و رێکا تە ئەز فەرمان و حوکمی دکەم، ڤێجا بۆ من بغەفرینە و ژێ ببە یا من ل پێشییا خۆ کری، و یا من ب پاش خۆڤە هێلایی، و یا من ب بەرزەییڤە کری و یا من ب ئاشکەرایی کری، و یا تو پێ ژ من ب ئاگەهتر، نێ یێ ئێکێ و یێ دویماهییێ هەر تویی، و تو ل سەر هەمی تشتان یێ دەستهەلاتدار و خودان شیانی.

زادَ بعْضُ الرُّوَاةِ: « ولا حَولَ ولا قوَّةَ إِلاَّ بِاللَّهِ » متفَقٌ عليهِ.

هندە ڤەگێرا زێدەکریە: و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن.

1481- وَعَن عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَدعو بِهؤُلاءِ الكَلِمَاتِ: «اللَّهُمَّ إِني أَعوذُ بِكَ مِن فِتنةِ النَّارِ، وعَذَابِ النَّارِ، وَمِن شَرِّ الغِنَى وَالفَقْر ». رَوَاهُ أَبو داوَد، والترمذيُّ وقال: حديث حسن صحيح، وهذا لفظُ أَبي داود.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب ڤان پەیڤان دوعا دکر: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ بەلا و رێکا مرۆڤی دبەتە جەهنەمێ و ژ ئیزایا جەهنەمێ و ژ خرابییا زەنگینی و هەژارییێ (خرابیا زەنگینییێ بەخیلی و بەترانی و چرویکی و دفن بلندییە و ...هتد و خرابییا هەژارییێ بێزاری و بێ ئومێدی و نەرازیبوونە ب قەدەرێ و ...هتد).

1482- وعَن زيادِ بْن عِلاقَةَ عن عمِّه، وهو قُطبَةُ بنُ مالِكٍ، رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَال: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « اللَّهمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِن منْكَرَاتِ الأَخلاقِ، والأَعْمَالِ والأَهْواءِ » رواهُ الترمذي وقال: حديثُ حَسَنٌ.

و ژ زیادێ کورێ عیلاقە ژ مامێ خۆ قوتبێ کورێ مالکی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ سنج و ئەخلاق و کار و کریار و دلخوازییێت خراب. (ئەخلاقێت خراب وەکی: خۆ مەزنکرن و حەسویدی و خیانەت و... و کریارێت خراب وەکی:

زنایێ و دزیێ و درەوێ و سەلەفێ و هەمی کریارێت حەرام، و دلخوازییێت خراب وەکی ئنیەتێت نەدورست و راو بۆچۆنێت خراب).

1483- وعَن شكَلِ بنِ حُمَيْدٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَال: قُلْتُ يا رَسولَ اللَّهِ: عَلِّمْني دُعاءً. قَالَ: « قُلْ: اللَّهُمَّ إِني أعوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ سَمْعِي، وَمِن شَرِّ بصَرِي، وَمِن شَرِّ لسَاني، وَمِن شَرِّ قَلبي، وَمِن شَرِّ منِيِّي » رواهُ أبو داودَ، والترمذيُّ وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ شەکەلێ کورێ حومەیدی ﷺ، گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ دوعایەکێ نیشا من بدە. گۆت: بێژە: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خرابییا گوهێت من و ژ خرابییا چاڤێت من و ژ خرابییا ئەزمانێ من و ژ خرابییا دلێ من و ژ خرابی و دژواریا شەهوەتا من.

1484- وَعَن أَنسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَقُولُ: « اللَّهمَّ إِنِّي أَعُوُذُ بِكَ مِنَ الْبرَصِ، وَالجُنُونِ، والجُذَامِ، وسّيءِ الأَسْقامِ » رَوَاهُ أَبو داود بإِسنادٍ صحيحٍ.

و ژ ئەنەسی ﷺ، پێغەمبەری ﷺ دگۆت: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ بەلەکییێ و دیناتییێ و خلتەییێ، و ژ هەمی ئێشێت پیس.

1485- وعَنْ أَبي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَالَ: كانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقولُ: اللَّهمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنَ الجُوعِ، فإِنَّهُ بِئْسَ الضَّجيعُ، وَأَعُوذُ بِكَ من الخِيانَةِ، فَإِنَّهَا بئْسَتِ البِطانَةُ ».رواهُ أبو داودَ بإِسنادٍ صحيحٍ.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: یا خودێ ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ برسێ ب راستی ئەو پیسە حالە و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خیانەتێ ب راستی ئەو پیسە خسلەتا نەدیارە.

1486- وَعن عليٍّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ، أَنَّ مُكَاتَباً جاءهُ، فَقَالَ إِني عجزتُ عَن كتابتي. فَأَعِنِّي. قالَ: أَلا أُعَلِّمُكَ كَلِماتٍ عَلَّمَنيهنَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَو كانَ عَلَيْكَ مِثْلُ جبلٍ دَيْناً أَدَّاهُ اللَّهُ عنْكَ ؟ قُلْ: « اللَّهمَّ اكْفِني بحلالِكَ عَن حَرَامِكَ، وَاغْنِني بِفَضلِكَ عَمَّن سِوَاكَ». رواهُ الترمذيُّ وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عەلی ﷺ، بەندەیەکێ ل گەل سەرکارێ خۆ رێکەفتی ئازا بکەت بەرامبەر پارەکێ هاتە دەف گۆت: ئەز د دەرهەقێ پێکهاتنا خۆ نائێمەدەر. هاریکاریا من بکە. گۆت: ئەز هندە پەیڤان نیشا تە نەدەم پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێت نیشا من داین، هەکە هندی چیایەکێ دەین ل سەر تە بن خودێ دێ پێش تەڤە دەت (ئانکو دێ بۆ تە ساناهی کەت)؟ بێژە: خودێ وۆ من ب حەلالێ خۆ ژ حەرامێ خۆ بێ منەت بکە، و من ب کەرەما خۆ ژ غەیری خۆ بێ منەت بکە.

1487- وعَنْ عِمْرانَ بنِ الحُصينِ رَضي اللَّه عنْهُمَا، أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم علَّم أَباهُ حُصيْناً كَلِمتَيْنِ يدعُو بهما: « اللَّهُمَّ أَلهِمْني رُشْدِي، وأَعِذني مِن شَرِّ نفسي ». رواهُ الترمذيُّ وقَالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوو پەیڤ نیشا بابێ وی حوسەینی دابوون دوعا پێ دکرن: یا خودێ بەرێ من بدە خێرا من و من ژ خرابییا نەفسا من بپارێزە.

1488- وَعَن أَبِي الفَضلِ العبَّاسِ بنِ عَبْدِ المطَّلِبِ رضِي اللَّه عنْهُ، قال: قُلْتُ يارسول اللَّهِ: عَلِّمْني شَيْئاً أَسْأَلُهُ اللَّه تَعَالى، قَالَ: « سَلُوا اللَّه العافِيةَ ». فَمكَثْتُ أَيَّاماً، ثُمَّ جِئتُ فَقُلْتُ: يا رسولَ اللَّه: علِّمْني شَيْئاً أَسْأَلُهُ اللَّه تعالى، قَالَ لِي: « يَا عبَّاسُ يا عمَّ رَسولِ اللَّهِ، سَلُوا اللَّه العافيةَ في الدُّنْيا والآخِرةِ ». رَواهُ الترمذيُّ وقَالَ: حديثٌ حسنٌ صَحيحٌ.

ژ ئـەبی ئەلـفـەزل عەبباسـێ کـورێ عەبدولموتتـەلبی ﷺ، گـۆت: مـن گـۆت: یـا پێغەمبەرێ خودێ تشتەکێ نیشا من بدە ئەز بۆ خۆ ژ خودێ بخـوازم گـۆت: ژ خـودێ بخـوازن، هەوە ژ بەلا و نەخۆشیان سلامەت کـەت، چـەند رۆژان ئـەز مـام پاشـی ئـەز هـاتم مـن گـۆت: یـا پێغەمبەرێ خودێ تشتەکێ نیشا من بدە ئەز بۆ خۆ ژ خودێ بخوازم گۆت: یا عەبباس یا مامێ پێغەمبەرێ خودێ، ژ خودێ بخوازن، هەوە ددنیا و ئاخرەتێدا ژ بەلا و نەخۆشییان سلامەت کەت.

1489- وعنْ شَهْرِ بْنِ حوشَبٍ قَالَ: قُلْتُ لأُمِّ سَلَمَةَ، رَضِي اللَّه عَنْهَا، يا أُمَّ المؤمِنِين مَا كَانَ أَكْثَرُ دُعَاءِ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إذا كانَ عِنْدكِ ؟ قَالَتْ: كانَ أَكْثَرُ دُعائِهِ: « يا مُقلبَ القُلوبِ ثَبِّتْ قلْبي علَى دِينِكَ » رَواهُ الترمذيُّ، وقال حَديثٌ حسنٌ.

و ژ شەهرێ کورێ حەوشەبی گۆت: من گۆتە ئوم سەلـەمێ ﷺ، یا دایکا موسلمانان دوعا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ باراپتر چ بوو دەمێ ئەو ل دەف تە؟ گۆت: دوعا وی پتر ئەڤـە بـوو: هەی راگر و وەرگێرێ دلان دلێ من ل سەر دینێ خۆ رابگرە.

1490- وعن أبي الدَّرداءِ رَضيَ اللَّه عَنْهُ، قَالَ: قَالَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « كانَ مِن دُعاءِ دَاوُدَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اللَّهمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ حُبَّكَ، وَحُبَّ من يُحِبُّكَ، وَالعمَل الذي يُبَلِّغُني حُبَّكَ اللَّهُمَّ اجْعل حُبَّكَ أَحَبَّ إِلَيَّ مِن نَفسي، وأَهْلي، ومِن الماءِ البارد » رواهُ الترمذيُّ وَقَالَ: حديثٌ حسنٌ.

ژ ئەبی دەردائی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: ژ دوعاییێـت داوودی ﷺ ئەڤەبوو: یا خودێ ئەز حەژێکرنا تە ژ تە دخوازم و حەژێکرنا وی یێ حەژ تە دکـەت، و وی کـار و کریارێ من دگەهینیتە حەژێکرنا تە، یا خودێ حەژێکرنا خۆ ژ نەفسا من و مالا من و ژ ئاڤا سار ل دەف من خۆشتڤیتر لێ بکە.

1491- وعن أَنَسٍ رضِيَ اللَّه عَنْهُ، قَالَ: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَلِظُّوا بِياذا الجَلالِ وَالإِكرامِ ». رواه الترمذي ورواهُ النَّسائيُّ مِن رِوايةِ ربيعةَ بنِ عامِرٍ الصَّحابيِّ. قَالَ الحاكم: حديثٌ صحيحُ الإِسْنَادِ.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زێدە ڤێ دوعاییێ بکەن و خۆ پێڤەبگرن: یا خودان مەزناتی و خودان کەرەم.

« أَلِظُّوا » بكسر الَّلام وتشديد الظاءِ المعجمةِ معْنَاه: الْزَمُوا هذِهِ الدَّعْوَةِ وأَكْثِرُوا مِنها.

1492- وعن أَبي أُمامةَ رضيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: دَعا رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِدُعَاءٍ كَثيرٍ، لم نَحْفَظْ مِنْهُ شَيْئاً، قُلْنا يا رَسُولَ اللَّهِ دعوت بِدُعاءٍ كَثِيرٍ لم نَحْفَظ منْهُ شَيْئاً، فقَالَ: « أَلا أَدُلُّكُم على ما يَجْمَعُ ذَلكَ كُلَّهُ ؟ تَقُولُ: « اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُك مِن خَيرِ ما سأَلَكَ مِنْهُ نبيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وأَعُوذُ بِكَ

من شَرِّ ما اسْتَعاذَ مِنْهُ نَبِيُّكَ مُحَمَّدٌ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَأَنْتَ المسْتَعَانُ، وعليْكَ البلاغُ، ولا حَوْلَ ولا قُوَّةَ إلاَّ بِاللَّهِ » رواهُ الترمذيُّ وقَالَ: حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ ئەبی ئومامەی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ دوعایەکا درێژ کر مە چو ژێ ژبەر نەکر، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تە دوعایەکا درێژ کر مە چو ژێ ژبەر نەکر، گۆت: ئەز نیشا هەوە نەدەم یا وێ هەمیێ کۆم دکەت؟ بێژە: یا خودێ ئەز داخوازا وێ خێرێ ژ تە دکەم یا پێغەمبەرێ تە موحەممەدی ﷺ ژ تە خواستی، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ وێ خرابییا پێغەمبەرێ تە موحەممەدی ﷺ ژ تە خواستی تو ژێ بپارێزی، بەس هاریکاری ژ تە دهێتە خواستن و گەهاندنا خێرێ ژ تەیە (یان تو بەسی)، و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن.

1493- وَعَن ابْنِ مسْعُودٍ، رضِيَ اللَّه عنْهُ، قَالَ: كَانَ مِن دُعَاء رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْأَلُكَ مُوجِباتِ رحْمَتِكَ، وَعزَائِمَ مغفِرتِكَ، والسَّلامَةَ مِن كُلِّ إِثْمٍ، والغَنِيمَةَ مِن كُلِّ بِرٍ، وَالفَوْزَ بالجَنَّةِ، وَالنَّجاةَ مِنَ النَّارِ ». رواهُ الحاكِم أبو عبد اللَّهِ، وقال: حديثٌ صحيحٌ على شرط مسلِمٍ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: ژ دوعایا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەڤە بوو: یا خودێ ئەز داخوازا رێکێت دلۆڤانییا تە پێدڤی دکەن و کار و بارێت دبنە ئەگەرێ لێبۆرینا تە و سلامەتییێ ژ هەر گونەهەکا هەبیت، و زێدەکرنێ ژ هەر خێرەکا هەبیت و گەهشتنا بەحەشتێ و رزگاربوونێ ژ جەهنەمێ ژ تە دکەم.

251- باب فضل الدُّعاء بظهر الغيب

بابەتێ خێرا دوعایا پشت مرۆڤیرا دئێتەکرن

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ جَاءُوا مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْأِيمَانِ) (الحشر: من الآية10) * . **و ئەوێت د دویڤ وانرا هاتین دبێژن: خودێ وێ گونەهێت مە و براییت مە ییت بەری مە باوەری ئینایین ژێ ببە، و نەڤیانا وان ئەوێت باوەری ئینایین نەئێخە د دلێت مەدا، و مە د راستا واندا زکرەش نەکە، خودێ وێ تو میهرەبان و دلۆڤانی.** وقال تعالى: * (وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) (مُحَمَّد: من الآية19) * . **و داخوازا لێبۆرینێ بۆ گونەهێت خۆ و بۆ گونەهێت هەمی خودان باوەران، چ زەلام چ ژن بکە.** وقال تعالى إخبارا عن إبراهيم صلى الله عليه وسلم : * **و خودێ ل سەر ئەزمانێ ئیبراهیمی ﷺ دبێژیت:** (رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ) (ابراهيم:41) * . **یا خودێ رۆژا قیامەتێ گونەهێت من ژێ ببە، و ییت دەیبابێت من، و ییت خودان باوەران، چ ژن چ مێر.**

1494- وَعَن أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِي اللَّه عنْهُ أَنَّهُ سمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « ما مِن عبْدٍ مُسْلِمٍ يَدعُو لأَخِيهِ بِظَهرِ الغَيْبِ إِلاَّ قَالَ المِلكُ ولَكَ بِمِثْلٍ » رواه مسلم.

ژ ئەبی دەرداء ﵁ گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە موسلمانەك نەپەنی برایێ خۆ دوعا بۆ بکەت هەکە ملیاکەت نەبێژتێ خودێ وەکی وێ دوعایێ بدەتە تە.

1495- وعَنْهُ أَنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كانَ يقُولُ: « دَعْوةُ المرءِ المسْلِمِ لأَخيهِ بِظَهْرِ الغَيْبِ مُسْتَجَابةٌ، عِنْد رأْسِهِ ملَكٌ مُوَكَّلٌ كلَّمَا دعا لأَخِيهِ بخيرٍ قَال المَلَكُ الموَكَّلُ بِهِ: آمِينَ، ولَكَ بِمِثْلٍ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: دوعایا مرۆڤێ موسلمان نەپەنی برایێ خۆ بۆ دکەت یا قەبویلکریە، ملیاکەتەکێ ل دەف سەرێ وی بۆ ڤی کاری یێ هاتیە دانان هەرگاڤا دوعا خێرێ بۆ برایێ خۆ کر ملیاکەتێ ب ویڤە هاتیە گرێدان دێ بێژێت: یا خودێ قەبویلکە، و بۆ تە ژی وەکی وێ دوعایێ.

252- باب في مسائل من الدعاء

بابەتەك ژ بەحسێت دوعایێ

1496- عنْ أُسامَةَ بْنِ زيْدٍ رضِيَ اللَّه عنْهُما قالَ: قالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ صُنِعَ إِلَيْهِ معْرُوفٌ، فقالَ لِفَاعِلِهِ: جزَاك اللَّه خَيْراً، فَقَد أَبْلَغَ في الثَّنَاءِ ». رواه الترمذي وقَالَ: حَدِيثٌ حسنٌ صَحِيحٌ.

ژ ئوسامەیێ کورێ زەیدی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ قەنجییەك ل ئێکی کر، و گۆتە خودانێ وێ خودێ خێرێ بدەتە تە، ب راستی وی زێدە مەدحێت وی کرن.

1497- وَعَن جَابرٍ رَضِيَ اللَّه عَنْه قال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَدعُوا عَلى أَنْفُسِكُم، وَلا تدْعُوا عَلى أَولادِكُم، ولا تَدْعُوا على أَمْوَالِكُم، لا تُوافِقُوا مِنَ اللَّهِ ساعة يُسأَلُ فِيهَا عَطاءً، فيَسْتَجيبَ لَكُم » رواه مسلم.

ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نفرینان ل خۆ نەکەن و نفرینان ل زارۆکێت خۆ ژی نەکەن و نفرینان ل مالێ خۆ ژی نەکەن، نەکو بکەڤنە د ویدا یێ خودێ دوعا تێدا قەبویل دکەت و نفرینا هەوە بێتە قەبویلکرن.

1498- وعن أَبي هُريرةَ رضي اللَّه عنهُ أَنَّ رَسولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « أَقْرَبُ ما يَكُونُ العَبْدُ مِن ربِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ، فَأَكْثِرُوا الدُّعَاءَ » رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جهێ پتر هەمییان بەندە تێدا نێزیکی خودێ وەختێ ئەو د سوجدەییدا، ڤێجا گەلەك دوعایان تێدا بکەن.

1499- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: يُسْتجَابُ لأَحَدِكُم ما لَم يعْجلْ: يقُولُ قَد دَعوتُ رَبِّي، فَلم يسْتَجبْ لي ». متفقٌ عليه.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەردەوام خودێ دێ دوعایا ئێک ژ هەوە قەبویل کەت هندی ئەو لەزێ نەکەت، بێژیت: من دوعا ژ خودایێ خۆ کرن، و ژ من قەبویل نەکرن.

وفي رِوَايَةٍ لمسْلِمٍ: « لا يزَالُ يُسْتَجَابُ لِلعَبْدِ مَا لَم يدعُ بإِثْمٍ، أَوْ قَطِيعةِ رَحِمٍ، ما لَمْ يَسْتعْجِلْ » قِيلَ: يا رسُولَ اللَّهِ مَا الاسْتِعْجَالُ ؟ قَالَ: « يَقُولُ: قَدْ دعَوْتُ، وَقَدْ دَعَوْتُ فَلَم أَرَ يَسْتَجِيبُ لي، فَيَسْتَحْسِرُ عِنْد ذلك، ويَدَعُ الدُّعَاءَ ».

و د ريوايەتەكا موسلميدا: بەردەوام خودێ دوعايا بەندەيى قەبويل دكەت هندى ئەو دوعا ب گونەهێ يان برينا مرۆڤانيێ نەكەت، و هندى ئەو لەزێ نەكەت، گۆتنێ يا پێغەمبەرێ خودێ لەزكرن چاوايە؟ گۆت: بێژيت: من دوعا كرن، و من دوعا كرن، و من نەديت بۆ من هاتنە قەبويلكرن، ڤێجا هنگى دێ وەستيت و دوعا دێ هێليت.

1500- وَعَنْ أَبي أُمامَةَ رَضيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قِيلَ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَيُّ الدُّعَاءِ أَسْمعُ؟ قَالَ: « جوْفَ اللَّيْلِ الآخِرِ، وَدُبُرَ الصَّلَوَاتِ المكْتُوباتِ » رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ0

و ژ ئەبى ئومامەى ﷺ، گۆت: گۆتنە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: كيژ دوعا چێتر دهێتە قەبويلكرن؟ ئينا گۆت: د نيڤا شەڤێدا و پشتى نڤێژێت فەرز0

1501- وَعَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَا عَلى الأَرْضِ مُسْلِمٌ يَدْعُو اللَّه تَعالى بِدَعْوَةٍ إِلاَّ آتَاهُ اللَّه إِيَّاهَا، أَوْ صَرَف عنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا. ما لَم يدْعُ بإِثْمٍ، أَوْ قَطِيعَةِ رحِمٍ » فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ القَوْمِ: إِذاً نُكْثِرُ. قَالَ: « اللَّه أَكْثَرُ».

و ژ عوبادەيێ كورێ سامتى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسلمان ل سەر ئەردى نينە دوعايێ بكەت و خودايێ مەزن دوعايا وى بۆ قەبويل نەكەت، يان پێ نەخۆشييەكا وەكى وێ ژێ نەدەتە پاش، هندى ئەو دوعا ب گونەهێ يان برينا مرۆڤانيێ نەكەت زەلامەكێ ژ يێت حازر گۆت: پا ئەم دێ گەلەك دوعايان كەين؟ ئينا پێغەمبەرى ﷺ گۆت: خودێ دێ پتر دەتە هەوە.

رواه الترمذي وقال حَدِيثٌ حَسنٌ صَحِيحٌ: وَرَواهُ الحاكِمُ مِنْ رِوايةِ أَبي سعيدٍ وَزَاد فِيهِ: « أَوْ يَدَّخر لهُ مِنَ الأَجْرِ مِثْلَها ».

و د ريوايەتا ئەبى سەعيديدا زێدە هاتيە: يان دێ خێرێ هندى وێ بۆ هێليت بۆ رۆژا قيامەتێ.

1502- وعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي اللَّه عنْهُما أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَان يقُولُ عِنْد الكرْبِ: « لا إِلَه إِلاَّ اللَّه العظِيمُ الحلِيمُ، لا إِله إِلاَّ اللَّه رَبُّ العَرْشِ العظِيمِ، لا إِلَهَ إِلاَّ اللَّه رَبُّ السمَواتِ، وربُّ الأَرْض، ورَبُّ العرشِ الكرِيمِ » متفقٌ عليه.

ژ ئيبن عەبباسى، خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: پێغەمبەرى ﷺ د نەخۆشيێدا دگۆت: چو پەرستييێت دورستى و هەژى نينن خودێ مەزن و نەرم و حەليم نەبيت، چو پەرستييێت دورستى و هەژى نينن خودانێ عەرشێ مەزن نەبيت، چو پەرستييێت دورستى و هەژى نينن خودانێ ئەسمانان و خودانێ ئەردى و خودانێ عەرشێ پيرۆز نەبيت.

253- باب كرامات الأولياء وفضلهم

بابەتێ كەرامەتێت مرۆڤێت خودێ

قال الله تعالى: * (أَلا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلا هُمْ يَحْزَنُونَ ، الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ ، لَهُمُ الْبُشْرَى فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الأَخِرَةِ لا تَبْدِيلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (يونس:62_64) * .
ئاگەهدار بن، مرۆڤێت خودێ، نە ترس بۆ وان هەیە [کو خودێ وان ب بەر ئیزایێ بێخیت]، و نە ب خەم دکەڤن [ل سەر هێلانا دنیایێ و تشتێ ژ وان چێیی]. [مرۆڤێت خودێ] ئەوێت [ژ دل] باوەری ئینایین، و [پاشی راست و دورست] پارێزکارییا خودێ کرین. د ژیانا دنیایێ و ئاخرەتێدا مزگینی بۆ وان هەیە [مزگینییا دنیایێ ئەوە یا ملیاکەت ددەنێ دگەل روحکێشانێ، یان ژی خەونا چاکە یا ئەو دبینن، یان ژی یا ب وانڤە دئێتە دیتن، و مزگینییا ئاخرەتێ بەحەشتە]، و قەت چو گوهۆرین بۆ پەیمانا خودێ نینە، و ئەڤەیە سەرفەرازییا مەزن. قال تعالى: * (وَهُزِّي إِلَيْكِ بِجِذْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطْ عَلَيْكِ رُطَباً جَنِيّاً ، فَكُلِي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْناً) (مريم: 25_26)) * **و قورمێ دارقەسپێ ب نک خۆڤە بهەژینە، رتەبێت تەڕ و گەهشتی دێ ب سەر تەدا وەرییێن [و دا بزانیت خودێ کەرەما دگەل کری و خەمێت وێ سڤک ببن کانییا ئاڤێ ل دەڤ دەرئێخست و جۆك ژێ دچۆ، و قورمێ دارا هشک شینکر و ئینا بەری، و ب هەژیانا وێ و ئەو ب خۆ یا لاواز، رتەب ژێ وەراندن]. ڤێجا [وان رتەبان] بخۆ و [وێ ئاڤێ] ڤەخۆ، و چاڤێت تە بلا [ب وی بچویکی کو عیسایە] رۆن و گەش ببن، و بلا دلێ تە پێ خۆش ببیت، و ئەگەر تە مرۆڤەك دیت، بێژە: ب راستی من بۆ خودایێ دلۆڤان نەزرا دایی، ئەز ژ خەلکی یا ب رۆژی بم و نەئاخڤم، ڤێجا ئەڤرۆ ئەز چو مرۆڤان نائاخێڤم.** وقال تعالى: * (كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقاً قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّى لَكِ هَذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ) (آل عمران: من الآية37) * .
چەند زەکەریا چۆبایە دەڤ د جهێ پەرستنا وێدا، فێقی و خوارن ل دەڤ ددیت، و دگۆت: مەریەمێ، ئەڤە بۆ تە ژ کیڤە دئێت؟! گۆت: ئەڤە ژ نک خودێ [بۆ من دئێت]، و خودێ یێ بڤێت بێ هەژمار کەرەم و خێران دگەل دکەت و ددەتێ. وقال تعالى: * (وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلاَّ اللَّهَ فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرْفَقاً ، وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ) (الكهف: 16_17)) * **و گاڤا هەوە خۆ ژ وان و ییێت ئەو شوینا خودێ دپەرێسن [ژ بوتان]، دویر ئێخست و خۆ ژێ دا پاش، ڤێجا خۆ بگەهیننە [هەڕنە] شکەفتێ، خودایێ هەوە دێ بەروبەیاڤێ دلۆڤانییا خۆ ل سەر هەوە فرەه کەت، و کار و بارێ هوین تێدا و تشتێ هوین مفایی ژێ وەردگرن، ژ خوارن و ڤەخوارنێ، دێ بۆ هەوە ب ساناهی ئێخیت. و تو دێ بینی وەختێ رۆژ دهەلێت تیرۆژکێت وێ رێکا خۆ ل سەر رەخێ راستێ یێ شکەفتێ دگوهێزیت، و وەختێ ئاڤا دبیت ژ ملێ چەپێڤە ل وان نادەت، و ژ وان دبۆریت و ئەو د نیڤا شکەفتێڤە بوون [ئانکوو نە هەلاتنێ و نە ئاڤابوونێ، رۆژێ ل وان نەددا هەرچەندە دەرێ شکەفتێ یێ ڤەکری ژی بوو، و ئەو د نیڤا وێدا بوون]، ئەڤە ژ نیشانێت [دەستهەلاتدارییا] خودێنە، و هەر کەسێ خودێ راستەڕێ بکەت، نێ ئەوە راستەڕێکری، و هەرکەسێ گومڕا و بەرزە بکەت، نێ تو چو هاریکار و رێبەر و رێناسان بۆ نابینی.**

الآية

1503- وعنْ أبي مُحَمَّدٍ عَبْدِ الرَّحْمن بنِ أبي بكر الصِّدِّيقِ رضي الله عنْهُما أنَّ أصْحاب الصُّفَّةِ كانُوا أُنَاساً فُقَرَاءَ وأنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ مرَّةً « منْ كانَ عِنْدَهُ طَعامُ اثنَينِ، فَلْيذْهَبْ بِثَالث، ومَنْ كَانَ عِنْدهُ طعامُ أرْبَعَةٍ، فَلْيَذْهَبْ بخَامِسٍ وبِسَادِسٍ » أوْ كَما قَالَ، وأنَّ أبَا بَكْرٍ رضي الله عَنْهُ جاءَ بثَلاثَةٍ، وَانْطَلَقَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِعَشرَةٍ، وَأنَّ أبَا بَكْرٍ تَعَشَّى عِنْد النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، ثُمَّ لَبِثَ حَتَّى صلَّى العِشَاءَ، ثُمَّ رَجَعَ، فَجَاءَ بَعْدَ ما مَضَى من اللَّيلِ مَا شاءَ الله.

قَالَتْ امْرَأَتُهُ: ما حبسَكَ عَنْ أضْيافِكَ ؟ قَالَ: أوَ ما عَشَّيتِهِمْ ؟ قَالَتْ: أبوْا حَتَّى تَجِيءَ وَقدْ عرَضُوا عَلَيْهِم قَال: فَذَهَبْتُ أنَا، فَاختبأْتُ، فَقَالَ: يَا غُنْثَرُ، فجدَّعَ وَسَبَّ وَقَالَ: كُلُوا لا هَنِيئاً، والله لا أطْعمُهُ أبَداً، قال: وايمُ اللهِ ما كُنَّا نَأْخذُ منْ لُقْمةٍ إلاَّ ربا مِنْ أَسْفَلِهَا أكْثَرُ مِنْهَا حتَّى شَبِعُوا، وصَارَتْ أكثَرَ مِمَّا كَانَتْ قَبْلَ ذلكَ، فَنَظَرَ إلَيْهَا أبُو بكْرٍ فَقَال لا مْرَأَتِهِ: يَا أُخْتَ بني فِرَاسٍ مَا هَذا ؟ قَالَتْ: لا وَقُرَّةِ عَيني لهي الآنَ أكثَرُ مِنْهَا قَبْلَ ذَلكَ بِثَلاثِ مرَّاتٍ، فَأَكَل مِنْهَا أبُو بكْرٍ وَقَال: إنَّمَا كَانَ ذلكَ مِنَ الشَّيطَانِ، يَعني يَمينَهُ، ثُمَّ أَكَلَ مِنهَا لِقمةً، ثُمَّ حَمَلَهَا إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَأَصْبَحَت **عِنْدَهُ**. وكانَ بَيْننَا وبَيْنَ قَومٍ عهْدٌ، فَمَضَى الأجَلُ، فَتَفَرَّقنَا اثني عشَرَ رَجُلاً، مَعَ كُلِّ رَجُلٍ مِنْهُم أُنَاسٌ، الله أعْلَم كَمْ مَعَ كُلِّ رَجُلٍ فَأَكَلُوا مِنْهَا أَجْمَعُونَ.

وفي روايَة: فَحَلَفَ أبُو بَكْرٍ لا يَطْعمُه، فَحَلَفَتِ المرأَةُ لا تَطْعِمَه، فَحَلَفَ الضِّيفُ أوِ الأَضْيَافُ أن لا يَطعَمَه، أوْ يطعَمُوه حَتَّى يَطعَمه، فَقَالَ أبُو بَكْرٍ: هذِهِ مِنَ الشَّيْطَانِ، فَدَعا بالطَّعامِ فَأَكَلَ وَأَكَلُوا، فَجَعَلُوا لا يَرْفَعُونَ لُقْمَةً إلاَّ ربَتْ مِنْ أَسْفَلِهَا أَكْثَرَ مِنْهَا، فَقَال: يَا أُخْتَ بَني فِرَاس، ما هَذا ؟ فَقالَتْ: وَقُرَّةِ عَيْني إنهَا الآنَ لأَكْثَرُ مِنْهَا قَبْلَ أنْ نَأْكُلَ، فَأَكَلُوا، وبَعَثَ بهَا إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فذَكَرَ أَنَّه أَكَلَ مِنهَا.

وفي روايةٍ: إنَّ أبَا بَكْرٍ قَالَ لِعَبْدِ الرَّحْمَنِ: دُونَكَ أَضْيافَكَ، فَإِنِّي مُنْطَلِقٌ إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَافْرُغْ مِنْ قِراهُم قَبْلَ أنْ أجِيءَ، فَانْطَلَقَ عبْدُ الرَّحمَن، فَأَتَاهم بمَا عِنْدهُ. فَقَال: اطْعَمُوا، فقَالُوا: أيْنَ رَبُّ مَنزِلَنَا ؟ قال: اطعموا، قَالُوا: مَا نَحْنُ بآكِلِين حتَى يَجِيء ربُ مَنْزِلَنا، قَال: اقْبَلُوا عَنَّا قِرَاكُم، فإنَّه إنْ جَاءَ ولَمْ تَطْعَمُوا لَنَلقَيَنَّ مِنْهُ، فَأَبَوْا، فَعَرَفْتُ أنَّه يَجِد عَلَيَّ، فَلَمَّا جاءَ تَنَحَّيْتُ عَنْهُ، فَقَالَ: ماصنعتم ؟ فأَخْبَروهُ، فقالَ يَا عَبْدَ الرَّحمَنِ فَسَكَتُّ ثم قال: يا عبد الرحمن. فسكت، فَقَالَ: يا غُنثَرُ أَقْسَمْتُ عَلَيْكَ إن كُنْتَ تَسمَعُ صوتي لما جِئْتَ، فَخَرَجتُ، فَقُلْتُ: سلْ أَضْيَافِكَ، فَقَالُوا: صَدقَ، أتَانَا بِهِ. فَقَالَ: إنَّمَا انْتَظَرْتُمُونِي وَاللهِ لا أَطعَمُه اللَّيْلَةَ، فَقالَ الآخَرون: وَاللهِ لا نَطعَمُه حَتَّى تَطعمه، فَقَالَ: وَيْلَكُم مَالَكُمْ لا تَقْبَلُونَ عنَّا قِرَاكُم ؟ هَاتِ طَعَامَكَ، فَجاءَ بِهِ، فَوَضَعَ يَدَه، فَقَالَ: بِسْمِ اللهِ، الأولى مِنَ الشَّيطَانِ فَأَكَلَ وَأَكَلُوا. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موحەممەد عەبدولرەحمانێ کورێ ئەبی بەکرێ سەددیق خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: خەلکێ سوففێ هندە مرۆڤێت هەژار بوون، و پێغەمبەری ﷺ جارەکێ گۆت: هەرکەسێ خوارنا دوویا هەبیت بلا یێ سێیێ دگەل خۆ ببەت، و یێ خوارنا چاران هەبیت بلا یێ پێنجێ و شەشێ ببەت، یان ژی هەروەکی گۆتی، و ئەبو بەکری رضي الله عنه سێ دگەل خۆ ئینان و پێغەمبەری ﷺ دەھ دگەل خۆ برن، و ئەبی بەکری شیڤ ل دەف پێغەمبەری ﷺ خوار، پاشی ما هەتا نڤێژا عەیشا کری، پاشی زڤری، پشتی کا چەند خودێ ڤیای ژ شەڤێ چۆی.

ژنا وی گۆتێ: چ تو ژ مێڤانێت خۆ گیرۆکری؟ گۆت: ما تە شیڤ نەدایێ؟ گۆت: قەبویل نەکرن هەتا تو بهێی، بۆ وان هاتە دانان، (عەبدولرەحمانی) گۆت: ئەز چۆم من خۆ ڤەشارت، (ژ

ترسێت بابێ خۆدا). (ئەبو بەکری) گۆت: ساوێلک و دوعا دفن یان گوه یان لێڤ بڕینێ لێ کر و خەبەر گۆتنێ (ئەڤ ئاخفتنە ئەبو بەکری گۆتنە کورێ خۆ ترسا هندێ تەخسیری د دەرهەقێ مێڤانانداا کربیت لەوا خوارنا خۆ نەخوارینە) و گۆت: بخۆن هەوە عافیەت نە بیت ب خودێ ئەز قەت ناخۆم، گۆت: ب خودێ مە پاری نەرادکر هەکە پتر ژێ ب بنێ وێڤە زێدە نەببا، هەتا تێر بووین، و پتر ژ بەرێ لێهاتی، ئەبو بەکری بەرێ خۆ دایێ و گۆتە ژنا خۆ: خویشکا بەنی فیراس، ئەڤە چییە؟ گۆت: چو نینە ئەو نەبیت یا ئەز دبێژم، و سویند بەس ئەوە یا چاڤ پێ خۆش ببیت، و ئەو ڤێ گاڤێ سێ جار پترترە ژ بەری نوکە، ئەبو بەکری، ژێ خوار و گۆت: ئەو سویند ژ شەیتانی بوو، پاشی پارییەك ژێ خوار، پاشی بـرە دەف پێغەمبەری ﷺ ومـا دەف وی، و مابـەینا مـە و هندە کەسان پەیمانەك هەبوو، گەهشتە دویماهیکا خۆ، ئەم دازدە زەلام ژێکڤەبووین، دگەل هەر زەلامەکێ ژ وان مرۆڤ هەبوون، خودێ دزانیت کا هەر زەلامەکێ چەند دگەل بـوون، هەمیان ژێ خوارن.

و د ریوایەتەکێدا: ئەبو بەکری سویند خوار نەخۆت، و ژنا وی سویند خوار ئەو ژی نەخۆت، و مێڤانی یان مێڤانان ژی سویند خوارن نەخۆن هەتا ئەو نەخۆت، ئەبو بەکری گۆت: ئەڤە (مەخسەدا وی سویندخوارن) ژ شەیتانییە، گازی خوارنێ کر و خوار، و وان ژی خوارن، وان پاری نەرادکر هەکە پتر ژێ ب بنێ ویڤە زێدە نەببا، گۆت: خویشکا بەنی فیراس، ئەڤە چییە؟ گۆت: چو نینە ئەو نەبیت یا ئەز دبێژم، و سویند بەس ئەوە یا چاڤ پێ خۆش ببیت، و ئەو ڤێ گاڤێ سێ جار پترترە ژ بەری ئەم بخوین، هەمیان خوار و بۆ پێغەمبەری ژی ﷺ هنارت و گۆت: ژێ خوار. و د ریوایەتەکێدا: ئەبو بەکری سویندخوار نەخۆت، و ژنا وی سویند خوار ئەو ژی نەخۆت، و مێڤانان ژی سویند خوارن نەخۆن هەتا ئەبوبەکر ژی ل گەل وان نەخۆت، ئەبو بەکری گۆت: ئەڤە (مەخسەدا وی سویندخوارن) ژ شەیتانییە، گازی خوارنێ کر و خوار، و وان ژی خوارن، وان پاری نەرادکر هەکە ژێ پتر ب بنێ پاریڤە زێدە نەببا، گۆت: خویشکا بەنی فیراس، ئەڤە چییە؟ گۆت: ، و سویند ب وی یێ چاڤ پێ خۆش دبن، ئەو ڤێ گاڤێ سێ جار پترترە ژ بەری ئەم بخوین، هەمیان خوار و بۆ پێغەمبەری ژی ﷺ هنارت و گۆت: ژێ خوار.

و د ریوایەتەکێدا: ئەبو بەکری، گۆتە عەبدولرەحمانی: ئەو مێڤانێت تە، ئەز دێ چمە دەف پێغەمبەری ﷺ مێڤانداریا وان بدێ بەری ئەز بهێم، عەبدولرەحمان چۆ چ ل دەف هەیە بۆ وان ئینا، و گۆت: بخۆن، گۆتن: کا خودانێ مالا مە؟ گۆت: بخۆن، گۆتن: ئەم ناخوین هەتا خودانێ مالا مە نەهێت، گۆت: مێڤانییا خۆ ژ مە قەبویلکەن، هەکە نە، و ئەو بێت دێ تشەك نەخۆش ژێ بینین، (دگەل هندێ ژی) قەبویل نەکرن، من زانی دێ ژ من عێجزبیت، ڤێجا دەمێ هاتی من خۆ ژێ دا پاش، گۆت: هەوە چکر؟ بو گۆت، ئینا گۆت: یا عەبدولرەحمان من خۆ بێ دەنگ کر، پاشی گۆت: یا عەبدولرەحمان من خۆ بێ دەنگ کر، ئینا گۆت: یا ساویلک ئەز تە دەدەمە سویندێ هەکە تە گول من ببیت و نەهێی، ئەز دەرکەفتم من گۆت: پسیارا مێڤانێت خۆ

بکه، گۆتن: راست دبێژیت، بۆ مه ئینا (بەلێ مه نەخوار هەتا تو نەهێی) گۆت: یەعنی هەوه خۆ ل هیڤیا من گرت، ب خودێ ئەز ئەڤ شەڤه ناخۆم، یێت دی گۆتن: ب خودێ ئەم ژی ناخۆین هەتا تو نەخۆی، (ئەبو بەکری) گۆت: وەی بۆ هەوه بۆچی هوین مێڤانیا خۆ ژ مه قەبویل ناکەن؟ کا بینه زادێ خۆ، خوارن ئینا دەستێ خۆ درێژکرێ و گۆت: جارا ئێکێ من سویند خواری ژ شەیتانی بوو، و خوار و وان ژی خوارن.

قوله: « غُنْثَر » بغين معجمةٍ مضمومةٍ، ثم نونٍ ساكِنةٍ، ثُمَّ ثاءٍ مثلثةٍ وهو: الغَبِيُّ الجَاهِلُ، وقوله: « فجدَّع » أي شَتَمه وَالجَدْع: القَطع. قوله: « يجِدُ عليَّ » هو بكسر الجيمِ، أيْ: يَغْضَبُ.

1504- وعنْ أبي هُرَيْرَة رضي الله عَنْهُ قَالَ: قال رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَقَدْ كَان فِيما قَبْلَكُمْ مِنَ الأُممِ نَاسٌ محدَّثونَ، فإن يَكُ فِي أُمَّتي أَحَدٌ، فإنَّهُ عُمَرُ » رواه البخاري، ورواه مسلم من روايةِ عائشةَ، وفِي رِوايتِهما قالَ ابنُ وَهْبٍ: « محدَّثُونَ » أَي: مُلهَمُون.

و ژ ئەبی هورەیره ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی د ملەتێت بەری هەوەدا خودان ئیلهام هەبوون (ئەون یێت دلێت ب راستییێ بۆ شاده ددەن و هزرا ئەو دکەن راست دەردکەڤیت) هەکە ژ ئوممەتا من ئێک هەبیت ئەو عومەرە.

1505- وعنْ جَابِر بن سَمُرَةَ، رضي الله عَنْهُمَا. قَالَ: شَكَا أَهْلُ الكُوفَةِ سَعْداً، يَعْنِي: ابْنِ أَبِي وَقَّاصٍ، رضي الله عَنْهُ، إلى عُمَرَ بنِ الخَطَّابِ، رضي الله عَنْهُ، فعزَلَه وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ عمَّاراً، فَشَكَوْا حَتَّى ذَكَرُوا أَنَّهُ لا يُحْسِنُ يُصَلِّي، فَأَرسَلَ إِلَيْهِ، فَقَالَ: ياأَبا إسْحاقَ، إنَّ هؤُلاءِ يزْعُمُونَ أَنَّكَ لا تُحْسِنُ تُصَلِّي. فَقَالَ: أَمَّا أَنَا واللهِ فَإِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي بِهِمْ صَلاةَ رَسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لا أَخْرِمُ عَنْهَا أُصَلِّي صَلاةَ العِشَاءِ فَأَرْكُدُ فِي الأُولَيَيْنِ، وَأُخِفُّ فِي الأُخْرَيَيْنِ، قال: ذَلِكَ الظَنُّ بكَ يَا أَبَا إسْحاقَ، وأَرسلَ مَعَهُ رَجُلاً أَوْ رجَالاً إِلَى الكُوفَةِ يَسْأَلُ عَنْهُ أَهْلَ الكُوفَةِ، فَلَمْ يَدَعْ مَسْجِداً إلاَّ سَأَلَ عَنْهُ، وَيُثْنُونَ مَعْرُوفاً، حَتَّى دَخَلَ مَسْجِداً لِبَني عَبْسٍ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ، يُقَالُ لَهُ أُسامةُ بنُ قَتَادَةَ، يُكَنَّى أبا سَعْدَةَ، فَقَالَ: أَمَا إِذْ نَشَدْتَنَا فَإِنَّ سَعْداً كَانَ لا يسِيرُ بِالسَّرِيَّةِ ولا يَقْسِمُ بِالسَّوِيَّةِ، وَلا يعْدِلُ فِي القَضِيَّةِ، قَالَ سعْدٌ: أَمَا وَاللهِ لأَدْعُوَنَّ بِثَلاثٍ: اللَّهُمَّ إنْ كَانَ عبْدكَ هذا كَاذِباً، قَام رِيَآءً، وسُمْعَةً، فَأَطِلْ عُمُرَهُ، وَأَطِلْ فَقْرَهُ، وَعَرِّضْهُ للفِتَنِ، وَكَانَ بَعْدَ ذلكَ إذا سُئِلَ يَقُولُ: شَيْخٌ كَبِيرٌ مَفْتُون، أَصَابتْنِي دَعْوةُ سعْدٍ.

قَالَ عَبْدُ المِلِكِ بنُ عُميْرٍ الرَّاوِي عنْ جَابرِ بنِ سَمُرَةَ فَأَنا رَأَيْتُهُ بَعْدَ قَدْ سَقَط حَاجِبَاهُ عَلى عيْنيْهِ مِنَ الكِبَرِ، وَإِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ للجوارِي فِي الطُّرقِ فَيغْمِزُهُنَّ. متفقٌ عليهِ.

و ژ جابرێ کورێ سەمورەی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: خەلکێ کوفه گازنده ل دەف عومەرێ کورێ خەتتابی ﵁ ل سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﵁ کرن، عومەری سەعد ئێخست و عەمار ل سەر وان کره سەرکار، گازنده کرن و گۆتن باش نڤێژێ ناکەت، فرێکره دویفرا و گۆتێ: یا ئەبا ئیسحاق، ئەڤێت هەنێ دبێژن تو نوزانی نڤێژێ بکەی، گۆت: هندیکه ئەزم ئەز ب خودێ کەمه من نڤێژا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ب وان دا کرن تشتەکێ ئەز ژێ کێم ناکەم، ئەز نڤێژا عەیشا دکەم هەردوو رکعەتێت ئێکێ ئەز درێژ دکەم و هەردوو رکعەتێت دوویێ ئەز سڤک دکەم، گۆت: ئەڤ هزره مه یێ ب ته هەی یا ئەبا ئیسحاق، و زەلامەك یان چەند زەلام دگەل

هنارتنه کوفه، پسیارا خەلکێ کوفه بکەن چو مزگەفت نەهێلان پسیار ژێ نەکری، و هەمیان مەدحێت وی دکرن و ب باشی بەحسێ وی دکرن، هەتا هاتیه مزگەفتەکێ یا بەنی عەبس، زەلامەك ژ وان رابوو، دگۆتنێ ئوسامەیێ کورێ قەتادەی، یێ ناسناڤ بوو ئەبو سەعید، گۆت: مادەم تە ژ مە خوازت ئەم باخڤین، ب راستی ئەو دگەل لەشکەری ناچیت و ب دادپەروەری دانێ بەلاڤ ناکەت، و دادپەروەریێ د حوکمکرنێدا ناکەت، ئینا سەعدی گۆت: هندی ئەزم ب خودێ ئەز دێ سێ دوعایان کەم: یا خودێ ئەڤ بەندەیێ تە هەکە یێ درەوین بیت و بۆ رویمەتی و ناڤێ خۆ راببیت، تو ژییێ وی درێژکە و هەژاریا وی درێژکە و بەرهنگاری بەلا بکە، و پشتی هنگی هەکە پسیار لێ هاتباکرن دگۆت: پیرەمێرەکێ فتنەچۆییە.

عەبدولمەلکێ کورێ عومەیرێ ڤەگێر ژ جابرێ کورێ سەمورەی دبێژیت: من ئەو دیت پشتی برهێت وی کەفتینە د چاڤێت ویدا ژ دانعومرییێ و ئەو بەرهنگاری جاریان دبوو و دەستێت خۆ دئێخستنە د ناڤ دەستێت واندا؟

1506- وعنْ عُرْوَةَ بن الزُّبيْر أنَّ سعِيدَ بنَ زَيْدٍ بْنِ عمْرو بْنِ نُفَيْلٍ، رضي اللَّه عَنْهُ خَاصَمتْهُ أرْوَى بِنْتُ أوْسٍ إلى مَرْوَانَ بْنِ الحَكَم، وَادَّعَتْ أنَّهُ أَخَذَ شَيْئاً مِنْ أرْضِهَا، فَقَالَ سَعِيدٌ: أنَا كُنْتُ آخُذُ مِنْ أرْضِها شَيْئاً بعْدَ الذي سمِعْتُ مِنْ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم،؟ قَالَ: مَاذا سمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « مَنْ أَخَذَ شِبْراً مِنَ الأرْضِ ظُلْماً، طُوِّقَهُ إلى سبْعِ أرضينَ »

فَقَالَ لَهُ مرْوَانُ: لا أسْأَلُكَ بَيِّنَةً بعْد هذا، فَقَال سعيدٌ: اللَّهُمَّ إنْ كانَتْ كاذِبةً، فَأَعْمِ بصرهَا، وَاقْتُلْهَا في أرْضِهَا، قَالَ: فَمَا ماتَتْ حَتَّى ذَهَبَ بَصَرُهَا، وبيْنَما هِي تَمْشي في أرْضِهَا إذ وَقَعَتْ في حُفْرةٍ فَمَاتتْ. متفقٌ عليه.

و ژ عوروەیێ کورێ زوبەیری، گۆت: سەعیدێ کورێ زەیدی کورێ عەمرویێ کورێ نوفەیلی ﷺ، ئەروا کچا ئەوسی شکیات لێ کر دەف مەروانێ کورێ حەکەمی و گۆت: وی تشتەك ژ عەردێ وێ یێ راکری، سەعیدی گۆت: ئەز دێ عەردێ وێ راکەم پشتی من گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ گۆت: و تە چ ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بوویە؟ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ تەمەت بهۆستەکێ ژ ستەم ئەردەکێ راکەت (ئانکو بهۆستەکا ئەردی ژ نەحەقی زەبکەت) خودێ دێ حەفت تەخێت ئەردی ئێخیتە ستۆیێ وی (ئانکو یان دێ هێتە فەرمانکرن هندی وی ئەردی هەتا حەفت تەخان بهەلگریت، یان خودێ دێ ستۆیێ وی درێژکەت و وەکی تۆکێ حەفت تەخێت ئەردی ئێخیتە ستۆیێ وی، یان ژی گونەهێ دێ ئێخیتە ستۆیێ وی و دێ ب ستۆیێ ویڤە مینیت هەروەکی تۆك ب ستۆیڤە دمینیت).

مەروانی گۆتێ: ئەز پسیارا چو بەلگەیان پشتی ڤێ ژ تە ناکەم، ئینا سەعیدی گۆت: یا خودێ هەکە یا درەوین بیت، چاڤێت وێ کۆرە بکە، و د ناڤ ئەردێ وێدا وێ بکوژە، گۆت: ئەو ژن نەمری هەتا چاڤێت وێ کورە بووین، و وەختەکێ ل ناف ئەردێ خۆ دچۆ کەفتە د کۆرکەکێدا تێدا مری.

وفي روايةٍ لمسلمٍ عنْ مُحَمَّدِ بن زَيْد بن عبد الله بن عُمَر بمَعْنَاهُ وأَنَّهُ رآهَا عَمْياءَ تَلْتَمِسُ الجُدُرَ تَقُولُ: أصَابَتْني دعْوَةُ سعْدٍ، وَأَنَّهَا مرَّتْ عَلى بِئْرٍ في الدَّارِ التي خَاصَمَتْهُ فِيهَا، فَوقَعتْ فِيها، وَكانَتْ قَبْرَهَا.

و د ريوايەتەكا موسلميدا ژ موحەممەدێ كورێ زەيدى ژ عەبدوللايێ كورێ عومەرى هەر ب ڤێ رامانێ و وى ديتبوو يا كۆرە بوو و ل بەر ديوارانرا دچۆ و دگۆت دوعايا سەعيدى ئەز هنگافتم و ئەو ل سەر بيرا خانيێ خۆرا چۆ ئەوا ل سەر هەڤركى كرى كەفتە تێدا و بوو گۆرێ وێ.

1507- وَعَنْ جَابِرِ بنِ عبْدِ اللَّهِ رضي اللَّه عَنْهُما قَال: لما حَضَرَتْ أُحُدٌ دَعاني أبي مِنَ اللَّيْلِ فَقَال: مَا أُرَاني إلاَّ مَقْتُولا في أوَّل مَنْ يُقْتَلُ مِنْ أصْحابِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَإنِّي لا أَتْرُكُ بعْدِي أعزَّ عَلَيَّ مِنْكَ غَيْرِ نَفْسِ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وإنَّ علَيَّ دَيْناً فَاقْضِ، واسْتَوْصِ بِأَخَوَاتِكَ خَيْراً: فأَصْبَحْنَا، فَكَانَ أوَّل قَتِيلٍ، ودَفَنْتُ مَعهُ آخَرَ في قَبْرِهِ، ثُمَّ لَمْ تَطِبْ نفسي أنْ أتْرُكَهُ مع آخَرَ، فَاسْتَخْرَجته بعْدَ سِتَّةِ أشْهُرٍ، فَإذا هُو كَيَوْمِ وَضَعْتُهُ غَيْر أُذُنِهِ، فَجَعَلتُهُ في قَبْرٍ عَلى حِدَةٍ. رواه البخاري.

و ژ جابرێ كورێ عەبدوللايى خودێ ژ هەردوويان رازى بيت، گۆت: دەمێ بوويە ئوحود، ب شەڤ بابێ من گازى من كر و گۆت: ئەز نابينم هەكە ئەز نەيێ كوشتيبم دگەل يێ ئێكێ دهێتە كوشتن ژ هەڤالێت پێغەمبەرى ﷺ و ب راستى ئەز كەسێ پاش خۆ ناهێلم ژ تە عەزيز و خۆشڤيتر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەبيت و ب راستى دەينێ ل سەر من دەينێ من بدە و تە ئەمانەت خويشكێت خۆ: ل مە بوو سپێدە ئەو كوشتيێ ئێكێ بوو، و ئێكێ دى مە دگەل ڤەشارت، پاشى دلێ من خۆ نەگرت ئەز وى دگەل ئێكێ دى بهێلم، پشتى شەش هەيڤان من دەرێخست، مە ديت وەكى وێ رۆژێيە يا مە كريە د گۆڕيدا گوهێ وى نەبيت، من كرە د گۆڕەكێ ب تنێدا.

1508- وَعَنْ أنَسٍ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رَجُلَيْنِ مِنْ أصْحابِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَرَجا مِنْ عِنْدِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في لَيْلَةٍ مُظْلِمَةَ ومَعهُمَا مِثْلُ المِصْبَاحَينِ بيْنَ أيديهِما، فَلَمَّا افتَرَقَا، صارَ مَعَ كلِّ واحِدٍ مِنهما وَاحِدٌ حَتى أتَى أهْلَهُ.

رواه البخاري مِنْ طرُقٍ، وفي بعْضِها أنَّ الرَّجُلَيْنِ أُسيْدُ بنُ حُضيرٍ ﷺ، وعبَّادُ بنُ بِشْرٍ رضي اللَّه عَنْهُما.

و ژ ئەنەسى ﷺ، دوو هەڤالێت پێغەمبەرى ﷺ ل شەڤەكا تارى ژ دەف دەركەفتن، وەكى دوو لاهێتا ل بەر سينگێ وان دگەل بوون، ڤێجا دەمێ ژێكڤەبووين هەر ئێكێ ئێک دگەل بوو هەتا هاتيە مالا خۆ. بوخارى ب چەند رێكان ڤەگێرايە، و د هندەكاندا ئەو هەردوو زەلام ئوسەيدێ كورێ خوزەيرى بوو و عوبادێ كورێ بيشرى خودێ ژ هەردوويان رازى بيت.

1509- وعنْ أبي هُرَيْرَةَ، رضي اللَّه عَنْهُ، قَال: بَعثَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَشَرَةَ رهْطٍ عَيْناً سَرِيَّةً، وأمَّرَ عليْهِم عَاصِمَ بنَ ثابِتٍ الأنصاريَّ، رضي اللَّه عنْهُ، فَانطَلَقُوا حتَّى إذا كانُوا بالهَدْاةِ، بيْنَ عُسْفانَ ومكَّةَ، ذُكِرُوا لحَيٍّ منْ هُذَيْلٍ يُقالُ لهُمْ: بنُوا لِحيَانَ، فَنَفَرُوا لهمْ بقَريب منْ مِائةِ رجُلٍ رَامٍ فَاقْتَصُّوا آثَارَهُمْ، فَلَمَّا أحَسَّ بِهِمْ عاصِمٌ وَأصحابُهُ، لجَأوا إلى مَوْضِعٍ، فَأحاطَ بهمُ القَوْمُ، فَقَالُوا انْزلوا، فَأَعْطُوا بأيْدِيكُمْ ولكُم العَهْدُ والميثاقَ أنْ لا نَقْتُل مِنْكُم أحداً، فَقَالَ عاصم بن ثابت: أيها القومُ، أمَّا أنَا فلا أَنْزِلُ عَلَى ذِمةِ كَافرٍ. اللهمَّ أخْبِرْ عَنَّا نَبِيَّكَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَرمَوْهُمْ بِالنَّبْلِ فَقَتَلُوا عَاصِماً، ونَزَل إلَيْهِمْ ثَلاثَةُ نَفَرٍ على العهدِ والميثاقِ،

مِنْهُمْ خُبيْبٌ، وزَيْدُ بنُ الدَّثِنة ورَجُلٌ آخَرُ، فَلَمَّا اسْتَمْكَنُوا مِنْهُمْ أطْلَقُوا أوْتَار قِسِيِّهِمْ، فرَبطُوهُمْ بِها، قَال الرَّجلُ الثَّالِثُ: هذا أوَّلُ الغَدْرِ واللهِ لا أصحبُكُمْ إنَّ لي بهؤلاءِ أُسْوةً، يُريدُ القَتْلى، فَجرُّوهُ وعالجوه، فَأبي أنْ يَصْحبَهُمْ، فَقَتَلُوهُ، وانْطَلَقُوا بخُبَيْبٍ، وَزيْدِ بنِ الدَّثِنَةِ، حتى بَاعُوهُما بمكَّةَ بَعْد وَقْعةِ بدرٍ، فَابتَاعَ بَنُو الحارِثِ ابنِ عامِرِ بن نوْفَلِ بنِ عَبْدِ مَنَافٍ خُبَيْباً، وكانَ خُبَيبُ هُوَ قَتَل الحَارِثَ يَوْمَ بَدْرٍ، فلَبِثَ خُبيْبٌ عِنْدهُم أسِيراً حَتى أجْمَعُوا على قَتْلِهِ، فَاسْتَعارَ مِنْ بعْضِ بنَاتِ الحارِثِ مُوسَى يَسْتحِدُّ بهَا فَأَعَارَتْهُ، فَدَرَجَ بُنَيٌّ لهَا وَهِي غَافِلةٌ حَتى أَتَاهُ، فَوَجَدْتُه مُجْلِسَهُ عَلى فَخذِهِ وَالموسَى بِيده، فَفَزِعتْ فَزْعَةً عَرَفَهَا خُبَيْبٌ، فَقَال: أتَخْشيْنَ أن أقْتُلَهُ ما كُنْتُ لأفْعل ذلكَ، قَالَتْ: وَاللهِ ما رأيْتُ أسِيراً خَيْراً مِنْ خُبيبٍ، فواللهِ لَقَدْ وَجدْتُهُ يوْماً يأكُلُ قِطْفاً مِنْ عِنبٍ في يدِهِ، وإنَّهُ لموثَقٌ بِالحديدِ وَما بمَكَّةَ مِنْ ثَمَرَةٍ، وَكَانَتْ تقُولُ: إنَّهُ لَرزقٌ رَزقَهُ اللهُ خُبَيباً، فَلَمَّا خَرجُوا بِهِ مِنَ الحَرمِ لِيقْتُلُوهُ في الحِلِّ، قَال لهُم خُبيبُ: دعُوني أُصلي ركعتَيْنِ، فتَرَكُوهُ، فَركعَ رَكْعَتَيْنِ، فقالَ: واللهِ لَوْلا أنْ تَحسَبُوا أنَّ مابي جزَعٌ لَزِدْتُ: اللَّهُمَّ أحْصِهِمْ عدداً، واقْتُلهمْ بَدَداً، ولا تُبْقِ مِنْهُم أحداً. وقال:

فلَسْتُ أُبالي حينَ أُقْتلُ مُسْلِماً على أيِّ جنْبٍ كَانَ للهِ مصْرعِي

وذلِكَ في ذَاتِ الإلَهِ وإنْ يشَأْ يُبَارِكْ عَلَى أوْصالِ شِلْوٍ مُمَزَّعِ

وكانَ خُبيْبٌ هُو سَنَّ لِكُلِّ مُسْلِمٍ قُتِلَ صبْراً الصَّلاةَ وأخْبَرَ يعني النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. أصْحَابهُ يوْمَ أُصِيبُوا خبرهُمْ،وبعَثَ نَاسٌ مِنْ قُرَيْشٍ إلى عاصِم بن ثابتٍ حينَ حُدِّثُوا أنَّهُ قُتِل أنْ يُؤْتَوا بشَيءٍ مِنْهُ يُعْرفُ. وكَانَ قتَل رَجُلاً مِنْ عُظَمائِهِمْ، فبَعثَ اللهُ لِعَاصِمٍ مِثْلَ الظُّلَّةِ مِنَ الدَّبْرِ، فَحَمَتْهُ مِنْ رُسُلِهِمْ، فَلَمْ يقْدِرُوا أنْ يَقْطَعُوا مِنهُ شَيْئاً. رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەھ زەلام بۆ سەح و سوییان د سریەکێدا هنارتن و عاسمێ کورێ سابتێ ئەنساری دانا سەر سەرێ وان ﵁، دەرکەفتن هەتا هاتینە هوداتێ مابەینا عەسەفان و مەکەهێ، بەحسێ وان بۆ پشکەکێ ژ هوزەیلییان هاتەکرن، دبێژنێ بەنی لەحیان نێزیکی سەد زەلامێت تیرهاڤێژ دویڤرا دەرکەفتن و دویف شوین پێت وانرا چۆن، ڤێجا دەمێ عاسم و هەڤالێت خۆ پێ حەسیاین خۆ دانە ئەردەکێ، و وان دۆرماندۆرێت وان گرتن، گۆتن: وەرنە خوارێ و دەستێت خۆ داهێلن و عەهد و پەیمان بۆ هەوە بن ئەم کەسێ ژ هەوە نەکوژین، عاسمی گۆت: گەلی مرۆڤان هندیکە ئەزم ئەز ل سەر بەختێ چو گاوران ناهێمە خوارێ. یا خودێ بەحسێ مە بگەهینە پێغەمبەرێ خۆ ﷺ تیر هاڤیتنێ عاسم کوشت، و سێ کەس ل سەر عەهد و پەیمانا وان هاتنە خوارێ، خوبەیب و زەیدێ کورێ دیسینەی و زەلامەکێ دی، ڤێجا دەمێ سەر زالبووین و شیاینێ بەندکێت کڤانێت خۆ ڤەکرن و پێ گرێدان، زەلامێ سێیێ گۆت: ئەڤە سەرێ غەدرێیە ب خودێ ئەز دگەل هەوە ناهێم و ئەڤە بۆ من جهێ چاڤلێکرنێنە مەخسەدا وی کوشتینە، خراندن و ڤیان چارەکێ لێ بکەن، قەبویل نەکر دگەل وان بچیت ئینا کوشتن، و خوبەیب و زەید برن هەتا هەردوو ل مەکەهێ فرۆتین پشتی شەڕێ بەدرێ، کورێت حارسێ کورێ عامرێ کورێ نەوفەلێ کورێ عەبدی مەنافی خوبەیب کری و خوبەیبی شەڕێ بەدرێ حارس کوشتبی، خوبەیب ئێخسیر ما ل دەف وان هەتا ل سەر کوشتنا وی کۆمبووین، خوبەیبی دەڤموسەك ژ کچەکا حارسی وەرگرت دا هندە مییێت لەشێ خۆ بتراشیت، بچویکەکێ وێ یێ

های ژ خۆ نه سەر لەپکا چۆ هەتا هاتیە دەف خوبەیبی، هۆ دیت یێ روینشتییە ل سەر چۆکا وی و دەڤمووس یێ د دەستێ ویدا، ترسیا ترسیانەکا وەسا خوبەیب پێ حەسیا، ئینا گۆت: تو دترسی ئەز بکوژم؟ ئەز نە ئەوم یێ وەبکەت، وێ گۆت: ئەز ب خودێ کەم چو ئێخسیر ژ خوبەیبی باشتر من نەدیتینە، ئەز ب خودێکەم من دیت ژ ئویشییێت تری دخۆت، و دەستێت وی یێت گرێدای بوون و فێقیەك ل مەکەهێ نەبوو، و دگۆت: ب راستی ئەو رزقەك بوو خودێ ب رزقێ خوبەیبی کربوو، ڤێجا دەمێ ژ تخویبێت مەکەهێ دەرێخستی بریە دەرڤەی مەکەهێ دا بکوژن، خوبەیبی گۆت من بهێلن دا ئەز دوو رکعەتان بکەم، هێلان، دوو رکعەت کرن، و گۆت: هەکە هەوە هزر نەکربا ئەز دترسم دا پتر کەم (یان دا درێژکەم): یا خودێ هەژمارا وان هەمیان بزانە و ئێک ئێکە بکوژە و کەسێ ژ وان نەهێلە. و گۆت: من خەم نینە دەمێ ئەز موسلمان دهێمە کوشتن ل سەر هەر لایێ بیت مرنا من بۆ خودێ و ئەو د رازیبوونا خودێدا و هەکە بڤێت دێ بەرەکەتێ ئێخیتە ئەندامێت لەشێ ژێکپرتی و خوبەیبی بۆ هەر موسلمانەکێ گرێدایی دهێتە کوشتن سونەتا نڤێژکرنێ دەرێخست، و پێغەمبەری ﷺ رۆژا ئەو ب سەرێ وان هاتی بەحسێ وان بۆ هەڤالێت خۆ کربوو. و هندە مرۆڤ ژ قورەیشییان هنارتنە عاسمێ کورێ سابتی دەمێ بۆ وان هاتیە گۆتن یێ هاتیە کوشتن دا تشتەکێ ژێ بینن پێ بێتە نیاسین، و عاسمی زەلامەك ژ کەنکەنێت وان کوشتبوو، خودێ مێشێت هنگڤینی وەکی عەورەکێ بۆ عاسمی هنارتن ژ قاسدێت وان پاراست، نەشیان چو ژێڤەکەن.

قولُهُ: الهَدْاَةُ: مَوْضِعٌ، وَالظُّلَّةُ: السحاب، والدَّبْرُ: النَّحْلُ. وقَوْلُهُ: « اقْتُلْهُمْ بِدَداً » بِكسرِ الباءِ وفتحهَا، فمن كسر، قال هو جمع بِدَّةٍ بكسر الباءِ، وهو النصِيب، ومعناه اقْتُلْهُمْ حِصَصاً مُنْقَسِمَةً لِكلِّ واحِدٍ مِنْهُمْ نصيبٌ، ومن فَتَح، قَالَ: مَعْنَاهُ: مُتَفَرِّقِينَ فِي القَتْلِ واحِداً بَعْدَ وَاحِد مِنَ التّبْدِيدِ.

وفِي الباب أحاديثُ كَثِيرَةٌ صحِيحَةٌ سبقت فِي مواضِعها مِنْ هذا الكتاب مِنها حديثُ الغُلام الذي كانَ يأتِي الرَّاهِبَ والسَّاحِرَ ومِنْهَا حَديثُ جُرَيجٍ، وحديثُ أصحَابِ الغار الذين أَطْبَقَتْ علَيْهِمُ الصَّخْرَةُ، وحديثُ الرَّجُلِ الذي سَمِعَ صَوتاً فِي السَّحاب يقولُ: اسْقِ حدِيقة فلانٍ، وغيرُ ذلك والدَّلائِلُ فِي الباب كثيرةٌ مَشْهُورةٌ، وبِاللَّهِ التَّوْفِيقُ.

و د ڤی بابەتیدا گەلەك حەدیسێت دورست یێت هەین د جهێت خۆدا بۆرین ژ ڤێ کتێبێ ژ وان: حەدیسا لاوی ئەوێ دهاتە دەف عیبادەتکەری و سێربەندی و ژ وان حەدیسان جورەیجی و حەدیسا خودانێت شکەفتێ ئەوێت کەڤری دەرگەه ل وان گرتی و حەدیسا وی زەلامی یێ دەنگەك ل ئەوران گولێ بووی دگۆت: بیستانێ بێڤانی ئاڤدە، و ژبلی ڤان و بەلگە گەلەکن و د ئاشکرانە، و سەرکەفتن ب خودێیە.

1510- وعَن ابْنِ عُمر رضي اللَّه عنْهُما قال: ما سَمِعْتُ عُمرَ رضي اللَّه عنْهُ يَقُولُ لِشَيءٍ قطُّ: إِنِّي لأَظُنُّهُ كَذا إلا كَانَ كَمَا يَظُنُّ، رواهُ البُخَاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: مـن گـولێ نەبوویـە عومـەری ﷺ د راستا تشتەکێدا بێژیت: ئەز هزر دکەم یێ هۆسایە هەکە وەسا نەدەرکەفتبیت وەکـی وی هزر کری.

كتاب الأمور المنهي عنها

18 - کتێبا نەهی ژێ کریان

254- باب تحريم الغيبة والأمر بحفظ اللسان

بابەتێ حەرامکرنا نەکامیێ و ئەمرکرن ب پاراستنا ئەزمانی

قال الله تعالى: * (وَلا يَغْتَبْ بَعْضُكُمْ بَعْضاً أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَنْ يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتاً فَكَرِهْتُمُوهُ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ رَحِيمٌ) (الحجرات: من الآية12) * .

و نەکامییا ئێک و دوو نەکەن، ئەرێ ما ئێک ژ هەوە هەیە بڤێت گۆشتێ برایێ خۆ یـێ مری بخۆت؟ و هەوە ئەڤە نەڤێت [کا چاوا هەوە ئەڤە نەڤێت، دڤێت وەسا هەوە نـەکامییا وی ژی د پشت ویرا نەڤێت]، و تەقوا خودێ بکەن [ب هێلانا تشتێ ئەمرێ هەوە پـێ هاتیـیەکرن]، ب راستی خودێ تەوبە وەرگر و دلـۆڤانـە. وقال تعالى: * (وَلا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً) (الاسراء:36) * . و تشتێ تو چـو ژێ نـەزانی ل دویـڤ نەچـە، ب راستی مرۆڤ ژ گوه و چاڤ و دلـێ خۆ بەرپرسە. وقال تعالى: * (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (قّ:18) * . و مرۆڤ چو ئاخفتنان ناکەت [چ باش چ خراب]، و ملیاکەتەکێ کارکری و زێـرەڤانێ دگەل، نەنڤیسیت.

اعلم أنه ينبغي لكل مكلف أن يحفظ لسانه عن جميع الكلام إلا كلاما ظهرت فيه المصلحة ، ومتى استوى الكلام وتركه في المصلحة فالسنة الإمساك عنه ، لأنه قد ينجر الكلام المباح إلى حرام أو مكروه وذلك كثير في العادة والسلامة لا يعدلها شئ .

بزانە پێدڤییە ل سەر هەر بالـغەکێ ئەزمانێ خـۆ ژ هـەمی ئاخفتنـان بپارێـزیت ئاخفتنـەك نەبیت خێر لـێ ئاشکرا ببیت، و هەر وەختێ ئـاخفتن و هێـلانا وێ د راسـتا خێرێـدا وەکـی ئێـک لـێهاتن، د ڤی کراسیدا یا سونەت نەئاخفتنـە، چـونکی دبیـت ئاخفتنـا حـەلال بکێشـیتە ئاخفتنـا حەرام یان یا نەباش، و وەکی ڤێ گەلـەکە، و چو بەرامبەری سلامەتیێ ناگرن.

1511- وَعنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنْهُ عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَاليَوْمِ الآخِرِ فَليقُلْ خَيْراً، أوْ لِيَصْمُتْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: هەرکەسـێ بـاوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت بلا ئاخفتنا خێرێ بێژیت یان خۆ بێدەنگ کەت.

وَهذا الحَديثُ صَرِيحٌ في أَنَّهُ يَنْبغي أن لا يتَكَلَّم إلاَّ إذا كَان الكَلامُ خَيْراً، وَهُو الَّذي ظَهَرَتْ مصْلحَتُهُ، وَمَتى شَكَّ في ظُهُورِ المِصْلَحةِ، فَلا يَتَكَلَّمُ.

و ئەڤە حەدیسەکا ئاشکرایە کو دڤێت نەئاخڤی ژ بلی کو ئاخفتنا خێرێ بیت، و ئاخفتنا خێرێ ئەوە: یا خێر و بەرژەوەندی لێ ئاشکرا ببیت، و هەر گاڤا گۆمان ب ئاشکراییا خێرێ چێ بوو بلا نەئاخڤیت.

1512- وعَنْ أبي مُوسَى رضي الله عَنْهُ قَال: قُلْتُ يا رَسُولَ اللهِ أيُّ المسْلِمِينَ أفْضَلُ؟ قال: « مَنْ سَلِمَ المسْلِمُونَ مِن لِسَانِهِ وَيَدِهِ ». متفق عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کی ژ موسلمانان چێترە، گۆت: یێ موسلمان ژ ئەزمانێ وی و دەستێ وی ییێت ب سلامەت بن.

1513- وَعَنْ سَهْلِ بنِ سعْدٍ قَال: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ يَضْمَنْ لي ما بيْنَ لَحَيَيْهِ وَمَا بيْنَ رِجْلَيْهِ أضْمنْ لهُ الجَنَّة ». متفقٌ عليهِ.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دەمانێ ب پاراستنا مابەینا هەردووپی ییێت خۆ (مەخسەد پێ دەڤ و ئەزمانە، نەحرام ب دەڤی بێتە خارن و نە خرابی ب ئەزمانی بێتە گوتن) و مابەینا هەردوو پێت خۆ بدەتە من ئەز دێ دەمانێ ب بەحەشتێ ددەمێ.

1514- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ أَنَّهُ سَمِعَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: إنَّ الْعَبْد لَيَتَكَلَّمُ بِالكَلِمةِ مَا يَتَبيَّنُ فيهَا يَزِلُّ بهَا إلى النَّارِ أبْعَدَ مِمَّا بيْنَ المشْرِقِ والمغْرِبِ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی بەندە یێ هەی ئاخفتنەکێ دئاخڤیت، و هزرا خۆ تێدا ناکەت (کا خێرە ئان نە) وی دئێخیتە د ئاگریدا دویرتر ژ ناڤبەرا رۆژهەلات و رۆژئاڤایێ.

ومعنى: « يَتَبَيَّنُ » يَتَفَكَّرُ أنَّهَا خَيْرٌ أمْ لا.

1515- وَعَنْهُ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إنَّ الْعَبْدَ لَيَتَكَلَّمُ بِالكَلِمةِ مِنْ رِضْوَانِ اللهِ تَعَالى مَا يُلقِي لهَا بَالاً يَرْفَعُهُ اللهُ بهَا دَرَجاتٍ، وَإنَّ الْعبْدَ لَيَتَكلَّمُ بالْكَلِمَةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ تَعالى لا يُلْقي لهَا بالاً يهوي بهَا في جَهَنَّم » رواه البخاري.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی بەندە یێ هەی ئاخفتنەکێ د رازیبوونا خودایێ مەزندا دئاخڤیت، هزرا خۆ تێدا ناکەت خودێ دەرەجەیان پێ بلندکەت، و ب راستی بەندە یێ هەی ئاخفتنەکێ د نەرازیبوونا خودایێ مەزندا دئاخڤیت، هزرا خۆ تێدا ناکەت خودێ دێ پێ ئێخیتە د جەهنەمێدا.

1516- وعَنْ أبي عَبْدِ الرَّحمنِ بِلال بنِ الحارثِ المزنيّ رضي الله عَنْهُ أنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « إنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بالْكَلِمَةِ مِنْ رِضْوانِ اللهِ تَعالى ما كَانَ يَظُنُّ أنْ تَبْلُغَ مَا بلَغَتْ يكْتُبُ اللهُ بهَا رِضْوَانَهُ إلى يَوْمِ يلْقَاهُ، وَإنَّ الرَّجُلَ لَيَتَكَلَّمُ بالكَلِمةِ مِنْ سَخَطِ اللهِ مَا كَانَ يظُنُّ أن تَبْلُغَ ما بلَغَتْ يكْتُبُ اللهُ لَهُ بهَا سَخَطَهُ إلى يَوْمِ يلْقَاهُ ».رواهُ مالك في « الموطَّإ » والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ ئەبی عەبدولرەحمان، بیلالێ کورێ حارسێ موزنی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی بەندە یێ هەی ئاخفتنەکێ د رازیبوونا خودایێ مەزندا دئاخڤیت، هزر

نەدکر دێ گەهیتە جهێ گەهشتیێ، خودێ رازیبوونیا خۆ دێ بۆ پێ نڤیسیت هەتا رۆژا دگەهیتێ، و ب راستی بەندە یێ هەی ئاخفتنەکێ د نەرازیبوونا خودایێ مەزندا دئاخڤیت، هزر نەدکر دێ گەهیتە جهێ گەهشتیێ، خودێ نەرازیبوونیا خۆ دێ بۆ پێ نڤیسیت هەتا رۆژا دگەهیتێ.

1517- وعَنْ سُفْيان بنِ عبْدِ اللَّهِ رضي الله عنْهُ قَال: قُلْتُ يا رسُولَ اللَّهِ حَدِّثني بأمْرٍ أعْتَصِمُ بِهِ قالَ: « قُلْ ربِّي الله، ثُمَّ اسْتَقِمْ » قُلْتُ: يا رسُول اللَّهِ ما أَخْوفُ مَا تَخَافُ عَلَيَّ ؟ فَأَخَذَ بِلِسَانِ نَفْسِهِ، ثُمَّ قَال: « هذا ». رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ سوفیانێ کورێ عەبدوللایی ﷺ گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ بۆ من تشتکێ بێژە ئەز خۆ پێڤە بگرم، گۆت: بێژە: خودایێ من خودێیە، پاشی ل سەر ڤێ خۆ رابگرە و بمینە. من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ ترسا پتر تو ژ سەر من ترسی چییە؟ ئەزمانێ خۆ گرت، پاشی گۆت: ئەڤەیە.

1518- وَعَن ابنِ عُمَر رضي الله عنْهُمَا قَالَ: قَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُكْثِرُوا الكَلامَ بغَيْرِ ذِكْرِ اللَّهِ، فَإِنَّ كَثْرَة الكَلامِ بِغَيْرِ ذِكْرِ الله تَعالَى قَسْوةٌ لِلْقَلْبِ، وإنَّ أبْعَدَ النَّاسِ مِنَ اللَّهِ القَلبُ القَاسي ». رواه الترمذي.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گەلەك ئاخفتنێ بێ زکرێ خودێ نەکەن، ب راستی گەلەك ئاخفتن بێ زکرێ خودێ دلی رەق دکەت، و ب راستی مرۆڤێ ژ هەمیان ژ خودێ دویرتر دلێ رەقە.

1519- وعنْ أبي هُريرَة رضي الله عَنهُ قَالَ: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ وَقَاهُ الله شَرَّ مَا بيْنَ لَحْيَيْهِ، وشَرَّ مَا بَيْنَ رِجْلَيْهِ دَخَلَ الجنَّةَ » رَوَاه التِّرمِذي وقال: حديث حسنٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خودێ ئەو ژ خرابیا مابەینا هەردوو پی ییێت وی (ئانکو خرابیا دەڤ و ئەزمانا) و ژ خرابیا مابەینا هەردوو پێت وی پاراست ئەو چۆ بەحەشتێ.

1520- وَعَنْ عُقْبةَ بنِ عامِرٍ رضي الله عنْهُ قَالَ: قُلْتُ يا رَسول اللَّهِ مَا النَّجاةُ ؟ قَال: « أمْسِكْ عَلَيْكَ لِسانَكَ، وَلْيَسَعْكَ بيْتُكَ، وابْكِ على خَطِيئَتِكَ » رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ عوقبێ کورێ عامری ﷺ گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ رزگاری د چ دایە؟ گۆت: ئەزمانێ خۆ ل سەر خۆ بگرە (ئانکو بلا ئەزمانێ تە گونەهان ل سەر تە نەڤەید کەت) و مالا خۆ بە (ئانکو وان رێکان بگرە ییێت تە ب مال و گوهدارییا خودێڤە گرێ ددەن) و بۆ گونەها خۆ بکە گری.

1521- وعن أبي سَعيدٍ الخُدْرِيِّ رضي الله عَنْهُ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إذا أَصْبح ابْنُ آدم، فَإنَّ الأعْضَاءَ كُلَّهَا تُكَفِّرُ اللِّسانَ، تَقُولُ: اتّقِ الله فينَا، فَإنَّما نحنُ بِكَ: فَإنِ اسْتَقَمْتَ اسَتقَمْنا وإنِ اعْوججت اعْوَججْنَا » رواه الترمذي.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە سپێدە ل مرۆڤی بوو هەمی ئەندامێت وی خۆ بۆ ئەزمانی دشکێنن و دبێژن: ب راستی ئەم ب تەڤە یێت گرێداینە، ڤێجا هەکە تو راست بووی ئەم راست بووین و هەکە تو خوار بووی ئەم خوار بووین.

معنى « تُكَفِّرُ اللِّسَان »: أَي تَذِلُّ وتَخْضعُ لَهُ.

1522- وعنْ مُعاذ رضي اللَّه عنهُ قال: قُلْتُ يا رسُول اللَّهِ أخبرني بِعَمَلٍ يُدْخِلُني الجَنَّة، ويُبَاعِدُني عن النَّارِ ؟ قَال: « لَقدْ سَأَلْتَ عنْ عَظِيمٍ، وإنَّهُ لَيَسِيرٌ عَلى منْ يَسَّرَهُ اللَّه تَعَالى عليهِ: تَعْبُد اللَّه لا تُشْرِكُ بِهِ شَيْئاً، وتُقِيمُ الصَّلاةَ، وتُؤتِي الزَّكَاةَ، وتصُومُ رمضَانَ وتَحُجُّ البَيْتَ إن استطعت إلَيْهِ سَبِيْلاً، ثُمَّ قَال: « ألا أدُلُّك عَلى أبْوابِ الخَيْرِ ؟ الصَّوْمُ جُنَّةٌ.،الصَّدَقةُ تطْفِيءُ الخَطِيئة كما يُطْفِيءُ الماءُ النَّار، وصلاةُ الرَّجُلِ منْ جوْفِ اللَّيْلِ » ثُمَّ تَلا: (تتجافى جُنُوبهُمْ عَنِ المضَاجِعِ) حتَّى بلَغَ (يعْمَلُونَ) [السجدة: 16]. ثُمَّ قال: « ألا أُخْبِرُكَ بِرَأسِ الأمْرِ، وعمودِهِ، وذِرْوةِ سَنامِهِ » قُلتُ: بَلى يا رسول اللَّهِ: قَالَ: « رأْسُ الأمْرِ الإسْلامُ، وعَمُودُهُ الصَّلاةُ، وذروةُ سنامِهِ الجيهاد » ثُمَّ قال: « ألا أُخْبِرُكَ بِمِلاكِ ذلكَ كله ؟» قُلْتُ: بَلى يا رسُولَ اللَّهِ فَأَخذَ بِلِسَانِهِ قالَ: « كُفَّ علَيْكَ هذا » قُلْتُ: يا رسُولَ اللَّهِ وإنَّا لمؤَاخذون بمَا نَتَكَلَّمُ بِهِ ؟ فقَال: ثَكِلتْكَ أُمُّكَ، وهَلْ يَكُبُّ النَّاسَ فِي النَّارِ على وَجُوهِهِم إلاَّ حصَائِدُ ألْسِنَتِهِمْ ؟ ». رواه الترمذي وقال: حدِيثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ مەعازی ﷺ گۆت: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، کارەکێ بۆ من بێژە من ببەتە بەحەشتێ و من ژ ئاگری دویر بێخیت، گۆت: تە پسیارا تشتەکێ مەزن کر، و ئەو یا ب ساناهییە بۆ وی یێ خودایێ مەزن ل سەر ساناهی کربیت: تو خودێ بپەرێسی و چو شریک و هەڤکویفان بۆ چێنەکەی، نڤێژان ب رەنگێ پێدڤی و بەردەوام بکەی، و زەکاتێ بدەی، رەمەزانێ بگری، و بچیە حەجێ هەکە تە پێ چێبیت، پاشی گۆت: ئەز دەرگەهێت خێرێ نیشا تە نەدەم؟ رۆژی پارێزەرە (ژ ئاگری و گونەهان) و سەدەقە شوینواریێت گونەهێ ژێ دبەت هەروەکی ئاڤ ئاگری دڤەمرینیت، و نڤێژا مرۆڤی نیڤا شەڤێ. پاشی ئەڤ ئایەتە خواند هەتا گەهشتیە ـ کار و کریارێت وان دکرن ـ (قەوی تەنشتێت وان ناکەڤنە سەر نڤینان [ئانکوو کێم دنڤن، و رادبن شەڤنڤێژان دکەن] و ب ترس و هیڤیڤە دوعایان ژ خودێ دکەن، و رزقێ مە داییە وان خێر و سەدەقەیان ژێ ددەن. کەس نوزانیت چ خەلات یێ بۆ وان هاتییە ڤەشارتن، چاڤێت وان پێ رۆن ببن و ب دیتنا وی شاد ببن، ژ بەر وان کار و کریارێت وان دکرن). پاشی گۆت: ئەرێ ئەز سەرێ کاری و ستوینا وی و گوپیتکا وی بۆ تە نەبێژم؟ من گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: سەرێ کاری ئیسلامە و ستوینا وی نڤێژە و گوپیتکا وی جیهادە، پاشی گۆت: یا ئەڤە هەمی پێڤە رادبیت بۆ تە نەبێژم؟ من گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ. ئەزمانێ خۆ گرت و گۆت: ئەڤی بەسکە، من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ما دێ ل مە هێتە گرتن ل سەر ئاخفتنا ئەم دئاخڤین؟ گۆت: تو ژ دایکا خۆ بەرزەببی (نفرینە بەلێ مەخسەد پێ نەنفرینە بەلکی مەخسەد پێ تۆرەئێخستنا وییە و گوهشینە چاوا ڤێ پسیارێ دکەت) ما تو هزرەکا دی دکەی نە یا مە گۆتی، ما چ خەلکی سەر سەر و چاڤان

دهاڤێژیته د جهنهمێدا ئەنجام و دورینا ئەزمانێ وان نەبیت (ئانکو ئەو نەبیت یا ئەزمان دبێژیت).

1523- وعنْ أبي هُرَيرةَ رضي الله عنهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « أَتَدْرُونَ ما الغِيبةُ؟» قَالُوا: اللهُ ورسُولُهُ أَعْلَمُ. قال: « ذِكرُكَ أَخَاكَ بما يكْرَهُ » قِيل: أَفرأيْتَ إن كان في أخِي ما أَقُولُ ؟ قَالَ: « إنْ كانَ فِيهِ ما تقُولُ فَقَدِ اغْتَبْته، وإنْ لَمْ يكُن فِيهِ ما تَقُولُ فَقَدْ بَهَتَّهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هوین دزانن نەکامی چییە؟ گۆتن: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن، گۆت: تو بەحسێ برایێ خۆ ب تشتێ پێ نەخۆش بکەی. ئێکێ گۆت: بێژە من هەکە ئەو تشتێ ئەز دبێژم دەف برایێ من هەبیت؟ گۆت: هەکە ئەوا تو دبێژی ل دەف هەبیت ئەو تە نەکامییا وی کر، و هەکە ئەوا تو دبێژی ل دەف وی نەبیت ئەو تە بێ بەختی لێ کر.

1524- وعنْ أبي بكْرةَ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال في خُطْبَتِهِ يوْم النَّحر بِمِنىً في حجَّةِ الوداعِ: « إنَّ دِماءَكُم، وأمْوالَكم وأعْراضَكُم حرامٌ عَلَيْكُم كَحُرْمة يومِكُم هذا، في شهرِكُمْ هذا، في بلَدِكُم هذا، ألا هَلْ بلَّغْت » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی بەکرەتە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د خوتبا رۆژا قوربانیدا ل مینایێ ل حەجا خاتر خواستنێدا گۆت: ب راستی خوینا هەوە و مالێ هەوە و نامویسا هەوە ل سەر هەوە یێت حەرامن وەکی حورمەتا رۆژا هەوە ئەڤرۆ، د ڤێ هەیڤا هەوەدا، د ڤی باژێرێ هەوەدا، (ئانکو بەرهنگارییا هەوە بۆ مال و خوینا ئێک و دوو د هەمی رۆژێت سالێدا وەکی بەرهنگاربوونا ڤێ رۆژێیە کو عەرەفەیە د ڤی باژێریدا کو مەکەهە د ڤێ هەیڤێدا کو هەیڤا حوجێیە و ژ هەیڤێت ب رێز و رویمەتە) ئەرێ من گەهاند.

1525- وعنْ عائِشة رضِي الله عنْها قَالَتْ: قُلْتُ للنبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حسْبُك مِنْ صفِيَّة كذا وكَذَا قَال بعْضُ الرُّواةِ: تعْني قَصِيرةٌ، فقال: « لقَدْ قُلْتِ كَلِمةً لو مُزجتْ بماءِ البحْر لمزَجتْه، » قَالَتْ: وحكَيْتُ له إنساناً فقال: « ما أحِبُّ أني حكَيْتُ إنْساناً وإنَّ لي كذا وَكَذَا » رواه أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: من گۆتە پێغەمبەری ﷺ بەسی تەیە سەفییا یا هۆسایە و هۆسایە، هندە ڤەگێڕان گۆت: ئانکو یا کورتە، ئینا گۆت: ب راستی تە ئاخفتنەك گۆت، هەکە دگەل ئاڤا دەریایێ تێکەل کربا دا دگەل تێکەل بیت و گوهۆریت. عائیشایێ گۆت: و من زاری مرۆڤەکێ ڤەکر، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: من پێ خۆش نینە ئەز زاری مرۆڤەکێ ڤەکەم، خۆ هەکە هندێ و هندێ ژ دنیایێ بۆ من بیت.

ومعنى: « مزَجْتُهُ » خَالطته مُخَالَطة يَتغَيَّرُ بهَا طَعْمُهُ، أوْ رِيحُهُ لِشِدةِ نتنها وقبحها، وهَذا مِنْ أبلغَ الزَّواجِرِ عنِ الغِيبَةِ، قَال اللَّهُ تَعالى: (وَمَا يَنْطِقُ عَنِ الْهَوَى ، إِنْ هُوَ إِلاَّ وَحْيٌ يُوحَى) [النجم: 4].

1526- وَعَنْ أَنَسٍ رضي الله عنهُ قالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لما عُرِجَ بِي مررْتُ بِقَوْمٍ لهُمْ أظْفَارٌ مِن نُحاسٍ يَخمِشُونَ بهَا وجُوهَهُمْ وَصُدُورَهُم، فَقُلْتُ: منْ هؤلاءِ يَا جِبْرِيل ؟ قَال: هؤلاءِ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ لحُوم النَّاسِ، ويَقَعُون فِي أعْراضِهِمْ، » رواهُ أبو داود.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەمێ ئەز بریمە ئەسمانان، ئەز ل بەر هندە کەسانرا بۆریم نینۆکێت وان ژ سفری بوون سەر و چاڤ و سینگێت خۆ پێ ددانە بەر پەنجا، من گۆت: ئەڤە کینە یا جبریل؟ گۆت: ئەڤە ئەون یێت گۆشتێ خەلکی دخۆن (ئانکو نەکامیا وان دکەن) و بەحسێ نامویسا وان دکەن.

1527- وعن أبي هُرَيْرة رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « كُلُّ المسلِمِ عَلى المسْلِمِ حرَامٌ: دَمُهُ وعِرْضُهُ وَمَالُهُ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەمی تشتێ موسلمانی ل سەر موسلمانی حەرامە، نامویسا وی و مالێ وی و خوینا وی.

255- باب تحريم سماع الغيبةوأمر من سمع غيبة محرَّمة بردِّها، والإنكار على قائلها فإن عجز أو لم يقبل منه فارق ذلك المجلس إن أمكنه

بابەتێ حەرامییا گوهدانا نەکامیێ و فەرمانکرنا وی یێ گول نەکامیەکا حەرام ببیت نەهێلیت و خۆ ژ خودانێ نەکامیێ نەرازیکەت هەکە نەشیا یان قەبویل نەکر وێ دیوانێ بهێلیت هەکە بشێت

قال الله تعالى: * (وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ)(القصص: من الآية55) * . و دەمێ وان گول قەسە و گۆتنێت سەقەت و شکەستی دبیت، پشتا خۆ ددەنێ وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ) (المؤمنون:3) * . و ئەوێت [هەمی دەمان] پشتا وان ل گۆتن و کریارێت پوچ [و خۆ ژێ ددەنە پاش]. وقال تعالى: * (إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً) (الاسراء: من الآية36) * . ب راستی مرۆڤ ژ گوه و چاڤ و دلێ خۆ بەرپرسە. وقال تعالى: * (وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّى يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ وَإِمَّا يُنْسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ فَلا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَى مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ) (الأنعام:68) * . و هەر گاڤەکا تە ئەو دیتن ئەوێت ترانەیان بۆ خۆ ب نیشان و ئایەتێت مە دکەن، روییێ خۆ ژ وان وەرگێرە [و دگەل نەڕوینە] هەتا ئەو نەچنە سوحبەتەکا دی، ڤێجا ئەگەر شەیتانی ژ بیرا تە بر [کو دڤێت تو دگەل وان نەڕوینی و پاتکا خۆ بدەیێ]، پشتی بیرهاتنێ تو ل دەڤ ستەمکاران نەڕوینە.

1528- وعنْ أبي الدَّرْداءِ رضي الله عَنْهُ عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « منْ ردَّ عَنْ عِرْضِ أخيهِ، ردَّ الله عنْ وجْهِهِ النَّارَ يوْمَ القِيَامَةِ » رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بەرڤانیێ ژ برایێ خۆ بکەت دەمێ نەکامییا وی دهێتەکرن، خودێ دێ ئاگری ژ سەر و چاڤێت وی رۆژا قیامەتێ دەتە پاش.

1529- وعنْ عِتْبَانَ بنِ مالِكٍ رضي اللَّهُ عنْهُ في حدِيثِهِ الطَّوِيلِ المشْهورِ الَّذي تقدَّم في باب الرَّجاءِ قَالَ: قامَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُصلِّي فَقال: « أيْنَ مالِكُ بنُ الدُّخْشُمِ ؟ » فَقَال رجل: ذلكَ مُنافِقٌ لا يُحِبُّ اللَّه ورسُولَهُ، فَقَال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تقُلْ ذلكَ، ألا تَراه قد قَال: لا إلهَ إلاَّ اللَّه يُرِيدُ بذلك وجْه اللَّه، وإن اللَّه قدْ حَرَّمَ على النَّارِ منْ قال: لا إله إلاَّ اللَّه يبْتَغِي بِذلكَ وجْهَ اللَّه » متفقٌ عليه.

و ژ عیتبانێ کورێ مالکی ﷺ د حەدیسا خۆ یا درێژ و ئاشکرادا ئەوا د بابەتێ هیڤیێدا بۆری گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رابوو و گۆت: کا مالکێ کورێ دوخشومی؟ زەلامەکێ گۆت: ئەو دووروییە، حەژ خودێ و پێغەمبەرێ وی ناکەت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەنەبێژە، ما تە نەدیت گۆت: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، رازیبوونا خودێ دڤێت؟ و ب راستی خودێ جەهنەم ل سەر وی یا حەرامکری یێ گۆت: (لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ) چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ نەبیت، رازیبوونا خودێ بڤێت.

« وعِتبانُ » بكسر العين على المشهور، وحُكِي ضمُّها، وبعدها تاء مثناةٌ مِنْ فوق، ثُمَّ باء موحدةٌ. و « الدُّخْشُمُ » بضم الدال وإسكان الخاءِ وضمِّ الشين المعجمتين.

1530- وعَنْ كعْبِ بنِ مالكٍ رضي اللَّه عَنْهُ في حدِيثِهِ الطَّوِيلِ في قصَّةِ تَوْبَتِهِ وقد سبقَ في باب التقوبة(انظر الحديث رقم 21). قال: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وهُو جَالِسٌ في القَوْم بِتبُوكَ: « ما فعل كَعْبُ بنُ مالك ؟ » فقالَ رجُلٌ مِنْ بَني سلِمَةَ: يا رسُولَ اللَّه حبسهُ بُرْداهُ، والنَّظَرُ في عِطْفَيْهِ. فقَال لَهُ معاذُ بنُ جبلٍ رضي اللَّه عنْه: بِئس ما قُلْتَ، واللَّهِ يا رسُولَ اللَّهِ ما عَلِمْنا علَيْهِ إلاَّ خيْراً، فَسكَتَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. متفق عليه.

و ژ کەعبێ کورێ مالکی ﷺ د حەدیسا وی یا درێژدا د چێرۆکا تەوبا ویدا و یا د بابەتێ تەوبێدا بۆری گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ئەو د ناڤ سەحاباندا یێ روینشتی بوو: کا کەعبێ کورێ مالکی چ کر؟ زەلامەکێ ژ بەنی سەلەمە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئاڤا وی یا تەزی و بەرێخۆدانا جلکان ل سەر ملێت خۆ نەهێلان بهێت (ئانکو ما ب کانیا خۆ یا تەزی و جلکێت خۆڤە ل سەر ملێت خۆ و نەهات) ئینا مەعازێ کورێ جەبەلی گۆتێ: پیسە ئاخفتن بوو تە گۆتی: ب خودێ کەم یا پێغەمبەرێ خودێ، ژ خێرێ پێڤەتر مە ژ کەعبی نەزانییە، پێغەمبەر ﷺ بێ دەنگ بوو.

« عِطْفَاهُ » جانِباهُ، وهو إشارةٌ إلى إعجابه بنفسهِ.

256- باب بيان ما يُباح من الغيبة

بابەتێ کا چ ژ نەکامیێ دورستە

اعلم أن الغيبة تباح لغرض صحيح شرعي لا يمكن الوصول إليه إلا بها وهو ستة أسباب :

بزانە ب راستی نەکامی یا دورستە بۆ مەبەستەکا دورست و شەرعی یا کو مرۆڤ نەگەهیتێ ب وێ نەبیت، و ئەو ژی شەش ئەگەرن:

الأول : التظلم فيجوز للمظلوم أن يتظلم إلى السلطان والقاضي وغيرهما ممن له ولاية و قدرة على إنصافه من ظالمه ، فيقول : ظلمني فلان بكذا.

یا ئێکێ: گازندا ستەملێکرنێ: بۆ ستەملێکری دورستە ستەما لێ هاتیەکرن بۆ فەرمانبەری و دادوەری و غەیری وان ژی بێژیت، یێت فەرمانداری هەی و شیان هەین مافێ وی ژ ستەمکاری وەرگرن، بێژیت: بێڤانی ب ڤێ ستەم ل من کر.

الثاني : الاستعانة على تغيير المنكر ورد العاصي إلى الصواب ، فيقول لمن يرجو قدرته على إزالة المنكر : فلان يعمل كذا فازجره عنه ، ونحو ذلك ، ويكون مقصوده التوصل إلى إزالة المنكر ، فإن لم يقصد ذلك كان حراما .

هاریکاری خواستن بۆ گوهۆڕینا خرابیێ و زڤڕاندنا گونەهکارێ بۆ رێکا راست، وەکو بێژیت: بێڤان ڤی کاری دکەت پاشڤە ببە، و وەکی ڤێ، و مەخسەدا وی ئەو بیت بگەهیتە راکرنا خرابی و گونەهێ و هەکە ئنیەتا وی ئەو نەبیت حەرامە.

الثالث : الاستفتاء ، فيقول للمفتي : ظلمني أبي أو أخي أو زوجي أو فلان بكذا فهل له ذلك ؟ وما طريقي في الخلاص منه وتحصيل حقي ودفع الظلم ؟ ونحو ذلك فهذا جائز للحاجة ، ولكن الأحوط والأفضل أن يقول : ما تقول في رجل أو شخص أو زوج كان من أمره كذا ؟ فإنه يحصل به الغرض من غير تعيين ، ومع ذلك فالتعيين جائز كما سنذكره في حديث هند (انظر الحديث رقم 1532) إن شاء الله تعالى .

فەتوا خواستن وەکو بێژتە مفتی: بابێ من یان برایێ من یان زەلامێ من یان بێڤانی ب ڤی تشتی ستەم ل من کر، ما یا وی دورستە؟ و من چو رێک هەیە ژێ رزگاربم و مافێ خۆ ژێ چێکەم، و ستەمێ ل سەر خۆ راکەم؟ و وەکی ڤێ بۆ هەوجەییێ دورستە، بەلێ یاباشتر ئەوە بێژیت: تو بۆ زەلامەکێ یان کەسەکێ یان زەلامێ ژنەکێ ئەڤە کارێ وی چ دبێژی؟ ب راستی ب ڤێ مەخسەد پێ دڤەتیێت بێی کو بێتە دەستنیشانکرن، و دگەل هندێ ژی دەستنیشانکرن دورستە، هەروەکی ئەم ئزنەها خودێ دێ د حەدیسا هندێدا بێژین، (بنێرە حەدیسا ژمارە: (1532).

الرابع : تحذير المسلمين من الشر ونصيحتهم ، وذلك من وجوه ، منها جرح المجروحين من الرواة والشهود ، وذلك جائز بإجماع المسلمين بل واجب للحاجة . ومنها المشاورة في مصاهرة إنسان أو مشاركته أو إيداعه أو معاملته أو غير ذلك أو مجاورته ، ويجب على المشاور أن لا يخفي حاله بل يذكر المساوئ التي فيه بنية النصيحة . ومنها إذا رأى متفقها يتردد إلى مبتدع أو فاسق يأخذ عنه العلم وخاف أن يتضرر المتفقه بذلك ، فعليه نصيحته ببيان حاله بشرط أن يقصد النصيحة ، وهذا مما يغلط فيه ، وقد يحمل المتكلم بذلك الحسد ويلبس الشيطان عليه ذلك ويخيل إليه أنه نصيحة فليتفطن لذلك . ومنها أن يكون له ولاية لا يقوم بها على وجهها ، إما بأن لا يكون صالحا لها ، وإما بأن يكون فاسقا أو مغفلا ونحو ذلك ، فيجب ذكر ذلك لمن له عليه ولاية عامة ليزيله ويولي من يصلح ، أو يعلم ذلك منه ليعامله بمقتضى حاله ولا يغتر به ، وأن يسعى في أن يحثه على الاستقامة أو يستبدل به .

ئاگەهدارکرنا موسلمانان ژ خرابیێ و شیرەتکرنا وان و ئەڤە ب چەند رێکەکان دهێتە کرن.

1ـ دیارەکرنا خەلەتیا دەف ڤەگێرێت حەدیسێ و شاهدان، ئەڤە یا دورستە ب ئیجماعا هەمی موسلمانان، بەلکی ژبەر هەوجەییێ واجبە.

2ـ مشێورەتکرن د خزماتیا مرۆڤەکێدا یان پشکدارییا وی بکەت یان ئەمانەتەکێ بدانیتە دەف یان کارەکێ دگەل بکەت یان ببیتە جیرانێ وی، و دڤێت یێ مشێورەت ژێ دهێتە خواستن چو ژێ نەڤەشێریت و خرابیێت وی ب ئنیەتا نەسیحەت و شیرەتێ بێژیت.

3ــ هەکە فقە خوازەك دیت دچیتە دەف بیدعەچییەکێ یان فاسقەکێ و زانینێ ژێ وەردگریت و ترسیا زیان ب ڤێ چەندێ بگەهیتە فقە خوازی، ل سەر پێدڤییە وی شیرەتکەت و ب دیارەکرنا حالێ وی بەلێ ب ئنیەتا شیرەتکرنێ، و ئەڤێ دڤێت مرۆڤێ لێ هشیار بیت چونکی دبیت حەسویدی و شەیتان وی پالدەن ئاخفتنێ د دەرحەقێ ویدا بێژیت و شەیتان بۆ وی ئاشکراکەت ئنیەتا وی خێرە ڤێجا دڤێت ئاگەهە ژ ڤێ چەندێ هەبیت.

4ــ و هەکە حوکمەك د دەستیدا بیت و حەقێ وی حوکمی نەدەتێ و ب دورستی پێ نەرابیت: ئان بۆ وی حوکمی ب کێر نەهێت یان یێ فاسق و گونەهکار بیت یان یێ ساوێلکە بیت و وەکی ڤان، دڤێت ئەڤە بۆ یێ ژێ بەرپرس بێتە گۆتن دا وی راکەت و ئێکێ باش بدانیتە جهێ وی، یان دا بزانیت یێ چاوایە دا ل سەر وی بنیاتی سەرەدەریێ دگەل بکەت و پێ نەهێتە خاپاندن، و بەربگەڕیت بەرێ وی بدەتە راستەڕێیێ یان گوهۆڕینا وی ب ئێکێ دی.

الخامس : أن يكون مجاهرا بفسقه أو بدعته كالمجاهر بشرب الخمر ، ومصادرة الناس وأخذ المكس وجباية الأموال ظلما وتولي الأمور الباطلة ، فيجوز ذكره بما يجاهر به، ويحرم ذكره بغيره من العيوب إلا أن يكون لجوازه سبب آخر مما ذكرناه .

هەکە سەرداچۆنا خۆ و بیدعا خۆ ئەو ئاشکرا دکەت وەکی وی یێ ئاشکرا عەرەقێ ڤەدخۆت، و ئاشکرا خەلکی دگریت وباج و خویکێ وەردگریت و ب خورتی مالێ خەلکی ژێ وەردگریت و کار و بارێت پویچ دکەت، دورستە بەحسێ ڤی ب وان کریارێت ئاشکرا دکەت بێتە کرن و حەرامە بەحسێ عەیبێت وی یێت دی بێتە کرن ژبلی کو دورست بیت ب رێکەکا دی ئەڤێت مە گۆتین.

السادس : التعريف ، فإذا كان الإنسان معروفا بلقب كالأعمش والأعرج والأصم والأعمى والأحول وغيرهم جاز تعريفهم بذلك ، ويحرم إطلاقه على جهة التنقص ، ولو أمكن تعريفه بغير ذلك كان أولى . فهذه ستة أسباب ذكرها العلماء وأكثرها مجمع عليه . ودلائلها من الأحاديث الصحيحة المشهورة ، فمن ذلك:

دانە نیاسین: هەکە مرۆڤ ب ناسناڤەکێ یێ بەرنیاس و ناڤدار بیت وەکی ناڤنیشانێ چاڤکویر و سەقەت و کەڕ و کۆرە و ویر و غەیری ڤان دورستە پێ بێنە نیاسکرن، و حەرامە بێنە گۆتن ب مەخسەدا کێماسیکرنێ و هەکە چێ ببیت ب تشتەکێ دی بێنە نیاسکرن باشترە. ئەڤە شەش ئەگەرن زانایان یێت گۆتین و باراپتر ژێ زانا هەمی یێت دگەل و بەلگەیێت ڤێ حەدیسێ دورست و ئاشکرانە، ژ وان:

1531- عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عَنْهَا أن رَجُلاً استأْذَن عَلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقَالَ: « ائذَنُوا لهُ، بئس أخوِ العشِيرَةِ » متفقٌ عليه.احْتَجَّ بِهِ البخاري في جَوازِ غيبةِ أهلِ الفسادِ وأهلِ الرِّيبِ.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: زەلامەکێ دەستویری خواست بێتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئینا گۆت: دەستویریا وی بدەن، ئەو پیسە مرۆڤە ژ عەشیرا. بوخاری ئەڤە کریە بەلگە و نیشان ل سەر دورستیا نەکامیکرنا خلکێ خرابیێ و گۆمانلێکریان.

1532- وعنْهَا قَالَتْ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا أَظُن فُلاناً وفُلاناً يعرِفَانِ مِنْ ديننا شَيْئاً » رواه البخاريُّ. قال الليثُ بنُ سعْدٍ أحدُ رُواةِ هذا الحَدِيثِ: هذَانِ الرَّجُلانِ كَانَا مِنَ المَنَافِقِينَ.

و ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز هزر ناکەم بێڤان و بێڤان تشتەکێ ژ دینێ مە دزانن. لەیسێ کورێ سەعدی گۆت: و ئەو ئێک ژ ڤەگێڕێت ڤێ حەدیسێیە: ئەو هەردوو زەلام ژ دوورویيان بوون.

1533- وعنْ فَاطِمةَ بنْتِ قَيْسٍ رضي اللَّه عَنْها قَالَتْ: أَتيْتُ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فقلت: إنَّ أبا الجَهْمِ ومُعاوِيةَ خَطباني ؟ فقال رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أمَّا مُعَاوِيةُ، فَصُعْلُوكٌ لا مالَ له، وأمَّا أبو الجَهْمِ فلا يضَعُ العَصا عنْ عاتِقِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ فاتیمایا کچا قەیسی ﵂، گۆت: ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من گۆتێ: ئەبو جەهم و موعاوییە من دخوازن؟ ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هندیکە موعاوییەیە هەژارە چو مال نینە، و هندیکە ئەبو جەهمە دارێ خۆ ل سەر ستۆیێ خۆ نادانیت (ئانکو هەمی دەمان دارێ د دەستیدا و ژنان دقوتیت یان هەر یێ ب وەغەرانڤە و ل مالا خۆ ناروینیتە خوارێ).

وفي روايةٍ لمسلمٍ: « وأمَّا أبُو الجَهْمِ فضَرَّابُ للنِّساءِ » وهو تفسير لرواية: « لا يَضَعُ العَصا عَنْ عاتِقِهِ » وقيل: معناه: كثيرُ الأسفارِ.

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: و هندیکە ئەبو جوهەمە گەلەك یێ ژن قوتە. و ئەڤەیە راڤەکرنا ریوایەتا: لا يَضَعُ العَصا عَنْ عاتِقِهِ بەلێ رامانا هەژیتر: گەلەك یێ ب وەغەرە.

1534- وعن زيْد بنِ أرْقَمَ رضي اللَّه عنهُ قال: خَرجْنَا مع رسولِ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في سفَرٍ أصاب النَّاس فيهِ شِدةٌ، فقال عبدُ اللَّه بنُ أبي: لا تُنْفِقُوا على منْ عِنْد رسُولِ اللَّه حتى ينْفَضُّوا وقال: لَئِنْ رجعْنَا إلى المدِينَةِ ليُخرِجنَّ الأعزُّ مِنْها الأذَلَّ، فَأَتَيْتُ رسول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَخْبرْتُهُ بِذلكَ، فأرسلَ إلى عبد اللَّه بن أبي فَاجْتَهَد يمِينَهُ: ما فَعَل، فقالوا: كَذَب زيدٌ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَوقَع في نَفْسِي مِمَّا قالوهُ شِدَّةٌ حتى أنْزَل اللَّه تعالى تَصْدِيقي: (إذا جاءَك المَنَافِقُون) ثم دعاهم النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، لِيَسْتغْفِرَ لهم فلَوَّوْا رُؤُوسَهُمْ. متفقٌ عليه.

و ژ زەیدێ کورێ ئەرقەمی ﵂، گۆت: ئەم وەغەرەکێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەرکەفتین، زەحمەت بۆ خەلکی چێبوو، ئینا عەبدوللایێ کورێ ئوبەی گۆت: چو نەدەنە وان ئەوێت ل دەڤ پێغەمبەرێ خودێ، دا ڤەڕەڤن و ل دۆر خڕنەبن، و گۆت: ئەگەر ئەم زڤڕینەڤە مەدینەیێ و ئەوێت خودان قەدر و ماقویل و دەستهەلاتدار [مەخسەدا وان ئەو ب خۆنە]، دێ بێ قەدر و بێ دەستهەلاتان [مەخسەدا وان پێغەمبەر و مشەختن] دەرئێخن، ئەز هاتمە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ من بۆ گۆت، فرێکرە دویف عەبدوللایێ کورێ ئوبەیرا، سویندێت موکم

خوارن کو وی وەنەگۆتیە، گۆتن: زەیدی درەو ل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەخۆشیەکا گـران کەفتـە د دلـێ مندا ژبەر ئاخفتنا وان گۆتی، هەتا ئاخفتنا خودایێ مەزن ل سەر راستییا مـن هـاتی (هەکـە دووروی هاتنە دەف تە) پشتی هنگی پێغەمبەری ﷺ گازی وان کر دا داخوازا گونەهـ ژێـبرنێ بـۆ وان بکەت، بەلـێ وان سەرێت خۆ بادان و روییێ خۆ وەرگێران.

1535- وعنْ عائشةَ رضي اللَّه عنها قالتْ: قالت هِنْدُ امْرأَةُ أبي سُفْيانَ للنبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إنَّ أبا سُفيانَ رجُلٌ شَحِيحُ ولَيْس يُعْطِيني ما يَكْفِيني وولَدِي إلاَّ ما أخَذْتُ مِنه، وهَو لا يعْلَمُ ؟ قال: « خُذِي ما يكْفِيكِ ووَلَدَكِ بالمعْرُوفِ » متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: هیندا ژنا ئەبی سوفیانی گۆتە پێغەمبەری ﷺ ب راسـتی ئەبو سوفیان زەلامەکێ قەلسە و هندێ نادەتە من تێرا من و عەیالـێ من بکەت ئەو نەبیت یا ئەز ژێ وەردگرم و ئەو نوزانیت؟ گۆت: هندێ راکە تێرا تە و عەیالـێ تە بکەت.

257- باب تحريم النميمة

بابەتێ حەرامیا ئاخفتنڤەگوهێزیێ

وهي نقل الكلام بين الناس على جهة الإفساد

قال الله تعالى: * (هَمَّازٍ مَشَّاءٍ بِنَمِيمٍ) (القلم:11) * . یێ تـان ئاڤێـژ و عـەیب دەرئێـخ و ئـەوێ کارێ وی ئاخفتن گوهێزی [بۆ هلـئێخستنا فتنە و نەخۆشییان]. وقال تعالى: * (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (قّ:18) * . و مرۆڤ چو ئاخفتنان ناکەت [چ باش چ خراب]، و ملیاکەتەکێ کارکری و زێرەڤانێ دگەل، نەنڤیسیت.

1536- وعَنْ حذَيْفَةَ رضي اللَّه عنهُ قالَ: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يَدْخُلُ الجنةَ نَمَّامٌ» متفقٌ عليه.

ژ حوزەیفەی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئاخفتن گوهێز (بۆ هلـئێخستنا فتنە و نەخۆشییان) ناچیتە بەحەشتێ.

1537- وعَنْ ابن عَباسٍ رضي اللَّه عَنْهُمَا أنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مرَّ بِقَبرَيْنِ فقال: «إنَّهُمَا يُعَذَّبان، وَمَا يُعَذَّبَانِ في كَبيرٍ، بَلى إنَّهُ كَبيرٌ: أمَّا أحَدُهمَا، فَكَانَ يمشِي بالنَّمِيمَةِ، وأمَّا الآخرُ فَكَانَ لا يسْتَتِرُ مِنْ بولِه ».متفقٌ عليه، وهذا لفظ إحدى روايات البخاري.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل بـەر دوو قەبرانرا بۆری و گۆت: ب راستی ئەو ییێت دهێنە ئیزادان و ئەو ل سەر گونەهەکا مەزن ناهێـنە ئیزادان دویف هزرا وان، نەء وەسا نینە وەکی ئەو هـزر دکـەن، ب راسـتی ئـەو گونـەهـ یـا مەزنـە: هندیکە ئێک ژ وانە ئاخفتن ڤەگوهێزی دکر، و هندیکە یێ دییە خۆ ژ میزا خۆ نەدپاراست یـان ژ چاڤێت خەلکی خۆ نەدپاراست.

قالَ العُلَماءُ: معْنَى: «وما يُعَذَّبَانِ في كَبيرٍ» أيْ كبير في زَعْمِهما وقيلَ: كَبِيرٌ تَرْكُهُ عَلَيهما.

1538- وعن ابن مسْعُودٍ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ألا أُنَبِّئكُم ما العَضْهُ ؟ هي النَّمِيمةُ، القَالَةُ بيْنَ النَّاسِ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز بۆ هەوە نەبێژم کا درەو و بێ بەختی چییە؟ ئەو ئاخفتن ڤەگوهێزییە، ئاخفتن ڤەگوهێزییە د ناڤبەرا خەلکیدا.

« العَضْهُ »: بفَتْح العين المهْمَلَةِ، وإسْكان الضَّادِ المعْجَمَةِ، وبالهاءِ على وزنِ الوجهِ، ورُوي: « العِضَةُ » بِكسْرِ العَيْنِ و فَتْحِ الضَّادِ المعْجَمَةِ عَلى وَزْنِ العِدَةِ، وهِي: الكذِبُ والبُهتانُ، وعَلى الرِّواية الأولى: العَضْهُ مصدرٌ، يقال: عَضَهَهُ عَضْهاً، أي: رماهُ بالعَضْهِ.

258- باب النهي عن نَقْل الحديثِ وكلام الناس إلى ولاة الأمورِ إذا لم تدْعُ إليه حاجةٌ كَخَوفِ مفسدةٍ ونحوها

بابەتێ نەهیکرن ژ ڤەگوهاستنا ئاخفتنێ و ئاخفتنا خەلکی بۆ کاربدەستان هەکە هەوجەیی نەخوازتێ وەکی ترسا خرابیەکێ و وەکی وێ

قال الله تعالى : (وَلا تَعَاوَنُوا عَلَى الأَثْمِ وَالْعُدْوَانِ) (المائدة: من الآية2)و ل سەر گونەهـ و دەست درێژییێ هاریکارێت ئێک نەبن. وفى الباب الاحاديث السابقة في الباب قبله. و د ڤی بابەتیدا ئەو حەدیسن ییێت بۆرین د بابەتێ بەری ڤیدا.

1539- وعن ابن مَسْعُودٍ رضي الله عنهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يُبَلِّغْني أحدٌ من أصْحابي عنْ أحَدٍ شَيْئاً، فَإِنِّي أُحِبُّ أنْ أَخْرُجَ إِلَيْكُمْ وأنا سليمُ الصَّدْرِ » رواه أبو داود والترمذي .

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە چو تشتان ل سەر چو هەڤالێت من نەگەهینیتە من، ب راستی من دڤێت ئەز دل پاقژ بێمە دەف هەوە.

259- باب ذم ذي الوجهين

بابەتێ (هاڤێتنا) عەیبدارکرنا دوورویی

قال الله تعالى : (يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ وَلا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطاً) (النساء:108)[ئەو دورویی.. خیانەتا خۆ ژ مرۆڤان [ژ ترس و شەرمان] ڤەدشێرن و ژ خودێ ناڤەشێرن، و خودێ دگەل واندا بوو وەختێ ب شەڤ وان رەئیییێت، خودێ پێ نەخۆش و پێ نەرازی، دگەل ئێک دگێران. و ب راستی خودێ ب وی تشتێ ئەو دکەن باش ئاگەهدارە.

1540 - وعن أبي هُريرةَ رضي الله عَنْهُ قالَ: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تَجِدُونَ النَّاسَ معادِنَ: خِيارُهُم في الجاهِلِيَّةِ خيارُهُم في الإسْلامِ إذا فَقُهُوا، وتجِدُونَ خِيارَ النَّاسِ في هذا الشَّأنِ أشدَّهُمْ لهُ كَراهِيةً، وتَجِدُونَ شَرَّ النَّاسِ ذا الوجْهيْنِ، الذي يأتِي هؤلاءِ بِوجْهٍ وَهؤلاءِ بِوَجْهٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دێ خەلکی خودان ئەسل و بنیات وەکی زێری وزیڤی بینن (ئانکو چاوا زێر و زیڤ نەوەکی ئێکن هۆسا مرۆڤ ژی نە وەکی ئێکن یان یێ بنیاتێ وی یێ باش بیت چقێت وی ژی دێ ییێت باش بن و هەرهۆسا بەروڤاژی ژی) باش و بژارەییێت وان د جاهلیەتێدا باش و بژارەنە د ئیسلامەتییێدا هەکە د ئیسلامێدا شارەزا ببن و فەرمانێت ئیسلامێ بزانن، و دێ بینی باشترێ وان یێ پتر نەڤیان بۆ نەزانینێ هەبیت، و

دێ بینی خەلکێ ژ هەمیان خرابتر، یێ دووروی ئەوێ ب روییەکێ دهێتە دەف ڤان و ب روییەکێ دی دهێتە دەف ڤان.

1541- وعنْ محمدِ بن زَيْدٍ أنَّ نَاسًا قَالُوا لجَدِّهِ عبدِ اللَّه بنِ عُمْرو رضي اللَّه عنْهما: إنَّا نَدْخُلُ عَلَى سَلاطِينِنا فنقولُ لهُمْ بِخلافِ ما نتكلَّمُ إذَا خَرَجْنَا مِنْ عِندِهِمْ قال: كُنَّا نعُدُّ هذا نِفَاقاً عَلى عَهْدِ رسولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه البخاري.

و ژ موحەممەدێ کورێ زەیدی گۆت: هندە خەلکی گۆتە باپیرێ وی عەبدوللایێ کورێ عەمروی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت: ب راستی ئەم دچینە دەف دەسهەلاتدارێت خۆ ئەم وێ ئاخفتنێ دگەل دئاخڤین نە یا ئەم دئاخڤین پشتی ئەم ژ دەف دهێین، گۆت: مە ئەڤە سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوورویاتی ددانا.

260- باب تحريم الكذب

بابەتێ حەرامکرنا درەوێ

قال الله تعالى : (وَلا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ) (الاسراء: من الآية36) و تشتێ تو چو ژێ نەزانی ل دویڤ نەچە. وقال (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إلاّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (قّ:18) و مرۆڤ چو ئاخفتنان ناکەت [چ باش چ خراب]، و ملیاکەتەکێ کارکری و زێرەڤانێ دگەل، نەنڤیسیت.

1542- وعنْ ابنِ مسعود رضي اللَّه عنْهُ قال: قالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ الصِّدْقَ يهْدِي إلى الْبِرِّ وَإنَّ البرّ يهْدِي إلى الجنَّةِ، وإنَّ الرَّجُل ليَصْدُقُ حتَّى يُكتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدّيقاً، وإنَّ الْكَذِبَ يَهْدِي إلى الفُجُورِ وإنَّ الفُجُورَ يهْدِي إلى النارِ، وإن الرجلَ ليكذبَ حَتى يُكْتبَ عنْدَ اللَّهِ كَذَّاباً » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی راستگۆیی بەرێ مرۆڤی ددەتە باشییێ (کار و کریارێت باش و خودێ پێ خۆش) و باشی بەرێ مرۆڤی ددەتە بەحەشتێ، و مرۆڤ هەر دێ راستییێ بێژیت، هەتا ل دەف خودێ راستگۆ دئێتە نڤیسین و نیاسین، و درەو بەرێ مرۆڤی ددەتە گونەهێ، (خوارکەفتنێ ژ رێکا راست)، و گونەه بەرێ مرۆڤی ددەتە جەهنەمێ، و مرۆڤ هەر دێ درەوێ کەت، هەتا درەوین ل دەف خودێ دئێتە نڤیسین و نیاسین.

1543- وعن عبدِ اللَّهِ بنِ عَمْرو بنِ العاص رضي اللَّه عنْهُما، أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: «أَرْبعٌ منْ كُنَّ فِيهِ، كان مُنافِقاً خالِصاً، ومنْ كَانتْ فيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ، كَانتْ فِيهِ خَصْلةٌ مِنْ نِفاقٍ حتَّى يَدعَهَا: إذا اؤتُمِنَ خَانَ، وَإذا حدَّثَ كَذَبَ، وإذا عاهَدَ غَدَرَ، وإذا خَاصمَ فجَرَ » متفقٌ عليه.

ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چار تشتن هەرکەسێ ئەو تێدا بن، ئەو دوورویەکێ تمامە و هەرکەسێ پشکەك ژ وان تێدا بیت، ئەوی پشکەکا دوورویاتییێ بیت تێدا هەتا بهێلیت: هەکە باوەری پێ هاتە ئینان خیانەت کر، و هەکە ئاخفت درەو کر، و هەکە پەیمان دا غەدرە کر، و هەکە هەڤرك چۆ سەردا چۆ.

وقد سبقَ بيانه مع حديثِ أبي هُرَيْرَةَ بنحوهِ في « باب الوفاءِ بالعهد ».

و وەکی وێ بەری نوکە هاتە دیارەکرن د بابەتێ جهئینانا پەیمانێدا بنێرە حەدیسا ژمارە: 68 و حەدیسا: 689.

1544- وعن ابن عباسٍ رضي الله عنْهُما عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قالَ: « مَنْ تَحَلَّمَ بِحُلْمٍ لمْ يرَهُ، كُلِّفَ أنْ يَعْقِدَ بيْن شَعِيرتينِ، ولَنْ يفْعَلَ، ومِنِ اسْتَمَع إلى حديثِ قَوْم وهُمْ لهُ كارِهُونَ، صُبَّ في أُذُنَيْهِ الآنُكُ يَوْمَ القِيامَةِ، ومَنْ صوَّر صُورةً، عُذِّبَ وَكُلِّفَ أنْ ينفُخَ فيها الرُّوحَ وَلَيْس بِنافخٍ » رواه البخاري.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ خەونەکا نەدیتی ب خۆ بدەتە دیتن، دێ ژێ هێتە خواستن ئەو مابەینا دوو مویاندا گرێدەت و ئەو نەشێت، و هەرکەسێ گوهدانا هندە کەسان بکەت و ئەو ییێت پێ نەخۆش بن رۆژا قیامەتێ سفرێ حەلاندی دێ رێژنە دگوهێت ویدا، و هەرکەسێ وێنەکێ (تشتەکێ خودان روح و پەیکەر) چێکەت، دێ هێتە ئیزادان و دێ ژێ هێتە خواستن ئەو روحێ بدەتێ و ئەو نەشێت روحێ بدەتێ.

« تَحَلَّم » أي: قالَ أنهُ حَلم في نَوْمِهِ ورَأى كَذا وكَذا، وهو كاذبٌ و « الآنك » بالمدِّ وضمِّ النونِ وتخفيفِ الكاف: وهو الرَّصَاصُ المذابُ.

1545- وعن ابنِ عُمرَ رضي الله عنْهُما قالَ: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أفْرَى الفِرَى أنْ يُرِيَ الرجُلُ عيْنَيْهِ ما لَمْ تَرَيا ».

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی درەوا ژ هەمیان مەزنتر ژ درەوێت کرێت، ئەوە ژ درەوڤە بێژیت من ئەڤە د خەونا خۆدا یادیتی.

رواهُ البخاري. ومعناه: يقولُ: رأيتُ فيما لم يره.

1546- وعن سَمُرَةَ بنِ جُنْدُبٍ رضي الله عَنْهُ قالَ: كانَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِما يُكْثِرُ أنْ يقولَ لأصحابهِ: « هَلْ رَأى أحدٌ مِنكُمْ مِن رؤيا؟» فيقُصُّ عليهِ منْ شَاءَ الله أنْ يقُصَّ. وَإنَّهُ قال لنا ذات غَدَاةٍ: « إنَّهُ أتَاني اللَّيْلَةَ آتيانِ، وإنَّهُما قالا لي: انطَلقْ، وإنِّي انْطلَقْتُ معهُما، وإنَّا أتَيْنَا عَلى رجُلٍ مُضْطَجِعٍ، وإذَا آخَرُ قَائِمٌ عَلَيْهِ بِصَخْرَةٍ، وإذَا هُوَ يَهْوي بالصَّخْرَةِ لِرَأْسِهِ، فَيَثْلَغُ رَأْسهُ، فَيَتَدَهْدهُ الحَجَرُ هَاهُنَا. فيتبعُ الحَجَرَ فيأْخُذُهُ، فلا يَرجِعُ إلَيْه حَتَّى يَصِحَّ رَأْسُهُ كما كان، ثُمَّ يَعُودُ عَلَيْهِ، فَيفْعلُ بهِ مِثْلَ ما فَعَل المرَّةَ الأولى،» قال: قلتُ لهما: سُبْحانَ اللهِ، ما هذانِ ؟ قالا لي: انْطَلِقْ انْطَلِقْ، فانْطَلَقْنا. فأَتيْنَا عَلى رَجُل مُسْتَلْقٍ لقَفَاه وَإذا آخَرُ قائمٌ عليهِ بكَلُّوبٍ مِنْ حَديدٍ، وإذا هُوَ يَأْتى أحَد شِقَّيْ وَجْهِهِ فيُشَرْشِرُ شِدْقَهُ إلى قَفاهُ، ومنْخِرهُ إلى قَفَاهُ، وَعينَهُ إلى قَفاهُ، ثُمَّ يتَحوَّل إلى الجانبِ الآخرِ فَيَفْعَل بهِ مثْلَ ما فعلَ بالجانب الأول، فَما يَفْرُغُ مِنْ ذلكَ الجانب حتَّى يصِحَّ ذلكَ الجانِبُ كما كانَ، ثُمَّ يَعُودُ عليْهِ، فَيَفْعَل مِثْلَ ما فَعلَ في المرَّةِ الأولى. قال: قلتُ: سُبْحَانَ الله، ما هذان ؟ قالا لي: انْطلِقْ انْطَلِقْ، فَانْطَلَقْنَا. فَأتَيْنا عَلى مِثْل التَّنُّورِ فَأَحْسِبُ أنهُ قال: فإذا فيهِ لَغَطٌ، وأصْواتٌ، فَاطَّلَعْنا فيهِ فَإذَا فِيهِ رجالٌ ونِساء عُرَاةٌ، وإذا هُمْ يأتِيهِمْ لَهَبٌ مِنْ أَسْفلِ مِنْهُمْ، فإذا أتَاهُمْ ذلكَ اللَّهَبُ ضَوْضَؤُوا، قلتُ ما هؤلاءِ ؟ قالا لي: انْطَلِقْ انْطَلِقْ،فَانْطَلقْنَا. فَأَتَيْنَا على نهرٍ حسِبْتُ أنهُ كانَ يقُولُ: « أَحْمرُ مِثْلُ الدَّمِ، وإذا في النَّهْرِ رَجُلٌ سابِحٌ يَسْبحُ، وَإذا على شَطِّ النَّهْرِ رجُلٌ قَد جَمَعَ عِندَهُ حِجارةً كَثِيرَة، وإذا ذلكَ السَّابِحُ يسبح ما يَسْبَحُ، ثُمَّ يَأْتِيْ ذلكَ الذي قَدْ جمَعَ عِنْدهُ الحِجارةَ، فَيَفْغَرُ لهَ فاهُ، فَيُلْقِمُهُ حجراً،

فَيَنْطَلِقُ فَيَسْبَحُ، ثُمَّ يَرْجِعُ إليهِ، كُلَّمَا رجع إلَيْهِ، فَغَر فاهُ لهُ، فَأَلْقمهُ حَجَراً، قلت لهما: ما هذانِ ؟ قالا لي: انْطلِقْ انطلِق، فانْطَلَقنا. فَأَتَيْنَا على رَجُلٍ كريهِ المِرْآةِ، أَوْ كأَكرَهِ ما أنت رَاءٍ رجُلاً مَرْأَى، فإذا هو عِندَه نارٌ يحشُّها وَيسْعى حَوْلَهَا، قلتُ لهما: ما هذا ؟ قالا لي: انْطَلِقْ انْطلِقْ، فَانْطَلقنا. فَأَتَينا على روْضةٍ مُعْتَمَّةٍ فِيها مِنْ كلِّ نَوْرِ الرَّبيعِ، وإذا بيْنَ ظهْرِي الرَّوضَةِ رَجلٌ طويلٌ لا أكادُ أرى رأسَهُ طُولاً في السَّماءِ، وإذا حوْلَ الرجلِ منْ أكثر ولدان ما رَأَيْتُهُمْ قطُّ، قُلتُ: ما هذا ؟ وما هؤلاءِ ؟ قالا لي: انطَلقْ انْطَلِقْ فَانْطَلقنا. فَأتيْنَا إلى دَوْحةٍ عظِيمَة لَمْ أر دَوْحةً قطُّ أعظمَ مِنها، ولا أحْسنَ، قالا لي: ارْقَ فيها، فَارتَقينا فيها، إلى مدِينةٍ مَبْنِيَّةٍ بِلَبِنٍ ذَهبٍ ولبِنٍ فضَّةٍ، فأتَينَا باب المدِينة فَاسْتفتَحْنَا، فَفُتحَ لَنا، فَدَخَلناهَا، فَتَلَقَّانَا رجالٌ شَطْرٌ مِن خَلْقِهِم كأحْسنِ ما أنت راءٍ، وشَطرٌ مِنهم كأَقْبحِ ما أنتَ راءٍ، قالا لهم: اذهبوا فقَعُوا في ذلك النَّهْر، وإذا هُوَ نَهرٌ معتَرِضٌ يجْرِي كأن ماءَهُ المحضُ في البياض، فذَهبُوا فوقعُوا فيه، ثُمَّ رجعُوا إلينا قد ذَهَب ذلكَ السُّوءُ عَنهمْ، فَصارُوا في أحسن صُورةٍ.قال: قالا لي: هذه جَنَّةُ عدْن، وهذاك منزلُكَ، فسمَا بصَرِي صُعداً، فإذا قصر مِثلُ الرَّبابة البيضاءِ. قالا لي: هذاك منزِلُكَ. قلتُ لهما: بارك الله فيكُما، فَذراني فأدخُلْه. قالا: أما الآن فلا، وأنتَ داخلُهُ. قلت لهُما: فَإنِّي رأَيتُ مُنْذُ اللَّيلة عجباً ؟ فما هذا الذي رأيت ؟ قالا لي: إنَا سَنخبِرُك. أمَّا الرجُلُ الأوَّلُ الذي أتَيتَ عَليه يُثلَغُ رأسُهُ بالحَجَرِ، فإنَّهُ الرَّجُلُ يأخُذُ القُرْآنَ فيرفُضُه، وينامُ عن الصَّلاةِ الكتوبة. وأمَّا الذي أتَيتَ عَلَيْهِ يُشرْشرُ شِدْقُه إلى قَفاهُ، ومَنْخِرُه إلى قَفاهُ، وعَيْنهُ إلى قفاهُ، فإنه الرَّجُلُ يَغْدو مِنْ بَيْتِه فَيكذبُ الكذبةَ تبلُغُ الآفاقَ. وأمَّا الرِّجالُ والنِّساءُ العُراةُ الذين هُمْ في مِثل بِناءِ التَّنُّورِ، فإنَّهم الزُّناةُ والزَّواني. وأما الرجُلُ الَّذي أتَيْت عليْهِ يسْبَحُ في النَهْرِ، ويلْقمُ الحِجارة، فإنَّهُ آكِلُ الرِّبا. وأمَّا الرَّجُلُ الكَريهُ المِرآةِ الذي عندَ النَّارِ يَحُشُّها ويسْعى حَوْلَها فإنَّهُ مالِكُ خازنُ جَهنَّمَ. وأما الرَّجُلُ الطَّويلُ الَّذي في الرَّوْضةِ، فإنه إبراهيم، وأما الوِلدانُ الذينَ حوْله، فكلُّ مُوْلود ماتَ على الفِطْرَةِ » وفي رواية البَرْقَانِي: « وُلِد على الفِطْرَةِ ». فقال بعض المسلمينَ: يا رسول الله، وأولادُ المشرِكينَ ؟ فقال رسولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «وأولادُ المشركينَ ». وأما القوم الذين كانوا شطر منهم حسن وشطر منهم قبيح فإنهم قوم خلطوا عملاً صالحاً وآخر سيئاً تجاوز الله عنهم. رواه البخاري

و ژ سەمورەییێ کورێ جوندوبی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گەلەك دگۆتە هەڤالێت خۆ: ئەرێ ئێک ژ هەوە ئەڤ شەڤە خەونەك دیتیە؟ دا بۆ ڤەگێرن یا خودێ دڤیا بۆ ڤەگێرن و وی سپێدەکێ گۆتە مە: من ئەڤ شەڤە دوو زەلام دیتن هاتنە دەف من، و گۆتنە من: وەرە، و ئەز دگەل وان چۆم، و ب راستی ئەم د بەر زەلامەکێرا بۆرین یێ درێژکریە و ئێکێ دی بەرەکێ ڤێ و ل هنداڤ سەرێ وی یێ راوەستیاییە، و ئەو یێ وی بەری ل سەرێ وی ددەت و سەرێ وی دهەرشینیت، و بەر گرێل دبیتە وێرا هەنێ، دویف بەریرا دچیت رادکەتەڤە، و نازڤرێتەڤە هەتا سەرێ وی وەکی بەرێ لێ دهێت، جارەکا دی وەلێ دکەتەڤە وەکی جارا ئێکێ. گۆت: من گۆتە وان: پاك و پاقژی بۆ خودێ بن، ئەڤ هەردووکە کینە؟ گۆتنە من: وەرە وەرە، ئەم چۆین، ئەم هاتینە دەف زەلامەکێ سەر پاتکا خۆ یێ درێژکریە، و ئێکێ دی چنگالەکێ ئاسنی یێ ڤێ و ل هنداڤ سەرێ وی یێ راوەستیاییە، و ئەو دهێتە لێڤەکا وی شەق دکەت هەتا دگەهیتە پاتکا وی و پاشی رەخێ دفنا وی هەتا پاتکا وی پاشی چاڤێ وی هەتا پاتکا وی، پاشی دهاتە رەخێ دی یێ وی، ئەو ب سەری دئینا یا ب سەرێ لایێ ئێکێ دئینا، هێژ ژ ڤی رەخی خلاس نەبووی رەخێ دی وەکی

بەرێ چێدبووڤە، پاشی جارەکا دی لێ دزڤرێڤە وەلێ دکرەڤە وەکی جارا ئێکێ. گۆت: مـن گۆتـە وان: پاك و پاقژی بۆ خودێ بن، ئەڤ هەردووکە کینە؟ گۆتنە من: وەرە وەرە، ئەم چۆین، ئەم هاتینە سەر تشتەکێ وەکی تەنویرێ، ئەز هزر دکەم وی گۆت: قەرەبالغ و دەنگ ژێ دهات مە بـەرێ خـۆ دایێ مە دیت ژن و زەلامێت رویس یێت تێدا و ئاگرەك یێ د بن وانرا دهێـتە وان، هـەرگاڤا ئـاگر دهاتێ دکرنە قیژی و هەوار، من گۆت ئەڤە کینە؟ گۆتنە من: وەرە وەرە، ئەم چـۆین، ئـەم هاتینـە سەر رویبارەکێ ئەز هـزر دکـەم وی دگـۆت: یـێ سـۆر بـوو وەکـی خـوینێ، و زەلامـەکێ مەلـەڤان مەلـەڤانی دکرن، و زەلامەکێ دی ل سەر رەخێ دی یێ رویباری بوو، گەلەك بـەر ل دەف خـۆ کـۆم کربوون، و مەلـەڤانی هندی دشیا مەلـەڤانی دکر پاشی دهاتە دەف وی ئەوێ بـەر ل دەف خـۆ کـۆم کرین، و دەڤێ خۆ بۆ ڤەدکر، و دا بەرەکێ هاڤێژیتە د دەڤێ ویدا، و دا چـیت مەلـەڤانیا کەتەڤـە، پاشی دا زڤرێتەڤە دەف، و هەر جارا زڤرێبـاڤە دەف دا دەڤێ خۆ بۆ ڤەکەت، و دا بەرەکێ هاڤێژیتـە تێدا من گۆتە وان: ئـەڤ هەردووکـە کینـە؟ گۆتنـە مـن: وەرە وەرە، ئـەم چـۆین، ئـەم هاتینـە دەف زەلامەکێ خولـک کرێت وەکی کرێتترین زەلام تە دیتی، ئاگرەکێ ل دەف خۆش دکر و ل دۆر دزڤرێ من گۆتە وان: ئەڤە کییە؟ گۆتنە من: وەرە وەرە، ئەم چۆین، ئەم هاتینە مێرگەکا بۆش و درێـژ یـا هەمی گولـێت بهارێ تێدا و زەلامەکێ درێژ نێزیکە ئەز نەبینم هندی ل بـەر ئـەسمانان بـوو ل بـەر رەخێ وێ بوو، و هندە زارۆکێت وەکی وان زارۆکان جوانتر من نەدیتین دۆرماندۆرێت وی بوون، من گۆت: ئەڤە کییە؟ و ئەڤە کینە؟ گۆتنە من: وەرە وەرە، ئەم چۆین، ئەم هاتینـە دەف دارەکـا مـەزن من چو دار نە ژ وێ مەزنتر و نـە ژ وێ جـوانتر نەدیتینـە، گۆتنـە مـن لـێ سـەرکەڤە، ئـەم لـێ سەرکەفتین، باژێرەکێ ئاڤاکریە ب لـبنێت زێری و لـبنێت زیڤی، ئەم هاتینە بەر دەرگـەهێ باژێـری مە داخوازا ڤەکرنێ کر، دەرگەھ بۆ مە ڤەبوو، ئەم ب ژۆر کەفتین، هندە زەلام کەفتنە سینگێ مـە نیڤا دێمێ وان وەکی جوانترین تشتێ تە دیتین، و نیڤا دی ژ وان وەکی کرێتترین تشتێ تە دیتین، گۆتنە وان: هەڕن خۆ باڤێژنە د رویبارێ هەنێدا، ئەو رویبارەکێ بەرچاڤ دچۆ ئاڤا وی دبێـژی شـیرە هندێ سپییە، چۆن خۆ هاڤێتنە تێدا، پاشـی زڤرینەڤـە دەف مـە و ئـەو کرێـتێ ژ وان چـۆ، بوونـە جوانترین خولـک، گۆت: گۆتنە من: ئەڤە بەحەشتا ئاکنجیبوونێیە و ئەڤە مالا تەیە، چاڤێت مـن بلـندبوونێ من دیت قەسرەکە وەکی عەورەکێ سپییە، گۆتنە من ئەڤە مـالا تەیـە، مـن گۆتـە وان: خودێ خێرێ ل هەوە زێدەکەت، من بهێلن بچمە تێڤە. گۆتن: ڤێگاڤێ نە، و دێ چییە تێڤە.

گۆت من گۆتە وان: ب راستی ئەڤ ل شەڤێ وەرە من تشتێت عنتیکـە دیـتن؟ ئەڤـە چـییە ئەڤێت من دیتین؟ گۆتنە من: دێ بۆ تە بێژین. هندیکە زەلامێ ئێکێیە یێ تە دیتی، سـەرێ وی ب بەری دهاتە هەڕشاندن، ئەو ب راستی مرۆڤـەك بـوو قورئـان وەردگـرت و دهێـلا و نڤێـژا فـەرز نەدکر و دنڤست، و هندیکە ئەوێ تو هاتیە دەف و لێڤێت وی دهاتنە شـەقکرن هـەتا پاتکـا وی و لێڤا دفنا وی هەتا پاتکا وی و چاڤێ وی هەتا پاتکا وی، ب راستی ئەو ئەو مرۆڤە سپێدێ ژ مالا خۆ دەردکەڤیت درەوەکێ دکەت دگەهیتە بەر ئەسمانا، و هندیکە ئەو زەلام و ژنێت رویسن ئەوییت

ته د تشتەکێ وەکی تەنویرێدا دیتین، ئەو زناکەرن. و هندیکە ئەو مـرۆڤێ تـە دیتـی مەلـەڤانی د ئاڤێدا دکرن و بەر دهاڤێتنە د دەڤیدا ئەو سەلـەف خۆرە. و هندیکە ئەو زەلامێ دیمەن کرێتە ئەوێ ل دەف ئاگری و ئاگر خۆش دکر و ل دۆر دزڤری ئەو دەرگەڤانێ جەهنەمێیە. هندیکە ئـەو زەلامـێ درێژە یێ ل مێرگێ ئەو ئیبراهیمە، و ئەو بچویکێت دۆرماندۆر ئەو ئەو بچـویکن یێـت بچـویکاتی دمرن بەری بالغ ببن. و د ریوایەتا بەرقانیدا: و ل سەر ئیسلامێ بووین. هندە موسـلمانان گـۆت: یـا پێـغەمبەرێ خـودێ، و بچویکێـت موشـرکان؟ پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: و بچویکێـت موشرکان ژی.

وفي رواية له: « رأيتُ اللَّيلَةَ رجُلَين أتَياني فأخْرجاني إلى أرْضٍ مُقدَّسةٍ » ثم ذكَره. وقال: « فانطَلَقْنَا إلى نَقبٍ مثل التنُّورِ، أعْلاهُ ضَيّقٌ وأسْفَلُهُ وَاسعٌ، يَتَوَقَّدُ تَحتهُ ناراً، فإذا ارتَفَعت ارْتَفَعُوا حَتى كادُوا أنْ يَخْرُجوا، وإذا خَمَدت، رَجَعوا فيها، وفيها رجالٌ ونساء عراةٌ. وفيها: حتى أتَينَا على نَهرٍ من دَمٍ، (ولم يشك) فيه رجُلٌ قائمٌ على وسط النَّهرِ، وعلى شطِّ النَّهر رجُلٌ، وبيْنَ يديهِ حجارةٌ، فأقبل الرَّجُلُ الذي في النَّهرِ، فَإذا أراد أنْ يخْرُجَ، رمَى الرَّجُلُ بِحجرٍ في فِيه، فردَّهُ حيْثُ كانَ، فجعلَ كُلَّمَا جاءَ ليخْرج جَعَلَ يَرْمي في فيه بحجرٍ، فيرْجِعُ كما كانَ.وفيهَا: « فصعدا بي الشَّجَرَةَ، فَأدْخلاني داراً لَمْ أر قَطُّ أحْسنَ منْهَا، فيها رجالٌ شُيُوخٌ وَشَباب ». وفِيهَا: « الَّذي رأيْتهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ فكَذَّابٌ، يُحدِّثُ بالْكذبةِ فَتُحْملُ عنْهَ حتَّى تَبْلُغَ الآفاق، فيصْنَعُ بهِ ما رأيْتَ إلى يوْم الْقِيامةِ ». وفيها: « الَّذي رأيْتهُ يُشْدَخُ رأسُهُ فرجُلُ علَّمهُ اللهُ الْقُرآنَ، فنام عنهُ بِاللَّيْلِ، ولَمْ يعْملْ فيه بِالنَّهَارِ، فيُفْعلُ بِه إلى يوم الْقِيامةِ ». والدَّارُ الأولى التي دخَلْتَ دارُ عامَّةِ المؤمنينَ، وأمَّا هذه الدَّارُ فدَارُ الشُّهَداءِ، وأنا جِبْرِيلُ، وهذا مِيكائيلُ، فارْفع رأسَك، فرفعتُ رأْسي، فإذا فوقي مِثلُ السَّحابِ، قالا: ذاكَ منزلُكَ، قلتُ: دَعاني أدْخُلْ منزلِي، قالا: إنَّهُ بَقي لَكَ عُمُرٌ لَمْ تَستكمِلْهُ، فلَوْ اسْتَكْملته، أتيت منْزِلَكَ » رواه البخاري.

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: من ب شەڤ دوو زەلام دیتن هاتنە دەف من و ئەز دەرێخستمە ئەردەکێ پیرۆز. پاشی گۆت: ئەم هانینە گەلیەکێ وەکی تەنویرێ بوو سەرێ وی یێ تـەنگ بـوو و بنێ وی یێ فرەه بوو، بنێ وی ئاگر دهاتە هەلـکرن هەکە ئاگر بلند ببا ئەو ژی دگـەل بلنـد بـوون هەتا نێزیک دبوون دەرکەڤن، و هەکە ئاگر سار ببا دزڤرینەڤـە تێـدا، و زەلام و ژنێـت رویـس تێـدا بوون. دیسا هاتیە: هەتا ئەم هاتینە سەر رویبـارەکێ ژ خـوینێ (راوی د ڤێرێـدا ب شـک نەکـەفت وەکـی ریوایـەتا ئێـکێ و بێـگۆمان گـۆت: رویبـارێ خوینێـیە) زەلامـەکێ د نیڤـەکا رویباریـدا و زەلا مەك ل سـەر رەخـێ رویبـاری بـوو و کۆمـەکا بـەران ل بـەر دەسـتێ وی بـوون، ئـەو زەلامـێ د رویباریدا دهات وەختێ دڤیا دەرکەڤیت وی زەلامی بەرەك دهاڤێـتە د دەڤـێ ویـدا، جارەکـا دی دا زڤرینە جهێ ئەو لـێ، و هۆسا هەرگاڤا دهات دا بدەرکەڤیت، بـەرەك دهاڤێـتە د دەڤـێ ویـدا و دا زڤرینە جهێ خۆ یێ بەرێ. و تێدا هاتیە: و ئەز سەر دارەکێ بلنـدکرم، و ئـەز برمـە د خانیەکێـڤە هندێ باش و چاك بوو من د بـنیرا ژێ باشـتر نەدیتیـە، جەحێـل و پیرەمێـر تێـدا بـوون. و تێـدا هاتیە: ئەوێ تە دیتی لێڤێت وی دهاتنە شـەڤکرن، ئـەو درەوینـە، درەوێ دکـەت، و ژ وی دهێـتە ڤەگوهازتن هەتا دگەهیتە بەر ئەسمانان، و ئەو ب سەری دهێتە ئینان هەتا رۆژا قیامەتێ. و تێـدا

هاتیه: ئەوێ تە دیتی سەرێ وی دهێـتە هەڕشـاندن مرۆڤەکـە خـودێ قورئانـا نیشـا دای، شـەڤێ ناخوینیت و رۆژێ کار پێ ناکەت، و ئەو ب سـەری دهێـتە ئینـان هـەتا رۆژا قیامـەتێ. و خـانیێ ئێکێ تو چۆیە تێڤە خانیێ گشت موسلمانانە و ئەڤ خانیـە خـانیێ شـەهیدانە، و ئـەز جـبرائیلم و ئەڤە میکائیلە و سەرێ خۆ بلـندکە، من سەرێ خۆ بلـندکر من وەکی عەورەکێ هنداڤ سـەرێ خـۆ دیت، گۆتن: ئەڤە مالا تەیە من گۆت من بهێلن بچمە د مالا خۆڤە، گۆتن: تە هنـدە عـومر یـێ مای تە تمام نەکریە، هەکە تە تمام کر دێ هێیە د جهێ خۆڤە.

قولـه: « یَثْلَغ رَأْسهُ » وهـو یالثاءِ المثلثة والغینِ المعجمة، أي: یشـدخُهُ ویَشُقُّه. قولـه: « یَتَدهْـده » أي: یتدحرجُ، و « الکَلُّوبُ » بفتح الکـاف، وضم الـلام المشـددة، وهـو معروف. قولـه: « فیُشَرشِرُ » أي: یُقَطَّعُ. قولـه: « ضوْضَـوؤوا » وهـو بضـادین معجمتـین، أي صـاحوا. قولـه: « فیفْغَرُ » هـو بالفـاءِ والغـین المعجمة، أي: یفتحُ. قوله: « المرآةِ » هو بفتح المیم، أي: المنْظَر. قوله: « یحُشُّها » هو بفتح الیاء وضم الحاءِ المهملة والشـین المعجمـة، أي: یوقـدها، قولـه: « روْضَـةٍ مُعْتَمَّـةٍ » هـو بضـم المیم وإسـکان العـین وفتح التـاء وتشدید المیم، أي: وافیةِ النَّبات طویلَته. قَولُهُ: « دوْحَةٌ » وهي بفتح الدال، وإسکان الواو وبالحاءِ المهملة: وهِي الشَّجرَةُ الْکبیرةُ، قولُهُ: «المِحْضُ » هـو بفتح المیم وإسکان الحاءِ المهملة وبالضَّاد المعجمة: وهُوَ اللَّبَنُ. قولُهُ: «فَسَما بصرِي » أي: ارْتَفَعَ. « وَصُعُداً »: بضم الصاد والعین: أيْ: مُرْتَفِعاً. «وَالرَّبابةُ »: بفتح الراءِ وبالباءِ الموحدة مُکررة، وهي السَّحابة.

261- باب بیان ما یجوز من الکذب

بابەتێ کا چ ژ درەوێ دورستە

إِعْلَمْ أنَّ الْکَذب، وَإِنْ کَانَ أصْلُهُ مُحرَّماً، فیَجُوزُ فِي بعْض الأحْوالِ بشرُوطٍ قد أوْضَحْتُهَا فِي کتاب: «الأذْکارِ» ومُخْتَصَرُ ذلك أنَّ الکلامَ وسیلةٌ إلی المقاصدِ، فَکُلُّ مَقْصُودٍ محْمُودٍ یُمْکِن تحْصیلُهُ بغَیْر الْکَذِبِ یَحْرُمُ الْکذِبُ فیه، وإنْ لَمْ یُمکِنْ تحصیله إلاَّ بالکذبِ جاز الْکذِبُ. ثُمَّ إن کانَ تَحْصِیلُ ذلك المقْصُودِ مُباحاً کَانَ الْکَذِبُ مُباحاً، وإنْ کانَ واجِباً، کان الکَذِبُ واجِباً، فإذا اخْتَفي مُسْلمٌ مِن ظالِمٍ یرید قَتلَه، أوْ أخْذَ مالِه، وأخَفي مالَه، وسُئِل إنسانٌ عنه، وجب الکَذبُ بإخفائِه، وکذا لو کانَ عِندهُ ودیعة، وأراد ظالِمٌ أخذَها، وجب الْکَذِبُ بإخفائها، والأحْوطُ فِي هذا کُلِّه أنْ یُوَرِّي، ومعْنَی التَّوْرِیةِ: أن یقْصِد بِعبارَتِه مَقْصُوداً صَحیحاً لیْسَ هو کاذِباً بالنِّسْبةِ إلَیْهِ، وإنْ کانَ کاذِباً فِي ظاهِرِ اللَّفظِ، وبِالنِّسْبةِ إلی ما یفهَمهُ المخَاطَبُ ولَوْ تَرکَ التَّوْرِیةَ وَأطْلَق عِبارةَ الکذِبِ، فلیْس بِحَرَامٍ فِي هذا الحَالِ.

بزانە ب راستی دگەل کو درەو د بنیاتێ خۆدا یـا حەرامـە، بـەلێ د هنـدە کراسـاندا و ب مەرجان یا دورستە، من د کتێبا ئەزکاراندا یێ رۆنکری، و کورتیا وێ ئەڤەیە: ب راستی ئـاخفتن رێکە بۆ مەرەم و مەخسەدان، و هەر مەخسەدەکا دورست هەکە چێ ببیت نـە ب درەوێ بگـەهیتێ حەرامە درەو تێدا بێتەکرن، و هەکە نەچێبیت بگەهیێ ب درەوێ نەبیت درەو دورستە. پاشی هەکە گەهشتنا وێ مەخسەدێ یا حەلال بیت درەو بۆ وێ مەخسەدێ یا حەلالـە، و هەکە ئـەو مەخسـەد یا واجب بیت، درەو بۆ وێ مەخسەدێ واجبە، هەکە موسـلمانەکی خـۆ ژ سـتەمکارەکێ ڤەشـارت بڤێت بکوژیت یان مالـێ وی ژێ وەرگریـت، و مـالـێ خـۆ ژێ ڤەشێـریت و پسـیارا مرۆڤـەکی ژێ

هاتـەکرن، دڤێـت درەوێ د ڤەشـارتنا ویـدا بکـەت، و دیسـا هەکـە ئەمانەتـەك ل دەف بیـت و ستەمکارەکی ڤیا ژێ بستینیت، دڤێت درەوێ د ڤەشارتنا ویدا بکەت، و یا باشتر د ڤێ هەمییێـدا ئەو تەوریێ بکەت، و رامانا تەوریێ ئەڤەیە: مەخسەدا وی ب ئاخفتنا وی تشتەکێ دورست بیت و ئەو دەف خۆ یێ درەوین نەبیت، بلا ئاخفتنا وی ب سەرڤە دەف وی یێ دگەل دئاخڤیت دیار بکـەت یێ درەوینە، و هەکە تەوریێ بهێلیت و ئاخفتنا درەو بێژیت، نە حەرامە د ڤی کراسیدا.

واسْتَدلَّ الْعُلَماءُ بجَوازِ الكَذِب في هذا الحَال بحدِيث أمِّ كُلْثومٍ رضي الله عنْهَا أنَّها سَمِعَتْ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « لَيْس الكَذَّابُ الَّذي يُصلحُ بيْنَ النَّاسِ، فينمِي خَيْراً أو يقولُ خَيْراً » متفقٌ عليه.

و زانایان حەدیس یاکریە بەلگە و نیشان ل سەر دورستیا درەوێ د ڤی کراسیدا، حەدیسا ئوم کەلسومیێیە ﷺ، وێ گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: درەوین نەئەوە یێ ئاشتییێ د ناڤبەرا خەلکیدا بکەت، خێرێ ڤەگوهێزیت، یان خێرێ بێژیت.

زاد مسلم في رواية: « قالت: أمُّ كُلْثُومٍ: ولَمْ أسْمَعْهُ يُرْخِّصُ في شَيءٍ مِمَّا يقُولُ النَّاسُ إلاَّ في ثلاثٍ: تَعْني: الحَرْبَ، والإصْلاحَ بيْن النَّاسِ، وحديثَ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ، وحديث المرْأَةِ زوْجَهَا

و د ریوایەتا موسلمیدا زێدە یا هەی، ئوم کەلسومێ گۆت: و من گولێ نەبوویە رێک و دەستویری ژ تشتەکێ دابیت ژ ڤێ ئەڤا خەلک دبێژن ژ درەوان، د سێ تشتاندا نەبیت، مەخسدا وێ: درەو د شەڕیدا، و د پێکئینانا خەلکیدا، و د ئاخفتنا زەلامیدا بۆ ژنا خۆ و د ئاخفتنا ژنێدا بۆ زەلامێ خۆ. (هەلبەت د حەژێکرن و ڤیانێدا، ژ بلی ڤێ نابیت ژن و مێر درەوان ل ئێک و دوو بکەن و ب درەوان حیلە حەوالان ل ئێک و دوو بکەن ب ئیجماعا موسلمانان).

262- باب الحثّ على التثبُّت فيما يقوله ويحكيه

بابەتێ پالدانێ ل سەر بنەجهکرنێ د ئاخفتنێدا

قال الله تعالى: *(وَلا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ) (الاسراء:36)*. و تشتێ تـو چـو ژێ نـەزانی ل دویڤ نەچە. وقال تعالى : * (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلاَّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (قّ:18)* . و مـرۆڤ چـو ئاخفتنـان ناکەت [چ باش چ خراب]، و ملیاکەتەکێ کارکری و زێرەڤانێ دگەل، نەنڤیسیت.

1547- وعنْ أبي هُرَيْرة رضي الله عنْهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « كفي بالمرءِ كَذِباً أنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ ما سمِع » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەسی مرۆڤییە درەوکرن ئەو هەر تشتێ گولێ بیت پێ باخڤیت.

1548- وعن سَمُرة رضي الله عنْهُ قال: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ حدَّث عنِّي بِحَدِيثٍ يرَى أنَّهُ كذِبٌ، فَهُو أحدُ الكَاذِبين » رواه مسلم.

و ژ سەمورەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ حەدیسەکێ ژ من ڤەگوهێزیت و بزانیت ئەو درەوە، ئەو ئێک ژ درەوینانە.

1549- وعنْ أسماءَ رضي اللَّه عنْها أن امْرأة قالَتْ: يا رَسُول اللَّه إنَّ لي ضرَّةً فهل علَيَّ جناحٌ إنْ تَشبعْتُ من زوجي غيْرَ الذي يُعطِيني ؟ فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « المتشبّعُ بِما لم يُعْطَ كَلابِس ثَوْبَي زُورٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەسمائێ ﷺ گۆت: ژنەکێ گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من هەویەکا هەی ما بۆ من گونەهە هەکە ئەز خۆ ل دەف بینمە دەرێ زەلامێ من تشتەکێ دایە من و وی نەدابیتە من؟ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەوێ تێراتیێ ژ خۆ دیارەکەت ب تشتێ بۆ نەهاتیە دان، وەکی وییە دو کراسێت مزەوەر ل بەر بن (کراسێ خودێ ترسییێ یان کراسێ زەنگینیێ یان یێ زانینێ بکەتە بەر خۆ و ئەو ب خۆ چو ژ وانا نەبیت بەلێ دکەتە بەر خۆ دا خەلکی پێ سەردا ببەت).

المتشبّعُ: هو الذي يُظهرُ الشَّبع وليس بشبعان، ومعناها هُنا: أنَّهُ يُظهرُ أنه حَصلَ له فضِيلةٌ وليْستْ حاصِلة. « ولابِس ثَوْبي زورٍ » أي: ذِي زُورٍ، وهو الذي يزَوِّرُ على النَّاس، بأن يَتَزَيَّ بِزيِّ أهل الزُّهدِ أو العِلم أو الثرْوةِ، ليغْترَّ بِهِ النَّاسُ وليْس هو بِتِلك الصِّفةِ، وقيل غَيْرُ ذلك والله أعلم.

263- باب بيان غلظ تحريم شهادة الزور

بابەتێ زێدە حەرامکرنا شەهدەزۆریێ

قال الله تعالى: * (وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ) (الحج: من الآية30) * . **و خۆ ژ گۆتنا پویچ و درەوێ و شەهدەزۆرییێ بپارێزن، و خۆ ژێ دویر بێخن.** قال الله تعالى: * (وَلا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ) (الاسراء: من الآية36)* . **و تشتێ تو چو ژێ نەزانی ل دویڤ نەچە.** وقال تعالى: * (مَا يَلْفِظُ مِنْ قَوْلٍ إِلاّ لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ) (قّ:18)* . **و مرۆڤ چو ئاخفتنان ناکەت [چ باش چ خراب]، و ملیاکەتەکێ کارکری و زێرەڤانێ دگەل، نەنڤیسیت.** وقال تعالى (الفجر 16) : * (إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ) (الفجر:14) * . **خودایێ تە ل بەر وان یێ راوەستیاییە، و هەمی کار و کریارێت وان ل بەر د ئاشکەرانە [و هەر ئێکی جزایێ وی دێ دەتێ].** وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ لا يَشْهَدُونَ الزُّورَ) (الفرقان: من الآية72) * . **و ئەوێت بەرهەڤ نەبن خراباییێ و پویچییێ بکەن [چ شیرك چ درەو چ شەهدەزۆری چ ژی هەر تشتەکێ پویچێ دی].**

1550- وعن أبي بكْرَةَ رضي الله عَنْهُ قال: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ألا أُنبِّئكُم بأكبر الكَبائِر ؟ قُلنَا: بَلَى يا رسول اللَّهِ. قَالَ: « الإشراكُ باللَّه، وعُقُوقُ الوالِدَيْنِ » وكان مُتَّكِئا فَجلَس، فقال: « ألا وقَوْلُ الزُّورِ، وشهادةُ الزورِ » فما زال يُكَرِّرُهَا حتى قلنا: لَيْتَهُ سكَت. متفق عليه.

و ژ ئەبی بکرەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز مەزنترین گونەهێت مەزن بۆ هەوە نەبێژم؟ مە گۆت: بەلێ یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: هەڤپشک چێکرنە دگەل خودێ و دلهێلانا دایبابانە، و یێ پالدای بوو و روینشتە خوارێ، و گۆت: و بزانن گۆتنا درەو و بێ بەخت و پوێچە، و شادەزۆرییە، و هەر گۆت و گۆتەڤە هەتا (ژبەر وی و ژ دلپێڤەبوون هندی هند زێدە گۆتەڤە) مە گۆت: خۆزی هشببا.

264- باب تحريم لَعْن إنسان بعَينه أو دابة

بابەتێ حەرامکرنا لەعنەتکرنا مرۆڤەکێ ب ناڤێ وی یان جانەوەرەکێ

1551- عن أبي زَيْدٍ ثابتِ بنِ الضَّحاكِ الأنصاريِّ رضي اللَّه عنهُ، وهو من أهْل بيْعةِ الرِّضوانِ قال: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « من حَلَف عَلى يمِينٍ بِمِلَّةٍ غيْرِ الإسْلامِ كاذباً مُتَعَمِّداً، فهُو كما قَالَ، ومنْ قَتَل نَفسهُ بشيءٍ، عُذِّب بِهِ يوْم القِيامةِ، وَلَيْس على رجُلٍ نَذْرٌ فِيما لا يَمْلِكهُ، ولعنُ المؤْمِنِ كَقَتْلِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ زەیدێ کورێ زەحاکێ ئەنساری (ئانکو خەلکێ مەدینێ) و ئەو ژ خەلکێ سۆز و پەیمانا ریزوانێ بوو ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژ درەوڤە سویند بخۆت ئەو نە ل سەر ئیسلامێیە (بۆ نموونە: سویند بخۆت ئەو جوییە یان فەلەیە یان هەر دینەکێ دی ...هتد) ئەو یێ وەسایە وەکی گۆتی، و هەرکەسێ خۆ ب تشتەکێ بکوژیت، رۆژا قیامەتێ دێ پێ هێتە ئیزادان، و نەزر ل سەر مرۆڤی د تشتەکێ نەبیتدا نینە، و لەعنەتکرنا موسلمانی یا حەرامە وەکی کوشتنا وی یا حەرام.

1552- وعنْ أبي هُريْرَةَ رضي اللَّه عنهُ أنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا ينْبغِي لِصِدِّيقٍ أنْ يكُونَ لَعَّاناً » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە بۆ راستگۆیی، زێدە یێ لەعنەتچی بیت.

1553- وعنْ أبي الدَّرداءِ رضي اللَّه عَنْهُ قال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يكُونُ اللَّعَّانُون شُفعَاءَ، ولا شُهَدَاءَ يوْمَ القِيامَةِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی دەرداء ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زێدە لەعنەتچی نەدبنە بەرەڤان و نەدبنە شاهد رۆژا قیامەتێ.

1554- وعَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رضي اللَّه عنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَلاعنُوا بلعنةِ اللَّه، ولا بِغضبِهِ، ولا بِالنَّارِ » رواه أبو داود، والترمذي وقالا: حديثٌ حسنٌ صحيحٌ.

و ژ سەمورەیێ کورێ جوندوبی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبێژنە ئێک و دوو لەعنەتا خودێ ل تە بیت یان غەزەبا خودێ ل سەر تە بیت یان خودێ تە ببەتە جەهنەمێ.

1555- وعن ابن مسعودٍ رضي اللَّه عنهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْس المؤمِنُ بِالطَّعَّانِ، ولا اللَّعَّانِ ولا الفَاحِشِ، ولا البذِيِّ » رواه الترمذي وقالَ: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودان باوەرێ دورست نە یێ تان هاڤێژە و نە یێ ئاخفتن و کار و کریار کەشەفرێتە و نە یێ ئەزمان پیسە.

1556- وعنْ أبي الدَّرْداءِ رضي اللَّه عنهُ قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: إنَّ العبْد إذا لَعنَ شَيْئاً، صعِدتِ اللَّعْنةُ إلى السَّماء، فتُغْلَقُ أبْوابُ السَّماءِ دُونَها، ثُمَّ تَهبِطُ إلى الأرْضِ، فتُغلَقُ أبوابُها دُونَها، ثُمَّ تَأخُذُ يميناً وشِمالا، فإذا لمْ تَجِدْ مساغاً رجعت إلى الذي لُعِنَ، فإنْ كان أهلاً لِذلك، وإلاَّ رجعتْ إلى قائِلِها » رواه أبو داود.

و ژ ئەبی دەردائی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە بەندەی لەعنەت ل تشتەکێ کر، لەعنەت دێ بلند بیتە ئەسمانا، دەرگەهێت ئەسمانان دێ لێ هێنە گرتن، پاشی دێ هێتە خواری بۆ ئەردی، دەرگەه دێ لێ هێنە گرتن، پاشی دێ بۆ رەخێ چەپێ چیت یێ راستێ چیت، ڤێجا هەکە چو رێک نەدیتن، دێ زڤرِیتەڤە سەر وی یێ لەعنەت لێ هاتیەکرن هەکە خودانێ وێ بیت، و هەکە نە دێ زڤرِیتە خودانێ خۆ یێ لەعنەتکری.

1557- وعنْ عِمْرَانَ بنِ الحُصيْنِ رضي الله عنْهُما قال: بينَما رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بعضِ أسْفَارِهِ، وامرأَةٌ مِنَ الأنصارِ عَلى نَاقَةٍ، فضجِرَتْ فَلَعَنَتْهَا، فَسمع ذلكَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقالَ: « خُذوا ما عليها ودعُوها، فإنَّها ملعُونَةٌ » قالَ عِمرَانُ: فكَأَنِّي أرَاهَا الآنَ تمشي في النَّاسِ ما يعرِضُ لهَا أحدٌ. رواه مسلم.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، وەختەکێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل وەغەرەکا خۆ بوو، ژنەکا خەلکێ مەدینێ سەر حێشترەکێ بوو، بێزار بوو لەعنەت ل حێشترێ کرن، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گولێ بوو ئینا گۆت: کا چ ل سەرە، راکەن، و بهێلن بچیت، ئەو یا لەعنەت لێکریە. عیمرانی گۆت: هەروەکی ئەز ڤێ گاڤێ بەرێ خۆ ددەمێ ئەو حێشتر د ناڤ خەلکیدا یا دچیت و کەس مایێ خۆ تێ ناکەت.

1558- وعن أبي برْزَةَ نَضلَةَ بْنِ عُبَيْدٍ الأسلمِيِّ رضي الله عنْهُ قال: بينما جاريةٌ على ناقَةٍ علَيها بعضُ متَاع القَوْمِ، إذْ بَصُرَتْ بالنبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وتَضايَقَ بهمُ الجَبلُ، فقالتْ: حَلْ، اللَّهُم العنْها فقال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُصاحِبْنا نَاقَةٌ عليها لعْنةٌ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی بەرزەی، نەزلەتێ کورێ عوبەیدێ ئەسلەمی ﷺ، گۆت: وەختەکێ ژنەکا جەحێل دگەل هندە تشتێت خەلکی ل سەر حێشترەکێ بوون، پێغەمبەر ﷺ بەرۆکا خۆ دیت و چیا لێ تەنگ بوو، گۆت: حێل (ئانکو ل حێشترا خوری) یا خودێ لەعنەت بکە، ئینا پێغەمبەری ﷺ گۆت: حێشترەکا لەعنەت ل سەر بن دگەل مە ناهێت.

قوله: « حلْ » بفتح الحاءِ المهملةِ، وإسكان اللاَّم، وهَي كلِمةٌ لزَجْرِ الإبلِ.

واعْلَم أنَّ هذا الحديث قد يُسْتَشْكلُ معْنَاهُ، وَلا إشْكال فيه، بل المرادُ النَّهيُ أنْ تُصاحِبَهُمُ تِلك النَّاقَةُ، وليس فيه نَهيٌ عن بيْعِها وذَبْحِهَا وَرُكُوبِها في غَيْرِ صُحْبةِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بلْ كُلُّ ذلك وَما سوَاهُ منَ التَّصرُّفاتِ جائِزٌ لا منْع مِنْه، إلاَّ مِنْ مُصاحبَتِهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِها، لأنَّ هذِهِ التَّصرُّفاتِ كُلِّهَا كانتْ جائزة فمُنع بْعضٌ مِنْها، فبَقِي الباقِي على ما كَانَ. والله أعْلَمُ.

بزانە دبیت رامانا ڤێ حەدیسێ تێکەلیەك تێدا رویدەت، و چو تێکەلی تێدا نینە، چونکی مەخسەد ژ نەهیێ حێشتر دگەل وان نەبیت، نە نەهییە ژ فرۆتنا وێ و ڤەکوشتنا وێ و سویاربوونا وێ نە دگەل پێغەمبەری ﷺ بەلکی ئەڤە هەمی و غەیری وێ ژ دەستکارییا دورستە و چو تێدا نینە، ژ بلی کو دگەل پێغەمبەری ﷺ بچیت، چونکی ئەڤ دەستکاریە هەمی یێت دورست بوون، هندەك هاتنە مەنعەکرن یێت دی وەکی خۆ مان. و خودێ چێتر دزانیت.

265- باب جواز لَعْن بعض أصحاب المعاصي غير المُعَيّنِين

بابەتێ دورستیا لەعنەتکرنا خودانێت هندە گونەهان بێ دەستنیشانکرن

قال الله تعالى: * (أَلا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) (هود: من الآية18) * . **ب راستی لەعنەتا خودێ ل ستەمکاران بیت.**

وقال تعالى : * (فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) (لأعراف: من الآية44) * . **پاشی بانگهلدێرەکی د ناڤ واندا گازی کر: ب راستی لەعنەتا خودێ ل سەر ستەمکاران بیت.**

وَثَبت في الصَّحيحِ أن رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لعَنَ اللَّه الوَاصِلَةَ والمسْتَوصِلةَ »(انظر الحديث رقم 1639) وأنَّهُ قال: « لعَنَ اللَّه آكِلَ الرِّبا » (انظر الحديث رقم 1612) وأنَّهُ لَعَنَ المصَوِّرين، وأنَّه قال: « لعنَ اللَّه مَنْ غَيَّر منارَ الأرْض » أيْ: حُدُودها، وأنَّهُ قال: «لَعنَ اللَّه السَّارِقَ يَسرِقُ البيضَة » وأنهُ قال: «لَعنَ اللَّه مَنْ لعن والِديْهِ » (انظر الحديث رقم 338) « وَلَعَنَ اللَّه مَنْ ذبح لِغيْرِ اللَّه » وأنهُ قال: « منْ أحْدَثَ فِيها حدثاً أوْ آوى محدِثاً، فَعليّهِ لَعْنَةُ اللَّهِ والملائِكَةِ والنَّاسِ أجْمعِينَ »(انظر الحديث رقم 1810) وأنَّهُ قالَ: « اللَّهُمَّ العنْ رِعْلاً، وذَكوانَ وَعُصيَّةَ، عصَوا اللَّه ورَسُولَهُ » وَهذِهِ ثلاثُ قبائِل مِنَ العَرَبِ وأنَّه قال: «لَعنَ اللَّه اليهودَ اتخَذُوا قُبورَ أنبيَائِهم مسَاجِدَ » وأنَّهُ « لَعن المتشبهِينَ مِنَ الرِّجالِ بِالنِّساءِ، والمتشَبِّهَاتِ مِنَ النِّسَاءِ بالرِّجالِ ».

وَجَميعُ هذِهِ الألفاظِ في الصحيحِ، بعْضُهَا في صحيحي البخاري ومسلمٍ، وبعْضُها في أحدِهِمَا، وإنَّما قَصدْتُ الاختصَار بِالإشارةِ إليْهَا، وسأذكرُ مُعظَمَهَا في أبوابها مِنْ هذا الكتاب، إن شاءَ اللَّه تعالى.

بنەجه بوویە د حەدیسا دورستدا کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتیە: لەعنەت ل وێ ژنێ بن یا پرچێ خۆ ب پرچێ ئێکا دیڤە درێژدکەت و ئەوا دخوازیت ئەڤ کارە دگەل بێتە کرن. بنێرە حەدیسا ژمارە: 1639 و گۆتیە: خودێ لەعنەتێت ل سەلەف خۆری کرین. بنێرە حەدیسا ژمارە: 1612 و وی لەعنەتێت ل پەیکەر چێکەران کرین یێت خودان روحان، و وی گۆتیە: خودێ لەعنەتێت ل وی کرین یێ تخویبێت ئەردی دگوهۆرن. و گۆتیە: خودێ لەعنەتێت ل دزیکەری کرین خۆزا عەسکەری د دزیت، و وی گۆتیە: خودێ لەعنەتێت ل وی کرین یێ لەعنەت ل دایبابێت خۆ کرین. بنێرە حەدیسا ژمارە: 338. و خودێ لەعنەتێت ل وی کرین یێ نە بۆ خودێ ڤەدکوژیت. و وی گۆتیە: هەرکەسێ خرابیەکێ د مەدینەیێدا بکەت یان خرابکارەکێ تێدا بحەوینیت، لەعنەتێت خودێ و یێت ملیاکەتان و یێت خەلکی هەمیان ل سەر وی بن. بنێرە حەدیسا ژمارە: 1810. و وی گۆتیە: یا خودێ لەعنەتان ل ریغلان و زەکوان و عوسەیان بکە، وان نەگوهدارییا خودێ و پێغەمبەرێ وی کرن. و ئەڤە سێ عێلێت عەربانە. و وی گۆتیە: خودێ لەعنەت ل جوهیان کرن گۆرێت پێغەمبەرێت خۆ کرنە مزگەفت. و وی گۆتیە: لەعنەت ل وان زەلامان بن ئەوێت خۆ وەکی ژنان لێ دکەن و لەعنەت ل وان ژنان بن ئەوێت خۆ وەکی زەلامان لێ دکەن.

ئەڤ بێژەیە هەمی یێت دورستن، هندەك یێت بوخاری و موسلمیدا و هندەك یێت ئێک ژ واندا، و مە ب نیشانکرنا وان ڤیا کورت کەین، و بارا پتر ژ وان ژنرەها خودێ دێ د بابەتێت واندا ژ ڤێ کتێبێ ئینم.

266- باب تحريم سَبّ المسلم بغير حقّ

بابەتێ حەرامییا خەبەرگۆتنا موسلمانی ژ نەهەقی

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) * . و ئەوێت ژ نەهەقی و بێی وان تشتەك كربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دكەن [ب هەر رەنگەكێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەكا مەزن و گونەهەكا زێدە ئاشكەرا كر.

1559- وعنِ ابنِ مَسعودٍ رضي اللَّه عَنهُ قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سِباب المسْلِمِ فُسوقٌ، وقِتَالُهُ كُفْرٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەبەرگۆتنا موسلمانی ژ رێ دەركەفتنە و شەڕكرنا وی گاورییە. (ئانكو كارێ گاورانە).

1560- وعنْ أبي ذرٍّ رضي اللَّه عنْهُ أنَّهُ سمِع رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقولُ: « لا يَرمي رجُلٌ رَجُلاً بِالفِسْقِ أو الكُفْرِ، إلاَّ ارتدت عليهِ، إنْ لمْ يَكُن صاحِبُهُ كذلكَ » رواه البخاريُّ.

و ژ ئەبی زەڕی رضی الله عنه، وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: بلا چو كەس كەسێ رێدەركەفتی و گاور نەدانیت هەكە دێ بۆ وی زڤرینەڤە هەكە هەڤالێ وی یێ وەسا نەبیت.

1561- وعنْ أبي هُرَيرةَ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « المتَسابانِ مَا قَالا فَعَلى البَادِي مِنْهُما حتَّى يَعْتَدِي المظْلُومُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەردوو خەبەربێژ گونەها خەبەرێ وان ل سەر یێ ئێكێ خەبەر گۆتین هندی یێ ستەملێكری زێدە نەكەت.

1562- وعنهُ قالَ: أُتِيَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِرجُلٍ قَدْ شَرِب قالَ: « اضربُوهُ » قال أبو هُرَيْرَة : فَمِنَّا الضَّاربُ بِيدِهِ، والضَّاربُ بِنعْلِه، والضَّارِبُ بثوبِهِ، فلَمَّا انصَرفَ، قال بعض القَوم: أخزاكَ اللَّه، قال: « لا تقُولُوا هذا، لا تُعِينُوا عليهِ الشَّيطَانَ » رواه البخاري.

ژ وی، گۆت: زەلامەك ئینا دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ عەرەق ڤەخواربوو، گۆت: لێبدەن، ئەبو هورەیرەی گۆت: هندەكان ژ مە ب دەستێ خۆ لێدا هندەكان ب نەعالا خۆ و هندەكان ب كراسێ خۆ، و وەختێ چۆی، هندەكان گۆت: خودێ تە رەزیلكەت، گۆت: ڤێ نەبێژن، و هاریكارییا شەیتانی ل سەر برایێ خۆ نەكەن.

1563- وعنْهُ قالَ: سمِعْتُ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « من قَذَف مَمْلُوكَهُ بِالزِّنا يُقامُ عليهِ الحَدُّ يومَ القِيامَةِ، إلاَّ أنْ يَكُونَ كما قالَ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەركەسێ كۆلەیێ خۆ ب زنایێ گونەهبار بكەت، رۆژا قیامەتێ دێ حەد ژێ هێتە ستاندن ژ بلی كو ئەو یێ وەسا بیت وەكی گۆتی.

267- باب تحريم سَبّ الأموات بغير حقٍّ ومصلحة شرعية

بابەتێ حەرامییا خەبەرگۆتنا مریان ژ نەحەقی و بێی كو هەوجەییەكا شەرعی هەبیت

هي التحذير من الإقتداء به في بدعته وفسقه ونحو ذلك فيه الآية والأحاديث السابقة في الباب قبله.

هەوجەییا شەرعی ئەوە: ئاگەهدارکرنە چاڤ لێ نەهێتە کرن د بیدعا ویدا و د سەرداچۆنا ویدا و ییێت هۆسا. ئایەت و حەدیسێت بابەتێ بەری نوکە ل سەر ڤی بابەتینە.

1564- وعن عائِشةَ رضي اللَّه عنها قالتْ: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَسُبُّوا الأمواتَ، فَإنَّهُمْ قد أفْضَوْا إلى ما قَدَّموا » رواه البخاري.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەبەرا نەبێژنە مریان، ئەو گەهشتنە کار و کریارێت وان کرین.

268- باب النهي عن الإيذاء

بابەتێ نەهیکرن ژ ئیزاکرنێ

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) * . **و ئەوێت ژ نەهەقی و بێی وان تشتەك کربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دکەن [ب هەر رەنگەکێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەکا مەزن و گونەهەکا زێدە ئاشکەرا کر.**

1565- وعنْ عبدِ اللَّه بنِ عَمرو بن العاص رضي اللَّه عنْهُمَا قالَ: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « المسْلِمُ منْ سَلِمَ المسْلِمُونَ مِنْ لِسَانِهِ ويدِهِ، والمهَاجِرُ منْ هَجَر ما نَهَى اللَّه عنْهُ » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: موسلمان ئەوە یێ موسلمان ژ ئەزمان و دەستێ وی ب سلامەت بن، و مشەخت ئەوە یێ ژ تشتێ خودێ نەهی ژێ کری مشەخت ببیت.

1566- وعنهُ قالَ: قال رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أحبَّ أن يُزَحْزحَ عن النَّارِ، ويَدْخَل الجنَّةَ، فلتَأتِهِ منِيَّتُهُ وهُوَ يُؤمِنُ باللهِ واليَوْمِ الآخِرِ، وَلْيَأتِ إلى النَّاسِ الذي يُحِبُّ أنْ يُؤْتَى إليْهِ » رواه مسلم.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بڤێت ژ ئاگری دویرکەڤیت و بچیتە بەحشتێ بلا مرنا وی بهێت و ئەوی باوەری ب خودێ و رۆژا قیامەتێ هەبیت و بلا بۆ خەلکی یێ وەسا بیت کا دڤێت خەلک دگەل وی ییێت چاوا بن.

وهُو بعْضُ حَديثٍ طويلٍ سبقَ في باب طاعةِ وُلاةِ الأمُور(انظر الحديث رقم 666) .

و ئەڤە هندەکە ژ حەدیسەکا درێژ د بابەتێ گوهدارییا کاربدەستاندا بنێرە حەدیسا ژمارە: 666.

269- باب النهي عن التباغض والتقاطع والتدابر.

بابەتێ نەهیکرنێ ژ کەرب هەلگرتنا ئێکدوو وژ نەڤیانا ئێکدوو و ژ سلبونا ئێکدوو

قال الله تعالى: * (إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) (الحجرات: من الآية10) * . **هندی خودان باوەرن برایێت ئێکن.** وقال تعالى: * (أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ) (المائدة: من الآية54) * . **د راستا موسلمانانداخۆ دشکێنن و بەرانبەر گاوران خورت و سەر بلندن.** وقال تعالى: * (مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ

وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ) (الفتح: من الآية29) * . موحەممەد پێغەمبەرێ خودێیە، و ئەوێت دگەل د راستا گاوراندا ییێت دژوارن، و د ناڤبەرا خۆ ب خۆدا دلۆڤانن.

1567- وعنْ أنسٍ رضي اللَّه عَنهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا تَباغَضُوا، ولا تحاسدُوا، ولاَ تَدابَرُوا، ولا تَقَاطعُوا، وَكُونُوا عِبادَ اللَّهِ إخواناً، ولا يَحِلُّ لِمُسْلِمٍ أنْ يهْجُرَ أخَاه فَوقَ ثلاثٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، حەسویدیێ ب ئێکدوو نەبەن، و ژ ئێکدوو سل نەبن و پشتا خۆ نەدەنە ئێکدوو، و ئێکدوو نەهێلن و مرۆڤانیێ نەبڕن، و بەندەییێت خودێ بن و براییێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکارییا براینییێ دگەل ئێکدوو بکەن) و نەدورستە بۆ چۆ موسلمانان سێ رۆژان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل ببیت.

1568- وعنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّهُ عَنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « تُفْتَحُ أبْوابُ الجَنَّةِ يَوْمَ الاثنَيْنِ ويَوْمَ الخَمِيس، فَيُغْفَرُ لِكُلِّ عبْدٍ لا يُشْرِكُ بِاللَّهِ شَيئاً، إلاَّ رجُلاً كانَت بيْنهُ وبَيْنَ أخيهِ شَحْناءُ فيقالُ: أنْظِرُوا هذيْنِ حتَّى يصطَلِحا، أنْظِرُوا هذَيْنِ حتَّى يَصطَلِحا، » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەرگەهێت بەحەشتێ رۆژا دووشەمبێ و پێنج شەمبێ دهێنە ڤەکرن، ڤێجا گۆنەهێت هەر بەندەیەکێ هەبیت چو شریک بۆ خودێ نەچێکربن دهێنە ژێبرن، مرۆڤەك نەبیت ئەو و برایێ خۆ (یان خویشکا خۆ) ییێت ژێک سل بن، دێ بێژیت: ڤان هەردووکان بهێلن هەتا ژ ئێک ئاشت دبن، ڤان هەردووکان بهێلن هەتا ژ ئێک ئاشت دبن.

وفي روايةٍ له: « تُعْرَضُ الأعْمالُ في كُلِّ يومِ خَميسٍ وَاثنَيْنِ » وذَكَر نَحْوَهُ.

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: کار و کریار رۆژا دووشەمبی و پێنج شەمبی (ژ لایێ ملیاکەتێت زێرەڤانڤە) بۆ خودێ دهێنە گۆتن (و خودێ چێتر دزانیت).

270- باب تحريم الحسد

بابەتێ حەرامکرنا حەسویدیێ

هو تمني زوال نعمة عن صاحبها سواء كانت نعمة دين أو دنيا حەسویدی ئەوە: حەز بکەت نیعمەتا خودانێ خۆ نەمینیت چ نیعمەتا دینی بیت چ یا دنیایێ بیت. قال الله تعالى: * (أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ) (النساء: من الآية54) * . یان حەسویدییێ ب خەلکی دبەن، ژ وێ کەرەما خودێ دگەل کرین. وفيه حديث أنس السابق في الباب قبله (انظر الحديث رقم 1564) . و حەدیسا ئەنەسی یا بۆری د بابەتێ بەری ڤێدا ل سەر ڤی بابەتییە. بنێرە حەدیسا ژمارە: 1564.

1569- وعَنْ أبي هُرَيرة رضي اللَّه عنْهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « إيَّاكُمْ والحسدَ، فإنَّ الحسدَ يأكُلُ الحسناتِ كَما تَأْكُلُ النَّارُ الحطبَ، أوْ قال العُشْبَ » رواه أبو داود .

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هشیار بن حەسویدیا ئێک و دوو نەکەن، ب راستی حەسویدی خێران پویچ دکەت و دخۆت هەروەکی ئاگر داران دخۆت و دسۆژیت.

271- باب النهي عن التجسّس والتسمّع لكَلام مَن يكره استماعُهُ

بابەتێ نەهیکرنێ ژ جاسویسیێ و گوهداریکرنا ئاخفتنا یێ پێ نەخۆش بیت گوهداری بۆ بێتەکرن

قال الله تعالى: * (وَلا تَجَسَّسُوا) (الحجرات: من الآية12) *و جاسویسییێ ل سەر ئێک و دوو نەکەن. وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) * . و ئەوێت ژ نەهەقی و بێی وان تشتەك کربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دکەن [ب هەر رەنگەکێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەکا مەزن و گونەهەکا زێدە ئاشکەرا کر.

1570- وعنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إيَّاكُمْ والظَّنَّ، فإن الظَّنَّ أكذبُ الحدِيثَ، ولا تَحَسَّسُوا، ولا تَجَسَّسُوا ولا تنافَسُوا ولا تَحاسَدُوا، ولا تَباغَضُوا، ولا تَدابَرُوا، وَكُونُوا عِباد اللهِ إخْواناً كَما أمرَكُمْ. المسْلِمُ أخوُ المسْلِمِ، لا يظلِمُهُ، ولا يخذُلُهُ ولا يحْقرُهُ، التَّقوى ههُنا، التَّقوَى ههُنا » ويُشير إلى صَدْرِهِ « بِحَسبِ امريءٍ مِن الشَّرِّ أن يحْقِر أخاهُ المسلِم، كُلُّ المسلمِ على المسْلِمِ حرَامٌ: دمُهُ، وعِرْضُهُ، ومَالُه، إنَّ الله لا يَنْظُرُ إلى أجْسادِكُمْ، وَلا إلى صُوَرِكُمْ، وأعمالكم ولكنْ يَنْظُرُ إلى قُلُوبِكُمْ».:

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هشیار بن هزرا خەلەت نەکەن، ب راستی هزرا خەلەت درەوترین ئاخفتنە، و سەحوسییا عەیبێت ئیک و دوو نەکەن، و جاسویسییێ ل سەر ئێکدوو نەکەن، و ململانێ دگەل ئێکدوو نەکەن، و حەسویدییێ ب ئێکدوو نەبەن، و کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، و ژ ئێکدوو سل نەبن و پشتا خۆ نەدەنە ئێکدوو، و بەندەیێت خودێ بن و برایێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکارییا براینییێ دگەل ئێکدوو بکەن) موسلمان برایێ موسلمانییە، نە ستەمێ لێ دکەت، نە کێم دکەت، و نە دهێلیتە ب تنێ بێی هاریکاری، تەقوا و خودێ ترسی، ئها یا ل ڤێرێ، تەقوا و خودێ ترسی، ئها یا ل ڤێرێ و ئیشارەت کرە سینگێ خۆ، بەسی مرۆڤییە خرابی، ئەو برایێ خۆ یێ موسلمان کێم بدانیت. هەمی تشتێ موسلمانی ل سەر موسلمانی حەرامە، خوینا وی و مالێ وی و ناموسا وی، ب راستی خودێ، بەرێ خۆ نە ددەتە لەشێت هەوە و نە ددەتە وێنەیێت هەوە و کار و کریارێت هەوە، بەلێ دێ بەرێ خۆ دەتە دلێت هەوە.

وفي رواية: « لا تَحاسَدُوا، وَلا تَبَاغَضُوا، وَلا تَجَسَّسُوا ولا تَحَسَّسُوا ولا تَنَاجشُوا وكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إخْوَاناً ».

و د ریوایەتەکێدا: حەسویدییێ ب ئێکدوو نەبەن، و کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، و جاسویسییێ ل سەر ئێکدوو نەکەن، و سەحوسییا عەبێت ئیکدوو نەکەن، و ل سەر ئێکدوو زێدە نەکن بئنیەتا تێئێخستنێ و خوسارەتیا هەڤالێ خۆ، و بەندەیێت خودێ بن و برایێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکارییا براینییێ دگەل ئێکدوو بکەن).

وفي روايةٍ: « لا تَقَاطَعُوا، وَلا تَدَابَرُوا، وَلا تَبَاغَضُوا ولا تَحاسدُوا، وَكُونُوا عِبَادَ اللَّهِ إخْوَاناً ».

و د ریوایەتەکێدا: و ئێکدوو نەهێلن و مرۆڤانیێ نەبڕن، و ژ ئێکدوو سل نەبن و پشتا خۆ نەدەنە ئێکدوو، و کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، و حەسویدیێ ب ئێکدوو نەبەن، و بەندەیێت خودێ بن و براییێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکارییا براینییێ دگەل ئێکدوو بکەن).

وفي رواية: « لا تَهَاجَروا وَلا يَبِعْ بَعْضُكُمِ على بيع بَعْضٍ ».

و د ریوایەتەکێدا: و ژ ئێکدوو سل نەبن، کڕین و فرۆتنێ ل سەر کڕین و فرۆتنا ئێکدوو نەکەن.

رواه مسلم: بكلِّ هذه الروايات، وروى البخاري أكثَرَها.

و موسلمی ئەڤ ریوایەتە هەمی یێت ریوایەت کرین و بوخاری باراپتر ژ وان.

1571- وعَنْ مُعَاوِيةَ رضي اللَّه عنْهُ قالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إنَّكَ إن اتَّبَعْتَ عَوْراتِ المسْلِمينَ أفسَدْتَهُمْ، أوْ كِدْتَ أنْ تُفسِدَهُمَ » حديثٌ صحيح. رواهُ أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ موعاوییەی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی هەکە تو ل کێم و کاسێت موسلمانان گەڕیای تە ئێخستنە د گونەهێدا (چونکی تە وەلێکرن نەکامیێ بکەت یان ب کریارەکا خەلەت رابن) یان نێزیکە تو وان بەر گونەهێرا ببەی.

1572- وعنِ ابنِ مسعودٍ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّهُ أُتِيَ بِرَجُلٍ فَقيلَ لَهُ: هذَا فُلانٌ تَقْطُرُ لِحْيَتُهُ خَمراً، فقالَ: إنَّا قَدْ نُهينَا عنِ التَّجَسُّسِ، ولكِنْ إن يظهَرْ لَنَا شَيءٌ، نَأخُذْ بِهِ، حَديثٌ حَسَنٌ صحيحٌ. رواه أبو داود بإسْنادٍ عَلى شَرْطِ البخاري ومسلمٍ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، زەلامەك ئینا دەف، ئێکی گۆتێ: ئەڤە بێڤانە عەرەقا د رهێت ویدا دهێتە خوارێ، ئینا گۆت: ب راستی نەهیا مە ژ جاسویسیێ یاهاتیە کرن، بەلێ هەکە تشتەك بۆ مە دیار بوو ئەم دێ پێ کەین.

272- باب النهي عن سوء الظنّ بالمسلمين من غير ضرورة

بابەتێ نەهی ژ هزرا خەلەتیێ ب موسلمانان

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيراً مِنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ) (الحجرات: من الآية12). گەلی خودان باوەران خۆ ژ گەلەك گۆمانێ بپارێزن، ب راستی هندەك گۆمان گونەهن.

1573- وعنْ أبي هُرَيرةَ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إيَّاكُمْ وَالظَّنَّ، فإنَّ الظَّنَّ أكذَبُ الحَدِيثِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هشیار بن هزرا خەلەت نەکەن، ب راستی هزرا خەلەت درەوترین ئاخفتنە.

273- باب تحريم احتقار المسلم

بابەتێ حەرامییا کێمدانانا موسلمانان

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِنْ قَوْمٍ عَسَى أَنْ يَكُونُوا خَيْراً مِنْهُمْ وَلا نِسَاءٌ مِنْ نِسَاءٍ عَسَى أَنْ يَكُنَّ خَيْراً مِنْهُنَّ وَلا تَلْمِزُوا أَنْفُسَكُمْ وَلا تَنَابَزُوا بِالأَلْقَابِ بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ بَعْدَ الأِيمَانِ

وَمَنْ لَمْ يَتُبْ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ) (الحجرات:11) * . گەلی خودان باوەران بـلا چـو زەلام تڕانـەیان ب چو زەلامان نەکەن، دبیت ئەوێت تڕانە پێ دئێنە کرن ژ وان ئەوێت تڕانەیان پێ دکـەن چێـتر بـن، و بلا چو ژن ژی تڕانەیان ب چو ژنان نەکەن، دبیت ئەوێت تڕانە پێ دئێنە کرن ژ وان ئەوێت تڕانـەیان پێ دکەن د چێـتر بـن، و تانـان د ئێـک و دو نـەقوتن و ئێـک و دوو لـەکـەدار نەکـەن، و ب نـاڤ و نەقلـناڤێت کرێت گازی ئێک و دو نەکەن، و چ پیسە تشتە مرۆڤ ب ناڤێ فسقێ بێتە ناڤکرن پشتی باوەری ئینانێ، و هەر کەسێ [ژ تانقوتان و لـەکەدارکرنێ و ب ناڤکرنا خەلکی ب ناڤێت پـیس] تەوبـە نەکـەت، ڤێـجا ئەوێـت سـتەمکار ئەڤەنـە. وقال تعالى: * (وَيْلٌ لِكُلِّ هُمَزَةٍ لُمَزَةٍ) (الهمزة:1) *. نەخۆشی و ئیزا بۆ هەر کەسێ عەیبدەرئێخ و تانهاڤێژ.

1574- وعنْ أبي هُرَيرة رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ « بِحَسْبِ امْرِيءٍ مِنَ الشَّرِّ أن يَحْقِرَ أخَاهُ المسْلِمَ » رواه مسلم، وقد سبق قريباً بطوله.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: بەسـی مرۆڤییـە خرابـی ئەو برایێ خۆ یێ موسلمان کێم بدانیت.

1575- وعَن ابْنِ مسعُودٍ رضي اللَّه عنهُ، عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لا يَدْخُلُ الجَنَّةَ منْ كَانَ في قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ، » فَقَالَ رَجُلٌ: إنَّ الرَّجُلَ يُحِبُّ أنْ يَكُونَ ثَوْبُهُ حَسناً، ونَعْلُهُ حَسَنَةً، فقال: « إنَّ اللَّه جَمِيلٌ يُحِبُّ الجَمَال، الكِبْرُ بَطَرُ الحَقِّ، وغَمْطُ النَّاسِ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ناچیتە بەحەشتێ هەر کەسێ تەمەت گرانییا پرتا ژ هـەمییان بچـویکتر ژ مـەزناتییێ د دلـێ ویـدا هـەبیت، زەلامـەکێ گۆت: ب راستی مرۆڤی دڤێت جلکێ وی یێ جوان بیـت و پێـلاڤا وی یـا جـوان بیـت، گـۆت: ب راستی خودێ یێ جوانە و کار و بارێت وی هەمی یێت جوانن و حەژ خۆجوانکرنێ دکەت، مەزناتی نە وەرگرتن و زڤراندنا راستییێیە و کێمکرنا خەلکییە.

وَمَعْنَى « بطر الحَقِّ »: دَفْعه، « وغَمْطُهُم »: احْتِقَارهُمْ، وقَدْ سَبَقَ بيانُهُ أوْضَح مِنْ هَذا في باب الكِبرِ.

1576- وعن جُنْدُبِ بن عبدِ اللَّه رضي اللَّه عنهُ قالَ: قالَ رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قالَ رَجُلٌ: واللَّهِ لا يَغْفِرُ اللَّه لفُلانٍ، فَقَالَ اللَّه عَزَّ وَجَلَّ: مَنْ ذا الَّذِي يَتَأَلَّى عليَّ أنْ لا أغفِرَ لفُلانٍ إنِّي قَد غَفَرْتُ لَهُ، وَأَحْبَطْتُ عمَلَكَ » رواه مسلم.

و ژ جونـدوبێ کـورێ عەبـدوللایی ﵁، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: زەلامەکێ گۆت: ب خودێ، خودێ گونەهێت بێڤانی ژێ نابەت، خودێ گۆت: ئەو کییە سـویندێ ب سەر من دخۆت ئەز گونەهێت بێڤانی ژێ نابـەم، ب راسـتی مـن گونەهێـت وی بـۆ ژێ بـرن، و کارێ تە پویچکر.

274- باب النهي عن إظهار الشماتة بالمسلم

بابەتێ نەهیکرنێ ژ دیارەکرنا کەیفپێهاتنێ ب نەخۆشییا موسلمانی

قال الله تعالى : *(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ) (الحجرات: من الآية10) *. **هندى خودان باوەرن براییێت ئێکن.** وقال تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ فِي الدُّنْيَا وَالأَخِرَةِ) (النور: من الآية19) * . **ب راستى ئەوێت حەز دکەن [و پێ خۆش]، کریارێت زێدە کرێت و خراب [وەکى زنایێ] د ناڤ واندا بەلاڤ ببن، ئەوێت باوەرى ئینایین ئیزایەکا دژوار و ب ژان بۆ وان د دنیایێ و ئاخرەتێدا یا هەى.**

1577- وعنْ وَاثِلةَ بنِ الأسْقَعِ رضي الله عنْهُ قالَ: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُظْهِرِ الشَّمَاتَة لأخيك فَيَرْحَمْهُ اللَّهُ وَيبتَلِيكَ » رواه الترمذي وقال: حديث حسنٌ .

و ژ واسیلەیێ کورێ ئەسقەعى ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەیفا خۆ ب نەخۆشییا موسلمانى نەئینە هەکە خودێ دێ دلۆڤانییێ ب وى بەت و تە بەربەلاکەت.

وفي الباب حديثُ أبي هريرةَ السابقُ في باب التَّجَسُّسِ: « كُلُّ المسْلِمِ على المسْلِمِ حرَامٌ » الحديث.

حەدیسا ئەبى هورەیرەى یا بۆرى د بابەتێ جاسویسییێدا ل سەر ڤى بابەتییە: هەمى تشتێ موسلمانى ل سەر موسلمانى حەرامە... حەدیس.

275- باب تحريم الطَّعْن في الأنساب الثابتة في ظاهر الشرع

بابەتێ حرامییا تان هاڤێتنێ د قنێتێت بنەجهدا

قال الله تعالى: * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) *. **و ئەوێت ژ نەهەقى و بێى وان تشتەك کربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دکەن [ب هەر رەنگەکێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەکا مەزن و گونەهەکا زێدە ئاشکەرا کر.**

1578- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ قالَ: قَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اثْنَتَان في النَّاسِ هُمَا بِهِم كُفْرٌ: الطَّعْنُ في النَّسَبِ، والنِّيَاحةُ على الميت » رواه مسلم.

و ژ ئەبى هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو تشتێت د ناڤ خەلکیدا ژ کارێت گاورانە: عەیبدارکرنا بنیاتان و پێگۆتنا ب دەنگێ بلند ل سەر مریان.

276- باب النهي عن الغش والخِداع

بابەتێ نەهیێ ژ حیلێ و خاپاندنێ

قال الله تعالى : * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) *. **و ئەوێت ژ نەهەقى و بێى وان تشتەك کربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دکەن [ب هەر رەنگەکێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەکا مەزن و گونەهەکا زێدە ئاشکەرا کر.**

1579- وَعَنْ أبي هُرَيرةَ رضي الله عَنه أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « منْ حمَلَ عَلَيْنَا السِّلاحَ، فَلَيْسَ مِنَّا، ومَنْ غَشَّنَا، فَلَيْسَ مِنَّا » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ چەکی بۆ مە راکەت نە ژ مەیە، و هەرکەسێ حیلێ ل مە بکەت نە ژ مەیە.

وفِي روايةٍ لَه أنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مرَّ عَلى صُبْرَةِ طَعامٍ، فَأدْخَلَ يدهُ فيها، فَنالَتْ أصَابِعُهُ بَلَلاً، فَقَالَ: مَا هَذَا يا صَاحِبَ الطَّعَامِ ؟ » قَالَ أصَابَتْهُ السَّمَاءُ يَا رَسُولَ اللَّه قَالَ: « أفَلا جَعلْتَه فَوْقَ الطَّعَامِ حَتِّى يَراهُ النَّاس، مَنْ غَشَّنَا فَلَيْسَ مِنَّا ».

و د ریوایەتەکا دیدا یا وی: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ د بەر کۆمەکا خوارنێرا بۆری دەستێ خۆ کرە تێرا دەستێ وی تەڕ بوو، ئینا گۆت: ئەڤە چییە یا خودانێ خوارنێ؟ گۆت: بارانێ یێ گرتی یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: بۆچی تە نەدئینا ب سەرڤە دا خەلک ببینیت، هەرکەسێ حیلێ ل مە بکەت نە ژ مەیە.

1580- وَعَنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا تَنَاجشُوا » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ب سەر ئێکدوو زێدە نەکن ب ئنیەتا تێئێخستنێ و خوسارەتییا هەڤالێ خۆ.

1581- وَعَنْ ابنِ عُمر رضي اللَّه عَنْهُمَا، أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عن النَّجَشِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ زێدکرنا بهایێ تشتی کری ب ئنیەتا تێئێخستنا غەیری خۆ.

1582- وعَنْهُ قَالَ: ذَكَرَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنَّهُ يُخْدعُ في البُيُوعِ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ بايَعْتَ، فَقُلْ لا خِلابَةَ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: بەحسێ زەلامەکی بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن، کو حیلێ د کرین و فرۆتنێدا دکەت؟ ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یێ تو ژێ دکری بێژێ بێ حیلە و خاپاندن.

« الخِلابةُ » بخاءٍ معجمةٍ مكسورة، وباءٍ موحدة: وهي الخدِيعةُ.

1583- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عَنهُ قَال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ خَبَّب زَوْجَة امْرِيءٍ، أوْ مَمْلُوكَهُ، فَلَيْسَ مِنَّا » رواهُ أبو داود.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ژنا زەلامەکێ سەردا ببەت و خراببکەت، یان کۆلەیێ وی ئەو نە ژ مەیە.

« خبب » بخاءٍ معجمة، ثم باءٍ موحدة مكررة: أيْ: أفسدَهُ وخدعَهُ.

277- باب تحريم الغَدر

بابەتێ حەرامییا غەدرێ

قال الله تعالى: * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ) (المائدة: من الآية1) *. گەلی ئەویێت هەوە باوەری ئینایین، سۆز و پەیمانێت خودێ ژ هەوە وەرگرتین، ب جەه بینن. وقال تعالى : * (وَأَوْفُوا

بِالْعَهْدِ إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْؤُولاً) (الاسراء: من الآية34) *. و پەیمانا خۆ ب جه بینن، ب راستی پسیارا پەیمانێ دێ ژ هەوە ئێتەکرن.

1584- وعَنْ عبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرو بْنِ العاص رضي الله عَنْهُمَا أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « أرْبعٌ مَنْ كُنَّ فيهِ، كانَ مُنَافِقاً خالصاً، وَمَنْ كانتْ فيه خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ، كانَ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفاقِ حتَّى يدعها: إذا أؤتمِنَ خانَ، وإذا حدَّثَ كَذَب، وإذا عاهَدَ غَدَر، وإذا خَاصَم فَجر ». متفقٌ عليه. ».

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: چار تشتن هەرکەسێ ئەو تێدا بن، ئەو دوورویەکێ تمامە و هەرکەسێ پشکەك ژ وان تێدا بیت، ئەوی پشکەکا دوورویاتیێ یا تێدا هەتا بهێلیت: هەکە باوەری پێ هاتە ئینان خیانەت کر، و هەکە ئاخفت درەو کر، و هەکە پەیمان دا غەدرە کر، و هەکە هەڤرك چۆ سەردا چۆ.

1585- وعن ابن مسْعُودٍ، وابنِ عُمرَ، وأنسٍ رضي الله عنهُمْ قَالُوا: قَالَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لِكُلِّ غَادِرٍ لِوَاءٌ يوْمَ القِيامةِ، يُقَالُ: هذِهِ غَدْرَةُ فُلانٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی و ئیبن عومەری و ئەنەسی، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر غەدرەچییەکێ ئالایەکی (ئانکو نیشانەکا ئاشکرا یا هەی ب رەنگەکێ وەسا خەلکێ مەحشەرێ هەمی وی بنیاسن) هەی، رۆژا قیامەتێ دێ هێتە گۆتن: ئەڤە نیشانا غەدرا یێڤانییە.

1586- وَعَنْ أبي سَعِيدٍ الخُدْرِي رضي الله عَنهُ أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: لِكُلِّ غَادِرٍ لِواءٌ عِندَ إسْتِه يَوْمَ القِيامةِ يُرْفَعُ لَهُ بِقدْرِ غدْرِهِ، ألا ولا غَادر أعْظمُ غَدْراً مِنْ أمير عامَّةٍ » رواه مسلم .

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری رضي الله عنه، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەر غەدرەچییەکی ئالایەکی هەی (ئانکو نیشانەکا ئاشکرا یا هەی ب رەنگەکێ وەسا خەلکێ مەحشەرێ هەمی وی بنیاسن) رۆژا قیامەتێ یێ ل دەف قوینا وی ، دویڤ غەدرا وی دێ بلند بیت، و بزانن چو غەدرە ژ غەدرا کاربدەستێ گشتی مەزنتر نینە.

1587- وعنْ أبي هُرَيرةَ رضي الله عنهُ عن النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: قَالَ الله تعالى ثَلاثَةٌ أنا خَصْمُهُمْ يوْمَ القِيَامَةِ: رَجُلٌ أعطَى بي ثُمَّ غَدَرَ، وَرجُلٌ باع حُراً فأَكل ثمنَهُ، ورجُلٌ استَأجرَ أجِيراً، فَاسْتَوْفي مِنهُ، ولَمْ يُعْطِهِ أجْرَهُ » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن گۆت: سێ کەسان ئەز دژمنێ وانم رۆژا قیامەتێ: مرۆڤەکێ ب من (ئانکو ب پەیمانا من) دابیتێ پاشی غەدرێ بکەت، و مرۆڤەك یێ ئازاد بفرۆشیت و بهایێ وی بخۆت، و مرۆڤەك ئێکی کرێ بکەت، و کرێیا خۆ ژێ بخوازیت، و کریا وی نەدەتێ.

278- باب النهي عن المنّ بالعطية ونحوها

بابەتێ نەهیکرنێ ژ دیارەکرنا منەتێ د دانێدا و وەکی وێ

قال الله تعالى : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ) (البقرة: من الآية264) * . **گەلی خودان باوەران خێر و قەنجی یێت (سەدەقە یێت) خۆ ب منەت و چکییێ (ئەزیەتێ) پویچ نەکەن، وەکی ئەوێ مالێ خۆ بۆ رویمەتی دمەزێخیت.**

وقال تعالى : * (الَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لا يُتْبِعُونَ مَا أَنْفَقُوا مَنّاً وَلا أَذىً) (البقرة: من الآية262) *. **ئەوێت مالێ خۆ د رێکا خودێدا دمەزێخن، نە دکەنە منەت و نە دکەنە چکی [کو ئەزیەتێ پێ بگەهیننە یێ مال داییننێ و هەرۆ بدەنە رویییێ وان].**

1588- وعنْ أبي ذَرٍّ رضي اللَّه عنهُ عنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « ثَلاثةٌ لا يُكلِّمُهُمْ اللَّه يوْمَ القيامةِ، ولا يَنْظُرُ إليْهِمْ، ولا يُزَكِّيهِمْ وَلهُمْ عذابٌ أليمٌ » قال: فَقرأها رسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ثَلاثَ مَرَّاتٍ. قال أبو ذرٍّ: خَابُوا وخَسِروا منْ هُمْ يا رسولَ اللَّه، قال المسبِلُ، والمَنَّانُ، والمنْفِقُ سلعتهُ بالحِلفِ الكَاذبِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی زەڕی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان خودێ رۆژا قیامەتێ ئاخفتنا دلۆڤانیێ و رازیبوونێ دگەل نائاخڤیت، و گونەهێت وان ژێ نابەت و کارێت وان قەبویل ناکەت، و ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتێ، و ئیزایەکا گران بۆ وانە. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سێ جاران دوبارە کر، ئەبو زەڕی گۆت: ئەو خوسارەت بوون و ب زیان کەفتن، ئەو کینە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: یێ ژ خۆمەزنکرن جلکێ خۆ شۆڕ دکەت و یێ قەنجیا خۆ دکەتە منەت و یێ تشتێ خۆ ب سویندێت درەو دفرۆشیت.

وفي روايةٍ له: « المسبلُ إزارهُ » يعْني: المسْبِلُ إزَارهُ وثَوْبَهُ أسفَلَ مِنِ الكَعْبَيْنِ للخُيَلاءِ.

و د ریوایەتەکێدا: یێ ژ خۆمەزنکرن ئیزارێ خۆ شۆڕ دکەت.

279- باب النهي عن الافتخار والبغي

بابەتێ نەهی ژ خۆمەزنکرن و زۆرداریێ

قال الله تعالى: * (فَلا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَى) (لنجم: من الآية32) * . **خۆ پاقژ نەدانن و مەدحێت خۆ نەکەن، ئەو چێتر دزانیت کی یێ ب تەقوایە.** وقال تعالى : * (إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَظْلِمُونَ النَّاسَ وَيَبْغُونَ فِي الأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ أُولَئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ) (الشورى:42) * . **ئەو دێ بەرلۆمە و لۆمەدار بن ئەوێت زۆردارییێ ل خەلکی دکەن، و ژ نەهەقی خۆ د ئەردیدا مەزن دکەن، و خرابی و دەستدێژییێ تێدا ل سەر جان و مالێ خەلکی دکەن، ئەڤان ئیزایەکا ب ژان و دژوار بۆ وانە [رۆژا قیامەتێ].**

1589- وعَنْ عِياض بْنِ حمار رضي اللَّه عنْهُ قَال قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إن اللَّه تَعالى أوْحَى إليَّ أن تواضعُوا حَتى لا يبْغِيَ أحَدٌ على أحدٍ، ولا يفْخرَ أحدٌ على أحدٍ » رواه مسلم.

قال أهلُ اللغةِ: البَغيُ: التَّعَدِّي والاستِطالةُ.

و ژ عییازێ کورێ حیماری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ وەحی بۆ من هنارت، خۆ بشکێنن، هەتا کەس خۆ ل سەر کەسەکێ مەزن نەبینیت، و کەس دەست درێژیێ ل سەر کەسەکێ نەکەت و کەس خۆ ل سەر کەسێ مەزن نەکەت.

1590- وعن أبي هُريرةَ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إذا قال الرَّجُلُ: هلَكَ النَّاسُ، فهُو أهْلَكُهُمْ » رواه مسلم.

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: هەکـە زەلامـی (ژ خۆرازیاتی و ژ خۆشاهیاتی) گۆت: خەلـک هیلاك چۆ، ئەو پتر ژ هەمیان یێ هیلاك چۆییە.

الرِّوايةُ المشْهُورةُ: « أهْلكُهُمْ » بِرفعِ الكافِ، ورُوِي بِنَصبِهَا.وهذا النَّهي لمنْ قالَ ذلكَ عجْباً بِنفْسِهِ، وتصاغُراً للناسِ، وارْتِفاعاً علَيْهِمْ، فهَذَا هُو الحرام، وأما منْ قالهُ لما يرى في الناس مِن نقْصٍ في أمْر دينِهِم، وقَالهُ تَحزُّناً علَيْهِمْ، وعلى الدِّينِ، فلا بأس بِهِ. هَكَذا فَسَّرهُ العُلماءُ وفصَّلوهُ، وممْنْ قالَه مِنَ الأئمةِ الأعْلام: مالكُ ابنُ أنسٍ،والخَطَّابِيُّ، والحميدِيُّ وآخرونَ، وقد أوْضَحْته في كتاب « الأذْكَارِ ».

ئەڤ نەهیە بۆ وییە یێ ژ خۆ شاهی و ژ خۆ رازی، و خەلکی کێم بدانیت، و خۆ ل سەر وان بلندکەت، ئەڤە یا حەرامە، بەلێ ئەوێ ژ بەر ئەو کێماتییا دەف خەلکێ د کارێ دینێ واندا دبینیت، و خەمکەفتن ل سەر وان و ل سەر دینی بێژیت چو تێدا نینە، هۆسا زانایان یێ راڤەکری و درێژی دایێ، و ژ ئیمامێت ناڤدار یێت ئەڤە گۆتی: مالکێ کورێ ئەنەسییە و خەتتابییە و حومەیدییە و هندەکێت دی.

280- باب تحريم الهجران بين المسلمين فوق ثلاثة أيام إلا لبدعة في المهجور أو تظاهر بفسق أو نحو ذلك

بابەتێ حەرامییا سلبوونێ د ناڤبەرا موسلماناندا ژبەر بیدعەکێ نەبیت دەف وی یێ سلبوون دگەل هاتیەکرن

یان ب ئاشکرا یێ گونەهێ بکەت یان وەکی ڤێ

قال الله تعالى : *(إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ) (الحجرات: من الآية10) *. **هندی خودان باوەرن برایێت ئێکن، ڤێجا ناڤبەرا برایێت خۆ خۆش بکەن و پێک بینن، و تەقوا خودێ بکەن، دا دلۆڤانی ب هەوە بێتە برن.** وقال تعالى * : (وَلا تَعَاوَنُوا عَلَى الأثْمِ وَالْعُدْوَانِ) (المائدة: من الآية2)* **و ل سەر گونەه و دەست درێژییێ هاریکارێت ئێک نەبن.**

1591- وعنْ أنَسٍ رضي الله عنهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَقَاطَعُوا، ولا تَدابروا، ولا تباغضُوا، ولا تحاسدُوا، وكُونُوا عِبادَ اللَّهِ إخْواناً. ولا يحِلُّ لمسْلِمٍ أنْ يهْجُرَ أخَاهُ فَوقَ ثَلاثٍ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: و ئێکدوو نەهێلن و مرۆڤانییێ نەبرن، و ژ ئێکدوو سل نەبن و پشتا خۆ نەدەنە ئێکدوو، و کەربێت خۆ ژ ئێکدوو ڤەنەکەن و نەڤیانا ئێکدوو نەهەلگرن، و حەسویدییێ ب ئێکدوو نەبەن، و بەندەبێت خودێ بن و برایێت ئێک بن، (ئانکو هەڤکارییا براینییێ دگەل ئێکدوو بکەن) و نەدورستە بۆ چو موسلمانان سێ رۆژان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل ببیت.

1592- وعنْ أبي أيوبَ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا يحِلُّ لمسْلِمٍ أنْ يَهْجُرَ أخَاهُ فوْقَ ثَلاثِ لَيالٍ: يلتَقِيانِ، فيُعرِضُ هذا ويُعرِضُ هذا، وخَيْرُهُما الَّذِي يبْدأ بالسَّلامِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئـەبی ئـەیوب ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: نەدورسـتە بـۆ چـو موسلمانان سێ شەڤان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل ببیت، بگەهنە ئێک، ئەڤە بـەرێ خـۆ وەرگێـریت و ئەڤە بەرێ خۆ وەرگێریت، و یێ باشتر ژ وان یێ بەراهیکێ سلاڤ دکەت.

1593- وعنْ أبي هُريرةَ رضي الله عنْه قَال: قَال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تُعْرضُ الأعْمالُ في كُلِّ اثنين وخَميس، فيغفِر الله لِكُلِّ امْرِيءٍ لا يُشْرِكُ بِاللهِ شَيْئاً، إلا امْرءًا كَانَتْ بيْنَهُ وبيْنَ أخِيهِ شَحْناءُ، فيقُولُ: اتْرُكُوا هذَينِ حتَّى يصْطلِحا » رواه مسلم.

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: کـار و کریـار رۆژا دووشەمبێ و پێنج شەمبێ (ژ لایێ ملیاکەتێت زێرەڤانڤە) بۆ خودێ دهێنە گۆتن (و خودێ چێـتر دزانیت) ڤێجا گۆنەهێت هەر بەندەیەکێ هەبیت چو شریک بۆ خـودێ نەچێـکر بـن دهێـنە ژێـبرن، مرۆڤەك نەبیت ئەو و برایێ خۆ (یان خویشکا خۆ) ییت ژێک سل بن، دێ بێژیت: ڤان هەردووکان بهێلن هەتا ژ ئێک ئاشت دبن.

1594- وعَنْ جابرٍ رضي الله عنْهُ قَال: سمِعْتُ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « إنَّ الشَّيْطَانَ قَدْ يئِسَ أنْ يَعْبُدهُ المصلُّون في جَزيرةِ العربِ ولكِن في التَّحْرِيشِ بيْنهم » رواه مسلم.

و ژ جـابری ﷺ، گـۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خـودێ بـوو ﷺ دگـۆت: ب راسـتی شەیتان یێ بێ هیڤەییە نڤێژکەر ل گزیرتا عەرەبی وی بپەرێسن بـەلێ بـێ هیڤـی نەبوویـە نـەڤیانێ بێخیتە د ناڤبەرا واندا و دلێت وان ژ بەرێک ببەت.

« التَحْرِيشُ » الإفسادُ وتغييرُ قُلُوبِهم وتَقَاطُعُهم.

1595- وعنْ أبي هريرة رضي الله عَنْه قَال: قال رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لا يحِلُّ لمسْلِمٍ أنْ يهْجُرَ أخَاه فوْقَ ثَلاثٍ، فمنْ هَجر فَوْقَ ثلاثٍ فمات دخَل النَار ». رواهُ أبو داود بإسْنادٍ على شرْطِ البخاري.

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: نەدورسـتە بـۆ چـو موسلمانان سێ شەڤان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل ببیت، و هەرکەسێ زێدە ژ سێ شەڤان سل بوو و مر ئەو چۆ جەهنەمێ.

1596- وعَنْ أبي خرَاشٍ حدْرَدِ بن أبي حدْردٍ الأسْلمي، ويُقَالُ السُّلمي الصَّحابِي رضي الله عَنْهُ أنَّهُ سَمِعَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « منْ هَجر أخاهُ سَنَةً فَهُو كَسفْكِ دمِهِ ». رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئەبی خەراشی، حەدرەدێ کورێ ئەبی حـەدرەدێ ئەسـلەمی و دبێـژن سـوللـەمی، یـێ سەحابی ﷺ وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ سالـەکێ ژ برایێ خۆ سل ببیت هەروەکی وی خوینا وی رێتی.

1597- وعنْ أبي هُرَيْرةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ رسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يَحِلُّ لمؤْمِنٍ أنْ يهْجُرَ مُؤْمِناً فَوْقَ ثَلاثٍ، فَإنْ مرَّتْ بِهِ ثَلاثٌ، فَلْيَلْقَهُ، ولْيُسَلِّمْ عَلَيْهِ، فَإن رَدَّ عليهِ السَّلام، فقَدِ اشْتَرَكَا في الأجْرِ، وإنْ لَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ، فَقَدْ باءَ بالإثمِ، وخَرَجَ المسلِّمُ مِن الهجْرةِ».

و ژ ئـەبی هـورەیرە ﷺ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: نەدورسـتە بـۆ چـو موسلمانان سێ شەڤان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل ببیت، ڤێجا هەکە سێ شەڤ بـۆرین، بـلا ببینیـت و سلاڤکەتێ، و هەکە سلاڤا وی ڤەگێرا، ئەڤە هەردوو د خێرێدا پشکدار بوون، و هەکە لـێ نەڤەگێرا، ئەو ب گونەهێ زڤڕی، و موسلمان (یێ سلاڤکری) ژ گونەهێ دەرکەفت.

رواهُ أبو داود بإسنادٍ حسن. قال أبو داود: إذا كَانَتِ الهجْرَةُ للَّهِ تَعالى فَلَيْس مِنْ هذَا في شيءٍ.

ئەبی داوودی گۆت: هەکە سل بوون بۆ خودایێ مەزن بیت، ئەو ب چو تشتان نە ژ ڤێیە.

281- باب النهي عن تناجي اثنين دونَ الثالث بغير إذنه إلا لحاجةٍ وهو أن يتحدثا سرا بحيث لا يسمعهما وفي معناه ما إذا تحدثا بلسان لا يفهمه

بابەتێ نەهی ژ پستەپستێ د ناڤبەرا دوویاندا ل دەف یێ سێیێ بێی ئزنا وی بۆ هەوجەییەکێ نەبیت پستەپست ئەوە نهێنی باخڤن ب رەنگەکێ وەسا گول وان نەبیت هەر ژ ڤێ حسێبە هەکە هەردوو ب ئەزمانەکێ دگەل ئێک و دوو باخڤن یێ سێیێ وی ئەزمانی نەزانیت

قال الله تعالى : * (إِنَّمَا النَّجْوَى مِنَ الشَّيْطَانِ) (المجادلة: من الآية10)* . ب راستی پستەپست ژ شەیتانییە.

1598- وعن ابْنِ عُمَرَ رضي الله عنْهُمَا أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إذا كَانُوا ثَلاثَةً، فَلا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دُونَ الثَّالِثِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: هەکە سێ دگەلێک بن، بلا دوو بێی یێ سێیێ دگەلێک پستەپستێ نەکەن.

ورواه أبو داود وَزاد : قَالَ أبُو صالح: قُلْتُ لابْنِ عُمرَ: فأربعة ؟ قَالَ: لا يضرُّكَ».

و ئەبو داوودی ریوایەت کریە و زێدەکریە: ئەبو سالحی گـۆت: مـن گۆتـە ئـیبن عومـەری هەکە چار بن (و دوویان بۆ خۆ پستەپست کر)؟ گۆت: چو نینە.

ورواه مالك في « الموطأ »: عنْ عبْدِ اللَّهِ بنِ دِينَارٍ قَالَ: كُنْتُ أنَا وَابْنُ عُمرَ عِند دارِ خالِدِ بن عُقبَةَ التي في السُّوقِ، فَجاءَ رجُلٌ يُريدُ أنْ يُنَاجِيَهُ، ولَيْس مع ابنِ عُمر أحَدٌ غَيْري، فَدعا ابنُ عُمرَ رجُلاً آخر حتَّى كُنَّا أرْبَعَةً، فقال لي وللرَّجُلِ الثَّالِثِ الَّذي دَعا: اسْتَأخِرا شَيْئاً، فإنِّي سَمِعْتُ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لا يَتَنَاجَى اثْنَانِ دونَ وَاحدٍ ».

و ئیمام مالکی د موەتەئێدا ڤەگێرایە ژ عەبدوللایێ کورێ دینـاری، گـۆت: ئـەز و ئـیبن عومەر دەف خانیێ خالدێ کورێ عوقبەی بووین ل سویکێ، زەلامەك هات ڤیا پستەپستێ دگـەل بکەت، و کەس ژ بلی من دگەل ئیبن عومەری نەبوو، ئینا ئیبن عومەری گازی زەلامەکێ دی کر هەتا ئەم بووینە چار، و گۆتە من و زەلامێ چارێ یێ گازیکریێ پیچەکێ خۆ ڤەهێـلن، ب راسـتی من یێ گول پێغەمبەرێ خودێ بووی ﷺ دگۆت: دوو بێی یێ سێیێ پستەپستێ نەکەن.

1599- وَعن ابنِ مسْعُودٍ رضي اللَّه عنهُ أنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إذا كُنْتُمْ ثَلاثة، فَلا يَتَنَاجى اثْنَانِ دُونَ الآخَرِ حتَّى تَخْتَلِطُوا بالنَّاسِ، مِنْ أجْل أنَّ ذَلكَ يُحزِنُهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە هوین سێ دگەلێک بن دوو بێی یێ دی پستەپستێ نەکەن، هەتا هوین دهێنە د ناڤ خەلکیدا، چونکی ئەڤە دێ وی ب خەم ئێخیت.

282- باب النهي عن تعذيب العَبْد والدابة والمرأة والولد بغير سبب شرعي أو زائد على قدر الأدب

بابەتێ نەهیێ ژ ئازاردانا کۆلەی و دەواری و ژنێ و عەیالی بێی ئەگەرەکێ شەرعی یان زێدەکرن ژ قەدەرێ پەروەردەکرنێ

قال الله تعالى: * (وَاعْبُدُوا اللَّهَ وَلا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئاً وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَاناً وَبِذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَى وَالْجَارِ الْجُنُبِ وَالصَّاحِبِ بِالْجَنْبِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ) (النساء: من الآية36) * و هوین خودێ بپەرێسن و چو هۆگر و هەڤبەران بۆ چێ نەکەن، و دگەل دەیبابان د چاك بن [دیسا] دگەل کەس و کار و سێوی و بەلنگاز و جیرانێت دبنە مرۆڤێت هەوە، و جیرانێت چو مرۆڤانی دگەل هەوە نەیی و رێڤینگ و بەندەیێت هەوە.

1600- وَعنِ ابنِ عُمر رضي الله عنْهُما أنَّ رسول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « عُذِّبتِ امْرَأةٌ فِي هِرَّةٍ حبستها حَتَّى ماتَتْ، فَدَخلَتْ فِيهَا النَّارَ، لا هِيَ أطْعمتْهَا وسقَتْها، إذ هي حبَستْهَا ولا هِي تَرَكَتْهَا تَأكُلُ مِنْ خَشَاشِ الأرض » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژنەك هاتە ئیزادان ژ بەر کتکەکێ زیندان کر هەتا مر، پێ چۆ جەهنەمێ، نە وێ خوارن و ڤەخوارن دایێ دەمێ زیندان کری و نە هێلا ژ خشخشۆکێت ئەردی بخۆت.

« خَشَاشُ الأرْضِ » بفتح الخاء المعجمةِ، وبالشينِ المعجمة المكررة: وهي هَوامُّها وحشَراتُها.

1601- وعنْهُ أنَّهُ مرَّ بِفِتْيَانٍ مِنْ قُرَيْشٍ قَدْ نصبُوا طَيْراً وهُمْ يرْمُونَهُ وقَدْ جعلُوا لِصاحبِ الطَّيْرِ كُلَّ خَاطِئةٍ مِنْ نَبْلِهِمْ، فَلَمَّا رأوْا ابنَ عُمرَ تفَرَّقُوا فَقَالَ ابنُ عُمَرَ: منْ فَعَلَ هذا ؟ لَعنَ اللَّه مَن فَعلَ هذا، إنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَعَنَ من اتَّخَذَ شَيْئاً فِيهِ الرُّوحُ غَرضاً. متفقٌ عليه.

و ژ وی، ئەو ل بەر هندە لاوێت قورەیشیانرا بۆری، بالەفڕەك ڤەنابوو و تیر دهاڤێتنێ، و بۆ خودانێ بالەفڕێ تشەك دانابوو ل سەر هەر تیرا ژێ نەگریت، دەمێ وان ئیبن عومەری دیتی، ژێک بەلاڤ بوون، ئیبن عومەری گۆت: کێ ئەڤە کریە؟ لەعنەتێت خودێ ل وی بن یێ ئەڤە کری، ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل وی کرین یێ تشتەکێ ب روح ڤەنیت و بکەتە ئارمانج.

« الْغَرَضُ »: بفتح الغين المعجمة، والراءِ وهُو الهَدفُ، والشَّيءُ الَّذي يُرْمَى إلَيهِ.

1602- وعَنْ أنَسٍ رضي الله عنْهُ قَال: نَهَى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنَّ تُصْبَرَ الْبَهَائمُ. متفقٌ عليه، ومَعْنَاه: تُحْبسَ لِلْقَتْلِ.

و ژ ئەنەسی رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری جانەوەر بێنە گرێدان بۆ کوشتنێ.

1603- وَعَنْ أبي عَليٍّ سُوَيْدِ بنِ مُقَرِّنٍ رضي اللَّهُ عنْهُ، قَالَ: لَقَدْ رَأَيْتُني سابِعَ سبْعَةٍ مِنْ بني مُقرِّنٍ مَالنَا خَادِمٌ إلاَّ واحِدةٌ لَطمها أصْغَرُنَا فأمَرنَا رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ نُعْتِقَها. رواه مسلم.

و ژ ئەبی عەلی، سووەیدێ کوڕێ موقرنی ﷺ گۆت: من خۆ دیت ئەم ئێک ژ حەفتان بووین ژ بەنی موقرن مە خزمەتکار نەبوو جارییەك نەبیت، یێ بچویکتر ژ مە قوتا، ئینا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ فەرمانا مە کر ئەم ئازاکەین.

وفي روايةٍ: « سابع إخْوةٍ لي ».

و د ریوایەتەکێدا: برایێ من یێ حەفتێ.

1604- وعنْ أبي مَسْعُودٍ البدْرِيِّ رضِيَ اللَّه عنْهُ قَال: كُنْتُ أضْرِبُ غلاماً لي بالسَّوطِ، فَسمِعْتُ صوتاً مِنْ خَلفي: « اعلَمْ أبا مَسْعُودٍ » فَلَمْ أفْهَمْ الصَّوْتَ مِنَ الْغَضب، فَلَمَّا دنَا مِنِّي إذا هُو رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَإذا هُو يَقُولُ: « اعلَمْ أبا مسْعُودٍ أنَّ اللَّه أقْدرُ علَيْكَ مِنْكَ عَلى هذا الغُلامِ » فَقُلْتُ: لا أضْربُ مملُوكاً بعْدَهُ أبداً.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﷺ گۆت: من خزمەتکارەکێ خۆ ب قامچیێ دقوتا، من گول دەنگەکی بوو ل پشت خۆ: بزانە یا ئەبو مەسعود، من نەزانی دەنگێ کێیە ژ تۆڕەبوونێ، و دەمێ نێزیکی من بووی من هۆ دیت پێغەمبەرێ خودێیە ﷺ و ئەو یێ دبێژیت: بزانە یا ئەبا مەسعود ب راستی خودێ ل سەر تە دەسهەلاتە ژ تە ل سەر ڤی خزمەتکاری. من گۆت: ئەز چو کۆلەیان پشتی وی ناقوتم.

وفي رِوَايةٍ: فَسَقَطَ السَّوْطُ مِنْ يدِي مِنْ هيْبتِهِ.

و د ریوایەتەکێدا: قامچی ژ ترسێت ویدا ژ دەستێ من کەفت.

وفي روايةٍ: فقُلْتُ: يَا رسُول اللَّه هُو حُرٌّ لِوجْهِ اللَّه تعالى فَقَال: « أمَا لوْ لَمْ تَفْعَلْ، لَلَفَحَتْكَ النَّارُ، أوْ لمِسَّتكَ النَّارُ » رواه مسلم. بهذِهِ الرواياتِ.

و د ریوایەتەکێدا: من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو یێ ئازایە بۆ رویی خودایێ مەزن، ئینا گۆت: هەکە تە وەنەکربا دا ئاگر تە سۆژیت یان ئاگر دا تە گریت.

1605- وَعنِ ابْنِ عُمر رضي اللَّه عنْهُمَا أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « منْ ضرب غُلاماً له حَداً لم يأتِهِ، أو لَطَمَهُ، فإن كَفَّارتَهُ أن يُعْتِقَهُ » رواه مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خزمەتکارەکێ خۆ سزا بدەت ل سەر حەددەکێ نەکری، یان بقوتیت، ب راستی گونەهژێبرنا وی ئەوە ئەو وی ئازابکەت.

1606- وعن هِشَام بن حكيم بن حزامٍ رضي اللَّهُ عنْهُما أنَّهُ مرَّ بالشَّامِ على أنَاسٍ مِنَ الأنباطِ، وقدْ أُقِيمُوا في الشَّمْس، وصُبَّ على رُؤُوسِهِم الزَّيْتُ، فَقَال: ما هَذا ؟ قِيل: يُعَذَّبُونَ في الخَراجِ، وَفي رِوايةٍ: حُبِسُوا في الجِزيةِ. فَقَال هِشَامٌ: أشْهَدُ لسمِعْتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « إن اللَّه يُعذِّبُ الذِينَ يُعذِّبُونَ النَّاس في الدُّنْيا » فَدَخَل على الأمِيرِ، فحدَّثَهُ، فَأمر بِهم فخُلُّوا. رواه مسلم « الأنبَاطُ » الفلاَّحُونَ مِنَ العجمِ.

و ژ هیشامێ کورێ حەکیمێ کورێ حیزامی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ئەو ل شامێ د بەر هندە جۆتیارێت عەجەمرا بۆری، ل بەر رۆژێ راوەستاندبوون و زەیت ل سەرێ وان کربوون، گۆت: ئەڤە چییە؟ ئێکی گۆت: سەرا خویکێ یێ دهێنە ئیزادان، و د ریوایەتەکێدا: سەرا زێرەسەرێ یێت هاتینە حەڤسکرن. هشامی گۆت: ئەز شادەیێ ددەم من گول پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ بووی دگۆت: ب راستی خودێ دێ وان ئیزا دەت ئەوێت خەلکی د دنیایێدا ئیزا ددەن. چۆ دەف ئەمیری و بۆ گۆت، فەرمان دا بەردەن.

1607- وعنِ ابنِ عبَّاسٍ رضي اللَّه عَنْهُما قَال: رأى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِماراً مْوسُومَ الوجْهِ، فأَنْكَر ذلكَ ؟ فَقَال: وَاللَّهِ لا أسِمُهُ إلا أقْصى شَيءٍ مِنَ الوجْهِ، وَأمرَ بِحِمَارِهِ، فَكُوِيَ في جاعِرَتَيْهِ، فهو أوَّلُ مَنْ كوى الجَاعِرَتَيْنِ. رواه مسلم.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ کەرەك دیت ناڤ چاڤێت دوریکری، نەرازیبوونا خۆ ئاشکرا کر، و گۆت: ب خودێ ئەز دروینا کەم جهەکێ دویر سەر و چاڤان نەبیت، و ئەمرێ کەرێ خۆ کر ئینا و تلکێت وی دوریکرن.

« الجاعِرتَانِ »: نَاحِيتَا الورَكَيْن حوْل الدُّبُر.

1608- وعَنْهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَرَّ علَيهِ حِمَارٌ قد وُسِم في وجْهِه فقَال: لعن اللَّه الَّذي وسمهُ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەرەکێ ناڤ چاڤێت دوریکری (داخکری) دیت، ئینا گۆت: لەعنەتێت خودێ ل وی بن یێ دوری کری.

وفي رواية لمسلم أيضاً: نَهى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عن الضَّرْبِ في الوجهِ، وعنِ الوسْمِ في الوجه.

و د ریوایەتەکا موسلمیدا دیسا هاتیە: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ قوتانا سەر و چاڤان کری و ژ درویکرنا سەر و چاڤان.

283- باب تحريم التعذيب بالنارفي كل حيوان حتى النملة ونحوها

بابەتێ حەرامییا ئازاردانا هەمی جانەوەران هەتا مێریێ ب ئاگری

1609- عنْ أبي هُرَيْرة رضي اللَّه عنْهُ قَال: بعثنا رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في بعثٍ فَقَال: «إن وجدْتُم فُلاناً وفُلاناً » لِرجُلَيْنِ مِنْ قُريش سمَّاهُمَا « فأحْرِقُوهُمَا بالنَّارِ » ثُمَّ قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِينَ أردْنا الخُرُوج: « إنِّي كُنْتُ أمرْتُكمْ أن تُحْرِقُوا فُلاناً وفُلاناً، وإنَّ النَّار لا يُعَذبُ بِهَا إلا اللَّه، فَإنْ وجَدْتُموهُما فَاقْتُلُوهُما » رواه البخاري.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەم هنارتنەکێ هنارتین و گۆت: هەکە هەوە بێڤان و بێڤان دیتن، ناڤێ دوو زەلامێت قورەیشیان ئینا، ب ئاگری بسۆژن. پاشی دەمێ مە ڤیای دەرکەڤین پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی من ئەمرێ هەوە کربوو بێڤانی و بێڤانی بسۆژن، و ب راستی کەس کەسێ ب ئاگری ئیزا نادەت خودێ نەبیت، هەکە هەوە دیتن بکوژن.

1610- وعن ابنِ مسْعُودٍ رضي الله عنْهُ قَال: كُنَّا مع رسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في سفَر، فَانْطَلَقَ لحَاجتِهِ، فَرأيْنَا حُمَّرةً معَهَا فَرْخَانِ، فَأَخذْنَا فَرْخيْها، فَجَاءتْ الحُمَّرةُ تَعْرِشُ فجاءَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقال: « منْ فَجع هذِهِ بِولَدِهَا ؟ رُدُّوا وَلَدهَا إليْهَا » وَرأى قَرْيَةَ نَمْلٍ قَدْ حرَّقْنَاهَا، فَقال: « مَنْ حرَّقَ هذِهِ ؟ » قُلْنَا: نَحْنُ. قَالَ: « إنَّهُ لا ينْبَغِي أنْ يُعَذِّب بالنَّارِ إلاَّ ربُّ النَّارِ ». رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: ئەم وەغەرەکێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ، چۆ دەستئاڤێ، مە بالەفرەك دیت و دوو تێشک دگەل بین، مە هەردوو تێشکێت وێ ئینان، ئەو بالەفر هات پەرڤەکری و سیبەر ل بن خۆ دکر، پێغەمبەر ﷺ هات و گۆت: کێ ئەڤە ب تێشکا وێ ئێشاندییە؟ تێشکێت وێ بۆ بزڤرینن، و کون مێرییەك دیت مە سۆتبوو، گۆت: کێ ئەڤە سۆتیە؟ مە گۆت: مە. گۆت: نەدورستە بۆ کەسێ ب ئاگری ئێکێ ئیزا بدەت خودانێ ئاگری نەبیت.

قوله: « قَرْيَةَ نَمْلٍ » معناهُ: مَوْضِعُ النَّمْلِ مَع النَّملِ.

284- باب تحريم مطل الغني بحقّ طلبه صاحبه

بابەتێ حەرامکرنا دەین گیرۆکرنا زەنگینی

قال الله تعالى: * (إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الأَمَانَاتِ إِلَى أَهْلِهَا) (النساء: من الآية58) * . ب راستی خودێ فەرمانا هەوە دکەت هوین ئەمانەتی بدەنە خودانێت وان. وقال تعالى (البقرة 283) : * (فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضاً فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ) (البقرة: من الآية283) * .و ئەگەر هوین ژێک ئێمن بوون [خودانێ دەینی باوەری ب دەینداری هات، و دەین ل سەر نەنڤیسی و ب گەرەوێ رازی بوو]، ڤێجا بلا ئەوێ خودانێ دەینی باوەرییا خۆ داییێ [کو دەینداره] دەینێ خۆ بدەت.

1611- وَعَنْ أبي هُريرَةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَطْلُ الغَنِيِّ ظُلْمٌ، وَإذَا أُتبعَ أحَدُكُمْ عَلى مَلِّيءٍ فَلْيَتْبَعْ » متفقٌ عليه.مَعْنَى « أُتبعَ » أُحِيلَ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەین گیرۆکرنا زەنگینی ستەمە، و هەکە ئێک بۆ زەنگینەکێ هاتە ڤەگوهاستن (دا دەینێ خۆ ژ وی وەرگریت) بلا بچیت.

285- باب كراهة عود الإنسان في هبة لم يسلمها إلى الموهوب له وفي هبة وهبها لولده وسلمها أو يسلمها وكراهية شرائه

شيئا تصدق به من الذي تصدق عليه أو أخرجه عن زكاة أو كفارة ونحوها ولا بأس بشرائه من شخص آخر قد انتقل إليه

بابەتێ نەباشییا زڤراندنا مرۆڤی بۆ دانەکێ هێژ نەدابیتەف وی یێ بۆ هاتیە دان و دانەکێ دابیتە کورێ خۆ وەرگرتبیت

و نەباشییا کڕینا سەدەقێ ژ وی یێ سەدەقە یان زەکات یان کەفارەت داییێ و چو نینە ژ ئێکێ دی بکڕیت رێکەکێ ژ رێکان چۆبیتە ڤێ

1612- عَنِ ابنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنْهُما أن رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الَّذِي يعُودُ في هِبَتِهِ كَالكَلبِ يرجعُ في قَيْئِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئەوێ ژ دانا خۆ لێڤە ببیت وەکی سەیە ژ دلرابوونا خۆ دزڤریت.

وفي روايةٍ: « مَثَلُ الَّذي يَرجِعُ في صدقَتِهِ، كَمَثلِ الكَلْبِ يَقيءُ، ثُمَّ يعُودُ في قَيْئِهِ فَيَأكُلُهُ ».

و د ریوایەتەکێدا: مەتەلا وی یێ د سەدەقا خۆدا دزڤریت، وەکی مەتەلا سەیە دلێ خۆ راکەت پاشی ژ دلرابوونا خۆ بزڤریت بخۆت.

وفي روايةٍ: « العائِدُ في هِبَتِهِ كالعائدِ في قَيْئِهِ ».

و د ریوایەتەکێدا: یێ ل دانا خۆ دزڤریت وەکی وییە یێ ل دلرابوونا خۆ دزڤریت.

1613- وَعَنْ عُمَرَ بن الخَطَّابِ رضي اللَّه عنْهُ قَالَ: حَمَلْتُ عَلى فَرَسٍ في سبيلِ اللَّه فأَضَاعَهُ الَّذي كَانَ عِنْدَه، فَأردتُ أنْ أشْتَرِيَهُ، وظَنَنْتُ أنَّهُ يَبيعُهُ بِرُخْصٍ، فسَألتُ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: « لا تَشتَرِهِ وَلا تَعُدْ في صدَقَتِكَ وإن أعْطَاكَهُ بِدِرْهَمٍ، فَإنَّ الْعَائد في صَدَقَتِهِ كَالْعَائِدِ في قَيْئِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی رضی الله عنه، گۆت: من هەسپەك بۆ جیهادێ دابوو هندەکان، ئەوێ ل دەف بەرزەکر، من ڤیا ئەز بکڕم و من هزر کر ئەو ب دەستویری دفرۆشیت، من پسیارا پێغەمبەری کر ﷺ گۆت: نەکرە و ل سەدەقا خۆ نەزڤرە، خۆ هەکە ب دەرهەمەکی بدەتە تە، ب راستی یێ ل سەدەقا خۆ دزڤریت وەکی وییە یێ ل دلرابوونا خۆ دزڤریت.

قوله: « حَمَلْتُ عَلى فَرسٍ في سَبيلِ اللَّه » معْنَاهُ: تَصدَّقْتُ بِهِ عَلى بعْض المجاهِدِينَ.

286- باب تأكيد تحريم مال اليتيم

بابەتێ زێدە حەرامکرنا مالێ ئێتیمی

قال الله تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَى ظُلْماً إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ نَاراً وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيراً) (النساء:10) * . ئەوێت مالێ سێوییان ژ بێ بەختی و ب نەهەقی دخۆن، ب راستی تنێ ئەو یێ ئاگری تژی زکێ خۆ دکەن و دخۆن، و زوی دێ چنە د ئاگرێ دۆژەهێدا. وقال تعالى: * (وَلا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلاَّ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ) (الأنعام: من الآية152) * . و نێزیکی مالێ سێوی نەبن، ئەگەر بۆ خێرا وی نەبیت [کو بۆ بپارێزن و بۆ شۆل پێ بکەن]. وقال تعالى: *(فِي الدُّنْيَا وَالأَخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ) (البقرة: من الآية220) * . و پسیارا ئێتیمان ژ تە دکەن، بێژە: قەنجی دگەل وان چێترە، و ئەگەر هوین مالێ وان دگەل یێ خۆ تێکەل بکەن، [و پێکڤە بژین] برایێت هەوە [یێت دینی] نە، و خودێ خراب و قەنجان ژێک دنیاسیت.

1614- وَعن أبي هُرَيْرة رضي اللَّه عَنْهُ عَن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ، قَالُوا: يا رَسُولَ اللَّه ومَا هُن ؟ قال: الشِّرْك بِاللَّهِ، وَالسِّحْرُ وَقَتْلُ النَّفْسِ التي حرَّمَ اللَّهُ إلاَّ بِالحقِّ، وَأكْلُ الرِّبَا، وَأكْلُ مال اليتِيمِ. والتَّولِّي يوْمَ الزَّحْفِ، وقذفُ المحْصنَاتِ المؤمِنَات الغافِلاتِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ژ حەفتێت هیلاکبەر بپارێزن، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو چنە؟ گۆت: شیرکا ب خودێ و سێربەندی و کوشتنا مرۆڤی ژ نەحەقی و خوارنا سەلەفێ و خوارنا مالێ ئێتیمی و رەڤین رۆژا شەڕی دگەل گاوران و

گونەهکارکرنا ژنێت دەهمەن پاقژ و دلساخ و بێ غال و غەرەز و ئاگەه ژ چو نەیی و خودان ئیمان ب زنایێ.

« الموبِقَاتُ » المهْلكَاتُ.

287- باب تغليظ تحريم الربا

بابەتێ زێدە حەرامکرنا ریبایێ

قال الله تعالى: * (الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبا لا يَقُومُونَ إِلاَّ كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبا فَمَنْ جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّهِ فَانْتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ، يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ) (البقرة: 275_276) * ئەویێت سەلەفێ و زێدەییێ دخۆن، [رۆژا قیامەتێ] وەکی وی [ژ گۆڕان] رادبن، ئەوێ تەبۆیی (طه بۆیی)، ئەوێ شەیتانی دین کری و هنگافتی، چونکی ئەوان دگۆت: هەما کڕین و فرۆتن ژی وەکی سەلەفێیە، و خودێ کڕین و فرۆتن دورست کرییە، و سەلەف دورست نەکرییە، ڤێجا یێ شیرەتا خودێ گەهشتێ و سەلەف هێلا و دەست ژێ کێشا، ئەڤا کری و بۆری خودێ لێ ناگریت [ئانکوو ئەڤ حوکمە ژ یا بۆری ناگریت]. و ئەو د دەست خودێ دایە [بڤێت لێ ناگریت و بڤێت دێ ئیزا دەت]، و هەچییێ لێ زڤڕیڤە [سەلەفێ بخۆت پشتی بڕیار و شیرەتا خودێ گەهشتییێ] دۆژەهییە، هەر و هەر دێ تێدا مینیت.

خودێ سەلەفێ بێ بەرەکەت دکەت، و مالێ خێر و سەدەقە ژێ بێتە دان زێدە دکەت و بەرەکەتێ دئێخیتێ [سەدەقەیان رادکەت]، و خودێ حەژ زێدەگاور و تێرگونەهان ناکەت. إلى قوله تعالى : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبا إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ) (البقرة:278) * الآية . گەلی خودان باوەران ژ خودێ بترسن، و ئەو سەلەفا هەوە ماییە ل خەلکی بهێلن، ئەگەر [راست] هوین خودان باوەرن. وأما الأحاديث فكثيرة في الصحيح مشهورة ، منها حديث أبي هريرة السابق في الباب قبله (انظر الحديث رقم 1609) .

هندیکە حەدیسن گەلەکن و ییێت بوخاری و موسلمیدا و ییێت ئاشکرانە، ژ وان حەدیسا ئەبو هورەیرە یا بۆری د بابەتێ بەری نوکەدا بنێرە حەدیسا ژمارە: 1609.

1615- وَعَن ابنِ مَسْعودٍ رضي الله عَنْهُ قَالَ: « لَعَنَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم آكِلَ الرِّباَ وموكِلهُ» رواه مسلم.

و ژ ئیبن مەسعودی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل سەلەف خوری و سەلەف دەهی کرین.

زاد الترمذي وغيره: « وَشَاهديه، وَكَاتبَهُ ».

و ترمزی و غەیری وی زێدەکریە: و هەردوو شاهدێت وێ و نڤیسەرێ وێ.

288- باب تحريم الرياء

بابەتێ حرامییا رویمەتیێ

قال الله تعالى: [وَمَا أُمِرُوا إِلا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ] **دگەل ڤێ ژی فەرمانا وان نەهاتییە کرن، ئەگەر ب پەرستنا خودێ نەبیت، ژ دل و دلبێشی و دلسۆژ بن د دینێ خۆدا؛ و رویێ خۆ ژ هەر بیر و باوەرەکا لەنگ و لۆر و خوار و ڤیچ وەرگێرن،**. وقال تعالى : * (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالأَذَى كَالَّذِي يُنْفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ) (البقرة: من الآية264) *. **گەلی خودان باوەران خێر و قەنجییێت (سەدەقەیێت) خۆ ب منەت و چکیییێ (ئەزیەتێ) پویچ نەکەن، وەکی ئەوێ مالێ خۆ بۆ رویمەتی دمەزێخیت.** وقال تعالى: * (يُرَاؤُونَ النَّاسَ وَلا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلآ قَلِيلاً) (النساء: من الآية142) * . **و پێش چاڤێت خەلکی نڤێژێ دکەن، کێم جار نەبن خودێ نائینننە بیرا خۆ [مەخسەد د نڤێژێدا، چونکی ژ بەر خەلکی دکەن و ترسا خودێ تێدا ناکەن].**

1616- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « قَالَ اللَّه تعَالى: أنَا أغْنى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّركِ، منْ عَملَ عَمَلا أشْركَ فيهِ مَعِي غَيْرِى، تَرَكْتُهُ وشِرْكَهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ مەزن گۆت: ب راستی ئەز ژ هەمی شریکان بێمەنتترم ژ شریکیێ (ئانکو ئەز پێدڤی شریکی نینم و هەوجەیی پێ نینە) ڤێجا هەرکەسێ کارەکێ بکەت ئێکێ دی ل من پشکدارکەت، ئەز قەبویل ناکەم و دێ بۆ یێ دی هێلم.

1617- وَعَنْهُ قَالَ: سمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إنَّ أوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يوْمَ الْقِيامَةِ عَلَيْهِ رجُلٌ اسْتُشْهِدَ، فَأُتِيَ بِهِ، فَعرَّفَهُ نِعْمَتَهُ، فَعَرفَهَا، قالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيها ؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ: قالَ كَذَبْت، وَلكِنَّكَ قَاتلْتَ لأنَ يُقالَ جَرِيء، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُل تَعلَّم الْعِلْمَ وعَلَّمَهُ، وقَرَأ الْقُرْآنَ، فَأتِيَ بِهِ، فَعَرَّفَهُ نِعَمهُ فَعَرَفَهَا. قالَ: فمَا عمِلْتَ فِيهَا ؟ قالَ: تَعلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ، وَقَرَأتُ فِيكَ الْقُرآنَ، قَالَ: كَذَبْتَ، ولكِنَّك تَعَلَّمْت الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ، وقَرَأتُ الْقرآن لِيقالَ: هو قَارِىءٌ، فَقَدْ قِيلَ، ثُمَّ أمِرَ، فَسُحِبَ عَلى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ، وَرَجُلٌ وسَّعَ اللَّه عَلَيْهِ، وَأعْطَاه مِنْ أصنَافِ المال، فَأُتِي بِهِ فَعرَّفَهُ نعمَهُ، فَعَرَفَهَا. قال: فَمَا عَمِلْت فيها ؟ قال: ما تركتُ مِن سَبيلٍ تُحِبُّ أنْ يُنْفَقَ فيهَا إلاَّ أنْفَقْتُ فيها لَك. قَالَ: كَذَبْتَ، ولكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هو جَوَادٌ فَقَدْ قيلَ، ثُمَّ أمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وجْهِهِ ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النار » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: مرۆڤێ ئێکێ رۆژا قیامەتێ حسێبا وی دهێتەکرن، زەلامەکە شەهید بووی، ئینا دەف و نیعمەتێت خۆ بۆ دانە نیاسین و وی ژی ل سەر خۆ ئاشکراکرن، گۆت: تە چ ب ڤان نیعمەتان کر؟ گۆت: من بۆتە شەڕ کر هەتا ئەز شەهید بوویم، گۆت: تو درەوا دکەی، بەلێ تە شەڕ کر دابێژن یێ ب جەسارەتە، و هاتە گۆتن، پاشی فەرمان پێ هاتە دان و ل سەر سەر و چاڤان هاتە راکێشان هەتا هاڤێتیە د ئاگریدا، و زەلامەکە زانین وەرگرتی و زانین دای و قورئان خواندی ئینا دەف و نیعمەتێت خۆ بۆ دانە نیاسین و وی ژی ل سەر خۆ ئاشکراکرن، گۆت: تە چ ب ڤان نیعمەتان کر؟ گۆت: من بۆ تە زانین وەرگرت و زانین دا و قورئان خواند، گۆت: تو درەوا دکەی، بەلێ تە زانین وەرگرت و زانین دا و قورئان خواند، دابێژن، قورئان خوینە، و هاتە گۆتن، پاشی فەرمان پێ هاتە دان و ل سەر سەر و چاڤان هاتە

راکێشان هەتا هاڤێتیە د ئاگریدا، و زەلامەکە خودێ یێ ل بەر دەستی بەرفرەهکری و هەمی رەنگێت مالی یێت دایینێ، ئینا دەف و نیعمەتێت خۆ بۆ دانە نیاسین و وی ژی ل سەر خۆ ئاشکراکرن، گۆت: تە چ ب ڤان نیعمەتان کر؟ گۆت: من چو رێک نەهێلاینە تو حەزکەی تێدا بێتە مەزاختن هەکە من تێدا نەمەزاختبن، گۆت: تو درەوا دکەی، بەلێ تە کر، دابێژن، یێ مەردە، و هاتە گۆتن، پاشی فەرمان پێ هاتە دان و ل سەر سەر و چاڤان هاتە راکێشان هەتا هاڤێیە د ئاگریدا.

« جَرِيء » بفتح الجيم وكسر الرَّاءَ وبالمدِّ أيّ: شُجَاعٌ حَاذِقٌ.

1618- وَعَنْ ابنِ عُمَرَ رضي الله عَنْهُما أنَّ نَاساً قَالُوا لَهُ: إنَّا نَدْخُلُ عَلى سَلاطِيننا فَنَقُولُ لهُمْ بِخِلافِ مَا نَتَكَلَّمُ إذا خَرَجْنَا منْ عنْدِهِمْ ؟ قالَ ابْنُ عُمَرَ رضي الله عنْهُمَا: كُنَّا نَعُدُّ هذا نِفَاقاً عَلى عَهْد رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم . رواه البخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، هندە خەلکی گۆت: ب راستی ئەم دچینە دەف دەسهەلاتداریێت خۆ ئەم وێ ئاخفتنێ دگەل دئاخڤین نە یا ئەم دئاخڤین پشتی ئەم ژ دەف دهێین؟ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: مە ئەڤە سەر دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دوورویاتی ددانا.

1619- وعنْ جُنْدُب بن عَبْدِ اللَّه بنِ سُفْيانَ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قالَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «مَن سَمَّعَ سَمَّعَ اللَّه بِهِ، ومَنْ يُرَائِى اللَّه يُرَئِى بِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ جوندوبێ کورێ عەبدوللایێ کورێ سوفیانی رضی الله عنهما، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ رویمەتیێ بکەت خودێ رۆژا قیامەتێ دێ وی شەرمزارکەت، و هەرکەسێ کارێ خۆ یێ باش ئاشکراکەت دا د چاڤێت خەلکیدا مەزن ببیت، خودێ دێ راستییا وی بۆ خەلکی رۆژا قیامەتێ ئاشکراکەت.

وَرَواهُ مُسْلِمٌ أيضاً مِنْ رِوَايَةِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي اللَّه عَنْهُمَا.

« سَمَّعَ » بتَشْدِيدِ المِيمِ، وَمَعْنَاهُ: أشْهَرَ عمَلَهُ للنَّاس ريَاءً « سَمَّعَ اللَّه بِهِ » أيْ: فَضَحَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، ومَعْنى: « منْ رَاءَى » أيْ: مَنْ أَظْهَرَ للنَّاسِ الْعَمَل الصَّالحَ لِيَعْظُمَ عِنْدهُمْ «رَاءَى اللَّه بِهِ » أيْ: أظْهَرَ سَرِيرَتَهُ عَلى رُؤوس الخَلائِقِ.

1620- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ تَعَلَّم عِلْماً مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ لا يَتَعَلَّمُهُ إلاَّ لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضاً مِنَ الدُّنْيَا، لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » يَعْنى: رِيحَهَا. رواه أبو داود بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ زانینەکێ ژ وان یێت رازیبوونا خودێ هەر ب هێز و مەزن پێ تێتە خواستن فێر ببیت، و فێرنابیت بۆ هندێ نەبیت دا متا و پەرتالەك ژ دنیایێ بگەهیتێ، وی رۆژا قیامەتێ بێهنا بەحەشتێ نەدیت.

والأحاديثُ في الباب كثيرةٌ مشهورةٌ.

و حەدیس د ڤی بابەتیدا گەلەکن و د ئاشکرانە.

289- باب ما يتوهم أنه رياء وليس برياء

بابەتێ گۆمانێ چێکەت کو رویمەتییە

1621- عنْ أبي ذَرٍّ رضي اللَّه عنْهُ قَال: قِيل لِرسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: أَرأَيْتَ الرَّجُلَ الذى يعْملُ الْعملَ مِنَ الخيْرِ، ويحْمدُه النَّاسُ عليه ؟ قال: « تِلْكَ عاجِلُ بُشْرَى المؤْمِنِ »، رواه مسلم.

ژ ئەبی زەری ﷺ گۆت: ئێکی گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ تو چ دبێژی بۆ وی مرۆڤی یێ کارێ خێرێ دکەت و خەلک ژبەر هندێ مەدحێت وی بکەن؟ گۆت: ئەو مزگینیا لەزلێکریە بۆ خودان باوەری.

290- باب تحريم النظر إلى المرأة الأجنبية والأمرد الحسن لغير حاجة شرعية

بابەتێ حەرامییا بەرێخۆدانا ژنا بیانی و کەسێ جان نەبۆ هەوجەییەکا شەرعی

قال الله تعالى: * (قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ) (النور: من الآية30) * . و **بێژە خودان باوەران، بلا چاڤێ خۆ ژ بەرێخۆدانا نەدورست و حەرام وەرگێرن.** وقال تعالى : * (إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْؤُولاً) (الاسراء:36) *.. **و تشتێ تو چو ژێ نەزانی ل دویڤ نەچە، ب راستی مرۆڤ ژ گوه و چاڤ و دلێ خۆ بەرپرسە.** وقال تعالى : * (يَعْلَمُ خَائِنَةَ الأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ) (غافر:19) * **خودێ خیانەتا چاڤان [بەرێخۆدانا ب دزی و نهێنیڤە] و د دلاندا ڤەشارتی، ژێ ب ئاگەهە..** وقال تعالى : * (إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ) (الفجر:14) * **خودایێ تە ل بەر وان یێ راوەستیاییە، و هەمی کار و کریارێت وان ل بەر د ئاشکەرانە [و هەر ئێکی جزایێ وی دێ دەتێ]..**

1622- وَعَنْ أبي هُرَيْرةَ رضي اللَّه عنْهُ عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: كُتِبَ على ابْنِ آدم نَصِيبُهُ مِنَ الزِّنَا مُدْرِكٌ ذلكَ لا محالَةَ: الْعَيْنَانِ زِنَاهُمَا النَّظَرُ، والأُذُنَانِ زِنَاهُما الاستِماعُ، واللِّسَانُ زِنَاهُ الْكَلامُ، وَالْيدُ زِنَاهَا الْبَطْشُ، والرِّجْلُ زِنَاهَا الخُطَا، والْقَلْب يَهْوَى وَيَتَمنَّى، ويُصَدِّقُ ذلكَ الْفرْجُ أَوْ يُكَذِّبُهُ ».متفقٌ عليه. وهذا لَفْظُ مسلمٍ، وروايةُ الْبُخاريِّ مُخْتَصَرَةٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ل سەر مرۆڤی هاتیە نڤیسین بارا وی ژ زینایێ چارە نینە هەر دێ گەهیتێ، (ئانکو مرۆڤ نینە تشتەکێ ژ رێخۆشکەرێت زنایێ نەکەت چ بەرێخۆدانا حەرام بیت چ هەر تشتەکێ دی یێ حەرام بیت): چاڤان زنا وان بەرێخۆدانە، و گوهان زنا وان گوهدانە، و ئەزمان زنا وی ئاخفتنە، و دەست زنا وی گرتن و دستکرنە، و پێ زنا وی پێنگاڤ هاڤێتنە، و دل زنا وی حەز دکەت و دخوازیت، و شەرمینگەهە مەخسەد ژ وان کاران یان راست دەرێخیت یان درەو دردئێخیت.

1623- وعنْ أبي سعِيدٍ الخُدْرِيِّ رضي اللَّه عنْهُ عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِيَّاكُمْ والجُلُوسِ في الطُّرُقَاتِ، » قَالُوا: يَارَسُول اللَّه مالَنَا مِنْ مجالِسِنا بُدٌّ: نَتَحَدَّثُ فيها. فَقَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فإذا أَبَيْتُمْ إلاَّ المجْلِسَ، فأَعْطُوا الطَّرِيقَ حَقَّهُ » قَالُوا: ومَا حَقُّ الطَّرِيق يَارَسُولَ اللَّه ؟ قَالَ: « غَضَّ البصر، وكَفُّ الأذَى، وردُّ السَّلامِ، والأمْرُ بِالمعْرُوفِ والنَّهيُ عنِ المنْكَرِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هشیار بن ل سەرێ رێکان نەروینە خوارێ، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، ئەم نەشێین ژ بەر روینشتنێت خۆ رێکان بهێلین ئەم تێدا دگەل ئێک و دوو دئاخڤین، گۆت: هەکە هوین نەهێلن هەر دێ روینە خوارێ، یا حەقێ رێکێ بدەنێ، گۆتن: حەقێ رێکێ چییە یا پێغەمبەرێ خودێ؟ گۆت: چاڤ (ژ بەرێخۆدانا حەرام) گرتنە، و ئەزیەت نەگەهاندنە، و سلاڤ وەرگرتنە، و فەرمان ب باشییێیە، و نەهی ژ خرابییێیە.

1624- وعَنْ أبي طَلْحةَ زَيْدِ بنِ سهْلٍ رَضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: كُنَّا قُعُوداً بالأفنِيةِ نَتحَدَّثُ فيها فَجَاءَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَامَ علينا فقال: « مالكُمْ وَلمجالِسِ الصُّعُداتِ ؟ » فَقُلنا: إنَّما قَعدنَا لغَير ما بَأس: قَعدْنَا نَتَذاكرُ، ونتحدَّثُ. قال: « إما لا فَأدُّوا حَقَّهَا: غَضُّ البصرِ، ورَدُّ السَّلام، وحُسْنُ الكَلام » رواه مسلم.:

و ژ ئەبی تەلحەی، زەیدێ کورێ سەهلی ﷺ گۆت: ئەم ل بەر دەرگەهان ییێت روینشتی بووین پێغەمبەرێ خودێ هاتە دەف مە هنداڤ مە راوەستیا و گۆت: بۆچی هوین ل سەرێ رێکان روینشتنا خۆ ددانن؟ مە گۆت: ئەم بۆ چو تشتەکێ نەباش نەروینشتینە: ئەم ییێت روینشتین بیرا ئێک و دوو بینین و دگەل ئێک و دوو باخڤین. گۆت: هەکە هوین نەهێلن هەر دێ روینە خوارێ، حەقێ رێکێ بدەنێ: چاڤ (ژ بەرێخۆدانا حەرام) گرتنە، و سلاڤ وەرگرتنە، و جوان ئاخفتنە.

« الصُّعداتُ » بضَمِّ الصَّادِ والعيْن. أي: الطُّرقَات.

1625- وَعَنْ جَرِير رضي اللَّه عنْهُ قَالَ: سأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنْ نَظَرِ الفجأةِ فَقَال: « اصْرِفْ بصَرَك » رواه مسلم.

و ژ جەریری ﷺ، گۆت: من پسیارا بەرێخۆدانا دەملدەست و بێ مەخسەد ژ پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ گۆت: چاڤێ خۆ وەرگێرە.

1626- وَعنْ أمِّ سَلَمةَ رضي اللَّه عنْهَا قَالَتْ: كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وعِنْدَهُ مَيمونةُ، فَأَقْبَلَ ابنُ أمِّ مكتُوم، وذلكَ بعْدَ أنْ أُمِرْنَا بِالحِجابِ فَقَالَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « احْتَجِبا مِنْهُ » فَقُلْنَا: يا رَسُولَ اللَّهِ أَلَيْس هُوَ أعْمَى: لا يُبْصِرُنَا، ولا يعْرِفُنَا ؟ فقَال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «أفَعَمْياوَانِ أنْتُما أَلَسْتُما تُبصِرانِهِ ؟ » رواه أبو داود والترمذي وقَالَ: حَدِيثٌ حسنٌ صَحِيحٌ.

و ژ ئوم سەلەمێ ﷺ، گۆت: ئەز ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووم ﷺ و مەیمونە ژی ل دەف بوو، ئیبنو ئومی مەکتوم هات، ئەڤە پشتی فەرمانا مە ب پەردەپۆشییێ هاتیە کرن، پێغەمبەری ﷺ گۆت: خۆ ژێ ڤەشێرن، مە گۆت: ما ئەو نە یێ کۆرەیە: نە مە دبینیت و نە مە دنیاسیت؟ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ما هوین هەردوو ژی ییێت کۆرنە وی نابینن؟

من گۆت: ئەڤ حەدیسە ژ بەر نەبهانی ئازاکرییێ ئوم سەلەمێ یا لەوازە و کار پێ ناهێتەکرن.

1627- وعنْ أبي سَعيدٍ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَنْظُرُ الرَّجُلُ إلى عوْرةِ الرَّجُلِ، وَلا المرْأةُ إلى عوْرَةِ المرْأةِ، ولا يُفْضِي الرَّجُلُ إلى الرَّجُلِ في ثوبٍ واحِدٍ، ولا تُفْضِي المرْأةُ إلى المرْأةِ في الثَّوْبِ الواحِدِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلام بەرێ خۆ نەدەتە شەرمینگەها زەلامی، و ژن بەرێ خۆ نەدەتە شەرمینگەها ژنێ، و زەلام نەگەهیتە زەلامی د کراسەکێدا (ئانکو رویس خۆ پێکڤە بن تشتەکێڤە درێژ نەکەن) و ژن نەگەهیتە ژنێ د کراسەکێدا (ئانکو رویس خۆ پێکڤە بن تشتەکێڤە درێژ نەکەن).

291- باب تحريم الخلوة بالإجنبية

بابەتێ حەرامییا مانا ب تنێ دگەل ژنا بیانی

قال الله تعالى: * (وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعاً فَاسْأَلوهُنَّ مِنْ وَرَاءِ حِجَابٍ) (الأحزاب: من الآية53) * **و هەر وەختێ هەوە هەوجەییەك ژ ژنێت پێغەمبەری خواست یان هەوە ڤیا وان باخێڤن، ڤێجا ل پشت پەردەیێ ژێ بخوازن یان باخڤن.**

1628- وَعَنْ عُقْبَةَ بْن عَامِرٍ رضي الله عَنْهُ أنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إيَّاكُمْ وَالدُّخُولَ عَلَى النِّسَاءِ »، فَقَالَ رَجُلٌ مِنَ الأنْصَارِ أفَرأيْتَ الْحَمْوَ ؟ قالَ: « الْحَمْوُ المَوْتُ،» متفقٌ عليه.

و ژ عوقبێ کورێ عامری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ بپارێزن ژ چۆنا دەف ژنێت بیانی (ژنا بیانی: ژنا بۆ مرۆڤی نەحەرام، حەرامییەکا هەر و هەر، ب ڤی رەنگی کچ خال و کچ مام و کچ مەت و کچ خالەت و ژنبرا بیانی حسێبن) زەلامەکێ ژ خەلکێ مەدینێ گۆت: تو چ دبێژی بۆ مرۆڤێت زەلامێ ژنێ؟ گۆت: مرۆڤێت زەلامێ ژنێ ترس پتر یا ژ وان. (یان چۆنا وان وەکی مرنێیە د کرێتی و خرابییێدا).

« الْحَمُوُ » قَرِيبُ الزَّوْجِ كأخِيهِ، وابن أخيه، وابْنِ عمِّهِ.

1629- وَعَن ابنِ عبَّاسٍ رضي الله عنْهُما أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا يَخْلُوَنَّ أحدُكُمْ بِامْرأةٍ إلاَّ مَعَ ذِي مَحْرَمٍ » متفقٌ عليه.

ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: چو زەلام ب تنێ نەمیننە دگەل چو ژنان ژ بلی کو مەحرەمەك دگەل بیت.

1630- وعن بُرَيْدةَ رضي الله عنْهُ قَالَ: قَال رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « حُرْمةُ نِساءِ المجاهِدِينَ علَى الْقَاعِدِينَ كَحُرْمةِ أمهاتِهِمْ، ما مِنْ رجُل مِنْ الْقَاعِدِين يخْلُفُ رجُلاً مِنَ المجاهدينَ في أهلِهِ، فَيَخُونُهُ فِيهِم إلاَّ وقَف لهُ يَوْم الْقِيامةِ، فَيأخُذُ مِن حسَناتِهِ ما شَاءَ حَتَّى يَرضي » ثُمَّ الْتَفت إلَيْنَا رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: « ما ظَنُّكُمْ ؟ » رواهُ مسلم.

و ژ بورەیدەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەرامییا ژنێت خەزاکەران ل سەر روینشتییان وەکی حەرامییا دایکێت وانە ل سەر وان، زەلامەك نینە ژ روینشتییان پاش خەزاکەرەکێ د مالا ویدا بمینیت (چاڤێ خۆ شوینا وی بدەتە عەیال و مالا وی) و خیانەتێ د واندا

بکەت، هەکە خودێ رۆژا قیامەتێ بۆ نەراوەستیت، دێ ژ خێرێت وی هندی حەزکەت راکەت هەتا خەزاکەر رازی دبیت، پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرێ خۆ دا مە و گۆت: هوین چ هزر دکەن؟

292- باب تحريم تشبه الرجال بالنساءوالنساء بالرجال في لباس وحركة وغير ذلك

بابەتێ حەرامکرنا زەلام خۆ وەکی ژنان لێ بکەن و ژن خۆ وەکی زەلامان لێ بکەن د جلکیدا و د لڤینێدا و غەیری ڤان

1631- عن ابنِ عبَّاسٍ رضي الله عنْهُما قَالَ: لَعَنَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المخَنَّثين مِنَ الرِّجالِ، والمتَرجِّلاتِ مِن النِّساءِ.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل دارەژنان کرین ژ زەلامان و لەعنەتێت ل دارەزەلامان کرین ژ ژنان. (دارەژن و دارەزەلام ئەون ییێت دارێ خۆ دگوهۆریت).

وفي رواية: لَعنَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم المتَشبِّهين مِن الرِّجالِ بِالنساءِ، والمتَشبِّهَات مِن النِّسَاءِ بِالرِّجالِ. رواه البخاري.

و د ریوایەتەکێدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل وان زەلامان کرین ئەوێت خۆ وەکی ژنان لێ دکەن و لەعنەتێت ل وان ژنان کرین ئەوێت خۆ وەکی زەلامان لێ دکەن.

1632- وعنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهُ قال: لَعنَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الرَّجُل يلْبسُ لِبْسةَ المرْأةِ، والمرْأةِ تَلْبِسُ لِبْسةَ الرَّجُلِ. رواه أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل وی زەلامی کرین یێ جلکێت ژنان دکەتە بەر خۆ و ل وێ ژنێ کرین یا جلکێت زەلامی دکەتە بەر خۆ.

1633- وعنْه قَال: قَال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « صِنْفَانِ مِنْ أهلِ النَّارِ لمْ أرَهُما: قَوْمٌ معهم سِياطٌ كأذْنَابِ الْبقَرِ يَضْرِبونَ بِها النَّاس، ونِساء كاسياتٌ عارِياتٌ مُمِيلاتٌ مَائِلاتٌ، رُؤُوسُهُنَّ كَأسْنِمةِ الْبُخْتِ المائِلَةِ لا يَدْخُلنَ الجنَّةَ، ولا يجِدْنَ رِيحَهَا، وإنَّ رِيحَهَا لَيُو وإنَّ رِيحَهَا لَيُوجَدُ مِنْ مسِيرَةِ كذَا وكَذَا » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو جوین ژ خەلکێ جەهنەمێ من نەدیتینە: جوینێ ئێکێ هندەکن قامچی ییێت وەکی کورییێت چێلان ییێت ڤێ و خەلکی پێ دقوتن، و هندە ژنن ییێت ب جلکن و رویسن (ئانکو جلکێت بەر بەلێ لەشێ وان ناگریت یان ییێت رۆنن یان ییێت کورتن) دلێ وان ژ گوهداریێ یێ خوارە و غەیری خۆ ژی ژ گوهداریێ خوار دکن (یان قەبە و شاهی رێڤە دچن و مل و ستۆییێت خۆ ژ مەزناتی بادەن) سەرێت وان وەکی پشتا حێشترانە.

معنى « كاسيات » أيْ: مِنْ نعْمَةِ الله « عارِياتٌ » مِن شُكْرِهَا وَقِيل: معناهُ: تسْتُرُ بعْض بدنِها، وتَكْشِفُ بعْضَهُ إظْهاراً لِجمالِها ونحوه. وقيل: تَلْبِسُ ثَوْباً رقِيقاً يصِفُ لَوْنَ بدنِهَا. ومعْنى « مائِلاتٌ » قيل: عَن طاعة الله تعالى وما يَلزَمُهُنَّ حِفْظُهُ، « مُميلاتٌ » أيْ: يُعلِّمْنَ غَيرهُنَّ فِعْلَهُنَّ المذْمُوم، وقيل مائِلاتٌ يَمْشِينَ مُتَبخْترات،مُمِيلاتٍ لأكْتَافِهِنَّ، وقِيلَ: مائِلاتٌ يمْتَشِطْنَ المِشْطَةَ المِيْلاءَ: وهِيَ مِشْطَةُ الْبغَايا. و « مُميلاتٌ »:

يُمَشِّطْنَ غَيْرَهُنَّ تِلْكَ المِشْطَةَ. « رُؤُوسُهُنَّ كَأَسْنِمةِ الْبُخْتِ » أيْ: يُكبِّرْنَها ويُعظِّمْنها بلَفِّ عِمَامة أوْ عِصابةٍ أو نَحْوه.

293- باب النهي عن التشبه بالشيطان والكفار

بابەتێ نەهیکرنێ ژ وەکیلێکرنا شەیتانی و گاوران

1634- عنْ جابرٍ رضي اللَّه عنْهُ قَال: قَال رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تأْكُلُوا بِالشِّمَالِ، فَإنَّ الشَّيْطَانَ يأكُل ويَشْرَبُ بِشِمالِهِ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب دەستێ چەپێ نەخۆن، ب راستی شەیتان ب دەستێ چەپێ دخۆت و ڤەدخۆت.

1635- وعَن ابنِ عُمر رضي اللَّه عنْهُما أنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يَأْكُلَنَّ أحدُكُمْ بِشِمالِهِ، وَلا يَشْرَبَنَّ بِهَا. فَإنَّ الشَّيْطَانَ يَأْكُلُ بِشِمالِهِ وَيشْربُ بِهَا » رواهُ مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: کەس ژ هەوە نە ب دەستێ چەپێ بخۆت نە پێ ڤەخۆت، ب راستی شەیتان ب دەستێ چەپێ دخۆت و ڤەدخۆت.

636- وعَنْ أبي هُرَيرَةَ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: إنَّ الْيهُود والنَّصارى لا يَصْبِغُونَ، فَخَالِفوهُمْ » متفقٌ عليه

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: جوی و فەلە سەر و رهێت خۆ بۆیاغ ناکەن، هوین بۆیاغکەن.

المرَادُ: خِضَابُ شَعْرِ اللِّحْيةِ والرَّأسِ الأبْيضِ بِصُفْرةٍ أوْ حُمْرةٍ، وأمَّا السَّوادُ، فَمنْهيٌّ عَنْهُ كَما سَنَذْكُرُ في الْباب بعْدَهُ، إن شاء اللَّه تعالى.

294- باب نهي الرجل والمرأة عن خضاب شعرهما بسواد

بابەتێ نەهیکرنا زەلامی و ژنێ ژ بۆیاغکرنا پرچێ خۆ ب رەنگێ رەش

1637- عنْ جابرٍ رضي اللَّه عنهُ قَال: أُتِي بابي قُحافَةَ والِدِ أبي بكْرٍ الصِّدِّيقِ رضي اللَّه عنْهُما يوم فتْحِ مكَّةَ ورأسُهُ ولِحيتُهُ كالثَّغَامَةِ بياضاً، فَقَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « غَيِّرُوا هَذا واجْتَنبُوا السَّوادَ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁، گۆت: ئەبی قوحافەیێ بابێ ئەبو بەکر ئەلسەددیق رۆژا ڤەکرنا مەکەهێ ئینا و سەر و رهێت وی وەکی سوغامێ ییێت سپی بوون (سوغامە گیایەکە یێ سپییە و گولا وی ژی هەر یا سپییە) پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤی بگوهۆرن، و ژ رەشاتیێ بپارێزن.

295- باب النهي عن القزع وهو حلق بعض الرأس دون بعض، وإباحة حلقه كله للرجل دون المرأة

بابەتێ نەهیکرنێ ژ سەر کولاڤکییێ (قەزەعێ): هندەکێ ژ سەری بتراشیت هندەکێ نە و دورستیا سەرتراشتنێ هەمیێ بۆ زەلامان نە بۆ ژنان

1638- عن ابن عُمر رضي اللَّه عنهُما قَالَ: نَهَى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عنِ القَزعِ. متفق عليه.

و ژ ئین عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی ژ سەرتراشتنا سەرکولاڤکی کرییە.

1639- وعَنْهُ قَالَ: رَأى رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صبِياً قَدْ حُلِقَ بعْضُ شَعْر رأسِهِ وتُرِكَ بعْضُهُ، فَنَهَاهَمْ عَنْ ذَلِكَ وَقَال: « احْلِقُوهُ كُلَّهُ أو اتْرُكُوهُ كُلَّهُ ».رواهُ أبو داود بإسناد صحيحٍ على شَرْطِ البُخَارِي وَمسْلِم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بچویکەك دیت و سەرێ وی هندەك هاتبوو تراشتن و هندەك هاتبوو هێلان، ئینا نەهیا وان ژ ڤێ کر و گۆت: یان هەمیێ بتراشن یان هەمیێ بهێلن.

1640- وعنْ عبْدِ اللَّه بنِ جعْفَر رضي اللَّه عَنْهُما أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أمْهَل آلَ جعْفَرٍ رضي اللَّه عنه ثَلاثاً، ثُمَّ أتَاهُمْ فَقَالَ: « لا تَبْكُوا على أخِي بَعْدَ الْيوم » ثُمَّ قَال: « ادْعُوا لِي بَنِيَّ أخِي » فجِيءَ بِنَا كَأَنَّنا أفْرُخٌ فَقَال: « ادْعُوا لِي الحلاَّقَ » فَأَمرهُ، فَحَلَقَ رُؤُوسنَا. رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح على شَرْطِ البخاري ومُسْلِمٍ.

و ژ عەبدوللایێ کورێ جەعفەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ سێ رۆژ دەرفەت دانە مالا جەعفەری رضي الله عنه، پاشی هاتە دەف وان و گۆت: پشتی ئەڤرۆ بۆ برایێ من نەکەنە گری، پاشی گۆت: کا بۆ من گازی برازاییێت من بکەن، ئەم ئینایین هەروەکی ئەم تێشکین، گۆت: بۆ من گازی سەرتراشی بکەن، ئەمرێ وی کر سەرێت مە تراشتن.

1641- وعَن عَلِيٍّ رضي اللَّه عنْهُ قَالَ: نَهَى رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ تَحْلِقَ المرأةُ رَأسَهَا. رواهُ النِّسائي .

و ژ عەلی رضي الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری ژن سەرێ خۆ بتراشیت.

296- باب تحريم وصل الشعر والوشم والوَشر وهو تحديد الأسنان

بابەتێ حەرامییا پرچ ب پرچێڤە بێتە گرێدان و دەقچێکرنێ و ددان زراڤکرنێ

قال الله تعالى : *(إِنْ يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ إِلاّ إِنَاثاً وَإِنْ يَدْعُونَ إِلاّ شَيْطَاناً مَرِيداً ، لَعَنَهُ اللَّهُ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ مِنْ عِبَادِكَ نَصِيباً مَفْرُوضاً ، وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيّاً مِنْ دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَاناً مُبِيناً) (النساء:117_119) *. [ئەو موشرك] ژ بلی خودێ گازی و پەرستنا هندەك پەرستیییێت مێ دکەن [وەکی لات و عوززا و مەنات و نائیلە.. هتد، و ب ڤێ پەرستنێ و گازیکرنێ]، ب تنێ شەیتانێ خرایی دپەرێسن و هەوار دکەنێ. خودێ دویر ئێخست ژ دلۆڤانییا خۆ [لەعنەت لێ باراندن]، سویند خوار و گۆت: ئەز دێ بارەکا ئاشکەرا ژ بەندەییێت تە بۆ خۆ ئێخم. و ئەز دێ وان ژ رێکا راست بەرزە کەم، و دێ وان ب هیڤی ئێخم [کو دێ ژی درێژ بن و دێ هزرکەن هێشتا زوییە تەوبە بکەن، و ل خۆ بزڤرن هەتا ژیانا خۆ هەمییێ ب ڤان هیڤییان دبەنە سەری] و ئەز دێ فەرمانا وان کەم، ڤێجا ئەو دێ گوهێت تەرشان ژێڤەکەن [کو بێنە نیشانکرن ئەو پێشکێشن بۆ پەرستی و بوتان]، و ئەز دێ فەرمانا وان کەم کو ئەو چێکرییان یان دینێ خودێ بگوهۆڕن. و هەر کەسێ شەیتانی ل

جهێ خودێ بۆ خۆ بکەته هاریکار و پشتەڤان، ئێدی ب سویند ئەو ب بەر زیانەکا ئاشکەرا کەڤت.

1642- وعَنْ أسْمَاءَ رضي الله عنْهَا أنَّ امْرأَةً سألتِ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالتْ: يا رَسُولَ الله إنَّ ابْنَتِي أصَابَتْهَا الْحَصْبةُ، فتمرَّقَ شَعْرُهَا، وإنِّي زَوَّجْتُها، أفَأَصِلُ فِيهِ ؟ فقال: « لَعَنَ الله الْواصِلة والْمَوصولة » متفقٌ عليه.

وفي روايةٍ: « الواصِلَةَ، والمسْتوصِلَةَ ».

و ژ ئەسمائێ ﵂ گۆت: ژنەکێ پسیار ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کر و گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ من کچەکا هەی سۆرکا یا گرتی و پرچێ وێ یێ وەریای، و من یا دایە شوی، ئەز پرچێ وێ ب پرچەکێ دیڤە درێژ نەکەم؟ گۆت: خودێ لەعنەتێت ل وێ ژنێ کرین یا پرچێ خۆ ب پرچێ ئێکا دیڤە درێژ دکەت و ئەوا ئەڤ کارە ب رازیبوونا وێ بۆ تێنە کرن. و د ریوایەتەکێدا: یا پرچێ خۆ ب پرچێ ئێکا دیڤە درێژ دکەت و ئەوا دخوازیت ئەڤ کارە دگەل بێتە کرن.

قَوْلُهَا: « فَتَمرَّقَ » هو بالرَّاءِ، ومعناه: انْتَشَرَ وَسَقَطَ، « والْوَاصِلة »: التي تَصِلُ شَعْرَهَا، أو شَعْر غيرها بشَعْرٍ آخر. « والمؤْصُولة »: التي يُوصَلُ شَعْرُهَا.

« والمستَوصِلَةُ »: التي تَسْأَلُ منْ يَفْعَلُ ذلكَ لَهَا. وعَنْ عائشة رضي الله عنْهَا نَحْوُهُ، متفقٌ عليه.

1643- وَعَنْ حميْدِ بن عبْدِ الرَّحْمن أنَّهُ سمع مُعاويَةَ رضي الله عنْهُ عامَ حجَّ علَى المِنْبَر وَتَنَاول قُصَّةً مِنْ شَعْرٍ كَانَتْ في يد حَرِسيٍّ فَقَالَ: يا أهْل المدِينَةِ أيْنَ عُلَمَاؤُكُمْ ؟ سمِعْتُ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَنْهَى عنْ مِثْلِ هَذِهِ ويقُولُ: « إنَّمَا هَلَكَتْ بنُو إسْرَائِيل حِينَ اتَّخَذَهَا نِسَاؤُهُمْ » متفقٌ عليه.

و ژ حومەیدێ کورێ عەبدولرەحمانی وی گول موعاویەی بوو ﵁، ل سەر مینبەرێ سالا چۆیە حەجێ و قەفتەکا پرچێ ژنان هەلگرت د دەستێ زێرەڤانەکێدا بوو، گۆت: گەلی خەلکێ مەدینێ کانێ زانایێت هەوە؟ من گول پێغەمبەری بوو ﷺ نەهی ژ ڤی کاری دکر و دگۆت: ب راستی ئیسرائیلی بەرهیلاك چۆن دەمێ ژنێت وان ئەڤ کارە کری (ئانکو پرچێت خۆ ب پرچەکێ دیڤە درێژ کرین).

1644- وعَنِ ابنِ عُمر رضي الله عنْهُ أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَعَنَ الْواصِلَةَ وَالمسْتوصِلَةَ، والْوَاشِمَة والمستَوشِمة. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەتێت ل وێ ژنێ کرین یا پرچێ خۆ ب پرچێ ئێکا دیڤە درێژ دکەت و ئەوا دخوازیت ئەڤ کارە دگەل بێتە کرن، و یا دەقێ بۆ خۆ چێدکەت و یا دخوازیت دەق بۆ بێتە چێکرن.

1645- وعن ابنِ مَسعُودٍ رضي عنْهُ قَال: لعنَ الله الْواشِماتِ والمستَوشمات والمتَنَمِّصات، والمتَفلِّجات لِلحُسْن، المغَيِّراتِ خَلْقِ الله، فَقَالَتْ لَهُ امْرأَةٌ في ذلكَ. فَقَالَ: وما لي لا أَلْعَنُ مَنْ لَعَنَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُو في كتاب الله ؟، قَالَ الله تَعالى: (وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا) [الحشر: 7]. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: خودێ لەعنەتێت ل دەق چێکەران و دەقخوازان و بروی چێکەران و ددان زراڤکەران بۆ جوانیێ ژ ژنان کرین. ئەوێت چێکرنا خودێ دگوهۆڕن، ژنەکێ د ڤێ چەندێدا گۆتێ، گۆت: ما بۆچی ئەز لەعنەتان ل وی ناکەم یێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ لەعنەت لێ کرین و ئەو یا دکتێبا خودێدا: خودایێ مەزن دبێژیت: و چ ئەمرێ پێغەمبەری ل هەوە کر بکەن، و نەهییا هەوە ژ چ کر خۆ ژێ بدەنە پاش.

« المُتَفَلِّجةُ »: هي التي تبْرُدُ مِنْ أسْنَانِهَا لِيَتَباعدَ بعْضُها مِنْ بعْضٍ قَليلاً وتُحَسِّنُهَا وهُوَ الْوَشْرُ، والنَّامِصَةُ: هِي التي تَأْخُذُ مِنْ شَعْرِ حاجب غَيْرِهَا، وتُرَقِّقُهُ لِيصِيرَ حَسناً، والمتَنمِّصةُ: التي تَأمُرُ منْ يفْعَلُ بِهَا ذَلِكَ .

297- باب النهي عن نتف الشيب من اللحية والرأس وغيرهما وعن نتف الأمرد شعر لحيته عند أول طلوعه

بابەتێ نەهیکرنێ ژ ئینانەدەرا موییێت سپی ژ سەر و رهان و جهێت دی و ژ ئینانەدەرا کۆسەی موییێت رهێت خۆ دەستپێکا هاتنا وان

1646- عنْ عَمْرِو بنِ شُعَيْبٍ، عن أبيهِ، عنْ جَدِّهِ رضي اللَّه عَنْهُ، عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لاَ تَنْتِفُوا الشَّيْبَ، فَإِنَّهُ نُورُ المسْلِمِ يوْمَ الْقِيامةِ » رواهُ أبو داودَ والتِّرْمِذِيُّ، والنسائِيُّ بأَسَانِيدَ حسنَةٍ، قَالَ الترمذي: هُو حديثٌ حَسَنٌ.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ ژ باپیرێ خۆ، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موی ییێت سپی نەئیننە دەر ب راستی ئەو رۆناهییا موسلمانینە رۆژا قیامەتێ.

1647- وعنْ عائِشَةَ رضي اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم:« منْ عمِل عملاً لَيْس عليهِ أمْرُنَا فهُو رَدٌّ » رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ کارەکێ بکەت نەدگەل دینێ مەدا بیت، ئەو یا پویچە، ئانکو نەیا قەبویلە.

298- باب كراهية الاستنجاء باليمين ومس الفرج باليمين من غير عذر

بابەتێ نەباشیا خۆپاقژکرنێ ب دەستێ راستێ و دەستکرنا شەرمینگەهێ ب دەستێ راستێ بێ عوزر

1648- عنْ أبي قَتَادةَ رضي اللَّه عَنْهُ عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إذَا بال أحدُكُمْ. فَلاَ يأْخُذَنَّ ذَكَرهُ بِيَمِينِهِ، وَلاَ يسْتَنْجِ بِيمِينِهِ، ولاَ يتنَفَّسْ في الإنَاءِ ». متفقٌ عليه. وفي الْباب أحاديثُ كَثِيرةٌ صحِيحةٌ.

و ژ ئەبی قەتادەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە میزت بلا ب دەستێ راستێ شەرمینگەها خۆ نەگریت و ب دەستێ راستێ خۆ پاقژ نەکەت، و بێهنا خۆ د ئامانیدا نەکێشیت.

299- باب كراهة المشي في نعلٍ واحدةٍ، أو خفّ واحد لغير عذر وكراهة لبس النعل والخف قائماً لغير عذر

بابەتێ نەباشیا چۆنێ ب نەعالەکێ تنێ یان ب خوفەکێ تنێ بێ عوزر و نەباشیا کرنا نەعالێ یان خوفێ ژ پیانڤە

1649- عنْ أبي هُريرةَ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يمْشِ أحدُكُم في نَعْلٍ واحِدَةٍ، لِينْعَلْهُما جمِيعاً، أوْ لِيخْلَعْهُمَا جمِيعاً ». وفي روايةٍ « أوْ لِيُحْفِهِما جميعاً » متفقٌ عليْهِ .

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە ب نەعالەکێ تنێ نەچیت، بلا هەردووکان بکەتێ یان هەردووکان بێخیت.

1650- وعنه قَال: سمِعتُ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إذَا انْقَطَعَ شِسْعُ نَعْلِ أحدِكُمْ، فلا يمْشِ في الأخْرى حتَّى يُصْلِحَهَا » رواهُ مسلم.

و ژ وی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە قەیتانا نەعالا ئێک ژ هەوە قەتیا بلا ب یا دی نەچیت.

1651- وعَنْ جابِرٍ رضي الله عنْهُ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى أنْ ينْتَعِلَ الرَّجُلُ قَائماً. رواهُ أبُو داوُدَ بإسْنادٍ حَسنٍ.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری مرۆڤ ژ پێڤە نەعالێ بکەتە پێ خۆ.

300- باب النهي عن ترك النار في البيت عند النوم ونحوه سواء كانت في سراج أو غيره

بابەتێ نەهیێ ژ هێلانا ئاگری ل مالێڤە هەل وەختێ نڤستنێ و وەکی وێ چ چرا بیت یان غەیری وی

1652- عنِ ابْنِ عُمرَ رضي الله عنْهُمَا عنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا تَتْرُكُوا النَّار في بُيُوتِكُمْ حِين تَنامُونَ » متفق عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئاگری د مالێت خۆڤە نەهێلنە هەلکری دەمێ هوین دنڤن.

1653- وعَنْ أبي مُوسَى الأشْعريِّ رضي الله عنْهُ قَالَ: احْتَرَقَ بيْتٌ بِالمدينةِ على أهْلِهِ مِنَ اللَّيْلِ. فَلَمَّا حُدِّثَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِشَأْنِهِمْ قَال: « إنَّ هَذِهِ النَّار عدُوٌّ لكُمْ، فَإذَا نِمْتُمْ فأطْفِئُوها » متفق عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، گۆت: مالەك ل مەدینەیێ ب شەڤ ل سەر خودانێ خۆ سۆت، وەختێ سوحبەتا وان بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتیە گۆتن، گۆت: ئەڤ ئاگرە دژمنێ هەوەیە، ڤێجا هەکە هوین نڤستن، ڤەمرینن.

1654- وعنْ جابِر رضي الله عنْهُ عنْ رسُول اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « غَطُّوا الإنَاء، وأوْكِئُوا السِّقَاءَ، وَأغْلِقُوا الْباب، وَأطفِئُوا السِّراجِ، فإنَّ الشَّيْطَانَ لا يحِلُّ سِقَاءً، ولاَ يفتَحُ باباً، ولاَ يكْشِفُ إنَاءً، فإنْ لَمْ

يجِدْ أحَدُكُمْ إلا أنْ يَعْرُضَ على إنَائِهِ عوداً، ويذْكُر اسْمَ اللَّهِ فَلْيفْعَلْ، فَإنَّ الفُوَيْسِقَةَ تُضْرِمُ على أهْلِ البيتِ بيْتَهُمْ » رواهُ مسلم.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئامانی بپێچن، و مەشکێ گرێدەن، و دەرگەهی بگرن، و چرای ڤەمرینن، ب راستی شەیتان نە چو مەشکان ڤەدکەت و نە چو دەرگەهان ڤەدکەت و نە ل سەر چو ئامانان رادکەت، هەکە ئێک ژ هەوە چو نەدیت ل سەر ئامانێ خۆ دادەت دارکەك نەبیت و ناڤێ خودێ ل سەر بینیت بلا وەبکەت، ب راستی مشک مالا خودانی مالێ ل سەر وان دسۆژیت.

« الفُوَيْسِقَةَ »: الفأْرةُ، و « تُضْرِمُ »: تُحْرِقُ.

301- باب النهي عن التكلف وهو فعلُ وقول ما لا مصلحة فيه بمشقة

بابەتێ نەهی ژ خۆ زێدەدانانێ: گۆتن و کریارا بێ هەوجەیی و ب خورتی

قال الله تعالى: * (قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ) (صّ:86) * . [هەی پێغەمبەر] بێژە: [بەرانبەری پێغەمبەراتییا خۆ] ئەز چو کرێیان ژ هەوە ناخوازم، و ئەز نە ژ وانم یێت خۆ تشتەك ددانن، و ئەو ب خۆ ئەو نە [و هوین باش دزانن ئەگەر ئەز پێغەمبەر نەبامە، من نەدگۆتە هەوە ئەز پێغەمبەرم].

1655- وعنْ ابن عُمر، رضي اللَّه عنهُما، قَالَ: نُهينَا عنِ التَّكلُّفِ. رواه البُخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: نەهیا مە ژ خۆ زێدەدانانێ یان زێدە پسیارکرنێ یان دویفچۆنا تشتێ نەدیار و نەپێدڤی یان زەحمەت بۆ خۆ چێکرن یا هاتیە کرن.

1656- وعنْ مسْرُوق قَال: دخَلْنَا على عبْدِ اللَّهِ بن مسْعُودٍ رضي اللَّه عنُهُ فَقَال: يا أَيُّهَا النَّاس منْ عَلِم شَيئاً فَلْيقُلْ بهِ، ومنْ لَمْ يعْلَمْ، فلْيقُلْ: اللَّه أعْلَمُ، فإنَّ مِنَ الْعِلْمِ أن تَقُولَ لِمَا لا تَعْلَمُ: اللَّه أعْلَمُ. قَال اللَّه تَعالى لِنَبيِّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: (قلْ ما أسأْلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أجْرٍ وما أنا مِنَ المتَكَلِّفِين) رواهُ البخاري.

و ژ مەسروقی، گۆت: ئەم چۆینە دەف عەبدولـلایێ کورێ مەسعودی ﷺ گۆت: گەلی خەلکی هەرکەسێ تشتەکی بزانیت بلا بێژیت، و یێ نەزانیت، بلا بێژیت: ئەز نوزانم، ب راستی ژ زانینێیە تشتێ تو نەزانی بێژی: خودێ دزانیت، خودێ گۆتە پێغەمبەرێ خۆ ﷺ: [هەی پێغەمبەر] بێژە: [بەرانبەری پێغەمبەراتییا خۆ] ئەز چو کرێیان ژ هەوە ناخوازم، و ئەز نە ژ وانم یێت خۆ تشتەك ددانن، و ئەو ب خۆ ئەو نە [و هوین باش دزانن ئەگەر ئەز پێغەمبەر نەبامە، من نەدگۆتە هەوە ئەز پێغەمبەرم].

302- باب تحريم النياحة على الميت، ولطم الخدِّ وشقِّ الجيب ونتف الشعر وحلقه، والدعاء بالويل والثبور

بابەتێ حەرامییا پێ گۆتنێ و ب دەنگێ بلند ل سەر مری و پێدادانا روی و بەرسینگدراندن و پرچ ئینانەدەر و تراشتنا وی و نفرینکرن ب هیلاك و نەمانێ

1657- عَنْ عُمَر بْنِ الخَطَّابِ رضي الله عَنْهُ قَالَ: قَال النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « الميّتُ يُعذَّبُ في قَبرِهِ بِما نِيح علَيْهِ ».

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی ﵁، گۆت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مری د گۆڕێ خۆدا ب پێگۆتنا ل سەر هاتیەکرن دهێتە ئیزادان.

وفي رواية: « ما نِيحَ علَيْهِ » متفقٌ عليه. و د ریوایەتەکا دیدا : **مری دگۆڕێ خۆدا دهێتە ئیزادان هندی پێ هاتیە گۆتن.**

1658- وعن ابْنِ مسعُودٍ رضي الله عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْسَ مِنَّا مَنْ ضَرَبَ الخُدُودَ، وشَقَّ الجُيُوبَ، ودَعا بِدَعْوَى الجَاهِلِيةِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نە ژ مەیە یێ ل روییێت خۆ بدەت و یێ بەرویکان بدڕینیت و یێ ئاخفتنێت نەزانان بێژیت. (مەخسەد پێ د بەلا و نەخۆشیاندا).

1659- وَعنْ أبي بُرْدةَ قَالَ: وَجِعَ أبُو مُوسَى الأشعريُّ رضي الله عنه، فَغُشِيَ علَيْهِ، وَرَأْسُهُ في حِجْرِ امْرَأَةٍ مِنْ أهْلِهِ، فَأَقْبلَتْ تَصِيحُ بِرنَّةٍ فَلَمْ يَسْتَطِعْ أنْ يَرُدَّ عَلَيْهَا شَيْئاً، فَلَمَّا أفَاقَ، قَال: أنَا بَرِيءٌ مِمَّنْ بَرِيءَ مِنْهُ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَرِيءَ مِنَ الصَّالِقَةِ، والحَالِقَةِ، والشَّاقَّةَ، متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی بوردەی، گۆت: ئەبی موسایێ ئەشعەری ﵁، نەساخ بوو و های ژ خۆ نەما و سەرێ وی ل سەر چۆکا کابانیا وی بوو بەرێ خۆ دایێ و ب دەنگەکێ خەمگین کرە گازی، نەشیا لێ بزڤرینیت، ڤێجا دەمێ هشیار بووی، گۆت: ئەزێ بەریمە ژ وی یێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرائەتا خۆ ژێ کری، بەرائەت کر: ژ ئەوا دەنگێ خۆ ب پێ گۆتنێ بلندکەت و سەرێ خۆ د نەخۆشییێدا دتراشیت و یا جلکێت بەر خۆ د دڕینیت.

« الصَّالِقَةُ »: التي تَرْفَعُ صوْتَهَا بالنِّياحةِ والنَّدْبِ « والحَالِقَةُ »: التي تَحْلِقُ رَأسَهَا عِنْدَ المصِيبَةِ. « والشَّاقَّةُ » التي تَشُقُّ ثَوْبَهَا.

1660- وعَن المغِيرةِ بنِ شُعْبَةَ رضي الله عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « مَنْ نِيحَ عَلَيْهِ، فَإنَّهُ يُعَذَّبُ بِمَا نِيحَ علَيْهِ يَوْم الْقِيامةِ » متفقٌ عليه.

و ژ موغیرێ کورێ شوعبەی ﵁ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکسێ پێ هاتە گۆتن، ب راستی رۆژا قیامەتێ ب وێ پێ گۆتنا ل سەر هاتیەکرن دهێتە ئیزادان.

1661- وعَنْ أمِّ عَطِيَّةَ نُسيْبَةَ بِضَمِّ النُّونِ وَفَتحِهَا رضي الله عَنْهَا قَالَتْ: أخَذَ عَلَينَا رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عِنْدَ البَيْعة أنْ لا نَنُوح. متفقٌ عليه.

و ژ ئوم عەتییە ﵂ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ پەیمان ژ مە وەرگرت دەمێ بەیعێ و پەیمان دان و وەرگرتنێ ئەم پێ گۆتنێ نەکەین.

1662- وَعَنِ النُّعْمانِ بنِ بشيرٍ رضي الله عنْهُمَا قَالَ: أُغْمِي علَى عبْدِ الله بنِ رَواحَةَ رضي الله عنْهُ، فَجَعَلَتْ أُخْتُهُ تبكي، وتَقُولُ: واجبلاهُ، واكذَا، واكَذَا: تُعدِّدُ علَيْهِ. فقَال حِينَ أفَاقَ: ما قُلْتِ شيْئاً إلاَّ قِيل لي: أنْتَ كَذَلِكَ ؟، رواهُ البُخَارِي.

و ژ نوعمانێ کورێ بەشیری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عەبدللایێ کورێ رەواحەی ﷺ گێژ بوو، خویشکا وی دەست هاڤێتێ کرە گری و گۆت: وا چیاوا وا بێڤان وا بێڤان، دەمێ هشار بووی گۆت: تە چو نەگۆتیە، هەکە ئێکی نەگۆتبیتە من تو یێ وەسای.

1663- وَعَن ابن عُمر رضي الله عنْهُمَا قَال: اشْتَكَى سعْدُ بنُ عُبادَةَ رضي الله عنْهُ شَكْوَى، فَأَتَاهُ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يعُودُهُ معَ عبْدِ الرَّحْمنِ بنِ عوْفٍ، وسَعْدِ بنِ أبي وقَّاص، وعبْدِ الله بن مسْعُودٍ رضي الله عنْهمْ، فلما دخَلَ عليْهِ، وجدهُ في غَشْيةٍ فَقَالَ: «أَقُضَى؟ قَالُوا: لا يا رسُولَ الله. فَبَكَى رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فَلمَّا رَأى الْقَوْمُ بُكاءَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَكَوْا، قَالَ: « ألاَ تَسْمعُون ؟ إنَّ اللَّهُ لا يُعَذِّبُ بِدمْعِ الْعَيْنِ، ولا بِحُزْنِ الْقَلْبِ، ولَكِنْ يُعذِّبُ بِهذَا » وَأشَارَ إلى لِسانِهِ « أوْ يَرْحَمُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: سەعدێ کورێ عوبادەی ﷺ، نەساخیەکێ کەفت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هات سەرا بدەت و عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفی و سەعدێ کورێ ئەبی وەقاسی و عەبدولرەحمانێ کورێ مەسعودی دگەل بوون، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، دەمێ چۆیە دەف دیت های ژ خۆ نینە، ئینا گۆت: مریە؟ گۆتن: نەخێر یا پێغەمبەرێ خودێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرە گری، ڤێجا دەمێ وان گریا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتی، ئەو ژی گریان، ئینا گۆت: هەوە گولێ هەیە؟ ب راستی خودێ نە ب رۆندکا چاڤی ئیزا ددەت و نە ب خەمگینییا دلی، بەلێ ب ڤی ئیزا ددەت یان دلۆڤانیێ دبەت. و ئیشارەت کرە ئەزمانێ خۆ.

1664- وعَنْ أبي مالِكٍ الأشْعَرِيِّ رضي الله عنْهُ قالَ: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «النَّائِحَةُ إذَا لَمْ تتُبْ قَبْل مَوْتِهَا تُقَامُ يوْمَ الْقِيامةِ وعَلَيْها سِرْبَالٌ مِنْ قَطِرَانٍ، ودَرْعٌ مِنْ جرَبٍ» رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی مالکێ ئەشعەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە یا پێبێژ تەوبە نەکەت بەری بمریت رۆژا قیامەتێ دێ رابیت قەمیسەکێ ژ قەترانی یێ ل بەر [قەتران دۆنەکە ژ دارەکێ دئێتە وەرگرتن دبێژنێ ((ئەبهەل)) و دئێتە کەلاندن، حێشترا گورِی پێ دئێتە دۆنکرن، و ئەو ب خۆ یا نویسەك و بێهن پیس و تیژ و سوژەکە، جەهنەمی رۆژا قیامەتێ دێ پێ ئێنە هنوین، هەتا وەکی جلکان لێ دئێت ل بەر وان، دا تیژی و گەنییاتی و گەزتن و زوی ئاگر گرتن ل سەر وان کۆم ببن]. و زریکونزریەك ژ گریاتیێ.

1665- وعنْ أُسيدِ بنِ أبي أُسِيدِ التَّابِعِيِّ عَنِ امْرَأَةٍ مِنَ المبايعات قَالَتْ: كَانَ فِيمَا أخذ علَيْنَا رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في المعْرُوفِ الَّذِي أخذَ علَيْنَا أنْ لا نَعْصِيَهُ فِيهِ: أَنْ لا نَخْمِشَ وَجْهاً، ولاَ نَدْعُوَ ويْلاَ، ولا نَشُقَّ جيْباً، وأنْ لا نَنْشُر شَعْراً. رَواهُ أبو داوُدَ بإسْنادٍ حسنٍ.

و ژ ئەبی ئوسەیدێ کورێ ئەبی ئوسەیدێ تابعی ژ ژنەکێ ژ وان ئەوێت سۆز و پەیمان داینە پێغەمبەری ﷺ گۆت: ژ پەیمانێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ مە وەرگرتین ژ وان یێت داکو ئەم بێ ئەمریا وی نەکەین: ئەم سەر و چاڤان پەنجە نەدەین، و نفرینان نەکەین، و جالکان نەدرینین و پرچێ قژەڤژ نەکەین.

1666- وعَنْ أبِي مُوسَى رضي الله عنْهُ أن رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « ما مِنْ ميِّتٍ يَمُوتُ، فَيَقُومُ باكيهمْ، فَيَقُولُ: وَاجبلاهُ، واسَيِّداهُ أوَ نَحْو ذَلِك إلاَّ وُكِّل بِهِ مَلَكَانِ يلْهَزَانِهِ: أهَكَذَا كُنتَ ؟، » رَوَاهُ التِّرْمِذي وقال: حديثٌ حَسَنٌ.

« اللَّهْزُ »: الدَّفْعُ بجُمْعِ الْيَدِ في الصَّدرِ.

و ژ ئەبی موسای رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نینە مریەك بمریت و گریۆکێت سەر رابن بێژن: وەی چیاوا وا مەزنا یان وەکی ڤێ هەکە خودێ دوو ملیاکەتان بۆ تایبەت نەکەت، دەستێت خۆ ل سینگێ وی بدەن: تو یێ هۆسابی.

1667- وعنْ أبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « اثْنَتَانِ فِي النَّاسِ هُمَا بِهِمْ كُفْرٌ: الطَّعْنُ فِي النَّسَبِ، والنِّياحَة عَلى المَيِّتِ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دوو تشتێت د ناڤ خەلکیدا ژ کارێت گاورانە: عەیبدارکرنا بنیاتان و پێگۆتنا ب دەنگێ بلند ل سەر مریان.

303- باب النهي عن إتيان الكهّان والمنجّمين والعُرَّاف وأصحاب الرمل، والطوارق بالحصى وبالشعير ونحو ذلك

بابەتێ نەهیکرنێ ژ هاتنا دەف کاهنان و ستێرچییان و خێڤزانکان و رەملەچییان و خیچکێشان ب حەسحاسی یان ب جهی

1668- عنْ عائِشَةَ رضي الله عَنْهَا قَالَتْ: سَأَلَ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أُنَاسٌ عنِ الْكُهَّانِ، فَقَالَ: « لَيْسُوا بِشَيءٍ فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّه إنَّهُمْ يُحَدِّثُونَنَا أحْيَاناً بشْيءٍ فيكُونُ حقّاً ؟ فَقَالَ رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « تِلْكَ الْكَلمةُ مِنَ الْحَقِّ يخْطَفُهَا الجِنِّيُّ. فَيَقُرُّهَا فِي أذُنِ ولِيِّهِ، فَيخْلِطُونَ معهَا مِائَةَ كِذْبَةٍ » مُتَّفَقٌ عليْهِ.

و ژ عائیشایێ رضی الله عنها، گۆت: هندە خەلکی پسیارا خێڤزانکان ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرن گۆت: چو نین، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ، هندە جاران هندە تشتان بۆ مە دبێژن راست دەردکەڤن؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەو پەیڤ ژ راستی ئەجنە درەڤینت و دکەتە د گوهێت هەڤالێ خۆدا، و ئەو سەد درەوان دگەل تێکەل دکەن.

وفِي روايةٍ للبُخَارِيِّ عنْ عائِشَةَ رضي الله عنْهَا أنَّهَا سَمِعَت رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إنَّ الملائكَةَ تَنْزِلُ فِي العَنانِ وهو السَّحابُ فَتَذْكُرُ الأمْرَ قُضِيَ فِي السَّمَاءِ، فيسْتَرِقُ الشَّيْطَانُ السَّمْع، فَيَسْمعُهُ، فَيُوحِيهِ إلى الْكُهَّانِ، فيكْذِبُونَ معَهَا مائَةَ كَذْبَةٍ مِنْ عِنْدِ أنفُسِهِمْ ».

و د ریوایەتەکا بوخاریدا ژ عائیشایێ رضی الله عنها، وێ گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی ملیاکەت دهێنە خوارێ سەر عەوران، بەحسێ وان فەرمانان دکەن یێت ل

عەسمانی هاتینە نڤیسین، شەیتان ب دزیڤە گوهدانێ دکەن، گولێ دبیت، بۆ خێڤزانکان دئینیت، ئەو سەد درەوان ژ دەف خۆ دگەل دکەن.

قولُهُ: « فَيَقُرُّهَا » هو بفتح الياء، وضم القاف والراءِ: أي: يُلقِيهَا. « والْعنَانُ » بفتح العين.

1669- وعنْ صفيَّةَ بنْتِ أبي عُبيدٍ، عَنْ بَعْضِ أزْواجِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ورضي الله عنْهَا عَنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « مَنْ أتَى عَرَّافاً فَسأَلَهُ عنْ شَيْءٍ، فَصدَّقَهُ، لَمْ تُقْبلْ لَهُ صلاةٌ أرْبَعِينَ يوْماً» رواهُ مسلم.

و ژ سەفییا کچا ئەبی عوبەیدی ﵂، ژ هندە ژنێت پێغەمبەری ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەرکەسێ بێتە دەف خێڤزانکەکێ پسیارا تشتەکێ ژێ بکەت و باوەر ژێ بکەت چل رۆژان نڤێژ ژێ ناهێتە قەبویلکرن.

1670- وعنْ قَبِيصَةَ بن المخَارِقِ رضي الله عنْهُ قَالَ: سمِعْتُ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: الْعِيَافَةُ، والطِّيَرَةُ، والطَّرْقُ، مِنَ الجِبْتِ ».

و ژ قەبیسەیێ کورێ موخاریقی ﵁ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: بالەڤڕ ڤراندن (بۆ بەخت زانینێ) و بێوەغەری ژ بالەڤران و خیچکێشان ل سەر خیزی بۆ زانینا بەختی ژ سێربەندییێیە (ئانکو کا چاوا سێربەندی یا حەرامە هۆسا ئەو ژی د حەرامن).

رواهُ أبو داود بإسناد حسن ، وقال: الطَّرْقُ: هُوَ الزَّجْرُ، أيْ: زجْرُ الطَّيْرِ، وهُوَ أنْ يَتَيمَّنَ أوْ يتَشاءَمَ بِطَيرانِهِ، فَإنْ طَار إلى جهةِ الْيمِينَ تَيَمَّنَ، وَإنْ طَارَ إلى جهةِ الْيَسَارِ تَشَاءَم: قال أبو داود: « وَالْعِيافَةُ »: الخَطُّ. قال الجَوْهَرِيُّ في « الصِّحاح »: الجِبْتُ كَلِمةٌ تَقَع على الصَّنَم والكَاهِن والسَّاحِرِ ونَحْوِ ذلكَ.

1671- وعنْ ابْنِ عبَّاسٍ رضي الله عنْهُما قَالَ: قَال رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « من اقْتَبَسَ عِلْماً مِنَ النُّجُومِ، اقْتَبسَ شُعْبَةً مِنَ السِّحْرِ زَادَ ما زَاد » رَوَاهُ أبو داود بإسناد صحيح.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ زانینەکێ ژ ستێرچییێ وەرگریت، وی پشکەك ژ سێربەندییێ وەرگرت، چەند زێدە وەرگریت وی هند سێربەندی زێدە وەرگرت.

1672- وعَنْ معاويَةَ بنِ الحَكَم رضي الله عَنْهُ قَال: قُلْتُ يا رسُول الله إنَّ حَدِيثٌ عهْدٍ بِجاهِلِيَّةٍ، وقدْ جَاءَ الله تعالى بالإسْلام، وإنَّ مِنَّا رجالاً يأتُونَ الْكُهَّانَ ؟ قَال: « فَلا تَأْتِهِم » قُلْتُ: وَمِنَّا رجالٌ يتَطَيَّرُونَ ؟ قال: « ذلكَ شَيْءٌ يجِدُونَه في صُدُورِهِمْ، فَلاَ يُصُدُّهُمْ » قُلْتُ: وَمِنَّا رِجَالٌ يَخُطُّونَ ؟ قَالَ: « كَانَ نبيٌّ مِنَ الأنْبِيَاءِ يَخُط، فَمَنْ وَافَقَ خَطَّهُ، فَذاكَ » رواه مسلم.

و ژ موعاویەیێ کورێ حەکەمی ﵁ گۆت: من گۆت یا پێغەمبەرێ خودێ ب راستی ئەز نێزیک یێ موسلمان بوویم و نێزیکی نەزانینێمە و خودێ ئەڤ ئیسلامە ئینا و هندە زەلام ژ مە دهێنە دەف خێڤزانکان، گۆت: نەچە دەف وان، من گۆت: و هندەك ژ مە بێوەغەرییا خۆ ژ هندە تشتان دبینن، گۆت: ئەو تشتەکێ بێ راستییە د دلێ خۆدا دبینن بلا ئەو وان (ئانکو ئەو بێوەغەری و تەشائوما دبینن) ژ کارێ وان دڤێت نەدەتە پاش (چونکی تەشائوم یا حەرامە) من

گۆت: هندە زەلامێت ژ مە هەین خیچا ل سەر خیزی دکێشن؟ گۆت: پێغەمبەرەکێ ژ پێغەمبەران خیچ دکێشان یا وەکی وی بۆ چونینە.

1673- وعَنْ أبي مسعُودٍ الْبدرِي رَضيَ اللَّه عنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَنْ ثَمَنِ الْكَلْبِ، ومهْرِ الْبَغِيِّ وحُلْوانِ الْكاهِنِ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی مەسعودێ بەدری ﷺ گۆت: پێغەمبەر خودێ ﷺ نەهیا ژ بهایێ سەی وحەقێ دەهمانپیسێ و شرینیا خێڤزانکی کری.

304- باب النهي عن التطيّر

بابەتێ نەهیێ ژ بێوەغەریێ

1674- وعنْ أنَسٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا عَدْوَى ولا طِيَرَةَ ويُعْجِبُنِى الفأْلُ » قالوا: ومَا الْفَأْلُ ؟ قَالَ: « كَلِمةٌ طيِّبَةٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەساخی ب خۆ (بێ حەزکرنا خودێ) ناڤەگریت، و بێوەغەری نەدورستە و ئەز حەژ گەشبینییێ دکەم گۆتن: گەشبینی چییە؟ گۆت: ئاخفتنا خێریێ و خۆشە.

1675- وعَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي اللَّه عَنْهُما قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: لا عَدْوى وَلا طِيَرَةَ، وإنْ كَان الشُّؤمُ فِي شَيْءٍ، فَفِي الدَّارِ، والمرْأةِ وَالفَرَسِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەساخی ب خۆ (بێ حەزکرنا خودێ) ناڤەگریت، و بێوەغەری نەدورستە و هەکە بێوەغەری د تشتەکێدا هەبا، دا د خانی و ژنێ و هەسپیدا بیت بەلێ نینە.

1676- وعَنْ بُرَيْدةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ لا يتطيَّرُ. رَواهُ أبُو داود بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ بورەیدەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێوەغەری نەرادکر.

1677- وَعنْ عُرْوَةَ بْنِ عامِرٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: ذُكِرتِ الطِّيَرَةُ عِنْد رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقَالَ: أحْسَنُهَا الْفَأْلُ، وَلا تَرُدُّ مُسْلِماً، فَإذا رأى أحَدُكُمْ ما يَكْرَه، فَلْيقُلْ: اللَّهُمَّ لا يَأتى بالحَسَناتِ إلاَّ أنتَ، وَلا يَدْفَعُ السَّيِّئاتِ إلاَّ أنْتَ، وَلا حوْلَ وَلا قُوَّةَ إلاَّ بك » حديثٌ صَحيحٌ رَوَاهُ أبو داودُ بإسنادٍ صَحيحٍ .

و ژ عورووەیێ کورێ عامری ﷺ، گۆت: مـن بەحسێ بێـوەغریێ ل دەف پێغەمبەرێ خودێ کر ﷺ گۆت: یا ژ وێ چێتر گەشبینیە و ئەو چو موسلمانان پاشڤە نابەت (چونکی دزانیت بێوەغەری نەیا دورستە هەتا وی ژ باشیەکێ بدەتە پاش) هەکە ئێک ژ هەوە تشتەکێ پێ نەخۆش دیت بلا بێژیت: یا خودێ کەس باشییان نائینیت تو نەبی و کەس خرابییان نابەت تو نەبی و چو بزاڤ و شیان و چو هێز نینن ب خودێ نەبن.

305- باب تحريم تصوير الحيوان في بسَاط أوحجر أو ثوب أو درهم أو مخدَّة أو دينار أو وسادة وغير ذلك وتحريم

اتخاذ الصورة في حائط وستر وعمامة وثوب ونحوها والأمر بإتلاف الصور

بابەتێ حەرامییا وێنەییێت جانەوەران ل سەر مەحفویر و سەر بەری و جلکی و پارەی و دەرهەمی و بالیفکێ و غەیری وان

و حەرامییا وێنەچێکرنێ سەر دیواری و پەردێ و شاشکێ و جلکی و وەکی وان و ئەمرکرن ب پویچکرنا وێنەیان

1678- عَن ابْنِ عُمَرَ رضي الله عَنْهُما أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إنَّ الَّذِين يَصْنَعونَ هذِهِ الصُّورَ يُعَذَّبُونَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، يُقَالُ لهُمْ: أحْيُوا مَا خَلَقْتُمْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ئەوێت ڤان پەیکەران چێدکەن رۆژا قیامەتێ دێ بێژنە وان، وان ساخکەن ئەوێت هەوە چێکرین.

1679- وعَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنهَا قَالَتْ: قَدِمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِنْ سَفَرٍ وَقَدْ سَتَرْتُ سَهْوَةً لي بِقِرَامٍ فيهِ تماثيلُ، فَلَمَّا رَآهُ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم تَلوَّنَ وجْهُه وقَالَ: يا عَائِشَةُ أشدُّ النـاسِ عَـذاباً عِنْـدَ الله يَـوْم الْقِيامـةِ الَّـذِينَ يُضَـاهُون بخَلْـقِ الله، » قَالَـتْ: فَقَطَعْنَـاهُ، فَجَعَلنـا مِنْـهُ وِسـادةً أوْ وِسادَتَيْن. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژ وەغەرەکێ زڤری و من کولـەکا خۆ یان خانیکەکێ بچویک ب پەردەکا تەنک ستارە کربوو، هندە وێنێت مرۆڤان ل سەر بوون، ڤێجا دەمێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دیتی ژێڤەکر، و رەنگێ وی گوهۆری و گۆت: یا عائیشا ژ مرۆڤـان یێ ئیزایا وی رۆژا قیامەتێ دەف خودێ ژ هەمیان گرانتر ئەون ئەوێت تشتێ ئەو چێدکەن وەکی وی لـێ دکەن یێ خودێ چێکری.

« القِرَامُ » بكسْرِ القَافِ، هُوَ: السِّتْرُ. « وَالسَّهْوةُ » بِفَتْحِ السِّين المهْمَلَةِ وَهِيَ: الصُّفَّةُ تكون بَيْنَ يَدي الْبيْتِ، وقِيلَ: هِيَ الطَّاقُ النَّافِذُ في الحَائِطِ.

1680- وَعَن ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنْهُمَا قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « كُلُّ مُصَوِّرٍ في النَّارِ يُجْعَلُ لَهُ بِكُلِّ صُورَةٍ صَوَّرَهَا نَفْسٌ فَيُعَذِّبُهُ في جهَنَّم » قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَإنْ كُنْتَ لا بُدَّ فَاعِلاً، فَاصْنَعِ الشَّجَرَ وَما لا رُوح فِيهِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: من گول پێغەمبەرێ بـوو ﷺ دگۆت: هەر پەیکەر چێکەرەکێ د ئاگریدا، هەر پەیکەرەکێ چێکری دێ بۆ بیتە ئێـک و دێ وی د جەهنەمێدا ئیزادەت. ئیبن عەباسی گۆت: هەکە دێ هەر چێکەی، داری چێکە و تشتێ بێ روح.

1681- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ:« مَنْ صَوَّرَ صُورة في الدُّنْيَا، كُلِّفَ أنْ يَنْفُخَ فيها الرُّوحَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَيْسَ بِنَافخٍ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ گۆت: هەرکەسێ وێنەکێ د دنیاییـدا (تشتەکێ خودان روح و پەیکەر) چێکەت، رۆژا قیامەتێ دێ ژێ هێتە خواستن ئەو روحێ بدەتێ و ئەو نەشێت روحێ بدەتێ.

1682- وعَن ابن مَسْعُودٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إنَّ أشَدَّ النَّاسِ عَذَاباً يَوْمَ الْقِيَامَةِ المصَوِّرُونَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: ب راستی مرۆڤێ ئیزا وی رۆژا قیامەتێ ژ هەمیان گرانتر، پەیکەر چێکەرن.

1683- وَعَنْ أبي هُرَيْرَة رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « قَالَ اللَّه تَعَالى: ومَنْ أظْلَمُ مِمَّنْ ذهَب يَخْلُقُ كَخَلْقِي، فَلْيَخْلُقُوا ذَرَّةً أوْ لِيَخْلُقُوا حَبَّةً، أوْ لِيَخْلُقُوا شَعِيرَةً » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ مەزن گۆت: کەس ژ وی ستەمکارتر نینە یێ وەکی چێکریێ من چێدکەت، بلا مێریەکێ چێکەن یان بلا دنکەکا گەنمی چێکەن یان بلا دنکەکا جهی چێکەن.

1684- وَعَنْ أبي طَلْحَةَ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا تَدْخُلُ الملائِكَةُ بَيْتاً فِيهِ كَلْبٌ وَلا صُورَةٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی تەلحەی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ملیاکەت ناچیتە د مالەکێڤە سە تێڤە یان پەیکەر تێڤە.

1685- وعن ابن عُمرَ رضي اللَّه عَنْهُمَا قالَ: وَعَدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جِبْرِيلُ أنْ يأتِيَهُ، فَرَاثَ عَلَيْهِ حتَّى اشْتَدَّ عَلى رَسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَخَرَجَ فَلَقِيهُ جبْرِيلٌ فَشَكَا إلَيْهِ. فقَالَ: إنَّا لا نَدْخُلُ بَيْتاً فيهِ كَلْبٌ وَلا صُورَةٌ. رواه البخاري.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: جبریلی ژڤان دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێتە دەف، لێ گیرۆ بوو هەتا بۆ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەخۆش بووی، ئینا دەرکەفت جبریل گەهشتێ، گازندە ژێ کرن. گۆت: ئەم ملیاکەت ناچینە د مالەکێڤە سە تێڤە یان پەیکەر تێڤە.

« رَاثَ »: أبْطأَ، وهو بالثاءِ المثلثةِ.

1686- وَعَنْ عَائِشَةَ رضي اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: وَاعَدَ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم جبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامُ في سَاعَةٍ أنْ يأتِيَهُ، فَجَاءَتْ تِلْكَ السَّاعةُ ولم يأتِهِ، قَالَتْ: وَكَانَ بيَدِهِ عصاً، فَطَرَحَهَا مِنْ يَدِهِ وَهُوَ يَقُولُ: « مَا يُخْلِفُ اللَّه وَعَدَهُ وَلا رُسُلُهُ » ثُمَّ الْتَفَتَ، فَإذا جِرْوُ كَلْبٍ تحْتَ سَريره. فَقَالَ: « مَتَى دَخَلَ هذا الْكَلْبُ ؟ » فَقُلْتُ: وَاللَّه مَا دَرَيْتُ بِهِ، فأمر به فَأُخْرِجَ، فَجَاءَهُ جبْرِيلُ عَلَيْهِ السَّلامُ: فَقَال رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « وَعَدْتَنِي، فَجَلَسْتُ لكَ ولَمْ تَأْتِنِي» فقالَ: مَنعنى الْكَلْبُ الذى كَانَ في بيْتِكَ و إنَّا لا نَدْخُلُ بَيْتًا فِيهِ كَلْبٌ وَلا صورَةٌ » رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: جبریلی سلاڤ ل سەر بن پەیمان دا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ وەختەکێ دیار بێتە دەف، ئەو وەخت هات و نەهاتە دەف، عائیشایێ گۆت: دارەك د دەستێ ویدا بوو دانا و گۆت: نە خودێ نە پێغەمبەرێت وی ل پەیمانا خۆ لێڤە نابن، پاشی زڤری تێشکەکێ سەی ل بن تەختی دیت، گۆت: کەنگی ئەڤ سەیە هاتیە ژۆر؟ من گۆت: ب خودێ من های ژێ نینە، ئەمر ب دەرئێخستنا وی کر، هاتە دەرئێخستن، جبریل سلاڤ ل سەر بن هاتە دەف،

پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تە پەیمان دابوو من و ئەز ل هیڤیا تە بووم و تو نەهاتیە دەف من. گۆت: ئەو سەیێ د مالا تەڤە نەهێلا ئەز بهێم، ب راستی ئەم ناچینە د وێ مالێڤە یا سە یان پەیکەر تێڤەبن.

1687- وعَنْ أبي التيَّاحِ حَيَّانَ بنِ حُصَينٍ قَالَ: قال لي عَليُّ بن أبي طَالِبٍ رضي الله عَنْهُ: ألا أبعَثُكَ عَلى ما بَعَثَني عَلَيْهِ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ أنْ لا تَدَعَ صُورَةً إلاَّ طَمسْتَهَا، ولا قَبْراً مُشْرِفاً إلاَّ سَوَّيْتَهُ. رواه مسْلِمٌ.

و ژ ئەبی تەییاحی، حەیانێ کورێ حوسەینی، گۆت: عەلیێ کورێ ئەبی تالبی رضی الله عنه، گۆتە من ئەز تە ب وێ نەهنێرم یا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەز پێ هنارتیم؟ تو چو پەیکەران نەهێلی و پویچ نەکەی و چو گۆرێت بلند نەهێلی و دگەل ئەردی راست نەکەی.

306- باب تحريم اتخاذ الكلب إلا لصَيْد أو ماشية أو زرع

بابەتێ حەرامییا خودانکرنا سەی بۆ نێچیرێ یان بەر پەزی یان چاندنێ نەبیت

1688- عنِ ابْنِ عُمَر رضي الله عَنْهُما: قَالَ سمِعْتُ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « من اقْتَنى كَلْباً إلا كَلْب صَيْدٍ أوْ مَاشِيةٍ فإنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أجْرِهِ كُلَّ يوْمٍ قِيراطَانِ » متفقٌ عليه. وفي روايةٍ: « قِيرَاطٌ ».

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەرکەسێ سەیەکێ بۆ خۆ بینیت سەیێ نێچیرێ و بەر پەزی نەبیت، ئەو هەرۆژ دوو قیراتان ژ خێرا خۆ کێم دکەت. (قیرات: ژ تشتێت کێشانێنە و هەر قیراتەك چار کیلۆیە) و د ریوایەتەکێدا: قیراتەك.

1689- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أمْسَكَ كَلْباً، فَإنَّهُ ينْقُصُ كُلَّ يَوْمٍ مِنْ عملِهِ قِيرَاطٌ إلاَّ كَلْب حَرْثٍ أوْ مَاشِيَة » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سەیەکێ بۆ خۆ بینیت، ئەو هەرۆژ قیراتەکێ ژ کارێ خۆ کێم دکەت، سەیێ بەر چاندن و بەر پەزی نەبیت.

وفي رواية لمسلم: « مَنِ اقْتَنى كَلْباً لَيْسَ بِكَلْبِ صَيْدٍ، ولا مَاشِيةٍ ولا أرْضٍ فَإنَّهُ يَنْقُصُ مِنْ أجْرِهِ قِيراطَانِ كُلَّ يوْمٍ ».

و د ریوایەتەکێدا: هەرکەسێ سەیەکێ بۆ خۆ بینیت، نە سەیێ نێچیرێ بیت و نە یێ بەر پەزی بیت و نە یێ بەر ئەردی بیت، ئەو دوو قیراتان رۆژێ ژ خێرا خۆ کێم دکەت.

307- باب كراهية تعليق الجرس في البعير وغيره من الدواب وكراهية استصحاب الكلب والجرس في السفر

بابەتێ نەباشییا هەلاویستنا زەنگلێ ب حێشترێڤە و غەیری وێ ژ دەواران و نەباشییا دگەل خۆ برنا سە و زەنگلێ د وەغەرێدا

1690- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضِيَ الله عنْهُ قَالَ: قال رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَصْحَبُ الملائِكَةُ رُفْقَةً فيهَا كَلْبٌ أوْ جَرَسٌ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ملیاکەت هەڤالینیا هندە هەڤالان ناکەن سە یان زەنگل دگەل وان بیت.

1691- وعَنْهُ أنَّ النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « الجرسُ من مزَامِير الشَّيْطَانِ » رَواهُ مُسْلِمٌ. رواه أبو داود بإسناد صحيح على شرط مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەنگل زرنا شەیتانییە. (دبیت ژ بەر قەرەبالغا ژ زەنگلێ چێدبیت).

308- باب كراهة ركوب الجلاَّلة وهي البعير أو الناقة التي تأكل العَذِرة، فإن أكلت علفاً طاهراً فطاب لحمها، زالت الكراهة

بابەتێ نەباشییا سویاربینا حێشترا پیساتیێ دخۆت و هەکە پشتی هنگی ئالفەکێ پاقژ خوار و گۆشتێ وێ پاقژ بوو نەباشی نەما

1692- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رضِيَ اللَّه عنْهُما قَال: نَهى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عنِ الجَلاَّلَةِ في الإبلِ أنْ يُرْكَب عَلَيْهَا.رواهُ أبو داود بإسناد صحيحٍ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ل سویاربینا حێشرا پیساتیێ دخۆت کری.

309- باب النهي عن البُصاق في المسجد والأمر بإزالته منه إذا وجد فيه والأمر بتنزيه المسجد عن الأقذار

بابەتێ نەهیێ ژ تفکرنێ ل مزگەفتێ و ئەمرکرن ب پاقژکرنا وێ هەکە هاتە دیتن و ئەمر کرن ب پاقژکرنا مزگەفتێ ژ پیساتیان

1693- عَنْ أنسٍ رضي اللَّه عَنهُ أنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « البُصَاقُ في المسْجِدِ خَطِيئَةٌ، وَكَفَّارَتُهَا دَفْنُهَا » متفق عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تفکرن ل مزگەفتێ گونەهە و ژێبرنا وێ پاقژکرنا وێیە.

والمرَاد بِدَفْنِهَا إذا كانَ المسْجِدُ تُراباً أوْ رَمْلاً ونَحْوَهُ، فَيُوَارِيهَا تحْتَ ترابِهِ. قالَ أبو المحاسن الرُّويَانى في كتابِهِ « البحر »، وقيل: المرَادُ بِدفْنِهَا إخْرَاجُهَا مِنَ المسْجِدِ، أمَّا إذا كَانَ المسْجِدُ مُبلَّطاً أوْ مجَصَّصاً، فَدَلَكَهَا علَيْهِ بِمَداسِهِ أو بِغَيرِهِ كَما يَفْعَلُهُ كثيرٌ مِنَ الجهَّالِ، فَلَيس ذلكَ بِدفْن بلْ زِيادَةٌ في الخطِيئَةِ وتَكثيرٌ للقَذَرِ في المسْجِدِ، وَعلى مَنْ فَعَلَ ذلك أنْ يَمْسَحهُ بَعْدَ ذلك بِثَوْبِهِ أو بيده أوْ غَيْرِهِ أوْ يَغْسِلَهُ.

1694- وعَنْ عائِشَةَ رضي اللَّه عنْهَا أنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَأى في جِدَارِ الْقِبْلَةِ مُخَاطاً، أوْ بُزَاقاً، أوْ نُخَامةً، فَحكَّه. متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەلغەمەك یان تفەك یان کلمیشەك ب دیوارێ راستا قیبلێڤە دیت، ئینا مەسحکر.

1695- وعَنْ أنَسٍ رضي الله عَنْهُ أنَّ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إنَّ هذِهِ المسَاجِدَ لا تَصْلُحُ لِشَيءٍ مِنْ هذا الْبَوْلِ ولا القَذَرِ، إنَّمَا هِيَ لِذِكْرِ الله تَعَالى، وقَراءَةِ الْقُرْآنِ » أوْ كَمَا قالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤ مزگەفتە کێر چو تشتان ژ ڤێ میزێ و پیساتیێ ناهێت، بەلێ بۆ زکرێ خودێیە و قورئان خواندنێیە.

310- باب كراهة الخصومة في المسجد

ورفع الصوت فيه، ونشد الضالة والبيع والشراء والإجارة ونحوها من المعاملات

بابەتێ نەباشییا هەڤرکیێ و دەنگ بلندیێ و لێگەڕیانا تشتێ بەرزە و کڕین و فرۆتن و کرێکرن د مزگەفتێڤە

1696- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ أنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: مِنْ سَمِعَ رَجُلاً يَنْشُدُ ضَالَّةً في المسْجِدِ فَلْيَقُلْ: لا رَدهَا الله علَيْكَ، فإنَّ المساجدَ لَمْ تُبْنَ لهذا » رَواهُ مُسْلِم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ گول زەلامەکێ بوو (ب دەنگێ بلند) ل تشتەکێ بەرزە د مزگەفتێڤە دگەڕیت، بلا بێژیت: خودێ بۆتە نەزڤڕینیت، مزگەفت بۆ هندێ نەهاتینە ئاڤاکرن.

1967- وَعَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إذا رأَيتم مَنْ يَبِيعُ أَو يبتَاعُ في المسجدِ، فَقُولُوا: لا أَرْبَحَ الله تِجَارتَكَ، وَإذا رأَيْتُمْ مِنْ يَنْشُدُ ضَالَّةً فَقُولُوا: لا ردَّهَا الله عَلَيكَ». رواه الترمذي وقال: حديث حسن.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە هەوە ئێک دیت د مزگەفتێڤە دفرۆشیت یان دکڕیت، بێژنێ: خودێ بازرگانییا تە فایدە نەئێخیت، و هەکە هەوە ئێک دیت (ب دەنگێ بلند) ل تشتەکێ بەرزە د مزگەفتێڤە دگەڕیت، بێژنێ: خودێ بۆ تە نەزڤڕینیت.

1698- وعَنْ بُرَيْدَةَ رضِيَ الله عَنْهُ أَنَّ رَجُلاً نَشَدَ في المِسْجِدِ فَقَالَ: منْ دَعَا إِلَيَّ الجَملَ الأَحْمَرَ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم « لا وَجَدْتَ إِنَّمَا بُنِيَتِ المسَاجِدُ لِمَا بُنِيَتْ لَهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: زەلامەك (ب دەنگێ بلند) ل تشتەکێ بەرزە د مزگەفتێڤە دگەڕیا، گۆت: کێ حێشترا من یا سۆر دیتیە؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبینی، مزگەفت نەهاتینە ئاڤاکرن، بۆ تشتێ بۆ هاتیە ئاڤاکرن نەبیت.

1699- وَعَنْ عَمْرو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ رَضِيَ الله عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَنِ الشِّرَاءِ وَالبَيْعِ فِي المسْجِدِ، وَأَنْ تُنْشَدَ فيهِ ضَالَّةٌ، أَوْ يُنْشَدَ فِيهِ شِعْرٌ. رواهُ أَبُو دَاودَ، والتِّرمذي وقال: حَديثٌ حَسَنٌ.

و ژ عەمرێ کورێ شوعەیبی ژ بابێ خۆ ژ باپیرێ خۆ، خودێ ژ هەمیان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ کڕین و فرۆتن و لێگەڕیانا تشتێ بەرزە و گۆتنا شیعرێ د مزگەفتێڤە کری.

1700- وَعَنِ السَّائِبِ بْنِ يزيدَ الصَّحَابِي رَضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: كُنْتُ فِي المسْجِدِ فَحَصَبنِي رَجُلٌ، فَنَظَرْتُ فَإِذَا عُمَرُ بنُ الخَطَّابِ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ فَقَالَ: اذهَبْ فأْتِنِي بِهَذيْنِ فَجِئْتُهُ بِهِمَا، فَقَالَ: مِنْ أَيْنَ أَنْتُمَا ؟ فَقَالا: مِنْ أَهْلِ الطَّائِفِ، فَقَالَ: لَوْ كُنْتُمَا مِنْ أَهْلِ الْبَلَدِ، لأَوْجَعْتُكُمَا، تَرْفَعَانِ أَصْوَاتَكُمَا فِي مسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ رَوَاهُ البُخَارِي.

و ژ سائیبێ کورێ یەزیدێ سەحابی ﷺ گۆت: ئەز ل مزگەفتێ بووم، من هند دیت زەلامەکی حەسحاسەك هاڤێتە من، من بەرێ خۆ دایێ من دیت عومەرێ کورێ خەتتابییە ﷺ، گۆت: هەرە وان هەردوو زەلامێت هە بۆ من بینە، گۆتێ: هوین یێت کیرێنە؟ گۆتن: ئەم خەلکێ تائیفێینە، ئینا گۆت: هەکە هوین خەلکێ ڤێرێ بان، دا هەوە ئێشینم، هوین دەنگێ خۆ د مزگەفتا پێغەمبەرێ خودێڤە ﷺ بلند دکەن.

311- باب نَهْي من أكل ثوماً أو بصلاً أو كُرَّاثاً أو غيره مما له رائحة كريهة عن دخول المسجد قبل زوال رائحته إلا لضرورة

بابەتێ نەهیا وی یێ سویر یان پیڤاز یان قراد یان غەیری وان ژ تشتێت بێهن هەین خارین بێتە مزگەفتێڤە بەری وێ بێهنێ ژێببەت بو پێتڤیەکا پێتڤی نەبیت

1701- عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: مَنْ أَكَلَ مِنْ هَذِهِ الشَّجَرَةِ يَعْني الثُّومَ فلا يقْرَبَنَّ مَسْجِدَنَا » متفقٌ عليه. وفي روايةٍ لمسلم: « مَسَاجِدَنَا ».

و ژ ئیبن عومەری ، خودێ ژ هەردوویا رازیبیت ، گۆت : پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت : هەرکەسێ ژ ڤی گیای ئانکو سویرێ خار بلا نێزیکی مزگەفتا مە نبیت. و دریوایەتا موسلمیدا : مزگەفتێت مە.

1702- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ النبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أَكَلَ مِنْ هذِهِ الشَّجَرَةِ فَلا يَقْربنَّا، وَلا يُصَلِّيَنَّ مَعنَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت : پێغەمبەری ﷺ گۆت : هەرکەسێ ژ ڤی گیای (مەخسەد پێ سویرە) خار بلا نە نێزیکی مە بیت، و نە نڤێژێ ل گەل مە بکەت.

1703- وَعَنْ جَابِرٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أَكَلَ ثُوماً أَوْ بَصَلاً، فَلْيَعْتَزِلْنَا، أَوْ فَلْيَعْتَزِلْ مَسْجِدَنَا » متفقٌ عليه.

و ژ جابری، ﷺ،گۆت : پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت : هەرکەسێ سویر یان پیڤاز خار بلا ژ مە دویرکەڤیت، یان بلا ژ مزگەفتا مە دویرکەڤێت.

وفي رواية لمسْلِمٍ: مَنْ أَكَلَ الْبَصَلَ، وَالثُّوم، وَالْكُرَاث، فَلا يَقْرَبَنَّ مسْجِدَنَا، فَإِنَّ المِلائِكَةَ تَتَأَذَّى مِمَّا يتأَذَّى مِنْهُ بَنُو آدمَ ».

و دریوایەتا موسلمیدا : هەرکەسێ پیڤاز وسویر و قوراد خارن بلا نێزیکی مزگەفتا مە نەبیت ، ب راستی ملیاکەت ژ وی تشتی نە خوشدبن یێ مروڤ پێ نە خوشدبن.

1704- وَعَنْ عُمَرَ بْنِ الخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ خطَبَ يَوْمَ الجُمُعَةِ فَقَالَ فِي خُطْبَتِهِ: ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ تَأْكُلُونَ شَجَرَتَيْنِ ما أُرَاهُمَا إِلاَّ خَبِيثَتَيْنِ: الْبَصَلَ، وَالثُّومَ، لَقَدْ رَأَيْتُ رَسولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذَا وَجَدَ رِيحَهُمَا مِنَ الرَّجُلِ فِي المسْجِدِ أَمَرَ بِهِ، فَأُخْرِجَ إِلى الْبَقِيعِ، فَمَنْ أَكَلَهُمَا، فَلْيُمِتْهُمَا طبْخاً. رواه مسلم.

و ژ عومەرێ کورێ خەتتابی ﷺ، رۆژا خوتبە خوتبەخانـد و دخوتبـا خـودا گـۆت : پاشی گەلی خەلکی هـوین دوو گیایـان دخـون ئـەز دبیـنم ییـت پیسـن : پیڤـاز و سـویر، و مـن پێغەمبەرێ خودێ ﷺدیت هەکە بێهنا وان ژ زەلامەکێ هاتبایێ، ئەمر دراستا ویدا دا بو بەقیعێ دهاتە دەرێخستن، ڤێجا هەرکەسێ خارن بلا بێهنا وان ب لێنانێ ب مرینیت.

312- باب كراهية الاحتباء يوم الجمعة والإمام يخطب لأنه يجلب النوم فيفوت استماع الخطبة ويخاف انتقاض الوضوء

بابەتێ نەباشیا دەستێت خۆ یان هەرتشتێ دی ب دەتە چوکێت خۆ و چوکان بێخیتە زکێ خۆ

و پالێ خۆ ڤەدەت روژا خوتبە دەمێ ئیمام دخوینیت چونکی خەوێ دئینیت و خودبێ ژ مروڤی دبەت وترس چێدبیت دەست نڤێژ بێتە شکاندن

1705- عنْ مُعَاذِ بْنِ أَنسٍ الجُهَنِيّ، رَضِيَ اللهُ عَنهُ أَنَّه النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَنِ الحِبْوَةِ يَوْمَ الجُمُعَةِ وَالإِمَامُ يَخْطُبُ. رواهُ أبو داود، والترمذي وَقَالا: حدِيثٌ حَسَنٌ.

و ژ مەعازێ کورێ ئەنەسێ جوهەنی، ﷺ، گۆت : پێغەمبەری ﷺنەهی ژ روینشتنا مروڤ دەستێت خۆ یان هەرتشتێ دی ب دەتە چوکێت خۆ و چوکان بێخیتە زکێ خۆ و پالێ خۆ و ڤەدەت رۆژا خوتبە دەمێ ئیمام خوتبێ دخوینیت.

313- باب نَهي مَنْ دخل عليه عشر ذي الحجة وأراد أن يضحِّيَ عن أخذ شيء من شعره أو أظفاره حتى يضّحيَ

بابەتێ نەهیا وی یێ چو ددەهکاندا و ڤیا قوربانەکێ بدەت ئەو تشتەکێ ژ مییێ خۆ یان نێنوکێت خۆ ژێڤەکەت هەتا قوربانێ خۆ نەدەت

1706- عَنْ أُمِّ سَلَمةَ رضِيَ اللهُ عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ كَانَ لَهُ ذِبْحٌ يَذْبَحُهُ، فَإِذا أُهِلَّ هِلالُ ذِي الحِجَّة، فَلا يَأْخُذَنَّ مِنْ شَعْرِه وَلا منْ أَظْفَارِهِ شَيْئاً حتى يُضَحِّيَ » رَواهُ مُسْلِم.

و ژ ئوم سەلەمێ ﷺ، گۆت : پێغەمبەرێ خـودێ ﷺگـۆت : هەرکەسـێ قوربانـەك هەبیت ڤـەکوژیت، و هـەیڤا زیلحیجـە دەرکـەفت بـلا چـو نـە ژ مییـت خـۆ نـە ژ نێنویکێـت خـۆ ژێڤەنەکەت هەتا قوربانێ خۆ نە دەت.

314 – باب النَّهي عَن الحلف بمخلوق كالنبي والكعبة والملائكة والسماء والآباء والحياة والروح والرأس ونعمة السلطان وتُرْبَة فلان والأمانة، وهي من أشدها نَهياً

بابەتێ نەهیکرنێ ژ سویندخوارنێ ب چێکریەکێ وەکی پێغەمبەری و ملیاکەتان و ئەسمانی و ب باب و باپیران و ب ژیان

و گیان و جان و سەری و نیعمەتێت حاکمی و ئاخا بێڤانی و ب ئەمانەتی

1707- عَنِ ابْنِ عُمَرَ، رضِيَ اللَّه عنْهُمَا، عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، قَالَ: « إنَّ اللَّه تَعالى ينْهَاكُمْ أَنْ تَحْلِفُوا بابائِكُمْ، فَمَنْ كَانَ حَالِفاً، فلْيَحْلِفْ بِاللَّهِ، أَوْ لِيَصْمُتْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن نەهیا هەوە دکەت هوین ب بابێت خۆ سویند بخۆن، هەرکەسێ سویند خوار بلا ب خودێ سویند بخۆت یان خۆ بێ دەنگ کەت.

وفي رواية في الصحيح : « فمنْ كَانَ حَالِفاً، فَلا يَحْلِفْ إلاَّ بِاللَّهِ، أَوْ لِيسْكُتْ »

و د ریوایەتکا دیدا یا د سەحیحێدا: هەرکەسێ سویند خوار بلا ب خودێ پێڤەتر سویند نەخۆت یان خۆ بێ دەنگ کەت.

1708- وعنْ عَبْدِ الرحْمنِ بْن سمُرَةَ، رضِي اللَّه عنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «لا تَحْلِفوا بِالطَّواغِي، ولا بابائِكُمْ » رواه مسلم.

و ژ عەبدولرەحمانێ کورێ سەمورەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نە ب بوتان (سەنەمان) نە ب بابێت خۆ سویند نەخۆن.

« الطَّوَاغي »: جَمْعُ طاغية، وهِي الأصْنَامُ، وَمِنْهُ الحديثُ: « هذِهِ طاغِيةُ دوْسٍ »: أَيْ: صنمُهُم ومعْبُودُهُم. ورُوِيَ فِي غَيرِ مُسْلِم: « بالطَّواغِيتِ » جمْع طاغُوت، وهُو الشَّيطانُ وَالصَّنمُ.

1709- وعنْ بُرَيْدة رضِي اللَّه عنهُ أَنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « من حلَف بِالأَمانَةِ فلَيْس مِنا ». حدِيثٌ صحيحٌ، رواهُ أَبُو داود بإِسنادٍ صحِيحٍ.

و ژ بورەیدەی ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نە ژ مەیە یێ ب ئەمانەتی (ب رامانا گشتی) سویند بخۆت. (چونکی ئەمانەت فەرزەکە ژ فەرزان وەکی نڤێژێ یان زەکاتێ و...هتد نابیت بلند ببنە رێزا خودێ و سویند پێ بێنە خوارن).

1710- وعنْهُ قال: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ حلفَ، فقال: إِني بريءٌ مِنَ الإِسلامِ فإِن كانَ كاذِباً، فَهُو كما قَالَ، وإِنْ كَان صادِقاً، فلَنْ يرْجِع إِلى الإِسلاَمِ سالِماً». رواه أبو داود.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سویند خوار و گۆت: ب راستی ئەز ژ ئیسلامێ بەریمە، هەکە یێ درەوین بیت ئەو یێ وەسایە هەروەکی گۆتی، و هەکە یێ راستگۆ بیت، ئەو بێ کێماسی نازڤریتەڤە ئیسلامێ.

1711- وَعنِ ابْن عمر رضِي اللَّه عنْهُمَا أَنَّهُ سمِعَ رَجُلاً يَقُولُ: لاَ والْكعْبةِ، فقالَ ابْنُ عُمر: لا تَحْلِفْ بِغَيْرِ اللَّهِ، فإِني سَمِعْتُ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « منْ حلفَ بِغَيْرِ اللَّهِ، فَقدْ كَفَر أَوْ أَشرْكَ » رواه الترمذي وقال: حدِيثٌ حسَنٌ.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، وی گول زەلامەکێ بوو دگۆت: نە ئەز ب کەعبێ کەمە ئیبن عومەری گۆتێ: ب غەیری خودێ سویند نەخۆ، ب راستی من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ هەرکەسێ نە ب خودێ سویند خوار ئەو گاور بوو یان هەڤپشک چێکر.

وفسَّر بعْضُ الْعلماءِ قوْلهُ: « كَفر أَوْ أشركَ » علَى التَّغلِيظِ كما رُوِي أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الرِّيَاءُ شِرْكٌ ».

زانا دبێژن: گاور بوو یان هەڤپشک چێکر، بۆ دیارەکرنا مەزناتیا گونەهێیە هەروەکی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتی: رویمەتی شیرکە.

315- باب تغليظ اليمين الكاذبة عمداً

بابەتێ مەزنکرنا گونەها سویندا ب درەو

1712- عَنِ ابْنِ مسْعُودٍ رضِي اللَّه عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « منْ حلفَ علَى مَالِ امْرِيءٍ مُسْلِمٍ بغيْرِ حقِّهِ، لقِي اللَّه وهُو علَيْهِ غَضْبانُ » قَالَ: ثُمَّ قرأَ علَيْنَا رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مِصَداقَه منْ كتاب اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ: (إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعهْدِ اللَّهِ وأَيْمانِهِمْ ثَمناً قَلِيلاً) [آل عمران: 77] إلى آخِرِ الآيةِ: مُتَّفَقٌ عليْه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سویند ژ نەهەقی خوار دا مالێ موسلمانەکی بۆ خۆ بێخیت، دێ گەهیتە خودێ و ئەو یێ ژێ نەرازی. گۆت: پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ راستییا خۆ ژ کتێبا خودێ خواند: ب راستی ئەو کەسێت سۆز و پەیمانێت داییینە خودێ و سویندێت خۆ ئەرزان دفرۆشن، ئەڤان چو بار و پشک د ئاخرەتێدا نینە، و خودێ [ب دلۆڤانی] وان نائاخێڤیت، و رۆژا قیامەتێ بەرێ خۆ نادەتە وان، و گونەهێت وان ژێ نابەت، و ئیزایەکا دژوار دێ دەتە بەر وان.

1713- وعَنْ أَبِي أُمامةَ إِياسِ بْنِ ثعْلبَةَ الحَارِثِيِّ رضِيَ اللَّه عَنْهُ أَن رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « منِ اقْتَطعَ حَقَّ امْرِيءٍ مسْلِمٍ بِيمِينِهِ، فَقَدْ أَوْجَب اللَّه لَهُ النَّارَ. وحرَّم عَلَيْهِ الْجَنَّةَ» فَقالَ لَهُ رَجُلٌ: وإِنْ كَانَ شَيْئاً يسِيراً يا رسُولَ اللَّهِ ؟ قَالَ: « وَإِنْ كان قَضِيباً مِنْ أَراكٍ » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئەبی ئومامەتە ئیییاسێ کورێ سەعلەبە ﵁، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ حەقێ مرۆڤەکی ب سویندخوارنا خۆ بۆ خۆ بێخیت، ب راستی خودێ جەهنەم بۆ وی پێدڤی کریە، و بەحەشت ل سەر حەرام کریە، زەلامەکێ گۆت: خۆ هەکە تشتەکێ کێم ژی بیت یا پێغەمبەرێ خودێ؟! گۆت: خۆ هەکە دارکەکێ سیواکێ بیت.

1714- وعنْ عبْدِ اللَّهِ بْنِ عمرِو بْنِ الْعاصِ رضِي اللَّه عَنْهُمَا عن النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « الْكَبَائِرُ: الإِشْرَاكُ بِاللَّهِ، وَعُقُوقُ الْوَالِدَيْن، وَقتْلُ النَّفْسِ، والْيَمِينُ الْغَمُوسُ » رواه البخاري.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: گونەهێت مەزن هەڤپشک چێکرنە دگەل خودێ و دلهێلانا دایبابانە، و کوشتنا مرۆڤییە و سویندا درەوە. (گۆتێ غەموس: چونکی مرۆڤی د گونەهێدا دبەتە خوار هەروەکی هەر تشت د خیزیدا دچیتە خوار).

وفِي روايةٍ له: أَن أَعْرَابِيًّا جاءَ إِلى النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقال: يَا رَسُول اللَّه ما الْكَب الْكَبَائِرُ ؟ قالَ: «الإِشْراكُ بِاللَّهِ » قَالَ: ثُمَّ ماذا ؟ قالَ: « الْيَمِينُ الْغَمُوسُ » قُلْتُ: وَمَا الْيمِينُ الْغَمُوسُ ؟ قال: « الَّذِي يَقْتَطِعُ مَالَ امْرِيءٍ مسلم، » يعْنِي بِيمِينٍ هُوَ فِيها كاذِبٌ.

و د ریوایەتەکێدا یا وی: کۆچەرە عەرەبەك هاتە دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتێ: یا پێغەمبەرێ خودێ گونەهێت مەزن چنە؟ گۆت: هەڤپشک چێکرنە دگەل خودێ، گۆت: پاشی چ؟ گۆت: و سویندا درەوە، گۆت: و سویندا درەو چییە؟ گۆت: ئەوا پێ مالێ مرۆڤەکێ موسلمان بۆ خۆ بێخیت. ئانکو ب سویندەکێ ئەو تێدا درەوین.

316- باب ندب مَن حلف على يَمِينٍ، فرأى غيرها خيراً منها أن يفعل ذلك المحلوف عليه، ثم يكفِّر عن يمينه

بابەتێ باشدانانا یێ سویندەك ل سەر تشتەکێ خوار و ببینیت غەیری وێ ژ وێ چێترە ئەو تشتێ سویند ل سەر خواری بکەت پاشی کەفارەتا سویندا خۆ بدەت

1715- عَنْ عبْدِ الرَّحْمنِ بْنِ سَمُرَةَ رضِي الله عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «... وَإِذَا حَلَفْتَ علَى يَمِينٍ، فَرَأَيْت غَيْرَها خَيْراً مِنهَا، فأْتِ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ، وكَفِّرْ عن يَمِينك » متفقٌ عليه.

و ژ عەبدولرەحمانێ کورێ سەمورەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆتە مـن: ... و هەکە تە سویند ل سەر تشتەکێ خوار و تە دیت، ئێکا دی چێترە، وەر وێ یا ب خێر و چێتر و کەفارەتا سویندا خۆ بدە.

1716- وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِيَ الله عَنْهُ أَنَّ رسُولَ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « منْ حلَف عَلَى يَمِينٍ فَرأَى غَيْرَهَا خَيْراً مِنْهَا، فَلْيُكَفِّرْ عَنْ يَمِينِهِ، ولْيَفْعَلْ الَّذِي هُوَ خَيْرٌ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ سویند ل سەر تشتەکێ خوار، و ئێکا دی دیت چێترە، بلا کەفارەتا سویندا خۆ بدەت، و بـلا یـا ب خێـر و چێـتر بکەت.

1717- وَعَنْ أَبِي مُوسَى رضِيَ الله عَنْهُ أَنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنِّي واللهِ إِنْ شَاءَ الله لاَ أَحلِفُ عَلَى يَمِينٍ، ثُمَّ أَرَى خَيْراً مِنهَا إِلاَّ كَفَّرْتُ عَنْ يَمِينِي، وأَتيْتُ الَّذِي هُوَ خَيرٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ب خودێ هەکە خودێ حەز بکەت، ئەز سویندەکێ ل سەر تشتەکێ ناخۆم پاشی ئەز باشـتر ژێ ببیـنم هەکە ئەز کەفارەتا سویندا خۆ نەدەم و وێ نەکەم یا باشتر.

1718- وَعَـنْ أَبِي هُرَيْـرَةَ رضِـي الله عنْـهُ قَـالَ: قَـالَ رَسُـولُ اللهِ صَـلّى اللهُ عَلَيْـهِ وسَـلَّم: « لأَنْ يَلَـجَّ أَحَدُكُمْ فِي يَمِينِهِ فِي أَهْلِهِ آثَمُ لَهُ عِنْدَ اللهِ تَعَالى مِنْ أَنْ يُعْطِيَ كَفَّارَتَهُ الَّتي فَرَض الله عَلَيْهِ» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب خودێ ئێک ژ هـەوە یێ رژد بیت ل سەر سویندا خۆ د راستا مالا خۆدا گونەهکارترە ل دەف خودێ کو ئەو (سویندا خۆ بخۆت و) کەفارەتا خودێ ل سەر فەرزکری بدەت.

قولُهُ: « يلَجَّ » بِفَتْحِ الَّلامِ، وَتَشْدِيدِ الجِيمِ: أَيْ يتَمادَى فِيها، وَلاَ يُكَفِّرُ، وقولُه: «آثَمُ » بالثاءِ المثلثة، أَيْ: أَكْثَرُ إِثْماً.

317- باب العفو عن لغو اليمين وأنه لا كفارة فيه، وهو ما يجري على اللسان

بغير قصد اليمين كقوله على العادة: لا والله، وبلى والله، ونحو ذلك

بابەتێ لێنەگرتنێ ژ سویندا بێ ئنیەت و بوویە ئاخفتن و کەفارەت ل سەر نینە، ئەوە: یا ژ ئەزمانی دەردکەڤیت نە

ژ قەسدا سویندێ وەکی گۆتنا وی یا عادەتی: نە ب خودێ و بەلێ ب خودێ و وەکی ڤێ

قال الله تعالى: * (لا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا عَقَّدْتُمُ الأَيْمَانَ فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلاثَةِ أَيَّامٍ ذَلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ) (المائدة: من الآية89) * . خودێ ب سویندا بێ ئنیەت و ئەوا بوویە ئاخفتن، ل هەوە ناگریت، بەلێ دێ وێ سویندێ ل هەوە گریت ئەوا ژ دلێ هەوە دەردکەڤیت. ڤێجا [ئەگەر ب ڤی رەنگی هەوە سویند خوار و هەوە شکاند، یان هەوە ڤیا بشکێنن] جزایێ وێ [و ژێبرنا گونەها سویندێ] زاددانا دەھ مرۆڤێت بەلنگازە ژ زادێ ناڤنجی، ئەوێ [رۆژانە] هوین ددەنە مالا خۆ، یان ژی ب جلک ئێخستنا وانە [وان دەهان هەر ئێکێ جلکەك] یان ژی ئازاکرنا بەندەیەکییە، ڤێجا هەچیێ چو ژ ڤان نەدیت [و پێ چێ نەبوو] دڤێت سێ رۆژییان بگریت، ئەڤەیە راکرنا [کەفارەتا] سویندا هەوە، ئەگەر هەوە شکاند. و سویندێت خۆ بپارێزن [نە لەزێ ل سویند خوارنێ بکەن، و نە لەزێ ل شکاندنا وێ بکەن، و بێ کەفارەت نەهێلن ئەگەر هەوە شکاند].

1719- وَعَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: أُنْزِلَتْ هَذِهِ الآيَةُ: (لا يُؤَاخِذُكُمْ اللَّه بِاللَّغْو فِي أَيْمَانِكُمْ) فِي قَوْلِ الرَّجُلِ: لا واللَّهِ، وَبَلى واللَّهِ. رواه البخاري.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: ئەڤ ئایەتە: خودێ ب سویندا بێ ئنیەت و ئەوا بوویە ئاخفتن، ل هەوە ناگریت. د راستا سویندا مرۆڤیدا هاتە خوارێ: نە ب خودێ، و بەلێ ب خودێ.

318- باب كراهة الحلف في البيع وإن كان صادقاً

بابەتێ نەباشییا سویندخوارنێ د کڕین و فرۆتنێدا خۆ هەکە یێ راست بیت ژی

1720- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «الحَلِفُ مَنْفَقَةٌ للسِّلْعَةِ، مَمْحَقَةٌ لِلْكَسْبِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: سویند متا سەرفکەرە، و بەرکەت نەهێلە بۆ فایدەی.

1721- وَعَنْ أَبِي قَتَادَةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إِيَّاكُمْ وَكَثْرَةَ الحلِفِ فِي الْبَيْعِ، فَإِنَّهُ يُنَفِّقُ ثُمَّ يَمْحَقُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی قەتادەتە حارسی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هشیار بن گەلەك سویندا د کڕین و فرۆتنێدا بخۆن، ب راستی ئەو سەرف دکەت پاشی بەرەکەتێ دبەت.

319- باب كراهة أن يسأل الإنسان بوجه الله عز وجل غير الجنة وكراهة منع من سأل بالله تعالى وتشفَّع به

بابەتێ نەباشییا مرۆڤ تشتەکێ ژ بلی بەحەشتێ ب ناڤێ خودێ بخوازیت و نەباشییا نەدانا وی یێ

ب ناڤێ خودێ ژێ دهێتە خواستن و ب خودێ مەهدەریێ بکەت

1722- عَنْ جابرٍ رضِيَ اللَّه عَنْهُ قَال: قالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يُسْأَلُ بوَجْهِ اللَّهِ إلاَّ الجَنَّةُ » رواه أبو داود.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە تشتەك ب ناڤێ خودێ بێتە خواستن بەحەشت نەبیت.

1723- وَعَن ابْن عُمَرَ رضِيَ اللَّه عنْهُما قَالَ: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنِ اسْتَعَاذَ بِاللَّهِ، فأَعِيذُوهُ، ومنْ سَأَل باللَّهِ، فَأَعْطُوهُ، وَمَنْ دَعَاكُمْ، فَأَجِيبُوه، ومَنْ صنَع إِلَيْكُمْ معْرُوفاً فَكَافِئُوهُ، فَإِنْ لمْ تَجِدُوا مَا تُكَافِئُونَهُ به، فَادعُوا لَهُ حَتَّى تَرَوْا أَنَّكُمْ قَدْ كَافَأْتُمُوهُ » حديثٌ صَحِيحٌ، رواهُ أَبُو داود، والنسائي بأسانيد الصحيحين.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ هەوارا خۆ ب خودێ گەهانده هەوه هوین بپارێزن، وی بپارێزن، و هەرکەسێ ب ناڤێ خودێ بخوازیت بدەنێ، و یێ هوین گازیکرن قەبویل بکەن، و هەرکەسێ قەنجییەك دگەل هەوه کر خەلات بکەن، و هەکە هەو چو نەدیت پێ خەلات بکەن، دوعا بۆ بکەن هەتا هوین ببینن هەوه خەلات کر.

320 باب تحريم قوله شاهِنشاه للسلطان وغيره

لأن معناه ملك الملوك، ولا يوصف بذلك غير الله سبحانه وتعالى

بابەتێ حەرامییا گۆتنا شاهینشاه بۆ سولتانی و غەیری وی چونکی رامانێ وێ ئەوە: شاهێ شاهان

و غەیری خودێ هەر پاك و بلند پێ ناهێتە سالۆخکرن

1724- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّه عَنْهُ عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « إِنَّ أَخْنَعَ اسمٍ عندَ اللَّهِ عزَّ وجَلَّ رَجُلٌ تَسَمَّى مَلِكَ الأَملاكِ » متفق عَلَيه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رەزیلترین ناڤ ل دەف خودێ زەلامەك ب ناڤێ شاهینشاه خۆ ناڤ بکەت.

قال سُفْيَانُ بن عُيَيْنَةَ « مَلِكُ الأَمْلاكِ » مِثْلُ شاهِنشَاهِ.

321- باب النهي عن مخاطبة الفاسق والمبتدع ونحوهما بسيدي ونحوه

بابەتێ نەهیکرنێ بێژیە سەردا چۆی یان بیدعەچی و یێ وەکی وی: مەزنێ من

1725- عن بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّه عنهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَقُولُوا لِلْمُنَافِقِ سَيِّدٌ، فَإِنَّهُ إِنْ يكُ سَيِّداً، فَقَدْ أَسْخَطْتُمْ رَبَّكُمْ عزَّ وَجَلَّ » رواه أبو داود بإسنادٍ صحيحٍ.

و ژ بورەیدەی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبێژنە دووروی مەزن، هەکە ئەو مەزنێ تە بیت، هەوە خودێ ژ خۆ نەرازی کر.

322- باب كراهة سبَّ الحُمّى

بابەتێ نەباشییا خەبەران بێژنە تایێ

1726- عنْ جَابرٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دخَلَ على أُمِّ السَّائبِ، أَوْ أُمِّ المسَيَّبِ فقَالَ: « مَالَكِ يا أُمَّ السَّائبِ أَوْ يَا أُمِّ المسيَّبِ تُزَفْزِفِينَ ؟ » قَالَتْ: الحُمَّى لا بارَكَ اللَّه فِيهَا، فَقَالَ: « لا تَسُبِّي الحُمَّى، فَإِنَّهَا تُذْهِبُ خَطَايا بَنِي آدم، كَما يُذْهِبُ الْكِيرُ خَبثَ الحدِيدِ » رواه مسلم.

ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ دەف دایکا سائبی یان دایکا موسەییەبی و گۆت: تە خێرە یا دایکا سائبی یان دایکا موسەییەبی تو دلەرزی؟ گۆت: تایە خودێ بەرەکەتێ نەئێخیتێ، ئینا گۆت: خەبەرا نەبێژە تایێ، ب راستی ئەو گونەهان ژ مرۆڤان دبەت، هەروەکی کویرهە پیساتیا ئاسنی دبەت.

« تُزَفْزِفِينَ » أَيْ: تَتَحرَّكِينَ حرَكَةً سريعَةً، ومَعْناهُ: تَرْتَعِدُ، وَهُوَ بضمِّ التاءِ وبالزاي المكررة والفاء المكررة، ورُوِي أَيضاً بالراءِ المكررة والقافين.

323- باب النهي عن سبَّ الريح، وبيان ما يقال عند هبوبها

بابەتێ نەهی ژ خەبەر گۆتنا هڕەبای و دیارەکرنا کا دێ چ هێتە گۆتن دەمێ دهێت

1727- عَنْ أَبِي المُنْذِرِ أُبَيِّ بْنِ كَعْبٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَسُبُّوا الرِّيحَ، فَإِذَا رَأَيْتُمْ ما تَكْرَهُونَ، فَقُولُوا: اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ مِنْ خَيْرِ هذِهِ الرِّيحِ وخَيْرِ مَا فِيهَا وخَيْرِ ما أُمِرَتْ بِهِ، وَنَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ هَذِهِ الرِّيحِ وَشَرِّ ما فيها وشرِّ ما أُمِرَتْ بِهِ » رواه الترمذي وقَالَ: حَديثٌ حسنٌ صحيح.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەبەرا نەبێژنە هڕەبای، هەکە هەوە تشەك دیت هوین ییێت پێ نەخۆش، بێژن: یا خودێ ئەز داخوازا باشییا ڤی هڕەبای ژ تە دکەم و باشییا تێدا و باشییا پێ هاتیە فەرمانکرن، و ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خرابیا ڤی هڕەبای و ژ خرابیا تێدا و ژ خرابیا پێ هاتیە فەرمانکرن.

1728- وعنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِي اللَّه عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: الرِّيحُ مِنْ رَوْحِ اللَّهِ تَأْتِي بِالرَّحْمَةِ، وَتَأْتِي بالعَذَابِ، فَإِذا رَأَيْتُمُوهَا فَلا تَسُبُّوهَا، وَسَلُوا اللَّه خَيْرَهَا، واسْتَعِيذُوا باللَّهِ مِنْ شَرِّهَا » رواه أبو داود بإسناد حسنٍ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هڕەبا ژ دلۆڤانیا خودێیە دلۆڤانیێ دئینیت و ئیزایێ دئینیت، ڤێجا هەکە هەوە دیت خەبەرا نەبێژنێ و خێرا وێ بخوازن و خۆ ب خودێ ژ خرابیا وێ بپارێزن.

قوه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مِنْ رَوْحِ اللَّهِ » هو بفتح الراءِ: أَيْ رَحْمَتِهِ بِعِبَادِهِ.

1729- وعنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا عَصِفَتِ الرِّيح قالَ: «اللَّهُمَّ إِني أَسْأَلُكَ خَيْرَهَا، وَخَيْرِ مَا فِيهَا، وخَيْرِ ما أُرسِلَتْ بِهِ، وَأَعُوذُ بك مِنْ شَرِّهِا، وَشَرِّ ما فِيها، وَشَرِّ ما أُرسِلَت بِهِ » رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: دەمێ هرەبا دهات، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دگۆت: یا خودێ ئەز داخوازا باشییا ڤی هرەبای ژ ته دکەم و باشییا تێدا و باشییا بۆ هاتیه هنارتن، و ئەز خۆ ب ته دپارێزم ژ خرابیا ڤی هرەبای و ژ خرابیا تێدا و ژ خرابیا بۆ هاتیه هنارتن.

324- باب كراهة سبِّ الدِّيك

بابەتێ نەباشییا خەبەران بێژنە دیکلی

1730- عنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ الجُهَنِيِّ رَضيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَسُبوا الدِّيكَ، فَإِنَّهُ يُوقِظُ للصلاةِ » رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح.

و ژ یەزیدێ کورێ خالدێ جوهەنی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەبەرا نەبێژنە دیکلی، ب راستی ئەو (مرۆڤی) بۆ نڤێژێ هشیار دکەت.

325- باب النهي عن قول الإنسان:مُطِرْنَا بِنَوْءِ كذا

بابەتێ نەهیێ ژ گۆتنا مرۆڤی ب بێڤان ستێرێ باران بۆ مە هات

1731- عَنْ زَيْدِ بْنِ خَالِدٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: صلَّى بِنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صَلاَةَ الصُّبْحِ بِالحُدَيْبِيَةِ فِي إِثْرِ سَمَاءٍ كَانتْ مِنَ اللَّيْل، فَلَمَّا انْصرَفَ أَقْبَلَ عَلى النَّاسِ، فَقَال: هَلْ تَدْرُون مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ؟ » قَالُوا: اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَعلَمُ. قَالَ: « قَالَ: أَصْبَحَ مِنْ عِبَادِي مُؤمِنٌ بِي، وَكَافِرٌ، فأَمَّا مَنْ قالَ مُطِرْنَا بِفَضْلِ اللَّهِ وَرَحْمَتِهِ، فَذلِكَ مُؤمِنٌ بِي كَافِرٌ بالْكَوْكَبِ، وَأَمَّا مَنْ قالَ: مُطِرْنا بِنَوْءِ كَذا وَكذا، فَذلكَ كَافِرٌ بِي مُؤمِنٌ بالْكَوْكَبِ» متفقٌ عليه. والسَّماءُ هُنَا: المطَرُ.

و ژ یەزیدێ کورێ خالدی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژا سپێدێ رۆژا حودەیبییێ بەراهیکا مە کر پشتی بارانەك ب شەڤ هاتی، ڤێجا دەمێ خلاس بووی بەرێ خۆ دا خەلکی و گۆت: گەلی خەلکی هوین دزانن خودایێ هەوە چ گۆت؟ گۆتن: خودێ و پێغەمبەرێ وی دزانن. گۆت: گۆت: ژ بەندەیێت من هندەك خودان باوەرن ب من و هندەك گاورن، هندیکە یێ گۆتی ب خێر و کەرەما خودێ و ب دلۆڤانییا وی باران بۆ مە هات ئەو ب من خودان باوەرە و ب ستێران گاورە، و هندیکە یێ گۆتی ب ڤێ ستێرێ و ب ڤێ ستێرێ باران بۆ مە هات ئەو ب من یێ گاورە و ب ستێران خودان باوەرە.

326- باب تحريم قوله لمسلم: يا كافر

بابەتێ حەرامکرنا گۆتنا وی د راستا موسلمانەکێدا: یا گاور

1732- عَنِ ابنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا قَالَ الرَّجُلُ لأَخِيهِ: يَا كَافِر، فَقَدْ بَاءَ بِهَا أَحَدُهُما، فَإِنْ كَان كَمَا قَالَ وَإِلاَّ رَجَعَتْ عَلَيْهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە مرۆڤی گۆتە برایێ خۆ: یا گاور، ل سەر ئێک ژ وان زڤری، هەکە یێ وەسا بیت وەکی گۆتی (ئەو هەژی وێیە) و هەکە نە بۆ وی زڤری.

1733- وعَنْ أَبِي ذَرٍّ رَضِي اللَّه عنْهُ أَنَّهُ سمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: » منْ دَعَا رَجُلاً بالْكُفْرِ، أَوْ قَالَ: عَدُوَّ اللَّهِ، ولَيْس كَذلكَ إِلاَّ حَارَ عَلَيْهِ « متفقٌ عليه. » حَارَ :« رَجَعَ.

ژ ئەبی زەڕی ﵁، وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە ئێک ب گاوریێ گازی زەلامەکێ بکەت، یان بێژیت: دژمنێ خودێ و ئەو یێ وەسا نەبیت هەکە بۆ وی نەزڤڕیت.

327- باب النهي عن الفُحش وبَذاءِ اللِّسان

بابەتێ نەهی ژ ئاخفتن پیسیێ و ئەزمان پیسیێ

1734- عَن ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْس المؤْمِنُ بالطَّعَّانِ، وَلا اللَّعَّانِ، وَلا الْفَاحِشِ، وَلا الْبَذِيء » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسنٌ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودان باوەرێ دورست نە یێ تان هاڤێژە و نە یێ ئاخفتن و کار و کریار کەشەفرێتە و نە یێ ئەزمان پیسە.

1735- وعِنْ أَنَسٍ رضي اللَّه عَنهُ قَال: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا كَانَ الْفُحْشُ في شَيْءٍ إلاَّ شانَهُ، ومَا كَانَ الحَيَاءُ في شَيْءٍ إلاَّ زَانَهُ » رواه الترمذي، وقال: حديثٌ حسن.

و ژ ئەنەسی ﵁ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئاخفتن و کار و کریار کەشەفرێتی د چو تشتاندا نابیت هەکە کرێت نەکەت و شەرمێ د چو تشتاندا نابیت هەکە جوان نەکەت.

328- باب كراهة التقعير في الكلام بالتشدُّق وتكلُّف الفصاحة واستعمال وَحشيّ اللغة ودقائق الإعراب في مخاطبة العوام ونحوهم

بابەتێ نەباشییا ئەزمان پەحنیێ و کۆتەکی چێکرنێ د رەوانبێژییێدا و کارئینانا پەیڤێت غەریب و هویر د ئاخفتنێدا دگەل خەلکێ گشتی

1736- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « هَلَكَ المتَنَطِّعُون » قَالهَا ثَلاثاً. رَوَاهُ مُسْلِم.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەحمەت حەز و توندی خواز هیلاك چۆن، سێ جاران گۆت.

« المتَنَطِّعُونَ »: المبَالِغُونَ في الأُمُورِ.

1737- وَعَنِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرو بْنِ العَاصِ رَضِيَ اللَّه عنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: «إِنَّ اللَّه يُبْغِضُ الْبَلِيغَ مِنَ الرِّجَالِ الَّذي يَتَخَلَّلُ بِلِسَانِهِ كَمَا تَتَخَلَّلُ الْبَقَرَةُ ». رَواه أَبو داودَ، والترمذي، وقال: حديثٌ حسن.

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ حەژ وی زەلامی ناکەت یێ کۆتەکیێ د ئاخفتنا خۆدا دکەت ئەوێ ئاخفتنا خۆ ب ئەزمانێ خۆ ڤەدجویت هەروەکی چێل ئالفی ب ئەزمانێ خۆ ڤەدجویت.

1738- وعَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّه عَنْهُما أَنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: إِنَّ مِنْ أَحَبِّكُمْ إِليَّ، وَأَقْرَبِكمْ مِنِّي مَجْلِساً يَوْمَ الْقِيامةِ، أَحَاسِنُكُمْ أَخْلاقاً، وَإِنَّ أَبْغَضَكُمْ إِليَّ، وَأَبْعَدَكُمْ مِنِّي يوْمَ الْقِيَامَةِ، الثَّرْثَارُونَ، وَالمتَشَدِّقُونَ وَالمتَفَيْهِقُونَ » رواه الترمذي وقال: حديثٌ حسن.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی رۆژا قیامەتێ یێ ژ هەوە خۆشڤیتر بۆ من و جھ نێزیکتر بۆ من، ییێت ژ هەوە ب سنج و رەوشت باشتر و ب راستی رۆژا قیامەتێ یێ ژ هەوە نەخۆشڤیتر بۆ من و جھ دویرتر بۆ من: پربێژن و ئاخفتن مەزنن و دەڤ پەحنن (ییێت دەڤ تژی دئاخڤن ژ خۆمەزنکرن)، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ مە زانی پربێژ و ئاخفتن مەزن کینە موتەفەیقھ کینە؟ گۆت: خۆمەزنکەرن.

329- باب كراهة قوله: خَبُثَتْ نفسي

بابەتێ نەباشییا گۆتنا وی: لەشێ من یێ خەبیس بووی

1739- عَنْ عَائِشَة رَضِيَ اللَّه عَنْهَا عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « لا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ خَبُثَتْ نَفْسي، وَلكِنْ لِيَقُلْ: لَقِسَتْ نَفْسِي » متفقٌ عليه.

ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە نەبێژیت لەشێ من یێ خەبیس بووی، بەلێ بلا بێژیت: لەشێ من یێ لەقس بووی. (هەردوو پەیڤ ئێک رامانن، ئانکو یێ گران بووی، بەلێ یا ئێکێ یا کرێتە و یا دوویێ جوانترە، و ڤێرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ مە ئاراستەی هندێ دکەت ئەم پەیڤا جوانتر ژێ بگرین).

قالَ الْعُلَمَاءُ: معْنَى خبُثَتْ غَثَيتْ، وَهُوَ مَعْنَى « لَقِسَتْ » وَلكِنْ كَرِهَ لَفْظَ الخُبْثِ.

330- باب كراهة تسمية العنب كرْماً

بابەتێ نەباشییا ناڤکرنا ترى ب کەرەمێ

1740- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضَيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُسَمُّوا الْعِنَبَ الْكَرْمَ، فإِنَّ الْكَرْمَ المسْلِمُ » متفقٌ عليه. وهذا لفظ مسلمٍ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبێژنە ترى کەرەم، ب راستی کەرەم موسلمانە.

وفي روَايةٍ: « فَإِنَّمَا الْكَرْمُ قَلْبُ المؤْمِنِ » وفي رواية للبخاري ومسلِم: « يَقُولُونَ الْكَرْمُ إِنَّمَا الْكَرْمُ قَلْبُ المؤْمِنِ ».

و د ریوایەتەکێدا: ب راستی کەرەم بەس دلێ خودان باوەرییە. و د ریوایەتەکا بوخاری و موسلمیدا: دبێژن: کەرەم، ب راستی کەرەم بەس دلێ خودان باوەرییە.

1741- وَعَنْ وَائِلِ بْنِ حَجرٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا تَقُولُوا: الْكَرْمُ، وَلَكِنْ قُولُوا: الْعِنَبُ، وَالحَبَلَةُ » رواه مسلم.

و ژ وائیلێ کورێ حەجەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبێژنە ترى کەرەم، بەلێ بێژن: ترى و دارا ترى. (زانا دبێژن: نەهیا وان هاتە کرن ئەو بێژنە ترى کەرەم چونکی عەرەبان د جاهلیەتێدا دگۆتنە عەرەقێ کەرەم: ئێک چونکی ژ ترى کو کەرەمە چێدبیت، دوو: چونکی نیشان ددانا ل سەر کەرەم و مەردانیا زەلامی، و دا ئەڤ ناڤە بیرا وان نەئینیتە عەرەقێ و دا بۆ وان دیارەکەت چو مەردینی و کەرم تێدا نینە نەهیا وان هاتەکرن بێژنە ترى کەرەم).

« الحبَلَةُ » بفتح الحاءِ والباءِ، ويقال أيضاً بإِسكان الباءِ.

331- باب النهي عن وصف محاسن المرأة لرجل لا يحتاج إلى ذلك لغرض شرعي كنكاحها ونحوه

بابەتێ نەهیکرنێ ژ سالۆخکرنا جوانیا ژنێ بۆ زەلامەکێ نەپێدڤی هندێ بۆ مەخسەدەکا شەرعی وەکی خواستنا وێ و وەکی ڤێ

1742- عَنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّه عنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تُبَاشِرِ المرْأَةُ المرْأَةَ، فَتَصِفَهَا لِزَوْجِهَا كَأَنَّهُ يَنْظُرُ إِلَيْهَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژن لەشێ خۆ د لەشێ ژنێ نەدەت (نەرماتیا لەشێ وێ هەست پێ بکەت) و بۆ زەلامێ خۆ رەوشا وێ بێژیت هەروەکی ئەو بەرێ خۆ ددەتێ.

332- باب كراهة قول الإنسان في الدعاء: اللهُمَّ اغفر لي إن شئت بل يجزم بالطلب

بابەتێ نەباشییا گۆتنا مرۆڤی د دوعاییێدا: یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە هەکە تە بڤێت بەلکی داخوازێ رژد دکەت

1743- عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ: اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي إِنْ شِئْتَ: اللَّهُمَّ ارْحَمْنِي إِنْ شِئْتَ، لِيعْزِمِ المِسْأَلَةَ، فإِنَّهُ لا مُكْرِهَ لَهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە نەبێژیت: یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە هەکە تە بڤێت، یا خودێ دلۆڤانییێ ب من ببە هەکە تە بڤێت، بلا دوعا خۆ ئێک تا کەت و رژد بکەت، چونکی ب راستی کۆتەکی لێ ناهێتە کرن.

وفِي روايةٍ لمسْلِمٍ: « وَلكنْ، لِيَعْزِمْ وَلْيُعْظِمِ الرَّغْبَةَ، فَإِنَّ اللَّه تَعَالى لا يتَعَاظَمُهُ شَيْءٌ أَعْطَاهُ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: بەلێ بلا دوعا خۆ ئێک تا کەت و رژد بکەت، و بلا داخوازا خۆ مەزن بکەت، ب راستی چو تشت ل سەر وی مەزن نابن ئەو بدەت.

1744- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا دعا أَحَدُكُمْ، فَلْيَعْزِمِ المِسْأَلَةَ، وَلا يَقُولَنَّ: اللَّهُمَّ إِنْ شِئْتَ، فَأَعْطِنِي، فَإِنَّهُ لا مُسْتَكْرِهَ لَهُ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە دوعا کرن بلا ئێک تا بکەت و دوعاییێ سست نەکەت، و نەبێژیت: یا خودێ هەکە تە بڤێت، بدە من، چونکی ب راستێ کەس نینە کۆتەکییێ لێ بکەت.

333- باب كراهة قول: ما شاء الله وشاء فلان

بابەتێ نەباشییا گۆتنا: یا خودێ ڤیای و بێڤانی ڤیای

1745- عنْ حُذَيْفَةَ بْنِ اليَمَانِ رَضِيَ اللَّه عَنْه عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لا تَقُولوا: ماشاءَ اللَّه وشاءَ فُلانٌ، ولكِنْ قُولوا: مَا شَاءَ اللَّه، ثُمَّ شَاءَ فُلانٌ » رواه أبو داود بإسنادٍ صحيح.

و ژ حوزەیفەیێ کورێ یەمانی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەبێژن: یا خودێ ڤیای و بێڤانی ڤیای، بەلێ بێژن: یا خودێ ڤیای پاشی بێڤانی ڤیای.

334- باب كراهة الحديث بعد العشاء الآخرة

بابەتێ نەباشییا سوحبەتێ پشتی نڤێژا عەیشا

المراد به الحديث الذي يكون مباحا في غير هذا الوقت وفعله وتركه سواء . فأما الحديث المحرم أو المكروه في غير هذا الوقت أشد تحريما وكراهة ، وأما الحديث في الخير كمذاكرة العلم وحكايات الصالحين ومكارم الأخلاق والحديث مع الضيف ومع طالب حاجة ونحو ذلك فلا كراهة فيه ، بل هو مستحب ، وكذا الحديث لعذر وعارض لا كراهة فيه . وقد تظاهرت الأحاديث الصحيحة على كل ما ذكرته .

مەخسەد پێ سوحبەتا حەلال و دورست نە د ڤی دەمیدا ژی یا کرنا وێ و هێلانا وێ وەکی ئێک، و هندیکە ئاخفتنا حەرام و نەباش، نە د ڤی دەمیدا، ئەو پشتی عەیشا حەرام و نەباشترە، و هندیکە ئاخفتنا خێرێیە وەکی بیرئینانا زانینێ و سەرهاتییێت راستکاران و سنج و رەوشتێت بلند و سوحبەتکرن دگەل مێڤانی و دگەل هەوجە خوازی و وەکی ڤێ چو نەباشی تێدا نینە، نەء بەلکی یا باشە، دیسا سوحبەتا عوزرا خۆ ئەگەرێ خۆ هەی چو نەباشی تێدا نینە، و حەدیس پشتگرییا ئێک و دوو دکەن ل سەر هەمیا من گۆتی.

1746- عَنْ أَبِي بَرْزَةَ رَضِي اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَكرَهُ النومَ قبْلَ العِشَاءِ وَالحَدِيثَ بعْدَهَا. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی بەرزەی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤستنا بەری عەیشا و ئاخفتنا پشتی وێ نەدڤیا.

1747- وعَنِ ابْنِ عُمرَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم صَلَّى العِشَاءَ في آخِرِ حَيَاتِهِ، فَلمَّا سَلَّم، قَالَ: « أَرَأَيْتَكُمْ لَيْلَتَكُمْ هَذِهِ ؟ فَإِنَّ على رَأْسِ مِئَةِ سَنَةٍ لا يَبْقَى مِمَّنْ هُوَ عَلى ظَهْرِ الأَرْضِ اليَوْمَ أَحدٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نڤێژا عەیشا دویماهیکا ژیانا خۆ کر و دەمێ سلاڤا ملان ڤەدای، گۆت: بێژنە من هوین ڤێ شەڤا خۆ دزانن؟ ب راستی سەرێ سەد سالێت دی کەس نامینیت ژ وان ییێت ئەڤرۆ ل سەر رویێ ئەردی هەین.

1748- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّهم انْتَظَرُوا النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَجاءَهُمْ قريباً مِنْ شَطْرِ اللَّيْلِ فصلَّى بِهِم، يعني العِشَاءَ قَالَ: ثُمَّ خَطَبَنَا فَقَالَ: « أَلا إِنَّ النَّاسَ قَدْ صَلُّوا، ثُمَّ رَقَدُوا » وَإِنَّكُمْ لَنْ تَزَالُوا في صَلاةٍ ما انْتَظَرْتُمُ الصَّلاةَ » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ شەڤەکێ نڤێژا عەیشا گیرۆ کر هەتا نیڤا شەڤێ پاشی پشتی نڤێژ کری بەرێ خۆ دا مە و گۆت: خەلکی نڤێژ کرن و نڤستن و هوین بەردەوام د نڤێژێدا بوون ئەڤە ل وی دەمی وەرە یێ هەوە خۆ ل نڤێژێ دگرت.

335- باب تحريم امتناع المرأة من فراش زوجها إذا دعاها ولم يكن لها عذر شرعي

بابەتێ حەرامییا نەهاتنا ژنێ بۆ نڤینا مێرێ خۆ هەکە داخوازا وێ کر و وێ چو دەستویرییێت شەرعی نەبن

1749- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا دَعَا الرَّجُلُ امْرَأَتَهُ إِلى فِراشِهِ فأَبَتْ، فَباتَ غَضْبانَ علَيْهَا، لَعَنَتْهَا المِلائِكَةُ حتى تُصْبِحَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە زەلامی داخوازا ژنا خۆ بۆ نڤینا خۆ کر و نەهاتە دەف، و ب شەڤ ژێ کەرب گرتی بوو، ملیاکەت لەعنەتان لێ دکەن هەتا سپێدە لێ دبیت.

وفي رواية: حَتَّى « تَرْجِع ». و د ریوایەتەکێدا: هەتا دزڤریت.

336- باب تحريم صوم المرأة تطوعاً وزوجها حاضر إلاَّ بإذنه

بابەتێ حەرامییا رۆژیگرتنا ژنێ یا سونەت و زەلامێ وێ یێ بەرهەڤ ب دەستویریا وی نەبیت

1750- عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يَحِلُّ للمَرْأَةِ أَنْ تَصُومَ وَزَوْجُهَا شاهِدٌ إِلاَّ بإِذْنِهِ ولا تَأْذَنَ في بَيْتِهِ إِلاَّ بإِذْنِهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەدورستە بۆ چو ژنان رۆژیا سونەت بگریت و زەلامێ وێ یێ بەرهەڤ و حازر بیت ب دەستویرا وی نەبیت، و نەدورستە دەستویریا کەسێ بۆ مالا وی بدەت، ب دەستویریا وی نەبیت.

337- باب تحريم رفع المأموم رأسه من الركوع أو السجود قبل الإمام

بابەتێ حەرامییا مەئموم سەرێ خۆ ژ رکوعێ یان سجودێ بەری ئیمامی بلندکەت

1751- عنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « أَمَا يَخْشَى أَحَدُكُمْ إذا رفَعَ رأْسَهُ قَبْلَ الإِمَامِ أَنْ يَجْعلَ اللَّه رأْسَهُ رأْسَ حِمارٍ، أَوْ يَجْعلَ اللَّه صُورتَهُ صُورَةَ حِمارٍ» متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەرێ ما ئێک ژ هەوە ناترسیت هەکە سەرێ خۆ بەری ئیمامی بلندکەت خودێ سەرێ وی بکەتە سەرێ کەری، یان خودێ وێنێ وی بکەتە وێنێ کەری.

338- باب كراهة وضع اليد على الخاصرة في الصلاة

بابەتێ نەباشییا دەستدانانێ ل سەر کێلەکێ

1752- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أن رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: نَهي عنِ الخَصْرِ في الصَّلاةِ.

متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ژ دەستدانانا سەر کێلەکێ کری د نڤێژێدا.

339- باب كراهة الصلاة بحضرة الطعام ونفسه تتوق إليه أو مع مدافعة الأخبثين: وهما البول والغائط

بابەتێ نەباشییا کرنا نڤێژێ دگەل بەرهەڤبوونا خوارنێ و دلێ وی بچیتێ یان دگەل تەنگاڤیا هەردوو دەستنڤێژان: یا زراڤ و یا ستویر

1753- عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: سَمِعْتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لا صَلاةَ بِحَضرَةِ طَعَامٍ، وَلا وَهُوَ يُدَافِعُهُ الأَخْبَثَانَ » رواه مسلم.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نقێژ ناهێـتە کرن دگەل بەرهەڤبوونا خوارنێ و ناهێتە کرن و ئەو یێ تەنگاڤ بیت دەستنقێژا وی بهێت چ یـا زراڤ چ یا ستویر.

340- باب النهي عن رفع البَصَر إلى السماء في الصلاة

بابەتێ نەهیێ ژ بەرێخۆدانا ئەسمانی د نقێژێدا

1754- عَنْ أَنسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَا بالُ أَقْوَامٍ يَرْفَعُونَ أَبْصَارَهُمْ إِلى السَّماءِ في صَلاتِهِمْ، » فَاشْتَدَّ قَوْلُهُ في ذلك حَتَّى قَالَ: « لَيَنْتَهُنَّ عَنْ ذلك، أَوْ لَتُخْطَفَنَّ أَبْصارُهُمْ، » رواه البخاري.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هنـده کەسـان خێـره د نقێژێـدا بەرێ خۆ ددەنە ئەسمانی. زێدە نەهی کر هەتا گۆت: یان دێ ڤێ هێلن یان خودێ دێ چاڤێت وان کۆرەکەت.

341- باب كراهة الالتفات في الصلاة لغير عذر

بابەتێ نەباشییا زڤرینێ بێی هێجەتەکا شەرعی د نقێژێدا

1755- عَنْ عَائِشَةَ رضِيَ اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: سأَلْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنِ الالْتِفَاتِ في الصَّلاةِ فَقَالَ: « هُوَ اخْتِلاسٌ يَخْتَلِسُهُ الشَّيْطَانُ مِنْ صَلاةِ الْعَبْدِ » رواهُ البُخَاري.

و ژ عائیشایێ، ﵁، گۆت: من یسیارا زڤرینێ د نقێژێـدا ژ پێـغەمبەرێ خـودێ کـر ﷺ گۆت: ئەو دزیەکە شەیتان ژ نقێژا بەندەی ددزیت.

1756- وَعَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ لي رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِيَّاكَ وَالالْتِفَاتَ في الصَّلاةِ، فَإِنَّ الالْتِفَاتَ في الصَّلاةِ هَلَكَةٌ، فإِنْ كَان لابُدَّ، فَفي التَّطَوُّعِ لا في الْفَرِيضَةِ». رواه التِّرمذي وقال: حديثٌ حسنٌ صَحِيحٌ.

و ژ ئەنەسـی ﵁ گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گۆتـە مـن: هشـیاربی د نقێژێـدا نەزڤری، ب راستی زڤرین د نقێژێدا ئەگەرێ هیلاکێیە، هەکە هەر دێ زڤری، بلا د سونەتێدا بیـت نە د فەرزێدا.

342- باب النهي عن الصلاة إلى القبور

بابەتێ نەهیێ ژ نقێژکرنێ ل سەر گۆڕان

1757- عَنْ أَبي مَرْثَدٍ كَنَّازِ بْنِ الحُصَيْنِ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: سمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لا تُصَلُّوا إِلى القُبُورِ، وَلا تَجْلِسُوا عليْها » رواه مُسْلِم.

و ژ ئەبی مەرسەدی، کەننازێ کورێ حوسەینی ﵁ گۆت: من گۆل پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نقێژان ل سەر گۆڕان نەکەن و ل سەر نەروینە خوار.

343- باب تحريم المرور بين يَدَي المصَلّي

بابەتێ حەرامییا بۆرینێ د بەر سینگێ نڤێژکەریرا

1758- عَنْ أَبِي الجُهَيْمِ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ الحَارِثِ بْنِ الصِّمَّةِ الأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَوْ يَعْلَمُ المارُّ بَيْنَ يدي المصَلِّي مَاذا عَلَيْهِ لَكَانَ أَنْ يَقِفَ أَرْبَعِينَ خَيْراً لَهُ مِنْ أَنْ يَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ » قَالَ الرَّاوي: لا أَدْرِي: قَالَ أَرْبَعِين يَوماً، أَو أَرْبَعِينَ شَهْراً، أَوْ أَرْبَعِينَ سَنَةً.. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی جوهەیمی، عەبدوللایێ کورێ حارسێ کورێ سومەیێ ئەنساری، (ئانکو خەلکێ مەدینێ) ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئەوێ د بەر سینگێ نڤێژکەریرا دبۆریت زانیبا کا چ ل سەرە وی خۆ چلان گرتبا چێترە بۆ وی ئەو د بەرسینگێ ویرا ببۆریت. ڤەگێر دبێژیت: ئەز نوزانم گۆت: چل رۆژان یان چل هەیڤان یان چل سالان.

344- باب كراهة شروع المأموم في نافلة بعد شروع المؤذِّن في إقامة الصلاة سواء كانت النافلة سُنّةَ تلك الصلاةِ أو غيرها

بابەتێ نەباشییا کرنا سونەتێ پشتی بانگدەھ قامەتا نڤێژێ دگریت چ ئەو سونەت سونەتا وێ نڤێژێ بیت یان یا ئێکا دی

1759- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْه عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِذا أُقِيمتِ الصلاَةُ، فَلاَ صَلاَةَ إِلا المكتوبَةَ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە قامەت هاتە گرتن، چو نڤێژ ناهێنەکرن یا فەرز نەبیت.

345- باب كراهة تخصيص يوم الجمعة بصيام أو ليلته بصلاة من بين الليالي

بابەتێ نەباشییا تایبەتکرنا رۆژا خوتبێ ب رۆژیەکێ یان شەڤا وێ د ناڤ هەمی شەڤاندا ب نڤێژەکێ

1760- عَنْ أَبِي هُرَيْرة رضَيَ اللَّه عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا تَخُصُّوا لَيْلَةَ الجُمُعَةِ بِقِيَامٍ مِنْ بَيْنِ اللَّيَالي، وَلا تَخُصُّوا يَوْمَ الجُمُعَة بِصيَامٍ مِنْ بيْنِ الأَيَّامِ إِلاَّ أَنْ يَكُونَ في صَوْمٍ يَصُومُهُ أَحَدُكُمْ » رواه مسلم

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: شەڤا خوتبێ ب رابوونێ د ناڤ هەمی شەڤاندا تایبەت نەکەن، و رۆژا خوتبە ب رۆژیگرتنێ د ناڤ هەمی رۆژاندا تایبەت نەکەن، ئەو رۆژی نەبیت یا ئێک ژ هەوە دگرت. (ئانکو ژبلی هندێ تە رۆژیەك هەبیت بکەڤیتە خوتبێ. تو دگری کو رۆژیاتیە نە چونکی یا خوتبێیە).

1761- وَعَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لا يَصُومَنَّ أَحَدُكُمْ يَوْمَ الجُمُعَةِ إِلاَّ يَوْماً قَبْلَهُ أَوْ بَعْدَهُ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: کەس ژ هەوە رۆژا خوتبە رۆژیێ نەگریت، هەکە رۆژەك بەری وێ یان پشتی وێ نەبیت.

1762- وَعَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَبَّادٍ قَالَ: سَأَلْتُ جَابِراً رَضِيَ اللَّه عَنْهُ: أَنَهَى النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنْ صَوْمِ الجُمُعَةِ ؟ قَالَ: نَعَمْ. متفقٌ عليه.

و ژ موحەممەدێ کورێ عەبادی، گۆت: من پسیارا جابری کر ﷺ: ئەرێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی ژ رۆژیگرتنا رۆژا خوتبە کریە؟ گۆت: بەلێ.

1763- وَعَنْ أُمِّ المؤْمِنِينَ جُوَيْرِيَةَ بِنْتِ الحَارِثِ رَضِيَ اللَّه عَنهَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم دَخَلَ عَلَيْهَا يوْمَ الجُمُعَةَ وَهَيَ صائمَةٌ، فَقَالَ: « أَصُمْتِ أَمْسِ ؟ » قَالَتْ: لا، قَالَ: « تُرِيدينَ أَنْ تَصُومِي غداً ؟ » قَالَتْ: لا، قَالَ: « فَأَفْطِرِي » رَوَاهُ البُخاري.

و ژ دایکا موسلمانان جووەیریا کچا حارسی ﷺ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ رۆژا خوتبە چۆ دەف و ئەو یا ب رۆژی بوو، ئینا گۆت: تو دوهی یا ب رۆژی بووی؟ گۆت: نەخێر، گۆت: تە ل بەرە سوبەهی یا ب رۆژی بی؟ گۆت: نەخێر، گۆت: رۆژیا خۆ بخۆ.

346- باب تحريم الوصَال في الصوم وهو أن يصوم يومين أو أكثر، ولا يأكل ولا يشرب بينهما

بابەتێ حەرامییا گەهاندنا ئێک د رۆژیێدا ئانکو: دوو رۆژان یان پتر سەرێک ب رۆژی بیت و د ناڤبەرا واندا نە بخۆت نە ڤەخۆت

1764- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ وَعَائِشَةَ رَضِي اللَّه عنْهُمَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَنِ الْوِصالِ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە و عائیشایێ خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆتن: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا ل بەردەوامی پێدانا رۆژیێ کری.

1765- وَعَن ابْنِ عُمَرَ رَضِي اللَّه عَنْهُما قالَ: نَهَى رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنِ الْوِصالِ. قَالُوا: إِنَّكَ تُواصِلُ ؟ قَالَ: « إِنِّي لَسْتُ مِثْلَكُمْ، إِني أُطْعَمُ وَأُسْقَى » متفقٌ عليه، وهذا لَفْظُ البُخاري.

و ژ ئیبن عومەرێ، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهی ل بەردەوامی پێدانا رۆژیێ کر، گۆتن: ب راستی تو بەردەوامیێ ب رۆژیێ ددەی؟ گۆت: ب راستی ئەز نەوەکی هەوەمە، ب راستی هێزا خۆری و ڤەخۆری ب من دهێتە دان.

347- باب تحريم الجلوس على قبر

بابەتێ حەرامییا روینشتنا ل سەر گۆڕی

1766- عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِي اللَّه عنْهُ قَال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: لأَنْ يجْلِسَ أَحدُكُمْ على جَمْرَةٍ، فَتُحْرِقَ ثِيَابَه، فَتَخْلُصَ إِلى جِلْدِهِ خَيرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يجْلِسَ على قَبْرٍ» رواه مسلم.

ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە ل سەر پەلەکێ روینیتە خوار، و جلکێت وی بسۆژیت و بگەهیتە لەشێ وی بۆ وی باشترە ئەو ل سەر گۆڕەکێ روینیتە خوار.

348- باب النهي عن تجصيص القبور والبناء عليها

بابەتێ نەهیێ ژ گێچکرنا گۆڕان یان ئاڤاکرنا وان

1767- عَنْ جَابِرٍ رضِي اللَّه عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنْ يُجَصَّصَ الْقَبْرُ، وَأَنْ يُقْعَدَ عَلَيهِ، وأَنْ يُبْنَى عَلَيْهِ. رواه مسلم.

ژ جابری ﭬ،گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری: گۆڕ بێنە گێچکرن و ل سەر روینە خوار و ل سەر بێتە ئاڤاکرن.

349- باب تغليظ تحريم إباق العبد من سيّده

بابەتێ زێدە حەرامییا رەڤینا کۆلەی ژ خودانێ خۆ

1768- عَنْ جَرِيرٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيُّمَا عَبْدٍ أَبَقَ، فَقَدْ بَرِئَتْ مِنْهُ الذِّمَّةُ رواه مسلم.

ژ جەریری ﭬ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەر کۆلەیەکێ (بێ سویچ و سەبەب) بڕەڤیت، ب راستی ئەو ژ پەیمانا پێ هەژی ئێمناهی بووی بەری بوو.

1769- وَعَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِذا أَبَقَ الْعَبْدُ، لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاةٌ » رواه مسلم. وفي روَاية: « فَقَدْ كَفَر ».

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە کۆلە (بێ سویچ و سەبەب) رەڤی، نڤێژەکا وی ناهێتە قەبویلکرن. و د ریوایەتەکێدا: ب راستی وی قەنجی ژبیرکر.

350- باب تحريم الشفاعة في الحدود

بابەتێ حەرامییا بەرەڤانیکرنێ د سزا حدودادا

قال الله تعالى: * (الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ وَلا تَأْخُذْكُمْ بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الأَخِرِ) (النور: من الآية2) * . زناکەرا شوینەکری و زناکەرێ ژن نەئینایی، هەر ئێکی سەد قامچییان لێ بدەن، و بلا دلێ هەوە ل سەرحسێبا دینێ خودێ، نەمینتە ب وانڤە [کو هوین ئەمرێ خودێ ب جھ نەئینن]، ئەگەر هوین ئەو بن ئەوێت هەوە باوەری ب خودێ و روژا قیامەتێ هەی.

1770- وَعَنْ عَائِشَةَ رضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّ قُرَيْشاً أَهَمَّهُمْ شَأْنُ المرْأَةِ المخْزُومِيَّةِ الَّتي سَرَقَتْ فَقَالُوا: منْ يُكَلِّمُ فيها رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِيءُ عَلَيْهِ إِلاَّ أُسَامَةُ بْنُ زَيدٍ، حِبُّ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَكَلَّمَهُ أُسَامَةُ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ تَعَالى ؟ » ثم قام فاحتطب ثُمَّ قَالَ: « إِنَّمَا أَهلَكَ الَّذينَ قَبْلَكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذا سَرَقَ فِيهم الشَّرِيفُ تَرَكُوهُ، وَإِذا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ، أَقامُوا عَلَيْهِ الحَدَّ، وَايْمُ اللَّهِ لَوْ أَنَّ فاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتَ لَقَطَعْتُ يَدَهَا » متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﭬ، گۆت: قورەیشییان خەما ژنا مەخزومی هەلگرت ئەوا دزی کری، و گۆتن: کی دێ د راستا وێدا دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئاخڤیت؟ گۆتن: کی جسارەت دکەت، ئوسامێ کورێ زەیدی نەبیت، خۆشتڤیێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ. ئوسامە دگەل ئاخفت، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تو بەرەڤانیێ د حەدەکێدا ژ حدودێت خودێدا دکەی؟ (حەد: ئەو گونەهباریە یا شەریعەتێ سزایێ وێ دیارە کربیت وەکو مافەك ژ مافێت خودایێ مەزن) پاشی رابوو خوتبە خواند پاشی گۆت: ب راستی یا ییێت بەری هەوە هیلاك بری، ئەوان هەکە یێ مەزن ژ

وان دزی کربا دهێلان، و هەکە یێ بێچارە ژ وان دزی کربا، سزا ل سەر ددانا، ئەز ب خودێ کەمە هەکە فاتمایا کچا موحەممەدی دزی کربا دا دەستێ وی برم.

وفي رِوَاية: فَتَلَوَّنَ وَجْهُ رسولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ، فَقَالَ: « أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدودِ اللَّهِ،؟» قَالَ أُسَامَةُ: اسْتَغْفِرْ لي يا رسُولَ اللَّهِ. قَالَ: ثُمَّ أمرَ بِتِلْكَ المرْأَةِ، فقُطِعَتْ يَدُهَا.

و د ریوایەتەکێدا: رەنگێ سەر و چاڤێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە گوهۆڕین و گۆت: ئەرێ تو بەرەڤانیێ د حەدەکێدا ژ حدودێت خودێدا دکەی یا ئوسامە؟ ئوسامەی گۆت: داخوازا گونەهە ژێبرنێ بۆ من بکە یا پێغەمبەرێ خودێ. پاشی ئەمرێ خۆ د راستا وێ ژنێدا دا و دەستێ وێ هاتە برین.

351- باب النهي عن التغوّط في طريق النَّاس وظِلّهم وموارد الماء ونحوها

بابەتێ نەهیکرنێ ژ دەستنڤێژا خۆشکرنێ (دەستنڤێژا ستویر) ل سەر رێکێت خەلکی و سیبەرێت وان و جهێت ئاڤ لێ

قال الله تعالى : * (وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَاناً وَإِثْماً مُبِيناً) (الأحزاب:58) * . و ئەوێت ژ نەهەقی و بێی وان تشتەك كربیت ئەزیەتا زەلامێت خودان باوەر و ژنێت خودان باوەر دكەن [ب هەر رەنگەكێ هەبیت ب ئەزمانێ خۆ یان ب دەستێ خۆ]، ب سویند وان ستەم و بێ بەختییەكا مەزن و گونەهەكا زێدە ئاشكەرا كر.

1771- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « اتَّقُوا الَّلاعِنَيْن » قَالُوا ومَا الَّلاعِنَانِ ؟ قَالَ: « الَّذِي يَتَخَلَّى فِي طَرِيقِ النَّاسِ أَوْ فِي ظِلِّهِمْ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە رضی الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ژ هەردوو لەعنەتچیان بپارێزن. (ئانکو دبیتە سەبەبێ هندێ خەلک لەعنەتان لێ بکەن) گۆتن: هەردوو لەعنەتچی چنە؟ گۆت: ئەوێ دەستنڤێژا خۆ د رێکا خەلکیدا یان ل سیبەرێت وان خۆش دکەت.

352- باب النهي عن البول ونحوه في الماء الراكد

بابەتێ نەهیێ ژ میزتنێ د ئاڤا راوەستیایدا و یا وەکی وێ

1772- عَنْ جَابِرٍ رَضيَ اللَّه عَنْهُ: أَنَّ رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى أَنْ يُبَال في الماءِ الرَّاكدِ. رواهُ مسلم.

ژ جابری رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری د ئاڤا راوەستیایدا بێتە میزتن .

353- باب كراهة تفضيل الوالد بعض أولاده على بعض في الهِبَة

بابەتێ نەباشییا فەرق و جوداکرنا بابێ د مابەینا عەیالێ خۆدا د دانا خۆدا

1773- عَنِ النُّعْمَانِ بْنِ بَشِيرٍ رضِيَ اللَّه عنْهُمَا أَنَّ أَبَاهُ أَتَى بِهِ رَسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَقَالَ: إِنِّي نَحَلْتُ ابْني هذا غُلاماً كَانَ لِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَكُلَّ وَلَدِكَ نَحَلْتَهُ مِثْلَ هَذا؟» فَقَال: لا، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فأَرْجِعْهُ ». ژ نەعمانێ کورێ بەشیری رضی الله عنه، گۆت: بابێ وی ئەو ئینا دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و گۆت: من خزمەتکارەکێ خۆ

یێ دایه ڤی کورێ خۆ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەمی عەیالێت خۆ وەکی ڤی تـە دایـێ؟ گۆت: نەخێر، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: (دانا خۆ) بزڤرینەڤە.

وفِي رِوَايَةٍ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَفَعَلْتَ هَذا بِوَلَدِكَ كُلِّهِمْ ؟ » قَالَ: لا، قَالَ: « اتَّقُوا اللَّه وَاعْدِلُوا فِي أَوْلادِكُمْ » فَرَجَعَ أَبِي، فَرَدَّ تِلْكَ الصَّدَقَةَ.

و د ریوایەتەکێدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤە تە دگەل هەمی عەیالێ خۆ کریـە؟ گۆت: نەخێر، گۆت: ژ خودێ بترسن و عەدالەتێ د ناڤبەرا عەیالێ خۆدا بکەن. بابێ مـن زڤـرِی سەدەقا خۆ زڤراندەڤە.

وفِي رِوَايَةٍ: فَقَال رسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَا بَشِيرُ أَلَكَ وَلَدٌ سِوَى هَذا ؟ قَالَ: نَعَمْ، قَال: « أَكُلَّهُمْ وَهَبْتَ لَهُ مِثْلَ هَذا ؟ » قَالَ: لا، قالَ: « فَلا تُشْهِدْنِي إِذاً فَإِنِّي لا أَشْهَدُ عَلى جَوْرٍ ».

و د ریوایەتەکێدا: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا بەشیر تە عەیالـەکێ دی ژ بلـی ڤـی هەیە؟ گۆت: بەلێ، گۆت: هەمیان تە وەکی ڤی دایێ؟ گۆت: نەخێر، گۆت: پا ئەز ل سەر زولمـێ نابمە شاهد.

وَفِي رِوَايَةٍ: « لا تُشْهِدْنِي عَلى جَوْرٍ ».

و د ریوایەتەکێدا: من ل سەر زولمێ نەکە شاهد.

وفِي روايةٍ: « أَشْهدْ عَلى هذا غَيْرِي، » ثُمَّ قَالَ: « أَيَسُرُّكَ أَنْ يَكُونُوا إِلَيْكَ فِي الْبِرِّ سَوَاءً ؟ » قَالَ: بلى، قَالَ: « فَلا إِذاً » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: ئێکێ دی ل سەر ڤی بکە شاهد. پاشی گۆت: ما تە نەڤێت هەمی وەکی ئێک بۆ تە یێت باش بن؟ گۆت: بەلێ، گۆت: پا وەنەکە (ئانکو فەرق و جودایێ د ناڤبـەرا وانـدا نەکە دا هەمی وەکی ئێک بن بۆ تە).

354- باب تحريم إحداد المرأة على ميّت فوق ثلاثة أيام إلا على زوجها أربعة أشهر وعشرة أيام

بابەتێ حەرامییا مانا ژنێ د بەهیێدا ل سەر مریەکێ زێدەی سێ رۆژان ل سەر زەلامێ وێ نەبیت چار هەیڤ و دەھ رۆژان

1774- عَنْ زَيْنَبَ بِنْتِ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا قَالَتْ: دَخَلْتُ عَلَى أُمِّ حَبِيبةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا زَوْجِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حِينَ تُوُفِّيَ أَبُوها أَبُو سُفْيَانَ بْنُ حَرْبٍ رَضِي اللَّه عَنْهُ، فدَعَتْ بِطِيبٍ فِيهِ صُفْرَةُ خَلُوقٍ أَوْ غَيْرِهِ، فدَهَنَتْ مِنْهُ جَارِيَةً، ثُمَّ مَسَّتْ بِعَارِضَيْها. ثُمَّ قَالَتْ: وَاللَّهِ مَالي بِالطِّيبِ مِنْ حَاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ عَلى المِنْبرِ: « لا يحِلُّ لامْرأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الآخِرِ أَنْ تُحِدَّ عَلَى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلاثِ لَيَالٍ، إلاَّ عَلى زَوْجٍ أَرْبَعَة أَشْهُرٍ وَعَشْراً » قَالَتْ زَيْنَبُ: ثُمَّ دَخَلْتُ عَلى زَيْنَبَ بنْتِ جَحْش رَضِيَ اللَّه عَنْهَا حِينَ تُوُفِّيَ أَخُوهَا، فَدَعَتْ بِطِيبٍ فَمَسَّتْ مِنْه، ثُمَّ قَالَتْ: أَمَا وَاللَّهِ مَالي بِالطِّيبِ مِنْ حاجَةٍ، غَيْرَ أَنِّي سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ عَلى المِنْبَر: « لا يَحِلُّ لامْرَأَةٍ تُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَاليَوْم الآخِرِ أَنْ تُحِدَّ عَلى مَيِّتٍ فَوْقَ ثَلاَثٍ إِلاَّ عَلى زوجٍ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْراً». متفقٌ عليه.

و ژ زەینەبا کچا ئەبی سەلەمە، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: ئەز چۆمە دەف ئوم حەبیبە ﷺ کابانیا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەمێ بابێ وێ ئەبو سوفیانێ کورێ حەربی ﷺ ئەمرێ خودێ کری، داخوازا گولاڤەکێ کر زەراتیییا خەلوقێ تێدا بوو (خەلوق: گیایەکە بۆ بێهن خۆشیێ دهێتە ب کارئینان رەنگێ زەر ددا) جاریەکێ ل خۆ دا، پاشی ژ وێ هندەك ل بن هەردوو گەهێت خۆ دا، پاشی گۆت: ب خودێ من دل سەر نینە، بەلێ من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ ل سەر مینبەرێ دگۆت: دورست نینە بۆ ژنەکێ باوەریێ ب خودێ و رۆژا قیامەتێ بینیت، ئەو تازیێ ل سەر مریەکی سێ رۆژان زێدەتر راکەت، ل سەر هەڤسەری نەبیت چار هەیڤ و دەھ رۆژان. زەینەبێ گۆت: پاشی ئەز چۆمە دەف زەینەبا کچا جەحشی ﷺ دەمێ برایێ وێ مری داخوازا گولاڤەکێ کر و ل خۆ کر پاشی گۆت: بزانن ب خودێ من دل ل سەر گولاڤێ نینە بەلێ من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ ل سەر مینبەرێ دگۆت: دورست نینە بۆ ژنەکێ باوەریێ ب خودێ و رۆژا قیامەتێ بینیت، ئەو تازیێ ل سەر مریەکی سێ رۆژان زێدەتر راکەت، ل سەر هەڤسەری نەبیت چار هەیڤ و دەھ رۆژان. زەینەبێ گۆت: پاشی ئەز چۆمە دەف زەینەبا کچا جەحشی ﷺ دەمێ برایێ وێ مری داخوازا گولاڤەکێ کر و ل خۆ کر پاشی گۆت: بزانن ب خودێ من دل ل سەر گولاڤێ نینە.

355- باب تحريم بيع الحاضر للبادي وتلقي الركبان والبيع على بيع أخيه والخطبة على خطبته إلا أن يأذن أو يردَّ

بابەتێ حەرامییا فرۆتنا باژێری بۆ گوندی و چۆنە بەراهیکا فرۆشکاران و کڕینا ل سەر کڕینا برای

و خواستنا ژنێ ل سەر خواستنا وی ژ بلی کو ئەو دەستویریێ بدەت یان نەهێتە قەبویلکرن

1775- عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَإِنْ كَانَ أَخَاهُ لأَبِيه وَأُمِّهِ. متفق عليه.

و ژ ئەنەسی ﷺ ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری خەلکێ باژێری بۆ خەلکێ دەشتێ (گوندا) بفرۆشیت خۆ هەکە برایێ وی یێ دایبابی بیت. (مەخسەد ئەوە نەچیتە بەریکێ و بێژتێ نەفرۆشە بهێلە دەف من ئەز دێ بۆ تە ب بهایەکێ باش فرۆشم و ب مەرجەکێ ئەو متا ئەو بیت یێ کو خەلک هەوجەیی پێ و هەکە هەوجەیی بۆ نەبیت چونینە).

1776- وَعَنِ ابْنِ عمَرَ قال: قالَ رَسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَتَلَقُّوْا السلَع حَتَّى يُهْبَطَ بِهَا إلى الأَسْواقِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەچنە بەراهیکا متایێ فرۆتنێ بەری بێتە د سویکێدا.

1777- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُما قَالَ: « قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَتَلَقَّوُا الرُّكْبَانَ، وَلا يبِعْ حَاضِر لِبَادٍ »، فَقَالَ لَهُ طَاووسُ: ما « لا يَبِعْ حَاضِرٌ لِبادٍ ؟ » قال: لا يكُونُ لَهُ سَمْسَاراً. متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەچنە بەراهیکا سویاران (بەری بگەهنە بازاری دا هێژ زوی ژێ بکرن) و خەلکێ باژێری بر خەلکێ دەشتێ نەفرۆشیت (مەخسەد ئەوە نەچیتە بەریکێ و بێژتێ نەفرۆشە بهێلە دەف من ئەز دێ بۆ تە ب بهایەکێ باش فرۆشم و ب مەرجەکێ ئەو متا ئەو بیت یێ کو خەلک هەوجەیی پێ و هەکە هەوجەیی بۆ نەبیت چونینە) تاووسی گۆتێ: خەلکێ باژێری بۆ خەلکێ دەشتێ نەفرۆشیت ئانکو چ؟ گۆت: بۆ نەبیتە دەلال.

1778- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّه عَنْهُ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَنْ يَبِيعَ حَاضِرٌ لِبَادٍ وَلا تَنَاجَشُوا ولا يبع الرَّجُلُ عَلى بَيْع أَخيهِ، ولا يخطبْ عَلى خِطْبَةِ أَخِيهِ، ولا تسْأَلِ المرأةُ طلاقَ أُخْتِهَا لِتَكْفَأَ مَا فِي إِنَائِهَا.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری خەلکێ باژێری بۆ خەلکێ دەشتێ بفرۆشیت (مەخسەد ئەوە نەچیتە بەریکێ و بێژتێ نەفرۆشە بهێلە دەف من ئەز دێ بۆ تە ب بهایەکێ باش فرۆشم و ب مەرجەکێ ئەو متا ئەو بیت یێ کو خەلک هەوجەیی پێ و هەکە هەوجەیی بۆ نەبیت چونینە) و ل سەر ئێکدوو زێدە نەکن ب ئنیەتا تێئێخستنێ و خوسارەتیا هەڤالێ خر و بلا مرۆڤ کرین و فرۆتنێ ل سەر کرین و فرۆتنا برایێ خۆ نەکەت، و بلا ل سەر خوازگینیا برایێ خۆ نەخوازیت، و بلا ژن داخوازا بەردانا خویشکا خۆ نەکەت دا بقولپینیتە د ئامانێ خۆدا. (ئانکو دا ئەو شوینا وێ شوی پێ بکەت).

وفِي رِوَايَةٍ قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنِ التَّلَقِّي وأن يَبْتَاعَ المهَاجِرُ لأَعْرابِيّ، وأنْ تشْتَرِطَ المرْأَةُ طَلاقَ أُخْتِهَا، وَأنْ يَسْتَام الرَّجُلُ عَلى سوْمِ أخيهِ، ونَهَى عَنِ النَّجَشِ والتَّصْرِيةِ. متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری: ژ چۆنا بەراهیکا فرۆشکاران (بەری بگەهنە بازاری) و خەلکێ باژێری بۆ کۆچەرە عەرەبی (ب بەرامبەر تشتەکێ) بکرپت، و ژن بەردانا خویشکا بکەتە مەرج، و مرۆڤ بهای ل سەر بهایێ برایێ خۆ زێدەکەت، و نەهیا کری: ژ ل سەر ئێکدوو زێدەکرنێ ب ئنیەتا ژێ تێئێخستن و خوسارەتیا هەڤالێ خۆ، و هێلانا شیری د گوهاناندا دا مەزن دیارکەن و بکر پێ بخاپیت.

1779- وَعنِ ابْنِ عُمَرِ رضي اللَّه عَنْهُمَا، أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا يبِعْ بَعْضُكُمْ عَلى بَيْعِ بعْضٍ، ولا يَخْطُبْ على خِطْبة أخِيهِ إلاَّ أنْ يَأْذَنَ لَهُ » متفقٌ عليه، وهذا لَفْظُ مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کرپن و فرۆتنێ ل سەر کرپن وفرۆتنا ئێکدوو نەکەن، و ل سەر خوازگینیا برایێ خۆ نەخوازیت ژ بلی ئەو دەستویریێ بۆ بدەت.

1780- وَعَنْ عُقْبَةَ بنِ عَامِرٍ رضي الله عَنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « المؤْمِنُ أخوُ المؤمِن، فَلاَ يحِلُّ لِمُؤمِنٍ أنْ يبْتَاعَ عَلَى بَيْعِ أخِيهِ وَلاَ يَخْطِبْ علَى خِطْبَةِ أخِيه حتَّى يَذَر » رواهُ مسلم.

و ژ عوقبێ کورێ عامری ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسلمان برایێ موسلمانییە، بۆ چو موسلمانەکێ نەدورستە ئەو کڕیارێ ل سەر کڕیارا برایێ خۆ بکەت و نەدورستە ل سەر خواستنا برای بخوازیت هەتا ئەو نەهێلیت.

356- باب النهي عن إضاعة المال في غير وجوهه التي أذن الشرع فيها

بابەتێ نەهیێ ژ مەزاختنا مالی نە د جهێ خۆدا ئەوێت خودێ دەستویری پێ دای

1781- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ قَالَ: قَال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ الله تَعَالى يَرضى لَكُمْ ثلاثاً، وَيَكْرَه لَكُمْ ثَلاثاً: فَيَرضي لَكُمْ أنْ تَعْبُدوه، وَلا تُشرِكُوا بِهِ شَيْئاً، وَأنْ تَعْتَصِموا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعاً وَلا تَفَرَّقُوا، ويَكْرهُ لَكُمْ: قِيلَ وَقَالَ، وَكَثْرَةَ السُّؤالِ، وإضَاعَةَ المالِ » رواه مسلم، وتقدَّم شرحه

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ مەزن ئەمرێ هەوە ب سێ تشتان دکەت و نەهیا هەوە ژ سێ تشتان دکەت: ئەمرێ هەوە دکەت: هوین وی بپەرێسن، و چو شریکان بۆ چێ نەکەن، و هوین هەمی خۆ ب قورئان و دینێ ویڤە بگرن و ژێکڤە نەبن، و نەهیا هەوە دکەت: ژ گۆتگۆتکان، و پسیارکرنا زێدە، و مەزاختنا مالی نە د جهێ دورستدا.

1782- وَعَنْ وَرَّادٍ كَاتِبِ المغِيرَةِ بن شُعْبَة قالَ: أمْلَى عَلَيَّ المغِيرَةُ بنُ شُعبةَ في كتاب إلى مُعَاوِيَةَ رضي الله عنْه، أنَّ النبيّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ يَقُول في دبُرِ كُلِّ صَلاةٍ مَكْتُوبَةٍ: « لاَ إلَهَ إلاَّ الله وَحدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، لَهُ المُلْكُ وَله الْحَمْد وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيءٍ قَدِيرٌ، اللَّهُمَّ لاَ مانِعَ لِمَا أعْطَيْتَ، وَلاَ مُعْطِيَ لِمَا مَنَعْتَ، وَلاَ يَنْفَعُ ذَا الجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ » وَكَتَبَ إلَيْهِ أنَّهُ « كَانَ يَنْهَى عَنْ قِيل وقَالَ، وإضَاعَةِ المالِ، وَكَثْرةِ السُّؤَالِ، وَكَانَ يَنْهَى عَنْ عُقُوقِ الأمهَّاتِ، ووأْدِ الْبَنَاتِ، وَمَنْعٍ وهَاتِ » متفقٌ عَلَيْهِ، وسبق شرحه.

و ژ وەررادی، نڤیسەرێ موغیرەیێ کورێ شوعبەی، گۆت: موغیرێ کورێ شوعبەی بۆ من گۆت من نڤیسی بۆ موعاویەی ﷺ، کو پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دویماهیکا هەر نڤێژەکا فەرز دگۆت: ب راستی چو پەرستی یێت راست و دورست نینن خودێ ب تنێ نەبیت و یێ بێ شریک و بێ هەڤالە و هەمی مولک و سەروەری و پەسن و حەمد بۆ وینە و ئەو ل سەر هەمی تشتان یێ خودان شیانە یا خودێ کەس نینە یا تە دا نەهێلیت و کەس نینە بدەت یا تە ڤەگرت و نەدا و زەنگینیا زەنگینی دەف تە مفای وی نادەت (ئانکو زەنگینی و دەسهەلاتا وی رزگار ناکەت، کریارێت وی یێت چاك و راست نەبن). و بۆ نڤیسی ئەو (مەخسەد پێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ) نەهیێ دکەت: ژ گۆتگۆتکان و مەزاختنا مالی نە د جهێ دورستدا و پسیارکرنا زێدە و نەهی دکر ژ: دلهێلانا دایکان و بنئاخکرنا کچان هێژ یێت ساخ، و نەهێلانا ب جهئینا تشێ واجب، و خواستنا تشتێ نەیێ مرۆڤی.

357- باب النهي عن الإشارة إلى مسلم بسلاح سواء كان جادّاً أو مازحاً والنهي عن تعاطي السيف مسلولا

بابەتێ نەهیێ ژ بەرێ چەکی بدەتە موسلمانەکێ چ یێ رژد بیت چ ب ترانەڤە بیت و نەهیێ ژ هەلگرتنا شیرێ رویس

1783- عَن أبي هُرَيْرَة رضي الله عَنْه عَنْ رَسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: «لاَ يشِرْ أحَدُكُمْ إلَى أخِيهِ بِالسِّلاَحِ، فَإنَّهُ لاَ يَدْرِي لَعَلَّ الشَّيْطَانَ يَنْزِعُ في يَدِهِ، فَيَقَعَ في حُفْرَةٍ من النَّارِ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: کەس ژ هەوە بەرێ چەکی نەدەتە برایێ خۆ، ئەو نوزانیت دبیت شەیتان ژ دەستی بینتە دەرێ، پاشی بکەڤیتە د کۆرەکا ئاگریدا.

وفي رِوَايةٍ لِمُسْلِمٍ قَالَ: قَالَ أبُو الْقَاسِمِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أشارَ إلَى أخيهِ بِحَدِيدَةٍ، فَإنَّ الملائِكَةَ تَلْعنُهُ حتَّى يَنْزِعَ، وإنْ كَان أخَاهُ لأبِيهِ وأُمِّهِ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: گۆت: ئەبو قاسمی ﷺ گۆت: هەرکەسێ بەرێ ئاسنەکێ بدەتە برایێ خۆ، ملیاکەت لەعنەتان لێ دکەن هەتا ددانیت خۆ هەکە ئەو برایێ وی یێ دایبابی بیت.

قَوْلُهُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَنْزِع » ضُبِطَ بالْعَيْنِ المهْمَلَةِ مَعَ كَسْرِ الزَّاي، وبالْغَيْنِ المعْجَمَةِ مع فتحِها ومعناها مُتَقَارِبٌ، مَعْنَاهُ بِالمهْمَلَةِ يَرْمِي، وبالمعجمَةِ أيْضاً يَرْمِي وَيُفْسِدُ، وَأَصْلُ النَّزْعِ: الطَّعنُ وَالْفَسَادُ.

1784- وَعَنْ جابرٍ رضي الله عنْهُ قَالَ: « نَهَى رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ يُتَعَاطَى السَّيْفُ مَسْلُولاً ». رواهُ أبو داود، والترمذي وقال: حديثٌ حسَنٌ.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری شیر رویس بێتە هەلگرتن.

358- باب كراهة الخروج من المسجد بعد الإذان إلا لعذر حتى يصلّي المكتوبة

بابەتێ نەباشییا دەرکەفتنێ ژ مزگەفتێ پشتی بانگی بۆ عوزرەکێ نەبیت هەتا نڤێژا فەرز نەکەت

1785- عَنْ أبي الشَّعْثاءِ قال: كُنَّا قُعُوداً مع أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنهُ في المسْجِدِ، فَأَذَّنَ المؤَذِّنُ، فَقَام رَجُلٌ مِنَ المسْجِدِ يَمْشِي، فَأتْبعهُ أبُو هُرَيْرَةَ بصَرهُ حتَّى خَرجَ مِنَ المسْجِدِ، فقَالَ أبُو هُرَيْرَةَ: أمَّا هَذَا فَقَدْ عصَى أبَا الْقَاسِمِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. رواه مسلم.

و ژ ئەبی شەعسائی، گۆت: ئەم ل مزگەفتێ ل دەف ئەبی هورەیرەری یێت روینشتی بووین، بانگدەهی بانگ دا، زەلامەك ل مزگەفتێ رابوو چۆ، ئەبو هورەیرەی چاڤێ خۆ دویڤرا زڤراند هەتا ژ مزگەفتێ دەرکەفتی، ئەبو هورەیرە ﷺ گۆت: هندیکە ئەڤەیە، وی نەگوهدارییا بابێ قاسمی کر ﷺ.

359- باب كراهة ردّ الريحان لغير عذر

بابەتێ نەباشییا زڤراندنا روحانێ بێ هجەت

1786- عَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ، قَال: قَالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ عُرِضَ عَلَيْهِ رَيْحَانٌ، فَلا يَرُدَّهُ، فَإنَّهُ خَفيفُ المحْمِلِ، طَيِّبُ الرِّيحِ » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ روحان پێ هاتەدان بلا نەزڤرینیت، ب راستی ئەو یا هەلگرتن سفکە و بێهن خۆشە.

1787- وَعَنْ أَنَسِ بنِ مَالِكٍ رضي الله عَنْهُ أَنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم كَانَ لا يَرُدُّ الطِّيبَ. رواهُ البُخاري.

و ژ ئەنەسێ کورێ مالکی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بێهن خۆشی نەدزڤراند.

360- باب كراهة المدح في الوجه لمن خيف عليه مفسدةٌ من إعجاب ونحوه وجوازه لمن أُمِنَ ذلك في حقه

بابەتێ نەباشییا مەدحەکرنا د رویدا یێ ترس هەبیت خرابیەك دێ هەبیت ژ خۆ موعجبیێ

و وەکی وێ و دورستە د راستا ویدا یێ مرۆڤ ژێ ئێمن

1788- عَنْ أبي مُوسى الأَشْعرِيِّ رضي اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم رَجُلاً يُثْنِي عَلَى رَجُلٍ وَيُطْرِيهِ فِي المدْحَةِ، فَقَالَ: « أَهْلَكْتُمْ، أَوْ قَطَعْتُمْ ظَهرَ الرَّجُلِ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گول زەلامەکی بوو مەدحێت زەلامەکێ دکرن و زێدە مەدحێت وی دکرن ئینا گۆت: هەوە زەلام هیلاك بر یان هەوە پشتا زەلامی شکاند.

« وَالإِطْرَاءُ »: المبالَغَةُ فِي المِدْحِ.

1789- وَعَنْ أبي بَكْرَة رضي الله عنْهُ أنَّ رجُلاً ذُكِرَ عِنْدَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَأَثْنَى عَلَيْهِ رَجُلٌ خَيْراً، فَقَالَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ويْحَكَ قَطَعْت عُنُقَ صَاحِبكَ » يقُولُهُ مِرَاراً « إنْ كَانَ أحَدُكُمْ مَادِحاً لا مَحَالَةَ، فَلْيَقُلْ: أَحْسِبُ كَذَا وكَذَا إنْ كَانَ يَرَى أنَّهُ كَذَلِكَ، وَحَسِيبُهُ اللَّه، ولاَ يُزَكِّى علَى اللَّهِ أحَدٌ » متفق عليه.

و ژ ئەبی بەکرەی ﷺ، گۆت: بەحسێ زەلامەکێ ل دەف پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتەکرن، زەلامەکێ باش مەدحێت وی کرن، پێغەمبەری ﷺ گۆت: وەی بۆ تە، تە ستۆیێ هەڤالێ خۆ بڕی (ئانکو تە نێزیکی هیلاکێ کر هندی تو مەدحێت وی دکەی) چەند جاران گۆت پاشی گۆت: هەکە ئێک ژ هەوە هەر دێ مەدحان کەت چو چارە نینە، بلا بێژیت: ئەز هزر دکەم یێ هۆسایە و یێ هۆسایە هەکە ئەو وەسا ببینیت، و حسێبا وی یا ل سەر خودێ و مەدحێت کەسێ بۆ خودێ ناهێنەکرن (چو ژ بەر وی بەرزە نابیت و ئەو چێتر دزانیت کا بەندەیێ وی یێ چاوایە).

1790- وَعَنْ هَمَّامِ بنِ الْحَارِثِ، عنِ المِقْدَادِ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ رَجُلاً جعَل يَمْدَحُ عُثْمَانَ رضي اللَّه عنه، فَعَمِدَ المِقْدادُ، فَجَثَا عَلَى رُكْبَتَيْهِ، فَجَعَلَ يَحْثُو فِي وَجْهِهِ الْحَصْبَاءَ، فَقَالَ لَهُ عُثْمَانُ: مَا شَأْنُكَ ؟ فَقَالَ: إنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إذَا رَأَيْتُمُ المدَّاحِينَ، فَاحْثُوا فِي وُجُوهِهِمُ التُّرابَ » رَوَاهُ مسلم.

و ژ هەمامێ کورێ حارسی، ژ میقدادی ﷺ، گۆت: زەلامەکی دەستهاڤێتێ مەدحێت عوسمانی کرن ﷺ، میقدادی قەستا ئاخێ کر و کەفتە سەر چۆکێت خۆ و حەسحاسۆك هاڤێتنە سەر و چاڤێت وی، عوسمانی گۆتێ: تە خێرە؟ گۆت: ب راستی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ گۆتی: هەکە هەوە زێدە مەدحەکەر دیتن، ئاخێ باڤێژنە سەر و چاڤێت وان.

فَهَذِهِ الأَحَادِيثُ فِي النَّهْيِ، وَجَاءَ فِي الإِبَاحَةِ أَحَادِيثُ كَثِيرَةٌ صَحِيحَةٌ.

ئەڤ حەدیسە د نەهیکرنێدا ییێت دورستن و د دورستیا مەدحەکرنێدا حەدیسێت دورست گەلک ییێت هاتین.

قَالَ العُلَمَاءُ: وَطريقُ الجَمْعِ بَيْنَ الأَحَادِيثِ أَنْ يُقَالَ: إِنْ كَانَ المِمْدُوحُ عِنْدَهُ كَمَالُ إِيمَانٍ وَيَقِينٍ، وَرِيَاضَةُ نَفْسٍ، وَمَعْرِفَة تَامَّةٌ بِحَيْثُ لا يَفْتَتِنُ، وَلا يَغْتَرُّ بِذَلِكَ، وَلا تَلْعَبُ بِهِ نَفْسُهُ، فَلَيْسَ بِحَرَامٍ وَلا مَكْرُوهٍ، وإِنْ خِيفَ عَلَيْهِ شَيءٍ منْ هَذِهِ الأُمُورِ كُرِهَ مَدْحُهُ فِي وَجْهِهِ كَرَاهَةً شَدِيدَةً، وعَلَى هَذَا التَّفْصِيلِ تُنَزَّلُ الأحاديثُ المختَلفَة في ذَلِكَ. وَمِمَّا جَاءَ فِي الإِبَاحَةِ قَوْلُهُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لأبي بَكْرٍ رضي اللَّه عَنْهُ: « أَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ » أيْ: مِنَ الَّذِينَ يُدْعَوْنَ مِنْ جَمِيعِ أَبْوابِ الْجَنَّةِ لِدُخُولِهَا، وفِي الحَديثِ الآخَرِ: « لَسْتَ مِنْهُمْ » أيْ: لَسْتَ مِنَ الَّذِينَ يُسْبِلُونَ أُزُرَهُمْ خُيَلاءَ. وَقَالَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لِعُمَرَ رضي اللَّه عَنْهُ: « مَا رَآكَ الشَّيْطَانُ سَالِكاً فَجّا إلاَّ سلكَ فَجّا غَيْرَ فَجِّك »، وَالأَحَادِيثُ فِي الإِبَاحَةِ كَثِيرَةٌ، وَقَدْ ذَكَرْتُ جُمْلَةً مِنْ أَطْرَافِهَا فِي كتاب: « الأَذْكَار ».

زانا دبێژن: و رێکا کۆمکرنێ د ناڤبەرا حەدیساندا ئەڤیە: ئەوێت مەدحێت وی دهێتە کرن هەکە باوەری و یەقینا تەکویز و شیان و دەستەسەرییا نەفسێ و زانینەکا کامل ل دەف هەبیت ب رەنگەکێ وەسا سەردا نەچیت و نەهێتە خاپاندن، نەیا حەرامە و نەیا نەباشە، و هکە ژێ ترسیا ژ ئێک ژ ڤان تشتان نەباشە مەدحێت وی بێنە کرن نەباشیەکا زێدە، و دویف ڤێ درێژیێ حەدیسێت ژێک جودا دهێنە شرۆڤەکرن. و ژ حەدیسێت سەر دورستیێ هاتین، گۆتنا وی ﷺ یا گۆتیە ئەبو بەکری رضي الله عنه: ئەز هیڤی دکەم تو ژ وان بی. ئانکو ژ وان بی ییێت د هەمی دەرگەهێت بەحەشتێرا دهێنە گازیکرن دا تێرا بچییە د بەحەشتێڤە، و ﷺ گۆتە عومەری رضي الله عنه، شەیتان تە نابینیت تو رێکەکێ بگری هەکە ئەو رێکەکا دی نەرێکا تە نەگریت. و حەدیس ل سەر دورستیا مەدحێ گەلەکن و من هندەك ژ وان د کتێبا ئەزکارێدا ییێت ئینایە.

361- باب كراهة الخروج من بلد وقع فيها الوباء فراراً منه وكراهة القدوم عليه

بابەتێ نەباشییا دەرکەفتنێ ژ وەلاتەکێ تاعون کەفتیە تێدا ژێ بڕەڤیت و نەباشییا هاتنا وی وەلاتی

قال الله تعالى: * (أَيْنَمَا تَكُونُوا يُدْرِكْكُمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ) (النساء: من الآية78) *. **هوین ل کیڤە بن [ل وێرێ بن]، خۆ هوین د کەلهیێت ئاسێڤە ژی بن، هەر مرن دێ گەهیتە هەوە.** وقال تعالى: * (وَلا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ) (البقرة: من الآية195) * . **و خۆ ب دەستێت خۆ نەهاڤێژنە د مالوێرانییێدا [خۆ د هیلاك نەبەن].**

1791- وَعَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي اللَّه عَنْهُمَا أَنَّ عُمَر بْنِ الْخَطَّابِ رضي اللَّه عَنْهُ خَرَجَ إِلَى الشَّامِ حَتَّى إِذَا كَانَ بِسَرْغَ لَقِيَهُ أُمَراءُ الأَجْنَادِ أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الجَرَّاحِ وَأَصْحَابُهُ فَأَخْبَرُوهُ أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بالشَّامِ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ: فَقَالَ لِي عُمَرُ: ادْعُ لِي المهاجرين الأَوَّلِينَ فَدَعَوتُهم، فَاسْتَشَارهم، وَأَخْبرَهُم أَنَّ الْوَبَاءَ قَدْ وَقَعَ بِالشَّامِ، فَاخْتلَفوا، فَقَالَ بَعْضُهُمْ: خَرَجْتَ لأَمْرٍ، ولا نَرَى أَنْ تَرْجِعَ عَنْهُ. وَقَالَ بَعْضُهُمْ: مَعَكَ بَقِيَّة النَّاسِ وَأَصْحَابُ رسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، وَلا نَرَى أَنْ تُقْدِمَهُم عَلَى هذا الْوَبَاءِ، فَقَالَ: ارْتَفِعُوا عَنِّي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِي

الأَنْصَارَ، فَدعَوتُهُم، فَاسْتَشَارهمْ، فَسَلَكُوا سَبِيلَ المهاجرِين، وَاختَلَفوا كَاخْتلافهم، فَقَال: ارْتَفِعُوا عَنِي، ثُمَّ قَالَ: ادْعُ لِي مَنْ كَانَ هَا هُنَا مِنْ مَشْيَخَةِ قُرَيْشٍ مِنْ مُهَاجِرةِ الْفَتْحِ، فَدَعَوْتُهُمْ، فَلَمْ يَخْتَلِفْ عليه مِنْهُمْ رَجُلانِ، فَقَالُوا: نَرَى أنْ تَرْجِعَ بِالنَّاسِ وَلاَ تُقْدِمَهُم عَلَى هَذَا الْوَبَاءِ، فَنَادى عُمَرُ رضي الله عَنْهُ فِي النَّاسِ: إنِّي مُصْبِحٌ عَلَى ظَهْرٍ، فَأَصْبِحُوا عَلَيْهِ: فَقَال أبُو عُبَيْدَةَ ابْنُ الجَرَّاحِ رضي اللَّهُ عَنْهُ: أَفِرَاراً مِنْ قَدَرِ الله ؟ فَقَالَ عُمَرُ رضي الله عَنْهُ: لَوْ غَيْرُكَ قَالَهَا يَا أبَا عُبيْدَةَ، وَكَانَ عُمَرُ يَكْرَهُ خِلافَهُ، نَعَمْ نَفِرُّ منْ قَدَرِ الله إلى قَدَرِ الله، أرأَيْتَ لَوْ كَانَ لَكَ إبِلٌ، فَهَبَطَتْ وَادِياً لهُ عُدْوَتَانِ، إحْدَاهُمَا خَصْبةٌ، والأُخْرَى جَدْبَةٌ، أَلَيْسَ إنْ رَعَيْتَ الخَصْبَةَ رعَيْتَهَا بقَدَرِ الله، وإنْ رَعَيْتَ الجَدْبَةَ رعَيْتَهَا بِقَدَر الله، قَالَ: فجَاءَ عَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ عَوْفٍ رضي الله عَنْهُ، وَكَانَ مُتَغَيِّباً فِي بَعْضِ حَاجَتِهِ، فَقَال: إنَّ عِنْدِي مِنْ هَذَا عِلْماً، سَمِعْتُ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إذَا سَمِعْتُمْ بِهِ بِأَرْضٍ، فلاَ تَقْدمُوا عَلَيْهِ، وإذَا وَقَعَ بِأَرْضٍ وَأَنْتُمْ بِهَا، فَلا تَخْرُجُوا فِرَاراً مِنْهُ » فَحَمِدَ اللَّه تَعَالى عُمَرُ رضي الله عَنْهُ وَانْصَرَفَ، متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: عومەرێ کورێ خەتتابی دەرکەفت چۆ شامێ هەتا گەهشتیە سەرغێ (جهێ قۆناغا حەجیان) سەردارێت لەشکەری ئەبو عوبەیدەیێ کورێ جەراحی و هەڤالێت وی گەهشتنێ، و گۆتنێ تاعونا کەتیە شامێ، ئیبن عەباسی گۆت: عومەری گۆتە من: بۆ من گازی مشەختێت ئێکێ بکە، من گازی وان کر، و مشێورەتا وان کر و گۆتە وان تاعونا کەتیە شامێ، ژێک جودا چۆن، هندەکان گۆت: تو بۆ کارەکێ یێ دەرکەفتی و ئەم نابینین تو لێ بزڤری، و هندەکان گۆت: خەلکێ دی و هەڤالێت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ییێت دگەل تە، و ئەم نابینین تو بەری وان بکەڤی بەرێ وان بدەیە ڤێ تاعونێ، گۆت: هلۆن ژ دەف من رابن، پاشی گۆت: بۆ من گازی ئەنساران خەلکێ مەدینێ بکە، من گازی وان کر، و مشێورەتا وان کر، وان ژی رێکا مشەختان گرتن، و وەکی جودابوونا وان جودا چۆن، گۆت: هلۆن ژ دەف من رابن، پاشی گۆت: بۆ من کا کی ل ڤێرێیە ژ رویسپی ییێت قورەیشییان ژ وان ییێت پشتی فەتحا مەکەهێ موسلمان بووین گازیکە، من گازیکرن، دوو زەلام ژی ژ وان د گەلێک جودا نەبوون، گۆتن: ئەم دبینین تو بخەلکیڤە بزڤری و بەرێ وان نەدەیە ڤێ تاعونێ. عومەری ﷺ گازی خەلکی کر: ئەز سپێدێ یێ ل سەر وەغەرێ هوین ژی سپێدێ وەغەرێ بکەن، ئەبو عوبەیدەیێ کورێ جەراحی گۆت: دێ ژ قەدەرا خودێ رەڤی؟ عومەری ﷺ گۆت: هەکە ئێکێ دی وەگۆتبا یا ئەبو عوبەیدە!! (و عومەری نەدڤیا خیلافا وی بێتە کرن) بەلێ دێ ژ قەدەرەکا خودێ بۆ قەدەرەکا دی یا خودێ رەڤین، بێژە من هەکە تە حێشتر هەبن و بچنە نهالەکێ دوو رەخ هەبن رەخەکێ قەلەو بیت و یێ دی یێ رویت بیت، ما نە هەکە تە رەخێ قەلەو چەراند تە ب قەدەرا خودێ چەراند و هەکە تە رەخێ رویت چەراند تە ب قەدەرا خودێ چەراند؟ عەبدولرەحمانێ کورێ عەوفی ﷺ، هات و ئەو بۆ هەوجەیەکێ نە یێ ئامادەبوو گۆت: ب راستی من زانینا ل سەر ڤێ هەی، من گۆل پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە هەوە گۆلێ بوو ل ئەردەکێ یێ هەی نەچنە وێرێ، و هەکە کەفتە ئەردەکێ و هوین ل وێرێ بن، ژێ نەدەرکەڤن ژێ ب رەڤن. عومەری ﷺ حەمدا خودێ کر و چۆ.

والْعُدْوَةُ: جانِبُ الْوادِي.

1792- وَعَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رضي الله عَنْهُ عنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِذَا سَمِعْتُمْ الطَّاعُونَ بِأَرْضٍ، فَلاَ تَدْخُلُوهَا، وَإِذَا وقَعَ بِأَرْضٍ، وَأَنْتُمْ فِيهَا، فَلاَ تَخْرُجُوا مِنْهَا » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئوسامەیێ کورێ زەیدی ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: هەکە هەوە گۆل تاعونێ بوو ل ئەردەکێ، نەچنە وێرێ، و هەکە کەفتە ئەردەکێ و هوین ل وێرێ بن، ژێ نەدەرکەڤن.

362- باب التغليظ في تحريم السِّحْرِ

بابەتێ زێدە حەرامییا سێربەندییێ

قال الله تعالى: * (وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ) (البقرة: من الآية102) * الآية . و سلێمان ب خۆ گاور نەبووبوو [و کەس فێری سێربەندییێ نەکربوو] بەلێ شەیتان گاور بووبوون، و خەلک فێری سێربەندییێ دکرن.

1793- وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ عَنِ النبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « اجْتَنِبُوا السَّبْعَ الموبِقَاتِ » قَالُوا: يَا رسُولَ اللَّهِ وَمَا هُنَّ ؟ قَالَ: « الشِّرْكُ بِاللَّهِ، السِّحْرُ، وَقَتْلُ النَّفْسِ التي حرَّمَ اللَّه إلاَّ بِالْحَقِّ، وَأَكْلُ الرِّبَا، وَأَكْلُ مَالِ اليتيم، والتَّوَلِّي يَوْمَ الزَّحْفِ، وقَذفُ المحْصنَات المؤمِناتِ الْغَافِلات » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆ ژ حەفتێت هیلاکبەر بپارێزن، گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو چنە؟ گۆت: شیرکا ب خودێ و سێربەندی و کوشتنا مرۆڤی ژ نەحەقی و خوارنا سەلەفێ و خوارنا مالێ ئێتیمی و رەڤین رۆژا شەڕی دگەل گاوران و گونەهکارکرنا ژنێت دەهمەن پاقژ و دلساخ و بێ غال و غەرەز و ئاگەهـ ژ چو نەیی و خودان ئیمان ب زنایێ.

263- باب النهي عن المسافرة بالمصحف إلى بلاد الكفّار إذا خيف وقوعه بأيدي العدوّ

بابەتێ نەهییێ ژ وەغەرکرنێ ب قورئانێڤە بۆ وەلاتێ گاوران هەکە ترس هەبیت بکەڤیتە د دەستێت دژمنیدا

1794- عَنْ ابْنِ عُمَرَ رضي الله عَنْهُمَا قَالَ: « نَهَى رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ يُسَافَرَ بالقرآن إلَى أرْضِ الْعَدُوِّ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری وەغەر ب قورئانێڤە بۆ ئەردێ دژمنی بێتەکرن.

364- باب تحريم استعمال إناء الذهب وإناء الفضة في الأكل والشرب والطهارة وسائر وجوه الاستعمال

بابەتێ حەرامییا ب کارئینانا ئامانێت زێری و زیڤی د خوارن و ڤەخوارن و پاقژکرن و هەمی رەنگێت کارئینانێ

1795- عَنِ أمِّ سَلَمَةَ رضي الله عنها أنَّ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الَّذِي يَشْرَبُ في آنِيَةِ الْفِضَّةِ إنَّمَا يُجَرْجِرُ في بَطْنِهِ نَار جَهَنَّمَ » متفقٌ عليه.

و ژ ئوم سەلەمە ﵂ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەوێ ب ئامانێ زێڤی ڤەدخۆت ب راستی ئەو ئاگرێ جەهنەمێ دهاڤێژیتە د زکێ خۆدا.

وفي رواية لمسلم: « إِنَّ الذي يَأْكُلُ أَوْ يَشْرَبُ في آنِيَةِ الفِضَّةِ والذَّهَبِ ».

و د ریوایەتەکا موسلمیدا: ب راستی یێ ب ئامانێ زێری و زیڤی بخۆت یان ڤەخۆت.

1796- وعنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عَنْهُ قالَ: إنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَانَا عَنِ الحَرِيرِ، والدِّيباجِ، وَالشُّرْب في آنِيَةِ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ، وقال: « هُنَّ لهُمْ في الدُّنْيَا وَهِيَ لَكُمْ في الآخِرةِ » متفقٌ عليهِ.

و ژ حوزەیفەی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری ژ ئارمویشی و ژ کراسێ بەر و بەتەن ژ ئارمویشی و ژ ڤەخوارنێ ب ئامانێ زێری و زیڤی و گۆت: ئەو د دنیاییێدا بۆ وانن و د ئاخرەتێدا بۆ هەوەنە.

وفي روايةٍ في الصَّحِيحَيْنِ عَنْ حُذَيْفَةَ رضي الله عَنْهُ: سَمِعْتُ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لا تَلْبِسُوا الحَرِيرَ وَلا الدِّيبَاجَ، ولا تَشْرَبُوا في آنيَةِ الذَّهَبِ والْفِضَّةِ وَلا تَأْكُلُوا في صِحَافِهَا».

و د ریوایەتا بوخاری و موسلمیدا ژ ئەبی حوزەیفەی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: جلکێ ئارمویشی و کراسێ بەر و بەتەن ئارمویش نەکەنە بەر خۆ، و ب ئامانێ زێری و زیڤی نەڤەخۆن، و د سێنیکێت واندا نەخۆن.

1797- وعَنْ أنس بن سِيرينَ قال: كنْتُ مَع أنَسِ بن مالك رضي الله عنْهُ عِنْد نَفَرٍ مِنَ المجُوسِ، فَجِيءَ بفَالُودَجٍ عَلى إنَاءٍ مِنْ فِضَّةٍ، فَلَمْ يأكُلْهُ، فَقِيلَ لَهُ حوِّلهُ فحوَّلَه عَلى إنَاءٍ مِنْ خَلَنْج، وجِيءَ بِهِ فأَكَلَهُ. رواه البيهقي بإسْنادٍ حَسنٍ. « الخَلَنْجُ »: الجَفْنَة.

و ژ ئەنەسێ کورێ سیرینی، گۆت: ئەز دگەل ئەنەسێ کورێ مالکی بووم ﵁، دەف هندە مرۆڤێت ئاگر پەرێس، فالوزەج (خوارنەکە فارس پێ ب ناڤ و دەنگن) ل سەر ئامانەکێ زێڤی ئینان، نەخوار، ئێکێ گۆتێ: بگوهۆرە، گوهارتە سەر ئامانەکێ ژ داری و ئینانڤە، ئینا خوار.

365- باب تحريم لبس الرجل ثوباً مزعفراً

بابەتێ حەرامییا زەلام جلکێ زەعفەرانکری بکەتە بەر خۆ

1798- عَنْ أنسٍ رضي الله عَنْهُ قالَ: نَهَى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنْ يَتَزَعْفَر الرَّجُلُ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەنەسی ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەهیا کری زەلام جلکەکێ زەعفەرانکری (گیایەکە جلک پێ دهێنە بۆیاغکرن) بکەتە بەر خۆ.

1799- وعنْ عبدِ الله بنِ عَمْرو بن العاص رضي الله عَنْهُمَا قالَ: رأَى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلَيَّ ثَوْبَيْنِ مُعَصْفَرين فَقَال: « أمُّكَ أمَرَتْكَ بهذا ؟ » قلتُ: أغْسِلُهُمَا ؟ قال: « بلْ أحْرِقْهُما».

و ژ عەبدوللایێ کورێ عەمرێ کورێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ دوو کراسێت بۆیاغکری ب عەسفەرێ (گیایەکە جلکان پێ بۆیاغ دکەن) ل بەر من دیتن، گۆت: دایکا تە ئەمرێ تە ب ڤێ کریە؟ من گۆت: بشۆم؟ گۆت: نەشۆ بسۆژە.

وفي روايةٍ، فقال: « إنَّ هذا منْ ثِيَابِ الكُفَّار فَلا تَلْبسْهَا » رواه مسلم.

و د ریوایەتەکێدا: ب راستی ئەڤە ژ جلکێت گاورانە نەکەیە بەر خۆ.

366- باب النهي عن صمت يومٍ إلى الليل

بابەتێ نەهیێ ژ بێ دەنگیێ ب رۆژ هەتا شەڤێ

1800- عَنْ عليٍّ رضي اللَّه عَنْهُ قالَ: حَفِظْتُ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا يُتْمَ بَعْدَ احْتِلامٍ، وَلا صُمَاتَ يَوْمٍ إلى اللَّيْلِ » رواه أبو داود بإسناد حسن.

و ژ عەلی ﷺ گۆت: مە ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ژبەر کر: ئێتیمی پشتی بالغبوونێ نینە، و بێدەنگی نەدورستە هەتا شەڤێ.

قالَ الخَطَّابي في تفسيرِ هذا الحديثِ: كَانَ مِنْ نُسُكِ الجاهِلِيَّة الصّمَاتُ، فَنُهُوا في الإسْلامِ عَنْ ذلكَ، وأُمِرُوا بِالذِّكْرِ وَالحَدِيثِ بالخَيْرِ.

خەتابی د راڤەکرنا ڤێ حەدیسێدا دبێژیت: ژ عیبادەت و پەرستنێت جاهلیەتێ بێ دەنگی بوو، ئیسلامێ نەهی ژ هندێ کر، و ئەمرێ وان ب زکری و ئاخفتنا خێرێ کر.

1801- وعَنْ قيس بن أبي حازِمٍ قالَ: « دَخَلَ أبُو بكرٍ الصِّدِّيقُ رضي اللَّه عَنْهُ على امْرَأَةٍ مِنَ أحْمَسَ يُقَالُ لهَا: زَيْنَبُ، فَرَآهَا لا تَتَكَلَّم. فقالَ: « مَالهَا لا تَتَكَلَّمُ » ؟ فقالُوا: حَجَّتْ مُصْمِتَةً، فقالَ لهَا: « تَكَلَّمِي فَإِنَّ هذا لا يَحِلُّ، هذا منْ عَمَلِ الجَاهِلِية»، فَتَكَلَّمَت. رواه البخاري.

و ژ قەیسێ کورێ ئەبی حازمی، گۆت: ئەبو بەکر ئەلسەدیق ﷺ چۆ دەف ژنەکێ ژ ئەحمەسییان دگۆتنێ: زەینەب دیت نائاخڤیت، گۆت: وێ خێرە نائاخڤیت؟ گۆتن: حەجا کری بێ دەنگ، ئینا گۆتێ: باخڤە ب راستی ئەڤە نەیا دورستە، ئەڤە ژ کارێت نەزانینێیە. ئینا ئاخفت.

367- باب تحريم انتساب الإنسان إلى غير أبيه وتولّيه إلى غير مَواليه

بابەتێ حەرامییا هندێ مرۆڤ خۆ بگەهینیتە (بکەتە کورێ) نە بابێ خۆ و خۆ بگەهیتە نە ئازاکریێ خۆ

1802- عَنْ سَعْدِ بن أبي وقَّاصٍ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ النبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: مَن ادَّعَى إلى غَيْرِ أبِيهِ وَهُوَ يَعْلَمُ أنَّهُ غَيْرُ أبِيهِ فَالجَنَّةُ عَلَيهِ حَرامٌ ». متفقٌ عليهِ.

و ژ سەعدێ کورێ ئەبی وەققاسی ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ خۆ بکەتە کورێ نە بابێ خۆ و ئەو بزانیت ئەو نە بابێ وییە، بەحەشت ل سەر وی حەرامە.

1803- وعن أبي هُرَيْرَة رضي اللَّه عنْهُ عَن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « لا تَرْغَبُوا عَنْ آبَائِكُمْ، فَمَنْ رَغِبَ عَنْ أبيهِ فَهُوَ كُفْرٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەڤیانێ نەراکەن کو هوین دگەهنە بابێت خۆ، هەرکەسێ نەڤێت کو ئەو کور یان کچا بابێ خۆ بیت، کارێ وی رەنگەکێ گاورییێیە.

1804- وَعَنْ يزيدَ شريك بن طارقٍ قالَ: رَأَيْتُ عَلِيًّا رضي اللَّه عَنْهُ عَلى المِنْبَرِ يَخْطُبُ، فَسَمِعْتهُ يَقُولُ: لا واللَّهِ مَا عِنْدَنَا مِنْ كتاب نَقْرؤهُ إلاَّ كتاب اللَّه، وَمَا في هذِهِ الصَّحِيفَةِ، فَنَشَرَهَا فَإذا فِيهَا أسْنَانُ الإبلِ،

وَأَشْيَاءُ مِنَ الجِرَاحاتِ، وَفيهَا: قَالَ رَسولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: المدِينَةُ حَرَمٌ مَا بَيْنَ عَيْرٍ إلى ثَوْرٍ، فَمَنْ أحْدَثَ فيهَا حَدَثاً، أوْ آوَى مُحْدِثاً، فَعَلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّهِ والمِلائِكَة وَالنَّاسِ أجْمَعِينَ، لا يَقْبَلُ اللَّه مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامَة صَرْفاً وَلا عَدْلاً، ذِمَّةُ المسْلِمِينَ وَاحِدَةٌ، يَسْعَى بِهَا أدْنَاهُمْ، فَمَنْ أخْفَرَ مُسْلِماً، فَعلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّه والملائِكَةِ وَالنَّاسِ أجْمَعِينَ، لا يَقْبَلُ اللَّه مِنْهُ يَوْم الْقِيامَةِ صَرفاً ولا عدْلاً. وَمَنِ ادَّعَى إلى غَيْرِ أبيهِ، أو انتَمَى إلى غَيْرِ مَوَاليهِ، فَعلَيْهِ لَعْنَةُ اللَّه وَالملائِكَةِ وَالنَّاسِ أجْمَعِينَ، لا يقْبَلُ اللَّه مِنْهُ يَوْمَ الْقِيَامةِ صَرْفاً وَلا عَدْلاً ». متفقٌ عليه.

« ذِمَّةُ المسْلِمِينَ » أيْ: عَهْدُهُمْ وأمانتُهُم. « وَأخْفَرَهُ »: نَقَضَ عَهْدَهُ. « والصَّرفُ»: التَّوْبَةُ، وَقِيلَ: الحِلَةُ. « وَالْعَدْلُ »: الفِدَاءُ.

و ژ یەزیدێ کورێ شەریکێ کورێ تارقی، گۆت: من عەلی ﷺ، ل سەر مینبەرێ دیت خوتبە دخواند، من گولێ بوو دگۆت: نە ب خودێ مە چو کتێب نینن بخوینین کتێبا خودێ نەبیت، و یا د ڤێ دەفتەرێدا، و ڤەکر: عومرێ حێشتران تێدابوو و هندە فەرمانێت نێچیرکرنێ ل مەکەهێ، و تێدا هاتبوو: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مەدینە یا ب رێز و رویمەتە (وەکی رێز و حورمەتا مەکەهێ) ل چیاکێ عەیرێ هەتا چیاکێ سەور، ڤێجا هەرکەسێ تشتەکێ نوی د ڤی دینێ تێدا بکەت یان خرابکارەکێ تێدا بحەوینیت، لەعنەتێت خودێ و یێت ملیاکەتان و یێت خەلکی هەمیان ل سەر وی بن، رۆژا قیامەتێ خودێ نە تەوبەیێ ژێ قەبویل دکەت نە بەدەلێ، پەیمان و بەختێ موسلمانان ئێکە یێ ژ هەمیان کێمتر ددەت (ئانکو هەر موسلمانەکێ بەختێ خۆ دا ئێکێ و پەیمانا ئێمنیێ دایێ وەکی ئێکە چو ژ هەژاران بیت یان ژ ماقویلان بیت) هەرکەسێ خۆ بکەتە کورێ نە بابێ خۆ یان خۆ بگەهینیتە نە ئازاکریێ خۆ(ئانکو ئازاکریێ خۆ ب ئازاکریێ خۆ نەدانیت و ئێکێ شینێ بدانیت) لەعنەتێت خودێ و یێت ملیاکەتان و یێت خەلکی هەمیان ل سەر وی بن، رۆژا قیامەتێ خودێ نە تەوبەیێ ژێ قەبویل دکەت نە بەدەلێ.

1805- وَعَنْ أبي ذَرٍّ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّهُ سَمِعَ رسولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لَيْسَ مِنْ رَجُلٍ ادَّعَى لِغَيْرِ أبيهِ وَهُوَ يَعْلَمُهُ إلاَّ كَفَرَ، وَمَنِ ادَّعَى مَا لَيْسَ لهُ، فَلَيْسَ مِنَّا، وَلْيَتَبَوَّأْ مَقْعَدَهُ مِنَ النَّار، وَمَنْ دَعَا رَجُلاً بِالْكُفْرِ، أوْ قالَ: عدُوَّ اللَّه، وَلَيْسَ كَذلكَ إلاَّ حَارَ عَلَيْهِ » متفقٌ عليهِ، وَهَذَا لفْظُ روايةِ مُسْلِمٍ.

و ژ ئەبی زەرێ ﷺ وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: نینە زەلامەك خۆ بکەتە کورێ نە بابێ خۆ و ئەو بزانیت ئەو نە بابێ وییە، هەکە وی کارەك نەکربیت ژ گاوران پێڤەتر وی کاری ناکەن، و هەرکەسێ تشتەکێ نەیێ وی بێژیت یێ منە ئەو نە ژ مەیە، و بلا جهێ خۆ ژ جەهنەمێ بگریت، و هەرکەسێ ئێکی ب گاوریێ گازی بکەت، یان بێژیت: دژمنێ خودێ و ئەو یێ وەسا نەبیت ئەو دێ بۆ وی زڤریت.

368- باب التحذير من ارتكاب ما نهى الله عزَّ وجلَّ أو رسوله ﷺ عنه

بابەتێ ترساندنێ ژ کرنا تشتێ خودێ و پێغەمبەرێ وی ﷺ نەهی ژێ کری

قال الله تعالى : * (فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ)(النور: من الآية63) * . بلا ئەویت ب گۆتنا پێغەمبەری نەکەن هشیار بن، و ژ خۆ بترسن ئاتافەك [چ کوشتن و هەر تشتەکێ دی د دنیاییدا] ب سەرێ وان بێت، یان ژی ئیزایەکا ب ژان و دژوار [ل

ئاخرەتێ] وان هنگێڤیت و بگریت. وقال تعالى : * (وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ) (آل عمران: من الآية28)) * .خودێ هەوە هشیاری [ئیزا] خۆ دکەت [و هەوە ئاگەهدار دکەت] وقال تعالى: * (إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ) (البروج:12) * . ب راستی ئیزادانا خودایێ تە یا دژوارە. وقال تعالى : * (وَكَذَلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَا أَخَذَ الْقُرَى وَهِيَ ظَالِمَةٌ إِنَّ أَخْذَهُ أَلِيمٌ شَدِيدٌ) (هود:102) * . و هۆسا ئیزادانا خودایێ تە، خەلکێ وان گوندان دگریت وەختێ ئەو ستەمکار، ب راستی ئیزادانا خودایێ تە زێدە ب ژان و گرانە.

1806- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إنَّ الله تَعَالى يَغَارُ، وَغَيْرَةُ اللهِ أنْ يَأْتِيَ المرْءُ مَا حَرَّمَ الله عَليهِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی خودێ پێ نەخۆش دبیت، و پێنەخۆشیا خودێ ئەوە، مرۆڤ وی تشتی بکەت یێ خودێ ل سەر حەرام کری.

369- باب ما يقوله ويفعله من ارتكب منهيّاً عنه

بابەتێ کا دێ چ بێژیت و چ کەت یێ تشتەکێ نەهی ژێ کری کر

قال الله تعالى: * (وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ فَاسْتَعِذْ) (لأعراف: من الآية200)) * . و هەر وەختەکێ وەسواسەك ژ شەیتانی بگەهیتە تە، خۆ ب خودێ بپارێزە، ب راستی ئەو یێ گوهدێر و زانایە. وقال تعالى: * (إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِنَ الشَّيْطَانِ تَذَكَّرُوا فَإِذَا هُمْ مُبْصِرُونَ) (لأعراف:201) * . ب راستی ئەوێت پارێزکاری کرین، هەر وەختەکێ وەسواسەك ژ شەیتانی گەهشتە وان، [فەرمانا خودێ] هاتە بیرا وان، ڤێجا ب خۆ دحەسن، و چاڤێت وان باش رۆن دبن، [و دزانن ئەڤە وەسواسا شەیتانییە، خۆ ژ گونەهێ ڤەدکێشن و گوهێ خۆ نادەنە شەیتانی].

وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ ، أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ) (آل عمران:135_136) * . و ئەوێت (پارێزکارێت) ئەگەر گونەهەکێ دکەن یان ژێ ستەمێ ل خۆ دکەن، ناڤێ خودایێ خۆ دئینن و خودێ دئیننە بیرا خۆ، و داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ خودێ دخوازن، ما کی ژ بلی خودێ گونەهان ژێ دبەت، و رکمانێ ل سەر گونەها کرین ناکەن (هەر نامیننە ل سەر و دهێلن و ئنیەتا لێ نەڤژپینێ دکەنە دلێ خۆ). و ئەو دزانن [وان خەلەتی کر و نابیت هەر ل سەر بمینن، و دڤێت تۆبە بکەن، و دزانن کەس ژ خودێ پێڤە گونەهێت وان ژێ نابەت]. ئەڤان خەلاتێ وان ژێبرنا گونەهانە ژ بەرێ خودایێ وانڤە و بەحەشتێت رویبار د بنرا دهەرکن و دچن، و هەر و هەر دێ تێدا بن، و بەحەشت چ خۆش خەلاتە بۆ کریارکەرێت قەنج. وقال تعالى: * (وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعاً أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ) (النور: من الآية31) * . و هوین هەمی گەلی خودان باوەران تۆبە بکەن، دا سەرفەراز ببن.

1807- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ عَن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « مَنْ حَلَف فَقَالَ في حلفِهِ: بِاللَّاتِ والْعُزَّى، فَلْيَقُلْ: لا إلَهَ إلاَّ الله ومَنْ قَالَ لِصَاحِبِهِ، تَعَالَ أقَامِرْكَ فَليَتَصَدَّق». متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ د سویندا خۆدا گۆت: ب لاتی و عوزاکەمە، بلا بێژیت: لااله الا الله و هەرکەسێ گۆتە هەڤالێ خۆ وەرە قومارێ دگەل تە بکەم، بلا سەدەقەکێ بدەت.

كتاب المنثورات والملح

19 - کتێبا حەدیسێت بەلاڤ و خۆش

370- بابُ المنثورات والملح

بابەتێ حەدیسێت بەلاڤ و خۆش

باب الدجال وأخباره

بابەتێ دەجالی و دەنگ و باسێت وی

1808- عَن النَّواس بنِ سَمْعانَ رضي الله عَنْهُ قالَ: ذَكَرَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الدَّجَّالَ ذَاتَ غَدَاةٍ، فَخَفَّض فِيهِ، وَرَفَع حَتَّى ظَنَناه في طَائِفَةِ النَّخْلِ، فَلَمَّا رُحْنَا إلَيْهِ، عَرَفَ ذلكَ فِينَا فقالَ: « ما شأنكم ؟ » قُلْنَا: يَارَسُولَ اللَّهِ ذَكَرْتَ الدَّجَّال الْغَدَاةَ، فَخَفَّضْتَ فِيهِ وَرَفَعْتَ، حَتَّى ظَنَنَّاه في طَائِفةِ النَّخْلِ فقالَ: « غَيْرُ الدَّجَالِ أخْوفَني عَلَيْكُمْ، إنْ يخْرجْ وأنآ فِيكُمْ، فَأنَا حَجِيجُه دونَكُمْ، وَإنْ يَخْرجْ وَلَسْتُ فِيكُمْ، فكلُّ امريءٍ حَجيجُ نَفْسِهِ، واللَّه خَليفَتي عَلى كُلِّ مُسْلِمٍ. إنَّه شَابٌ قَطَطٌ عَيْنُهُ طَافِيَةٌ، كأَنِّي أشَبِّهُه بعَبْدِ الْعُزَّى بن قَطَنٍ، فَمَنْ أدْرَكَه مِنْكُمْ، فَلْيَقْرَأْ عَلَيْهِ فَوَاتِحَ سُورةِ الْكَهْفِ، إنَّه خَارِجٌ خَلَّةً بَينَ الشَّامِ وَالْعِرَاقِ، فَعَاثَ يمِيناً وَعاثَ شمالاً، يَا عبَادَ اللَّه فَاثْبُتُوا ». قُلْنَا يا رسول اللَّه ومَالُبْثُه في الأرْضِ ؟ قالَ: « أرْبَعُون يَوْماً: يَوْمٌ كَسَنَةٍ، وَيَوْمٌ كَشَهْرٍ، وَيوْمٌ كجُمُعَةٍ، وَسَائِرُ أيَّامِهِ كأَيَّامِكُم ». قُلْنَا: يا رَسُول اللَّه، فَذلكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَسَنَةٍ أتكْفِينَا فِيهِ صلاةُ يَوْمٍ ؟ قال: « لا، اقْدُرُوا لَهُ قَدْرَهُ ». قُلْنَا: يَارَسُولَ اللَّهِ وَمَا إسْراعُهُ في الأرْضِ ؟ قالَ: « كَالْغَيْث استَدبَرَتْه الرِّيحُ، فَيَأْتي على الْقَوْم، فَيَدْعُوهم، فَيؤْمنُونَ بِهِ، ويَسْتجيبون لَهُ فَيَأمُرُ السَّماءَ فَتُمْطِرُ، والأرْضَ فَتُنْبِتُ، فَتَرُوحُ عَلَيْهِمْ سارِحتُهُم أطْوَلَ مَا كَانَتْ ذُرى، وَأسْبَغَه ضُرُوعاً، وأمَدَّهُ خَواصِرَ، ثُمَّ يَأْتي الْقَوْمَ فَيَدْعُوهم، فَيَرُدُّون عَلَيهِ قَوْلَهُ، فَيَنْصَرف عَنْهُمْ، فَيُصْبحُون مُمْحِلينَ لَيْسَ بأيْدِيهم شَيءٌ منْ أمْوالِهم، وَيَمُرُّ بِالخَرِبَةِ فَيقول لَهَا: أخْرجِي كُنُوزَكِ، فَتَتْبَعُه، كُنُوزُهَا كَيَعَاسِيب النَّحْلِ، ثُمَّ يدْعُو رَجُلاً مُمْتَلِئاً شَباباً فَيضْرِبُهُ بالسَّيْفِ، فَيَقْطَعهُ، جِزْلَتَيْن رَمْيَةَ الْغَرَضِ، ثُمَّ يَدْعُوهُ، فَيُقْبِلُ، وَيَتَهَلَّلُ وجْهُهُ يَضْحَكُ. فَبَينَما هُو كَذلكَ إذْ بَعَثَ اللَّه تَعَالى المسِيحَ ابْنَ مَرْيم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَيَنْزِلُ عِنْد المَنَارَةِ الْبَيْضَآءِ شَرْقِيَّ دِمَشْقَ بَيْنَ مَهْرُودتَيْنِ، وَاضعاً كَفَّيْهِ عَلى أجْنِحةِ مَلَكَيْنِ، إذا طَأْطَأَ رَأسهُ، قَطَرَ وإذا رَفَعَهُ تَحدَّر مِنْهُ جُمَانٌ كَاللُّؤلُؤ، فَلا يَحِلُّ لِكَافِرٍ يَجِدُ ريحَ نَفَسِه إلاَّ مات، ونَفَسُهُ يَنْتَهِي إلى حَيْثُ يَنْتَهِي طَرْفُهُ، فَيَطْلُبُه حَتَّى يُدْرِكَهُ بَباب لُدٍّ فَيَقْتُلُه. ثُمَّ يأتي عِيسَى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَوْماً قَدْ عَصَمَهُمُ اللَّه مِنْهُ، فَيَمْسَحُ عنْ وُجوهِهِمْ، ويحَدِّثُهُم بِدرَجاتِهم في الجَنَّةِ. فَبَينَما هُوَ كَذلِكَ إذْ أوْحَى اللَّه تَعَالى إلى عِيسى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أنِّي قَدْ أخرَجتُ عِبَاداً لي لا يدانِ لأحَدٍ بقِتَالهِمْ، فَحَرِّزْ عِبادي إلى الطُّورِ، وَيَبْعَثُ اللَّه يَأْجُوجَ ومَأجوجَ وَهُمْ مِنْ كُلِّ حَدبٍ يَنْسلُون، فَيَمُرُّ أوَائلُهُم عَلى بُحَيْرَةِ طَبَرِيَّةَ فَيَشْرَبون مَا فيهَا، وَيَمُرُّ آخِرُهُمْ فيقولُونَ: لَقَدْ كَانَ بهَذِهِ مرَّةً ماءٌ. وَيُحْصَرُ نبي اللَّهِ عِيسَى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأصْحَابُهُ حَتَّى يكُونَ رأْسُ الثَّوْرِ لأحدِهِمْ خيْراً منْ مائَةِ دِينَارٍ لأحَدِكُمُ الْيَوْمَ، فَيرْغَبُ نبي اللَّه عِيسَى

صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وأَصْحَابُه، رضي اللَّه عَنْهُمْ، إلى اللَّهِ تَعَالى، فَيُرْسِلُ اللَّه تَعَالى عَلَيْهِمْ النَّغَفَ في رِقَابِهِم، فَيُصبحُون فَرْسى كَموْتِ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ، ثُمَّ يهْبِطُ نبي اللَّه عيسى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَصْحابهُ رضي اللَّه عَنْهُمْ، إلى الأَرْضِ، فَلاَ يَجِدُون في الأَرْضِ مَوْضِعَ شِبْرٍ إلاَّ مَلأَهُ زَهَمُهُمْ وَنَتَنُهُمْ ، فَيَرْغَبُ نبي اللَّه عِيسَى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَأَصْحابُهُ رضي اللَّه عَنْهُمْ إلى اللَّه تَعَالَى، فَيُرْسِلُ اللَّه تَعَالى طيْراً كَأَعْنَاقِ الْبُخْتِ، فَتحْمِلُهُمْ، فَتَطرَحُهم حَيْثُ شَآءَ اللَّه، ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّه عَزَّ وجَلَّ مطَراً لا يَكِنُّ مِنْهُ بَيْتُ مَدَرٍ ولا وَبَرٍ، فَيَغْسِلُ الأَرْضَ حَتَّى يَتْرُكَهَا كالزَّلَقَةِ. ثُمَّ يُقَالُ لِلأَرْضِ: أَنْبِتِي ثَمَرَتَكِ، ورُدِّي بَرَكَتَكِ، فَيَوْمئِذٍ تأْكُلُ الْعِصَابَة مِن الرُّمَّانَةِ، وَيسْتظِلون بِقِحْفِهَا، وَيُبارَكُ في الرِّسْلِ حَتَّى إنَّ اللَّقْحَةَ مِنَ الإبِلِ لَتَكْفي الفئَامَ مِنَ النَّاس، وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْبَقَرِ لَتَكْفي الْقَبِيلَةَ مِنَ النَّاس، وَاللَّقْحَةَ مِنَ الْغَنمِ لَتَكْفي الفَخِذَ مِنَ النَّاس.فَبَيْنَمَا هُمْ كَذَلِكَ إذْ بَعَثَ اللَّه تَعالَى رِيحاً طَيِّبَةً، فَتأْخُذُهم تَحْتَ آبَاطِهِمْ، فَتَقْبِضُ رُوحَ كُلِّ مُؤمِن وكُلِّ مُسْلِمٍ، وَيبْقَى شِرَارُ النَّاسِ يَتهَارجُون فِيهَا تَهَارُج الْحُمُرِ فَعَلَيْهِم تَقُومُ السَّاعَةُ» رواهُ مسلم.

ژ نەواسێ کوردێ سەمعانی ﵀ گۆت: ڕۆژەکێ سپێدێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەحسێ دەجالی کر، سڤک دانا و مەزن کر هەتا مە هزر کری یێ د ناڤ دارقەسپانرا، ڤێجا دەمێ ئەم ئێڤاری چۆینە دەف، ب مە حەسیا ئینا گۆت: هەوە خێرە؟ مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ تە بەحسێ دەجالی کر، و تە سڤک دانا و مەزن کر هەتا مە هزر کری یێ د ناڤ دارقەسپانرا ڤەشارتییە، گۆت: تشتێ پتر ئەز ل سەر هەوە دترسم نە دەجالە: هەکە دەرکەفت و ئەز د ناڤ هەوەدابم، ئەز دێ شوینا هەوە بەرسڤا وی دەم، و هەکە دەرکەفت و ئەز د ناڤ هەوەدا نەبم، هەر مرۆڤەك بەرسڤدەد و بەلگەزانێ خۆیە، و خودێ پشتی مە پارێزەرێ هەر موسلمانەکێیە. ئەو گەنجەکێ سەر خەلەکێ چاڤ بلۆقە، هەروەکی ئەز وەکی عەبدولعوززایێ کورێ قەتەنی ددانم، هکە ئێک ژ هەوە گەهشتێ بلا سەرێ سۆرەتا کەهف پێڤە بخوینیت، ئەو دێ ل رێکەکێ ل مابەینا شامێ و عیراقێ دەرکەڤیت، رەخێ راستێ دێ خرابیێ بەلاڤکەت و رەخێ چەپێ دێ خرابیێ بەلاڤکەت، گەلی بەندەیێت خودێ خۆ راگرن، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ چەند دێ مینیت؟ گۆت: چل ڕۆژان: ڕۆژەك هندی سالەکێیە، و ڕۆژەك هندی هەیڤەکێیە و ڕۆژەك هندی حەفتییەکێیە، و ڕۆژێت دی وەکی ڕۆژێت هەوەنە، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو ڕۆژا هندی سالەکێ نڤێژێت ڕۆژەکێ بەسی مەنە؟ گۆت: نەخێر، وەختێ وێ حسێبکەن، مە گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ چەند زوی ئەردی ڤەدگریت؟ گۆت: وەکی بارانەکێ هرەبای پاش خۆ هێلابیت (ڤێجا هەر بباریت)، دێ هێتە دەف هندەکان دێ داخوازیا وان کەت، دێ باوەریێ پێ ئینن، و دێ گوهێ خۆ دەنێ، دێ فەرمانا عەوری کەت دێ بارانێ بارینیت، و فەرمانا ئەردی کەت دێ شین بیت، و پەزێ وان دێ زڤریت دریژتر ژ پشتا حێشترا ژ هەمیان دریژتر و گوهان مەزنتر و کێلەك دریژتر (ئانکو دێ پەزێ وان زڤریت تێر خواری و ڤەخواری و پر گۆشت و شیر) پاشی دێ هێتە دەف هندەکێت دی، دێ داخوازا وان کەت، دێ ئاخفتنا وی زڤرینن، دێ وان هێلیت و باران دێ ژ وان هێنە برین، و تشتەك ژ مالێ وان نامینیتە د دەستێ واندا، و ئەو (دەجال) دێ ل بەر کاڤلیرا چیت دێ بێژتێ خزینێت خۆ دەربێخە، دێ خزینێت وی دویڤراچن وەکی نێرەمێشێت هنگڤینی،

پاشی دێ گازی زەلامەکێ جەحێل جەحێل کەت، و دێ شیری دانیتێ و دێ کەتە دوو پارچە و مابەینا تیرێ و ئارمانجێ هەردوو کەرێت وی دێ ژێک دویر ئێخیت، پاشی دێ گازیکەتێ دێ رابیت و سەر و چاڤێت وی گەش دکەن و دکەتە کەنی، ئەو یێ هۆسا خودێ دێ عیسایێ کورێ مەریەمایێ ﷺ هنێریت و دێ ل منارا سپی ل رۆژهەلاتا دیمەشقێ هێتە خوار دوو کراسێت بۆیاغکری یێت ل بەر و دەستێت خۆ یێت دانایە سەر پەرێت دوو ملیاکەتان هەکە سەرێ خۆ چەماند خوە ژێ دهاتە خوار و هەکە بلندکر وەکی دنکێت لوئلوئێ رادوەستیا، رێ بۆ چو گاوران ناهێتە دان بێهنا عیسای بگەهیتێ هەکە نەمریت، و بێهنا وی (یا خۆش) هندی چاڤێت وی قەترە دکەن دچیت، دێ ل دەجالی گەرییت هەتا بەر دەرگەهێ شارکێ لود (باژێرکەکە دکەڤیتە نێزیک قودسێ) دگەهیتێ، دێ وی کوژیت، پاشی عیسا ﷺ دێ هێتە دەف هندە کەسان خودێ ژ دەجالی یێت پاراستین، دێ سەر و چاڤێت وان ڤەمالیت و دێ بەحسێ درەجێت وان د بەحەشتێدا کەت، ڤێجا ئەو یێ هۆسا خودێ دێ وەحیێ بۆ عیسای ﷺ هنێریت: من هندە بەندە یێت داین کەس نەشێت شەڕێ وان بکەت، ڤێجا بەندەیێت من ب چیایێ تور بپارێزە (ئانکو ژ رێکا وان راکە و ببە تور) و خودێ دێ یەئجوج و مەئجوجان دەرێخیت و ئەو ژ هەمی جهێت بلند ب لەز دادکەڤن [ئانکوو هندی هند گەلەکن، ژ هەمی رێکان دئێن، دا خرابییێ بکەن]. دەستپێکا وان دێ ل سەر دەریا تەبەرییەرا چیت دێ ئاڤا وێ هەمیێ ڤەخۆن، و یێت دویماهیکێ دێ هێن دێ بێژن: وەختەکێ ئاڤ ل ڤێرێ بوو، و عیسا و هەڤالێت وی دێ ئاسێ بن، (دێ گرانی کەڤیتە د ناڤ واندا) هەتا سەرێ گای ل دەف ئێک ژ وان چێترە ژ سەد دینارێت هەوە ئەڤرۆ، پێغەمبەرێ خودێ عیسا ﷺ و هەڤالێت وی خودێ ژ وان رازی بیت دێ هەوارا خۆ بەنە دەف خودێ، خودێ دێ کرمێت دکەڤنە دڤنێت پەزی و حێشتران ل سەر یەئجوج و مەئجوجاندا ئینیتە خوارێ هەمی ئێکجار دێ مرن، پاشی پێغەمبەرێ خودێ عیسا ﷺ و هەڤالێت وی دێ هێنە خوارێ، جهێ بهۆستەکێ ژ ئەردی نابینن هەکە گەنیاتی و بێهنا وان یا پیس پڕ نەکربیت، پێغەمبەرێ خودێ عیسا ﷺ و هەڤالێت وی خودێ ژ وان رازی بیت دێ هەوارا خۆ بەنە دەف خودێ، خودێ دێ هندە بالەفڕان وەکی ستۆییێت حێشترێت خەرەسانیان هنێریت، دێ وان هەلگرن و دێ داننە وی جهێ خودێ حەزکری، پاشی خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بارانەکێ هنێریت نە خانیێ ئاخێ نە یێ هریێ و موی ناڤەگریت (ئانکو د هەمی تشتاندا دچیتە خوارێ) دێ ئەردی شۆت هەتا وەکی قۆدیکێ لێ دکەت، پاشی دێ بێتە ئەردی فێقیێ خۆ دەربێخە، و بەرەکەتا خۆ بزڤرینە، وێ رۆژێ کۆمەکا مرۆڤان ژ هنارەکێ دخۆن و خۆ ددەنە بەر سیبەرا وێ، و خودێ دێ بەرەکەتێ ئێخیتە شیری، هەتا حێشترەکا ب شیر و نێزیک زای، تێرا کۆمەکا بۆش ژ مرۆڤان دکەت، و پەزەکا ب شیر و نێزیک زای، تێرا بابکەکێ (بنەمالەکێ) ژ خەلکی دکەت، و ئەو یێت هۆسا خودێ دێ بایەکێ خۆش هنێریت دێ وان بن بنکەفشییێت وانرا گریت و دێ جانێ هەر خودان باوەرەکێ و هەر

موسلمانەکێ کێشیت، و خرابێت خەلکی دێ مینن دێ بەرامبەر ئێک چنە نڤینا ئێک وەکی کەران و هەروەکی چونە، رۆژا قیامەتێ دێ ل سەر ڤان رابیت

قَولـه: « خَلَّةٌ بـيْنَ الشَّـام وَالْعِـرَاقِ » أيْ: طَرِيقـاً بَيْنَهُمـا. وقَوْلُـهُ: « عـاثَ » بالْعَـيْنِ المهملـة والثـاءِ المثلَّثةِ، وَالْعَيْثُ: أشَدُّ الْفَسَادِ. « وَالذُّرَى »: بِضَمِّ الذَّالِ المعْجَمَةَ وَهوَ أعالي الأسْنِمَةِ. وهُو جَمْعُ ذِرْوَةٍ بِضَم الذَّالِ وَكَسْرِهَا « واليَعاسِيبُ »: ذكور النَّحْلِ. «وجزْلتَين» أي: قِطْعتينِ، « وَالْغَرَضُ »: الهَدَفُ الَّذِي يُرْمَى إليْهِ بِالنَّشَّابِ، أيْ: يَرْمِيهِ رَمْيَةً كَرَمْي النَّشَّابِ إلى الْهَدَفِ. « وَالمهْرودة » بِالدَّال المهْمَلَة المعجمة، وَهِي: الثَّوْبُ المصْبُوغُ. قَوْلُهُ: « لاَ يَدَانِ » أيْ: لاَ طَاقَةَ. « وَالنَّغَفُ »: دُودٌ. « وفَرْسَى »: جَمْعُ فَرِسٍ، وَهُو الْقَتِيلُ: وَ « الزَّلَفَةُ » بفتحِ الزَّاي واللاَّمِ واالْقافِ، ورُوِيَ « الزُّلْفَةُ » بضمِّ الزَّاي وإسْكَانِ اللاَّمِ وبالْفاءِ، وهي المِرْآةُ. « وَالعِصَابَة »: الجماعةُ، « وَالرِّسْلُ » بكسر الراءِ: اللَّبنُ، « وَاللَّقْحَة »: اللَّبُونُ، « وَالْفئَام » بكسر الفاءِ وبعدها همزة: الجمَاعَةُ. « وَالْفَخِذُ » مِنَ النَّاسِ: دُونَ الْقَبِيلَةِ.

1809- وَعَنْ رِبْعيِّ بْنِ حِرَاشٍ قَال: انْطَلَقْتُ مَعَ أبي مسْعُودٍ الأنْصارِيِّ إلى حُذَيْفَةَ بْنِ الْيَمَانِ رضي اللَّه عنهم فَقَالَ لَهُ أبُو مسعودٍ، حَدِّثْني مَا سمِعْت مِنْ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، في الدَّجَّال قالَ: « إنَّ الدَّجَّالَ يَخْرُجُ وَإنَّ مَعَهُ ماءً وَنَاراً، فَأَمَّا الَّذِي يَرَاهُ النَّاسُ ماءً فَنَارٌ تُحْرِقُ، وَأمَّا الَّذِي يَرَاهُ النَّاسُ نَاراً، فَمَاءٌ بَارِدٌ عذْبٌ، فَمَنْ أدْرَكَهُ مِنْكُمْ، فَلْيَقَعْ في الذي يَرَاهُ نَاراً، فَإنَّهُ ماءٌ عَذْبٌ طَيِّبُ » فَقَالَ أبُو مَسْعُودٍ: وَأنَا قَدْ سَمِعْتُهُ. متَّفَقٌ عَلَيْهِ.

و ژ ربعییێ کورێ حیراشی گۆت: ئەز دگەل ئەبی مەسعودێ خەلکێ مەدینێ چۆمە دەف حوزەیفەیێ کورێ یەمانی خودێ ژ هەمیان رازی بیت، ئەبو مەسعودی گۆتێ، یا تە ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر دەجالی گۆلێ بووی بۆ من بێژە، گۆت: ب راستی دەجال دێ دەرکەڤیت: ئاڤ و ئاگر یێ دگەل، هندیکە ئەوا خەلک دبینیت ئاڤە، ئەو ئاگرە دسۆژینیت، و هندیکە ئەوا خەلک ئاگر دبینیت، ئاڤەکا سار و خۆشە، هەکە ئێک ژ هەوە گەهشتێ بلا بکەڤیتە د ئەوا خەلک ئاگر دبینیتدا، ئەو ئاڤەکا خۆش و شرینە. ئەبو مەسعودی گۆت: و من ژی ب راستی ئەڤە یا گولێ بووی.

1810- وعَنْ عَبْدِ اللَّهِ بن عَمْرو بن العاص رضي اللَّه عَنْهُما قالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يخْرُجُ الدَّجَّالُ في أمَّتي فَيَمْكُثُ أربَعِينَ، لا أدْري أرْبَعِينَ يَوْماً، أو أرْبَعِينَ شَهْراً، أوْ أرْبَعِينَ عَاماً، فَيَبْعثُ اللَّه تَعالى عِيسَى ابْنَ مَرْيمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَيَطْلُبُهُ فَيُهْلِكُه، ثُمَّ يَمْكُثُ النَّاسُ سبْعَ سِنِينَ لَيْسَ بَيْنَ اثْنَيْنِ عدَاوَةٌ. ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّه، عزَّ وجَلَّ، ريحاً بارِدَةً مِنْ قِبلِ الشَّامِ، فَلا يبْقَى على وَجْهِ الأرْضِ أحَدٌ في قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ خَيْرٍ أوْ إيمَانٍ إلاَّ قَبَضَتْهُ، حتَّى لَوْ أنَّ أحَدَكُمْ دخَلَ في كَبِدِ جَبلٍ، لَدَخَلَتْهُ عَلَيْهِ حَتَّى تَقْبِضَهُ. فَيَبْقَى شِرَارُ النَّاسِ في خِفَّةِ الطَّيْرِ، وأحْلامِ السِّباعِ لا يَعْرِفُون مَعْرُوفاً، وَلا يُنْكِرُونَ مُنْكَراً، فَيَتَمَثَّلَ لهُمُ الشَّيْطَانُ، فَيقُولُ: ألا تسْتَجِيبُون ؟ فَيَقُولُونَ: فَما تأمُرُنَا ؟ فَيَأمرُهُم بِعِبَادةِ الأوْثَانِ، وهُمْ في ذلكَ دارٌ رِزْقُهُمْ، حسنٌ عَيْشُهُمْ. ثُمَّ يُنْفَخُ في الصَّور، فَلا يَسْمعُهُ أحَدٌ إلاَّ أصْغى لِيتاً ورفع ليتاً، وَأوَّلُ منْ يسْمعُهُ رَجُلٌ يلُوطُ حَوْضَ إبِله، فَيُصْعقُ ويسعق النَّاسُ حوله، ثُمَّ يُرْسِلُ اللَّه أوْ قالَ: يُنْزِلُ اللَّه مَطَراً كَأنَّهُ الطَّلُّ أو الظِّلُّ، فَتَنْبُتُ مِنْهُ أجْسَادُ النَّاس ثُمَّ ينفخ فِيهِ أخْرَى فإذا هُمْ قِيامٌ يَنْظُرُون. ثمَّ يُقَالُ يا أيهَا النَّاسُ هَلُمَّ إلى رَبِّكُم، وَقِفُوهُمْ

إنَّهُمْ مَسْؤولونَ، ثُمَّ يُقَالُ: أخْرِجُوا بَعْثَ النَّارِ فَيُقَالُ: مِنْ كَمْ ؟ فَيُقَالُ: مِنْ كُلِّ أَلْفٍ تِسْعَمِائة وتِسْعةَ وتِسْعينَ، فذلكَ يْوم يجْعَلُ الْوِلْدانَ شِيباً، وذَلكَ يَوْمَ يُكْشَفُ عنْ ساقٍ » رواه مسلم.

و ژ عەبدوللایێ کوریێ عەمریێ کوریێ عاسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەریێ خودێ ﷺ گۆت: دەجال دێ دەرکەڤیتە ناف ئوممەتا مندا، و چلان دێ مینیت، ئەز نوزانم چل رۆژان یان چل هەیڤان یان چل سالان، پاشی خودێ دێ عیسایێ کوریێ مەریەمایێ هنێریت دێ لێ گەریت و کوژیت، پاشی خەلک حەفت سالان دێ مینن، دژمنی د ناڤبەرا دوو کەساندا نە، پاشی خودێ دێ بایەکێ سار ژ لایێ شامێڤە هنێریت، کەسێ ل سەر رویێ ئەردی ناهێلیت تەمەت گرانییا پرتا ژ هەمییان بچویکتر ژ خێرێ یان باوەریێ د دلێ ویدا بیت هەکە جانێ وی نەکێشیت. هەتا هەکە ئێک ژ هەوە بچیتە د نیڤا چیایەکێرا ئەو دێ چیتە دەف هەتا جانێ وی بکێشیت، خرابێت خەلکێ دێ مینن، دلەز وسڤکیاا بالەڤراندا و مەژیێ دەهباندا (ئانکو وەکی بالەڤران دێ فڕنە خرابیێ و وەکی دەهبان دێ چنە ئێک و دوو و ل دۆر ئێک و دوو زڤڕن) نە ئەمری ب باشیێ دکەن و نە نەهیێ ژ خرابیێ دکەن، شەیتان دێ خۆ بۆ شکل کەت و دێ بێژیت: هوین گوهێ خۆ نادەنە من؟ دێ بێژن: تو چ ئەمرێ مە دکەی؟ دێ ئەمرێ وان ب پەرستنا بوتان کەت، و ئەو رزقێ وان یێ زێدەیە و ژیانا وان یا باشە، پاشی دێ پف ل بۆقێ هێتە دان، نینە کەسەکێ گولێ ببیت، هەکە رەخەکێ ستۆیێ خۆ نەدانیت و رەخێ دی بلند نەکەت، و یێ ئێکێ گۆلێ دبیت زەلا مەکە حەوشا حێشترێت خۆ ئاخ دکەت و چێ دکەت، دێ مریت و خەلکێ دۆرمەندۆرێت وی دێ مرن، پاشی خودێ دێ بارانەکێ هنێریت ـ یان گۆت: دێ ئینیتە خوارێ ـ هەروەکی ئاڤا زەلامانە، لەشێت خەلکی دێ پێ شین بن، پاشی جارەکا دی پف ل بۆقێ هاتەدان، هنگی ئەو دێ ژ پێڤە راوەستن و چاڤەرێ بن [کا دێ چ ب سەرێ وان ئێت]. پاشی دێ بێژیت: گەلی خەلکی وەرنە دەف خودایێ خۆ: و وان [ستەمکاران] راوەستینن، ب راستی ئەو یێت بەرپرسن، دڤێت پسیار ژ وان بێتە کرن. پاشی دێ هێتە گۆتن: یێت ئاگری بهنێرن، دێ هێتە گۆتن: هەر ژ چەندا؟ دێ هێتە گۆتن: هەر ژ هزاران: نەهـ سەد و نۆت و نەهان، ئەو رۆژەکە بچویکان پیر دکەت و ئەو رۆژەکە راستی و نەخۆشی دیارە دکەت.

« اللِّيثُ » صَفْحَةُ العُنُقِ، وَمَعْنَاهُ: يضَعُ صفْحَةَ عُنُقِهِ ويَرْفَعُ صَفْحتهُ الأُخْرَى.

1811- وَعَنْ أَنَسٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَال رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لَيْسَ مِنْ بَلَدٍ إلاَّ سَيَطَؤُهُ الدَّجَّالُ إلاَّ مَكَّةَ والمدينة، ولَيْسَ نَقْبٌ مِنْ أنْقَابِهما إلاَّ عَلَيْهِ المَلائِكَةُ صَافِّينَ تَحْرُسُهُما، فَيَنْزِلُ بالسَّبَخَةِ، فَتَرْجُفُ المدينةُ ثلاثَ رَجَفَاتٍ، يُخْرِجُ اللَّه مِنْهَا كُلَّ كَافِرٍ وَمُنَافِقٍ» رواه مسلم.

و ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: پێغەمبەریێ خودێ ﷺ گۆت: باژێرەك نینە هەکە دەجال نەچیتێ مەکەه و مەدینە نەبیت (و قودس و مزگەفتا تور ژی نەبیت هەروەکی د حەدیسەکا دیدا هاتی) چو رێک نین ژ رێکێت وان هەکە ملیاکەت رێز ل سەر نەبن و زێرەڤانیێ لێ نەکەن، دەجال

دێ هێتە سەبخێ (جهەکە نێزیکی مەدینێ) سێ هژیان دێ کەڤنە مەدینێ خودێ دێ هەمی گاور و دوورویان ژێ دەرێخیت.

1812- وعَنْهُ رضي الله عنْهُ أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « يَتْبعُ الدَّجَّال مِنْ يهُودِ أصْبهَانَ سَبْعُونَ ألْفاً علَيْهم الطَّيَالِسة » رواهُ مسِلمٌ.

و ژ وی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: حەفتێ هزار ژ جوییێت ئەسپەهانێ تەیلەس یێت بەر وان (تەیلەس جلکەکە لەشی دگریت بەلێ درویـن تێـدا نینـە هـەما پارچـەکا پەرۆکییە) دێ گەهنێ.

1813- وعَنْ أمِّ شَريكٍ رضي الله عَنْهَا أنَّها سمِعتِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « لَيَنْفِرَن النَّاسُ مِنَ الدَّجَّالِ فِي الجِبَالِ » رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

و ژ دایکا شەریکی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خـەلـک دێ ژ دەجالی رەڤن چنە چیان.

1814- وعَن عِمْرَانَ بنِ حُصَيْنٍ رضي الله عنْهُما قالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « مَا بَيْنَ خَلْقِ آدَم إلى قِيامِ السَّاعةِ أمْرٌ أكْبرُ مِنَ الدَّجَّالِ » رواه مسلم.

و ژ عیمرانێ کورێ حوسەینی ﷺ، گۆت: مـن گـول پێـغەمبەرێ خـودێ بـوو ﷺ دگۆت: د ناڤبەرا چێکرنا ئادەمیدا هەتا قیامەت رادبیت چو کار ژ دەجالی مەزنتر نینن.

1815- وعنْ أبي سَعِيدٍ الخُدْرِيِّ رضي الله عَنْهُ عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « يخْرُجُ الدَّجَّالُ فَيَتَوَجَّه قِبَلَه رَجُلٌ منَ المؤمِنين فَيَتَلَقَّاهُ المسالحُ: مسالحُ الدَّجَّالِ، فَيَقُولُونَ له: إلى أيْنَ تَعمِدُ ؟ فيَقُول: أعْمِدُ إلى هذا الَّذي خَرَجَ، فيقولُون له: أو ما تُؤْمِن بِرَبِّنَا ؟ فيقول: ما بِرَبنَا خَفَاء، فيقولُون: اقْتُلُوه، فيقُول بعْضهُمْ لبعضٍ: أَلَيْس قَدْ نَهاكُمْ رَبُّكُمْ أنْ تقتلوا أحداً دونَه، فَيَنْطَلِقُونَ بِهِ إلى الدَّجَّالِ، فَإذا رآه المؤْمِنُ قال: يَا أيُّهَا النَّاسُ إنَّ هذا الدَّجَّالُ الَّذي ذَكَر رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَيأمُرُ الدَّجَّالُ بِهِ فَيُشْبَحُ، فَيَقولُ: خُذُوهُ وَشُجُّوهُ، فَيُوسَعُ ظَهْرُهُ وبَطْنُهُ ضَرْباً، فيقولُ: أوما تُؤمِنُ بِي ؟ فَيَقُولُ: أنْتَ المسِيحُ الْكَذَّابُ، فَيُؤمرُ بهِ، فَيؤْشَرُ بالمِنْشَارِ مِنْ مَفْرِقِهِ حتَّى يُفْرقَ بَيْنَ رِجْلَيْهِ، ثُمَّ يَمْشِي الدَّجَّالُ بَيْنَ الْقِطْعَتَيْنِ، ثُمَّ يقولُ لَهُ: قُمْ، فَيَسْتَوي قَائماً. ثُمَّ يقولُ لَهُ: أتُؤمِنُ بِي ؟ فيقولُ: مَا ازْددتُ فِيكَ إلاَّ بصِيرةً، ثُمَّ يَقُولُ: يَا أيُّهَا النَّاسُ إنَّهُ لا يفْعَلُ بعْدِي بأَحَدٍ مِنَ النَّاسِ، فَيأخُذُهُ الدَّجَّالُ لِيَذْبَحَهُ، فَيَجْعَلُ الله مَا بيْنَ رقَبَتِهِ إلى تَرْقُوَتِهِ نُحَاساً، فَلا يَسْتَطِيعُ إلَيْهِ سَبيلاً، فَيَأْخُذُ بيَدَيْهِ ورجْلَيْهِ فَيَقْذِفُ بِهِ، فَيحْسَبُ الناسُ أنَّما قَذَفَهُ إلى النَّار، وإنَّما أُلْقِيَ فِي الجنَّةِ » فقالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « هذا أعْظَمُ النَّاسِ شَهَادَةً عِنْد رَبِّ الْعالَمِينَ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، گـۆت: پێـغەمبەرێ خـودێ ﷺ گـۆت: دەجـال دێ دەرکەڤیت، زەلامەك ژ خودانباوەران دێ قەستا وی کەت، چەکدار دێ رێـکا وی گـرن، چەکدارێـت دەجالی، دێ بێژنێ: دێ چییە کیرێ؟ دێ بێژیت: ئەز دێ قەستا ڤی کـەم ئـەوێ دەرکـەفتی، دێ بێژنێ: ما تو باوەریێ ب خودایێ مە نائینی؟ دێ بێـژیت: خـودێ مـە نـەیێ بەرزەیـە، دێ بێـژن: بکوژن، هندەك دێ بێژنە ئێک و دوو: ما خودایێ مە نەهیا هەوە نەکریە کەسێ بێی وی نـەکوژن؟ دێ بەنە دەف دەجالی، ڤێجا هەکە باوەریداری دیت دێ بێژیت: گەلی خەلکی ئەڤە دەجالە ئـەوێ

پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بۆ هەوە بەحسێ وی کری، دەجال دێ فەرمانێ د راستا ویدا دەت، دێ درێژکەنە سەر زکێ وی، دێ بێژیت: ببەن و سەر و چاڤێت وی بریندارکەن، دێ زێدە ل زك و پشتێت وی دەن، دێ بێژیت: تو باوەریێ ب من نائینی؟ دێ بێژیت: تو چاڤهنیێ درەوینی (چاڤەکێ وی یێ هنیە) دێ فەرمانێ د راستا ویدا دەت، دێ هێتە مشارکرن ژ کولاڤانکا سەرێ وی هەتا هەردوو پێت وێ دهێنە ژێکڤەکرن، پاشی دەجال دێ مابەینا هەردوو کەرێت ویرا چیت، و پاشی دێ بێژیت: رابە، دێ راست رابیت، پاشی دێ بێژتێ: دێ باوریێ ب من ئینی؟ دێ بێژیت: چو بۆ من د راستا تەدا زێدە نەبوویە شارەزایێ و زانینا بنەجھ نەبیت، پاشی دێ بێژیت: گەلی خەلکی ئەو پشتی من نەشێت ڤێ دگەل کەسێ ژ مرۆڤان بکەت، دەجال دێ گریت دا ڤەکوژیت، خودێ دێ مابەینا شکەلکا سینگێ وی هەتا سەرێ وی کەتە سفر ب چو رێکان نەشێتێ، دێ دەست و پێت وی گریت هاڤێژیت، خەلک دێ هزرکەت هاڤێتە د ئاگریدا، بەلێ کرە د بەحەشتێدا. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەڤی شەهیدییا وی ژ یا هەمی خەلکی دەف خودایێ هەمی جیهانان مەزنترە.

وروى البخاريُّ بَعْضَهُ بمَعْنَاهُ. و بوخاری هندەك ب ڤێ رامانێ ڤەگێرایە. « المِسَالح »: هُمْ الخُفَرَاءُ وَالطَّلائعُ.

1816- وعَنِ المغِيرَةِ بنِ شُعْبةَ رضي الله عَنْهُ قَالَ: ما سَأَلَ أحَدٌ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَنِ الدَّجَّالِ أكْثَرَ مِمَّا سألْتُهُ، وإنَّهُ قالَ لِي: « ما يَضُرُّكَ ؟ » قلتُ: إنَّهُمْ يقُولُونَ: إنَّ معَهُ جَبَلَ خُبْزٍ وَنَهْرَ مَاءٍ، قالَ: « هُوَ أهْوَنُ عَلى اللهِ مِنْ ذلِكَ » متفقٌ عليه.

و ژ موغیرێ کورێ شوعبەی رضی الله عنه گۆت: کەسێ هندی من پسیارا دەجالی ژ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نەکریە، ژ وان یێت پسیار ژێ دکر، گۆتە من: ما تو چ ژێ دترسی؟ من گۆت: دبێژن: چیایەکێ نانی و رویبارەکێ ئاڤێ یێ دگەل، گۆت: ئەو دەف خودێ ژ هندێ کێمترە ئەو ب وان تشتێت دەف گۆمانێ بۆ باوەریداران چێکەت.

1817- وعَنْ أنَسٍ رضي الله عنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: مَا مِنْ نَبِيٍ إلاَّ وَقَدْ أنْذَرَ أمَّتَهُ الأعْوَرَ الْكَذَّاب، ألا إنَّهُ أعْوَرُ، وإنَّ ربَّكُمْ عَزَّ وجلَّ لَيْسَ بأعْوَرَ، مكْتُوبٌ بَيْنَ عَيْنَيْهِ ك ف ر » متفق عليه.

و ژ ئەنەسی رضی الله عنه، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: پێغەمبەر نینە هەکە ملەتێ خۆ ب ویرێ درەوین نەئاگەهدار کربن بزانن دەجال یێ ویرە، و ب راستی خودایێ هەوە نەیێ ویرە، سەر ئەنیا وی یا نڤیسیە ك ف ر.(ئانکو گاور).

1818- وَعَنْ أبي هُرَيْرَة رضي الله عَنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ألا أُحَدِّثُكُمْ حَدِيثاً عنِ الدَّجَّالِ مَا حَدَّثَ بِهِ نَبِيٌّ قَوْمَهُ، إنَّهُ أعْوَرُ وَإنَّهُ يجيءُ مَعَهُ بِمِثَالِ الجَنَّةِ والنَّار، فالتي يَقُولُ إنَّهَا الجَنَّةُ هِيَ النَّارُ. متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز بۆ هەوە بەحسەکێ دەجالی نەکەم چو پێغەمبەران بۆ ملەتێ خۆ بەحس نەکربیت، ب راستی ئەو یێ ویرە، و ب راستی ئەو دێ هێت و وەکی بەحەشتێ و جەهنەمێ یێ دگەل، ئەوا دبێژنێ بەحەشتە ئەو جەهنەمە.

1819- وعَنْ ابنِ عُمَرَ رضي اللَّهُ عَنْهُما أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ذَكَرَ الدَّجَّالَ بَيْنَ ظَهْرَانِي النَّاس فَقَالَ: « إنَّ اللَّه لَيْسَ بأَعْوَرَ، ألا إنَّ المسِيحَ الدَّجَّالَ أعْوَرُ الْعيْنِ الْيُمْنى، كَأَنَّ عَيْنَهُ عِنَبةٌ طَافِيَةٌ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەحسێ دەجالی د ناف خەلکیدا کر و گۆت: ب راستی خودێ نە یێ ویرە، بزانن چاڤهنیێ دەجال چاڤێ وی یێ راستێ یێ ویرە، و چاڤێ وی یێ دەرکەفتیە وەکی تلیلکا تری.

1820- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « لا تَقُومُ الساعَةُ حَتَّى يُقَاتِلَ المسْلِمُونَ الْيَهُودَ حتَّى يَخْتَبِيءَ الْيَهُوديُّ مِنْ وَراءِ الحَجَر والشَّجَرِ، فَيَقُولُ الحَجَرُ والشَّجَرُ: يَا مُسْلِمُ هذا يَهُودِيٌّ خَلْفي تَعَالَ فَاقْتُلْهُ، إلاَّ الْغَرْقَدَ فَإنَّهُ منْ شَجَرِ الْيَهُودِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: رۆژا قیامەتێ نارابیت هەتا موسلمان شەڕێ جویان نەکەن، و هەتا جوی خۆ پشت بەری و داری ڤەدشێریت، دار و بەر دێ بێژن: ئەڤە جویکە پشت من وەرە بکوژە، دارا غەرقەدێ نەبیت، ئەو ژ دارێت جویانە.

1821- وعَنْهُ رضي اللَّه عَنْهُ قالَ: قال رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « والذِي نَفْسِي بِيَدِه لا تَذْهَبُ الدُّنْيا حَتَّى يَمُرَّ الرَّجُلُ بالْقَبْرِ، فيتمَرَّغَ عَلَيْهِ، ويقولُ: يَالَيْتَني مَكَانَ صَاحِبِ هذا الْقَبْرِ، وَلَيْس بِهِ الدَّين وما به إلاَّ الْبَلاَءُ ». متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من ددەستیدا دنیا دویماهیک ناهێت هەتا مرۆڤ د بەر گۆڕیرا نەچیت و خۆ ل سەر نە وەرگێریت، و بێژیت: خۆزی ئەز جهێ خودانێ ڤی گۆڕی بام، و نە ژ دینداری وەدکەت و وی چونینە بەرتەنگی نەبیت.

1822- وعَنْهُ رضي اللَّه عَنْهُ قالَ: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَقُومُ السَّاعَةُ حَتَّى يَحْسِرَ الْفُرَاتُ عَنْ جبَلٍ منْ ذَهَبٍ يُقْتَتَلُ علَيْهِ، فيُقْتَلُ مِنْ كُلِّ مِائةٍ تِسْعَةٌ وتِسْعُونَ، فَيَقُولُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْهُمْ: لَعَلِّي أنْ أكُونَ أنَا أنْجُو».

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: قیامەت نارابیت حەتا فورات چیایەکێ زێری ئاشکرا نەکەت (دبیت مەخسەد پێ بیرێت گازێ بن) شەڕ ل سەر دێ هێتەکرن، هەر سەدا نۆت و نەهد دێ هێنە کوشتن، هەر زەلامەك ژ وان دێ بێژیت: بەلکی ئەز ئەو بم یێ قورتال دبیت.

وفي روايةٍ « يوُشِكُ أنْ يَحْسِرَ الْفُرَاتُ عَن كَنْزٍ مِنْ ذَهَبٍ، فَمَنْ حَضَرَهُ فَلا يأخُذْ منْهُ شَيْئاً » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: نێزیکە فورات خزینەکا زێری (دبیت دیسا مەخسەد پێ بیرێت گازێ بن) ئاشکراکەت، یێ گەهشتێ بلا چو ژێ نەراکەت.

1823- وعَنْهُ قال: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « يَتْرُكُونَ المدينَةَ عَلى خَيْرٍ مَا كَانَتْ، لا يَغْشَاهَا إلاَّ الْعوَافِي يُرِيدُ: عَوَافِي السِّباعِ وَالطَّيْرِ وَآخِر مَنْ يُحْشَرُ رَاعِيانِ مِنْ مُزَيْنَةَ يُرِيدَانِ المدِينَةَ ينْعِقَانِ بِغَنَمها فَيَجِدَانها وُحُوشاً. حتَّى إذا بَلَغَا ثَنِيَّةَ الْوَدَاعِ خَرَّا على وَجوهِهِمَا » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: وەختێ باژێر ل سەر باشترین حال دێ باژێری هێلن و کەس ناهێتە تێدا دەهبە و تەیر و تەوال نەبن، و دویماهیک کەسێ حەشرا وان دهێتە کرن دوو شڤانێت عێلا موزینەنە، قەستا مەدینێ دکەن و ل پەزێ خۆ دخورن، دێ بینن یا بێ سەبرە و کەس لێ نینە، هەتا دگەهنە سەنییا وەداع دێ کەڤنە سەر سەر و چاڤێت خۆ.

1824- وعَنْ أبي سَعيدٍ الخُدْرِيِّ رضي اللَّه عَنْهُ أنَّ النَّبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « يَكُونُ خَلِيفَةٌ مِنْ خُلَفَائِكُمْ في آخِرِ الزَّمَان يَحْثُو المالَ وَلا يَعُدُّهُ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﷺ، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: خەلیفەك ژ خەلیفێت هەوە دویماهیکا زەمانی دێ مستا ل بن مالی دەت و ناهەژمێریت.

1825- وعَنْ أبي مُوسى الأشْعَرِيِّ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ النَّبيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: « ليأتيَنَّ عَلى النَّاسِ زَمَانٌ يَطُوفُ الرَّجُلُ فِيهِ بِالصَّدَقَة مِنَ الذَّهَبِ، فَلا يَجِدُ أحَداً يَأْخُذُهَا مِنْهُ، وَيُرَى الرَّجُلُ الْوَاحِدُ يَتْبَعُهُ أرْبَعُونَ امْرأةً يَلُذْنَ بِهِ مِنْ قِلَّةِ الرِّجالِ وَكَثْرَةِ النِّسَاءِ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی موسایێ ئەشعەری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: وەختەك دێ ل سەر خەلکیدا هێت زەلام دێ سەدەقەیا ژ زێری گێرینیت، کەسێ نابینیت ژێ وەرگریت، و زلامەکێ ب تنێ دێ هێتە دیتن چل ژن خۆ پێڤە دگرن و خۆ پێڤە دپارێزن ژ کێماتیا زەلامان و زێدەیا ژنان.

1826- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي اللَّه عَنْهُ عَن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « اشْتَرَى رَجُلٌ مِنْ رَجُلٍ عقَاراً، فَوَجَد الذي اشْتَرَى الْعَقَّارَ في عَقَارِه جَرَّةً فِيهَا ذَهَبٌ، فقالَ لهُ الذي اشْتَرَى الْعَقَّارُ: خُذْ ذَهَبَكَ، إنَّمَا اشْتَرَيْتُ مِنْكَ الأرْضَ، وَلَمْ أشْتَرِ الذَّهَبَ، وقالَ الَّذي لَهُ الأرْضُ: إنَّمَا بعْتُكَ الأرضَ وَمَا فِيهَا، فَتَحاكَما إلى رَجُلٍ، فقالَ الَّذي تَحَاكَمَا إلَيْهِ: أَلَكُمَا وَلَدٌ ؟ قَالَ أحدُهُمَا: لي غُلامٌ. وقالَ الآخرُ: لي جَارِيةٌ، قالَ أنْكِحَا الْغُلامَ الجَارِيَةَ، وَأنْفِقَا عَلى أنْفُسهمَا مِنْهُ وتصَدَّقَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلامەکێ ملکەکێ بنەجە (چ خانی بیت یان ئەرد یان هەرتشتێ بنەجە) ژ زەلامەکێ دی کڕی، ئەوێ ملکێ بنەجە کڕی جەڕکەکێ زێری تێرا دیت، ئینا گۆتە وی یێ ملکێ بنەجە ژێ کڕی: زێرێ خۆ بهەلگرە، ب راستی من بەس ئەردێ ژ تە کڕی و من زێر ژ تە نەکڕیە، خودانێ ئەردی گۆت: بەلێ من ئەرد و تشتێ د ئەردیدا یێ فرۆتیە تە، حوکمێ خۆ برنە دەف زەلامەکێ، ئەوێ حوکمێ خۆ بریە دەف گۆت: هەوە زارۆك هەنە؟ ئێکی گۆت: من کورەکێ هەی، و یێ دی گۆت: من کچەکا هەی، ئینا گۆت: کچێ ل کوری مارەبکەن و ل سەر وان بمەزێخن و بکەنە خێر.

1827- وعنْهُ رضي اللَّه عنْهُ أنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « كانَتْ امْرَأتَان مَعهُمَا ابْناهُما، جَاءَ الذِّئْبُ فَذَهَبَ بابنِ إحْداهُما، فقالت لصاحِبتهَا: إنَّمَا ذهَبَ بابنِكِ، وقالت الأخْرى: إنَّمَا ذَهَبَ

بابنِك، فَتَحَاكما إلى داوُودَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فَقَضِي بِهِ لِلْكُبْرَى، فَخَرَجتَا على سُلَيْمانَ بنِ داودَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، فأخبرتَاه، فقالَ: ائْتُونِي بِالسِّكينَ أَشُقُّهُ بَيْنَهُمَا. فقالت الصُّغْرى: لا تَفْعَلْ، رَحِمكَ اللَّه، هُو ابْنُهَا فَقَضَى بِهِ للصُّغْرَى » متفقٌ عليه.

و ژ وی ﷺ، وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: دوو ژنان کورێت وان دگەل بوون، گورگ هات کورێ ئێکێ ژ وان خوار، ئینا گۆته هەڤالا خۆ کورێ ته بوو بری، یا دی گۆت: نەخێر کورێ ته بوو بری، حوکمێ خۆ ئینانە دەف داوودی ﷺ حوکم بۆ یا مەزن ئێخست، دەرکەفتن چۆنە دەف سولەیمانێ کورێ داوودی ﷺ بەحسێ خۆ بۆ کرن، ئینا گۆت: کا کێرێ بۆ من بینن دا د مابەینا واندا لێکڤەکەم، ئینا یا بچویک گۆت: وەنەکە خودێ دلۆڤانیێ ب تە ببەت ئەو کورێ وێیە، ئینا حوکم بۆ یا بچویک ئێخست.

1828- وعَنْ مِرْداسٍ الأَسْلَمِيِّ رضي الله عَنْهُ قالَ قالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَذْهَبُ الصَّالحُونَ الأَوَّلُ فالأولُ، وتَبْقَى حُثَالَةٌ كحُثَالَةِ الشِّعِيرِ أَوْ التَّمْرِ، لا يُبالِيهمُ اللَّه بالَةً »، رواه البخاري.

و ژ میرداسێ ئەسلەمی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: باش، ئێک دویف ئێکێ دێ چن و خراب دێ مینن وەکی جهێ خراب یان قەسپێت خراب خودێ چو بهای بۆ وان نادانیت.

1829- وعنْ رِفَاعَةَ بنِ رافعٍ الزُرقيِّ رضي اللَّه عنْهُ قالَ: جاء جِبْرِيلُ إلى النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: مَا تَعُدُّونَ أَهْلَ بَدْرٍ فيكُمْ ؟ قالَ: « مِنْ أَفْضَلِ المسْلِمِين » أَوْ كَلِمَةً نَحْوَهَا قالَ: «وَكَذَلكَ مَنْ شَهِدَ بَدْراً مِنَ الملائِكَةِ ».رواه البخاري.

و ژ ریفاعێ کورێ رافعێ زورقی ﷺ، گۆت: جبریل هاته دەف پێغەمبەری ﷺ گۆت: هوین بەدریان چاوا ل دەف خۆ ددانن؟ گۆت: ژ باشترین موسلمانان ددانین، یان ژی ئاخفتنەکا وەکی ڤێ، ئینا جبریلی گۆت: و هەر هۆسا ملیاکەت ژی یێت پشکداری د بەدرێدا کرین.

1830- وعن ابنِ عُمَر رضي اللَّه عنْهُما قال: قال رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إذا أَنْزل اللَّه تَعالى بِقَوْمٍ عَذَاباً أَصَابَ الْعَذَابُ مَنْ كَانَ فِيهمْ. ثُمَّ بُعِثُوا على أعمَالِهِمْ » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خودایێ مەزن ئیزا ب سەر هندەکاندا ئینا خوار ئیزا هەرکەسێ د ناف واندا هەبیت دگریت، پاشی ل سەر کارا و کریارێت خۆ دێ ژ گۆڕان هێنە راکرن.

1831- وعَنْ جابرٍ رضي اللَّه عنْهُ قال: كانَ جِذْعٌ يقُومُ إلَيْهِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يعْني في الخُطْبَةِ، فَلَما وُضِعَ المِنْبرُ، سَمِعْنَا لِلْجذْعِ مثْل صوْتِ العِشَارِ حَتَّى نَزَلَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَوضَع يدَه عليْهِ فسَكَنَ.

و ژ جابری ﷺ، گۆت: قورمەکێ دارقەسپێ، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ خوتبە ل سەر دخواند، ڤێجا دەمێ مینبەر هاتیە دانان مە گول دەنگێ قورمی بوو وەکی دەنگێ حێشترێ هەتا پێغەمبەر ﷺ هاتیە خوار دەستێ خۆ دانایە سەر بێ دەنگ بوو.

وفي روايةٍ: فَلَمَّا كَانَ يَومُ الجمُعة قَعَدَ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم على المِنْبَرِ، فصاحتِ النَّخْلَةُ التي كَانَ يَخْطُبُ عِنْدَهَا حَتَّى كَادَتْ أنْ تَنْشَقَّ.

و د ريوايەتەكێدا: ڤێجا دەمێ بوويە رۆژا خوتبە، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر مینبەرێ روینشتە خوار، ئینا ئەو دارقەسپا خوتبە ل دەف دخواند كرە قیژی هەتا نێزیک بووی كەر ببیت.

وفي روايةٍ: فَصَاحَتْ صياح الصَّبيّ. فَنَزَلَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حتَّى أخذَهَا فَضَمَّهَا إلَيْهِ، فَجَعلَتْ تَئِنُّ أنِينَ الصَّبيِّ الَّذي يُسكَّتُ حَتَّى اسْتَقرَّتْ، قال: « بكت عَلى ما كَانَتْ تسمعُ مِنَ الذِّكْرِ » رواه البخاريُّ.

و د ريوايەتەكێدا: كرە قیژی، قیژیا بچویكان. پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هاتە خوار هەتا گرتی و كێشایە بەر خۆڤە، دەست پێ كر نالی نالینا بچویكان ییێت تێنە هشكرن هەتا بێ دەنگ بووی، گۆت: كرە گری ژبەر زكرێ گولێ دبوو.

1832- وعنْ أبي ثَعْلَبَةَ الخُشَنِيِّ جَرْثُومِ بنِ نَاشِرٍ رضي اللَّه عَنْهُ عنْ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قال: إن اللَّه تعالى فَرَضَ فَرائِضَ فلا تُضَيِّعُوهَا، وحدَّ حُدُوداً فَلا تَعْتَدُوهَا، وحَرَّم أشْياءَ فَلا تَنْتَهِكُوها، وَسكَتَ عَنْ أشْياءَ رَحْمَةً لَكُمْ غَيْرَ نِسْيانٍ فَلا تَبْحثُوا عنها » حديثٌ حسن، رواه الدَّارقُطْني وَغَيْرُهُ.

و ژ ئەبی سەعلەبەیێ خوشەنی، جورسومێ كورێ ناشری رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودێ هندە فەرزێت فەرز كرین نەهێلن، و هندە تخویب ییێت دانایین نەدەنە سەر، و هندە تشت ییێت حەرام كرین نەكەن، و ژ هندە تشتان یێ بێ دەنگ بووی ژ بو دلۆڤانی پێ برن ب هەوە (ئانكو نەدیاركریە كو ییێت حەرامن یان ییێت حەلالن)، نە ژ بیركرن، دویف نەچن ب زحمەت بێخن.

1833- وعنْ عَبدِ اللَّهِ بن أبي أوْفي رضي اللَّه، عَنْهُمَا قال: غَزَوْنَا مع رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم سَبْعَ غَزَوَاتٍ نَأكُلُ الجرادَ.

و ژ عەبدوللایێ كورێ ئەبی ئەوفای، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: مە حەفت خەزا دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ كرن مە كولی دخوارن.

وفي روايةٍ: نَأْكُلُ معهُ الجَراد، متفقٌ عليه.

و د ريوايەتەكێدا: مە كولی دگەل وی دخوار.

1834- وعَنْ أبي هُرَيْرةَ رضي اللَّه عنْهُ أنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لا يُلْدغُ المؤمِنُ مِنْ جُحْرٍ مرَّتَيْنِ » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە رضي الله عنه گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: د كونەكێرا دووجاركی ب باوەریداریڤە ناهێتە پێڤەدان. (ئانكو دڤێت موسلمان یێ هشیار بیت نەهێتە خاپاندن هەكە نەشیا و جارەكێ هاتە خاپاندن دڤێت ئاگەهە ژ خۆ هەبیت بۆ جارا دوویێ نەهێتە خاپاندن چونكی موسلمان دووجاركی ناهێتە خاپاندن).

1835- وَعنْهُ قَال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ثَلاثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمُ اللَّه يَوْمَ الْقِيَامةِ وَلاَ ينْظُرُ إلَيْهِمْ وَلا يُزَكِّيهِمْ ولَهُمْ عذابٌ أليمٌ: رجُلٌ علَى فَضْلِ ماءٍ بِالْفَلاةِ يمْنَعُهُ مِن ابْنِ السَّبِيلِ، ورَجُلٌ بَايَع رجُلاً

سِلْعَةً بعْد الْعَصْرِ، فَحَلَفَ بِاللَّهِ لأخَذَهَا بكَذَا وَكَذا، فَصَدَّقَهُ وَهُوَ عَلى غيْرِ ذَلِكَ، ورَجُلٌ بَايع إمَاماً لا يُبايِعُهُ إلاَّ لِدُنيَا، فَإنْ أعْطَاهُ مِنْهَا وفي، وإنْ لَمْ يُعْطِهِ مِنْهَا لَمْ يَفِ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان خودێ ڕۆژا قیامەتێ ئاخفتنا دلۆڤانیێ و رازیبوونێ دگەل نائاخڤیت، و گونەهێت وان ژێ نابەت و کریارێت وان قەبویل ناکەت، و ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتێ، و ئیزایەکا گران بۆ وانە: مرۆڤەك ل سەر ئاڤەکێ بیت ل چۆلەکێ ژ ڕێڤینگی ڤەگریت، و مرۆڤەك پشتی ئێڤاری تشتەکێ بفرۆشیتە مرۆڤەکێ دی، و بۆ سویند بخۆت وی ب هندێ و هندێ یێ کڕی و ئەو باوەر ژێ بکەت و ئەو نەیێ وەسا، و مرۆڤەك پەیمانا خۆ بدەتە مەزنەکێ پەیمانێ نادەتێ بۆ دنیایێ نەبیت، ڤێجا هەکە دایێ ب جھ ئینا و هەکە نەدایێ ب جھ نەئینا.

1836- وَعَنْهُ عن النَّبيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « بَيْنَ النَّفْخَتَيْنِ أرْبعُونَ » قَالُوا يا أبَا هُرَيْرةَ، أرْبَعُونَ يَوْماً ؟ قَالَ: أبَيْتُ، قالُوا: أرْبعُونَ سَنَةً ؟ قَال: أبَيْتُ. قَالُوا: أرْبَعُونَ شَهْراً؟ قَال: أبَيْتُ « وَيَبْلَى كُلُّ شَيءٍ مِنَ الإنْسَانِ إلاَّ عَجْبَ الذَّنَبِ، فِيهِ يُرَكَّبُ الْخَلْقُ، ثُمَّ يُنَزِّلُ اللَّه مِنَ السَّمَآءِ مَاءً، فَيَنْبُتُونَ كَمَا يَنْبُتُ الْبَقْلُ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: مابەینا هەردوو پفکرنێت بوقێ چلن. گۆتن یا ئەبو هوریرە، چل ڕۆژن؟ گۆت: من نەڤێت دەستنیشان بکەم، گۆتن چل سالن؟ گۆت: من نەڤێت دەستنیشان بکەم، گۆتن چل هەیڤن؟ گۆت: من نەڤێت دەستنیشان بکەم، و هەمی تشت ژ مرۆڤی دێ پویچ بن، هەستیکەکێ ب سەرێ کەلێژییێڤە نەبیت (دبێژنێ: عجب الذنب) ژ وێ مرۆڤ دێ شین بن، پاشی خودێ دێ ئاڤەکێ ژ ئەسمانان بارینیت دێ شین بن هەروەکی کەسکاتی شین دبیت.

1837- وَعَنْهُ قَالَ بيْنَمَا النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في مَجْلِسٍ يُحَدِّثُ الْقَوْمَ، جاءَهُ أعْرابِيٌّ فَقَالَ: مَتَى السَّاعَةُ ؟ فَمَضَى رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُحَدِّثُ، فقَال بَعْضُ الْقَوْمِ: سَمِعَ مَا قَالَ، فَكَرِه ما قَالَ، وقَالَ بَعْضُهمْ: بَلْ لَمْ يَسْمَعْ، حَتَّى إذَا قَضَى حَدِيثَهُ قَالَ: « أيْنَ السَّائِلُ عَنِ السَّاعَةِ ؟ » قَال: ها أنَا يَا رسُولَ اللَّه، قَالَ: « إذَا ضُيِّعَتِ الأَمَانةُ فانْتَظِرِ السَّاعةَ » قَالَ: كَيْفَ إضَاعَتُهَا ؟ قَالَ: إذَا وُسِّد الأمْرُ إلى غَيْرِ أهْلِهِ فَانْتَظِرِ السَّاعة » رواهُ البُخاري.

و ژ وی، گۆت: د وەختەکێدا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل دیوانەکێ بوو، بۆ وان دئاخفت، کۆچەرە عەرەبەك هاتە دەف گۆت: قیامەت کەنگییە؟ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەردەوامی دا ئاخفتنا خۆ، هندەکان گۆت: گولێ بوو کا چ گۆت، بەلێ پێ نەخۆش بوو یا گۆتی، و هندەکان گۆت: نەخێر گولێ نەبوو، ڤێجا دەمێ ئاخفتنا خۆ ب دویماهی ئینای، گۆت: کا پسیارکەرێ قیامەتێ؟ گۆت: ئەز ئەڤەمە یا پێغەمبەرێ خودێ، گۆت: هەکە ئەمانەت هاتە بەرزەکرن ل هیڤیا قیامەتێبە. گۆت: و بەرزەکرنا وێ چاوایە؟ گۆت: هەکە کار ئێخستە دەستێ یێ نەهەژی ل هیڤیا قیامەتێبە.

1838- وعنْهُ أنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « يُصَلُّونَ لَكُمْ، فَإِنْ أصَابُوا فَلَكُمْ، وإنْ أخْطئُوا فَلَكُمْ وَعَلَيْهِمْ » رواهُ البُخاريُّ.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نڤێژان بەراهیکا هەوە دکەت، هەکە دورست کرن خێر بۆ هەوەیە، و هەکە خەلەت بوون خێر بۆ هەوەیە و گونەهە بۆ وانە.

1839- وَعَنْهُ رضي اللَّه عنْهُ: (كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أخْرِجَتْ لِلنَّاسِ) قَالَ: خَيْرُ النَّاسِ لِلنَّاسِ يَأْتُونَ بِهِمْ فِي السَّلاسِلِ فِي أعْنَاقِهِمْ حَتَّى يَدْخُلُوا فِي الإسْلامِ.

و ژ وی ﷺ د راستا ڤێ ئایەتێدا: هوین [گەلی موسلمانان] باشترین مللەتن بۆ خەلکی هاتین گۆت: باشترین خەلک بۆ خەلکی، ئەوە یێ وان دئینیت و زنجیر ستۆیێت واندا هەتا وان موسلمان دکەت. (ئانکو ئێخسیرکرن پشتی ئێخسیریێ موسلمانەتی زانی و موسلمان بوون، و ب خێرا وێ ئێخسیریێ ب سەر وێ خێرێ هەلبوون و ئەوێت ئەو ئێخسیر کرین بوونە ئەگەرێ موسلمانبوونا وان ژبەر هندێ هەژی خێرێ بوون، و هەژی بوون باشترین مرۆڤ بن بۆ وان چونکی ب سەبەبییا وان گەهشتنە وێ خێرێ).

1840- وَعَنْهُ عَن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « عَجبَ اللَّه عَزَّ وَجَلَّ مِنْ قَوْمٍ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ فِي السَّلاسِلِ » رواهُما البُخاري. معناها يؤسرون ويقيدون ثم يسلمون فيدخلون الجنة.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودێ ب هندکان خۆشە ب زنجیرڤە دچنە د بەحەشتێڤە. ئانکو دهێنە ئێخسیرکرن پاشی دهێنە زنجیرکرن پاشی موسلمان دبن و دچنە بەحەشتێ.

1841- وَعنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « أَحَبُّ الْبِلاَدِ إلى اللَّه مَساجِدُهَا، وأبَغضُ الْبِلاَدِ إلى اللَّه أسواقُهَا » روَاهُ مُسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خۆشتڤیترین جهـ ل دەف خودێ مزگەفتن، و نەخۆشتڤیترن جهـ ل دەف خودێ سویکن. (مەخسەد پێ ئەو نینە بهایێ سویکێ بێتە کێمکرن، بەلێ چونکی سویک جهێ بێ ئاگەهییێیە ژ زکرێ خودێ ئەڤە ئاگەهکرنە ژ بێ ئاگەهیێ).

1842- وَعَنْ سَلْمَانَ الْفَارِسِيِّ رضي اللَّه عَنْهُ منْ قَولِهِ قَال: لاَ تَكُونَنَّ إن اسْتَطعْتَ أوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ السُّوقَ، وَلا آخِرَ مَنْ يَخْرُجُ مِنْهَا، فَإِنَّهَا مَعْرَكَةُ الشَّيْطَانِ، وَبهَا ينْصُبُ رَايَتَهُ. رواهُ مسلم هكذا.

و ژ سەلمانێ فارسی ﷺ ژ ئاخفتنا وی (ئانکو گۆتنا وییە نەیا پێغەمبەری ﷺ. گۆت: هەکە تو بشێی نەیێ ئێکێبە بچیە سویکی و نەیێ دویماهییێبە ژێ دەرکەڤی، ئەو جهێ شەڕێ شەیتانییە و وێرێ ئالایێ خۆ دچکلینیت.

ورَوَاهُ البرْقَانِي فِي صحيحه عَنْ سَلْمَانَ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « لا تَكُنْ أوَّلَ مَنْ يَدْخُلُ السُّوقَ، وَلا آخِرَ منْ يخْرُجُ مِنْهَا، فِيهَا بَاضَ الشَّيْطَانُ وَفَرَّخَ ».

و بەرقانی د سەحیحا خۆدا ڤەگێڕایە ژ سەلمانێ فارسی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: نەیێ ئێکێبە بچیە سویکێ و نەیێ دویماهییێبە ژێ دەرکەڤێ، شەیتانی ل وێرێ هێکا خۆ یا کری و کورك بووی (ئانکو ئەو جهێ غش و خاپاندن و درەوانە).

1843- وعَنْ عاصِمِ الأحْوَلِ عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بنِ سَرْجِسَ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قُلْتُ لِرَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: يَا رَسُولَ اللَّه غَفَرَ اللَّه لكَ، قَالَ: « وَلَكَ » قَالَ عَاصِمٌ: فَقلْتُ لَهُ: اسْتَغْفَرَ لَكَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ؟ قَالَ: نَعَمْ وَلَكَ، ثُمَّ تَلاَ هَذه الآيةَ: (واستغفِرْ لِذَنْبِكَ ولِلْمُؤمِنِينَ والمؤْمِناتِ) [مُحَمَّد: 19]، رَواهُ مُسلم. .

و ژ عاسمێ کورێ ئەحوەلی ژ عەبدوللایێ کورێ سەرجسی ﷺ، گۆت: من گۆتە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ: یا پێغەمبەرێ خودێ خودێ گونەهێت تە ژێ ببەت، گۆت: و یێت تە، عاسمی گۆت: من گۆتێ: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ داخوازا گونەهە ژێبرنێ بۆ تە کر؟ گۆت: بەلێ و بۆتە، پاشی ئەڤ ئایەتە خواند: و داخوازا لێبۆرینێ بۆ گونەهێت خۆ و بۆ گونەهێت هەمی خودان باوەران، چ زەلام چ ژن بکە.

1844- وَعَنْ أبي مسْعُودٍ الأنْصَارِيِّ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إنَّ مِمَّا أدْرَكَ النَّاسُ مِنْ كَلامِ النُّبُوَّةِ الأولَى: إذَا لَمْ تَسْتَحِ فَاصْنعْ مَا شِئْتَ » رواهُ البُخَاريُّ.

و ژ ئەبی مەسعودێ ئەنساری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ژ ئاخفتنێت پێغەمبەریێت ئێکێ گەهشتیە خەلکی: هەکە تو شەرم نەکەی وێ بکە یاتە بڤێت (ئانکو شەرمە مرۆڤی ژ گونەهێ ددەتە پاش و هەکە شەرم نەما چ وی ژ خرابیێ ناڤەگریت).

1845- وَعَنْ ابْنِ مَسْعُودٍ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أوَّلُ مَا يُقْضَى بَيْنَ النَّاسِ يوْمَ الْقِيَامةِ فِي الدِّمَاءِ » مُتَّفَقٌ عليْهِ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تشتێ ئێکێ رۆژا قیامەتێ حوکم تێدا دهێتە کرن خوینن.

1846- وَعَنْ عَائِشَةَ رضي اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « خُلِقَتِ الملائِكَةُ مِنْ نُورٍ، وَخلِقَ الجَانُّ مِنْ مَارِجٍ منْ نَارٍ، وخُلِق آدمُ ممَّا وُصِفَ لَكُمْ » رواهُ مسلم.

و ژ عائیشایێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ملیاکەت ژ رۆناهیێ یێت چێبووین و ئەجنە ژ گورپەکا بێ دویکێلا ئاگری یێت چێبووین.

1847- وَعنْهَا رضي اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: « كَانَ خُلُقُ نبي اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الْقُرْآنَ » رواهُ مُسْلِم في جُمْلَةِ حدِيثٍ طويلٍ.

و ژ وێ ﷺ، گۆت: سنج و ئەخلاقێ پێغەمبەرێ خودێ ﷺ قورئان بوو.

1848- وَعَنْهَا قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ أحَبَّ لِقاءَ اللَّهِ أحبَّ اللَّه لِقَاءَهُ، وَمنْ كَرِهَ لِقاءَ اللَّه كَرِهَ اللَّه لِقَاءَهُ » فَقُلْتُ: يَا رسُولَ اللَّه، أكَرَاهِيَةُ الموْتِ ؟ فَكُلُّنَا نَكْرَهُ الموْتَ، قَالَ: « لَيْس كَذَلِكَ، وَلَكِنَّ المؤمِنَ إذَا بُشِّر بِرَحْمَةِ اللَّه وَرِضْوانِهِ وَجنَّتِهِ أحَبَّ لِقَاءَ اللَّه، فَأَحَبَّ اللَّه لِقَاءَهُ وإنَّ الْكَافِرَ إذَا بُشِّرَ بعَذابِ اللَّه وَسَخَطِهِ، كَرِهَ لِقَاءَ اللَّه، وَكَرِهَ اللَّه لِقَاءَهُ». رواه مسلم.

ژ وێ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ ڤیا بگەهیتە خودێ خودێ دڤێت بگەهیتێ و هەرکەسێ نەڤێت بگەهیتە خودێ خودێ نەڤێت بگەهیتێ. من گۆت: یا پێغەمبەرێ خودێ، مەخسەدا تە نەڤیانا مرنێیە؟ مە هەمیان مرن نەڤێت، گۆت: نەوەسایە، بەلێ باوەریدار

هەکە مزگینی ب دلۆڤانییا خودێ و رازابوونا وی و بەحشتا وی بۆ هاتە دان حەز کر بگەهیتە خودێ و خودێ ژی حەز دکەت بگەهیتێ، و گاور هەکە مزگینی ب ئیزایا خودێ و کەربا وی بۆ هاتە دان نەڤیا بگەهیتە خودێ و خودێ ژی نەڤێت بگەهیتێ.

1849- وَعَنْ أُمِّ المؤْمِنِينَ صَفِيَّةَ بنْتِ حُيَيٍّ رَضِيَ اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: كَانَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مُعْتَكِفاً، فَأَتَيْتُهُ أَزُورُهُ لَيْلاً. فَحَدَّثْتُهُ ثُمَّ قُمْتُ لأَنْقَلِب، فَقَامَ مَعِي لِيَقْلِبَنِي، فَمَرَّ رَجُلانِ مِنَ الأَنْصارِ رضي اللَّه عَنْهُما، فَلَمَّا رَأَيَا النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَسْرعَا. فَقَالَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « عَلَى رِسْلُكُمَا إِنَّهَا صَفِيَّةُ بنتُ حُيَيٍّ » فَقالاَ: سُبْحَانَ اللَّه يَارسُولَ اللَّه، فَقَالَ: « إِنَّ الشَّيْطَانَ يَجْرِي مِنْ ابْنِ آدَمَ مَجْرَى الدَّمِ، وَإِنِّي خَشِيتُ أَنْ يَقذِفَ فِي قُلُوبِكُمَا شَرا أَوْ قَالَ: شَيْئاً » متفقٌ عليه.

و ژ دایکا موسلمانان سەفیا کچا حویەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ یێ موعتەکف بوو (ئانکو د مزگەفتێڤە مابوو بۆ عیبادەتی) ب شەڤ ئەز هاتم سەرا وی بدەم، ئەز دگەل ئاخفتم پاشی ئەز رابووم دا بزڤرم، دگەل من رابوو دا من بزڤرینیت، دوو زەلامێت خەلکێ مەدینێ خودێ ژ هەردوویان رازی بیت بۆرین، و وەختێ وان پێغەمبەر ﷺ دیتین، پێت خۆ سڤک کرن، ﷺ گۆت: هێدی هێدی ئەڤە سەفیا کچا حویەیە، گۆتن: پاك و پاقژی بۆ خودێ بیت یا پێغەمبەرێ خودێ (ئانکو چاوا ئەم دێ هزرەکا نەدورست د راستا تەدا کەین) ئینا گۆت: ب راستی شەیتان د جهێ خوینێدا د ناڤ مرۆڤیدا دهێت و دچیت (ئانکو هندی شەیتان مرۆڤی ل بەر سەردابرنێدا دبەت دێ تو بێژی خوینە د ناڤ رهێت مرۆڤیرا دهێت و دچیت) و ئەز ترسیام خەلەتیەکێ باڤێژتە د دلێت هەوەدا. یان گۆت: تشتەکێ.

1850- وَعَنْ أَبِي الفَضْل العبَّاسِ بنِ عَبْدِ المطَّلِب رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: شَهِدْتُ مَعَ رسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَوْمَ حُنَين فَلَزِمْتُ أَنَا وَأَبُو سُفْيَانَ بنُ الحارِثِ بنِ عَبْدِ المطَّلِبِ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم لَمْ نفَارِقْهُ، ورَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم علَى بغْلَةٍ لَهُ بَيْضَاءَ.

فَلَمَّا الْتَقَى المسْلِمُونَ وَالمشْرِكُونَ وَلَّى المسْلِمُونَ مُدْبِرِينَ، فَطَفِقَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، يَرْكُضُ بَغْلَتَهُ قِبل الْكُفَّارِ، وأَنَا آخِذٌ بِلِجَامِ بَغْلَةِ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أَكُفُّهَا إرادَةَ أَنْ لا تُسْرِعَ، وأبو سُفْيانَ آخِذٌ بِرِكَابِ رَسُولِ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيْ عبَّاسُ نادِ أَصْحَابَ السَّمُرةِ » قَالَ العبَّاسُ، وَكَانَ رَجُلاً صَيِّتاً: فَقُلْتُ بِأَعْلَى صَوْتِي: أَيْن أَصْحابُ السَّمُرَةِ، فَو اللَّه لَكَأَنَّ عَطْفَتَهُمْ حِينَ سَمِعُوا صَوْتِي عَطْفَةَ الْبقَرِ عَلَى أَوْلادِهَا، فَقَالُوا: يالَبَّيْكَ يَالَبَّيْكَ، فَاقْتَتَلُوا هُمْ والْكُفَارُ، والدَّعْوةُ فِي الأَنْصَارِ يقُولُونَ: يَا مَعْشَرَ الأَنْصارِ، يا مَعْشَر الأَنْصَار، ثُمَّ قَصُرَتِ الدَّعْوةُ عَلَى بنِي الْحَارِثِ بن الْخَزْرَج.

فَنَظَرَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم وَهُوَ علَى بَغْلَتِهِ كَالمتَطَاوِل علَيْهَا إِلَى قِتَالِهِمْ فَقَال: « هَذَا حِينَ حَمِيَ الْوَطِيسُ » ثُمَّ أَخَذَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم حصياتٍ، فَرَمَى بِهِنَّ وَجُوه الْكُفَّارِ، ثُمَّ قَال: «انْهَزَمُوا وَرَبِّ مُحَمَّدٍ » فَذَهَبْتُ أَنْظُرُ فَإِذَا الْقِتَالُ عَلَى هَيْئَتِهِ فِيما أَرَى، فَواللَّه ما هُو إِلاَّ أَنْ رَمَاهُمْ بِحَصَيَاتِهِ، فَمَازِلْتُ أَرَى حدَّهُمْ كَليلاً، وأَمْرَهُمْ مُدْبِراً. رواه مسلم.

و ژ ئەبی لفەزل عەباسێ کورێ عەبدولموتەلبی ﷺ، گۆت: ئەز شەڕێ حونەینێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووم ﷺ من و ئەبو سوفیانێ کورێ حارسێ کورێ عەبدولموتەلبی پێغەمبەر گرتبو و مە نەهێلا، و پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر هێسترەکا سپی بوو. ڤێجا دەمێ موسلمان و هەڤپشک چێکەر گەهشتینە ئێک موسلمان رەڤین، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستهاڤێتێ هێسترا خۆ راکرە غارێ بۆ راستا گاوران و من هەڤسارێ هێسترا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گرتبوو دا خۆش نەچیت، و ئەبو سوفیانی رکێبا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گرتبوو، پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: یا عەباس گازی خودانێت دارا سەمورێ (ئانکو ئەوێت پەیمان ل بن وێ دارێ داینە پێغەمبەری) عەباسی گۆت: و زەلامەکێ ب دەنگ بوو: من ب هەمی دەنگێ خۆ گۆت: کا خودانێت دارا سەمورەی ئەز ب خودێ کەمە زڤرینا وان دەمێ گول دەنگێ من بووین وەکی زڤرینا چێلێ بۆ تێشکێت خۆ، گۆتن: لەبێ پاشی لەبێ پاشی لەبێ، و وان و گاوران شەڕ کرن، و گازی خەلکێ مەدینێ دهاتە کرن، دگۆتن: گەلی خەلکێ مەدینێ، پاشی تایبەت گازی بەنی حارس ژ خەزرەجان هاتەکرن پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ل سەر هێسترا خۆ بەرێ خودایێ وەکی وی یێ خۆ دکێشیت بۆ شەڕێ وان، ئەڤە گۆت دەمێ شەڕ گەرم بووی. پاشی پێغەمبەرێ خودێ ﷺ هندە حەسحاسک هەلگرتن و هاڤێتنە سەر و چاڤێت گاوران، پاشی گۆت: رەڤین ئەز ب خودایێ موحەممەد کەمە، ئەز چۆم بەرێ خۆ بدەمێ وەکی خۆیە وەکی ئەز دبینم، ئەز ب خودێ کەمە چو وەسا نەچۆ هەتا حەسحاسێ خۆ هاڤێتە وان، بەردەوام من هێزا وان لەواز و کارێ وان رەڤ دیت.

« الوَطِيسُ » التَّنُّورُ. ومَعْنَاهُ: اشْتَدَّتِ الْحَرْبُ. وَقَوْلُهُ: « حدَّهُمْ » هُوَ بِالحاءِ المهْمَلَةِ أي: بأسَهُمْ.

1851- وعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَيُّهَا النَّاسُ إنَّ الله طيِّبٌ لا يقْبلُ إلاَّ طيِّباً، وَإنَّ الله أمَر المؤمِنِينَ بِمَا أمَر بِهِ المرْسلِينَ، فَقَال تَعَالى: (يَا أيُّها الرُّسْلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّباتِ واعملوا صَالحاً) وَقَال تَعالَى: (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمنُوا كُلُوا مِنَ طَيِّبَات مَا رزَقْنَاكُمْ) ثُمَّ ذَكَرَ الرَّجُلَ يُطِيلُ السَّفَر أشْعَثَ أغْبر يمُدُّ يدَيْهِ إلَى السَّمَاءِ: يَارَبِّ يَارَبِّ، وَمَطْعَمُهُ حَرامٌ، ومَشْرَبُه حرَامٌ، ومَلْبسُهُ حرامٌ، وغُذِيَ بِالْحَرامِ، فَأَنَّى يُسْتَجابُ لِذَلِكَ، ؟ » رواه مسلم.

و ژ ئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گەلی خەلکی ب راستی خودێ یێ پاك و پاقژە ژ کێماسیان و یێ حەلال و پاك و پاقژ نەبیت قەبویل ناکەت و خودێ فەرمانا باوەریداران ب وێ یا کری یا فەرمانا پێغەمبەران پێ کری، هەر یێ بلند گۆت: گەلی پێغەمبەران ژ پاك و پاقژێ حەلال بخۆن، و کار و کریارێت باش بکەن. و هەر یێ بلند گۆت: گەلی خودان باوەران ژ وی حەلالێ مە ب رزقێ هەوە کری بخۆن. پاشی بەحسێ زەلامی کر یێ وەغەر درێژە و سەر قژەڤژە و تۆزەکییە، دەستێت خۆ بلند دکەتە ئەسمانی خودێ وۆ خودێ وۆ و خوارنا وی یا حەرامە و ڤەخوارنا وی یا حەرامە و جلکێ وی یێ حەرامە، و ب حەرامی یێ رابووی، ڤێجا ما چاوا دێ ژێ هێتە قەبویلکرن.

1852- وَعنْهُ رضي اللَّه عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « ثَلاثَةٌ لاَ يُكَلِّمُهُمْ اللَّه يوْمَ الْقِيَامةِ، وَلاَ يُـزَكِّيهِمْ، وَلا ينْظُرُ إلَيْهِمْ، ولَهُمْ عـذَابٌ أليمٌ: شَيْخٌ زَانٍ، ومَلِكٌ كَـذَّابٌ، وَعَائِل مُسْتَكْبِرٌ » رواهُ مسلم. « الْعَائِلُ »: الْفَقِيرُ.

ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سێ کەسان خودێ رۆژا قیامەتێ ئاخفتنا دلۆڤانیێ و رازیبوونێ دگەل نائاخڤیت، و گونەهێت وان ژێ نابەت و کریارێت وان قەبویل ناکەت، و ب چاڤێ دلۆڤانیێ بەرێ خۆ نادەتێ، و ئیزایەکا گران بۆ وانە: پیرەمێرێ زناکەر، و مەلکێ درەوین، و هەژارێ خۆ مەزنکەر.

1853- وَعَنْهُ رضي اللَّه عنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « سيْحَانُ وجَيْحَانُ وَالْفُراتُ والنِّيلُ كُلٌّ مِنْ أنْهَارِ الْجَنَّةِ » رواهُ مسلم.

و ژ وی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سەیحان (رویبارەکێ هندێیە) و جەیحان (رویبارەکێ خەرەسانێیە) و فورات و نیل هەمی رویبارێت بەحەشتێنە (خودێ دزانیت بەلێ مەخسەد پێ ییێت پیرۆز و پر خێر و بەرەکەتن و جهێ تێرا دچن بارا پترێ خەلکێ وان جهان دێ موسلمان بن و هۆسا دێ بنە خەلکێ بەحەشتێ).

1854- وَعَنْهُ قَال: أخَذَ رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِيَدِي فَقَالَ: « خَلَقَ اللَّه التُّرْبَةَ يوْمَ السَّبْتِ، وخَلَقَ فِيهَا الْجِبَالَ يَوْمَ الأحَد، وخَلَقَ الشَّجَرَ يَوْمَ الإثْنَيْنِ، وَخَلَقَ المكْرُوهَ يَوْمَ الثُّلاثَاءِ، وَخَلَقَ النُّورَ يَوْمَ الأرْبَعَاءِ، وَبَثَّ فِيهَا الدَّوَابَّ يَوْمَ الخَمِيسِ، وخَلَقَ آدَمَ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بَعْدَ الْعَصْرِ مِنْ يَوم الجُمُعَةِ في آخِرِ الْخَلْقِ في آخِرِ سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ فِيمَا بَيْنَ الْعَصْرِ إلى الَّليلِ ».رواه مسلم .

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ دەستێ من گرت و گۆت: رۆژا شەمبی خودێ ئاخ یا چێکری، و رۆژا ئێک شەمب چیا تێدا ییێت چێکرین، و رۆژا دووشەمبێ دارێت چێکرین، و رۆژا سێ شەمبی نەخۆشی ییێت چێکرین، و رۆژا چارشەمبی رۆناهی یا چێکری، و رۆژا پێنج شەمبی جاندار ییێت تێدا بەلاڤکرین، و ئادەم ﷺ پشتی ئێڤاری ژ رۆژا ئەینی دویماهیکا هەمی چێکریان سەعەتا دویماهیکێ ژ رۆژێ مابەینا ئێڤاری و شەڤێ یێ چێکری.

1855- وعنْ أبي سُلَيْمَانَ خَالِدِ بنِ الْوليدِ رضي اللَّه عَنْهُ قالَ: « لَقَدِ انْقَطَعَتْ في يَدِي يوْمَ مُؤْتَةَ تِسْعَةُ أسْيافٍ، فَمَا بقِيَ في يدِي إلا صَفِيحةٌ يَمَانِيَّةٌ ». رواهُ البُخاري.

و ژ ئەبی سولەیمان، خالدێ کورێ وەلیدی ﷺ، گۆت: رۆژا شەڕێ موئتێ نەه شیر د دەستێ مندا شکەستن، چو د دەستێ مندا خۆ نەگرت شیرەکێ یەمەنی نەبیت.

1856- وعَنْ عمْرو بْنِ الْعَاص رضي اللَّه عنْهُ أنَّهُ سَمِع رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « إذَا حَكَمَ الْحَاكِمُ، فَاجْتَهَدَ، ثُمَّ أصاب، فَلَهُ أجْرانِ وإنْ حَكَم وَاجْتَهَدَ، فَأَخْطَأَ، فَلَهُ أجْرٌ» متفقٌ عَلَيْهِ.

و ژ عەمرێ کورێ عاسی ﷺ، وی گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: هەکە فەرمانداری (مەخسد پێ نەکەسکێ ئاشکرایە بەلکی هەرکەسەکی شیانان هەمیان بمەزێخیت دا بگەهیت راستییێ) ڤیا حوکمی بدەت و هەمی شیانێت خۆ ب کارئینان دا دورست حوکمی بدەت،

و حوكم دورست دا دوو خێر بۆ وينه و هەكه ڤيا فەرمانێ بدەت و هەمی شيانێت خۆ ب كارئينان دا دورست فەرمانێ بدەت، و خەلت فەرمان دا خێرەك بۆ وييه.

1857- وَعَنْ عائِشَةَ رضي اللَّه عَنْهَا أَنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « الْحُمَّى مِنْ فيْحِ جَهَنَّم فأبْرِدُوهَا بِالماءِ » متفقٌ عليه.

و ژ عائيشايێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: تا ژ دژواريا گوڕيا جەهنەمێيە ب ئاڤێ سار بكەن. (مەخسەد پێ نە هەمی رەنگێت تايێنە هەروەكی ئيبن قەيم دبێژيت بەلكی مەخسەد پێ بارا پترە چونكێ بارا پتر ژ تايێت حيجازێ ب ڤی رەنگی بوون).

1858- وَعَنْهَا رضي الله عَنْهَا عَنِ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « مَنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صَوْمٌ، صَامَ عَنْهُ وَلِيُّهُ » متفقٌ عَلَيْهِ.

و ژ وێ ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەركەسێ مر و رۆژی ل سەر بن بلا مرۆڤێ وی (چ ميراتگر بيت يان نە) پێش ويڤە بگريت.

وَالمخْتَارُ جَوَازُ الصَّوْمِ عَمَّنْ مَاتَ وَعَلَيْهِ صَوْمٌ لِهَذَا الْحَدِيثِ، و يا دورست ئەوە: دورستە پێش ويڤە يێ مری و رۆژی ل سەر رۆژی بێتەگرتن ژ بەر ڤێ حەديسێ. والمرَادُ بالْوَلِيّ: الْقَرِيبُ وَارِثاً كَانَ أَوْ غَيْرِ وَارِثٍ.

1859- وَعَنْ عَوْفِ بنِ مَالِكِ بنِ الطُّفَيْلِ أَنَّ عَائِشَةَ رضي الله عَنْهَا حُدِّثَتْ أَنَّ عَبْدَ الله ابنَ الزَّبَيْر رضي الله عَنْهُمَا قَالَ فِي بَيْعٍ أَوْ عَطَاءٍ أَعْطَتْهُ عَائِشَةُ رضي الله تَعالَى عَنْها: وَاللَّه لَتَنْتَهِيَنَّ عَائِشَةُ، أَوْ لأَحْجُرَنَّ عليْهَا، قَالتْ: أَهُوَ قَالَ هَذَا ؟ قَالُوا: نَعمْ، قَالَتْ: هُو، للَّهِ علَيَ نَذْرٌ أنْ لا أُكَلِّم ابْنَ الزُّبيْرِ أبَداً، فَاسْتَشْفَع ابْنُ الزُّبيْرِ إليها حِينَ طالَتِ الْهجْرَةُ. فَقَالَتْ: لاَ وَاللَّهِ لا أُشَفِّعُ فِيهِ أبَداً، ولا أتَحَنَّثُ إلَى نَذْري. فلَمَّا طَال ذَلِكَ علَى ابْنِ الزُّبيْرِ كَلَّم المِسْورَ بنَ مخْرَمَةَ، وعبْدَ الرَّحْمنِ بْنَ الأسْوَدِ بنِ عبْدِ يغُوثَ وقَال لهُما: أنْشُدُكُما اللَّه لما أدْخَلْتُمَاني علَى عائِشَةَ رضي الله عَنْهَا، فَإنَّهَا لاَ يَحِلُّ لَهَا أنْ تَنْذِر قَطِيعَتي،

فَأَقْبَل بهِ المِسْورُ، وعَبْدُ الرَّحْمن حَتَّى اسْتَأْذَنَا علَى عائِشَةَ، فَقَالاَ: السَّلاَمُ علَيْكِ ورَحمةُ اللَّه وبرَكَاتُهُ، أَنَدْخُلُ ؟ قَالَتْ عَائِشَةُ: ادْخُلُوا. قَالُوا: كُلُّنَا ؟ قَالَتْ: نَعمْ ادْخُلُوا كُلُّكُمْ، ولاَ تَعْلَمُ أنَّ معَهُما ابْنَ الزُّبَيْرِ، فَلمَّا دخَلُوا، دخَلَ ابْنُ الزُّبيْرِ الْحِجَابَ، فَاعْتَنَقَ عائِشَةَ رضي الله عنْهَا، وطَفِقَ يُنَاشِدُهَا ويبْكِي، وَطَفِقَ المِسْورُ، وعبْدُ الرَّحْمنِ يُنَاشِدَانِهَا إلاَّ كَلَّمَتْهُ وقبَلَتْ مِنْهُ، ويقُولانِ: إنَّ النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم نَهَى عَمَّا قَدْ علِمْتِ مِنَ الْهِجْرةِ. وَلاَ يَحِلُّ لمسْلِمٍ أنْ يهْجُر أخَاهُ فَوْقَ ثَلاثِ لَيَالٍ. فَلَمَّا أكْثَرُوا علَى عَائِشَةَ مِنَ التَّذْكِرةِ والتَّحْرِيجِ، طَفِقَتْ تُذَكِّرُهُما وتَبْكِي، وتَقُولُ: إنِّي نَذَرْتُ والنَّذْرُ شَدِيدٌ، فَلَمْ يَزَالا بَهَا حتَّى كَلَّمتِ ابْنَ الزُّبيْرِ، وَأعْتَقَتْ فِي نَذْرِهَا أرْبعِينَ رقَبةً، وَكَانَتْ تَذْكُرُ نَذْرَهَا بعْدَ ذَلِكَ فَتَبْكِي حتَّى تَبُلَّ دُمُوعُهَا خِمارَهَا. رواهُ البخاري.

و ژ عەوفێ كورێ مالكێ كورێ توفەيلی، بۆ عائيشايێ هاتە گۆتن كو عەبدوللايێ كورێ زوبەيری ﷺ، د فرۆتنەكێدا يان د دانەكێدا، عائيشايێ داى ﷺ، گۆت: ئەز ب خودێ كەمە يان عائيشا دێ بەسكەت، يان ئەز دێ وێ ڤەگرم (ئانكو ناهێلم دەستكاريێ بكەت) گۆت: ئەوی ئەڤە گۆتيە؟ گۆتن: بەلێ. گۆت: بۆ خودێ نەزر ل سەر من بيت ئەز د بنيرا دگەل ئيبن زوبەيری نەئاخڤم. و دەمێ نەئاخفتنا وێ بۆ درێژ بووی، ئيبن زوبەيری بەرەڤانی و مەهدەری

ژێ خواست، گۆت: نه ب خودێ ئەز مەهدەری و بەرەڤانیێ د راستا ویدا قەت قەبویل ناکەم، و ئەز گونەهێ د نەزرێ خۆدا ناکەم (ئانکو ئەز ناشکێنم پێ گونەهکار ببم). ڤێجا دەمێ پشتدانا وێ ل سەر ئیبن زوبەیری درێژ بووی، گەل میسوەرێ کورێ مەخرەمەی و عەبدولرەحمانێ کورێ ئەسوەدێ کورێ عەبد یەغوسی ئاخفت، و گۆتە وان: ئەز هەوە ب خودێ ددەمە سویندێ هەکە هوین من نەبەنە دەف عائیشایێ ﷺ، بۆ وێ نەدورستە ئەو نەزرکەت دگەل من نەئاخڤیت، میسوەری و عەبدولرەحمانی دگەل خۆ بر، هەتا دەستویری ژ عائیشاێ خواستی: گۆتن: سلاڤ و دلۆڤانییا خودێ و بەرەکەتێت وی ل سەر تە بن، بێینە ژۆر؟ عائیشایێ گۆت: وەرنە ژۆر. گۆتن: ئەم هەمی؟ گۆت: بەلێ هوین هەمی وەرنە ژۆر و ئەو نوزانیت ئیبن زوبەیر یێ دگەل وان، ڤێجا دەمێ ب ژۆرکەفتین ئیبن زوبەیر چۆ پشت پەردێ (چونکی خوارزێ وێ بوو) و خۆ د عائیشایێ وەرکر ﷺ، وەستیێکر ژێ خواست دگەل باخڤیت و کرە گری، و میسوەری و عەبدولرەحمانی دەست هاڤێتنێ ژێ خواستن دگەل باخڤیت و ژێ قەبویلکەت. و گۆتنێ: ب راستی هەروەکی تو دزانی پێغەمبەری نەهیا ژ سلبوونێ کری، و بۆ چو موسلمانان دورست نینە سێ شەڤان زێدەتر ژ برایێ خۆ سل بیت، ڤێجا وەختێ وان شیرەت و دیارەکرنا گونەها سلبوونێ ل سەر عائیشایێ درێژکرین. دەستهاڤێتێ بیرا وان ئینایێ و کرە گری و گۆت: ب راستی من نەزرێ کری، و نەزر یێ گرانە، مانە پێڤە هەتا دگەل ئیبن زوبەیری ئاخفتی، و وێ پێش نەزرێ خۆڤە چل بەندە ئازاکرن، و پشتی هنگی بیرییا نەزرێ خۆ دکر دکرە گری هەتا رۆندکێت وێ دەرسۆکا وێ تەر دکرن.

1860- وعَنْ عُقْبَةَ بنِ عامِر رضي الله عنْهُ أنَّ رسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم خَرجَ إلَى قَتْلَى أُحُدٍ. فَصلَّى علَيْهِمْ بعْد ثَمان سِنِين كالمودِّع للأحْياءِ والأمْواتِ، ثُمَّ طَلَعَ إلى المِنْبر، فَقَالَ: إنِّي بيْنَ أيْدِيكُمْ فَرَطٌ وأنَا شهيد علَيْكُمْ وإنَّ موْعِدَكُمُ الحَوْضُ، وَإنِّي لأنْظُرُ إليه مِنْ مَقامِي هَذَا، وإنِّي لَسْتُ أخْشَى عَلَيْكُمْ أنْ تُشْرِكُوا، ولَكِنْ أخْشَى عَلَيْكُمْ الدُّنيا أنْ تَنَافَسُوهَا» قَالَ: فَكَانَتْ آخِرَ نَظْرَةٍ نَظَرْتُهَا إلَى رَسُولِ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، متفقٌ عليه.

و ژ عوقبێ کورێ عامری ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ چۆ سەر گۆڕێ شەهیدێت ئوحودێ، و دوعا بۆ کرن پشتی هەشت سالان وەکی خاتر خوازی بۆ ساخ و مریان، پاشی سەرکەفتە مینبەرێ، و گۆت: ئەز پێشیمە بەراهیکا هەوە و ئەز شاهدم ل سەر هەوە و ژڤانا هەوە ل سەر گەرێیە (مەخسەد پێ ئاڤا کەوسەرێیە) و ئەز ل ڤی جهێ خۆ بەرێ خۆ ددەمێ، و ئەز ژ هەوە ناترسم هوین شریکان بۆ خودێ چێکەن، بەلێ ئەز ژ دنیایێ ژ هەوە دترسم هوین ململانێ تێدا بکەن. گۆت: ئەڤە دویماهیک بەرێخۆدان بوو ئەز بەرێ خۆ بدەمە پێغەمبەرێ خودێ ﷺ.

وفِي روايةٍ: « وَلَكِنِّي أخْشَى علَيْكُمْ الدُّنيَا أنْ تَنَافَسُوا فِيهَا، وتَقْتَتِلُوا فَتَهْلِكُوا كَما هَلَكَ مِنْ كَان قَبْلكُمْ » قَالَ عُقبةُ: فَكانَ آخِر ما رَأيْتُ رَسُولَ الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم عَلَى المِنْبرِ.

و د ریوایەتەکێدا: بەلێ ئەز ژ دنیایێ ژ هەوە دترسم هوین ململانێ تێدا بکەن و شەڕی ل سەر بکەن ڤێجا هەوە هیلاك ببەت هەروەکی یێت بەری هەوە هیلاك برین.

وفي روَايةٍ قال: « إنِّي فَرطٌ لَكُمْ وأنَا شَهِيدٌ علَيْكُمْ، وَإنِّي واللَّه لأنْظُرُ إلَى حَوْضِي الآنَ، وإنِّي أُعْطِيتُ مَفَاتِيحَ خَزَائِنِ الأرضِ، أوْ مَفَاتِيحَ الأرْضِ، وَإنِّي واللَّهِ مَا أَخَافُ علَيْكُمْ أنْ تُشْرِكُوا بعْدِي ولَكِنْ أخَافُ علَيْكُمْ أنْ تَنَافَسُوا فِيهَا ».

و د ريوايەتەكێدا: ب راستی ئەز پێشیا هەوەمە و ئەز شاهدم ل سەر هەوە، و ب خودێ ئەز ڤێ گاڤێ یێ بەرێ خۆ ددەمە گەڕا خۆ، و ب راستی کلیلێت خزینێت ئەردی یان کلیلێت ئەردی یێت داینە من (مەخسەد پێ خودێ خێرا د دنیایێدا هەی یێ دایێ) ئەز ب خودێ کەمە ئەز نە ژ هەوە دترسم هوین شریکان پشتی من بۆ خودێ چێکەن، بەلێ ئەز ژ هەوە دترسم هوین ململانێ تێدا بکەن. (ئانکو د وێ خێرا دنیایێ یا دایە پێغەمبەری ﷺ).

وَالمرادُ بِالصَّلاةِ عَلَى قَتْلَى أُحُدٍ: الدُّعَاءُ لَهُمْ، لاَ الصَّلاةُ المعْرُوفَةُ

1861- وعَنْ أبي زَيْدٍ عمْرُو بنِ أخْطَبَ الأنْصَارِيِّ رضي اللَّه عَنْهُ قَال: صلَّى بنا رَسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم الْفَجْر، وَصعِدَ المِنْبَرَ، فَخَطَبَنَا حَتَّى حَضَرَتِ الظُّهْرُ، فَنَزَل فَصَلَّى. ثُمَّ صَعِدَ المِنْبَرَ فخطب حَتَّى حَضَرَتِ العصْرُ، ثُمَّ نَزَل فَصَلَّى، ثُمَّ صعِد المنْبر حتى غَرَبَتِ الشَّمْسُ، فَأخْبرنا مَا كان ومَا هُوَ كَائِنٌ، فَأَعْلَمُنَا أحْفَظُنَا. رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئەبی زەیدی عەمرویێ کورێ ئەختەبێ ئەنساری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ نڤێژا سپێدێ بەراهیکا مە کر و سەرکەفتە مینبەرێ، و گۆتار بۆ مە خواند هەتا نیڤرۆ بووی، هاتە خوار نڤێژ کر، پاشی سەرکەفتە مینبەرێ و گۆتار خواند هەتا ئێڤار بووی، پاشی هاتە خوار و نڤێژ کر پاشی سەرکەفتە مینبەرێ هەتا رۆژ ئاڤا بووی، و تشتێ هەی و یێ دێ بیت بۆ مە گۆت (ئانکو بەحسێ دەستپێکا ژیانێ کر هەتا دویماهیکێ مرۆڤ دبنە دوو جوین پشکەك بۆ بەحەشتێ دچن و پشکەك بۆ جەهنەمێ دچن) زێدە مە زانی و زێدە مە ژبەر کر.

1862- وعنْ عائِشَةَ رضي اللَّه عَنْهَا قَالَتْ: قال النبي صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « مَنْ نَذَرَ أن يُطِيع اللَّه فَلْيُطِعْهُ، ومَنْ نَذَرَ أنْ يعْصِيَ اللَّه، فلا يعْصِهِ » رواهُ البُخاري.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەس نەزر کر گوهدارییا خودێ بکەت، بلا گوهدارییا وی بکەت، و هەرکەسێ نەزر کر نەگوهدارییا خودێ بکەت، بلا نەگوهدارییا وی نەکەت.

1863- وَعنْ أُمِّ شَرِيكٍ رضي اللَّه عنْهَا أن رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم أمرَهَا بِقَتْلِ الأوزَاغِ، وقَال: « كَانَ ينْفُخُ علَى إبْراهيمَ » متفقٌ عَلَيْهِ.

و ژ دایکا شەریکی ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ ئەمرێ وێ ب کوشتنا کمکمان کر و گۆت: وی پف دکرە ئاگرێ ئیبراهیمی.

1864- وَعنْ أبي هُريرةَ رضي اللَّهُ عنْهُ قَال: قَالَ رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ قَتَلَ وزَغَةً في أوَّلِ ضَرْبةٍ، فَلَهُ كَذَا وَكَذَا حسنَةً، وَمَنْ قَتَلَهَا في الضَّرْبَةِ الثَّانِية، فَلَهُ كَذَا وكَذَا حَسنَةً دُونَ الأولَى، وإنَّ قَتَلَهَا في الضَّرْبةِ الثَّالِثَةِ، فَلَهُ كَذاَ وَكَذَا حَسَنَةً ».

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ دربێ ئێکێ کمکمەی بکوژیت هندە و هندە خێر بۆ وینە، و هەرکەسێ ب دربێ دوویێ بکوژیت هندە هندە خێر کێمتر ژ یێ ئێکێ بۆ وینە، و هەرکەسێ ب دربێ سێیێ بکوژیت هندە هندە خێر بۆ وینە.

وفي رِوَايةٍ: « مَنْ قَتَلَ وزَغاً في أوَّلِ ضَرْبةٍ، كُتِبَ لَهُ مائةُ حسَنَةٍ، وَفي الثَّانِيَةِ دُونَ ذَلِكَ، وفي الثَّالِثَةِ دُونَ ذَلِكَ ». رواه مسلم.

و د ریوایەتەکێدا: هەرکەسێ کمکمەکێ ب دربێ ئێکێ بکوژیت سەد خێر دێ بۆ هێنە نقیسین و ب یا دوویێ ژێ کێمتر و ب یا سێیێ ژێ کێمتر.

قال أهْلُ اللُّغَةِ: الْوَزَغُ: الْعِظَامُ مِنْ سامَّ أبْرصَ.

1865- وَعَنْ أبي هُرَيْرَةَ رضي الله عَنْهُ أنَّ رسُول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « قَال رَجُلٌ لأتَصدقَنَّ بِصَدقَةٍ، فَخَرجَ بِصَدقَته، فَوَضَعَهَا في يَدِ سَارِقٍ، فَأصْبحُوا يتَحدَّثُونَ: تَصَدّقَ الليلة علَى سارِقٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ لأتَصَدَّقَنَّ بِصَدَقَةٍ، فَخَرَجَ بِصَدقَتِهِ، فَوَضَعَهَا في يدِ زانيةٍ، فَأصْبَحُوا يتَحدَّثُونَ تُصُدِّق اللَّيْلَةَ عَلَى زَانِيَةٍ، فَقَالَ: اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ عَلَى زانِيَةٍ ؟، لأتَصَدَّقَنَّ بِصدقة، فَخَرَجَ بِصَدقَتِهِ، فَوَضَعهَا في يد غَنِي، فأصْبَحُوا يتَحدَّثونَ: تُصُدِّقَ علَى غَنِيٍّ، فَقَالَ اللَّهُمَّ لَكَ الْحَمْدُ علَى سارِقٍ، وعَلَى زَانِيةٍ، وعلَى غَنِي، فَأتِي فَقِيل لَهُ: أمَّا صدَقَتُكَ علَى سَارِقٍ فَلَعَلَّهُ أنْ يَسْتِعفَّ عنْ سرِقَتِهِ، وأمَّا الزَّانِيةُ فَلَعلَّهَا تَسْتَعِفَّ عَنْ زِنَاهَا، وأمَّا الْغنِيُّ فَلَعلَّهُ أنْ يعْتَبِر، فَيُنْفِقَ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ » رَواهُ البخاري بلفظِهِ، وَمُسْلِمٌ بمعنَاهُ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: زەلامەکێ گۆت ئەز دێ خێرەکێ دەم، خێرا خۆ دەرێخست کرە د دەستێ دزیکەرەکێدا، سپێدە لێ بوو پێ ئاخفتن: ب شەڤ خێرا دایە دزیکەرەکێ، ئینا گۆت: یا خودێ ئەز حەمدا تە دکەم ب سویند ئەز دێ خێرەکێ دەم، خێرا خۆ دەرێخست کرە د دەستێ دەهمەن پیسەکێدا، سپێدە لێ بوو پێ ئاخفتن: ب شەڤ خێرا دایە دەهمەن پیسەکێ، گۆت: یا خودێ ئەز حەمدا تە دکەم ل سەر دەهمەن پیسێ، ب سویند ئەز دێ خێرەکێ دەم، خێرا خۆ دەرێخست کرە د دەستێ زەنگینەکێدا، سپێدە لێ بوو پێ ئاخفتن: ب شەڤ خێرا دایە زەنگینەکێ، گۆت: یا خودێ ئەز حەمدا تە دکەم ل سەر دزیکەری و ل سەر دەهمەن پیسێ و ل سەر زەنگینی، د خەونێدا دیت ئێکێ گۆتێ: هندیکە خێرا تە دایە دزیکەری دبیت دزیا خۆ بهێلیت، و هندیکە دەهمەن پیسە دبیت دەهمەن پیسییا خۆ بهێلیت، و هندیکە زەنگینە دبیت پێڤە بچیت ژ یا خودێ دایێ بمەزێخیت.

1866- « وعنه قال كنا مع رسول الله صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في دعوة فرفع إليه الذراع وكانت تُعجبه فَنَهسَ منها نَهَسةً وقال: أنا سيد الناس يوم الْقِيَامَةِ، هَلْ تَدْرُونَ مِمَّ ذَاكَ ؟ يَجْمعُ اللهُ الأوَّلِينَ والآخِرِينَ في صعِيدٍ وَاحِد، فَيَنْظُرُهمُ النَّاظِرُ، وَيُسمِعُهُمُ الدَّاعِي، وتَدْنُو مِنْهُمُ الشَّمْسُ، فَيَبْلُغُ النَّاسُ مِنَ الْغَمِّ والْكَرْبِ مَالاَ يُطِيقُونَ وَلاَ يحْتَمِلُونَ، فَيَقُولُ النَّاسُ: أَلاَ تَرَوْنَ إلى مَا أَنْتُمْ فِيهِ، إِلَى ما بَلَغَكُمْ ؟ أَلاَ تَنْظُرُونَ مَنْ يشْفَعُ لَكُمْ إِلى رَبِّكُمْ ؟

فيَقُولُ بعْضُ النَّاسِ لِبَعْضٍ: أبُوكُمْ آدَمُ، ويأتُونَهُ فَيَقُولُونَ: يَا أَدمُ أَنْتَ أَبُو الْبَشرِ، خَلَقَك اللهُ بيدِهِ، ونَفخَ فِيكَ مِنْ رُوحِهِ، وأَمَرَ الملائِكَةَ فَسَجَدُوا لَكَ وَأَسْكَنَكَ الْجَنَّةَ، أَلا تَشْفعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ ؟ أَلاَ تَرى مَا نَحْنُ

فِيهِ، ومَا بَلَغَنَا ؟ فَقَالَ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ غضَباً لَمْ يغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ. وَلاَ يَغْضَبُ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَإِنَّهُ نَهَاني عنِ الشَّجَرَةِ، فَعَصَيْتُ. نَفْسِي نَفْسِي نَفْسي. اذهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى نُوحٍ. فَيَأْتُونَ نُوحاً فَيقُولُونَ: يَا نُوحُ، أَنْتَ أَوَّلُ الرُّسُل إِلى أَهْلِ الأَرْضِ، وَقَدْ سَمَّاكَ اللهُ عَبْداً شَكُوراً، أَلا تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ، أَلاَ تَرَى إِلَى مَا بَلَغَنَا، أَلاَ تَشْفَعُ لَنَا إِلَى رَبِّكَ؟ فَيَقُولُ: إِنَّ رَبِّي غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَباً لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَأَنَّهُ قدْ كانَتْ لِي دَعْوَةٌ دَعَوْتُ بِهَا عَلَى قَوْمِي، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي اذْهَبُوا إِلَى إِبْرَاهِيمَ. فَيَأْتُونَ إِبْرَاهِيمَ فَيَقُولُونَ: يَا إِبْرَاهِيمُ أَنْتَ نَبِيُّ اللهِ وَخَلِيلُهُ مِنْ أَهْلِ الأَرْضِ، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلاَ تَرَى إِلَى مَا نَحْنُ فِيهِ ؟ فَيَقُولُ لَهُمْ: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَباً لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَإِنِّي كُنْتُ كَذَبْتُ ثَلاَثَ كَذْبَاتٍ نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُوسَى. فَيأْتُونَ مُوسَى، فَيقُولُون: يا مُوسَى أَنْت رسُولُ اللهِ، فَضَّلَكَ اللهُ بِرِسالاَتِهِ وبكَلاَمِهِ على النَّاسِ، اشْفعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلاَ تَرَى إِلى مَا نَحْنُ فِيهِ ؟ فَيَقول إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَباً لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ وَإِنِّي قَدْ قتَلْتُ نَفْساً لَمْ أُومرْ بِقْتلِهَا. نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى عِيسى. فَيَأْتُونَ عِيسَى. فَيقُولُونَ: يا عِيسى أَنْتَ رَسُولُ اللهِ وَكلمتُهُ أَلْقَاهَا إِلَى مَريم ورُوحٌ مِنْهُ وَكَلَّمْتَ النَّاسَ فِي المهْدِ. اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ. أَلاَ تَرَى مَا نَحْنُ فِيهِ، فيَقولُ:: إِنَّ رَبِّي قَدْ غَضِبَ الْيَوْمَ غَضَباً لَمْ يَغْضَبْ قَبْلَهُ مِثْلَهُ، وَلَنْ يَغْضَبَ بَعْدَهُ مِثْلَهُ، وَلَمْ يَذْكُرْ ذنْباً، نَفْسِي نَفْسِي نَفْسِي، اذْهَبُوا إِلَى غَيْرِي، اذْهَبُوا إِلَى مُحَمَّد صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم. فيأْتون محَمداً صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم.

و ژ وی، گۆت: ئەم ل مەعزوماتەکێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ زەند بەرڤە هاتە بلندکرن و وی حەژێ دکر لەقەك لێدا و گۆت: رۆژا قیامەتێ ئەز سەردارێ خەلکیمە، هوین دزان ئەو ژ چییە؟ خودێ یێت ئێکێ و یێت دویماهیێ دێ ل ئەردەکێ کۆم کەت، راگر دێ وان راگریت و گازیکەر دێ وان گولێ کەت و رۆژ دێ نێزیکی وان بیت، و هند خەم و کۆڤان دێ بۆ خەلکی چێبیت خۆ ل بەر نەگرن، خەلک دێ بێژن: هوین نابینن یا هوین تێدا و یا هوین گەهشتینێ؟ هوین بەرێ خۆ نادەنێ ئێک بەرەڤانی و مەهدەریێ ل دەف خودایێ هەوە بۆ هەوە بکەت؟ هندە خەلک دێ بێژنە ئێک و دوو: بابێ هەوە ئادەم، و دێ هێنە دەف و دێ بێژن: یا ئادەم تو بابێ مرۆڤانی، خودێ ب دەستێ خۆ تو یێ چێکری، و روحا دایە تە، و ئەمرێ ملیاکەتان کر بۆ تە چۆنە سوجدەیێ و تو ل بەحەشتێ ئاکنجیکری، تو بەرەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ناکەی؟ ما یا ئەم تێدا و یا ئەم گەهشتینێ تو نابینی؟ دێ بێژیت: ب راستی خودایێ من کەربگرتنەکێ یێ کەربگرتی بووی وەکی وێ کەربگرتی نەبوویە و وەکی وێ کەربگرتی نابیت، و وی نەهیا من ل خوارنا دارێ کربوو و من نەگوهداریا وی کر، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، هەرنە دەف ئێکێ دی، هەرنە دەف نوحی، دێ هێنە دەف نوحی و دێ بێژن: یا نوح تو پێغەمبەرێ ئێکێ بووی بۆ خەلکێ ئەردی، و خودێ ناڤێ تە یێ کریە بەندەیێ شوکردار، تو بەرەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ناکەی؟ ما یا ئەم تێدا و یا ئەم گەهشتینێ تو نابینی؟ دێ بێژیت: ب راستی خودایێ من کەربگرتنەکێ یێ کەربگرتی بووی وەکی وێ کەربگرتی نەبوویە و وەکی وێ کەربگرتی نابیت، و من دوعایەك هەبوو من ل ملەتێ خۆ کر، (ئانکو دەمێ گۆتی: رَبِّ لا تَذَرْ عَلَى الارْضِ

مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارا. خودێ وۆ کەتێ ژ گاوران نەهێلە، ل سەر رویێ ئەردی.) ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، هەرنە دەف ئێکێ دی، هەرنە دەف ئیبراهیمی، دێ هێنە دەف ئیبراهیم دێ بێژن: یا ئیبراهیم تو پێغەمبەرێ خودێ و خۆشتڤیێ وی یێ خۆسەری ژ خەلکێ ئەردی، بەرەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ل دەف خودایێ خۆ بکە، ما یا ئەم تێدا تو نابینی؟ دێ بێژیتە وان: ب راستی خودایێ من کەربگرتنەکێ یێ کەربگرتی بووی وەکی وێ کەربگرتی نەبوویە و وەکی وێ کەربگرتی نابیت، و ب راستی من سێ درەو کربوون، (ئەو سێ درەو ئەڤەنە دەمێ گۆتی: إِنِّي سَقِيمٌ, ئەز یێ نەساخم، و دەمێ گۆتی: بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ هَذَا. نەخێر مەزنێ وان ڤی یێ وەکری، و دەمێ د راستا ژنا خۆ سارایێدا گۆتی: خویشکا منە، و وی ئەڤە درەو دانان دگەل کو د راستییا خۆدا نەدرەون بەلێ چونکی د وێنەیێ درەوێدا ییێت هاتین ژ ترسێت خودایێ خۆدا درەو دانان) ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، هەرنە دەف ئێکێ دی، هەرنە دەف موسای، دێ هێنە دەف موسای، دێ بێژن: یا موسا تو پێغەمبەرێ خودێیی، و خودێ تو ب نامێت خۆ و ب ئاحفتنا خۆ ب سەر خەلکی یێ ئێخستی، بەرەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ل دەف خودایێ خۆ بکە، ما یا ئەم تێدا تو نابینی؟ دێ بێژیتە وان: ب راستی خودایێ من کەربگرتنەکێ یێ کەربگرتی بوی وەکی وێ کەربگرتی نەبوویە و وەکی وێ کەربگرتی نابیت، و ب راستی من ئێکێ کوشتی ئەمرێ من ب کوشتنا وی نەهاتبوو کرن، (ئەو مرۆڤێ قیبتی بوو دەمێ موسای کولمەك لێ دایی و هاتیە کوشتن: فَوَكَزَهُ مُوسَى فَقَضَى عَلَيْهِ) ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، هەرنە دەف ئێکێ دی، هەرنە دەف عیسای، دێ هێنە دەف عیسای دێ بێژن: یا عیسا تو پێغەمبەرێ خودێیی و ب پەیڤا وی [ببە] تو یێ چێبووی، کو ئاراستەی مەریەمێ کربوو، و تو جانەکی ژ وی، و د لانکێدا تو دگەل خەلکی دئاخفتی. بەرەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ل دەف خودایێ خۆ بکە، ما یا ئەم تێدا تو نابینی؟ دێ بێژیتە وان: ب راستی خودایێ من کەربگرتنەکێ یێ کەربگرتی بووی وەکی وێ کەربگرتی نەبوویە و وەکی وێ کەربگرتی نابیت، و بەحسێ چو گونەهان نەکر، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، ئەز ژ خۆ دترسم، هەرنە دەف ئێکێ دی، هەرنە دەف موحەممەدی.

وفي روايةٍ: « فَيَأْتُونِي فَيَقُولُونَ: يَا مُحَمَّدُ أَنْتَ رسُولُ اللَّهِ، وَخاتَمُ الأَنْبِياءَ، وقَدْ غَفَرَ اللَّه لَكَ ما تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَما تَأَخَّر، اشْفَعْ لَنَا إِلَى رَبِّكَ، أَلاَ تَرَى إِلَى ما نَحْنُ فِيهِ ؟ فَأَنْطَلِقُ، فَآتِي تَحْتَ الْعَرْشِ، فأَقَعُ سَاجِداً لِرَبِّي » ثُمَّ يَفْتَحُ اللَّه عَلَيَّ مِنْ مَحَامِدِهِ، وحُسْن الثَّنَاءِ عَلَيْهِ شَيْئاً لَمْ يَفْتَحْهُ عَلَى أَحَدٍ قَبْلِي ثُمَّ يُقَالُ: يَا مُحَمَّدُ ارفَع رأْسكَ، سَلْ تُعْطَهُ، وَاشْفَعْ تُشَفَّعْ، فَأَرفَعُ رَأْسِي، فَأَقُولُ أُمَّتِي يَارَبِّ، أُمَّتِي يَارَبِّ، فَيُقَالُ: يامُحَمَّدُ أَدْخِلْ مِنْ أُمَّتك مَنْ لاَ حِسَابَ عَلَيْهِمْ مِنَ الْباب الأَيْمَنِ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ وهُمْ شُرَكَاءُ النَّاسِ فِيمَا سِوىَ ذَلِكَ مِنَ الأَبْوَابِ » ثُمَّ قال: « وَالَّذِي نَفْسِي بِيدِهِ إِنَّ مَا بَيْنَ المصراعَيْنِ مِنْ مَصَارِيعِ الْجَنَّةِ كَمَا بَيْن مَكَّةَ وَهَجَر، أَوْ كَمَا بَيْنَ مَكَّةَ وَبُصْرَى » متفقٌ عليه.

و د ریوایەتەکێدا: دێ هێنە دەف موحەممەدی دێ بێژن: یا موحوممەد تو پێغەمبەرێ خودێ و دویماهیک پێغەمبەری و ب راستی خودێ گونەهێت تە ییێت پێش و پاش ییێت ژێبرین.

بەڕەڤانی و مەهدەریێ بۆ مە ل دەف خودایێ خۆ بکە، ما یا ئەم تێدا تو نابینی؟ ئەز دێ چم دێ هێمە بن عەرشی و بۆ خودایێ خۆ دێ چمە سوجدەیێ پاشی خودێ دێ هاریکاریا من ل سەر حەمدەکرنا و باش مەدحەکرنا خۆ کەت وەسا هاریکاریا کەسێ بەری من نەهاتیەکرن، پاشی دێ هێتە گۆتن: سەرێ خۆ بلندکە بخوازە دێ بۆ تە هێتە دان و بەڕەڤانی و مەهدەریێ بکە دێ بەڕەڤانییا تە هێتە قەبویلکرن، ئەز دێ بێژم ئومەتا من یا خودێ، ئومەتا من یا خودێ، ئومەتا من یا خودێ، (ئانکو ئومەتا من رزگارکە) دێ هێتە گۆتن: یا موحەممەد ییێت حسێب ل سەر نە ژ ئومەتا خۆ د دەرگەهێ راستێرا ببە بەحشتێ و ئەو پشکدارێت خەلکینە د دەرگەهێت دیرا ییێت ماین، (ئەو حەفتێ هزارێت بێ حسێب دچنە بەحەشتێ) پاشی گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ جانێ من د دەستیدا مابەینا هەردوو رەخێت دەرگەهەکی ژ دەرگەهێت بەحەشتێ هەروەکی مابەینا مەکەهێ و هەجەرێیە (هەجەر یا ل بەحرەینێ) یان مابەینا مەکەهێ و بوسراییێیە (باژێرەکە ل سوریایێ ئەڤرۆ دبێژنێ ئەسکی شام).

1867- وَعَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّه عَنْهُمَا قَالَ: جاءَ إِبْرَاهِيمُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم بِأُمِّ إِسْمَاعِيل وَبابنِهَا إِسْمَاعِيلَ وَهِي تُرْضِعُهُ حَتَّى وَضَعَهَا عِنْدَ الْبَيْتِ عِنْدَ دَوْحَةٍ فوْقَ زَمْزَمَ في أَعْلَى المسْجِدِ، وَلَيْسَ بمكَّةَ يَؤْمئذٍ أَحَدٌ وَلَيْسَ بِهَا مَاءٌ، فَوضَعَهَمَا هُنَاكَ، وَوضَع عِنْدَهُمَا جِراباً فِيه تَمْرٌ، وسِقَاء فيه مَاءٌ. ثُمَّ قَفي إِبْرَاهِيمُ مُنْطَلِقاً، فتَبِعتْهُ أُمُّ إِسْماعِيل فَقَالَتْ: يا إِبْراهِيمُ أَيْنَ تَذْهَبُ وتَتْرُكُنَا بهَذا الْوادِي لَيْسَ فِيهِ أَنيسٌ ولاَ شَيءٌ ؟ فَقَالَتْ لَهُ ذَلكَ مِراراً، وجعل لاَ يلْتَفِتُ إِلَيْهَا، قَالَتْ لَه: آللَّهُ أَمركَ بِهذَا ؟ قَالَ: نَعَمْ. قَالَت: إِذًا لا يُضَيِّعُنا، ثُمَّ رجعتْ.فَانْطَلَقَ إِبْرَاهِيمُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم، حَتَّى إِذا كَانَ عِنْدَ الثَّنِيَّةِ حيْثُ لا يَرَوْنَهُ.

اسْتَقْبل بِوجْهِهِ الْبيْتَ، ثُمَّ دعا بهَؤُلاءِ الدَّعواتِ، فَرفَعَ يدَيْه فقَالَ: (رَّبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ) حتَّى بلَغَ (يشْكُرُونَ). وجعلَتْ أُمُّ إِسْمَاعِيل تُرْضِعُ إِسْماعِيل، وتَشْربُ مِنْ ذَلِكَ الماءِ، حتَّى إِذَا نَفِدَ ما في السِّقَاءِ عطشت وعَطِش ابْنُهَا، وجعلَتْ تَنْظُرُ إِلَيْهِ يتَلوَّى أَوْ قَالَ: يتَلَبَّطُ فَانْطَلَقَتْ كَراهِيةَ أَنْ تَنْظُر إِلَيْهِ، فَوجدتِ الصَّفَا أَقْرَبَ جبَلٍ في الأَرْضِ يلِيهَا، فَقَامتْ علَيْهِ، ثُمَّ استَقبَلَتِ الْوادِيَ تَنْظُرُ هَلْ تَرى أَحداً ؟ فَلَمْ تَر أَحداً. فهَبطَتْ مِنَ الصَّفَا حتَّى إِذَا بلَغَتِ الْوادِيَ، رفَعتْ طَرفَ دِرْعِها، ثُمَّ سَعتْ سعْي الإِنْسانِ الْمجْهُودِ حتَّى جاوزَتِ الْوَادِيَ، ثُمَّ أَتَتِ المرْوةَ، فقامتْ علَيْهَا، فنَظَرتْ هَلْ تَرى أَحَداً؟ فَلَمْ تَر أَحَداً، فَفَعَلَتْ ذَلِكَ سَبْع مرَّاتٍ. قَال ابْنُ عبَّاسٍ رَضِي اللَّه عنْهُمَا: قَال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فَذَلِكَ سعْيُ النَّاسِ بيْنَهُما ». فلَمَّا أَشْرفَتْ علَى المرْوةِ سَمِعتْ صوتاً، فَقَالَتْ: صهْ تُرِيدُ نَفْسهَا ثُمَّ تَسمَعَتْ، فَسمِعتْ أَيْضاً فَقَالتْ: قَدْ أَسْمَعْتَ إِنْ كَانَ عِنْدكَ غَواثٌ. فَإِذَا هِي بِالملَكِ عِنْد موْضِعِ زمزَم، فَبحثَ بِعقِبِهِ أَوْ قَال بِجَناحِهِ حَتَّى ظَهَرَ الماءُ، فَجعلَتْ تُحوِّضُهُ وَتَقُولُ بِيدِهَا هَكَذَا، وجعَلَتْ تَغْرُفُ الماءَ في سِقَائِهَا وهُو يفُورُ بَعْدَ ما تَغْرفُ وفي روايةٍ: بِقَدرِ ما تَغْرِفُ. قَال ابْنُ عبَّاسٍ رضِيَ اللَّه عَنْهُمَا: قالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « رحِم اللَّه أُمَّ إِسماعِيل لَوْ تَرَكْت زَمزَم أَوْ قَالَ: لوْ لَمْ تَغْرِفْ مِنَ الماءِ، لَكَانَتْ زَمْزَمُ عيْناً معِيناً قَال فَشَرِبتْ، وَأَرْضَعَتْ وَلَدهَا. بەرص خۆ دا مالاَ خدص و ثاشی ب ظان دوعایان دوعاکرن ودەستصت خۆ بلندکرن و طۆت : (رَبَّنَا إِنِّي أَسْكَنْتُ مِنْ ذُرِّيَّتِي بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ عِنْدَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلاةَ فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِنَ النَّاسِ تَهْوِي إِلَيْهِمْ وَارْزُقْهُمْ مِنَ الثَّمَرَاتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ) (ابراهيم:37)

فَقَال لَهَا الملَكُ: لاَ تَخَافُوا الضَّيْعَة فَإِنَّ هَهُنَا بَيْتاً للهِ يبنيه هَذَا الْغُلاَمُ وأَبُوهُ، وإِنَّ الله لا يُضيّعُ أَهْلَهُ، وَكَانَ الْبيْتُ مُرْتَفِعاً مِنَ الأَرْضِ كَالرَّابِيةِ تأْتِيهِ السُّيُولُ، فتَأْخُذُ عنْ يمِينِهِ وَعَنْ شِمالِهِ. فَكَانَتْ كَذَلِكَ حتَّى مرَّتْ بِهِمْ رُفْقَةٌ مِنْ جُرْهُمْ، أو أَهْلُ بيْتٍ مِنْ جُرْهُمٍ مُقْبِلين مِنْ طَرِيقِ كَدَاءَ، فَنَزَلُوا فِي أَسْفَلِ مَكَةَ، فَرَأَوْا طَائراً عائفاً فَقَالُوا: إِنَّ هَذا الطَّائِر لَيَدُورُ عَلى ماء لَعهْدُنَا بِهذا الوادي وَمَا فِيهِ ماءَ فَأرسَلُوا جرِيّاً أَوْ جَرِيَّيْنِ، فَإِذَا هُمْ بِالماءِ، فَرَجَعُوا فَأَخْبَرُوهم فَأَقْبلُوا، وَأُمُّ إِسْماعِيلَ عند الماءَ، فَقَالُوا: أَتَأْذَنِينَ لَنَا أَنْ ننزِلَ عِنْدكَ ؟ قَالتْ: نَعَمْ، ولكِنْ لا حَقَّ لَكُم فِي الماءِ، قَالُوا: نَعَمْ. قَال ابْنُ عبَّاسٍ: قَالَ النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « فَأَلفي ذلكَ أُمَّ إِسماعِيلَ، وَهِي تُحِبُّ الأُنْسَ. فَنَزَلُوا، فَأَرْسلُوا إِلى أَهْلِيهِم فنَزَلُوا معهُم، حتَّى إِذا كَانُوا بِهَا أَهْل أَبياتٍ، وشبَّ الغُلامُ وتَعلَّم العربِيَّةَ مِنهُمْ وأَنْفَسَهُم وأَعجَبهُمْ حِينَ شَبَّ، فَلَمَّا أَدْرَكَ، زَوَّجُوهُ امرأَةً منهُمْ، ومَاتَتْ أُمُّ إِسمَاعِيل.

فَجَاءَ إِبراهِيمُ بعْد ما تَزَوَّجَ إِسماعِيلُ يُطالِعُ تَرِكَتَهُ فَلم يجِدْ إِسْماعِيل، فَسأَل امرأَتَهُ عنه فَقَالتْ : خَرَجَ يبْتَغِي لَنَا وفِي رِوايةٍ: يصِيدُ لَنَا ثُمَّ سأَلَهَا عنْ عيْشِهِمْ وهَيْئَتِهِم فَقَالَتْ: نَحْنُ بَشَرٍ، نَحْنُ فِي ضِيقٍ وشِدَّةٍ، وشَكَتْ إِلَيْهِ، قَال: فإِذا جاءَ زَوْجُكِ، اقْرئى عَلَيْهِ السَّلام، وقُولِي لَهُ يُغَيِّرْ عَتبةَ بابِهِ. فَلَمَّا جاءَ إِسْماعيلُ ، كَأَنَّهُ آنَسَ شَيْئاً فَقَال: هَلْ جاءَكُمْ منْ أَحَدٍ ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، جاءَنَا شَيْخٌ كَذا وكَذا، فَسأَلَنَا عنْكَ، فَأَخْبَرْتُهُ، فَسألني كَيْف عيْشُنا، فَأَخْبرْتُهُ أَنَّا فِي جَهْدٍ وشِدَّةٍ. قَالَ: فَهَلْ أَوْصاكِ بشَيْءٍ ؟ قَالَتْ: نَعمْ أَمَرنِي أَقْرَأ علَيْكَ السَّلامَ ويَقُولُ: غَيِّرْ عَتبة بابكَ. قَالَ: ذَاكِ أَبِي وقَدْ أَمرنِي أَنْ أُفَارِقَكِ، الْحَقِي بأَهْلِكِ. فَطَلَّقَهَا، وتَزَوَّج مِنْهُمْ أُخْرى. فلَبِث عَنْهُمْ إِبْراهيم ما شَاءَ الله ثُمَّ أَتَاهُم بَعْدُ، فَلَمْ يجِدْهُ، فَدَخَل على امْرَأتِهِ، فَسَأَل عنْهُ. قَالَتْ: خَرَج يبْتَغِي لَنَا. قَال: كَيْفَ أَنْتُمْ، وسأَلهَا عنْ عيْشِهِمْ وهَيْئَتِهِمْ فَقَالَتْ: نَحْنُ بِخَيْرٍ وَسعةٍ وأَثْنتْ على اللهِ تَعالى، فَقَال: ما طَعامُكُمْ ؟ قَالَتْ: اللَّحْمُ. قَال: فَما شَرابُكُمْ ؟ قَالَتِ: الماءُ. قَال: اللَّهُمَّ بَارِكْ لهُمْ فِي اللَّحْم والماءِ، قَال النَّبِيُّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «وَلَمْ يكنْ لهُمْ يوْمَئِذٍ حُبٌّ وَلَوْ كَانَ لهُمْ دَعَا لَهُمْ فيهِ » قَال: فَهُما لاَ يخْلُو علَيْهِما أَحدٌ بغَيْرِ مكَّةَ إِلاَّ لَمْ يُوافِقاهُ.

و ژ ئـیـبن عەبباسـی خـودێ ژ هـەردوویان رازی بیـت، گـۆت: ئیـبراهیم ﷺ دایکـا ئیسماعیلی و کورێ وێ ئیسـماعیل و وێ شـیر ددایـێ ئینـان و دانانـه دەف دارەکـێ دەف مـالا خودێ سەر زمزمـێ سەرێ مزگەفتێ، و وێ رۆژێ کەس ل مەکەهێ نەبوو و ئاڤ لـێ نەبوو، هەردوو هێلانە ل وێرێ و همبانکەکا قەسپا و مەشکەکا ئاڤێ دانانە دەف وان، پاشی ئیبراهیمی پشتا خۆ دا وان و چۆ، دایکا ئیسماعیلی دویفرا چۆ و گۆت: یا ئیبراهیم دێ کیڤە چـی و مـە هێـلیە ڤـێ نهالا کەس لـێ نە سەبرێ مرۆڤی پێ بهێت و نە چو تشت لـێ؟ چەند جارکی ئەڤە گۆت، و هەر ئەو لـێ نەدزڤری، گۆتێ: ئەرێ خودێ فەرمانا تە ب ڤێ کریە؟ گۆت: بەلـێ. گۆت: پا خودێ مە بەرزە ناکەت، پاشی زڤری. و ئیبراهیم ﷺ چۆ هەتا گەهشتیە د گەلیدا جهێ ئەو وی نەبینیت. گـۆت: خودایێ مە ب راستی من هندەك ژ دوینده‌ها خۆ [ئیسماعیل و بچویکێت وی]، ییێت ل نهالەکا بێ شینکاتی ل دەڤ مالا تە یا موحەرەم [کەعبەیێ] ئاکنجی کرین، خودایێ مە، داکوو نڤێژان [تێدا] بکەن، ڤێجا دلـێ هندەك مرۆڤان ب نک وانڤە ببە [بچنە دەڤ وان، و ئەو ب تـنێ نـەمینن]، و فێـقی ییـت رەنـگ رەنـگ ب رزقـێ وان بکـە، دا شـوکرا تـە بکـەن. و دایکـا ئیسـماعیلی دەستهاڤێتێ شیر دا ئیسماعیلی و ژ وێ ئاڤێ ڤەدخوار هەتا ئاڤ نەمای، تێـنی بـوو و کـورێ وێ

ژی تێنی بوو، و بەرێ خۆ دایێ یێ خۆ دگەڤزینیت، چۆ، نەدڤیا هۆسا ببینیت، سەفا نێزیکترین چیا بۆ خۆ دیت، چۆ سەر، پاشی بەرێ خۆ دا نهالێ ئەرێ دێ ئێکی بینیت؟ کەس نەدیت، ژ سەفایێ هاتە خوار هەتا گەهشتیە نهالێ، دەمانا قەمیسێ خۆ بلندکر پاشی لەزکر لەزا مرۆڤێ وەستیان و نەخۆشی بۆ چێبووی، هەتا ژ نهالێ بۆری، پاشی هاتە سەر چیایێ مەروایێ و ل سەر راوەستیا، دەستهاڤێتێ بەرێ خۆ دایێ ئەرێ دێ ئێکی بینیت؟ کەس نەدیت، ئەڤە حەفت جاران کر. ئیبن عەبباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ئها ئەوە هاتن و چۆنا خەلکی د ناڤبەرا واندا. و دەمێ ب سەر مەروایێ کەفتی گول دەنگەکێ بوو، گۆت: بێ دەنگ بە مەخسەدا وێ ئەو ب خۆیە، پاشی گوهێ خۆ دا سەر، دیسا گولێ بوو، ئینا گۆت: دا دەنگێ خۆ گەهینیێ هەکە ئێک هەبا هەوارا خۆ بگەهینیێ. د وی دەمیدا ملیاکەت سەر جهێ زمزمێ دیت بنێ پێ خۆ لێدا. یان گۆت پەرێ خۆ، هەتا ئاڤ دەرکەتی، دەستهاڤێتێ کرە گەرك و ب دەستێت خۆ هۆسا دبێژیت، و دەستهاڤێتێ ب مستا ئاڤ کرە مەشکا خۆ و ئاڤ د هەلات پشتی وێ مست ژێ رادکر، و د ریوایەتەکێدا: هندی ب مستێ ژێ رادکر. ئیبن عەبباسی خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: خودێ دلۆڤانیێ ب دایکا ئیسماعیلی ببەت، هەکە زمزم هێلابا، یان گۆت: هەکە مست ژ ئاڤێ نە راکربان دا زمزم کانیەکا ب ڤەرێژ بیت. گۆت: ژێ ڤەخوار و شیر دا کورێ خۆ، ملیاکەتی گۆتێ: ژ بەرزەبوونێ نەترسن، ب راستی مالەکا خودێ یا ل ڤێرێ ئەڤ بچویکە و بابێ وی دێ ئاڤاکەن، و خودێ مرۆڤێت خۆ بەرزە ناکەت، و مال ل جهەکێ بلند بوو ژ ئەردی وەکی گرەکێ جۆك تێرا دهاتن رەخێ راستێ و یێ چەپێ دگرتن. و ئەو هۆسا مان هەتا هندە هەڤال ژ جورهومیان یان ژ مالەکا جورهومیان بۆرین، ژ رێکا کەداء دهاتن، روینشتنە بنێ مەکەهێ، بالەفرەك دیت یێ ب هەواڤە، گۆتن: ئەو بالەفرێ هە ل سەر ئاڤێ دزڤریت و مە نەدیتیە و نە گولێ بوویە ئاڤ د ڤێ نهالێدا هەبیت، قاسدەك یان دوو قاسد هنارتن، ئاڤ دیتن، زڤرین و گۆتنە وان، هاتن و دایکا ئیسماعیلی ل سەر ئاڤێ بوو، گۆتن: دێ دەستویریا مە دەی ئەم بێینە دەف هەوە؟ گۆت: بەلێ بەس هەوە ماف د ئاڤێدا نینە، گۆتن: بلا. ئیبن عەبباسی گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: دایکا ئیسماعیلی دیت وێ حەز ژ مرۆڤان دکر، هاتن و فرێکرنە دویف مرۆڤێت خۆرا ئەو ژی هاتنە دەف وان، هەتا وێرێ بوویە خودانێت چەند مالان، و بچویک مەزن بوو و ژ وان فێری عەرەبییێ بوو، و حەژێکرن و پێ خۆش بوون دەمێ مەزن بووی، و دەمێ بالغ بووی ژنەك ژ خۆ لێ مارەکر، و دەیکا ئیسماعیلی مر، ئیبراهیم پشتی ئیسماعیلی ژن ئینای هات دا بەرێ خۆ بدەتە یێت هێلاین کا چ لێ هاتن، ئیسماعیل نەدیت، پسیارا وی ژ ژنا وی کر، گۆت: یێ دەرکەفتی بۆ مە بخوازیت، و د ریوایەتەکێدا: نێچیرێ بۆ مە بکەت، پاشی پسیارا ژیانا وان و سەر و بەرێ وان کر، گۆت: ئەم یێت سەر و بەرەکێ خرابدا و ئەم یێت بەرتەنگیێ و نەخۆشییێدا و گازندە بۆ کرن، ئینا گۆت: هەکە زەلامێ تە هات سلاڤان لێ بکە و بێژێ بلا دەرەزینکا دەرگەهێ خۆ بگوهۆریت، ڤێجا دەمێ

ئیسماعیل هاتی هەروەکی ب تشتەکێ حەسیا ئینا گۆت: ئەرێ ئێک هاتبوو دەف هەوە؟ گۆت: بەلێ پیرەمێرەکێ هۆسا و هۆسا هاتبوو دەف مە و پسیارا تە ژ مە کر من بۆ گۆت، و پسیارا من کر کا ژیانا مە یا چاوایە، من گۆتێ ئەم ییێت بەرتەنگی و نەخۆشییێدا. گۆت: ئەرێ وەسیەتا تە ب تشتەکێ کر؟ گۆت: بەلێ ئەمرێ من کر ئەز سلاڤان ل تە بکەم و گۆت: دەرەزینکا دەرگەهێ خۆ بگوهۆڕە. گۆت: ئەو بابێ منە، و ئەمرێ من یێ کری ئەز تە بەردەم، هەرە بگەهە مالا خۆ، و بەردا و ئێکا دی ژ وان بۆ خۆ ئینا، ئیبراهیم هندی خودێ حەز کری ژ وان دویر ما پاشی جارەکا دی هاتە دەف وان، و ئیسماعیل نەدیت، و چۆ دەف ژنا وی پسیارا وی ژێ کر، گۆت: یێ دەرکەفتی بۆ مە بخوازیت، گۆت: هوین ییێت چاوانن؟ و پاشی پسیارا ژیانا وان و سەر و بەرێ وان کر، گۆت: ئەم ییێت باشین و ئەم یێ د بەرفرەهییێدا و پەسنێت خودایێ مەزن کرن، و گۆت: خوارنا هەوە چییە؟ گۆت: گۆشتە. گۆت: و ڤەخوارنا هەوە چییە؟ گۆت: ئاڤە. گۆت: خودێ بۆ هەوە بەرەکەتێ بێخیتە گۆشتی و ئاڤێ، پێغەمبەری ﷺ گۆت: وێ رۆژێ وان دەرامەت نەبوو و هەکە وان هەبا دا بۆ وان دوعا تێدا کەت. گۆت: نینە ئێک گۆشتی و ئاڤێ ب تنێ بخۆت لێ بهێت خەلکێ مەکەهێ نەبیت هەرکەسێ دی ب تنێ بخۆت لێ ناهێت.

وفي روايةٍ فَجاءَ فَقَالَ: أَيْنَ إِسْماعِيلُ ؟ فَقَالَتِ امْرأَتُهُ: ذَهبَ يَصِيدُ، فَقَالَتِ امْرأَتُهُ: أَلا تَنْزِلُ، فتَطْعَم وتَشْربَ ؟ قَالَ: وما طعامُكمْ وما شَرابُكُمْ ؟ قَالَتْ: طَعَامُنا اللَّحْمُ، وشَرابُنَا الماءُ. قَال: اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمْ في طَعامِهِمْ وشَرَابِهِمْ قَالَ: فَقَالَ أَبُو القَاسِم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: «بركَةُ دعْوةِ إبراهِيم صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم » قَالَ: فَإِذا جاءَ زَوْجُكِ، فاقْرئي عليْهِ السَّلامَ وَمُريهِ يُثَبِّتْ عتَبَةَ بابِهِ. فَلَمَّا جاءَ إِسْماعِيلُ، قَال: هَلْ أَتَاكُمْ منْ أَحد ؟ قَالتْ: نَعَمْ، أَتَانَا شيْخٌ حَسَن الهَيَئَةِ وَأَثْنَتْ عَلَيْهِ، فَسَأَلَني عنْكَ، فَأَخبرْتُهُ، فَسأَلَني كيفَ عَيْشُنَا فَأَخبَرْتُهُ أَنَّا بخَيرٍ. قَالَ: فأَوْصَاكِ بِشَيْءٍ ؟ قَالَتْ: نَعَمْ، يَقْرَأُ عَلَيْكَ السَّلامَ، ويأْمُرُكَ أَنْ تُثَبِّتَ عَتَبَة بابكَ. قَالَ: ذَاكِ أَبِي وأنتِ الْعَتَبَةُ أَمرني أَنْ أُمْسِكَكِ. ثُمَّ لَبِثَ عنْهُمْ ما شَاءَ اللَّه، ثُمَّ جَاءَ بعْد ذلكَ وإِسْماعِيلُ يبْرِي نَبْلاً لَهُ تَحْتَ دَوْحةٍ قريباً مِنْ زَمْزَمَ، فَلَمَّا رآهُ، قَامَ إِلَيْهِ، فَصنعَ كَمَا يصْنَعُ الْوَالِد بِالْوَلَدُ والوالد بالْوالدِ، قَالِ: يا إِسْماعِيلُ إِنَّ اللَّه أَمرني بِأَمْرٍ، قَال: فَاصْنعْ مَا أَمركَ ربُّكَ ؟ قَال: وتُعِينُني، قَال: وأُعِينُكَ، قَالَ: فَإِنَّ اللَّه أَمرني أَنْ أَبْني بيْتاً ههُنَا، وأَشَار إِلى أَكَمَةٍ مُرْتَفِعةٍ على ما حَوْلهَا فَعِنْد ذلك رَفَعَ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبيْتِ، فَجَعَلَ إِسْماعِيل يأْتِي بِالحِجارَةِ، وَإِبْراهِيمُ يبْني حتَّى إِذا ارْتَفَعَ الْبِنَاءُ جَاءَ بِهَذا الحجرِ فَوضَعَهُ لَهُ فقامَ عَلَيْهِ، وَهُو يبْني وإِسْمَاعِيلُ يُنَاوِلُهُ الحِجَارَة وَهُما يقُولاَنِ: « ربَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ».

و د ریوایەتەکێدا: هات و گۆت: کا ئیسماعیل؟ ژنا وی گۆت: یێ چۆیە نێچیرێ، ژنا وی گۆت: تو ناروینیە خوارێ بخۆی و ڤەخۆی؟ گۆت: ما خوارن و ڤەخوارنا هەوە چییە؟ گۆت: خوارنا مە گۆشتە و ڤەخوارنا مە ئاڤە. گۆت: یا خودێ بەرەکەتێ بێخە خوارنا وان و ئاڤا وان، بابێ قاسمی ﷺ گۆت: بەرەکەتا دوعایا ئیبراهیمی ﷺ. گۆت: هەکە زەلامێ تە هات سلاڤا لێ بکە و ئەمرێ وی بکە دەرەزینکا دەرگەهێ خۆ بنەجهکەت. ڤێجا دەمێ ئیسماعیل هاتی، گۆت: ئەرێ ئێک هاتیە دەف تە؟ گۆت: بەلێ پیرەمێرەکێ سەر و بەر باش هاتبوو دەف مە و مەدحێت وی کرن، پسیارا تە ژ من کر، من گۆتێ و پسیارا من کر ژیانا مە یا چاوایە؟ من گۆتێ: ئەم ییێت

باشین. گۆت: وەسیەتا تە ب تشتەکێ کر؟ گۆت: بەلێ سلاڤان ل تە دکەت. و فەرمانا تە دکەت تو دەرەزینکا دەرگەهێ خۆ بنەجهکەی، گۆت: ئەو بابێ منە، و دەرەزینک توی، و فەرمانا من دکەت ئەز تە بگرم. پاشی هندی خودێ حەز کری دویری وان ما، پاشی پشتی هنگی هاتەڤە و ئیسماعیل یێ تیرەکێ دبڕیت ل بن دارەکێ نێزیکی زمزمێ، دەمێ دیتی پێشڤە رابوو و چۆنە سەر و ستۆییێت ئێک. گۆت: یا ئیسماعیل خودێ فەرمانا من ب تشتەکێ یێ کری. گۆت: تشتێ خودایێ تە فەرمانا تە پێ کری ب جهـ بینە. گۆت: و دێ هاریکاریا من کەی؟ گۆت: و دێ هاریکاریا تە کەم. گۆت: ب راستی خودێ فەرمانا من یێ کری ئەز مزگەفتەکێ ئهـا ل ڤێرێ ئاڤاکەم، و ئیشارەت کرە گرکەکێ ژ دۆرماندۆرێت خۆ بلندتر، هنگی بنیاتێت کەعبێ بلندکرن، ئیسماعیلی دەست هاڤێتێ بەر دئینان و ئیبراهیمی ئاڤا دکر، هەتا ئاڤاهی بلند بووی ئەڤ بەرە ئینا دانا و ئیبراهیم چۆ سەر و ئاڤا دکر و ئیسماعیلی بەر ددانە ڤێ و هەردووکان دگۆت: خودێ وۆ ژ مە قەبویل بکە، ب راستی هەر تویی گوهدار و زانا.

وفي روايةٍ: إنَّ إبْراهيم خَرَج بِإسْماعِيل وأُمِّ إسْماعِيل، معَهُم شَنَّةٌ فِيهَا ماءٌ فَجَعلَتْ أُم إسْماعِيلَ تَشْربُ مِنَ الشَّنَّةِ، فَيَدِرُّ لَبَنُهَا على صبِيِّهَا حَتَّى قَدِم مكَّةَ. فَوَضَعهَا تَحْتَ دَوْحةٍ، ثُمَّ رَجَع إبْراهيمُ إلى أَهْلِهِ، فاتَّبَعَتْهُ أُمُّ إسْمَاعِيلَ حَتَّى لما بلغُوا كَداءَ نادَتْه مِنْ ورائِه: يَا إبْرَاهيمُ إلى منْ تَتْرُكُنَا ؟ قَالَ: إلى اللَّهِ، قَالَتْ: رضِيتُ بِاللَّهِ. فَرَجعتْ، وَجعلَتْ تَشْرَبُ مِنَ الشَّنَّةِ، وَيَدرُّ لَبَنُهَا عَلى صَبِيِّهَا حَتَّى لما فَنى الماءُ قَالَتْ: لَوْ ذَهبْتُ، فَنَظَرْتُ لعَلِّي أحِسُّ أَحَداً، قَالَ: فَذَهَبَتْ فصعِدت الصَّفا. فَنَظَرتْ وَنَظَرَتْ هَلْ تُحِسُّ أَحداً، فَلَمْ تُحِسَّ أحداً، فَلَمَّا بلَغَتِ الْوادي، سعتْ، وأَتتِ المرْوةَ، وفَعلَتْ ذلكَ أَشْواطاً، ثُمَّ قَالَتْ: لو ذهَبْتُ فنَظرْتُ ما فَعلَ الصَّبِيُّ، فَذَهَبتْ ونَظَرَتْ، فإِذَا هُوَ على حَالِهِ كأَنَّهُ يَنْشَغُ للمَوْتِ، فَلَمْ تُقِرَّهَا نفْسُهَا. فَقَالَت: لَوْ ذَهَبْتُ، فَنَظَرْتُ لعلي أَحِسُّ أَحداً، فَذَهَبَتْ فصَعِدتِ الصَّفَا، فَنَظَرتْ ونَظَرتْ، فَلَمْ تُحِسُّ أَحَداً حتَّى أَتَمَّتْ سَبْعاً، ثُمَّ قَالَتْ: لَوْ ذَهَبْتُ، فَنَظَرْتُ مَا فَعل. فَإِذا هِيَ بِصوْتٍ. فَقَالَتْ: أَغِثْ إنْ كان عِنْدَكَ خيْرٌ فإِذا جِبْرِيلُ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فقَال بِعَقِبِهِ هَكَذَا، وغمزَ بِعقِبه عَلى الأَرْض، فَانْبَثَقَ الماءُ فَدَهِشَتْ أُمُّ إسْماعِيلَ فَجعلَتْ تَحْفِنُ وذكَرَ الحَدِيثَ بِطُولِهِ.

رواه البخاري بهذِهِ الرواياتِ كلها.

و د ریوایەتەکێدا: ئیبراهیمی ئیسماعیل و دایکا ئیسماعیلی برن، و مەشکەکا ئاڤێ دگەل وان بوو، دایکا ئیسماعیلی ژێ ڤەدخوار و شیرێ وێ زێدە دبوو بۆ کورێ وێ هەتا هاتینە مەکەهێ، دانا بن دارەکێ، پاشی ئیبراهیم زڤڕیڤە دەف مالا خۆ، دایکا ئیسماعیلی دویفرا چۆ هەتا گەهشتیە کەدائێ ژ پشتێڤە گازیکرێ: یا ئیبراهیم تو دێ مە بۆ کێ هێلی؟ گۆت: بۆ خودێ. گۆت ئەز ب خودێ رازیمە. و زڤڕی، و ژ وێ مەشکێ ڤەخوار و شیر بۆ بچویکێ وێ دهاتێ هەتا ئاڤ نەمای. گۆت: هەکە ئەز چۆبام من بەرێ خۆ دابایێ بەلکی ئێکی ببینم، گۆت: چۆ سەرکەفتە سەفایێ، بەرێ خۆ دایێ و بەرێ خۆ دایێ کا دێ ئێکی بینیت، کەس نەدیت، و دەمێ گەهشتیە نهالێ لەز کر و هاتە مەروایێ و چەند جاران ئەڤە کر، پاشی گۆت: هەکە ئەز چۆبام من سەحکربا بچویکی کا چ کر، چۆ و بەرێ خۆ دایێ ئەو یێ د کراسەکێدا هەروەکی بێهنا

مرنێ دکێشیت، نەشیا خۆ، گۆت: هەکە ئەز چۆبام من بەرێ خۆ دابایێ بەلکی ئێکی ببینم، و چۆ سەرکەفتە سەفایێ، بەرێ خۆ دایێ و بەرێ خۆ دایـێ کا دێ ئێـکی بینیـت، کـەس نـەدیت هـەتا حەفت جار تمام کرین، پاشی گۆت: هەکە ئەز چۆبام من سـەحکربا بچـویکی کـا چ کـر، وێ گـول دەنگەکێ بوو، گۆت: هەوارا مە وەرە هەکە خێر د تەدا هەبیت، دیت جبریلـە ﷺ و ب پانیـا پـێ خۆ هۆ گۆت و پانیا پـێ خـۆ ل ئـەردی شـداند، و ئـاڤ دەرکـەفت، دایکـا ئیسـماعیلی گوهشـی و دەستهاڤێتێ مست ل بن دان و حەدیس ب درێژیا وێڤە گۆت.

« الدَّوْحةُ »: الشَّجرةُ الْكَبِيرةُ. قولهُ: « قَفي » أَيْ: ولَّى. « وَالجَرِيُّ »: الرسول. « وَأَلَفي » معناه: وجَد. قَوْلُهُ: « يَنْشَغُ » أَيْ: يَشْهقُ.

1868- وعنْ سعِيدِ بْنِ زيْدٍ رضِي اللَّه عنْهُ قَال: سمِعتُ رسول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: «الْكَمأَةُ مِنَ المنِّ، وماؤُهَا شِفَاءٌ لِلْعَينِ » متفقٌ عليه.

و ژ سەعیدێ کورێ زەیدی ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگـۆت: کڤارك ژ منەتا خودێیە (چـونکی ئـەو ب خـۆ شـین دبیـت بـێ دەسـتکاری) و ئاڤـا وێ دەرمـانێ چاڤییە.

371- باب الاستغفار والامر به

بابەتێ داخوازا گونەه ژێبرنێ و فەرمان پێ کرن

قال الله تعالى: * (وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ) (مُحَمَّد: من الآية19)* . . و داخـوازا لـێبۆرینێ بۆ گونەهێت خۆ و بۆ گونەهێت هەمی خودان باوەران، چ زەلام چ ژن بکە. وقال تعالى: * (وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُوراً رَحِيماً) (النساء:106) *. و داخوازا گونەه ژێبرنێ بکـە، ب راسـتی خودێ گونەه ژێبەر و دلـۆڤانە. وقال تعالى: * (فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّاباً) (النصر:3) * . خودێ ژ هەمی کێماسییان بشۆ، و شوکرا خـۆ بـۆ دیارکـە، و داخـوازا لـێـبۆرینێ ژێ بکـە، چونکی بێگۆمان ئەوە یێ هـەر تۆبـەوەرگر. وقال تعالى: * (للذين اتقوا عند ربهم جنات) *بـۆ وان ئەوێت پارێزکاری کرین، ژ بەرێ خودایێ وانڤە بەحەشتێت. إلى قوله عز وجل: هەتا گوتنا وی هـەر یێ مەزن و بهێز : * (وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالأَسْحَارِ) (آل عمران:17) * . و ئەوێت بەر سپێدەیان [خودێ دپەرێسن و] داخوازا ژێبرنا گونەهان ژ خودێ دکەن. وقال تعالى: * (وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءاً أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ يَجِدِ اللَّهَ غَفُوراً رَحِيماً) (النساء:110) *. و هـەر کەسـێ کـارەکێ خـراب بکـەت [کـو ئەزیەتا وی بگەهیتە هندەکێت دی و پێ بئێشن] یان ستەمێ ل خـۆ بکـەت [ئـانکوو گونـەهان بکەت] پاشی داخوازا گونەه ژێبرنێ ژ خودێ بخوازیت، دێ بینیت خودێ یێ گونـەه ژێـبەر و دلـۆڤانــە. وقال تعالى : * (وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ) (لأنفال:33) *. و خودێ وان ئیزا نادەت [هەمییان ب گشتی ب بـەر ئیـزا نائێـخیت] و تـو [هەی موحەممەد] د ناڤ واندا.. و خـودێ وان ب بـەر ئیـزایێ نائێـخیت، و ئـەو داخـوازا گونـەه ژێبرنێ بکەن. وقال تعالى: * (وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَنْ

يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلاَّ اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَى مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ) (آل عمران:135) * . و ئەویٚت (پاریٚزکاریٚت) ئەگەر گونەهەکیٚ دکەن یان ژی ستەمیٚ ل خۆ دکەن، ناڤیٚ خودایێ خۆ دئینن و خودیٚ دئیننە بیرا خۆ، و داخوازا گونەهە ژێبرنیٚ ژ خودیٚ دخوازن، ما کی ژ بلی خودیٚ گونەهان ژیٚ دبەت، و رکمانیٚ ل سەر گونەها کرین ناکەن (هەر نامیننە ل سەر و دهێلن و ئنیەتا لیٚ نەزڤرینیٚ دکەنە دلیٚ خۆ). و ئەو دزانن [وان خەلەتی کر و نابیت هەر ل سەر بمینن، و دڤێت تۆبە بکەن، و دزانن کەس ژ خودیٚ پێڤە گونەهێت وان ژیٚ نابەت]. والآيات في الباب كثيرة معلومة . و ئایەت دڤي بابەتیدا گەلەکن و یێت ئاشکرانە.

1869 وَعن الأَغَرِّ المزَنِيّ رضِي الله عنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّهُ لَيُغَانُ على قَلْبِي، وَإِنِي لأَسْتغْفِرُ الله في الْيوْمِ مِئَةَ مرَّةٍ » رواهُ مُسلِم.

و ژ ئەغەرریٚ موزەنی ﷺ، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی دلیٚ من ژ زکری سست دبیت و ب راستی ئەز روٚژیٚ پتر ژ سەد جاران داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبوٚرینیٚ ژ خودیٚ دخوازم.

1870- وعنْ أَبي هُرَيْرة رضِي الله عنْهُ قَال: سمِعْتُ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يقُولُ: « واللَّهِ إِنِّي لأَسْتَغْفِرُ الله وأَتُوبُ إِلَيْهِ في الْيَوْمِ أَكْثَرَ مِنْ سبْعِينَ مَرَّةً » رواه البخاري.

و ژئەبی هورەیرە ﷺ، گۆت: من گول پێغەمبەری بوو ﷺ گۆت: ئەز ب خودیٚ کەمە ئەز روٚژیٚ پتر ژ حەفتیٚ جارا داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبوٚرینیٚ ژ خودایێ خۆ دخوازم و ل خودیٚ دزڤرم و تۆبە دکەم.

1871- وعنْهُ رَضِي الله عنْهُ قَال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « والَّذي نَفْسِي بِيدِهِ لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا، لَذَهَب الله تَعَالى بِكُمْ، ولجاءَ بقَوْمٍ يُذْنِبُونَ فَيَسْتَغْفِرُونَ الله تَعالى فَيَغْفِرُ لهمْ » رواه مسلم.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ گۆت: ئەز ب وی کەمە یێ روحا من ددەستیدا، هەکە هەوە گونەهە نەکربان، دا خودیٚ هەوە بەت و هندەکێت دی ئینیت گونەهان بکەن، و داخوازا گونەهە ژێبرنیٚ ژ خودیٚ بکەن، و ئەو گونەهێت وان ژیٚ ببەت.

1872- وعَنِ ابْنِ عُمر رضِي الله عَنْهُما قَال: كُنَّا نَعُدُّ لِرَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم في المجلِس الْواحِدِ مائَةَ مرَّةٍ: « ربِّ اغْفِرْ لي، وتُبْ عليَ إِنَّكَ أَنْتَ التَّوابُ الرَّحِيمُ » رواه أبو داود، والترمذي، وقال: حديث صحيح.

و ژ ئیبن عومەری، خودیٚ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: مە بۆ پێغەمبەریٚ خودیٚ ﷺ د ئێک روینشتندا دەهژمارت سەد جاران دگۆت: یا خودیٚ گونەهێت من ژیٚ ببە و تۆبەیا من قەبویل بکە، و ب راستی تویی یێ هەر تۆبە وەرگر و دلۆڤان.

1873- وعنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رضِي الله عنْهُما قَال: قالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ لَزِم الاسْتِغْفَار، جعل الله لَهُ مِنْ كُلِّ ضِيقٍ مخْرجاً، ومنْ كُلِّ هَمٍّ فَرجاً، وَرَزَقَهُ مِنْ حيْثُ لا يَحْتَسِبُ » رواه أبو داود .

و ژ ئیبن عەبباسی، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بەردەوام ب دوعاکرنا گونەهە ژێبرنێڤە بیت، خودێ دێ هەر بەرتەنگییەکێ دەرگەهەکێ دەتێ و هەر خەمەکێ فەرەجەکێ دەتێ و رزقێ وی وەسا دەت نە د هزرا ویدا.

1874- وعنِ ابْنِ مَسْعُودٍ رضِي اللَّه عنْهُ قال: قال رسُولُ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « منْ قال: أَسْتَغْفِرُ اللَّه الذي لا إِلَهَ إِلاَّ هُو الحيَّ الْقَيُّومَ وأَتُوبُ إِلَيهِ، غُفِرَتْ ذُنُوبُهُ وإِنْ كَانَ قَدْ فَرَّ مِنَ الزَّحْفِ » رواه أبو داود والترمذي والحاكِمُ، وقال: حدِيثٌ صحيحٌ على شَرْطِ البُخَارِيِّ ومُسلِمٍ.

و ژ ئیبن مەسعودی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەرکەسێ بێژیت: ئەز داخوازا گونەهە ژێبرن و لێبۆرینێ ژ خودێ دخوازم ئەوێ چو پەرستێت راست و دورست نە ئەو نەبیت، ئەوە یێ هەر و هەر مایی و [و د هەمی کار و بارێت هەبوونێدا] رێبەر و تەوبێ ژ وی دخوازم، گونەهێت وی هاتنە ژێبرن هەکە خۆ ژ جیهادێ رەڤی بیت.

1875- وعنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضي اللَّه عنْهُ عن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قالَ: « سيِّدُ الاسْتِغْفار أَنْ يقُول الْعبْدُ: اللَّهُمَّ أَنْتَ رَبِّي، لا إِلَه إِلاَّ أَنْتَ خَلَقْتَني وأَنَا عَبْدُكَ، وأَنَا على عهْدِكَ ووعْدِكَ ما اسْتَطَعْتُ، أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ ما صنَعْتُ، أَبوءُ لَكَ بِنِعْمتِكَ علَيَ، وأَبُوءُ بذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي، فَإِنَّهُ لا يغْفِرُ الذُّنُوبِ إِلاَّ أَنْتَ. منْ قَالَهَا مِنَ النَّهَارِ مُوقِناً بِهَا، فَماتَ مِنْ يوْمِهِ قَبْل أَنْ يُمْسِيَ، فَهُو مِنْ أَهْلِ الجنَّةِ، ومَنْ قَالَهَا مِنَ اللَّيْلِ وهُو مُوقِنٌ بِها فَمَاتَ قَبل أَنْ يُصْبِح، فهُو مِنْ أَهْلِ الجنَّةِ » رواه البخاري.

و ژ شەددادێ کورێ ئەوسی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ گۆت: سەردارا دوعایا گونەهە ژێبرنێ ئەڤەیە: بەندە بێژیت: خودێ وێ تو خودانێ منی، ژ بەلی تە من چو خودان نینن، تە ئەز یێ چێکریم و ئەز بەندەیێ تەمە، و ئەز یێ ل سەر وێ سۆز و پەیمانا تە ژ مە وەرگرتی، هندی ئەز بشێم، ئەز خۆ ب تە دپارێزم ژ خرابییا من کری، و ئەز کەرەمێت تە ل سەر خۆ ئاشکەرا دکەم و ئەز ئعتیرافێ (دانپێدانێ) ب گونەهێت خۆ ژی دکەم، ڤێجا گونەهێت من ژێ ببە، ب راستی کەس گونەهان ژێ نابەت تو نەبی. و هەرکەسێ ڤێ دوعایێ ب باوەرییەکا موکوم رۆژێ بێژیت و پاشی د رۆژا خۆدا بمریت بەری ئێڤار لێ ببیت، ئەو خەلکێ بەحەشتێیە، و هەرکەسێ ڤێ دوعایێ ب باوەرییەکا موکوم شەڤێ بێژیت، و پاشی بمریت بەری رۆژ لێ ببیت، ئەو خەلکێ بەحەشتێیە.

« أَبُوءُ »: بباءٍ مضْمومةٍ ثُمَّ واوٍ وهمزَةٍ مضمومة، ومَعْنَاهُ: أَقِرُّ وَأَعترِفُ.

1876- وعنْ ثوْبانَ رضِي اللَّه عنْهُ قَال: كَانَ رسولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم إِذا انْصرفَ مِنْ صلاتِهِ، استَغْفَر اللَّه ثَلاثاً وقَالَ: « اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلامُ، ومِنْكَ السَّلامُ، تَبارَكْتَ ياذَا الجلالِ والإِكْرامِ » قيلَ لِلأَوزاعِيِّ وهُوَ أَحدُ رُوَاتِهِ : كَيْفَ الاسْتِغْفَارُ ؟ قَال: يقُولُ: أَسْتَغْفِرُ اللَّه، أَسْتَغْفِرُ اللَّه. رواه مسلم.

و ژ سەوبانی ﵁، گۆت: پێغەمبەری ﷺ دەمێ نڤێژا خۆ خلاس دکر سێ جاران دگۆت: (استغفر الله) ئەز داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ خودێ دکەم، و دگۆت: یا خودێ تو یێ سلامەتی ژ کێماسیان و سلامەتی ژ تەیە، تو مەزن بووی یا خودانێ مەزناتیێ و کەرەمان. ئێکی

گۆته ئەوزاعی و ئەو ئێک ژ ڤەگێڕێت حەدیسێیە ئستیغفار چاوایە؟ گۆت: تو بێژی: **استغفر الله، استغفر الله، استغفر الله.**

1877- وعَنْ عَائِشَةَ رَضِي اللَّه عنْهَا قَالَتْ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يُكْثِرُ أَنْ يَقُولَ قَبْل مؤْتِهِ: « سُبْحانَ اللَّهِ وبحمْدِهِ، أَسْتَغْفِرُ اللَّه وأَتُوبُ إِلَيْهِ » متفقٌ عليه.

و ژ عائیشایێ ﵂، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەری مرنا خۆ زێدە دگۆت: ئەز تە ژ هەمی کێماسییان پاك و پاقژ دکەم خودایێ مە و ب هاریکارییا تە، ئەز داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ خودێ دکەم و تەوبە دکەمە وی.

1878- وَعَنْ أَنسٍ رضِي اللَّه عنْهُ قالَ: سمِعْتُ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم يَقُولُ: « قالَ اللَّه تَعَالى: يا ابْنَ آدَمَ إِنَّكَ ما دَعَوْتَنِي ورجوْتَنِي غفرتُ لَكَ على ما كَانَ منْكَ وَلا أُبَالِي، يا ابْنَ آدم لَوْ بلَغَتْ ذُنُوبُك عَنَانَ السَّماءِ ثُم اسْتَغْفَرْتَنِي غَفرْتُ لَكَ وَلا أُبالِي، يا ابْنَ آدم إِنَّكَ لَوْ أَتَيْتَنِي بِقُرابِ الأَرْضِ خطايَا، ثُمَّ لَقِيتَنِي لا تُشْرِكُ بِي شَيْئاً، لأَتَيْتُكَ بِقُرابِها مَغْفِرَةً » رواه الترمذي وقَالَ: حَدِيثٌ حَسَنٌ

ژ ئەنەسی ﵁، گۆت: من گول پێغەمبەرێ خودێ بوو ﷺ دگۆت: خودایێ بلند گۆت: یا کورێ ئادەمی ب راستی هندی تو دوعا ژ من بکەی و هیڤیا ژ من بکەی دێ گونەهێت تە بۆ تە ژێ بەم دگەل وێ یا ل دەفتە (ئانکو دگەل وان گونەهێت تو دکەی) و من خەم نینە (و ل دەف من ئەڤە یا مەزن نینە)، یا کورێ ئادەمی هەکە گونەهێت تە بگەهنە هندی چاڤێت تە قەترە بکەن ژ ئەسمانی، پاشی تو داخوازا گونەهە ژێبرنێ ژ من بکەی، دێ بۆ تە ژێ بەم، یا کورێ ئادەمی هەکە تو نێزیکی تژی ئەردی ب گونەهان بێیە دەف من، پاشی بگەهییە من و تو چو تشتان بۆ من نەکەیە هەڤپشک، ئەز دێ نێزیکی تژی ئەردی گونەهە ژێبرنێ دەمە تە.

« عنان السَّمَاءِ » بِفَتْحِ العيْنِ: قِيل: هُو السَّحَابُ، وقِيل: هُوَ مَا عنَّ لَكَ مِنْها، أَيْ: ظَهَرَ، و « قُرَابُ الأَرْضِ » بِضَمِّ القافِ، ورُوِيَ بِكَسْرِهَا، والضَّمُّ أَشْهَرُ، وهُو ما يُقَارِبُ مِلْئَهَا.

1879- وَعنِ ابنِ عُمَرَ رضِي اللَّه عنْهُما أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « يا معْشَرَ النِّساءِ تَصَدَّقْنَ، وأَكْثِرْنَ مِنَ الاسْتِغْفَارِ، فَإِنِّي رَأَيْتُكُنَّ أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ » قالَتِ امْرَأَةٌ مِنْهُنَّ: مالَنَا أَكْثَرَ أَهْلِ النَّارِ ؟ قَالَ: « تُكْثِرْنَ اللَّعْنَ، وتَكْفُرْنَ العشِيرَ مَا رأَيْتُ مِنْ نَاقِصَاتِ عقْلٍ ودِينٍ أَغْلبَ لِذِي لُبٍّ مِنْكُنَّ » قَالَتْ: ما نُقْصانُ الْعقْل والدِّينِ ؟ قال: « شَهَادَةُ امرأَتَيْنِ بِشهَادةِ رجُلٍ، وتَمْكُثُ الأَيَّامَ لا تُصَلِّي » رواه مسلم.

و ژ ئیبن عومەری، خودێ ژ هەردوویان رازی بیت، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: گەلی ژنان خێران بکەن و زێدە دوعا گونەهە ژێبرنێ بکەن، ب راستی من هوین پتر دیتن ژ خەلکێ جەهنەمێ. ژنەکێ ژ وان گۆت: بۆچی ئەم پتر جەهنەمینە؟ گۆت: هوین زێدە لەعنەتان دکەن و قەنجیا زەلامێ خۆ ژبیر دکەن و من نەدیتیە ژ کێم عەقل و دینان وەکی هەوە بشێتە خودان عەقلان. گۆت: کێماتییا عەقل و دینان چییە؟ گۆت: شەهدەیا دوو ژنان ب شادەیا زەلامەکێیە، و چەند رۆژان دمینیت نڤێژان ناکەت.

372- باب بيان ما أعدّ الله تعالى للمؤمنين في الجنة

بابەتێ ئاشکراکرنا کا خودایێ مەزن چ بۆ باوەریداران د بەحەشتێدا بەرهەڤکریە

قال الله تعالى: * (إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ، ادْخُلُوهَا بِسَلامٍ آمِنِينَ ، وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِمْ مِنْ غِلٍّ إِخْوَاناً عَلَى سُرُرٍ مُتَقَابِلِينَ ، لا يَمَسُّهُمْ فِيهَا نَصَبٌ وَمَا هُمْ مِنْهَا بِمُخْرَجِينَ) (الحجر:45_48) *. ب راستی پارێزکار د ناڤ باغ و کانیاندانه. ب سلامەتی و ئێمنی هەڕنه د ناڤ وان باغ و کانییاندا. و مه ئەو کەرب و کینا د دلێت واندا هەی ئینا دەر، ڤێجا ئەو برا [وەکی براییێت ئێک] ل سەر تەختان بەرانبەری ئێکن. تێدا [د بەحەشتێدا] ناوەستن، و ئەو ژێ نائێنه دەرئێخستن. وقال تعالى : * (يَا عِبَادِ لا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ الْيَوْمَ وَلا أَنْتُمْ تَحْزَنُونَ ، الَّذِينَ آمَنُوا بِآيَاتِنَا وَكَانُوا مُسْلِمِينَ ، ادْخُلُوا الْجَنَّةَ أَنْتُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ تُحْبَرُونَ ، يُطَافُ عَلَيْهِمْ بِصِحَافٍ مِنْ ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ الأَنْفُسُ وَتَلَذُّ الأَعْيُنُ وَأَنْتُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ، وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ، لَكُمْ فِيهَا فَاكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِنْهَا تَأْكُلُونَ) (الزخرف:68_73) *] هەی بەندەییێت من [ئەوێت هەوە باوەری ئینایین، و هوین بەر ئەمری من]، ئەڤژۆ نە ترس بۆ هەوە هەیە، و نە هوین ب خەم دکەڤن. ئەوێت باوەری ئینایین و خۆ سپارتینە ئەمرێ خودێ. هەڕنە د بەحەشتێدا هوین و هەڤسەرێت خۆ، دێ خۆشییان تێدا بینن [ب رەنگەکێ وەسا کو ئەو خۆشی ل سەر و چاڤێت هەوە دیار ببیت]. و ئامانێت زێری [ییێت خوارنێ] و پەرداغێت [ڤەخوارنا پاقژ] ل بەر وان دئێنە گێڕان، و دل چ بخوازیت و چاڤ بچنە چ بۆ وان د بەحەشتێدا یێ هەی، و هوین هەر و هەر دێ تێدا مینن. و ئەڤ بەحەشتە [ئەوا ب ڤان سالۆخەتان] ژ بەر کار و کریارێت هەوە د دنیاییدا کرین، گەهشتییە هەوە. بۆ هەوە تێدا [ژ بلی خوارن و ڤەخوارنێ] گەلە فێقی و ژ هەمی رەنگان یێ هەی، و هوین ژێ دخۆن. وقال تعالى : * (إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ ، فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ، يَلْبَسُونَ مِنْ سُنْدُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُتَقَابِلِينَ ، كَذَلِكَ وَزَوَّجْنَاهُمْ بِحُورٍ عِينٍ ، يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ آمِنِينَ ، لا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ إِلاَّ الْمَوْتَةَ الأُولَى وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ، فَضْلاً مِنْ رَبِّكَ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) (الدخان:51_57) *. ب راستی پارێزکار و مرۆڤێت خودێ ییێت د جهەکێ ئێمندا. د ناڤ باغ و کانییاندانه. و جلکێت ئارمویشێ تەنک و ستویر دکەنە بەر خۆ، و بەرانبەری ئێک و دونه. ئەها بەحەشتی د هۆسانه، و مه پەرییێت چاڤگر ییێت کرینە هەڤسەرێت وان. بێ ترس [کو تشتەك ل وان بێت] ئەو هەمی رەنگێت فێقییان د بەحەشتێدا دخوازن [و دخۆن]. ژ بلی مرنا خۆ یا ئێکێ [کو مرنا دنیاییێیە]، مرنێ نابینن و [خودێ] ئەو ژ ئیزایا دۆژەهێ پاراستن. ئەڤە کەرەمەکە ژ خودایێ تە [داییییە وان]، نێ ئەڤەیە سەرفەرازییا مەزن. وقال تعالى : * (إِنَّ الأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ، عَلَى الأَرَائِكِ يَنْظُرُونَ ، تَعْرِفُ فِي وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ ، يُسْقَوْنَ مِنْ رَحِيقٍ مَخْتُومٍ ، خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ ، وَمِزَاجُهُ مِنْ تَسْنِيمٍ ، عَيْناً يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ) (المطففين:22_28) *. هندی خۆش مرۆڤ و خودێناسن، دێ د بەحەشتێدا بن. دێ ل سەر تەختێت چارچەڤکری، بەرێ خۆ دەنە وێ خێرا خودێ بۆ وان بەرهەڤکری. دێ نیشانێت خۆشییێ د ناڤ چاڤێت وانڕا بینی. دێ ژ مەیەکا سەرمۆر ڤەخۆن. دویماهییا وێ ڤەخوارنێ تاما مسکێ ددەت، بلا هەڤرك هەڤرکییێ ئەها بۆ ڤێ بکەن. تێکەلێ وێ ژ کانییەکا زێدە ب قەدرە د بەحەشتێدا. کانییەکە خودێناس و خۆش مرۆڤ ژێ ڤەدخۆن.

والآيات في الباب كثيرة معلومة . و ئایەت د ڤی بابەتیدا گەلەکن و ییێت ئاشکرانە.

1880- وعنْ جَابِرٍ رضِي اللَّه عنْهُ قَالَ: قَالَ رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « يَأْكُلُ أَهْلُ الجنَّةِ فِيهَا ويشْرَبُونُ، ولا يَتَغَوَّطُونَ، ولا يمْتَخِطُونَ، ولا يبُولُونَ، ولكِنْ طَعامُهُمْ ذلكَ جُشَاء كَرشْحِ المِسْكِ يُلهَمُونَ التَّسبِيح وَالتكْبِير، كَما يُلْهَمُونَ النَّفَسَ » رواه مسلم.

و ژ جابری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خەلکێ بەحشتێ دێ تێدا خۆن و ڤەخۆن و نە دچنە دەستئاڤا ستویر و نە کف دکەن و نە دمیزن، بەلێ خوارنا وان دێ بیتە بڕك وبێهنا وێ وەکی بێهنا مسکێیە کا چاوا بێنا خۆ دهەلکێشن وەسا دێ (خودێ ژ کێم و کاسیان پاك کەن و مەزن دانن) تەسبح و تەکبیرا خودێ کەن.

1881- وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِيَ اللَّه عنْهُ قَال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « قَال اللَّه تَعالَى: أَعْدَدْتُ لعِبادِيَ الصَّالحِينَ مَا لاَ عيْنٌ رَأَتْ، ولاَ أُذُنٌ سَمِعتْ ولاَ خَطَرَ علَى قَلْبِ بَشَرٍ، واقْرؤُوا إِنْ شِئتُمْ: (فَلا تَعْلَمُ نَفْسٌ ما أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ جزَاءً بِما كَانُوا يعْملُونَ) [السجدة: 17] متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: خودایێ مەزن گۆت: من بۆ بەندەیێت خۆ یێت کێر هاتی و راستکار یێ بەرهڤکری: تشتێ نە چاڤان دیتی و نە گوهان گولێ بووی و نە کەفتیە سەر دلێ چو مرۆڤان، بخوینن هەکە هەوە بڤێت: کەس نوزانیت چ خەلات یێ بۆ وان هاتییە ڤەشارتن، چاڤێت وان پێ رۆن ببن و ب دیتنا وی شاد ببن، ژ بەر وان کار و کریارێت وان دکرن.

1882- وعَنْهُ قَالَ: قال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « أَوَّلُ زُمْرَةٍ يدْخُلُونَ الْجَنَّةَ على صُورَةِ الْقَمرِ لَيْلَةَ الْبدْرِ. ثُمَّ الَّذِينَ يلُونَهُمْ علَى أَشَدِّ كَوْكَبٍ دُرِّيٍّ فِي السَّمَاءِ إِضَاءَةً: لاَ يُبولُونَ ولاَ يتَغَوَّطُونَ، ولاَ يتْفُلُونَ، ولاَ يمْتَخِطُون. أمْشاطُهُمُ الذَّهَبُ، ورشْحهُمُ المِسْكُ، ومجامِرُهُمُ الأُلُوَّةُ عُودُ الطِّيبِ أَزْواجُهُم الْحُورُ الْعِينُ، علَى خَلْقِ رجُلٍ واحِد، علَى صُورَةِ أَبِيهِمْ آدم سِتُّونَ ذِراعاً فِي السَّماءِ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: دەستێ ئێکێ دچنە بەحەشتێ یێ ل سەر وێنێ هەیڤا چاردەشەڤی، پاشی یێت دویفرا وەکی ستێرا ژ هەمیان گەشتر ل ئەسمانی، نە دمیزن و نە دچنە دەستنڤێژا ستویر و نە تف دکەن و نە کف دکەن. شەیێت وان زێرن و خوها وان مسکە، و ئامانێ وان یێ بخویرێ ئەو ب خۆ بخویرە، پەری یێت چاڤگر هەڤسەرێت وانن، هەمی یێت ل سەر چێکریا ئێک زەلامی وێنێ بابێ خۆ ئادەمی شێست گەزان د بلندن.

وفِي روايةٍ للبُخَارِيِّ ومُسْلِمٍ: آنيتُهُمْ فِيهَا الذَّهَبُ، ورشْحُهُمْ المِسْكُ، ولِكُلِّ واحِدٍ مِنْهُمْ زَوْجَتَانِ يُرَى مُخُّ سُوقِهما مِنْ وراءِ اللَّحْمِ مِنَ الْحُسْنِ، لاَ اخْتِلاَفَ بينَهُمْ، ولا تَبَاغُضَ: قُلُوبُهُمْ قَلْبُ رَجُلٍ واحِدٍ، يُسَبِّحُونَ اللَّه بُكْرَةً وَعَشِيّاً ».

و د ریوایەتەکا بوخاری و موسلمیدا: ئامانێت وان تێدا زێرن و خوها وان مسکە، هەر ئێک ژ وان دوو هەڤسەرێت هەین، مەژێ پێت وان پشت گۆشتیرا دهێتە دیتن هندی د جوانن، نە ژێک جوداهی د ناڤبەرا واندا هەیە نە نەڤیان، دلێت وان (د حەژێکرن و پێککرنێدا) دلێ ئێک زەلامییە، سپێدێ وێ یێڤاران (ئانکو هەمی دەمان) خودێ ژ کێماسیان پاك دکەن.

قَوْلُهُ: « عَلَى خَلْقِ رجُلٍ واحِد » رواهُ بَعْضُهُمْ بِفَتْحِ الخَاءِ وإِسْكَانِ اللاَّمِ، وبعْضُهُمْ بِضَمِّهِما، وكِلاَهُما صَحِيحٌ.

1883- وَعَن المغِيرَةِ بْن شُعْبَة رَضِي الله عَنْهُ عنْ رسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « سأَل مُوسَى صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ربَّهُ، ما أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ مَنْزلَةً ؟ قَالَ: هُو رَجُلٌ يجِيءُ بعْدَ ما أُدْخِل أَهْلُ الْجَنَّةِ الْجَنَّةَ، فَيُقَالُ لَهُ: ادْخِلِ الْجَنَّة. فَيقُولُ: أَيْ رَبِّ كَيْفَ وقَدْ نَزَل النَّاسُ منَازِلَهُمْ، وأَخَذُوا أَخَذاتِهِم ؟ فَيُقَالُ لهُ: أَتَرضي أَنْ يكُونَ لَكَ مِثْلُ مُلْكِ مَلِكٍ مِنْ مُلُوكِ الدُّنْيا ؟ فَيقُولُ: رضِيتُ ربِّ، فَيقُولُ: لَكَ ذَلِكَ ومِثْلُهُ ومِثْلُهُ ومِثْلُهُ ومِثْلُهُ، فَيقُولُ فِي الْخَامِسَةِ: رضِيتُ ربِّ، فَيَقُولُ: هَذَا لَكَ وعشَرةُ أَمْثَالِهِ، ولَكَ ما اشْتَهَتْ نَفْسُكَ، ولَذَّتْ عَيْنُكَ. فَيَقُولُ: رضِيتُ ربِّ، قَالَ: ربِّ فَأَعْلاَهُمْ منْزِلَةً ؟ قال: أُولَئِك الَّذِينَ أَرَدْتُ، غَرسْتُ كَرامتَهُمْ بِيدِي وخَتَمْتُ علَيْهَا، فَلَمْ تَر عيْنٌ، ولَمْ تَسْمعْ أُذُنٌ، ولَمْ يَخْطُرْ عَلَى قَلْبِ بشَرٍ » رواهُ مُسْلم.

و ژ موغیرێ کورێ شوعبەی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: موسای پسیار ژ خودایێ خۆ کر یێ جهێ ژ هەمیان کێمتر ژ خەلکێ بەحەشتێ کییە؟ گۆت: ئەو زەلامەکە دێ هێت پشتی بەحەشتی دچنە بەحەشتێ، دێ بێژنە وی: هەرە بەحەشتێ. دێ بێژیت: یا خودێ چاوا و خەلکی جهێت خۆ یێت گرتین و تشتێ بۆ هاتیە دان یێت وەرگرتین؟ دێ بۆ هێتە گۆتن: ما تو یێ رازی نینی تە هندەی مەلکەکێ دنیایێ ملک هەبیت؟ دێ بێژیت: ئەز یێ رازیمە یا خودێ، دێ بێژیت: ئەو بۆ تە و وەکی وی و وەکی وی و وەکی وی و وەکی وی، یا پێنجێ دێ بێژیت: ئەز یێ رازیمە یا خودێ، دێ بێژیت: ئەو بۆ تە و دەھ جاران هندی وی و دلێ تە دچیتە چ و چاڤێت تە ب چ خۆشن بۆ تە، دێ بێژیت: ئەز یێ رازیمە یا خودێ. گۆت: یا خودێ پا یێ جهێ وی یێ بلندتر یان پتر؟ گۆت: ئەون یێت من ژێگرتین و من هەلبژارتین و قەدرێ وان ب دەستێ خۆ من یێ چاندی و من یێ سەر مۆرکری (ئانکو قەدرێ وان ناهێتە گوهۆرین)، نە چاڤەکێ دیتیە و نە گوهەکێ گولێ بوویە و نە کەفتیە سەر دلێ مرۆڤەکێ.

1884- وعن ابْنِ مسْعُودٍ رضِي الله عنْهُ قال: قَال رسُولُ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم: « إِنِّي لأَعْلَمُ آخِرَ أَهْل النَّار خُرُوجاً مِنهَا، وَآخِرَ أَهْل الْجَنَّةِ دُخُولاً الْجَنَّة. رجُلٌ يخْرُجُ مِنَ النَّارِ حبْواً، فَيقُولُ الله عزَّ وجَلَّ لَهُ: اذْهَبْ فَادخُلِ الْجَنَّةَ، فَيأْتِيهَا، فيُخيَّلُ إِلَيْهِ أَنَّهَا مَلأَى، فيَرْجِعُ، فَيقُولُ: ياربِّ وجدْتُهَا مَلأى، يَقُولُ الله عزَّ وجلَّ لهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الجَنَّةَ، فيأْتِيها، فَيُخَيَّل إِلَيْهِ أَنَّهَا ملأى، فَيرْجِعُ. فيَقُولُ: ياربِّ وجدْتُهَا مَلأى،، فَيقُولُ الله عزَّ وجلَّ لهُ: اذْهَبْ فَادْخُلِ الْجَنَّةَ. فإِنَّ لَكَ مِثْلَ الدُّنْيا وعشَرةَ أَمْثَالِها، أَوْ إِنَّ لَكَ مِثْل عَشرَةِ أَمْثَالِ الدُّنْيا، فَيقُولُ: أَتَسْخَرُ بِي، أَوَ أَتَضحكُ بِي وأَنْتَ الملِكُ » قَال: فَلَقَدْ رأَيْتُ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم ضَحِكَ حَتَّى بدت نَوَاجذُهُ فَكَانَ يقُولُ: « ذَلِكَ أَدْنَى أَهْلِ الْجَنَّةِ منْزِلَةً » متفقٌ عليه.

و ژ ئیبن مەسعودی ﷺ، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی ئەز دزانم دویماهیک جەهنەمییێ ژێ دەردکەڤیت، و دویماهیک بەحەشتییێ دچیتە بەحەشتێ، زەلامەکە ل سەر چەنگ و لەپان ژ جەهنەمێ دەردکەڤیت، خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بێژتێ: هەرە، هەرە بەحەشتێ، دێ هێتێ، دێ هزرکەت یا تژییە، دێ زڤریت، دێ بێژیت: یا خودێ من تژی دیت، خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بێژتێ: هەرە، هەرە بەحەشتێ، دێ هێتێ، دێ هزرکەت یا تژییە،

دێ زڤڕیت، دێ بێژیت: یا خودێ من تژی دیت، خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بێژتێ: هەرە، هەرە بەحەشتێ، دێ هێتێ، دێ هزرکەت یا تژیبە، دێ زڤڕیت، دێ بێژیت: یا خودێ من تژی دیت، خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بێژتێ: هەرە، هەرە بەحەشتێ، هندی دنیایێ و دەه جار هندی وێ بۆتە. یان ژی دەه جار هندی دنیایێ بۆ تە. دێ بێژیت: تو ترانان ب من دکەی؟ یان تو ب من دکەیە کەنی و تو خودایی؟ گۆت: من دیت پێغەمبەرێ خودێ ﷺ کرە کەنی هەتا ددانێت بەرێ دەڤێ وی دیار بووین، و دگۆت: ئەڤە ئەوە یێ جهێ وی یێ ژ هەمیان کێمتر ژ بەحەشتیان.

1885- وَعَنْ أَبِي مُوسَى رَضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ النَّبِيَّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّ لِلْمُؤْمِنِ فِي الْجَنَّةِ لَخَيْمةً مِنْ لُؤْلُؤةٍ وَاحِدةٍ مُجوَّفَةٍ طُولُهَا فِي السَّماءِ سِتُّونَ ميلاً. لِلْمُؤْمِنِ فِيهَا أَهْلُونَ، يَطُوفُ عَلَيْهِمُ المؤْمِنُ فَلاَ يَرى بعْضُهُمْ بَعْضاً». متَّفقٌ علَيْهِ: « الميلُ » سِتَّة آلافِ ذِرَاعٍ.

و ژ ئەبی موسای ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودان باوەری خیڤەتەکا ژ لوئلوئێ یا کون ل بەحەشتێ هەی بلندیا وێ شێست میلن، خودان باوەری کەس و کارێت تێدا هەین، خودان باوەر دچیتە دەف وان و ئەو ئێک و دوو نابینن. و هەر میلەك شێست هزار گەزە.

1886- وَعَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضِيَ اللَّه عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إِنَّ فِي الْجَنَّةِ لَشَجرَةً يسِيرُ الرَّاكِبُ الْجوادَ المضَمَّرَ السَّرِيعَ مِائَةَ سنَةٍ مَا يَقْطَعُهَا » متفقٌ عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی دارەکا ل بەحەشتێ هەی سویارێ هەسپێ بەرکەفتی و یێ لەوازکری (دا سڤک ببیت و خۆش بچیت) و پێ سڤک سەد سالان د بەررا دچیت خلاس ناکەت.

وَرَوَياهُ فِي « الصَّحِيحَيْنِ » أَيْضاً مِنْ روَايَةِ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِي اللَّه عنه قالَ: « يَسِيرُ الرَّاكِبُ فِي ظِلِّهَا مِائَةَ سَنَةٍ مَا يَقْطَعُهَا »

و بوخاری و موسلمی هەردوویان د سەحیحەینێدا دیسا ڤەگێرایە ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: سویار سەد سالان بن سیبەرا وێرا دچیت خلاس ناکەت.

1887- وَعَنْهُ عَن النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءُوْنَ أَهْلَ الْغُرَفِ مِنْ فَوْقِهِمْ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الكَوْكَبَ الدُّرِّيَّ الْغَابِرَ فِي الأُفُقِ مِنَ المشْرِقِ أَوِ المغْرِبِ لتَفَاضُلِ ما بَيْنَهُمْ » قَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّه، تلْكَ مَنَازِلُ الأَنْبِيَاءِ لاَ يبْلُغُهَا غَيْرُهُمْ ؟ قَالَ: « بلَى وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ رجَالٌ أَمَنُوا بِاللَّهِ وصَدَّقُوا المرْسلِينَ » متفقٌ عليه.

و ژ وی، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی بەحەشتی خودانێت ژۆرێت سەر خۆدا دبینن هەروەکی ستێرێت گەش ئەڤێت ل دویماهیکا ئەسمانی ژ رۆژهەلاتێ یان ل رۆژئاڤایێ دبینن، هندی جوداهی یێت د ناڤبەرا واندا هەی. گۆتن: یا پێغەمبەرێ خودێ ئەو جهێت پێغەمبەرانە ئەو نەبن کەس ناگەهتێ؟ گۆت: بەلێ ئەز ب وی کەمە یێ روحا من ددەستیدا هندە زەلام دێ گەهنێ باوەری ب خودێ ئینایە و پێغەمبەر راستدەر ئێخستینە (و باوەر ژ پێغەمبەران کرینە).

1888- وعنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « لَقَابُ قَوْسٍ في الْجَنَّةِ خَيْرٌ مِمَّا تَطْلُعُ عليْهِ الشمْسُ أَوْ تَغْرِبُ » متفقٌ عليهِ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی هندی کڤانێ ئێک ژ هەوە ل بەحەشتێ چێترە ژ وێ یا رۆژ ل سەر دهەلێت یان ل سەر ئاڤا دبیت.

1889- وعنْ أَنَسٍ رضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّ في الْجَنَّةِ سُوقاً يأْتُونَهَا كُلَّ جُمُعةٍ. فتَهُبُّ رِيحُ الشَّمالِ، فَتحثُو في وُجُوهِهِمْ وثِيَابِهِمْ، فَيزْدادُونَ حُسْناً وجَمالاً. فَيَرْجِعُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ، وقَدْ ازْدَادُوا حُسْناً وجمالاً، فَيقُولُ لَهُمْ أَهْلُوهُمْ: وَاللَّهِ لَقَدِ ازْدَدْتُمْ حُسْناً وجمالاً، فَيقُولُونَ: وأَنْتُمْ وَاللَّهِ لَقَدِ ازْددْتُمْ بعْدَنَا حُسناً وَجمالاً،» رواهُ مُسلِمٌ.

و ژ ئەنەسی ﵁، ژ پێغەمبەری ﷺ گۆت: ب راستی سویکەکا ل بەحەشتێ هەی هەمی خوتبا دێ هێنێ، بایێ ژۆری دێ هێت و ل سەر و چاڤ و جلکێت وان دەت، دێ جوانتر و ماقویلتر لێ هێن دێ زڤرنە دەف هەڤژینێت خۆ، و ئەو جوانتر و ماقویلتر یێت لێ هاتین)، هەڤسەرێت وان دێ بێژنێ: ب خودێ هوین یێت جوانتر و ماقویلتر لێ هاتین)، ئەو دێ بێژن: و هوین ژی ب خودێ یێت جوانتر و ماقویلتر لێ هاتین.

1890- وعنْ سَهْلِ بْنِ سعْدٍ رضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُولَ اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ لَيَتَرَاءَوْنَ الْغُرفَ في الْجَنَّةِ كَمَا تَتَرَاءَوْنَ الْكَوْكَبَ في السَّماءِ » متفقٌ عليه.

و ژ سەهلێ کورێ سەعدی ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خەلکێ بەحەشتێ دێ خەلکێ ژۆران د بەحەشتێدا بینن هەروەکی ستێران ل ئەسمانی دبینن.

1891- وَعنْهُ رضِي اللَّه عنْهُ قَال: شَهِدْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم مجْلِساً وَصفَ فِيهِ الْجَنَّةَ حتَّى انْتَهَى، ثُمَّ قَال في آخِرِ حدِيثِهِ: « فِيهَا ما لاَ عيْنٌ رأَتْ، ولا أُذُنٌ سمِعَتْ، ولاَ خَطَر عَلى قَلْبِ بشَرٍ، ثُمَّ قَرأَ (تتجافى جُنُوبُهُمْ عَنِ المضَاجِعِ) إلى قَوْلِهِ تَعالَى: (فَلاَ تعْلَمُ نَفْسٌ ما أُخْفِيَ لَهُمْ مِنْ قُرَّةِ أَعْيُنٍ). رواهُ البخاري.

و ژ وی، گۆت: ئەز ل روینشتنەکێ دگەل پێغەمبەرێ خودێ ﷺ بەرهەڤ بووم تێدا رەوشا بەحەشتێ دکر، پاشی دویماهییا ئاخفتنا خۆ گۆت: ئەو تشتێ تێدا یێ نە چو چاڤان دیتی و نە چو گوهان گولێ بووی و نەکەفتیە سەر چو دلێت مرۆڤان پاشی ئەڤە خواند: قەوی تەنشتێت وان ناکەڤنە سەر نڤینان [ئانکوو کێم دنڤن، و رادبن شەڤنڤێژان دکەن]. هەتا گەهشتیە گۆتنا خودێ: کەس نوزانیت چ خەلات یێ بۆ وان هاتییە ڤەشارتن، چاڤێت وان پێ رۆن ببن و ب دیتنا وی شاد ببن.

1892- وعنْ أَبِي سعِيدٍ وأَبِي هُرَيْرَةَ رضِي اللَّه عنْهُما أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إِذَا دخَلَ أَهْلُ الْجَنَّةِ الجَنَّةَ يُنَادِي مُنَادٍ: إِنَّ لَكُمْ أَنْ تَحْيَوْا، فَلا تَمُوتُوا أَبداً وإِنَّ لكُمْ أَنْ تَصِحُّوا، فَلاَ تَسْقَمُوا أَبداً، وإِنَّ لَكُمْ أَنْ تَشِبُّوا فَلا تَهْرَمُوا أَبداً وإِنَّ لَكُمْ أَن تَنْعمُوا، فَلا تبؤسوا أَبَداً » رواهُ مسلم.

و ژ ئەبی سەعیدی و ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: هەکە خەلکێ بەحەشتێ چۆنە بەحەشتێ گازیکەرەك دێ گازیکەت: ب راستی یا هەوە دڤێت هوین بژین

و دبنیرا نەمرن و یا هەوە دڤێت هوین یێت ساخلەم بن و نەساخ نەبن و یا هەوە دڤێت هـوین یێـت جەحێل بن و پیر نەبن، یا هەوە دڤێت هوین د خۆشیاندا بن و د بنیرا نەخۆشیان نەبەن.

1893- وعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضِي اللَّه عَنْهُ أَنَّ رَسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَالَ: « إِنَّ أَدْنَى مقْعَدِ أَحدِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ أَنْ يقولَ لَهُ: تَمَنَّ فَيَتَمنَّي ويتَمنَّي. فَيَقُولُ لَهُ: هلْ تَمَنَّيْتَ ؟ فَيَقُولُ: نَعمْ فَيقُولُ لَهُ: فَإِنَّ لَكَ ما تَمَنَّيْتَ ومِثْلَهُ معهُ » رَواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ ئەبی هورەیرە ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی یێ جهـێ وی یێ ژ هەمیان کێمتر ژ بەحەشتێ ئەوە بێژیتە وی: بخوازە، و بخوازیت و بخوازیت. دێ بێژتێ: تە خواست؟ دێ بێژیت: بەلێ، دێ بێژتێ: یا تە خواستی بۆ تە و هندی وێ دگەل وێ.

1894- وعنْ أَبِي سعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُول اللَّه صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إِنَّ اللَّه عزَّ وجلَّ يقُولُ لأَهْل الْجَنَّةِ: يا أَهْلَ الْجَنَّة، فَيقُولُونَ: لَبَّيْكَ ربَّنَا وسعْديْكَ، والْخَيرُ في يديْك فَيقُولُ: هَلْ رَضِيتُمْ ؟ فَيقُولُونَ: وما لَنَا لاَ نَرْضَي يا رَبَّنَا وقَدْ أَعْطَيْتَنَا ما لمْ تُعْطِ أَحداً مِنْ خَلْقِكَ، فَيقُولُ: أَلاَ أُعْطِيكُمْ أَفْضَلَ مِنْ ذَلِكَ ؟ فَيقُولُونَ: وأَيُّ شَيْءٍ أَفْضلُ مِنْ ذلِكَ ؟ فيقُولُ: أُحِلُّ عليْكُمْ رضْوانِي، فَلا أَسْخَطُ عليْكُمْ بَعْدَهُ أَبَداً » متفق عليه.

و ژ ئەبی سەعیدێ خودری ﵁، گۆت: پێغەمبەرێ خودێ ﷺ گۆت: ب راستی خودایێ هەر ب هێز و مەزن دێ بێژیتە خەلکێ بەحەشتێ: گەلی بەحەشتییان، دێ بێژن: لـەبێ دویف لەبێ و هاریکاری دویف هاریکارییێ یا خودێ و خێر هەمی یا د دەستێت تەدا، دێ بێژیت: هوین رازیبوون؟ دێ بێژن: ما بۆ ئەم رازی نابین یا خودایێ مە و تە ئەو دا مە یا تـە نەدایـە چـو چێکرییێت خۆ، دێ بێژیت: ئەرێ یا ژ ڤێ چێتر ئەز نەدەمە هەوە؟ دێ بێژن: مـا چ ژ ڤـێ چێـترە؟ دێ بێژیت: ئەز ژ هەوە رازیبم و پاشی د بنیرا ژ هەوە نەخۆش نەبم.

1895- وعنْ جرِيرِ بْنِ عبْدِ اللَّهِ رضي اللَّه عنْهُ قال: كُنَّا عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم فَنَظَرَ إِلَى الْقَمرِ لَيْلَةَ الْبدْرِ، وقَال: « إِنَّكُمْ ستَرَوْنَ رَبَّكُمْ عِياناً كما تَرَوْنَ هَذَا الْقَمرَ، لاَ تُضامُونَ في رُؤْيتِهِ مُتَّفَقٌ علَيْهِ.

و ژ جەریرێ کورێ عەبدوللایی ﵁، گۆت: ئەم ل دەف پێغەمبەرێ خودێ بووین ﷺ بەرێ خۆ دا هەیڤێ شەڤا چاردە شەڤی و گۆت: ب راستی هوین دێ خـودایێ خـۆ بیـنن هـەروەکی هوین ڤێ هەیڤێ دبینن، و گۆمان بۆ هەوە ب دیتنا وی چێنابیت (یان زەحمەت و نەخۆشی بۆ هەوە ب دیتنا وی چێنابیت).

1896- وعنْ صُهَيْب رَضِي اللَّه عنْهُ أَنَّ رسُول اللَّهِ صَلّى اللهُ عَلَيْهِ وسَلَّم قَال: « إِذَا دَخَل أَهْلَ الْجَنَّةِ الجنَّةَ يقُولُ اللَّه تَبارَكَ وتَعالَى: تُرِيدُونَ شَيْئاً أَزِيدُكُمْ ؟ فَيقُولُونَ: أَلَمْ تُبيِّضْ وُجُوهَنَا ؟ أَلَمْ تُدْخِلْنَا الْجَنَّةَ وتُنَجِّنَا مِنَ النَّارِ ؟ فَيكْشِفُ الْحِجابَ، فَما أُعْطُوا شَيْئاً أَحبَّ إِلَيهِمْ مِنَ النَّظَرِ إِلَى رَبِّهِمْ » رواهُ مُسْلِمٌ.

و ژ سوهەیبی ﵁ گۆت: دەمێ خەلکێ بەحەشتێ چۆنە بەحەشتێ خـودایێ مـەزن دێ بێژیت: هەوە تشتەك دڤێت ئەز ل هەوە زێدەکەم؟ دێ بێژن: ما تە روییێ مە نەسپیکر؟ ما تە ئـەم

نەبرینە بەحەشتێ و تە ئەم ژ ئاگری نەرزگارکرین؟ پەردە دێ هێتە راکرن، چو تشت نەدایە وان شرینتر ژ بەرێخۆدانا وان بۆ خودایێ وان.

قَالَ تَعالَى: (إِنَّ الَّذِينَ آمنُوا وعمِلُوا الصَّالِحاتِ يهْدِيهِمْ ربُّهُمْ بِإِيمانِهِمْ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الأَنْهَارُ فِي جنَّاتِ النَّعِيمِ، دعْوَاهُمْ فِيهَا: سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ، وتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سلامٌ وآخِرُ دعْواهُمْ أَنِ الْحَمْدُ للَّهِ رَبِّ العالمِينَ) [يونس: 9. 10].

خودێ دبێژیت: ب راستی ئەوێت باوەری ئینایین و کار و کریارێت قەنج کرین، خودێ ژ بەر باوەرییا وان دێ وان راستەرێ کەتە بەحەشتا پڕ خێر، کو رویبار د بنرا دچن. دوعا و گازییا وان د بەحەشتێدا ئەڤەیە: خودێ وۆ ئەم تە ژ هەمی کێماسییان پاقژ دکەین، و درودا وان سلاڤە، و دویماهیک دوعایا وان ئەڤەیە: هەمی پەسن و شوکور بۆ خودایی، خودانێ هەمی جیهانان.

الْحَمْدُ للَّهِ الَّذِي هَدانا لِهَذَا وما كُنَّا لنَهْتَدِيَ لَوْلاَ أَنْ هَدَانَا اللَّه: اللَّهُمَّ صلِّ عَلَى سيدِنَا مُحَمَّدٍ وعلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا صلَّيْتَ عَلَى إِبْراهِيم وعلَى آلِ إِبْراهِيمَ. وبارِكْ علَى مُحَمَّدٍ وعلَى آلِ مُحَمَّدٍ، كَمَا بارَكْتَ علَى إِبْرَاهِيمَ وعلَى آل إِبْراهِيمَ، إِنَّكَ حمِيدٌ مجِيدٌ.

هەمی پەسن و سوپاسی بۆ خودێ ئەوێ بەرێ مە دایە ڤێ و ئەم راستەرێ نەدبووین هەکە خودێ ئەم راستەرێ نەکرباین، یا خودێ سەلەواتان بدە سەر سەروەرێ مە موحەممەدی و سەر مالا موحەممەدی هەروەکی تە سەلەوات داینە سەر ئیبراهیمی و مالا ئیبراهیمی، و موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە و مالا موحەممەدی پیرۆز و پاك بکە هەروەکی تە ئیبراهیم و مالا ئیبراهیمی پیرۆز و پاك کری، ب راستی تو هێژایی شوکرێیی و یێ پایە بلندی.

قَال مُؤَلِّفُهُ يحيى النوَاوِيُّ غَفَر اللَّه لَهُ: « فَرغْتُ مِنْهُ يوْمَ الاثْنَيْن رابِعَ عَشرَ شهر رمضَانَ سَنَةَ سبْعينَ وَستِّمائة بدمشق ».

دانەرێ وێ یەحیاییێ نەوەوی خودێ گونەهێت وی ژێ ببەت، گۆت: ئەز رۆژا دوشەمبی چاردەی رەمەزانێ سالا شەش سەد و حەفتێ مشەختی ل شامێ ژێ خلاس بووم.

و وەرگێڕێ وێ ئیسماعیل سگێری خودێ گونەهێت وی و دایبابێت وی و کەس و کار و دۆست و هەڤالێت وی ژێ ببەت، گۆت: ئەز رۆژا ئەینی نازدەی رەجەبێ سالا هزار و چارسەد و بیست و هەشتێ مشەختی ل بەغدا بەرامبەر سێی تەباخا دوو هزار و حەفتێ ژێ خلاس بووم.

1 - کتێبا داخازێت خودێناسان

1 - بابەتێ دلسۆزی و بەرهەڤیا ئنیەتێ د هەمی کریار و گۆتن و کراساندا یێت ئاشکرا و بەرزە
2 - بابەتێ تەوبەیێ
3- بابەتێ سەبری و بێن فرەهییێ
4 - بابەتێ راستگۆییێ
5 - بابەتێ چاڤدێری و زێرەڤانییێ
6 - بابەتێ پارێزکاری و خودێ ترسییێ
7- بابەتێ باوەریا بێگۆمان و خۆ هێلانا ب هیڤیا خودێڤە
8 - بابەتێ خۆراگرتنێ
9 - بابەتێ هزرکرنێ د مەزناتییا چێکرییێت خودێدا، و د نەمانا دنیایێدا، و د نەخۆشییێت قیامەتێدا، و د هەمی کار و بارێت دیدا یێت دنیا و ئاخرەتێ، و د کێماسییا نەفسێدا ود پاقژکرنا وێدا و د راکرنا وێدا ل سەر خۆراگرتنێ و مانا ل سەر خێرێ
10- بابەتێ لەزکرنێ ل باشییان، و گەرمکرنا وی یێ بەرێ خۆ دابیتە خێرێ و باشییێ ل سەر یێ رژد بیت و یێ دوو دل نەبیت
11- بابەتێ جیهادکرنێ دگەل نەفسێ
12- بابەتێ گەرمکرن و پالدانێ ل سەر زێدەکرنا خێرێ ل دویماهیکا ژی
13- بابەتێ دیارکرنا گەلەك رێکێت خێرێ
14- بابەتێ ناڤنجیاتییێ د پەرستنێدا
15- بابەتێ پاراستنا کریاران
16- بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزییا سوننەتێ و رەوشتێت وێ
17- بابەتێ پێدڤیا گەهدانا فەرمانا خودایێ مەزن و کا دێ چ بێژیت یێ داخوازا وی بۆ هاتەکرن و ئەمرێ وی بۆ خێرەکێ هاتە کرنیان نەهیا وی ژ خرابیەکێ هاتەکرن
18- بابەتێ نەهیێ و دانەپاشێ ژ بیدعا و کار و بارێت نوی د شەرعیدا دهێنەکرن
19- بابەتێ هەرکەسێ رێکەکا باش بگریت یان یا خراب
20- بابەتێ نیشادانا خێرێ و گازیکرن بۆ راستەرێییێ یان تارییێ
21- بابەتێ هاریکاریکرنێ ل سەر باشی و خودێ ترسییێ
22- بابەتێ شیرەتێ
23- بابەتێ ئەمرکرن ب باشییێ و نەهیکرن ژ گونەهێ و ژ خرابییێ
24- بابەتێ مەزنیا سزایا وی یێ ئەمری ب باشیێ بکەت و نەهیێ ژ خرابیێ بکەت و کریارێت وی نەوەکی ئاخفتنا وی بن
25- بابەتێ ئەمرکرنێ ب ئەداکرن و ب جهئینانا ئەمانەتی
26- بابەتێ حەرامکرنا ستەمێ و فەرمانکرن ب زڤراندنا ستەمکاریان
27- بابەتێ مەزنکرنا کار و بارێت موسلمانان و دیارکرنا مافێت وان و دلپێڤەبوون و دلۆڤانی برن ب وان
28- بابەتێ ستارەکرنا شەرمینگەهێت موسلمانان و نەهیکرن ژ بەلاڤکرنا وان هەکە بێدڤیاتی بۆ نەبیت
29- بابەتێ قەتاندنا هەوجەیێت موسلمانان
30- بابەتێ مەهدەریێ

31- بابەتێ ئاشتکرنێ د ناڤبەرا مرۆڤاندا
32- بابەتێ قەدرێ بێچارە و هەژار و خاڤێت موسلمانان
33- بابەتێ دلۆڤانی برن ب سێوی و کچان و هەمی بێچارەیان و قەلەندەران و شکەستیان و قەنجیکرن دگەل وان و دلپێڤەبوون ب وان و خۆشکاندن بۆ وان
34- بابەتێ وەسیەتا خێرێ ب ژنان
35- بابەتێ مافێ زەلامی ل سەر ژنێ
36- بابەتێ مەزخاندنێ ل سەر خەلکێ خۆ
37- بابەتێ مەزاختنا ژ یێ بڤێت و ژ یێ باش
38- بابەتێ دیاریکرنا پێدڤیا فەرمانکرنا بچویکێت خۆ یێت بسپۆر و هەمی یێت ژێر چاڤدێریا وی ب گوهداریا خودێ و نەهیکرنا وان ژ نەگوهداریێ و رەوشتئێخستنا وان و نەهێلانا وان ژ کرنا تشتەکێ نەهی ژێ هاتیە کرن
39- بابەتێ مافێ جیرانی و فەرمان پێ کرن
40- بابەتێ باشییا دگەل دایبابان و باشیکرنا مرۆڤینییێ
41- بابەتێ حەرامکرنا دلهێلانا دایبابان و بڕینا مرۆڤانیێ
42- بابەتێ خێرا باشیکرنا دگەل هەڤالێت دایبابان و مرۆڤێت مرۆڤی و ژنێ و هەمی یێت دی یێت باش ئەوێت قەدرێ وان بێتە گرتن
43- بابەتێ قەدرگرتنا خەلکێ مالا پێغەمبەرێ خودێ ﷺ و دیارەکرنا قەدرێ وان
44- بابەتێ قەدرگرتنا زانایان و مەزنان و خودان قەنجی و کەرەمان و پێشئێخستنا وان ل سەر غەیری وان و بلندکرنا دیوانا وان و دیارەکرنا رێز و جهێ وان
45- بابەتێ سەرەدانا خێرخوازان و روینشتنەخوارا دەف وان و هەڤالینیا وان و حەژێکرنا وان و سەرەدانا خوازیا وان و دوعا خواستن ژ وان و سەرەدانا جهێت ب قەدر
46- بابەتێ خێرا حەژێکرنا بۆ خودێ و پالدان بۆ ڤێ و ئاگەهدارکرنا مرۆڤێ حەژێ دکەت ب حەژێکرنا خۆ و دێ چ بێژیتێ هەکە پێ ئاگەهدار کر
47- بابەتێ نیشانێت حەژێکرنا خودێ بۆ بەندەیی و پالدان ل سەر وەرگرتنا ڤان نیشانان د ئەخلاقیدا و ل سەر کارکرنێ بۆ بدەستڤەئینانا وان
48- بابەتێ ترساندن و ئاگەهدارکرنێ ژ ئەزیەتدانا خودێناس و بێچارە و بەلنگازان
49- بابەتێ ریڤەبرنا فەرمانێت خەلکی ل دویف تشتێ ژ وان ئاشکرا و نهێنییێت وان بو خودێ
50- بابەتێ ترسێ
51- بابەتێ هیڤییێ
52- بابەتێ خێرا هیڤییێ
53- بابەتێ کۆمکرنێ د ناڤبەرا ترس و هیڤییێدا
54- بابەتێ قەدرێ گری ژ ترس و خەریبییێت خودێدا
55- بابەتێ قەدرێ دنیا نەڤیانێ و پالدان ل سەر کێم وەرگرتن ژێ و قەدرێ هەژارێ
56- بابەتێ قەدرێ برسێ و ژیانا زڤر و کێمێ نەبۆریت د خوارن و ڤەخوارن و جلکیدا و غەیری وان ژ دلخوازیاندا و هێلانا دلخوازیان

57- بابەتێ رازیبوون و دلپاکی و ئابۆرکرنێ د ژیار و مەزخاندنێدا و کێماسیکرنا خواستنێ هەکە بۆ پێدڤیێ نەبیت
58- بابەتێ دورستیا وەرگرتنا تشی نە ژ خواستن و نە ژ دل چۆنا وی تشتی
59- بابەتێ پالدان ل سەر خوارنێ ژ کارێ دەستێ خۆ و خۆ پێ پاك بکەت ژ خواستنێ و خۆ بەرچاڤ ئێخستنێ دا بدەتێ
60- بابەتێ مەردینی و مەزخاندنێ د رێکێت خێرێدا ژ باوەری ب خودایێ مەزن
61- بابەتێ نەهیکرن ژ چرویکاتی و قەلساتییێ
62- بابەتێ پێشخوئێخستنێ و بیرڤەبرنێ
63- بابەتێ بەریکانێ د کار و بارێت قیامەتێدا و زێدەکرنا تشتێت پێ دئێت پیرۆزکرن
64- بابەتێ قەرێ زەنگینێ شوکردار: و ئەو ئەوە یێ مالی د رێکا ویدا وەردگریت و د رێکێت ویدا ییت ئەمرێ وی پێ هاتیە کرن دەمەزێخیت
65- بابەتێ بەحسێ مرنێ و کورت ئومێدیێ
66- بابەتێ باشدانانا سەرەدانا گۆڕان بۆ زەلامان و سەرەدان کا دێ چ بێژیت
67- بابەتێ نەباشیا مرن خواستنێ ژ بەر نەخۆشیەکێ گەهشتبیتێ و چو نینە هەکە ژ ترسا بەلایەکێ د دینیدا بیت
68- بابەتێ خۆپارێزیێ و هێلانا تشتێ حەلالی و حەرامییا وی نەدیار
69- بابەتێ باشدانانا خۆدویرئێخستنێ دەمێ خەلک و دەم خراب دبن یان ژی ترسا بەلایێ د دینیدا یان ژی ترسا هندێ بکەڤیتە د حەرامیدا و تشتێ حەلال و حەرام ژێ نەدیار و ییت وەکی وان
70-. بابەتێ خێرا تێکەلییێ دگەل خەلکی و بەرهەڤبوونا نڤێژێت وان ییت ب جەماعەت، و جەژنێت وان و روینشتنێت وا ییت زانینێ و خێرا روینشتنا جڤاتێت زکری دگەل وان و سەرەدانا نەساخێت وان و راستەرێکرنا نەزانێ وان و غەیری ڤێ ژ بەرژەوەندییێت وان بۆ وی یێ شیان ل سەر ئەمر ب باشییێ و نەهی ژ خرابییێ هەبیت و بشێت خۆ ژ ئیزاگەهاندنێ بشکێنیت و سەبری ل سەر ئیزاییێ بکێشیت
71- بابەتێ خۆشکاندن و خۆنەرمی و قەدرگرتنا خودان باوەران
72- بابەتێ حەرامکرنا خۆمەزنکرنێ و خۆمەزن دیتنێ
73- بابەتێ باش سنجییێ
74- بابەتێ نەرم و حەلیمی و سەرخۆیی و هێدی هێدییاتییێ
75- بابەتێ ئازاکرنێ و روی وەرگێرانێ ژ نەزان و بێفامان
76- بابەتێ تەحەملا ئەزیەتێ
77- بابەتێ تۆرەڤەبینێ هەکە فەرمانێت شەریعەتی هاتنە شکاندن و هاریکرنا دینێ خودێ
78- بابەتێ فەرمانکرنا کاربدەستان ب دلۆڤانی ب ییت ژێر چاڤدێریا وان و ب شیرەتکرنا وان و ب دلسۆتنێ ب وان و ب نەهیکرنا وان ژ خاپاندنا وان ب سەرگرانکرنێ ل سەر وان و ب خەمساریکرنا بەرژەوەندییێت وان و ب خۆنەئاگەهکرنێ ب وان و ب هەوجەییێت وان
79- بابەتێ سەرکارێ دادپەروەر
80- بابەتێ واجبکرنا گوهداریا کاربدەستان د نەگوهداریا خودێدا و حەرامکرنا گوهداریا وان د گونەهێدا
81- بابەتێ نەهیکرنێ ژ کاربدەستخوازییێ و ژێگرتنا هێلانا کاربدەستییێ هەکە ل سەر وی تایبەت پێدڤی نەبیت یان هەوجەیی بۆ نەبیت

82- بابەتێ پالدانا فەرمانداری و قازی ل سەر هەلگرتنا هاریکارەکێ باش و ترساندنا وان ژ هەڤالێت خراب و ژ وان وەرگرتن
83- بابەتێ نەهیکرن ژ دانا میرگەهیێ و قەزاوەتێ و غەیری وان ژ بەرپرساتییان بۆ وی یێ خواستی یان یێ ل سەر هشیار و رژد بیت ڤێجا ب ئیشارتان رژدییا خۆ دیارەکەت

2 - کتێبا تۆر و ئەدەبان

84- بابەتێ شەرمێ و خێرا وێ و پالدان ل سەر وەرگرتنا شەرمێ د ئەخلاقیدا
85- بابەتێ پاراستنا نهێنیێ
86- بابەتێ ب جهئینانا پەیمانێ و ژڤانێ
87- بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزیا تشێ بۆ بوویە عادەت ژ خێرێ
88- بابەتێ باشیدانانا ئاخفتنا خۆش و روی ڤەکرنێ د چاڤپێکەفتناندا
89- بابەتێ باشدانانا دیارەکرنا ئاخفتنێ بۆ یێ بەرامبەر و دوبارەکرنا وێ بۆ وی دا تێ بگەهیت هەکە تێ نەگەهشتبیت
90- بابەتێ گوهدانا روینشتی بۆ ئاخفتنا روینشتییێ دگەل خۆ یا نەیاحەرام و گوهداری خواستنا زانای و شیرەتکەری ژ بەرهەڤبوویێت دیوانا ویدا بەرهەڤ
91- شیرەتکرن و ئابۆریکرن تێدا
92- بابەتێ رێز و رویمەتی و نەرم و سەرخۆیێ
93- بابەتێ یا باش ئەوە رەحەت و ب رێز و رویمەت بێنە نڤێژێ و زانینێ و یێت وەکی وان ژ پەرستنان
94- بابەتێ قەدرگرتنا مێڤانی
95- بابەتێ باشیدانانا مزگینی دانێ و پیرۆزکرنێ
96- بابەتێ خاترخواستنا هەڤالی و شیرەتکرنا وی دەمێ دهێلیت بۆ وەغەرەێ و غەیری وەغەرێ، و دوعاکرن بۆ وی و دوعاخواستن ژ وی
97- بابەتێ خێرخوازی و راوەرگرتن و مشێورەتێ
98- بابەتێ باشدانانا چۆنا نڤێژا جەژنێ و سەرەدانا نەساخی و حەجێ و خەزایێ و جەنازەی و یێت وەکی وان ب رێکەکەێ
و زڤرین ب رێکەکا دی بۆ زێدەکرنا جهێت پەرستنێ
99- بابەتێ باشدانانا پێشئێخستنا راستێ د هەر تشتەکێ ژ بابەتێ قەدرگرتنێ بیت

3 - کتێبا رەوشتێ خوارنێ

100- بابەتێ ناڤێ خودێ ئینانێ دەستپێکا وێ و حەمدا خودێ کرنێ دویماهیکا وێ
101- بابەتێ باشدانانا خوارن کێماسی نەهێتە دانان و مەدحێت وێ بێنەکرن
102- بابەتێ کا دێ چ بێژیت یێ ل سەر خوارنێ بەرهەڤ بوو و یێ ب رۆژی بیت و رۆژیا خۆ نەخۆت
103- بابەتێ کا دێ چ بێژیت یێ بۆ خوارنەکێ هاتە گازیکرن و ئێکێ دی ژی دگەل بچیت
104- بابەتێ خوارن ژ بەرۆکا خۆ و شیرەتکرنا وی و تۆرەکرنا وی یێ خەلەتیێ د خوارنا خۆدا دکەت
105- بابەتێ نەهیکرن ژ خوارنا قەسپان و یێت وەکی وێ جۆت جۆتە هەکە دگەل هندەکان پێکڤە بخۆن ب دەستویریا وان نەبیت
106- بابەتێ یێ بخۆت و تێر نەبیت کا دێ چ بێژیت
107- بابەتێ فەرمانکرنێ ب خوارنێ ژ رەخێ سێنیکێ و نەهیکرن ژ خوارنێ ژ نیڤەکا وێ

108- بابەتێ نەباشیا خوارنێ درێژکری
109- بابەتێ باشدانانا خوارنێ ب سێ تلان، و باشدانانا تل مێژتنێ و نەباشیا ڤەمالینا وان بەری پاقژکرنا وان ب ئەزمانی و باشدانا سێنیک پاقژکرنێ و هەلگرتنا پارێ ژێ کەفتی و خوارنا وی پاری و دورستییا ڤەمالینا تلان ب دەستی و پێی پشتی ئالیستنا وان
110- بابەتێ زێدەکرنا دەستان ل سەر خوارنێ
111- بابەتێ رەوشتێت ڤەخوارنێ و باشدانا سێجار بێهن دەرڤەی ئامانی بێته ڤەدان و نەباشیا بێن ڤەدانێ د ناڤ ئامانیدا
و باشیدانانا گێرانا ئامانی ل سەر یێ رەخێ راستێ پشتی یێ ئێکێ ڤەدخۆت
112- بابەتێ نەباشیا ڤەخوارنێ ژ دەڤێ مەشکێ و یێت وەکی وێ و دیارکرنا نەباشیا وێ نە ژ یا حەرامە
113- بابەتێ نەباشیا پفکرنا خوارنێ
114- بابەتێ ڤەخوارنا شپێڤە دبیت و دیارەکرنا یا باشتر و یا تمامتر ئەوە ڤەخوارنا روینشتی
115- بابەتێ باشدانا ئاڤگێری دویماهیکا هەمیان ڤەخۆت
116- بابەتێ دورستیا ئاڤ ڤەخوارنێ ژ هەمی ئامانێت پاقژ ژبلی یێت زێری و زیڤی و دورستیا فرکرنێ: ئەوە بێ ئامان و بێ دەست
ژ رویباری و ژ تشتێ وەکی وی ڤەخۆی و حەرامکرنا ب کارئینانا ئامانێت زێری و زیڤی بۆ خوارنێ و ڤەخوارنێ و بۆ هەمی کارئینانان

4 - کتێبا جلکان

117- بابەتێ باشدانانا جلکێ سپی و دبیت یێ سۆر و کەسک و زەر و رەش بیت
و دبیت ژ پەمبی و کتانی وموی و هریێ بیت و غەیری وان ژبلی ئارمویشی
118- بابەتێ باشدانانا قەمیسی
119- بابەتێ رەوشا درێژیا قەمیسی و هچکی و ئیزاری و لفکا شاشکێ و حەرامکرنا بەردانا تشتەکێ ژ ڤان بۆ خۆمەزنکرنێ و نەباشیا هندێ ژ نەخۆمەزنکرن
120- بابەتێ هێلانا خومەزنکرنێ دجلکیدا ژ خوشکاندن
121- بابەتێ باشدانانا ناڤنجیخازیێ د جلکاندا و بەردوام جلکێت کێم بێی هەوجەیی و مەبەستەکا شەرعی نەکەتەبەرخو
122- بابەتێ حرامکرنا جلکێ ئارمویشی بۆ زەلامان و حەرامکرنا روینشتنەخوارا وان ل سەر و پالێ خۆ بدەنێ و دورستیا کرنە بەر خۆ بۆ ژنێ
123- بابەتێ دوروستیا کرنەبەرا ئارمویشی بۆ یێ خوریانەك لێ بیت
124- بابەتێ نەهیێ ژ رائێخستنا کەڤلێت بلنگان و ل سەر سیارین
125- بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە جلکەکێ نوی کرە بەر خۆ یان پێلاڤەکا نوی کرە پێ خۆ
126- بابەتێ باشدانانا دەسپێکرنێ ب رەخێ راستێ د جلکاندا

5 - کتێبا تۆر و رەوشتێت نڤستنێ

127- بابەتێ تۆر و رەوشتێت نڤستنێ و درێژکرنێ و روینشتنێ و جڤاتێ و هەڤالێ دیوانێ و خەونان
128- بابەتێ دورستیا خۆدرێژکرنێ ل سەر پاتکێ و پێیەکێ بدانیتە سەر پێیەکێ هەکە نەترسیت شەرمینگەھ دەرکەڤیت
و دورستیا روینشتنا دەست ل بەر چۆکان و ژ قوینڤە

129- بابەتێ تۆر و ئەدەبێ رویەنشتنێ و رویەنشتی
130- بابەتێ خەونا و تشتێ پێڤەگرێدایی

6 - کتێبا سلاڤێ

131- بابەتێ خێرا سلاڤێ و فەرمانکرن ب بەلاڤکرنا وێ
132- بابەتێ چاوانیا سلاڤکرنێ
133- بابەتێ رەوشتێت سلاڤێ
134- بابەتێ باشیا دوبارەکرنا سلاڤێ بۆ وی یێ نێزیک دیتنا وی دووبارە دبیت، وەکی بچیتە د ژۆرڤە پاشی دەرکەڤیت
پاشی هەر وێ گاڤێ دەرکەڤیت، یان دارەك یان تشتەکێ وەکی دارێ بکەڤیتە د ناڤبەرا واندا
135- بابەتێ یاباشدانانا سلاڤکرنێ هەکە چۆ د خانیێ خۆڤە
136- بابەتێ سلاڤکرنا بچویکان
137- بابەتێ سلاڤکرنا زەلامی بۆ ژنا خۆ و مەحرەمێت وی و ژنێت بیانی ئەوێت پێ سەردانەچیت و سلاڤکرنا وان ب ڤی مەرجییە
138- بابەتێ نەدورستیا دەستپێکرنا سلاڤێ ل سەر گاوران و چاوانیا ڤەگێرانا سلاڤا وان و باشدانانا سلاڤکرنا دیوانا موسلمان و گاور تێدا
139- بابەتێ یاباش ئەوە سلاڤ بێتە کرن هەکە ل دیوانێ رابوو رویەنشتی یێت دگەل خۆ هێلان
140- بابەتێ دەستویر وەرگرتنێ و رەوشتێت وێ
141-بابەتێ دیارەکرنا هندێ کو ژ سونەتێیە هەکە گۆتە دستویرخوازی: تو کی؟ ئەو بێژیت: بێڤان ناڤێ پێ بەرنیاس ژ ناڤێ خۆ
یان کونیا خۆ بێژیت، و نەباشە بێژیت ئەزم و وەکی ڤێ
142- بابەتێ یا باش ئەوە دوعا دلۆڤانیێ بۆ بێنشکڤەدای بێتەکرن، هەکە حەمدا خودایێ مەزن کر و نەیا باشە دوعا دلۆڤانیێ بۆ بێتەکرن، هەکە حەمدا خودایێ مەزن نەکر
و دیارەکرنا رەوشتێت دوعاکرنێ و بێنشکڤەدایی و باوەشکێ
143- بابەتێ باشدانانا چۆنا دەستێ ئێک و دوو و روی ڤەکرن دمێ دگەهنە ئێک و دوو و ماچیکرنا دەستێ مرۆڤێ راستکار و خودێ ترس و ماچیکرنا بچویکێ وی رەحم پێ برن، و چۆنا سەر و ستۆیێ یێ ژ وەغەرێ دزڤریت و نەباشییا خۆ چەماندنێ

7 - کتێبا سەرەدانا نەساخی و پشکدارکرنا برنا مری و نڤێژکرن ل سەر وی و بەرهەڤبوون د ڤەشارتنا ویدا و مان ل دەف گۆرێ وی پشتی دهێتە ڤەشارتن

144- بابەتێ سەرەدانا نەساخی
145- بابەتێ کا چ دوعا دێ بۆ نەساخی هێتە کرن
146- بابەتێ باشدانانا پسیارکرنا مرۆڤێت نەساخی ژ حالێ وی
147- بابەتێ کا یێ ژ ژیانا خۆ بێ هیڤی بووی دێ چ بێژیت
148- بابەتێ باشدانانا شیرەتکرنا مرۆڤێت نەساخی و یێ خزمەتا وی دکەت دگەل یێت باش بن و بێنا خۆ لێ فرەکەن
و بێنا خۆ ل سەر کارێ وی یێ زەحمەتێ بۆ وان چێدکەت فرەکەن و دیسا شیرەتکرنا وی یێ مرنا وی نێزیک بووی

ب حەدەکێ (وەکی حەدێ زینایێ ...هتد) و تۆلڤەکرنێ و وەکی وان
149- بابەتێ دورستیا گۆتنا نەساخی: ئەز دئێشم یان ئێشا من یا گرانە یان تایا ل من یان وای سەرا و وەکی ڤێ و دیارەکرنا
هندێ چو خرابی و نەباشی د ڤێ چەندێدا نینە هەکە نە ژ کەربێ و ئاشکراکرنا ترسێ بیت
150- بابەتێ بیرئینانا یێ ل بەر مرنێ: ب لا إلـه إلا الله
151- بابەتێ کا دێ چ بێژیت پشتی چاڤ نقاندنا مری
152- بابەتێ کا دێ چ ل دەف مری هێتە گۆتن و ئەوێ ئێک لێ مری کا دێ چ بێژیت
153- بابەتێ دورستیا گری ل سەر مری بێ دیارەکرنا ساخلەتێت وی ب پێ گۆتنێ
154- بابەنێ نەگۆتنا تشتێ ل جەنازەی دهێتە دیتن
155- بابەتێ نڤێژکرنێ ل سەر مری و برنا وی بۆ گۆڕستانێ و بەرهەڤبوون د ڤەشارتنا ویدا و نەباشی و پشکداریا ژنان د برنا مریدا
156- بابەتێ باشدانانا زێدەکرنا نڤێژکەران ل سەر جەنازەی و رێزێت وان ببنە سێ و پتر
157- بابەتێ کا چ دێ د نڤێژا جەنازەیدا هێتە خواندن
158- بابەتێ لەزێکرن ل جەنازەی
159- بابەتێ لەزێکرنا دەیندانێ پێش مریڤە و لەزکرنا دورستکرنا وی ژبلی کو دەملدەست بمریت دێ هێتە هێلان هەتا مرنا وی مسۆگەر دبیت
160- بابەتێ شیرەتکرنێ ل سەر گۆڕی
161- بابەتێ دوعاکرنێ بۆ مری پشتی ڤەشارتنا وی و روینشتنێ دەمەکێ ل سەر گۆڕێ وی بۆ دوعاکرنێ بۆ وی گونەھ ژێبرن خواستنێ و خواندنێ
162- بابەتێ دانا سەدەقەیان پێش مریڤە و دوعاکرنێ بۆ وی
163- بابەتێ مەدحکرنا خەلکی بۆ مری
164- بابەتێ خێرا وی یێ زارۆکێت وی یێت بچویک مرین
165- بابەتێ گریێ و ترسێ دەمێ بۆرینێ د بەر گۆڕێت ستەمکاران و جهێ ئیزا ل سەر واندا هاتیە خوارێ و ئاشکراکرنا هەوجەیی و هەژاریێ بۆ خودێ و ترساندن ژ بێ ئاگەهیێ ژ ڤێ
8 - کتێبا رەوشتێت وەغەرێ
166- بابەتێ یا باش ئەوە دەرکەفتنا رۆژا پێنج شەمبی و دەستپێکا رۆژێ
167- بابەتێ باشدانانا هەڤالخواستنێ و دانانا ئێک ژ وان یێت گوهێ خۆ بدەنێ وەك ئەمیر
168- بابەتێ رەوشتێت چۆنێ و دانانێ و مانێ د وەغەرێدا و باشدانانا چۆنا ب شەڤ و ب هەڤال و ب دەواران و چاڤدانا وان و پاراستنا وان
و فەرمانکرنا وی یێ تەخسیریێ د دەرهەقێ واندا دکەت ب حەقێ وان رابیت و دورستە دوو ل دەواری سویار بن هەکە بشێت
169- بابەتێ هاریکاریکرنا هەڤالی و یێ دگەل
170- بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە سویار بوو
171- بابەتێ خودێ مەزنکرنا رێڤینگی دەمێ ب سەر رێکێت چیا دکەڤیت و یێت وەکی وان و پاك و پاقژکرنا خودێ دەمێ
دهێتە خوارێ د نهالاندا و یێت وەکی وان، و نەهیکرن ژ زێدە بلندکرنا دەنگی ب تەکبیران و یێت وەکی وان

172- بابەتێ باشدانانا دوعاکرنێ د وەغەرێدا
173- بابەتێ کا دێ چ دوعا کەت هەکە ژ هندە مرۆڤان ترسیا
174- بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە دانا ئەردەکێ
175- بابەتێ باشدانانا لەزکرنا رێڤینگی ل زڤرینێ بۆ دەف مالا خۆ هەکە هەوجەییا خۆ قەتاند
176- بابەتێ باشدانانا زڤرینا مالا خۆ ب رۆژ و نەباشیا زڤرینێ ب شەڤ بێ هەوجەیی
177- بابەتێ کا دێ چ بێژیت هەکە زڤریڤە جهێ خۆ
178- بابەتێ باشدانانا دەستپێکرنا یێ هاتی ب مزگەفتا نێزیکی خۆ و کرنا دوو رکعەتان
179- بابەتێ حەرامیا وەغەرا ژنێ ب تنێ

9 - کتێبا خێران

180- بابەتێ خێرا خواندنا قورئانێ
181- بابەتێ فەرمانکرنێ ب چاڤدانا قورئانێ و ترساندن ژ خەمساریێ کو بدەتە ژبیرکرن
182- بابەتێ باشدانانا دەنگ خۆشکرنێ ب قورئانێ و خواندن خواستن ژ یێ دەنگ خۆش و گوهدانا قورئانێ
183- بابەتێ پالدانا خاندنا هندە سۆرەت و ئایەتێت تایبەت
184- بابەتێ باشدانانا کۆمبوونێ ل سەر قورئان خواندنێ
185- بابەتێ خێرا دەستنڤێژێ
186- بابەتێ خێرا بانگی
187- بابەتێ خێرا نڤێژان
188- بابەتێ خێرا نڤێژا سپێدێ و ئێڤاری
189- بابەتێ خێرا چۆنا مزگەفتێ
190- بابەتێ خێرا خۆگرتنا ل هیڤیا نڤێژان
191-بابەتێ خێرا نڤێژا ب جەماعەت
192- بابەتێ پالدانێ بۆ حازربوونا جەماعەتێ نڤێژا سپێدێ و عەیشا
193- بابەتێ فەرمانکرنێ ب پارێزیکرنا نڤێژێت فەرز و نەهیا بێگۆمان و گەفکرنا توند ژ هێلانا وان
194- بابەتێ خێرا رێزا ئێکێ و فەرمان ب تمامکرنا رێزا ئێکێ و راستکرن و گەهاندنا ئێک یا وێ
195- بابەتێ خێرا سونەتێت ب فەرزاڤە گرێدایی و دیارەکرنا یا خێرا وێ یان هژمارا کێمتر یان زێدەتر و یێت د ناڤبەرا واندا
196- بابەتێ دووپاتکرنا دوو رکعەتێت سنەتا سپێدێ
197- بابەتێ سڤککرنا سونەتا سپێدێ و دیارەکرنا وەختێ وێ و کا چ تێدا دهێتە خواندن
198- بابەتێ باشدانانا خۆ درێژکرنێ سەر تەنشتا راستێ پشتی سونەتا سپێدێ و پالدان ل سەر کرنا وێ چ نڤێژێت شەڤێ کرین یان نە
199-بابەتێ سونەتا نیڤرۆ
200- بابەتێ سونەتا ئێڤاری
201- بابەتێ سونەتا بەری نڤێژا مەغرەب و پشتی وێ
202- بابەتێ سونەتا عەیشا پشتی وێ و بەری وێ
203- بابەتێ سونەتا خوتبێ
204- بابەتێ باشدانانا سونەتان بێخیتە مال چ راتیبە بن ئەوێت ب فەرزاڤە گرێدای چ یێت دی و فەرمانکرن

ب ڤەگوهاستنا سونەتێ ژ جهەکێ بۆ ئێکێ دی یان ب ئاخفتنێ د ناڤبەرا واندا ژێکڤەکەت

205- بابەتێ پالدانێ ل سەر سونەتا وترێ و دیارەکرنا هندێ ئەو سونەتەکا بنەجهە و دیارەکرنا وەختێ وێ

206- بابەتێ خێرا نڤێژا تێشتەگەهێ و دیارەکرنا هەژمارا وێ یاکێم و زێدە و ناڤنجی و پالدان ل سەر پاراستنا وێ

207- بابەت: دورستە زوحا بێتەکرن ژ بلندبوونا رۆژێ هەتا نیڤا عەسمانی و یا بخێرتر دەمێ گەرم زێدە دبیت و رۆژ بلند بیت بێتەکرن

208- بابەتێ پالدانێ ل سەر نڤێژا سلاڤا مزگەفتێ و نەباشیا روینشتنێ ل مزگەفتێ بەری دوو رکعەتان بکەت چ دەمێ چۆ د مزگەفتێڤە

وەکی ئێکە چ دوو رکعەتان ب ئنیەتا سلاڤا مزگەفتێ بکەت یان نڤێژا فەرز بیت یان سونەتا راتیبە بیت یان ئێکا دی بیت

209- بابەتێ باشدانانا دوو رکعەتان پشتی دەستنڤێژ شویشتنێ

210- بابەتێ خێرا رۆژا خوتبێ و واجبیا وێ و خۆ شویشتن و بێهن ل خۆکرن بۆ وێ و زوی دەرکەفتن بۆ وێ و دوعا رۆژا خوتبێ و سەلەوات دان ل سەر پێغەمبەری ﷺ د خوتبێدا و دیارەکرنا سەعەتا قەبویلکرنێ و باشدانانا زێدەکرنا زکرێ خودێ پشتی خوتبێ

211- بابەتێ باشدانانا سوجدا سوپاسیێ دەمێ خنێکەکا ئاشکرا چێدبیت یان بەلایەکا ئاشکرا رادبیت

212- بابەتێ خێرا شەڤنڤێژان

213- بابەتێ باشدانانا کرنا تەراویحان

214- بابەتێ خێرا رابوونا شەڤا ب رێز و ب رویمەت و دیارکرنا هیڤیترین شەڤێت وێ

215- بابەتێ خێرا سیواکی و ساخلەتێت سونەت

216- بابەتێ تەئکیدکرنا واجبیا زەکاتێ و دیارەکرنا خێرا وێ و تشتێ پێڤە گرێدایی

217- بابەتێ واجبیا رۆژیگرتنا رەمەزانێ و دیارکرنا خێرا رۆژیێ و تشتێ پێڤەگرێدای

218- بابەتێ مەردینی و کرنا قەنجییێ و زێدەکرن ژ خێرێ د هەیڤا رەمەزانێدا و زێدەکرنا ڤێ د دەهکێت دویماهیکێدا

219- بابەتێ نەهیکرنێ ژ پێشئێخستنا رەمەزانێ ب رۆژیگرتنێ پشتی نیڤا شەعبانێ بۆ وی نەبیت یێ ب یا بەری وێڤە گرێدەت یان

ب کەڤیت رۆژێت عادەتێ ویدا وەکی وی یێ عادەتێ وی رۆژیگرتنا رۆژا دووشەمب و پێنج شەمبان

220- بابەتێ کا دێ چ هێتە گۆتن دەمێ هەیف دهێتە دیتن

221- بابەتێ خێرا پاشیڤێ و گیرۆکرنا وێ هندی ژ دەرکەفتنا سپێدێ نەترسیت

222- بابەتێ خێرا لەزکرنێ ل فتارەکرنێ و کا فتارە ل سەر چ دهێتەکرن و چ دهێتە گۆتن پشتی فتارێ

223- بابەتێ فەرمانکرنا رۆژیگری ب پاراستنا ئەزمانێ خۆ و ئەندامێت لەشێ خۆ ژ بێ ئەمرییا و خەبەر گۆتنان و یێت وەکی وێ

224- بابەتێ بەحسێت رۆژیێ

225- بابەتێ خێرا رۆژیا موحەررەمێ و شەعبانێ و هەیڤێت ب رێز و رویمەت

226- بابەتێ خێرا رۆژیێ و غەیری وێ د دەهکاندا

227- بابەتێ خێرا رۆژیا عەرەفێ و دەهینێ و نەهینێ

228- بابەتێ باشدانانا رۆژیگرتنا شەش رۆژان ژ شەوالێ

229- بابەتێ باشدانانا رۆژێگرتنا دووشەمبێ و پێنج شەمبێ
230- بابەتێ باشدانانا رۆژێگرتنا سێ رۆژان ژ هەمی هەیڤان
231- بابەتێ خێرا وی یێ فتارێ بدەتە رۆژێگرەکێ و خێرا رۆژێگرێ خوارن ل دەف تێتە خوارن و دوعا خورەی بۆ یێ ل دەف دخۆت

10 - کتێبا ئیعتکافێ

232- بابەتێ خێرا ئیعتکافێ

11 - کتێبا حەجێ

233- بابەتێ واجبیا حەجێ و خێرا وێ

12 - کتێبا جیهادێ

234- بابەتێ خێرا جیهادێ و ئەمر پێ
235- بابەتێ دیارکرنا کۆمەکا شەهیدێت دگەهنە خێرا ئاخرەتێ، و دهێنە شویشتن و نڤێژ ل سەر دهێتەکرن نەوەکی وی یێ د شەڕێ گاوراندا دهێتە کوشتن
236- بابەتێ خێرا ئازاکرنێ
237- بابەتێ باشیکرنێ دگەل کۆلەیان
238- بابەتێ خێرا کۆلەیێ مافێ خودێ و یێ سەرکارێ خۆ ددەتێ
239- بابەتێ خێرا پەرستنێ د گێلەشۆکاندا دەمێ فیتنە و تێکەلۆکا
240- بابەتێ خێرا نەرماتیێ د کڕین و فرۆتنێدا و د دان و ستاندنێدا و بابەتێ خێرا باش دەین دانێ و دەین خواستنێ و بابەتێ زڤراندنا پیڤیای و کێشای و نەهیکرن ژ ترازی و پیڤان دۆزیێ و خێرا خۆلێگرتن و پێ هێلانا دەست فرەهی ل دەست کورتی

13 - کتێبا زانینێ

241- بابەتێ قەدرێ زانینێ

14 - کتێبا حەمدا خودێ و شوکرا وی

242- بابەتێ خێرا حەمد و شوکرێ

15 - کتێبا سەلەواتان ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ

243- بابەتێ خێرا سەلەواتدانێ ل سەر پێغەمبەرێ خودێ ﷺ

16 - کتێبا زکران

244- بابەتێ خێرا زکری و پالدانا ل سەر
245- بابەتێ زکرکرنا خودایێ مەزن راوەستیای و روینشتی و درێژکری و بێ دەستنڤێژ و ب جەنابەت و د عادێدا قورئان نەبیت نەدورستە بۆ بێ نڤێژی و بێ نڤێژێ
246- بابەتێ کا دێ چ بێژیت دەمێ نڤستنێ و هشیاربوونێ
247- بابەتێ خێرا خەلەکێت زکری و باشیدانانا پێڤەمانێ و نەهیکرن ژ هێلانا وێ بێ دەستویری
248- بابەتێ زکرێ سپێدە و ئێڤاران
249- بابەتێ کا دێ چ بێژیت دەمێ نڤستنێ

17 - کتێبا دوعایان

250 – بابەتێ قەدرێ دوعایێ
251- بابەتێ خێرا دوعایا پشت مرۆڤیرا دئێتەکرن

252- بابەتەك ژ بەحسێت دوعایێ
253- بابەتێ کەرامەتێت مرۆڤێت خودێ

18 - کتێبا نەهی ژێ کریان

254- بابەتێ حەرامکرنا نەکامیێ و ئەمرکرن ب پاراستنا ئەزمانی
255- بابەتێ حەرامییا گوهدانا نەکامیێ و فەرمانکرنا وی یێ گول نەکامیەکا حەرام ببیت نەهێلیت و خۆ ژ خودانێ نەکامیێ
نەرازیکەت هەکە نەشیا یان قەبویل نەکر وێ دیوانێ بهێلیت هەکە بشێت
256- بابەتێ کا چ ژ نەکامیێ دورستە
257- بابەتێ حەرامیا ئاخفتنڤەگوهێزیێ
258- بابەتێ نەهیکرن ژ ڤەگوهاستنا ئاخفتنێ و ئاخفتنا خەلکی بۆ کاربدەستان هەکە هەوجەیی نەخوازتێ وەکی ترسا خرابیەکێ و وەکی وێ
259- بابەتێ (هاڤێتنا) عەیبدارکرنا دووروی
260- بابەتێ حەرامکرنا درەوێ
261- بابەتێ کا چ ژ درەوێ دورستە
262- بابەتێ پالدانێ ل سەر بنەجهکرنێ د ئاخفتنێدا
263- بابەتێ زێدە حەرامکرنا شەهدەزۆریێ
264- بابەتێ حەرامکرنا لەعنەتکرنا مرۆڤەکێ ب ناڤێ وی یان جانەوەرەکێ
265- بابەتێ دورستیا لەعنەتکرنا خودانێت هندە گونەهان بێ دەستنیشانکرن
266- بابەتێ حەرامییا خەبەرگۆتنا موسلمانی ژ نەهەقی
267- بابەتێ حەرامییا خەبەرگۆتنا مریان ژ نەحەقی و بێی کو هەوجەییەکا شەرعی هەبیت
268- بابەتێ نەهیکرن ژ ئیزاکرنێ
269-.بابەتێ نەهیکرنێ ژ کەرب هەلگرتنا ئێکدوو وژ نەڤیانا ئێکدوو و ژ سلبونا ئێکدوو
270- بابەتێ حەرامکرنا حەسویدیێ
271- بابەتێ نەهیکرنێ ژ جاسویسیێ و گوهداریکرنا ئاخفتنا یێ پێ نەخۆش بیت گوهداری بۆ بێتەکرن
272- بابەتێ نەهی ژ هزرا خەلەتیێ ب موسلمانان
273- بابەتێ حەرامییا کێمدانانا موسلمانان
274- بابەتێ نەهیکرنێ ژ دیارەکرنا کەیفپێهاتنێ ب نەخۆشییا موسلمانی
275- بابەتێ حرامییا تان هاڤێتنێ د قنێتێت بنەجهدا
276- بابەتێ نەهیێ ژ حیلێ و خاپاندنێ
277- بابەتێ حەرامییا غەدرێ
278- بابەتێ نەهیکرنێ ژ دیارەکرنا منەتێ د دانێدا و وەکی وێ
279- بابەتێ نەهی ژ خۆمەزنکرن و زۆرداریێ
280- بابەتێ حەرامییا سلبوونێ د ناڤبەرا موسلماناندا ژبەر بیدعەکێ نەبیت دەف وی یێ سلبوون دگەل هاتیەکرن
یان ب ئاشکرا یێ گونەهێ بکەت یان وەکی ڤێ

281- بابەتێ نەهی ژ پستەپستێ د ناڤبەرا دوویاندا ل دەف یێ سێیێ بێی ئزنا وی بۆ هەوجەییەکێ نەبیت پستەپست ئەوە نهێنی باخڤن

ب رەنگەکێ وەسا گول وان نەبیت هەر ژ ڤێ حسێبە هەکە هەردوو ب ئەزمانەکێ دگەل ئێک و دوو باخڤن یێ سێیێ وی ئەزمانی نەزانیت

282- بابەتێ نەهیێ ژ ئازاردانا کۆلەی و دەواری و ژنێ و عەیالی بێی ئەگەرەکێ شەرعی یان زێدەکرن ژ قەدەرێ پەروەردەکرنێ

283- بابەتێ حەرامییا ئازاردانا هەمی جانەوەران هەتا مێریێ ب ئاگری

284- بابەتێ حەرامکرنا دەین گیرۆکرنا زەنگینی

285- بابەتێ نەباشییا زڤراندنا مرۆڤی بۆ دانەکێ هێژ نەدابیتەف وی یێ بۆ هاتیە دان و دانەکێ دابیتە کورێ خۆ وەرگرتبیت و نەباشییا کڕینا سەدەقێ ژ وی یێ سەدەقە یان زەکات یان کەفارەت داییێ و چو نینە ژ ئێکێ دی بکڕیت رێکەکێ ژ رێکان چۆبیتە ڤێ

286- بابەتێ زێدە حەرامکرنا مالێ ئێتیمی

287- بابەتێ زێدە حەرامکرنا ریبایێ

288- بابەتێ حرامییا رویمەتیێ

289- بابەتێ گۆمانێ چێکەت کو رویمەتییە

290- بابەتێ حەرامییا بەرێخۆدانا ژنا بیانی و کەسێ جان نەبۆ هەوجەییەکا شەرعی

291- بابەتێ حەرامییا مانا ب تنێ دگەل ژنا بیانی

292- بابەتێ حەرامکرنا زەلام خۆ وەکی ژنان لێ بکەن و ژن خۆ وەکی زەلامان لێ بکەن د جلکیدا و د لڤینێدا و غەیری ڤان

293- بابەتێ نەهیکرنێ ژ وەکیلێکرنا شەیتانی و گاوران

294- بابەتێ نەهیکرنا زەلامی و ژنێ ژ بۆیاغکرنا پرچێ خۆ ب رەنگێ رەش

295- بابەتێ نەهیکرنێ ژ سەر کولاڤکییێ (قەزەعێ): هندەکێ ژ سەری بتراشیت هندەکێ نە و دورستیا سەرتراشتنێ هەمیێ بۆ زەلامان نە بۆ ژنان

296- بابەتێ حەرامییا پرچ ب پرچێڤە بێتە گرێدان و دەقچێکرنێ و ددان زراڤکرنێ

297- بابەتێ نەهیکرنێ ژ ئینانەدەرا موییێت سپی ژ سەر و رهان و جهێت دی و ژ ئینانەدەرا کۆسەی موییێت رهێت خۆ دەستپێکا هاتنا وان

298- بابەتێ نەباشیا خۆپاقژکرنێ ب دەستێ راستێ و دەستکرنا شەرمینگەهێ ب دەستێ راستێ بێ عوزر

299- بابەتێ نەباشیا چۆنێ ب نەعالەکێ تنێ یان ب خوفەکێ تنێ بێ عوزر و نەباشیا کرنا نەعالێ یان خوفێ ژ پیانڤە

300- بابەتێ نەهیێ ژ هێلانا ئاگری ل مالێڤە هەل وەختێ نڤستنێ و وەکی وێ چ چرا بیت یان غەیری وی

301- بابەتێ نەهی ژ خۆ زێدەدانانێ: گۆتن و کریارا بێ هەوجەیی و ب خورتی

302- بابەتێ حەرامییا پێ گۆتنێ و ب دەنگێ بلند ل سەر مری و پێدادانا روی و بەرسینگدڕاندن و پرچ ئینانەدەر

و تراشتنا وی و نفرینکرن ب هیلاك و نەمانێ

303- بابەتێ نەهیکرنێ ژ هاتنا دەف کاهنان و ستێرچییان و خێڤزانکان و رەملەچییان و خیچکێشان ب حەسحاسی یان ب جهی

304- بابەتێ نەهیێ ژ بێوەغەریێ
305- بابەتێ حەرامییا وێنەیێت جانەوەران ل سەر مەحفویر و سەر بەری و جلکی و پارەی و دەرهەمی و بالیفکێ و غەیری وان
و حەرامییا وێنەچێکرنێ سەر دیواری و پەردێ و شاشکێ و جلکی و وەکی وان و ئەمرکرن ب پویچکرنا وێنەیان
306- بابەتێ حەرامییا خودانکرنا سەی بۆ نێچیرێ یان بەر پەزی یان چاندنێ نەبیت
307- بابەتێ نەباشییا هەلاویستنا زەنگلێ ب حێشترێڤە و غەیری وێ ژ دەواران و نەباشییا دگەل خۆ برنا سە و زەنگلێ د وەغەرێدا
308- بابەتێ نەباشییا سویاربینا حێشترا پیساتیێ دخۆت و هەکە پشتی هنگی ئالفەکێ پاقژ خوار و گۆشتێ وێ پاقژ بوو نەباشی نەما
309- بابەتێ نەهیێ ژ تفکرنێ ل مزگەفتێ و ئەمرکرن ب پاقژکرنا وێ هەکە هاتە دیتن
و ئەمر کرن ب پاقژکرنا مزگەفتێ ژ پیساتیان
310- بابەتێ نەباشییا هەڤرکیێ و دەنگ بلندیێ و لێگەڕیانا تشێ بەرزە و کرین و فرۆتن و کرێکرن د مزگەفتێڤە
311 - بابەتێ نەهیا وی یێ سویر یان پیڤاز یان قراد یان غەیری وان ژ تشتێت بێهن هەین خارین بێتە مزگەفتێڤە بەری وێ بێهنێ ژێببەت بو پێتڤیەکا پێتڤی نەبیت
312 - بابەتێ نەباشیا دەستێت خۆ یان هەرتشتێ دی ب دەتە چوکێت خۆ و چوکان بێخیتە زکێ خۆ و پالێ خۆ ڤەدەت روژا خوتبە دەمێ ئیمام دخوینیت چونکی خەوێ دئینیت
و خودبێ ژ مروڤی دبەت وترس چێدبیت دەست نڤێژ بێتە شکاندن
313 - بابەتێ نەهیا وی یێ چو ددەهکاندا و ڤیا قوربانەکێ بدەت ئەو تشتەکێ ژ مییێ خۆ یان نێنوکێت خۆ ڤەکەت هەتا قوربانێ خۆ نەدەت
314 - بابەتێ نەهیکرنێ ژ سویندخوارنێ ب چێکریەکێ وەکی پێغەمبەری و ملیاکەتان و ئەسمانی و ب باب و باپیران و ب ژیان و گیان و جان و سەری و نیعمەتێت حاکمی و ئاخا بێڤانی و ب ئەمانەتی
315 - بابەتێ مەزنکرنا گونەها سویندا ب درەو
316 - بابەتێ باشدانانا یێ سویندەك ل سەر تشتەکێ خوار و ببینیت غەیری وێ ژ وێ چێترە ئەو تشتێ سویند
ل سەر خواری بکەت پاشی کەفارەتا سویندا خۆ بدەت
317 - بابەتێ لێنەگرتنێ ژ سویندا بێ ئنیەت و بوویە ئاخفتن و کەفارەت ل سەر نینە، ئەوە: یا ژ ئەزمانی دەردکەڤیت نە
ژ قەسدا سویندێ وەکی گۆتنا وی یا عادەتی: نە ب خودێ و بەلێ ب خودێ و وەکی ڤێ
318 -بابەتێ نەباشییا سویندخوارنێ د کرین و فرۆتنێدا خۆ هەکە یێ راست بیت ژی
319 -بابەتێ نەباشییا مرۆڤ تشتەکێ ژ بلی بەحەشتێ ب ناڤێ خودێ بخوازیت و نەباشییا نەدانا وی یێ ب ناڤێ خودێ ژێ دهێتە خواستن و ب خودێ مەهدەریێ بکەت
320 - بابەتێ حەرامییا گۆتنا شاهینشاه بۆ سولتانی و غەیری وی چونکی رامانێ وێ ئەوە: شاهێ شاهان و غەیری خودێ هەر پاك و بلند پێ ناهێتە سالۆخکرن
321 - بابەتێ نەهیکرنێ بێژیە سەردا چۆی یان بیدعەچی و یێ وەکی وی: مەزنێ من

322 - بابەتێ نەباشییا خەبەران بێژنە تایێ
323 - بابەتێ نەهی ژ خەبەر گۆتنا هرەبای و دیارەکرنا کا دێ چ هێتە گۆتن دەمێ دهێت
324 - بابەتێ نەباشییا خەبەران بێژنە دیکلی
325 - بابەتێ نەهیێ ژ گۆتنا مرۆڤی ب بێڤان ستێرێ باران بۆ مە هات
326 - بابەتێ حەرامکرنا گۆتنا وی د راستا موسلمانەکێدا: یا گاور
327 - بابەتێ نەهی ژ ئاخفتن پیسیێ و ئەزمان پیسیێ
328 - بابەتێ نەباشییا ئەزمان پەحنیێ و کۆتەکی چێکرنێ د رەوانبێژییێدا و کارئینانا پەیڤێت غەریب و هویر د ئاخفتنێدا دگەل خەلکێ گشتی
329 - بابەتێ نەباشییا گۆتنا وی: لەشێ من یێ خەبیس بووی
330 - بابەتێ نەباشییا ناڤکرنا تری ب کەرەمێ
331 - بابەتێ نەهیکرنێ ژ سالۆخکرنا جوانیا ژنێ بۆ زەلامەکێ نەپێدڤی هندێ بۆ مەخسەدەکا شەرعی وەکی خواستنا وێ و وەکی ڤێ
332 - بابەتێ نەباشییا گۆتنا مرۆڤی د دوعاییێدا: یا خودێ گونەهێت من ژێ ببە هەکە تە بڤێت بەلکی داخوازێ رژد دکەت
333 - بابەتێ نەباشییا گۆتنا: یا خودێ ڤیای و بێڤانی ڤیای
334 - بابەتێ نەباشییا سوحبەتێ پشتی نڤێژا عەیشا
335 - بابەتێ حەرامییا نەهاتنا ژنێ بۆ نڤینا مێرێ خۆ هەکە داخوازا وێ کر و وێ چو دەستویرییێت شەرعی نەبن
336 - بابەتێ حەرامییا رۆژیگرتنا ژنێ یا سونەت و زەلامێ وێ یێ بەرهەڤ ب دەستویریا وی نەبیت
337 - بابەتێ حەرامییا مەئموم سەرێ خۆ ژ رکوعێ یان سجودێ بەری ئیمامی بلندکەت
338 - بابەتێ نەباشییا دەستدانانێ ل سەر کێلەکێ
339 - بابەتێ نەباشییا کرنا نڤێژێ دگەل بەرهەڤبوونا خوارنێ و دلێ وی بچیتێ یان دگەل تەنگاڤیا هەردوو دەستنڤێژان: یا زراڤ و یا ستویر
340 - بابەتێ نەهیێ ژ بەرێخۆدانا ئەسمانی د نڤێژێدا
341 - بابەتێ نەباشییا زڤرینێ بێی هێجەتەکا شەرعی د نڤێژێدا
342 - بابەتێ نەهیێ ژ نڤێژکرنێ ل سەر گۆڕان
343 - بابەتێ حەرامییا بۆرینێ د بەر سینگێ نڤێژکەریرا
344 - بابەتێ نەباشییا کرنا سونەتێ پشتی بانگدەھ قامەتا نڤێژێ دگریت چ ئەو سونەت سونەتا وێ نڤێژێ بیت یان یا ئێکا دی
345 - بابەتێ نەباشییا تایبەتکرنا رۆژا خوتبێ ب رۆژیەکێ یان شەڤا وێ د ناڤ هەمی شەڤاندا ب نڤێژەکێ
347 - بابەتێ حەرامییا گەهاندنا ئێک د رۆژییێدا ئانکو: دوو رۆژان یان پتر سەرێک ب رۆژی بیت و د ناڤبەرا واندا نە بخۆت نە ڤەخۆت
347 - بابەتێ حەرامییا روینشتنا ل سەر گۆڕی
348 - بابەتێ نەهیێ ژ گێچکرنا گۆڕان یان ئاڤاکرنا وان
349 - بابەتێ زێدە حەرامییا رەڤینا کۆلەی ژ خودانێ خۆ
350 - بابەتێ حەرامییا بەرەڤانیکرنێ د سزا حدودادا

351 - بابەتێ نەهیکرنێ ژ دەستنڤێژ خۆشکرنێ (دەستنڤێژا ستویر) ل سەر رێکێت خەلکی و سیبەرێت وان و جهێت ئاڤ لێ
352 - بابەتێ نەهیێ ژ میزتنێ د ئاڤا راوەستیایدا و یا وەکی وێ
353 - بابەتێ نەباشییا فەرق و جوداکرنا بابێ د مابەینا عەیالێ خۆدا د دانا خۆدا
354 - بابەتێ حەرامییا مانا ژنێ د بەهیێدا ل سەر مریەکێ زێدەی سێ رۆژان ل سەر زەلامێ وێ نەبیت چار هەیڤ و دەھ رۆژان
355 - بابەتێ حەرامییا فرۆتنا باژێری بۆ گوندی و چۆنە بەراهیکا فرۆشکاران و کڕینا ل سەر کڕینا برای و خواستنا ژنێ ل سەر خواستنا وی ژ بلی کو ئەو دەستویریێ بدەت یان نەهێتە قەبویلکرن
356 - بابەتێ نەهیێ ژ مەزاختنا مالی نە د جهێ خۆدا ئەوێت خودێ دەستویری پێ دای
357 - بابەتێ نەهیێ ژ بەرێ چەکی بدەتە موسلمانەکێ چ یێ رژد بیت چ ب ترانەڤە بیت و نەهیێ ژ هەلگرتنا شیرێ رویس
358 - بابەتێ نەباشییا دەرکەفتنێ ژ مزگەفتێ پشتی بانگی بۆ عوزرەکێ نەبیت هەتا نڤێژا فەرز نەکەت
359 - بابەتێ نەباشییا زڤراندنا روحانێ بێ هجەت
360 - بابەتێ نەباشییا مەدحەکرنا د رویدا یێ ترس هەبیت خرابیەك دێ هەبیت ژ خۆ موعجبیێ و وەکی وێ و دورستە د راستا ویدا یێ مرۆڤ ژێ ئێمن
361 - بابەتێ نەباشییا دەرکەفتنێ ژ وەلاتەکێ تاعون کەفتیە تێدا ژێ برەڤیت و نەباشییا هاتنا وی وەلاتی
362 - بابەتێ زێدە حەرامییا سێربەندییێ
363 - بابەتێ نەهیێ ژ وەغەرکرنێ ب قورئانێڤە بۆ وەلاتێ گاوران هەکە ترس هەبیت بکەڤیتە د دەستێت دژمنیدا
364 - بابەتێ حەرامییا ب کارئینانا ئامانێت زێری و زیڤی د خوارن و ڤەخوارن و پاقژکرن و هەمی رەنگێت کارئینانێ
365 - بابەتێ حەرامییا زەلام جلکێ زەعفەرانکری بکەتە بەر خۆ
365 - بابەتێ نەهیێ ژ بێ دەنگیێ ب رۆژ هەتا شەڤێ
367 - بابەتێ حەرامییا هندێ مرۆڤ خۆ بگەهینیتە (بکەتە کورێ) نە بابێ خۆ و خۆ بگەهیتە نە ئازاکریێ خۆ
368 - بابەتێ ترساندنێ ژ کرنا تشتێ خودێ و پێغەمبەرێ وی ﷺ نەهی ژێ کری
369 - بابەتێ کا دێ چ بێژیت و چ کەت یێ تشتەکێ نەهی ژێ کری کر
19 - کتێبا حەدیسێت بەلاڤ و خۆش
370 - بابەتێ حەدیسێت بەلاڤ و خۆش
بابەتێ دەجالی و دەنگ و باسێت وی
371 - بابەتێ داخوازا گونەھ ژێبرنێ و فەرمان پێ کرن
372 - بابەتێ ئاشکراکرنا کا خودایێ مەزن چ بۆ باوەریداران د بەحەشتێدا بەرهەڤکریە